

Yeshuât Den Pat
Âlepŋe

The New Testament in the Selepet Language of Papua New
Guinea

Yeshuât Den Pat Âlepŋe
The New Testament in the Selepet Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Selepet long Niugini

copyright © 1986 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Selepet

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

995083d2-705e-5a60-af47-1e36806cccbc

Contents

Mataio	1
Mareko	73
Luka	117
Yoane	188
Aposolo	237
Roma	299
1 Korinti	331
2 Korinti	363
Galatia	384
Epeso	396
Pilipi	407
Kolosai	416
1 Tesalonike	423
2 Tesalonike	429
1 Timoteo	433
2 Timoteo	443
Tito	450
Pilemon	454
Hewuraio	456
Yakowo	481
1 Petoro	490
2 Petoro	500
1 Yoane	506
2 Yoane	514
3 Yoane	516
Yut	518
Hâmbâi	521

Mataio Yesuhât Den Pat Âlepņe Mataioņe kulemguop.

*Yesuhât tâmbâlipņe yengât kutyeņe
(Luka 3:23-28)*

¹ Yura lohimbi nengât tâmbânenņe, yamâ kutņe Awaraham sâmb, yâkât senâmbâ gâtņe Dawiti. Otmu yâk yetgât sen âlâ yâkâlebâ Yesu teteop yamâ Anitâņe hângângumu giop. Otmu Awarahamgât senâmbâ tetem gawi ya yengât kutyeņe yuwu.

² Topņe katmâ Awarahamgât nanņe, kutņe Isaka sâmb ya teteop. Isakahât nanņe Yakop sâmb ya teteop. Yakopgât nanņe Yura sâmb, ya teteop. Otmu imilipņe dondâ meyehop.

³ Yuraņe imbi âlâ, kutņe Tama sâmb, ya miop. Yaņeâmâ naom yâhâp meyelehop, yâk yetgât kutyetņe, Peresi yet Sera. Otmu Peresihât nanņe Hesoron teteop. Hesorongât nanņe Lam teteop.

⁴ Lamgât nanņe Aminarap teteop. Aminarapgât nanņe Nason teteop. Nasongât nanņe Salamon teteop.

⁵ Salamonņe imbi miop yamâ kutņe Lahap, yaņeâmâ nanyetņe Boasi miop. Boasiņe imbi, kutņe Lut sâmb, ya memu yâkņe nanyetņe Owet sâmb ya miop. Owetgât nanņe Yese teteop.

⁶ Yesehât nanņe Dawiti teteop.

Dawitiņeâmâ lok kutdâ otmâ manmâ bukņe, kutņe Uria sâmb, yâkât imbi hârem mewangio. Imbi yaņe nanyetņe Solomon ya miop.

⁷ Solomongât nanņe Lehowoam teteop. Lehowoamgât nanņe Awia teteop. Awiahât nanņe Asa teteop.

⁸ Asahât nanņe Yosapata teteop. Yosapatahât nanņe Yoram teteop. Yoramgât nanņe Usia teteop.

⁹ Usiahât nanņe Yotam teteop. Yotamgât nanņe Ahasi teteop. Ahasihât nanņe Hisikia teteop.

¹⁰ Hisikiahât nanņe Manase teteop. Manasehât nanņe Amon teteop. Amongât nanņe Yosia teteop.

¹¹ Yosiahât nanņe Yekonia teteop. Otmu imilipņe nombotņe meyehop.

Otmu sâp yanâmâ kapi pato âlâ, kutņe Bawilonia sâmb, yan tâmbâlipnenņe yengât kasalipyeņe taka yongom kiom tuhuyiņgiwi. Kiom tuhuyiņgim meyekmâ ari Bawilonia yan katyekņetâ yâk yengât hoņ bawa otmâ manbi.

¹² Bawilonia kapi manbi yakât kakņan Yekoniahât nanņe, kutņe Salatîe sâmb ya teteop. Salatîehât nanņe Seruwawe teteop.

¹³ Seruwawehât nanņe Awiuru teteop. Awiuruhât nanņe Eliakim teteop. Eliakimgât nanņe Asoro teteop.

¹⁴ Asorohât nanņe Sarok teteop. Sarokgât nanņe Akim teteop. Akimgât nanņe Eliut teteop.

¹⁵ Eliutgât nanņe Eliasa teteop. Eliasahât nanņe Matan teteop. Matangât nanņe Yakop teteop.

¹⁶ Yakopgât nanņe Yosep teteop. Yosepgât imbi sâņetâ manop yamâ Maria. Yâhâ Marianeâmâ Yesu miop yamâ Anitâņe hângângumu yâkâlen gemu miop ya nâņgâmain.

¹⁷ Otmu Awarahamgât senâmbâ tetem gaņetâ gaņetâ tânâmyeņambâ Dawiti ya teteop. Yâhâ Awaraham yâkâlebâ lok komotņe komotņe tetem gaņetâ ya yengât sen yaņe menduhuakmâ 14 olop. Otmu Dawitihât sen yapâ tetem gaņetâ gaņetâ Bawilonia hânân ari manbi sen yaņe menduhuakmâ yawuâk 14 olop. Otmu Bawilonia hânân manbi

yaŋak manmâ gaŋetâ gaŋetâ Anitâŋe nanŋe tihitnenŋe olâk sâŋ hâŋgâŋgumu yuân giop sen yaŋe menduhuakmâ yawuâk 14 olop. Otmu Yesuŋe giop sâp yanâmâ sen ya pesuk sâop.

*Yesu teteop
(Luka 2:1-7)*

¹⁸ Anitâŋe Yesu hâŋgâŋgumu gemu Mariane miop yakât topŋe yuwu tap. Mâmâŋe Maria yamâ Yosepgât pat kuwaŋgiwi. Yâhâmâ sihan ikŋiâk ikŋiâk manmâ gamutâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Maria mâmâŋe otbaŋgimu, lokŋe orop, konohân ki manowot yan, imbiâk ya tepŋe olop.

¹⁹ Sâp yan Yosepŋe Anitâhât den tâŋ tâŋâk lâum manop. Yakât otmâmâ biwiŋaŋe yuwu nâŋgâop. “Âo, yuâmâ nâhât pat kunihawi. Yamâ benŋe lok nombotŋe orop mon manmai. Yawu gârâmâ nâŋe lok sen senân watmune aŋulakmap,” yawu sâŋ biwiŋanâk nâŋgâm manop.

²⁰ Yawu nâŋgâm manmâ yâhâm yâhâm yan awun ehop. Awun ekmu Anitâhât aŋelo âlâŋe yuwu sâŋ ekuop. “Yosep gâ Dawitihât sen, yakât yuwu sâŋ ekgohomune nâŋgâ. Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Maria mâmâŋe otbaŋgimu tepŋe oap. Yawu gârâmâ gâŋe ki nâŋgârâ bâlewuap.

²¹ Yâkŋe nanŋe membuap. Nanŋe memu kutŋe Yesu kunbuat. Yâhâ kutŋe yakât topŋe yuwu. Yen yâkât komot manmâ otmâ hilipgum gai yen kerehâk meyekbuap. Meyekmu Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap.” Aŋeloŋe yawu sâŋ Yosep ekum ariop.

²²⁻²⁵ Yawu sâŋ Yosep ekuop ya nâŋgâmu ârândâŋ otmu imbiŋe memu orowâk manowot. Yawu manmâ yâhâm naom ya miop. Otmu Yosepŋe naom ya kutŋe Yesu sâŋ kunop. Yakât topŋe teteâkgât Anitâŋe emet inânŋan yuwu sâmu poropete âlâŋe kulemguop.

“Imbi sihan âlâŋe naom membuap. Yâhâ kutŋe âlâmâ Imanue sâŋ kunbuat.”

Yawu sâmu kulemguop. Kut kunop yakât topŋeâmâ yuwu tap. Anitâŋe nen orop sâp ârândâŋâk tatmap. Yawu.

2

Pitu ekmâ takawiŋe Yesu mepaewi.

¹ Yuraia hânân lok kutdâ pato âlâ, kutŋe Herot sâŋ, ya manop. Sâp yanâmâ Maria yet Yosep yâhâmâ Yuraia hânân kapi âlâ Betelem sâŋ yan manowot. Kapi yan Mariane Yesu miop. Memu yakât kakŋan lok nombotŋe nâŋgân nâŋgânyeŋe papato yaŋe pitu âlâ tetemu ekmâ yakât topŋe nâŋgâne sâŋ emetsenŋe ga takamawâŋembâ takawi. Taka Yerusalem kapiân yâhâm kapi ambolipŋe yuwu sâŋ âiyongowi.

² “Yuân naom âlâ teteop yaŋeâmâ hâmbâi yengât lok kutdâ otmâ manbuap yakât towat pitu tetemu ekbin. Naom ya mepaene sâŋ kapi kâlepŋehembâ takain.” Yâhâmâ wosapâ tap?” Yawu sâŋ âiyongowi.

³ Yakât den pat ya nâŋgâm lok kutdâ Herotŋe nâŋgâm yâkŋe pato otmâ watnekmâ kawenan kinmap nâŋgâm gorâwaŋgiop. Otmu bukulipŋaŋe gurâ yawuâk nâŋgâm gorâyinŋiop.

⁴ Herotŋe den pat ya nâŋgâm hotom uminiwi ya yengât kunlipyeŋe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi ya kerek menduhuyekmâ yuwu sâŋ âiyongop. “Anitâŋe hâmbâi hâŋgâŋgumu gewuap sâmai yamâ kapi wosan tetewuap yakât topŋe eknohoŋetâ nâŋgâwe.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Sâmu sâwi. “Anitâŋe poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yawu tap.

“Lok kutdâ âlâ tetem galem otbuap yâkât topŋe yuwu. Yâhâmâ Betelem kapi Yuraia hânân yan tetewuap. Yan tetem manmâ Isirae yengât kunyeŋe otmâ galemyon-gowuap. Yakât otmâmâ kapi yakât nâŋgâŋetâ yahatbuap.” Yawu kulemguop tap.” Yawu sâwi.

⁷ Yawu sânetâ Herotje naom ya tetemu sâp kâlep me tâlâwâk oap, yakât topje nângâwe sâp pitu watmâ takawi ya yohâk mem dâiyekmâ yuwu sâp âiyongop. “Pitu ekmâ takawi ya sâp girawuân tetemu ekbi?” Sâmu yakât topje ekuwi.

⁸ Ya sânetâ yuwu sâp ekyongop. “Bâin, âlepje yen Betelem kapiân arinet. Ari naom ya ekmâ taka eknohetâ nâku yawuâk ari ekmâ herone otbangim mepaewom.” Yawu sâp kâityongop.

⁹ Yawu sâp kâityongomu ba ariwi. Mâtâwân ari endakembâ pitu yañe kulet sâp dâiyekmu ari emet mâpuñan lanjine hâumu siliñ siliñ sâmu ekbi. Yañe yâhâpje torokatmâ yawu hâumu siliñ siliñ sâmu ari naom tipine emelan talowân yâhâwi.

¹⁰ Emet kâlehen yâhâ naom ya Mariahât tamboñan tatmu yelemâ herone nângâm mepaewi.

¹¹ Otmu goli, iri sikum, to kukje suksuk âlepje nanje âlâ memâk takawi ya aksihâk gotyetñan kutakum hâwurui. Hâwurum âwurem ariwi.

¹² Yawu otmâ im yan awun yuwu ekbi. Herotgâlen purik sâp ari den pat yu ki ekumai sâp Anitâje ekyongop. Yawu ekmâ yok pilâm mâtâp âlâengembâ ba kapiyenje ariwi.

Yosepje Yesu mâmâjeit meyelekmu Aihita hânân ariwi.

¹³ Purik sâp âwurem arinetâ Yosepje aman im, awun ehop. Awun ekmâ Anitâhât anelo âlâje yuwu sâp ekuop. “Sâmune nângâ. Herotje Maria nanñahât hâkâñ otmâ hilipguwom sâp nângâm mansap. Yawu gârâmâ gâ yahatmâ imbihe naomge meyelekdâ Aihita hânân ari mannomai. Yan ari manñetâ nâje den girawu sâwom yakât mambotmâ mannomai.” Yawu sâp.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu emet inânñan Anitâje poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nannañe Aihita hânân manbuap ya kunmune âwurem takawuap.” Yawu tap.

Aneloje Yosep ekuop yanâk imbiñe naomje meyelekmu Aihita hânân ariwi. Yakât otmâ den, ya bonje teteop.

Herotgât tembe lâulipñaje Betelem yengât nanlipyeje yongowi.

¹⁶ Otmu pitu ekmâ takawi yañe Herot kâimboñmâ ariwi yakât nângâmu bâleop. Nângâmu bâlemu yañak Yesu ki manâkgât nângâop. Yawu gârâmâ mâmâñaje memu manmu yambu yâhâp pesuk sâop. Yambu yâhâp yakât kâlehen naom titipâ nombotje tetewi. Yakât otmâ Herotje tembe lâulipje hângânyongomu Betelem kapi otmu kapi tipî tapi ya hâlâñmâ tai yan nimnaom titipâ tetenetâ yambu yâhâp ki olop ya gurâ kerehâk yongonetâ muwi.

¹⁷ Otmu emet inânñan umatje ya tetewuap ya ekmâ poropete âlâ, kutje Yeremia sâp, yâkñe yuwu sâp kulemguop yakât bonje teteop.

¹⁸ “Imbi âlâ, kutje Lahe sâp, yâkât komot yamâ Lama kapiân tetem mannomai ya yengât nanlipyeje yongonetâ munomai yakât isem tep bâle otnomai. Otmu sâp yanâmâ lohimbi nombotñaje ya ekmâ biwi nângân nângânyene ki sânduk sâwuap, yawu.”

Yâhâ Herotje sâmu nanlipyeje kerehâk yongonetâ muwi yan bonje teteop.

Yosepje Yesu mâmâjeit meyelekmu Aihita hân pilâm âwurem ariwi.

¹⁹ Otmu Herotje mumu yanâmâ Yosepje Aihita hânân manmâ awun ehop. Ekmâ yan Anitâhât anelo âlâje yuwu sâp ekuop.

²⁰ “Mariahât nanje hilipguwe sâp kasa otminiop ya emelâk muop. Yakât otmâ imbihe naomge meyelekdâ âwurem Yuraia hânân arinet,” Yawu sâp ekuop.

²¹ Yawu sâp ekumu hân ya pilâm Yosepje imbiñe naomje dâiyekmâ Yuraia hânân âwurewi. Yakât otmâ Anitâje poropete âlâ ekumu kulemguop ya bonje teteop.

²² Yâhâ Yosepje âwurem ari den pat yuwu nângâop. “Herotje mumu yañak nanje kutje Akelao sâp, yâkñe âwâñahât welâmñan kinmâ Yuraia yengât lok kutdâ mansap.” Yawu sânetâ nângâop. Den ya nângâm nanje hilipgumap sâp gorâwâñgimu Yuraia hân pilâm

ariwe sâmbiwi yâhâp olop. Yawu otmâ im awun ekmu Anitâne yuwu sâmbi ekuop. “Gâ Yuraia hân pilâm âlâengen meyelekdâ arinomai.” Yawu sâop.

²³ Yawu sâmbi yapâ pilâm Galilaia hânân ari, kapi âlâ, kutne Nasaret sâmbi, yan manbi. Otmu emelâk emet inânjan poropete âlâne den yuwu kulemgup ya bonne yan teteop.

“Yâhâmâ Nasaret kapi ambonne.”

Yawu kulemgup. Yosepne imbinne naomne meyelekmu Nasaret kapiân ari manbi yakât den ya bonne teteop. Otmu yan manjetâ naom ya lok olop.

3

Yoane ne ai topne kalop.

(Mareko 1:2-8 Luka 3:1-18 Yoane 1:19-28)

¹ Yesu lok otmu yanâmâ buku ne Yoane Baptis yâkne ai topne katbe sâmbi Yuraia hân lok ki manmaiângen ari manop. Ari manmu lohimbi dondâne ari ekne sâmbi arinetâ yuwu sâmbi ekyongop.

² “Anitâne tihityene otbe sâmbi oap yakât orotmemeyene kinjon ya kerek betbangim yâkâlen torokatmâ manjet.” Yawu sâmbi ekyongop.

³ Otmu den ya ekyongom gaop yakât emet inânjan poropete âlâ, kutne Yesaia sâmbi, yâkne Yoanehât nângâm lohimbi biwiyene pâron sâmbi kuwihaknomai yakât kulemgup. Den yakât bulâne ya yâkâlen teteop. Den ya yuwu.

“Lok ki manmaiângen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbi yâkâlen arinomai ya yuwu sâmbi ekyongowuap. “Lok kutdâne tohowuap yakât kawene mem pitim mâtâp mewanginet. Otmu pumne lau ne uk sâmbi huru ne sâmbi, otbuap yamâ kum kilikmâ mem ârândâ ne merândâ ne tuhujetâ talâk.”

Yawu sâmbi ekyongop. Den yawu kulemgup yakât bulâne ya Yoane yâkâlen teteop.

⁴ Otmu Yoane ne poropete ai ya topne katmâ tuhuwe sâmbi lok ki manmaiângen ari manop. Otmu senne âlâlâ, hâk katipne, me petne, yamâ songo âlâ, kutne kamele sâmbi, yakât somotjane mendenmâ mem kepeiakmâ manminiop. Otmu pet âlâ topne yan ne mem sâhâm kuratguakminiop. Yâhâ sot yamâ nenngopdâ, gonngara ne, otmu dopon yawuya neminiop.

⁵ Otmu lok ki manmaiângen ari manmu nengât kapi kune Yerusalem ya ambolipne otmu kapi tipi tapi Yerusalem hâlâhmâ manbi, otmu Yoran to nombot nombot manbi ya ambolipne nombotjane yâkâlen ariwi.

⁶ Yâkâlen ari orotmemeyene bâlene otmâ gawi ya kerehâk sâmbi teteaknetâ Yoran to en mem katyehop.

⁷⁻⁸ Yawu otjetâ Parisaio otmu Sarukaio lok nombotjane yâkne to en mem katnenehâk sâmbi yâkâlen ariwi. Arinetâ yekmâ yuwu sâmbi ekyongop. “Yenâmâ lok perâkne. Otjetâ bâlem gamap yakât matne Anitâne menjet sâmbi yakât yeneâmâ kinngityenahât otmâ bâlene ya pilai mâne âlepne otbâp. Yawu gârâmâ den yan yu nângânetâ ki ârândâ ne oap.

⁹ Yawu otmâmâ yuwu mon nângânomai, “Nenâmâ Awarahamgât komot bulâne man-sain. Yakât otmâ Anitâne nengât ki nângâm bâleningimap.” Yawu ki nângânomai. Yakât yuwu sâmbi nângânet. Anitâne sâmbi kâ yu ne Awarahamgât komot tetenomaihât dop tap. Yawu gârâmâ yenâmâ ya imbiâk sâmbi. Yakât matne hâmbâi menomai.

¹⁰ Yakât den âlâen hâmbi sâmbi nângânet. Emelâk unam sâmbi katmu tap. Yâhâ nak âlâhât bonne ki kinbuap yamâ kârâm panmu ge mum hâlâlâ ne sâmbi kâlâpne sewuap. Yenâmâ nak yakât dop otmâ mansai.

¹¹ Yakât otmâ yene orotmemeyene bâlene ya sâmbi tetem Anitâhâlen biwiyene kepeinetâ to en mem katyebom. Lok âlâ irak betnehembâ ai topne katbuap yâhâmâ wâtnepato tatbangiap. Yakât otmâ nâne yâkât itâkat ya gurâ mem kâpek mâ gole-wangiwomgât dop ki tap. Otmu tânguwomgât dop gurâ ki tap. Nâneâmâ yâkât amutgen

manmâ yâhâwom. Yâkneâmâ Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mem ketetyekbuap. Nombotne manman âilongoân mem katyekbuap. Yâhâ nombotneâmâ hâhiwin kakjan katyekmu mannomai.

¹² Otmu den âlâen hâum sâwe. Yeñeâmâ sot ekmâ mem kiwilim komot ikñiâk ikñiâk katmai. Neneñahât pat otmap ya konohân mem hâwuruñetâ tatmap. Yâhâ ki neneñahât pat otmap yamâ mem pilâmai. Yakât dopneâk yâkne taka biwinenñahât topne ekmâ mem kâsipnongowuap yakât topne yuwu. Yâkât tem lâum manmâ yâhânom yamâ ikñan mem torokatnemekbuap. Yâhâ nombotneñe yâkât hâkân otmâ betbangim manmai yamâ watyekmu kâlâwân kionmâ hâhiwin nâñgâmbisâi.” Yawu sâop.

Yoaneñe Yesu mem toen kalop.

(Mareko 1:9-11 Luka 3:21-22)

¹³ Sâp yanâmâ Yesuñe Galilaia hân pilâm Yoaneñe toen mem katnehâk sâm yâkâlen ariop.

¹⁴ Arimu Yoaneñe ekmu umatne otmu yuwu sâm ekuop. “Gâñe nâ toen mem katnekdâ ârândân otbâp. Yamâ gâñe nâhâlen takarâ nâñgâmune umatne oap.” Yawu sâop.

¹⁵ Sâmu sâop. “Anitâñe sâm kalop ya otmutne nâñgâmu ârândân otbuap. Yakât gâ biwi yâhâp ki ot.” Yawu sâop. Yawu sâmu Yoaneñe nâñgâmu ârândân olop.

¹⁶ Nâñgâmu ârândân otmu toen mem katmu ginñan yâhâ kinmutâ yanâk himbim pâron sâmu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne kembâ hât gum ge Yesu mâmâñe otbangiop.

¹⁷ Gemu yanâk himbimâmbâ Anitâñe yuwu sâm ekyongop. “Ya ekñet. Yamâ nine nanne ombe bisine. Nâ biwinane yâkâlâk nâñgâman.” Yawu sâop.

4

Satanne Yesuhât biwinahât topne ekbe sâm olop.

(Mareko 1:12-13 Luka 4:1-13)

¹ Otmu weke bâleñe ya yengât kunyene, kutne Satan sâm, yâkne Yesuhât wâtne tatbangiap me bia ya ekmâ biwinahât topne nâñgâwe sâm olop. Yakât otmâmâ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne Yesu dâim lok ki manmaiângen ariop.

²⁻³ Yan ari manmâ gamu, hilâm 40 pesuk sâop. Sotgât po wañgimu wâtne houñ sâop. Yawu otmu yanâk lohotne olâk sâm Satanne yâkâlen ari yuwu sâm ekuop. “Gâ bonñanâk Anitâhât nanne mansat otmuâmâ kât yu sârâ sot otmu nendâ gekbe. Yawu otdâ yanâmâ gâ bonñanâk Anitâhât nanne bulâñe mansat sâwom.” Yawu sâm ekuop.

⁴ Ekumu sâop. “Âlepne yarâke yamâ benne Anitâhât den âlâ yuwu tap.

“Anitâñe haonmâ ârândân tihitnenne otmap. Yawu gârâmâ sotñak konok wâtneñe miangim manmâ yâhânomgât dop ki tap. Yamâ wongât? Anitâñe den sâm ningimap ya gurâ lâum yâhânom. Yawu otmunne ârândân otbuap yakâ.”

Den yawu tap yakât otmâ gâñe den eknohoat ya ki nâñgâwom.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu yanâk Satanne dâimu Yerusalem kapi pato yakât opon kâmbukñahât gimbanñan yâhâowot.

⁶ Yâhâm Satanne yuwu sâm ekuop. “Anitâñe sâmu den âlâ kulemgui ya yuwu tap.

“Kâlân kâihan ten sâmapgât Anitâñeâmâ añelolipne hângânyongomu ge tihitge otñetâ ki hiliwahowuat.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ gâmâ bulâñanâk Anitâhât nanne mansat otmuâmâ yupâ soñ pilâm kion. Kiondâ ki gohowuap. Yâhâ gekmâ yuwu nâñgâwom. “O, bulâñanâk lok yuâmâ Anitâhât nanne mansap.” Yawu sâwom.

⁷ Sâmu sâop. “Bâin, den âlâ yuwu tap.

“Anitâñe tihitnenne otmap. Yakât otmâ “Ihilâk otbe,” ki sânom.”

Den yawu tap yakât otmâ gâñe den eknohoat ya nâñgâmune tânât oap.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmu pumne gip gipñan dâim yâhâop. Yâhâm yanâmâ hânne hânne lok kutyene pato ya yengât senne âlâlâ dondâ tatiñgiop ya tiripgum yuwu sâop.

⁹“Senje âlâlâ tatmâ arap enda eksat? Nâje yukât kunyenje manman. Gâje mepaenek-buat yanâmâ senje âlâlâ yu gâhâlâk hârok otbuap.” Yawu sâop.

¹⁰Sâmu sâop. “Main, Anitâje den âlâ sâop ya yuwu tap.

“Anitâ pato konohâk tap. Yâk konok mepaenom. Otmu yâkât den konohâk tem lâum hoj bawanjim mannom.”

Den yawu tap. Yakât otmâ gâje den eknohoat ya lâuwomgât dop âlâ ki tap. Gâ pilânekmâ ari.” Yawu sâop.

¹¹ Yawu sâmu pilâm ariop. Pilâm arimu yanâk himbimâmbâ anjelo nombotjanje ge tihitje otmâ tânguwi.

Yesuje topje katmâ den kâsikum yinjiop.

(Mareko 1:14-15 Luka 4:14-15)

¹² Ya pesuk sâmu yakât kakjan lok kutdâ âlâ, kutje Herot Antipa sâmu, yâkne Galilaia yengât galem manop. Yâkne sâmu Yoane mem pâi emetjan katjetâ talop. Pat ya nângâm Yesuje yahatmâ Galilaia hânân ariop.

¹³ Yan ari Nasaret kapi ya wangim kapi âlâ, kutje Kapanaum sâmu, kapi yan hân âlâ kutje, Sewulun yet Naptali sâmu, yan ari manop. Otmu Kapanaum kapi yamâ dengân âlâ, kutje Galilaia sâmu, yakât ginjan tap.

¹⁴ Yesuje kapi yan ariop yakât emet inânjan Anitâje poropete âlâ, kutje Yesaia sâmu, den ekumu kulemgup yakât bonje teteop. Den yamâ yuwu tap.

¹⁵ “Sewulun otmu Naptali ambolipje yamâ Galilaia dengân otmu Yoran to nombotgen tai.

¹⁶ Yan tainje biwiyenje manjuakmâ kopa olop. Otmu omoj bâlenjan manmâ mumuhât pat otmâ manmâ gawi. Yawuhât otmâ laninjanje siliñ siliñ sâmu biwiyenjan hâumu han sâmu keterakyingiwuap. Yawu otmu topje ekmâ nângâjetâ biwiyenjan hâuwuap.”

¹⁷ Den yawu tap. Yesuje kapi yan ari manop yan den yakât bulâje teteop. Otmu yan ari manmâ yuwu sâmu ekyongop. “Anitâje tihityenje otbe sâmu oap. Yakât otmâ otjetâ bâlemap ya kerek pilâm biwiyenje yâkâlen katjetâ kinbuap.” Yawu sâmu ekyongop.

Yesuje hoj bawalipje imbât meyehop.

(Mareko 1:16-20 Luka 5:1-11)

¹⁸ Sâp yan lok yâhâp imi ata manowot kutyetje Simon yet Anderea. Atanjahât kutjeâmâ Simon otmu yâkâlâk kutje âlâ Petoro sâmai. Yâhâ imineâmâ kutje Anderea sâmu, yâhâmâ dengân tânânjan ba injan itâje toen pilâm kinowot.

¹⁹ Yawu otmutâ Yesuje yelemâ yuwu sâmu ekyotgop. “Yerâmâ nâhâlen torokatmutâ orowâk manmâ yâhânom. Sâp yiwerenje yuâmâ injan dâim mansawot. Yâhâ nâje meyeleksan yanâmâ nâhât wâtnan kinmâ lok meyekmutâ nâhât komolân torokatno-mai.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmu yanâk inangât senje âlâlâ mem manowot ya aksihâk pilâm Yesu walowot. Watmutâ orowâk manbi.

²¹ Yapâ arain mâne imi ata âlâ mem teteyelekbi, kutyetje Yakowo yet Yoane sâmu, Yeweri nanyâhâtje. Yâhâmâ âwâyetje orowâk injan itâje gârem kinbi.

²² Yawu otmutâ Yesuje yotgonmu in yawu âwâyetje pilâm yâkâlen torokatmutâ ariwi.

Yesuje lohimbi dondâ mem hengemyongop.

(Luka 6:17-19)

²³ Yesuje Galilaia hânân miti emetje tatmâ arap yan yâhâm gem Anitâje tihitnenje oap yakât den pat âlepje ekyongop. Otmu lohimbi mesek otmâ umatje topje topje yanje mem bâleyekmu manbi ya hengemyongop.

²⁴ Yawu otmâ manop yakât den pat ya hân âlâ, kutje Siria sâmu, yan pen pen sâmu ariop. Pen pen sâmu arimu nângâjetâ yanak kapi ambolipjanje yawuâk kundat mesek topje topje otbi ya meyekmâ yâkâlen takawi. Weke bâlenjanje mângâeyehop. Me kopa

otbi. Me sen birik yongom manop. Lok yawuya ya n̄rehâk meyekmâ yâkâlen tohonetâ heŋgemyongop.

²⁵ Heŋgemyongop yakât den pat sâm haŋ tuhonetâ Galilaia ambolipne, otmu ya hâlân̄mâ kapi bâlâk n̄rek tatmâ arap, ya yengât kutyeŋe pato âlâmâ Dekopoli sâm, ya ambolipnaŋe yâkâlen tohowi. Otmu âlâmâ Yuraia, ya ambolipne. Otmu kapi pato Yerusalem ya ambolipne. Otmu kapi tipi tapi Yoran to nombot nombot tatbi ya ambolipnaŋe menduhuakmâ Yesuhâlen ariwi.

5

Yesuŋe hoŋ bawalipne den ekyongop.

¹ Otmu lohimbi dondâŋe menduhuakmâ tatnetâ Yesu iknîâk pumŋan yâhâop. Yâhâ tatmu hoŋ bawalipne yâhânetâ yuwu sâm ekyongop.

² “Den bonne sâmune nâŋgânet.

Tepnenne herone otmu mannom. (Luka 6:20-23)

³ Biwi nâŋgân nâŋgânyenaŋe yenaŋât nâŋgânetâ gemap. Yeŋeâmâ yuwu nâŋgânomai. “Nenâmâ emelâk Anitâŋe himbimgât pat kuningiop. Yakât otmâ yâk orowâk mannom.” Yawu nâŋgâm we âlep nâŋgânet.

⁴ Yâhâ we bâle nâŋgâm isem manmai yenâmâ hâmbâi Anitâŋe mem biwi sânduhân katyekbuap. Yakât otmâ tepyeŋe herone otmu mannomai.

⁵ Meŋetâ huruŋ huruŋ otmap ya yen hâmbâi Anitâŋe meyekmu yâk orop manmâ yâhâmbisâi yakât we âlep nâŋgâm mannet.

⁶ Otmu Anitâhât den ya girawu otmâ lâune sâm yakât nâŋgâm manmai. Yâhâmâ hâmbâi Anitâŋe mâmâŋe otyiŋgimu manmâ yâhânomai. Yakât otmâ biwiyene herone olâk.

⁷ Buku nombotnaŋe kasa otyiŋgiŋetâ umam sâyiŋgimai ya gurâ hâmbâi yawuâk Anitâŋe meyekmâ umam sâyiŋgiwuapgât biwiyene herone olâk.

⁸ Otmu Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenaŋe kepeim denŋe tiŋâk lâum manmâ gamai yamâ hâmbâi Anitâŋe meyekmu orowâk mannomai yakât biwiyene herone olâk.

⁹ Otmu bukulipyene orop biwi nâŋgân nâŋgânyenaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmai. Yawu mannetâ buku nombotnaŋe hionakmâ ahone sâm otnetâ yan mem lohotne tuhuyekmai yamâ hâmbâi Anitâŋe meyekmâ “Nine nanne baratne bulâŋe,” yawu sâwuap. Yakât biwiyene herone olâk.

¹⁰ Otmu Anitâhât den lâum mannetâ torehenlipyenaŋe nâŋgâm bâleyiŋgim mem ge katyekne sâm mem âlâlâ tuhuyekmai. Yawu otyiŋgiŋetâ ki lohotne otmai. Yamâ Anitâŋe himbimgât pat kuyiŋgiop. Yakât biwiyene herone olâk.

¹¹ Otmu nâhâlen biwiyenaŋe kepeim mannetâ lohimbi nombotnaŋe hakyenân sâm mem bâleyeknomai yanâmâ yuwu nâŋgânomai.

¹² “Âo, bonnanâk. Anŋoân emelâk Anitâhât poropete yawuâk otyiŋgiŋetâ bâleop. Yawuâk sâp yiwerene gurâ otningimai. Yawu gârâmâ yakât hâmeŋe hâmbâi himbimân manman kârikne menom.” Yawu nâŋgânomai. Yakât otmâmâ biwiyenaŋe herone olâk.

Kâtembe otmu lambe yakât dop (Mareko 9:50 Luka 14:34-35)

¹³ Yengât topyeŋe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nâŋgânet. Kâtembe ihim solân hoŋmunne yanâmâ sot ya nemunne launenŋan memap. Dop yawuâk yenâmâ lohimbi hohetyenân mannetâ yan yekmâ Anitâ herone nâŋgâwaŋginomai. Yâhâ kâtembe helenân ki hikum ikainom yanâmâ pâlâmne otbuap. Yawu otmu girawu tuhmunneâmâ âlâkuâk ukenne otbuap? Yamâ ki orotne. Pâlâmne oap yaŋe âlâ yu me ya tuhmunne ukenne âlâ tetewuapgât dop bia. Yawu otmâ pâlâmne oap sâm pilâmunne arimap.

¹⁴ Otmu yakât topnje tetem henjenjuâkgât den âlâen hâum sâmunen nânghânet. Lohimbi hânjan kulemjan mansai ya yengât lanjinje otmâ mannomai. Otmu kapi pato âlâ pumje sok sohân tatbuap. Yâhâ ambolipnaje kasa yengât senyenjan âlâ ari misinjguraknomaihât dop ki tap. Yawu.

¹⁵ Otmu âlâen hâum sâwe. Lambe âlâ saum emet kâlehen katmunje kâtâpnjan tatbuapgât dop ya gurâ ki orotnje. Lambe saum heleen gâitmunje kinmâ sem lanjinje yanâmâ ekmâ gem yâhâmain.

¹⁶ Yakât otmuâmâ lambe ya lanjinje pilâmap, me kapi pato tetekjan tatmap yakât dopneâk yeje Anitâhât den lâum manjetâ manmanyenje ekjetâ ârândâj otmu awonnenje himbimân tatmap ya mepaenomai. Yawu.

Anitâje girem den Mose ekumu kulemguop yakât topnje

¹⁷ Otmu âlâ sâmunen nânghânet. Yejeâmâ nâhât yuwu mon nânghâm mansai. “Anitâje girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop. Otmu poropetelipje den ekyongomu kulemguwi yamâ mem ge katbe sâm oap.” Nâhât yawu mon nânghâm mansai. Nâ ya otbehât bia. Nâje ya mem ge katbongât dop ki tap. Nâje sâwi ya lâum manmune bonje teteâkgât otman.

¹⁸ Yakât yuwu sâwe. Hân himbim tatmâ yâhâwuap. Yâhâ girem den yamâ yawuâk tat tat kârikje tatmâ yâhâwuap. Tatmâ yâhâwuap yakât bulâje tetewuap yanâmâ, hân himbim otmu senje âlâlâ kerek biatmâ metewuap.

¹⁹ Yakât otmâ lok âlâ me âlâje girem den konohâk lonjâenomai yakât bulâje ki menomai. Otmâmâ buku nombotnaje yawuâk otmâ manjet sâm meme sâsâ tuhuyekmâ mannomai yaje hâmbâi yakât matje himbimân yâhâ lok geheje otnomai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje girem den ya biwiyenaje tinjak lâum manjetgât tânyongom mannomai yaje himbimân yâhâ lok yâhâ yâhâje otnomai.

²⁰ Yakât topnje yuwu sâmunen nânghâm henjenjujet. Yeje Anitâhât den lâune sâm Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaionje otmai yan ki torokatnomai. Yâkne den perâkne sâmai. Yenâmâ Anitâhât den bulâje ya lâum manmâ yanjak himbim manman yakât bulâje menomai. Yawu.

Buku oranjim mannom.

(Luka 12:57-59)

²¹ Otmu Moseje girem den kulemguop yakât topnje ekyongomune nânghânet. Girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Lohimbi âlâ me âlâje buku âlâ kujetâ mumbuap. Yamâ papatolipyenaje meyekmâ den âiân katyekjetâ tosa pato menomai. Yawu.”

²² Yawu gârâmâ yuwu sâmunen nânghânet. Lok âlâ me âlâje buku âlâhât nânghâm bâlenomai yamâ Anitâje yawuâk nânghâm bâleyingiwuap. Otmu lok âlâ me âlâje buku âlâhât nânghânetâ gemu mem ge katmai yamâ papatolipyenaje mem den âiân katyekmâ den yinginomai. Otmu lok âlâ me âlâje buku âlâhât kuk otmâ mem ge katnomai yamâ kâlâpgât pat otnomai.

²³⁻²⁴ Yakât topnje yuwu sâmunen nânghânet. Yengâlen gâtje âlâ me âlâje Anitâ hon bawangine sâm otnomai yan buku âlâje lok âlâhât nânghâm bâlem manbuap ya nânghâmu tetemu anjân buku ya orop biwi konohâk otmâ yakât kakjan hon bawanginomai. Yawu.

²⁵ Yakât âlâ yuwu sâwe. Yengât buku âlâ me âlâje kuk otyingim den âiân katyekne sâm kiapgâlen arinomai. Yamâ in yawu ari mâtâwân yekmâ sâm tetenjetâ kaok nanjanjinomai. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ kiapgâlen den sâm tetemu mem pâi emetjan katyekbuap.

²⁶ Pâi emetjan tatmâ yeje ombeân kiâk kârik kârikje genomai. Kiapje pâi emetjan tatnomai sâm sâp katyinjgiwuap ya pesuk sâmu yanâmâ genomai.

Ekjâle ekjâle yakât topnje

²⁷ Otmu den âlâ sâwe. Mosenje girem den âlâ kulemguwân yuwu tap. “Lok âlâ me âlâne bukulipyene yengât imbilipyene ki yekmâ otnomai.” Yawu tap.

²⁸ Yakât otmâ nâne yuwu sâmunen nângânet. Yengâlen gâtne âlâ me âlâne biwiyenan imbi âlâhât nanjai yamâ emelâk biwiyenane otmâ tâpikguai lok yane tosa miai.

²⁹ Yakât otmâ nâne den mâmâne âlâ yuwu sâwe. Bulâne hâum gusuhutmâ pilânomai ki sâwe. Lok âlâ me âlâne hemgât pat otmaihât senne nombolâk bâlewuap. Yakât otmâ senne bâlewuap yaok hâum gusuhutmâ pilânomai. Wongât? Matne umatne memaihât. Yawu otmâmâ senne âlâ âlepne oap yanahâk mâtâp tân tângâk watmâ manman kâriknan arinomai.

³⁰ Otmu hiliwahom hemgât pat otmaihât yawuâk bâte ne nombot yane otmâ bâlewuap yamâ hârem pilânomai. Wongât? Bâle nan yan kionmaihât. Yawu otmâmâ bâte ne nombotne âlepneâk tatbuap yane âi tân tângâk tuhummân manman âilongoân arinomai. Yawu.” Yesune den yan hâum sâop.

Lokne imbi ne ki pilaknomai.

(Mataio 19:9 Mareko 10:11-12 Luka 16:18)

³¹ Otmu den yuwu torokalop. “Nombotnane yuwu sâmai. “Lok âlâne imbi nait manmâ yâhâromawot yamâ nângâmu umatne otmu imbi ne ya imbiâk pilâwuap. Pilâwuap yakât topne kulemgum bâte nan katmu ariwuap.” Yeneâmâ yawu sâmai.

³² Yakât otmâ nâne yuwu ekyongomune nângânet. Lok âlâ me âlâhât imbi nane âlepne nanne manmap. Ki otmâ tâpikgumap ya imbiâk watmu arimu lok âlâne imbi ya hârem membuap yamâ lohimbi ya orowâk tosa mendomawot.” Yawu sâop.

Sâm kârikne ki tuhunomai.

³³ Otmu den âlâ torokatmâ yuwu sâop. “Emelâk tâmbâlipnennane yuwu sâm alahuminiwi. “Nen Anitâhât sennan wuân me wuân otne sâm, sâm kârikne tuhunom yakât otmâ yawuâhâk otnom.” Yawu sâminiwi.

³⁴ Yakât nângâmunen bâleap. Yawu gârâmâ yiwerene yene Anitâhât sennan wuân me wuân otne sâm, den sâm kârikne tuhunomai yan wahap âlâ me âlâhâlen ki gâitmâ sâm kârikne tuhunomai. Yâhâ yakât topne yuwu tap. Himbimân Anitâhât manman tap. Yawu gârâmâ yene yan ki gâitmâ sâm kârikne tuhunomai.

³⁵ Otmu Anitâne hânân tatmap. Yakât otmâ hânân ki gâitmâ sâm kârikne tuhunomai. Yerusalem kapi ya gurâ Anitâne tatmawâk. Yakât otmâ Yerusalem kapi pato ewan gurâ ki gâitmâ sâm kârikne tuhunomai.

³⁶ Yakât yuwu sâmunen nângânet. Yenâmâ Anitâ bia, yenâmâ lok. Yakât otmâ somotyene iwit kaok ya sânetâ helen gâwu gâwu otbuapgât dop ki tap. Me somotyene helen gâwu gâwu ya sânetâ iwit kaok tetewuapgât dop gurâ ki tap.

³⁷ Yawu gârâmâ yene wonân me wonân gâitmâ sâm kârikne tuhunomaihât dop ki tap. Anitâ konok manmanyenahât ambone tatmap. Yawu gârâmâ denyene bonnanâk sânomai. Yawu sânetâ nângânetâ ârândân otmu pesuk sâwuap. Yawu.

Mem âlâ tuhuneneknetâ yakât matne ki kâpekyinginom.

(Luka 6:29-30)

³⁸ Otmu den âlâ kulemguwi ya yuwu tap. “Lok âlâ me âlâhât kasanane senne nombot ya hâum gusuhutmâ pilâmu yâku yawuâk matne senne nombolâk hâum gusuhutbanjiwuap. Me lok âlâne buku âlâhât sâte ne ya kum parandan pilâmu yâku yawuâk matne kum parandan pilâwuap.”

³⁹ Yawu tap. Yakârâmâ nâne yuwu sâmunen nângânet. Lok âlâ me âlâne buku âlâ mem yawu mângânetâ yakât matne ki kâpekuap.

⁴⁰ Otmu âlâ sâwe. Lok âlâ me âlâne ambonahât bâne hân meyingim yanak kiapgâlen meyekmâ arinomai. Meyekmâ arinetâ mâtâwânâk yene hân âlâkuâk yinginetâ pesuk sâwuap.

⁴¹ Otmu den âlâen hâum sâmunen nângânet. Lok âlâ me âlâne yenje itâ pare miakmâ umat karat otnomai yan yuwu mon sânomai. “Tânnongom itâ pare mem ari ninginjet.” Yawu sâm ekyongonetâ ihilâk denyenjen nângâm hewewenjak mem ari katyeknomai.

⁴² Otmu lok âlâ me âlâne yu me ya ninginjet sâm ulityongonomai yamâ in yawu yinginomai. Me lok âlâ me âlâne senje âlâlâ ekmâ kandi mene sâm âiyongonomai yamâ ihilâk yinginomai. Yawu otmâ manjetâ ârândân otbuap.

Kasalipnenne yengât nângâm buku otyinginom.
(Luka 6:27-28,32-36)

⁴³ Otmu den âlâ yuwu sânetâ nângâmain. “Lok âlâ me âlâne buku otyinginomai yamâ yengu tep herone nângâm buku otyinginomai. Yâhâ lok âlâ me âlâne kasa otyinginetâ yengu yawuak kasa otyinginomai.” Yawu sâmai.

⁴⁴⁻⁴⁵ Yakât nângâmune ki ârândân oap. Yakât otmâ yuwu sâwe. Anitâne lohimbi âlepne otmâ manmai ya tânyongomap. Otmu lohimbi bâlene ya gurâ yawuak tânyongomap. Yakât otmâmâ yenje kasalipyenjen ihilâk buku otyinginomai. Otmu lok âlâ me âlâne Anitâne mem bâleyehâkgât sait kakyenjan pilânomai yamâ Anitâne lukuleyehâkgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâne Anitâne mem bâleyehâkgât sait lohimbi kakyenjan Anitâne pilânomai yamâ lukuleyehâkgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâne mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yenje ya yengât umam sâyinginomai. Umam sâyingim himbim awonnenne ulitgunetâ herone nângâyingim nine nanne baratne bulâne mansai sâm meyekbuap.

⁴⁶ Otmu yakât âlâ sâwe. Takesi meme lok nombotjane perâk sâm lohimbi kâityongom tewetsenjen kombo meyingimai ya yeknetâ lok bâlene otmâ. Yâkne bukulipyenjen tânyongom mansai. Otmu lok nombotjane yen orop buku konok manne sâm tânyongonetâ yengu yakât matje yâk konok tânyongomai. Yawu otmâ yakât nângâmune ki ârândân otmap. Otmu torokatmâ sâwe. Lok nombotjane nângâm bâleyingimai yamâ yenje buku ki otyingimai. Yawu otmâ yakât nângâmune yawuak ki ârândân otmap.

⁴⁷ Otmu torokatmâ sâwe. Yenje lok nombotje orop buku ki orangimai. Yawu otmâ yan bukulipyenjen ya orowâk buku orangimai yamâ nângâmune ki ârândân oap. Lok nombotje Anitâhât ki nângâmai yanje gurâ yawuak otmâ.

⁴⁸ Yawuhât yuwu sâmunen nângânet. Himbim awonnenjane manman uwawapne bia otmap. Yengu manman yan torokatmâ manjetâ ârândân otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

6

Nembe kalem yakât topje

¹ Yesunjen den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Bukulipyenjen yengât nângâyinginjetâ yahalâkgât yâk yengât senyenjanâk kinmâ lohimbi umburuk manmai ya tânyongonomai. Lohimbinjen yehâhât nângânetâ yahatmu yawu otmâ manmai yamâ Himbim Âwâyenjen yekmu dondâ bâlemap.

² Yawu gârâmâ lok nombotjane senjen âlâlâhât pâin guin otmâ manmai. Yawu manmai yamâ lohimbinjen neneknetâ yahalâk sâm lohimbi nombotje biwiyenjen kurihiakmainjen lok senyenjan kinmâ nembe kalem otyingimai. Yakât otmâ Anitâne yakât hâmenjen ki yingimu menomai. Yawu sâwuap. “Emelâk yeknetâ yahalopgât pesuk yap. Âlâmâ ki tap.” Yawu sâwuap.

³ Yakât otmâ yenjen lok nombotjen senjen âlâlâhât pâinmai ya nembe kalem otyingine sâm tihângen kinmâ tânyongonetâ yan bukulipyenjen yakât topjen ki yekmâ nângânomai.

⁴ Yawu otjetâ Anitâne tihângen ekmapjen yekmâ yakât matjen âlepjen yingiwuap.” Yesunjen yawu sâop.

Anitâ orop den otnom yakât topjen yuwu tap.
(Luka 11:2-4)

⁵ Den âlâ yuwu sâop. “Yeje yok pilâm kinmâ Anitâ ulitgunomai. Yâhâ lok nombotŋaŋe yeje topyeŋe kurihim lok senyeŋan kinmâ bukulipnenŋaŋe nengât nâŋgâŋetâ yahalâk sâŋ sâtŋak Anitâ ulitgumai. Yeje yawu otnomai otmuâmâ Anitâŋe hâmbâi yuwu sâŋ ekyongowuap. “Emelâk lohimbi senyeŋan otŋetâ yan yekŋetâ yahalop. Yakât otmâ pesuk yap. Âlâmâ ki tap.” Yawu sâuwuap.

⁶ Anitâ ki ekmain yâkŋeâmâ biwinenŋe ekmap. Yakât otmâ yeje yâk orop den huhune sâŋ yan yok pilâm tatmâ ekuŋetâ nâŋgâyiŋgiwuap.

⁷ Yakât nâŋe yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yeje ulitgune sâŋ biwi yâhâp otmâ ki ulitgunomai. Lohimbi Anitâhât topŋe ki nâŋgâm eŋgat yâhâp manmaiŋe yuwu nâŋgâmai. “Nenŋe den pâŋe konok gurâ sâŋmunŋe Anitâŋe ki nâŋgâningimap.” Yawu nâŋgâm den dâiak dâiahâk otmâ.

⁸ Yeje yâkŋe otmai yawu ki otnomai. Yeje âwâyeŋe ki ulitgunetâek biwiyenahât topŋe emelâk nanŋap.

⁹ Yakât yeje yuwu mon sâŋ ulitgum mannomai.

“Himbim awonŋenŋe, topge âlâ kândâkdâek tap. Yakât nâŋgâm mepaehekmâ mannom.

¹⁰ Gike sâtŋât otmâ anelolipŋaŋe haonŋmâ ârândânŋ honŋ bahihimai yawuâk nenŋe gurâ tem lâuhihim mannom.

¹¹ Otmu gâŋe hilâm ârândânŋ tihitnenŋe otmâ dopnenŋanâk ningimat.

¹² Otmu lohimbi nombotŋaŋe mem bâlenenekmâ tai ya yeŋgât nâŋgâm umam sâyiŋgim tosayeŋe pilâyiŋgimain yakât dopŋeâk gâŋe umam sâningim tosanenŋe pilâningiwuat.

¹³ Otmu Satanŋe kendâningimu otmunŋe bâlemap sâŋ ulitgohoaingât mâtâp meningi.” Yeje yawu sâŋ Anitâ ulitgum mannomai.” Yawu sâop.

¹⁴ Otmu torokatmâ yuwu sâop. “Lohimbi nombotŋaŋe sâŋ bâleyiŋgim mem ge katyeknomai ya yeŋgât yeje tosayeŋe pilâŋetâ yakât otmâ himbim âwâyeŋaŋe yen gurâ tosayeŋe yawuâk pilâuwuap.

¹⁵ Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai yakât nâŋgâm yeje matŋe yiŋgine sâŋ otmâ mannomai yamâ himbim âwâyeŋaŋe yen gurâ otŋetâ bâlewuap yakât matŋe kêpekyiŋgiwuap.

Bukulipnenŋaŋe nâŋgâningiŋetâ yahalâkgât ki nâŋgânom.

¹⁶ Den âlâ yuwu sâop. Lok nombotŋaŋe yeŋahâlâk nâŋgâŋetâ yahatmu topyeŋe kurihiakmâ yuwu nâŋgâmai. “Nenŋe Anitâ ulitgunom yanâmâ lohimbiŋe nenekmâ nâŋgâningiŋetâ yahalâkgât sot barahâk tatmâ ulitgunom.” Yawu nâŋgâmai. Yamâ Anitâŋe nâŋgâmu ki ârândânŋ otmu yuwu sâuwuap. “Emelâk bukulipyenŋaŋe yekmâ nâŋgâyiŋgiŋetâ yahalop yanŋak pesuk yap. Âlâ ki tap. Yakât otmâ matŋe ki yiŋgiwom.” Yawu sâuwuap.

¹⁷ Yawu gârâmâ yen yawu ki otnomai. Yenâmâ sot barahâk tatmâ Anitâ ulitgum yan toŋe kun kundenyeŋe piriakmâ somotyene hâluhuakmâ âilonŋo tatmâ ulitgunomai.

¹⁸ Yawu otmâ mannomai yanâmâ yeje sot barahâk tatnomai yakât topŋe bukulipyenŋaŋe ki yekmâ nâŋgânomai. Yawu otnomai yamâ awonŋenŋe Anitâ biwinenŋahât topŋe nâŋgâmapŋe yakât matŋe yiŋgiwuap.” Yawu sâop.

Senŋe âlâlâ tatningiap ya ki alitnom.

(Luka 12:33-34)

¹⁹ Yesuŋe den âlâ yuwu sâŋ ekyongop. “Hângât senŋe âlâlâ iri sikum me hop sambe tatiŋgiap yaŋe biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe mem dâimu yanâk arimu manmai. Yamâ talane kumap, me seloŋe hâremap, me bumbungumap me kombo otmai. Yakât otmâ yeje tatningiâk sâŋ ki aliraŋginomai. Otmu biwiyene yan ki ariwuapgât nanŋan.

²⁰⁻²¹ Yeje biwi konohâk otmâ nembe kalem oraŋginomai. Orotmeme ya otŋetâ Anitâŋe yekmu ârândânŋ otbuap. Otmu himbingât pat kuyiŋgiop ya bonŋe menomai. Yawuhât

Anitâhâlen biwi nângân nângânyenja kepeim manjetâ ârândâj otbuap. Yawu.” Yawu sâop.

*Sennenje yamâ lambehât lanjinje yakât dop oap.
(Luka 11:34-36)*

²² Den âlâen yuwu hâum sâop. “Senyene yamâ lambe lanjinje yakât dop oap. Senyene ya âlepne tatmu yan bam gamai.

²³ Yâhâ senyene gara garane pik sâwuap me senyene bok sâwuap, yanâmâ mâtâp tâpikgum hewukjan kionnomai. Yakât yuwu sâmune nângânet. Biwiyenan Anitâhât lanjinje panmap ya bok sâmapgât biwi nângân nângânyene galemahom manman âlepneâk torokatmâ manmâ yâhânomai. Biwi nângân nângânyenja pâlâmne otmâ omoje kurihiwuap yamâ manman bâlenjan yâhâ hiliwahonomai. Yakât yeje ya ot-maihât biwi golâek mannomai. Yawu.”

*Anitâne tihitnenje otmâp. Yakât otmâ ki gorâningimu mannom.
(Luka 16:13 Luka 12:22-31)*

²⁴ Den âlâen yuwu hâum sâop. “Lok konokne lok kutdâ yâhâp yetgât âi menduhum ki tuhuyitgiwuap. Âlâhât biwiñane kepeim herone kakjan tuhuwanjiwuap. Yâhâ âlâhârâmâ hâkân kakjan nep ya ki tuhûm henjenjuwuap. Yakât topne yuwu sâwe. Hângât manman me iri sikum yan biwiyene arimu manmainje girawu otmâ Anitâ tem lâuwangim mannomai? Yamâ ki orotne.” Yawu sâop.

²⁵ Yakât topne yuwu sâmune nângânet. Yengât manman yamâ Anitâne emelâk senje âlâlâ lâtkuyingimu manmai. Yakât otmâ yuwu ki nângânomai. “Nenne sot wosapâ ba mem tetenom? Me iri sikum me âlâlâ ya girawu mem tetem manmâ yâhânom.” Yawu ki sâm biwi yâhâp otmâ gorâ kakjan mannomai.

²⁶ Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Kembâ yekmain. Yâhâmâ âi kalam ki tuhûm hâhiwin nângâmai. Yamâ himbim ambonane haonmâ ârândâj sot yingimâp. Yenâmâ nâihât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Otmu yen gurâ yawuâk Anitâne haonmâ ârândâj tânyongom gamap.

²⁷ Yawu gârâmâ yehâhât girawu mannom sâm yakât ki nângâm kiwiliñ otnomai.

²⁸ Yeje iri sikum me sângum lawa lawa yan biwi nângân nângânyene hikuñetâ dondâ bâlewuap. Yakât topne yuwu sâmune nângânet.

²⁹ Hahop ekmain. Hahop yamâ titi pan pan pilâmu ekmunne âilonjo lonjo otmâp. Yâhâ emelâk lok kutdâ âlâ, kutne Solomon sâm, yâkne hâk katipne kulem melem mânunakmâ manop. Yane hahop surine sekne âlepne tetemap yakât dopne gurâ ki miop.

³⁰ Yâhâ hahop surine ekmunne âilonjo otmâp. Yawu gârâmâ ikñahâk ki yahatmâ titi pan pan otmâ kuririn sâm kinmap. Anitâne nângâopgât yawu kinmap. Yiwereneâmâ tetem âilonjo kinbuap. Yâhâ pek sâwuap yanâmâ hânân ge tâtuk sâwuap. Yenâmâ hahopgât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Yakât otmâ biwiyenja yuwu ki nângânomai. “Anitâne pâlâmne otmâ ki tihitnenje otmâp.” Yawu ki nângâm mannomai.

³¹ Yakât yuwu sâmune nângânet. Bulâñanâk Anitâne haonmâ ârândâj tihitnenje otmâ yâhâwuap. Yakât biwi yâhâp ki otnomai.

³² Yawu gârâmâ lok nombotne Anitâhât topne ki nângâmaine sângum me iri sikum me senje âlâlâ yakât nângânetâ yahatmap. Yawu otñetâ ki ârândâj otmâp. Yakât otmâ otmaiân yeje ki torokatnomai.

³³ Yeje yuwu nângânomai. “Bulâñanâk Anitâne haonmâ ârândâj tihitnenje otmâp.” Yawu nângânomai. Otmu lohimbî nombotne Anitâhâlen biwiyenja kepeinet sâm yâkât den ekyongonjetâ nângânomai. Yawu otmâ manjetâ himbim awonnenje topyene nângâmapne dopyenan yingimu ki umburuk mannomai.

³⁴ Yeje umatne topne topne teteyingiwuawân “Girawu otnom me wuân teteningiwe sâm oap?” Yawu nângâm ki biwi yâhâp otmâ nângâm kiwiliñomai. Senje âlâlâ hândâhân

tetewuap yamâ hândâhângât pat. Otmu âun teteap yuâmâ âungât pat. Yawu gârâmâ torokatmâ manmâ yâhânomân hâmenenŋe kinbuap me bia yamâ himbim awonŋenŋaŋe ikŋak nâŋgâmap. Yakât ki gorâningimu nenŋe biwi yâhâp otmâ nâŋgâm ketet manmâ yâhânom.” Yesuŋe yawu sâop.

7

Bukulipnenŋe ki sâŋ hâreyiŋginom.

(Luka 6:37-38,41-42)

¹ Yesuŋe den âlâ torokatmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Anitâŋe yeŋgât den sâŋ hâreyiŋgiwuap. Yakât otmâ yeŋe lohimbî yeŋgât den ki sâŋ hâreyiŋginomai. Yâhâ yeŋe buku nombotŋe sâŋ hâreyiŋginomai yamâ yeŋe otnomai yakât dopŋeâk Anitâŋe yen sâŋ hâreyiŋgimu matŋe menomai.

² Yâhâ yeŋe senŋe âlâlâ yu me ya otyiŋginomai. Dop ya tâŋ tâŋâk Anitâŋe yen gurâ mem purik katyiŋgiwuap.

³ Yakât topŋe nâŋgâŋetgât den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâŋet. Gâŋe bukukahât senŋan wahap tipiŋe tap ya ekbuat. Otmu gike sengan gurâ wahap tipiŋe pato tap ya ki eŋakmâ nanŋaŋgimâk bukukahât yuwu mon sâwuat.

⁴ “Buku. Sengan wahap ya hâluhum pangihiwe.” Gâ yawu mon sâwuat otmuâmâ lok perâkŋe.

⁵ Gike sengan wahap pato tap ya hâluhum pilakmâ yanâmâ bukukahât senŋan wahap tatbuap ya hâluhum pilâwaŋgiwuat. Wongât? Yuwuhât. Gâŋe gike orotmemehe bâleŋe yakât nâŋgârâ tâŋât otmap. Yawu gârâmâ bukukahâŋe otmu kiŋgoŋ otmap ya ekdâ dondâ bâlemap. Yawu otbuat yamâ ekmune ki ârândâŋ otbuap.” Yawu sâop.

⁶ Yâhâ den âlâen hâum yuwu sâŋ ekyongop. “Nenŋe sotnenŋe sâsâŋe ya um yan buku ondop yeŋgât soso ya waŋmunŋe nembuapgât dop ki tap. Yamâ wongât? Nenŋe um waŋmunŋe nembuap yaŋak purik pilâm nen ningiŋwuap. Yâhâ âlâen hâum sâwe. Bau hulin hâkŋe ki kilikmain. Hâkŋe ki kilikmaingât otmâ hâknenŋe kukŋe ki nâŋgâmap. Gârâmâ mem lohotŋe tuhune sâŋ sot um waŋnom yamâ purik sâŋ ningiŋwuap. Yakât topŋeâmâ yuwu. Nenŋe Anitâhât pat kukuŋe ya lok ihilâk ki katyiŋginom.” Yesuŋe yawu sâop.

Tihit Amboŋe yamâ Anitâ

(Luka 11:9-13)

⁷ Yesuŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Yeŋe wuân me wuâŋgât nâŋgâm Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim ulitguŋetâ âlepŋe nâŋgâyiŋgiwuap.

⁸ Otmu âlâen hâum sâwe. Yeŋe buku âlâhât emelan yâhâne sâŋ, “Wâe tat me?” sâŋetâ nâŋgâyiŋgimu emet kâlehen yâhânomai. Yakât dopŋeâk Anitâ ulitguŋetâ nâŋgâyiŋgiwuap. Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim ulitgumai yamâ âlepŋe nâŋgâyiŋgiwuap. Otmu pâin guin otmai yamâ âlepŋe ikŋak mâmâŋe otyiŋgimu biwiyenŋe sânduk sâwuat. Otmu yâkâlen torokatne sâŋ otnomai ya gurâ âlepŋe meyekbuawâk.

⁹⁻¹⁰ Otmu den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâhât nanŋaŋe po waŋgimu âwâŋe ulitgumu yan âwâŋaŋe ki nenenŋe ya waŋbuapgât dop ki tap.

¹¹ Otmu yen nombotŋaŋe Anitâhât topŋe ki nâŋgâm heŋgenŋumaine nan baralipyenŋe yawu otyiŋgimai. Anitâ awonŋenŋe himbimân tatmapŋe nen ikŋiâk ikŋiâk topnenŋe ekmâ nâŋgâmap. Yakât otmâ yeŋe otyiŋgimai ya wangim lok âlâ me âlâŋe yu me yakât ulitguŋetâ ya gurâ tâŋ tâŋâk yiŋgimap.

¹² Den ekyongoan yukât emelâk Mose otmu poropete yaŋe Anitâhât den kâsikum yiŋgiminiwi. Yakât topŋe yuwu tap. Bukulipyenŋe tânyongonŋetgât nâŋgâmai yeŋe gurâ nâŋgâmai dop yawuâk tânyongonomai.” Yesuŋe den yawu sâŋ ekyongop.

*Mâtâp yâhâp
(Luka 13:24)*

¹³ Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. Hiliwaho hiliwaho kapi yakât mâtâp yamâ pen penâk kinmap. Lok dondâne yan arimai.

¹⁴ Yâhâ manman kârikjahât kapi yakât mâtâp yamâ gâwik gâwikne otmu bârânj bârânj, yanâmâ lok sambeņe ki arimai. Lok konok konokne arimai. Yenâmâ manman kârikjahât mâtâp ya ekmâ nângâm watmâ arinomial.

*Nak topņe topņe
(Luka 6:43-44)*

¹⁵ Otmu âlâ sâmune nângâņet. Poropete lok nombotņane engatyenņanak otmâ den imbiâk sâm ekyongomai. Yanĕâmâ lohimbiņe nenekmâ topnenne nângâmai sâm moroakmâ orotmemeyene bâleņe kurihim mansai. Topyene teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Lok yamâ orotmeme yawuya otmâ lok hilipyongone sâm otmâ. Yakât lok yawuya yengât topyene ekmâ nângâm galemeyene tiņâk otmâ henņenņunomai.

¹⁶⁻¹⁸ Yâhâ yeņe topyene nângâņetgât den âlâen hâum sâmune nângâņet. Nak esenņe omoņ omoņ pilâmap yanâmâ bonņe bâleņe ki kinmap. Yâhâ nak esenņe gimbanņumap yanâmâ bulâņe âlepņe âlâ ki kinmap. Bia yakâ. Yâhâ kiatņe manam ki otmap. Otmu manamņe kiat ki otmap. Otmu giņ gârârânj yanĕ ham ki otmap. Otmu hamņe giņ gârârânj ki otmap. Yamâ topyene ikņiâk ikņiâk.

¹⁹ Yawuhât nak âlâ bonņe bâleņe yamâ kârâm pilâmunņe mum haraņ haraņ otmu kâlâwân umunņe semap.

²⁰ Yeņe den yu nângâm henņenņum poropete lok perâkne engatyenņanak otmâ imbiâk sâmai ya yekmâ topyene nângâm henņenņunomai. Yawu.

*Lohimbi perâk
(Luka 13:25-27)*

²¹ Yakât torokatmâ sâwe. Lohimbi dondâne mepaenekmâ nohonmâ manmai ya kerekne himbimgât pat ya ki otnomai. Himbim awoņnahât tem lâum manmainĕâmâ himbimân yâhânomai.

²² Yâhâ lok dondâne sâp pato tâlâhuwuawân yan yuwu mon sâm buiakmâ eknohonomai. “Kutdâ, gâ nângâ. Nenņe denge sâm haņ pilâmunņe ariop. Otmu gâhât âi tuhum weke bâleņane lok mângâeyehop ya watyিংimunņe gaiakmâ ariwi. Gâņeâmâ mâmâņe otningirâ kulem topņe topņe mewin.” Yawu sâm buiaknomai.

²³ Yawu sâņetâ nâņe matņe yuwu sâm purik pilâyিংiwom. “Nâ yeņe den yai ya nângâmune ki teteap, pâpguan. Yeņe nâhâlen biwiyenĕ ki kepeim manbi gârâmâ nâhât komot bulâņe ki otmâ mansai. Yeņe orotmeme kiņgoņ maņgoņ manminiwi yakât keterakņetgât naņgan,” sâwom.

*Lok nângân nângânņe orop otmu lok kopa
(Luka 6:47-49)*

²⁴ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângâņet. Lok âlâ me âlâņe nâhâlen gaņetâ den ekyongomune nângâm henņenņum lâumainĕ dop yuwu mansai. Lok nângân nângânne orop yanĕâmâ emet tuhune sâm hân kendâm saran kâkâlep yanĕ kânângâm emet tuhuņetâ tiņ tiņ kinbuap.

²⁵ Yawu gârâmâ to mososoņ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya ņiwiņ ņiwiņ sâm ki putuk sâwuap. Yenâmâ dop yawuya.

²⁶ Âlâmâ purik pilâm sâwe. Lok âlâ me âlâņe nâhât den nângâņetâ nahat otmu betbanņim manmai, lok ya yengât topyeneâmâ yuwu. Lok kopa nombotņane emetyene tuhune sâm hân kendâm saran kakņeâk kânângânomai.

²⁷ Yawu tuhuņetâ emet ya saranņe kandi kinbuap. Yakât otmâ mososoņ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya putuk sâm ge imbuap. Yawu.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuŋe Anitâhât sâtġât sâop.

28-29 Yesuŋe Anitâhât sâtġât den ya topŋambâek sâŋ tetem ekyongop. Ekyongomu nâŋġânetâ sâtġe otmu yuwu sâwi. “Anitâhât sâtġât topŋambâek yap yuŋe Mosehât girem kâsikum ningimai ya kerek yengât dop ki oap. Yuâmâ âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

8

Lok âlâ hâk bâle tetewangimu manop ya Yesuŋe heŋgeŋguop.

(Mareko 1:40-44 Luka 5:12-14)

¹ Yesuŋe den ya sâŋ pesuk pilâm pumŋehembâ gemu lohimbi dondâŋe watmâ ariwi.

² Otmu sâp yan lok âlâ hâk bâle tetewangimu manopŋe Yesu ekmâ yan gotŋan bam yuwu sâŋ ekuop. “Lok pato, ġâŋe sârâ kundat topŋe topŋe biatningiwuapġât dop tap. Yawu sâŋetâ naŋgan. Yawuhât nâŋġânihirâ hâk bâle yuŋe pesuk sânihiâkġât naŋgan.” Yawu sâŋ âikuop.

³ Yawu sâmu walipġum yuwu sâŋ ekuop. “Nâŋġâhilian. Âlepŋe, walipġohomune hâk bâle biatġihiâk.” Yawu sâŋ walipġumu yanâk biatbaŋġimu âlepŋe olop.

⁴ Yawu otmu Yesuŋe yuwu sâŋ ekum hâŋġânguop. “ġâmâ otġihian yukât den pat bukulipġe nombotŋe ki sâŋ tetem ekyongowuat. Hotom umai yengâlenâk arirâ hâkġe eknomai. Yawu otmâ yan Moseŋe hotom u uhât girem den kuleŋguop ya lâum Anitâhât hotom umbuat. Hotom undâ ġekmâ yuwu sânomai. “O, lok hâk bâle tetewangioŋ ya emelâk biatbaŋġiap. Girawu otmâ yawu oap?” Yawu sâŋmâmâ yakât topŋe nâŋġânomai.” Yawu sâŋ hâŋġângumu ariop.

Yesuŋe hoŋ bawa âlâ heŋgeŋguop.

(Luka 7:1-10)

⁵ Yesuŋe yapâ pilâyekmâ gem ari ikŋe kapi tipŋe Kapanaum yan yâhâmu Roma tembe lâu yengât kunyeŋe âlâŋe yâkâlen ari yuwu sâŋ ekuop.

⁶ “Lok pato, nâhât hoŋ bawa âlâ mesek sâtrŋan kinsap.

⁷ Sâmu sâop. “Âlepŋe ari heŋgeŋguwom.”

⁸ Sâmu sâop. “Lok pato, nâ lok âlepŋe bia. Yakât ġâŋe nâhât emelan ariwuatġât ki naŋgan. Yuânâk tatmâ denâk sârâ hoŋ bawane ya âlepŋe otbuapġât naŋgan.

⁹ Yâhâ nâ nineâmâ lok patonahât tem lâuwangim yâkât amutgen manman. ġârâmâ patonaŋe nâ ġurâ buku nombotŋe yengât kunyeŋe sâŋ nihimu manman. Yakât otmâ nâŋe tembe lâulipne âlâ me âlâ yuken me yaken ariŋet sâŋmune âlepŋe nâhât tem lâunihim arimai. Me âi wuân me wuân tuhuŋet sâŋ âi yingiman ya ġurâ âilonġo tuhumai. ġâmâ lok pato. Yakât otmâ denâk sârâ âlepŋe otbuapġât naŋgan.” Yawu sâop.

¹⁰ Den yawu sâmu Yesuŋe nâŋġâmu ewe membe olop. Nâŋġâmu ewe membe otmu Isirae lohimbi betŋan sâwi ya yuwu sâŋ ekyongop. “Wâtne pato tatnihiap yakât nâŋġâm Roma lok yuŋe biwi yâhâp ki oap. Yakât yuwu naŋgan. Isirae yengâlen ġâtŋe âlâ me âlâŋe lok yuŋe oap yuwu âlâ ki otŋetâ yekman. Lok yuŋe nâhâlen biwiŋaŋe kepeim den yap yu ekmune âilonġo oap.

¹¹ Yakât otmâ yuwu sâŋmune nâŋġânet. Hâmbâi lok topŋe topŋe, emetsenŋe ġa takamap yakembâ otmu purik sâŋmap yakembâ taka himbimân yâhâ tâmbâlipyenŋe Awaraham, Isaka otmu Yakop yâk orop hâk sânduhân tatmâ heron maron manŋetâ Anitâŋe tihityenŋe otbuap.

¹² Yawu ġârâmâ emelâk Anitâŋe yengât sâŋ pat kuyingioŋ ya lok ondop mem yingimu yenġâmâ hâmbâi belâŋgen ari hem nâpumŋan kionmâ hâhiwin bâlenŋe nâŋġâm hu halak tuhunomai.” Yawu sâŋ ekyongop.

¹³ Benŋe tembe lâu ya yuwu sâŋ ekuop. “ġâŋe biwihe nâhâlen katsat yakât bulâŋe emetgan ari tetemu ekbuat.” Yawu sâmu ba ariop. Sâp yanâk yâkât hoŋ bawa mesek kuop ya hâkŋe sânduk sâmu âlepŋe olop.

*Yesuŋe Petoro hewunŋe mem henŋenŋuop.
(Mareko 1:29-34 Luka 4:38-41)*

14 Ya pesuk sâmu yapâ ari Petoro hewunŋe mesek pato kumu hâkŋe kâlâp otmu talop. Yakât Yesu ekunetâ emelan yâhâop.

15 Yâhâ wâimu kundatŋe biatmu hâkŋe sânduk sâop. Yawu otmâ sot um yinŋimu newi. Um yinŋimu nem tatŋetâ yan emetsâpŋe olop.

16 Emetsâpŋe otmu sombemân yâhâ kinop. Kinmu kapi ambolipŋe weke bâleŋaŋe mângâeyehop ya lâuyekmâ yâkâlen ariwi. Yawu otŋetâ Yesuŋe sâmu weke bâleŋaŋe ya yengâlembâ gaiakmâ ariwi. Yâhâ kundat otbi ya gurâ yawuâk yâkâlen dâiyekmâ arineta henŋemyongop.

17 Yawu olop yamâ emet inânŋan poropete âlâ, kutŋe Yesaia sâmu, yâkŋe den kulemguop ya yan bonŋe Yesuhâlen teteop. Yamâ yuwu.

“Mesek otmu hâhiwin topŋe topŋe teteningiop yamâ yâkŋe mâmâŋe otninŋimu tisi mesek biatningiop.”

Den yakât bulâŋe teteâkgât Yesuŋe lohimbi kinŋitŋe orowâk mem henŋemyongop.

*Lok yâhâp Yesu watde sâmu olowot.
(Luka 9:57-60)*

18 Mem henŋemyongomu lohimbi dondâŋe mem hawam mewam tuhuwi. Yawu otŋetâ kapi ya pilâm âlâengen arine sâmu yakât hon bawalipŋe ekyongomu waŋga mem denŋân hâtikgum ariwi.

19 Yawu otŋetâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi âlâŋe yuwu sâmu ekuop. “Gâ yuken yaken otbuat yamâ nâ orowâk.”

20 Sâmu sâop. “Nine topne hâum pâpŋuatgât yuwu sâmune nânŋârâ keterahâk. Sonŋoâmâ nak duwiŋan imai. Yâhâ nâiâmâ nak kakŋan kerem tatmai. Yâhâ nâmâ Anitâŋe hânŋânnohomu ge mansan yamâ emet âlâ ki tatnihiap. Yakât otmâ gâ orowâk arinom otmâmâ girawu otnom?” Yawu sâop.

21 Yawu sâmu yanâk lok âlâ yâkâlen ba yuwu sâmu ekuop. “Lok pato, nâ awonŋe bâleap yakât gâ nânŋânihirâ ari kurihiwe. Kurihim âwurem takamune orowâk arinom.” Yawu sâop.

22 Sâmu sâop. “Yawu ki tap. Lohimbi nombotŋe pâlâmŋe biwi manmâ Anitâhât den ki lâum manmai yaŋe kurihinŋet. Yâhâ gâmâ yiwerenŋe nâ orowâk arirehât nanŋan.” Yawu sâop.

*Yesuŋe siru kuwanŋimu nân nân sâop.
(Mareko 4:36-41 Luka 8:22-25)*

23 Den yawu sâmu tin pilâm yahatmâ hon bawalipŋe meyekmu orowâk ariwi.

24 Arim tatŋetâ denŋân tânâmŋan siru pato pilâmu to dondâ bâleop.

25 Yawu otmu waŋga kâlehen to gemu guhulakbe sâmu olop. Guhulakbe sâmu olop yan Yesu waŋga hâmeŋan aman pâlâmŋe iop. Aman im tatmu hon bawalipŋaŋe mândem yuwu sâmu ekuwi. “Pato, tonŋe harannongomap. Yakât yahatmâ tânŋongo,” sâmu mândewi.

26 Mândeŋetâ sâop. “Wongât yen kinŋityenahât oai? Anitâŋe haonŋmâ ârândâŋ tihitnenŋe otmap yakât topŋe yen ki nanŋai me? Wongât biwi yâhâp oai? Nânŋe yengât galem tatman yakât yu ya otŋetâ tânŋongowongât dop ki tap” yawu mon nanŋai?” Yawu sâmu yahatmâ siru ya kuwanŋimu to yaŋe nân nân sâop.

27 Nân nân sâmu ekŋetâ sâtŋe otmu yuwu sâwi. “Bâe, lok yukât topŋe girawu? Siru kuwanŋimu denŋe lâum sânduk sâmu to yaŋe nân nân yap.” Yawu sâwi.

*Yesuŋe weke bâleŋe watyekmu gaiakmâ bau yengâlen ariwi.
(Mareko 5:1-17 Luka 8:26-37)*

²⁸ To nâñ nâñ sâmu dengân ya hâtikgum ba nombot endaken kapi âlâ, kutje Gerasene sâmu, yan ariwi. Yan ari wangaembâ lâum kionmâ arinetâ lok yâhâp sumângembâ takamutâ enakbi. Yâhâ ya yetgât topyetneâmâ yuwu. Yâhâmâ weke bâleñañe mângâyelekmu sâp kâlep manmâ gaminiowot. Lohimbi dondâne mâtâp tete yelemâ kinjityenahât otmâ ge tiok taok otmâ mâtâp âlâengembâ ba ariminiwi. Topyetne yawu.

²⁹ Yesu orop enakbiân weke bâleñe mângâyelekbiñe yuwu sâmu ekuwi. “Gâ Anitâhât nanñe mansat. Gârâmâ gâñe hâhiwin umatne ningiwuat yakât sâp ki tâlâhuap. Yakât gâñe girawu otningiwe sâmu takat?” Yawu sâwi.

³⁰ Yâhâ ya hâlânâmâ bau kinjitne orowâkne tomot tuhum kinbi.

³¹ Tomot tuhum kinjetâ yekmâ yuwu sâmu Yesu ekuwi. “Gâñe watnenekbe sâmu oat otmâmâ âlepne watnenekdâ bau enda yengâlen ari karaknom.” Yawu sâwi.

³² Sâñetâ sâop. “Âlepne nanñai yawuâk otñet.” Yawu sâmu yâk yetgâlembâ gaiakmâ bau ya yengâlen ge karakbi. Yawu otñetâ bau yañe sururuk sâmu ba hem patoembâ tâwoñ sâmu dengânân kionjetâ haranyongop.

³³ Haranyongomu yan bau galemyongom manbiñe ekmâ sururuk sâmu ari kapi ya ambolipne ekyongowi.

³⁴ Ekyongonetâ nâñgâm kuk otmâ Yesune pilâyekmâ âlâengen ariâkgât nâñgâm kapiyenambâ toho yakât ekuwi. Yawu.

9

*Yesune lok pareñe yâkât tosa pilâwanjiop.
(Mareko 2:1-12 Luka 5:17-26)*

¹ Yawu nâñgâm ekñetâ Yesune hoñ bawalipne meyekmu kapi ya pilâm wangaen yâhâm âwurem ikñe kapi, kutje Kapanau, yan ariwi.

² Ari kinjetâ yapâ lok pareñe âlâ mem gerelân katmâ lâum yâkâlen ariwi. Lâum arinetâ Yesune biwiñahât topne ekmâ nâñgâm lok pareñe ya yuwu sâmu ekuop. “Anitâñe tosahe yiwerene pilâhihiap.” Yawu sâop.

³ Yawu sâmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotñañe den sâop ya nâñgâñetâ bâlemu yuwu sâwi. “Anitâ ikñak konok tosanenñe âlepne pilâningimâp. Lok yuñeâmâ Anitâ mem ge katmâ wangiwe sâmu oap. Yawu otmu ki ârândân oap.” Yawu sâmu Yesuhât nâñgâñetâ bâleop.

⁴ Nâñgâñetâ bâlemu biwiñenahât topne ekmâ yan yuwu sâmu ekyongop. “Yeñe nâ nekñetâ lok bâleñe otmu yan biwiñenane yawu nanñai. Ya nâñgâmunne ki ârândân oap. Yakât yuwu sâmunne nâñgâñet.

⁵ Wuân âi tuhumunne ekñetâ dopñan otbuap? Yawu mon sâmu ekuwom. “Nâñe tosahe pilâhihian.” Yawu sâwom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâwom.

⁶ Yakât nine topne yuwu sâmunne nâñgâñet. Nâ Anitâñe hâñgânnohomu gewangât tosayeñe pilâyinjim mansan. Anitâñe âi sâmu nihiop yukât topne ekmâ nâñgâñetgât oan.” Yawu sâmu ekyongop. Yawu sâmu ekyongom topne ekmâ keterakñetgât lok pareñe ya yuwu sâmu ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetgan ari.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâmu senyenânâk yahatmâ geretne lâuakmâ ariop.

⁸ Arimu lohimbi nombotñañe Yesune Anitâhât wâtñan kinmâ âi miop ya ekñetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmuâmâ “Lok yu ki orotne oap.” Yawu sâwi. Yawu sâmu yan Anitâ mepaewi.

*Yesune lok tosayeñe orop dâiyekbe sâmu giop.
(Mareko 2:13-17 Luka 5:27-32)*

⁹ Yesune yapâ arimâmâ lohimbi yengâlen takesihât tewetsenñe meyiniminiwan nâhâlen tohop. Nâmâ Mataio. Yan tatumunne yâkñe nekmâ yuwu sâmu eknohop. “Nâhâlen

torokatdâ orowâk mandehât nanġan.” Yawu sâam eknohomu nâne yanâk yahatmune orowâk ariwit.

¹⁰ Ari nâhât emelan yâhâ sot nende sâam otmâ sâamune kâlehen yâhâwit. Yawu otmutne hoġ bawalipne kerehâkne net watnelekmâ gaġetâ orowâk kâlehen yâhâwin. Tatmunne sâp yanâk bukulpne otmu lok nombotne ândâp kârik otmâ Mosehât girem den ki lâum manminiwi yâkne nengâlen gaġetâ orowâk menduhuakmâ sot newin.

¹¹ Nem tatmunne Parisaio lok nombotne nen aposolo nenekneġetâ ki ârândân otmu âinongowi. “Wongât Yesune lok bâlene yen orop menduhuakmâ lau konok niai?” Yawu sâam âinongowi.

¹²⁻¹³ Yawu sâam âinongoġetâ Yesune den ya nângâm yuwu sâam matne ekyongop. “Anġoân topne katmâ Anitâne sâamu lok âlâne kulemgup yamâ topne yuwu. “Yene orotmemeyene bâlene me tosayeġahât otmâ hotom ya uġetâ nângâwan. Yamâ âlepne oap. Yane yu ya âlâ ki oap. Otmu yamâ wahap tâġât. Gârâmâ yene biwiyene konohâk otnomâ yamâ ârândân otbuap.” Yawu sâop. Den topne yawu tap. Yakât otmâ den âlâen hâum sâamune nângânet. Lok mesekyene bianne dokta yengâlen ki arimai. Lok kundatyene orop me hâhiwin teteyingimapeâmâ dokta yengâlen arimai. Yakât topne yuwu sâamune nângânetâ keterahâk. Yengâlen gâtnne nombotne yuwu sâamai. “Nen lok âlepne, orotmeme âilonġo lonġo otmâ mansain.” Yawu sâamai. Yawu gârâmâ lok yawuya yengât sâam ki gewan. Gârâmâ nâmâ yene lok bâlene sâam betyongoġetâ manmai yawuyane Anitâhâlen biwiyene katneġgât gewan.” Yawu sâop.

Yesuhât hoġ bawalipne sâp sâsâġan sot barak ki manminiwi. orotmeme âine yane dop konohâk ki oawot.

(Mareko 2:18-22 Luka 5:33-39)

¹⁴ Yawu sâamu Yoane Baptis orop manbine ga yuwu sâam Yesu âikuwi. “Nen Anitâne nângâningimu âlepne olâkgât sâp sâsâġan sot barak manmain. Otmu Parisaio lok yawuâk otmai. Yâhâ gâhât hoġ bawalipgaġeâmâ sot kutakamai?” Yawu sâawi.

¹⁵ Sâġetâ sâop. “Yakât den âlâen hâum sâamune nângânet. Lok patone imbi miakbe sâam bukulpne meyekmu orowâk menduhuakmâ sot um nem herone otnomâ. Sot um nem herone otnomâân sot barak ki tatnomâ. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyene taka bukuyene kuġetâ mumbuap yanâmâ enġat hako nângâm sot barak mannomâ. Yakât yuwu sâamune nângânet. Yiwereneâmâ nâ orowâk mansain yakât otmâ tep âlep nângâmai. Yâhâ hâmbâi mâne nâ nohoġetâ mumbom. Sâp yan enġat hako nângânomâ.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâam kinmâ orotmeme embânân anġoân otmâ manmâ gawi ya otmu ikne orotmeme âine kâsikum yingiop yane ki lâuahowot. Yakât yâhâp yâhâp ya menduhum lâunomaihât dop ki olop. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop. “Nenne sot me salup me âlâlâ hâpu golâenâk mânunġmâ titâkgum umunne sem henġenġumap. Yâhâ nenne hâpu tekaġan mânunġmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekaġe ya sem huhumu sot yamâ golâ kinmap.” Yawu sâop.

¹⁷ Otmu âlâen yuwu hâum sâop. “Otmu imbi âlâne lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu sâp kâlep tatmâ hânġine otbuap. Otmu yakât kakġan tâk âine orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osomâmâ senne âlâlâ mem mânunġbuawân yan dâimu tiririk sâamu tok sâwuap. Yakât otmuâmâ tâk âinġajak menduhum lowaimain. Lowaim iri osom senne âlâlâ umatne mânunġnomân yamâ dâimu ġirik ġirik sâam ki tok sâwuap. Yâhâ hânġine otmu âine menduhunom yamâ dâimu titâk sâwuap. Yamâ ki orotne.” Yawu sâop.

Imbi âlâ mesek umatne tetewangpne Yesuhât sângum walipgum âlepne olop.

(Mareko 5:22-43 Luka 8:41-56)

¹⁸ Yesune den yawu sâam ekyongom kinmu yanâk Yura nengât patonenne âlâne ga yuwu sâam ekuop. “Baratne yiwereneâk pârâk sâam sâamâk bâleap. Yakât gâne mem yahatbuatgât nanġan.” Yawu sâop.

¹⁹ Yawu sâmu Yesuñe yahatmâ nen hoñ bawalipñe menenekmu ariwin. Arimunñe imbi âlâ watnenehop yâkât topñeâmâ yuwu.

²⁰ Imbilipnenñe emetsenñe ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenñe ekmâ yâhâmu yambu kâiân yâhâp pesuk sâop.

²¹ Yâhâ imbi yañe Yesuhât betñan watmâ ari biwiñane yuwu nâñgâop. “O nâ Yesu tetekñan mem wâiwom yamâ ki orotñe. Anjolakmangât ki wâiwom. In sâñgumñeâk walipgum âlepñe otbe.” Yawu nâñgâop.

²² Yawu nâñgâm watmâ arimu Yesuñe sâñgum bârârâhâk kâlep mânunahop. Yan ari sâñgum potonñan in walipgumu engatñe kakñambâ olelem ekmâ yuwu sâop. “Wa, toune, gâñe yiwerenñe biwihanñe nâhâlen kepeiat. Yakât otmâ Anitâñe nâñgâhihimu hepge san yap.” Yawu sâmu ekuop. Yawu sâmu yanâk âlepñe olop.

²³ Nenñe yapâ gem ari lok galemñahât baratñe bâleop yâkât emet ya hâumâk otmâ ariwin. Arimunñe emet yakât kâlehen lohimbi dondâñe kahân tatmâ isem we bâle pato nâñgâwi.

²⁴ Yawu otmâ isem tatñetâ yuwu sâmu ekyongop. “O, baratyetñe yuâmâ ki bâleap. In aman pâlâmñe iap. Yakât yen yahatmâ yaehen kionet.” Yawu sâmu ekyongop. Yawu sâmu ekyongomu nâñgâñetâ nahat otmu giringbanjiwi.

²⁵ Giringbanjinñetâ senñan genñetâ hâñgânyongomu yaehen gewi. Genñetâ mumunambâ mem yahalop.

²⁶ Otmu kulem miop yakât den pat ya sâmu haok tuhunñetâ kapi gotñe tete ya ambolipñane den pat ya nâñgâwi.

Lok yâhâp senyetñe suk sâmu ehowot.

²⁷ Yesuñe kapi ya pilâm arimu lok yâhâp senyetñe bok sâsâñe yañe kulem miop yakât den pat nâñgâm betñan ari yuwu sâmu ekuowot. “Wâe, Dawitihât sen. Netgât tepge nâñgâ. Gâñe âlepñe tânnotgowuatgât dop tap me bia? “Yawu sâowot.

²⁸ Yawu sâmu âikum yanâk Yesuhât kâñe munñeâk nâñgâm watmâ emelan gam yâhâowot. Yâhâmutâ yuwu sâop. “Nâñe sâmunne senyetñe suk sâmu emet galemñe ekde sâmu nanğawot, me bia?” Sâmu sâowot. “On, yawu nanğait.”

²⁹ Yawu sâmutâ senyetñan wâim yuwu sâop. “Nâhâlen biwiyetñane nâñgâm kepeiwot yakât bulâñe teteyitgiâk.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâmu senyetñe suk sâmu emet galemñe ehowot. Ekmutâ yuwu sâmu ekyotgop. “Kulem yetgâlen tetemu eksawot yu ki sâmutâ pen pen sâmu nâñgânomai.”

³¹ Yawu sâmu ekyotgop yamâ iliwetmâ den pat ya sâmu tetemutâ pen pen sâmu arimu lohimbi dondâñe nâñgâwi.

Lok kopa âlâñe den olop.

³² Yâhâ Yesu pilâm arimutâ yanâk lok âlâ Yesuhâlen mem takawi. Mem taka yuwu sâwi. “Lok yuâmâ weke bâleñane mângâemu den pâpgum kopa otmâ manmap,” sâwi.

³³ Yawu sâñetâ weke bâleñe watmu gaiakmâ arimu launñe hâreakmu den huhuop. Den huhumu ekmâ kinbiñe alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nen embâñambâek kulem yuwuya âlâ ki tetemu ekmâ gamain.” Yawu sâwi.

³⁴ Yawu otmuâmâ Parisaio nombotñane Yesuñe kulem miop ya ekmâ nâñgâñetâ bâlemu yuwu sâwi. “O, yuâmâ weke bâleñe ya yeñgât amboyanñe mâmâñe otbanjiap. Yakât otmâmâ weke bâleñane den tem lâuwanğim gaiakmâ arim kinsai.” Yawu sâwi.

Lok nombotñe âlâñe tânnongonñetgât Anitâ ulitgumunñe katyehâk.

³⁵ Yesuñe kapi ya pilâm kapi tipi tapi tatmâ arap ya biwiñan miti emetñe tap dopñan yâhâm gem Anitâñe tihityenñe otbe sâmu oap yakât den pat âlepñe ekyongom manop. Yâhâ lohimbi nombotñe mesek me hâhiwin topñe topñe teteyinğiop ya gurâ henğemyongop.

³⁶ Hengemyongom yekmâ biwiñaje yuwu nângâop. Lama galemyeñe bianje ihilâk mahilâk manmai yakât dopñeâk lohimbi gurâ amboyeñe bia otmu ihilâk mahilâk manmâ gai. Yawu manñetâ yekmâ tepñe nângâyinñiop.

³⁷ Tepñe nângâyinñim nen hoñ bawalipñe den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Kalamân sot pato tap. Yâhâ bonñe mem menduhunomaihât lok getek âlâ.

³⁸ Yakât otmâmâ yeñe kalam amboñe, Anitâ, ulitgunjetâ âlâkuâk lok katyekbuap. Katyekmu yen orowâk tânahom nep ya tuhunomai.” Yawu sâm eknongop.

10

Yesuñe hoñ bawalipñe meyekmâ âi sâm yinñiop.

(Mareko 3:13-19 Luka 6:12-16)

¹ Yesuñe nen hoñ bawalipñe kâiân yâhâp menenekmu bamunñe yuwu sâm eknongop. “Weke bâleñaje lohimbi mem mâñgâeyekbuap yamâ yeñe watyinñinomai. Me mesek me hâhiwin topñe topñe teteyinñimu hengemyongonomai.” Yawu sâop. Yawu sâm ningim yan mâmâñe otningiop.

² Otmu nen aposolo menenehop nengât kutnenñe yamâ yuwu. Simon yâkât kutñe âlâ Petoro sâm, imiñe Anderea, otmu Yeweri nanyâhâtñe, kutyetñe Yakowo yet Yoane.

³ Otmu âlâmâ Pilip, otmu Batolomaio, Toma, otmu âlâmâ nâ Mataio. Nâmâ angoân lok yengâlen takesihât tewetsenñe meminiwan. Otmu âlâ Alipaio nanñe Yakowo, âlâmâ Taraio.

⁴ Âlâmâ Simon, yâhâmâ komot âlâen gâtñe topyeñe yuwu. Roma lok ya yengât hâkân otmâ watyekne sâm otmuniwi yan gâtñe. Otmu bâiñeâmâ Yurasi yamâ Karioto kapiân gâtñe. Yâkñeâmâ Yesuhât betñehen kionop ya.

Yesuñe hoñ bawalipñe hâñgânyongomu ariwi.

(Mareko 6:7-13 Luka 9:1-5)

⁵ Otmu Yesuñe nen hoñ bawalipñe den âlâen hâum yuwu sâm eknongom hâñgânnongop. “Lama ya yengât galem ki otñetâ yanâmâ hiliwahomai. Dop yawuâk Isirae lohimbi nombotñe yu hiliwahone sâm oai yakât yâk yengâlen tâñ tâñâk ari tânyongonomai.

⁶ Tânyongom Anitâñe tihityeñe otbe sâm oap yakât den pat ekyongonomai.

⁷ Yawu gârâmâ yeñe angoân Samaria otmu pâku lohimbi yengâlen ari nep ki tuhunomai. Isirae ambolipñe nenñanâk yâhâm gem nep tuhunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâm yan nep denñe yuwu sâm ningiop. “Lohimbi munomai yawuya sâñetâ mu-muñambâ yahatnomai. Me nombotñe kundat otmâ mansai ya mem hengemyongonomai. Me hâk bâle otmâ mansai ya gurâ mem hengemyongonomai. Me weke bâleñaje mâñgâeyekmâ mansai. Yawuya watyinñinomai. Yawu otyinñinomai yakât hâmeñe mene sâm ki nâñgânomai. Ninak mâmâñe otyinñim yakât hâmeñe ki meman yakât yengu yawuâk hâmeñe ki menomai.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ âi topñe katne sâm bât barak arinomai. Howan ki mem tinañgunomai. Me hâk katipñe me pet ya hourâ hourâ gurâ ki miakmâ arinomai. Me kâi katipñe katmâ yakât kakñan âlâ ki menomai. Hâkyenjan tatbuap yawuâhâk. Me itâkat ki golenomai. Me natik ki miakmâ arinomai me tewetsenñe hakyenjan ki tatbuap. Lok âlâ me âlâñe nep tuhunomai yakât hâmeñe sâm yinñinetâ meñetâ ârândân otbuap. Yakât otmâ inâk arinomai.

¹¹ Otmu angoân hâñgânyongomune arinomai yan kapi ambolipñaje yuwu mon sânomai. “Wongât takai yakât topñe sâñetâ nâñgâne.” Yawu sâm âiyongonjetâmâ yeñe âlepñe topñe ekyongonomai. Topñe ekyongonjetâ lok âlâ me âlâñe emelan dâim yâhâ katyekñetâ yanâk tatnomai.

¹² Dâim yâhâ katyekñetâ yanâmâ yuwu sânomai. “Anitâñe tihityeñe otmu yâkât wâtñan kinmâ yâhâm heronje kakñan mannomai.” Yawu sânomai.

¹³ Otmâ yâkne yekmâ herone nângâyngim denyene nângâne sânomai yamâ âlepne yâk yengâlen bulâne tetewuap. Yâhâ nombotnajeâmâ denyene nângânetâ gemu betynginimai. Yawu otynginetâ yengu yawuâk betyngim arinimai.

¹⁴ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonetâ nângânetâ gemu bet pilânomai. Nângânetâ gemu bet pilânomai yamâ hâmbâi Anitâne matne umatneâk yingiwuap. Yakât otmuâmâ yeje kâiyenjan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek mejetâ gewuap. Ya gemu betyngim pilâyekmâ arinimai. Arinetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nângânomai.

¹⁵ Yakât yuwu sâmune nângânet. Sâp patoen Anitâne Sotom otmu Gomora kapi ambolipnaje orotmemeyene bâlene otminiwi yakât matne yingimu menomai. Gârâmâ yeje kapi âlâen arinetâ betynginimai. Yamâ ya yengât tosa ya tatyngiwuap. Yakât matne Anitâne hâmbâi umatne dondâ yingiwuap.” Yawu sâm eknongop.

Umatne âlâlâ teteningimu yan ki lohotne otmâ mannom.
(Mareko 13:9-13 Luka 21:12-17)

¹⁶ Otmu Yesune nen topnenne nannganginehât den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lama yamâ pâlâmne kinmai. Yâhâ sosoneâmâ sâtne bâlene tatmai. Yawu gârâmâ lama yañe dâiakmâ arinimai yamâ sosone yingim neyekbuap. Dop yawuâk nâne hângânyongomune sâtne metne kâlehen arinimai. Arinimai yan kingityenjahât otmâ biwi yâhâp ki otnomai. Yakât âlâ torokatmâ sâwe. Songo âlâ kutne hewam yamâ nângân nângânne tapgât ekmâ nângâm galemahomap. Yakât dopneâk yengu yawuâk biwiyenaje golâek manmâ sâtne metne ekmâ kewewetmâ galemahom mannomai. Yâhâ nâi kopa yamâ kopa kum den biaek tatmu ekmain. Yenâmâ yakât dop manmâ nep lohotnan tuhum mannomai.

¹⁷ Nep tuhum miti emetne tap dopnan hawangum nep tuhum mannomai. Nep tuhum mannetâ kapi ambolipnaje kasa otyngim den âiân katyekmâ yongonomai. Yawu otynginetâmâ biwiyene ki orotok sâwuap.

¹⁸ Otmu yakât âlâ torokatmâ sâwe. Yeje nâhât den yu lâum mannetâ yakât meyekmâ kiapgâlen ari den âiân katyekmâ mem âi pâi tuhuyeknomai.

¹⁹ Mem âi pâi tuhuyeknomai yan “Den mâtâpne girawu watmâ sâm ekyongomunne nângânetâ keterakyngiwuap,” yawu nângâm ki gorâyngiwuap.

²⁰ Sâp yanâmâ Awoñnenñane ikne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge den âlâlâ nângân nângânyenjan katmu nâhât den pat âlepne ekyongonomai.

²¹ Otmu sâp yan umatne topne topne teteyngiwuap yakât yuwu sâmune nângânet. Imi ata yenhâk ahom hionaknomai. Yakât otmâ dâiakmâ kiap yengâlen ari den âiân karaknomai. Otmu âwâ nan yenhâk ahom hionaknomai. Hionakmâ lok kunne yengâlen ari den âiân karaknomai. Den âiân karaknetâmâ nombotne mem âlâlâ tuhuyekmâ yongonetâ munomai.

²² Yakât torokatmâ âlâ sâwe. Yen orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yakât otmâ nâ mem âlâlâ tuhuneknetâ hâhiwin nângâman yakât dopneâk yen gurâ hâhiwin yinginimai. Hâhiwin yinginetâ yanâmâ hâkyene ki ihiwe ihiwe otmu lohotne otmâ betnihinimai. Yeje kârihem kinnomai yanâmâ Anitâne meyekmâ manman kârikñan katyekmu mannomai.

²³⁻²⁵ Yâhâ mitihât kasanje yen meyekmâ den âiân katyekmâ yongom watyeknetâmâ kapi ya pilâm âlâen arinimai. Yâhâ mem âlâlâ tuhuyeknetâ hâhiwin kakñan mannomai. Hâhiwin kakñan mannomai yakât den âlâ yuwu sâmune nângânet. Kasalipyenñane taka nimnaomlipyene me âwâ mâmâlipyene yamâ kapam dop konohâk yongonomai. Yakât nimnaomlipyene kapam hewewen yongonomaihât dop ki tap. Yâhâ papatolipyene me lok inñe ya gurâ yawuâk dop konohâk tuhuyeknomai. Lok kunne me hoñ bawalipyene ya gurâ yawuâk. Otmu ninahât sâwe. Nâmâ kunyene otmune yeje nâhât den tem lâum

hoj banhim mansai. Gârâmâ lohimbi nombotjaņe nâhât imbiâk yuwu nângâm hilipgu-mai. Nâhâtņe weke bâleņe yengât kunyeņe kutņe Satan, otmâ kutņe âlâ Besewulu yaņe mâmâņe otbaņgimu âi yu mem manmap yawu nângâmai yamâ imbiâk nângâmai. Yengât gurâ dop yawuâk nângâm kasa otyingim mem âlâlâ tuhuyekmâ mem ge katyeknomai. Yakât otmâ den âlâ yuwu sâmunne nângâņet. Yeņeâmâ Isirae kapi ambolipņe yengâlen âi ki tuhumm pesuk pilâņetâek Awonjaņe yâhâņe hângânnohomu gewom. Yâhâ nâhât komolân gâtņe âlâ me âlâņe ki lohotņe otmâ pilânekâm âlâhâlen ariwuapņe yakât matņe âlepņe menomai.

Nimbilam yâhâp ki otnom.
(Luka 12:2-7)

²⁶ Yawuhât den yu torokatmâ sâwe. Tihângen wahap yu me ya otmâ gai. Ya ki tik tatbuap. Hâmbâi tetekjaņ tetemu eknom. Yâhâ yu me ya otmâ kurihiakmai. Ya gurâ tetekjaņ tetemu eknom.

²⁷ Yakârâmâ yuwu sâmunne nângâņet. Yenâmâ nâ orowâk manmain. Yawu gârâmâ den nombotņe nenjiâk tatmâ ekyongoman ya hâmbâi ekyongonjetâ nângânomai. Yâhâ nâņe den halowân sâm ekyongom mansan. Yamâ hâmbâi yeņe lok senyenjan kinmâ ekyongonmai.

Anitâņe tihitnenņe otmap.

²⁸ Ekyongonmai yakât topņe yuwu sâmunne nângâņet. Lok senyenjan kinmâ den ekyongonjetâ nângâņetâ nahat otmu yen nombotņe yongonjetâ munomai. Yongonmai yamâ umut biwiyenņe ki hilipgunomai. Lok topnenņe yawu tap. Yakât otmâ yeņe ya yengât ki kiņgityenjahât otnomai. Yâhâ Anitâhât topņeâmâ âlâ tap. Hâmbâi mâne yâkņe konok umut biwiyenņe hilipguwuapgât dop tap. Yakât otmâ yeņe yâkât den konok lâum mannomai.

²⁹ Otmu yakât âlâ sâwe. Anitâhât den lâum manmain nen haonmâ ârândâņ Anitâņe tihitnenņe otmap yakât topņe nângâņetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunne nângâņet. Gironj gironj ekmain yamâ nâi tâņât. Yamâ ki galemgumain. Yawu gârâmâ gironj gironj âlâ mumbuap yakât topņe himbim ambojaņe emet inânjan nângâmu tap.

³⁰⁻³¹ Yawu gârâmâ nenâmâ gironj gironj yakât dop bia. Nenâmâ Anitâ ikņe kundenņe towat manmain. Yawu otmâ Anitâņe topnenņe kerehâk naņgap. Somotnenņe tipi tapi yakât topņe gurâ nângâmu tawâk. Yâkņe tihitnenņe otmap. Yakât nângâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ yâhânom.

Topnenņe ki kurihiakmâ Yesu betbaņginom.
(Luka 12:8-9)

³² Lohimbi âlâ me âlâņe “Yesuhâlen biwinanņe kepeim tem lâuwanjimm mansan,” yawu sâm lohimbi ekyongonmai yâhâmâ hâmbâi nâņe himbim awonjahât senjan kinmâ topyene sâm tetemune Anitâņe manman kârikjaņ katyekbuap.

³³ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâņe topyene kurihiakmâ “Nâ Yesu ki nângâwanjiam,” yawu sânomai otmuâmâ nâku himbim awonjahât senjan kinmâ “Nâ ki nângâyinjiam,” yawu sâwom. Lohimbi yawu otmai yaņe matņe umatņe menomai. Yawu.

Yesuņe giop yakât lohimbi hionakmâ mansai.
(Luka 12:51-53 14:26-27)

³⁴ Otmu âlâ yuwu sâmunne nângâņet. Yeņeâmâ nâhât yuwu ki sânomai, “Nâhât yamâ buku konok otnehât himbimâmbâ giop.” Yawu ki sânomai. Yakât sâmunne nângâņet. Nâņe hânân gewan yakât yen hionaknomai.

³⁵ Nanlipyenjaņe âwâlipyenņe betyinjimomai. Me baralipyenjaņe mâmâlipyenņe betyinjimomai. Me imbilipyenjaņe iranlipyenņe betyinjimomai.

³⁶ Yawu otmâ hep torehenlipyenņe hionakmâ kasa oranjinomai.

³⁷ Otmu yakât topŋe yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Lohimbi âlâ me âlâŋe biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe âwâŋe mâmâŋe yeŋgâlenâk katmâ kepeiyekmâ nâhât âi yakât nâŋgâmu giap. Me nanŋe baratŋe yeŋgât biwiŋaŋe kepeiyekmâ nâhât âi yakât nâŋgâmu giap. Lok yawu otmai yeŋgât nâŋgâmune ki ârândâŋ otmap. Yakât otmâmâ nâhât pat ki otŋetâ yanâmâ Anitâŋe umatŋe yingimu menomai.

³⁸ Otmu lok âlâ me âlâŋe nâhât den lâum âi tuhuŋetâ bukulipyenŋaŋe nâŋgâm bâleyingim hilipyongone sâm otŋetâ yanâmâ, “Bukulipnaŋe hâhiwin nihimai” sâm hâkyeŋe alitmâ mannomai. Lok yawuya nâhât pat ki otŋetâ yanâmâ Anitâŋe umatŋe yingimu menomai.

³⁹ Otmu lok âlâ me âlâŋe ikŋe manmanŋe âlepŋe yawuâk mem mete tuhum manbuap lok yawuya hâmbâi hiliwahowuap. Otmu lok âlâ me âlâŋe nâhât nâŋgâmu bulâŋe otmu ikŋe manmanŋe ki alitmâ manbuap. Lok yawuya yamâ nâŋe manman kârikŋe waŋmune manmâ yâhâwuap.

*Buku oraŋgim mannom yakât hâmeŋe menom.
(Mareko 9:41)*

⁴⁰ Otmu yakât âlâ torokatmâ sâwe. Lohimbi âlâ me âlâŋe nâ buku otnihimai. Lohimbi yaŋe nâ otnihiaŋ sâm yan awoŋne hâŋgânnohomu gewan ya otbaŋgimai. Gârâmâ benŋe nâŋe yawuâk hâŋgânyongomune ariŋetâ buku otyinginomai. Lohimbi yaŋe yen gurâ otyingiaŋ sâm yan nâ otnihinomai.

⁴¹ Otmu yakât âlâ sâwe. Lok âlâ me âlâŋe Anitâhât hoŋ bawa âlâ ekmâ buku otbaŋginomai. Yawu otnomai yakât matŋe hâmbâi Anitâŋe ikŋe hoŋ bawa hâmeŋe waŋbuap dop yawuâk lohimbi ya yingiwuap.

⁴² Yâhâ lohimbi biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe nâ hikunekmâ nâhât den lâum manmai. Yâk yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe senŋe âlâlâ pâinmâ manŋetâ lok nombotŋaŋe towat yekmâ nâhât hoŋ banihim mansai sâm tânyongonomai, me to osom yingŋetâ nenomai yakât hâmeŋe gurâ hâmbâi menomai. Yawu.” Yesuŋe den yawu sâm hoŋ bawalipŋe nen eknongop.

11

*Yesuŋe Yoanehât sâop.
(Luka 7:18-35)*

¹ Yesuŋe nen hoŋ bawalipŋe kâiân yâhâp eknongom pesuk pilâm, yapâ yahatmâ kapi hâlâŋmâ tatmâ arap ya yeŋgâlen ari den kâsikum yingŋiop.

² Sâp yanâmâ Yoane pâi emetŋan katŋetâ talop. Katŋetâ talowân Yesuŋe kulem topŋe topŋe miop yakât pat ya nâŋgâm biwi yâhâp otmâ yuwu nâŋgâop. “Lok pato kulet sâwaŋgi sâm Anitâŋe âi nihioŋ ya tuhum mansan. Lok pato yuâmâ Yesu me âlâhât mambotbom.” Biwiŋaŋe yawu nâŋgâm hoŋ bawalipŋe nombotŋe hâŋgânyongomu, ari yuwu sâm Yesu âikuwi.

³ “Anitâŋe lok âlâ hâŋgângumu ge tihitnenŋe otbuap sâmain ya gâ? Me âlâhât mambotnom?”

⁴ Yawu sâm âikuŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Yenâmâ ari kulem topŋe topŋe mian yukât Yoane eknomai.

⁵ Nâŋe senyeŋe bok sâsâŋe ya walipyongomune senyeŋe suk sâmu eksai. Otmu lok pareŋe manmai ya heŋgemyongomune târârâhâk bam gai. Otmu hâk bâle manmai ya gurâ heŋgemyongomune âlepŋe otmâ mansai. Otmu ândâpyeŋe bok sâsâŋe ya gurâ heŋgemyongomune ândâpyeŋe pâroŋ sâmu den naŋgai. Otmu nombotŋe bâlewi ya mumuŋambâ mem yahatyekmune mansai. Otmu kewilâyekŋetâ mansai ya nine den pat âlepŋe ekyongomune nâŋgâm biwiyenŋe heronŋe otmâ mansai.” Yawu sâm Yoane eknomai.

⁶ Yakât âlâ sâwe. Yawu otyingim mansan yakât otmâ lok âlâ me âlâne nâhât nângâm biwi yâhâp ki otmâ ya yengât nângâmune tepne herone oap.” Yawu sâm ekyongom hângânyongomu âwurewi.

⁷ Hângânyongomu âwurem arinetâ Yesune Yoanehât topne lohimbi kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Yoane lok ki manmaiângen ari manop ya lohimbiñe ekne sâm yâkâlen ariwi. Otmu yakât den âlâen hâum sâwe. Siru pato pilâm âliwahap mem gâsuk gâsuk tuhumu ekmâ âlemai.

⁸ Yawu olop ya ekne sâm yakât ariwi me bia? Me lok âlâne hâk katipne sekne âlepne mânunjakmâ manop ya ekne sâm ariwi me? Lok hâk katipne sekne âlepne mânunjakmaiñeâmâ lok kutdâ yengât emelanâk tatmai. Yâhâ lok ki manmaiângen ki manmai. Yakât otmâ wuân bâñ ekne sâm yaken ariwi?

⁹ Yakât yuwu sâmune nângâñet. Yoaneñe Anitâhât den pat sâm tetem gaop ya nângâne sâm ariwi. Yâhâ emelâk Anitâhât poropetelipñeñe yâkât den tâmbâlipyeñe ekyongom manbi ya yengât kunyeñe pato oap.

¹⁰ Yâkât nângâm emelâk Anitâñe den sâop ya yuwu tap. “Gâñe nine topne sâm tetem ekyongorâ nângâñetgât nine hoñ bawane hângângumune kulet sâhihim mâtâp menñihiwuap.” Den yawu tap. Kulet sâop yamâ Yoane.

¹¹⁻¹⁵ Yawu gârâmâ Yoanehât topne nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâñet. Poropete lok, Mose otmu lok nombotñeñe Anitâñe tihitnenñe otmâp yakât den pat ekyongom gawi. Yâhâ den ekyongowi ya yawuâk Yoaneñe potonñe sâm teteop.

Yawu otmâ yeñe biwiyenñe yuwu mon nângâmai. “Emelâk poropete âlâ, kutñe Elia sâm yâkñe yâhâpñe hohetnenñan tetem manmâ kutdâhât mâtâp mewañgiwuap.” Biwiyenñe yawu nângâmai yakât bonñe yamâ Yoanehâlen teteap. Yoanehât yawu nângâñetâ keterahâkgât biwiyenñan katmâ nângâm mannomai.

Otmu torokatmâ sâwe. Yoaneñe ya topñe katmâ mem gaop. Topñe katmâ, Anitâñe bulâñanâk tihitnenñe otmâp ya ekyongomu nângâm biwiyenñe herone otmu yakât bonñe mene sâm manmâ gai. Otmu yakât den yuwu sâmune nângâñet. Anitâñe Yoane nep wañmu miop yakât nângâmu yahatmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne Yoane wangino-maihât dop ki tap. Yoaneñe kulet sânihim âi mem gaop yamâ nine topne ki nângâm heñgenñum mansap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâne nâhât den pat âlepñe yu nângâm Anitâhâlen biwi nângân nângânyeñe katnomai yañeâmâ Yoane wanginomai.

Yesuhât den hâkâñ otmâ betbañgiwi.

¹⁶ Yen biwi yâhâp otmâ mansai yakât keterakyiñgiâkgât den girawu yaen hâum sâmune nângâñetâ keterakbuap. Yuwu mon? Nimnaom titipâñe sombem patoen hârum konok otmâ tatnomai. Tatmâmâ komot âlâ tatnomaiñe komot âlâ yuwu mon ekyongonomai.

¹⁷⁻¹⁹ “Nenñe yahatmâ kep tuhumi âlâlâ otbin. Gârâmâ yen orowâk tuhune sâmunñe ki tânnongowi.” Yawu otmomai yakât topñe teteâkgât yuwu sâmune nângâñet. Yakât dopñeâk Yoaneñe herone olâkgât nângâwi. Yamâ nângâwi yawu Yoaneñe ki olop. Yakât otmâ yâkât hâkâñ otmâ sâm ge katbi. Otmu âlâku torokatmâ hâum sâwe. Sâp âlâen nimnaom titipâ komot âlâ tatnomaiñe komot âlâ yuwu sâm ekyongonomai. “Âo, nen we bâle nângâm otmâ ombe hakoâk isewin. Yawu otbin yan yeñe ki nenekbi. Yakât otmâ nângâmune bâleap.” Yawu sânomai. Yakât dopñeâk yeñe otmâ mansai. Gârâmâ yeñe oai yan ki torokatmâ mansan. Yakât otmâ yen nâhât hâkâñ oai. Yakât yuwu sâmune nângâñet. Emelâk Yoaneñe to kârikñe me âlâlâ ya nembâpgât dop yamâ yâkñe ki neminiop. Yakât yeñe yuwu sâwi. “O, lok yuâmâ weke bâleñeñe mâmâñe otbañgimu yawu otmâp.” Yawu sâwi. Yâhâ nâmâ Anitâñe hângânnohomu ge sot kâle neman. Yakât otmâ yeñe nâhât yuwu mon nângâmai. “O, lok yuâmâ sot pato kutakumap. Otmu takesi meme lok otmu lok komborâ yâk orop buku orañgim gamai.” Nâhât yawu sâmai. Yawu gârâmâ yakât sâwe. Anitâñe den sâop ya tiñâk lâum manmai ya yengât orotmemeyenñe ekmâ nângâñetâ bonñe otbuap. Yawu.” Yawu sâop.

*Lohimbi biwi kârik otmâ manbi ya Yesuje sârekyongop.
(Luka 10:13-15)*

²⁰ Emelâk Yesuje kapi hawamgum kerehâk manmâ kulem topne topne memu ekbi. Yakât otmâ orotmemeyene bâlene me kinjon ya ki pilâm metem biwiyenane Anitâhâlen kepeim manbi. Yakât nângâm hemgât pat otbi yakât sârekyongom yuwu sâm ekyongop.

²¹ “Main, Korasin otmu Besaita kapi ambolipne yen, Yengâlen kulem topne topne mem gamune eknetâ tângât otmâ gamap. Yamâ Tiro Siron kapi ambolipnane kulem yawu ya ekbi mâne orotmemeyene bâlene betbangim biwiyene Anitâhâlen katbâi.

²² Yawu gârâmâ yene manman bâlene mansai ya ki pilâm Anitâhâlen biwiyene katsai. Yakât otmâ hâmbâi Tiro Siron kapi ambolipnane umatne menomai ya wangim yene umatne amokjan menomai.

²³ Otmu Kapanaum kapi ambolipne yengât sâwe. Yen gurâ yehâhât nângânetâ yahatmu hâk mepae otmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ emelâk himbimgât pat otmâ mansain.” Yawu sâmai. Ya ki tap. Yengâlen kulem topne topne mem gamune eknetâ tângât otmâ gamap. Yakât yuwu sâwe. Sotom kapi ambolipne kulem yawuya ekbi mâne orotmemeyene bâlene ya pilâm biwiyene Anitâhâlen katnetâ matne kâlâpne ki seyekbâp.

²⁴ Yawu gârâmâ yene orotmemeyene bâlene ya ki betbangim Anitâhâlen biwiyene kat-sai. Yakât topne yuwu sâmune nângânet. Sâp patoen Sotom kapi ambolipnane orotmeme bâlene otmâ gawi yakât matne menomai. Otmu yen gurâ yawuâk orotmemeyene bâlene torokatmâ mansai yakât yeneâmâ Sotom ambolipnane menomai ya wangim umatne pato hâliline menomai.” Yawu sâop.

*Yesuje biwi sânduhân katnenekbuap.
(Luka 10:21-22)*

²⁵ Yawu sâm Yesuje yuwu sâm âwâne ekuop. “Awoņ, hân himbim kândikyoțgon amboņe, gâhât tep âlep pato nângâhilian. Otmu lok nombotnane gâhât topge nângâne sâm nângân nângân emetjan yâhâwi. Parisaio otmu Sarukaio lok yawuya. Yawu gârâmâ nâne gâhât den lâum manmâ gan yakât dopneâk yâkne lâum manmâ gai mâne ârândân otbâp. Yakât topne nângâmâihât nângân nângânyene ki mem hewewen tuhuyingimat. Yawu gârâmâ lok nombotne, kutylene bia, belângen manmai yanâmâ topne nângânetgât gâne nângân nângânyene mem hewewen tuhuyingimat.

²⁶ Âo, gâne nângâmat, yawuâk tetemap. Yakât mepaeheksan.” Yawu sâm âwâne ekuop.

²⁷ Âwâne yawu sâm ekum yanak purik sâm yuwu eknongop. “Himbim amboņe tatmap yâhâmâ awoņne. Yâkne mâmâne otnihimu wuân me wuân otbongât dop tap. Otmu nâne awoņnahât topne nângâwanjim henjenġuan. Yawu gârâmâ lohimbi nombotnane awoņnahât topne nângânetgât sâwom yamâ yâkņak nângânetâ keterakbuap.

²⁸ Otmu ninahât topne sâwe. Nâ lohotjan manmâ biwi yâhâp ki otman. Yakât otmâ wuân me wuân otbehât nângâman yamâ ki gorânihimap. Bia.

²⁹ Otmu nâne yen tihityene otbe sâm oan. Yakât yen umatne topne topne teteyingimu hâhiwin me gorâ kakņan mannetâ biwiyene orotok sâmapgât nâhâlen ganjetâ biwi sânduk yingimune lohotjan mannomai.

³⁰ Otmu nâhâlen biwiyenane kepeim mannomai yanâmâ mâmâne otyingimune nâhât wâtnan kinmâ biwiyene ki orotok sâwuap. Otmu umatne teteyingimu yan ki pârâk pilânomai.” Yawu sâm eknongop.

12

*Yesu hoņ bawalipne orop tatmâ nângâ nângâ sâp ya kuwi. kalamân ari sot mem newi.
(Mareko 2:23-28 Luka 6:1-5)*

17 Otmu yawu olop yakât emelâk Anitâne sâmu poropete lok âlâ, kutne Yesaia sâmu, yâkne kulemguop ya yuwu tap.

18 “Lok yuâmâ nine hoŋ bawane bulâne manmap. Nâne emelâk âi sâmu wanban. Yakât nine Wâtgât mâmânahât Heak hângângumune mâmâne otbangimu manman kârikne yakât den pat ya lohimbi kerek sâmu tetem ekyongowuap.

19 Yâhâ lohimbi den kâwâ kârik ki tuhuyekbuap. Yawu otmâ mem lohotŋan katyekbuap.

20 Otmu lohimbi biwiyene orotok sâmu mansai, me tep bâle nângâm mansai ya mem hewewen tuhuyekmu biwiyene sânduk sâwuap. Yawu otmâmâ torokatmâ mem dâiyekmâ manman âlepŋan katyekbuap.

21 Otmu lohimbi yaehen mansaine biwiyenane yâkâlen kepeim mannomai.”

Den ya yawu tap. Otmuâmâ Yesune lohimbi nombotne kundat me umatne topne topne teteyingiop yamâ mem heŋgemyongop. Yesaiane den kulemguop yakât bulâne heŋgemyongop yan teteop.

Yesune Anitâhât wâtŋan kinmâ weke bâlene walop.

(Mareko 3:20-30 Luka 11:14-23 Luka 12:10)

22 Otmu sâp yanâmâ lok senne bok sâne âlâ dâim yâkâlen ariwi. Lok yamâ weke bâlene mângâemu kopa otmâ manop. Yesune lok ya ekmâ sâmu laune hâreakmu den sâop. Otmu senne suk sâmu emet galem ehop.

23 Yawu otmu yan lohimbi kiŋitne orowâk kinbine ekmâ pârâk pilâm enŋat yâhâp otmâ yuwu sâwi. “Yesu yuâmâ Dawitihât senân gâtne mon?” Yawu sâwi.

24 Yawu sânetâ Parisaione eknetâ bâlemu lauyene butelim yuwu sâmu alahu gulahu otbi. “Yâkât topneâmâ yuwu. Yâhâmâ weke bâlene mâmâne otbangiap. Yakât otmâ ya yengât patoyene, kutne Besewulu sâmu, kutne âlâ Satan yâkât wâtŋan kinmâ watyekmap.” Yawu sâwi.

25 Yawu sânetâ Yesune biwiyenahât topne ekmâ nângâm yuwu sâmu ekyongop. “Yene nângâm tâpikguai yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lok komot konohâk mansaine yahatmâ ahom hionakmâ tiok taok otnomai yamâ kutyene biatbuap. Yâhâ kapi âlâ konohâk tatmaine, yehâk yahatmâ ahom hionaknomai yamâ kâwurumyeneâk kinbuap. Yakât torokatmâ sâwe.

26 Satangât komotŋak ahom hionaknomai yamâ den yan yuwuâk otmâ hiliwahom kurin sânomai. Yâhâ nâne Satangât wâtŋan kinmâ âi yu mian mâne bulâne ki tetembâp.

27-28 Nâmâ Anitâhât wâtŋan kinmâ weke bâlene watyekmâ yan amboyene Satan ya mem ge katsan. Yakât otmâ âlâku yu torokatmâ sâwe. Yene imbiâk nâhâitne Satangât wâtŋan kinmâ weke bâlene watyeksap yawu nângâmai. Yakât nâne yuwu sâmu purik pilâmune nângânet. Yene âlâhât wâtŋan kinmâ weke bâlene watyek sai? Yene “Anitâhât wâtŋan kinsain” yawu sâmai. Girawu otmuâmâ nâhât yawuâk ki nângâmai? Yene nâhât nângâm tâpikgumai, yawu nanŋan. Yawu gârâmâ Anitâne tihityene otmâ wawaeyekmâ nâ hângânnohomu ge âi yu mem mansan.”

29 “Nine topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lok sâtne âlâne hâmbâne mem hanŋalakmâ tembe talam lâuakmâ tenŋaen irik irihâk kinbuap. Kinmu yanâmâ kasaŋe taka kombo mewangiwe sâmu otmu ahoromawot. Ahom yan kasaŋe kum itit kiom bâlene tuhuwangiwuap. Yakât dopneâk nâne Satan mem ge katbom. Yakât otmâ yâkât weke bâlene watyekmune gaiakmâ arai.

30 Yakât torokatmâ yuwu sâmune nângânet. Lohimbi nombotne nâhât nângânetâ tâŋât otmap yâkneâmâ nâhât kasa manmai, yawu nanŋan. Yâhâ nombotne biwiyene pâlâmne manmâ ki tânnohomaineâmâ mâtâp maŋgunihimai dop yawu otmap. Yawu nanŋan.

31-32 Yakât otmâ âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Lok âlâ me âlâne otŋetâ bâlewuap. Me Anitâne âi sâmu nihim hângânnohomu gewan nâhât nângânetâ tâŋât otbuap. Me nâhât

nângânetâ giâkgât lohimbî biwiyenjan kionjomai. Orotmeme yawuya ki witgum manno-mai ya yengât tosa yamâ Anitâne pilâyîngiwuapgât dop tap. Otmu torokatmâ sâwe. Lok âlâ me âlâne Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne yu me ya otbuap ya ekmâmâ yuwu mon sâwuap. “Bâe, âi yukât amboŋe yamâ Satan.” Yawu sâm yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitbuap. Yawu otmâ yâhânomai ya yengât tosa Anitâne pilâwanŋiwuapgât dop âlâ ki tap. Lohimbî yawuyane tosa pato menomai.” Yawu sâop.

*Anitâne biwinenjahât topne ekmâ nângâmap.
(Luka 6:43-45)*

³³⁻³⁵ Otmu Yesuŋe ikne biwinjahât topne nângânetâ teteâkgât den âlâen hâum Parisaio yuwu sâm ekyongop. “Nenâmâ be yakât topne nanŋain. Be esenŋe ya ekmâmâ bonŋe yamâ ketne niap me galaŋ siap me bia, yakât ki nângâmain. Galaŋ semu yanâmâ be yu bâleŋe sâm hindâm kârâm tâtuk memain. Yâhâ bonŋe âlepne otmuâmâ hindâm mem ari um nemain. Yawu. Otmu âlâ torokatmâ sâwe. Kâpi yakât topne nanŋain. Esenŋe gimbanŋum kinmuâmâ bonŋe âlepne ki kinbuap sâmain. Yâhâ esenŋe aiakmâ kinbuap otmuâmâ hâmbâi bonŋe âilonŋo kinbuap yawu sâmain. Yawu gârâmâ nenŋe kâpi esenŋane towatne girawu tetemap ya ekmâ yanâmâ gâmâlâk kâpi bonŋe girawu kinbuap yakât be nângâmain. Yawu gârâmâ lok nenŋe topnenŋe dop yawuâk ekmâ nângâmain. Lok âlâ me âlâne otŋetâ âlepne otmâp ya yekmâ lok mulunŋe sâmain. Yâhâ lok âlâ me âlâne otŋetâ bâlemu kiŋon manmai ya yengât lok bâleŋe sâmain. Yakât otmâmâ nine topne sâmune nângânetâ keterahâk. Nâŋe lok hengenŋom mansan ya yeŋe ekmâ imbiâk nâhâitne Satanŋe mâmâne otbanŋimu hengenŋongoap nângâmai. Yakât nângâmune bâleap. Yenâmâ lok perâkne, biwi nângân nângânyene bâleŋe. Yakât otmâmâ lauyenambâ den perâk yawuâk ga takamap. Yawu yekmâ nanŋan.

³⁶⁻³⁷ Yawu gârâmâ sâp patoen yanâmâ yeŋe den perâkne, me den guruk, den yawuya sâmai. Anitâne manmanyene ekmâ yakât matne ikniâk ikniâk kâpekyiŋiwuap.” Yawu sâop.

*Yesuŋe kulem âlâ tuhuâkgât Parisaioŋe ekuwi.
(Mareko 8:11-12 Luka 11:29-32)*

³⁸ Yesuŋe den ya sâm tetemu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Parisaio lok nombotŋane yuwu sâm ekuwi. “Lok pato. Gâŋe kulem topne topne mem gat yakât âlâ mendâ ekmâ topne nângânehât nanŋain.” Yawu sâwi.

³⁹ Yawu sânetâ yuwu sâm purik pilâyîngiop. “Lohimbî hârok yengât topyene girawu tap yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Imbi kondarâne lok ihilâk orop manmai dop yawu. Yeŋe biwi yâhâp otmâ kulem witgumâk eknehât nângâmai. Yâhâ nâmâ kulem konohâk memune eknomai. Yuwu sâmune nângânet. Anŋoân poropete âlâ, kutne Yona sâm, yâhâmâ inŋan patone kereŋgetmu tepne kâlehen ge hilâm kalimbu talop.

⁴⁰ Yakât ninan hâum yuwu sâmune nângânet. Nâmâ Anitâne hângânnohomu gewan. Otmu hân kâlehen ge imbom. Tatmune hilâm kalimbu pesuk sâmu yapâ yahatbom.

⁴¹ Otmu torokatmâ sâwe. Yawu gârâmâ Yonaŋeâmâ kapi âlâ, kutne Niniwe sâm, ya ambolipne ari girem den ekyongomu orotmemeyene bâleŋe pilâm yâkât den nângâwi. Yâhâ otbi yamâ yeŋe oai yakât dop bia. Yeŋeâmâ kunyene kârikne otmâ nâhât den nângânetâ gemu bet pilâm orotmemeyene kiŋon torokatmâ mansai. Yakât otmâmâ sâp patoen Niniwe kapi ambolipŋaneâmâ lok senyenjan yahatmâ kinmâ yeŋe orotmemeyene bâleŋe witgum oai yengât topyene mem tetem anjun yinŋinetâ ekbom. Nâ Yonahât kunŋe mansan. Yakât otmâmâ nâhât den kuŋetâ nângâmune bâleap.

⁴² Yakât den âlâ sâwe. Anŋoânâmâ lok âlâ, kutne Solomon sâm, Dawiti nanŋe ya nângân nângânne pato tatbanŋiop. Otmu yâkât kut patne ya emelâk sâm haŋ tuhujetâ arimu imbi pato âlâ kapi kâlepnehen manopne nângâop. Nângâm yanâmâ ekbe sâm tohop.

Yakât sâmunê nângânet. Solomongât nângân nângân pato tatbanjiop. Yawu gârâmâ nâmâ Solomongât kunje mansan. Otmu nâne kapi kâlepnehen ki mansan. Hohetyenjan manmâ den kâsikum yingim mansan. Yamâ yejeâmâ nâhât den nângânetâ nahat otmap. Yakât otmâ mem ge katnekne sâm oai. Yakât otmâ hâmbâi sâp patoen imbi pato yañeâmâ lok senyenjan yahatmâ kinmâ yeje nâhât den kum mansai yengât topyeje sâm tetemu anjolaknomai. Yawu otjetâ Anitâne yakât matne âlâku ikneâk ikneâk yingiwuap.

Weke bâleñe weke bâleñe nombotje dâiyekmu lok mângâeyekmai.

⁴³ Nâne yengât topyeje yu sâm pitungum hengenjumune nângânet. Yeje yuwu nângâm tâpikgumai. “Nenjahâk kuwihakmâ manman âilonjo manmâ yâhânom.” Yen yawu nângâm tâpikguai yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Weke bâleñe lok âlâ mângâemap ya gaiakmâ emet sondanjengen ariwuap. Otmu lok ondopgâlen karakmâ mem bâlewe sâm yakât pâinmâ manbuap.

⁴⁴ Pâinmu biatmu yuwu nângâwuap. “O, emelâk lok âlâ mem mângâeminiwan. Gârâmâ lok yamâ ninahâk gaiakmâ tohowan. Yawu gârâmâ âlâkuâk âwurem ari lok yâkâlen karakbom.” Yawu sâm âwurem ari ekmâ yuwu sâwuap. “Bâe, lok yuâmâ hengenmahom mansap. Nâhât wâtne tipne. Yakât otmâ weke bâleñe nombotje wâtyeje pato tap ya ari meyekbom. Ari meyekmune taka orowâk menduhuakmâ lok yu mângâenom.” Yawu sâop.

⁴⁵ Yawu sâm ari weke bâleñe bāt nombotgen yâhâp ya meyekmu taka lok anjoân hâhiwin kakjan manop yamâ witgum mângâenjetâ umatne dondâ tetewangimu manbuap. Yakât otmâ yuwu sâmunê nângânet. Yeje yenhâk hengenmahom mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

Yesuhât hep torehenlipne

(Mareko 3:31-35 Luka 8:19-21)

⁴⁶ Den yawu sâm ekyongom tatmu yanâk ikne hepne torehenlipne taka tirek topjan kinmâ yuwu sâwi. “Atanenje gâ tat me?” Yawu sâwi.

⁴⁷ Yawu sânetâ lok âlâ yan talopne yahatmâ yuwu sâm ekuop. “Wâe, emba nângâ. Torehenlipne taka tirek topjan kinmâ gâhât yai.”

⁴⁸ Yawu sâmu Yesune nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Hepne torehenlipne taka kinsai.

⁴⁹⁻⁵⁰ Yawu gârâmâ yuwu sâwe. Awoñne himbim ambonjahât tem lâum manmaineâmâ nâhât hepne torehenlipne bulâne oai.” Yawu sâop.

13

Hote alikjan hâum sâop.

(Mareko 4:1-9 Luka 8:4-8)

¹⁻³ Otmâ sâp yanâk Yesu emelambâ yapâ lâum kionmâ giop. Yawu otmâ gem yan dengân ginjan ari tatbin. Yan tatmunne lohimbî dondâne taka mem hawam mewam tuhunenekbi. Mem hawamnongonetâ yapâ pilâyekmâ wanjaen yâhâop. Wanjaen yâhâmu lohimbî takawi yañe ginjan ge tatbi. Ge tatjetâmâ wanjaen kinmâ ikne den pat yakât topne den âlâen hâum yuwu sâm eknongomu nângâwin.

“Lok âlâne hote alikne mem hâilonje sâm newângen ariop.

⁴⁻⁸ Ari hote alikne ya nombot nombot hâilonmu giop. Nombotne mem hâilonmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotneâmâ mem hâilonmu hân toje biaen ge talop. Yâhâ nombotneâmâ hele bâleñe iowân giop. Yâhâ nombotneâmâ tep tep kum hân mem âilonjo lonjo tuhuwi yan ge talop. Yawu gârâmâ hote mem hâilonmu âlâen âlâen giop yakât topneâmâ yuwu. Nombotne mâtâwân ge talop yamâ nâne taka kârâm nem metewi. Yâhâ nombotneâmâ hân toje biaen giop yamâ gihitne kakneâk pilâop. Yakât otmâ sikop kârikne kumu yan in yawu mum hâlâlâñ sâop. Yâhâ nombotneâmâ hewukjan me hele pato biwinjan giop yamâ âlepne pururuk sâm teteop. Pururuk sâm tetemu hewukjane

langumu derepgum gimbanġumu orok sâop. Yâhâ nombotġe hân âilonġoân giop yaġeâmâ pururuk sâm âilonġo yahalop.

⁹ Nâġe den yan yu biwiyenjan katmâ nâġġâm heġġenġunomai.” Yawu sâop.

*Topġe yuwuhât Yesuġe den âlâ me âlâen hâum sâop.
(Mareko 4:10-12 Luka 8:9-10)*

¹⁰ Otmu lohimbi ya kerehâk arinġetâ nenġiâk kinmâ Yesu yuwu sâm âikuwin. “Lohimbi yenġât senyenjan kinmâ yan girawuhât ġâġe den âlâen hâum sâm teteat? Yawu sârâ yâġġe nâġġâġetâ ki keteraksap.

¹¹ Yawu sâm âikumunġe yuwu sâop. “Yenâmâ Anitâġe tihityeġe otmâ gamap. Yakât topġe ya yeġe tipinġe nanġai. Ya nâġġâġetâ keterahâġġât topġambâek sâm tetem ekyongoman. Yâhâ lok nombotġe Anitâ ki nâġġâwanġim pâlâmġe otmâ mansai yaġeâmâ Anitâġe tihityeġe otbe sâm oap ya ki ekmâ nâġġâġetâ keteraksap. Yawuhât yâġġeâmâ Anitâhât topġe nâġġâġetâ keterahâġġât den âlâen hâum sâman.

¹² Yeġe emelâk Anitâhât topġe nâġġâne sâm biwiyenġe nâhâlen katbi. Yawuhât otmâ den âlâen hâum sâmunġe âlepġe nâġġâġetâ topġe tetemap. Yâhâ nombotġe nâhât hâġġe oai yaġeâmâ Anitâhât topġe nâġġâm tâpikġuai. Yakât otmâ den âlâen hâum ekyongomune topġe ki nâġġâġetâ keterakmap.

¹³ Yawuhât poropete lok âlâ, kutġe Yesaia sâm, yâġġe emet inânġan den yuwu kulemġuop yakât bonġe yu teteap.

¹⁴

“Lohimbi yu yenġât topyeġe yuwu. Yâġġe biwi pâlâmġe otmâ nâhât den pat âilonġo ya nâġġâġetâ tâġġat oap.

¹⁵ Yâhâ nâhât hâġġe otmâ nâġġâm kâġâsuk otmâ kâhâeneksai. Yakât benġe biwiyenġe alitmâ nâhât topġe ki nâġġâġetâ keterakyingiwuap. Yawu otmâ hiliwahonomai. Topyeġe yawu.”

¹⁶⁻¹⁷ Yawuhât topġe yuwu sâmunġe nâġġâġet. Emelâk embânġan Anitâhât poropete lok otmu lohimbi nombotġe yâġġat tem lâum manbi yaġe kulem nâġe mem mansan yu ekne sâm yakât mambotmâ gam inâk muwi. Otmu yakât dopġeâk yâġġe himbingât den pat nâġe ekyongom mansan yu nâġġâne sâm mambotmâ gam inâk muwi. Yakât otmâ den yuwu sâmunġe nâġġâġet. Yeġeâmâ sâp yiwerenġe yu nâ orowâk manmâ gam kulem topġe topġe ekmâ nâhât den nâġġâm heronġe kakġan mansai.

*Hote mem hâilonġmu giop yakât topġe
(Mareko 4:13-20 Luka 8:11-15)*

¹⁸⁻¹⁹ Otmu hote mem hâilonġmu giop yakât topġe yuwu sâm ekyongomune nâġġâġet. Lok âlâġe hote mem hâilonġmu mâtâwân ge talop yakât topġe yuwu. Yamâ lohimbi nombotġenġe nâhât den nâġġâġetâ ki keterakyingimu manmai. Yawu manġetâ Satanġe den ya kum mem gulip tuhumap.

²⁰⁻²¹ Otmu hote mem hâilonġmu nombotġe hân tonġe biaen giop yakât topġe yuwu. Lok yawuya nâhât den pat âlepġe ekyongomune nâġġâm heronġe otmâ manmai. Nâġġâġetâ kakġeâk ġem biwiyenjan ġihitġe kârikġe ki memap. Yawu ġârâmâ Anitâhât kasa takamai ya yekmâ ġinġityenġahât otmâ in yawu pilâmai. Me bukulipyenġe nombotġenġe senyenjan ġenġetâ yan lohotġe otmâ pilâmai.

²² Otmu hote mem hâilonġmu nombotġe hele biwiġan giop yakât topġe yuwu. Lohimbi nombotġe den ekyongomune nâġġâġetâ bonġe otmap. Nâġġâġetâ bonġe otmu sâp kâlġep ki otmâek hânġât iri sikum me senġe âlâlâ ekmâ biwi nâġġân nâġġanyenġenġe yan hikum nâġġâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ manġetâ manman âlepġe ki teteyinġimap.

²³ Yâhâ hote mem hâilonġmu nombotġe hân tonġe orowân giop yakât topġe yuwu. Lok yawuyaġeâmâ den pat âlepġe nâġġâm heġġenġumai. Nâġġâm heġġenġum tiġâk lâum

manjetâ manman âilonjo lonjo teteyingimap. Yâk yengât topyeje yawu. Nâje hoteân hâum yan yamâ topnenjeâmâ yawu.” Yawu sâop.

Hote otmu kainde

²⁴ Otmu den âlâ torokatmâ sâop. Anitâje kasalipje in yawu ki yongom itit kiom tuhuyekbuap. Kasalipje orowâk oset guset otmâ manmâ yâhânom yakât topje nângânehât den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok âlâje kalamângen ari hote mem hâilonjmu giop. Hâilonjmu gemu emetsâpje otmu âwurem kapijan ariop.

²⁵ Âwurem kapijan arimu omondâje kasañaje yok pilâm taka sait mewangjop. Sait mewangjimu yanak kainde yaje hote orop oset guset teteop.

²⁶ Yawu otmâ hote ya pururuk sâm tetemu kainde ya yawuâk pururuk sâowot.

²⁷ Yawu tetemutâ nep amboje yakât âi lok manbije ekmâ yuwu sâm patoyeje ekuwi. “Lok pato, hote hâilonjâ pururuk sâop ya kainde yaje osetje tete pururuk sâmu ekmunje ki ârândâj oap.”

²⁸ Sâjetâ sâop. “Yakât topje nanjan. Kasanenjañe toho âinenje mem bâleningjop.” Sâmu sâwi. “Yakât girawu nangat? Yakât yiwereje ari kainde harutmâ pilânom me bia?” Yawu sâwi.

²⁹ Sâjetâ sâop. “Yawu otmâ kaindeâk sâm hote nombotje harutmai hât pilâjetâ talâk.

³⁰ Hâmbâi hângânyongomune kainde otmu hote ya towatyetje ekmâ yan hindâm kâsikunomai. Kainde yamâ kâsikum panjetâ hâlâlâj sâmu unjetâ sewuap. Yâhâ hote yamâ hindâm komot ikñiâk katjetâ tatbuap.” Yawu sâop.

Bândup yakât topje

(Mareko 4:30-32 Luka 13:18-21)

³¹ Yesuje nen biwinenje Anitâhâlen katmunje tihitnenje oap yakât topje teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâop.

³² “Nak âlâ kutje bândup yamâ lok âlâje kehetje tipje âlâ mem ari kalamjan katbuap. Katmu yapâ kâmje ga taka yanak yâhâm kâlep pato otmâ nak nombotje wangiyejmap. Yawu otmâ nâi wosapâ wosapâ yaje menduhuakmâ ya awatje kun kunjan kerem tatmai.” Yawu sâop.

Matuk keluje yakât topje

³³ Otmu torokatmâ yuwu sâm eknongop. “Lok komotje komotje wosapâ wosapâ mansaije biwiyeje nâhâlen katmâ tem lâunihijetgât yeje ari nâhât den pat âlepje ekyongonomai. Yakât topje teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâjet. “Imbi âlâje dâmbia golañguwuap. Golañgumâmâ matuk mendâremu keluje gemu dâmbia orop menduhumu ukenje bâleje otbuap. Dop yawu.” Yawu sâop.

Yesuje den âlâ me âlâen hâum sâop.

(Mareko 4:33-34)

³⁴ Yesuje lohimbi yawu sâm den âlâen hâum ekyongom gaop yamâ anjoân embâñânâk poropete âlâje den kulemgjuop yakât bonje yan teteop.

³⁵ Otmu den yuwu kulemgjuop tap.

“Den topje topje Anitâje anjoân ki sâm tetemu nângâm gawinjak manmâ gawi. Ya yiwereje yuâmâ nângâjetâ keterahâkgât den âlâen hâum yakât topje ekyongowom.”

Yawu kulemgjuop. Den sâop yan bonje teteop.

Hote otmu kainde yakât topje

³⁶ Yesuje lohimbi tatbi ya pilâyekmâ emelan yâhâop. Yâhâmu watmâ yâhâ yuwu sâm âikuwin. “Hote otmu kainde oset guset teteowot yakât topje sârâ nângâne.” Yawu sâwin.

³⁷ Sâmunje sâop. “Lok âlâje hote mem hâilonjmâ ariop yakât dop yamâ Anitâje nâ yu hângânohomu gewan.

³⁸ Aiop, kalamgât sâop yamâ yen hânjan kulemjan mansai. Yâhâ hotehât sâop yamâ lohimbi Anitâhât amutgen manjetâ tihityeje otmap ya. Yâhâ kaindehât sâop yamâ nâhât den lonjâem betnihim manmai ya. Lohimbi kaindehât dop manmaineâmâ Satan orowâk bâlenomai.

³⁹ Aiop, kasanje taka sait mewangiop yamâ Satan. Yâhâ kalamân sot bonje tetewuapgât sâm ekyongoan yamâ hâmbâi mâne sâp pato tetewuawân yakât bonje tetewuap. Yâhâ âi loklipnaje kainde hindâm menduhum kâlâwân unomaihât sâm ekyongoan yamâ hâmbâi Anitâje anelolipne hângânyongomu ge lohimbi betnohomai ya aksihâk mem matje bâleje kêpekyinginomai.

⁴⁰ Yâhâ kainde hindâm kâlâwân pilânetâ sewuapgât yan, ya bonjanâk tetewuap. Hâmbâi mâne Anitâje yâhâpne hângânnohomu gewom.

⁴¹ Gem anelolipne hângânyongowom. Hângânyongomune ari lohimbi orotmemeyeje kingon otmâ manmai me bukulipyene otjetâ bâleâk sâm kendâyingimai komot yâhâp yâhâp ya mem matje bâleje kêpekyinginomai.

⁴² Matje kêpekyingim pilâyekjetâ hem nâpumân ge hâhiwin pato nângâmbisâi.

⁴³ Yâhâ lohimbi nombotnaje Anitâhât den tem lâum manmai yâhâmâ awonnaje dâiyekmâ ikje lanjnan katyekmu manman kârikjan mannomai. Den yuâmâ biwiyenâk katmâ manmâ yâhânomai. Yawu.” Yawu sâop.

Lok âlâje tewetsenje hanguop yan hâum sâop.

⁴⁴ Otmu torokatmâ den âlâen hâum yuwu sâop. “Anitâje tihityeje otmâ manman kârikjan katyekmu bonje menomai yan hâum yuwu sâwe. Lok âlâje tewetsenje mem ari misingulop. Misingutmâmâ ikje muop. Gâmâlâk mâneâmâ lok âlâje taka tewetsenje ya mem teteop. Mem tetem imbiâk nâhâitje kombo miap sâm nângâmahât yuwu nângâop. “Yu kurihimune tatmu ari lok âlâhâlen senje âlâlâ tatnihiap ya kerek puluhum yakât hâmenjambâ membomjeâmâ âwurem taka hân yu puluhuwom. Puluhum yanâmâ hân otmu tewetsenje yâhâp yâhâp ambokuwom.” Yawu nângâop. Nângâop ya yawuâk olop. Hân otmu tewetsenje ya puluhum yâhâp yâhâp ambokuop. Yâhâ dop yawuâk yeje manman kârikje yakât bonje mene sâm senje âlâlâ tatyngiap yakât ki nângâjetâ yahatbuap. Yawu sâop.

Pânu hâkne yan hâum sâop.

⁴⁵ Otmu yakât topne nângâmunje keterahâkgât torokatmâ âlâ yuwu sâop. “Anitâje tihityeje otmâ manman kârikje yingimu yakât bonje menomai yakât âlâen hâum sâwe. Bisinisi lok âlâje pânu hâkne âilonjo nandoroje ya membe sâm pânmâ ariwuap dop yawu ya.

⁴⁶ Lok yaje pânu hâkne ekmâmâ miakbe sâm ari iri sikum senje âlâlâ tatbanjiap ya mem ari puluhuwuap. Otmu yakât hâmenjambâ membuap yajeâmâ âwurem ari pânu hâkne ya puluhuwuap. Yawu.

Inan itâje pilânetâ giop yan hâum sâop.

⁴⁷ Âlâku yawuâk torokatmâ sâwe. Anitâje tihitnenje otmâ menenekmâ manman kârikjan katnenekbuap yakât topne âlâ yuwu sâwe. Otmu âi lok nombotnaje inan itâje pilânetâ gemu inan topne topne yakât kâlehen ge kutakulakmai.

⁴⁸ Ge kutakulakjetâmâ mem dâinetâ gamap. Mem dâinetâ gamu yan âlepne yamâ mem ketetmâ wangaen katmai. Yâhâ inan ki neneje yamâ pilânetâ arimap. Dop yawu.

⁴⁹⁻⁵⁰ Yawu gârâmâ hâmbâi sâp patoen yu yan yukât bonje tetewuap. Anelolipne hângânyongomune ge lohimbi yengât biwiyene ekmâ mem kiwiliyekmâ bâlenjahât pat mansai yamâ meyekmâ matje umatje yinginomai. Yingim kâlâp kâlehen panyekjetâ ge hâhiwin hilâm ârândâj nângâm yâhâmbisâi. Yâhâ âlepne mansai yamâ hâmenje âilonjo yinginomai.” Yesuje den yawu sâm teteop.

Mosehât girem den otmu ikne den.

⁵¹ Den ya sâm tiŋ pilâm yuwu sâm âinongop. “Yen den yan yukât topne nângânetâ keteraksap me bia? Sâmu yuwu sâwin, “On. yat ya nanŋain.” Yawu sâmunne sâop.

⁵² “Otmu yakât yuwu sâmune nângânet. Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yengâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den yu nângâmâmâ biwiyene nâhâlen katmâ mannomai. Yakât topne nângânetgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Emet amboŋane senne âlâlâ emelâk gâtne otmu âine yâhâp yâhâp mem mansap yapâ mem bukulipne tânyongomap dop yawu. Ya nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângânet. Emelâk Mosenne girem den ekyongop ya sâm tetemune topne nanŋai. Otmâ den yiwerene yan yukât topne nanŋai. Yene den yâhâp yâhâp ya nângâm Anitâhât topne kâsikum yingim mansai yawu.

*Yesu ikne kapi ambolipnane betbanŋiwi.
(Mareko 6:1-6 Luka 4:16-30)*

⁵³ Yesune den âlâen hâum sâm tiŋ pilâm menenekmu orowâk yahatmâ ariwin.

⁵⁴ Yahatmâ ikne kapiân ariwin. Yan ari miti emetjan yâhâ den kâsikum yingiop. Den kâsikum yingimu kapilipnane den ya nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu pârâk pilâm yahatmâ yuwu sâwi. “Bâe, lok yuâmâ nengâlen gâtne. Wosapâ ari kândiwahom nângân nângân topne topne yu mem taka kâsikum ningim kulem âlâlâ tuhum mansap? Yu ekmunne sâtne oap.

⁵⁵ Ikne topne nanŋain. Âwâne Yosepneâmâ emet tuhum manmap. Yâhâ mâmâneâmâ nenjan gâtne, kutne Maria. Otmu imilipne ya gurâ nângâyingiainâk, kutylene. Yakowo, Yosep, Simon, Yurasi.

⁵⁶ Otmu garilipne yawuâk.” Yawu sâwi. Topne kerek nângâwi yakât otmâ den kâsikum yingim manop ya nângânetâ tâŋât otmu betguwi.

⁵⁷ Yawuhât Yesune yuwu sâm ekyongop. “Anitâhât poropetelipnane kapi hawamgum ari yâkât den kâsikum yinginetâ nângânetâ bulâne otmap. Yâhâ yâkne hep torehenlipylene den kâsikum yinginetâ nângânetâ tâŋât otmap.” Yawu sâop.

⁵⁸ Yesune den kâsikum yingimu nângânetâ tâŋât olop yakât otmâ ikne kapi ambolipnane yâkâlen biwiyene ki katbi. Yakât otmâmâ yâk yengât hohetyenjan kulem amon âlâek tuhuop.

14

Yoane kuŋetâ muop.

(Mareko 6:14-29 Luka 3:19-20 Luka 9:7-9)

¹ Otmu sâp yanâmâ Galilaia yengât lok kunne âlâ manop, kutne Herot Antipa sâm, yâkneâmâ Yesune âi âlâlâ mem manop yakât den pat nângâop.

² Pat ya nângâmâmâ hoŋ awalipne yuwu sâm ekyongop. “Lok âlâ, kutne Yoane sâm, yâkne embânâmbâek topne katmâ lohimbi toen mem katyekmâ gaop. Yâhâmâ tembe lâulipne hângânyongomune ari kuŋetâ muop. Muop yamâ yahatmâ kulem topne topne yu mem gap mon?” Yawu sâm ekyongop.

³ Yâhâ Herotne sâmu Yoane kuŋetâ muop yakât topne yuwu. Herot yet Pilip yamâ imi ata. Anŋoân Pilipneâmâ imbi, kutne Herotia sâm, ya miop. Memu manmâ manmâ imbi yane lokne hâkân otmâ pilâmuâmâ kahane Herot ya orop miahowot.

⁴ Yawu otmâ manmutâ Yoanene yelekmu bâlemu yuwu sâop. “Nengât girem den kuawot ya ekmune dondâek bâleap.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâm kuyitgimu yanâmâ Herotne kumune muâkgât nângâop. Yawu gârâmâ lohimbi inŋane “Yoane yamâ Anitâhât poropete,” sâm nângâwanŋinetâ yahalop. Yakât otmâ Herotne biwiŋane yuwu nângâop. “Lok yu kumune muâkgât nanŋan. Yâhâ kumune mumbuap yanâmâ lohimbi sesenŋâlâkne nâhât nângânetâ dondâ gemu sâm

bâlenihinomai. Yakât otmâ ki kumbom.” Yawu nângâm tembe lâulipne hângânyongomu Yoane sâhâm mem ari pâi emetjan katjetâ sâp kâlep yan tatmâ gaop.

⁶ Otmu sâp âlâen Herotje teteop yakât herone otne sâm bukulpne nombotje taka menduhuakmâ sot um newi. Sot nem herone otjetâ yanâmâ baratyetjane yahatmâ kep ândeop.

⁷ Kep ândemu Herotje ekmâ biwine herone otmâ yuwu sâm ekuop. “Anitâhât senjan kinmâ sâmune nângâ. Gâne wuân me wuângât nângâm sârâ âlepne gihiwom.” Yawu sâop. Yawu sâmu sururuk sâm ari mâmâne yuwu sâm ekuop. “Awojane iri sikum ikjambâ gâtje ya kâsikum nihiwongât sâm nanjap. Yakât otmâ wuân membomgât nanjat?”

⁸ Sâmu sâop. “Yoane yamâ kujetâ muâkgât nanjan. Yakât otmâ enjatje hârejetâ kunne mem ga tiripnohorâ ekbom.” Yawu sâm baratje hângângumu âwurem ari âwâne yuwu sâm ekuop. “Gâne tembe lâulipge ekyongorâ Yoane enjatje hârem kunne kondoân katmâ mem ga nihijet.” Yawu sâm ekuop.

⁹ Yawu sâmu Herotje den ya nângâm biwine ki ârândân olop. Yamâ benje emelâk Anitâhât senjan sâm kârikje tuhuop. Yakât otmâ bukulpjane nângâwanjetâ gemapgât den ya laujan miop.

¹⁰⁻¹¹ Yawu otmâ tembe lâu âlâ hângângumu pâi emetjan yâhâ Yoane enjatje hâreop. Enjatje hârem kunne mem kondoân katmâ mem ge baratyetje wanop. Wanmu lâum mâmâjahâlen ari tiripgumu ekmâ biwine herone olop.

¹² Yakât den pat ya Yoane hoj bawalipjane nângâm lâum ari hanguwi. Lâum ari hangumâmâ den pat ya Yesu ari ekuwi.

Lok 5000 ya sot yingjetâ newi.

(Mareko 6:31-44 Luka 9:10-17 Yoane 6:1-13)

¹³ Yesu den pat ya nângâm ikje kapi pilâm nen orowâk wanga mem dengân ya hâtikgum lok biaengen ariwin. Arimunje lohimbi nombotjane kapi ya pilâm nen watnenekmâ dengân ginje watmâ ariwi.

¹⁴ Watmâ arinetâ wangaembâ kionmunje yanâk peneningiwi. Otmu lohimbi dondâne bukulpjane mesek topje topje otbi ya meyekmâ takajetâ Yesu yekmâ wenje nângâm hejgemyongop.

¹⁵ Yawu otmâmâ emetsâpne otmu yan yuwu sâm ekuwin. “Emetsenje emelâk purik yap. Gârâmâ yu tain yu hâlânâ kapi tipi tapi âlâ ki tap. Yakât po yingimapgât gâ âlepne hângânyongorâ yahatmâ kapiyenehen ari sot um nenomai.”

¹⁶ Sâmunje sâop. “O yawu ki tap. Yene sot kâsikum yingjetâ nen orowâk tatmâ nejetgât nanjan.

¹⁷ Sâmu sâwin. “Bâe, nenâmâ sot pato ki tatningiap. Banga kândâkdâmâ mome otmu injan yâhâp âlâ kârikje yawuâk tap.” Yawu sâwin.

¹⁸ Sâmunje sâop. “Sot ya mem ga nihijet.” Yawu sâmu mem yâhâ wanbin.

¹⁹ Wanmunje lohimbi ekyongomu ge tatbi. Ge tatjetâ sot ya mem himbimân pak sâm ekmâ Anitâ mepaem ekuop. Anitâ ekum mem ningimu ârândânâk kâsikum yingim ariwin.

²⁰ Yingimunje nejetâ dopyenjan olop. Dopyenjan otmu, nombotje talop ya hâwurum mânunmunje saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

²¹ Otmu lok sot newi ya sâlikyongomunje 5000 yakât dop olop. Yâhâ imbi naomlipyene yamâ ki sâlikyongowin.

Yesu to kakjambâ tâlim takaop.

(Mareko 6:45-52 Yoane 6:15-21)

²² Sot nem pesuk pilâjetâ Yesu hângânnongom yuwu sâop. “Yene wanga mem kulet sâm ba arinet. Nâneâmâ lohimbi yu hângânyongomune arinetâ yengât betyenjan watyekbom.” Yawu sâop.

²³ Yawu sâm hângânnongomu arimunje lohimbi ya gurâ yawuâk hângânyongomu yahatmâ iton galan otmâ ariwi. Arijetâ ikñiâk tatmâ Anitâ ulitguwe sâm pumñan yâhâop. Pumñan yâhâ âwâje orop den otmutâ emet nñj sâop.

²⁴ Emet nñj sâmu nenâmâ wanja mem ari emelâk dengân tânâmgum tatbin. Tânâmgum tatmunje ariwinângembâ siru pato pilâm wanja mem kopa kopa tuhuop.

²⁵ Yâhâ emet engatje nângâmu yan Yesuje to kakñambâ takaop.

²⁶ Takamu ekmâ tepnenje hindakmu hu halak tuhum yuwu sâm alahuwin. “O, yuâmâ weke mon takap.” Yawu sâm kiñgitnenñahât otmâ kâi bâtnenje sâñ sâñ sâop.

²⁷ Yawu otmunje yuwu sâm eknongop. “Yen wongât otmâ kiñgityenñahât otmâ kâi bâtyenje sâñ sâñ yap? Nâ ninak takan yukâ.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmu tepnenje welâmñan gemu Petoroje yuwu sâm ekuop. “Gâ wuân lok mansat yakât topge nângâwe. Sârâ nâku kionmâ to kakñambâ gâhâlen gawe.” Yawu sâm âikuop.

²⁹ Âikumu sâop. “Âlepje, kionmâ ga.” Sâmu kionmâ baop.

³⁰ Bam to yanje dondâ bâleop ya ekmâ pârâk pilâm engat yâhâp otmâ yanjak to kâlehen ge gulip otbe sâm olop.

³¹ Yawu otmâ yuwu sâop. “Getek bâtnan me.”

Sâmu bânñan mem yuwu sâm ekuop. “Gâ wongât engat yâhâp oat?” Yawu sâop.

³² Yawu sâm mem yahatmu yanâk siru ya sânduk sâm nân nân sâop.

³³ Yawu otmu ekmâ biwinenñaje yuwu nângâwin. “Bulânñanâk lok yuâmâ Anitâhât nenje mansap.” Yawu sâwin. Yawu sâm yapâ orowâk ariwin.

Yesuhât sângum wâim âlepje otbi.

(Mareko 6:53-56)

³⁴ Dengân ya hâtikgum hân âlâ, kutje Genesaret sâm, yan ari kionmâ wanja hikumunje kinop.

³⁵ Hikumunje kinmu kapi ya ambolipje Yesu ekmâ nângâwi. Ekmâ nângâm den katñetâ kapi tipi tapi hân ya hawamgum tatmâ arap ya ambolipñaje nângâwi. Nângâm kundat, me mesek, me umatje topje topje teteyiñgiop ya meyekmâ yâkâlen ariwi.

³⁶ Meyekmâ ari Yesuje mem hengemyongoâkgât yuwu sâm ulitguwi. “Lok pato. Nengâlen gâtje kundat me umatje topje topje teteyiñgimu tatmai yu meyekmâ tohoain. Yawu gârâmâ sombemân menduhum katyekmunje gotyenñanâk arirâ gâhât sângum ya konok wâim yan âlepje otñetgât nanñain.”

Sâñetâ sâop. “Den yai ya âlepje otñet.” Yawu sâmu nombotñaje sângumje wâim yanjak âlepje otbi.

15

Launenñajak ki mepaem mannom.

(Mareko 7:1-13)

¹ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi hârokje tâmbâlipnenje yengât den lâum kinmâ sot nene sâm bâtyenje piriakmâ sot mem neminiwi. Inâk ki newi. Lok yanje Yerusalem kapi pilâm Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwi.

² “Hon bawalipñaje tâmbâlipnenje yengât den kum bâtyenje ki pirim sot niai. Yawu otmâ sot inâk neñetâ yekmunje dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

³ Sâñetâ purik pilâyñgim yuwu sâop. “Yenâmâ nimbilamyenje yâhâp. Anitâje den sâm kalop ya kum yenje nângân nângânân tetemap ya mem mete tuhumai. Yawu otñetâ yekmune dondâ bâleap.

⁴ Yakât topje yuwu sâwe. Anitâje Mose ekumu kulemguop yan girem den âlâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmâlipyenje yengât nângâyñgim denyenje lâum manñet.” Otmu âlâmâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmâlipyenje den bâleñe ki hâiyeknomai. Me ki sâm bâleyiñginomai.

Yâhâ yengâlen gâtŕe âlâ me âlâŕe den yu kunomai yanâmâ mumuhât yongonomai.” Den yawu tap.

⁵ Yeŕe den ya kum mansai yakât sâwe. Yeŕe yuwu sâmai. “Lohimbi âlâ me âlâŕe âwâŕe mâmâŕe yuwu mon sâm ekyotgonomai.

⁶ “Awoŕ, meŕ, sombo otdomawot yanâmâ sot me senŕe âlâlâ âlepŕe tânyotgowom.” Yawu sâm ekyotgonomai. Yawu gârâmâ sombo otdomawolân yuwu mon sâm ekyon-gonomai. “Senŕe âlâlâ yuâmâ Anitâhât pat kuwan yakât otmuâmâ mem miti emetŕan ari katmunŕe tatbuap yakât yaŕe ki mem tânyotgowom. Inâk tatset.” Yawu sâm betyotgoŕetâ umatŕe kakŕan mandomawot. Nanlipyeŕaŕe tewetsenŕe mem miti emetŕan katmai yakât nâŕgâŕetâ yahatmap. Gârâmâ Anitâŕeâmâ yawu yakât nâŕgâmu dondâ gemap. Yeŕe yawu otmâ yan Anitâhât den nâŕgâŕetâ nahat otmap.

⁷ Yen lok perâkŕe. Anitâŕe yengât topyeŕe tap yakât nâŕgâm poropete Yesaia ekumu kulemguop ya yuwu tap.

⁸ “Lohimbi yuŕe lauyeŕaŕak nâ mepaenekmai. Yâhâ biwiyenŕeâmâ ki hikunekmai.

⁹ Yâkŕe lok senyeŕan kinmâ yeŕe enŕatyenŕeâk otmâ den sâm nâhâlen gâitmai. Yâhâ lauyeŕaŕak perâk perâk sâm orotmemeyeŕe yakâlâk nâŕgâŕetâ yahatmu nâhâlen gâitmai. Yawu.”

Den kulemguop yakât bulâŕe yengâlen teteap.” Yawu sâop.

*Orotmeme yuŕe mem bâlenenekbuap.
(Mareko 7:14-23)*

¹⁰ Yesuŕe yawu sâmu lohimbiŕe yâkât gotŕan baŕetâ yuwu sâm ekyongop. “Yuwu sâmune nâŕgâm biwiyenŕan katŕet.

¹¹ Yu me ya lauyeŕambâ neŕetâ tepyeŕan gemap yaŕeâmâ ki mem bâleyekmap. Yâhâ yu me ya nâŕgân nâŕgânyeŕambâ tetemu sâŕetâ lauyeŕambâ ga takamap. Yaŕeâmâ dondâ mem bâleyekmap.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâmu yuwu sâm ekuwin. “Den yat ya Parisaio lok yaŕe nâŕgâŕetâ biwiyenŕan hâumu nâŕgâm bâlehihiai.”

¹³ Sâmunŕe sâop. “Awoŕne himbim amboŕaŕe âi lok ki katyekmap yamâ hâmbâi watyekbuap.

¹⁴ Yawu awoŕnaŕe Parisaio âi ki sâm yinŕiop. Yawuhât yeŕe yâk yengât nâŕgâm ki gorâyinŕiâk. Parisaio yengât topyeŕe teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Lok senyeŕe bok sâsâŕaŕak dâiakmâ mâtâp tâpikgum ari hemân kionŕomai. Kionŕmâ hiliwahonomai.” Yawu sâop.

¹⁵ Yawu sâmu Petoroŕe yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, den âlâen hâum yat yakât topŕe sârâ nâŕgâne.” Yawu sâop.

¹⁶ Sâmu sâop. “Bâe, haonŕmâ ârândâŕ den topŕe topŕe sâman yamâ girawu otmâmâ kiâk nâŕgâŕetâ keterakmap?

¹⁷ Yeŕe sot lauyeŕambâ neŕetâ tepyeŕan gemap. Otmu yaŕak tetmâ pilâŕetâ wahap tâŕât otmap.

¹⁸ Yâhâ wahap bulâŕe yamâ biwi nâŕgân nâŕgânyeŕan tatmap ya sâŕetâ lauyeŕambâ ga takamap.

¹⁹ Orotmemeyeŕe yuwu yaŕe umut biwiyenŕe otmu nâŕgân nâŕgânyeŕe mem bâlemap. Nâŕgâm bâleŕgimai. Me den hakoa oraŕgimai. Me den belâŕgen sahaŕgimai. Me kombo mianŕgimai. Me buku âlâhât imbi ekmâ otmai. Me lohimbi sihan enâkŕâlemai. Me manman ihilâk mahilâk otmai. Karasuŕa me sait bâleŕe topŕe topŕe yawu otmai. Me den imbiâk biwiyenŕambâ tetemu den golâ gahaemai.

²⁰ Yu sâm aran yuŕeâmâ biwiyenŕe mem bâlemap. Yâhâ bâtyenŕe pirim me ki pirim sot nemai yaŕeâmâ tâŕât oap.” Yawu sâop.

*Kanan gâtŋe, imbi âlâŋe Yesuhâlen biwiŋe kalop.
(Mareko 7:24-30)*

²¹ Yesuŋe menenekmu kapi ya pilâm kapi yâhâp, kutyetŋe Tiro otmu Siron yan ariwin.

²² Yan arimunŋe kapi âlâ, kutŋe Kanan sâm, yan gâtŋe pâku imbi âlâ yaŋe Yesuhâlen taka yuwu sâm ulitguop. “Gâ Dawitihât sen, yuwu sâmunne nâŋgâ. Weke bâleŋaŋe baratne mem mâŋgâemu mansap. Yakât gâŋe watdâ ariâkgât nanŋan.” Yawu sâop.

²³ Yawu gârâmâ aŋgoân Yesuŋe Ýura nengâlen gem tânnonoâkgât âi ya Anitâŋe sâm waŋop. Yakât otmâmâ den ya nâŋgâm ekmâ ki ekmâ yawu olop. Yawu otmu imbi yaŋe witgum âi pâi tuhum watnenekmu yanâmâ Yesu yuwu sâm ekuwin. “Kutdâ, imbi yu âi pâiâk tuhunenekmâ gamu ekmâ hâkâŋ oain. Yakât otmâ gâku tânnongom ekurâ yapâek ariâk.” Yawu sâwin.

²⁴ Yawu sâmunŋe Yesuŋe imbi ya yuwu sâm ekuop. “Isirae lohimbi gulip malap mansai yaŋe Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim manŋetgât ikŋak hâŋgânohomu gewan. Pâku lohimbi yengâlen nep tuhuwomgât ki hâŋgânohomu gewan.” Yawu sâm ekuop.

²⁵ Yawu sâmu yâku ulitgum yuwu sâop. “Gâŋe nâ yiwerenŋeâk tânnohohât nanŋan.”

²⁶ Sâmu sâop. “Nengât orotmeme yuwu tap. Nan baralipnenŋe sot nem tatŋetâ yan sot lauyenjambâ hindâm soso gotŋan ki pilâmain.”

²⁷ Sâmu sâop. “Lok pato, den yu nâŋgâmunne bulâŋe oap. Gârâmâ nâŋe yuwu sâwe. Nan baralipyenŋe sot nenŋetâ wahapŋe lauyenjambâ gemap yamâ sosoŋe nemai.”

²⁸ Sâmu sâop. “Imbi, biwihâŋe yawu nâŋgâm den yat ya nâŋgâmunne ârândâŋ oap. Gikak nanŋat ya yawuâk tetehiâk.” Yawu sâm ekuop. Yawu sâm ekumu yanâk weke bâleŋe gaiakbaŋgim ba ariop. Yâhâ imbi yaŋe emetŋan âwurem ari baratŋe ekmâ biwiŋe heronŋe olop.

Kundat topŋe topŋe teteyiŋgiop ya Yesuŋe mem henŋemyongop.

²⁹ Yesuŋe menenekmu Galilaia denŋân ya ginŋan ge pâku lohimbi yengât hân hor-atŋambâ ariwin. Ari pumŋe âlâen yâhâ tatbin.

³⁰ Yâhâ tatmunŋe kapi ambolipŋaŋe bukulipyenŋe umatŋe teteyiŋgiop ya dâiye kmâ nengâlen takawi yamâ yuwu. Nombotŋe senyenŋe bok sâsâŋe. Otmu ândâpyenŋe bok sâsâŋe. Otmu kâiyenŋe goŋ goŋe. Me bâtyenŋe parenŋe. Me kopa. Me kundat topŋe topŋe teteyiŋgiop ya.

³¹ Dâiye kmâ takanŋetâ Yesuŋe kerehâk henŋemyongomu ekŋetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ Isirae nengât Anitâ mepaewi.

*Lok 4000 ya sot yiŋgiŋetâ newi.
(Mareko 8:1-10)*

³² Anitâ mepaenŋetâ yanâmâ Yesuŋe sâmu yâkâlen bamunŋe yuwu sâm eknongop. “Lohimbi yu orowâk tatmâ gamunŋe hilâm kalimbu pesuk yap. Yawu gârâmâ sot miakmâ takawi ya nem pesuk pilai. Yakât otmâ tepne nâŋgâyiŋgian. Sot barahâk âwurem mâtâwân po yiŋgimu sen biri yiŋgimapgât inâk ki arinomai nanŋan.” Yawu sâop.

³³ Sâmu sâwin. “Yuâmâ lok ki manmaiâŋen mansain. Yawuhât nen sot wosapâ mem yiŋgimunŋe nenŋetâ dopyenŋan otbuap?” Yawu sâwin.

³⁴ Sâmunŋe sâop. “Yengâlen wuân sot tap?”

Sâmu sâwin. “Baŋga kândâkdâmâ nombolân yâhâp, otmu inŋan getek âlâ.” Yawu sâwin.

³⁵ Yawu sâmunŋe Yesuŋe lohimbi ekyongomu ge tatbi.”

³⁶ Ekyongomu ge tatŋetâ Anitâ mepaem baŋga otmu inŋan ya mem ningiop. Ningimu kâsikum yiŋgimunŋe mem newi.

³⁷ Nenŋetâ dopyenŋan otmu hâŋgânyongomu ariwi. Sot nenŋetâ torehenŋe talop ya menduhum mânunŋmunŋe saka saka nombolân yâhâp pik sâop.

³⁸ Yâhâ lok papato sâlikyongomunŋe 4000 ya wangiop. Yâhâ imbi naom yamâ ki sâlikyowin.

³⁹ Yesuŋe hânġanyongomu ariwi. Ariŋetâ nenâmâ wanġa âlâ mem kapi âlâ, kutŋe Maharan sâŋ, yaken ariwin.

16

Yesuŋe kulem âlâ tuhuâġġât Parisaio otmu Sarukaioŋe ekuwi.

(Mareko 8:11-13 Luka 12:54-56)

¹ Otmu sâp âlâen Parisaio otmu Sarukaio nombotŋaŋe Yesuhâlen ari yuwu sâŋ âikuwi. “Anitâŋe hânġânġohomu ge mansat sâŋmai. Ya perâk me bulânġanâk. Yakât otmâ ġaŋe sârâ himbimâmbâ kulem âlâ tetemu ekmâ topġe nânġâne.” Yawu sâŋwi.

² Sâŋetâ sâop. “Bâe, yen kulemġât yai. Yawu ġârâmâ kulem âlâlâ otmune topġe ekmâ hâum pâpġuai. Yakât otmâmâ âlâ otmune yawuâk hâum pâpġunomai. Yakât âlâen hâum sâŋe. Emetsâpġe otmu yan himbim topġe palalaŋ sâŋ kurirîŋġumap. Yawu otmuâmâ yuwu sâŋmai. “O, yuâmâ emet heŋġeŋġuwe sâŋ oap. Me sikop otbe sâŋ oap.” Yawu sâŋmai.

³ Yâhâ himbim topġe ya helenġumap. Yanâmâ yeŋe yuwu nânġâmâi. “O, yuâmâ tonġelâk otbe sâŋ oap.” Yawu sâŋmai. Yeŋeâmâ to yambu otmu sikop yakât topġe ekmâ nânġâm heŋġeŋġuai. Yâhâ nâŋe kulem âlâlâ memune eksai yakât topġeâmâ ġirawuhât ki ekmâ nânġâm heŋġeŋġuai?

⁴ Yakât yâhâpġe torokatmâ sâŋe. Lohimbi yu yenġât topyene teteâġġât yuwuyaen hâum sâŋe. Imbi nombotŋaŋe loklipyene betyenehen kionġmai yakât dopġeâk yeŋeâmâ Anitâhât betyenehen kionġetâ dondâ bâlemap. Yawuhât kulem âlâ memune ekne sâŋ yakât âinohoi. Yakât yuwu sâŋmune nânġânġet. Embânġân poropete âlâ, kutŋe Yona sâŋ, yâkâlen kulem âlâ tetemu Niniwe kapi ambolipŋaŋe ekbi. Yakât dopġeâk nâhâlen kulem âlâ tetemu eknomai.” Yawu sâop. Yawu sâŋu wanġaen yâhâm âlâengen ariwin.

Parisaio otmu Sarukaio yâk yenġât matuk keluŋe

⁵ Wanġa mem denġân nombot hâtikġum ariwin yan nelâmâk otmâ sot barak ariwin.

⁶ Sot barak arimunġe yakât otmâ Yesuŋe yuwu sâŋ eknongop. “Parisaio otmu Sarukaio yenġât matuk keluŋaŋe mem bâleyekmapġât galem oranġinomai.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâŋu nenġe yakât topġe nânġâm pâpġum yuwu sâŋ alahuwin. “Sot ki mem takain. Yakât mon yap.”

⁸ Yawu sâŋ alahumunġe biwinenġahât topġe ekmâ yuwu sâŋ eknongop. Yen sotġâlâk biwiyene katmâ den yan yukât topġe ki nânġânġetâ keteraksap. Yakât otmâ nâhâlen biwiyenġe ki tinġâk kepeiai.

⁹ Yakât nânġâmune ki ârândân oap. Yenâmâ sotġâlâk nanġai. Yakât sâŋe. Sot momeâk mem motokmâ lok 5000 ya yîŋġimunġe nenġetâ dopyenân olop. Nenġetâ torehenġe talop ya saka saka amon mem mânunġetâ pik sâop?

¹⁰ Otmu sâp âlâen lok 4000 ya ġurâ banġa nombolân yâhâp yanġahâk yîŋġimunġe newi. Nenġetâ torehenġe talop ya saka saka amon mem mânunġetâ pik sâop?

¹¹ Den ekyongoan yu nânġânġetâ keterakyîŋġimbâp. Yâhâ yeŋe imbiâk nâhâitġe “sotġât yap” sâŋ nânġânihiiai. Yakât yâhâpġe sâŋmune nânġâm heŋġeŋġuġet. Parisaio otmu Sarukaio yenġât matuk keluŋe yanġe mem bâleyekmapġât galem oranġinomai.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâŋ eknongomu nânġâmunġe keterakmu yuwu sâŋwin. “O, yâhâmâ sotġât ki yap. Yâhâmâ Parisaio otmu Sarukaio yenġât den nânġâm lohotġe otmaîġât yap.” Yawu sâŋwin.

Petoroŋe Yesuhât topġe sâŋ teteop.

(Mareko 8:27-30 Luka 9:18-21)

¹³ Yapâ yahatmâ, kapi âlâ kutŋe Kaisaria sâŋ, kutŋe âlâmâ Pilip sâŋ, yan ariwin. Yan arimunġe Yesuŋe yuwu sâŋ âinongop. “Nâmâ Anitâŋe hânġânġohomu ġewan. Yakât otmâmâ lohimbiŋe nâhât âlâ sâŋmai?”

14 Sâmu sâwin. “Nombotŋaŋe gâhât yuwu sâmai. “Yoane Baptis emelâk kuŋetâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ poropete âlâ, kutŋe Elea, emelâk himbimân yâhâop yaŋe purik sâm ge mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ “Poropete âlâ, kutŋe Yeremia, me poropete âlâ mumuŋambâ yahatmâ mansap,” sâmai.” Yawu sâm ekuwin.

15 Sâmunŋe sâop. “Yâhâ yeŋeâmâ nâhât âlâ sâmai?”

Yawu sâmu Petoro, kutŋe âlâmâ Simon sâm, yâkŋe yuwu sâop.

16 “Anitâŋe hâŋgâŋohomu ge mansat ya nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap. Yakât otmâ gâmâ yâkât nanŋe tâŋ tâŋ ya nanŋain.”

17 Sâmu sâop. “Simon, Yoane nanŋe, bukulipŋaŋe ekgohoŋetâ ki yat. Awoŋne himbimân tatmapŋe den yu biwihan katmu yat yakât Anitâŋe nâŋgâhîhimu âlepŋe oap. Yakât biwihe heronŋe otbuap.

18 Yâhâ gike kutgeâmâ Petoro, kut yukât topŋeâmâ “Kât” yawu tap. Gârâmâ nenŋe kât mem emet tuhumunŋe ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâmap ya ki putuk sâm liwarakbuap. Yakât dopŋeâk lohimbi nâhâlen ga torokatmai ya ki hiliwahonomai.

19 Yakât sâwe. Nâŋe mâmâŋe otgihimune lohimbi yeŋgât kunyeŋe manbuat. Yanâmâ yâkŋe otŋetâ bâlemagât gâŋe sâm kuyiŋgiuwat nâku yawuâk kuyiŋgiwom. Yamâ yâkŋe âlepŋe otŋetgât sâm yiŋgiuwat nâku yawuâk nâŋgâwom.” Yawu sâop.

20 Otmu yuwu sâm kuningiop. “Nâ bulâŋanâk Anitâŋe hâŋgâŋnohomu gewan. Yakât otmâ lohimbi ihilâk ki ekyongonomai.” Yawu sâop.

Petoroŋe Yesuhât mâtâp maŋguwaŋgiwe sâm olop.

(Mareko 8:31-9:1 Luka 9:22-27)

21 Otmu sâp yan Yesu sâm bâlewaŋgim mem âlâlâ tuhunomai yakât tetekŋan eknongop. “Topŋe katmâ Yerusalem kapiân yâhâmune yan Isirae nengât kunlipnenŋe, otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya, otmu hotom umai yeŋgât kunlipyeŋe kerekŋe sâm bâlenihim mem âlâlâ tuhum nohoŋetâ mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tatbom. Yawu otmâ yaŋak mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâm eknongop.

22 Yawu sâm eknongomu Petoroŋe dâimu pererŋ pilâm ba yetŋiâk kinmâ yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, umatŋe topŋe topŋe otnihinomai sâm tat ya ki tetewuapgât nanŋan. Bia kârikŋe.” Yawu sâop.

23 Sâmu purik pilâm yuwu sâm ekuop. “Gâŋe mâtâp ki maŋgunihi. Mâtâp maŋgunihirâmâ Satanŋe tepŋe heronŋe otbuap. Gâŋe den yat yu Anitâŋe sâm nihiop ya ki lâuap. Yuâmâ lokgât nâŋgân nâŋgân yat. Ya nâŋgâmune ki ârândânŋ oap.” Yawu sâop.

Manmannenŋe ki alitmâ manmâ yâhânom.

24 Yawu sâm ekum yaŋak purik pilâm yuwu sâm eknongop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe biwiyeŋe nâhâlen katmaiŋe nâhâlen torokatne sâm yan yeŋahât ki nâŋgâŋetâ yahatbuap. Me senŋe âlâlâ tatyŋgiap ya biatningimap sâm yakât ki nâŋgâm ketet otmâ engat yâhâp otnomai. Nâhât den haoŋmâ ârândânŋ nâŋgâm tem lâunihim mannomai.

25 Yâhâ lok âlâ me âlâŋe manmanyenŋe alilaknomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe nâhâlâk katmâ mannomai. Yawu otmâ manŋetâ yongonŋetâ munomai yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatyekbuap.

26 Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe senŋe âlâlâ, iri sikum me manman topŋe topŋe yan torokatmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe yan hikum munomai yaŋe mumuŋambâ yahatnomaihât dop ki tap. Yâhâ manman yawu yakât matŋe âlepŋe Anitâŋe yiŋgiuwapgât dop âlâ ki tap. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet.

27 Hâmbâi sâp patoen Himbim Awoŋnaŋe yâhâpŋe hâŋgâŋnohomu aŋelolipne meyekmune hânân genom. Gem yan manmanyenahât matŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekâmâ yiŋgiwom.

²⁸Yen ki mum meterjetâek nâ lok bulânje mansanne galemnye otmâ yâhâwom.” Yawu sâop.

17

*Yesu, Mose, Elea den sâam alahuwi.
(Mareko 9:2-13 Luka 9:28-36)*

¹Yâhâ yakât kaknan hilâm nombolân konok pesuk sâamu Yesu je Petoro, Yakowo otmu imi je Yoane ya yejeâk meyekmu nen katnenekmâ pumje âlâen yâhâwi.

²Yan yâhâjetâ Yesuhât kun kundennaje âlâ otmu ekbi. Otmu senjeâmâ dewutâ senje gam irik irik sâamap yawuya teteop. Yâhâ sângumnjeâmâ kaok bolan bolan otmâ kâlâp kokotje lan lan sâamap yawuya olop.

³Sâp yanâmâ Mose yet Elea emelâk Anitâje meyelehop yaje yanâk pârâk sânsânâk tetemutâ orowâk den alahu gulahu otbi.

⁴Den alahu gulahu otjetâ Petoro je ekmâ Yesu yuwu sâam ekuop. “Kutdâ, kulem ango teteap yukât yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunje âilonjo oap. Yawu gârâmâ gâje sârâ nâje selep kalimbu kumbongât nanjan. Âlâmâ gâhât, âlâmâ Mosehât, âlâmâ Eleahât.” Yawu sâop.

⁵Yawu sâamu yanâk kulewonjon ge lâum kurihyehop. Lâum kurihyekmu yakât biwinambâ Anitâje yuwu sâop. “Bulanânâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâje biwinaje yâhâk hikum tatman. Yakât otmâ den sâamuap ya yeje mem biwiyenan katmâ tem lâuwanjim mannomai.” Yawu sâop.

⁶Yawu sâamu honj bawalipnaje nângâm kingityenahât otmâ kun kundenyeje mem kurihiakmâ hânân ge pare pare iwi.

⁷Yawu otjetâ Yesu je gotyenan ba yuwu sâam ekyongop. “Ki kingityenahât otjet. Yahatjetâ arine.”

⁸Yawu sâamu yahatmâ lok yâhâp ya yelekjetâ bialop. Yawu otmâ Yesu iknjiâk kinmu ekbi.

⁹Yanak pumjambâ âwurem mâtâwânâk ge Yesu je yuwu sâam ekyongop. “Ewan pumjan Mose yet Elea tetemutâ den oain yakât in yawu ki ekyongonomai. Hâmbâi nohojetâ mum yahatbom yakât kaknanâmâ yu eksai yukât sâam tetem ekyongonetâ nângânomai.” Yawu sâop.

¹⁰Yawu sâamu honj bawalipnaje Elea tetemu ekbi yakât nângâm yuwu sâam âikuwi. “Mosehât girem den kâsikum ningimainjeâmâ yuwu sâamai. “Anjoân Elea je yâhâp je tetemuâmâ Anitâje hângângumu gewuap yâkât mâtâp mewangi wuap.” Yawu sâamai. Yamâ girawuhât sâamai?”

¹¹Sânetâ sâop. “Yamâ bulânânâk yai. Elea yâhâp je tetem mâtâp yai ya henjen wuap.

¹²Yawu gârâmâ yai yakât nâje yuwu sâamune nângâjet. Elea yamâ emelâk takaop. Takamu yengât kunlipyenne ekmâ yâkât topje ki nângâm kunjetâ muop. Yâhâ Anitâje nâ hângânnohomu gewan yawuâk nohojetâ mumbom.” Yawu sâop.

¹³Yawu sâamu nângâjetâ keterakmu yuwu sâawi. “O, yuâmâ Eleahâlen hâum kinmâ yap yamâ Yoane je tetem toen mem katyehop yâkât yap.” Yawu sâawi.

*Yesuhât honj bawalipnaje weke bâlene watne sâam hâum pâpguwi.
(Mareko 9:14-29 Luka 9:37-42)*

¹⁴Mâtâwân gem tatjetâ yan lohimbi dondâje lok âlâhât nanje ya nengâlen dâim takanjetâ tângune sâam hâum pâpgum pilâwin. Yawu otmâ yakât den alahum kin tatmunje bukulpnenne pumnehembâ ge peneningiwi. Peneninginetâ yan naom yakât âwânaje Yesu ekmâ gotjan ga yuwu sâam ekuop.

¹⁵“Lok pato, gâ ihilâk nannahât nângâwângi. Weke bâlene nanne mem mângâemuâmâ toen kionmap. Otmu senje gâwân gâwân sâam kâlâwân kionmu semap.

16 Yawuhât nâñe dâim hoñ bawalipganje sâñetâ weke bâleñaje yâkâlebâ gaiakmâ ariâkgât sâmunje hâum pâpgum pilai.” Yawu sâop.

17 Sâmu Yesunje nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Yen wongât nâhâitñe ki tânnongowuap yawu nanñai? Yakât nâñgâmunje ki ârândân oap. Nâ yen orop sâp kâlep manmâ yâhâwongât dop ki tap. Yawuhât pilâyekmâ yâhâwom yan yeñe girawu mannomai?” Yawu sâop.

18 Yawu sâm lok sihan yakât sâop. “Yen nâhâlen mem ganjet.” Yawu sâop. Mem yâhâñetâ weke bâleñaje mângâeop ya watmu gaiakmâ ba arimu yanâk âlepñe olop.

19 Âlepñe olop yakât topñe nâñgâne sâm Yesu yuwu sâm âikuwin. “Yu topñe girawuhât nenñe weke bâleñe ya watne sâm hâum pâpguain?”

20 Sâmunñe sâop. “Yen nâhâlen biwi nâñgân nâñgânyenñe kepeim manmai mâne âlepñe yuwu mon sâmbâi. “O, pumñe enda huhuakmâ orotok sâm giâk.” Sâñetâ âlepñe huhuakmâ orotok sâm gembâp. Otmu âi nombotñe tap ya âlepñe torokatmâ membâi.

21 Yamâ weke bâleñe watmunje ariap yanñe kârikñe bâleñe. Yakât otmâ yeñeâmâ den in sâñetâ ki gaiakmâ ariap. Yâhâ weke bâleñe yawuya ekmâmâ topñe katmâ sot barak manmâ Anitâhâlen biwiyenñe kepeim ulitgunjetâ denyenñe nâñgâm gaiakmâ ariwuap.” Yawu sâop.

Yesunje ikñak mumbuap yakât sâop.

(Mareko 9:30-32 Luka 9:43-45)

22 Yawu sâmu nen kerehâk yapâ pilâm yahatmâ Galilaia hânângen ariwin. Ari Yesunje yuwu sâm eknongop. “Anitâñe hâñgânnohomu gewan nâhât kasalipñaje nohoñetâ mumbom.

23 Nohoñetâ mum yan hilâm kalimbu hân kâlehen tatmâ mumunambâ yahatbom yakât sâp tâlâhuap.” Yawu sâm eknongomu biwinenñe nâñgâmunñe umatñe bâleñe olop.

Miti emetñe yakât takesi kalowot.

24 Mâtâp ari Kapanaum kapi mewin. Kapanaum kapi mem Petorohât emet hawiñan ari kinmâ den alahuwin. Alahum kinmunñe lok nombotñe opon kâmbukñahât takesi meminiwi yanñe taka Petoro yuwu sâm âikuwi. “Yenñgât patoyenñe opon kâmbukñahât takesi katmap me ki katmap?” Yawu sâm âikuwi.

25 Yawu sâñetâ Petoroñe sâop. “Oñ, yawu otmapgâ.”

Yawu sâmu emet kâlehen yâhâmunñe Yesunje Petoro yuwu sâm âikuop. “Petoro, den yai yakât nâñgârâ girawu oap? Yuwu sâm âihohowe. Lok komot girawuyanñe tewetsenñe mem hângât lok kutdâ yinñim mansai? Hângât lok kutdâ ya yenñgât bukulipyenñe me kasalipyenñe?” Yawu sâop.

26 Sâmu sâop. “Bukulipyenñe kapi ambolipñaje tewetsenñe ki katmai. Yâhâ kasalipyenñe mem ge katyekñetâ yâk yenñgât amutyenñan mansai yâkñak tewetsenñe katmai.” Sâmu sâop. “Bonñanâk yat.

27 Yawu gârâmâ nen Anitâhât komolân torokatmâ mansainñe opon kâmbukñan yâhâ takesi ki katnom yamâ âlepñe. Yakât denñe bia. Gârâmâ nâñgâñetâ bâlemapgât gâñe netgât takesi yamâ yuwu tuhum katbuat. Gâñe inñan itâñe mem ari denñgânân pilârâ giâk. Gemu yan anñoân inñan kionbuap ya mem tepñe gâim duhatbuat. Tepñe gâim duhatmâ tewetsenñe yapâ mem tetewuat. Ya mem ari gike umut otmu nâhât umut katbuat.” Yawu sâop.

Hurunñ hurunñ manmâ yâhânom.

(Mareko 9:33-37 Luka 9:46-48)

¹ Yawu sâam ekumu Yesu yuwu sâam âikuwin. “Sâp patoen Anitâne tihitnenne otmuâmâ orowâk manmâ yâhânom yanâmâ nengâlen gâtne âlâ me âlâhât nângârâ kunnenne manbuap?” Yawu sâam âikuwin.

² Yawu sâamunne naom tipine âlâ gotnenjan kinop ya hâum tiripnongom yuwu sâam eknongop.

³ “Âinohoi yakât topne yuwu sâamune nângânet. Nimnaom titipâne Anitâhât den nângâm in yawu biwiyenane lâum yâkât komot otmai. Yakât dopneâk otnomai yanâmâ Anitâne âlepne yen meyekbuap. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ Anitâhât komolân torokat-nomaihât dop âlâ ki tap.

⁴ Yâhâ nimnaom titipâne yenahât nângânetâ gemu huruŋ huruŋ manmai. Yakât dopneâk yengâlen gâtne âlâ me âlâne yenahât nângânetâ gemu huruŋ huruŋ mannomai. Lok yawuya yengât nângâmune yahatbuap.

⁵ Yâhâ lok âlâ me âlâne naom tipine yuwuya yakât nângânetâ yahatmu buku ot-banjinomaine nâ hon banihimai yakât dop oap.

Otjetâ bâleâk sâam ki kendâyinjom.

(Mareko 9:42-48 Luka 17:1-2)

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâne nimnaom titipâ nâhât pat manmai ya yengât mâtâp manguyinjomai. Yamâ hâmbâi matne umatne menomai.

⁷ Den yan yakât torokatmâ âlâen hâum yuwu sâwe. Satanne yen kerek mem ge katyekbe sâam otmu yakât lohotne otne sâam oai. Yakât tepne nanjan. Lohimbi âlâ me âlâne Satangât tem lâum yan, bukulipyne otjetâ bâleâkgât kendâyinjomai yakât matne Anitâne umatne yinjiuwap. Yawu.

⁸ Yakât torokatmâ sâwe. Bulâne hârenomaihât ki sâwom. Topne nângânetgât den âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâ bâtyenane me kâiyenane otmâ hilipgunomai. Yawu otmâ hilipgum bâtyenahât me kâiyenahât tosa yakât otmâ umut biwiyene hem kâlâwân kionmapgât ya hârem pilânomai. Topne yuwuhât yan. Lok âlâ me âlâne dâiyekmu yu me ya otjetâ bâlemu hemgât pat otmaihât ya pilâm biwiyene Anitâhâlen katnomai. Yawu otjetâ manman kârikne yinjiuwap.

⁹ Otmu yawuâk lok âlâ me âlâne senne nombot me nombot yane orotmeme bâlene ekmâ biwiyene yan ariuwap. Biwiyene yan arimu yakât otmâ tâpikgum senyenahât tosa yakât otmâ umut biwiyene hem kâlâpgât pat otmap sâam yakât âlâ gusuhutmâ pilânomai. Gusuhutmâ pilâm biwiyene Anitâhâlen katmâ yâkât tem lâum yâhânetâ manman kârikne yinjiuwap. Yawu.

Lama âlâ gulip otbanjimu ki pilâuwap yan hâum sâop.

(Luka 15:3-7)

¹⁰ Yâhâ nimnaom ya yengât âlâku sâamune nângânet. Anitâne anjelolipne nombotne naom titipâ yu galemyongonet sâam âi yinjiop yanjâmâ yâkât senjan âilonjo mansai. Yakât yene naom titipâ yu yengât nângânetâ ki gewuap.

¹¹ Yakât âlâ torokatmâ sâwe. Lohimbi yene hem nâpumân ge hiliwahomaihât Anitâne yengât sâam hângânnohomu gewan. Yakât nâne mem kuwikyekmune manman âilonjoân mannomai.

¹²⁻¹³ Yakât den âlâen hâum yuwu sâamune nângânet. Lok âlâhât lama 100 yawu kinbanjai. Gârâmâ ya yengât hohetyenambâ konok âlâne misinjurakbuap. Yawu otmu ambonane nombotne ya katyekmu kinnetâ konok misinjurakbuap ya pâninmâ yâhâm gewuap. Yawu otmâ nombotne katyekmu kinnomai ya yengât ki nângâm ketet otbuap. Yâhâ misinjurakbuap ya mem tetem yanâmâ tepne welâmnan giâk sâam yakât otbuap.

¹⁴ Yakât dopneâk awonane nan baralipne âlâ me âlâne hiliwahomaihât haonmâ ârândân tihityene otmap.

Orotmeme bâlene otninginomai yan yuwu otnom.

15 Otmu den âlâ yuwu sâmunê nângânet. Bukuhe âlâne topne âlâlâ mângâhehêkmu mem dâirâ yok pilâm yetniâk alahuromawot. Alahumutâ ârândân otmu buku konok mandowawot.

16 Yâhâ bukuhanê gâhât den ki nângâwuap otmuâmâ emelâk Mosenê den yuwu kulemuop ya watbuat.

“Lok konokne ikniâk bukulipne âlâ me âlâhât topyene teteâkgât sâhâreyingiwuapgât dop ki tap. Lok yâhâp me amon yanê denyene sânomai ya lâuakmâ konok otbuap yamâ nângânetâ bonne (otmap/otbuap).”

Den ya watmâ buku nombotne konok me yâhâp meyelekdâ gam yâkne henjengguromawot.

17 Yâhâ bukuhanê iliwetbuawâmâ Anitâhât komot yengât senyenjan henjenggunomai. Yâhâ yâk yengât senyenjan iliwetmâ denyene ki nângâwuawâmâ yuwu sâhâ ekunomai. “Gâmâ kunge kârikne otmâ iliwet tat yakât otmâ nen orop torokatdâ mannongât dop bia.” Yawu sâhâ ekum watnetâ ari manbuap.

Den sâhâ hâreyingine sâhâ angoân Anitâ âikum eknom.

18 Yuwu sâmunê nângânet. Bukulipyenane yu me ya âlepne otmai ya yene eknetâ ârândân otmap yawuâk Anitâne ekmu ârândân otbuap. Yâhâ bukulipyenane otnetâ bâlemapgât yene kuyinginomai ya yawuâk Anitâne mâtâp manguyingiwuap. Yawu.

19 Otmu torokatmâ sâwe. Yene menduhuakmâ lok âlâhât den sâhâ hârewanjinomai yan biwiyene konok otmu Anitâ âikunetâ topne mem teteknan tuhumu nângânomai.

20 Otmu nâne yengât hohetyenan kinmâ howeyekbom. Howeyekmune yakât topne nângâm henjengum den sâhâ hârewanjinomai. Otmu Anitâne gurâ yawuâk hârewanjiuwuap. Yawu.” Yawu sâop.

Nenne lohimbi otyingim mannom yakât dopneâk Anitâne otrningiwuap.

21 Sâmu Petorone yuwu sâhâ âikuop. “Kutdâ, bukune âlâne orotmeme kingon mângâenekmu tosa pilâwanjimume amon otmu yan pesuk sâwuap? Nombolân yâhâp otmu yan pesuk sâwuap me? Me ya wangim torokatmâ yâhâwuap?” Yawu sâhâ topne nângâwehât âikum nângâop.

22 Sâmu sâop. “Yawu bia. Ihilâk, gâne tosanê pilâwanjim yâhâwuap.

23 Yakât yuwu sâmunê nângâ. Anitâne tihityene otmâ den sâhâ hâreyingiwuap. Yakât topne teteâkgât lok kutdâ orotmemeyenan hâum sâwe. Yâkne ikne âi loklipne yengât tosa tatyngiop ya mem âwurenjet sâhâ ekyongop. Ekyongomu tatyngiop ya ambonjan ambonjan yâkâlen ba sâhâ tetewi.

24 Otmu angoân gaop yâkât tosa pato, yakât dowâmâ 13 milion kina yakât dop.

25 Yâhâ lok yanê tewetsenne ki tatbanjiopgât otmâ ya kâpekbâpgât dop bia. Yawu gârâmâ lok kutdâne yuwu sâhâ ekuop. “Gâ, imbihe naomge âi tuhûm tewetsenne mem dâinomai yamâ nâhâlâk sâp ârândân katmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

26 Yawu sâmu lok yanê yuwu nângâop. “Nenne âi yu girawu torokatmâ hâhiwin kaknan tuhûm manmâ yâhânom. Yawu gârâmâ kâpekbomgât dop âlâ ki tap, bia kârikne.” Yawu nângâm lok kutdâ ya yuwu sâhâ ulitguop. “Yawu gârâmâ gâ nengât tepge nângâningi. Hâmbâi mâtâp teteningimu âlepne kâpeknom. Yakât ki hâwât hâwâlâk kendâningiwuat.” Yawu sâop.

27 Yawu sâhâ ulitgumu ekâmâ tepne nângâm tosanê ya pilâwanjiop.

28 Yawu gârâmâ âi lok yanê bukune âlâ mem tetepe. Otmu bukunahât tosa yamâ 10 kina yawuya tatbanjiop. Mem tetem tosanê kâpehâkgât ekuop.

29 Ekumu yuwu sâhâ ulitguop. “Gâ tepge nângânihim tipine mambotdâ yan kâpekbom.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâop ya ki nângâm pâi emetjan mem katmu talop. Yan tatmu yuwu sâm ekuop. “Gâ yuânâk tatdâ hep torehenlipgane tewetsenje gihinjetâ pâi emetje puluhum gewuat.” Yawu sâop.

³¹ Yawu otmu âi lok yakât bukulipjane nângâm bâlewangim patoyenje ekuwi.

³² Ekujetâ den ya nângâm olop amboje ya kunmu gamu yuwu sâm ekuop. “Gâ lok bâleje. Anjoân tosahe ya kâpekbâtgât dop. Yamâ nâje tosahe pilâhihiwan.

³³ Gâku yawuâk bukuhahât tosa ki pilâwangiat yakât nângâmune umatje oap.” Yawu sâop.

³⁴ Otmu biwinjane nângâmu umatje otmu mem pâi emetjan katmâ hâhiwin pato ya torokatmâ wanjetgât tembe lâulipje ekyongop. “Lok yu wawi oap yakât hâhiwin wanjetâ ârândân otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

³⁵ Yakât topje yuwu tap. Bukulipyenane mem âlâlâ tuhuyekjetâ tosa ki pilâyinjginomai. Yamâ Himbim Awoņnenjane yen gurâ yawuâk tosa ki pilâyinjgiwuap.” Yawu sâop.

19

*Lokje imbiņe ki pilaknomai.
(Mareko 10:1-12 Luka 16:18)*

¹ Yesuje den ya sâm pesuk pilâm menenekmu yapâ yahatmâ Galilaia hân ya pilâm yanak Yoran to hâtikgum Yuraia hânângen ariwin.

² Arimunje lohimbi dondâje denje nângâne sâm betnenjan watnenekmâ ariwi. Yan watnenekmâ arinetâ yâkne lohimbi dondâ henjemyongop.

³ Otmu Parisaio lok nombotjane taka “Den girawuyaen hâum sâmunje yan matje sâm tâpikgumu den âiân katne,” nângâm yuwu sâm Yesu âikuwi. “Mâtâp girawu tap? Lok âlâ me âlâje yeje enjatyeneâk otmâ imbilipyenje pilâyeknomaihât mâtâp tap me bia?”

⁴ Sânetâ sâop. “Yen Anitâhât den nângâmai me bia? Den yamâ yuwu tap.

“Anitâje topje katmâ hân himbim kândikyotgom yan lohimbi yâhâp katyelehop.

⁵ Katyelekmâ yan den yuwu sâm ekyotgop. “Lok âlâ me âlâje âwâje mâmâje pilâyelekmâ imbiñait mandomawot.” Den yawu tap.

⁶ Yakât otmâ ki hionakmâ ikniâk ikniâk otdomawot. Anitâje menduhuyelekmu konohâk olowot. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje ki hionyeleknomai.” Yawu sâop.

⁷ Sâmu sâwi. “Ya âlepje yat. Gârâmâ Moseje girem den âlâ yuwu kulemgup tap.

“Lok âlâ me âlâje imbiņe pilâwe sâm âlepje pilakdomawot yakât topje kulemgum wanmu miakmu watmu ariwuap.”

Yawu tap. Otmu Moseje ya otnomgât âlepje sâop. Gâje den yat yujeâmâ Mosehât den ya orop ki lâuaksawot. Yakât otmâ nângâmune ki ârândân oap.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu sânetâ Yesuje Moseje den sâop yakât yuwu sâm ekyongop. Moseje girem den yawu kulemgup yamâ kuyingiwehât nângâm ki kulemgup. Yengât tâmbâlipyenane biwiyenje kârikje otmu yenhâlâk nângâm manminiwi yakât kulemgup. Yâhâ kândikum yawu ki otbi.

⁹ Yakât otmâmâ nâje yuwu sâmune nângânet. Lok âlâhât imbiņane mâtâp ki tâpikgum manmu lokjane imbiâk pilâm ba imbi ondop membuap. Yamâ lok yaje tosa umatje membuap.” Yawu sâop.

¹⁰ Yesuje yawu sâmu nenje yuwu sâm ekuwin. “Nengât orotmeme yuwu tap. Lohimbi imbiâk hionakmâ mansai. Yawu orangimaihât nângâm lok yawuyane imbi barak mannomai.” Yawu sâwin.

¹¹⁻¹² Sâmunje sâop. “Lok kerekje imbi barak mannomaihât dop ki tap. Nombotjane mâmâlipyenane yengât tepyenambâ pâlâmje mannomaihât yawu tetemai. Nombotjaneâmâ imbi memai sâm mâtâp manjuyingimai. Yâhâ nombotjaneâmâ Anitâhât nep yakâlâk nângâm tiņ tiņâk mem mannom nângâm imbi barak manmai. Yakât Anitâje

nângâmu ârândân otmap. Otmu lok nombotjanje den yu biwiyenjanje ekmâ topnje nângâm yâhâjetâ ârândân otbuap.” Yawu sâop.

Yesuje nan baralipyenje lukuleyehop.

(Mareko 10:13-16 Luka 18:15-17)

¹³ Otmu sâp yanâmâ lohimbî nombotjanje nan baralipyenje meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesuje kunyenjan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât ekuwi. Yawu otjetâ nenje yekmunje ki ârândân otmu kuyingiwîn.

¹⁴ Kuyingimunje Yesuje nenekmu ki ârândân otmu yuwu sâm eknongop. “Kâmbukje, ki kuyingijet. Anitâje nimnaom titipâ yu yengât tihityenje otmap. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen ganjet. Yeje kuyingijetâ ekmune ki ârândân oap.

¹⁵ Yawu sâm Anitâ ulitgum kunyenjan memu yanjak kapi ya pilâm âlâengen ariwîn.

Lok iri sikumyene pato tatyngiap yâk yengât topyene.

(Mareko 10:17-31 Luka 18:18-30)

¹⁶ Sâp âlâen lok âlâje Yesuhâlen taka yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, nâje âlâ girawu otmune ârândân otmu yanâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kunihiwuap?”

¹⁷ Sâmu sâop. “Gâ wongât yakât âinohoat? Yakât amboje yamâ Anitâ konok. Gâ yu me ya âlepneâk otbehât nanjat otmuâmâ girem den hârohâk nângâm lâuwuat.

¹⁸ Sâmu sâop. “Girem den girawuya?” Sâmu sâop. “Mosehât girem den yukât yan.

“Gâ lok nombotje ki yongorâ munomai. Me buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Me kombo ki otbuat. Me hâkyenjan ki sâuwat. Me den perâk ki sâm kâityongowuat.

¹⁹ Gâ âwâhe mâmâhe yetgât lauyetje lâum amutyetjan manbuat. Otmu nenjahât nanjanjimunje yahatmap yakât dopneâk buku nombotje yengât nângâmunje yahatbuap.” Yawu tap. nângâmat yawuâk buku nombotje tânyongowehât nângâuwat. Yawu.”

²⁰ Sâmu sâop. “Girem den yu sâm arat yamâ otmanâk hârok. Orotmeme girawuya ki otman ya otbom yanâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kunihiwuap?” Yawu sâop.

²¹ Sâmu sâop. “Senje âlâlâ pato tatgihiap yamâ mem buku nombotje umburuk mansai ya yingiwuat. Yawu otdâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kuhihiwuat. Yawu otmâ nâhâlen torokatdâ orowâk arinom.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu iri sikum me senje âlâlâ pato tatbanjiop yakât nângâmu biwine umatje otmu, Yesuje sâop ya ekmu hâi hâije otmu pilâm âlâengen ba ariop.

²³ Ba arimu Yesuje yuwu sâm eknongop. “Yuwu sâmune nângâjet. Lok iri sikum pato tatyngiap yaneâmâ Anitâhâlen torokatne sâm otjetâ hâi hâije otmap.

²⁴ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângâjet. Pusije selon watmu pin pinjan arimu yan watmâ bawe sâm hâum pâpgumap. Yakât dopneâk lok iri sikumyene pato tatyngiapje Anitâje tihityenje olâkgât mâtâp ya watmâ arine sâm otjetâ hâi hâije otbuap. Lok nombotje iri sikum pato tatyngiapje yenhâlâk nângâmai. Lok yawuyaje himbimân Anitâhât gotjan ki yâhânomai.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu nângâmunje sâtje otmu yuwu sâwin. “Âo, yu yat yuâmâ lok girawu yaneâmâ himbingât pat otbuap?”

²⁶ Yawu sâmunje Yesuje sennenne topjan dânjâk nenekmâ yuwu sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sâm loggât nângân nângânân arinomaihât dop ki tap. Yamâ Anitâ konokje nângâningimap. Yakât otmâ yeje yu me ya otne sâm Anitâhât nângân nângânân watmâ otnomaihât dop tap. Yâkje konok manman kârikje ya yingimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²⁷ Yawu sâmu Petoroje yuwu sâm âikuop. “Bâe, nenâmâ senje âlâlâ kerek betbanjim gâhâlen torokatmâ hâhiwîn kakjan manmain. Yakât nenje girawu menomgât nanjat?” Yawu sâop.

²⁸ Sâmu sâop. “Hâmbâi sâp pato tetewuawân Anitâne yâhâpne nâ hângânnohomu âwurem gewom. Yanâmâ âi sâm nihiop yakât bulâne tetenihiwuap. Yawu gârâmâ yeŋe nâhâlen torokatmâ manmai yamâ nâ orowâk tatnomai. Tatmâmâ Isirae lok komot kâiân yâhâp mansai yeŋgât topyeŋe ya sâm tetenom. Otmu yeŋeâmâ kunlipyene otmâ galempongom mannomai.

²⁹ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgânet. Lohimbi âlâ me âlâne âwâ mâmâlipyene, me imi garilipyene, me senne âlâlâ siminne tatyŋgimap ya aksihâk pilâyekmâ lohimbi kerekne nâhât den nâŋgânetgât nâhât komolân torokatmâ tânyongonomai yâhâmâ nâ orowâk konohân tatnom. Tatmunne yakât matne âilonngo yŋgimune menomai.

³⁰ Yâhâ lohimbi nombotne yeŋahât nâŋgânetâ yahatmap ya Anitâ orop ki tatnomai. Yâhâ nombotne yeŋahât nâŋgânetâ gemu huruŋ huruŋ manmai ya Anitâne meyekmu iŋan torokatnomai.” Yawu sâop.

20

Anitâhât hoŋ bawanŋimunne yakât hâmeŋe ningiwuap.

¹ Yesuŋe den âlâ yuwu sâm eknongop. “Anitâhât hoŋ bawanŋinetâ yakât hâmeŋe yŋgiwuap yakât topne nâŋgânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgânet. Lok kutdâ âlâhât hân pato tatbanŋiopne omoŋânâk nep tuhuŋet sâm kapiân yâhâ nep lok meyehop.

² Lok meyekmâ, “Âi tuhunomai yakât hâmeŋe kina konok konok yŋgiwom,” sâmu nâŋgânetâ âlepne otmu yahatmâ ari nep tuhuwi.

³ Yawu otmâ omoŋânâk 9 kilok otmu yan lok nombotne âlâ meyekbe sâm kapiân yâhâop. Yâhâ hilâm im tatbi ya yehop.

⁴ Yekmâ yuwu sâm ekyongop. “Yen ari nâhât nep kâmetnetâmâ yakât hâmeŋe kina konok konok yŋgiwom.” Yawu sâm ekyongomu ari nep tuhuwi.

⁵ Nep tuhum tatnetâ 12 kilok olop yan nep lok nombotne âlâ meyekmu nep tuhuwi. Yâhâ 3 kilok otmu nep nombotne âlâ ya gurâ meyekmu nep tuhuwi.

⁶ Nep tuhum tatnetâ emelâk emetsâpne olop. Emetsâpne otmu nep lok nombotne âlâ meyekbe sâm kapiân yâhâop. Yâhâ yekmâ yuwu sâm âiyongop. “Wongât otmâ konam im tai?”

⁷ Sâmu sâwi. “Lok âlâne âi tuhuŋet sâm ki sâm ningiap. Yakât otmâ hilâm im tain.”

Sânetâ sâop. “Yen yahatmâ ari nâhât âi tuhuŋet,” sâop. Yawu sâmu ari nep tuhuwanŋiwi.

⁸ Nep tipne tuhuŋetâ emetsenne potok sâmu nep amboŋne yahatmâ nep loklipne yeŋgât galem ya yuwu sâm ekuop. “Lok âi miai ya ekyongorâ ga hâmeŋe meŋet.” Yawu sâm ekuop.

Aiop, galem yaŋe nep loklipne ya ekyongomu ganetâ bâiŋe meyehop yâk yeŋgâlembâ topne katmâ tewetsenne yŋgiop. Yŋgim arim arim anŋoân meyehop ya bâiŋe yŋgiop.

⁹ Yawu otmâ lok emetsâpne taka âi mewi ya kina konok konok yŋgiop.

¹⁰ Yawu otmu anŋoân takawi yaŋe yeknetâ bâlemu yuwu nâŋgâwi. “Nenne sâm omoŋânâk taka âi topne katsain. Yakât otmâ tewetsenne pato membâmgât dop.” Yawu nâŋgâwi. Yawu nâŋgâwi yamâ anŋoân takawi me betŋan takawi ya hârohâk dop konohâk yŋgiop.

¹¹ Dop konohâk yŋgimu yakât tepyenan tâlimu nep amboŋahât dondâ nâŋgâm bâlewanŋim yuwu sâm ekuwi.

¹² “Lok nombotne emetsâpne meyekdâ takai. Yâhâ nenâmâ omoŋânâk menenekdâ nep tuhumunne sikopne irik irik sâm dondâ nongoap. Yakât otmâ bâleain. Yawuhât girawu otmâ gâŋe mem ge katnenekmâ emetsâpne takai ya orop dop konohâk ningiat? Yakât nâŋgâmunne dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sânetâ nep ambonaŋe lok hohetyeŋan kinmâ sâop ya yuwu sâm ekuop. “Buku, nâŋe ki otmâ tâpikguan. Meyeksan yan kina konok konok yingiwom sâmune nâŋgâŋetâ ârândâŋ oap.

¹⁴ Yakât otmâ yingian yu miakmâ ariŋet. Nâŋe yen yingian otmu bâiŋe takai ya yingian yuâmâ nine enŋatneâk watmâ yingian.

¹⁵ Nâŋe tewetsenŋe yu kâsikum yingian yamâ nâhât wahap. Yeŋe ki galemnohoai. Yakât otmâ yeŋe nâŋgâm bâlenihai yakât nâŋgâmune ki ârândâŋ oap.” Yawu sâop.

¹⁶ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sâp yiwerenŋe nâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim hoŋ banihihi. Otmu sâp âlâen komot topŋe topŋe yaŋe nâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim hoŋ banihinomai. Yen me yâk hârohâk hâmeŋe dop konohâk menomai. Gewe yâhâwe bia. Yen kerekŋe manman kârikŋan arinomai. Yawu.” Yawu sâop.

Yesuŋe mumbuap yakât sâm hoŋ bawalipŋe ekyongop.

(Mareko 10:32-34 Luka 18:31-33)

¹⁷ Yesuŋe Yerusalem kapiân yâhâwe sâm nen hoŋ bawalipŋe menenekmu orowâk yâhâwin. Mâtâwân yâhâm tatmâ Yesuŋe yuwu sâm eknongop.

¹⁸ “Yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yiwerenŋe Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunŋe lok âlâŋe nâŋgâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yeŋgât bâtyeŋan katnekuap. Bâtyeŋan katnekmu den âiân katnekmâ mumbomgât den sâm hârenihinomai.

¹⁹ Den sâm hârenihim Roma lok yeŋgâlen katneketâ yâkŋe yuwu otnihinomai. Sennan gem, tâpnohom, mem âlâlâ tuhunekŋetâ hâhiwin pato nâŋgâwom. Otmu benŋe howanân nohoŋetâ mumbom. Mumune hannohoŋetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu yakât kakŋan mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâop.

Bukulipnenŋe yâk yeŋgât hoŋ bayinginom.

(Mareko 10:35-45)

²⁰ Sâp yanâmâ Yewerihât imbiŋaŋe nanyâhâtyetŋe dâiyelekmâ ba Yesu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, nanyâhâtné yu nâŋgâyitgihât nanŋan.” Yawu sâop.

²¹ Sâmu sâop. “Gâ biwihanŋe girawu nâŋgâm dâiyelekmâ takat?”

Sâmu sâop. “Sâp patoen gâŋe lohimbi kerek galemnenŋe manbuat yanâmâ nâhât nanyâhâtné yu orowâk tatmâ tângohomutâ galem mannomai.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu Yakowo yet Yoane yuwu sâm âiyotgop. “Yakât topŋe ki nâŋgâm denâk sâm yawot. Umatŋe âlâlâ tetenihimu hâhiwin nâŋgâwom yawuâk nâŋgâromawot me?”

Sâmu sâowot. “Ya âlepŋe yat. Umatŋe nâŋgâwualân net gurâ yawuâk nâŋgâromgât nanŋait.” Yawu sâowot.

²³ Sâmutâ sâop. “Bonŋanâk yawot. Umatŋe âlâlâ tetenihimu hâhiwin nâŋgâwom ya yet gurâ yawuâk nâŋgâromawot. Yakât sâwe. Lok âlâ me âlâŋe tânnohoŋetâ kunlipyeŋe mannom yakât Anitâ ikŋahâk nâŋgâmu tap.” Yawu sâop.

²⁴ Yawu sâm ekyotgomu yakât den pat nâŋgâmunŋe bâlemu Yakowo yet Yoane yetgât nâŋgâm bâleyitgiwin.

²⁵ Nâŋgâm bâleyitgimunŋe Yesuŋe nâŋgâmu bâlemu den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok papatolipyeŋaŋe nâŋgâmai dopŋan lohimbi galemnyongonŋetâ yâk yeŋgât amutyenŋan manmâ hâhiwin kakŋan manmai.

²⁶⁻²⁸ Yeŋeâmâ papatolipyeŋaŋe otyingimai yawu ki otnomai. Nâhât den lâum mansaiŋe nâhât hoŋ bam gam nâ tânnohoŋetgât ki gewan. Nâŋeâmâ lohimbi hoŋ bayingim sârereyekmâ kinmune nohoŋetâ mumbom. Mum yan tosayeŋe pilâyingiwom. Yawu otbomgât awoŋnaŋe âi sâm nihim hâŋgânnohomu ge mansan. Yawu gârâmâ yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe bukulipyeŋaŋe nâŋgâyinginetâ yahalâkgât meŋetâ huruŋ huruŋ otmu yâk yeŋgât amutyenŋan mannomai. Otmu yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe Anitâŋe nenekmu

ârândân olâkgât nângâm yawuâk bukulipyene yengât hon bayinjinomai. Yawu.” Yawu sâop.

Lok senyetne bok sâsâne ya hengemyotgop.

(Mareko 10:46-52 Luka 18:35-43)

²⁹ Yesune menenekmu Yeriko kapi pilâm yâhâwin. Yâhâmunne lohimbi dondâne betnenjan watnenekmâ ariwi.

³⁰ Arimunne lok yâhâp senyetne bok sâsâne mâtâp ginjan talowot. Tatmutâ lohimbi yanje “Yesu takap” sânetâ nângâm yahatmâ halahum yuwu sâowot. “Lok pato, Dawitihât sen, gâ netgât wehe nângânitgi.” Yawu sâowot.

³¹ Yawu sâmutâ lohimbi gotyetjan kinbinje kuyitgim yuwu sâwi. “Bâe, girawu otmâ den kârikne sâm halahum tawot? Den nângânâk tatset.” Yawu sâwi. Yawu sânetâ iliwetmâ witgumâk sâowot.

³² Sâmutâ yuwu sâm âiyotgop. “Girawu otyitgiwehât nanjawot?”

³³ Sâmu sâowot. “Lok pato, sârâ sennetne hâreakmu ekdehât nangait.” Yawu sâowot.

³⁴ Yawu sâmutâ senyetjan mem walipgumu hâreakmu ekmâ, Yesu betjan sâmutâ orowâk ariwin.

21

Yesune Yerusalem kapiân yâhâop.

(Mareko 11:1-11 Luka 19:28-40 Yoane 12:12-19)

¹ Yapâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotjan kapi âlâ, kutne Betepahe sâm, ya Oliwa pumjan tap yan yâhâwin.

² Yan yâhâ Yesune hon bawayâhâtne yâhâp yuwu sâm hângânyotgop. “Kapi tipine ewapâ tap yan dongi nanje otmu mâmâne hikum katyeleknetâ kinsawot ya holanmâ meyelekmâ geromawot.

³ Holanjelekmâ lok âlâ me âlâne yelekmâ âiyotgonetâmâ yuwu sâm ekyongoromawot. “Yiwereje âi teteap. Yakât otmâ kutdânetnane yu meyelekdehât hângânotgomu takait. Meyelekmâ arimutneâmâ âi ya tuhum pesuk pilâmuâmâ mem âwurem takarom.” Yawu sâm ekyongoromawot.” Yawu sâop.

⁴⁻⁷ Yawu sâm hângânyotgomu yâhâowot. Yâhâ dongi ya holanmâ meyelekmâ takamutâ hâk katipne kâlep katbin ya holanmâ lotohom kakjan katbin. Katmunne kakjan yâhâ talop. Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwin. Otmu Yesu kapiân yâhâop yakât emet inânjan poropete âlâne den kulemgup ya yuwu tap.

“Yen Yerusalem kapi ambolipne nângânet. Papatolipyanne orotmeme yuwu otmâ mansai. Yanjeâmâ bam gane sâm yan hâk meme otmâ beâsi kakjanâk bam gamai. Otmâmâ yengât lok kutdâ yuneâmâ yene otmâ yuwu ki oap. Yâhâmâ ikjahât nângâmu gemap. Yakât otmâ dongi kakjanâk lohotjan ariop.”

Den yawu tap yakât bonne Yesune dongi kakjan tatmâ Yerusalem kapiân yâhâop yan teteop.

⁸ Kapiân yâhâmu yan lohimbi kinjitne orowâk hâruhuakbinje Yesuhât nângânetâ yahatmu yene sângum kâkâlep ya holanmâ mâtâp tete lingatmâ ariwi. Yâhâ nombotjanjeâmâ âliwahap esenne hârem yanje lingatmâ ariwi. Lingatnetâ dongi yanje yakât kakjambâ ariop.

⁹ Yâhâ nombotne hâruhuakbi yanje yuwu sâm mepaewi. “Gâmâ tâmbânenne Dawitihât sen. Gike ombeheâk ki takat. Anitâne âi sâm gihiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Yakât otmâ herone otgihim mepaeheksain.” Yawu sâm mepaewi.

¹⁰ Yesune Yerusalem kapiân yâhâmu kapi ya ambolipyanne ekmâ pârâk pilâm yuwu sâwi. “Main. Lok yuâmâ wonân gâtne? Me âlâhât nanje?”

¹¹ Yawu sânetâ lohimbi betjan sâwine yuwu sâm ekyongowi. “Yuâmâ Anitâhât poropete âlâ, kutne Yesu, kapi tipine, kutne Nasaret sâm, Galilaia hânân tap yapâ gâtne.” Yawu sâwi.

*Yesuje opon kâmbukñan yâhâ lohimbi watyehop.
(Mareko 11:15-19 Luka 19:45-48 Yoane 2:13-22)*

12-13 Yawu sâñetâ Yerusalem kapi patoen yâhâwin. Yâhâmunne Yesuje donji kakñambâ kionmu yanjak yapâ opon kâmbukñan yâhâwin. Yâhâ opon kâmbukñe kâlehen lohimbiñe senne âlâlâ anji gunji otmâ hâmeñe hâukum kinbi ya yekbin. Yekmâ Yesuje nâñgâm bâleyingim yuwu sâm ekyongop. “Yu oai yukât emet inânñan Anitâñe poropete âlâ ekumu kulemgupop ya yuwu tap.

“Lohimbi hânñan kulemñan manmâ araiñe nâhât opon yukât kâlehen yâhâ mepaene-knomai.”

Den sâop yakât yuwu sâmunne nâñgâñet. Yeñe yukât kâlehen tatmâ lohimbi kâityongom hâmeñe mem yahatmâ anji gunji otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune anjim bero emetñe yawuya oap. Opon kâmbukñe yu kâlehen ki orotñe otñetâ ekmune bâleap.” Yawu sâm kakñan tat tat, tewo, kembâ mem emetñe tuhum ya kâlehen katñetâ talop, senne âlâlâyeñe mem purik pilâyingim watyekmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbi.

14 Gem tiok taok otmâ arim kinñetâ lok nombotñe senyeñe bok sâsâñe otmu lok pareñe ya yâkâlen arinñetâ heñgemyongop.

15 Heñgemyongomu naom titipâñe Yesu ekñetâ sâtñe otmu yuwu sâm mepaewi. “Daw-itihât sen, kâwiâk watyekdâ kionñsai yakât heronje oain.” Yawu sâñetâ yan hotom uminiwi ya yeñgât lok kunñe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yanje nâñgâm bâlewanñim yuwu sâwi.

16 “Naom titipâ kutyeñe bianje mepaehesai ya ekmunne ki ârândâñ oap. Yakât kuyingirâ hutuk sâñet,” yawu sâm Yesu ekuwi.

Sâñetâ sâop. “Mepaenekñetâ nâñgâmunne ârândâñ oap. Yu oai yukât emet inânñan Anitâñe poropete âlâ ekumu kulemgupop ya yuwu tap.

“Anitâñe nimnaom titipâ yeñgât biwiyenñan kionmu heronje otbanñiai.”

Den yawu kulemgupi tap yakât bulâñe yu tetemu eksai.”

17 Yawu sâm ekyongom yapâ pilâyekmâ Betani kapiân ari omonj sâmu iwin.

*Lakop sâwanñimu hâlâlâñ sâm kinop.
(Mareko 11:12-14,20-24)*

18 Yan imunne emet hañ sâmu yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin. Mâtâp arim tatmunne Yesu po wanñiop.

19 Po wanñimu senne pilâm lakop âlâ mâtâp ginñan kinop ya ehop. Ya ekmâ kehetñe mem nembom sâm gotñan ari ekmâ kehetñe âlâ ki kinop. Esenñanajak âi omonj omonj otmâ kinmu ekmâ yuwu sâop. “Âo, yu kehetñe ki kinsap. Esenñeâk tap. Yakât otmâ lakop yukât kehetñe âlâ ki menomai.” Yawu sâop. Sâmu yanjak esenñe gimbanñuop.

20 Yawu otmu nenñe ekmunne sâtñe otmu yuwu sâm âikuwin. “Bâe, yuâmâ topñe girawuhât esenñe in yawu gimbanñuop.”

21 Sâmunne sâop. “Sâmunne nâñgâñet. Biwiyenñe Anitâhâlen katmâ manmâ yâhânomai yamâ lakop yu sâm wanñan yawuâk otnomaihât dop tap. Yakât den âlâen hâum sâmunne nâñgâñet. Yeñe yuwu mon otnomai. Pumñe âlâ ekmâ “Huhuakmâ orotok sâm giâk” yawu sâm biwi yâhâp ki otmâek ulitgunñetâ âlepñe huhuakmâ orotok sâm gewuap. Yawu.

22 Yeñe yu me ya otne sâmâmâ angoân biwi nâñgân nâñgânyeñe Anitâhâlen kepeim ulitgunñetâ nâñgâyingimu yanâmâ yakât bulâñe âlepñe tetemu eknomai.” Yawu sâop.

*Yesuje âlâhât sâtgât otmâ âi miop ya ki sâm tetem ekyongop.
(Mareko 11:27-33 Luka 20:1-8)*

23 Yawu sâm eknongomu Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâ opon kâmbukñan tatmunne lohimbi nombotñe yan tatbi ya den pat âlepñe ya ekyongop. Hotom uminiwi otmu Yura nengât papatolipnennañe yuwu sâm âikuwi. “Gâñe oran âlâhât sâtgât Anitâhât opon kâmbukñan yâhâ lohimbi watyehon?” Yawu sâm âikuwi.

²⁴ Sânetâ sâop. “Âinohoai gârâmâ nâku yawuâk âiyongomune yeje den matje kâpeknihiñetâ yanâmâ nâje âlâhât sâtgât âi yu mem gaman yakât topje ekyongowom.

²⁵ Yakât yuwu sâmune nângâñet. Yoaneje toen mem katyehop yamâ âlâhât sâtgât otmâ âi ya miop? Anitâhât me ondop yengât sâtgât âi ya tuhuop yakât sânetâ nângâwe.” Yawu sâm âiyongop.

Yawu sâmu matje kâpekbanjine sâm pâpgum alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nenje yuwu mon sânom. “Yoane yamâ Anitâje âi sâm wanmu tuhuop.” Yawu sânom yamâ matje yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehâlen biwiyene ki katbi?” Yawu sâmu den matje girawu sâm kâpekbanjinom? Anulaknom yakâ.

²⁶ Yâhâ âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yengât sâtgât otmâ nep ya tuhuop.” Yawu sânom yamâ lohimbî dondâje yuwu sânomai. “O Yoane yamâ poropete pato, wongât den yawu yai?” Yawu sâm yan nengât nângâñetâ bâlewup. Nângâñetâ bâlemu nongomaihât ki ekuom?” Yakât otmâ hâum pâpgum pilâwi.

²⁷ Yakât otmâ yuwu sâm ekuwi. “Yoaneje âlâhât sâtgât âi ya meminiop ya nen ki nanjain.” Sânetâ sâop. “Nâku yawuâk. Âlâhât sâtgât âi yu tuhûm gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

Lohimbî girawu yañe Anitâhât den lâuwi.

²⁸ Yesuje den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok âlâhât nanyâhâtje yâhâp. Otmu âwâyetñaje ataje yuwu sâm ekuop. “Nan, gâ âinenñehen ari nep kâmet.” Yawu sâop.

²⁹ Sâmu sâop, “O, awon, nâmâ hâkâñ oan.” Yawu sâop. Yâhâ tipije tatmâ yanjak ihilâk yahatmâ ari âi ya miop.

³⁰ Yawu otmu âwâyetñaje iminjahâlen ari yawuâk sâm ekuop. Yawu sâmu iminaje yuwu sâop. “Awon, âlepje ariwom,” sâop. Yamâ benje pilâm ki ariop.

³¹⁻³² Yawu olowot gârâmâ nanyâhâtje âlâje âwâyetñahât den ya tem lâuowot?”

Yawu sâm âiyongomu yuwu sâwi. “O, yamâ atajeñe âwâyetñahât tem lâuop,” yuwu sâwi.

Sânetâ sâop. “Yawu gârâmâ yuwu sâmune nângâñet. Yoaneje manman âlepje yakât mâtâp ekyongom gaop. Yamâ yeje denje nângâñetâ nahat otmu bet pilâwi. Otmu yeje lok nombotje yekñetâ bâlemu sâm ge katyeksai. Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Lok âlâ me âlâje takesihât tewetsenje meminiwi yapâ kombo mem manminiwi, me imbi nombotje lok ihilâk orop manminiwi yañe orotmemeyene bâleje ya sâm tetem bet pilâñetâ yan Yoaneje toen mem katyehop. Yeñeâmâ biwi yâhâp otmâ manmai. Biwiyene pâlâmje otmâ yâkât den nângâñetâ ki bulâje otmap. Yakât otmâ tewetsenje kombo meminiwi, otmu imbi lok ihilâk orop manminiwi yawuyaje hewewen otmâ kulet sâyiñgim Anitâhât komolân torokatmâ mansai. Yeñeâmâ Yoanehât den nângâñetâ nahat otmu biwiyene alitmâ Anitâhât komot bulâje yan ki torokatsai.

Wain kalam ambonjahâlen hâum sâop.

(Mareko 12:1-12 Luka 20:9-19)

³³ Otmu yengât topyeje teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Lok pato âlâje wain kâmetñet sâm nep lok meyehop. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawamgum wain kâmetbi. Otmu wain toje ya mem mendâreñetâ gewuapgât wanja hâwiwi. Otmu emetyene tuhuwi. Ya tuhûm tiñ pilâñetâ galem katyekmâ âlâengen ari sâp kâlep manop.

³⁴ Sâp kâlep manmu wain kehetje puru pato kinop ya ambonaje hâruhunihiñet sâm honj bawalipje yakembâek hângânyongomu takawi.

³⁵ Hângânyongomu takañetâ nep galemje katyehop yañe nombotje yongom watyekbi, yâhâ nombotjeâmâ kâtje yongonjetâ muwi.

³⁶ Benje sâp âlâen hângânyongomu takañetâ nombotje yongonjetâ muwi. Yâhâ nombotjeâmâ watyekñetâ purik sâm ambonjahâlen ariwi.

³⁷ Arinjetâ ambonaje den pat ya nângâm yuwu nângâop. “Bâe, yu oai. Gârâmâ nine nanne ombe bisine hângângumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Yawu nângâop.

³⁸ Biwiñaje yawu nângâm ikñe nanñe hângângumu takamu ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ patonenñe ikñe nanñaje takap. Âwâñe mumu yan kalam yuâmâ yâkñe am-bokumapgât kumunñe muâk. Kumunñe mumu yan kalam yuâmâ nengât otbuap.”

³⁹ Yawu sâw kum kekae topñehen pilâñetâ iop. Yawu. Yakât âiyongomune matñe sâñetâ nângâwe.

⁴⁰ Yawu otñetâ âi amboñe ya girawu otbuap?” Yawu sâw âiyongop.

⁴¹ Âiyongomu sâwi. “Yawu otñetâmâ âi amboñe yañe taka yongomu muñetâ nep lok ondrop meyekmâ kaweyenjan katyekbuap. Katyekmu yan tem lâuwangim hon bawanjinomai.” Yawu sâwi.

⁴² Sâñetâ sâop. “Anitâñe hângânnohomu gewan. Yakât poropete âlâñe yuwu kulemguop ya yeñe ki mon sâlikum nângâmai.

“Nep lokñe nak âlâ ekmâ bâleñe sâw mem ketetbi. Bâleñe sâw mem ketetbi ya Anitâñe lâum kânângâmu kuhupin kârikñe otmâ kinsap. Yâhâ emet tuhuwiñe ekmâ yuwu nângânomai. “Bâe, yuâmâ patoñe nângâmu teteap. Ekmunñe sâtñe oap.” Yawu nângânomai.” Yawu kulemguop tap.

⁴³ Den sâop yakât bulâñe yiwerenñe nâhâlen tetemu eksai. Yakât otmâ yuwu sâw mune nângâñet. Yeñe nâhât nângâñetâ gemu hâkâñ otmâ betnihim mansai. Yakât otmâ yen pilâyekmâ pâku lohimbî meyekmune nâhâlen biwi nângân nângânyenñe kepeim manñetâ kunyeñe pato otmâ yâhâwom. Otmu den âlâen hâum sâwe.

⁴⁴ Lok âlâ me âlâñe kuhupin yu ekmâ betbanjinomai yamâ hâhiwin nângânomai. Yawu gârâmâ kuhupin yuñe putuk sâw kionmâ yongowuap yamâ dâk dâk hutuk yongomu munomai. Yawu.” Yawu sâop.

⁴⁵ Yawu sâwu yuwu sâw alahuwi. “Bâe, nenñe haonmâ ârândân Yesu betbanjinomai. Yakât otmâ Anitâñe nen pilânenekbuapgât den yu yap.” Yawu sâw alahum nângâñetâ bâleop.

⁴⁶ Nângâñetâ bâlemu Yesu mem pâi emetñan katne sâw otbi yamâ yuwu nângâwi. “Lohimbî, sesengâlâk Yesuhâlen torokatmâ mansaiñe yuwu nanñai. “Yesu yu poropete âlâ mansap,” Yawu nângâm mepaemai.” Yakât otmâ pâi emetñan katne sâw otbi ya gorâyinñimu pilâwi.

22

Lok kutdâ âlâhât nanñaje imbi miop yan hâum sâop.

(Luka 14:16-24)

¹ Yesuñe den âlâen hâum hotom uminiwi otmu Yura nengât kunlipnenñe ya yuwu sâw ekyongop.

² “Anitâñe tihitnenñe otmâ yâhâwuap. Yakât topñe yuwu tap. Lok kutdâ mansai yengâlen hâum sâw mune nângâñet. Lok kutdâ âlâhât nanñaje imbi membe sâw sonjo bau otmu sot kâlê topñe topñe um hâwurumu kinop.

³ Otmu nanñaje imbi membe sâwu yan âwâñe hon bawalipñe nombotñe yuwu sâw hângânyongomu ariwi. “Yen yâhâm gem bukulpipnenñe meyekñetâ takañet.” Yawu sâop. Yawu sâw hângânyongomu ari ekyongonjetâ ki takawi.

⁴ Yawu otñetâ âlâkuâk hon bawalipñe nombotñe yuwu sâw hângânyongomu ariwi. “Anjoân bukulpipñe hângânyongomune ari ekyongonjetâ ki takai ya yeñe âlâkuâk ari yuwu sâw ekyongonjet. “Yen nângâñet. Sonjo bau otmu sot kâlê yamâ emelâk mem dinñan tuhumunñe tap. Yakât takañetâ nanñaje imbi membuap yakât heronñe otmâ nenom.” Yawu sâw ekyongonjet,” sâw hângânyongomu ariwi.

⁵ Hângânyongomu hon bawalipñe yâhâm gem âlâkuâk ekyongowi. Den ya ekyongonjetâ nângâm nângâm âlâku nângâop dopñan dopñan ariwi. Nombotñe kalamângen nep tuhuakne sâw ariwi. Yâhâ nombotñeâmâ bisinisi tuhuakne sâw ariwi. Nombotñe ihilâk mahilâk arim kinbi.

⁶ Yâhâ nombotŋaŋeâmâ lok kutdâŋe hoŋ bawalipŋe hâŋgânyongomu den mem ariwi ya yongonjetâ muwi.

⁷ Yawu otŋetâ lok kutdâ yaŋe den pat nâŋgâm kuk otmâ tembe lâulipŋe hâŋgânyongomu ariwi. Ari kapiyenâŋk yongom itit kiom bâleŋe tuhuyiŋgiwi.

⁸ Otmu lok kutdâ yaŋe hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Bukulipnennâŋe hâkâŋ otmâ ki takai. Yakât otmâ sot kâlê emelâk um katŋetâ tap ya bâlemapgât yuwu otnom.

⁹ Hâŋgânyongomune mâtâp kunŋan ari kinmâ lohimbî yuken yaken arine sâŋ oai ya ekyongonjetâ taka sot yu nenjet.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu sâŋ ekyongom hâŋgânyongomu hoŋ bawalipŋe den sâop yawuâk mâtâp kunŋan yâhâm gem lohimbî âlepŋe bâleŋe ya ekyongowî. Ekyongonjetâ taka lok imbi miop ya âwâŋahât emelan yâhâ pik ŋâtâk ŋâtâk sâwi.

¹¹ Yâhâ lok kutdâ yaŋe lohimbî takawi ya yekbe sâŋ emet kâlêhen yâhâop. Yâhâ tatbi yapâ gâtŋe lok âlâŋe sâŋgum tok sâsâŋe latmâ taka talop ya ekmâ nâŋgâm bâlewanŋim yuwu sâŋ ekuop.

¹² “Bâe, gâmâ girawuhât nannaŋe imbi membe sâŋ otmu sâŋgum tok sâsâŋe latmâ taka tat? Ya ki ârândâŋ oap.” Yawu sâop. Yawu sâmu den matŋe sâwehât nâŋgâmu umatŋe otmu anulakmâ inâk talop.

¹³ Yan tatmu lok kutdâ yaŋe hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Yeŋe lok yu kâiŋe bânŋe nombot nombot sâhâm lâum yaehen pilâŋetâ giâk. Pilâŋetâ ge yaehen hâhiwin pato nâŋgâmbisâp. Yawu.” Yawu sâŋ ekyongop.

¹⁴ Yawu gârâmâ den yuân hâum yakât topŋe yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Anitâŋeâmâ lohimbî kerehâk dâiyekbe sâŋ oap. Yawu gârâmâ lohimbî getek âlâŋe yâkâlen biwiyenâŋe kepeim manŋetâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu mannomai.” Yawu sâop.

*Anitâhât pat sâŋ yu ya katmunŋe tatmap ya wanŋom.
(Mareko 12:13-17 Luka 20:20-26)*

¹⁵ Den ya sâŋ tiŋ pilâmu Parisaio yeŋeâk perenŋ pilâm ba kinmâ yuwu sâwi. “Den âlâen hâum yap yuŋeâmâ nengât topnenŋe miap. Yakât nâŋgâmunŋe bâleap. Yakât benŋe girawu otmâ sâmunŋe Roma tembe lâuŋe Yesu mem ari pâi emetŋan katŋet.” Yawu sâwi.

¹⁶ Yawu sâŋ hoŋ bawalipyenŋe otmu Herotgât âi lok nombotŋaŋe Yesu âikuŋetâ sâŋ tâpikgumu topŋe mem tetenehât hâŋgânyongowî. Hâŋgânyongonjetâ Yesuhâlen taka yuwu sâwi. “Bawapi, gâhât topge nanŋain. Gâŋe den imbiâk ki sâmat. Den sâmat ya nâŋgâmunŋe bonŋeâk otmap. Otmu lohimbîŋe nâŋgâhihiŋetâ yahalâkgât nâŋgâm âi ki tuhumat. Gâŋe lok âlâhât nâŋgârâ yahatmu âlâhât nâŋgârâ gemu yawu ki otmat. Gâŋe uwawapŋe bia otmâ manmâ garâ gekmain. Yakât wuân me wuân otnom yakât sârâ nâŋgâne.

¹⁷ Roma lok âlâ kunnenŋe mansap, kutŋe sisa sâŋ, yâhâmâ haonmâ ârândâŋ takesi wanŋmain. Yawu gârâmâ ya wanŋmâ yâhânom me bia? Yakât sârâ nâŋgâne.” Yawu sâwi.

¹⁸ Yawu sâŋetâ biwiyenŋe ekmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yeŋe nâhâitŋe sâŋ tâpikguwuap sâŋ âinohoi me? Yenâmâ nimbilamyenŋe boho boho.

¹⁹ Yakât otmâ kât nanŋe mem nihiŋetâ ekbe.” Yawu sâop.

Yawu sâmu mem wanŋetâ mem tiripyongom yuwu sâop.

²⁰ “Kât nanŋe yu ekŋet. Yuân âlâhât towat? Me âlâhât kutŋe kinsap.” Yawu sâop.

²¹ Sâmu sâwi. “Roma lok patonenŋe, kutŋe Sisa sâŋ, yâkât umutŋe yakâ.”

Sâŋetâ sâop. “Sisahât pat sâŋ katŋetâ tap otmuâmâ yâk wanŋnomai. Yâhâ Anitâhât pat sâŋ katŋetâ tatmap yâk wanŋnomai.”

²² Yawu sâŋ ekyongomu nâŋgâŋetâ sâtŋe otmu pilâm yahatmâ ariwi.

*Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.
(Mareko 12:18-27 Luka 20:27-40)*

²³ Sarukaio lok yuwu nângâmai. “Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunne pesuk sâmap.” Yawu nângâmai. Yâkne yakât topne nângânehât Yesuhâlen ari yuwu sâm ekuwi.

²⁴ “Bawapi, angoân Moseñe den kulemgup ya yuwu tap.

“Lok âlâne imbi âlâ memu naom ki mewangimu lok ya mumbuap. Mumu imiñane yâkât kambut ya galemgum yâkât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Moseñe yawu kulemgup tap. Yakât topne sâm eknongohât yuwu sâmunne nângâ.

²⁵⁻²⁷ Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ angoân atayene kunñane imbi âlâ memu imbiñane naom ki mewangimu inâk manmâ muop. Mumu imiñane atanahât kambut ya mem manmâ yâku in muop. Otmu imiyetñane kambutyetne ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop. Otmu imi ata ya hârokne kambutyene yawuâk mem manmâ inâk muwi. Aiop, kambutyene yâku yawuâk muop.

²⁸ Imi ata nombolân yâhâp ya kerekne imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâne membuap?” Yawu sâm âikuwi.

²⁹ Sâñetâ sâop. “Anitâne poropetelipne otmu lok nombotne den ekyongomu kulemgupi yakât topne yeñe ki nañgai. Otmu Anitâ ikne wâtne pato tatbañgiap yakât topne gurâ ki nañgai. Yawu gârâmâ yeñe nângâm hilipgum den yawu yai.

³⁰ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Anitâne lohimbi mumuñambâ mem yahatyekbuap yanâmâ himbimân Anitâhât anelolipñane ki miakmai ya yeñgât dop otmâ ikñiâk ikñiâk mannomai.

³¹ Yâhâ Anitâne mumuñambâ mem yahatyekbuap yakât topne yuwu sâmune nângâñet.

³² Emelâk Anitâne yuwu sâm Mose ekuop.

“Nâne Awaraham, otmu nanne Isaka, otmu sesene Yakop yâk yeñgât kunyene tatmâ gaman.” Yawu kulemgup.

Anitâne Mose den ekumu kulemgup yakât topneâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenne manmâ gawi. Otmu yapâ torokatmâ manmâ gañetâ gañetâ benne nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sâm sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnene yamâ Anitâ. Topne yawu tap.” Yawu sâop.

³³ Yawu sâmu lohimbi yan kinbiñe den ya nângâñetâ âlâ kândâkdâ olop.

Mosehât girem den girawu yañe kun kunne oap?

(Mareko 12:28-31 Luka 10:25-28)

³⁴ Otmu Sarukaioñe Yesuhât den matne sâne sâm hâum pâpgum pilâwi yakât den pat Parisaioñe nângâñetâ bâlemu Yesuhâlen ariwi.

³⁵ Ari yâk yeñgâlen gâtne âlâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiopne yahalop. Yahatmâ Yesuñe den sâm hilipgumu pâi emetñan katñetâ talâkgât yuwu sâm âikuop.

³⁶ “Bawapi, yuwu âihohomune nângâ. Anitâne girem den Mose ekumu kulemgup yapâ gâtne girawu ya yakât nângârâ yahatsap?”

³⁷ Sâmu sâop. “Anitâne den âlâ Mose ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Isirae ambolipne yen ekyongomune nângâñet. Nengât Kutdânenne yamâ Anitâ ikne konok tatmap. Nenne yâkâlen biwi nângân nângânnenne kepeim yâk konok mepaenom. Otmu yâkât lau konok nângâm lâum watmâ mannom.” Yawu tap.

³⁸ Den yan yuñe kunne oap.

³⁹ Yâhâ den âlâmâ yuwu tap.

“Nenñahât nângâmunne yahatmap yawuâk buku nombotne yeñgât nângâmunne yahatbuap.” Yawu tap.

⁴⁰ Anitâhât den yâhâp yan yuñeâmâ kunne pato oap. Yâhâ Mose otmu Anitâhât poropete bulâne manbiñe den yâhâp yukât nângâm den topne topne kulemgupi.”

Dawitihât senâmbâ gâtŋe yakât sâm Yesuŋe Parisaio âiyongop.

(Mareko 12:35-37 Luka 20:41-44)

⁴¹ Yawu sâm benŋe purik pilâm yuwu sâm âiyongop.

⁴² “Anitâŋe hâŋgâŋumu gewuap. Yakât topŋe girawu nanŋai?”

Sâmu sâwi. “Gewuap yamâ Dawitihât sen.”

⁴³ Sâŋetâ sâop. “Yawu gârâmâ Anitâhât Wâtŋat Mâmâŋahât Heakŋe Dawiti mâmâŋe otbaŋimu den kulemguop ya yuwu tap.

⁴⁴ “Anitâŋe nâhât patone yuwu sâm ekuop. “Gâŋe nâhât gotnan ga kinmâ nâhât haŋit mem kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.”

⁴⁵ Dawitŋe den yawu sâop yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe hâŋgâŋumu gewuap yakât Dawitŋe yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yeŋeâmâ “Yâkŋe hâmbâi ge galemnongowuap,” sâmai. Den sâmai yamâ Dawitŋe den sâop ya orop ki lâuaksawot.” Yawu sâop.

⁴⁶ Yawu sâm âiyongomu matŋe kâpekbaŋgine sâm hâum pâpgum pilâm gem itonŋ galan otmâ âlâkuâk ki âikuwi.

23

Parisaioŋe otminiwi yawu ki otmâ mannom.

(Mareko 12:38-39 Luka 11:43,46 Luka 20:45-46)

¹ Yesuŋe lohimbi nombotŋe otmu honŋ bawalipŋe nen yuwu sâm eknongop.

²⁻³ “Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yeŋgât den ya biwinenŋe kepeim lâum manmâ yâhânom.

⁴ Yamâ nenŋe yâk yeŋgât amutgen manmunŋe yu ya otŋetgât den undipŋe topŋe topŋe sâm ningimai yamâ yeŋe gurâ denyenŋe ya ki lâum watmai. Yakât otmâmâ yâkŋe otmai memai yawu ki otnom. Yâkŋe den sâm ningimai yan umatŋe kakŋan manmain. Yawu manmunŋe biwinenŋe mem huruŋ pilânehât ki tânnongomai.

⁵ Nenŋe nâŋgâyiŋgimunŋe yahalâkgât nengât sennenŋan kinmâ orotmeme topŋe topŋe yuwu otmai. Mitihât pepa ya mem lotohom kunyenŋan sâhâm manmai. Otmu mitihât hâk katipŋe kâkâlep, senŋe âlâlâ hâmeŋe pato, mânunakŋetâ holuŋ holuŋ sâmu miti emetŋan yâhâm gemai.

⁶ Miti emetŋan yâhâ lohimbi senyenŋan ewanâk tatnehât nâŋgâmai.

⁷ Otmu lohimbi hawamyongom tatmaiŋe nenekŋetâ yahatmu mepaenenekŋetgât nâŋgâmai. Yawu otmâ manŋetâ ya ekmune bâleap.

⁸ Otmu yakât torehenŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yenâmâ dop konohâk oai. Yakât otmâ yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe bukulipnaŋe nekŋetâ yahatmu mepaenekŋetgât nâŋgânomai otmuâmâ yakât nâŋgâmunne dondâ bâlewuap. Nâ konok Kutdâyeŋe mansan.

⁹⁻¹⁰ Otmuâmâ nâ konok kunyenŋe mansan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâ ekmâ kunneneŋe mansap sânomaihât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ nengât kunneneŋe, me awonnenŋe Anitâ konok, himbimân tap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâ ekmâmâ awonnenŋe ki sânomai.

¹¹ Yâhâ den yan yukât topŋeâmâ yuwu tap. Yeŋgâlen gâtŋe lok âlâ me âlâŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ gemu lohimbi honŋ bayiŋgiwuap ya yeŋgât Anitâŋe nâŋgâmu yahatbuap.

¹² Yâhâ yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatbuap ya yeŋgât Anitâŋe nâŋgâmu gewuap.” Yawu sâop.

Yesuŋe Parisaio sârekyongop.

(Mareko 12:40 Luka 11:39-42,44,52 Luka 20:47)

¹³ Yawu sâmâmâ benŋe Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Parisaio yuwu sâm ekyongop. “Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yeŋeâmâ topyeŋe kurihiakmâ Anitâhât amutgen mannehât ki nâŋgâmai. Yeŋeâmâ lohimbi nombotŋe bulâŋanâk Anitâŋe tihitnenŋe olâkgât nâŋgâm mansai yâk mem ge katyekmâ mâtâp

manꝑuyiꝑimai. Yawu otmai yakât nâꝑgâꝑune bâleapꝑât yeꝑꝑâlen umatꝑe topꝑe topꝑe teteyiꝑgiwuap.

¹⁴ Otmu imbi kambut emetyeꝑambâ watyekmâ senꝑe âlâlâyeꝑe kombo meyiꝑꝑimai. Yawu otmâ lohimbi senyeꝑan topyeꝑe kurihiakmâ oain sâꝑ oain sâꝑ otmâ Anitâ mepaem den kâlep huhumai. Yenâmâ lok perâkꝑe. Yakât otmâ hâmbâi Anitâꝑe matꝑe umatꝑe kâpekyiꝑgiwuap.

¹⁵ Otmu yeꝑeâmâ lohimbi âlâ me âlâ meyekꝑetâ yeꝑꝑâlen torokatmâ denyeꝑe lâum manmai. Yâhâ yeꝑeâmâ hemgât pat otmâ mansai. Yawu gârâmâ lohimbi yeꝑꝑât den lâum mansai yaꝑe gurâ yawuâk hemgât pat mansai.

¹⁶ Otmu yuwu sâꝑmai. “Lohimbi nombotꝑaꝑeâmâ opon kâmbukꝑahât gahatꝑan kinmâ den hikumai yamâ bonꝑe bia yakât otmâ den ya ki lâunomai. Yâhâ kondo goliꝑak tuhuwi yakât gotꝑan kinmâ den hikumai yamâ bulâꝑanâk. Yakât otmâ den ya lâunomaihât dop tap.” Yawu sâꝑmai.

¹⁷ Yawu sâꝑmai yamâ topꝑe nâꝑgâꝑ tâpikꝑum sâꝑmai yakât yuwu sâꝑꝑune nâꝑꝑâꝑet. Girawuyakât nâꝑꝑâꝑetâ yahatꝑap? Kondo me senꝑe âlâlâ yakât me opon kâmbukꝑe kâlêhen kondo me senꝑe âlâlâ katꝑetâ tatꝑap yakât? Yeꝑe gurâ yakât topꝑe ki naꝑgai.

¹⁸ Otmu torokatmâ sâꝑwe. Yeꝑe yuwu sâꝑmai. “Lohimbi nombotꝑaꝑe opon kâmbukꝑahât alata gotꝑan yâhâ kinmâ den hikunomai ya gurâ bonꝑe bia, yakât otmâ ya ki lâunomai. Yakât denꝑe bia. Yâhâ yâkꝑe hotom une sâꝑ alata gotꝑan yâhâ kinmâ lama kum yan den hikunomai yaꝑeâmâ bulâꝑe otbuap yamâ lâunomaihât dop tap.” Yawu sâꝑmai.

¹⁹ Yawu sâꝑ nâꝑgâꝑ tâpikꝑumai. Yakât âiyongomune sâꝑet. Girawu yakât nâꝑꝑâꝑetâ yahatꝑap? Senꝑe âlâlâ Anitâhât pat kumai ya me alata yakât? Yeꝑe yakât topꝑe nâꝑgâꝑ hâꝑꝑ pâꝑꝑuai yakât sâꝑꝑune nâꝑꝑâꝑet.

²⁰ Lohimbi nombotꝑaꝑe hotom une sâꝑ alata gotꝑan yâhâ kinmâ lama kum yan den hikumai yaꝑeâmâ alata yakâlâk den ki hikumai. Alata otmu lama yâhâꝑ yâhâꝑ yakât den hikumai. Topꝑe yawu.

²¹ Yâhâ lohimbi opon kâmbukꝑan yâhâ yan den hikumai yanâmâ opon kâmbukꝑahât ki hikumai. Opon kâmbukꝑahât amboꝑe yamâ Anitâ. Yakât otmâ yâkât senꝑan kinmâ den hikumai.

²² Otmu himbimân Anitâ Kutdânenꝑe tap yakât otmâ himbimân ekmâ den hikumai yanâmâ himbim amboꝑe Anitâ yâkât senꝑan kinmâ den hikumai.

²³ Yakât otmâ yen Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai yeꝑeâmâ topꝑe ya nâꝑgâꝑ tâpikꝑumai. Yenâmâ lok perâk. Yeꝑeâmâ wahap tâꝑât, hote, gitâk, kimi, ya mem ketetmâ bâlâk ꝑerek osetyeꝑan konok ya mem Anitâhât pat kuwaꝑꝑimai. Yâhâ Anitâhât den nombotꝑe umatꝑe pato ekyongomu kuleꝑꝑuwi yamâ loꝑgâemai. Loꝑgâem yan yuwu otmâ mansai. Lohimbi yeꝑꝑât den sâꝑ hâreyiꝑꝑimai yan Anitâꝑe nâꝑgâꝑu ârândâꝑ olâkꝑât ki nâꝑgâꝑmai. Yawu otmâ den tâꝑ tâꝑâk ki sâꝑ hâreyiꝑꝑimai. Otmu buku nombotꝑe yeꝑꝑât weyeꝑe ki nâꝑgâꝑ tânyongomai. Otmu biwiyeꝑe Anitâhâlenâk ki katꝑetâ tatꝑap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâꝑe matꝑe umatꝑe yiꝑꝑgiwuap.

²⁴ Yu ya otmai yakât den âlâen hâꝑꝑ sâꝑwe. Lok nombotꝑe senyeꝑe bok sâsâꝑaꝑe ki ekmâ mâtâꝑ tâpikꝑumai. Yakât dopꝑeâk yeꝑe Anitâhât den bulâꝑe ya betbaꝑꝑim den tâꝑât tâꝑât ya lâum mansai. Yakât otmâ hâmbâi yakât matꝑe umatꝑe menomai.”

²⁵ Otmu torokatmâ yuwu sâꝑop. “Bâe, Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yenâmâ lok perâk, nimbilamyeꝑe yâhâꝑ. Yakât otmâ den âlâen hâꝑꝑ yuwu sâꝑwe. Imbi âlâꝑe amaꝑ mem hâkꝑeâk pirimu biwiꝑan sot wahapꝑe yawuâk tatbuap. Yakât dopꝑeâk yeꝑe bukulipyeꝑaꝑe yeꝑꝑetâ yahalâkꝑât hâkyeꝑeâk piriakmai. Yawu gârâmâ manman bâleꝑe, me nâꝑgâꝑ bâle, me orotmemeyeꝑe kiꝑꝑoꝑ ya biwiyeꝑaꝑe nâꝑgâꝑmai. Yawu nâꝑꝑâꝑetâ yaꝑe mem bâleꝑe tuhuyekꝑap. Yeꝑꝑât topyeꝑe yawu tap yamâ ki eꝑakmâ naꝑꝑaꝑꝑimai.

²⁶ Biwiyenjan yawu tap gârâmâ angoân yeje biwi nângân nângânyenje ya sâmbi piti-aknoma. Yawu otnoma yanâmâ hâkgât wahap wuân me wuângât nângânetâ tângât otbuap. Yâhâ ki otnoma yamâ yiwerenje umatne teteyingimap yu wangim umatne pato witgumâk teteyingiwuap.

²⁷⁻²⁸ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningim mansai yengât topyenje teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Lok kurihiyekmain ya yengât sum kakjanâmâ awu tawu kâmetmunje banban sâmbi sekne âlepne otmâ imap. Yâhâ lâmbâ kâlehenâmâ tâtuk sâmbi nane gorewan ya je ololon sâmbi kinmap. Yengât biwi nângân nângânyenje yamâ yakât dop. Yawu gârâmâ yejeâmâ hâkyenje piriaknetâ salek olâkgâlâk nângâmai. Yamâ biwiyenjanâmâ nane gorewan yawu ya je tap. Yakât otmâ yuwu sâwe. Yengât biwi nângân nângânyenjan Anitâhât den bulâne ki tatmap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâne mem purik pilâyingimu matne umatne menomai.

Parisaionje matne umatne menomai.

(Luka 11:47-51)

²⁹ Otmu yejeâmâ yuwu sâmbi. “Poropete lok, otmu lohimbi nombotne âilongo longo manmâ gam muwi ya yengât sumân awu tawu kâmetmunje banban sâmbi sekne âlepne otmâ imap.”

³⁰ Yawu sâmbi yanak âlâmâ yuwu sâmbi. “Bâe, angoânâk tâmbâlipnenje manbiân yan nenje manbin mâne poropete lok yu ki yongombâin.” Yawu sâmbi.

³¹ Yakât yuwu sâmbi nane nângânet. Emelâk tâmbâlipyenje poropete yongonetâ muwi ya yengât yuwu sâmbi. “Nenje tâmbâlipnenje yengât sen mansain.” Yawu sâmbi.

³²⁻³³ Yakât otmâ tâmbâlipyenje otminiwi yakât Anitâne matne umatne yingiwuap. Yawu gârâmâ tâmbâlipyenje orotmeme bâlene otminiwi ya yeje yawuâk torokatmâ mansai yakât matne umatne dondâ yingiwuap. Yamâ yeje wangiyekmâ sânduhân mannomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ bulânanâk teteyingiwuap.

³⁴ Otmu topyenje teteâkgât âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Hoj bawalipne nombotne âi sâmbi yingimune yengâlen taka Anitâhât topne kâsikum yingim mannomai. Yamâ yeje nâhât den pat bialâkgât yongom mem ge katyeknoma. Nombotneâmâ howanân yongom kânângâyeknoma. Nombotneâmâ den âiân katyekmâ yongom mem âlâlâ tuhuyeknetâ tiok taok otmâ arim kinnoma.

³⁵ Yakât yuwu sâwe. Emelâk Anitâne ikne hoj bawalipne hângânyongomu denje lâum manmâ gawi ya gurâ yawuâk tâmbâlipyenje nângâm bâleyingim yongom mem ge katyekbi. Yakât huhopne ya yeje menomaiâk. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât yuwu sâwe. Embânân topne katmâ tâmbâlipyenje lok âlâ, kutne Awe sâmbi, ya kujetâ muop. Otmu miti lok âlâ, kutne Sekaraia, yamâ opon kâmbukjan hotom um bam gam kinmu yanâk kujetâ muop.

³⁶ Yawu gârâmâ poropete lok kerek yongonetâ muwi yakât huhopne yen gurâ umatne menomaiâk.

Yesune Yerusalem kapi ambolipne mem ikjan katyekbe sâmbi olop.

(Luka 13:34-35)

³⁷ Bâe, Yerusalem kapi ambolipne yengât topyenje yuwu tap. Yengâlen âi menjetgât Anitâne ikne hoj bawalipne hângânyongomu takanetâ yongom mem ge katyekmai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Pâi mâmânne kurâk sâmbi nanlipne dâiyekmâ kuratyongomu tatmai. Yakât dopneâk menduhuyekmune nâhât hikinnan manjetgât sâmbi. Yamâ yeje nâhât hâkâj otmâ mansai.

³⁸ Yawuhât Anitâne betyongomu kasalipyenje taka yongom watyeknetâ kapi yu kâwurumnanjak kinbuap.

³⁹ Yakât otmâ nâne pilâyekmâ ariwom. Benje sâp âlâen âwurem takamune nekmâ yuwu sâmbi eknohonoma. “Anitâ Kutdânenne tihitnenne otbe sâmbi mat hângângohomu

taka. Yakât otmâ biwinenñaje heronje pato nanğain.” Yawu sârn eknohonomai.” Yesunje yawu sâop.

24

Kasalipyenñaje taka opon kâmbukñe huhum iton galan menomai.

(Mareko 13:1-2 Luka 21:5-6)

¹ Yesunje menenekmu opon kâmbukñe pilâm ge kambenenñe kakñambâ olelem ekmunñe âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ yuwu sârn âikuwin. “Pato, yu nângâ. Opon kâmbukñe pato nandoronje yu ekmunñe âilonjo oap. Yakât gâñe ekdâ girawu oap? Ya sârâ nângâne.”

² Sârnunñe yuwu sârn eknongop. “Opon kâmbukñe yu ekñetâ âilonjo lonjo oap yuâmâ hâmbâi kasalipyenñaje taka huhum gahaem senñe âlâlâ kâlehen tap yu mem iton galan tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatñe topñe topñe teteyiñgiwuap yakât Yesunje sâop.

(Mareko 13:3-13 Luka 21:7-19)

³ Yawu sârn eknongomu nenñe pumñe âlâ, kutñe Oliwa sârn, yan yâhâwin. Yan yâhâ yok pilâm Yesu yuwu sârn âikuwin. “Gâ opon kâmbukñahât den eknongoat yakât bulâñe sâp girawuân tetewuap? Yâhâ sâp pato tâlâhumu gâñe âwurem gewuat. Sâp yan wuân kulem tetemu ekmâ nângâmunñe keterakningiwuap?” Yawu sâwin.

⁴⁻⁵ Sârnunñe sâop. “Lok nombotñaje taka den perâkñe yuwu sârn kâityongonomai. “Nâmâ Anitâñe hângânnohomu ge mansan.” Yawu sârn kâityongonjetâ lohimbi dondâñe denyenñe nângâm lohotñe otmâ yâk yengâlen torokatnomai. Yawu otmâ yengât biwiyenñan kionjetâ denyenñe nângâm yâk yengâlen torokatmaihât galemeyenñe oranğim mannomai.

⁶⁻⁸ Otmu kuk kapam topñe topñe tetewuap yakât nângâm ki gorâyinğiwuap. Yawu otmâ yuwu nângânomai. “Bâe, emet inânñan Yesunje eknongop yakât bulâñe teteap. Yamâ yu tetewuapğât Anitâñe embânñan sârn kalop.” Yawu nângâm imbiâk nâhâitñe “In yawu âwurem gewuap” yawu ki nângânomai. Anğoân lohimbi hânñan kulemñan hânñe mansai dondâhâlâkñe kasa oranğim ahonomai. Otmu sâp yan po pato tetewuap. Otmu mososon membuap. Yawu otmu umatñe topñe topñe tetewuap yakât den âlâen hâum yuwu sârnunñe nângâñet. Imbilipyenñaje naom mene sârn hâliliakmâ tatmâ memai. Hâliliakmâ tatmâ naom gemu yanâmâ hâkyenñe sânduk sârn. Yakât dopñeâk umatñe topñe topñe teteyiñgiwuap yakât kakñan âwurem gewom. Gemune yanâmâ pesuk sârnwuap.

⁹ Yâhâ mitihât kasanñe nâhât den pat âlepñe nângâñetâ nahat otmâ hakyenñan sârn den âiân katyekmâ yongom mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yanâmâ yen nombotñe yongonjetâ munomai.

¹⁰ Otmu hilipnongomai sârn yen nombotñaje kiñgityenñahât otmâ topyenñe kurihiakmâ nâhât komolâmbâ hionakmâ betyenñehen kionmâ kasa oranğinomai.

¹¹ Otmu sâp yanâmâ lok perâkñe nombotñaje yahatmâ yengâhâlâk nângâm yuwu sârn kâityongonomai. “Nenâmâ Anitâhât poropete bulâñe mansain.” Yawu sârn kâityongonjetâ lohimbi dondâñe yâk yengâlen torokatmâ hiliwahonomai.

¹² Otmu lohimbi nombotñaje bukulipyenñe otñetâ bâleâkgât bukulipyenñe kendâyinğinjetâ yâk yengâlen torokatmâ sambe otnomai. Yawu otnomai yakât huhopñe yamâ Anitâhât komolân gâtñe nombotñe hionakmâ biwiyenñe pâlâmñe otmu buku ki oranğim mannomai.

¹³ Yawu gârâmâ umatñe âlâlâ teteyiñgiwuap yan lohimbi nombotñaje Anitâhâlen biwiyenñaje kepeim sâtğum mannomai. Yamâ Anitâñe bulânñanâk mem manman âlepñan katyekbuap.

¹⁴ Yâhâ Anitâñe lohimbi kerek yengât tihityenñe otbuap yakât den pat âlepñe ya lohimbiñe nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñaje kepeinjetğât yenñe hânñan kulemñan

ari ekyongonomai. Ekyongonjetâ ârândân otmu Anitâne hângânnohomu âwurem gewom". Yawu sâop.

*Yerusalem kapi itit kiom tuhujetâ kâwurumñajak kinbuap.
(Mareko 13:14-23 Luka 21:20-24)*

¹⁵⁻¹⁶ Yesune kapam me âlâlâ umatne tetewuap yakât yuwu sâm eknongop. "Poropete âlâ, kutne Danie sâam, yâkne umatne topne topne tetewuap yakât emet inânñan yuwu kulemuop tap.

"Kasalipyeñane yeñe lok kutdâ yeñahât umutne lâum opon kâmbukñan yâhâ kânângâñetâ kinbuap." Yawu kulemuop.

Danieñe den kulemuop ya nângâm biwiyeñan katmâ mannomai. Otmu kasalipyeñane taka yawu otñetâ bâlewuap ya ekmâ yawuya otmâ yan hilipyongomaihât Yuraia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipñane kapi yeñe pilâm iton galan otmâ hewukñehen ari misiñguraknomai.

¹⁷ Otmu Yerusalem kapi ambolipñane gurâ yawuâk sururuk sâam ari misiñguraknomai. Yawu otmâ emetyeñan yâhâ itâ pareñe miakne sâam yakât ki nângânomai.

¹⁸ Otmu lohimbî nep tuhuakmâ mannomaiñe gurâ âwurem taka emetyeñan iri sikumyeñe me senne âlâlâyeñe ya miaknehât ki nângânomai. Yawu otmâ in yawu sururuk sâam hewukñehen ari misiñguraknomai.

¹⁹⁻²¹ Sâp yanâmâ imbi tepdâek umat karat mannomai. Otmu ñaña hewâk hewâhâk mem hikakmâ manñetâ wâtyeñe ki tiñ tiñ sâuwuap yañe hiliwahomaihât yeñe Anitâ ulitgunomai. Otmu kasalipyeñane to yambu sâpñan me tatmâ nângâ nângâ sâpñan takamai sâam Anitâ yawuâk ulitgunomai. Kasalipyeñane takanomai yanâmâ umatne pato nandoroñe kakyenñan yâhâwuap. Kândikum Anitâ lohimbî katyelehop yapâek umatne yan yuwuya âlâ ki teteop. Yawu gârâmâ umatne kakyenñan yâhâwuap yukât kakñan yuwuya âlâ ki tetewuap.

²² Yakât otmâ Anitâne ikne lohimbilipne kerek hiliwahom metemaihât sâp ya mem tâlâwâk tuhuwuapgât sâam kalop."

²³ Otmu sâp yan lok nombotñane nâhât yuwu sâam yen kâityongonomai. "Anitâne Yesu hângângumu âwurem ge tihitnenne otbuap sâop yamâ emelâk hângângumu endaken ge mansap." Yawu sâñetâ ki nângâyîñginomai.

²⁴ Sâp yanâmâ lok perâkne nombotñane kurihiakmâ oain sâam oain sâam yuwu sâam ekyongonomai. "Nâ galemyeñe manbehât Anitâne âi sâam nihim hângânnohomu ge mansan." Yawu sâam nâhât lohimbî bulâne yañe yâk yeñgâlen torokatñetgât kulem topne topne menomai. Yawu otñetâ yekmâ betyîñgim mannomai.

²⁵ Yâhâ emet inânñan den ekyongoan yu biwiyeñan katmâ galem orañginomai.

²⁶ Yâhâ sâp yan lok nombotñane den mem yuwu sâam ekyongonomai. "Anitâne hângângumu âwurem ge lok ki manmaiângen mansap." Yawu sâñetâ yâk ekne sâam yaken ki arinomai. Me lok nombotñane den mem yuwu sânomai. "Anitâne hângângumu âwurem ge wosaken me wosaken ge mansap," sâam ekyongonjetâ yâk yeñgât den ya ki nângânomai.

²⁷ Yakât torokatmâ sâwe. Nâ gewom yan yok pilâm ki gewom. Himbim belek sâamu lañinñane siliñ siliñ sâam nombotgembâ nombot otmâ hañ sâamap yakât dopñeâk Anitâne nâ lok bulâne hângânnohomu âwurem gewom. Âwurem gemune lohimbî hânñan kulemñan mansai kerekne nâhât lañinne ekmâ topne nângânomai.

²⁸ Yâhâ umatne âlâlâ tetewuap yakât emet inânñan ekyongom gaman. Yukât bulâne hâmbâi tetewuawân ekmâ topne nângâm heñgeñgunomai.

*Yesune âwurem gewe sâam otbuap yan kulem topne topne tetemu eknom.
(Mareko 13:24-27 Luka 21:25-28)*

²⁹ Umatje topje topje tetewuap yanâmâ hilângât emetsenje otmu omongât emetsenje yamâ bok sâmu omonj sahakbuap. Omonj sahakmu pitu yañe himbimâmbâ pek sâm genomai.

³⁰ Sâp yanâmâ Anitâñe yâhâpñe nâ hângânnohomu âwurem gewom yan wâtne tetemu lohimbiñe ekmâ kâi bât sân sân otmâ hu halak tuhunomai. Sâp yanâmâ Anitâñe yâhâpñe hângânnohomu elem kulewoñboñ kakñambâ gemune nekrjetâ sâtje otbuap.

³¹ Âwurem gewom yan anelone âlâñe lâmunje kunmu anelolipne hângânyongomune emetsenje gahañehen geheñehen hân ewun embun arinomai. Ari nâhât lohimbi manman kârikñahât pat Anitâñe kuyiñgimu mannomai ya kerek menduhuyeknomai.

Bândup baiako yakât dop.

(Mareko 13:28-31 Luka 21:29-33)

³² Sâp yan âwurem gewom yakât nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Nenâmâ bândup baiako huhuakmu ekmâ yanâmâ “Emet kinbe sâm oap,” sâmain.

³³ Yakât dopñeâk hâmbâi den yan yukât bulâñe tetemu ekmâ yuwu sânomai. “Âo, yu Yesuñe emet inânñan den eknongop yakât bulâñe tetemu eksain. Âwurem gewuapgât sâp tâlâhuap.” Yawu sânomai.

³⁴ Otmu den yan yuâmâ lohimbi âun yu mansai ki muñetâek bulâñe tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulâñe bulâñanâk tetewuap.

³⁵ Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitâñe kalop ya biatmâ metewuap. Yawu gârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikñe tatmâ yâhâmbisâp.

Yesuñe âwurem gewuap sâp ya ki nanñain.

(Mareko 13:32-37 Luka 17:26-30,34-36)

³⁶ Sâp pato tetewuap yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Sâp gewom lohimbi kerekñe yakât ki nanñai. Otmu anelo himbimân tatmai yâkñe gurâ yawuâk ki nanñai. Otmu ninak gurâ ki nanñan. Awoñne himbim amboñe ikñahâk nanñap.

³⁷⁻³⁹ Âwurem gewom yanâmâ pârâk sân sânâk gewom. Yâhâ âwurem gewom yakât sâpñe tâlâhuwuap yanâmâ orotmeme girawuya otmâ mannomai yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Emelâk embânñan Noañe manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap. Emelâk Noañe manop yanâmâ lohimbi gulip malap manmâ yeñe âi yeñahâlâk nâñgâm manbi. Yawu manñetâ Noañeâmâ wañga kâlehen yâhâop. Yawu otmâ nen âlepñe mansainâk sâm gulip malap manmâ gañetâ yan Anitâñe nâñgâmu tongelâk pato gemu to niñ niñ sâm lohimbi kerek haranyongomu mum metewi. Yakât dopñeâk lohimbi nombotñeñe âlepñe mansainâk sâm otñetâ yan Anitâñe yâhâpñe nâ hângânnohomu âwurem gewom.

⁴⁰ Gewom yan lohimbi âi kalamyene tuhun gulip malap mannomai yamâ Anitâñe nombotñe ya meyekbuap. Nombotñe yamâ pilâyekbuap.

⁴¹ Yâhâ mâtâp mannomai gurâ nombotñe meyekmâ nombotñe pilâyekbuap.

⁴² Yawu gârâmâ nâ Kutdâñe gewom yakât sâp yeñe ki nanñai. Yakât otmâ biwi golâ tatmâ sen galem otmâ mannomai.

⁴³ Yakât den âlâen hâum yuwu sâwe. Kapi âlâ me âlâhât kasalipyeñeñe sâp girawuân taka yongom itit kiom tuhuyiñginomai yakât ki ekyongomai. Inâk pârâk sân sânâk takamaihât kapi ambolipñeñe sen galem manmâ emet kapiyeñe galemgunomai.

⁴⁴ Yakât dopñeâk Anitâñe hângânnohomu âwurem gewom yakât sâp yeñe ki nanñai. Yakât otmâ biwi golâ manmâ mambotnihim yâhânomai. Yawu otnomai otmuâmâ âwurem gemune nekmâ herone nâñgânomai.

Hoñ bawa âlepñe bâleñe yâk yetgât topyeteñe

(Luka 12:42-46)

⁴⁵ Yakât yâhâpñe den âlâen hâum yuwu sâwe. Lok kutdâ âlâñe kapine pilâm kapi kâlepñehen ari kandi manmâ âwurem tohowuap. Yaken ariwe sâm yan hoñ bawañe

âlâ galem sâam katmâ yuwu sâam ekuwuap. “Arimuneâmâ gâne nep lok nombotne galemyongowuat.” Yawu sâam ekum pilâyekmâ arimu galem yanje âi ya biwiñanje mem galemyongomu âilonjo mannomai.

⁴⁶ Yawu otmâ galemyongowuap otmuâmâ patonaje âwurem taka herone otbanjiwuap.

⁴⁷ Yawu otbanjim galem pato katmu ikne senje âlâlâne yakât galem otbuap.

⁴⁸ Yâhâ purik pilâm sâamune nângânet. Hoñ bawa yanje biwiñanje yuwu nângâm âi ya hilipguwuap. “O, lok kutdâne arap yuâmâ in yawu ki takawuap. Yamâ sâp kâlep manbuap yakâ. Yakât otmâ wongât nâne âi yu membom?”

⁴⁹ Yawu sâam biwiñanje pâlâmne otmu ki galemyongom henjenjuwuap. Yawu manmâ to kârikne nem biwi hâlim otmu umatne topne topne teteyinjiwuap. Yawu otmâ lok bâlene yengâlen torokatmâ ki orotne otmâ manbuap.

⁵⁰⁻⁵¹ Yawu otmâ biwiñanje pâlâmne otmu patonaje pârâk sâam sâam taka kuk otmâ kum yaehen pilâmu ge hâhiwin nângâm yâhâmbisâp.” Yawu sâam eknongop.

25

Imbi sihan bâat nombot nombot hârok yan Yesune hâum sâop.

¹ Yesune sâp patoen âwurem gewuawân Anitâne menenekmâ ikñan katnenekbuap yakât den âlâen hâum yuwu sâop. “Lok sihan âlâne imbi membuap yakât pat kuwanjiwi. Otmu ya taka membom sâam den katmu takaop. Yamâ imbi membuap yakât bukulipne bâatnombot nombot hârok menduhuakmâ ari mâtâwân kinmâ mambotbanjiwi.

²⁻⁴ Otmu yâk yengâlen gâtne imbi mome yamâ biwiyene golâek manmâ lambe otmu lambe toje yâhâp yâhâp miakmâ ariwi. Yâhâ imbi mome âlâmâ biwi pâlâmne manbi yakât otmâ lambeyene ya toje san sâop. Otmu lambe toje gurâ ki kâsikum miakmâ ariwi.

⁵ Yawu manjetâ sâp kâlewâk otmu amangât yekmu iwi.

⁶ Im tatjetâ omoñ derepñan lok yanje takaop. Takamu kapi yakât mâtâpgât galemne kinop yanje ekâm ekyongop. “Wa, aman aman. Imbi pat kuwanjiwi lok ya takawo. Yakât otmâ yahatmâ ari penewanjiñet.”

⁷ Yawu sâam mândiyekmu yahatmâ ariwi. Yawu otmâ lambeyene toje orowâk mem manbiñe tipine âlâ sem talop ya menjetâ laninne pato olop.

⁸ Yawu otjetâmâ bukulipyenane yuwu sâawi. “O, nenâmâ lambe toje bia. Yakât otmâ nombotne gâim ningiñet.” sâam ulityongowi.

⁹ Sânetâ sâawi. “Bia, to yu dopnenñanâk miain. Yawu gârâmâ yepak anjim bero emetjehen ari puluhum miakmâ takanjet.”

¹⁰ Yawu sânetâ anjim bero emetjehen ba ariwi. Ari yaken manjetâ bukulipyenane ge lok ya penawanjiñetâ orowâk emet kâlehen yâhâ gahatne manjum sot newi.

¹¹ Nem tatjetâ imbi nombotne ya belângen taka yuwu sâawi. “O, lok pato, gahatne meningirâ kâlehen gane.”

¹² Sânetâ sâop. “Bia, ba ariñet. Nâ ki nângâyingian. Yen wonân gâtne?” Yawu sâam watyehop.

¹³ Yakât topne yuwu sâamune nângânet. Nâ sâp girawuân takawom ya yen ki nanjai. Yakât otmâ galemahom henjenjum nâhât sen dâi dâi otmâ mannomai.

Lok hilâm ihi, konam yakât topne

(Luka 19:11-27)

¹⁴ Otmu den âlâen hâum sâamune nângânet. Lok âlâne kapi kâlepñehen ariwe sâam âi loklipne yongonmu ganjetâ yuwu sâam ekyongop. “Senje âlâlâ tatnihiap yu galemjum mannomai.” Yawu sâop.

¹⁵ Yawu sâam âi loklipne tewetsenje mem dopyenñan âlâku ikñiâk ikñiâk yinjiop yamâ yuwu. Âlâmâ 5000 kina yakât dop wanju miop. Âlâmâ 2000 kina yakât dop wanju miop. Bâineâmâ 1000 kina yakât dop wanju miop. Yawu yinjim yepak pilâyekmâ ariop.

16 Yâhâ 5000 kina yakât dop miopneâmâ âi topne topne tuhumi yan 5000 kina âlâkuâk tâtâem miop. Ya mem menduhumu 10,000 kina yakât dop olop.

17 Otmu 2000 kina yakât dop miopne âi topne topne tuhumi 2000 kina dop âlâ tetemu 4000 kina yakât dop olop.

18 Yâhâ 1000 kina yakât dop miopne âi ki tuhuop. Yâkneâmâ tewetsenpe ya mem itâ hambujan mânunmâ tungu topnan katmu in tatmâ gaop.

19 Otmu patoyenape sâp kâlep manmâ âwurem takaop. Taka âi loklipne tewetsenpe yingiop ya yongonmu ganetâ âlâku ikniâk ikniâk yuwu sâp âiyongop. “Tewetsenpe yingiwani ya mem âi tuhunetâ amon teteap?” Yawu sâp âi yongop.

20 Yâhâ lok 5000 kina miopneâmâ 5000 kina yâhâpne teteop ya mem ga yuwu sâp ekuop. “Lok pato, gâne 5000 kina nihion ya mem âi tuhumi âlâku 5000 kina teteop.” Yawu sâp bânjan kalop.

21 Bânjan katmu patoyenape yuwu sâp ekuop. “Âi mendâ âilongo oap. Yakât otmâ tepne herone nângâm âi âlâ torokatmâ gihimune galemguwat.” Yawu sâp.

22 Yawu sâp arimu lok 2000 kina miopne ga ekuop. “Lok pato, gâne 2000 kina nihion ya mem âi tuhumi âlâku 2000 kina teteop.”

23 Yawu sâp wanmu sâp. “Âi mendâ âilongo oap. Yakât otmâ tepne herone nângâm âi âlâ torokatmâ gihimune galemguwat.” Yawu sâp.

24 Yawu sâp arimu lok 1000 miopne ga ekuop. “Lok pato, gâhât topge nângâm henjengan. Gâ lok sâp. Lok âlâ me âlâne gâhât nep kâmetnetâ âlemap yamâ gikahâk nemat. Yawu otmat yakât sâpnetâ nângâman.

25 Yakât otmâmâ gâhât kinjitnahât otmâ tewetsenpe nihion ya biatgihimape sâp itâ hambujan mânunmâ katmune tatmâ gamap.” Yu mem yawu sâp wanmu.

26-27 Sâp sâp. “Gâ lok konam. Nâhât topne emelâk nangat. Lok âlâ me âlâne nâhât nep kâmetnetâ âlemap yamâ ninahâk neman. Yakât otmâ gâne tewetsenpe gihiwani yu mem kâp emetnan katdâ tatmu tewetsenpe âlâkuâk teteop mâne gâne mem bânjan katdâ ârândân otbâp.

28 Yawu ki olon yakât yuwu nanjan. Bukuhape 5000 kina mem kinsape nâhât tem lâum âi torokatmâ tuhumi gap. Yakât otmâ gâhât bân gambâ 1000 kina yu mem bukuhe wanbom.

29 Yakât yuwu sâpne nângânet. Anitape lok âlâ me âlâ âi sâp yingimu biwiyenape kepeim tuhumi yâhâmâ tâtâem mâmâne otyingimu âilongoâk tuhumi. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâ âi sâp yingimu ki tuhumi yâhâmâ betyongomape.

30 Yakât otmâ lok konam imape yu watnetâ yaehen ge hemgât pat manmâ hâhiwani nângâm hu halak tuhumbisâp.” Yawu sâp.

Yesupe âwurem ge mem kâsip misip tuhunenekbuap.

31 Yesupe den âlâ torokatmâ yuwu sâp. “Âwurem ge mem kâsipyongomune komot yâhâp otnetâ matpe yingiwom yakât sâp. Anitape yâhâpne hân gânnohomu purik sâp gewom yanâmâ anelolipne kerek meyekmune yengât den sâp hâreyinginomgât genom.

32 Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâp. Lama otmu noni konohân kinnetâ galempe hohetyenan ba kinmâ mem ketetyekbuap. Ketetyekmu yan lama komot ikniâk otmu noni komot ikniâk kinnomai.

33 Nape dop yawuâk lohimbikerek mem ketetyekbom. Nombotpe nine pat mannomai yamâ bonângen katyekbom, otmu nombotpe hemgât pat mannomai yamâ kanehen katyekbom.

34-36 Otmu nine lohimbikerek hân himbim ki kalowân yan manman kârikjahât pat kuyingiop yâhâmâ yuwu sâp ekyongowom. “Nâ sotgât muwan yanâmâ um nihinetâ newan. Me tohât hân hânâk nehope yanâmâ osom nihinetâ newan. Me yengâlen pup takawan yanâmâ buku otnihiwi. Me kundat tetenihiop yanâmâ tihitne otbi. Me

senje âlâlâhât umburuk otban yanâmâ tânohowi. Me papatolipnaje pâi emetjan mem katneketâ tatban yan nâhât tepyeje nângâm buku otnihiwi. Yawu otnihiminiwi yakât awonje tihit ambonaje manman kârikjan katyekmu manmâ yâhânomai.” Yawu sâm ekyongowom.

³⁷ Ekyongomune sânomai. “Lok pato, gâje den eknongoat yu nângâmunje ki keterakningiap. Sâp girawuân sotgât, me tohât, me âlâlâhât sârâ buku otgihiwin?”

³⁸ Me sâp girawuân nengâlen takarâ pupje gekmâ yan buku otgihiwin?

³⁹ Me pâi emetjan talon yan, me kundat umatje topje topje tetehihowân nen yawu tângohowin? Nenâmâ yawu ki otgihiwin nanjain.” Yawu sânomai.

⁴⁰ Sâjetâ sâwom. “Yeje nâhât komolân gâtje âlâ me âlâ gehene manbi ya tânyongowi. Yawu otbi yamâ yâk otyingain sâm nâ otnihiwi.” Yawu sâwom.

⁴¹⁻⁴³ Yawu sâm ekyongom benje kanehen kinnomai ya yuwu sâm ekyongowom. “Nâje sotgât po nihimu manban yan ki um nihijetâ newan. Me tohât hâj hâjâk nehop yan ki osom nihijetâ newan. Me yengâlen pup takawan yan dâinekmâ emetyenjan yâhâ ki katneki. Me senje âlâlâhât umburuk otbanân ki tânohowi. Me kundat umatje tetehihowân, me pâi emetjan mem katneketâ tatban yan gurâ ki taka buku otnihiwi. Yawu otnihiminiwi yakât Anitâje emelâk kâlâpgât pat kuyingimu tap. Yeje pilânekmâ Sâtan otmu honj bawalipje yengâlen torokatmâ orowâk tatjetâ kâlâpje seyekmu hâhiwin nângâm yâhâmbisâi.”

⁴⁴ Yawu sâm ekyongomune yâkje yuwu sâm buiaknomai. “Sâp girawuân gâje sotgât, me tohât, me senje âlâlâhât sârâ ki tângohowin? Me sâp girawuân nengâlen pup takarâ emelan ki dâihekmâ yâhâ katgekbin. Me kundat tetehihowân, me pâi emetjan katgekjetâ talonân yan ki tângohowin? Yakât sârâ nângâneâyâ.”

⁴⁵ Yawu sâm buiaknetâmâ yuwu sâwom. “Yeje nâhât komolân gâtje âlâ me âlâ gehene manbi ya ki tânyongowi. Yawu otbi yamâ yâk otyingain sâm nâ otnihiwi.” Yawu sâwom.

⁴⁶ Yawu sâm hâpunmâ pilâyekmune kâlâp pato sem kilik kilik sâm kinmawân kionomai. Yâhâ lohimbî nombotje nâhât pat mansai yamâ meyekmune nine manmanân torokatmâ ya ambokum heronj maronj manmâ yâhâmbisâi.” Yawu sâop.

26

Yesu muâkgât den hikuwi.

(Mareko 14:1-2 Luka 22:1-2 Yoane 11:45-53)

¹ Yesuje den yawu sâm tij pilâm benje girawu tetewangiwap yakât nen honj bawalipje eknongop.

² “Halihu Tihit tihit homban tetemu yanâmâ Anitâje nanje bulâje nâ hângânnohomu gewan yakât topje teteâkgât howanân nohom kânângâneknomai.” Yawu sâop.

³⁻⁴ Sâp yanâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyene otmu Yura nengât papatolipnenaje Kaipasihât emelan yâhâ menduhuakmâ Yesu kumunje mumbuap sâm yakât den hikuwi.

⁵ Yawu gârâmâ Yesu mem kujetâ mumu lohimbîje ekjetâ kuk pato tetemapgât yok pilâm in yawu kumunje mumbuap yakât den hikuwi.

Imbi âlâje to kukje mem Yesuhât kunjan motelemu giop.

(Mareko 14:3-9 Yoane 12:1-8)

⁶ Sâp yanâmâ Yesuje menenekmu Betani kapiân yâhâwin. Yan yâhâ lok âlâ, kutje Simon sâm, hâk bâle tetewangimu manminiop ya henjenjuop yâkât emelan yâhâ orowâk tatmâ sot newin.

⁷ Sot nem tatmunje imbi âlâje to kukje suk sukje âlâ, hâmeje yahat yahatje, ya mem emelan tatbinân gaop. Yâhâ to ya mem Yesuhât kunjan motelemu giop.

⁸ Motelemu gemu nen Yesuhât hoŋ bawalipŋaŋe ekmunŋe ki ârândânŋ otmu yuwu sâwin. “Wongât to kukŋe suk sukŋe yu imbiâk mem motelemu kunŋan giap. Ya ekmunŋe ki ârândânŋ oap.

⁹ Nenŋe to yu âlepŋe mem arimunŋe lok nombotŋaŋe puluhunetâ yakât hâmeŋe mem lok umburuk mansai yawu ya tânyongombâingât dop.” Yawu sâwin.

¹⁰ Yawu sâmunŋe Yesuŋe nâŋgâmu ki ârândânŋ otmu yuwu sâop. “Imbi yuŋeâmâ kulem oap yukât wongât nâŋgânetâ bâleap? Nâŋe nâŋgâmunne âilonŋo oap. Yakât yuwu sâmunne nâŋgânet.

¹¹ Lok umburuk mansai yamâ sâp kâlep manŋetâ tânyongonomaihât dop tap. Yâhâ nâmâ sâp kâlep ki otmuâk pilâyekbom.

¹² Nâmâ mumune hannohonomai yakât mâtâp menihim imbi yuŋe to kukŋe suk sukŋe ya motelemu kunnan giap.

¹³ Yakât yuwu sâmunne nâŋgânet. Nâhât den pat âlepŋe yu hânŋan kulemŋan ari ekyongonomai. Otmu imbi yuŋe kulem otmihap yukât den pat ya gurâ yawuâk ekyongonetâ nâŋgânomai.” Yawu sâop.

*Yurasinŋe Yesu betnehen kionbuapgât sâop.
(Mareko 14:10-11 Luka 22:3-6)*

¹⁴ Otmu sâp yan Yesuhât hoŋ bawalipŋe kâiân yâhâp manbin. Gârâmâ bukunenŋe âlâ, kutŋe Yurasi sâp, yâkŋe hotom uminiwi yengât kunlipyene yengâlen ariop.

¹⁵ Ari yuwu sâp âiyongop. “Yesu wosan tap yan dâiyekmâ arimune menomai yakât matŋe wuân nihinomai?”

Sâmu sâwi. “Yakât hâmeŋeâmâ nenŋe kât nanŋe 30 gihinom.” Yawu sâp kât nanŋe ya wanŋi.

¹⁶ Wanŋetâ miakmâ yakât kakŋan girawu otmâ lohotŋan menomaihât nâŋgâp manop.

*Yesuŋe hoŋ bawalipŋe orop sot newi.
(Mareko 14:12-21 Luka 22:7-14,21-23 Yoane 13:21-30)*

¹⁷ Otmu Tihit tihit Hombaŋ ya kutŋe âlâmâ Natic Hombaŋ ya tâlâhumu nenŋe yuwu sâp Yesu âikuwin. “Natic Hombaŋ tâlâhuap yakât hândâhân lohimbî dondâŋe menduhuakmâ sot um nenomai. Yakât otmâ emet wosan ari sot umunŋe orowâk nenom?”

¹⁸ Sâmunŋe sâop. “Yerusalem kapiân yâhâ lok âlâ mem tetem yuwu sâp ekunomai. “Nengât bawapinenŋaŋe yuwu yap. “Emelâk nâhât sâp tâlâhuap. Yakât otmâ nâŋe hoŋ bawalipne meyekmune gâhât emelan yâhâ menduhuakmâ sot um nenom.” Yawu yap.” Yawu sâp ekunomai.” Yesuŋe den yawu sâp eknongop.

¹⁹ Otmu nenŋe Yesuŋe sâop yawuâk menduhuakmâ sot newin.

²⁰ Emet omoŋ otmu menduhuakmâ sot nem tatmunŋe yuwu sâp eknongop.

²¹ “Yuwu sâmunne nâŋgânet. Yengâlen gâtŋe lok âlâŋe betnehen kionmâ kasalipne yengât bâtyeŋan mem katnekbuap.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu nâŋgâp biwinenŋaŋe umatŋe otmu yakât topŋe nâŋgâne sâp nenŋe ikŋiâk ikŋiâk yuwu sâp âikuwin. “Kutdâ, gâ nâhât me âlâhât yat?”

²³⁻²⁴ Yawu sâp âikumunŋe yuwu sâp eknongop. “Anitâŋe sâmu kulemguwi yakât bonŋe nâhâlen tetemu nohonetâ mumbom yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmuâmâ yengâlen gâtŋe âlâŋe oto konohân nâ orop sot nendomait yâkŋe betnehen kionmâ kasalipne meyekmâ takawuap. Yawu otmihuwuap yakât matŋe hâmbâi umatŋe dondâ membuap. Yakât otmâ mâmâŋaŋe ki mem ga katbâp yamâ mem ga kalop yawu nanŋan.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu yanâk Yurasinŋe âikuop. “Lok pato, den yat yu nâhât mon yat?”

Sâmu sâop. “Nâ gâhât yan.”

*Natic newi.
(Mareko 14:22-26 Luka 22:15-20 1 Korinti 11:23-25)*

²⁶ Otmu sot nem tatbin yan Yesuŋe banŋa mem Anitâ mepaem motokmâ ningim yuwu sâm eknongop. “Yu mem neŋet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap.” Yawu sâop.

²⁷ Ningimu nemunŋe yaŋak wain to mem Anitâ yâhâpŋe mepaem gâim ningim yuwu sâm eknongop. “Yen to yu mem neŋet.

²⁸ To yuâmâ nâhât hep yawu oap. Gârâmâ nohoŋetâ hepne gamu mumbom Anitâŋe nâhât nâŋgâm den sâm kalop yakât bulâŋe tâŋ tâŋâk tetewuap. Yawu otmu lohimbikerek yengât tosayeŋe Anitâŋe pilâyinŋiwuapgât mâtâp tetem heŋgeŋguwuap.

²⁹ Nâ sâp yiwerenŋe wain to yu yen orowâk ki nem yâhâwom. Yawu gârâmâ yu nemunŋe ki pesuk yap. Hâmbâi Anitâŋe âlâkuâk hâŋgânohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk nem yâhânom.”

³⁰ Yawu sâm tiŋ pilâmu yapâ yahatmâ Anitâ mepaem kiki mewanŋim ya pilâm Oliwa pumŋan yâhâwin.

Petoroŋe betbanŋiwuap yakât Yesuŋe sâop.

(Mareko 14:27-31 Luka 22:31-34 Yoane 13:36-38)

³¹ Mâtâwân yâhâm tatmunŋe yuwu sâm eknongop. “Anitâŋe emet inânŋan poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nâŋe sâmune lama yengât amboyeŋe ya kuŋetâ mumbuap. Otmu yâk watmâ manmai ya hârok gem tiok taok otmâ arim kinnomai.” Yawu kulemguop tap.

Den yakât bonŋe yu tetewe sâm oap. Yakât otmâ kasalipnane taka menekŋetâ yen kerekŋe kiŋgityeŋahât otmâ gem tiok taok otmâ arinomai.

³² Menekmâ ari nohoŋetâ mumbom yamâ benŋe mumunŋambâ yahatbom. Mumunŋambâ yahatmâ Galilaia hânân ari mambotyinŋim tatmune yen aksihâk ariŋetâ menduhuaknom.” Yawu sâop.

³³ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâm ekuop. “Gâhât kasa takanomai yan yâkŋeâmâ kiŋgityeŋahât otmâ arinomai. Yâhâ nâmâ bia, nâ ki pilâhekmâ ariwomgât nanŋan.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâop. “Nanŋat. Gâŋe omoŋ yukâlâk nâhât “Ki nâŋgâwanŋian,” sâwuap. Yawu sârâ kalimbuŋe otbuap yanâmâ gokorok isewuap.” Yawu sâop.

³⁵ Sâmu sâop. Nâmâ gâ orowâk tatdom. Yawu tetehihimu nâŋe gâ ki pilâhekmâ ariwom. Me kiŋgitnahât gurâ ki otbom. Nâŋe gâhât topgahât âinohoŋetâ ki kurihiwom. Me gohone sâm otnomai yan gurâ nâ orowâk tatmutŋe notgonomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu nenŋe gurâ yâkŋe sâop yawuâk sâwin.

Yesuŋe Oliwa pumŋan yâhâ Anitâ ulitguop.

(Mareko 14:32-42 Luka 22:39-46)

³⁶ Ari kapi âlâ, kutŋe Gesemane sâm, yan ariwin. Yan ari Yesuŋe yuwu sâm eknongop. “Yen yuân tatŋetâ nâŋe perenŋ pilâm ba awonŋ orop den tipiŋe alahure.” Yawu sâmu yan ge tatbin.

³⁷ Yan ge tatmunŋe Petoro, otmu Yeweri nanyâhâtŋe meyekmu yenjâk bawi. Ba kinmâ umatŋe tetewanŋiwe sâm olop yakât nâŋgâmu biwiŋane umatŋe otmu yuwu sâm ekyongop.

³⁸ “Yen yuân galem tatŋet. Hâkne biuk sâmu biwine umatŋe dondâ oap.”

³⁹ Yawu sâm ekyongom perenŋ pilâm ge pare im Anitâ ulitgum yuwu sâop. “O awonŋ, umatŋe tetenihiwe sâm oap yu nâŋgârâ ki teteâkgât nanŋan. Yawu gârâmâ nâhât ombe watmâ ki otbuat. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâm yahatmâ âwurem ba yekmu aman pâlâmŋe inŋetâ mândiyekmâ Petoro yuwu sâm ekuop. “Yen wongât aman pâlâmŋe iai? Nâ yiwerenŋe pilâyekboman. Yakât pâlâmŋe ki otŋet.

⁴¹ Biwiyenŋeâmâ hewewenŋ oap. Yâhâ wâtyenŋeâmâ houŋ sâmu aman iai. Yen lohotŋe otmâ pilânekmaihiat golâek tatmâ Anitâ ulitŋunŋet.” Yawu sâop.

⁴² Yawu sâam yâhâpne purik sâam ba Anitâ ulitgum sâop. “Awoŋ, sâap yiwerene umatne yu tetenihiwomap. Yakât mâtâp âlâ menihiwuatgât dop ki otbuap otmuâmâ nanŋat yawuâk teteâk. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâop.

⁴³ Yawu sâam yahatmâ âwurem ba hoŋ bawalipne yeksan mâne aman pâlamne iwi.

⁴⁴ Yawu otŋetâ kalimbune âwurem ba den sâop yawuâk sâam ulitguop.

⁴⁵ Âwâne orop den otmutâ pesuk sâamu âwurem ba hoŋ bawalipne mândiyekmâ sâop. “Bâe, yen nanŋai me? Wongât aman pâlamne im tai? Emelâk Anitâne yu otbomgât hânŋânnohomu gewan. Yakât topne teteâkgât kasalipnane menekmâ ari hilipnohonomai yakât sâap tâlâhuap.

⁴⁶ Bâiŋ, yen yahatmâ enda yekŋet. Nâhât den halop alahum mansai. Gârâmâ yengâlen gâtne betnehen kionsapne taka kinsap. Yakât yahatŋetâ ba yekne.” Yawu sâop.

Yesu mewi.

(Mareko 14:43-50 Luka 22:47-53 Yoane 18:3-12)

⁴⁷ Yawu sâam eknongomu yanâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura nengât papatolipnennane lok sesengâlâk hânŋânnyongoneta bukunenŋe Yurasine dâiyekmu Yesu mene sâam takawi. Takaneta nen orop ahomaingâtbân nânŋâm kapamgât wahap miakmâek takawi.

⁴⁸ Lok takawi ya Yurasine kulem girawu otmu menomai yakât yuwu sâam ekyongop. “Yesu ya parahumune ekmâ yanâk ga menomai.” Yawu sâam ekyongom dâiyekmu takawi.

⁴⁹ Gotnennan takamâmâ kasa ya kinŋetâ Yurasine Yesu gotŋan tâŋ tâŋâk ga parahum yuwu sâop. “O, patone, mandâ manman.” Yawu sâam parahuop.

⁵⁰ Yawu otmu Yesune yuwu sâam ekuop. “O bukune, girawu nânŋâm takat ya âlepne ot.” Yawu sâamu kasalipnane in yawu ga mewi.

⁵¹ Meŋetâ kinmu yanâk nengâlen gâtne âlâne yahatmâ tewetne mem hotom uminiwi ya yengât kunyehâhât hoŋ bawa ya ândâpne nombot topŋambâek kârâm hâreop.

⁵² Kârâm hâremu Yesune ekmu bâlemu yuwu sâam ekuop. “Ya otdâ bâleap. Yu oat yukât matne hâmbâi tewet yuŋahâk purik sâhihimapgât ya pilâ.”

⁵³ Gâ nâhât topne ki nanŋatgât yawu oat. Nâne âlepne awoŋne ekumune aŋelolipne kiŋitne orowâkne tânohoŋetgât hânŋânnyongomu ge kasalipne yu yongom watyekŋetâ arinomaihât dop tap.

⁵⁴ Yawu gârâmâ awoŋ ekumune aŋelolipne hânŋânnyongomu yawu otbâiâke yamâ ikŋak âi sâam nihiop yakât mâtâp manŋuneta bonŋe ki tetewuap. Yakât otmâ sâam nihiop ya ârândânŋ olâkgât nanŋan. Yawu sâop.

⁵⁵ Yawu sâam kasalipne yuwu sâam ekyongop. “Yen unam tewet otmu kapamgât sâtne metne âlâlâ mem takai. Yeŋe nâhât lok bâleŋe sâam menekne sâam takai me? Me lok bâleŋe âlâ kune sâam takai? Ya ekumune bâleap. Hilâm ârândânŋ nâmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ den kâsikum yinŋim gaman.

⁵⁶ Yan bân menekbâi yamâ emet inânŋan Anitâne poropetelipne den ekyongomu kulemguwi yakât bulâne âun teteap.” Yawu sâamu ekmunne hâknenŋe biuk sâamu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbin.

Yesu muâkgât sâam den hakŋan sâwi.

(Mareko 14:53-65 Luka 22:54-55,63-71 Yoane 18:13-14,19-24)

⁵⁷⁻⁵⁸ Nenâmâ kerehâk kiŋitnennahât otmâ gem tiok taok otmâ arim kinmunŋe Petoroŋe ikŋiâk betyenehen tihâk watyekmâ ariop. Otmu hotom uminiwi ya yengât kunyene, kutne Kaipa sâam, yâkâlen Yesu mem ariwi. Mem ariwi sâap yanâmâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Yura nengât kunlipnennane menduhuakmâ kinbi. Menduhuakmâ kinŋetâ Petoro yâhâmâ emet ginŋan tembe lâune emet yakât galem kinbi ya yengât hohetyenŋan ari kinmâ den girawu hikunomai sâam yakât ândâp katmâ nânŋâop.

⁵⁹ Ândâp katmâ nângâmu âi pâi tuhuwi. Otmu girawu tuhumunje muâkgât den golâ topne topne gahaem haknan sâwi.

⁶⁰ Yawu otmâ lok dondâne den girawuân hâum sânetâ kunlipyenane nângânetâ ârândân otbuap yakât pâpguwi.

⁶¹ Yawu gârâmâ hohetyenan gâtne lok yâhâp yane yahatmâ emelâk Yesune den sâop ya nângâm hilipgum den imbiâk haknan sâowot. “Lok yunjeâmâ yuwu sâmu nângâwit. “Anitâhât opon kâmbukne emelâk tuhuwi yuâmâ nâ niniâk liakum yâhâpne hilâm kalimbu kâlehen tuhum manjuwom. Lok âlâ me âlâne ki tânnohonomai.” Yawu sâop.” Yawu haknan sâmutâ Yesune olotojâk kinop.

⁶² Olotojâk kinop yakât Kaipane yahatmâ kinmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Gâ wongât otmâ den âlâlâ âihohomunje yakât matne ki kâpeksat? Yawu otdâ ekmunje ki ârândân oap.” Yawu sâop.

⁶³ Yawu sâmu benje Yesune yâhâpne olotojâk kinop. Olotojâk kinmu witgum sâop. “Bâin witgumâk âihohowe. Anitâ manman ambonjahât senjan âihohowoman yukât matne sârâ nângâne. Gâ Anitâne ikne nanje bulâne ya hângângohomu ge yu mansat me bia? Sârâ nângâne.” Yawu sâop.

⁶⁴ Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ Anitâne hângânnohomu gewan. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâne wâtne nihim âlâkuâk hângânnohomu elem kulewojbon kakjambâ âwurem ge yengât kunyene tatmâ yâhâmbisâm. Sâp yan Anitâhât wâtne ya nâhâlen tetemu eknomai.” Yawu sâop.

⁶⁵⁻⁶⁶ Yawu sâmu Kaipane nângâmu bâlemu yahatmâ ikne sângum mem duhatmâ bukulpne yuwu sâm ekyongop. “Bâe, ikjahât nângâmu yahatmu Anitâhât kawenan kinbe sâm oap. Yuâmâ den kâmbukne hâlilije yap. Yakât girawu tuhunomgât nanjai?” Yawu sâmu âiyongop.

Sâmu sâwi. “Kunjetâ muâk,” yawu sâwi.

⁶⁷ Yawu sâmu kundennan tâpguwi. Tâpgum gâtne sângum âlâ mem senje sâhâm kâtâpgunjetâ kinop. Senje sâhâm kâtâpgum ândâpne huhuwi. Ândâpne huhum nombotne yuwu sâmu âikuwi.

⁶⁸ “Bâin, ândâpge âlâne huhuap? Anitâne hângânnohomu gewan sâmat. Ya bulâne sâmat otmuâmâ yiwerene âlâne ândâpge huhumu eksat yakât sârâ nângâne.” Yawu sâmu kum senjan gem mem âlâlâ mângâewi.

Petoroje Yesu betbangiop.

(Mareko 14:66-72 Luka 22:56-62 Yoane 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Otmu Petoroje emet ya hawijanâk kinmu hotom uminiwi ya yengât lok kunyenanahât hon bawa imbi âlâne ekmâ yuwu sâmu âikuop. “Gâmâ Yesu Galilaia amboje orop manjetâ yekman.” Yawu sâop.

⁷⁰ Yawu sâmu lok dondâhâlâk kinbi nekmâ nângâmaihât Petoroje kurihakmâ yuwu sâop. “Gâne den yat yakât ki nanjan.”

⁷¹ Yawu sâmu pilâyekmâ endunâken ba kinmu imbi âlâne ekmâ lok yan kinbi ya yuwu sâmu ekyongop. “Lok emet, lok yuâmâ Nasaret kapiân gâtne yâk orowâk manjetâ yekman.”

⁷² Yawu sâmu ekyongomu sârereakmâ yuwu sâop. “Anitâhât senjan kinmâ yuwu sâmune nângânet. Nâ lok yakât ki nângâwanngiman.” Yawu sâop.

⁷³ Sâmu sâwi. “Yesuâmâ Galilaia hânân gâtne nanjan. Yâhâ gâ gurâ yawuâk Galilaia yengât engat ya sârâ nanjan yukâ. Yakât otmâ gâmâ yâkât komolân gâtne gekrain.” Yawu sâwi.

⁷⁴ Sânetâ sârereakmâ sâop. “Bâin, âlepne Anitâhât senjan den membom otbuawâmâ yâkne matne nihuwuap. Lok sâmu tai yuâmâ bulananâk ki nângâwanngian.” Yawu sâop. Yawu sâmu oan mâne yanâk gokorok isiop.

⁷⁵ Gokorok isian mâne Yesu je emet inânjan den ekuop ya nângâmu teteop. “Gâne nâhât “ki nângâwanjian” sârâ kalimbuje otmu yan gokorok isewuap.” Den ya nângâmu tetemu biwi je nâsinâk pato otmu pilâyekmâ iknjiâk ba kinmâ hik nâik nâihâk isiop.

27

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mareko 15:1 Luka 23:1-2 Yoane 18:28-32)

¹⁻² Otmu emet han sâmu yanâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura nengât kunlipnennaje Yesu muâkgât sâmu den hikuwi. Yawu otmâ Yesu bânjan kum sâhâm dâim Roma yengât kiap âlâ, kutje Pilato sâmu, yâkât den sâsâ emetjan ariwi.

Yurasi hiwawahop.

(Aposolo 1:18-19)

³ Otmu bukunenje Yurasi je Yesu mumbuapgât den sâmu hârewangiwi yakât den pat nângâmu bâleop. Nângâmu bâlemu yâkne kât nanje 30 wanbi ya mem sururuk sâmu ari yuwu sâmu ekyongop.

⁴ “Otmune dondâ bâleap. Yesu yamâ tosanje bia yamâ nâne otmâ tâpikguwan. Yawu otmâ tosa umatje mian.” Sâmu sâwi. “Tosa ambonje. Gikak henjenguwat.”

⁵ Yawu sânetâ nângâmu bâlemu pilâyekmâ tewetsenje wanbi ya mem ari opon kâmbukjan yâhâ sorokenâk pilâmu giop. Pilâm gem sururuk sâmu ari hiwawahop.

⁶ Yâhâ hotom uminiwi yengât kunlipyenaje tewetsenje pilâop ya mem yuwu sâwi. “Tewetsenje yuâmâ Yurasi je Yesu betnehen kionop yakât hâmenje. Yawu gârâmâ yuje opon kâmbukjahât pat sâmu katmunje ki ârândân otbuap. Yawu gârâmâ yuwu mon otnom?”

⁷ Yu mem lok âlâne amanj tuhumap yâkâlen hân puluhunom. Puluhum lok kâlepnehembâ taka manmai ya yan hanyongombisâi.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu otmâ hân ya puluhuwi yakât kutje yuwu, “Hepjak puluhuwi,” yawu kunbi. Sum yakât kutje yawuâk tap.

⁹⁻¹⁰ Otbi yakât bonje teteop yamâ emet inânjan Anitâne sâmu poropete âlâ, kutje Yeremia sâmu, yâkne kulemuop ya yuwu. “Isirae nengât kunlipnennaje lok âlâ muâkgât sâmu hârewangim yakât kât nanje 30 kasane wanbi. Tewetsenje wanbi ya mem ari lok âlâ amanj tuhuminiop yâkâlen hân puluhunomai sâmu Anitâne den eknohop.” Yawu sâmu kulemuop tap.

Yesu je olop miop yakât Pilato je âikuop.

(Mareko 15:2-5 Luka 23:3-5 Yoane 18:33-38)

¹¹ Yâhâ hotom uminiwi otmu Yura nengât kunlipnennaje Yesu mem Pilato je sâmu hâreâkgât yâkâlen ari den âiân katbi. Katnetâ tatmu Pilato je yuwu sâmu âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “On, den bulâne yat.” Yawu sâop.

¹² Otmu Yesu mem ariwi nombotjanje yâkât hakjan sâwi. Hakjan sânetâ den matje ki sâop.

¹³ Ki sâmu olotojâk kinmu Pilato je topne nângâwe sâmu Yesu yuwu sâmu âikuop. “Girawu otmâ den sâmu tai yakât matje ki kâpekyingiat?”

¹⁴ Yawu sâmu âikumu den biaek kinop. Yawu kinop yakât ekmu sâtnje olop.

Yesu je kunjetâ muâkgât Pilato je den sâmu hârewangiop.

(Mareko 15:6-15 Luka 23:13-25 Yoane 18:39-19:16)

¹⁵⁻¹⁹ Otmu Pilato je yuwu nângâop. “Lohimbi dondâne Yesuhât nângânetâ yahatmap. Yakât otmâ hotom umai ya yengât kunlipyenaje nângânetâ bâlemu yanjak muâkgât sâmu hârewangim nâhâlen mem takai.” Yawu nângâm enjat yâhâp otmâ kinmu yanâk imbinaje

yuwu sâm den katmu takaop. “Nâ amanân awun eksan yakât topnje yuwu. Yesu yamâ tosanje bia. Gârâmâ gâje ihilâk ki otbanjiuwat.” Den yawu sâm katmu takaop.

Yâhâ Tihit tihit hombanj ârândânjâk Pilatoje yuwu otminiop. Lok tosa otjetâ pâi emetjan katyekjetâ tatminiwi yapâ gâtje âlâ me âlâhât lohimbije nângâjetâ dopjan otmu lok âlâ holanjbuat sâmminiwi ya holanjekmu geminiwi. Yakât otmâ Yesu me lok bâleje, kutje Yesu Barawa sâm, âlâ me âlâ holanmu gewuapgât nângâm Pilatoje lohimbiji ya yuwu sâm âiyongop. “Âlâ holanmune gewuap? Barawa me Yesu holanmune yengâlen giâkgât nanjai?”

²⁰ Yawu sâm âiyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura nengât kunlipnennanje lohimbiji biwiyenan kionmâ yuwu sâwi. “Barawa holanjâ gemu Yesu kujetâ muâk,” sânet sâm engatyanan gewi.

²¹ Yâhâ Pilatoje yahatmâ kinmâ yuwu sâm âiyongop. “Yenâmâ âlâ holanmune giâkgât nanjai.”

Sâmu sâwi. “Barawa holanjâ giâkgât nanjai.” Sânetâ sâop.

²² “Yesu yuâmâ Anitâje hângângumu giop sâmâi yakât girawu otbanjiuwomgât nanjai?”

Sâmu njerekje berendenjâk sâwi. “Yâk howanân kum kânângâjetâ muâk.”

²³ Sânetâ âiyongop. “Bâe, yuâmâ ki orotje. Wuân otmu bâleopgât yawu yai?”

Yawu sâmu âlâkuâk yahatmâ sâwi. “Howanân kum kânângâjetâ muâkgât nanjai.” Yawu sâwi.

²⁴ Yawu sâm kunyene kârikje otjetâ kuk pato tetemap sâm Pilatoje yahatmâ kinmâ topyene teteâkgât to osom katmâ senyenânâk bânje piriakmâ ekyongop. “Yu otne sâm oai yamâ yengât tosa. Yuje nâhât wahap ki oap. Yawu gârâmâ senyenânâk kinmâ to yu piriakmune neksai.”

²⁵ Sâmu sâwi. “Sâmunje kujetâ mumbuap yukât tosa yamâ nen otmu nengât sen tetem sambe otnomai ârândânj menenekbuap.” Yawu sâm hârewi.

²⁶ Yawu sâm hârejetâ Pilatoje sâmu Barawa ya holanjetâ giop. Yawu otmâmâ tembe lâulipje ekyongomu Yesu mem kândâtje lawitjetâ hepjak kin pisilinj sâop. Yawu otjetâ Pilatoje hângânyongomu howanân kujetâ muâkgât mem ariwi.

Tembe lâulipjanje Yesu mem âlâlâ tuhuwi.

(Mareko 15:16-20 Yoane 19:2-3)

²⁷ Tembe lâulipjanje Yesu mem ya pilâm emet âlâen katjetâ talop. Yawu otmâ tembe lâu bukulipyene nombotje meyekjetâ gawi.

²⁸ Gam Yesuhât hâk katipje tuhum pilâwanjim hâk katipje kâkâlep, kurinj takop takop yamâ lok kutdâje mânunjakmâ manminiwi yawuya ya mem mânunbanjiwi.

²⁹ Yawu otmâ tâk âlâ sâtje metje, hatman yawuyane mem gongongum lok papato yengât njerendenj ya dop kum kunjan kepeim âlihitanjiwi. Âlihitanjim kapam âlâ bânje bonângen wanjetâ mem gotjan ba senjan gem girinbanjim yuwu sâm ekuwi. “Bâe, Yura yengât lok kutdâ pato. Yakât otmâ torokatmâ mangât nanjai.” Yawu sâm senjan gewi.

³⁰ Senjan gem kundenjan tâpguwi. Otmu kapam wanji yanjak bânjan hindâm kunjan lawitbi.

³¹ Yawu otmâmâ hâk katipje kurinj ya mem tuhum pilâm ikje hâk katipje mânunbanjim yanjak mem howanân kum kânângâne sâm dâim ariwi.

Yesu howanân kuwi.

(Mareko 15:21-32 Luka 23:26-43 Yoane 19:17-27)

³² Ariwi yamâ ikjahâk howanje lâuakmu ariwi yakât otmâ wâtje houj sâmu lok âlâ, kutje Simon sâm, yamâ Kirene gâtje ya mem tetem sâwanjinetâ Yesuhât howan ya tângum mem lâumu orowâk ariwi.

³³ Ari hân âlâengen, kutje Golihata sâm, yan ariwi. Kut yakât topneâmâ “Lok Kunje Hahitje,” yawu.

³⁴ Yan ari Yesuñe hâhiwin dondâ nâñgâmapgât wain to otmu to ñasin bâleñe ya orowâk menduhum gâim wañetâ nemu ñasinbañgimu ukum pilâop.

³⁵ Otmu hâk katipñe tuhum pilâmâmâ ikñe howanân kum kânâñgâñetâ kinmu hâk katipñe ya mem “Âlâñe miakbuap?” sâam mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katñetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhum kutyene ikñiâk ikñiâk kulemgum amanân mânunetâ giop. Mânunetâ gemu mem gulip malap tuhum yapâ pepa âlâ meñetâ kut teteop yañe miahop.

³⁶ Yawu otmâ yakât kakñan in ge tatmâ ekbi.

³⁷ Yawu otmâ howan yakât kunñan yuwu kulemgum katbi. “Lok yu kutñe Yesu. Yâhâmâ Yura yengât lok kutdâ.” Yawu sâam kulemgowi.

³⁸ Otmu sâp yanâk lok komborâ yâhâp yotgom lâum kânâñgâyelekñetâ nombot nombot kinowot.

³⁹ Otmu lohimbi nombotñe mâtâp ya watmâ howan hâlâñmâ arim takawinñe Yesu ekmâ lauyene butelim yuwu sâwi.

⁴⁰ “Gâñe emelâk yuwu sârâ nâñgâwin. “Opon kâmbukñe yamâ nâñe liakum hilâm kalimbu biwinan tuhum mañguwom,” yawu sârâ nâñgâwin. Yawu gârâmâ howanâmbâ pek sâam kâpehâkmâ ge. Gerâ yanâmâ nenñe “O, Anitâhât nanñe bulâñe” sâanom.” Yawu sâwi.

⁴¹ Yawu sâñetâ benñe hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwinñe senñan gem lohimbi kinbi ya yuwu sâam ekyongowi.

⁴² “Lok yuâmâ Yura nengât lok kutdâ sâamai. Yuñe lok nombotñe tânyongomu ekmain. Yâhâ girawu otmuâmâ ikñeâmâ ki tânahom howanâmbâ kâpehâkmâ giap? Kâpehâkmâ gemu eknom otmuâmâ biwinenñe yâkâlen katmâ tem lâuwanñinom. Yâhâ ki kâpehâkmâ gewuawâmâ yuwu sâanom. “Âo, lok yuâmâ imbiâk otmap.” Yawu sâanom.

⁴³ Yawu otmâmâ ikñak yuwu sâop. “Nâmâ Anitâhât nanñe bulâñe. Biwine yâkâlenâk kinsap.” Ikñahât yawu sâop. Gârâmâ bâinñ Anitâñe tângumu howanâmbâ kâpehâkmâ gemu ekne.” Yawu sâwi.

⁴⁴ Yawu sâam senñan gem kinñetâ yanâk lok bâleñe yotgom kânâñgâyelekñetâ nombot nombot kinowot yâku yawuâk senñan giowot.

Yesu muop.

(Mareko 15:33-41 Luka 23:44-49 Yoane 19:28-30)

⁴⁵ Otmu hilâm kârikñan, 12 kilok olop yan Anitâñe nâñgâmu emetsenñe bok sâamu omonñe sahañop.

⁴⁶ Omonñe sahañmâ yapâ ari emetsâpñe 3 kilok otmu emet lañinñe âlâkuâk pilâop. Yawu otmu Yesuñe kândâtñe kuwihâkmâ Yura nengât denân yuwu sâam halahuop. “Eli, Eli lama sapaktani.” Yawu sâop. Sâop yamâ topñe yuwu. “O, Awonñe, wongât nâñgâm kâkâsuk otmâ betnihiat?” Yawu sâop.

⁴⁷ Otmu lok nombotñe nâñgâm tâpikgum yuwu sâwi. “Eliahât mon sâam ahom kuakmâ tap.”

⁴⁸ Yawu sâñetâ hohetyenñan gâtñe âlâñe sururuk sâam ari sâangum âlâ mem nak bâtbâtñe potonñan pân pân kepeim wain to bâleñe yan katmâ mem yâhâ Yesuñe niâkgât launñan kalop.

⁴⁹ Yawu otmu bukulpñe yuwu sâam ekuwi. “Pilâ. Eliñe himbimâmbâ ge tânguâkgât nâñgâm kutñe kunsap mon? Pilârâ in ekne.” Yawu sâwi.

⁵⁰ Yawu sâam kinñetâ Yesuñe kârikñeâk halahum yanak bâinñe kambiamñe tok sâamu muop.

⁵¹ Otmu emelâk lohimbi inñe opon kâmbukñe yakât biwinñe ekmai sâam sâangum kâlep pato hikunñetâ ya kâtâpñguminiop. Sâangum yañe pânambâek tok sâam hâreakmâ nombot nombot otmu tetekñan olop. Yawu otmu mososonñe pato miop.

⁵² Mososoŋ pato memu yan hân orotok sâmu lohimbi nombotŋe emelâk Anitâhât tem lâum manminiwi ya yengât sum aŋ sâmu kinmu pindilakmâ yahatbi.

⁵³ Sumâmbâ pindilakmâ yahatmâ manbi yaŋe ari Yesuŋe mumuŋambâ yahalop yanâmâ Yerusalem kapiân yâhâŋetâ yan kapi ambolipŋe orowâk enakbi.

⁵⁴ Yesu muop sâp yanâmâ tembe lâu hâlâŋmâ kinbiŋe mososoŋ pato miowân kulem âlâlâ tetemu ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yuâmâ bulâŋanâk Anitâhât nanŋe.” Yawu sâwi.

⁵⁵ Otmu imbi nombotŋe yan kinbi yâhâmâ Galilaia ambolipŋe. Yâkŋeâmâ Yesuhât hon baminiwi yamâ kutyeŋe yuwu.

⁵⁶ Âlâmâ Maria Matala kapiân gâtŋe, âlâmâ Mariahât nambene Yakowo yet Yose mâmâyetŋe, yâhâ âlâmâ Yoane yet Yakowo yâk yetgât mâmâyetŋe.

Yesu lâum ari hanguwi.

(Mareko 15:42-47 Luka 23:50-55 Yoane 19:38-42)

⁵⁷ Emet ŋiŋ sâmu yan lok âlâ, kutŋe Yosep sâmu, yâhâmâ Arimata kapi amboŋe. Yâkât iri sikumŋe pato tatbaŋgiop. Otmu yâkŋe Yesuhâlen biwiŋaŋe kepeim manop.

⁵⁸ Lok yaŋe Yesu lâum ari hanguwe sâmu Pilatohâlen ari tetewaŋgiop. Tetewaŋgimu launjan mem tembe lâulipŋe hâŋgânyongomu ari howanâmbâ Yesu mem waŋbi.

⁵⁹⁻⁶⁰ Mem waŋetâ bukulipŋe orop Yesu lâum ari kât mâtâpŋe âlâ dikin yawuya emelâk Yosepŋe yan hannohonomai sâmu nanlipŋaŋe kât mâtâpŋe kusânâmâ mem tingâloŋetâ kinop ya lâum ariwi. Otmu sâŋgum kaok âiŋe yaŋe katipgum kâlehen lâum ba katŋetâ talop. Katŋetâ tatmu kât âlâ lâum hâpunŋetâ ba mâtâpŋe ya maŋguop.

⁶¹ Otmu imbi yâhâp, Maria Matala kapi amboŋe otmu nambene Yakowo yet Yose mâmâyetŋe yan ge tatmâ we bâle nâŋgâm talowot.

Tembe lâu katyekŋetâ galem kinbi.

⁶² Otmu emet haŋ sâmu, tatmâ nâŋgâminiwin sâp yakât omoŋânâk hotom uminiwi yengât kunlipyeŋe otmu Parisaio yaŋe Pilatohâlen ariwi.

⁶³ Ari yuwu sâmu ekuwi. “Patonenŋe, den tipŋe sâmunŋe nâŋgâ. Yesu lok perâk yaŋe emelâk den âlâ yuwu sâop ya naŋgat. “Nâ nohoŋetâ mum hilâm kalimbu hân kâlehen im yapâ mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâop.

⁶⁴ Ya ki yahatbuap yawu naŋgain. Yawu gârâmâ hon bawalipŋaŋe lâum ari âlâengen misiŋgutŋetâ tatmu den imbiâk yuwu sâmu lohimbi kâityongonomai. “Yâhâmâ emelâk mumuŋambâ yahatsap.” Yawu sâmu kâityongom aŋgoân yakât nâŋgâŋetâ yahalop ya witgum torokatŋetâ umatŋe topŋe topŋe teteningiwuap. Yâhâ yawu otmaihât gâŋe tembe lâu nombotŋe katyekdâ ari sum yakât galemŋe kinŋetâ hilâm kalimbu pesuk sâekgât naŋgain.” Yawu sâmu ekuwi.

⁶⁵ Sâŋetâ sâop. “Bâiŋ nâhât tembe lâu meyekŋetâ ari sum galemgum kinnomai.” Yawu sâop.

⁶⁶ Yawu sâmu tembe lâulipŋe meyekmâ sumângen ariwi. Ari kât hâpunmu mâtâpŋe maŋguop ya ekmâ denŋop kutakum mem ginŋan katŋetâ merakioŋ. Yawu otmâ Yesuhât bukulipŋaŋe tuhum gik beretek pilâm kâlehen yâhâmaihât Sisahât towat denŋowân katbi. Denŋowân katmâ tembe lâu galem katyekŋetâ kinŋetâ âwurewi.

28

Yesuŋe mumuŋambâ yahalop.

(Mareko 16:1-10 Luka 24:1-10 Yoane 20:1-18)

¹ Emet haŋ sâmu yanâk Maria, Matala kapiân gâtŋe otmu nambene orowâk sumângen ariowot.

² Arimutâ yanâk mososoŋ pato memu aŋelo âlâ hâk katipŋe kaok bolan bolan yaŋe himbimâmbâ pârâk sânsânâk giop. Ge kât pato âlâ Yosep bukulipŋaŋe lâum hâpunŋetâ ba sum mâtâpŋe maŋguop ya yâkŋe lâum hâpunmâ pilâm kakŋan yâhâ talop.

³ Otmu aŋelo yakât kundennaŋe laŋinŋe dondâek pilâop.

⁴ Kât pat kakŋan ge tatmu ekmâ tembe lâu yaŋe umutyenŋe arimu kâi bâtyenŋe sâŋ sâŋ sâŋ derepyongop.

⁵ Yawu otmâ aŋelone imbi yâhâp yuwu sâŋ ekyotgop. “Yet kiŋgityetŋahât ki otset. Yetŋe Yesu howanân kuwi ya ekde sâŋ takawot ya nanŋan.

⁶ Yâhâmâ yuân ki tap. Emelâk mumuŋambâ yahatbom sâop yawuâk otmâ yahatmâ arap.

⁷ Yakât otmâ kâlehen yâhâ Yesuhât welâm ekmâ nâŋgâm in yawu âwurem ari hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋ ekyongoromawot. “Kutdânenŋaŋe emelâk mumuŋambâ yahatmâ Galilaia hânâŋen ari tap. Yawu gârâmâ yen yawuâk ariŋetâ penanŋinomai.” Yawu sâŋ ekyongoromawot.”

⁸ Yawu sâmu nâŋgâm koahowot yamâ biwiyetŋe herone pato nâŋgâowot. Yawu otmâ ya pilâm sururuk sâŋ hoŋ bawalipŋe yengâlen ariowot.

⁹ Arimutâ Yesuŋe mâtâwân teteyitgim yuwu sâop. “Wa, imbi yâhâp.” Yawu sâmu koahowot yamâ ekmâ nâŋgâm mepa sanŋan otbaŋgiowot.

¹⁰ Yawu otbaŋgimutâ yuwu sâop. “Yet ki nâŋgâm koakset. Yerâmâ sururuk sâŋ hoŋ bawalipne ari ekyongomutâmâ Galilaia hânân ari mambotnihinomai.” Yawu sâop.

Tembe lâu yaŋe den golâ gahaem sâŋ haok tuhuwi.

¹¹ Yawu sâŋ ekyotgomu mâtâwân arim tatmutâ tembe lâu sum galemŋe kinbiŋe sururuk sâŋ ari kapi patoen yâhâ hotom uminiwi yengât kunlipyene kulem teteop yakât ekyongowi.

¹² Yakât ekyongonŋetâ opon kâmbukŋahât galemlipyene orowâk menduhuakbi. Menduhuakmâ den hikum tembe lâu yaŋe Yesuhât sum galem kinbi ya tewetsenŋe hâmeŋe pato yinŋim “den golâ yuwu sânomai,” sâŋ enŋatyenŋan gewi.

¹³ “Nen omoŋ derep kâmbukŋan aman pâlâmŋe imunŋe Yesu hoŋ bawalipŋaŋe tihâk taka lâum âlâengen ari hanguai.” Yawu sânomai.

¹⁴ Yawu gârâmâ Pilatoŋe den yu nâŋgâm hilipyongomapgât nenŋe sârereyekmâ topŋe yu kurihinom. Yakât ki nâŋgâm ketet otnomai.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yawu sâŋ hâmeŋe yinŋinŋetâ miakmâ sâwi yawu otbi. Yâhâ den golâ yamâ sâŋ haok tuhum alahum ariwi. Yakât otmâ sâp yiwerenŋe yu Yura kapi ambolipŋaŋe den yukât yawuâk alahum manmai.

Yesuŋe den bâiŋe sâŋ ekyongop.

(Mareko 16:14-18 Luka 24:36-49 Yoane 20:19-23)

¹⁶ Otmu yakât kakŋan nen hoŋ bawalipŋe kâiân konok Galilaia hânân ariwin. Ari Yesuŋe pumŋe âlâ yan menduhuaknom sâop yan yâhâ menduhuakbin.

¹⁷ Menduhuakmâ kinmunŋe Yesu teteningimu ekmâ biwi hero pato nâŋgâm mepaewin. Yawu gârâmâ lohimbî nombotŋaŋe ekmâ enŋat yâhâp otbi.

¹⁸ Yâhâ Yesuŋe gotnenŋan ga kinmâ yuwu sâŋ eknongop. “Anitâ Awoŋnaŋe mâmâŋe otnihimu yâkât wâtŋan kinmâ himbimân gâtŋe me hânân gâtŋe, ehekŋe ki ehekŋe kerek yengât kunyene tatmâ yâhâmbisâm.

¹⁹ Yawu gârâmâ den kâsikum yinŋim gan yu mem hânŋan kulemŋan ari lohimbî kâsikum yinŋinŋetâ nâhâlen biwiyenŋaŋe kepeim mannomai. Yawu gârâmâ Awoŋne otmu nâ otmu Wâtgât mâmâŋahât Heak nenâmâ konohâk oain. Yawu tatmain yakât yene nengât kulân lohimbî toen mem katyekŋetâ nenŋe tihityenŋe otmâ yâhânom.

²⁰ Otmu nâŋe yen orowâk manmâ den kâsikum yinŋim gan ya kerehâk kâsikum yinŋinŋetâ biwiyenŋaŋe tinâk lâum mannomai. Otmu sâp ârândân mâmâŋe otyinŋimune nâ

orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmâ mannomai. Otmu sâp pesuk sâwuap yanâmâ âwurem gemune penangiaknom.” Yawu sâm den bâiņe eknongop. Bâiņ, den pesuk yap.

Mareko Yesuhât Den Pat Âlepņe Marekoņe kulemguop.

Yoaneņe âi topņe kalop.

(Mataio 3:1-12 Luka 3:1-9,15-17 Yoane 1:19-28)

¹ Anitâhât nanņe Yesu Kiristo yâkât den pat âlepņe yakât topņe ya yuwu.

² Poropete âlâ, kutņe Yesaia sâam, Anitâņe yuwu sâam ekumu kulemguop.

“Anitâņe nanņe yuwu sâam ekuop. “Nine hoņ bawa âlâ ekum hâņgâņgumune kulet sâam ari mâtâp meņgihiwuap.” Yawu sâam nanņe ekuop.”

³ Yawu sâamâmâ torokatmâ mâtâp mewañgiwuap yâkât yuwu sâop.

“Lok ki manmaiâņgen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbi yâkâlen takanomai ya yuwu sâam ekyongowuap. “Lok kutdâhât mâtâp ya mem pitijet. Otmu mâtâp mewañgiņet. Otmu uk sâam huruņ sâam, pumņe lauņe yamâ kum kilikmâ mem ârândâņ merândâņ tuhuņetâ ya talâk.”

Yawu sâam ekyongop.” Yesaianę den yawu kulemguop tap yakât bulâņe yamâ Yoanehâlen teteop.

⁴ Yoaneņe lohimbi toen katyekbe sâam yakât topņe katmâ yahatmâ lok ki manmaiâņgen ari manop. Yaken ari manmâ lohimbi dondâņe yâk ekne sâam ariņetâ yuwu sâam ekyongop. “Orotmemeyeņe kiņgoņ âlâlâ otmâ mansai ya kerek betbaņgiņetâmâ toen katyekbom. Toen katyekmune Anitâņe tosayeņe pilâyijiwuap.” Yawu sâam ekyongop.

⁵ Yawu sâamu ya nâņgâm hân pato âlâ, kutņe Yuraia sâam, ya ambolipņe otmu kapi âlâ, kutņe Yerusalem sâam, ya ambolipņe kiņgitņe orowâkņe yâkâlen ari orotmemeyeņe bâleņe ya kerehâk sâam tetetâ Yoran toen katyehop.

⁶ Yâhâ Yoaneņe hâk katipņe yamâ soņgo âlâ, kutņe kamele sâam, yakât somotņe mendenmâ ya kepeiakmâ manminiop. Otmu kamele hâkņe let yawu pâņan sâhâm kuratguahop. Otmu dopon, neņgopdâ, me goņgaraņ yawuya nem manminiop.

⁷ Yawu manmâ lohimbi yuwu sâam ekyongop. “Lok âlâ nâhât betnehen taka mansap. Yâhâmâ lok kutdâ otmu wâtņe pato tatbaņgiap. Nâmâ lok tâņât, lok in yawuya. Yawu gârâmâ nâņe yâkât itâkat kâpekâmâ golewañgiwomgât dop ki tap. Otmu tâņuwomgât dop gurâ ki tap. Nâņeâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom.

⁸ Otmu yeņe orotmemeyeņe bâleņe betbaņgiņetâmâ toen katyekbom. Yâhâ biwiyeņe yâkâlen katmâ mannomai yanâmâ Anitâņe ikņe Wâtgât mâmâņahât Heak hâņgâņgumu ge mâmâņe otyiņgiwuap. Mâmâņe otyiņgimu manman bulâņe mannomai.” Yoaneņe Kutdâhât nâņgâm yawu sâam ekyongop.

Yoaneņe Yesu toen kalop.

(Mataio 3:13-4:11 Luka 3:21-22 Luka 4:1-13)

⁹ Otmu sâp yan Yesuņe kapi âlâ, kutņe Nasaret sâam, Galilaia hânân tap yan manop. Hilâm âlâen kapi ya pilâm Yoane ekbe sâam Yoran to giņnehen ariop. Yan arimu Yoaneņe mem toen kalop.

¹⁰ Toen mem kalop sâp yanâk himbim pâroņ sâamu Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe kembâ hâtgum ge Yesu mâmâņe otbaņgiop.

¹¹ Giop yanâk himbimâmbâ Anitâņe yuwu sâop. “Gâ nine nanne kambiamne. Nâ biwinaņe gâhâlâk nâņgâm kepeihekman.” Yawu sâop.

¹² Otmu yakât kakņan Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe Yesu hâņgâņgumu hewukņe kârikņe lok ki manmaiâņgen ariop.

13 Yan ari manmu hilâm 40 pesuk sâop. Sâp yan weke bâleŋe yengât kunyeŋe, kutŋe Satan sâŋ, yâkŋe Yesuhât biwiŋahât topŋe ekmâ nâŋgawe sâŋ olop. Yawu otmu yakât kakŋan Anitâŋe aŋelolipŋe hâŋgânyongomu ge Yesuhât tihitŋe otmâ tâŋuwi.

*Yesuŋe âi topŋe kalop.
(Mataio 4:12-17 Luka 4:14-15)*

14 Yawu otmâ yakât kakŋan Yoane mem pâi emetŋan katŋetâ talop yakât den pat Yesuŋe nâŋgâop. Ya nâŋgâmâmâ nep topŋe katbe sâŋ âwurem Galilaia hânâŋgen ariop. Ari Anitâŋe tihitnenŋe otmap yakât den pat yuwu sâŋ ekyongop.

15 “Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâŋ oap. Yakât otmâmâ yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe betbaŋgim den pat âlepŋe ekyongoan yukâlâk nâŋgâm mem mete tuhum manŋet.” Yawu sâŋ ekyongop.

*Yesuŋe hoŋ bawalipŋe imbât meyeŋop.
(Mataio 4:18-22 Luka 5:1-11)*

16 Den pat ya ekyongom yâhâm gem Galilaia dengân pato yakât ginŋan ari imi ata yâhâp yelehop. Kutyetŋe Anderea yet Simon. Yâhâmâ iŋan mem dâire sâŋ dengân tânâmŋan ba iŋan itâŋe pilâm kinowot. Pilâm kinmutâ yelemekmâ yuwu sâŋ ekyotgop.

17 “Yerâmâ nâhâlen ga torokatset. Yiwereŋe iŋan dâim mansawot. Gârâmâ nâŋe meyelemekmune nâhât wâtŋan kinmâ lok dâiyekmutâ nine komolân torokatnomai.” Yawu sâŋ ekyotgop.

18 Yawu sâmu yanâk senŋe âlâlâ yetŋe pilâm yâkâlen torokatmutâ orowâk ariwi.

19 Yapâ ari lok âlâ, kutŋe Yeweraio sâŋ, yâkât nanyâhâtŋe, kutyetŋe Yakowo yet Yoane orowâk kinŋetâ yehop. Otmu Yeweraioŋe âi lok meyekmu orowâk waŋgaen tatmâ iŋan itâŋe hâreahop ya gârem tatbi. Gârem tatŋetâ yekmâ yan nanyâhâtŋe yotgonop.

20 Yotgonmu nâŋgâm âwâyetŋe otmu âi loklipŋe pilâyekmâ Yesuhâlen torokatmutâ orowâk ariwi.

*Yesuŋe weke bâleŋe watmu gaiakmâ ariop.
(Luka 4:31-37)*

21 Otmâ ya pilâm Kapanaum kapi yan ari manbi. Ari manŋetâ Yura nengât tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp yan Yesuŋe miti emetŋan kapi ambolipŋe orowâk menduhuakŋetâ Anitâhât topŋe sâŋ ekyongop.

22 Ekyongomu nâŋgâŋetâ bonŋe otmu biwiyenâŋe heronŋe otmâ yuwu sâwi. “Mosehât girem den kâsikum ningimainŋe den sâmai ya nâŋgâmunŋe porap otmap. Yâhâ lok yuŋeâmâ den eknongoap yu nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

23 Yawu sâŋ kinŋetâ lok âlâ weke bâleŋeŋe mem mâŋgâemu manminiop yaŋe miti emetŋan yâhâop. Yâhâmu weke bâleŋeŋe biwi nâŋgân nâŋgânŋe mem purik pilâmu kârikŋan halahum yuwu sâop.

24 “Bâe, Yesu Nasaret ambonŋe. Gâ wongât nâhâlen takat? Hilipnohowe sâŋ takat me? Gâhât topge naŋgan. Gâmâ, Anitâhât nanŋe bulâŋe mansat. Otmu Anitâŋe hâŋgâŋohomu bukulpne orowâk hilipnongowe sâŋ gion.” Yawu sâop.

25 Yawu sâmu yuwu sâŋ sâwaŋgiop. “Kâmbukŋe. Gâ gaiakmâ ba ari.”

26 Sâmu weke bâleŋe yaŋe gaiakmâ ba arimu lok ya senŋe gâwâŋ gâwâŋ sâmu launŋe barakŋaŋak pato otmâ ge iop.

27 Yawu otmâ ge imu lohimbî miti emetŋan tatbiŋe ekŋetâ sâtŋe otmu yuwu sâŋ alahuwi. “Bâe, girawu? Ki orotŋe oap. Wâtŋe pato tatbaŋgiap yakât otmâ weke bâleŋe sâwaŋgimu denŋe lâum gaiakmâ ba arap.” Yawu sâwi.

28 Yâkât den pat ya sâŋetâ Galilaia hân nombot nombot huhum liŋgarakmâ ariop.

*Yesuŋe sâmu Petoro hewunŋe âlepŋe olop.
(Mataio 8:14-17 Luka 4:38-41)*

²⁹ Yesuñe miti emetñambâ gem Yakowo yet Yoane meyelekmu Simon yet Anderea yetgât emelan yâhâwi. Otmu Simon hewunñe hâkñe kâlâp otmu im talop.

³⁰ Yesuñe kâlehen yâhâmu emelan tatbiñe mesek kuop yakât topñe ekuwi.

³¹ Ekuñetâ mândemu yahatmu yanâk hâkñe sânduk sâop. Hâkñe sânduk sâmu emetsenñe purik sâowân sot um yingñiop.

³²⁻³³ Sot um yingñimu nem tatñetâ omoñ olop. Omoñ otmu yan kapi ya ambolipñane lohimbi kundat yongop otmu weke bâleñane mângâeyekmu manminiwi ya meyekmâ ari emet yakât gotñanâk menduhuakmâ kinbi.

³⁴ Menduhuakmâ kinñetâ Yesuñe kundat topñe topñe teteyingñiop ya sâmu âlepñe otbi. Otmu weke bâleñane mângâeyehop ya gurâ watyekmu gaiakmâ ariwi. Watyehop yanâmâ Yesuhât topñe ekmâ nângâwi. Ya lohimbi sâm tetem ekyongonñetâ nângâmai sâm kuyingñiop. Otmu omoñ sâmu kapi yan iwi.

Yesuñe ikñe den pat âlepñe ekyongop.

(Luka 4:42-44)

³⁵ Otmu emet engatñe nângâm Yesuñe yahatmâ kapi ya pilâm lok biaengen ari Anitâ orop den alahuowot.

³⁶ Alahum tatmutâ Simon bukulipñe orop yahatmâ pâinñetâ biatmu yuwu sâwi. “Yu wosaken arap?” Yawu sâm pâinmâ kapi ya pilâm ari mem tetewi.

³⁷ Ari ekmâ yuwu sâm ekuwi. “Kapi ambolipñane taka pâingeksai. Yakât âwurem bane.”

³⁸ Yawu sâñetâ yuwu sâm ekyongop. “Yu hâlânñmâ kapi tatmâ arai yâkñe yawuâk Anitâhât topñe nângânñetâ keterahâkgât gewan. Yakât otmuâmâ pilâyekmâ kapi nombotñe yengâlen arinehât nanñan.” Yawu ekyongom meyekmu ariwi.

³⁹ Meyekmâ ari Galilaia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yakât ambolipñane den pat âlepñe nângânñetgât miti emetñe ârândânñ yâhâm gem ekyongop. Otmu weke bâleñane lohimbi mângâeyekbi ya gurâ kerek watyehop.

Lok âlâ hâk bâle tetewañgiop ya Yesuñe mem henñengñuop.

(Mataio 8:1-4 Luka 5:12-16)

⁴⁰ Otmu sâp yan lok âlâ hâk bâle tetewañgimu manopñe Yesu ekmâ gotñan ba yuwu sâm ekuop. “Gâñe sârâ kundat topñe topñe biatningiwuapñgât dop tap. Yawu sâñetâ nanñan. Yakât otmâ âlepñe otbomñgât nângâwuât yamâ âlepñe otbom.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâmu Yesuñe weñe nângâm ekuop. “Nângâhiahian. Âlepñe walipgohomune hâk bâle ya biatgihiâk.”

⁴² Yawu sâm walipgumu biatbangñimu âlepñe olop.

⁴³ Yawu otmu yuwu sâm ekum hângânñuop.

⁴⁴ “Gâ otgihian yukât den pat bukulipñe ki ekyongowuat. Hotom umai yengâlen konok arirâ hâkge eknomai. Yawu otmâ yan Moseñe hotom u uhât girem den kulemñuop ya lâum Anitâhât hotom umbuat. Hotom umbuat ya ekmâmâ lohimbiñe hâk bâle biatgihiap yukât topñe nângânñomai.”

⁴⁵ Yawu ekum hângânñumu ari iliwetmâ den pat ya sâm haok tuhuop. Sâm haok tuhumu lohimbi dondânñe nângâwi. Yakât otmuâmâ lohimbi kinñitñe orowâkñe Yesuñe tânyongoâkgât pawarak guwarak otmaiñet yanñak Yesuñe kapi tete ki yâhâm giop. Otmu yanñak kapi ya pilâm lok ki manmaiñangen ari manop. Lok ki manmaiñangen manop yakât patñe nângâm lohimbi dondânñe ari mem tetewi. Ari mem tetenñetâmâ mem henñemyongop.

2

Yesuñe lok pareñe yâkât tosa pilâwañgiop.

(Mataio 9:1-8 Luka 5:17-26)

¹ Yesuŋe tipiŋe tatmâ âwurem Kapanaum kapiân ariop. Ari emetŋan yâhâop. Emetŋan yâhâop yakât den pat ya kapi ambolipŋaŋe nâŋgâm yâkât emelan ari titâkuwi.

² Ari titâkuŋetâmâ kawe biatmu nombotŋe emet umbiŋan kinmâ ândâp katbi. Yawu otŋetâ den pat âlepŋe ekyongop.

³ Ekyongom tatmu yanâk lok pareŋe âlâ talop yâkât bukulipŋe imbât yaŋe Yesuŋe mem kuwihâk sâŋem gerelân katmâ yâkâlen lâum tohowi.

⁴ Lâum tohowi yamâ lohimbi dondâŋe emet umbiŋan kinmâ mâtâp maŋguyiŋgiwi. Mâtâp maŋguyiŋgiŋetâ yakât otmâ yâk yengâlen hâum pâpŋum “Girawu tuhune tuhune?” otmâ mâtâpŋat pâinbi. Mâtâpŋat pâinmâ emet gimbâŋan getek getek lâum yâhâwi. Yâhâ emet gimbâŋe mem kusatmâ mem katŋetâ Yesuhât gotŋan giop.

⁵ Otmu Yesuhâlen biwiyenŋaŋe kepeiwi yakât topŋe ekmâ lok pareŋe ya yuwu sâŋem ekuop. Anitâŋe tosahe yiwerenŋe pilâhihiap.” Yawu sâŋem ekuop.

⁶ Yawu sâŋem ekumu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yaŋe den sâop ya nâŋgâŋetâ bâlemu biwiyenŋaŋe yuwu nâŋgâwi.

⁷ Anitâ ikŋak otmapŋat dop. Yâkŋe konok tosanenŋe pilâningimap. Gârâmâ lok yuŋeâmâ Anitâ mem ge katmâ wangiwe sâŋem oap. Yamâ ekmunŋe bâleap. Yawu sâŋem Yesuhât nâŋgâŋetâ bâleap.

⁸ Nâŋgâŋetâ bâlemu biwiyenŋe ekmâ yuwu sâŋem ekyongop. “Yeŋe nâ nekŋetâ lok bâleŋe otmune biwiyenŋaŋe yawu nanŋai. Yakât nâŋgâmune ki ârândâŋ oap. Yakât otmâ yuwu sâŋemune nâŋgâŋet.

⁹ Wuân âi tuhumune ekŋetâ dopŋan otbuap? Yuwu mon sâŋem ekuwom. “Nâŋe tosahe pilâhihian.” Yawu sâwom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâwom?

¹⁰ Yakât nine topne yuwu sâŋemune nâŋgâŋet. Nâ Anitâŋe hâŋgânnohomu gewangât tosaŋe haonmâ pilâyŋgim mansan. Anitâŋe nep sâŋem nihiop yukât topŋe ekmâ nâŋgâm henŋenŋuŋetgât yu otbe.”

¹¹ Yawu sâŋem ekyongom yaŋak lok pareŋe ya yuwu sâŋem ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetgan ari.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâŋem senyenŋanâk yahatmâ geretŋe lâuakmâ emetŋehen ariop. Arimu lohimbi hâlâŋmâ kinbiŋe Yesuŋe Anitâhât wâtŋan kinmâ nep miop ya ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yuwuyaek âlâ ki ekmain.Yâhâ yiwerenŋe puwâk otmu eksain.” Yawu sâŋem Anitâ mepaewi.

*Yesuŋe hoŋ bawaŋe âlâ miop ya kutŋe Lewi
(Mataio 9:9-13 Luka 5:27-32)*

¹³ Otmu hilâm âlâen Yesuŋe Kapanaum kapi ya pilâm Galilaia denŋan ginŋehen ariop. Arimu lohimbi dondâŋe denŋe nâŋgâne sâŋem kapiyenŋe pilâm watmâ ariwi. Watmâ ari penewanŋiŋetâ Anitâhât topŋe ekyongop.

¹⁴ Ekyongom pesuk pilâmu itonŋ galonŋ otŋetâ kapiân âwurem ariop. Ari mâtâwânâk Alipao nanŋe, kutŋe Lewi sâŋem, yâkŋeâmâ takesi membe sâŋem tewetsenŋe emetŋan tatmu ehop. Tatmu ekmâ yuwu sâŋem ekuop. “Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanŋan.” Yawu sâop.

¹⁵ Yawu sâŋem Lewiŋe tewetsenŋe meminiop nep ya pilâm yahatmâ Yesuhâlen torokatmu orowâk ariowot. Orowâk ari Lewihât emelan yâhâmutâ Yesu hoŋ bawalipŋaŋe peneyitgiŋetâ orowâk tatmâ den alahuwi. Den alahum tatŋetâ Lewihât bukulipŋe otmu lok nombotŋe Mosehât girem den ki lâum manminiwiŋe Yesuhât den nâŋgâne sâŋem emelan yâhâŋetâ orowâk tatmâ sot um newi.

¹⁶ Nem tatŋetâ Parisaio nombotŋe Mosehât girem den sâŋem kâsikum ningiminiwiŋe belângembâ kinmâ yekŋetâ ki ârândâŋ otmu hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋem âiyongowi. “Wongât Yesuŋe lok bâleŋe yu orop menduhuakmâ lau konok niai?” Yawu sâŋem âiyongowi.

17 Yawu sâmbâyongonjetâ Yesuñe den ya nângâm Parisaio yuwu sâmbekyongop. “Den âlâen hâum sâmbune nângâñet. Lok mesekyeñe bianje dokta yeñgâlen ki arimai. Lok kundatyene orop me hâhiwin teteyingimap yanje konok dokta yeñgâlen arimai. Yakât topñe yuwu sâmbune nângâñetâ keterahâk. Yeñgâlen gâtñe nombotñane yuwu sâmbai. “Nen lok âlepñe, nen orotmemenenñe âilonjo dondâ otmâ mansain.” Yawu sâmbpâlâmñe manmai. Lok yawuya yeñgât sâmbki gewan. Yeñe lok bâlene sâmbkewilâyekñetâ belângen manmai yawuyane orotmemeyene bâlene pilâm Anitâhâlen biwiyeñe kepeim denñe lâum bulâne mem teteneñtgât gewan.” Yawu sâop.

*Yesuhât hoñ bawalipñe sâp sâsâñan sot barak ki manminiwi.
(Mataio 9:14-17 Luka 5:33-39)*

18 Yoane bukulpñe otmu Parisaio lok nombotñane Anitâhât âi menehât nângâm yâkâlen biwiyeñane hikum sâp sâsâñanâk sot barak manminiwi. Yawu manminiwi yakât otmuâmâ yâk yeñgâlen gâtñe nombotñane Yesuhâlen ari yuwu sâmbekuwi. “Nen Anitâñe nângâningimu ârândâñ olâkgât sot barak mansain. Sot barak manmâ sâp kâlep Anitâ mepaem ulitgum gamain. Yâhâ gâhât hoñ bawalipganeâmâ otmain yawu ki otmai. Wongât hilâm ârândâñ sot kutakamai?” Yawu sâwi.

19 Sâñetâ sâop. “Yakât den âlâen hâum sâmbune nângâñet. Lok patoñe imbi miakbe sâmbbukulpñe meyekmu orowâk tatmâ sot um nem herone otnomai. Herone otnomaiân sot barak ki tatmai. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyeñane taka bukuyene kuñetâ mumbuap yanâmâ engat hako nângâm sot barak mannomai.

20 Yakât yuwu sâmbune nângâñet. Yiwereneâmâ nâ orowâk mansain yakât otmâ sot barak ki mansai. Hâmbâi mâne nâ nohoñetâ mumbom sâp yan engat hako nângânomai.” Yawu sâop.

21 Otmu orotmeme embâñân otminiwi ya otmu ikñe orotmeme âiñe kâsikum yingiop yanje ki lâuahop. Yakât otmâ yâhâp yâhâp menduhum lâunomaihât dop ya ki olop. Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmbekyongop. “Nen sot me salup me âlâlâ une sâmbyan hâpu golâenâk mânunmâ titâkum umain. Gârâmâ hâpu tekañan mânunmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekañe ya sem huhumu sot yanje golâ kinmap.” Yawu sâop.

22 Otmu den âlâen yuwu hâum sâop. “Imbi âlâne lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu tatmâ hâñgine otbuap. Yâhâ yakât kakñan tâk âiñe orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osomâmâ senje âlâlâne mânunbuap yan dâimu tiririk sâmbu tok sâmbuap. Yakât otmuâmâ nenñe tâk âiñanâk menduhum lowaimain. Yawu otmain yanâmâ senje âlâlâ umatñe mânunnomân yamâ dâimu ñirik ñirik sâmbki tok sâmbuap. Yâhâ hâñgine otmu âiñe menduhunom yamâ dâimu titâk sâmbuap. Yamâ ki orotñe.” Yawu sâop.

*Yesu hoñ bawalipñe orop tatmâ nângâ nângâ sâp ya kuwi.
(Mataio 12:1-8 Luka 6:1-5)*

23 Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuñe hoñ bawalipñe nen kerek menenekmu âi kalam biwiñambâ ariwin. Ari mâtâp tânâmñan po ningiop. Yawu otmuâmâ buku nombotñe yeñgât kalamân sot talop ya mem newin. Yawu otmunñe Parisaioñe nenekmâ Yesu yuwu sâmbâikuwi.

24 “Gâ wongât ândâp bok oat? Moseñe girem den kulemguop ya lâumâun ya tatmâ nanñain. Yakât girawu otmuâmâ hoñ bawalipgane bukulpñe yeñgât kalamâmbâ sot mem golâ niai? Ya otñetâ yekmunñe bâleap. Yakât otmâ gâñe kuyingirâ âlâku ki otnomaihât nanñain.” Yawu sâwi.

25-26 Yawu sâñetâ purik pilâyingim sâop. “Emelâk embâñân Dawitiñe olop yakât den pat sâmbikum ki nângâm heñgeñgumai. Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmbune nângâñet. Dawitiñe olop sâp yan hotom uwi ya yeñgât lok kunñe âlâ manop, kutñe Awiata sâmb. Sâp yan Anitâhât hotom um manbiñe banja tuhun Anitâhât pat sâmb

katminiwi ya yâkne konok neminiwi. Lok inñeâmâ bia. Hilâm âlâen Dawiti otmu ikne tembe lâulipne sotgât bâlenjetâ yan ikñak Anitâhât miti selepñan yâhâop. Yâhâmâmâ Awiatane sot kâmbukne sâmb kalop ya ihilâk mem niop. Mem nem nombotne talop ya mem tembe lâulipne ge kâsikum yingimu newi.

²⁷ Yawu otbi yakât otmâ tatmâ nângâ nângâ sâp yukât topne sâmune nângânetâ keterahâk. Emelâk embân Anitâne tatmâ nângâ nângâ sâp ya katningiop yamâ âlâlâ otmaingât ki sâmb kuningim kalop. Yamâ nenñe Anitâ heronje nângâwanjim mepaem biwi sânduk mannehât sâmb kalop.

²⁸ Yâhâ Anitâne hângânohomu ge mansan nâmâ tatmâ nângâ nângâ yakât ambonje. Otmu yakât bonñeâmâ nâne konok mem teteman.” Yawu sâmb ekyongop.

3

*Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesune lok âlâ henñeñguop.
(Mataio 12:9-14 Luka 6:6-11)*

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesune miti emetñan yâhâop. Yâhâ lok âlâ bânne mum pâlâmne olop yanâk tatmu ehop.

² Yawu gârâmâ “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan Yesune lok pareñe ya mem henñeñguwuap me bia?” sâmb Parisaio nombotñane Yesu mem den âiân katne sâmb bamu bam watbine gotyetñan ba kinbi.

³ Gotyetñan ba kinnetâ Yesune lok pareñe ya yuwu sâmb ekuop. “Yahatmâ kin.”

⁴ Sâmb yahatmâ kinmu benne Parisaio ya yuwu sâmb ekyongop. “Moseñe den kulemguop ya topne girawu tap? Tatmâ nângâ nângâ sâpñan lok henñemyongonom me hilipyongonom?” Yawu sâop. Yawu sâmb âiyongomu biwiyene umatne otmu olotoñâk kinbi.

⁵ Olotoñâk kinnetâ yekmu bâleop. Yekmu bâlemu kunyene kârikne otmâ hiliwahonomai yakât nângâm tepne nângâyingiop. Tepne nângâyingim lok pareñe ya yuwu sâmb ekuop. “Bâtge kuwihak.” Yawu sâmb bânne pilâmbu kuwihakop.

⁶ Panmbu kuwihakmu Parisaione ya ekmâ yakât nângâm bâlewanjim pilâyekmâ gem ariwi. Gem ari bukulipyene nombotñane lok pato âlâ, kutne Herot Antipa sâmb, yâkâlen torokatmâ manbi ya yengâlen ari orowâk menduhuakbi. Menduhuakmâ Yesu kuñetâ muâkgât alahu gulahu otmâ den hikuwi.

Yesune ikne den pat âlepne kâsikum yingiop.

⁷ Otmu Yesune honj bawalipne nen menenekmu miti emetñambâ gem Galilaia dengân ginñehen ariwin. Arimunne kapi gotne tete ya ambolipne dondâne Yesune mem henñemnongoâkgât nengâlen takanjetâ henñemyongop. Henñemyongop yakât den pat alahum sâmb haok tuñetâ lohimbî kinñitne orowâkne kapi âlâembâ âlâembâ taka menduhuakbi yamâ yu ambolipne.

⁸ Nombotñeâmâ Yuraia hân yakât kapi kunne, kutne Yerusalem sâmb, ya ambolipne. Otmu kapi pato ya hawamgum kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipne. Yâhâ nombotñeâmâ Irumaia ambolipne. Yâhâ nombotñeâmâ kapi tipi tapi Yoran to nombotgen tap ya ambolipne. Yâhâ nombotñeâmâ kapi kutyetne Tiro otmu Siron ya ambolipne.

⁹⁻¹⁰ Lohimbî yawuyane henñemnongoâk sâmb taka hawamnongowi. Hawamnon- gonjetâ lohimbî dondâ henñemyongop. Henñemyongom tatmu mem hâmbin gumbin tuhunenekbi. Mem hâmbin gumbin tuhunenekbi yakât otmâ in yawu pilâyekmâ arinehât nângâm Yesune eknongomu wanga âlâ dengân ginñan talop ya mem dâimunne gotnenñanâk gaop.

¹¹ Otmu lohimbî nombotne weke bâlenane mângâeyehop ya Yesune watyekmu ga- iakmâ den kârikñan halahum yuwu sâmbi. “Nenne topge nanñain. Gâmâ Anitâhât nanne bulâne.” Yawu sâmbi.

¹² Yawu nângâwi yakât otmâ lohimbî ekyongonjetâ nângâmaiñetâ sâmb kuyingiop.

*Yesuhât hon bawalipne yengât kutyeje
(Mataio 10:1-4 Luka 6:12-16)*

¹³ Otmu yakât kakņan Yesuņe hon bawalipne kâiân yâhâp nengât âi sâm ningiwe sâm otmâ nongonmu lohimbi ya pilâyekmâ ari ekbin.

¹⁴ Arim ekmâ orowâk pumņan yâhâmunņe yuwu sâm eknongop. “Yen orowâk manmâ Anitâhât topņe kâsikum yingiwomgât meyeksan. Den kâsikum yingim hângânyongomune ari nâhât den pat âlepņe sâm ekyongonomai.

¹⁵ Ekyongom yan weke bâleņe lohimbi nombotņe mângâeyekmap ya watyekņetâ gaiakmâ arinomial.” Yawu sâop.

¹⁶ Nen menenehop yamâ kutnenņe yuwu. Simon, yamâ kutņe âlâmâ Petoro sâm kunop.

¹⁷ Âlâmâ imi ata Yakowo yet Yoane, Yeweri nanyâhâtņe. Yâkņe nep kârikņe tuhuowot ya ekmâ yan Yesuņe kutyetņe âlâ yuwu sâm yotgonop. “Boanesi” sâm yotgonop. Yakât topņeâmâ yuwu. “Denyetņe kou kâlâp.”

¹⁸ Âlâmâ Anderea yamâ Simon imiņe. Otmu nombotņeâmâ Pilip, Batolomaio, Mataio, Toma, Alipaio nanņe Yakowo, Taraio, Simon yâhâmâ komot âlâen gâtņe ya yengât topyene yuwu. Kasalipnenņe Roma lok ya yengât hâkâņ otmâ watyekne sâm otminiwi yan gâtņe.

¹⁹ Otmu bâiņeâmâ Yurasi yamâ Karioto yan gâtņe. Yâkņeâmâ Yesuhât betņehen kionop ya. Yesuņe âi ningim yawu sâm eknongomu orowâk pumņambâ gewin.

*Yesuņe Satan mem ge katbuap yakât sâop.
(Mataio 12:24-32 Luka 11:14-23 12:10)*

²⁰ Pumņambâ gem ari emet âlâen yâhâ tatbin. Yâhâ tatmâ po ningimu sot um nene sâm ot tatmunņe lohimbi dondâņe Yesuņe mem heņgemnongoâk sâm nengâlen toho emet ya titâkuwi. Titâkum hawam mewam tuhunenekņetâ sot ki newin. Inâk tatmunņe Yesuņe sot ki niop yakât otmâ lohotņe olop. Lohotņe olop yamâ lohimbi dondâņe gâņak bamat nâņak baman otmâ hâmbiņ gumbiņ tuhunetâ hâpunakmâ heņgemyongop. Nep tuhum tatmu wâtņe houņ sâop. Wâtņe houņ sâmu yan lok nombotņe ekmâ nâņgâm tâpikgum yuwu sâwi. “Yesuņe kunņe itoņ galaņ otmu ki galemahom mansap.”

²¹ Yawu sâņetâ ikņe hepņe torehenlipņe den pat ya nâņgâm tângune sâm emetyene pilâm tohowi.

²² Mâtâwân tohoņetâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotņe Yerusalem kapiângembâ toho tatbiņe ekmâ yuwu sâwi. “Weke bâleņe ya yengât amboyeņe, kutņeâmâ Besewulu sâm, kutņe âlâmâ Satan, yâkņe Yesu mâmâņe otbaņgimu yâkât wâtņan kinmâ weke bâleņe watyeksap.” Yawu sâwi.

²³ Yawu sâņetâ nâņgâm yuwu sâm purik pilâyingiop. “Satangât weke bâleņe ki ahom hionakmai.

²⁴ Yakât topņe teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Lok komot konohâk menduhuakmâ mansaiņe yahatmâ ahom hionakmâ tiok taok otnomial yamâ kapiyeņe kâwurumņanak kinbuap.

²⁵ Yâhâ hep torehenņe komot konohâk otmâ mansaiņe yahatmâ ahom hionakmâ ihilâk mahilâk otmâ ariai mâne kutyeņe biatbâp.

²⁶ Yakât torokatmâ sâwe. Yiwerenņe Satangât komotņak ahom hionakmâ mansai otmuâmâ den yan yuwuâk hiliwahom kuriņ sânomai.”

²⁷ “Nine topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâņgâņet. Lok sâtņe kârikņe âlâ me âlâņe ikņe manmanņe torokatmâ teteâkgât hâmbâņe mem haņgalakmâ tembe talam lâuakmâ tenğâen irik irihâk kinbuap. Kinmu yanâmâ kasaņe taka kombo mewangiwe sâm otmu ahoromawot. Ahom yan kasaņe kum itit kiom bâleņe tuhuwaņgiwuap. Dop

yawuâk nâje Satan mem ge katbom. Yamâ angoân yâkât weke bâleje watyekmune gaiakmâ arai.”

28-30 “Yakât otmâ âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Yeje imbiâk nâhâitje senduk banearâ bâleje mâmâje otbangimu âi memap nângâmai. Yawu nângâm tâpikguai yakât topje nângâjetâ keterahâkgât yuwu sâwe. Lok âlâ me âlâje otjetâ bâleap. Me Anitâje âi sâm nihim hângânohomu gewan nâhât nângâjetâ tânjât oap. Me lohimbije nâhât nângâjetâ giâkgât sâm biwiyenjan kionjomai. Lok yawuyaje orotmemeyeje bâleje bet pilânomai ya yengât tosa yamâ Anitâje pilâyingiwuapgât dop tap. Torokatmâ sâwe. Lok âlâ me âlâje Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakje âi tuhuap ya ekmâmâ yuwu sâwuap. “Bâe, âi yukât amboje yamâ Satan.” Yawu sâm yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitmâ yâhâmbisâp. Lok yawuyaje tosa pato dâiwuap yamâ Anitâje tosa ya pilâwangiwuapgât dop âlâ ki tap.”

Yesuhât hepje torehenlipje

(Mataio 12:46-50 Luka 8:19-21)

31 Yawu sâm ekyongom tatmu yanâk ikje hepje torehenlipje takawi. Taka tirek topjan kinmâ yuwu sâwi. “Atanenje gâ ge.”

32 Yawu sâjetâ lok âlâ yan talopje yahatmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Wae, emba nângâ. Torehenlipgaje taka tirek topjan kinmâ gâhât yai.”

33-34 Yawu sâmu Yesuje nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Hepne torehenlipne taka kinsai. Yawu gârâmâ yuwu sâwe.

35 Anitâhât tem lâum mansai yejeâmâ nâhât hepne torehenlipne bulâje oai.” Yawu sâm eknongop.

4

Hote alikjan hâum sâop.

(Mataio 13:1-9 Luka 8:4-8)

1 Hilâm âlâen Yesuje Galilaia dengân ginjan ari talop. Yan tatmâ den pat âlepje ekyongop. Ekyongom tatmâ lohimbî dondâje taka mem hawam mewam tuhuwi. Mem hawam mewam tuhujetâ yapâ pilâyekmâ wangaen yâhâop. Wangaen yâhâmu lohimbî takawi ya dengân ginjan ge tatjetâ wanga orotok sâm endânân baop.

2 Endânân bam wangaen kinmâ ikje den pat yakât topje nângâjetgât den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

3-8 “Den âlâen hâum sâmune nângâjet. Lok âlâje hote alikje mem hâilonje sâm newângen ariop. Ari hote alikje ya nombot nombot mem hâilonmu giop. Nombotjeâmâ mem hâilonmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotjeâmâ mem hâilonmu hân toje bîaen ge talop. Yâhâ nombotjeâmâ hele bâleje iowân giop. Yâhâ nombotjeâmâ tep tep kum hân âilongo longo tuhuwi yan mem hâilonmu ge talop. Yawu gârâmâ hote alikje mem hâilonmu âlâen âlâen giop yakât topjeâmâ yuwu. Nombotje mâtâwân ge talop yamâ nâje in yawu taka kerek kârâm newi. Yâhâ nombotjeâmâ hân toje bîaen giop yamâ gihitje kakjeâk pilâop. Yakât otmâ sikop kârikje kumu yan in yawu mum hâlâlâj sâop. Yâhâ nombotjeâmâ hewukjan me hele pato biwijan giop yamâ âilongo tetem pururuk sâop. Pururuk sâmu hewukjaje langumu derepgum gimbangumu orok sâop. Yâhâ nombotje hân âlepjan giop yajeâmâ tetem pururuk sâm âilongo yahalop. Yâhâ nombotjeâmâ tetem papato kewereop. Kândikum teteop ya wangiop. Yâhâ nombotjeâmâ hote pawut purik papato sâmain dop yawuya teteop.

9 Nâje den yan yu biwiyenjan katmâ nângâm henjenjunomai.” Yawu sâop.

Topje yuwuhât Yesuje den âlâ me âlâen hâum sâop.

(Mataio 13:10-17 Luka 8:9-10)

10 Otmu lohimbî kerekje yahatmâ iton galan otmâ gem ariwi. Arijetâ nombotje yamâ konok konok âwurem gawi. Âwurem ganjetâ nen honj bawalipje kâiân yâhâp

orowâk Yesuhâlen ari yuwu sâam âikuwin. “Den âlâen hâum kinmâ yat ya nângâmunje ki keteraksap. Yamâ topne sârâ nângâmunje keterahâk.” Yawu sâwin. Yawu sâam âikumunje yuwu sâop.

¹¹ Anitâne tihitnenje otmâ gamap yakât topne yeje tipine nanjai. Yâhâ lok nombotne nâhâlen ki torokatmâ mansainjeâmâ biwiyene pâlâmne otmâ mansai. Biwiyene pâlâmne otmâ manjetâ yakât den âlâen âlâen hâum ekyongoman.

¹² Yakât otmâ

“yâkne nâhât hâkâñ otmâ nekmâ kâkâsuk otmâ. Yawu otmâ biwiyene alitmai. Yakât otmâ nâhât topne ki nângânetâ keterakmap. Yâhâ biwiyene pâlâmne otmâ nâhât den pat yu nângânetâ tâñat oapgât hiliwahonomai. Yamâ nângâm heñgenjuai mâne biwiyene Anitâhâlen katmâ denje lâunjetâ tosayene emelâk pilâyinimbâp.”

*Hote mem hâilonmu giop yakât topne
(Mataio 13:18-23 Luka 8:11-15)*

¹³ Yawu sâam benje yuwu sâam eknongop. “Nâne den yan yu ki nângâm heñgenjuai. Yakât otmuâmâ wuân denân hâum sâamune yeje nângânetâ keterakbuap? Aiop yuwu sâamune nângânet.

¹⁴ Lok hote alikne mem hâilonmu giop yamâ nenje Anitâhât den lohimbi sâam ekyongomunje nângâmai yakât dop.

¹⁵ Yâhâ alikne nombotne mem hâilonmu mâtâwân giop yakât topne yuwu. Yamâ lohimbi nombotne Anitâhât den nângâmai yanâmâ Satanje den ya kum mem gulip tuhumap.

¹⁶ Yâhâ hote mem hâilonmu nombotne hân toje biae giop yakât topne yuwu. Lok yawuya nâhât den pat âlepne ekyongomune nângâm herone otmâ manmai. Nângânetâ den ya kakneâk gem biwiyenan gihitne kârikne ki memap.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâhât kasalipne takanjetâ yekmâ kinjityenahât otmâ in yawu bet pilâmai. Me bukulipyene nombotne senyen gemai yan lohotne otmâ pilâmai.

¹⁸ Yâhâ hote nombotne mem hâilonmu hele biwian giop yakât topne yuwu. Lohimbi nombotne den ekyongomune nângânetâ bonje otmap.

¹⁹ Nângânetâ bonje otmu sâp kâlep ki otmuâk hângât iri sikum, me tewetsenje, me âlâlâ ekmâ biwi nângân nângânyenane yan hikum nângâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ manjetâ manman âlepne ki teteyinimap.

²⁰ Yâhâ hote mem hâilonmu nombotne hân toje orowân giop yakât topne yuwu. Lok yawuyaneâmâ den pat âlepne nângâm heñgenjumai. Nângâm heñgenjum tinâk lâum manjetâ manman âlango lonjo teteyinimap. Yâk yengât topyene yawu. Nâne hoteân hâum yan yamâ topnenneâmâ yawu.” Yawu sâop.

*Lok topnenje Lambeân hâum sâop.
(Luka 8:16-18)*

²¹ Yesune den âlâen hâum yuwu sâam eknongop. “Nenje emet kâlehen tatmâ lambe saum tunjukan ki katmain. Gârâmâ helenân gâitmunje kinmâ sem lanjinje pilâmu ekmâ gem yâhâmain.

²² Yakât topne yuwu. Lok âlâ me âlâne otjetâ bâlemu kurihimai yamâ hâmbâi mâne teteknan otmu eknom. Yâhâ omoñ kâtâpnan otjetâ ki ekmain yamâ hâmbâi mâne han sâamâ teteknan eknom.

²³ Nâne den yan yu biwiyenanâk katmâ topne nângâm heñgenjunomai.”

²⁴ Otmu den âlâ yuwu torokalop. “Den yan yukât topne teteâkgât sâamune nângânet. Yen oap amboje ikniâk ikniâk mansai. Yakât otmuâmâ nâhât den nângâm lâunomai me kum pilânomai yakât matne Anitâne yinjimû âlâku ambojan ambojan menomai.

²⁵ Lok âlâ me âlâne nâhât den nângâm biwiyenjan katmâ mannomainje ya nângânetâ keterakbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu bet pilânomainje biwiyenje pâlâmne manmâ ki nângânetâ keterakmâ heñgenjuwuap.” Yawu sâm eknongop.

Anitâne tihitnenje otmap yakât topne

²⁶ Yawu sâm Anitâne tihitnenje otmâ menenekbuap yakât topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok âlâne newân ari yu me ya kehetne katmap.

²⁷ Katmu tatmâ mâne mâne pururuk sâm ga takamap. Pururuk sâm ga takamap yakât topne ki nângâmain.

²⁸ Yamâ hân kâlehen tatmâ yapâ pururuk sâm ga takam yanak esenje huhumap. Esenje huhum yanak pato otmâ yan bonne otmap. Yamâ kehetne hânâmbâ pururuk sâmap yapâ gâtneje bonne otmawân osetne ya tatmain yakât ki nângâm ketetmâ gulip malap otmain.

²⁹ Bonne otmâ nenehât dop otmuâmâ mem ari um nemain. Yakât topne yuwu sâmune nângânet. Anitâhât den lok biwiyenjan katmunne tatmu yâk yengâlen bonne tetewuap yakât ki gorâningimap.” Yawu sâop.

Bândup yakât topne

(Mataio 13:31-32,34 Luka 13:18-19)

³⁰ Yawu sâm den âlâ yuwu torokatmâ eknongop. “Yene biwiyenje Anitâhâlen kepeinetâ tihityenje oap yakât topne teteâkgât wuân denân hâum sâmune nângânetâ keterakbuap? Yuân hâum sâmune nângânet.

³¹ Nak âlâ kutne bândup yamâ lok âlâne kehetne tipine âlâ mem ari kalamjan kalop.

³² Katmu tatmu kâmne ga takam yanak yâhâm kâlep pato otmâ nak nombotne wangiyekeap. Yawu otmu nâi wosapâ wosapâ taka awatne kun kunjan kerem tatmai.” Yawu sâop.

³³ Yesuje ikne den pat âlepne ekyongom yanâmâ den âlâen âlâen hâum sâm ekyongominiop.

³⁴ Sâm ekyongomu nângânetâ ârândân otmu yanâmâ pilâyekmâ âlâengen ariminiop. Pilâyekmâ nenneâk tatbin yan topne nângâmunne keterahâkgât den kâsikum ningiminiop.

Yesuje sâmu to siru nâñ nâñ sâop.

(Mataio 8:23-27 Luka 8:22-25)

³⁵ Yesuje den yawu sâm tin pilâm emetsâpne otmu yuwu sâm eknongop. “Wangaen yâhâ dengân yu hâtikgum nombotgen arine,” sâmu nenne lohimbî ya pilâyekmâ wangaen yâhâ hâtikgum nombotgen ariwin.

³⁶ Arimunne nombotne gurâ betnenjan watnenekmâ tohowi.

³⁷ Dengân ya tânâmgumunne yanâk siru puñ puñ sâm pilâop. Siru puñ puñ sâm pilâmu tone wanga kâlehen gemu guhutbe sâm olop.

³⁸ Guhutbe sâm olop yan Yesujeâmâ kum ihi ya katmâ ya kakjambâ aman pâlâmne iop. Aman im tatmu nen hon bawalipneje yahatmâ wanga hâmenehen yâhâ mândem ekuwin. “Wa, wanga yu dengân kâlehen guhulakbe sâm oap. Yakât otmâ gâ wongât aman pare pare ot tat?” Yawu sâwin.

³⁹ Yawu sâmunne yahatmâ siru ya kuwangiop. Kuwangimu to yane nâñ nâñ sâop.

⁴⁰ Nâñ nâñ sâmu yuwu sâm âinongop. “Yen wongât kinjityenahât oai? Anitâne haonmâ ârândân tihitnenje otmap yakât topne ki nanjai hâ? Wongât biwi yâhâp oai? Nâne tânyongowongât dop ki tap. Yawu mon sâm oai?” Yawu sâm eknongop.

⁴¹ Yawu sâm eknongomu yuwu sâm alahuwin. “Bâe, lok yukât topne girawu? Siru kuwangimu yanak to yane nâñ nâñ yap.” Yawu sâwin.

5

*Yesuŋe weke bâleŋe watyekmu gaiakmâ bau yeŋgâlen ariwi.
(Mataio 8:28-34 Luka 8:26-39)*

¹ To nâŋ nâŋ sâmu denŋân ya hâtikgum ba nombot endaken kapi âlâ, kutŋe Gerasene sâmu, yan ariwin.

² Yan ari waŋgaembâ lâum kionmâ arimunŋe lok âlâ weke bâleŋeŋe mânggâeminiop yamâ sumângembâ takamu ekbin.

³⁻⁵ Yâhâ yâkât topŋe yuwu. Lok yamâ sumân bam gam otmâ ihilâk mahilâk manminiop. Ihilâk mahilâk manmu yan weke bâleŋeŋe mânggâemu omoŋe hilâmŋe sumâŋgen ari im yahatmâ isem hu halak tuhuminiop. Hu halak tuhum kâlân, me nak duwiŋan, me hân teŋ sâŋan me âlâen âlâen yan ikŋe kun kândâtŋe ahom kuakminiop. Yawu otmâ sâtŋe kârikŋe otmu kapi ya ambolipŋe ari kâiŋe bātŋe mem sâhâm kuratguminiwi yamâ tâmbiriŋ sâmu hâreakminiop. Yâkât otmuâmâ tâk kârikŋe, kutŋe sein sâmu, yaŋe kâiŋe bātŋe mem menduhum sâhâminiwi. Yâhâ ya gurâ yawuâk tâmbiriŋ sâmu hâreakminiop. Yawu otmu ekŋetâ tepyeŋe hindâm pilâm kapiyeŋan ariwi. Lok yakât topŋe yawu.

⁶ Lok yaŋe ewâŋân kinmâ Yesu ekmâmâ mem bâlenekmap sâmu yakât ulitguwe sâmu in yawu yâkâlen giop.

⁷⁻⁸ Yâkâlen ge kinmu Yesuŋe weke bâleŋe ya watbe sâmu otmâ yuwu sâmu ekuop. “Lok yukâlembâ gaiakmâ ari.”

Yawu sâmu hu halak tuhum yuwu sâmu ulitguop. “Yesu, topge naŋgan. Gâ Anitâhât nanŋe. Yamâ wongât nâhâlen takat? Nâ hâhiwin ki nihi. Inâk âwurem arihât naŋgan.” Yawu sâmu ulitguop.

⁹ Ulitgumu sâop. “Ahonakdâ nâŋgâwe.”

Sâmu sâop. “Nâŋe weke bâleŋe nombotŋe meyekmune orowâk tatmâ lok yu mem mânggâem mansain. Yakât nengât kutnenŋe “Komot Pato,” yawu.

¹⁰ Aiop, gâŋe nâŋgâningirâ sumânâk manmâ yan kâlepŋehen ki arinehât naŋgain.” Yawu sâwi.

¹¹ Yâhâ talapŋan bau sesenŋâlâkŋe tomot tuhum kinŋetâ yekbi.

¹² Yekmâ yuwu sâmu Yesu ekuwi. “Gâŋe watnenekbuat otmuâmâ, âlepŋe watnenekdâ bau enda yeŋgâlen arinom.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sâŋetâ watyekmu yâkâlembâ gaiakmâ bau ya yeŋgâlen ge mânunakbi. Bau yeŋgâlen ge mânunakmâ mânggâyekŋetâ sururuk sâmu ba hem patoembâ tâwoŋ sâmu denŋân kionŋetâ haranyongop. Otmu bau yamâ amon kitâ kinbi? Bau yamâ kinŋitŋe orowâk. Yakât dop yamâ 2000 ya wangiop.

¹⁴ Bau kinŋitŋe orowâkŋe denŋân kionŋetâ haranyongop. Yakât otmâ galemyongom manbiŋe ekmâ sururuk sâmu kapi ambolipŋe ya ekyongowi. Ekyongonŋetâ yakât topŋe nâŋgâne sâmu Yesuhâlen takawi.

¹⁵ Otmu emelâk weke bâleŋeŋe lok mânggâenŋetâ ihilâk mahilâk manminiop yamâ nâŋân nâŋânŋe keterakbaŋgimu hâk katipŋe mânunakmâ tatmu ekbi. Ekŋetâ sâtŋe otmu lohimbî Yesu orop kinbi ya âiyongowi.

¹⁶ Âiyongonŋetâ Yesuŋe weke bâleŋe watyekmu gaiakmâ bau mem hilipyongowi yakât den pat ekyongowi.

¹⁷ Ekyongonŋetâ nâŋgâm kuk otmâ Yesuŋe pilâyekmâ âlâengen ariâkŋat ekuwi.

¹⁸ Yakât otmâ Yesuŋe menenekmu waŋgaen yâhâmunŋe yan lok weke bâleŋe watbaŋgiop yaŋe yuwu sâop. “Nâ girawu otbom? Yen orop arinehât naŋgan.”

¹⁹ Sâmu sâop. “Bia, gâ nen orop ki arinom. Yiwereŋe Anitâŋe nâŋgâhihimu nâŋân nâŋânŋe keterakgihiap. Yakât otmâ kapihehen ari gike hepge torehenlipge yakât den pat ya ekyongowuat.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmu kapi bâlâk ŋerek tatmâ arap ya yeŋgâlen ari yakât den pat ekyongomu nâŋgâŋetâ sâtŋe olop.

*Imbi âlâ mesek umatne tetewangiopne Yesuhât sângum walipgum âlepne olop.
(Mataio 9:18-26 Luka 8:40-56)*

²¹ Yawu otmâ Yesune menenekmu kapi ya pilâm wanğa mem âwurem ariwin. Âwurem ari wanğaembâ ge dengân ginņan kinmunne lohimbi dondâne Yesu ekne sâmb taka hawamnongom kinbi.

²² Yawu otmâ kinņetâ miti selepņahât galem ya yengât lok kunne, kutne Yairo sâmb, yâkne gotņan ga mepaem ekuop.

²³ “Baratne, ombe bisine konohâk ya sihanâk katnenekbe sâmb oap. Yawu gârâmâ gâne ari wâirâ âlepne olâkgât nanņan.” Yawu sâop.

²⁴ Yâhâ nenne takawin yakât den pat ya lohimbi dondâne nângâm Yesu ekne sâmb taka mem hawam mewam tuhunenekņetâ orowâk ariwin.

²⁵ Yâhâ imbi âlâ orowâk ariwin yâkât topņeâmâ yuwu. Imbilipnennane emetsenne ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenne ekmâ yâhâmu yambu kâiân yâhâp olop.

²⁶ Yambu kâiân yâhâp yu biwiņan dokta yengâlen arimu hep ya saņ sâekgât âi pato meņetâ tewetsenne pato imbiâk pilâminiop.

²⁷ Yawu otminiop yakât otmâ Yesu takaop pat ya nângâm peneningimu orowâk ariwin.

²⁸ Orowâk arim yan biwiņane yuwu nângâop. “O, nâmâ Yesu wâiwomgât dop ki oap. Yawu gârâmâ sângum potonņan in walipguwom.” Biwiņane yawu nângâop.

²⁹ Yawu otmâ walipgumu yanâk hepne saņ sâmu hâkne nângâmu âilonņo olop.

³⁰ Yâhâ walipguop yanâk Yesune hâkne katmâ nângâop. Hâkne katmâ nângâm yanak enņatne kakņambâ olelem yekmâ “Âlâne walipnohoap?” sâmb âiyongop.

³¹ Yawu sâmb âiyongomu yan kurihiakņetâ nenņan gâtne âlâne yuwu sâop. “Lohimbi dondâne hawam mewam tuhunenekņetâ wâiakmâ kinsain. Yakât otmâ gâ girawu nângâm yat? Yan gâtņane mon walipgohoai.”

³² Yawu sâmb ekumu senne senne olop.

³³ Senne senne otmu imbi yane kâi bânne kârân kârân sâmu kinop. Yawu otmâ Yesuhât gotņan ba walipgum yan âlepne olop yakât topņe kerek ekuop.

³⁴ Sâmu sâop. “Toune, biwihe nâhâlen katdâ yakât Anitâne nângâhahimu hepge saņ yap. Lohotņan ba ari.” Yawu sâmb ekuop.

³⁵ Yawu sâmb ekum kinmu yanâk Yairohât hoņ bawalipne nombotņane emelambâ taka yuwu sâmb ekuwi. “Baratge emelâk bâleap. Yakât otmâ lok pato yu imbiâk sârâ gamap.”

³⁶ Yawu sâņetâ Yesune nângâm ki nângâm yawu otmâ Yairo yuwu sâmb ekuop. “Yakât ki gorâhihiâk. Biwihe nâhâlen katmâ enņat yâhâp ki ot.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâmb lohimbi nombotne katyekmu kinņetâ Petoro, Yakowo otmu imiņe Yoane meyekmu ariwi.

³⁸ Ari Yairohât emet gotņan ba kinmâ gilâp nângâwi. Yâhâ emet kâlehen lohimbi dondâne kahân tatmâ isem we bâle pato nângâwi.

³⁹ Yawu otmâ isem tatņetâ yuwu sâmb ekyongop. “Baratyetne ki bâleap, in aman pâlâmne iap. Yakât wongât otmâ olo gilâp bâlene oai?”

⁴⁰ Yawu sâmb ekyongomu nângâņetâ ki bonne otmu giriņbangiwi. Giriņbangiņetâ Yesune hângânyongomu yaihen kionņi. Yaihen kionņetâ âwâne mâmâne otmu hoņ bawalipne kalimbu ya meyekmu imbi sihan talowân yâhâwi.

⁴¹ Yâhâņetâ Yesune imbi sihan ya bânņan mem denyenjan yuwu sâmb ekuop. “Talita, koum.” Yakât topņeâmâ yuwu. “Barat tipine, yahatmâ kin.”

⁴² Sâmu yanâk yahatmâ bam gaop. Yawu otmu âwâne mâmâne ekmutâ âlâ kândâkdâ olop.

⁴³ Yawu otmuâmâ Yesune sâmu sot um wanņetâ niop. Yawu otmâ bukulipyetne ki ekyongoromawot sâmb kuyitgiop.

6

*Yesuhât kapilipñaḡe betbaḡgiwi.
(Mataio 13:53-58 Luka 4:16-30)*

¹ Yawu otmâ Yesuḡe ikḡe kapiân âwurem ariwe sâḡm otmâ menenekmu orowâk ya-hatmâ ariwin.

² Ari manmunḡe tatmâ nâḡḡâ nâḡḡâ sâḡp âlâen Yesuḡe miti emetḡan yâhâ den kâsikum yinḡiop. Den kâsikum yinḡimu lohimbi dondâḡe nâḡḡâḡetâ âlâ kândâkdâ otmu âiahom yuwu sâwi. “Bâe, lok yuâmâ nengâlen gâtḡe. Âlâḡe nâḡḡân nâḡḡân topḡe topḡe yu ekumu taka kâsikum ningiap? Me wosapâ ari kândiwahom taka kulem âlâlâ miap? Yu ekmunḡe sâtḡe oap.

³ Yamâ hep torehenlipḡe nâḡḡâyinḡiain. Imilipḡe, kutyenḡe Yakop, Yose, Yurasi otmu Simon. Yâhâ garilipḡe ya gurâ nâḡḡâyinḡiain. Yâhâ mâmâyenḡe Maria yâhâmâ nenḡan gâtḡe. Yakât otmâ oap miap yukât girawu nâḡḡânôm?” Yawu sâwi. Yâhâ hep torehenlipḡe nâḡḡâyinḡiwi yakât otmâ den kâsikum yinḡim manop yamâ nâḡḡâḡetâ nahat otmu betguwi.

⁴ Yawuhât Yesuḡe biwiyenahât topḡe ekmâ yuwu sâḡm ekyongop. “Anitâhât poropetelipñaḡe kapi âlâen ari yâkât den kâsikum yinḡiḡetâ nâḡḡâḡetâ bulâḡe otmap. Yâhâ yâkḡe hep torehenlipyenḡe den kâsikum yinḡiḡetâ nâḡḡâḡetâ nahat otmap.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Yesuḡe den kâsikum yinḡimu nâḡḡâḡetâ nahat olop yakât otmâ lohimbi dondâḡe biwiyenḡe yâkâlen ki katbi. Lohimbi nombotḡaḡe biwiyenḡe yâkâlen katḡetâ heḡḡemyongop yamâ getek âlâ. Yawu otḡetâ yekmâ nâḡḡâḡe sâtḡe otmu hohetyenḡan kulem amon âlâek miop. Yawuhât ikḡe kapi pilâm kapi âlâlâ yenḡâlen ari Anitâhât topḡe nâḡḡâḡetâ keterahâḡḡat den kâsikum yinḡiop.

*Yesuḡe hoḡ bawalipḡe meyekmâ âi sâḡm yinḡiop.
(Mataio 10:5-15 Luka 9:1-6)*

⁷ Otmu Yesuḡe hoḡ bawalipḡe kâiân yâhâp nen menduhunenekmâ yuwu sâḡm eknongop. “Sâḡmune nâḡḡâḡet. Yen kapi âlâen âlâen ari Anitâhât topḡe sâḡm ekyongonomai yamâ nâḡe mâmâḡe otyinḡimune weke bâlenḡe watyekḡetâ gaiakmâ arinomai.

⁸ Hâḡḡânyongomune arinomai yanâmâ lok yâhâp yâhâwâk menduhuakmâ yuwu otmâ arinomai. Âi topḡe katne sâḡm sot me senḡe âlâlâ umatdâek ki miakmâ arinomai. Me natik ki miaknomai. Me itâkat ki golenomai. Me tewetsenḡe hakyenḡan ki tatbuap.

⁹ Me pet me hâk katipḡe ya hourâ hourâ ki miaknomai. Yâhâ kâiyenahât katipḡe katmâ howan konok tinanḡunomai.

¹⁰ Otmu kapi âlâen arinomai yanâmâ emelan dâim yâhâ katyekḡetâ yanâk tatnomai. Kapi tatnomai ya ambolipñaḡe orotmemeyenḡe bâlenḡe betbaḡḡim biwiyenḡe Anitâhâlen katḡet sâḡm nâhât den pat âlepḡe ekyongonomai.

¹¹ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonḡetâ nâḡḡâḡetâ gemu bet pilânomai yamâ hâmbâi Anitâḡe matḡe umatḡe yinḡiwuap. Yakât otmuâmâ yenḡe yuwu otmâ kâi katnomai. Kâiyenḡan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek meḡetâ gemu betyinḡim pilâyekmâ ba âlâengen arinomai. Arinḡetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nâḡḡânômai.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâḡm eknongomu ariwin. Yâhâp yâhâwâk ari lohimbiḡe orotmemeyenḡe bâlenḡe betbaḡḡim biwiyenḡe Anitâhâlenâk katnomaihât Yesuhât den pat âlepḡe ekyongowin.

¹³ Den pat âlepḡe ekyongom yan weke bâlenḡaḡe mâḡḡâeyekbi ya gurâ watyekmunḡe gaiakmâ ariwi. Yâhâ lohimbi nombotḡe mesek otbi me kundat topḡe topḡe teteyinḡiop yamâ meyekmâ nak âlâ, kutḡe oliwa sâḡm, yakât kehetḡahât tonḡaḡe mem kunyenḡan lâwâleyekmâ Anitâ ulitgumunḡe âlepḡe otbi.

*Yoane kuñetâ muop.**(Mataio 14:1-12 Luka 3:19-20 9:7-9)*

¹⁴ Nenne yawu otyingiwini yakât den patje perereñ sâmi arimu lohimbi dondâñe nângâwi. Nângâmâmâ nombotñe Yesuhât yuwu sâwi. “Lok âlâ, kutje Yoane sâmi, yâkñe embânâmbâek topje katmâ toen katyekmâ gaop. Yamâ emelâk nengât lok kutdâ, kutje Herot sâmi, yâkñe tembe lâulipje hângânyongomu ari kuñetâ muop. Muop yamâ mumuñambâ yahatmâ kulem topje topje yu mem gap.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yâhâ nombotñeâmâ yuwu sâwi. “Poropete lok âlâ, kutje Elea sâmi, emelâk himbimân yâhâop yañe mon purik sâmi ge kulem âlâlâ yu me mansap.” Yawu sâwi.

Yâhâ nombotñeâmâ yuwu sâwi. “Emelâk embânân poropete lok nombotñe Anitâhât tem lâum kulem topje topje mem âiyeñe tuhuwi. Yakât dopñeâk lok yuñe Anitâhât den eknongom kulem topje topje memap.” Yawu sâwi.

¹⁶ Yawu sâmi alahuñetâ Herotñeâmâ denyene nângâm yuwu sâop. “Yoane yamâ sâmiñe engatje hârewi. Yâkñe mumuñambâ yahatmâ kulem topje topje yu miap.” Yawu sâop.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu Herotñe sâmi Yoane kuñetâ muop yakât topje yuwu. Herot yet Pilip yamâ imi ata. Anjoân Pilipñeâmâ imbi, kutje Herotia sâmi, ya miop. Memu manmâ manmâ imbi yañe lokñe hâkân otmâ pilâmuâmâ kahañe Herot ya orop miahowot. Yakât otmâ Yoaneñe nângâmu bâlemu yuwu sâop. “Nengât girem den kuawot ya ekmune dondâ bâleap.” Yawu sâop.

¹⁹⁻²⁰ Yawu sâmi kuyitgimu imbi yañe Yoanehât dondâ nângâm bâlewanjiop. Nângâm bâlewanjim yan Yoane girawu otmâ kuñetâ muâk nângâm manminiop. Yâhâ Yoaneñe Anitâhât lañe lâum uwawapñe bia manmâ gaop yakât Herotñe ekmâ nângâmu âlâ kândâkdâ otmu gorâwanjiop. Gorâwanjimu yan imbiñahât mâtâp manjuwe sâmi otmâ tembe lâulipje hângânyongomu ari Yoane mem sâhâm pâi emetjan katjetâ tatminiop. Yan tatmâ Herotgât sâtgât otmâ yâkâlen ari Anitâhât den kâsikum wanju nângâm herone otminiop. Yawu gârâmâ den sâop ya nângâmu biwiñan hâumu biwi yâhâp otminiop.

²¹ Yawu otminiop yamâ imbiñeâmâ Yoane kuñetâ muâkgât nângâminiop. Mâne mâne mâne yakât bonje teteop yamâ yuwu. Sâp âlâen Herotñe teteop yakât nângâm herone otne sâmi bukulpje nombotje taka sot um nene sâmi menduhuakbi. Menduhuakbi yamâ Roma lok nombotje, otmu tembe lâulipje ya yengât kunlipyeñe, otmu kapi tipi tapi Galilaia hânân tatmâ arap ya yengât papatolipyeñe kerehâk menduhuakmâ sot nem herone nângâwanjiwi.

²²⁻²³ Sot nem herone otjetâ yanâmâ baratyeñe yahatmâ kep ândeop. Kep ândemu ekmâ biwiyeñe âlepñe otmu herone nângâwi. Herone nângâñetâ Herotñe yuwu sâmi ekuop. “Barat. Anitâhât senjan kinmâ sâmiñe nângâ. Iri sikum senje âlâlâ tatnihiap yu me ya ekñâlemat ya âlepñe eknohorâ nombotje kâsikum gihiwom.”

²⁴ Yawu sâmi ekumu imbi yañe ari mâmâñe yuwu sâmi ekuop. “Awoñnañe ikje iri sikumñe me senje âlâlâ tatbanjiap ya “nombotje gihiwom,” yap. Yakât otmâ wuân membomgât nanjat?” Sâmi sâop. “Yoane yamâ kuñetâ muâkgât nanjan. Yakât otmâmâ “Yoane engatje hârem kunje mem ga nihiñet,” yawu sâmi ekuuwat.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmi baratñe tepje yahatmu sururuk sâmi âwurem ari yuwu sâmi ekuop. “Gâñe tembe lâulipge ekyongorâ in yawu ari Yoane engatje hârem kunje kondoân katmâ mem ga nihiñetgât nanjan.” Yawu sâop.

²⁶ Yawu sâmi âwânñe Anitâhât senjan sâmi kârikje tuhuop yakât nângâm biwiñane umatje dondâ olop. Yawu otmu bukulpje yengât senjeñan kinmâ den ya ekuop yakât anjolakman sâmi den ya laujan miop.

²⁷ Yawu otmâ tembe lâu âlâ hângângumu sururtuk sâmi pâi emetjan yâhâ Yoane engatje hâreop.

²⁸ Engatje hârem kunje mem kondoân katmâ mem ge wanop. Wanju lâum mâmânahâlen ari tiripgumu ekmâ biwiñe herone olop.

²⁹ Yakât den pat ya Yoane hoŋ bawalipŋaŋe nâŋgâm lâum ari kât giopŋe âlâ, dikin yawuya yan katbi.

Lok 5000 ya sot mem yinŋiwi.

(Mataio 14:13-21 Luka 9:10-17 Yoane 6:1-13)

³⁰ Yâhâ emelâk Yesuŋe nen hoŋ bawalipŋe hâŋgânnongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepŋe kâsikum yinŋiwin. Kâsikum yinŋim pesuk pilâm âwurem Yesuhâlen tohowin. Yâkâlen toho den kâsikum yinŋiwin me otbin mewin yakât ekuwin.

³¹ Orowâk den alahum tatmunŋe yan lohimbi dondâŋe bam gam hâmbiŋ gumbiŋ tuhunenekŋetâ sot ki um newin. Inâk tatbin yakât otmâ Yesuŋe yuwu sâm eknongop. “Lohimbi dondâŋe nengâlen taka mem awawi guwawi tuhunenekŋetâ girawu otmâ sot nenom? Me girawu otmâ tatmâ nâŋgâm den alahunom? Yakât otmâ pilâyekmâ ari nenŋiâk tatmâ nâŋgâm hâknenŋe menom.” Yawu sâop.

³² Yawu sâmu kapi ya pilâm ge waŋga âlâ mem denŋân ya hâtikgum lok ki manmaiângen ariwin.

³³ Kapi ya pilâmunŋe lohimbi nombotŋaŋe nenekmâ ya pilâm denŋân ginŋeâk watnenekmâ ariwi. Ariŋetâ kapi âlâlâ denŋân ginŋan tatmâ arap ya ambolipŋaŋe kapiyeŋe pilâm peneyinŋiŋetâ ari ari denŋân ginŋan kinmâ mambotŋiŋiwi.

³⁴ Yawu otmâ kinŋetâ waŋgaembâ gemunŋe Yesuŋe yekmâ yuwu nâŋgâop. “Lama amboyeŋe bianŋe manmai yakât dopŋeâk lohimbi yuŋe ihilâk mahilâk mansai.” Yekmâ weŋe nâŋgâm Anitâhât den topŋambâek kâsikum yinŋiŋop.

³⁵⁻³⁶ Kâsikum yinŋimu emetsâpŋe otmu yan yuwu sâm ekuwin. “Emetsenŋe emelâk purik yap. Gârâmâ yu tain yu hâlânŋmâ kapi tipi tapi âlâ ki tap. Yakât po yinŋimu wâtyeŋe houŋ sâmapgât gâŋe hâŋgânyongorâ ariŋet. Hâŋgânyongorâ ari yeŋahâk sot puluhum um nenomai.”

³⁷ Yawu ekumunŋe yuwu sâm eknongop. “Âlepŋe yeŋahâk sot kâsikum yinŋiŋet.”

Sâmu sâwin. “Lohimbi dondâ taka tai. Yakât otmuâmâ nen girawu otmuâmâ lohimbi dondâ yuâmâ sot um yinŋimunŋe neŋetâ dopyeŋan otbuap? Nenŋe sot puluhum um yinŋinom yuâmâ lok âlâŋe emetsenŋe nombolân yâhâp yakât biwiŋan âi tuhum pesuk pilâm hâmeŋe memap yakât dop otbuap. Yawu gârâmâ girawu otmuâmâ yat yu watnom? Yu ki orotŋe.” Yawu sâwin.

³⁸ Sâmunŋe sâop. “Yeŋgâlen sot amon tap? Ba ekmâmâ ga sâŋetâ nâŋgâwe.”

Sâmu ba sâlikum ekmâ ga yuwu sâm ekuwin. “Nengâlen baŋga kândâkdâ mome otmu iŋan yâhâp yawuâk tap.” Yawu sâwin.

³⁹ Sâmunŋe sâop. “Yeŋe lohimbi yu ekyongonŋetâ kâsiwahom komot tipi tapi tatmâ ariŋet.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu komot tipi tapi tatŋetâ komot 50 olop.

⁴¹ Ge tatŋetâ sot ya mem himbimân pak sâm ekmâ Anitâ mepaeop. Anitâ mepaem baŋga ya motokmâ tipi tapi tuhum ningimu lohimbi ya kerehâk yinŋimunŋe newi.

⁴² Yâhâ iŋan gurâ yawuâk yinŋimunŋe neŋetâ dopyeŋan olop.

⁴³ Neŋetâ dopyeŋan otmu sot nombotŋe talop ya hâwurum mânunŋmunŋe saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

⁴⁴ Otmu lok sot newi yamâ sâlipyongomunŋe 5000 yakât dop olop.

Yesuŋe to kakŋambâ tâlim takaop.

(Mataio 14:22-33 Yoane 6:15-21)

⁴⁵ Sot nem pesuk pilâŋetâ Yesuŋe hâŋgânnongom yuwu sâop. “Yeŋe waŋga yu mem kulet sâm Besaita kapiân ariŋet Ariŋetâ nâmâ lohimbi yu hâŋgânyongomune ariŋetâ yeŋgât betyeŋan watyekbom.” Yawu sâop.

⁴⁶ “Yawu sâm hâŋgânnongomu arimunŋe lohimbi ya gurâ hâŋgânyongomu yahatmâ iton galaŋ otmâ ariwi. Ariŋetâ ikŋiâk tatmâ Anitâ ekuwe sâm pumŋan yâhâop.

⁴⁷ Purnjan yâhâ âwâñe orop den otmutâ emet omoñ olop. Âwâñe orop den otmutâ pesuk sâmu gem dengân ginnehen kinmâ nenehop. Nenâmâ ari dengân tânâmgum nip nip otbin.

⁴⁸ Yawu arim tatmunñe ariwinângembâ siru pato awawi guwawi pilâop. Awawi guwawi pilâmu arine sâmba hâum pâpgum tatmunñe emet emelâk orotok sâop. Yawu otmu tânâmnjan hâum pâpgu gupgu ot tatmunñe Yesu ikñak to kakñambâ tâlim takamu ekbin.

⁴⁹⁻⁵⁰ To kakñambâ takamu ekmâ tepnenñe hindakmâ hu halak tuhum yuwu sâwin. O, yuâmâ weke mon takap.” Yawu sâmba kinñitnenñahât otmâ kâi bâtnenñe sâmba sâmba sâop.

Yawu otmunñe yuwu sâmba eknongop. “Yen wongât otmâ kinñityenñahât otmâ kâi bâtyeñe sâmba sâmba yap? Nâ ninak takan yukâ.”

⁵¹ Yawu sâmba wanngaen mem pitik pilâmu siru ya sânduk sâmba ñiniñ ñiniñ sâop. Sânduk sâmba ñiniñ ñiniñ sâop ya ekmunñe âlâ kândâkdâ olop.

⁵² Yawu gârâmâ emelâk banja mome motokmâ kâsikum yingimu lok 5000 yañe neñetâ dopyenjan olop ya ekmâ Yesuhât topñe nângâwin mâne saru kakñan takamu siru ñiniñ ñiniñ sâop ya ekmunñe ki âlâ kândâkdâ otbâp. Yawu gârâmâ biwi nângân nângânnenñe pâlâmñe olopgât Yesuñe yu ya olop yakât topñe ki ekmâ nângâmunñe keterahop.

Yesuhât sângumñe wâim âlepñe otbi.

(Mataio 14:34-36)

⁵³ Dengân ya hâtikgum hân âlâ, kutñe Genesaret sâmba, yan ari kionmâ wanja hikunmunñe kinop.

⁵⁴ Hikunmunñe kinmu kapi ya ambolipñe taka Yesu ekmâ nângâwi.

⁵⁵ Ekmâ nângâm kapi tipi tapi hân ya hawangum tatmâ arap yan ari lohimbi kundat, me mesek, me umatñe topñe topñe teteyingiop ya meyekbi. Ya mem gerelân katyekmâ Yesuñe wosaken ariop yan lâuyekmâ ari heñgemyongoâkgât yuwu sâmba ulitguwi.

⁵⁶ “Lok pato, Nengâlen gâtñe kundat me umatñe topñe topñe teteyingimu tatmai yu meyekmâ tohoain. Yawu gârâmâ sombemân menduhum katyekmunñe gotyenânâk arirâ gâhât sângum ya konok wâim yan âlepñe otñetgât nanñain.” Sâñetâ sâop. “Den yai ya âlepñe otñet.” Yawu sâmba nombotñane sângumñe wâim yanñak âlepñe otbi.

7

Launennjanak ki sâmba mepaem mannom.

(Mataio 15:1-9)

¹⁻⁴ Parisaio kerekñe tâmbâlipnenñe yengât den lâum kinmâ sot mem nene sâmba bâtyeñe piriakmâ sot mem neminiwi. Me wosapâ wosapâ ari sot puluhuminiwi ya yawuâk angoân pirim heñgengumâmâ um neminiwi. Inâk ki newi. Yâhâ tâmbâlipnenñe yengât orotmeme otminiwi ya gurâ yawuâk mem manbi yamâ yuwu. Katmâ bero, kondo, hâhâp, osom bero, me âlâlâ ya tuhuwi ya gurâ yawuâk pirim salek salehâk tuhum yan neminiwi. Otmu buku nombotñane yawuâk otñet sâmba kendâyinginetâ yanñak lok kinñitñe orowâkñe denyenñe lâum yawuâk otminiwi. Parisaio ya yengât topyene yawu.

Yâhâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotñane Yerusalem kapi pilâm Yesuhâlen taka âi pâi tuhuwi. Âi pâi tuhuñetâ yan nenñe tâmbâlipnenñe yengât den kum bâtnenñe ki pirim newin.

⁵ Yawu otmunñe nenekmâ nângâñetâ bâlemu Yesu yuwu sâmba âikuwi. “Hon bawalipganje tâmbâlipnenñe yengât den kum bâtyeñe ki pirim niai. Yawu otmâ sot inâk neñetâ nângâmunñe dondâ bâleap.” Yawu sâmba.

⁶ Sâñetâ purik pilâyingim yuwu sâmba ekyongop. “Yenâmâ nimbilamyene yâhâp. Yakât otmuâmâ embânjan emet inânjan poropete lok âlâ, kutñe Yesaia sâmba, yâkñe yengât topyene teteâkgât den kulemguop ya yuwu.

“Lohimbi yunje lauyenjanak nâ mepaenekmai. Yâhâ biwiyenjanemâ ki hikunekmai.

⁷ Yâkne lok senyenjan kinmâ yeŋe enġâtyeŋeâk otmâ den sâm nâhâlen ġâitmai. Yâhâ lauyenjanak perâk perâk sâm orotmemeyeŋe yakâlâk nâŋġâŋetâ yahatmu nâhâlen ġâitmai. Yawu.”

⁸ Den kulempuop yakât bulâŋe yeŋġâlen teteap. Yeŋe Anitâhât den bulâŋe yamâ betbaŋgim tâmbâlipyenye yeŋġât nâŋġân nâŋġânyenjan teteop ya nâŋġâŋetâ yahatmu ya konok lâum manmai.

⁹ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋġâŋet. Yeŋe Anitâhât den bulâŋe ya katipgum yeŋe nâŋġân nâŋġânyenjan tetemap ya sâm lohimbî biwiyenjan kionġetâ nâŋġâŋetâ bulâŋe otmap.

¹⁰ Yakât topne yuwu sâwe. Anitâŋe Mose ekumu girem den âlâ kulempuop ya yuwu tap. “Yen âwâ mâmbâlipyenye yeŋġât nâŋġâyingim denyenye lâum manġet.” Otmu âlâmâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmbâlipyenye den bâleŋe ki hâiyeknomai. Yâhâ yeŋġâlen ġâtne âlâ me âlâŋe den yu kunomai yanâmâ mumuhât yongonomai.” Den yawu tap.

¹¹ Yawu ġârâmâ yeŋe girem den ya kum mansai yakât sâwe. Yeŋe yuwu sâmai. “Lohimbî âlâ me âlâŋe âwâŋe mâmbâŋe yuwu mon sâm ekyotgonomai. “Awoŋ, meŋ, sombo otdomawot yanâmâ nâŋe sot me senne âlâlâ âlepne tânyotgowom.” Yawu sâm ekyotgonomai.” Yawu ġârâmâ sombo otdomawolân Yura nengât denân yuwu mon sâm ekyotgonomai. “Koropan” Yawu ekyotgonomai yakât topne yuwu, “Anitâhât pat kuwan.” Topne yawu. Yâhâ torokatmâ yuwu mon sâm ekyotgonomai. “Senne âlâlâ yuâmâ Anitâhât pat kuwan yakât otmuâmâ mem miti emetjan ari katmune tatbuap yakât yaŋe ki mem tânyotgowom. Inâk tatset.”

¹² Yawu sâm betyotġoŋetâ hâhiwin kakjan mandomawot. Yawu yâhâ sâp yiwerenye nanlipyenjan âwâ mâmbâlipyenye betyingim tewetsenye mem miti emetjanâk katġetġât yeŋe kendâyinginomai.

¹³ Yamâ Anitâŋeâmâ yakât nâŋġâmu dondâ gemap. Yeŋe Anitâhât den nâŋġâŋetâ nahat otmu yawu otmai. Yâhâ yeŋe orotmemeyenye âlâlâ otmai yan Anitâhât den bulâŋe betbaŋgim yeŋahâlâk nâŋġâŋetâ yahatmap.”

Orotmeme yu otmunŋeâmâ yaŋe mem bâlenenekbuap.

(Mataio 15:10-20)

¹⁴ Yesuŋe Parisaio lok yawu sâm ekyongomu arinġetâ lohimbî inŋe manbî ya yâhâpne sâmû yâkâlen ġaŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Yuwu sâmune nâŋġâm biwiyenjan katġet.

¹⁵ Wuân me wuân neŋetâ tepyenjan gemap yaŋeâmâ ki mem bâleyekmap. Yâhâ nâŋġân nâŋġânyenjan tetemap ya sâŋetâ lauyenjambâ ga takamap yaŋeâmâ bulâŋanâk mem bâleyekmap.

¹⁶ Den yan yu biwiyenjan katnomai yanâmâ topne nâŋġâm heŋgeŋgunomai.” Yawu sâop.

¹⁷ Yawu sâm ekyongomu pilâyekmâ emet kâlehen yâhâwin. Emet kâlehen yâhâ den ekyongop yakât topne eknongomu nâŋġâne sâm âikuwin.

¹⁸⁻¹⁹ Âikumunŋe sâop. “Bâe, hilâm ârândân den ekyongom gaman yamâ girawu otmuâmâ ki nâŋġâŋetâ keterakmap? Lohimbî inŋe nâŋġâm pâpġumai yakât dopneâk yeŋe nâŋġâm pâpġumai. Yakât âlâkuâk sâmune nâŋġâŋet. Sot neŋetâ tepyenjan gemap yaŋak tetmâ pilâmai. Yawu ġârâmâ sot nemai yaŋe biwi nâŋġân nâŋġânyenye ki mem bâleyekmap.” Yawu sâm eknongop. Yakât yuwu nâŋġâmain. Sot, me hân tete topne topne, me nâi soŋgo topne topne kalop yamâ âlepneâk hârok. Yaŋe ki mem bâlenenekmap. Yawu nâŋġâmain.

²⁰ Otmu Yesuŋe torokatmâ yuwu sâop. “Yu me ya nâŋġân nâŋġânyenjambâ tetemap yamâ lauyenjambâ ga takamap. Yaŋeâmâ dondâ mem bâleyekmap.

²¹ Orotmemeyenye yuwu otmai yaŋe umut biwiyenye otmu nâŋġân nâŋġânyenye mem bâlemap. Manman ihilâk mahilâk manmai. Me kombo miangimai. Me ahomai.

²² Me buku âlâhât imbî ekmâ otmai. Me loklipyenye yeŋġât betyenehen kionġmai. Me tepyenye umatne otmap, me nem ŋatak, me wawi. Me kâirahomai, me nâŋġâm bâleangimai,

me den hako a oranjimai, me den guruk sahanjimai, me den belângen sahanjimai, me den imbiâk sâmai, me den golâ sâmai. Me karasuña, me sait topne topne karanjimai. Me kâut pilanjimai.

²³ Yu sâm aran yuñeâmâ lok nângân nângânyenambâ tetemap. Yakât otmâ yuñe mem bâleyekmap.”

Imbi âlâñe Yesuhâlen biwiñe kalop.

(Mataio 15:21-28)

²⁴ Yawu sâm menenekmu kapi ya pilâm Tiro kapi pato ya hâlânâmâ kapi tipi tapi tatmâ arap yan ariwin. Yan arimunñe lohimbi dondâñe taka mem hâmbinñ gumbinñ tuhunenekmaihât Yesuñe sâm u emet âlâen yâhâwin. Yâhâmunñe lohimbi nombotñeñe Yesu ekmâ den katñetâ arimu lohimbi dondâñe nângâwi.

²⁵⁻²⁶ Yâhâ imbi âlâ, Poinikia kapi Siria hânân tap yapâ gâtñe âlâñe Yesu taka talop yakât den pat ya nângâm takaop. Yâhâ weke bâlenañe baratñe mângâeminiop ya Yesuñe watmu gaiakmâ ariâkgât ulitguop.

²⁷ Ulitgumu yuwu sâm ekuop. “Gâmâ pâku imbi. Yawu gârâmâ Awarahamgât sen ya yengâlen sâm ge âi membomgât hângânnohomu gewan. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângârâ keterahâk. Nan baralipnenñe sot um yinñimunñe nemai. Nem tatñetâ lauyenambâ hindâm soso gotñan ki pilâmain.”

²⁸ Sâm u sâop. “Lok pato, den yat yu nângâmune bulâñe oap. Gârâmâ gâku yuwu sâmune nângâ. Nan baralipyenñe sot nenñetâ lauyenambâ wahapñe gemap ya gurâ sosoñe ihilâk nemai.” Yawu sâop.

²⁹ Sâm u sâop. “Imbi, biwihanñe yawu nângâm den yat yu nângâmune ârândânñ oap. Yakât otmâ weke bâlenñe yiwerenñeâk gaiakmâ arap. Yakât otmâ lohotñan ari.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâm u yanâk emetñan âwurem ari baratñe ya ehop. Emelâk weke bâlenñe gaiakmâ arimu hâkñe sânduk sâm u talop.

Yesuñe lok kopa henñenñuop.

³¹ Yesuñe Galilaia denñan yan âwurem ariwe sâm otmâ menenekmu Tiro kapi pilâm ba Siron kapi wangim ari kapi bâlâk ñerek tap, yapâ ari Galilaia denñan ginñan ga takawin.

³² Ga takamunñe lok âlâ ândâpñe bok sâsâñe kopa kum den awawi guwawi sâm iniop ya bukulipñeñe mem Yesuhâlen takawi. Mem taka Yesuñe wâimu ândâpñe pâronñ sâm u nimbilamñe keterakmâ hewewenñ olâk sâm ulitguwi.

³³ Ulitgunñetâ lohimbi ya pilâyekmâ mem u ba perenñ pilâm baowot. Ba ikñe bâtnan tâp tuhum lok yakât ândâpñan wâim yanñak nimbilamñan wâiop.

³⁴ Yawu otmâ himbimân pak sâm ekmâ “Epapata” sâop. Den sâop yakât topne yuwu. “Pâronñ sâek.”

³⁵ Yawu sâm u ândâpñe pâronñ sâop. Yawu otmu launñe hewewenñ otmu den sâop.

³⁶ Yawu otmâ âwurem gamutâ Yesuñe kulem miop yakât buku nombotñe ki ekyon-gonomai sâm lohimbi ya kuyinñiop. Kuyinñiap yamâ denñe ki nângâwi. Yawu otmâ den ya sâm haok tuhunñetâ lohimbi dondâñe nângâwi. Yakât otmâ kuyinñim yâhâmu nângâwi yamâ iliwetmâ sâm haok tuhuwi.

³⁷ Sâm haok tuhunñetâ nângâm yuwu sâwi. “Lok yuñe lohimbi umatñe topne topne teteyinñimu mansai ya henñemyongom mansap yakât nângâmunñe âilonño dondâ oap. Lohimbi ândâpyenñe bok sâm u mansai ya sâm u pâronñ sâm u den nângâmai. Otmu kopa otmâ mansai ya sâm u lauyenñe hewewenñ otmu den sâm ai.” Yawu sâwi.

8

Lok 4000 ya sot kâsikum yinñiwi.

(Mataio 15:32-39)

¹ Yesuŋe lok kopa ya mem henŋenŋuop yakât den pat ya lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe nâŋgâm Yesuhât denŋe nâŋgâne sâŋm taka menduhuakbi. Menduhuakmâ tatŋetâ den kâsikum yinŋimu hilâm kalimbu pesuk sâŋmu sotyeŋe nem tiŋ pilâwi. Yakât otmuâmâ Yesuŋe sâŋmu yâkâlen bamunŋe yuwu sâŋm eknongop.

² “Lohimbi yu orowâk tatmâ gamunŋe hilâm kalimbu oap. Yawu gârâmâ sot miakmâ takawi ya nem tiŋ pilai. Yakât tepne nâŋgâyinŋian.

³ Yâhâ nombotŋe tai yuâmâ kâlepŋehembâ tohowi. Sot barak âwurem ari mâtâwân sen biri yinŋimapgât inâk ki arinomial.”

⁴ Yawu sâŋmu yuwu sâŋm ekuwin. “Yuâmâ lok ki manmaiângen mansain. Yawuhât nen sot wosapâ mem yinŋimunŋe neŋetâ dopyeŋan otbuap?” Yawu sâŋwin.

⁵ Sâmunŋe sâop. “Yeŋgâlen wuân sot tap?”

Sâmu sâŋwin. “Baŋga kândâkdâmâ nombolân yâhâp.”

⁶ Yawu sâmunŋe Yesuŋe lohimbi ekyongomu ge tatbi. Ekyongomu ge tatŋetâ Anitâ mepaem baŋga ya mem motokmâ ningiop. Ningimu kâsikum yinŋimunŋe newi.

⁷ Otmu inŋan titipâ amon âlâek nengâlen talop ya mem Anitâ mepaem hionŋmâ ningimu kâsikum yinŋimunŋe newi.

⁸ Neŋetâ dopyeŋan otmu hâŋgânyongomu ariwi. Sot neŋetâ torehenŋe talop ya menduhum mânunŋmunŋe saka saka nombolân yâhâp pik sâop.

⁹ Yâhâ lohimbi ya sâlipyongomunŋe 4000 yakât dop wangiop.

¹⁰ Lohimbi yaŋe arinŋetâmâ menenekmu waŋgaen yâhâ kapi âlâ, kutŋe Dalimanuta, yaken ariwin.

Yesuŋe kulem âlâ tuhuâkgât Parisaioŋe ekuwi.

(Mataio 16:1-4 Luka 12:54-56)

¹¹ Dalimanuta kapi mem waŋgaembâ gemunŋe Parisaio nombotŋaŋe Yesu ekmâ yuwu sâŋwi. “Gâ Anitâŋe hâŋgâŋgohomu gion ya perâk me bulâŋanâk sâŋmai? Yakât sârâ Anitâŋe nâŋgâhiihimu himbimâmbâ kulem âlâ tetemu ekmâ topge nâŋgâne.” Yawu sâŋwi.

¹² Yawu sâŋetâ biwiyenŋe ekmâ nâŋgâm biwiŋe umatŋe otmu yuwu sâŋm ekyongop. “Bâe, yeŋeâmâ wongât kulem tetemu ekne sâŋm naŋgai? Ya nâŋgâmune ki ârândâŋ oap yakât ya ki otbom.”

¹³ Yawu sâŋm pilâyekmu waŋgaen yâhâm denŋân nombot hâtikgum ariwin.

Parisaio otmu Sarukaio yâk yeŋgât matuk keluŋe

(Mataio 16:5-12)

¹⁴ Waŋgaen ariwin yamâ sot getek âlâ miakmâ ariwin.

¹⁵ Yakât otmâ Yesuŋe yuwu sâŋm eknongop. “Parisaio otmu Herot yâk yeŋgât matuk keluŋaŋe mem bâleyekmapgât galem oraŋginomial.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâŋmu nenŋe yakât topŋe nâŋgâm pâpgum yuwu sâŋm alahuwin. “Sot getek âlâ miain. Yakât mon yap.”

¹⁷⁻¹⁸ Yawu sâŋm alahumunŋe biwinenŋahât topŋe ekmâ yuwu sâŋm eknongop. “Yen wongât sotgâlâk biwiyenŋe katmâ den yan yukât topŋe ki nâŋgâŋetâ keteraksap? Me kulem topŋe topŋe mem gaman ya ekmâ topŋe ki nâŋgâŋmai? Wongât in yawu nelâm yongomap? Yakât sâŋwe.

¹⁹ Sot momeâk mem motokmâ lok 5000 ya yinŋimunŋe neŋetâ dopyeŋan olop. Sot neŋetâ torehenŋe talop ya saka saka amon mânunŋetâ pik sâop?”

Sâmu sâŋwin. “Kâiân yâhâp pik sâop,” sâŋwin.

²⁰ Sâmunŋe sâop. “Sâp âlâen lohimbi 4000 ya gurâ baŋga nombolân yâhâp yaŋahâk yinŋimunŋe newi. Neŋetâ torehenŋe talop ya saka saka amon mem mânunŋetâ pik sâop?” Sâmu sâŋwin. “Nombolân yâhâp pik sâop yakâ,” sâŋwin.

²¹ Sâmunŋe sâop. “Yakât otmâ den yan yukât topŋe emelâk nâŋgâmbâiâyâ.” Yawu sâŋm eknongop.

Yesuŋe lok senŋe bok sâsâŋe heŋgeŋguop.

²² Yawu sâŋ eknongomu ari Besaita kapi mewin. Wanŋaembâ gemunŋe yan kapi ambolipŋaŋe Yesu ekmâ nâŋgâm lok âlâ senŋe bok sâsâŋe ya dâim toho Yesuŋe wâimu âlepŋe olâkgât ulitguwi.

²³ Ulitguŋetâ lok ya dâim ari kapi betŋehen kinmâ bâŋŋan tâp tuhum senŋan wâim yuwu sâŋ âikuop. “Senge hâreakmu âlâlâ ekdâ keteraksap me bia?”

²⁴ Yawu âikumu senŋe tipiŋe hâreakmu ekmâ sâop. “Âe, nâ lok yu yekmuneâmâ âwâlele otmâ nak yawuya uwawap guwawap otmâ tai.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu yâhâpŋe bâŋŋan tâp tuhum senŋan wâiop. Wâimu senŋe hâreakmu pak sâŋ ekmu keterahop yakât otmâ yuwu sâŋ ekuop.

²⁶ “Gâ kapiân ki yâhâwuat. Kapi betŋehembâ hawamgum ari emetgan yâhâwuat.” Yawu sâŋ ekum hâŋgâŋgumu ariop.

Petoroŋe Yesuhât topŋe sâŋ teteop.

(Mataio 16:13-20 Luka 9:18-21)

²⁷ Arimuâmâ nengu yapâ yahatmâ kapi pato âlâ, kutŋe Kaisaria sâŋ, kutŋe âlâmâ Pilipo, yakât kapi tipi tapi hâlâŋmâ tatmâ arap yan ariwin. Mâtâwân arim tatmunŋe yuwu sâŋ âinongop. “Lohimbiŋe nâhât girawu nâŋgâmai?”

²⁸ Sâmu sâwin. “Nombotŋaŋe gâhât yuwu sâmai. “Yoanenŋe lohimbi toen katyekminiop ya emelâk kuŋetâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ, “Poropete âlâ, kutŋe Elea sâŋ, emelâk himbimân yâhâop yaŋe purik sâŋ ge mansap,” sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ, “Poropete âlâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” sâmai.”

²⁹ Sâmunŋe sâop. “Yawu gârâmâ yeŋeâmâ nâhât girawu nâŋgâmai?”

Sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Anitâŋe hâŋgâŋgohomu ge mansat ya nâŋgâmunŋe bulâŋe oap.” Yawu tetekŋan sâop.

³⁰ Sâmu yuwu sâŋ kuningiop. “Yeŋe nâhât topne ki sâŋ tetem lohimbi ekyongonomai.” Yawu sâop.

Petoroŋe Yesuhât mâŋâp manŋuwanŋiwe sâŋ olop.

(Mataio 16:21-28 Luka 9:22-27)

³¹ Otmu sâp yapâek âlâlâ otbaŋginomai yakât tetekŋan eknongop. Yamâ yuwu sâŋ eknongop. “Nâ lok bulâŋe mansan. Yawu gârâmâ hotom umai yeŋgât kunlipyeŋe otmu Isirae nengât papatolipnenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya kerekŋe biwi konohâk otmâ yan nâhât sâŋ bâlenihim mem âlâlâ tuhum nohoŋetâ mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tatmâ benŋe yapâ mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâŋ eknongop.

³² Yawu sâŋ eknongomu Petoroŋe sâmu perenŋ pilâm yetŋiâk ba kinmâ kuwanŋiwe sâŋ olop.

³³ Kuwanŋiwe sâŋ otmu yanâk Yesuŋe nengât orowâk nâŋgâŋet sâŋ purik pilâm nenekmâ yuwu sâŋ den matŋe kâpekbaŋgiop. “Yawu yatgât Satanŋe tepŋe heronŋe otbuap. Yâhâ Anitâŋe den sâŋ nihiop ya den yat yuŋe ki miap. Gâmâ lokgât nâŋgân nâŋgân yat. Ya nâŋgâmunŋe ki ârândâŋ oap. Yakât otmâ pilânekâm ari.” Yawu sâop.

³⁴ Yawu sâŋ ekumu peneningimutâ Yesuŋe lohimbi dondâ mambotbaŋgim kinbi ya ekyongomu gotnenŋan gaŋetâ yuwu sâŋ eknongop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe biwiyeŋe nâhâlen katmâ orowâk manne sâŋ yeŋahât ki nâŋgâŋetâ yahatbuap. Me iri sikum me âlâlâ tatyŋgiap yakât ki nâŋgâm ketet otmâ enŋat yâhâp otnomai. Nâhât den haonŋmâ ârândâŋ nâŋgâm tem lâunihim mannomai.

³⁵ Yawu gârâmâ benŋe lok âlâ me âlâŋe manmanyenŋe alilaknomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim manmâ nâhât den pat âlepŋe yu

lohimbi ekyongonomai. Ekyongonomai yakât otmâ yongonjetâ munomai yamâ Anitâne mumunambâ mem yahatyekbuap.

³⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâne iri sikum me manman topne topne yan biwi nângân nângânyeje hikum manmâ munomai yanje girawu otnomai. Yehâk mumunambâ yahatnomaihât dop âlâ ki tap.

³⁷ Yawu gârâmâ manman yawuyakât matne umatne Anitâne yingiwuapgât.

³⁸ Lohimbi yu yengât topnye teteâkgât yuwuyaen hâum sâwe. Imbi nombotnane loklipnye betyenehen kionmai yakât dopneâk yeneâmâ Anitâhât betnehen kionmâ orot-memeyene otmâ ya ekmune dondâ bâleap. Yawu gârâmâ nâ lok bulâne den kâsikum yingim mansan. Yengâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu betnihinomai yamâ matne yuwu kâpekyingiwom. Hâmbâi sâp patoen Himbim Awojnane yâhâpne hângânohomu anelolipne meyekmune hânân genom. Sâp yan yengâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu betnihimai yamâ nâku yawuâk betyongomune matne umatne menomai.” Yawu sâop.

9

¹ Yesune yawu sâm eknongomu lohimbi yanje iton galaŋ otmâ ariwi. Arijetâmâ yuwu sâm eknongop. “Yakât topne sâmune nângânet. Yen ki mum metenjetâek Anitâne tihityene otbe sâm lok bulâne nâ hângânohomu âwurem ge tihityene otbisâm.” Yawu sâop.

*Yesu, Mose, Elea den sâm alahuwi.
(Mataio 17:1-13 Luka 9:28-36)*

² Yâhâ hilâm nombolân konok pesuk sâmu yakât kakŋan Yesune Petoro, Yakowo otmu imiŋe Yoane meyekmu nen pilânenekmâ pumne âlâen yâhâwi.

³ Yâhâ kinjetâ Yesuhât kun kundenne âlâ otmu sângumnane lanjine pilâm kaok bolan bolan otmu sikopne elemân hâumu kaok siliŋ siliŋ otmap yakât dopne ki olop, ya wangiop.

⁴ Yawu otmu Elea otmu Mose emelâk Anitâne meyelehop yanje tetem kinmutâ yâk orop den alahu gulahu otbi.

⁵⁻⁶ Mose yet Elea tetemutâ hoŋ bawalipnane yelemâ umutyene ariop. Umutyene arimu hâmbiŋ gumbiŋ otbi. Yakât otmâ Petorohât hanne tâlâhumu yuwu sâm Yesu ekuop. “Lok pato, kulem teteap yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunne âlâ kândâkdâ oap. Yawu gârâmâ gâne sârâ selep kalimbu tuhnehât nanŋan. Gâhât âlâ, Mosehât âlâ, Eleahât âlâ.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâmu yanâk elem patone ge pumne ya kâtâpgumu yakât biwiŋambâ Anitâne den âlâ yuwu sâop. “Bulâŋanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Yakât otmuâmâ den sâwuap ya yene mem biwiyeŋan katmâ tem lâuwanŋim mannomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmu elem ya hâreakmu Yesu ikneâk kinmu ekbi.

⁹ Yanjak pumŋambâ âwurem ge mâtâwân tatnetâ Yesune yuwu sâm ekyongop. “Pumŋan kulem âlâ tetemu eksai yakât lok ihilâk ki ekyongonomai. Hâmbâi nohonjetâ mum yahatbom yakât kakŋanâmâ kulem eksai yukât topne ekyongonjetâ nângânomai.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu sâmu ki ekyongowi. Yâhâ ikŋak “mum yahatbom” sâop yakât nângâm kiwilim yenjâk alahuwi.

¹¹ Yawu gârâmâ Elea tetemu ekbi yakât nângâm Yesu yuwu sâm âikuwi. “Mosehât girem den kâsikum ningimaineâmâ yuwu sâmai. “Anitâne tihitnenne otbe sâm hoŋ bawa âlâ hângângumu gewuap yamâ Eleane yâhâpne tetewuap yan kulet sâm mâtâp mewangiŋuwap.” Yawu sâmai. Yamâ girawuhât sâmai?”

¹²⁻¹³ Sânetâ sâop. “Yamâ bulâŋanâk yai. Elea yâhâpne tetewuawân yai yakât mâtâp mewangiŋuwap. Yawu gârâmâ yuwu sâmune nângânet. Emelâk Anitâne poropete den ekyongomu kulemgowi yakât topne yuwu tap. Anitâne tihitnenne otbe sâm hoŋ bawa

âlâ hânġângumu gewuap yamâ Yura ambolipñaŋe mem âlâlâ tuhum betġuŋetâ sâtġum mumbuap. Den yawu tap yakât topŋe girawu tap? Yakât yuwu sâmunne nânġâŋet. Elea yamâ emelâk manop. Yâhâ Elea manop yakât dopŋeâk lok âlâŋe tetem manmu ekbi yamâ yeŋġât papatolipyeŋaŋe nânġâm hilipġum eŋatyeneâk otmâ mem âlâlâ tuhuwi. Mem âlâlâ tuhuwi yan emelâk den kulemġuwi yakât bonŋe teteop.” Yawu sâmu ekyongop.

*Yesuhât hoŋ bawalipñaŋe weke bâleŋe watne sâmu hâum pâpġuwi.
(Mataio 17:14-21 Luka 9:37-43)*

¹⁴ Mâtâwân gem tatŋetâ yan lohimbi dondâŋe lok âlâhât nanŋe nengâlen dâim takanġetâ tângune sâmu hâum pâpġum pilâwin. Hâum pâpġum pilâmunŋe yanâk Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotñaŋe sennenġan geŋetâ sahaŋġim kinmunŋe bukulipnenŋe pumŋehembâ gem peneningiwi.

¹⁵ Peneningiŋetâmâ lohimbi yaŋe Yesu ekŋetâ tepyeŋe yahatmu yâkâlen ba herone otbaŋgiwi.

¹⁶ Herone otbaŋgiŋetâ Yesuŋe yuwu sâmu âinongop. “Yeŋe Mosehât girem den kâsikum ningimai ya orop girawuhât den sahaŋġiai?”

¹⁷ Yawu sâmu âinongomu yanâk naom yakât âwâŋaŋe yuwu sâop. “Lok pato, hoŋ bawalipñaŋe tânnotġoŋet sâmu nanne yu dâim takan yakât topŋe yuwu.

¹⁸ Weke bâleŋaŋe nanne mânġâemu kopa manmâ gamap. Yâhâ mânġâemap yan senŋe ġâwâŋ ġâwâŋ sâmu hânân ge imu nekamŋe kâtiŋ sâmu lauŋe barak barak otmap. Yawuhât hoŋ bawalipge yuŋe weke bâleŋe yu watŋet sâmu dâim taka ekyongomune hâum pâpġum pilai.” Yawu sâop.

¹⁹ Yawu sâmu Yesuŋe ya nânġâmu ki ârândâŋ otmu olelem nenekmâ yuwu eknongop. “Yen orop sâp kâlep manmâ gam. Yamâ wongât biwi nânġân nânġânyeŋaŋe ki tânngowuap nanġai? Yawu nânġâm biwiyenŋaŋe nâhâlen tiŋâk ki kepeiai yakât nânġâm biwine ġiap. Yawu ġârâmâ pilâyekmâ yâhâwom yan girawu mannomai?” Yawu sâmu eknongom âwâŋe ekumu nanŋe dâim ġaop.

²⁰ Naom ya dâim gamu weke bâleŋaŋe Yesu ekmâ mânġâemu senŋe ġâwâŋ ġâwâŋ sâmu hânân ge kârâŋ kârâŋ sâmu lauŋe barak barak otmu iop.

²¹ Yawu otmu Yesuŋe âwâŋe yuwu sâmu âikuop. “Umatŋe yu amâti tetewaŋġiop?”

Sâmu sâop. Lepatŋambâek tetewaŋġimu yuwu otmâ gamap.

²² Weke bâleŋaŋe sâpŋanâk mem mânġâemu toen ge hanahomap. Me senŋe ġâwâŋ ġâwâŋ sâmu kâlâwân kioŋmap. Yawu otmap yan bâsok hiliwahomap. Yawu ġârâmâ tepge nânġânitġim tânnotġowuatġât dop tap me bia?” Yawu sâop.

²³ Sâmu sâop. “ġâŋe wongât biwi yâhâp otmâ den yu âinohoat? Yakât yuwu sâmunne nânġâ. Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen biwi nânġân nânġânyeŋaŋe kepeimaiŋe yu me ya otnehât nânġâmai yamâ tânyongomune ârândâŋ otmap.” Yawu sâop.

²⁴ Sâmu sâop. “Den yat yu nânġâmunne bulâŋe otmâ biwinanŋe ġâhâlen kepeiwe sâmu oan. Yamâ ġikak nânġânihirâ den yat yukât bulâŋe tetenihiâġât nanġan.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu lohimbi dondâŋe taka hawam mewam tuhuwihât Yesuŋe weke bâleŋe yuwu sâmu ekuop. “Weke bâleŋe, yuwu sâmunne nânġâ. ġâŋe naom yu mânġâerâ kopa manmâ ġap yâkâlebâ ġaiakmâ ba âlâengen ari man. Yâhâŋe ki âwurem taka mânġâewuat.” Yawu sâop.

²⁶ Yawu sâmu weke bâleŋaŋe mânġâem hu halak tuhum kârônbaŋġim yâkâlebâ ġaiakmâ arimu derep kum iop. Derep kum imu lohimbi ġotŋan kinbiŋe yuwu sâwi. “Bâe, yu hiliwahoap yukâ.”

²⁷ Yawu sâŋetâ Yesuŋe bâtŋan memu yahatmâ kinop.

²⁸ Yahatmâ kinmu lohimbi ya pilâyekmâ emelan yâhâ tatbin yan yuwu sâmu Yesu âikuwin. “Yu topŋe girawuhât nenŋe weke bâleŋe watne sâmu hâum pâpġuain?”

²⁹ Sâmunje sâop. “Yamâ weke bâleje watmune ariap yuâmâ kârikje bâleje. Yâhâ yeje watne sâm hâum pâpguai. Yawu gârâmâ weke bâleje yuwuya âlâ ekmâmâ anjoân biwiyenaje Anitâhâlen kepeim ulitgunomai yanâmâ watjetâ denyenje nângâm gaiakmâ ariwuap.” Yawu sâop.

Yesuje ikjak mumbuap yakât sâop.

(Mataio 17:22-23 Luka 9:43-45)

³⁰⁻³¹ Yesuje den kâsikum ningiwe sâm otmâ menenekmu yok pilâm kapi ya pilâm Kapanaum kapiân arine sâm Galilaia hân yapâ ariwin. Mâtâwân ari tatmunje Yesu Anitâje hângângumu giop kasalipnaje sâp ki kâlep otmuâk kujetâ mum hilâm kalimbu hân kâlehen tatmâ mumuambâ yahatbuap yakât eknongop.

³² Eknongomu nângâmunje ki keterahop. Yakât otmâ yâhâpje âikune sâm otmunje umatje otmu pilâwin.

Huruje huruje manmâ yâhânom.

(Mataio 18:1-5 Luka 9:46-48)

³³⁻³⁴ Mâtâwân ari nengâlen gâtje âlâ me âlâje sâp patoen kunnenje pato otbuap yakât sâm pawarak guwarak otbin. Yakât sahangim ari Kapanaum kapi mewin.

Yâhâ Petorohât emelan yâhâ tatmunje Yesuje yuwu sâm âinongop. “Mâtâwân ya wongât sahangiai?” Yawu sâmu in den nângânâk tatbin.

³⁵ Yawu tatmunje yuwu sâm eknongop. “Yenambâ gâtje âlâ me âlâje kunyeje pato otne sâm otnomai yaje yehât nângâjetâ gemu huruje huruje manmâ hoj bayingimomai. Hoj bayingim manbuap lok yawuyakât nângâmunje ârândâje oap.” Yawu sâop.

³⁶ Yawu sâmu naom tipije âlâ gotnenjan kinop ya mem yâkâlen hâum yuwu sâm eknongop.

³⁷ “Lohimbi âlâ me âlâje tem lâunihim naom tipije yuwuya buku otbangingimomai. Lohimbi yaje otbangingin sâmu yan nâ buku otnihimomai. Otmu nâ otnihian sâmu awonje hângânohomu gewan yâk buku otbangingimomai.” Yawu sâop.

Lohimbi nengât ki nângâjetâ gemap yaje buku otningimomai.

(Luka 9:49-50)

³⁸ Yawu sâmu Yoaneje yuwu sâmu ekuop. “Lok pato, lok ondowân gâtje âlâje kutgan gohonmâ weke bâleje watyekmu gaiakmâ ariwi ya ekmâ nenje nângâm bâlewangim kuwangiwin.”

³⁹ Sâmu sâop. “Lok âlâ me âlâje kutnan nohonmâ kulân kulem âlâ menomai yaje yakât kakjan ki sâmu bâlenihimomai? Yakât otmâ lok yawuya ki kuyingimomai.

⁴⁰ Yakât yuwu sâmunje nângâjet. Lohimbi nombotnaje nengât ki nângâjetâ gemap yaje nengât buku manmai. Biwinaje yawu nanjan.

⁴¹ Yeje biwi nângân nângânyenaje nâ hikunekmâ nâhât den lâum mannomai. Yanâmâ manjetâ lohimbi âlâ me âlâje manmanyenje ekmâ nâhât hoj banihim mansai sâmu, buku otyingim tânyongonomai yakât hâmenje hâmbâi menomai. Yawu.”

Otjetâ bâleâk sâmu ki kendâyingimomai.

(Mataio 18:6-9 Luka 17:1-2)

⁴² “Yawu gârâmâ nimnaom titipâ yengâlen hâum sâmunje nângâjet. Lok âlâ me âlâje nimnaom titipâ nâhât pat manmai yu yengât mâtâp manguyingimomai. Yamâ hâmbâi matje umatje menomai.

⁴³⁻⁴⁴ Yakât torokatmâ sâwe. Bulâje hârenomaihât ki sâwe. Topje nângâjetgât yakât den âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâ bâtyenaje otmâ hilipgunomai. Yawu otmâ hilipgunjetâ bâtyenahât tosa yakât otmâ umut biwiyenje hem kâlâwân arimapgât ya hârem pilânomai. Hemgât kâlâp yaje ki bok sâwuap. Yâhâ lok mum tâtuk sâmu nane gorewaje nembuap yakât dopjeâk hâhiwin pato nângâm yâhâmbisâi. Topje yuwuhât yan. Wuân me wuânje

lok âlâ me âlâ dâiyekmu otrjetâ bâlemu hem kâlâpgât pat otmaihât ya pilâm biwiyenê Anitâhâlen katnomai. Yawu otmâ manman kârikne menomai.

⁴⁵⁻⁴⁶ Torokatmâ âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâne yu me ya eknâlem kâiyenane sururuk sâam ari otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgunomai yan kâiyenahât tosa yakât otmâ umut biwiyenê hem kâlâwân arimapgât ya hârem pilânomai. Hemgât kâlâp yanê ki bok sâuwuap. Yâhâ lok mum tâtuk sâamu nane gorewane nembuap yakât dopneâk hâhiwin pato nângâm yâhâmbisâi.

⁴⁷ Otmu âlâen hâum sâwe. Yâhâ lok âlâ me âlâne senyenê nombot me nombot yanê yu me ya eknâlem otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgunomai yan senyenahât tosa yakât otmâ umut biwiyenê hem kâlâpgât pat otmap sâam yakât âlâ gusuhutmâ pilânomai. Gusuhutmâ pilâm biwiyenê Anitâhâlen katmâ tem lâuwangim mannomai yamâ manman kârikne yingiwuap.

⁴⁸ Yawu gârâmâ hemgât kâlâp yanê ki bok sâuwuap. Yâhâ lok âlâ mum tâtuk sâamu nane gorewane nembuap yakât dopneâk hâhiwin pato nângâm yâhâmbisâi.

⁴⁹ Yâhâ hâhiwin ya ki pesuk sâyingiwuap.

⁵⁰ Yâhâ yengât topyenê teteâkgât den âlâen hâum sâamune nângânet. Nenâmâ kâtembe mem solân honmain yanâmâ sot ya nemunne launennan memap. Dop yawuâk yenâmâ lohimbî yengât hohetyenan mannomai yanâmâ manmanyenê eknêta heronê otbuap. Kâtembe yamâ ukenne. Yawu gârâmâ nenne heleen ki hikum ikaimunne yamâ pâlâmne otmap. Pâlâmne otbuap yamâ girawu otmunne yâhâpne ukenne otbuap. Yakât otmuâmâ yenê tem lâunihim buku orangim mannomai yanâmâ Anitâne yekmu ârândân otbuap.” Yawu sâop.

10

Lokne imbinê ki pilaknomai.

(Mataio 19:1-12 Luka 16:18)

¹ Yesunê yawu sâam eknongomu yapâ yahatmâ ari Yoran to hâtikgum Yuraia hânângen ariwin. Arimunne lohimbî dondâne denne nângâne sâam takanêta emelâk den kâsikum yingiminiop yawuâk kâsikum yingiop.

² Den kâsikum yingim tatmu Parisaio nombotnane taka “Den girawuyaen hâum sâamunne yan matne sâam tâpikgumu yanak den âiân katnom,” yawu nângâm yanak yuwu sâam âikuwi. “Mâtâp girawuya tap? Lok âlâ me âlâne imbilipyenê pilâyeknomaihât mâtâp âlâ tap me bia?” Yawu sâwi.

³ Sânetâ sâop. “Âinohoai yakât matne nâku âiyongomune sânet. Den yai yakât emelâk Mosenê girem den kulemgup ya sânetâ nângâwe.”

⁴ Sâamu sâwi. “Mosenê girem den âlâ yuwu kulemgup. “Lok âlâ me âlâne imbinê pilâwe sâam âlepne pilakdomawot yakât topne kulemgum wanmu miakmu watmu ariwuap.” Mosenê ya otnongât âlepne sâop.” Yawu sâwi.

⁵ Yawu sânetâ Mosenê den kulemgup yakât Yesunê yuwu ekyongop. “Tâmbâlipyenane biwiyenê kârikne otmu yenahâlâk nângâm manminiwi. Yakât otmâmâ Mosenê kuyingiwêhât otmâ ki kulemgup.

⁶ Gârâmâ kândikum emelâk Anitâne hân himbim kândikyotgop yan lohimbî yâhâp ya katyelehop.

⁷⁻⁸ Katyelekmâ den yuwu sâam ekyotgop. “Lok âlâ me âlâne âwâne mâmâne pilâyelekmâ imbinâit mandomawot.” Den yawu tap. Yawu gârâmâ orowâk manmâ biwi nângân nângânyetne konohâk otbuap. Yakât otmâ ki hionakmâ ikniâk ikniâk otdomawot.

⁹ Anitâne menduhuyelekmu konohâk olowot. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne ki hionyeleknomai.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu sâam ekyongomu arinetâ emelan yâhâ den sâop yakât sâam âikuwin.

11 Âikumunje yuwu sâop. Lok âlâ me âlâje imbiye yakât hâkâñ otmâ pilâm imbi ondop membuap. Yamâ lok yañe tosa umatje membuap.

12 Otmu imbi âlâ me âlâje lokje pilâm lok ondop membuap ya gurâ yawuâk tosa umatje membuap.” Yawu sâop.

Yesuje nan baralipyene lukuleyehop.

(Mataio 19:13-15 Luka 18:15-17)

13-14 Hilâm âlâen lohimbi nombotjañe nan baralipyene meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesuje kunyenjan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât ekuwi. Yawu otjetâ nenje yekmunje ki ârândâñ otmu kuyiñgiwin. Kuyiñgimunje Yesuje nenekmu ki ârândâñ otmu yuwu sâm eknongop. “Kâmbukje, ki kuyiñgiñet. Anitâje nimnaom titipâ me gin mandu yengât tihityene otmap. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen gañet.

15 Yakât sâmune nâñgâñet. Nimnaom titipâje Anitâhât den nâñgâm in yawu yâkâlen biwiyenjañe kepeimai. Yâhâ oai yakât dopñeâk âwâ mâmâlipyenjañe otnomai yamâ Anitâje meyekbuap.”

16 Yawu eknongom nimnaom titipâ ya âlâku ikñeâk ikñeâk lâuyekmâ kunyenjan mem Anitâje lukuleyehâkgât ulitguop.

Lok iri sikumyene pato tatyñgiop yâk yengât topyene.

(Mataio 19:16-30 Luka 18:18-30)

17 Otmu kâlâwahom arine sâm otmunje lok âlâ sururuk sâm taka yuwu sâm âikuop. “Bawapi, manman koko salek amboñe mansat. Yakât otmâ sârâ nâñgâwe. Nâñe girawu otmune ârândâñ otmu Anitâje manman kârikjahât pat kunihiwuap?”

18 Sâmu sâop. “Wongât nâhât “Manman koko salek amboñe” yat? Anitâ konohâk manman koko salek amboñe tatmap.

19 Yakât otmâ gâñe âinohoat yakât matje yuwu sâmune nâñgâ. Anitâje girem den Mose ekumu kulemguat ya sâlikum nâñgâmat me bia? Ya yuwu tap. Gâ lok nombotje ki yongorâ munomai. Otmu buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Kombo ki meyiñgiwuat. Hakyenjan ki sâwuat. Den perâk ki sâm kâityongowuat. Âwâ mâmâhe yetgât lauyetje lâum amutyetjan manbuat.”

20 Sâmu sâop. “Bawapi. Girem den sâm arat yuâmâ ñañanambâek lâum manmâ gaman.” Yawu sâop.

21 Sâmu sâop. “Yuwu otbuat. Senje âlâlâ pato tatgihiap ya kâsikum buku nombotje umburuk mansai ya yiñgiwuat. Yawu otmâ nâhâlen torokatdâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kuhihwuap.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu iri sikum me senje âlâlâ dondâ tatbañgiop yakât nâñgâmu biwiñe umatje otmu hâmeñe bâleop. Yawu otmâ yañak pilâm âlâengen ba ariop.

23 Ba arimu nengu kapi ya pilâm mâtâwân ari tatmâ Yesuje engatje kakñambâ olelem nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Lok iri sikum pato tatyñgiapñeâmâ Anitâhâlen biwiyenjañe kepeim tem lâuwangine sâm otjetâ hâi hâiñe otmap.” Yawu sâop.

24-25 Yawu sâmu nâñgâmunje ki keterakmu yakât den âlâen torokatmâ yuwu sâm eknongop. “Bukulipne, yuwu sâmune nâñgâñet. Pusiñe seloñ watmu pin pinñan arimu yan watmâ ba membe sâm hâum pâpgumap. Yakât dopñeâk lohimbi iri sikumyene pato tatyñgiapñe Anitâje tihityene olâkgât mâtâp ya watmâ arine sâm otjetâ hâi hâiñe otbuap. Lohimbi nombotje iri sikum pato tatyñgimap yañe yenhâlâk nâñgâmai. Lohimbi yawuyenjañe Anitâhâlen biwiyene katnomaihât nâñgâñetâ umatje otmap.” Yawu sâop.

26 Yawu sâmu nâñgâmunje sâtñe otmu yuwu sâm âikuwin. “Lohimbi girawu yañe otjetâ ârândâñ otmu Anitâje manman kârikjahât pat kuyiñgiwuap?”

27 Yawu sâmunje Yesuje sennenje topñanâk ekmâ yuwu sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sâm logât nâñgân nâñgân watmâ arinomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ Anitâhât topñe âlâ tap. Yakât otmâ yene yu me ya otne sâm yâkât nâñgân nâñgân watmâ

otnomaihât dop tap. Yâkne konok manman kârikne ya yingimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Bâe, nenâmâ senne âlâlâ kerek betbangim gâhâlen torokatmâ hâhiwin kakŋan manmâ gain.” Yawu sâop.

²⁹ Sâmu sâop. “Lohimbiŋe nâhâlen biwiyene katŋetgât lok âlâ me âlâne nâhât den lohimbi ekyongomaine âwâ mâmâlipyene, me imi garilipyene, me nan baralipyene, me hep torehenlipyene, me senne âlâlâ siminne tatyinŋiap ya kerek pilâm nâhât komolân torokatnomai.

³⁰ Yawu otmâ nâhât komolân torokatmâ mannomai yan lohimbi bâleŋeŋe yekŋetâ bâlemu mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin nâŋgânomai. Yawu otmâ nâhât lohimbi orop biwi konohâk hikuakmâ mannomai yanâmâ emelâk hep torehenlipyene orop herone otminiwi ya wangim herone pato kakŋan mannomai. Otmu hâmbâi Anitâne meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.

³¹ Otmu lohimbi nombotŋeŋe yeŋahâlâk nâŋgâŋetâ yahatmap yamâ Anitâne ki meyekbuap. Yâhâ nombotŋeŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ gemu huruŋ huruŋ manmai ya Anitâne meyekmâ ikŋan torokatyekbuap.” Yawu sâop.

Yesu ikŋak mumbuap yakât âlâkuâk ekyongop.

(Mataio 20:17-19 Luka 18:31-34)

³² Yesuŋe yawu sâmu eknongomu yapâ yahatmâ Yerusalem kapiâŋen yâhâwin. Mâtâwân yâhâm tatmâ umatŋe âlâlâ yâkâlen tetewuap yakât topŋe yuwu sâmu eknongop.

³³ “Yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yiwerene Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunŋe lok âlâne nâŋgâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yeŋât bâtyeŋan katnekbup. Bâtyeŋan katnekmu den âiân katnekmâ mumbomgât den sâmu hârenihinomai.

³⁴ Den sâmu hârenihim Roma lok yeŋgâlen katneŋetâ yâkne yuwu otnihinomai. Sennan gem tâpnohom, mem âlâlâ tuhunekŋetâ hâhiwin pato nâŋgâwom. Otmu benŋe howanân nohoŋetâ mumbom. Mumune hannohoŋetâ yan hilâm kalimbu pesuk sâmu yakât kakŋan mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâmu eknongop. Yawu sâmu eknongomu Yerusalem yâhânom yakât nâŋgâmunŋe biwinenŋe umatŋe otmu nâŋgâm ketet otbin.

Bukulipnenŋe yâk yeŋgât hon bayinŋinom.

(Mataio 20:20-28)

³⁵ Otmu sâp yan Yewerihât nanyâhâtŋe, Yakowo yet Yoaneŋe, Yesuhâlen ba yuwu sâmu âikuowot. “Bawapi, netŋe yu me yakât naŋgait ya sâmutŋe âlepŋe otnitgiwuatgât dop me bia?”

³⁶ Ekumutâ sâop. “Yetŋe biwiyetŋeŋe girawu naŋgawot ya sâmutâ nâŋgâwe.”

³⁷ Sâmu sâowot. “Sâp patoen gâŋe lohimbi kerek tihitnenŋe otdâ herone nâŋgâhihim mepaeheknom. Yanâmâ nâŋgânitgirâ orowâk tatmâ tângohomutŋe lohimbi kunlipyene mannomgât naŋgait.”

³⁸ Sâmutâ sâop. “Yakât topŋe ki nâŋgâm denâk sâmu yawot. Umatŋe âlâlâ tetenihimu hâhiwin nâŋgâwom yawuâk nâŋgâromawot me? Otmu hâhiwin kakŋan katneŋetâ sât gum mumbom yakât dopŋeâk sât gum mundomawot me?”

³⁹ Sâmu sâowot. “Ya âlepŋe yat. Umatŋe nâŋgâwualân net gurâ yawuâk nâŋgâromgât naŋgait.”

Sâmutâ sâop. “Bonŋanâk yawot. Umatŋe âlâlâ tetenihiwuawân hâhiwin nâŋgâm sât gum mumbom ya yet gurâ yawuâk nâŋgâm mundomawot.

⁴⁰ Yakât sâwe. Lok âlâ me âlâne tânnohoŋetâ kunlipyene mannom yakât Anitâ ikŋahâk nâŋgâmu tap.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâmu ekyotgomu yakât den pat nâŋgâmunŋe bâlemu Yakowo yet Yoane yetgât nâŋgâm bâleyitgiwin.

⁴² Nângâm bâleyitgiwin yakât Yesuñe nângâmu bâlemu den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok papatolipyenane nângâmai ðopñan lohimbi galemyongoneta yâk yengât amutyenjan manmâ hâhiwin kakñan manmai.

⁴³⁻⁴⁵ Yeñeâmâ papatolipyenane otyingimai yawu ki otnomai. Nâhât den lâum mansaiñe nâhât hon bam gam nâ tânohonetgât ki gewan. Nâñeâmâ lohimbi hon bayiñgim sârereyekmâ kinmune nohoneta mumbom. Mum yan tosayeñe pilâyingiwom. Yawu otbomgât awonñane âi sâm nihim hânghânnohomu gewan. Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâne bukulipyenane nângâyinginetâ yahalâkgât meneta huruñ huruñ otmu yâk yengât amutyenjan mannomai. Otmu yengâlen gâtñe âlâ me âlâne Anitâne nenekmu ârândân olâkgât nângâm yawuâk bukulipyene yengât hon bayiñginomai. Yawu.” Yawu sâop.

Yesuñe lok senñe bok sâsâne hengenñuop.

(Mataio 20:29-34 Luka 18:35-43)

⁴⁶ Yawu sâm eknongomu Yeriko kapi mewin. Otmu kapi ya pilâm yâhâmunñe lohimbi dondâne betnenñan watnenekbi. Arimunñe lok âlâ senñe bok sâsâne, kutñe Batimaio sâm, yamâ Timaiio nanñe, mâtâp ginñan talop. Tatmâ senñe âlâlâhât umburuk otmâ yanak lohimbi mâtâwân bam ganeta ulityongom tatminiop.

⁴⁷ Ulityongom tatmu lohimbi yanñe “Yesu takap,” sâñeta nângâm yahatmâ halahuop. “Yesu, Dawitihât sen, gâñe nâhât wehe nângânihi.” Yawu sâop.

⁴⁸ Yawu sâmu lohimbi gotñan kinbi yanñe kuwanñiwi. Kuwanñetâ witgum halahuop.

⁴⁹ Yesuñe ya nângâm mâtâwân kinmâ “Ekuñeta gaek,” sâm lohimbi ya ekyongop. Ekyongomu senñe bok sâsâne ya yuwu sâm ekuwi. “Gâhât yap. Yakât otmâ yahatmâ yâkâlen yâhâ.”

⁵⁰ Yawu sâñeta nângâm in yawu yahatmu dâim yâkâlen bawi.

⁵¹ Dâim yâkâlen baneta yuwu sâm âikuop. “Girawu otgihiwehât nanjat?”

Sâmu sâop. “Bawapi, sârâ senne hâreakmu ekbehât nanjan.”

⁵² Sâmu sâop. “Gâñe nâhâlen biwihe hikuat. Yakât otmâ den yat ya bulâne tetehihiâk.” Yawu sâmu yan senñe hâreakmu ekmâ Yesu betñan sâop.

11

Yesuñe Yerusalem kapiân yâhâop.

(Mataio 21:1-11 Luka 19:28-40 Yoane 12:12-19)

¹ Otmu yapâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotñan kapi yâhâp kutyetñe Betepahe otmu Betani sâm, ya Oliwa pumñan tap yan yâhâwin. Yan yâhâ Yesuñe hon bawayâhâtñe yâhâp yuwu sâm hânghânyotgop.

² “Kapi tipine ewapâ tap yan dongi nanñe âlâ hikum katñeta kinsap ya lok ki kakñan tatmai ya holañmâ mem geromawot.

³ Holañmutâ lok âlâne yuwu mon sâm âiyotgowuap. “Yet wongât taka yu holañsawot?” Yawu sâmuâmâ yuwu sâm ekuromawot. “Yiwereneñe âi teteap. Yakât otmâ patonetñane yu mendehât hânghânnotgomu takait. Mem arimutñeâmâ âi ya tuhum pesuk pilâmuâmâ mem âwurem takarom.” Yawu sâm ekuromawot.”

⁴ Yesuñe yawu sâm hânghânyotgomu yâhâ dongi nanñe ya emet âlâ hawiñan hikum katbi ya holañowot.

⁵ Holañmâ kinmutâ lok yan kinbiñe yelekmâ yuwu sâm âiyotgowi. “Bâe. Yet âlâne sâmu yu holañde sâm oawot?”

⁶ Yawu sâm âiyotgoneta yâku Yesuñe den ekyotgop yawuâk yawuâk sâm ekyongowot.

⁷ Ekyongomutâ nângâyitgineta holañmâ mem giowot. Mem gemutâ nenñe hâk katipñe kâlep katbin ya holañmâ lotohom kakñan katbin. Katmunñe kakñan yâhâ talop. Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

⁸ Yâhâmunje lohimbi dondâ hâruhuakbiŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ yahatmu yeŋe sâŋgum kâkâlep ya holaŋmâ mâtâp tete liŋgatmâ ariwi. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ âliwahap esenŋe hârem yaŋe liŋgatmâ ariwi. Liŋgatmâ ariŋetâ dongi yaŋe ya kakŋan tâlim tâlim ariop.

⁹ Otmu lohimbi kiŋgitŋe orowâk hâruhuakbiŋe yuwu sâŋ mepaewi. “Gâmâ tâmbânenŋe Dawiti sen. Gike ombeheâk ki takat.

¹⁰ Anitâŋe âi sâŋ gihiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Tâmbânenŋe Dawitiŋe olop yakât dopŋeâk galemnongowe sâŋ otmâ takat. Yakât nâŋgâm heronŋe otgihim mepaeheksain.” Yawu sâwi.

¹¹ Yawu sâŋetâ yapâ Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâmunje Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâop. Opon kâmbukŋan yâhâ senŋe âlâlâ mem aŋgi guŋgi otbi ya in yekmâ purik sâŋ giop. Otmu emetsenŋe potok sâwe sâŋ otmu yakât otmâ menenekmu ya pilâm Betani kapiân âwurem ge iwin.

*Lakop sâwaŋgimu hâlâlâŋ sâŋ kinop.
(Mataio 21:18-19)*

¹² Yan im yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin. Mâtâp arim tatmunŋe Yesu po waŋgiop.

¹³ Po waŋgimu senŋe pilâm lakop âlâ mâtâp giŋŋan kinop ya ehop. Ya ekmâ kehetŋe mem nembom sâŋ gotŋan ariop. Ari eksan mâne esen yambuŋaŋak pato otmu kehetŋe ki kinop.

¹⁴ Yawu kinop yakât yuwu sâop. “Âo, yu kehetŋe ki kinsap. Yakât otmâ lakop yukât kehetŋe âlâ ki menomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu nâŋgâwin.

*Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâm watyehop.
(Mataio 21:12-17 Luka 19:45-48 Yoane 2:13-22)*

¹⁵ Yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâmunje Yesuŋe dongi kakŋambâ kionŋmu yaŋak opon kâmbukŋan yâhâwin. Yâhâm yan opon kâmbukŋe kâlehen lohimbi senŋe âlâlâ aŋgi guŋgi otmâ hâmeŋe hâukum kinbi ya yekbin. Yekmâ Yesuŋe nâŋgâm bâleyiŋgim watyehop. Watyekmâ kakŋan tat tat, tewo, kembâ emetŋe tuhumi ya kâlehen katŋetâ talop, senŋe âlâlâyeŋe mem purik pilâyiŋgimu tiok taok otmâ kinbi.

¹⁶ Watyekmu tiok taok otmâ kinŋetâ yan lohimbiŋe senŋe âlâlâyeŋe ya lâuakmâ ba nombot ga nombot otmâ yaehen kionŋmai sâŋ mâtâp maŋguyiŋgiop.

¹⁷ Mâtâp maŋguyiŋgim kinmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yu oai yukât emet inânŋan Anitâŋe poropete âlâ ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nâhât opon yukât kâlehen yâhâ mepaeneknomai.”

Den sâop yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe yukât kâlehen tatmâ lohimbi kâityongom hâmeŋe mem yahatmâ aŋgi guŋgi otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune aŋgim bero emetŋe yawuya oap.” Yawu sâŋ ekyongop.

¹⁸ Yakât otmuâmâ hotom uminiwi yengât lok kunlipeŋe otmu Mosehât girem den kâsikumi ningiminiwiŋe den sâop yakât nâŋgâŋetâ bâlemu Yesu mem pâi emetŋan katne sâŋ otbi. Yamâ benŋe yuwu nâŋgâwi. “Lohimbi sesenŋâlâkŋe Yesuhâlen torokatmâ mansai. Otmu yâkŋe den sâmap ya nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu nâŋgâwaŋŋetâ yahatmap.” Yawu nâŋgâm mem pâi emetŋan katne sâŋ nâŋgâŋetâ umatŋe otmu pilâwi.

¹⁹ Yâhâ Yesuŋe yawu sâŋ ekyongomu nenŋe yahatmâ pilâyekmâ gem Betani kapiân ari iwin.

*Lakop âlâ kinop yakât Yesuŋe sâmu hâlâlâŋ sâop yakât topŋe
(Mataio 21:20-22)*

²⁰ Yan im yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin. Mâtâwân yâhâmunje Yesuŋe lakop yakât sâop yaŋe esenŋe mum hâlâlâŋ sâŋ kinop.

²¹ Yawu otmâ kinmu Petoroŋe ekmâ Yesuŋe lakop yakât sâop ya nângâmu tetemu yuwu sâm ekuop. “Bawapi, enda ek. Gâŋe oran lakop endakât sâon ya esenŋe mum hâlâlânŋ sâm kinsap.”

²²⁻²³ Yawu sâmu enŋatŋe kakŋambâ olelem nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Yeŋe yu me ya otne sâmmâ angoân biwi nângân nângânyeŋe Anitâhâlen kepeim ulitŋuŋetâ nângâyiŋgimu yanâmâ yakât bulâŋe tetemu eknomai. Yakât den âlâen hâum sâmune nângâŋet. Yeŋe pumŋe yukât Anitâ yuwu mon sâm ulitŋunomai. “Pumŋe yuŋe huhuakmâ orotok sâm giâk,” yawu sâm biwi yâhâp ki otmâek ulitŋunomai otmuâmâ nângânomai yawuâk tetewuap.

²⁴ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâŋet. Yeŋe yu me ya Anitâŋe sâmu teteâkgât nângâm ulitŋunomai. Yanâmâ biwiyeŋe kepeim yuwu nângânomai. “Nenŋe Anitâhâlen biwinenŋe kepeim ulitŋumunŋe nângâningimap yakât dopŋan teteningiwuap. Yawu.

²⁵ Yakât torokatmâ sâmune nângâŋet. Anitâ ulitŋunomai yanâmâ lohimbi nombotŋeŋe yen mem bâleyekbi ya yeŋgât tosayeŋe pilâyiŋginomai. Yawu otnomai otmuâmâ Himbim Âwâyeŋeŋe yeŋgât tosa ya gurâ yawuâk pilâyiŋgiwuap.

²⁶ Yâhâ lohimbi nombotŋeŋe yen mem bâleyekbi yakât nângâm matŋe kâpekyiŋginomai. Yawu otnomai yanâmâ Himbim Âwâyeŋeŋe yen gurâ otŋetâ bâlem gap yakât matŋe kâpekyiŋgiwuap.” Yawu sâop.

Yesuŋe âlâhât sâtŋât âi miop yakât ki ekyongop.

(Mataio 21:23-27 Luka 20:1-8)

²⁷ Yawu sâm yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâ opon kâmbukŋan yâhâwin. Yan yâhâmunŋe hotom uminiwi ya yeŋgât lok kunŋe, otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi, otmu Yura nengât papatolipnenŋe Yesuhâlen bam yuwu sâm âikuwi.

²⁸ “Gâŋe oran âlâhât sâtŋât otmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ lohimbi watyehon?”

²⁹ Sâŋetâ sâop. “Yeŋe âinohoai gârâmâ nâku âiyongowe. Âiyongomune den matŋe kâpeknihiŋetâmâ nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât topŋe ekyongowom.

³⁰ Yakât yuwu sâmune nângâŋet. Yoaneŋe âlâhât sâtŋât otmâ lohimbi toen katyehop? Anitâhât me ondop yeŋgât sâtŋât otmâ âi ya tuhuop? Ya sâŋetâ nângâwe.” Yawu sâop.

³¹ Yawu sâmu matŋe kâpekbaŋgine sâm pâpgum alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nenŋe yuwu mon sânom. “Yoaneŋe âi miop yamâ Anitâŋe âi sâm waŋmu tuhuop.” Yawu sânom yamâ matŋe yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehât den nângâŋetâ ki bulâŋe olop?” Yawu sâmu nenŋe matŋe girawu sâm kâpekbaŋginom? Anulaknom yakâ.

³² Otmu âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yeŋgât sâtŋât otmâ âi ya miop.” Yawu sânom yamâ lohimbi dondâŋe “Yoaneŋe Anitâhât poropete manmâ yâkât sâtŋât âi mem manop,” yawu nângâmai yakâ. Yakât otmuâmâ nenŋe yawu sânom yanâmâ lohimbi kinsai yuŋe nângâm nongonomai yakâ.” Yawu nângâwi.

³³ Yawu nângâm yuwu sâm ekuwi. “Yoaneŋe âlâhât sâtŋât âi meminiop ya nen ki nanŋain.”

Sâŋetâ sâop. “Nâku yawuâk. Nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

12

Wain kalam amboŋahâlen hâum sâop.

(Mataio 21:33-46 Luka 20:9-19)

¹ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok pato âlâŋe wain kâmetŋet sâm nep lok meyeŋop. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawamgum wain kâmetbi. Otmu wain toŋe ya mem mendâreŋetâ gewuapgât waŋga hâwiwi. Otmu emetyeŋe tuhuwi. Âi ya tuhum tiŋ pilâŋetâ nep ya galemgunomai sâm katyekmâ ikŋe âlâengen ari sâp kâlep manop.

² Arim sâp kâlep manmu wain kehetje ya puru pato kinmâ hululuŋ sâop. Yawu otmu ambonaje ikŋahât hâruhunihiŋet sâm hoŋ bawa âlâ yakembâek hâŋgângumu takaop.

³ Takamu wain galemje manbiŋe kum watŋetâ âwurem ariop.

⁴ Âwurem arimu yawuâk kalam ambonaje hoŋ bawa âlâ hâŋgângumu takaop. Hâŋgângumu takamu yâk gurâ yawuâk kum mem âlâlâ tuhuŋetâ âwurem ariop.

⁵ Yakât otmâ yawuâk kalam ambonaje hoŋ bawaŋe kalimbuŋe hâŋgângumu takamu kuŋetâ muop. Kuŋetâ mumu kalam ambonaje hoŋ bawalipŋe dondâhâlâk hâŋgânyongomu ariwi ya gurâ kerehâk yongonŋetâ muwi.

⁶ Aiop, kalam ambonaje biwiŋaje yuwu nâŋgâop. “Nine nanne ombe bisine hâŋgângumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Biwiŋaje yawu nâŋgâm ikje nanje hâŋgângumu ariop.

⁷ Hâŋgângumu arimu ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ patonenje ikje nanŋaje takap. Âwâne mumu yan kalam yuâmâ yâkŋe ambokuwuap. Yakât otmâ kumunje muâk. Kumunje mumu yanâmâ kalam yuâmâ nengât otbuap.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu sâm kum kekae topŋehen pilâŋetâ iop. Yawu.

⁹ Yawu otŋetâ kalam ambonaje taka girawu otbuap? Yâkŋe taka yongomu muŋetâ lok ondop meyekmâ kaweyenjan katyekmu kinnomai.

¹⁰ Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe hâŋgânnohomu gewan. Yakât poropete âlâŋe den yuwu kulemuop ya yeŋe ki mon sâlikum nâŋgâmai?

“Nep lokŋe emet tuhum nak âlâ ekŋetâ bâlemu mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâŋe lâum kânâŋgâmu kuhupin kârikŋe otmâ kinsap.

¹¹ Yâhâ emet tuhuwiŋe ekmâ yuwu nâŋgânomai. “Bâe, yuâmâ patoŋe nâŋgâmu teteap. Ekmunje sâtŋe oap.” Yawu nâŋgânomai.” Yawu kulemuop tap.

¹² Yesuŋe den âlâen hâum sâop yuŋe hotom uminiwi ya yeŋgât lok kunje otmu bukulipyenje yeŋgât topyenje miop. Yakât nâŋgâŋetâ biwiyenjan tâlimu Yesu mem pâi emetŋan katne sâm otbi. Yawu otbi yamâ lohimbi dondâ yan kinbiŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ yahalop. Yakât otmâ yâk yeŋgât nâŋgâm gorâyinŋimu pilâm gem ariwi.

Anitâhât pat sâm yu ya katmunje tatmap ya waŋnom.

(Mataio 22:15-22 Luka 20:20-26)

¹³ Otmu sâp yanâmâ Parisaioŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ gemu menduhuakmâ den yuwu sâm hikuwi. “Nenje den girawu yaen hâum Yesu âikumunje matŋe sâm tâpikguwuap? Matŋe sâm tâpikguwuap otmuâmâ Roma tembe lâu ekyongomunje mem pâi emetŋan katŋetâ tatbuap.” Yawu sâm den hikuwi. Yawu otmâ bukulipyenje nombotŋe otmu Herotgât âi lok nombotŋe Yesuhât topŋe ekŋetgât hâŋgânyongowi.

¹⁴ Hâŋgânyongonŋetâ Yesuhâlen taka yuwu sâm âikuwi. “Bawapi, gâhât topge nanŋain. Gâŋe den imbiâk ki sâmat. Den sâmat yamâ nâŋgâmunje bonŋeâk otmap. Otmu lohimbije girawu nâŋgâhiihai yakât nâŋgâm ki gorâhiihimap. Gâŋe lok âlâhât nâŋgârâ yahatmu âlâhât nâŋgârâ gemu yawu ki otmat. Otmu manman girawu manmunje Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap yakât den tâŋ tâŋâk eknongomat. Yakât otmâ wuân me wuân otnom yakât sârâ nâŋgâne. Roma lok âlâŋe kunnenje mansap, kutŋe Sisa sâm, yâhâmâ haonŋmâ ârândâŋ takesi waŋmain. Yawu gârâmâ yawuâk waŋmâ yâhânom me bia? Yakât gâŋe girawu nanŋat? Sârâ nâŋgâne.”

¹⁵ Yawu sâm âikuŋetâ biwiyenje ekmâ yuwu sâm ekyongop. “Yeŋe nâhâitŋe sâm tâpikguwuap sâm âinohoi me? Yawu gârâmâ kât nanje âlâ mem nihiŋetâ ekbe.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmu waŋetâ mem tiripyongom yuwu sâop. “Kât nanje yu ekŋet. Âlâhât towat kât nanje yuân tap? Me âlâhât kutŋe tap?”

Sâmu sâwi. “Roma lok patonenje, kutŋe Sisa sâm, yakâ.”

¹⁷ Sânetâ sâop. “Sisahât pat sâm yu ya katnetâ tap otmuâmâ yâk waŋnomai. Yâhâ Anitâhât pat sâm katnetâ tatmâ yâk waŋnomai.” Yawu sâm ekyongomu nâŋgânetâ sâtne otmu yahatmâ ariwi.

*Anitâne mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.
(Mataio 22:23-33 Luka 20:27-40)*

¹⁸ Ariŋetâ bukulipyeŋe, kutyeŋe Sarukaio sâm, yaŋe tohowi. Yâkne yuwu nâŋgâmai. “Anitâne mumuŋambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunne pesuk sâmap.” Yawu nâŋgâmai. Yâkne yakât topne nâŋgânehât Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwi.

¹⁹ “Bawapi, aŋgoân Moseŋe den kulemguop ya yuwu tap.

“Lok âlâne imbi âlâ memu naom ki mewangimu lok ya mumbuap. Mumu imiŋaŋe yâkât kambut ya galemgum yâkât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Moseŋe yawu kulemguop tap. Yakât topne sâm eknongohât yuwu sâmunne nâŋgâ.

²⁰ Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ aŋgoân atayeŋe kunŋaŋe imbi memu imbiŋaŋe naom ki mewangimu inâk manmâ muop.

²¹ Mumu imiŋaŋe atañahât kambut ya mem manmâ yâku in muop. Otmu imiyetŋaŋe kambutyetŋe ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop.

²² Otmu imi ata ya hârokne kambutyene yawuâk mem manmâ inâk muwi. Aiop, kambutyene yâku yawuâk muop.

²³ Imi ata nombolân yâhâp ya kerekne imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâne mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâne membuap. Yawu sâwi.

²⁴ Sânetâ sâop. “Anitâne poropetelipne otmu lok nombotne den ekyongomu kulemguwi yakât topne ki naŋgai. Otmu Anitâ ikne wâtne pato tatbaŋgiap yakât topne gurâ ki naŋgai. Yawu gârâmâ yeŋe nâŋgâm hilipgum den yawu yai.

²⁵ Anitâne lohimbi mem yahatyekbuap yanâmâ himbimân Anitâhât aŋelolipŋaŋe ki miakmai ya yeŋgât dop otmâ ikŋiâk ikŋiâk mannomai.

²⁶ Yâhâ Anitâne mumuŋambâ mem yahatyekbuap yakât topne yuwu sâmune nâŋgânet. Nak topŋan kâlâp semu laŋ laŋ sâop ya Moseŋe ekbe sâm gotŋan baop. Gotŋan bamu Anitâne yuwu sâm ekuop.

“Nâŋe Awaraham, otmu nanne Isaka, otmu sesene Yakop yâk yeŋgât kunyene tatmâ gaman.” Yawu sâm ekumu kulemguop.

²⁷ Anitâne Mose den ekumu kulemguop yakât topneâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenne manmâ gawi. Otmu yapâ torokatmâ manmâ gaŋetâ gaŋetâ benne nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnenne yamâ Anitâ. Topne yawu tap. Yamâ yeŋe den ya nâŋgânetâ keterakyiŋgimbâp.” Yawu sâop.

*Mosehât girem den ya girawu yaŋe kun kunne oap?
(Mataio 22:34-40 Luka 10:25-28)*

²⁸ Yesuŋe Sarukaio yeŋgât den yawu sâm purik pilâyŋgimu nâŋgânetâ sâtne dop. Otmu Mosehât girem den kâsikum ningiopne den ya nâŋgâmâmâ yahatmâ yuwu sâm âikuop. “Anitâne girem den Mose ekumu kulemguop yapâ gâtne girawu ya yakât nâŋgârâ yahatsap.”

²⁹ Sâmu sâop. “Anitâne girem den Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Isirae yen ekyongomune nâŋgânet. Anitâ ambonenne pato yâk ikne konok tap.

³⁰ Yakât otmâ nenne yâkâlen biwi nâŋgân nâŋgânnenne kepeim yâk konok mepaenom. Otmu yâkât lau konok lâum hoŋ bawangim yâhânom.”

³¹ Otmu den âlâmâ yuwu tap.

“Nenŋahât naŋgaŋgimunne yahatmap yakât dopneâk bukulipnenne yeŋgât nâŋgâmunne yahatbuap.”

Den yâhâp yan yunjeâmâ Anitâne den âlâlâ sâop ya hârohâk mem menduhuap.” Yawu sâop.

³² Sâmu sâop. “Bawapi, den bulâne sârâ nângâmune ârândân oap. Anitâ ikne konok kunnenje pato tatmap. Âlâ ki tap.

³³ Yakât otmâ nen biwi nângân nângânnenje yâkâlen kepeim tem lâuwanjim manmâ yâhânom. Yâhâ nennahât nannganjimunje yahatmap yakât dopneâk buku nombotne yengât nângâmune yahatbuap. Yawu gârâmâ Anitâne nângâningiâkgât nonin bulimakao me âlâlâ ya gâim hotom umain. Yawu otmâ den yâhâp yat yu lonngâem hotom umunje yakât Anitâne nângâmu dondâ bâlemap.” Yawu sâop.

³⁴ Yawu sâmu Yesune nângâmu ârândân otmu yuwu sâmu ekuop. “Gâne Anitâhât topne tipne nanjat. Yakât otmâ biwihanje yâkâlen kepeim manbuat otmuâmâ tihitge otmâ manman kârikjahât pat kuhihuwap.” Yawu sâop.

Yawu sâmu nângânetâ âlâ kândâkdâ dop. Otmu sâp yapâek Parisaio, Sarukaio otmu bukulipyenje Yesune den sâmu tâpikguâkgât ki âikuwi.

Anitâne hângângumu gewuap yakât Yesu âikuwi.

(Mataio 22:41-46 Luka 20:41-44)

³⁵ Yesune den matne yawu purik pilâwanjim yuwu sâmu Parisaio âiyongop. “Yengâlen gâtne Mosehât girem den kâsikum yingim yuwu sâmai. “Anitâne hângângumu ge tihitnenje otbuap yamâ Dawitihât senâmbâ tetewuap.” yawu sâmai. Den yawu tap yamâ nângâmune bulâne oap. Yamâ yeje yakât topne pâpgum mansai. Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet.

³⁶ Emelâk Wâtgât mâmânahât Heakne tâmbânenje Dawiti biwihan kionmu yuwu sâop.

“Anitâne nâhât patone yuwu sâmu ekuop. “Gâne nâhât gotnan ga kinmâ nâhât hahit mem kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.”

³⁷ Den yakât yuwu sâwe. Anitâne hângângumu gewuap yakât Dawitine yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yunjeâmâ “Yâkne hâmbâi ge galemnongowuap,” sâmai. Den sâmai yamâ Dawitine den sâop ya orop ki lâuaksawot. Yakât nângâmune keterahâkgât yeje eknohojetâ nângâwe.” Yawu sâop. Yawu sâmu âiyongomu matne sâne sâmu hâmu pâpgum pilâwi.

Parisaione orotmeme otbi yawu ki otnom.

(Mataio 23:1-36 Luka 11:37-54 Luka 20:45-47)

Hâmu pâpgum pilâmu arinetâ lohimbi nombotne yâkât den nângânetâ âilongo olop.

³⁸ Yawu otmâ den kâsikum yingim yuwu sâop. “Lohimbi nombotne neneknetâ yahalâkgât Mosehât girem den kâsikum yingimaine sângumyene kâkâlep mânunakmai yanje holu holu sâmu yâhâmu gemai.

³⁹ Otmu yehâhât nângânetâ yahatmu miti emetnan me lohimbi senyenjan ewanâk tatnehât nângâmai.

⁴⁰ Yawu otmâ imbi kambut emetyenambâ watyekmâ senje âlâlâyene kombo meyingimai. Yawu otmâ topyene kurihiakmâ lohimbi senyenjan kinmâ oain sâmu oain sâmu Anitâ mepaem den kâlep huhumai. Yawu otmai yakât hâmbâi Anitâne matne amoknan yingimu menomai. Yâk yengât topyene yawu tap yakât otmâ yâkne biwiyenan kionmahât biwiyene galemahom mannomai.”

Imbi kambut âlâne nanne kuriñ kuriñ yâhâp kalop.

(Luka 21:1-4)

⁴¹ Yawu sâmu ekyongomu nenje peren pilâmu ba tewetsenje kondoân katmai yakât gotnan kinbin. Kinmunje lok iri sikum pato tatyngiop dondâhâlâkne yâhâ tewetsenje mem kondoân katbi.

⁴² Yawu katnetâmâ imbi kambut âlâ senje âlâlâhât umburuk otmâ manopne nanne kuriñ kuriñ yâhâp mem yâhâ kalop.

43-44 Yesuŋe ya yekmâ eknongomu nenŋe gotŋan bamunŋe yuwu sâŋ eknongop. “Lok iri sikumyeŋe pato tatyinŋiapŋe tewetsenŋe nombotŋeâk katsai. Yâhâ imbi kambut yuŋeâmâ nanŋe kuriŋ kuriŋ yâhâp kârikŋe tatbangimap ya bâiŋe katsap. Yakât otmâ Anitâŋe imbi kambut yu ekmu âilonŋo oap. Yâhâ lok iri sikumyeŋe oropŋe tewetsenŋe nombotŋeâk katsai ya yekmu ki dopŋan oap. Yawu.” Yawu sâop.

13

Kasalipyeŋaŋe taka opon kâmbukŋe huhum itonŋe galanŋe menomai yakât Yesuŋe sâop.
(Mataio 24:1-2 Luka 21:5-6)

¹ Yawu sâŋ tiŋ pilâmu opon kâmbukŋambâ kionŋmâ yaehen gewin. Yaehen ge kambenenŋe kakŋambâ olelem opon kâmbukŋe ekmunŋe âilonŋo olop. Yawu otmu bukunenŋe âlâŋe yuwu sâŋ Yesu ekuop. “Pato, yu nâŋgâ. Opon kâmbukŋe pato nandoroŋe yu ekmunŋe senŋe âlâlâ kârikŋanak tuhuwi yaŋe âilonŋo lonŋo oap. Yakât gâŋe ekdâ girawu oap?” Yawu sâop.

² Sâmu sâop. “Opon kâmbukŋe yu ekŋetâ âilonŋo lonŋo oap yuâmâ hâmbâi kasalipyeŋaŋe taka huhum itonŋe galanŋe mem senŋe âlâlâ kâlehen tap yu mem ihilâk mahilâk tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatŋe topŋe topŋe teteyinŋiwuap yakât Yesuŋe sâop.
(Mataio 24:3-14 Luka 21:7-19)

³ Yawu sâŋ eknongomu ya pilâm pumŋe âlâ, kutŋe Oliwa sâŋ, yan gem yâhâwin. Yan yâhâ tatmâ opon kâmbukŋe yamâ turembe nombotgen kinsap gârâmâ ya ekmâ yakât den alahuwin.

⁴ Den alahum pilâm Petoro, Yakowo, Yoane otmu Anderea yâkŋe Yesu orop peren pilâm ba kinmâ yuwu sâŋ âikuwi. “Gâŋe opon kâmbukŋahât den eknongoat yakât bonŋe sâp girawuân tetewuap? Otmu tetewe sâŋ otbuap yan wuân kulem tetemu ekmâ nâŋgâmunŋe keterakningiwuap?” Yawu sâŋ âikuwi.

⁵⁻⁶ Sâŋetâ sâop. “Lok nombotŋaŋe taka den perâkŋe yuwu sâŋ kâityongonomai. “Nâmâ Anitâŋe hâŋgânnohomu ge mansan.” Yawu sâŋetâ lohimbî dondâŋe denyenŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâk yenŋâlen torokatnomai. Yakât otmâ enŋatyeŋan geŋetâ loholemai hât biwiyenŋe galemŋum mannomai.

⁷ Otmu sâp yan kapam gotyeŋan me kâlepŋehen, me wosapâ wosapâ tetewuap yakât nâŋgâŋe ki gorâyingiwuap. Yawu tetemu yanâmâ “Anitâŋe emelâk sâŋ kalop yakât bulâŋe teteap,” yawu nâŋgânomai. Otmu kapam topŋe topŋe tetemu yan yeŋe nâhâtŋe “Getek âwurem gewomap,” yawu ki nâŋgânomai.

⁸ Anŋoân lohimbî hânŋan kulemŋan mansai dondâhâlâkŋe kasa oranŋim ahonomai. Otmu mososonŋe hânŋan kulemŋan mososonŋe awawî guwawî membuap. Otmu po pato tetewuap. Yawu tetemu umatŋe topŋe topŋe teteyinŋiwuap yakât den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Imbilipyeŋaŋe naom mene sâŋ otmai yan naomŋe hâliliakmâ tatmu hâhiwin kakŋan kinmai. Yawu otmâ naom ya kionŋmu yanâmâ hâkyenŋe sânduk sâmap. Yakât dopŋeâk umatŋe topŋe topŋe teteyinŋiwuap yakât kakŋanâmâ âwurem gewom.

⁹ Yeŋe galem tiŋ tiŋ oranŋim mannomai. Mitihât kasaŋaŋe nâhât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm yen hakyenŋan sâŋ den âiân katyeknomai. Otmu yeŋe miti emetŋan yâhâ nâhât den pat sâŋ ekyongonŋetâ nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otmu yongom mem âlâlâ tuhuyeknomai. Mem âlâlâ tuhuyekmâ yan meyekmâ lok kunlipyeŋaŋe den sâŋ hâreyinŋinŋetgât yâk yenŋât senyeŋan katyekŋetâ kinnomai. Yâk yenŋât senyeŋan kinmâ nâhât den pat âlepŋe sâŋ tetem ekyongonomai.

¹⁰ Nâhât den pat yu lohimbî hânŋan kulemŋan manmaiŋe nâŋgâŋetgât yeŋe mem sâliwahom ari ekyongonomai ya Anitâŋe sâŋ kalop.

¹¹ Otmu ekyongonŋetâ lok nombotŋaŋe den ya nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otmu yen meyekmâ den âiân katyekmâ âi pâi tuhuyeknomai. Yawu otyinŋinŋetâ “Den mâtâpŋe girawu watmâ

sâm ekyongomunje nângânetâ keterakyiŋgiwuap,” yawu nângâm ki gorâyŋgiwuap. Sâp yanâmâ Awoŋnenŋaje iŋje Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge den âlâlâ nângân nângânyeŋan katmu nâhât den pat âlepŋe sâp kusânâmâ ekyongonomai.

¹² Otmu sâp yan umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap yakât yuwu sâmune nângânet. Imi ata yeŋahâk ahom hionaknomai. Yawu otmâ dâiakmâ lok kunlipyenŋe yeŋgâlen ari den âiân karaknomai. Yawu oranŋinetâ kunlipyenŋe mem âlâlâ tuhuyekmâ yongonŋetâ munomai. Otmu âwâ nan yâkŋe gurâ yawuâk oranŋinetâ yongonŋetâ munomai.

¹³ Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Yeŋe nâ orop biwinenŋaje kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yakât otmâ nâ mem âlâlâ tuhunekŋetâ hâhiwin nângâman yakât dopŋeâk yen gurâ hâhiwin yiŋginomai. Hâhiwin yiŋginŋetâ yanâmâ hâkyeŋe ki biuk sâwuap. Yeŋe kârihem kinmâ ki betnohonomai yanâmâ Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.” Yawu sâop.

*Yerusalem kapi itit kiom tuhuŋetâ kâwurumŋanŋak kinbuap.
(Mataio 24:15-28 Luka 21:20-24)*

¹⁴ Otmu torokatmâ yuwu sâop. “Emelâk emet inânŋan poropete âlâŋe den yuwu kulemguop.

“Kasalipyenŋe opon kâmbukŋan yâhâm orotmeme bâleŋe topŋe topŋe otnomai. Yawu otŋetâ yekmâ Yuraia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipŋenŋe pilâm iton galaŋ otmâ hewukŋehen ari misiŋguraknomai.” Yawu kulemguop.

Den kulemguop yu biwiyenŋan katmâ nângâm mannomai. Yawu mannomai gârâmâ kasalipyenŋe otŋetâ bâlewuap ya ekmâ yawuya otmâ yan hilipyongomaihât yahatmâ iton galaŋ otmâ hewukŋehen ari misiŋguraknomai.

¹⁵ Otmu Yerusalem kapi ambolipŋenŋe gurâ yawuâk sururuk sâp ari misiŋguraknomai. Yawu otmâ emetyenŋan âwurem ari itâ parenŋe miakne sâp yakât ki nângânomai.

¹⁶ Otmu lohimbî nep tuhuakmâ mannomainŋe âwurem taka emetyenŋan iri sikumyene miaknehât ki nângânomai. Yekmâ yapâek hewukŋehen ari misiŋguraknomai.

¹⁷ Sâp yanâmâ imbi tepdâ umat karat mannomai otmu ŋaŋa hewâk hewâhâk mem hikakmâ manŋetâ wâtyeŋe ki tiŋ tiŋ sâwuap yaŋe hiliwahomaihât yeŋe Anitâ ulitgunomai.

¹⁸ Otmu kasalipyenŋe to yambu sâpŋan takamai sâp Anitâ yawuâk ulitgunomai.

¹⁹ Kasalipyenŋe takanomai yanâmâ umatŋe pato nandorŋe kakyeŋan yâhâwuap. Kândikum Anitâŋe lohimbî katyelehop yapâek umatŋe yan yuwuya âlâ ki teteop. Yawu gârâmâ umatŋe kakyeŋan yâhâwuap yukât kakŋan yuwuya âlâ ki tetewuap.

²⁰ Anitâŋe iŋje lohimbilipŋe kerek hiliwahom metemaihât sâp ya mem tâlâwâk tuhuwuapgât sâp kalop. Yâhâ ki sâp kalop mâne lohimbî hârok muŋetâ hâmeyeŋe ki kinbuapgât dop tetembâp.

²¹ Otmu lok nombotŋenŋe nâhât yuwu sâp yen kâityongonomai. “Anitâŋe Yesu hângângumu âwurem ge tihitnenŋe otbuap sâop yamâ emelâk hângângumu endaken ge mansap, me wosaken me wosaken ge mansap,” sâp ekyongonŋetâ yâk yeŋgât den ya ki nângânomai.

²² Sâp yanâmâ lok perâkŋe nombotŋenŋe topyeŋe kurihiakmâ oain sâp oain sâp otmâ yuwu sâp ekyongonomai. “Nâ galemyeŋe manbehât Anitâŋe âi sâp nihim hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâp nâhât lohimbî bulâŋe yaŋe yâk yeŋgâlen torokatŋetgât kulem topŋe topŋe menomai. Yawu otŋetâ yekmâ betyiŋgim mannomai.

²³ Yawu gârâmâ yâkŋe engatyenŋan geŋetâ lohotŋe otmaihât emet inânŋan den ekyon-goan yu biwiyenŋan katmâ galem oranŋinomai.

*Yesuŋe âwurem gewuap yanâmâ anjelolipŋenŋe meneneknomai.
(Mataio 24:29-31 Luka 21:25-28)*

²⁴ Umatne topne topne tetewuap yanâmâ hilângât emetsenje otmu omongât emetsenje yamâ bok sâmu omoŋ sahakbuap.

²⁵ Omoŋ sahakmu pitu yaŋe himbimâmbâ pek sâmu genomai.

²⁶ Yawu otmu yanâmâ Anitâŋe yâhâpne hângânnohomu elem kulewoŋboŋ kakŋambâ gemune kulem âlâlâ tetewuap yan wâtne pato tetemu ekŋetâ ae seŋ seŋ otbuap.

²⁷ Sâp yanâmâ aŋelolipne hângânyongomune emetsenje gahaŋehen geheŋehen hân ewun embun nâhât pat manmâ arai ya kerehâk mem menduhuyeknomai.

Bândup baiako yakât dop

(Mataio 24:32-35 Luka 21:29-33)

²⁸ Sâp yan âwurem gewom yakât nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Nenâmâ bândup baiako ya huhuakmu ekmâ yanâmâ “Emet kinbe sâmu oap,” sâmain.

²⁹ Yakât dopŋeâk hâmbâi den yan yukât bulâŋe tetemu ekmâ yuwu sânomai. “Âo, yu Yesuŋe emet inânŋan den eknongop yakât bulâŋe tetemu eksain.” Yawu sânomai.

³⁰ Otmu den yan yuâmâ lohimbî âun yu mansai ki muŋetâek bulâŋe tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulâŋe bulâŋanâk tetewuap.

³¹ Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitâŋe kalop ya biatmâ metewuap. Yawu gârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikŋe tatmâ yâhâmbisâp.

Yesuŋe âwurem gewuap sâp ya ki naŋgain.

(Mataio 24:36-44 Luka 17:26-30,34-36)

³² Sâp pato tetewuap yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sâp gewom lohimbî kerekŋe yakât ki naŋgai. Otmu aŋelo himbimân tatmai yâkŋe gurâ yawuâk ki naŋgai. Otmu ninak gurâ ki naŋgan. Awoŋne himbim amboŋe ikŋahâk naŋgap.

³³ Sâp girawuân me girawuân âwurem gewom yakât ki naŋgai. Yakât otmâ biwi pâlâmŋe manmaihât den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgâŋet.

³⁴ Lok kutdâ âlâŋe emetŋe pilâm kapi kâlepŋehen ari tipŋe manmâ âwurem tohowuap. Yawu gârâmâ ariwe sâmu otmâ âi loklipŋe âi sâmu yŋŋim yuwu sâmu ekyongowuap. “Âi sâmu yŋŋian yu tiŋâk mem menomai.” Yawu sâmu lok âlâ mem “Hâŋgi yukât galem kin,” sâmu katmâ ariwuap.

³⁵⁻³⁶ Katmâ arimu yâkŋe galem kinbuap gârâmâ lok kutdâŋe sâp girawuân âwurem takawuap ya ki naŋgap. Omoŋ derep kâmbukŋan, me emet eŋgatŋe nâŋgâmu yan, me emetsâpŋe, me sâp girawuân me girawuân takawuap ya ki naŋgap. Yakât otmâ yâkŋe sen galemâk otmâ manbuap. Yâhâ yakât dopŋeâk nâŋe sâp girawuân taka yen meyebom ya ki naŋgai. Yakât otmâ biwi golâek manmâ âi sâmu yŋŋiwan ya tiŋâk mem mannomai.

³⁷ Yâhâ den yan yuâmâ yeŋgâlâk ki yan. Yen otmu hâmbâi lohimbî tetem mannomaiŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe nâhâlen kepeim mannomai kerek yeŋgât yan.” Yawu sâop.

14

Yesu muâkgât den sâmu hikuwi.

(Mataio 26:1-5 Luka 22:1-2 Yoane 11:45-53)

¹ Otmu Tihit tihit hombaŋ ya tâlâhuop. Otmu hombaŋ yakât kutŋe âlâmâ “Natik Hombaŋ” yawu sâmain. Hombaŋ ya tâlâhumu yanâmâ hotom uwi ya yeŋgât kunlipyeŋe otmu Mosehât girem den kâsikumu ningiminiwiŋe menduhuakmâ Yesu kumunŋe mumbuap sâmu yakât den hikuwi.

² Yawu otmâ benŋe yuwu sâmu alahuwi. “Yuâmâ Tihit tihit Hombaŋ otbuap. Yakât otmâ halihu lohimbî dondâŋe taka menduhuaknomai. Yawu gârâmâ sâp yan nenŋe Yesu mem pâi emetŋan katmunŋe tatmu lohimbîŋe eknomai yanâmâ kuk pato tetewuap. Yawu otmunŋe kuk pato tetemapgât yok pilâm in yawu mem kumunŋe mumbuap. Yawu sâmu den hikuwi.

*Yesuhât kunjan imbi âlâje to kuknje orop mem motelemu giop.
(Mataio 26:6-13 Yoane 12:1-8)*

³ Otmu Yesuje menenekmu Betani kapiân yan yâhâwin. Yan yâhâ lok âlâ, kutje Simon sâm, hâk bâle tetewangimu manminiop ya hengenjuop yâkât emelan yâhâ orowâk tatmâ sot newin. Sot nem tatmunje imbi âlâje to kuknje suk sukje âlâ, hâmeje yahat yahatje ya mem emelan tatbinân gaop. Ga manguje mem hindâm Yesuhât kunjan motelemu giop.

⁴ Motelemu gemu lok nombotjae ekjetâ bâlemu yuwu sâwi. “Wongât to kuknje suk sukje yu imbiâk mem motelemu kunjan giap. Ya ekmunje ki ârândân oap.

⁵ Nenje to yu âlepje mem arimunje lok nombotjae 1000 kina yawuyaje puluhujetâ yakât hâmeje mem ari lohimbî umburuk mansai yawu ya tânyongombâingât dop.” Yawu sâwi. Yawu sâm imbi ya ekmâ sâwi.

⁶ Ekmâ sâjetâ Yesuje nângâmu ki ârândân otmu yuwu sâm ekyongop. “Kâmbukje. Pilâjet. Imbi yujeâmâ kulem oap yukât nâje nângâmune âilonjo oap. Yakât yuwu sâmune nângâjet.

⁷ Lok umburuk mansai yamâ sâp kâlep manjetâ tânyongonomaihât dop tap. Yâhâ nâmâ sâp kâlep ki otmuâk pilâyekbom.

⁸ Nâmâ mumune lâmân hannohonomai yakât mâtâp menihim imbi yuje to kuknje suk sukje ya motelemu kunnan giap.

⁹ Yakât yuwu sâmune nângâjet. Nâhât den pat âlepje yu hânjan kulemjan ari ekyongonomai. Otmu imbi yuje kulem otnihiap yukât den pat ya gurâ yawuâk ekyongonjetâ nângânomai.” Yawu sâop.

*Yurasije Yesu betnehen kionjuapgât sâop.
(Mataio 26:14-16 Luka 22:3-6)*

¹⁰ Otmu sâp yan Yesuhât hoj bawalipje kâiân yâhâp manbin. Gârâmâ bukunenje âlâ kutje Yurasi sâm, yâkje hotom uminiwi yengât kunlipyeje yengâlen ariop. Ari Yesu menomai yakât hâmeje membuap yakât ekyongop.

¹¹ Ekyongomu nângâm heronje otmâ hâmeje wajnomai yakât ekuwi. Otmu girawu tuhum yok pilâm mejetâ lohimbije ki eknomai yakât nângâm manop.

*Yesuje hoj bawalipje orop sot newi.
(Mataio 26:17-25 Luka 22:7-14,21-23 Yoane 13:21-30)*

¹² Otmu emet hañ sâmu nenje yuwu sâm Yesu âikuwin. “Natik Homban tâlâhuap. Yakât otmâ hândâhân lama nanje âlâ gâim katmunje mem Anitâhât hotom unomai. Yawu gârâmâ emet wosan ari sot umunje orowâk nenom?” Yawu sâwin.

¹³ Yawu sâm âikumunje Yesuje bukuyâhâtnenneje yâhâp yuwu sâm hângânyotgop. “Yerusalem kapiân yâhâmutâ hoj bawa lok âlâ âsâpne lâuakmu ekdomawot.

¹⁴ Lok ya ekmâ betjan watmâ ari emet âlâen yâhâmu ekmâ yan yâhâromawot. Yâhâmâmâ emet yakât amboje yuwu sâm ekuromawot. “Nengât bawapinenjae yuwu yap. “Nâje hoj bawalipne meyekmune emet yukât biwine âlâen tatmâ sot um nenom yakât otmâ emet biwine ya tiripnotgorâ ekde.” Yawu sâm ekuromawot.

¹⁵ Yawu sâm ekumutâ lok yañe dâiyelekmâ emet biwine âlâ mem hengenjujetâ tap ya tiripyotgowuap. Tiripyotgomu yanâmâ senje âlâlâ mem dinjan tuhuromawot.” Yawu sâm hângânyotgomu yâhâowot.

¹⁶ Yâhâ Yesuje den ekyotgop ya watmâ senje âlâlâ mem dinjan tuhuowot.

¹⁷ Mem dinjan tuhumutâ emetsâpne otmu yan Yesuje menenekmu emelan yâhâ sot newin.

¹⁸ Nem tatmunje Yesuje yuwu sâop. “Sâmune nângâjet. Yeñe nâ orop manmâ lau konok nem buku oranjim manmain. Yamâ yengâlebâ lok âlâje betnehen kionmâ kasalipne yengât bâtyerjan mem katnekbua.” Yawu sâop.

19 Yawu sâmu nângâmunje biwinenje umatje otmu yakât topje nângâne sâmu nenje iknjiâk iknjiâk yuwu sâmu âikuwin. “Gâje nâhât yat me âlâhât yat?”

20-21 Yawu sâmu âikumunje yuwu sâmu eknongop. “Anitâje sâmu kulemgowi yakât bonje nâhâlen tetemu nohojetâ mumbom yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmuâmâ yengâlen gâtje âlâje oto konohân nâ orop sot nendomait yâkje yawu otnihiwuap. Yawu otnihiwuap yakât matje hâmbâi umatje dondâ membuap. Yakât otmuâmâ mâmâñaje ki mem ga katbâp yamâ mem ga kalop yawu nanjan.” Yawu sâop.

Natik newi.

(Mataio 26:26-30 Luka 22:15-20 1 Korinti 11:23-25)

22 Otmu sot nem tatbin yan Yesuje banja mem Anitâ mepaem motokmâ ningim yuwu sâmu eknongop. “Yu mem nejet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap.” Yawu sâmu mem ningimu newin.

23 Ningimu nemunje yanak wain to mem Anitâ yâhâpje mepaem gâim ningimu newin.

24 Ya mem nemunje yuwu sâmu eknongop. “Wain to yuâmâ nâhât hepne yawu oap. Gârâmâ nohojetâ hepne gemu mumbom Anitâje nâhât den sâmu kalop yakât bulâje tâñ tâñâk tetewuap. Yawu otmu lohimbî kerek yengât tosayenje Anitâje pilâyîngiwuapgât mâtâp tetem heñgeñguwuap.

25 Nâ sâp yiwerenje wain to yu yen orowâk ki nem yâhâwom. Yawu gârâmâ yu nemunje ki pesuk yap. Hâmbâi Anitâje âlâkuâk hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk nem yâhânom.”

26 Yawu sâmu tiñ pilâmu yapâ yahatmâ Anitâ mepaem kiki mewangim ya pilâm Oliwa pumjan yâhâwin.

Petoroje betbanjgiwuap yakât Yesuje sâop.

(Mataio 26:31-35 Luka 22:31-34 Yoane 13:36-38)

27 Mâtâwân yâhâm tatmunje yuwu sâmu eknongop. “Anitâje emet inânñan poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nâje sâmune lama yengât amboyeje ya kuñetâ mumbuap. Otmu yâk watmâ manmai ya hârok gem tiok taok otmâ arim kinnomai.” Yawu kulemguop tap.

Den yakât bonje yu tetewe sâmu oap. Yakât otmâ kasalipñaje taka menekñetâ yen kerekje kiñgityenjahât otmâ gem tiok taok otmâ arinomai.

28 Menekmâ ari nohojetâ mumbom yamâ benje mumuñambâ yahatbom. Mumuñambâ yahatmâ Galilaia hânân ari mambotyîngim tatmune yen aksihâk arinjetâ menduhuaknom.” Yawu sâop.

29 Yawu sâmu Petoroje matje yuwu purik pilâwanjiop. “Gâhât kasa takanomai yan yâkñeâmâ kiñgityenjahât otmâ arinomai. Yâhâ nâmâ bia, nâ ki pilâhekmâ ariwomgât nanjan.” Yawu sâop.

30 Sâmu sâop. “Nangat. Gâje omon yukâlâk nâhât “Ki nângâwanjian,” sâwuap. Yawu sârâ kalimbunje otbuap yan gokorok yâhâpje isewuap.” Yawu sâop.

31 Yawu sâmu kârikje otmâ yuwu sâop. “Nâmâ gâ orowâk tatdom. Yawu tetehihimu nâje gâ ki pilâhekmâ ariwom. Me kiñgitnahât gurâ ki otbom. Nâje gâhât topgahât âinohojetâ ki kurihiwom. Me gohone sâmu otnomai yanâmâ nâ orowâk tatmutje notgonomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu nenje gurâ yâkñe sâop yawuâk sâwin.

Yesuje Oliwa pumjan yâhâ âwâñe ulitguop.

(Mataio 26:36-46 Luka 22:39-46)

32 Ari kapi âlâ, kutje Gesemane sâmu, yan ariwin. Yan ari Yesuje yuwu sâmu eknongop. “Yen yuân tatñetâ nâje awon orop ba den tipiñe alahure.” Yawu sâmu yan ge tatbin.

33 Yan ge tatmunje Petoro, Yakowo, Yoane meyekmu yenjâk bawi. Ba kinmâ umatje tetewanjiwe sâmu olop yakât nângâmu biwiñaje umatje otmu yuwu sâmu ekyongop.

³⁴ “Yen yuân galem tatret. Hâkne biuk sâmu biwine umatne dondâ oap.” Yawu sâmu ekyongop.

³⁵ Yawu sâmu katyekmâ peren pilâm ge pare im Anitâne nângâmu umatne ya pesuk sâwanngiâkgât yuwu sâmu ulitguop.

³⁶ “O Awon, gâmâ yu me ya otbe sâmu ki hâmu pâpgumat. Umatne yu tetenihiwe sâmu oap ya nângârâ ki teteâkgât nangan. Yawu gârâmâ nâhât ombe watmâ ki otbuat. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâmu.

³⁷ Yawu sâmu yahatmâ âwurem ba yekmu aman pâlâmne injetâ mândeyekmâ Petoro yuwu sâmu ekuop. “Simon, aman pâlâmne im tat yukâ. Nâ yiwerene pilâyekboman. Yakât pâlâmne ki ot.”

³⁸ Yawu sâmu ekum benne yuwu sâmu. “Biwiyeñeâmâ hewewen oap. Yâhâ wâtyeñeâmâ houñ sâmu aman iai. Yen lohotne otmâ pilânekmaihât golâek tatmâ Anitâ ulitguñet.” Yawu sâmu.

³⁹ Yawu sâmu ekyongom benne peren pilâm ba kinmâ angoân sâmu yawuâk sâmu Anitâ ulitguop.

⁴⁰ Ulitgum pesuk pilâm âwurem ba houñ bawalipne yeksan mâne aman pâlâmne iwi. Yawu injetâ mândeyehop. Mândeyekmu yahatmâ anulakmâ den biaek otbi.

⁴¹ Yawu otretâ benne kalimbuñe peren pilâm ba Anitâ ulitguop. Ulitgum pesuk pilâm âwurem ba mândeyekmâ yawu sâmu ekyongop. “Bâe, yen nanngai me? Wongât aman pâlâmne im tai. Emelâk Anitâne yu otbomgât hângânnohomu gewan. Yakât topne teteâkgât kasalipnane menekmâ ari hilipnohonomai yakât sâp tâlâhuap.

⁴² Bâin, yen yahatmâ enda yeknet. Nâhât den halop alahum kinsai. Gârâmâ yengâlen gâtne betnehen kionsapne taka kinsap. Yakât yahatretâ ba yekne.” Yawu sâmu.

Yesu mewî.

(Mataio 26:47-56 Luka 22:47-53 Yoane 18:3-12)

⁴³ Yawu sâmu eknongomu yanâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Yura nengât papatolipnennane lok sesengâlâk hângânyongonetâ bukunenñe Yurasine dâiyekmu Yesu mene sâmu takawi. Takanjetâ nen orop ahomaingât nângâm kapamgât wahap miakmâek takawi.

⁴⁴ Lok takawi ya Yurasine kulem girawu otmu menomai yakât yuwu sâmu ekyongop. “Yesu parahumune ekmâ yanâk ga mem arinomai.” Yawu sâmu ekyongom dâiyekmu takawi.

⁴⁵ Gotnennan takamâmâ kasa ya kinnetâ Yurasine Yesu gotnan ga parahum yuwu sâmu. “O, patone, mandâ manman.”

⁴⁶ Yawu sâmu parahumu yanâk ga Yesu mewî.

⁴⁷ Menjetâ kinmu yanâk nengâlen gâtne âlâne yahatmâ tewetne mem hotom uminiwi ya yengât kunyehât houñ bawañe ya ândâpne nombot ya topnambâek kârâm hâreop.

⁴⁸ Kârâm hâremu Yesune yuwu sâmu âiyongop. “Yen unam tewet otmu kapamgât sâtne metne âlâlâ mem takai. Yene nâhât lok bâlene sâmu menekne sâmu takai me? Me lok bâlene âlâlâ kune sâmu takai? Ya ekmune bâleap.

⁴⁹ Hilâm ârândâñ nâmâ Anitâhât opon kâmbuknan yâhâ den kâsikum yingim gaman. Yan bân menekbâi yamâ emet inânñan Anitâne poropetelipne den ekyongomu kulemgowi yakât bulâne yu teteap.” Yawu sâmu.

⁵⁰ Yawu sâmu ekmunne hâknenne biuk sâmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbin.

⁵¹ Tiok taok otmâ arim kinmunne yanâmâ lok sihan âlâ sângum kaok latmâ kinopne betyehen ariop.

⁵² Betyehen arimu ekmâ mem hilipgum sângumneâk mem kon pilânetâ hâk barak yahatmâ sururuk sâmu ariop.

Yesu muâkgât den hakñan sâwi.

(Mataio 26:57-68 Luka 22:54-55,63-71 Yoane 18:13-14,19-24)

⁵³⁻⁵⁴ Nenâmâ kerehâk kingitnennjahât otmâ gem tiok taok otmâ arim kinmunje Petoroñe ikñiâk betyenehen tihâk ariop. Otmu hotom uminiwi ya yengât kunyenje yâkât emelan Yesu mem ariwi. Mem ariwi sâp yan hotom uminiwi ya yengât lok kunlipyene otmu Yura lok nengât kunlipnenje otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi ya kerekne emet yan yâhâ menduhuakmâ kinbi. Yan yâhâ menduhuakñetâ tembe lâu emet yakât galem kinbiñe kâlâp uñetâ semu nângâm ikaiakmâ tatbi. Yawu otmâ tatñetâ Petoroñe yâk yengât hohetyenjan ba kâlâp nângâm ikaiakmâ talop.

⁵⁵⁻⁵⁶ Otmu emet yan yâhâ menduhuakbiñe girawu tuhumunje muâkgât nângâm den golâ topñe topñe gahaem hakñan sâwi. Yawu otmâ lok dondâñe den girawuân hâum sâñetâ kunlipyenane nângâñetâ ârândân otbuap yakât pâpguwi. Den sâm ariwi yanje ki lâuahop.

⁵⁷ Yâhâ lok nombotñane yahatmâ yuwu sâm hakñan sâwi.

⁵⁸ “Lok yuñeâmâ den âlâ yuwu sâmu nângâwin. “Opon kâmbukñe emelâk tuhuwi yuâmâ nâ niniâk liakum yâhâpñe hilâm kalimbu kâlehen tuhum manguwom. Lok âlâ me âlâñe ki tânnohowuap.” Yawu sâop.” Yawu nângâm tâpikgum hakñan sâwi.

⁵⁹ Otmu den sâwi yanje gurâ ki lâuahop.

⁶⁰ Otmu hotom uminiwi ya yengât kunyenane yahatmâ kinmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Gâ wongât otmâ den âlâlâ âihohomunje yakât matñe ki kâpeksat? Yawu otdâ ekmunje ki ârândân oap.” Yawu sâop.

⁶¹ Yawu sâmu benje Yesuñe olotoñak kinop. Olotoñak kinmu witgum âikuop. “Bâin, witgumâk âihohowe. Gâ Anitâñe ikñe nanñe bulâñe ya hângângohomu ge yu mansat me bia? Sârâ nângâne.” Yawu sâop.

⁶² Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ Anitâñe hângânnohomu gewan. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâñe wâtñe nihim âlâkuâk hângânnohomu elem kulewoñboñ kakñambâ âwurem ge yengât kunyenje tatmâ yâhâmbisâm. Sâp yan Anitâhât wâtñe ya nâhâlen tetemu eknomai.” Yawu sâop.

⁶³ Yawu sâmu den ya nângâmu bâlemu yahatmâ ikñe sângum mem duhatmâ bukulpñe yuwu sâm ekyongop. “Bâin, den kâmbukñe hâlililñe sâmu nângâmunje pesuk yap.

⁶⁴ Ikñahât nângâmu yahatmu Anitâhât kawenjan kinbe sâm oap. Yakât otmâ girawu tuhunomgât nanñai?” Yawu sâm âiyongop.

Âiyongomu den yakât alahu gulahu otñetâ biwiyene konohâk otmu yuwu sâwi. “Bâin, yu otmu bâleapgât muâkgât nanñain.” Yawu sâm hârewañgiwi.

⁶⁵ Sâmu hârewañgim nombotñane yahatmâ tâpguwi. Tâpgum gâtñane sângum âlâ mem senñe sâhâm kâtâpñetâ kinop. Senñe sâhâm kâtâpgum ândâpñe huhuwi. Ândâpñe huhum nombotñane yuwu sâmu âikuwi. “Bâin, ândâpge âlâñe huhuap? Yakât sârâ nângâne.” Yawu otñetâ pesuk sâmu tembe lâu emet yakât galem kinbiñe kum me âlâlâ tuhuwi.

Petoroñe Yesu betbañgiop

(Mataio 26:69-75 Luka 22:56-62 Yoane 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Yawu otbaññetâ Petoro yâhâmâ yawuâk kâlâp nângâm ikaiakmâ talop.

⁶⁷ Tatmâ yanâk hotom uminiwi ya yengât lok kunyenahât hoñ bawa imbi âlâñe towatñe ekmâ yuwu sâm ekuop. “Âe, gâmâ Yesu Nasaret amboñe orop manñetâ yekman.” Yawu sâm ekuop.

⁶⁸ Yawu sâmu nângâm kurihakmâ yuwu sâop. “Âe, gâñe den yakât ki nanñan. Gâñe den yat yakât topñe ki nângâm henñengan.” Yawu sâm yahatmâ pilâyekmâ endunâken ba kinmu yanâk gokorok isiop.

⁶⁹ Gokorok isemu imbi yanje yâhâpne ekmâ lok yan kinbi ya yuwu sâmu ekyongop. “Wâe, lok yuâmâ Yesu bukulipne orop manjetâ yekman.”

⁷⁰ Yawu sâmu Petoroje yâhâpne kurihiahop.

Kurihiakmu sâp kâlep ki otmuâk yan kinbije Petoro towatne ekmâ yuwu sâwi. “Wongât kurihiaksat? Gâhât towatge gekmâ nanjain. Bulânanâk gâmâ Galilaia ambonje.” Yawu sâmu ekuwi.

⁷¹ Yawu sâmu ekujetâ kurihiakmâ yuwu sâop. “Bâin, yuwu sâmune nângânet. Nâ Anitâhât senjan kinmâ den membom otmuâmâ yâkne matne nihiwuap. Lok yai yakât nâje bulânanâk ki nângâwanjian.” Yawu sâop.

⁷² Yawu yan mâne yanâk gokorok yâhâpne isiop. Gokorok isian mâne Yesune emet inânjan den ekuop ya nângâmu teteop. “Gâje nâhât “ki nângâwanjian” sârâ kalimbune otbuap yan gokorok yâhâpne isewuap.” Yawu sâop ya nângâmu tetemu isiop.

15

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14 Luka 23:1-5 Yoane 18:28-38)

¹ Otmu emet hanj sâmu yan hotom uminiwi ya yengât kunlipyene, Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Yura nengât kunlipnenje hârokne in yawu menduhuakmâ Yesu muâk sâmu den hikuwi. Yawu otmâ Yesu bânjan sâhâm dâim Roma yengât kiap âlâ, kutne Pilato sâmu, yâkât den sâsâ emetjan ariwi.

² Dâim Pilatohâlen arinetâ yâkne yuwu sâmu âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “On, den bulâne yat.” Yawu sâop.

³ Yawu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenane den golâ topne topne sâmu Yesu hakjan sâwi.

⁴ Yakât otmâ Pilatoje Yesu yuwu sâmu âikuop. “Den topne topne gâhâlen kârâm pilai. Yakât otmâ girawuhât otmâ matne ki kâpekyingiat?”

⁵ Yawu sâmu den biaek kinop. Yawu kinop yakât Pilatoje ekmâ sâtne olop.

Pilatoje Yesu muâkgât sâmu hârewanjiop.

(Mataio 27:15-26 Luka 23:13-25 Yoane 18:39-19:16)

⁶ Otmu Tihit tihit hombanj ârândânâk Pilatoje yuwu otminiop. Lok tosa otjetâ pâi emetjan katyeknetâ tatminiwi yapâ gâtne âlâ me âlâhât lohimbine nângânetâ dopjan otmu lok âlâ holanjbuat sâminiwi ya holanjekmu geminiwi.

⁷ Yâhâ sâp yan lok bâlene âlâ, kutne Barawa sâmu, yâkne kapam ahowiân lok âlâ kumu muop. Yakât otmâ pâi emetjan mem katjetâ tatmâ gaop.

⁸⁻¹⁰ Yawu gârâmâ Pilatoje yuwu nângâop. “Lohimbi dondâje Yesuhât nângânetâ yahatmap. Yakât otmâ hotom umai ya yengât kunlipyenane nângânetâ bâlemu yanak muâkgât sâmu hârewanjim nâhâlen mem takai.” Yawu nângâop. Yâhâ lohimbine kinjitne orowâkne yâkâlen ari menduhuakmâ pâi emetjan tatbi yapâ gâtne âlâ holanjmu giâkgât ekuwi. Ekujetâ yuwu sâmu âiyongop. “Nâje Yura yengât lok kutdâ yu holanjmune giâkgât nanjai me bia?” Yawu sâmu âiyongop.

¹¹ Yawu sâmu âiyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenane lohimbine Pilato ekujetâ Barawa holanjmu giâkgât engatyanan gewi. Yakât otmâ lohimbine yanje Barawa holanjmu giâkgât ekuwi.

¹² Yawu ekujetâ Pilatoje yuwu sâmu âiyongop. “Yawu gârâmâ yengât lok kutdâ yakât girawu otbanjiwomgât nanjai?” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâmu yahatmâ den yuwu halahum sâwi. “Yâk howanân kum kânângânetâ muâk.”

¹⁴ Sânetâ sâop. “Wuân otmu bâleopgât yawu yai?” Yawu sâmu âlâkuâk yahatmâ sâwi. “Howanân kum kânângânetâ muâkgât nanjai.” Yawu sâmu sâmu hârewi.

¹⁵ Otmu Pilatonje lohimbi yaŋe ikjahât nângânetâ yahalâkgât lauyenan mem tembe lâulipne ekyongomu Barawa holaŋetâ gem ariop. Otmu Yesu mem kândâtne lawitnetâ hepjak kiŋ pisilin sâop. Yawu otnetâ Pilatonje hângânyongomu howanân kujetâ muâkgât mem ariwi.

Tembe lâulipnane Yesu mem âlâlâ otbanjiwi.

(Mataio 27:27-31 Yoane 19:2-3)

¹⁶ Tembe lâulipnane yahatmâ Yesu mem ya pilâm emet âlâen katnetâ talop. Yawu otmâ tembe lâu bukulipnye meyeknetâ ga menduhuakbi.

¹⁷ Menduhuakmâ hâk katipne kâkâlep, kuriŋ takop takop yamâ lok kutdâne mânunjakmâ manminiwi yawuya mem mânunbanjiwi. Yawu otmâ tâk âlâ sâtne metne, hatman yawuyaŋe mem goŋgoŋgum lok papato yengât nerenden ya dop kum kunjan kepeim âlihitanjiwi.

¹⁸ Yawu otbanjim gotjan ba senjan gem girinbanjim yuwu sâam ekuwi. “Bâe, Yura yengât lok kutdâ pato. Yakât otmâ torokatmâ mangât nanjan.” Yawu sâam senjan gewi.

¹⁹ Senjan gem kundennan tâpguwi. Tâpgum kapam âlâ mem kunjan lawitbi.

²⁰ Senjan genetâ dopjan otmu hâk katipne kuriŋ ya mem tuhum pilâm ikne hâk katipne mem mânunbanjim yanjak mem howanân kum kânângâne sâam dâim ariwi.

Yesu howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Luka 23:26-43 Yoane 19:17-27)

²¹ Dâim mâtâwân arim tatnetâ lok âlâ takamu ekbi, yamâ kutne Simon sâam, Alesande yet Lupu yetgât âwâyetne. Yâhâmâ Kirene hânân gâtne. Mem tetem Yesu wâtne houŋ sâopgât sâwanjinetâ Yesuhât howan ya tângum mem lâumu orowâk ariwi.

²² Ari hân âlâ, kutne Golihata sâam, yan ariwi. Kut yakât topneâmâ “Lok Kunne Hahitne,” yawu.

²³ Yan ari Yesuŋe hâhiwin dondâ nângâmapgât wain to otmu to ŋasin bâlene, kutne Miri sâam, ya orop menduhum gâim wanjetâ nemu ŋasinbanjimu ukum pilâop.

²⁴ Ukum pilâmu yâkât hâk katipne tuhum pilâmâmâ ikne howanân kum kânângânetâ kinmu hâk katipne ya mem “Âlâne miakbuap?” sâam mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katnetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhum kutnye ikniâk ikniâk yan kulemgum amanân mânunjetâ giop. Mânunjetâ gemu mem gulip malap tuhum yapâ pepa âlâ mejetâ kut teteop yaŋe miahop. Yawu otbi.

²⁵ Yâhâ omoŋânâk 9 kilok otmu yan howanân kum lâum kânângâwi.

²⁶ Yawu otmâ howan yakât kunjan yuwu kulemgum katbi. “Lok yuâmâ Yura yengât lok kutdâ.” Yawu sâam kulemguwi.

²⁷ Otmu sâp yanâk lok komborâ yâhâp yotgom lâum kânângâyeleknetâ nombot nombot kinowot.

²⁸ Yawu otbi yan Anitâne emet inânjan den sâop yakât bonne teteop. Den yamâ yuwu. “Nâne nine hoŋ bawa hângângumune gemu lohimbine eknetâ lok bâlene yawu olop.” Yakât bonneâmâ lok bâlene yâhâp orop yongom lâum kânângâyeknetâ kinbi.

²⁹ Otmu lohimbi nombotnane mâtâp ya watmâ howan hâlânâmâ arim takawine Yesu ekmâ lauyeŋe butelim yuwu sâawi. “Bâe, gâne emelâk yuwu sârâ nângâwin. “Opon kâmbukne yamâ nâne liakum hilâm kalimbu biwinjan tuhum manguwom,” yawu sârâ nângâwin.

³⁰ Yawu gârâmâ howanâmbâ kâpehkmâ ge.” Yawu sâawi.

³¹⁻³² Yawu sânetâ benne hotom uminiwi ya yengât kunlipnye otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwiŋe senjan gem yuwu sâam alahuwi. “Lok yuâmâ Anitâne hângângumu ge Yura nengât tihitnenne otmâ kutdânenne mansap sâamai. Lok yuŋe lohimbi nombotne tânyongmu ekmain. Yâhâ girawu otmâmâ ikneâmâ ki tânahom howanâmbâ kâpehkmâ giap? Kâpehkmâ gemu eknom otmuâmâ biwinenne yâkâlen katmâ tem lâuwânjinom. Yâhâ ki kâpehkmâ gewuawâmâ yuwu sâanom. “Âo, lok yuâmâ

imbiâk otmap.” Yawu sânom.” Yawu sâm senñan gewi. Senñan genjetâ lok bâleñe yotgom kânâñgâyelekñetâ nombot nombot kinowot yâkñe gurâ yawuâk senñan giowot.

Yesu muop.

(Mataio 27:45-56 Luka 23:44-49 Yoane 19:28-30)

³³ Otmu hilâm kârikñan, 12 kilok olop yan, Anitâñe nâñgâmu emetsenñe ya omoñ sahapop. Omoñ sahakmâ yapâ ari emetsâpñe 3 kilok otmu emet lañinñe âlâkuâk pilâop.

³⁴ Yawu otmu Yesuñe kândâtñe kuwihakmâ Yura nengât denân yuwu sâm halahuop. “Eli, Eli lama sapaktani,” yawu sâop. Sâop yamâ topñe yuwu. “O, Awon, wongât nâñgâm kâkâsuk otmâ betnihiat?” Yawu sâop.

³⁵ Yawu sâmu lohimbi nombotñane nâñgâm tâpikgum yuwu sâwi. “Eliahât mon sâm ahom kuakmâ tap.”

³⁶ Yawu sâñetâ hohetyenñan gâtñe âlâñe sururuk sâm ari sâñgum âlâ mem nak bâtbâtñe potonñan pân pân kepeim yañe wain to bâleñe yan katmâ mem yâhâ launñan kalop. Yawu otmâ bukulpñe yuwu sâm ekyongop. “Eliañe himbimâmbâ ge tânguâkgât nâñgâm kutñe kunsap mon?. In ekne.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâmu Yesuñe den kârikñe halahum yañak muop.

³⁸ Otmu emelâk lohimbi inñane opon kâmbukñe yakât biwiñe ekmai sâm sâñgum kâlep pato hikunjetâ ya kâtâpguminiop. Sâñgum yañe pânambâek tok sâm hâreakmâ nombot nombot otmu tetekñan olop.

³⁹ Yesu muop sâp yan tembe lâu ya yengât kunyeñe âlâ hâlâñmâ kinopñe ekmu âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâop. “Lok yuâmâ Anitâhât nanñe bulâñe.” Yawu sâop.

⁴⁰ Otmu imbi nombotñe peren pilâm endâñân ba kinbi ya yengât hohetyenñan kinbi ya yengât kutyeñe Salome, otmu âlâmâ Maria, Matala kapiân gâtñe, otmu âlâmâ Mariahât kut nambenñe otmu yâkât nanyâhâtñe yâhâp, kutyetñe Yose otmu imiñe Yakowo yâhâmâ lok sihan.

⁴¹ Imbi yongonsan yamâ Yesu orop Galilaia hânân manmâ hoñ bawanñim gawi. Yâhâ imbi nombotñeâmâ Tihit tihit homban ya ekne sâm Yerusalem kapiân Yesu orowâk yâhâwi yañe kinbi.

Yesu lâum ari hanguwi.

(Mataio 27:57-61 Luka 23:50-55 Yoane 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Otmu lok âlâ, kutñe Yosep sâm, yâkât topñeâmâ yuwu. Lok yamâ Arimata kapi yapâ gâtñe. Emelâk Parisaio, Sarukaio otmu Yura nengât papatolipnennane yâk orop menduhuakmâ den otminiwi. Yakât otmâ lohimbi sesengâlâkñe nâñgâwanñetâ yahalop. Otmu Anitâñe ikñe hoñ bawa hâñgângumu ge Yura nengât lok kutdâ otmâ tihitnenñe otmâ yâhâwuap yakât biwiñane mem mambotmâ manmâ gaop. Topñe yawu. Yâhâ Yesuñe muop yan lohimbi kerekñe Tihit tihit Homban emet hañ sâmu tetewuap yakât nâñgâm sot kâle otmu senñe âlâlâ mem dinñan tuhuwi. Yakât nâñgâm Yosepñe ikñe hâkñahât tihitñe ki nâñgâm Yesu lâum ari hanguwe sâm Pilatohâlen ari tetewanñiop.

⁴⁴ “Yesu muap,” sâm ekumu nâñgâm Pilatoñe engat yâhâp olop. Yakât otmâ tembe lâu âlâñe ari ekma taka sâmu nâñgâwe sâm hoñ hâñgângumu ariop.

⁴⁵⁻⁴⁶ Ari ekma âwurem taka “Emelâk muap,” sâm Pilato ekuop. Ekumu Pilatoñe Yosep nâñgâwanñiop. Nâñgâwanñimu yâkñe sâñgum kaok âlâ puluhuop. Yawu otmâ bukulpñe meyekmu ari howanâmbâ Yesu mem sâñgum yañe katipguwi. Katipgum lâum ari kât mâtâpñe âlâ, dikin yawuya, yamâ emelâk kusânma mem tingâlonjetâ kinop yan lâum ari katbi. Lâum ari katmâ kât âlâ lâum hâpunñetâ ba mâtâpñe ya mañguop.

⁴⁷ Mañgumu arinjetâ Maria Matala kapiân gâtñe otmu nambenñe, Yose mâmâñe, orop yan tatmâ ehowot.

16

Yesuŋe mumuŋambâ yahalop.

(Mataio 28:1-8 Luka 24:1-12 Yoane 20:1-10)

¹ Tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp ya pesuk sâmu Maria Matala kapiân gâtŋe, nambeŋe ya Yakowo mâmâŋe, otmu Salome yâkŋe Yesu pirinom sâm kendiŋân ari to kukŋe suk suk âlâ puluhwi.

² Puluhum emet âlâen yâhâ iwi. Otmu haŋ sâmu yahatmâ sumângen ariwi. Mâtâwân arim yenîak alahu gulahu otmâ yuwu sâwi.

³ “Yâhâlen kât pato nandorŋe hâpunŋetâ mâtâpŋe ya maŋguop. Yakât otmâ âlâŋe tânnongom kât ya hâpunŋetâ kâlehen banom?” Yawu sâwi.

⁴ Yawu sâm alahum ariwi. Ari senyeŋe pilâm eksain mâne kât pato ya emelâk hâpunŋetâ mâtâpŋe ya tetekŋan kinmu ekbi.

⁵ Ekmâ kâlehen yâhâwi. Kâlehen yâhâm lok sihan âlâ hâk katipŋe kaok kâlep mânuŋahop yaŋe tatmu ekbi. Ekmâ umutyenŋe ariop.

⁶ Lok yaŋe yuwu sâm ekyongop. “Yen kiŋgityenahât ki otŋet. Yesu Nasaret amboŋe howanân kuwi ya ekne sâm takai ya naŋgan. Yâhâmâ yuân ki tap. Emelâk mumuŋambâ yahatmâ arap. Ga gewâkŋeâk ekŋet.

⁷ Ekmâ arimâmâ Petoro otmu hoŋ bawalipŋe nombotŋe ya yuwu sâm ekyongonomai. “Yâhâmâ emelâk mumuŋambâ yahatmâ Galilaia hânângen ari tap. Yawu gârâmâ yen yawuâk ari yâk penewaŋginomai.” Yawu sâm ekyongonomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâm ekyongomu kiŋgityenahât otmâ kâi bâtyeŋe sân sân sâm yapâ pilâm sururuk sâm ba ariwi. Ari lohimbî nombotŋe yakât ki ekyongowi.

Yesuhât den pat âlepŋe Marekoŋe kulemguop yakât den potonŋe âlâ lok âlâŋe yuwu kulemguop tap.

Yesuŋe Maria Matala kapiân gâtŋe tetewaŋgiop.

(Mataio 28:9-10 Yoane 20:11-18)

⁹ Tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp ya pesuk sâop. Gârâmâ emet haŋ sâmu yanâmâ Yesuŋe mumuŋambâ yahalop. Otmu Maria Matala kapiân gâtŋe, ikŋak emelâk weke bâleŋe nombolân yâhâp watyekmu yâkâlebâ gahaeakmâ ariwi. Anŋoân yâkâlen tetewaŋgiop.

¹⁰ Tetewaŋgimu yanâmâ yâkŋe ari Yesuhât hoŋ bawalipŋaŋe menduhuakmâ yâkât we bâle nâŋgâm tatbi ya yuwu sâm ekyongop.

¹¹ “Yesuŋe mumuŋambâ yahatmâ tetenihiap,” sâm ekyongomu nâŋgâŋetâ porap olop.

Yesuŋe hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp teteyitgiop.

(Luka 24:13-35)

¹² Otmu yakât kakŋan Yesuŋe hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp mâtâwân teteyitgiop. Teteyitgimu ekmutâ kun kundennâŋe âlâ olop.

¹³ Lok yaŋe ekmâ âwurem sururuk sâm ari bukulipyetŋe yakât ekyongomutâ nâŋgâŋetâ yawuâk porap olop.

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe den bâiŋe ekyongop.

(Mataio 28:16-20 Luka 24:36-49 Yoane 20:19-23)

¹⁴ Otmu sâp âlâenâmâ Yesu hoŋ bawalipŋe kâiân konok hârohâk menduhuakmâ sot nem tatbin. Nem tatmunŋe Yesuŋe teteningiop. Otmu mumuŋambâ yahatmu ekmâ taka bukulpennâŋe eknongonŋetâ nâŋgâmunŋe porap olop yakât Yesuŋe den sâningiop.

¹⁵ Otmu yuwu sâm eknongop. “Den kâsikum yinŋim gan yu mem hânŋan kulemŋan ari lohimbî kâsikum yinŋinomai.

¹⁶ Kâsikum yinŋinŋetâ nâŋgâŋetâ bonŋe otmu biwiyenâŋe nâhâlen kepeinŋetâ toen katyeknomai. Lohimbî yamâ sâp pato tetemu âwurem ge meyekmune orowâk tatmâ yâhâmbisâin. Yawu gârâmâ lohimbî nombotŋaŋeâmâ nâhât den pat ya nâŋgâŋetâ ki

bonje otmu biwiyenje alitmâ mannomai yamâ sâp patoen Anitâje matje umatje yingimu menomai.

¹⁷ Lohimbi nâhâlen biwiyenje kepeim mannomaijeâmâ nâhât wâtnan kinmâ kulem topje topje yuwu menomai. Nâhât wâtnan kinmâ weke bâleje watyekjetâ gahaeakmâ arinomai. Otmu nimbilamyenje purik sâmu den ango sânomai.

¹⁸ Otmu sâtnje metje topje topje otmu hambe gumbamje ki hilipyongonetâ munomai. Otmu lohimbi kundat umatje teteyingiwuap ya gurâ tânyongonetâ âlepje otnomai.” Yawu sâm eknongop.

Yesu himbimân yâhâop.

(Luka 24:50-53 Aposolo 1:9-11)

¹⁹ Yawu sâm eknongomu pesuk sâmu Anitâhâlen âwurem yâhâop. Yâhâmu Anitâ âwâje orop dop konohâk tawot.

²⁰ Otmu yakât kakjan kutdânenenje mâmâje otningimu kapi tipi tapi tatmâ arap ya hawamgum yâkât den pat âlepje lohimbi ekyongom manbin. Yawu otmâ kulem topje topje memunje ekmâ den pat ya nângâjetâ bonje olop.

Luka Yesuhât Den Pat Âlepņe Lukaņe kulemguop.

O bukune Teopilo,

¹ Yesuņe hohetnennņan manmâ kulem topņe topņe memu lohimbi yâk orop manmâ ya ekbiņe den pat âlepņe ya kâsikum ningiwi.

² Den pat ya lok sesengâlâkņe kulemguwi.

³⁻⁴ Otmu nâņe gurâ den pat ya topņambâek nâņgâm heņgenġum kulemġum katġihian. Yakât otmâ pepa yu sâlikumâmâ aņġoân Yesuhât den pat kâsikum gihiwi ya nâņgâm heņgenġuwuat. Den pat ya yuwu tap.

Aņelo âlâņe Sakaria yâkâlen teteop.

⁵ Emelâk lok kutdâ âlâ, kutņe Herot sâġm, yâkņe Yuraia ambolipņe yeņġât kunyeņe otmâ galemyongom manop. Sâp yan Anitâhât hotom uminiwi ya yeņġâlen ġâtņe lok âlâ, kutņe Sakaria sâġm. Yâhâmâ Awiahât senâmbâ ġâtņe. Yâkņe imbi âlâ, kutņe Elisapet sâġm, ya miop. Yâhâmâ Aron yâkât senâmbâ ġâtņe.

⁶⁻⁷ Otmu lohimbi yuņe inâk kâsi manmâ ġam sombo olowot. Yawu manmâ tem lâuwaņġim ġamutâ Anitâņe yelekmu ârândâņ olop.

⁸ Yâhâ Anitâhât hotom uminiwiņe amboņan amboņan hotom um ġaminiwi.

⁹ Otmu hotom u uhât sâp ya tâlâġumu Sakaria mem katņetâ opon kâmbukņahât biwiņe âlâen yâhâ hotom uop.

¹⁰ Hotom uop sâp yan lohimbi nombotņeņe opon kâmbukņe yakât dâmân kâlehen yâhâ kinmâ Anitâ ulitguwi.

¹¹ Ulitġum kinņetâ Anitâhât aņelo âlâ, kutņe Gawirie sâġm, hotom uminiwi yakât alata bonâņgen tetem kinop.

¹² Tetem kinmu Sakariaņe ekmâ pârâk pilâop.

¹³ Yawu otmu aņelo yaņe yuwu sâġm ekuop. “Sakaria, ki kiņġitġahât ot. Imbihaņe naom miâk nâņgâm Anitâ ulitġum ġamat. Yakât otmâ Anitâņe nâņġâhihimu imbihaņe naom membuap. Naom yakât kutņe Yoane sâġm kunbuat.

¹⁴ Tetewuap yan lohimbi kiņġitņe orowâkņe yet orop heroņe nâņġâwaņġinomai.

¹⁵ Nanyetņe yaņe tem lâuwaņġim manmu Anitâņe nâņġâwaņġimu ârândâņ otbuap. Târârâhâk manmâ to kârikņe ki nembuap.

¹⁶ Yawu manmu Anitâhât Wâtġât mâġmâņahât Heakņe mâġmâņe otbaņġimu Isirae lohimbi kuwikyekmu Kutdâ Anitâhâlen biwiyeņe kepeim mannomai.

¹⁷ Emelâk embâņân Anitâhât poropete âlâ, kutņe Elia sâġm, yaņe yâkât wâtņan kinmâ yu ya otminiop ya Anitâņe ekmu ârândâņ otminiop. Yakât dopņeâk nanyetņeņe manmâ Kutdâhât mâġâp mewawņġiwuap. Yâhâ âwâlipyeņe nan baralipyeņe kuk otyiņġimai ya biwiyeņe mem huruņ tuhuyiņġimu kaok oraņġinomai. Otmu lohimbi kunyeņe kârikņe otmâ Anitâhât den kumai ya ekyongomu orotmemeyeņe bâleņe pilâm tem lâuwaņġim mannomai. Nanyetņeņe yawu otmâ Kutdâhât mâġâp mewawņġiwuap. Yawu.”

¹⁸ Yawu sâġmu, Sakariaņe yuwu sâġm âikuop. “Net emelâk sombo oait. Yakât otmâ ġâhât den ya nâņgâm biwi yâhâp oan. Girawu otmâ yakât nâņġâmune bulâņe otbuap?” Yawu sâop.

¹⁹ Sâġmu sâop. “Aġonakmune nâņġâ. Nâ Gawirie, Anitâhât hoņ bawaņġiman. Yâkņe hâņġânoġomu ġe den yu ekġoġoan.

²⁰ Yawu gârâmâ den ekgohomune nângâm biwi yâhâp oat yakât matje den biaek manbuat. Yâhâ den ekgohoan yukât bulâje tetewuawânâk lauhe hâreakmu den otbuat.” Yawu sâm yanâk biatmu, lok sombo ya ikñiâk kinop.

²¹ Lok sombo ya opon kâmbukñan yâhâ sâp kâlep talop. Yakât otmâ lohimbi yaehen kinbiñe “Girawu otmâ kâihumboñ ot tap?” sâm mambotbañgiwi.

²² Yawu otñetâ yâk yengâlen ge den ekyongowe sâm otmu engatje manguakmu kopa olop. Kopa otmâ kinmu ekmâ yuwu sâwi. “Opon kâmbukñan yâhâmu Anitâje biwiñe mem purik pilâwanjimu kulem âlâ tetemu eksap mon?” Yawu sâñetâ den sâwe sâm bâtñajak kai toka olop.

²³ Otmu nep sâpñe pesuk sâmu kapiân âwurem gem ariop.

²⁴⁻²⁵ Otmu yakât kakñan imbiñe ya tepñe olop. Tepñe otmâ yuwu sâop. “Anitâ Kutdâje nângânihimu tepne oan yakât otmâ ki anulakbom.” Yawu sâm emetñanâk tatmu emetsenñe mome pesuk sâop.

Anjelone Maria yâkâlen teteop.

²⁶ Emetsenñe mome pesuk sâmu yan, Anitâje anjelo, kutje Gawirie, ya yâhâpñe hângângumu giop. Hângângumu ge Nasaret kapi Galilaia hânân tap yan imbi sihan âlâ, kutje Maria sâm, ya tetewanjiop.

²⁷ Yâhâ imbi sihan ya Dawitihât senâmbâ gâtñe yakât otmâ lok âlâ, kutje Yosep sâm, yâkât pat kuwanjinetâ manop.

²⁸ Anjelo yañe tetewanjim yuwu sâop. “Anitâje nângâhihim mâmâñe otgihiap yakât otmâ biwihane herone otbuat.”

²⁹ Yawu sâm ekumu nângâm kiwilim biwiñane yuwu nângâop. “Den eknohoap yakât topñe girawu?”

³⁰ Biwiñane yawu nângâmu yuwu sâm ekuop. “Anitâje nângâhihiap. Yakât otmâ biwihe sânduk sâek.

³¹ Gâñe tepge otmâ naom membuat yâkât kutje Yesu sâm kunbuat.

³² Lohimbiñe yâkât nângâwanjinetâ yahatmu “Anitâ pato nandoroñe yâkât nanñe” sânomai. Otmu emelâk embânân Kutdânenñe Anitâje tâmbânenñe Dawiti lok kutdâ sâm katmu bukulipñe galemyongom manop. Yakât dopñeâk Anitâje nange âi sâm wanjmu

³³ Yakop sen nengât kunnenñe kinmâ tihitnenñe otbisâp.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâop. “Nâ lok orop ki mansan. Yakât otmâ den yat yakât bulâje girawu tetewuap?” Yawu sâop.

³⁵ Sâmu sâop. “Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwihan gemu Anitâje mâmâñe otgihimu tepge otmâ naom membuat. Yakât otmâ naom ya koko salehâk manbuap. Yawuhât lohimbiñe ekmâ kutje “Anitâhât nanñe” sâm kunomai.

³⁶⁻³⁷ Den âlâ torokatmâ sâmune nângâ. Anitâje yu ya otbe sâm yakât ki hâum pâpgumap. Yawu otmâ bukuhe Elisapet kâsi manmâ gamap ya nângâwanjimu tepñe otmâ manmâ gamu emetsenñe nombolân konok pesuk yap. Imbi kâsi sâmai ya yawu tetewanjiap.” Yawu sâop.

³⁸ Sâmu sâop. “Nâ Kutdâhât hoñ bawa imbi. Yakât otmâ den yat ya bulâje teteâkgât nanjan.” Yawu sâmu anjelone pilâm ariop.

Mariane Elisapet arim ehop.

³⁹ Sâp kâlep ki otmuâk Mariane Sakaria imbiñeit yetgâlen ariwe sâm kapine pilâm kapi âlâ Yuraia hân yakât halângen tap yan ariop.

⁴⁰ Yan arim yâk yetgât emelan yâhâm Elisapet ekmâ herone otbañgiop.

⁴¹ Herone otbañgimu yanâk tepñe kâlehen naom talop yañe kâlâwahomu nângâop. Yawu otmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe Elisapet mâmâñe otbañgimu bukune yuwu sâm ekuop.

42-43 “O bukune, Anitâne gâ nângâhihim mâmâne otgihiap. Yakât otmâ imbi kerekne gâhât nângâhihiñetâ yahatbuap. Otmu naom membuat ya Anitâne mâmâne otbañgimu tihitnenne otmu Kutdânenne sâm tem lâuwañgim mannom. Nâmâ imbi inñe mansan. Yamâ gâne nâhâlen takarâ nângâmune âlâ kândâkdâ oap.

44 Taka nohondâ yanâk naom tepnan tap yuñe kâlâwahomu nañgan.

45 Otmu den âlâ torokatmâ sâmune nângâ. Anitâne añelo âlâ hângângumu ge den ekgohop yakât bulâne tetewuap yakât nângâm biwi yâhâp ki oat. Yawu otmâ biwi herone nañgat.” Yawu sâop.

Mariañe Anitâ mepaem herone otbañgiop.

46 Yawu sâmu Mariañe yuwu sâm ekuop.

47-48 “Nâ Anitâhât hoñ bawa mansan. Yawu gârâmâ Kutdâne Anitâ tihitnenne otmapne nângânihim mâmâne otnihiap. Yakât otmâ lohimbi komotne komotne tetem mannomaiñe nâhât nângâñetâ yahatmu “Anitâne nângâwañgiap,” sânomai.

49 Anitâ Manman koko salek Amboñane mâmâne otnihim kulem miap yukât nângâmune ewe membe otmu mepaem mansan.

50 Otmu lohimbi âlâ me âlâne Anitâhât nângâm tem lâuwañgimai ya wawaeyekmap.

51 Wâtne pato nandoroñe tatbañgiap. Yakât otmâ yu yakât ki pâpgumap.

52 Lohimbi yeñe eñgatyeneâk watmâ manmâ hâkyeñe mepaeakmai ya mem ge katyekmap. Otmu lok kutdâlipyeneñe lohimbi mem bâleyekmai ya mem ge katyekmap. Mem ge katyekmâ lok geheñe ya mem yâhâ katyekmap.

53 Otmu lok iri sikumyene orowâk ya misihem manmai ya mem ge katyekmu umburuk otmâ manmai. Yâhâ lohimbi po manmai ya tihityene otmâ sot kâle yingimap.

54 Emelâk embâñân tâmbâlipnenne yengât pat kuyingioñe ya mem mete tuhum Isirae lohimbi nengât tihitnenne otmâ gamap.

55 Yawu otmâ tâmbânenne Awaraham yâkât pat kuwañgiop. Pat yakât bulâne nen yâkât sen nengâlen teteap. Yawu.” Yawu sâop.

56 Mariañe yawu sâm Elisapet ekuop. Otmu yâk orop manmu emetsenñe kalimbu pesuk sâmu kapiñehen âwurem ariop.

Yoane teteop.

57-58 Maria âwurem ariop yakât kakñan Elisapetne nanñe miop. Yâhâ Kutdâne nângâwañgimu nanñe miop yakât nângâm hep torehenlipne otmu kapi ambolipñane herone nângâwañgiwi.

59 Otmu hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu yan hep torehenlipñane menduhuakmâ naom yakât hâkñahât undip tuhuwañgine sâm, âwâne Sakaria, yâkât kutne membuat sâwi.

60 Yawu sâñetâ mâmâñane kuyingim yuwu sâop. “Bia, kutne Yoane sâm kunom.” Yawu sâop.

61 Yawu sâmu yuwu sâm ekuwi. “Âlepne yat yamâ bukulipge me hep torehenlipge yengât kut âlâ yawuya ki tap.”

62 Yawu sâm kuañgiwi. Otmu “Âwâñane girawu nañgap?” sâm bâtyeneñe kai toka otmâ tape kiripi mem wañbi.

63 Tape kiripi mem wañetâ yuwu kulemguop. “Kutne Yoane sâm kunom,” yawu kulemguop. Kulemgumu ekmâ nângâñetâ âlâ kândâkdâ olop.

64 Yawu otmâ Sakariahât laune hâreakmu Anitâ mepaeop.

65-66 Yawu otmâ Anitâne naom ya mâmâne otbañgim ikne den biwiñan katmu lohimbi ekyongowuap yakât sâm mepaeop. Kulem yawu teteop yakât nângâñetâ sâtne otmu kapi ambolipñane yakât den pat sâm haok tuhuñetâ lohimbi Yuraia halângen manmâ ariwiñe nângâm yuwu sâm alahuwi. “Naom yu lok otbuawân girawu otbuap?” Yawu sâm nângâwi.

Sakariaje Yesuhât sâmb ekyongop.

⁶⁷ Sakariaje Anitâ mepaeop yan Wâtgât mâmânahât Heakje biwiñe mem hewewen tuhumu yuwu sâop.

⁶⁸⁻⁶⁹ “Ambonenje Anitâje nen lohimbilipje manman bâleñambâ menenekmâ tihitnenje otbe sâmb tâmbânenje Dawiti yâkât senâmbâ gâtje âlâ kânângâwuap. Yawu otmâ mâmâje otbañgimu yâkje manman âlepñan katnenekbuap. Yakât otmâ mepaene.

⁷⁰⁻⁷¹ Yâhâ kasalipnenje nongom itit kiom tuhuningimaihât sâreerenekmâ tihitnenje otmu mannôm.

⁷² Yakât nângâm emelâk embâñân tâmbâlipnenje yengât pat kuyiñgiop yakât ki nelâmguop. Ya mem mete tuhumbâlipnenje ekyongomu kulemguwi.

⁷³⁻⁷⁴ Yâhâ yâkje kasalipnenje yengât bâtyeñambâ menenekmu biwinenje sânduk sâmb tem lâuwanñgim manmâ yâhânomgât pat Awarahamgât kuwanñgiop.

⁷⁵ Yakât otmâ nen Isirae lohimbije tem lâuwanñgim ki kiñgitenñahât otmâ manmâ yâhânom. Yawu otmâ uwawapje bia manmunje nenekmu ârândâñ otbuap.” Yawu sâmb mepaeop.

⁷⁶⁻⁷⁷ Otmu den âlâ torokatmâ nanñahât yuwu sâmb ekyongop.

“Nanne yuje Kutdânenje kulet sâwanñgim ari mâtâp mewañgiwuap. Otmu nenje orotmemenenje bâleñe bet pilâm Anitâhâlen biwinenñaje kepeimunje tosanenje pilâningiwuap yakât den eknongomu nângânom. Yakât otmâ lohimbije biwihâlâkje yâkât nângâñetâ yahatmu “Anitâ yahat yahatje yâkât poropete” sânomai.

⁷⁸ Yakât den âlâen hâum sâmbune nângâñet. Nen omoñ bâleñan dop yawu manmain. Yâhâ emet hañ sâwe sâmb otmap yanâmâ pitu kâmbje papato yaje tetemu tatmâ yanjak emet hañ sâmap. Emet hañ sâmb emetsenje ga takamap.

⁷⁹ Yakât dopñeâk Anitâje kaok nângâningim ikje hoñ bawa himbimâmbâ hâñgângumu ge ikje lañinje biwinenñan pilâmu hañ sâningimu yâkât mâtâp watmâ yâhâmunje manman kârikñan katnenekbuap. Yawu.”

Sakariaje yawu sâmb ekyongop.

⁸⁰ Otmu naom ya kâñje hâwimu lok otmâ nângân nângânje keterakbañgiop. Yawu otmâ âwâñe mâmâñe pilâyelekmâ ari lok ki manmaiângen manop. Yan ari manmâ Isirae lohimbije hohetyeñan âwurem taka âi tuhuwuap yakât mambotmâ manop.

2

Yesu teteop.

(Mataio 1:18-25)

¹⁻² Yâhâ Elisapetje nanje Yoane miop sâp yan kiap pato âlâ, kutje Kurinio sâmb, yâhâmâ Siria lohimbije yengât kunyeñe pato manop. Otmu Roma lok yengât lok kutdâ âlâ manop, kutje Ahusto sâmb. Yâkje puwâk lohimbije amon mansai ya yengât dop nângâwe sâmb olop. Yakât otmâ Roma yengât amutgen lohimbije hân âlâen âlâen tatmâ ariwi yengât kutyenje kulemgunomaihât den katyiñgim ariop.

³ Yakât otmâ lok kerekje kutyenje katne sâmb kapiyenje tâmbâñan ariwi.

⁴⁻⁵ Otmu emelâk embâñân Isirae yengât lok kutdâ âlâ manop, kutje Dawiti sâmb, yâkje Yuraia hânân kapi âlâ, kutje Betelem, yan teteop. Yawu gârâmâ Ahustone den katyiñgiop yan Dawitihât senâmbâ gâtje, lok âlâ, kutje Yosep sâmb, yâku yawuâk kapiñe tâmbâñan ariop yamâ yuwu. Yosepgât imbi sâmb pat kuwanñgiwi, yamâ kutje Maria sâmb, yâhâmâ tepdâek manop. Yawu gârâmâ orowâk kapiyetje, kutje Nasaret, Galilaia hânân tap, ya pilâm Betelem hân tâmbâñan ariowot.

⁶ Arimutâ omoñ otmu kapi yan lombañe ari emet iminiwi ya kândikum ariwiñe gewâk meñetâ pik sâop. Yakât otmâ emetgât ekmutâ biatmu bulimakaohât emetñan yâhâ talowot.

⁷ Tatmutâ yanâk naom kâlâpgumu nanje miop. Mem bulimakaonje sot kondoân neminiwi yan sângumân katipgum katmu iop.

Lama galemyongom tatbi yakât den pat

⁸ Otmu kapi ya gotņan lok nombotņanje bau âlâ, kutņe lama sâm, ya galemyongom tatbi.

⁹ Tatņetâ yan Anitâhât anjelo âlâņe yâk yengâlen tetemu, yâkât lanņinņanje siliņ siliņ sâmu ekmâ umutyene ariop.

¹⁰ Umutyene arimu yuwu sâm ekyongop. “Kiņgityenahât ki otņet. Nâņe den âilongo ekyongowe sâm teteyiņgian. Yakât yuwu sâmune nâņgâņet.

¹¹ Anitâņe ikņe hoņ bawa hâņgâņgumu ge sârereyekmâ tihityene otbuap sâmai ya yiwerene Dawitihât kapiân teteap. Yâkât kutņe Kiristo. Yâkņe kutdâņe otmâ tihityene otbuap yakât nâņgâm lohimbi kiņgitņe orowâkņe herone otnomai.

¹² Otmu mâmâņanje ņaņa ya sângumân katipgum bulimakaonje sot kondoân nemai yan katmu iap ya ari mem tetenomai. Ya mem tetenomai yan den ekyongoan yukât nâņgâņetâ bulâņe otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

¹³ Yawu sâm ekyongomu yanâk anjelo kiņgitņe orowâkņe tetem bukuyene penewaņgim yuwu sâm Anitâ kiki mewaņgim mepaewi.

¹⁴ “Anitâņe lohimbi yekmu ârândâņ otmap yâhâmâ biwi sânduhân katyekmu buku oraņginomai. Yakât otmâ yeņe herone otmâ Anitâ Himbim Amboņe mepaenjet.”

¹⁵ Yawu sâm kiki mewaņgim mepaem himbimân âwurem yâhâņetâ lama galemguwiņe yuwu sâwi. “Kutdâņe anjelo hâņgâņgumu ge den eknongoap. Yakât otmâ kapiân yâhâm ekne.”

¹⁶ Yawu sâm lama ya katyekmâ kapiân sururuk sâm yâhâ Maria, Yosep, nanyetņe mem teteyekbi. Mem tetem yan Mariaņe nanje ya sângumân katipgum katmu iop ya ekbi.

¹⁷ Ekmâ yan anjeloņe teteyiņgim ņaņa yakât den pat ekyongomu nâņgâwi ya ekyotgowi.

¹⁸ Ekyotgoņetâ nâņgâmutâ âlâ kândâkdâ olop.

¹⁹ Yawu gârâmâ Mariaņeâmâ den ya nâņgâm biwiņan katmâ manop.

²⁰ Yâhâ Anitâhât anjeloņe lama galemņe den ekyongop ya ekņetâ bulâņe otmu yâkņe âwurem ari Anitâ mepaem herone otbaņgiwi.

Simion yet Hana yâk yetgât den

²¹ Yesu teteop yakât kakņan hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu hâkņahât undip tuhuwaņgim kutņe Yesu sâm kunbi. Yâhâ Mariaņe tepņe ki olop sâp yan anjeloņe tetewaņgim kutņe Yesu sâm kunbuat sâop ya watmâ kunbi.

Yesuņe Kutdâhât hoņ bawaņgiwuapgât Yosep yet Mariaņe pat kuwaņgiowot.

²²⁻²⁴ Isirae imbiņe naom meņetâ hepyene saņ sâwuap yan salek otmâ mannomaihât Anitâņe Mose den âlâ ekumu kulemgum katyiņgiop yamâ yuwu tap. “Âwâņe mâmâņanje kembâ me upu kutulup yâhâp mem hotom unihromawot.” Yawu tap. Den ya lâum Maria yet Yosepņe Yesu lâum Yerusalem kapiân yâhâowot. Yâhâ emelâk Anitâņe Mose den âlâ ekumu kulemguop yamâ yuwu. “Nanlipyene kunje tetenomai yamâ Kutdâhât hoņ bawaņginomaihât pat kuwaņginomai.” Den yâhâp ya lâum Yesu lâum opon kâmbukņan yâhâowot.

²⁵ Sâp yan Yerusalem kapiân lok âlâ manop, kutņe Simion. Yâhâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otbaņgimu Anitâhât tem lâuwaņgim uwawaņe bia manmâ gaop. Yawu manmâ Anitâņe ikņe hoņ bawa hâņgâņgumu ge Isirae lohimbi tihityene otmâ kasalipyene watyekmu arinomai yakât mambotmâ manop.

²⁶ Yâhâ emelâk Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwiņan kioņmu Anitâhât hoņ bawaņe tetem Isirae lohimbi yengât tihityene otbuap ya ekbuap yakât nâņgâm biwi yâhâp ki olop.

²⁷ Aiop, Yosep yet Mariane Yesu lâum opon kâmbukñan yâhâowot sâp yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe Simion mem hewewenñ tuhumu yawuâk opon kâmbukñan yâhâop. Yâhâ kinmu Maria yet Yosepñe Anitâhât den lâum Yesu lâum yâhâowot.

²⁸ Yâhâmutâ ekyotgomu nanyetñe wañmutâ lâum yuwu sâm Anitâ mepaeop.

²⁹ “O Kutdâ pato, gâñe nâñgâñihirâ yiwerenñe Isirae nengât tihitnenñe otbuap yâk eksangât biwine huruñ yap. Yakât otmâ inâk ki mumbom.

³⁰⁻³¹ Yâhâ naom yu pato otmu lohimbî âlâ me âlâñe yâkâlen biwinenñañe kepeim mannom yan gâñe nengât tihitnenñe otmâ manman âlepñan mem katnenekdâ manmâ yâhânom.

³² Yâhâ pâku lohimbîñe manman âlepñahât mâtâp ekmâ watnomaihât gâhât lanñingañe biwiyeñan pilâmu hañ sâyñgiwuap. Yawu otmâ yâkâlen biwiyeñañe kepeim Isirae nengât heronñe nâñgâñinginomai.” Yawu sâop.

³³ Yesu lâum yawu sâm Anitâ mepaemu, âwâñe mâmâñañe nâñgâmutâ âlâ kândâkdâ olop.

³⁴ Yawu otmâ Anitâñe yâk yetgât nâñgâyitgiâkgât Simionñe ulitguop. Yawu otmâ mâmâñe yuwu sâm ekuop.

“Sâmune nâñgâ. Nen Isirae lohimbîñe nangahât nâñgâmâmâ hionaknomgât Anitâñe sâm kalop. Nombotñe yâkâlen biwinenñañe kepeim manmâ manman kârikñahât pat yakât bulâñe menom. Yâhâ nombotñeâmâ yâk betbañgim hiliwahonomaihât pat mannomai.

³⁵ Yawu manñetâ Anitâñe ikñe kai toka sâm senyeñan katmu kinbuap. Katmâ kinmu sâm ge katnomai ya yeñgât topyeñe mem tetewuap. Yawu gârâmâ kuñetâ mumbuap yan we bâle pato nâñgâwuap. Yawu.” Yawu sâm ekuop.

³⁶ Otmu Simionñe den yawu sâm ekuop sâp yanâk imbi sombo âlâ Anitâhât den sâm tetem lohimbî ekyongom manopñe mem teteyehop. Imbi sombo yakât topñe yuwu. Imbi yakât kutñe Ana sâm, yâhâmâ Panue baratñe, Asehât senâmbâ gâtñe. Yâkñe lokñeit miakmâ manmutâ yambu 7 pesuk sâmu lokñe muop.

³⁷ Lokñe mumu ikñe kambut manmâ gamu yambu 84 pesuk sâop. Yâhâ imbi sombo yañe omoñe hilâmñe opon kâmbukñan tatmâ Anitâ mepaeminiop. Otmu sâp sâsâñan sot barak manmâ ulitguminiop.

³⁸ Otmu yâkñe naom ya mem tetem yâku yawuâk Anitâ mepaeop. Otmu Anitâñe ikñe hoñ bawa hâñgângumu ge Isirae tihityeñe otmâ kasalipyenñe watyekbuapgât nâñgâm biwiyeñañe mem manbi ya Yesuhât ekyongop.

³⁹ Yâhâ Maria yet Yosepñe Anitâhât den tiñâk lâum hotom uwañgimutâ pesuk sâmu opon kâmbukñambâ ge Nasaret kapi Galilaia hânân tawân âwurem ariowot.

⁴⁰ Yan ari manmutâ naom ya Anitâñe mâmâñe otbañgimu kâñe hâwimu nâñgân nâñgânñe keterahop.

Maria yet Yosepñe Yesu dâim Yerusalem kapiân yâhâowot.

⁴¹ Yura yeñgât Tihit tihit Hombañ ya tâlâhumu Yosep yet Mariane nanyetñe orowâk Yerusalem kapiân yâhâwi.

⁴² Sâp yan Yesuâmâ yambunñe kâiân yâhâp otbañgiop.

⁴³⁻⁴⁴ Hombañ ya ekñetâ pesuk sâmu lohimbî itonñe galañ kapiyeñehen arim kinbi. Sâp yan Maria yet Yosepñe nanyetñe ki ekmâ lohimbî nombotñe orop arap nâñgâowot. Yawu nâñgâm yetñiâk Yerusalem kapi pilâm âwurem ariowot. Mâtâwân arim tatñetâ nññ sâop. Emet nññ sâmu bukulipyetñe yeñgâlen ba pâinmutâ bialop.

⁴⁵ Emet hañ sâmu yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem ari iowot.

⁴⁶ Imutâ hañ sâmu pâinmâ opon kâmbukñan yâhâowot. Yâhâ lok Mosehât girem den lohimbî kâsikum yññgiminiwi ya yeñgât denyenñe nâñgâm Yesunñe topñahât âiyongom talop yan mem teteowot.

⁴⁷ Otmu Yesuŋe yâk orop den huhuwi ya lohimbi yan tatbiŋe nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ olop.

⁴⁸ Yâhâ âwâŋe mâmâŋaŋe mem tetem pârâk pilâowot. Yawu otmâ mâmâŋaŋe yuwu sâŋ ekuop. “Net âwâheit pâingekmutŋe biatmu gorâ kakŋan takait. Gâŋe wongât otmâ mâŋgâeneleksat?”

⁴⁹ Sâmu sâop. “Nâŋe awoŋnahât nep tuhuan ya emelâk nâŋgâmbâwât. Yamâ wongât pâinnekmâ takawot?”

⁵⁰ Yawu sâmu nâŋgâmutâ ki keterakyitgiop.

⁵¹ Yamâ mâmâŋaŋeâmâ nanŋahât den ya biwiŋan katmâ nâŋgâm gaop.

Yawu otmâ âwâŋe mâmâŋe orop Nasaret kapiân âwurem ari manmâ tem lâuyitgim manmâ gam kundenŋe sânduk sâop.

⁵² Otmu Anitâŋe mâmâŋe otbâŋgimu nâŋgân nâŋgânŋe keterakmâ hengenŋuop. Yawu gamu lohimbŋe ekŋetâ âilonŋo olop.

3

Yoaneŋe âi topŋe kalop

(Mataio 3:1-12 Mareko 1:2-8 Yoane 1:19-28)

¹ Roma yenŋât lok kutdâ âlâ, kutŋe Tiwerio Sisa sâŋ, yâk kânâŋgâŋetâ lohimbi kerek nengât kunneneŋe pato otmâ galemyongomu yambu 15 pesuk sâop. Otmu sâp yan kiap âlâ, kutŋe Pontio Pilato sâŋ, yâhâmâ Yuraia ambolipŋe galemyongom manop. Yâhâ lok kutdâ âlâ, kutŋe Herot, yâhâmâ Galilaia ambolipŋe galemyongom manop. Yâhâ imiŋe Pilip, yâhâmâ Ituria otmu Tarakoniti ambolipŋe galemyongom manop. Yâhâ lok kutdâ âlâ, kutŋe Lisania sâŋ, yâkŋeâmâ Awilene kapi ambolipŋe galemyongom manop.

² Yâhâ Anitâhât opon kâmbukŋan hotom uminiwi ya yenŋât kunyeŋe lok yâhâp manowot, kutyetŋe Anasi yet Kaipa. Aiop, sâp yan Sakaria nanŋe, kutŋe Yoane sâŋ, yâkŋe lok ki manmaiâŋgen ari manmâ âi topŋe kalop.

³ Yan manmu Anitâŋe ikŋe den biwiŋan katmu Yoran to nombot nombot bam gam lohimbi yuwu sâŋ ekyongop. “Orotmemeyeŋe bâleŋe ya kerek betguŋetâmâ toen katyekbom. Toen katyekmune Anitâŋe tosayeŋe pilâyinŋiwuap.” Yawu sâŋ ekyongop.

⁴ Yâhâ emelâk emet inânŋan poropete âlâ, kutŋe Yesaia sâŋ, Anitâŋe yuwu sâŋ ekumu kulemguop tap.

“Lok ki manmaiâŋgen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbi yâkâlen takanomai ya yuwu sâŋ ekyongowuap. “Lok kutdâhât mâtâp ya mem pitinŋet. Otmu mâtâp mewanŋinŋet.

⁵ Otmu uk sâŋ huruŋ sâŋ, pumŋe lauŋe ya kum kilikmâ mem ârândân merândân tuhuŋetâ ya talâk. Otmu mâtâp gonŋon maŋonŋ ya hengenŋunomai. Otmu mâtâp gâwikŋe ya mem perereŋ tuhunomai.

⁶ Yawu otmâ Anitâŋe lohimbi kerek yenŋât tihityeŋe otbe sâŋ oap yakât topŋe nâŋgânomai.” Yawu sâŋ ekyongowuap.”

Yesaiaŋe den yawu kulemguop tap yakât bulâŋe yamâ Yoanehâlen teteop.

⁷⁻⁸ Yoaneŋe den yawu ekyongop sâp yan lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe yâkŋe toen mem katnenehâk sâŋ yâkâlen ariwi. Ariŋetâ yekmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yenâmâ lok perâkŋe. Otŋetâ bâlem gamap yakât matŋe Anitâŋe meŋet sâmu yakât yeŋeâmâ kiŋgityeŋahât otmâ bâleŋe ya pilai mâne âlepŋe otbâp. Yawu gârâmâ den yan yu nâŋgâŋetâ ki ârândânŋ oap.

Yawu otmâmâ yuwu mon nâŋgânomai, “Nenâmâ Awarahamgât komot bulâŋe man-sain. Yakât otmâ Anitâŋe nengât ki nâŋgâm bâleningimap.” Yawu ki nâŋgânomai. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe sâmu kât yuŋe Awarahamgât komot tetenomaihât dop tap. Yawu gârâmâ yenâmâ ya imbiâk sâmai. Yakât matŋe hâmbâi menomai.

⁹ Yakât den âlâen hâum sâmunen nângânet. Emelâk unam sâtne katmu tap. Yâhâ nak âlâhât bonne ki kinbuap yamâ kârâm panmu ge mum hâlâlân sâmu kâlâpne sewuap. Yenâmâ nak yakât dop otmâ mansai.”

¹⁰ Yawu sâm ekyongomu yuwu sâm âikuwi. “Nenne wuân otmunne ârândân otbuap?”

¹¹ Sânetâ sâop. “Lok âlâ me âlâ hâk katipne yâhâp tatyngiwuapne bukulipye ne âlâ me âlâ umburuk mannomai ya yekmâmâ âlepne âlâ ya yinginomai. Otmu sotgât po manmai ya gurâ yawuâk nembe kalem otyinginomai.” ” Yawu sâop.

¹² Yawu sâm ekyongomu takesi meme lok nombotne yawuâk toen mem katnenehâk sâm yâkâlen taka yuwu sâm âikuwi. “Lok pato, nenne wuân otmunne ârândân otbuap ya eknongorâ nângâne.”

¹³ Sânetâ sâop. Kunlipye ne “Takesihât dop yuwu menet” sânomai yawuâk menomai. Ye ne andemne ya wangim âlâ torokatmâ ki menomai.”

¹⁴ Yawu sâm ekyongomu Roma yengât tembe lâu yawuâk yâkâlen taka yuwu sâm âikuwi. “Girawu nanjat? Nenneâmâ wuân otmunne ârândân otbuap?” Yawu sâwi.

Sânetâ sâop. “Ye ne lok ki mem âlâlâ tuhuyekmâ kombo meyinginomai. Otmu tewet-senne yinginetgât ki hakyenân sânomai. Otmu âi memai yakât hâmenahât kunlipye ne puluhuyeknomai yakât nângânetâ ârândân otbuap. Yawu.” Yawu sâm ekyongop.

Yoane ne lohimbi ya Yesuhât ekyongop.

¹⁵ Yawu sâm ekyongomu nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu nângâm yuwu sâwi. “Anitâne ikne hon bawane hângangumu ge tihitnenne otbuap ya Yoane mon?”

¹⁶ Yawu sânetâ nângâm yuwu sâm ekyongop. “Ye ne orotmemeyene bâlene betbanginetâmâ toen katyekbom. Lok âlâ irak betnehembâ âi topne katbuap yâhâmâ wâtne pato tatbangiap. Yakât otmâ nâne yâkât itâkat ya mem kâpekâm golewangiwomgât dop ki tap. Otmu tânguwomgât dop gurâ ki tap. Nâneâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom. Yâkneâmâ Wâtgât mâmânahât Heak hângangumu ge mem ketetyekbuap. Nombotne manman âilonjoân mem katyekbuap. Yâhâ nombotneâmâ hâhiwin kakjan katyekmu mannomai.

¹⁷ Otmu den âlâen hâum sâwe. Ye neâmâ sot ekmâ mem kiwilim komot ikniâk ikniâk katmai. Nenehât pat otmap ya konohân mem hâwurujetâ tatmap. Yâhâ ki nenehât pat otmap yamâ mem pilâmai. Yakât dopneâk yâkne taka biwinenahât topne ekmâ mem kâsipnongowuap yakât topne yuwu. Yâkât tem lâum manmâ yâhânom yamâ ikjan mem torokatnerekbuap. Yâhâ nombotneâmâ yâkât hâkân otmâ betbangim manmai yamâ watyekmu kâlâwân kionmâ hâhiwin nângâmbisâi.” Yawu sâop.

¹⁸ Yâhâ Anitâne tihityene otbe sâm oap yakât den pat âlepne ekyongop. Yawu otmâ orotmemeyene bâlene betbanginet sâm den âlâlâ ekyongom engatyejan giop.

Herotne otmâ hilipguop.

¹⁹ Sâp yan lok kutdâ, kutne Herot sâm, yâkne iminahât betnehen kionmâ kaha ne, kutne Herotia sâm, ya miop. Otmu orotmeme bâlene topne topne otmâ gaop. Yakât otmâ Yoane ne ekmâ bâlemu yakât girem den ekuop.

²⁰ Girem den ekuop ya nângâmu bâlemu imbiâk mem pâi emetjan katmu talop. Yawu otmâ tosa âlâ miop.

Yoane ne Yesu mem toen kalop.

(Mataio 3:13-17 Mareko 1:9-11)

²¹ Yoane ne toen mem katnenehâk sâm lohimbi kingitne orowâkne yâkâlen ariwi. Yâkâlen arinetâ toen mem katyehop. Sâp yan Yesu gurâ yawuâk yâkâlen ariop.

²² Arimu toen mem katmu Anitâ mepaeop. Yawu otmu himbim pâron sâmu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne kembâ hâtgum Yesu kakjan ge mâmâne otbangiop. Yawu otmu himbimâmbâ Anitâne yuwu sâop. “Gâ nine nanne kambiamne. Nâ biwinane gâhâlâk nângâm kepeihekman.” Yawu sâop.

*Yesuhât tâmbâlip̄nahât kutyeņe
(Mataio 1:1-17)*

²³⁻³⁸ Topņe katmâ Anitâņe Atam Ewa katyelehop. Atamgât nanņe, Set sâ, ya teteop. Setgât nanņe, Enosi sâ, ya teteop. Enosihât nanņe, Kenan sâ, ya teteop. Kenangât nanņe, Mahalali sâ, ya teteop. Mahalalihât nanņe, Yaret sâ, ya teteop. Yaretgât nanņe, Enok sâ, ya teteop. Enokgât nanņe, Metusela sâ, ya teteop. Metuselahât nanņe, Lamek sâ, ya teteop. Lamekgât nanņe, Noa sâ, ya teteop. Noahât nanņe, Sem sâ, ya teteop. Semgât nanņe, Arapasat sâ, ya teteop. Arapasatgât nanņe, Kenan sâ, ya teteop. Kenangât nanņe, Sela sâ, ya teteop. Selahât nanņe, Ewe sâ, ya teteop. Ewehât nanņe, Pelek sâ, ya teteop. Peleggât nanņe, Lahau sâ, ya teteop. Lahauhât nanņe, Seruk sâ, ya teteop. Serukgât nanņe, Neho sâ, ya teteop. Nehohât nanņe, Tara sâ, ya teteop. Tarahât nanņe, Awaraham sâ, ya teteop. Awarahamgât nanņe, Isaka sâ, ya teteop. Isakahât nanņe, Yakop sâ, ya teteop. Yakopgât nanņe, Yura sâ, ya teteop. Yurahât nanņe, Peresi sâ, ya teteop. Peresihât nanņe, Hesoron sâ, ya teteop. Hesorongât nanņe, Arani sâ, ya teteop. Aranihât nanņe, Aramin sâ, ya teteop. Aramingât nanņe, Aminarap sâ, ya teteop. Aminarapgât nanņe, Nason sâ, ya teteop. Nasongât nanņe, Salamon sâ, ya teteop. Salamongât nanņe, Boasi sâ, ya teteop. Boasihât nanņe, Owet sâ, ya teteop. Owetgât nanņe, Yese sâ, ya teteop. Yesehât nanņe, Dawiti sâ, ya teteop. Dawitihât nanņe, Natan sâ, ya teteop. Natangât nanņe, Matat sâ, ya teteop. Matatgât nanņe, Mena sâ, ya teteop. Menahât nanņe, Melia sâ, ya teteop. Meliahât nanņe, Eliakim sâ, ya teteop. Eliakingât nanņe, Yonam sâ, ya teteop. Yonamgât nanņe, Yosep sâ, ya teteop. Yosepgât nanņe, Yura sâ, ya teteop. Yurahât nanņe, Simion sâ, ya teteop. Simiongât nanņe, Lewi sâ, ya teteop. Lewihât nanņe, Matat sâ, ya teteop. Matatgât nanņe, Yorim sâ, ya teteop. Yoringât nanņe, Eliese sâ, ya teteop. Eliesehât nanņe, Yosua sâ, ya teteop. Yosuahât nanņe, Ere sâ, ya teteop. Erehât nanņe, Elimatam sâ, ya teteop. Elimatamgât nanņe, Ati sâ, ya teteop. Atihât nanņe, Meliki sâ, ya teteop. Melikihât nanņe, Neri sâ, ya teteop. Nerihât nanņe, Salatie sâ, ya teteop. Salatiehât nanņe, Seruwawe sâ, ya teteop. Seruwawehât nanņe, Lesa sâ, ya teteop. Lesahât nanņe, Yoanan sâ, ya teteop. Yoanangât nanņe, Yota sâ, ya teteop. Yotahât nanņe, Yosek sâ, ya teteop. Yosekgât nanņe, Semen sâ, ya teteop. Semengât nanņe, Matatia sâ, ya teteop. Matatihât nanņe, Mata sâ, ya teteop. Matahât nanņe, Nahai sâ, ya teteop. Nahaihât nanņe, Esili sâ, ya teteop. Esilihât nanņe, Nahum sâ, ya teteop. Nahumgât nanņe, Amosi sâ, ya teteop. Amosihât nanņe, Matatia sâ, ya teteop. Matatihât nanņe, Yosep sâ, ya teteop. Yosepgât nanņe, Yanai sâ, ya teteop. Yanaihât nanņe, Meliki sâ, ya teteop. Melikihât nanņe, Lewi sâ, ya teteop. Lewihât nanņe, Matat sâ, ya teteop. Matatgât nanņe, Eli sâ, ya teteop. Elihât nanņe, Yosep sâ, ya teteop. Otmu Yosepgât yuwu nâņgâm hilipguwi. “Yosepgât nanņe, Yesu sâ, ya teteop.” Yawu gârâmâ Yesu ya Anitâņe himbimâmbâ hâņgâņgumu ge manop. Otmu Yesuņe manmu yambu 30 otbaņgimu nep topņe kalop.

4

*Satanņe Yesuhât biwiņahât topņe ekbe sâ olop.
(Mataio 4:1-11 Mareko 1:12-13)*

¹ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe Yesu mâmâņe otbaņgimu Yoran to ya pilâm lok ki manmaiâņgen ariop.

² Yan ari sot barak manmâ gamu hilâm 40 pesuk sâop. Sotgât po waņgimu wâtņe houņ sâop.

³ Yawu otmu Satanņe biwiņahât topņe nâņgâwe sâ yuwu sâ ekuop. “Gâ bonņanâk Anitâhât nanņe mansat otmuâmâ kât yu sârâ sot otmu nendâ gekbe. Yawu otdâ yanâmâ gâ bonņanâk Anitâhât nanņe bulâņe mansat sâwom.” Yawu sâ ekuop.

⁴ Sâmu sâop. “Âlepñe yarâke yamâ benñe Anitâhât den âlâ yuwu tap.

“Anitâñe haonmâ ârândânñ tihitnenñe otmap. Yawu gârâmâ sotñak konok wâtnenñe mianjim manmâ yâhânongât dop ki tap. Yamâ wongât? Anitâñe den sâm ningimap ya gurâ lâum yâhânôm. Yawu otmunñe ârândânñ otbuap yakâ.”

Den yawu tap yakât otmâ gâñe den eknohoat ya ki nâñgâwom.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu pumñe gip gipñan dâim yâhâop. Dâim yâhâm yanâmâ hânñe hânñe lok kutyenñe pato ya yengât senñe âlâlâ dondâ tatyinjiop ya tiripgum yuwu sâm ekuop.

⁶ “Senñe âlâlâ tatmâ arap enda eksat? Nâñe yukât kunyenñe manman. Otmu yu kerek nâhât pat oap. Yakât otmâ lok âlâ me âlânñe galemynñe katnek sâm eknohonomai yamâ âlepñe galemynñe katbom. Yamâ nâhât wahap.

⁷ Yakât otmâ gâñe nâ mepaenekbuat yanâmâ galemynñe katgekmune senñe âlâlâ yu gâhâlâk hârok otbuap.” Yawu sâop.

⁸ Sâmu sâop. “Maiñ, Anitâñe den âlâ sâop ya yuwu tap.

“Anitâ pato konohâk tap. Yâk konok mepaenom. Otmu yâkât den konohâk tem lâum hoñ bawanjim mannom.”

Den yawu tap. Yakât otmâ gâñe den eknohoat ya lâuwomgât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

⁹⁻¹¹ Yawu sâmu yanâk Satanñe dâimu Yerusalem kapi pato yakât opon kâmbukñahât gimbanñan yâhâowot. Yâhâm Satanñe yuwu sâm ekuop. “Anitâñe sâmu den âlâ kulemguwi ya yuwu tap.

“Kâlân kâihan tenñ sâmapgât Anitâñeâmâ anelolipñe hânñgânyongomu ge tihitge otñetâ ki hiliwahowuat.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ gâmâ bulânñanâk Anitâhât nanñe mansat otmuâmâ yupâ soñ pilâm kionñ. Kiondâ ki gohowuap. Yâhâ gekmâ yuwu nâñgâwom. “O, bulânñanâk lok yuâmâ Anitâhât nanñe mansap.” Yawu sâwom.”

¹² Sâmu purik pilâwanjim sâop. “Bâin, den âlâ yuwu tap.

“Anitâñe tihitnenñe otmap. Yakât otmâ “Ihilâk otbe,” ki sânom.”

Den yawu tap yakât otmâ gâñe den eknohoat ya nâñgâmune tâñât oap.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâmu Satanñe pilâm sâp girawuân topñe mem tetewom nâñgâm manop.

Yesunñe topñe katmâ den kâsikum yinjiop.

(Mataio 4:12-17 Mareko 1:14-15)

¹⁴ Anitâhât Wâtgât mâmânñahât Heakñe Yesu mâmânñe otbanjimu lok ki manmaiângembâ Galilaia hânân âwurem ariop. Âwurem ariop yakât den pat kapi ambolipñanñe sâm haok tuhunñetâ kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipñe kerekñe nâñgâwi.

¹⁵ Yawu otmâ miti emetñe ârândânñ ari den kâsikum yinjiomu heronñe otbanjiwi.

Nasaret kapi ambolipñanñe Yesuhât nâñgânñetâ giop.

(Mataio 13:53-58 Mareko 6:1-6)

¹⁶ Yawu otmâ ikñe kapi Nasaret yan ariop. Otmu tatmâ nâñgâ nâñgâ sâp ârândânñak miti emetñan yâhâ Anitâ mepaeminiop yawuâk olop. Emelâk Anitâñe poropetelipñe ekyongomu Miti pepaen kulemguwi ya sâlikuwe sâm yahatmâ kinop.

¹⁷ Yahatmâ kinmâ poropete Yesaianñe pepa kulemguop ya wanñetâ miop. Mem gahaem ekmâ den yuwu kulemguop ya mem teteop.

¹⁸⁻¹⁹ “Kutdâhât Wâtgât mâmânñahât Heakñe mâmânñe otnihim âi yuwu sâm nihiop.

Lohimbi biwiyenñe orotok sâmu mansai ya yengâlen ari den pat âlepñe ekyongowom. Yâhâ lohimbi umatñe kakñan mansai yâk holanñeykbom. Yâhâ lohimbi senyenñe bok sâsânñe ya heñgemyongomune senyenñe hâreakmu eknomai. Yâhâ lohimbi mem âlâlâ tuhuyekñetâ hâhiwin nâñgâmai ya mem hewewenñe tuhuyekmune biwi heronñe nâñgânomai. Yâhâ Kutdânñe lohimbi nâñgâyinjim tihityenñe otmâ manman âlepñan

katyekmu manmâ herone nângâwanjinomai yakât sâp tâlâhuap yakât den pat ekyongowom. Yawu.”

²⁰ Den ya sâlikum pepa ya mem gonjongum hon bawa âlâ wanmâ ge talop. Ge tatmu miti emetjan tatbi kerekne denne nângâne sâm ândâp katbi.

²¹ Ândâp katjetâ yuwu sâm ekyongop. “Den sâlikum ekyongomune nanjai yukât bulâne yiwerene teteap.”

²² Yawu sâm ekyongomu yâkât nângânetâ yahatmu den âilongo eknongoap sâm nângânetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu olowâke yamâ nombotjane yâkât nângânetâ gemu yuwu sâwi. “O yu Yosep nanne yukâ.”

²³ Yawu sânetâ yuwu sâm ekyongop. “Hâmbâi yene yuwu sâm eknohonomai. “Lohimbi hejgemyongomat gârâmâ gike tânaho.” Otmu den âlâmâ yuwu sâm eknohonomai. “Kapanaum kapiân kulem mem gat yakât den pat sânetâ nângâmain. Yukât otmâ yuân yawuâk mendâ ekne.” Yawu sâm eknohonomai.

²⁴ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Anitâhât poropetelipjane kapi âlâen ari yâkât den kâsikum yingjetâ nângânetâ bulâne otmap. Yâhâ yâk hep torehenlipyene den kâsikum yingjetâ nângânetâ tâjât otmap.

²⁵ Yakât den âlâ torokatmâ sâmune nângânet. Emelâk Anitâhât poropete, Isirae lok âlâ, kutne Elia sâm, ya manop. Sâp yan emet pato kinmu yambu kalimbu otmu emetsenje nombolân konok ya pesuk sâop. Yawu otmâ sot biatmu lohimbi kerekne poyenahât otmâ manbi.

²⁶ Otmu sâp yan Isirae lohimbi yengâlen imbi kambut sesengâlâk manbiâke yamâ Anitâne Elia ekumu ikne kapi pilâm Sarepat kapi Siron hânân tap yan imbi kambut âlâ manop yâkâlen ariop. Yâkâlen arimu Anitâne kambut ya tângumu yâkne Elia sot um wanminio.

²⁷ Den âlâ torokatmâ sâmune nângânet. Anitâhât poropete âlâ, kutne Elisa sâm, manop, sâp yan Isirae kapi ambolipne sesengâlâkne hâk bâle otbi. Otmu yâk yengâlen gâtne ki âlepne otbi. Yâhâ lok âlâ, kutne Naman sâm, yâhâmâ Siria hânân gâtne, yâk konok âlepne olop.” Yawu sâm ekyongop.

²⁸ Yawu sâm ekyongomu miti emetjan tatbi ne nângânetâ bâlemu kuk bâlene otbi.

²⁹ Yawu otmâ yahatmâ kapi betjehen hem bâlene tap yapâ hâpujetâ giâkgât Yesu mem gewi.

³⁰ Mem gewi yamâ Anitâne mâmâne otbangimu pilâyekmâ âlâengen ariop.

Yesune Kapanaum kapiân ari den kâsikum yingjop.

(Mareko 1:21-28)

³¹ Yapâ pilâyekmâ kapi âlâ Galilaia hânân tap, kutne Kapanaum sâm, yan ariop. Otmu tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen miti emetjan yâhâ den kâsikum yingjop.

³² Den kâsikum yingimu nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yune Anitâhât sâtgât otmâ den kâsikum ningiap. Nângâmunne yawu oap.” Yawu sâwi.

³³⁻³⁴ Yâhâ lok âlâ weke bâlene mem mângâemu manminio yan miti emetjan tatmâ Yesuhât denne nângâop. Yawu otmâ weke bâlene biwi nângân nângânne mem purik pilâmu kârikjan halahum yuwu sâop. “Bâe, Yesu Nasaret ambone. Gâ wongât nâhâlen takat? Hilipnhowe sâm takat me? Gâhât topge nanjan. Gâmâ Anitâhât nanne bulâne mansat. Otmu Anitâne hângângohomu nâ bukulpne orowâk hilipnongowe sâm gion.” Yawu sâop.

³⁵ Yawu sâmu yuwu sâm sâwanjop. “Kâmbukne. Gâ gaiakmâ ba ari.” Yawu sâmu weke bâlene yan gaiakmâ ba arimu lok ya senne gâwâj gâwâj sâmu laune barakjanjak pato otmâ ge iop.

³⁶ Yawu otmâ ge imu ekjetâ sâtne otmu yuwu sâm alahuwi. “Bâe, wâtne pato tatbangiap yakât otmâ weke bâlene sâwanjimu tem lâuwangim gaiakmâ ba arap.” Yawu sâwi.

³⁷ Yakât den pat ya sâam haok tuhuñetâ kapi nombot nombot huhum lingarakmâ arimu lohimbî kinñitñe orowâkñe nânñgâwi.

Yesuñe sâamu Simon hewunñe âlepñe olop.

(Mataio 8:14-17 Mareko 1:29-34)

³⁸ Yesuñe yahatmâ miti emetñambâ gem ariop. Ari lok âlâ, kutñe Simon Petoro, yâkât hewunñe mesek pato kumu hâkñe kâlâp otmu im talop. Yakât ekuñetâ emelan yâhâop.

³⁹ Emelan yâhâm ekmâ yan mesek ya sâawanñimu hâkñe sânduk sâop. Yawu otmu imbi yanñe yahatmâ sot um yinñimu newi.

⁴⁰ Um yinñimu nem tatñetâ emetsenñe purik sâop yan sombemân yâhâ kinop. Kinmu kapi ambolipñe kundat âlâlâ otbi ya lâuyekmâ yâkâlen ariwi. Yawu otñetâ kunyenñan mem henñemyongop.

⁴¹ Otmu weke bâleñe watyekmu gaiakmâ ari kârikñan halahum yuwu sâawi. “Gâ An-itâhât nanñe.” Yawu sâawi yakât otmâ Yesuhât topñe sâam tetem lohimbî ekyongomaihât kuyinñiop.

Yesuñe den pat âlepñe ya Yuraia lohimbî ekyongop.

(Mareko 1:35-39)

⁴² Emet hañ sâamu emelambâ gem lok biaengen ariop. Arimu kapi ambolipñanñe pâinñetâ biatmu kapi ya pilâm betñan watmâ ariwi. Ari mem tetem pilânenekmâ âlâengen arimap sâam mem alitbi.

⁴³ Mem alitñetâ yuwu sâam ekyongop. “Nâ kapi ârândânñ ari Anitâhât den kâsikum yinñimune lâum mannomai yakât hânñânnohomu gewan.” Yawu sâop.

⁴⁴ Yawu sâam Yuraia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari miti emetñe ârândânñ yâhâm gem den kâsikum yinñiop.

5

Yesuñe hoñ bawalipñe nombotñe meyehop.

(Mataio 4:18-22 Mareko 1:16-20)

¹ Hilâm âlâen Yesuñe Genesaret denñan ginñan ari kinop. Ari kinmu lohimbî dondânñe Anitâhât den nânñâne sâam yâkâlen ari mem hawam mewam tuhuwi.

² Yawu otñetâ wanña yâhâp talop yakât ambolipñanñe wanñaembâ gem inñan itânñe pirim kinbi.

³ Pirim kinñetâ Yesuñe lok âlâ, kutñe Simon sâam, yâkât wanñaen yâhâm yuwu sâam ekuop. “Ga puli kuñetâ endun bane.” Yawu sâamu puli kum endun banñetâ lohimbî yanñe denñan ginñan ge tatbi. Ge tatñetâ Yesuñe yahatmâ wanña hâmeñan yâhâ kinmâ den kâsikum yinñiop.

⁴ Den kâsikum yinñimu pesuk sâamu Simon yuwu sâam ekuop. “Denñan tânâmñan ba inñan itânñe pilânñetâ gemu inñan dondânñe yakât kâlehen kutakulakñetâmâ mem dâinñetâ gawuap.”

⁵ Sâamu sâop. “Lok pato, nenñe omone inñan itânñe pilâmunñe giap yamâ inñan âlâ ki miain. Yawu gârâmâ gâhât den ya lâum yâhâpñe ba inñan itânñe ihilâk pilâmunñe gewuap.” Yawu sâop.

⁶ Yawu sâamu inñan itânñe pilânñetâ gemu inñan dondâhâlâk yakât kâlehen kutakulakñetâ mem dâinñetâ tiririk sâam tok sâwe sâam olop.

⁷ Tok sâwe sâam otmu yanak benñe bukulipyenñe wanña âlâen kinbi ya sâñetâ ga tânyongowi. Tânyongonñetâ inñan itânñe ya mem dâinñetâ wanña yâhâp pik sâamu guhulakde sâam olowot.

⁸⁻¹⁰ Yawu otmu Petoro otmu bukuyâhâtñe, imi ata, kutyetñe Yakowo yet Yoane, Yeweri nanyâhâtñe, yâkñe inñan dondâ ya ekuñetâ âlâ kândâkdâ olop. Ekuñetâ âlâ kândâkdâ otmu yakât otmâ Simon Petoronñe Yesu mepaem yuwu sâop. “Mâin, Kutdâ, mat oarâke. Gâmâ lok âlepñe. Yawu gârâmâ nâmâ lok bâleñe. Yakât otmâ nânñe hâmehan kinbomñat dop bia.”

Sâmu sâop. “Biwi yâhâp ki ot. Yiwerenje injan dâiat. Yâhâ hâmbâi lok meyekdâ nâhâlen biwiyenaje kepeim mannomai.”

¹¹ Yawu sâmu ekumu puli kunjetâ wanga ya dengân ginjan yâhâmu yan âiyenje pilâm Yesuhâlen torokatjetâ orowâk manbi.

*Lok âlâ hâk bâle tetewangimu manop ya Yesuje henjengguop.
(Mataio 8:1-4 Mareko 1:40-45)*

¹² Yesuje kapi ya pilâm âlâen arimu lok âlâ hâk bâle kâriknje tetewangimu manopje Yesu ekmâ yan gotjan bam yuwu sâmu âikuop. “Lok pato, gâne sârâ kundat topne topne biatningiwuapgât dop tap. Yawu sânetâ nanjan. Yakât otmâ nângânihirâ hâk bâle yuje pesuk sânihiâkgât nanjan.” Yawu sâmu âikuop.

¹³ Sâmu sâop. “Nângâhian. Âlepne, walipgohomune hâk bâle biatgihiâk.” Yawu sâmu walipgumu yanâk biatbangimu âlepne olop.

¹⁴ Yawu otmu Yesuje yuwu sâmu ekuop. “Gâ otgihian yukât den pat bukulipge ki ekyongowuat. Hotom umai yengâlen konok ari ekyongowuat. Ekyongom yan Moseje hotom u uhât girem den kulemgup ya watmâ kinmâ Anitâhât hotom umbuat. Hotom umbuat ya ekmâmâ lohimbi hâk bâle biatgihiap yukât topne nângânomai.” Yawu sâmu ekumu ariop.

¹⁵ Yapâ ari iliwetmâ den pat ya sâmu haok tuhuop. Sâmu haok tuhumu den pat ya lingarakmâ kapi ârândâj arimu lohimbi kingitje orowâkne Yesuhât den nângâne sâmu yâkâlen ariwi. Yâhâ lohimbi kundat otbi gurâ Yesuje mem henjemnongoâk sâmu yâkâlen ariwi.

¹⁶ Yâkâlen ari mem hawam mewan tuhujetâ yakât pilâyekmâ lok biaengen ari Anitâ orop den olowot.

*Yesuje lok pareje yâkât tosanje pilâwangiop.
(Mataio 9:1-8 Mareko 2:1-12)*

¹⁷ Hilâm âlâen Yesuje lohimbi den kâsikum yingiop. Yawu otmu Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi ya nombotje kapi âlâlâ Galilaia otmu Yuraia hânân tatmâ arap ya pilâm yâkâlen ariwi. Yâhâ nombotje âlâmâ Yerusalem kapi pato yapâ ariwi. Kapi âlâlâ ya pilâm lohimbi yâk yengâlen ari tatmâ yâk orop oset guset otmâ kinbi. Yawu otjetâ Anitâje Yesu mâmâne otbangimu lohimbi henjemyongowuapgât dop teteop.

¹⁸ Sâp yan lok pareje âlâ mem gerelân katmâ lâum yâkâlen ariwi. Lâum arijetâ lohimbi dondâje emet umbinan kinmâ mâtâp manguyingiwu.

¹⁹ Mâtâp manguyingijetâ yakât otmâ yâk yengâlen hâum pâpguwi. Hâum pâpgum mâtâpgât pâinmâ emet gimbânan getek getek lâum yâhâwi. Yâhâ emet gimbâje mem kusatmâ mem katjetâ lohimbi hohetyenan Yesuhât gotjan giop.

²⁰ Otmu Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi yakât topne ekmâ lok pareje ya yuwu sâmu ekuop. “Anitâje tosahe yiwerenje pilâhihiap.”

²¹ Yawu sâmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Parisaio yâkne nângânetâ bâlemu biwiyenje ekmâ yuwu sâmu ekyongop.

²² “Yenje nâ nekjetâ lok bâlene otmune biwiyenaje yawu nanjai. Yakât nângâmune ki ârândâj oap.

²³ Wuân âi tuhummune ekjetâ dopnan otbuap? Yuwu mon sâmu ekuwom. “Nâje tosahe pilâhian.” Yawu sâwom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâwom.

²⁴ Yakât nine topne yuwu sâmune nângânet. Nâ Anitâje hângânnohomu gewangât tosayenje pilâyingim mansan. Anitâje âi sâmu nihiop yukât topne ekmâ nângânetgât oan.” Yawu sâmu ekyongop.

Yawu sâmu ekyongom topne ekmâ keterakjetgât lok pareje ya yuwu sâmu ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetgan ari.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu in yawu yahatmâ Anitâ mepaem geretnje lâuakmâ emetnjehen ariop.

²⁶ Arimu lohimbî hâlânjâmâ kinbinje Yesunje Anitâhât wâtņan kinmâ nep miop ya ekņetâ âlâ kândâkdâ otmu Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Âun yukârâmâ wahap ki orotnje tetemu eksain.” Yawu sâwi.

Yesunje hoņ bawaņe âlâ miop ya kutņe Lewi.

(Mataio 9:9-13 Mareko 2:13-17)

²⁷ Otmu Yesunje emelambâ gem ariop. Ari takesi meme lok âlâ, kutņe Lewi sâmu, yâkņe tewetsenņe emetņan tatmu ehop. Tatmu ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Ga. Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanņan.”

²⁸ Yawu sâmu ekumu Lewiņe tewetsenņe meminiop ya pilâm yahatmâ Yesuhâlen torokatmu orowâk ariowot.

²⁹ Yawu otmâ Lewiņe Yesuhâten heronje nânġawaņgim dâimu emetņan yâhâowot. Emetņan yâhâmutâ takesi meme lok otmu lok nombotņe meyekmu gaņetâ sot pato uyiņgimu newi.

³⁰ Nem tatņetâ Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yiņgiminiwiņe belângen kinmâ yekmâ nânġaņetâ bâlemu hoņ bawalipņe yuwu sâmu âiyongowi. “Wongât Yesunje takesi meme lok otmu lok bâleņe yu orop menduhuakmâ lau konok niai?”

³¹ Yawu sâmu âiyongoņetâ Yesunje den ya nânġâm Parisaio yuwu sâmu ekyongop. “Den âlâen hâmu sâmune nânġaņet. Lok mesekyeņe bianje dokta yengâlen ki arimai.

³² Yâhâ lok kundatyene orop me hâhiwin teteyiņgimap yaņe konok dokta yengâlen arimai. Yakât topņe yuwu sâmune nânġaņetâ keterahâk. Yengâlen gâtņe nombotņe yuwu sâmai. “Nen lok âlepņe, nen orotmemenenņe âilonġo dondâ otmâ mansain.” Yawu sâmu pâlâmņe manmai. Lok yawuya yengât sâmu ki gewan. Yeņe lok bâleņe sâmu kewilâyekņetâ belângen manmai yawuyaņe orotmemeyene bâleņe pilâm Anitâhâlen biwiyeņe kepeim denņe lâmu bulâņe mem tetenġetgât gewan.” Yawu sâop.

Yesuhâten hoņ bawalipņe sot barak ki manminiwi.

(Mataio 9:14-17 Mareko 2:18-22)

³³ Yesunje den yawu sâmu ekyongomu lok nombotņe yuwu sâmu ekuwi. “Yoane bukulipņe otmu Parisaio lok nombotņe Anitâhâten âi menehâten nânġâm yâkâlen biwiyeņe hikum sot barak manmâ Anitâ mepaem manmai. Yamâ gâhâten hoņ bawalipgaņeâmâ sot kutakamai.”

³⁴ Sâņetâ sâop. “Yakât den âlâen hâmu sâmune nânġaņet. Lok patoņe imbi miakbe sâmu bukulipņe meyekmu orowâk tatmâ sot um nem heronje otnomai. Heronje otnomaiân sot barak ki tatnomai. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyeneņe taka bukuyene kuņetâ mumbuap yanâmâ enġat hako nânġâm sot barak mannomai.

³⁵ Yakât yuwu sâmune nânġaņet. Yiwereneâmâ nâ orowâk mansain yakât otmâ sot barak ki mansai. Hâmbâi mâne nâ nohoņetâ mumbom sâp yan enġat hako nânġanomai.” Yawu sâop.

³⁶ Otmu orotmeme embâņan otminiwi ya otmu ikņe orotmeme âiņe kâsikum yiņgiop yaņe ki lâuahop. Yakât otmâ yâhâp yâhâp menduhum lâunomaihâten dop ki olop. Yakât topņe nânġaņetâ keterahâkgât den âlâen hâmu yuwu sâmu ekyongop. “Nen sot me salup me âlâlâ une sâmu hâpu golâenâk mânunġmâ titâkum umain. Gârâmâ hâpu tekaņan mânunġmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekaņe ya sem huhumu sot ya golâ kinmap.” Yawu sâop.

³⁷ Otmu den âlâen hâmu yuwu sâop. “Imbi âlâņe lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu tatmâ hânġiņe otbuap. Yâhâ yakât kakņan tâk âiņe orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osom senņe âlâlâ mânunġbuap yan dâimu tiririk sâmu tok sâwuap.

³⁸ Yakât otmuâmâ nenņe tâk âiņaņak menduhum lowaimain. Yawu otmain yanâmâ senņe âlâlâ umatņe mânunġnomân yamâ dâimu ŋirik ŋirik sâmu ki tok sâwuap. Yâhâ hânġiņe otmu âiņe menduhunom yamâ dâimu titâk sâwuap. Yamâ ki orotņe.

³⁹ Otmu yuwu sâmunê nângâñet. Imbilipnennañe senñe âlâlâ mem iri âinjan mânuñmâ hikâm arimai ya lândem iri hânñine bâleñan ki mânuñmâ hikâm arimai. Iri âinjahâlâk nângâmai. Yawu.” Yawu sâop.

6

Yesu hoñ bawalipñe orop tatmâ nângâ nângâ sâp ya kuwi.
(Mataio 12:1-8 Mareko 2:23-28)

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesu otmu hoñ bawalipñe âi kalam biwiñambâ gem ariwi. Gem ari mâtâp tânâmñan po irik irik yinñiop. Yawu otmuâmâ buku nombotñe yengât kalamân sot talop ya mem newi.

² Mem neñetâ Parisaioñe yekmâ Yesu yuwu sâm âikuwi. “Moseñe girem den kulempuop ya lâum âun yu tatmâ nanñain. Yakât girawu otmuâmâ hoñ bawalipñe bukulipñe yengât kalamâmbâ sot mem niai? Ya otñetâ yekmunñe bâleap. Yakât otmâ gâñe kuyinñirâ âlâku ki otnomaihât nanñain.” Yawu sâwi.

³⁻⁴ Yawu sâñetâ purik pilâyinñim sâop. “Emelâk embânñan Dawitiñe olop yakât den pat sâlikum ki nângâm henñengumai. Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmunê nângâñet. Dawitiñe olop sâp yan hotom uwi ya yengât lok kunñe âlâ manop, kutñe Awiata sâm. Sâp yan Anitâhât hotom um manbiñe banja tuhumi Anitâhât pat sâm katminiwi ya yâkñe konok neminiwi. Lok inñeâmâ bia. Hilâm âlâen Dawiti otmu ikñe tembe lâulipñe sotgât bâleñetâ yan ikñak Anitâhât miti emetñan yâhâop. Yâhâmâmâ Awiatañe sot kâmbukñe sâm kalop ya ihilâk mem niop. Mem nem nombotñe talop ya mem tembe lâulipñe ge kâsikum yinñimu newi.

⁵ Yâhâ Anitâñe hânñannohomu ge mansan nâmâ tatmâ nângâ nângâ yakât amboñe. Otmu yakât bonñeâmâ nâñe konok mem teteman.” Yawu sâm ekyongop.

Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuñe lok âlâ henñenguo.
(Mataio 12:9-14 Mareko 3:1-6)

⁶ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuñe miti emetñan yâhâm den kâsikum yinñiop. Yâhâ lok âlâ bânñe bonânñen mum pâlâmñe olop yan tatmu ehop.

⁷ Yawu gârâmâ “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan Yesuñe lok pareñe ya mem henñenguwuap me bia?” sâm Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yinñiminiwi ya nombotñe Yesu mem den âiân katne sâm bamu bam watbiñe gotyetñan ba kinbi.

⁸ Gotyetñan ba kinñetâ Yesuñe biwiyenahât topñe nângâm lok pareñe ya yuwu sâm ekuop. “Yahatmâ kin.”

⁹ Sâmu yahatmâ kinmu benñe Parisaio ya yuwu sâm ekyongop. “Sâñetâ nângâwe. Moseñe den kulempuop ya topñe girawu tap? Tatmâ nângâ nângâ sâpñan lok henñemyongonom me hilipyongonom? Yakât sâñetâ nângâwe.”

¹⁰ Yawu sâm âiyongomu biwiyenñe umatñe otmu olotoñâk kinbi. Olotoñâk kinñetâ yekmu bâleop. Yekmu bâlemu kunyene kârikñe otmâ hiliwahonomai yakât nângâm tepñe nângâyinñiop. Tepñe nângâyinñim lok pareñe ya yuwu sâm ekuop. “Bâtge kuwihak.” Yawu sâmu bânñe pilâmu kuwihakop.

¹¹ Panmu kuwihakmu Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yinñiminiwiñe ya ekmâ biwiyenñe kâlâp otmu gem ariwi. Gem ari Yesu girawu otbânñine sâm den alahu gulahu otbi.

Yesuñe aposololipñe meyehop.
(Mataio 10:1-4 Mareko 3:13-19)

¹² Emet ñiñ sâmu Anitâ orop den otbe sâm Yesuñe pumñan yâhâop. Yâhâmu Anitâ orop den otmutâ emet hañ sâop.

¹³ Emet hanj sâmu yan lok orowâk manbi ya sâlipyongom yâk yengâlen gâtne lok kâiân yâhâp meyekmâ âi sâm yingio. Yawu otmâ kutyeje pato Aposolo sâm yingio. Lok yamâ kutyeje yuwu.

¹⁴ Simon yâkât kutne âlâ Petoro sâm imiñe Anderea, imi ata Yakowo yet Yoane, lok âlâmâ Pilip, Batolomaio,

¹⁵ Mataio, Toma, Alipaio nanje Yakowo. Âlâmâ Simon yâhâmâ komot âlâen gâtne ya yengât topyeje yuwu. Kasalipyene Roma lok ya yengât hâkân otmâ watyekne sâm otminiwi yan gâtne. Âlâmâ Yakowo nanje Yurasi.

¹⁶ Otmu bâñeâmâ Yurasi yamâ Karioto kapiân gâtne. Yâkneâmâ Yesuhât betnehen kionop ya.

Yesuñe lohimbi mem hengemyongop.

(Mataio 4:23-25)

¹⁷⁻¹⁸ Meyekmâ pumnehembâ gâlikñan gemu lok nombotne denne nângâm watbine peneyingiwu. Peneyinginetâmâ lohimbi kingitne orowâkne denne nângâne sâm yâkâlen ariwi. Lohimbi yâkâlen ariwi yamâ yuwu. Nombotne Yerusalem kapi pato otmu kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap ya ambolipne. Yâhâ nombotne âlâmâ Tiro Siron kapi yâhâp saru ginñan tap ya ambolipne. Lohimbi yañe yâkâlen arinetâ den kâsikum yingio. Yâhâ lohimbi nombotne weke bâleñane mângâeyehop ya ekyongomu gaiakmâ arinetâ âlepne otbi. Otmu kundat otbi ya hengemyongop.

¹⁹ Yâhâ wâtne pato tatbañgiop yakât otmâ lohimbi in wâiwiñe âlepne otbi. Yakât otmâ lohimbi sambeñe wâim âlepne otnehât mem hawam mewam tuhuwi.

Yesuñe lohimbi den ekyongop.

(Mataio 5:1-12)

²⁰ Yawu otñetâ Yesuñe yuwu sâm ekyongop. “Den bonne sâmune nângâñet. Yen senne âlâlâhât umburuk otmâ manmai yamâ Anitâhâlen biwiyenane kepeñetâ tihityene otmâ yâhâwuap. Yakât otmâ tepyeñe herone otmu mannomai.

²¹ Yâhâ po manmai yen gurâ Anitâne sot kâle yingimu nenetâ ârândân otyingiwuap. Yakât otmâ tepyeñe herone otmu mannomai. Yâhâ we bâle nângâm manmai yenâmâ hâmbâi Anitâne mem biwi sânduhân katyekbuap. Yakât otmâ tepyeñe herone otmu mannomai.

²²⁻²³ Otmu lok bulâne nâhâlen biwiyenane kepeim manñetâ lohimbi nombotnane hakyenân sâm mem bâleyeknomai yanâmâ yuwu nângânomai. “Âo, bonñanâk. Anjoân emelâk tâmbâlipnennane Anitâhât poropete yawuâk otyinginetâ bâleop. Otmu âun yu gurâ yawuâk otningimai. Yawu gârâmâ yakât hâmeñe hâmbâi himbimân manman kârikne mem herone kakñan mannom.” Yawu nângâm tepyeñe herone otmu mannomai.

²⁴ Yawu sâm ekyongom lohimbi manman sânduhân manñetâ tepyeñe umatne otmap ya yengât yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi senne âlâlâ tatyngiapne hop sambe kakñan manmai. Yae, hâmbâi manman bâleñan ari olo gilâp otnomai.

²⁵ Yâhâ lohimbi sot pato kakñan kinmai yañe hâmbâi sotgât umburuk otmâ olo gilâp otnomai. Yâhâ lohimbi herone kakñan manmai yamâ hâmbâi gilâp amokñan isem mannomai.

²⁶ Otmu den âlâ torokatmâ sâmune nângâñet. Emelâk embânân poropete perâkñane Anitâhât den kelañgatmâ papatolipyene kâityongominiwi. Kâityongonjetâ ki nângâmâk papatolipyenane herone otyingiwu. Herone otyingiwuâke yamâ den perâkne sâwi yakât matne Anitâne yingimu mewu. Yawu gârâmâ lohimbine yengât nângâm herone otyinginomai yan biwi golâ mannomai. Yâhâ herone otyinginomai yan lohimbine herone otningiai yakât otmâ Anitâne gurâ yawuâk nenekmu ârândân oap yawu ki nângânomai.”

Kasalipnennene buku otyinginom.

(Mataio 5:38-48)

²⁷ Yâhâ den âlâ torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Sâmune nângânet. Yeje kasalipyene buku otyinginomai. Otmu lohimbine yengât hâkân otmai yâk gurâ yawuâk buku otyinginomai.

²⁸ Otmu lok âlâ me âlâne Anitâne mem bâleyehâkgât lohimbisait kakyenan pilânomai yamâ Anitâne lukuleyehâkgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâne mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yeje ya yengât umam sâyinginomai.

²⁹ Lok âlâ me âlâne mângâeyeknomai yan yakât matje ki kâpekyinginomai. Lok âlâ me âlâne ambonahât bâlene hân meyingim yanak kiapgâlen yen meyekmâ arinomai. Meyekmâ arinetâ mâtâwânâk yeje hân âlâkuâk yinginetâ pesuk sâwuap.

³⁰ Lok âlâ me âlâne yu me ya ninginet sâm ulityongonomai yamâ in yawu yinginomai. Me lok âlâ me âlâne senje âlâlâ ekmâ kandi meyinginomai yakât purik sâm ninginet ki sânomai.

³¹ Bukulipyenane tânyongonetgât nângâmai yeje gurâ nângâmai dop yawuâk tânyongonomai.

³² Yâhâ lok nombotjane yen buku otyinginetâ yengu yâk konok buku otyinginomai yakât Anitâne nângâmu ki ârândân otbuap. Yâhâ lok nombotjane ki buku otyinginetâ yengu yawuâk yâk ki buku otyinginomai yakât Anitâne yen ki lukuleyekbuap.

³³⁻³⁴ Yâhâ lok nombotjane yen orop buku konok manne sâm tânyongonetâ yengu yakât matje yâk konok tânyongomai. Yawu otmai yan lok bâlene bukulipyene orop tânahomai orotmeme ya ki wangiwuap. Yakât otmâ Anitâne yen ki lukuleyekbuap.

³⁵ Yeje kasalipyene buku otyinginomai. Otmu yu me yakât umburuk manmai ya bâl belaiâk yingim yakât matje ninginetgât ki nângânomai. Yawu otyinginomai yanâmâ Anitâ yahat yahatjane meyekmâ nine nanne baratne sâm tihityene otmu mannomai.

³⁶ Anitâne yen lok bâlene umam sâyingimu yakât matje ki miai. Yakât otmâ lohimbis nombotjane mem âlâlâ tuhuyeknetâ yengu yakât matje ki kâpekyinginomai.

*Lohimbis yengât den ki sâm hâreyinginom.
(Mataio 7:1-5)*

³⁷ Otmu yeje lohimbis yengât den ki sâm hâreyinginomai otmuâmâ Anitâne gurâ yawuâk yengât ki sâm hâreyingiwuap. Otmu yeje lohimbis yekmâ ki sâm ge katyeknomai otmuâmâ Anitâne gurâ yawuâk yen yekmâ ki sâm ge katyekbuap. Yâhâ yeje lohimbis yengât tosayene pilâyinginomai otmuâmâ Anitâne gurâ yawuâk yengât tosayene pilâyingiwuap.

³⁸ Yeje lohimbis tânyongom senje âlâlâ yinginomai otmuâmâ Anitâne ya wangim hop sambe yingiwuap. Iri mânunmâ tâtâkumunje pik pato otmap yakât dopneâk Anitâne yingiwuap. Yakât otmâ Anitâne yingimap yakât dopneâk yengu yinginomai.”

Yesune den âlâen hâum sâm ekyongop.

³⁹ Yesune den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok senyene bok sâsânanjak dâiakmâ arinomai yamâ mâtâp tâpikgum ari hemân kionomai. Kionmâ hiliwahonomai.

⁴⁰ Otmu naom âlâ me âlâne bawapilipyene ki wangiyeknomai. Naom âlâ me âlâne yu me yakât topne nângâm henjenunomai yanâmâ bawapilipyenane nângâmai yakât dopneâk nângânomai.” Yawu sâop.

⁴¹ Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Gâne bukukahât senjan wahap tipine tap ya ekbuat. Otmu gike sengan gurâ wahap pato tap ya ki enakmâ nanngangimâk bukukahât yuwu mon sâuwat.

⁴² “Buku. Sengan wahap ya hâluhum pangihiwe.” Gâ yawu sâuwat otmuâmâ lok perâkne. Gike sengan wahap pato tap ya hâluhum pilakmâ yanâmâ bukukahât senjan wahap tatbuap ya hâluhum pilâwangiwuat. Wongât? Yuwuhât. Gâne gike orotmemehe bâlene yakât nângârâ tânât otmap. Yawu gârâmâ bukukahâne otmu kingon otmap ya ekdâ dondâ bâlemap. Yawu otbuat yamâ ekmune ki ârândân otbuap.” Yawu sâop.”

*Nak topne topne**(Mataio 7:17-20 Mataio 12:33-35)*

⁴³⁻⁴⁴ Otmu Lohimbiŋe yeŋe topyeŋe nanŋanŋiŋetgât Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. Nak esenŋe omoŋ omoŋ pilâmap yanâmâ bonŋe bâleŋe ki kinmap. Yâhâ nak esenŋe gimbanŋumap yanâmâ bulâŋe âlepŋe âlâ ki kinmap. Bia yakâ. Yâhâ kiatŋe manam ki otmap. Otmu manamŋe kiat ki otmap. Otmu giŋ gârârâŋ yaŋe ham ki otmap. Otmu hamŋe giŋ gârârâŋ ki otmap. Yamâ topyeŋe ikŋiâk ikŋiâk.

⁴⁵ Lok âlâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlepŋe me bâleŋe tatmap ya yawuâk launŋambâ ga takamap. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâhât biwiyeŋan nâŋgân nâŋgân âlepŋeâk tatmapŋe orotmemeyeŋe âlepŋe otmâ uwawapŋe bia manmai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâhât biwiyeŋan nâŋgân nâŋgân bâleŋeâk tatmapŋe orotmemeyeŋe bâleŋe otmâ bukulipyenŋe mângâeyekmai. Yawu.”

*Lok nâŋgân nâŋgânŋe orop otmu lok kopa**(Mataio 7:24-27)*

⁴⁶ Yesuŋe lohimbi kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Yeŋe “Kutdânennŋe Kutdânennŋe,” sâm nohonmaiâke yamâ den ekyongoman yamâ ki lâumai.

⁴⁷ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nâŋgânŋet. Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen ganetâ den ekyongomune nâŋgâm heŋgeŋum lâumai yaŋe dop yuwu manmai.

⁴⁸ Lok nâŋgân nâŋgânŋe orop yaŋeâmâ emet tuhune sâm hân kendâm saran kâkâlep yaŋe kânâŋgâm emet tuhunetâ tiŋ tiŋâk kinbuap. Yawu gârâmâ mososoŋ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâm ki putuk sâwuap. Yenâmâ dop yawuya.

⁴⁹ Âlâmâ purik pilâm sâwe. Lok âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgânŋetâ nahat otmu betbanŋim manmai, lok ya yeŋgât topyeŋeâmâ yuwu. Lok kopa nombotŋe emetyeŋe tuhune sâm hân kendâm saran kakŋeâk kânâŋgânmai. Yawu tuhunetâ emet ya saranŋe kandi kinbuap. Yakât otmâ mososoŋ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya putuk sâm ge imbuap. Yawu.” Yawu sâm ekyongop.

7*Yesuŋe hoŋ bawa âlâ heŋgeŋguop.**(Mataio 8:5-13)*

¹ Yesuŋe den yawu ekyongom yapâ pilâyekmâ Kapanaum kapiân ariop.

² Kapanaum kapiân ariop sâp yan Roma tembe lâu yeŋgât kunyeŋe âlâhât hoŋ bawane mesek sâtŋan kinop. Yâhâ tembe lâu yaŋe ikŋe nanŋahât nâŋgâwanŋimap yakât dopŋeâk hoŋ bawane yakât nâŋgâwanŋiop.

³ Yakât otmâ “Yesu taka tap,” yawu sâŋetâ nâŋgâm tembe lâu yaŋe Yesuŋe ga hoŋ bawane heŋgeŋguâkgât Yura yeŋgât papatolipyenŋe nombotŋe hâŋgânŋyongomu yâkâlen ariwi.

⁴⁻⁵ Ari yuwu sâm ekuwi. “Roma tembe lâu yeŋgât kunyeŋe âlâ nengâlen biwiŋaŋe kepeimu nen orop mansain. Lok yuŋe ikŋe tewetsenŋaŋe lok puluhuyekmu nengât miti emetŋe ya tuhuniŋiwi. Yakât otmâ denŋe nâŋgâm ari tânguwuatgât nanŋain.” Yawu sâwi.

⁶ Yawu sâm ekuŋetâ nâŋgâŋiŋimu orowâk ariwi. Ariŋetâ emet ya tâlâhumuâk otmu bukulipŋe hâŋgânŋyongomu Yesuhâlen ba yuwu sâm ekuwi. “O lok pato, bukunennŋe yuwu yap.

⁷ “Nâ lok âlepŋe bia. Yakât gâŋe nâhât emelan gawuatgât ki nanŋan. mâtâwânâk kinmâ denâk sârâ hoŋ bawane yu âlepŋe otbuapŋet nanŋan.

⁸ Yâhâ nâ nineâmâ lok patonahât tem lâuwanŋim yâkât amutgen manman. Gârâmâ patonaŋe nâ gurâ buku nombotŋe yeŋgât kunyeŋe sâm nihimu manman. Yakât otmâ nâŋe tembe lâulipŋe âlâ me âlâ yuken me yaken ariŋet sâmune âlepŋe nâhât tem lâunihim arimai. Me âi wuân me wuân tuhunet sâm âi yinŋiman ya gurâ âilonŋo tuhumi. Gâmâ

lok pato. Yakât otmâ denâk sârâ âlepņe otbuapgât nanġan.” Yawu sâam den kalop ya bukuliņņe Yesu ekuwi.

⁹ Den yawu ekuņetâ Yesuņe nâņġamu ewe membe olop. Nâņġamu ewe membe otmu Isirae lohimbi betņan sâwi ya yuwu sâam ekyongop. “Wâtne pato tatnihiap yakât nâņġam Roma lok yuņe biwi yâhâp ki oap. Yakât yuwu nanġan. Isirae yeņġâlen ġâtņe âlâ me âlâņe lok yuņe oap yuwu âlâ ki otņetâ yekman. Lok yuņe nâhâlen biwiņņe kepeim den katnihiap yu ekmune âilonġo oap.” Yawu sâam ekyongop.

¹⁰ Yawu sâam ekyongomu tembe lâu bukuliņņe purik sâam yapâ pilâyekmâ âwurem ari emelan yâhâm hoņ bawa âlepņe olop ya ekbi.

Yesuņe lok âlâ mumuņambâ mem yahalop.

¹¹ Yesuņe hoņ bawalipņe meyekmâ kapi âlâ, kutņe Nain sâam yan ariņetâ lohimbi dondâhâlâkņe betyeņan sâņetâ ariwi.

¹² Kapi ya hâumâk otņetâ imbi kambut âlâhât nanņe sihanâk muop ya hangune sâam bukuliņņe gerelân katmâ lâum gewi. Yawu otmâ lohimbi tem pato betyeņan sâņetâ gewi.

¹³ Otmu Kutdâņe kambut ya ekmâ tepņe nâņġam “Ki ise,” sâam ekuop.

¹⁴ Yawu sâam ekum geret lâum gewi yan memu inâk kinbi. Inâk kinņetâ lok sihan ya ekmâ yuwu sâam ekuop. “Yahatmâ kin.”

¹⁵ Yawu sâam ekumu mumuņambâ yahatmâ dendât otmu ekņetâ sâtņe bâleņe olop. Otmu imbi kambut ya nanņeit yetġât Yesuņe “lohotņan manset” sâam ekyotgop.

¹⁶ Otmu lohimbi yan kinbiņe ya ekņetâ sâtņe otmu Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Anitâņe ikņe poropete âlâ hâņġâņgumu taka hohetnenņan mansap.” Yâhâ nombotņe yuwu sâwi. “Lok yuņe tihitnenņe otmâ manman âlepņan katnenekmu mannomġât Anitâņe hâņġâņgumu taka mansap.” Yawu sâwi.

¹⁷ Yesuņe lok sihan ya mumuņambâ mem yahalop yakât den pat ya lohimbiņe sâam haok tuhuņetâ kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap ya ambolipņe kerekņe nâņġawi.

Yesuņe Yoanehât sâop.

(Mataio 11:2-19)

¹⁸ Yoane pâi emetņan katņetâ talop yâkâlen ari hoņ bawalipņe Yesuņe lohimbi heņġemyongop yakât den pat ekuwi.

¹⁹ Ekuņetâ nâņġam hoņ bawayâhâtņe yâhâp den yuwu sâam ekyotgom Kutdâhâlen hâņġânyotgomu ariowot. “Ari yuwu sâam âikuromawot. “Anitâņe ikņe hoņ bawa hâņġâņgumu ge tihitnenņe otbuap sâmain ya ġâ me? Me âlâhât mambotmâ mannom?”

²⁰ Yawu sâam ekyotgom hâņġânyotgomu Yesuhâlen ari yuwu sâam ekuowot. “Yoaneņe lohimbi toen mem katyekmapņe yuwu sâam hâņġânotgomu takait. “Anitâņe ikņe hoņ bawa hâņġâņgumu ge tihitnenņe otbuap sâmain ya ġâ me? Me âlâhât mambotmâ mannom?” yawu yap.” Yawu sâowot.

²¹ Otmu sâp yan Yesuņe lohimbi kundat otbi ya dondâhâlâk heņġemyongop. Otmu weke bâleņe lohimbi mâņġâeyekbi ya watyekmu gaiakmâ ariwi. Otmu lohimbi senyeņe bok sâsâņe ya senyeņan walipyongomu senyeņe suk sâamu ekbi.

²² Yawuhât Yesuņe Yoanehât hoņ bawayâhâtņe ya yuwu sâam ekyotgop. “Yerâmâ ari kulem topņe topņe memune eksai yukât Yoane ekuromawot. Nâņe senyeņe bok sâsâņe ya walipyongomune senyeņe suk sâamu eksai. Otmu lok pareņe manmai ya heņġemyongomune târârâhâk bam gai. Otmu hâk bâle manmai ya ġurâ heņġemyongomune âlepņe otmâ mansai. Otmu ândâpyeņe bok sâsâņe ya ġurâ heņġemyongomune ândâpyeņe pâroņ sâamu den nanġai. Otmu nombotņe bâlewi ya mumuņambâ mem yahatyekmune mansai. Otmu kewilâyekņetâ mansai ya nine den pat âlepņe ekyongomune nâņġam biwiyeņe heroņe otmâ mansai.” Yawu sâam Yoane ekuromawot.

²³ Yakât âlâ sâwe. Yawu otyingim mansan yakât otmâ lok âlâ me âlâne nâhât biwi nângâm yâhâp ki otmai ya yengât nângâmune tepne herone oap.” Yawu sâm ekyotgom hângânyotgomu âwureowot.

²⁴ Hângânyotgomu âwurem arimutâ Yesune Yoanehât topne lohimbi yan kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Yoane lok ki manmaiângen ari manop ya lohimbiye ekne sâm yâkâlen ariwi. Otmu yakât den âlâen hâum sâwe. Siru pato pilâm âliwahap mem gâsuk gâsuk tuhumu ekmâ âlemai.

²⁵ Yawu olop ya ekne sâm ariwi me bia? Me lok âlâne hâk katipne sekne âlepne mânunakmâ manop ya ekne sâm ariwi me? Lok hâk katipne sekne âlepne mânunakmaiyeâmâ lok kutdâ yengât emelanâk tatmai.

²⁶ Yâhâ lok ki manmaiângen ki manmai. Yakât otmâ wuân bân ekne sâm yaken ariwi? Yakât yuwu sâmune nângânet. Yoaneje Anitâhât den pat sâm tetem gaop ya nângâne sâm ariwi. Yâhâ emelâk Anitâhât poropetelipneje yâkât den tâmbâlipyeje ekyongom manbi ya yengât kunyeje pato oap.

²⁷ Yâkât nângâm emelâk Anitâne den sâop ya yuwu tap. “Gâne nine topne sâm tetem ekyongorâ nângânetgât nine hon bawane hângângumune kulet sâhihim mâtâp menjihiwuap.” Den yawu tap. Kulet sâop yamâ Yoane.

²⁸ Otmu yakât den yuwu sâmune nângânet. Anitâne Yoane nep wañmu miop yakât nângâmu yahatmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne Yoane wanginomaihât dop ki tap. Yoaneje kulet sânihim âi mem gaop yamâ nine topne ki nângâm heñgenyum mansap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâne nâhât den pat âlepne yu nângâm Anitâhâlen biwi nângân nângânyeje katnomai yañeâmâ Yoane wanginomi.

²⁹ Yawu sâm ekyongomu lohimbi sesengâlâk, lohimbi inje, takesi meme lok, yawuyaje nângânetâ bulâne olop. Yâhâmâ emelâk Yoaneje Anitâhât den ekyongomu nângânetâ bulâne otmu toen mem katyehop.

³⁰ Yamâ Parisaio lok otmu Mosehât girem den lohimbi kâsikum yingiminiwi yâkñeâmâ Anitâhât mâtâp Yoaneje ekyongop yakât hâkâñ otmâ denje nângânetâ tâñât olop. Yakât otmâ toen ki katyehop.

³¹ Otmu Yesune den âlâ yuwu sâm ekyongop. Yen biwi yâhâp otmâ mansai yakât nângânetâ keterakyiñgiâkgât den girawu yaen hâum sâmune nângânetâ keterakbuap. Yuwu mon?

³²⁻³⁴ Nimnaom titipâne sombem patoen hârum konok otmâ tatnomai. Tatmâmâ komot âlâ tatnomaije komot âlâ yuwu mon ekyongonomai. “Nenje yahatmâ kep tuhumi âlâlâ oain. Gârâmâ yen orowâk tuhune sâmunje ki tânnongoai. Yakât otmâ nângâmune bâleap.” Yawu otnomai yakât topne teteâkgât yuwu sâmune nângânet. Yakât dopñeâk Yoaneje herone olâkgât nângâwi. Yamâ nângâwi yawu Yoaneje ki olop. Yakât otmâ yâkât hâkâñ otmâ sâm ge katbi. Otmu âlâku torokatmâ hâum sâwe. Sâp âlâen nimnaom titipâ komot âlâ tatnomaije komot âlâ yuwu sâm ekyongonomai. “Âo, nen we bâle nângâm ombé hakoâk isewin. Yawu otbin yan yeje ki nenekbi. Yakât otmâ nângâmune bâleap.” Yawu sânomai. Yakât dopñeâk yeje otmâ mansai. Gârâmâ yeje oai yan ki torokatmâ mansan. Yakât otmâ yen nâhât hâkâñ oai. Yakât yuwu sâmune nângânet. Emelâk Yoaneje to kârikne me âlâlâ ya nembâpgât dop yamâ yâkñe ki neminiop. Yakât yeje yuwu sâwi. “O, lok yuâmâ yawu otmap.” Yawu sâwi. Yâhâ nâmâ Anitâne hângânnohomu ge sot kâle neman. Yakât otmâ yeje nâhât yuwu mon nângâmai. “O, lok yuâmâ sot pato kutakamap. Otmu takesi meme lok otmu lok komborâ yâk orop buku orangim gamai.” Nâhât yawu sâmai.

³⁵ Yawu gârâmâ yakât sâwe. Anitâne den sâop ya tiñâk lâum manmai ya yengât orotmemeyeje ekmâ nângânetâ bonje otbuap. Yawu.” Yawu sâop.

Imbi âlâne Yesuhât kâñe piriop.

³⁶ Parisaio lok âlâ, kutnje Simon sâam, yâkne Yesu memu emetjan yâhâ bukulpnje orowâk menduhuakmâ sot newi.

³⁷ Yâhâ Yesu orowâk sot newi yakât den pat imbi kondarâ âlâne nângâmâmâ to kuknje suk sukne âlâ mem emet tatbiân yan yâhâop.

³⁸ Mem yâhâ Yesu betnehen kinmâ isemu gilâpne târân sâam kâinjan giop. Kâinjan gemu somotne kâlep pato yane mem gowasiñmâ kereñ mewangiop. Yawu otmâ to kuknje ya moselemu kâinjan gemu pirim mepaeop.

³⁹ Yawu otmu Simonne ekmâ biwiñane yuwu nângâop. “Imbi kondarâ yuñe ki orotne oap. Yawuhât Yesu Anitâhât poropete mansap mâne imbi yukât topne nângâm henjenjum kuwangimu ki otbâp.

⁴⁰ Yawu nângâmu Yesune biwiñahât topne nângâm yuwu sâam ekuop. “Simon, den sâamune nângâ.” Sâamu sâop. “Lok pato, sârâ nângâwe.”

⁴¹ Sâamu sâop. “Den âlâen hâum sâamune nângâ. Lok âlâne bukuyâhâtne tewetsenne yitgiop, âlâmâ 50 kina, âlâmâ 5 kina.

⁴² Tewetsenne yitgimu mem ari yane senne âlâlâ puluhahowot. Otmu yakât kakñan “matne nihiromawot” sâam ekyotgop. Yawu gârâmâ tewetsenne ki tatyitgiop. Yakât otmâ yâkâlen ari yuwu sâam ekuowot. “Tewetsenne ki tatnitgiap. Yakât otmâ girawu otmâ tosa matne kâpekmutne pesuk sâuwap?” Yawu sâam ekumutâ yuwu sâop. “Bât belaiâk yitgiwan. Pesuk yap, âlepne ariyet.” Yawu sâop. Yakât otmâ yuwu âihohomune nângâ. Bukuyetñane tosayetne pilâyitgimu pesuk sâop. Yakât otmâ bukuyâhâtne lok girawu yane herone pato nângâwangiop, 50 kina wañop yane me 5 kina wañop yane?

⁴³ Sâamu sâop. 50 kina wañop yane herone pato nângâwangiop.”

Sâamu sâop. “Âlepne yat.”

⁴⁴ Yawu sâam imbi ya ekmâmâ Simon yuwu sâam ekuop. Nâne emetgan gamune to ki gâim katdâ piriaksan. Yamâ imbi yuñeâmâ isemu gilâpñane kâinan gemu pirim somotñane gowasiñmâ kereñ menihiap.

⁴⁵ Gâne ki parahuneksat. Yamâ imbi yuñeâmâ mepaenekmâ tap.

⁴⁶ Gâne nak toñe ki katnihiat. Yamâ imbi yuñeâmâ to kuknje suk sukne, hâmeñe yahat yahatne ya moselemu kâinan gemu pirineksap.

⁴⁷ Imbi yuñeâmâ nângânihiap. Yakât topne nângâm henjenguwuatgât yuwu sâamune nângâ. Lok âlâne bukujahât tosa umatne pilâwangimu yakât herone pato nângâwangiwuap. Yâhâ lok âlâneâmâ bukujahât tosa hewewen pilâwangimu yakât herone kakñeâk nângâwangiwuap. Yakât yuwu sâamune nângâ. Anitâne imbi yukât tosa umatne emelâk pilâwangiap. Yakât otmâ mepaenekmâ tap.

⁴⁸ Yawu sâam imbi ya yuwu sâam ekuop. “Tosahe pilâhihian.”

⁴⁹ Yawu sâamu, Parisaio orowâk tatmâ sot newiñe den ya nângâm biwiyeñane yuwu nângâwi. “Lok yukât topne girawu? Girawu otmâ “Tosahe pilâhihian” yawu yap.” Biwiyeñane yawu nângâwi.

⁵⁰ Yesune imbi ya yuwu sâam ekuop. “Nâhâlen biwihane kepeiat. Yakât otmâ Anitâne manman kârikñahât pat kuhihap. Yakât nângâm lohotjan ari.” Yawu sâop.

8

Imbi nombotne Yesu orowâk ariwi ya yengât topyene

¹ Sâp yakât kakñan Yesune hoñ bawalipne meyekmu kapi ya pilâm kapi tipi tapi tatmâ arap ya ârândân yâhâm gewi. Otmu lohimbiñe Anitâhâlen biwiyeñane kepeinetâ tihityene otyingiwuap yakât den pat âlepne Yesune ekyongop.

² Otmu imbi nombotne orowâk ariwi ya yengât topyene yuwu. Imbi nombotne emelâk kundat otbi ya henjemyongop. Yâhâ nombotne âlâmâ weke bâleñane mângâeyekbi ya watyekmu gaiakmâ ariwi. Yâhâ yâk yengâlen gâtne âlâ, kutnje Maria, Matala kapiân gâtne, ya weke bâleñe nombolân yâhâpne mângâenjetâ watbangiop.

³ Yâhâ âlâmâ, kutnje Yoana sâ. Yâhâmâ Herotgât hoŋ bawa âlâ, kutnje Kusa sâ, yâkât imbiŋe. Yâhâ âlâmâ, kutnje Susana sâ. Otmu imbi nombotnje iri sikumyene orop yâkne Yesu otmu hoŋ bawalipnje tânyongowi. Imbi topyene sâ aran yu orowâk ariwi.

Hote alikŋan hâum sâop.

(Mataio 13:1-9 Mareko 4:1-9)

⁴ Lohimbi dondâŋe kapiyene pilâm Yesuhâlen ari menduhuakŋetâ den âlâen hâum yuwu sâ ekyongop.

⁵⁻⁸ “Lok âlâŋe hote alikne mem hâilonbe sâ newâŋen ariop. Ari hote alikne ya nombot nombot mem hâilonmu giop. Nombotjeâmâ mem hâilonmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotjeâmâ mem hâilonmu hân toŋe biaen ge talop. Yâhâ nombotjeâmâ hele bâleŋe iowân giop. Yâhâ nombotjeâmâ tep tep kum hân âilongo longo tuhuwi yan ge talop. Yawu gârâmâ hote alikne mem hâilonmu âlâen âlâen giop yakât topjeâmâ yuwu. Nombotje mâtâwân ge talop yamâ lohimbiŋe bam gam tâlim lan tuhunetâ nâŋe kârâm newi. Yâhâ nombotjeâmâ hân toŋe biaen giop yamâ gihitje kakneâk pilâop. Yakât otmâ in yawu mum hâlâlâŋ sâop. Yâhâ nombotjeâmâ hewukŋan me hele pato biwiŋan giop yamâ âilongo tetem pururuk sâop. Pururuk sâmu hewukŋane langumu derepgum gimbaŋgumu orok sâop. Yâhâ nombotje hân âlepŋan giop yaŋeâmâ tetem pururuk sâ m âilongo yahalop. Nâŋe den yan yu biwiŋan katmâ nâŋgâm heŋgeŋgunomai.” Yawu sâ ekyongop.

Topje yuwuhât Yesuŋe den âlâ me âlâen hâum sâop.

(Mataio 13:10-17 Mareko 4:10-12)

⁹ Yawu sâ ekyongomu hoŋ bawalipŋane den ya topŋahât nâŋgâne sâ âikuwi. Âikuŋetâ sâop.

¹⁰ “Anitâŋe tihitnenŋe otmâ gamap yakât topje yene tipne nanŋai. Yâhâ lok nombotje nâhâlen ki torokatmâ mansaiŋeâmâ biwiyeŋe pâlâmŋe otmâ mansai. Biwiyeŋe pâlâmŋe otmâ manŋetâ yakât den âlâen âlâen hâum ekyongoman. Yakât otmâ yâkne nâhât nâŋgâm hâkâŋ otmâ nekmâ kâkâsuk otmai. Yawu otmâ biwiyeŋe alitmai. Yakât otmâ nâhât den pat yu nâŋgâŋetâ tâŋât oapgât hiliwahonomai. Yamâ nâŋgâm heŋgeŋguai mâne biwiyeŋe Anitâhâlen katmâ denŋe lâunetâ tosayeŋe emelâk pilâyinŋimbâp.”

Hote mem hâilonmu giop yakât topje

(Mataio 13:18-23 Mareko 4:13-20)

¹¹ Hote alikŋan hâum ekyongoan yakât topje sâ mune nâŋgâŋet. Anitâhât den yamâ hote alikŋahât dop oap.

¹² Yâhâ lok hote alikne mem hâilonmu giop yamâ nenŋe Anitâhât den lohimbi ekyongomunŋe nâŋgâmai yakât dop. Hote alikne nombotje mem hâilonmu mâtâwân giop yakât topje yuwu. Yamâ lohimbi nombotŋane Anitâhât den nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyeŋane kepeimaihât Satanŋe den ya kum mem gulip tuhumap.

¹³ Yâhâ hote mem hâilonmu nombotje hân toŋe biaen giop yakât topje yuwu. Lok yawuya nâhât den pat âlepŋe ekyongomune nâŋgâm herone otmâ manmai. Nâŋgâŋetâ den ya kakneâk gem biwiŋan gihitje kârikne ki memap. Yawu gârâmâ umatne âlâ kakyenŋan yâhâmap yan lohotne otmâ pilâmai.

¹⁴ Yâhâ hote mem hâilonmu nombotje hele biwiŋan giop yakât topje yuwu. Lohimbi nombotje den ekyongomune nâŋgâŋetâ bonŋe otmap. Nâŋgâŋetâ bonŋe otmu sâp kâlep ki otmuâk hâŋgât iri sikum, me tewetsenŋe, me âlâlâ ekmâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋane yan hikum nâŋgâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ manŋetâ manman âlepŋe ki teteyinŋimap.

¹⁵ Yâhâ hote mem hâilonmu nombotje hân toŋe orowân giop yakât topje yuwu. Lok yawuyaŋeâmâ den pat âlepŋe nâŋgâm heŋgeŋgumai. Nâŋgâm heŋgeŋgum tiŋâk lâum

manmâ yâhânetâ manman âilongo lonjo teteyingimap. Yâk yengât topyeŋe yawu. Nâŋe hoteân hâum yan yamâ topnenŋeâmâ yawu.” Yawu sâm ekyongop.

*Lok topnenŋe lambeân hâum sâop.
(Mareko 4:21-25)*

¹⁶ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nenŋe emet kâlehen tatmâ lambe saum tunŋunan ki katmain. Gârâmâ helenân gâitmunŋe kinmâ sem laŋinŋe pilâmu ekmâ gem yâhâmain.

¹⁷ Yakât topŋe yuwu. Lok âlâ me âlâŋe otŋetâ bâlemu kurihimai yamâ hâmbâi mâne teteŋan otmu eknom.

¹⁸ Yakât otmâ den ekyongoan yu biwiyenân katmâ nâŋgâm henŋenŋunomai. Lok âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgâm biwiyenân katmâ mannomainŋe ya nâŋgânetâ keterakbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgânetâ nahat otmu bet pilânomainŋe biwiyenŋe pâlâmŋe manmâ ki nâŋgânetâ keterakmâ henŋenŋuwuap.” Yawu sâm ekyongop.

*Yesuhât hepŋe torehenlipŋe
(Mataio 12:46-50 Mareko 3:31-35)*

¹⁹ Yawu sâm ekyongom tatmu lohimbî kinŋitŋe orowâkŋe denŋe nâŋgâne sâm mem hawam mewam tuhum kinbî. Yawu kinŋetâ ikŋe hepŋe torehenlipŋaŋe taka gotŋan bane sâm otŋetâ lohimbîŋe mâtâp manguyiŋiŋetâ betyenŋehen kinbî.

²⁰ Betyenŋehen kinŋetâ lok âlâ Yesu gotŋan talopŋe yuwu sâm ekuop. “Torehenlipŋaŋe taka betnenŋehen kinmâ gâhât yai.”

²¹ Yawu sâmu Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Anitâhât tem lâum mansai yaŋeâmâ nâhât hepne torehenlipne bulâŋe oai.”

*Yesuŋe sâmu to siru nâŋ nâŋ sâop.
(Mataio 8:23-27 Mareko 4:35-41)*

²² Hilâm âlâen Galilaia denŋân pato ya hâtikgum nombotgen arine sâm waŋgaen yâhâwi. Waŋgaen yâhâm hâtikgum nombotgen ariwi.

²³ Arim tatŋetâ Yesu amangât katmu aman pâlâmŋe iop. Aman im tatmu denŋân ya tânâmŋuŋetâ yanâk siru puŋ puŋ sâm pilâop. Siru puŋ puŋ sâm pilâmu toŋe waŋga kâlehen gemu guhulakbe sâm olop.

²⁴ Guhulakbe sâm olop yan ekŋetâ sâtŋe otmu hoŋ bawalipŋaŋe mândem yuwu sâwi. “Wâe, lok pato, waŋga yu denŋân kâlehen guhulakbe sâm oap. Harannongomap.”

Yawu sâm ekunŋetâ yahatmâ siru kuwaŋgiop. Kuwaŋgimu to yaŋe nâŋ nâŋ sâop. Nâŋ nâŋ sâmu yuwu sâm ekyongop.

²⁵ “Wongât biwi yâhâp oai? “Nâŋe tihityeŋe otbomgât dop ki tap,” yawu mon naŋgai?” Yawu sâm ekyongop. Yawu sâm ekyongomu yuwu sâm alahuwi. “Bâe, lok yukât topŋe girawu? Siru kuwaŋgimu yaŋak to yaŋe nâŋ nâŋ yap.” Yawu sâwi.

*Yesuŋe weke bâleŋe watyekmu gaiakmâ bau yengâlen ariwi.
(Mataio 8:28-34 Mareko 5:1-20)*

²⁶ To nâŋ nâŋ sâmu denŋân ya hâtikgum ba nombot endaken kapi âlâ, kutŋe Gerasene sâm, yan ariwi.

²⁷⁻²⁹ Yan ari waŋgaembâ lâum kionmâ arinŋetâ kapi amboŋe, lok âlâ weke bâleŋaŋe mângâeminiop, ya takamu ekbi. Yâhâ yâkât topŋe yuwu. Lok yamâ sumân bam gam otmu weke bâleŋaŋe mângâemu hâk katipŋe tuhum pilâm hâk barahâk manmâ gaop. Otmu ikŋe kapi ambolipŋaŋe ari tâk kârikŋe, kutŋe sein sâm, yaŋe kâiŋe bâtŋe mem menduhum sâhâminiwiâke yamâ tâmbirinŋ sâmu hâreakminiop. Yawu otma weke bâleŋaŋe mângâemu lok ki manmaiângen ari ihilâk mahilâk manminiop. Lok yakât topŋe yawu. Lok yaŋe ewan kinmâ Yesu ekmâ yâkât gotŋan ge kinop. Gotŋan ge kinmu Yesuŋe weke bâleŋe ya watbe sâm yuwu sâm ekuop. “Lok yukâlembâ gaiakmâ ari.”

Yawu sâmu hu halak tuhum yuwu sâmu ulitguop. “Yesu, topge nanġan. Gâ Anitâhât nanġe. Yamâ wongât nâhâlen takat? Nâ hâhiwin ki nihi. Inâk âwurem arihât nanġan.” Yawu sâmu ulitguop.

³⁰ Ulitgumu sâop. “Ahonakdâ nâġgâwe.”

Sâmu sâop. “Nâġe weke bâleġe nombotġe orowâk tatmâ lok yu mem mângâem mansain. Yakât otmâ nengât kutnenġe “Komot Pato,” yawu.

³¹ Aiop, gâġe nâġġaningirâ sumânâk mannom. Hem topġan ki hâġġannongorâ arinom.” Yawu sâwi.

³² Yâhâ talapġan bau sesengâlâkġe tomot tuhum kinġetâ yekbi. Yekmâ yuwu sâmu Yesu ekuwi. “Gâġe watnenekbuat otmuâmâ, âlepġe watnenekdâ gaiakmâ bau enda yeġġâlen arinom.” Yawu sâwi. Yawu sâġetâ watyekmu gaiakmâ bau ya yeġġâlen ge mânunġakbi.

³³ Bau yeġġâlen ge mânunġakmâ mângâeyekġetâ sururuk sâmu ba hem patoembâ tâwonġ sâmu denġânân kionġetâ haranyongop.

³⁴ Denġânân kionġetâ haranyongomu galemyongom manbiġe ekmâ sururuk sâmu kapi ambolipġe ya ekyongowi.

³⁵ Ekyongonġetâ yakât topġe nâġġâne sâmu Yesuhâlen takawi. Otmu emelâk weke bâleġaġe lok mângâenġetâ ihilâk mahilâk manminiop yamâ nâġġân nâġġânġe keterakbaġġimu hâk katipġe mânunġahop ya ekbi. Ekġetâ sâtġe otmu lohimbi Yesu orop kinbi ya âiyongowi.

³⁶ Âiyongonġetâ Yesuġe weke bâleġe watyekmu gaiakmâ arinġetâ nâġġân nâġġânġe keterakbaġġiop yakât den pat ekyongowi.

³⁷ Ekyongonġetâ nâġġânġetâ sâtġe otmu Yesuġe pilâyekmâ âlâengen ariâkġât ekuwi.

Yakât otmâ Yesuġe hoġ bawalipġe meyekmu waġgaen yâhâwi.

³⁸ Waġgaen yâhâġetâ yan lok weke bâleġe watbaġġiop yaġe yuwu sâop. “Nâ girawu otbom? Yen orop arinehât nanġan.”

³⁹ Sâmu sâop. “Bia, gâ nen orop ki arinom. Yakât otmâ kapihehen ari gike hep torehenlipġe yakât den pat ya ekyongowuat.” Yawu sâop.

Yawu sâmu kapiân yâhâ Yesuġe heġġenġuop yakât den pat kapilipġe ekyongop.

Yesuġe Yairo baratġe mumunġambâ mem yahalop.

(Mataio 9:18-26 Mareko 5:21-43)

⁴⁰ Yawu otmâ Yesuġe hoġ bawalipġe meyekmu kapi ya pilâm waġga mem âwurem ariwi. Âwurem ari waġgaembâ ġenġetâ denġân ġinġan lohimbi dondâġe Yesu ekne sâmu taka kinbi.

⁴¹ Yawu otmâ kinġetâ miti emetġahât galemlipyeġe yeġġât lok kunġe, kutġe Yairo sâmu, yâkġe gotġan ba mepaem yuwu sâmu ekuop.

⁴² “Baratne, ombe bisine konohâk ya sihanâk katnenekbe sâmu oap. Yawu ġârâmâ gâġe ari heġġenġuhât nanġan.” Yawu sâop.

Yawu sâmu ekumu Yesuġe hoġ bawalipġe meyekmu ya pilâm Yairohât emelan ariwi. Mâtâwân arim tatġetâ Yesu takaop yakât den pat ya lohimbi dondâġe nâġġâm ekne sâmu yâkâlen arinġetâ orowâk ariwi.

⁴³ Yâhâ imbi âlâ orowâk ariwi yâkât topġeâmâ yuwu. Imbilipnenġaġe emetsenġe ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenġe ekmâ yâhâmu yambu kâiân yâhâp olop. Yambu kâiân yâhâp yu biwiġan dokta yeġġâlen arimu hep ya saġ sâekġât âi pato mewiâke yamâ yawuâk otmâ gaop.

⁴⁴ Yâhâ imbi yaġe Yesuhât betġan bam yâkât sâġġum potonġan in walipġumu yanâk hepġe saġ sâop.

⁴⁵ Yâhâ walipġuop yanâk Yesuġe enġatġe kakġambâ olelem yekmâ “Âlâġe walipnohoap?” sâmu âiyongop.

Yawu sâam âiyongomu yan kurihiakñetâ Petoroñe yuwu sâop. “Lohimbi dondâñe mem hawam mewam tuhunenekñetâ pân sâam kinsain. Yakât otmâ gâ girawu nânğâm yat? Yan gâtñañe mon walipgohoai.”

⁴⁶ Sâamu sâop. “Walipnohoap yan hâkne katmâ nanğan.”

⁴⁷ Yawu sâamu imbi yañe kâi bânñe kârân kârân sâamu kinop. Yawu otmâ Yesuhât sângum potonñan walipgumu hepñe sâñ sâop yakât topñe kerek ekuop.

⁴⁸ Sâamu sâop. “Toune, biwihe nâhâlen katsat. Yakât otmâ Anitâñe nânğâhîhimu hepge sañ yap. Lohotñan ba ari.” Yawu sâam ekuop.

⁴⁹ Yawu sâam ekum kinmu yanâk Yairohât hoñ bawalipñe nombotñañe emelambâ taka yuwu sâam ekuwi. “Baratge emelâk bâleap. Yakât otmâ lok pato yu imbiâk sârâ gamap.”

⁵⁰ Yawu sâñetâ Yesuñe nânğâm Yairo yuwu sâam ekuop. “Yakât ki gorâhîhiâk. Nâhâlen biwihane kepeim engat yâhâp ki ot.” Yawu sâop.

⁵¹ Yawu sâam Yairohât emet gotñan ba kinmâ lohimbi nombotñe katyekmu yaehen kinbi. Yaehen kinñetâ Petoro, Yakowo, otmu imiñe Yoane, Yairo, imbiñeit meyekmu emet kâlehen yâhâwi.

⁵² Yâhâ lohimbi dondâñe kahân tatmâ isem we bâle pato nânğâm tatbi. Yawu ot tatñetâ yuwu sâam ekyongop. “Baratyetñe ki bâleap, in aman pâlâmñe iap. Yakât otmâ ki isenjet.”

⁵³ Yawu sâam ekyongomu nânğâñetâ nahat otmu giriñbangiwi. Emelâk katnenekmâ arap nânğâwi.

⁵⁴ Yâhâ Yesuñe imbi sihan ya bânñan mem yuwu sâam ekuop. “Barat tipiñe, yahatmâ kin.”

⁵⁵ Yawu sâamu yanâk yahatmâ bam gaop. Yawu otmu Yesuñe sâamu sot um wañetâ niop.

⁵⁶ Otmu âwâñe mâmânñañe ya ekmûtâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ bukulipyetñe ki ekyongoromawot sâam kuyitgiop.

9

*Yesuñe hoñ bawalipñe meyekmâ âi sâam yinğiop.
(Mataio 10:5-15 Mareko 6:7-13)*

¹ Yesuñe hoñ bawalipñe kâiân yâhâp menduhuyekmâ âi sâam yinğim yuwu sâam ekyongop. “Yen nâhât sâtğât otmâ ari weke bâleñañe lohimbi mânğâeyekñetâ mansai ya watyinğinjetâ gaiakmâ arinomai. Otmu lohimbi kundat otmâ mansai ya heñgemyongonomai.” Yawu sâam ekyongop.

² Otmu lohimbiñe Anitâhâlen biwiyenñañe kepeinjetâ tihityeñe otbuap yakât den pat ekyongom kapi âlâen âlâen ari kundat otbi ya heñgemyongonomaihât mâmânñe otyinğiop.

³ Mâmânñe otyinğim yuwu sâam ekyongom hânğânyongop. “Âi topñe katne sâam sot me senñe âlâlâ umatdâek ki miakmâ arinomai. Natik ki miaknomai. Me itâkat ki goleaknomai. Me tewetsenñe hâkyenñan ki tatbuap. Me pet me hâk katipñe ya hourâ hourâ ki miaknomai. Me howan ki tinanğum arinomai.

⁴ Otmu kapi âlâen arinomai yanâmâ emelan dâim yâhâ katyekñetâ yanâk tatnomai. Kapi ya ambolipñañe orotmemeyenñe bâleñe betbangim biwiyenñe Anitâhâlen katñet sâam nâhât den pat âlepñe ekyongonomai.

⁵ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonjetâ nânğâñetâ nahat otmu bet pilânomai yamâ hâmbâi Anitâñe matñe umatñe yinğiwuap. Yakât otmâ kâiyenñan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek meñetâ gewuap. Ya gemu betyinğim pilâyekmâ ba âlâengen arinomai. Arinjetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nânğânomai.” Yawu sâam ekyongop.

⁶ Yawu sâam ekyongom hânğânyongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepñe ekyongowi. Den pat âlepñe ekyongom yan lohimbi mesek otbi ya mem heñgemyongowi.

Herotje Yesuhât den pat nângâop.

(Mataio 14:1-2 Mareko 6:14-16)

⁷ Otmu sâp yanâmâ Galilaia yengât lok kutdâ âlâ manop, kutje Herot Antipa sâm, yâkneâmâ Yesuje olop miop yakât den pat nângâop. Lohimbi nombotjañe yuwu sâñetâ nângâop. “Herotje tembe lâulipje ekyongomu Yoane kuñetâ muop yamá mumuñambâ yahatmâ mansap,” yawu sâwi.

⁸ Yâhâ nombotjañeâmâ yuwu sâñetâ nângâop. “Poropete lok âlâ, kutje Elea sâm, emelâk himbimân yâhâop yañe mon purik sâm ge mansap,” yawu sâwi. Yâhâ nombotjañeâmâ yuwu sâñetâ nângâop. “Anitâhât poropetelipje emelâk muwi yâk yengâlen gâtje âlâ yañe mumuñambâ yahatmâ mansap,” yawu sâwi.

⁹ Yawu sâñetâ Herotje nângâm engat yâhâp otmâ yuwu sâop. “Emelâk tembe lâulipne ekyongomune Yoane engatje hârewi. Yakât otmâ lok girawu yañe yu ya otmâ mansap yakât den pat sâñetâ nanñan?” Yawu sâm Yesu ekbehât nângâm manop.

Lok 5000 ya sot yinginetâ newi.

(Mataio 14:13-21 Mareko 6:30-44 Yoane 6:1-13)

¹⁰ Emelâk Yesuje hoñ bawalipje hângânyongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepje ekyongowi. Ekyongom pesuk pilâm yâkâlen âwurem ari otbi mewi yakât ekuwi. Ekuñetâ meyekmu yenjiâk tatmâ nângâne sâm Besaita kapiân ariwi.

¹¹ Kapi yan ariwi yakât den pat lohimbi kiñgitje orowâkñe nângâm betyenehen watyekmâ ariwi. Ariñetâ yan Yesuje tepje nângâyingim Anitâhâlen biwiyenjañe kepeinetâ tihityene otbuap yakât den pat âlepje ekyongop. Otmu bukulipyene mesek topje topje otbi ya meyekmâ takanjetâ mem henjemyongop.

¹² Yawu otmâ Anitâhât den topñambâek kâsikum yingimu emetsâpñe otmu yan hoñ bawalipjañe yuwu sâm ekuwi. “Yu tain yu hâlâñmâ kapi tipi tapi âlâ ki tap. Yakât po yingimu wâtyene houñ sâmapgât gâñe hângânyongorâ arinet. Hângânyongorâ ari yenhâk sot puluhum um nenomai.” Yawu sâwi.

¹³ Sâñetâ sâop. “Âlepje yene sot kâsikum yinginet.”

Sâmu sâwi. “Nengâlen bañga kândâkdâ mome otmu inñan yâhâp yawuâk tap. Lohimbi dondâ taka tai. Yawu gârâmâ nenñe katgekmâ ari sot puluhuyingim lâum takanomgât nanñat me?” Yawu sâwi.

¹⁴ Yâhâ lohimbi taka tatbi ya yengât dowâmâ 5000 yawuya. Yesuje yuwu sâm ekyongop. “Yene lohimbi yu ekyongonjetâ kâsiwahom komot tipi tapi, komot 50 dop yawuya tatmâ arinet.” Yawu sâop.

¹⁵ Yâhâ lohimbi ekyongonjetâ den sâop yawuâk otbi.

¹⁶ Otmu Yesuje sot ya mem himbimân pak sâm ekmâ Anitâ mepaeop. Anitâ mepaem bañga ya motokmâ tipi tapi tuhum hoñ bawalipje yingimu lohimbi ya kerehâk yinginetâ newi. Yâhâ inñan gurâ yawuâk yinginetâ nenjetâ dopyenñan olop.

¹⁷ Nenjetâ dopyenñan otmu sot nombotje talop ya hoñ bawalipjañe hâwurum mânunjetâ saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

Petoroñe Yesuhât topje sâm teteop.

(Mataio 16:13-19 Mareko 8:27-29)

¹⁸ Otmu hilâm âlâen Yesuje hoñ bawalipje katyekmu tatñetâ ikñiâk ba kinmâ Anitâ ulitguop. Ulitgum pesuk pilâmu hoñ bawalipje yâkâlen arinetâ yuwu sâm âiyongop. “Lohimbiñe nâhât girawu nângâmai?”

¹⁹ Sâmu sâwi. “Nombotjañe gâhât yuwu sâmai. “Yoaneñe lohimbi toen katyekminiop ya emelâk kuñetâ muop ya mumuñambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotjañeâmâ, “Poropete âlâ, kutje Elea sâm, emelâk himbimân yâhâop yañe purik sâm ge mansap,” sâmai. Yâhâ nombotjañeâmâ, “Anitâhât poropetelipje emelâk muwi ya yengâlen gâtje âlâne mumuñambâ yahatmâ mansap,” gâhât yawu sâmai.” Yawu sâwi.

²⁰ Sânetâ sâop. “Yawu gârâmâ yejeâmâ nâhât girawu nângâmai?” Sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Anitâne hângângohomu ge mansat ya nângâmunne bulâne oap.” Yawu sâop.

²¹ Yâhâ yakât topne sâm tetem lohimbi ekyongomaihât sâm kuyiŋgiop.

*Yesu kuŋetâ mumbuap yakât sâop.
(Mataio 16:20-28 Mareko 8:30-9:1)*

²² Den âlâ torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Nâ lok bulâne mansan. Yawu gârâmâ hotom umai yeŋgât kunlipyene otmu Isirae nengât papatolipnenne otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya kerekne biwi konohâk otmâ yan nâhât sâm bâlenihim mem âlâlâ tuhunekmâ nohoŋetâ mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tatmâ benne yapâ mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâm ekyongop.

Manmannenne ki alitmâ manmâ yâhânom.

²³ Otmu Yesuŋe lohimbi kerehâk yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi âlâ me âlâne biwiyene nâhâlen katmaine nâhâlen torokatne sâm yan yeŋahât ki nângânetâ yahatbuap. Me senne âlâlâ tatyŋgiap ya biatningimap sâm yakât ki nângâm ketet otmâ engat yâhâp otnomai. Nâhât den haoŋmâ ârândân nângâm tem lâunihim mannomai.

²⁴ Yawu gârâmâ benne lok âlâ me âlâne manmanyene alilaknomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâne nâhâlen biwiyenane kepeim manmâ nâhât den pat âlepne yu lohimbi ekyongonomai. Ekyongonomai yakât otmâ yongoŋetâ munomai yamâ Anitâne mumuŋambâ mem yahatyekbuap.

²⁵ Yâhâ lok âlâ me âlâne iri sikum me manman topne topne yan biwi nângân nângânyene hikum manmâ munomai yane girawu otnomai. Yeŋahâk mumuŋambâ yahatnomaihât dop âlâ ki tap. Nâ lok bulâne den kâsikum yŋgim mansan. Yeŋgâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu betnihinomai yamâ matne yuwu kâpekyŋgiwom. Hâmbâi sâp patoen Himbim Awoŋnane yâhâpne hângânnohomu aŋelolipne meyekmune hânân genom. Sâp yan yeŋgâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu betnihimai yamâ nâku yawuâk betyongomune matne umatne menomai.

²⁶ Hâmbâi sâp patoen Himbim Awoŋnane yâhâpne hângânnohomu aŋelolipne meyekmune hânân genom. Gem yan manmanyenahât matne âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekâ yŋgiwom.

²⁷ Yuwu sâm ekyongomune nângâm biwiyenan katmâ mannomai. Yen ki mum metenetaek Anitâne tihityene otbe sâm lok bulâne nâ hângânnohomu âwurem ge tihityene otbisâm.” Yawu sâop.

*Yesuŋe Mose yet Elea orop den alahuwi.
(Mataio 17:1-13 Mareko 9:2-13)*

²⁸ Den yawu ekyongop yakât kakŋan hilâm nombolân yâhâp mon pesuk sâmu Yesuŋe Anitâ ulitguwe sâm olop. Yakât otmâ Petoro, Yakowo, otmu imiŋe Yoane, meyekmu hoŋ bawalipne nombotne âlâmâ katyekŋetâ tatŋetâ yeŋiâk pumne âlâen yâhâwi.

²⁹ Yâhâ kinŋetâ Yesuŋe Anitâ ulitgum kun kundenne âlâ otmu sângumŋane laninne pilâm kaok bolan bolan olop.

³⁰ Yawu otmu Mose Elea emelâk Anitâne meyelehop yane in yawu tetem kinmutâ

³¹ himbimâmbâ laninŋane siliŋ siliŋ sâm hâuyelekmu yâk orop den alahuwi. Yawu otmâ Yesuŋe Yerusalem kapiân ari Anitâne yâkât mâtâp sâm kalop ya lâumu Yura papatolipyenane kuŋetâ mumbuap yakât ekyotgop.

³² Mose yet Elea tetemutâ den otbi yan hoŋ bawalipŋane aman pâlâmne iwi. Yâhâ Mose yet Eleane Yesu pilâm arire sâm otmutâ kâlâwahom yahatmâ yekbi. Yekŋetâ Petorohât hanne tâlâhumu yuwu sâm Yesu ekuop. “Lok pato, kulem teteap yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunne âlâ kândâkdâ oap. Yawu gârâmâ gâne sârâ selep kalimbu tuhenehât nanŋan. Gâhât âlâ, Mosehât âlâ, Eleahât âlâ.” Yawu sâop.

³³ Otmu Mose yet Elia Yesu pilâm arire sâam otmutâ Petorone kulem yakât topne ki nângâmâk Yesu yawu sâam ekuop.

³⁴ Yawu sâamu yanâk elem patone ge pumne ya mem kâtâpgumu kinjityenjahât otbi.

³⁵ Kinjityenjahât otjetâ elem yakât biwinjambâ Anitâne den âlâ yawu sâop. “Bulânâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâne âi sâam wanmâ hângângumune giop. Yakât otmâ den sâuwap ya yeje mem biwiyenjan katmâ tem lâuwangim mannomai.” Yawu sâop.

³⁶ Den ya sâam tin pilâmu Yesu ikneâk kinmu ekbi. Yâhâ honj bawalipjane kulem ya ekbi yakât ki sâam tetem bukulipyeje ekyongowi.

Yesuhât honj bawalipjane weke bâlene watne sâam pâpguwi.

(Mataio 17:14-21 Mareko 9:14-29)

³⁷ Emet hanj sâamu pumnehembâ genjetâ lohimbi kinjitye orowâkne ari mem teteyekbi.

³⁸ Mem teteyekjetâ hohetyenambâ lok âlâne halahum yawu sâam Yesu ekuop. “Lok pato, gawot. Nine nanne ombe bisine yu gam ek.

³⁹ Yakât topne yawu. Weke bâleneje pârâk sânsânâk mângâemu senje gâwân gâwân sâam hânân ge imu nekamne kâtinj sâam laune barak barak otmu halahumap. Weke bâlene yane haonjâmâ ârândânj yawu mângâemap.

⁴⁰ Yawuhât honj bawalipjane watjet sâam dâim taka ekyongomune pâpgum pilai.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâamu Yesune olelem honj bawalipje yekmâ yawu sâam ekyongop. “Yen orop sâp kâlep manmâ gain. Yamâ wongât nâhâitje ki tânnongowuap yawu nanjai? Yawu nângâm biwiyenane nâhâlen tinjâk ki kepeiai yakât nângâmune ki ârândânj oap. Yawu gârâmâ hâmbâi nâne pilâyekmâ yâhâwom yan yeje girawu mannomai?” Yawu sâam ekyongom âwâje ekumu nanje ya dâim Yesuhâlen baop.

⁴² Dâim bamu weke bâleneje mângâemu senje gâwân gâwân sâam hânân ge kârânj kârânj sâam laune barak barak otmâ iop. Yawu otmuâmâ Yesune weke bâlene ya watmu gaiakmâ arimu âlepne otmâ âwânjahâlen ba kinop.

⁴³ Yâhâ Yesune kulem miop yan Anitâhât wâtje tetemu ekjetâ ewe membe olop.

Yesu kunjetâ mumbuap yakât âlâkuâk sâop.

(Mataio 17:22-23 Mareko 9:30-32)

Yesu kulem miop ya ekjetâ ewe membe olop sâp yan honj bawalipje yawu sâam ekyongop.

⁴⁴ “Den yawu sâam ekyongomune nângâm biwiyenjan katmâ mannomai. Anitâne nâ lok bulâne hângânnohomu ge mansan. Nâhât kasalipjane sâp ki kâlep otmuâk meneknomai.” Yawu sâop.

⁴⁵ Yawu sâam ekyongowâke yamâ Anitâne nângân nângânyeje mem kopa tuhuyekmu nângânetâ ki keterahop. Yakât otmâ âikune sâam otjetâ umatje otmu pilâwi.

Huruñ huruñ manmâ yâhânom.

(Mataio 18:1-5 Mareko 9:33-37)

⁴⁶ Sâp âlâen Yesuhât honj bawalipjane osetyenjan gâtje âlâ me âlâne kunyeje pato otbuap yakât sâam pawarak guwarak otbi.

⁴⁷ Yawu otmâ sahanginetâ Yesune biwiyenjahât topne nângâm yan naom tipine âlâ lâum gotyenjan katmu kinmu

⁴⁸ yawu sâam ekyongop. “Lok âlâ me âlâne tem lâunihim naom tipine yuwuya buku otbanjinomai. Lohimbi yane naom tipine otbanjinain sâam yan nâ buku otnihinomai. Otmu nâ otnihain sâam Anitâne hângânnohomu ge mansan yâk buku otbanjinomai. Yengâlen gâtje âlâ me âlâne yenhât nângânetâ gemu huruñ huruñ manmai ya yengât Anitâne nângâyingimu yahatmap.” Yawu sâop.

Lohimbiye nengât ki nângânetâ gemap yane buku otningimai.

(Mareko 9:38-40)

49 Yawu sâmb ekyongomu Yoaneje yuwu sâmb ekuop. “Lok pato, lok ondowân gâtje âlâje kutgan gohonmâ weke bâleje watyekmu gaiakmâ ariwi ya nenje ekmâ nângâm bâlewanjim kuwanjiwin.” Yawu sâop.

50 Yawu sâmb yuwu sâmb ekyongop. “Lohimbi nombotja je yengât ki nângâjetâ gemap ya je yengât buku manmai. Yakât otmâ lok yawuya ki kuyinginomai.” Yawu sâop.

Samaria kapi ambolipja je Yesu ekmâ ki buku otbanjiwi.

51 Yesuje himbimân âwurem yâhâwup yakât sâp tâlâhuop. Yakât otmâ Samaria hân tânâmjbambâ Yerusalem kapiân ariwe sâmb biwinja je nângâop.

52 Yawu otmâ Samaria ya yengât kapi âlâen ari inomaihat honj bawalipje nombotja je kulet sâmb ari emet âlâ mem henjenjnet sâmb hângânyongomu ariwi.

53 Ari kapi ambolipje ya ekyongonetâ Yesu Yerusalem kapiân ariwup yawu nângâmâmâ emetyeje alitbi.

54 Emetyeje alitjetâ honj bawayâhatje yâhâp, Yakowo yet Yoane, yakât nângâmûtâ bâlemu yetje engatyetjeâk otmâ Yesu yuwu sâmb âikuowot. “Lok pato, nângânitgirâ sâmutje himbimâmbâ kâlâp punduj sâmb ge seyehâk.”

55-56 Yawu sâmutâ kuyitgimu kapi ya pilâm âlâengen ariwi.

Lok yuwuya je Yesuhât tem lâuwanjim mannomai.

(Mataio 8:19-22)

57 Mâtâwân arim tatjetâ lok âlâje mem teteyekmâ Yesu yuwu sâmb ekuop. “Gâ yuken yaken otbuat yamâ nâ orowâk.”

58 Sâmb sâop. “Nine topne hâum pâpkuatgât yuwu sâmbune nângârâ keterahâk. Sonjoâmâ nak duwinan imai. Yâhâ nâimâmâ nak kakjan kerem tatmai. Yâhâ nâmâ Anitâje hângânohomu ge mansan yamâ emet âlâ ki tatnihiap. Yakât otmâ gâ orowâk arinom otmuâmâ girawu otnom?” Yawu sâmb ekuop.

59 Yesuje lok âlâ mem tetem yuwu sâmb ekuop. “Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanjan.”

Sâmb sâop. “Lok pato, awonj âun bâleap. Yakât otmâ nângânihirâ ari awonje kurihiwe. Kurihim âwurem gamune orowâk arirom.”

60 Sâmb sâop. “Lohimbi biwi pâlâmje manmâ Anitâhat den ki lâum manmai je hangunet. Gâjeâmâ katyekmâ taka Anitâhat den pat âlepje lohimbi ekyongowuat.” Yawu sâop.

61 Yâhâ lok âlâje Yesu yuwu sâmb ekuop. “Lok pato, gâ orowâk arirehât nanjan. Yawu gârâmâ nângânihirâ hep torehenlipne yengâlen âwurem arimune iseangim katyekmâ âwurem gamune arirom.”

62 Sâmb sâop. “Den yat yakât matje den âlâen hâum yuwu sâmbune nângâ. Lok âlâ me âlâje nâhâlen torokatne sâmb hep torehenlipye je katyekjetâ kinnjetâ wanjaen yâhânomai. Yawu otmâ tepye je nângâyinjim purik sâmb âwurem ari yekne sâmb otnomai je nâhâlen torokatjetâ âi sâmb yingiwomgât dop ki tap.” Yawu sâop.

10

Anitâhat den ekyongonet sâmb Yesuje lok 72 hângânyongop.

1 Sâp yakât kakjan Yesu Kutdânenja je lok 72 mem sâlipyongop. Yawu otmâ lok yâhâp yâhâwâk menduhuakmâ kulet sâwanjim mâtâp mewanjinomaihat âi sâmb yingim hângânyongop.

2 Den âlâen hâum yuwu sâmb ekyongom hângânyongop. “Kâlâmân sot pato tap. Yâhâ Anitâje nep lok katyekmu mem hâwurum kinsaiâkâ yamâ ki dopjan oap. Yakât otmâ Anitâje lok âlâkuâk katyehâkgât ulitgum mannomai.” Yawu sâmb ekyongop.

3 Otmu honj bawalipja je topye je nanjanjnetgât den âlâen hâum yuwu sâmb ekyongop. “Lama yamâ pâlâmje kinmai. Yâhâ sosonjâmâ sâtnje bâleje tatmai. Yawu gârâmâ

lama yaŋe dâiakmâ arinomai yamâ sosone yinŋim neyekbuap. Dop yawuâk nâŋe hânŋânyongomune sâtŋe metŋe kâlehen arinomai.

⁴ Hânŋânyongomune arinomai yan bât barahâk arinomai. Itâkat ki goleaknomai. Me kâi katipŋe katnomai yakât houŋe âlâ ki menomai. Me tewetsenŋe hâkyeŋan ki tatbuap.

⁵ Otmu kapi wosapâ arine sâŋm otnomai yan mâtâwân lok orop den kâlep ki huhunomai. Inâk tâŋ tâŋâk kapiân arinomai.

Otmu kapi ambolipŋe âlâ me âlâŋe emelan dâim yâhâ katyekŋetâ yan yuwu sânomai. “Anitâŋe tihityeŋe otmu yâkât wâtŋan kinmâ yâhâm herone kakŋan mannomai.”

⁶⁻⁷ Yawu sâŋm ekyongonŋetâ herone otyinŋinomai otmuâmâ yan tatmâ nâhât den pat âlepŋe kâsikum yinŋinŋetâ nânŋâm yanâmâ bulâŋe yâk yengâlen tetewuap.

Yâhâ kapi ambolipŋaŋe buku otyinŋinomai yakât nânŋâŋetâ keterahâkŋat den âlâen hâum yuwu sâŋmune nânŋâŋet. Lok âlâ me âlâ nep sâŋm yinŋinŋetâ tuhumai yakât hâmeŋe meŋetâ ârândâŋ otmap. Yakât otmâ kapi ambolipŋaŋe yen buku otyinŋim sot um yinŋinomai otmuâmâ kapi yan tatnomai.

Yâhâ nombotŋaŋe denyeŋe nânŋâŋetâ nahat otmu betyinŋinomai otmuâmâ yengu yawuâk betyinŋinomai.

⁸ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonŋetâ nânŋâŋetâ bulâŋe otmu buku otyinŋinomai otmuâmâ

⁹ yan tatmâ lohimbî kundat otnomai ya mem heŋgemyongonomai. Yawu otmâ Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeinŋetâ tihityeŋe otbuapŋat den pat âlepŋe ekyongonomai.

¹⁰ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonŋetâ nânŋâŋetâ nahat otmu betyinŋinomai otmuâmâ hâmbâi Anitâŋe matŋe umatŋeâk yinŋiwuap. Yakât otmâ kapiân ari lohimbî senyenŋan kinmâ yuwu sâŋm ekyongonomai.

¹¹ “Anitâŋe tihityeŋe otbe sâŋm oap. Yamâ yeŋe yâkât hâkâŋ otmâ betbangiai. Yakât otmâ kâinennŋan wahap me bokosok me yu ya horatsap yamâ tâlim gik beretek memunŋe gemu betyinŋim arinom.” Yawu sâŋm ekyongom pilâyekmâ ariŋetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nânŋânomai.

¹² Kapi ambolipŋaŋe orotmemeyeŋe bâleŋe ya ki betbangim Anitâhâlen biwiyenŋe katsai ya yengât yuwu sâŋmune nânŋâŋet. Sâp patoen Sotom kapi ambolipŋaŋe orotmemeyeŋe bâleŋe otminiwi yakât matŋe menomai. Otmu yen gurâ yawuâk orotmeme bâleŋe torokatmâ otmâ mansai. Yakât otmâ yeŋeâmâ Sotom ambolipŋaŋe matŋe menomai ya wangim matŋe umatŋe pato hâliliŋe menomai.” Yawu sâŋm ekyongop.

Lohimbî biwi kârik otmâ manbi ya Yesuŋe sârekyongop.

(Mataio 11:20-24)

¹³ Lohimbîŋe orotmemeyeŋe bâleŋe ki pilâm Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeim manbi. Yakât otmâ Yesuŋe sârekyongom yuwu sâŋm ekyongop. “Main, Korasin otmu Besaita kapi ambolipŋe yengât sâwe. Yengâlen kulem topŋe topŋe mem gamune ekŋetâ tâŋât otmap. Yamâ emelâk embârân Tiro Siron kapi ambolipŋaŋe kulem yawu ya ekbi mâne orotmeme bâleŋe otmâ gawi ya betbangim Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeimbâi.

¹⁴ Yawu gârâmâ yeŋe orotmeme bâleŋe otmâ mansai ya ki pilâm Anitâhâlen biwiyenŋe katsai. Yakât otmâ hâmbâi Tiro Siron kapi ambolipŋaŋe matŋe umatŋe menomai ya wangim yeŋe umatŋe amokŋan menomai.

¹⁵ Otmu Kapanaum kapi ambolipŋe yengât sâwe. Yen gurâ yenjahâlâk nânŋâŋetâ yahatmu hâkyeŋe mepaeakmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ emelâk Anitâŋe himbingât pat kuningimu mansain’ ” Yawu sâmaiâke yamâ yuwu sâŋmune nânŋâŋet. Yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe ya ki betbangim Anitâhâlen biwiyenŋe katsai. Yakât otmâ yenâmâ hemgât pat mansai. Hâmbâi mâne Anitâŋe yakât matŋe umatŋe pato hâliliŋe yinŋimu menomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Ya yengât yawu sâŋm hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋm ekyongop. “Den ekyongoan yu nine den bia. Yu Anitâŋe sâŋm nihiop ya ekyongoan. Yakât otmâ lohimbîŋe denyeŋe

nângânômai yan yengât den nangain sâm nâhât den nângânômai. Yâhâ lohimbinje denyene nângânetâ nahat otbuap yan yengât den nângâmunje nahat oap sâm nâhât den nângânetâ nahat otbuap. Otmu lohimbinje nâhât den nângânetâ nahat otbuap yamâ Anitâne hângânnohomu gewan yâkât den nângânetâ nahat otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

Lok 72 hângânyongomu ariwi yane âwurem takawi.

¹⁷ Lok 72 âi sâm yingim hângânyongomu ariwi yane âwurem taka otbi mewi yakât herone nângâwanjim Yesu yuwu sâm ekuwi. “Kutdâ, kutgan gohonmâ weke bâlene watyekmunje gaiakmâ ariwi yakât nângâmunje âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

¹⁸ Sânetâ sâop. “Yeje ari weke bâlene watyekbi yan hâkne katmâ nângâwan. Yawu otmâ belek sâmu ekmain yakât dopneak Satanje himbimâmbâ ge kumu ekban.

¹⁹ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Soronj hambene me sâne metne kaknan tâlinetâ yan hilipyongomap sâm mâmâne otyingim yâhâwom. Otmu nâhât sâtgât otmâ weke bâlene me yu ya lohimbi mângâeyekmai ya sâyinginetâ yengât tem lâuyinginomai.

²⁰ Yawu gârâmâ weke bâlene yengât tem lâuyinginomai yakât nângâm Anitâ mepaenômai. Yâhâ Anitâne himbimân tatmâ kutylene nângâm manman kârikjahât pat kuyingimu tap yakât otmâ Anitâhât nângâm herone pato otbanjinomai.” Yawu sâm ekyongop.

Yesune tep hero nângâm Anitâ mepaeop.

(Mataio 11:25-27 Mataio 13:16-17)

²¹ Yawu sâm ekyongop sâp yanâk Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne biwiñan gemu biwi hero pato nângâm Anitâ yuwu sâm mepaeop. “Awoñ, hân himbim kândikyotgon amboje, gâhât tep âlep pato nângâhian. Otmu lok nombotne gâhât topge nângâne sâm nângân nângân emetnan yâhâwi. Parisaio otmu Sarukaio lok yawuya. Yawu gârâmâ nâne gâhât den lâum manmâ gan yakât dopneak yâkne lâum manmâ gai mâne ârândâñ otbâp. Yakât topne nângâmâhât gâne nângân nângânyene ki mem hewewen tuhuyingimat. Yawu gârâmâ lok nombotne, kutylene bia, belângen manmai yaneâmâ topne nângânetgât gâne nângân nângânyene mem hewewen tuhuyingimat. Gâne nângâmat, yawuâk tetemap. Yakât mepaeheksan.” Yawu sâm âwâne ekuop.

²² Âwâne yawu sâm ekum tin pilâm benje lok 72 âwurem takawi ya yuwu sâm ekyongop. “Himbim amboje tatmap yâhâmâ awoñne. Yâkne mâmâne otnihimu wuân me wuân otbomgât dop tap. Otmu nâne awoñnahât topne nângâwanjim henjenñuan. Yawu gârâmâ lohimbi nombotne awoñnahât topne nângânet sâm ekyongowom yane nângâwanjim henjenñunomai.” Yawu sâm ekyongop.

²³⁻²⁴ Yawu sâm ekyongom katyekmu arinetâ honj bawalipne kâiân yâhâp yuwu sâm ekyongop. “Emelâk embânân Anitâhât poropete lok otmu lohimbi nombotne yâkât tem lâum manbi yane kulem nâne mem mansan yu ekne sâm yakât mambotmâ gam inâk muwi. Otmu yakât dopneak yâkne himbingât den pat nâne ekyongom mansan yu nângâne sâm mambotmâ gam inâk muwi. Yakât otmâ den yuwu sâmune nângânet. Yeneâmâ sâp yiwerene yu nâ orowâk manmâ gam kulem topne topne memune ekma nâhât den nângâm herone kaknan mansai.” Yawu sâm ekyongop.

Lok âlâne kasane ekma buku otbanjiop.

²⁵ Mosehât girem den kâsikum yingiminiopne Yesuhâlen ariop. Ari Yesune den sâm hilipgumu pâi emetnan katnetâ talâkgât yuwu sâm âikuop. “Lok pato, sârâ nângâwe. Nâne girawu otmune ârândâñ otmu yanâmâ Anitâne manman kârikjahât pat kunihiwuap?”

²⁶ Sâmu sâop. “Moseje girem den kulemguop ya sârâ nângâwe.”

²⁷ Sâmu sâop. “Anitâne girem den âlâ Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Isirae ambolipne yen ekyongomune nângânet. Nengât Kutdânenne yamâ Anitâ ikne konok tatmap. Nenne yâkâlen biwi nângân nângânnene kepeim yâk konok

mepaenom. Otmu yâkât lau konok nângâm tem lâuwangim mannom. Otmu mâtâp sâmu ningiop ya tâj tâjâk watmâ yâhânom.” Yawu tap. Yâhâ den âlâmâ yuwu tap.

“Nenjahât nangangimunje yahatmap yakât dopneâk buku nombotje yengât nângâmunje yahatbuap.” Yawu tap.”

²⁸ Sâmu sâop. “Âlepne yat. Yawu otmâ manmâ yâhâwuat otmuâmâ Anitâne manman kârikjahât pat kuhihiwuap.” Yawu sâop.

²⁹ Yawu sâmu lok yañe irelakmâ yuwu sâmu ekuop. “Nâ bukune âlâ?”

³⁰ Yawu sâmu Yesune den âlâen hâum yuwu sâmu ekuop. “Yura lok âlâ Yerusalem kapi pilâm Yeriko kapiângen ariop. Mâtâwân arim tatmu kasalipñane mem tetem kum panjetâ ge iop. Ge imu senje âlâlâne ya kombo mewangim pilâm ariwi. Pilâm arinetâmâ mumbe sâmu olop.

³¹ Mumbe sâmu otmu Anitâhât hotom umai ya yengâlen gâtne âlâne mâtâp yawuâk ari ekmâ laune butelim inâk wangim ariop.

³² Otmu opon kâmbukjahât hon bawa âlâ, Lewi senâmbâ gâtñane mâtâp yawuâk ari mem tetem gotñan bam ekmâ biwi pâlâmne otmâ ariop.

³³ Yâhâ Yura lohimbine Samaria lohimbine ya yengât nângânetâ gemu betyngimai. Yawu otyngimaiâkâ yamâ Samaria gâtne lok âlâ mâtâp yawuâk ari Yura lok ya mem teteop.

³⁴ Ekmâ tepne nângâm gotñan bam hepne piriwangim, marasin mem lâwâlem sâhâwangiop. Otmu lok ya lâum ikne donji kakñan katmâ mem kapiân ari lombane emet iminiwi yan katmu tatmu omoñ konok galemguop.

³⁵ Yâhâ emet hañ sâmu ariwe sâmu otmâ emet yakât amboñe tewetsenje wañmâ yuwu sâmu ekuop. “Tihitne otmâ mandâ tewetsenje gihian yu ekdâ ki ârândâñ otbuap otmuâmâ hâmbâi âwurem takawom yan eknohorâ âlâ gihiwom.” Yawu sâmu ariop.

³⁶ Otmu yakât âihohowe. Lok kalimbu ya yengâlen gâtne girawu yañe buku otbangiop nanjat?”

³⁷ Sâmu sâop. “Samaria gâtne lok yañe tepne nângâwangim tihitne olop ya.”

Sâmu sâop. “Bukulipge tânyongomat dop yawuâk kasalipge tânyongowuat. Yawu.” Yawu sâmu ekuop.

Mata yet Maria

³⁸ Yawu sâmu ekum Yesune hon bawalipne meyekmu lohimbine katyekmâ kapi âlâen ariwi. Kapi ariwi yan imbi âlâ, kutne Mata sâmu, gariñeit manowot. Yâkne Yesu otmu hon bawalipne dâiyekmu emetyetñan yâhâwi.

³⁹ Yâhâ tatñetâ gariñe, kutne Maria sâmu, yâkne Kutdâhât gotñan ba tatmu den kâsikum wangop.

⁴⁰ Yâhâ Matane ikñiâk sot uyingimu gariñane ki tânguop. Yakât nângâm bâlewangim sâop. “Kutdâ, garineâmâ konam. Nâ niniâk sot uan. Yakât nângâmune bâleap. Ekurâ tânohoâkgât nanjan.”

⁴¹ Sâmu sâop. “Mata, gâ wahap tâñât yakât nângârâ yahatsap.

⁴² Garihanjâmâ nâhât den nângâwe sâmu otmu yakât nângâmune âlepne oap. Yakât otmâ den âlâ ki sâwe. Pesuk yap.” Yawu sâop.

11

Anitâ orop den otnom yakât topne yuwu tap.

(Mataio 6:9-15 Mataio 7:7-11)

¹ Sâp âlâen Yesune Anitâ ulitgum talop. Ulitgum tin pilâmu hon bawañe âlâne gotñan ba yuwu sâmu ekuop. “Kutdâ den âlâ ekgohowe. Yoanehât hon bawalipñane wuân me wuângât sâmu Anitâ ulitgunomai yakât topne ekyongop yawuâk eknongorâ nângâne.”

² Yawu sâmu yuwu sâmu ekyongop. “Anitâ yuwu sâmu ulitgunomai. “Himbim awonñenje, topge âlâ kândâkdâek tap. Yakât nângâm mepaehekmâ mannom. Gike sâtgât

otmâ anjelolipganje haonmâ ârândân hoj bahihimai yawuâk nenje gurâ tem lâuhihim mannom.

³ Otmu gâje hilâm ârândân tihitnenje otmâ dopnenjanâk ningimat.

⁴ Otmu lohimbî nombotjanje mem bâlenenekmâ tai ya yengât nângâm umam sâyingim tosayenje pilâyîngimain yakât dopneâk gâje umam sâningim tosanenje pilâningiwuat. Otmu Satanje kendâningimu otmunje bâlemap sâm ulitgohoaingât mâtâp meningi.” Yeje yawu sâm Anitâ ulitgum mannomai.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Otmu den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Omoj derep kâmbukjan yengâlen gâtje âlâ me âlâje bukuyenahât emet hawijan ari kinmâ kotok kunmâ yuwu sâm ekonomai. “O bukune, sâmune nângâ. Lomba âlâ nâhât emelan taka tap. Nâ emetnan sot ki tap. Yakât otmâ sot kâsikum nihirâ mem ari um wanjmunne niâk.”

⁷ Yawu sâmu emetjanâk tatmâ yuwu sâwuap. “Girawu otmâ omoj derep kâmbukjan mândeneneksat? Emet gahatje emelâk manjuain. Gârâmâ yahatmâ ki mem gihiwom.” Yawu sâm ekuwuap.

⁸ Yâhâ bukujanje emelanâk tatmâ sot ki wanjuap otmuâmâ den otmâ dewaemu yahatmâ sot ya ihilâk wanjuap.

⁹ Yakât yuwu sâmune nângâjet. “Yeje wuân me wuângât nângâm Anitâhâlen biwiyenaje kepeim ulitgujetâ âlepje nângâyîngiwuap.

¹⁰ Otmu âlâen hâum sâwe. Yeje buku âlâhât emelan yâhâne sâm, “Wâe tat me?” sâjetâ nângâyîngimu yanâmâ emet kâlehen yâhânomai. Yakât dopneâk Anitâ ulitgujetâ nângâyîngiwuap. Anitâhâlen biwiyenaje kepeim ulitgumai yamâ âlepje nângâyîngiwuap. Otmu pâin guin otmai yamâ âlepje ikjak mâmâje otyîngimu biwiyenje sânduk sâwuap.

¹¹⁻¹² Otmu den âlâen hâum sâmune nângâjet. Yengâlen gâtje âlâ me âlâhât nanjanje po wangimu âwâje ulitgumu yan âwâjanje ki nenenje ya wanjuapgât dop ki tap.

¹³ Otmu yen nombotje Anitâhât topje ki nângâm henjengumaije nan baralipyenje yawu otyîngimai. Anitâ awonnenje himbimân tatmapje nen ikjiâk ikjiâk topnenje ekmâ nângâmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâje otyîngiâkgât Anitâ ulitgunomai yan yeje nan baralipyenje otyîngimai ya wangim tâj tâjâk yîngiwuap. Yawu sâm ekyongop.

Yesuje Anitâhât wâtjan kinmâ weke bâleje watyehop.

(Mataio 12:22-30 Mareko 3:20-27)

¹⁴ Weke bâlejanje lok âlâ mângâemu lauje manjuakmu den biaek manmâ gaop. Otmu Yesuje weke bâleje ya watmu gaiakmâ arimu lauje hâreakmu den olop. Yawu otmu lohimbî yan kinbinje ekjetâ sâtje olop.

¹⁵ Yawu gârâmâ Parisaio lok nombotjanje ekmâ Yesu nângâm bâlewangim yuwu sâwi. “Yâkât topneâmâ yuwu. Yâhâmâ weke bâlejanje mâmâje otbaŋgiap. Yakât otmâ ya yengât patoyenje, kutje Besewulu sâm, kutje âlâmâ Satan yâkât wâtjan kinmâ watyekmap.” Yawu sâwi.

¹⁶ Yâhâ Yesuje otmâ hilipgumu mem pâi emetjan katjetâ talâkgât nombotjanjeâmâ topyenje kurihiakmâ yuwu sâwi. “Anitâje nângâhihimap otmuâmâ sârâ kulem âlâ himbimâmbâ tetemu ekmâ topge nângânom.”

¹⁷ Yawu sâjetâ Yesuje biwiyenahât topje ekmâ nângâm yuwu sâm ekyongop. “Yeje nângâm tâpikguai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâmune nângâjet. Lok komot konohâk mansaije yahatmâ ahom hionjakmâ tiok taok otnomai yamâ kutylene biatbuap. Yâhâ kapi âlâ konohâk tatmaiye yehâk yahatmâ ahom hionjaknomai yamâ kâwurumyeneâk kinbuap.

¹⁸ Yakât den âlâ torokatmâ sâwe. “Besewulune mâmâje otnihimu weke bâleje watyekmune gaiakmâ arimai,” yawu sâmai. Yawu gârâmâ Satangât komotyehâk ahom hionjaknomai yamâ den ekyongoan yuwuâk tetemu Satangât kutje biatbâp.

19-20 Nâmâ Anitâhât wâtņan kinmâ weke bâleņe watyekmâ yan amboyeņe Satan ya mem ge katsan. Yakât otmâ âlâku yu torokatmâ sâwe. Yeņe imbiâk nâhâtņe Satangât wâtņan kinmâ weke bâleņe watyeksap yawu nâņgâmai. Yakât nâņe yuwu sâm purik pilâmune nâņgâņet. Yeņe âlâhât wâtņan kinmâ weke bâleņe watyekesai? Yeņe “Anitâhât wâtņan kinsain” yawu sâmai. Girawu otmuâmâ nâhât yawuâk ki nâņgâmai? Yeņe nâhât nâņgâm tâpikgumai, yawu naņgan. Yawu gârâmâ Anitâņe tihityeņe otmâ wawaeyekmâ nâ hâņgânohomu ge âi yu mem mansan.”

21 Otmu torokatmâ yuwu sâmune nâņgâņet. Nine topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâņgâņet. Lok âlâņe hâmbâņe mem haņgalakmâ tembe talam lâuakmâ yâhâm gem senņe âlâlâņe galemgumu âilonņo tatbaņgimap.

22 Yawu gârâmâ kasaņe lok sâtņe kârikņaņe taka kum itit kiom bâleņe tuhuwaņgiwuap otmuâmâ yâkât tembe talam, kapangât senņe âlâlâ, iri sikum, ya kerek mewangim ariwuap. Yakât dopņeâk nâņe weke bâleņe amboyeņe, Satan, mem ge katbom.

23 Yakât otmâ yuwu sâmune nâņgâņet. Lok buku ki otnihimaiņeâmâ kasa otnihimai. Yâhâ lok âlâ me âlâņe ki tânohomaiņeâmâ mâtâp maņgunihimai dop yawu otmap. Yawu.”

*Weke bâleņe weke bâleņe nombotņe dâiyekmu lok mâņgâeyekmai.
(Mataio 12:43-45)*

24 Yesuņe den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Nâņe yeņgât topyeņe yu sâm pitingum heņgeņgumune nâņgâņet. Yeņe yuwu nâņgâm tâpikgumai. “Nenņahâk kuwihakmâ manman âilonņo manmâ yâhânom.” Yen yawu nâņgâm tâpikguai yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Weke bâleņe lok âlâ mâņgâemap ya gaiakmâ emet sondaņangen ariwuap. Otmu lok ondopgâlen karakmâ mem bâlewe sâm yakât pâinmâ manbuap. Pâinmu biatmu yuwu nâņgâwuap. “O, emelâk lok âlâ mem mâņgâeminiwan. Gârâmâ lok yamâ ninahâk gaiakmâ tohowan. Yawu gârâmâ âlâkuâk âwurem ari lok yâkâlenâk karakbom.”

25 Yawu sâm âwurem ari ekmâ yuwu sâwuap. “Bâe, lok yuâmâ heņgemahom mansap. Nâhât wâtne tipņe. Yakât otmâ weke bâleņe nombotņe wâtyeņe pato tap ya ari meyekbom. Ari meyekmune taka orowâk lok yu mâņgâenom.” Yawu sâop.

26 Yawu sâm ari weke bâleņe bāt nombotgen yâhâp ya meyekmu taka lok aņgoân hâhiwin kakņan manop yamâ witgum mâņgâeņetâ umatņe dondâ tetewangimu manbuap. Yakât otmâ yuwu sâmune nâņgâņet. Yeņe yeņahâk heņgemahom mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

27 Yesuņe den yawu sâm ekyongomu nâņgâņetâ lohimbi hohetyeņan imbi âlâ kinop yaņe yuwu sâm ekuop. “Den eknongoat ya nâņgâmune ewe membe oap. Yakât otmâ âi mem mansat ya mâmâhaņe ekmâ gâhât tepņe heroņe nâņgâhahim mepaehekmâ mansap yawu naņgan.”

28 Sâmu sâop. “Âlepņe yat yamâ Anitâhât den nâņgâņetâ bulâņe otmu lâum manmai yaņeâmâ heroņe kakņan mannomai.” Yawu sâop.

*Yesuņe kulem âlâ tuhuâkgât Parisaioņe ekuwi.
(Mataio 12:38-42 Mareko 8:12)*

29 Yesuņe kulem âlâ tuhumu eknehât nâņgâm lohimbi kiņgitņe orowâkņe Yesuhâlen ari mem hawam mewam tuhuwi. Yawu otņetâ yuwu sâm ekyongop. “Yeņe yuwu otņetâ ekmune bâlemap. Yeņe biwi yâhâp otmâ kulem witgumâk memune eknehât nâņgâmai. Yâhâ nâmâ kulem konohâk memune eknomai. Yuwu sâmune nâņgâņet.

30-32 Aņgoân poropete âlâ, kutņe Yona sâm, yâkâlen kulem âlâ tetemu Niniwe kapi ambolipņaņe ekbi. Yakât dopņeâk nâhâlen kulem âlâ tetemu eknomai. Yakât den âlâ sâwe. Aņgoânâmâ lok âlâ, kutņe Solomon sâm, Dawiti nanņe, ya nâņgân nâņgânņe pato tatbaņgiop. Otmu yâkât kut patņe ya emelâk sâm haņ tuhuņetâ arimu imbi pato âlâ kapi kâlepņehen manopņe nâņgâop. Nâņgâm yanâmâ ekbe sâm tohop. Yakât sâmune nâņgâņet. Solomongât nâņgân nâņgân pato tatbaņgiop. Yawu gârâmâ nâmâ Solomongât

kunje mansan. Otmu nâne kapi kâlepnehen ki mansan. Hohetyen manmâ den kâsikum yingim mansan. Yamâ yeñeâmâ nâhât den nângâñetâ nahat otmap. Yakât otmâ mem ge katnekne sâam oai. Yakât otmâ hâmbâi sâp patoen imbi pato yañeâmâ lok senyenjan yahatmâ kinmâ yeñe nâhât den kum mansai yengât topyeñe sâam tetemu anjalaknomai. Yawu otñetâ Anitâne yakât matne âlâku ikñeâk ikñeâk yingiwuap.

Sennenje yamâ lambehât lajinje yakât dop oap.

(Mataio 5:15 Mataio 6:22-23)

³³ Yesuñe den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop. “Nenñe emet kâlehen tatmâ lambe saum tungunjan ki katmain. Gârâmâ helenân gâitmunñe kinmâ sem lajinje pilâmu ekmâ gem yâhâmain.

³⁴ Senyenje yamâ lambe lajinje yakât dop oap. Senyenje âlepne tatmu yanâmâ ekmâ gem yâhâmai. Yâhâ senyenje bok sâuwuap yanâmâ mâtâp tâpikgum hewukñan kionñomai.

³⁵ Yakât otmâ yuwu sâamune nângâñet. Biwiyenjan Anitâhât lajinñane pilâmap ya bok sâamagât biwi nângân nângânyene galemahom manman âlepneâk manmâ yâhânomai.

³⁶ Yawu manmâ yâhânomai yanâmâ lambeñe sem lajinje pilâmu emet biwiñe hañ sâamu ekmâ tatmai yakât dop otbuap.

Parisaioñe otminiwi yawu ki otmâ mannom.

(Mataio 23:1-36 Mareko 12:38-40 Luka 20:45-47)

³⁷ Den yawu sâam tiñ pilâmu Parisaio âlâne Yesu dâim emetñan yâhâop. Yan yâhâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi yâk orop sot newi.

³⁸ Yawu gârâmâ angoân Yesuñe bânne ki piriâhop. Sot ya inâk mem nemu ekñetâ sâtne otmu pârâk pilâwi.

³⁹ Pârâk pilâñetâ Yesuñe yuwu sâam ekyongop. “Parisaio yengât topyeñe teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâamune nângâñet. Imbi âlâne aman mem hâkneâk pirimu biwiñan sot wahapne yawuâk tatbuap. Yakât dopneâk yeñe bukulipyeñane yekñetâ yahalâkgât hâkyeñeâk piriakmai. Yawu gârâmâ manman bâleñe, me orotmemeyene kinjon ya biwiyenñe nângâmai. Yawu nângâñetâ yañe mem bâleñe tuhuyekmap.

⁴⁰ Yengât topyeñe yawu tap yamâ ki enakmâ nannganimai. Anitâne lohimbi kândikyotgop yan hâkyetne biwiyetne yâhâp yâhâp ya katyitgiop.

⁴¹ Yakât otmâ angoân yeñe biwi nângân nângânyene ya sâam pitiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ hâkgât wahap wuân me wuângât nângâñetâ tâñât otbuap. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ yiwerene umatne teteyingim gap yu wangim umatne pato teteyingiwuap.

⁴² Parisaio yeñeâmâ nângâm tâpikgumai. Yeñeâmâ wahap tâñât, hote, gitâk, wahap yawuya mem ketetmâ bâlâk ñerek osetyenjan konok ya mem Anitâhât pat kuwangimai. Yâhâ Anitâhât den ekyongomu kulemgumi yamâ lonngâemai. Lonngâem yan yuwu otmâ mansai. Lohimbi yengât den sâam hâreyingimai yan Anitâne nângâmu ârândân olâkgât ki nângâmai. Yawu otmâ den tâñ tâñâk ki sâam hâreyingimai. Otmu buku nombotne yengât weyeñe ki nângâm tânyongomai. Yakât otmâ hâmbâi Anitâne matne umatne yingiwuap.

⁴³ Yeñe miti emetñan yâhâ lohimbi senyenjan ewanâk tatnehât nângâmai. Otmu lohimbi hawamyongom tatmaiñe nenekñetâ yahatmu mepaenenekñetgât nângâmai. Yawu otmâ manñetâ ya ekmune bâleap.

⁴⁴ Parisaio yengât topyeñe teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâawe. Emelâk lok muñetâ hanyongowi ya yengât sum kakñambâ ki nângâmâk bam gamai.” Yawu sâam ekyongop.

⁴⁵ Yawu sâam ekyongomu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi hohetyenjan gâtne lok âlâne yuwu sâam ekuop. “Bawapi, gâne Parisaio lok den sâyingiat yañe nen gurâ yawuâk meneneksap.”

⁴⁶ Sâamu sâop. “Nenñe yengât amutgen manmâ yu ya otnehât den undipne topne topne sâam ningimai. Yamâ yeñeâmâ denyene ya ki lâum watmai. Den sâam ninginjetâ

umatne kaknan manmain. Yawu manmunne biwinenne mem hurun pilâninginehât ki tânnongomai. Yakât otmâ Anitâne matne umatne yingimu menomai.

⁴⁷ Yejeâmâ yuwu sâmai. “Poropete lok mum gawi ya yengât sumân awu tawu kâmetmunne banban sâam sekne âlepne otmâ imap.” Yawu sâmai. Yamâ yengât tâmbâlipyenane poropete lok ya yongonetâ muwi.

⁴⁸ Yakât yuwu sâamune nângânet. Tâmbâlipyenane poropete yongonetâ muwi ya yengât sumân yeje awu tawu kâmetmâ galemgumai. Yawu otmâ yongowi yakât nângânetâ ârandân oap yawu yeksan.

⁴⁹ Otmu pepa âlâ, kutne “Anitâhât nângân nângânne” sâam, yan den âlâ yuwu kulemgawi tap. “Hon bawalipne nombotne âi sâam yingimune yengâlen taka Anitâhât topne kâsikum yingim mannomai. Yamâ yeje nâhât den pat bialâkgât nombotne mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yâhâ nombotne âlâmâ yongonetâ munomai.” Den yawu tap.

⁵⁰ Yakât yuwu sâawe. Emelâk Anitâne ikne poropete hângânyongomu denne lâum manmâ gawi ya gurâ yawuâk tâmbâlipyenane nângâm bâleyingim yongom mem ge katyekbi. Yakât huhopne ya yeje menomai. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât yuwu sâawe.

⁵¹ Embânân topne katmâ tâmbâyeje lok âlâ, kutne Awe sâam, ya atanane kumu muop. Otmu poropete âlâ, kutne Sekaraia, yamâ opon kâmbuknan yâhâ hotom um bam gam kinmu yanâk kujetâ muop. Yawu gârâmâ Awe kumu muop yapâek manmâ gam poropete kerek yongonetâ muwi yakât huhopne ya yeje menomaiâk.

⁵² Mosehât girem den kâsikum ningimai yejeâmâ Anitâhât den kurihinjetâ tap. Yejeâmâ Anitâhât hâkân otmâ yâkât den nângâm hâum pâpgumai. Yawu otmâ lohimbî nombotnane yâkât den nângâm tem lâuwanjine sâam otmai ya yengât mâtâp manguyingimai. Yawu otmai yakât nângâmune bâleap. Yakât otmâ umatne topne topne teteyingiwuap.” Yawu sâam ekyongop.

⁵³ Yawu sâam ekyongom emelambâ gem ariop. Sâp yakât kaknan Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiye Yesuhât nângâm bâlewanjine sâam ge katbi.

⁵⁴ Otmu den sâam hilipgumu nângâm den âiân katne sâam yu yakât âi pâi tuhum gawi.

12

Nimbilam yâhâp ki otnom.

(Mataio 10:26-27)

¹ Otmu lohimbî kinjitne orowâkne Yesuhât den nângâne sâam taka pâj sâwi. Taka pâj sâam Yesu hon bawalipne mem awawi guwawi tuhuyekbi. Yawu otmâ kinjetâ Yesune hon bawalipne yuwu sâam ekyongop. “Parisaio yâk yengât matuk kelunane mem bâleyekmapgât galem oranjim mannomai. Parisaio yamâ nimbilamyene yâhâp otmâ topyene kuriahakmâ manmai.

² Yakât otmâ ya yengât den âlâ yuwu sâamune nângânet. Tihângen wahap yu me ya otmâ gai. Ya ki tik tatbuap. Hâmbâi teteknan tetemu eknom. Yâhâ yu me ya otmâ kuriahakmai. Ya gurâ teteknan tetemu eknom.

³ Yakât otmâ yuwu sâamune nângânet. Yenâmâ nâ orowâk manmain. Yawu gârâmâ den nombotne nenjiâk tatmâ ekyongoman ya hâmbâi yeje lohimbî ekyongonetâ nângânomai.

Anitâne wawaeneksap.

(Mataio 10:28-31)

⁴ Yesune torokatmâ yuwu sâam ekyongop. “Lok senyenan kinmâ den ekyongonetâ nângânetâ nahat otmu yen nombotne yongonetâ munomai. Yongonomai yamâ umut biwiyene ki hilipgunomai. Lok topnenne yawu tap. Yakât otmâ ya yengât ki kinjityenahât otnomai.

⁵ Yâhâ Anitâhât topneâmâ âlâ tap. Hâmbâi mâne yâkne konok umut biwiyene hilipguwuapgât dop tap. Yakât otmâ yeje yâkât den konok lâum mannomai.

⁶ Otmu yakât âlâ sâwe. Anitâhât den lâum manmain nen haonmâ ârândân yâkne tihitnenne otmap yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Giron giron ekmain yamâ nâi tânât. Yamâ ki galemgumain. Yawu gârâmâ giron giron âlâ mumbuap yakât topne himbim ambonaje emet inânjan nângâmu tap.

⁷ Yawu gârâmâ nenâmâ giron giron yakât dop bia. Nenâmâ Anitâ ikne kundenne towat manmain. Yawu otmâ Anitâne topnenne kerehâk nangap. Somotnenne tipi tapi yakât topne gurâ nângâmu tawâk. Yâkne tihitnenne otmap. Yakât nângâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ yâhânom.

*Topnenne ki kurihiakmâ Yesu betbanjinom.
(Mataio 10:19-20,32-33 Mataio 12:32)*

⁸ Lohimbi âlâ me âlâne “Yesuhâlen biwinaje kepeim tem lâuwanjim mansan,” yawu sâm lohimbi ekyongonomai yâhâmâ hâmbâi nâ lok bulâneje himbim awonjahât anelolipne yengât senyenjan kinmâ topyene sâm tetemune Anitâne manman kârikjan katyekbuap.

⁹ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne “Nâ Yesu ki nângâwanjian,” yawu sânomai otmuâmâ nâku lok bulâne himbim awonjahât anelolipne yengât senyenjan kinmâ “Nâ ki nângâyinjian,” yawu sâwom. Lohimbi yawu otmai yane matje umatje menomai. Yawu.

¹⁰ Yakât otmâ den âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Anitâne âi sâm nihim hângânnohomu gewan. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne nâhât nângânetâ tânât otbuap. Me nâhât nângânetâ giâkgât lohimbi kendâyinjnomai. Orotmeme yawuya ki witgum mannomai otmuâmâ ya yengât tosa yamâ Anitâne pilâyinjgiwuapgât dop tap. Otmu torokatmâ sâwe. Lok âlâ me âlâne Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakne yu me ya otbuap ya ekmâmâ yuwu mon sâwuap. “Bâe, âi yukât ambonje yamâ Satan.” Yawu sâm yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitbuap. Yawu otmâ yâhânomai ya yengât Anitâne pilâyinjgiwuapgât dop âlâ ki tap. Lok yawuyane tosa pato menomai.

¹¹ Otmu den âlâ sâmune nângânet. Yene galem tinjâk orangim mannomai. Kasalipyenane nâhât den pat âlepne nângânetâ nahat otmu yen meyekmâ miti emetjan me kiap yengâlen ari den âiân katyekmâ âi pâi tuhuyeknomai. Yawu otyinginetâ “Den mâtâpne girawu watmâ sâm ekyongomunne nângânetâ keterakyinjgiwuap,” yawu nângâm ki gorâyinjgiwuap.

¹² Sâp yanâmâ Awonnenneje ikne Wâtgât mâmânjahât Heak hângângumu ge den âlâlâ nângân nângânyenan katmu nâhât den pat âlepne sâm kusânâm ekyongonomai.

Senje âlâlâ yakât nângâmunne yahatbuap.

¹³ Lohimbi kinbi ya yengât hohetyenambâ lok âlâne Yesu yuwu sâm ekuop. “Lok pato, sâmune nângâ. Awonnetjahât bânje bânje ya atanaje ikniâk mem alitmâ mansap. Yawu gârâmâ gâne ekurâ nombotje hionmâ nihiâkgât nangan.”

¹⁴ Sâmu sâop. “Nâne yet galemyotgom manbehât lok kunnenneje ki sâm nihiop. Yakât otmâ imbiâk nâhâlen ga den ya eknohoat.

¹⁵ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Senje âlâlâ me iri sikum ya Anitâne biwinenjahât ki sâm katningiop. Yamâ hâknennjahât sâm kalop. Yawuhât bukulpnenne iri sikumyene orop manmai ya yekmâ tep bâle ki nângâyinjnom.”

¹⁶ Yawu sâm den âlâen hâum yuwu sâop. “Lok kuldâ âlâhât kalamân siwit kehetje pato teteop.

¹⁷ Yawu otmu biwinaje yuwu nângâop. “Siwit kehetje pato tap yu mem emet girawuân katmune tatbuap?”

¹⁸ Yuwu otbom mon? Emet tipne siwit kehetje katman ya kândonmâ pato tuhum yan siwit kehetje katmune tatbuap.

¹⁹ Katmune tatmu yanâmâ hop sambe kakjan manmâ herone marone nângâm manmâ yâhâwom.”

²⁰ Yawu sâmu Anitâne yuwu sâmu ekuop. “Gâ kopa. Omonđâne mumbuat. Yakât otmâ iri sikumge wawaerâ tatgihimap ya lok âlâne membuap.” Yawu sâop.

²¹ Yâhâ den ekyongoan yukât topne yuwu tap. Lohimbi ne iri sikumyehâhâ tepyene umatne otmâ mansai ya yengât Anitâne nângâmu bâlemap. Yakât otmâ munjetâ pesuk sâmap.” Yawu sâop.

*Anitâne tihitnenne otmâp. Yakât otmâ ki gorâningiwuap.
(Mataio 6:25-34)*

²²⁻²³ Yawu sâmu lohimbi ekyongom benne hon bawalipne yuwu sâmu ekyongop. Senne âlâlâ me iri sikumyene yakât ki nângânetâ yahatbuap. Manmanyehâhâ bulâne yamâ umut biwiyene. Yâhâ yengât manman yamâ Anitâne emelâk senne âlâlâ lâtakuyingimu manmai. Yakât otmâ yuwu ki nângânomai. “Nenne sot wosapâ ba mem tetenom? Me iri sikum me âlâlâ ya girawu mem tetem manmâ yâhânom.” Yawu ki sâmu biwi yâhâp otmâ gorâ kaknan mannomai.

²⁴ Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Kembâ ekmain. Yâhâmâ âi kalam ki tuhum hâhiwin nângâmai. Yamâ himbim ambonane haonmâ ârândân sot yingimap. Yenâmâ nâihât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Otmu yen gurâ yawuâk Anitâne haonmâ ârândân tânyongom gamap.

²⁵⁻²⁶ Yawu gârâmâ yehâhâ girawu mannom sâmu yakât ki nângâm kiwiliñ otnomai. Yene wâtyenan torokatmâ manmâ yâhânomaihât dop âlâ ki tap. Yawu otnomai yan hâum pâpgunomai.

Yakât topne yuwu sâmune nângânet.

²⁷ Hahop ekmain. Hahop yamâ titi pan pan pilâmu ekmunne âilongo longo otmâp. Yâhâ emelâk lok kutdâ âlâ, kutne Solomon sâmu, yâkne hâk katipne kulem melem mânunakmâ manop. Yane hahop surine sekne âlepne tetemap yakât dopne ki miop.

²⁸ Yâhâ hahop surine ekmunne âilongo otmâp. Yawu gârâmâ iknahâk ki yahatmâ titi pan pan otmâ kuririn sâmu kinmap. Anitâne nângâopgât yawu kinmap. Yiwereneâmâ tetem âilongo kinbuap. Yâhâ pek sâwuap yanâmâ hânân ge tâtuk sâwuap. Yenâmâ hahopgât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Yakât otmâ biwiyenane yuwu ki nângânomai. “Anitâne pâlamne otmâ ki tihitnenne otmâp.” Yawu ki nângâm mannomai.

²⁹ Yakât yuwu sâmune nângânet. Bulânanâk Anitâne haonmâ ârândân tihitnenne otmâ yâhâwuap. Yakât biwi yâhâp ki otnomai.

³⁰ Yawu gârâmâ lok nombotne Anitâhâhâ topne ki nângâmaine sângum me iri sikum me senne âlâlâ yakât nângânetâ yahatmap. Yawu otjetâ ki ârândân otmâp. Yakât otmâ otmâian yene ki torokatnomai.

³¹ Yeneâmâ lohimbi nombotnane Anitâhâhâ biwiyenane kepeinet sâmu yâkât den ekyongonetâ nângânomai. Yawu otmâ manjetâ himbim awonnenne topyene nângâmapne dopyenan yingimu ki umburuk mannomai.

*Bukulipnenne tânyongonom.
(Mataio 6:19-21)*

³² Yakât otmâ yâkâlen biwiyenane kepeim ki gorâyingimu mannomai. Awonnenne Anitâne herone nângâyingim tihityene otmâ yâhâmbisâp. Yawu otmâ hâmbâi mâne manman kâriknan mem katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

³³ Yakât otmâ senne âlâlâ tatyngiap yamâ mem buku nombotne ki tatyngiap ya kâsikum tânyongonomai. Yawu otjetâmâ Anitâne yekmu ârândân otbuap. Otmu himbimân mannomaihâhâ pat kuyingiop yakât bulâne yingimu menomai. Otmu himbimân manman sânduhân mannomai yan talane ki kumbuap, me selone ki hârewuap, me ki bumbunguwuap, me kombo ki otnomai.

³⁴ Yawuhâhâ Anitâhâhâ biwi nângân nângânyenane kepeim manjetâ ârândân otbuap.” Yawu sâmu ekyongop.

Yesuñe âwurem gewuap sâp ya ki nanğain.

35-36 Yesuñe den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Yen biwi golâ otmâ mannomaihât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Hoñ bawalipñe yengât lok kutdâyeñe kapi kâlepñehembâ âwurem taka emet hawiñan kinmâ kotok kunmu nângâm in yawu gahatñe mewañginomai. Yakât otmâ lambeyene saum katñetâ sem tatmu mambotbañginomai.

37 Yawu otmâ mambotbañgim tatnomai yanâmâ âwurem taka mem teteyekmâ herone nângâyiñgiwuap. Herone nângâyiñgim itâñe kâpekma katmu tatmu sot um yiñgiwuap.

38 Yâhâ omoñ derepñan kapi ambolipñe kerekñe aman pâlâmñe inomai yanâmâ âwurem takawuap. Taka hoñ bawalipñe sen golâ otmâ mambotbañgim tatñetâ mem teteyekbuap otmuâmâ buku otyiñgiwuap. Buku otyiñgimu yâkñe herone nângâwañginomai.

39 Yen biwi golâ otmâ mannomaihât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Kapi âlâ me âlâhât kasalipyeñe sâp girawuân taka yongom itit kiom tuhuyiñginomai yakât ki ekyongomai. Inâk pârâk sân sânâk takamaihât kapi ambolipñe sen galem manmâ emet kapiyeñe galemgunomai.

40 Yakât dopñeâk Anitâñe hângânnohomu âwurem gewom yakât sâp yeñe ki nanğai. Yakât otmâ biwi golâ manmâ mambotnihim yâhânomai. Yawu otnomai otmuâmâ âwurem gemune nekmâ herone nângânomai.” Yawu sâm ekyongop.

*Hoñ bawa âlepñe bâleñe yâk yetgât topyetñe
(Mataio 24:45-51)*

41 Yesuñe yawu sâm ekyongomu Petoroñe yuwu sâm âikuop. “Kutdâ den âlâen hâum eknongoat yu nengâlâk yat me lok kerek nengât yat?”

42 Yawu sâm âikumu Yesuñe purik pilâwañgim den âlâen hâum yuwu sâm ekuop. “Lok kutdâ âlâñe kapiñe pilâm kapi kâlepñehen ari kandi manmâ âwurem takawuap. Yaken ariwe sâm yan hoñ bawañe âlâ galem sâm katmâ yuwu sâm ekuwuap. “Arimuneâmâ gâñe nep lok nombotñe galemyongowuat.” Yawu sâm ekum pilâyekmâ arimu galem yañe âi ya biwiñeñe mem galemyongomu âilonğo mannomai.

43 Yawu otmâ galemyongowuap otmuâmâ patoñeñe âwurem taka herone otbañgiwuap.

44 Yawu otbañgim galem pato katmu ikñe senñe âlâlâñe yakât galem otbuap.

45 Yâhâ purik pilâm sâmune nângâñet. Hoñ bawa yañe biwiñeñe yuwu nângâm âi ya hilipguwuap. “O, lok kutdâne arap yuâmâ in yawu ki takawuap. Yamâ sâp kâlep manbuap yakâ. Yakât otmâ wongât nâñe âi yu membom?” Yawu sâm biwiñeñe pâlâmñe otmu ki galemyongom heñgeñguwuap. Yawu manmâ to kârikñe nem biwi hâlim otmu umatñe topñe topñe teteyiñgiwuap. Yawu otmâ lok bâleñe yengâlen torokatmâ ki orotñe otmâ manbuap.

46 Yawu otmâ biwiñeñe pâlâmñe otmu manbuap yan patoñeñe pârâk sân sânâk taka kuk otmâ kum yaehen pilâmu ge hâhiwin nângâm yâhâmbisâp.

47 Yakât topñe yuwu sâmune nângâñet. Lohimbi nombotñeñe nâhât den nângâm heñgeñgunomai yanâmâ yakât nângâñetâ gemu betbañginomai. Yawu otnomai yakât matñe Anitâñe matñe amokñan yiñgimu menomai.

48 Yâhâ lohimbi nombotñe âlâñeâmâ nâhât den nângâm pâpgumai yañe otñetâ bâlemap yâhâmâ Anitâñe matñe kakñeâk yiñgimu menomai. Yakât otmu yuwu sâmune nângâ. Lok âlâ me âlâ âi sâm yiñgimune ya tuhum heñgeñgunomai ya yengât nângâmune ârândân otbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâ âi pato sâm yiñgimune ya biwiyeñeñe tiñâk lâum tuhunomai ya yengât gurâ yawuâk nângâmune ârândân otbuap.” Yawu sâm ekuop.

*Yesuñe giop yakât lohimbi hionakmâ mansai.
(Mataio 10:34-36)*

⁴⁹ Yesuŋe den âlâ yuwu sâŋ ekyongop. “Anitâŋe lohimbi yengât biwiyenahât topŋe nâŋgâm kâsipyongom matŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk yingimu menomai yakât hâŋgânnohomu gewan. Yâhâ matŋe yingimu meŋetâ pesuk sâmbâp.

⁵⁰ Otmu umatŋe âlâ tetenihimu hâhiwin nâŋgâwom ya tetenihim pesuk sâekgât nanŋan.

⁵¹ Otmu den âlâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nâhât yuwu ki sânomai. “Nâhât yamâ buku konok otnehât himbimâmbâ giop.” Yawu ki sânomai. Nâŋe hânân gewan yakât yen hionaknomai. Hionakmâ yuwu oraŋginomai.

⁵² Lohimbi nanŋe baratŋe mome manmaiŋe hionakmâ komot yâhâp otnomai. Komot âlâhât yâhâp, âlâhârâmâ kalimbu yawu otnomai.

⁵³ Âwâ nan me mâmâ barat kuk oraŋgim hionaknomai. Otmu iranŋe iranŋe ya gurâ yawuâk kuk oraŋgim hionaknomai.” Yawu sâŋ ekyongop.

Yesuŋe kulem âlâlâ tuhuop yakât topŋe hâum pâpŋuwi.

(Mataio 16:2-3 Mareko 8:11-13)

⁵⁴ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe yawu sâŋ ekyongomâmâ benŋe lohimbi kinbi ya yuwu sâŋ ekyongop. “Op surumbup memuâmâ yuwu sâmai. “Gelâk gewe sâŋ oap”. Sâŋetâ yawu otmap.

⁵⁵ Otmu elem tok sâwe sâŋ otmuâmâ yuwu sâmai “Sikop kumbe sâŋ oap.” Sâŋetâ yawu otmap.

⁵⁶ Yen lok perâkŋe. Yeŋe elem kulewoŋboŋ yakât topŋe ekmâ nâŋgâm heŋgeŋguai. Yâhâ nâŋe kulem âlâlâ memune eksai yakât topŋeâmâ girawuhât ki ekmâ nâŋgâm heŋgeŋguai?

⁵⁷ Wongât engatyeneâk otmâ orotmeme âlepŋe me bâleŋe ya ki ekmâ kiwilim mansai? Yen lok perâkŋe yakâ.”

Den sâŋ tetem kaok naŋgaŋginom.

(Mataio 5:25-26)

⁵⁸ Bukulipyene âlâ me âlâŋe kuk otyingim den âiân katyekne sâŋ dâiyekmâ kiapgâlen arinomai. Yamâ mâtâwânâk ari sâŋ tetem kaok naŋgaŋginomai. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ kiapgâlen ari den sâŋ teteneta yâkŋe mem pâi emetŋan katyekbuap. Pâi emetŋan katyekmu tatmâ yeŋe ombeyeneâk yaihen ki genomai.

⁵⁹ Kiapŋe pâi emetŋan tatnomai sâŋ sâp katyigiuap ya pesuk sâmu yanâmâ genomai.” Yawu sâŋ ekyongop.

13

Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeim mannom.

¹ Yawu sâŋ ekyongop sâp yanâk lok nombotŋaŋe Yesuhâlen ari den pat yuwu sâŋ ekuwi. “Galilaia ambolipŋaŋe noniŋ bulimakao gâim Anitâhât hotom uwi sâp yan kiap âlâ, kutŋe Pilato sâŋ, yâkŋe tembe lâulipŋe hâŋgânyongomu Galilaia ambolipŋe yongoŋetâ hepyene gemu noniŋ bulimakao hepŋe orop oset guset olop.”

² Yawu sâŋ ekuŋetâ yuwu sâŋ ekyongop. “Pilatoŋe tembe lâulipŋe hâŋgânyongomu yawu yongowi yakât yuwu mon sâmai. “Muwi yengât tosa bâleŋe yaŋeâmâ Galilaia lok ondop yengât tosa ya wangim amokŋan miap.”

³ Yawu ki tap. Yawu gârâmâ yeŋe orotmemeyene bâleŋe ki pilâm Anitâhât den lâunomai otmuâmâ yawuâk matŋe yingimu menomai. Otmu yakât den âlâ torokatmâ sâŋmune nâŋgâŋet.

⁴ Yerusalem kapi ambolipŋe kâi nombotgen kalimbu Siloam hem topŋan kinŋetâ kândun kum ge kurihiyehop ya yengât yuwu ki sânomai. “Tosayeŋe bâleŋe yaŋeâmâ Yerusalem kapi ambolipŋe nombotŋe yengât tosayene wangiop. Yakât otmâ hân ya kândun kum ge kurihiyekmu muwi.” Yawu ki tap.

⁵ Yakât otmâ âlâku sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋe orotmemeyene bâleŋe ki pilâm Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeinomai otmuâmâ yengu yawuâk hiliwahonomai.”

⁶ Den ya sâmb tin pilâm den âlâen hâum yuwu sâmb ekyongop. “Lok âlâne koset âlâ kalop. Koset ya pato otmâ bulâne kinbuapgât sâpne tetemu taka ambonane bulâne hâuwe sâmb ekmu bia olop.

⁷ Yakât otmâ kalam galemne yuwu sâmb ekuop. “Bulâne hâuwe sâmb ekmune biatmu yu yambu kalimbu oap. Yakât otmâ koset ya kârâm pilârâ ge iâk.” Yawu sâop.

⁸ Sâmbu sâop. “Lok pato, pilârâmâ yambu yu inâk kinâk. Hâmbâi topne lawitmâ pitimunne yanâmâ bulâne kinbuap.

⁹ Yâhâ ki kinbuap otmuâmâ kârâm pilâmune ge imbuap.” Yawu.”

Tatmâ nângâ nângâ sâpnan Yesune imbi âlâ henjengguop.

¹⁰ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesune opon kâmbuknan yâhâm den kâsikum yingiop.

¹¹ Den kâsikum yingiop sâp yan imbi âlâ talop yamâ weke bâlenane mângâemu kun kândâtne konok otmâ parene manmâ gamu yambune kâi nombotgen kalimbu pesuk sâop.

¹² Yesune imbi ya ekmâ kunjan mem yuwu sâmb ekuop. “Imbi, yiwerejeâk âlepne otbuat.”

¹³ Yawu sâmb kunjan mem kuwihakmâ tâj tâjâk kinmâ Anitâ mepaeop.

¹⁴ Yâhâ Yesune tatmâ nângâ nângâ sâpnan imbi ya henjengguop gârâmâ miti emetjahât galemne galemne nângâmu bâlemu lohimbi yuwu sâmb ekyongop. “Nep tuhu tuhuhât sâpne yamâ hilâm nombolân konok tap yan takanjetâ henjemyongombâpgât dop. Yawu gârâmâ tatmâ nângâ nângâ sâpnan imbi henjengguap yu ekmune dondâ bâleap. Ya ki orotje.”

¹⁵ Yawu sâmbu Yesune purik pilâwanjim yuwu sâop. “Bâe, yen lok perâkne. Tatmâ nângâ nângâ sâpne ârândân yeje dongi bulimakaoyene pekeâmbâ holanyekmâ dâim ari to yinginomahât dop tap. Yawu gârâmâ dongi me bulimakao umutyene bia yakât nângâmunne tâjât otmap.

¹⁶ Yâhâ imbi yuâmâ Awarahangât senâmbâ gâtne. Yawu gârâmâ Satangât weke bâlenane mângâemu parene otmâ manmâ gap. Nâne tatmâ nângâ nângâ sâpnan henjengmunne ki bâleap.”

¹⁷ Yawu sâmb ekyongomu sâmb ge katbinje nângâm anulakbi. Yâhâ lohimbi innane Yesune olop miop ya ekmâ herone otbanjiminiwi.

Bândup yakât topne

(Mataio 13:31-33 Mareko 4:30-32)

¹⁸ Yesune yuwu sâmb ekyongop. “Anitâhâlen biwiyene kepeim manjetâ tihityene otmap yakât topne teteâkgât wuân denân hâum sâmbune nângânetâ keterakbuap?

¹⁹ Yuân hâum sâmbune nângânet. “Nak âlâ kutje bândup yamâ lok âlâne kehetje âlâ mem ari kalamnan kalop. Katmu tatmu kâmbne ga takam yanak yâhâm kâlep pato otmu nâi wosapâ wosapâ taka awatne kun kunjan kerem tatmai.” Yawu sâop.

Matuk keluje yakât topne

²⁰ Otmu torokatmâ yuwu sâmb ekyongop. “Lok komotne komotne wosapâ wosapâ mansaine biwiyene nâhâlen katmâ tem lâunihjetgât yeje ari nâhât den pat âlepne ekyongonomai.

²¹ Yakât topne teteâkgât den âlâen hâum sâmbune nângânet. Imbi âlâne dâmbia golanguwup. Golangumâmâ matuk mendâremu keluje gemu dâmbia orop menduhumu ukenne bâlene otbuap. Dop yawu.” Yawu sâop.

Himbimgât mâtâpne yamâ gâwik gâwikne

(Mataio 7:13-14,21-23)

²² Yerusalem kapi pato yakât mâtâp arap ya hâlânmâ kapi tipi tapi tap. Kapi yan ari Yesune Anitâhât den lohimbi kâsikum yingiop.

²³ Yawu otmu lok âlâne yuwu sâm Yesu âikuop. “Lok pato, yuwu sâm âihohowe. Lok getek âlâ himbimân yâhânomai me girawu?”

²⁴ Sâmu sâop. “Himbimgât mâtâp yamâ gâwik gâwikne. Yakât otmâ yapâ lohimbi sambeje arine sâmmâmâ hâmbiņ gumbiņ otmâ hâum pâpgunomai. Yakât otmâ yeje mâtâp ya tâj tâjâk watmâ arinomai. Yakât yuwu sâmune nângânet.

²⁵ Nâ mâtâp amboje. Yakât otmâ mâtâp maņguyiņgimune lok dondâhâlâkne arine sâm hâum pâp gum amutgen kinmâ yuwu sânomai. “Lok pato, nângâningirâ gane.”

Sânetâ sâwom. “Nâ ki nângâyiņgian. Yen wonân?”

²⁶ Yawu sâm âiyongomune yuwu sâm eknohonomai. “Gâne kapinennan taka tatmâ den kâsikum ningirâ orowâk tatmâ sot newin.”

²⁷ Sânetâ sâwom. “Yen wonân? Nâ ki nângâyiņgian. Yeje orotmeme bâleje otmai. Yakât otmâ ariņet.” Yawu sâwom.

²⁸ Yâhâ hâmbâi mâne Anitâne yen mem ketetyekbuap. Yawu otmâ Awaraham, Isaka, Yakop, otmu Anitâhât poropeteliņne tatmâ sot nem herone otbaņginomai ya yekmâ yeje tep bâle nângânomai. Yawu otmâ hâhiwin nângâm hu halak tuhumbisâi.

²⁹ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Sâp yanâmâ lok topne topne, emetsenne ga takamap yakembâ otmu purik sâmap yakembâ, otmu torehen torehen kiņgitne orowâkne taka menduhuakmâ nem herone otņetâ Anitâne tihityene otbuap.

³⁰ Yâhâ lohimbi nombotņe yeņahâlâk nângânetâ yahatmap yaņe Anitâ orop ki tatnomai. Yâhâ nombotņe yeņahât nângânetâ gemu huruņ huruņ manmai yamâ Anitâne meyekmu iķan torokatnomai.

Yesuņe Herotgât sâop.

(Mataio 23:37-39)

³¹ Sâp yanâk Parisaio lok nombotņe ari yuwu sâm Yesu ekuwi. “Herotne gohowe sâm oap. Yakât otmâ kapi yu pilâm âlâengen ari.”

³² Sânetâ sâop. “Sâp yuâmâ weke bâleje watyekmâ mansan. Otmu kundat otmâ mansai ya heņgemyongom mansan. Yâhâ hândâhân yuwuâk otbom. Yâhâ halihu nep sâm nihiop ya tuhum pesuk pilâwom.” Den ekyongoan yu Herot, lok perâkne ya, ekunomai.

³³ Nâne yuwu sâmune nângânet. Anitâhât poropeteliņne iķahât den sâminiwi ya kerek Yerusalem kapi ambolipņe yongonetâ muwi. Yakât otmâ âun hândâhân âi tuhuwom. Gârâmâ halihuâmâ Yerusalem kapiân ari âi tuhum pesuk pilâwom.”

Yesuņe Yerusalem kapi ambolipņe yeņgât topne nângâop.

³⁴ Yawu sâm ekyongom Yerusalem kapi ambolipņe yeņgât tepne nângâm yuwu sâop. “Bâe, Yerusalem kapi ambolipņe yeņgât topyene yuwu tap. Yeņgâlen âi meņetgât Anitâne iķne hoņ bawalipņe hângânyongomu takanetâ yongom mem ge katyekmai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Pâi mâmâņe kurâk sâm nanlipņe dâiyekmâ kuratyongomu tatmai. Yakât dopņeâk menduhuyekmune nâhât hikinani manņetgât sâman. Yamâ yeje nâhât hâkâņ otmâ mansai.

³⁵ Yawuhât Anitâne betyongomu kasalipyene taka yongom watyekņetâ kapi yu kâwurumņajak kinbuap. Yakât otmâ nâne pilâyekmâ ariwom. Benne sâp âlâen âwurem takamune nekmâ yuwu sâm eknohonomai. “Anitâ Kutdânenņe tihitnenne otbe sâm mat hângângohomu takat. Yakât otmâ biwinenņe herone pato naņgain.” Yawu sâm eknohonomai.” Yesuņe yawu sâop.

14

Tatmâ nângâ nângâ sâpņan lok âlâ bitâp tetewaņgiop ya Yesuņe walipgumu orok sâop.

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Parisaio yeņgât kunyene bukulipņe nombotņe Yesu orop dâiyekmu emetņan yâhâ tatmâ sot newi. Nem tatbi yan Yesuņe otmâ hilipguwuap me bia yakât Parisaioņe ekmâ tatbi.

² Ekmâ tatjetâ lok âlâ bitâp pato tetewanjiopne Yesu ekbe sâmbâ yâhâop.

³ Yâhâmu Yesune ekmâmâ Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Parisaio ya yuwu sâmbâ âiyongop. “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan âi ki tuhunomgât Moseje girem den âlâ kulempuop. Yawu gârâmâ tatmâ nângâ nângâ sâpñan lohimbi henjemyongowomgât dop tap me bia? Sânetâ nângâwe.”

⁴ Yawu sâmbâ âiyongomu biwiyene umatne otmu olotoñâk tatbi. Olotoñâk tatjetâ Yesune lok ya bitâpñan walipgumu orok sâmbâ emelambâ kionmâ ariop.

⁵ Arimuâmâ emelan tatbi ya Yesune yuwu sâmbâ ekyongop. “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan naom âlâ me bulimakao âlâ lâmbân kionmu ya pilânetâmâ lâmbânâk tatbuap me mem dâinetâ gawuap?”

⁶ Yawu sâmbâ âiyongomu yawuâk olotoñâk tatbi.

Hâknene ki mepaeaknom.

⁷ Yâhâ emet yakât biwiñan Parisaio nombotñane yehâhât nângânetâ yahatmu kou senñan yâhâ tatbi ya yekmâ den âlâen hâum yuwu sâmbâ ekyongop.

⁸ “Bukuyene âlâne yen orowâk tatmâ sot um nenom sâmbâ dâiyekmu emetñan yâhâ kou senñanâk tatne yawu ki nângânomai.

⁹ Yâhâ lok papato nombotne yen orowâk dâiyekbuap yâkne kou senñanâk tatnomaihât nângâwuap. Yawu gârâmâ yene kulet sâyingim kou senñan tatnomai yan lok papato takanetâmâ emet ambonane yen yuwu mon sâmbâ ekyongowuap. “Wa, bukulipne, yuâmâ yengât kawe bia, keteraknet.” Yawu sâmbâ ekyongomu anjukmahât angoân yâhâmâmâ kou topñan tatnomai.

¹⁰ Yawu tatjetâ emet ambonane kundup mem kou senñan lingatbuap. Lingatmâ “gam yâhâ tatjet” sâmbâ ekyongomu yanâmâ yâhâ tatnomai. Yawu otjetâ yanâmâ bukulipene nângâyinginetâ âilongo otbuap.

¹¹ Yakât topne yuwu sâmbâ nângânet. Lok âlâ me âlâne yehâhât nângânetâ gewuap ya yengât Anitâne nângâmu yahatbuap.”

¹² Yawu sâmbâ ekyongom emet ambonane ya yuwu sâmbâ ekuop. “Kapi ambolipne orop herone otmâ sot um nenom sâmbâ imi atalipge, me wârâ toulipge, me hep torehenlipge, me bukulipge, me lok iri sikumyene orop mansai ya ki dâiyekmâ garâ sot nenomai. Yâhâ lok yawuya dâiyekmâ garâ sot nenomai otmuâmâ hâmbâi yakât matne sâmbâ dâihetnetâ yâk orop sot neñetâ pesuk sâwuap.

¹³ Yakât otmâ yuwu sâmbâ nângâ. Gâne herone otmâ sot um lok dâiyekbuat otmuâmâ lok tâñât, kopa, parene, senyene bok sâsâne yawuya dâiyekbuat.

¹⁴ Lok yawuya dâiyekmâ bâl belaiâk sot um yingirâ nem herone otnomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâne lohimbi mumunambâ mem yahatnenekbuap yan ikñak yakât matne gihiwuap. Yakât otmâ biwihane herone nângâwuap.” Yawu sâop.

Himbimân herone otnomgât sâop.

(Mataio 22:1-10)

¹⁵ Yawu sâmbâ ekumu nem tatbi ya yengâlen gâtne âlâne den ya nângâmâmâ yuwu sâmbâ ekuop. “Anitâne himbimân mannomgât pat kuningimu mansain. Yakât otmâ sâp patoen Anitâhât kapiân tatmâ sot nem herone otnom yakât nângâmune tepne herone oap.”

¹⁶ Yawu sâmbâ ekumu den âlâen hâum yuwu sâmbâ ekuop. “Lok kutdâ âlâne bukulipne orowâk herone otmâ sot um nenomai yakât sâp kalop.

¹⁷ Yâhâ sâpne otmu yan songo bau me sot kâle topne topne um hâwurumu enj âtâmun kinop. Ya ekmu ârândâñ otmu hon bawa âlâ hângangumu ari yâkât bukulipne yuwu sâmbâ ekyongop. “Songo bau sot kâle yamâ emelâk umunne siap. Yakât otmâ ganetâ herone otmâ nenom,” yawu yap” sâmbâ ekyongop. Ekyongomu hâkâñ othi.

18 Lok angoân ekuop yaŋe yuwu sâop. “Nâmâ hân puluhuan ya ekbe sâam ariwom. Yakât otmâ lok kutdâ ya ekurâ ki nângânihimu bâlewup.” Yawu sâop.

19 Yâhâ âlâŋeâmâ yuwu sâop. “Bulimakao bâlâk ŋerek puluhumune kapi kâlepŋehen tap ya ari meyekmâ takawom. Yakât otmâ lok kutdâ ya ekurâ ki nângânihimu bâlewup.” Yawu sâop.

20 Yâhâ âlâŋeâmâ yuwu sâop. “Yiwereŋeâk imbi mian. Yakât otmâ ki gawom?” Yawu sâop.

21 Yawu sâŋetâ hoŋ bawa yaŋe âwurem ari lok kutdâŋe den sâwi ya ekumu nângâmu bâleop. Nângâmu bâlemu hoŋ bawaŋe ya yuwu sâam ekuop. “In yawu ari mâtâp kunŋan kinmâ lok umburuk, me lok pareŋe, me ândâpyeŋe bok sâsâŋe, me senyeŋe bok sâsâŋe, lok yawuya yuken yaken arine sâam oai ya ekyongorâ taka sot yu neŋet.” Yawu sâam ekum hângângumu ari mem teteyekmâ ekyongomu taka emetŋan yâhâ tatbi. Yâhâ tatŋetâ hoŋ bawaŋe yaŋe yâkâlen yâhâ yuwu sâam ekuop.

22 “Lok kutdâne, den yat ya oan. Otmu emelan yâhâ tai yamâ ki pik yai. Yakât otmâ girawu nanŋat?”

23 Sâamu sâop. “Yakât otmâ âlâku ari lohimbi kewilâyekŋetâ mansai ya mem teteyekmâ ekyongorâ takanomai. Takanŋetâ yanâmâ emetne pik sâwuap.

24 Yâhâ bukulpne angoân ekyongoat yamâ nâhâlen ki takanomai.” Yawu sâop.” Yesuŋe yawu sâam ekuop.

Manmannenŋe ki alitmâ manmâ yâhânom.

(Mataio 10:37-38)

25 Lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe Yesu betŋan ariŋetâ purik sâam yuwu sâam ekyongop.

26 “Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen torokatmâ orowâk mannom yawu nângânomai otmuâmâ âwâ mâmâlipyeŋe, me imbi naomlipyeŋe, me imi atalipyenŋe, me wârâ toulipyenŋe be-tyiŋginomai. Otmu yeŋe manmanyenŋe ki alitnomai.

27 Otmu lok âlâ me âlâŋe nâhâten den lâum âi tuhuŋetâ bukulpnyeŋe nângâm bâleyiŋgim hilipyongone sâam otnomai yanâmâ hâkyenŋe alitmâ betnihinomai. Lok yawuya nâhâten pat ki otnomai.

28 Yakât nângâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâamune nângâŋet. Lok âlâ me âlâŋe emet tuhune sâam angoân tewetsenŋe amon yaŋe senŋe âlâlâ puluhum emet ya tuhonomai yakât nângânomai.

29 Gârâmâ yawu ki otnomai otmuâmâ emet ya mem kânângâŋetâ tewetsenŋe biatmu pânŋan pilânomai. Yawu otnomai yanâmâ lohimbiŋe emet ya torehenŋeâk kinmu ekâmâ yakât den pat alahu gulahu otmâ senyeŋan gem giriŋyiŋgim yuwu sâanomai.

30 “Lok yuŋeâmâ saran kânângâŋetâ giop yamâ tewetsenŋe biatmu pânŋan pilâŋetâ inâk tap.” Yawu sâanomai.

31 Yâhâ den âlâen hâum yuwu sâamune nângâŋet. Lok kutdâ âlâ me âlâŋe kasalipyenŋe orop ahonomai yanâmâ in yawu yâk yeŋgâlen ki surutuk sâam arinomai. Yamâ angoân biwiyenŋe yuwu nângânomai. “Nen yu getek âlâ, lok 10,000 yawu mansain. Yâhâ kasalipnenŋe endaken lok kiŋgitŋe orowâk, 20,000 yawu mansai. Yakât otmâ nenŋe yongonomgât dop ki otbuap.”

32 Yeŋahâten yawu nângânomai otmuâmâ ki kundutmâ arinomai. Angoân kasalipyenŋe orop buku konok manne sâam hoŋ bawalipyenŋe hângânyongonŋetâ ari mem lohotŋe tuhuyeknomai.

33 Yakât otmâ yuwu sâamune nângâŋet. Yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe senŋe âlâlâyeŋe me iri sikumyeŋe kerehâk pilâm nâhâlen torokatnomai otmuâmâ nângâyiŋgimune orowâk mannom.

Kâtembe yakât dop

(Mataio 5:13 Mareko 9:50)

³⁴ Yengât topyeje teteâkgât den âlâen hâum sâmunen nângânet. Kâtembe ihim solân honmâ sot ya nemunje launenjan memap. Yakât dopneâk yenâmâ lohimbi hohetyenjan manmâ manman âilonjo manjetâ yekmâ Anitâ herone nângâwanjim mepaenomai.

³⁵ Yâhâ kâtembe helenjan ki hikum ikainom yanâmâ pâlâmje otbuap. Yawu otmu girawu tuhumunje âlâkuâk ukenje otbuap? Yamâ ki orotje. Pâlâmje sâmlâum pilâmain. Den yuâmâ biwiyenjanâk katmâ manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

15

Lama âlâ gulip otbanjimu ki pilâwuap yan hâum sâop.

(Mataio 18:12-14)

¹ Sâp âlâen takesi meme lokje yenahât nângânetâ yahatmu lohimbi kâityongom takesi mem yahatmâ kombo meyingiminiwi yâk otmu lok nombotje ândâp kârik otmâ Mosehât girem den ki lâum manminiwi ya dondâhâlâkje Yesuhât den nângâne sâmlâum yâkâlen ariwi.

² Arijetâ yan Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Parisaio lok yâkje nângânetâ bâlemu Yesuhât yuwu sâwi. “Yesuje takesi meme lok otmu lok nombotje Mosehât girem den ki lâumai ya meyekmu orowâk sot niai. Yawu otmu dondâ bâleap.”

³ Yawu sânetâ nângâm Yesuje den âlâen hâum yuwu sâmlâum ekyongop.

⁴ Lok âlâhât lama 100 yawu kinbanjiwuap. Gârâmâ ya yengât hohetyenambâ konok âlâje misingurakbuap. Yawu otmu ambonaje nombotje ya katyekmu kinjetâ konok misingurakbuap ya pâinmâ yâhâm gewuap. Yawu otmâ nombotje katyekmu kinnomai ya yengât ki nângâm ketet otbuap.

⁵⁻⁶ Yâhâ misingurakbuap ya mem tetem yanâmâ tepje welâmjan gemu lâum kapiân âwurem ariwuap. Kapiân âwurem ari bukulipje yongonmâ yuwu sâmlâum ekyongowuap. “Lama misingurahop ya mem tetean. Yakât otmâ sot um nem herone otne.” Yawu sâwuap.

⁷ Yakât dop kum yuwu sâmunen nângânet. Lok 99, yâkje yuwu nângâmai. “Nen lok âlepje, orotmemenene âilonjo otmâ mansain.” Yawu nângâm biwi pâlâmje mansai. Lok yawuya yengât Anitâje herone pato ki nângâyingimap. Gârâmâ, lok konohâkje orotmemene bâleje bet pilâm Anitâhâlen biwiñaje kepeim tem lâuwangiñaje yanâmâ Anitâje herone pato nângâwanjiwuap. Yawu.”

Tewetsenje kionbanjimu pâinbuap yan hâum sâop.

⁸ Yâhâ Anitâje lohimbi meyekmâ tihityene otmap yakât topje nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunen nângânet. Imbi âlâ kina yâhâp yakât dop tatbanjiwuap. Yâhâ 20 toea kionbanjimuâmâ ki pilâwuap.

⁹ Yakât pâinmâ arim mem tetem yanâmâ bukulipje yongonmâ yuwu sâmlâum ekyongowuap. “Wâe, tewetsenje kionnihiop ya mem tetean. Yakât otmâ herone otne.” Yawu sâwuap.

¹⁰ Yakât yuwu sâmunen nângânet. Lok konohâkje orotmemene bâleje bet pilâm Anitâhâlen biwiñaje kepeim tem lâuwangiñaje yanâmâ himbimân Anitâhât anjelolipñaje lok yakât herone nângâwanjinomai.”

Lok âlâ nanñaje iri sikum mem gulip tuhuop yan hâum sâop.

¹¹ Yesuje den âlâen hâum yuwu sâmlâum ekyongop. “Lok âlâ nanyâhâtnje yâhâp manbi.

¹² Manjetâ nanje betjan gâtñaje âwâje yuwu sâmlâum ekuop. “Awoñ, senje âlâlâ nâhât sâsâje ya nihirâ miakbe.” Yawu sâmlâum senje âlâlâ yâkât sâsâje ya kâsikum wanju miop.

¹³ Yawu otmu nanje ya nep tuhum getek manmâ, senje âlâlâ ya puluhum yakât hâmenje tewetsenje miakmâ mâtâp kâlêwângen ariop. Ari hej otmâ ihilâk mahilâk manmâ tewetsenje miakmâ ariop ya kerek pilâm metem umburuk manop.

¹⁴⁻¹⁶ Umburuk manop yan po pato teteop. Po pato tetemu naom ñaje sotgât pâinmâ kapi ambonje âlâhâlen arimu bau galemguwuap sâmlâum âi wanop. Bau galemguum kinop yan po dondâ wanjimu bau yakât sot wahapje mem nembe sâmlâum otmu kuwanjiwi.

¹⁷ Yawu otbaŋiŋetâ nâŋgân nâŋgânŋe tetemu yuwu nâŋgâop. “Awoŋnahât nep loklipŋaŋe sot pato nem mansai. Nâ nanŋe tâŋ tâŋ yamâ yuân manmâ sotgât otmâ hiliwahowoman.

¹⁸ Yakât otmâ yahatmâ awoŋnahâlen âwurem ari yuwu sâŋ ekuwom. “Awoŋ, otmune bâleop yakât tosa Anitâhâlen otmu gâhâlen umatŋe oap.

¹⁹ Yakât otmâ aŋulaksan. Yawu gârâmâ nâŋgânihim nep lok sâŋ menekdâmâ hoŋ bahihim manbom.” Yawu sâŋ ekuwom.” Yawu nâŋgâop.

²⁰ Yawu nâŋgâm yahatmâ kapi ya pilâm akŋangen takamu âwâŋaŋe senŋe pilâm ehop. Ekmâ tepŋe nâŋgâm sururuk sâŋ ari nanŋe lâum hâmeŋe hârem niop.

²¹ Yawu otmu nanŋaŋe yuwu sâŋ ekuop. “Awoŋ, otmune bâleop yakât tosa gâhâlen otmu Anitâhâlen umatŋe oap. Yawu otmâ aŋun pato gihiwan. Otmu nâhurâ aŋulaksan.”

²²⁻²⁴ Yawu sâŋ ekumu âwâŋaŋe hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Nanne emelâk betnohom ariop ya âwurem takap. Yâhâ “emelâk muop mon,” yawu nâŋgâm manmâ gaman. Yamâ âwurem takamu ekmâ tepne hâlâlâk welâmŋan giap. Yakât otmâ in yawu ba hâk katipŋe âiŋe mem ga mânunŋaŋiŋet. Yawu otmâ handop âlâ mem barahanŋan katŋet. Otmu kâi katipŋe katbaŋiŋet. Nenŋe herone otbaŋinongât bulimakao nanŋe gâim uŋetâ siâk.” Yawu sâŋ ekyongomu bulimakao nanŋe gâim uŋetâ semu nem herone otbaŋiwi.

²⁵⁻²⁶ Herone otbaŋiŋetâ yan nanŋe kunŋe yaŋe newângembâ taka kapi ginŋan kinmâ herone marone girin get get otmâ kinbi ya nâŋgâm hoŋ bawa âlâ kunmu gamu yuwu sâŋ âikuop. “Wongât herone otmâ tai?”

²⁷ Sâmu sâop. “Imihe ari gulip olop ya âwurem takap. Yakât otmâ âwâyetŋaŋe eknongomu bulimakao nanŋe ya kum gâim umunŋe siap.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâŋ ekumu nâŋgâm âwâŋahât nâŋgâm bâlewaŋgim kapi betŋehen kinop. Yâhâ hoŋ bawa yaŋe âwâŋe ekumu âwâŋaŋe ba kinmâ “Nan, ga,” sâŋ ekuop.

²⁹ Ekumu hâkâŋ otmâ yuwu sâop. “Nanŋat. Nâŋe tem lâuhihim âi mem manmâ gamune yambu dondâ pesuk yap. Yawu otgihiman yamâ gâŋe ki herone otnihimat. Otmu nonin nanŋe âlâ ki nihirâ bukulpne orop um nem herone otmâin.

³⁰ Yawu gârâmâ nangaŋe senŋe âlâlâ hârok gâwârehihim ari imbi kondarâ orop manmâ tewetsenŋe pilâm meteop. Yâkŋe âun âwurem takamu hoŋ bawalipge ekyongorâ bulimakao nanŋe kum gâim uŋetâ semu nem herone otbaŋiai. Yakât nâŋgâmune dondâ bâleap.”

³¹ Yawu sâmu âwâŋaŋe yuwu sâŋ ekuop. “Nanne, gâŋe nâ orop sâp kâlep manmâ gamat. Otmu senŋe âlâlâ tatnihiap ya gâhât pat sâŋ kuhihimune tap.

³² Yawu gârâmâ imihe “emelâk muop mon,” yawu nâŋgâm manmâ gan ya âwurem takap. Yakât otmâ herone otbaŋimunŋe ârândâŋ oap.” Yawu sâop.

16

Galemŋe senŋe âlâlâ mem ihilâk tuhuop yan hâum sâop.

¹ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe den âlâen hâum yuwu sâŋ ekyongop. “Lok kutdâ iri sikumŋe tewetsenŋe otmu âlâlâ ya pato dondâ tatbaŋiop. Yakât otmâ lok âlâ mem galemgunihâkgât sâŋ âi waŋop. Yawu gârâmâ lok yaŋe lok kutdâŋahât tewetsenŋe mem gulip tuhuop. Yawu otmu lok kutdâ yakât hoŋ bawalipŋe nombotŋaŋe yakât den pat yuwu sâŋ ekuwi. “Lok âlâ galem sâŋ âi waŋon yâkŋe senŋe âlâlâ mem ihilâk tuhuhihap.”

² Yawu sâŋ ekuŋetâ lok kutdâyeŋe yaŋe lok ya yuwu sâŋ ekuop. “Gâŋe nâhât tewetsenŋe mem gulip tuhunihiat” yawu sâŋetâ nanŋan. Yakât otmâ galem âlâku ki katgekbom. Yakât otmâ puluhu puluhu pepa ya mem garâ senŋe âlâlâ tatnihiap yakât topŋe mem tetewom.”

³ “Yawu sâŋ hâŋgângumu ari biwiŋaŋe yuwu nâŋgâop. “Lok kutdâne watnekbomap. Yakât otmâ giratbe? Wâtne pato ki tatnihiap. Yakât otmâ âi umatŋe tuhuwongât dop

âlâ ki tap. Otmu senje âlâlâ gewe yâhâwe yakât lok bât kandi bero manbom sâam yakât anjulsan.

⁴ Yiwerenje nângâmune teteap. Bukulipne yengât tosa pato lok kutdânahâlen tap ya mem gemune herone nângânihinomai. Yawu nângânihim lok kutdânaŋe watnekbup yanâmâ menekŋetâ orowâk mannom.” Biwiŋaŋe yawu nângâop.

⁵ Yawu nângâm bukulipne yengât tosa pato lok kutdânahâlen talop yâk âlâku ikŋiâk ikŋiâk mem dâiyehop. Yâhâ angoân gaop ya yuwu sâam âikuop. “Gâhât tosa lok kutdânahâlen amon tap?”

⁶ Sâamu sâop. “Nak bulâŋahât toŋe ya âsâp 100.” Sâamu sâop. “Âlepŋe tosaahât pepa yu mem 50 ya kulemgû.”

⁷ Yawu sâam ekumu arimu lok âlâ gamu yuwu sâam âikuop. “Lok kutdânahâlen tosa amon tap?”

Sâamu sâop. “Siwit kehetŋe ya itâ 1000.”

Sâamu sâop. “Tosaahât pepa yu mem 800 ya kulemgû.”

⁸ Yawu ekyongop yakât den pat nângâm lok kutdânaŋe galemŋe yakât nângân nângânŋe pato tatbaŋgiap nângâm herone pato nângâwaŋgiop. Wongât? Yuwuhât. Anitâhât den ki lâumai nombotŋaŋe iri sikumyene galemgum manman sânduhân manmai yakât nângân nângânyeŋe pato tap. Yuwu otmâ Anitâhât den lâumai ya yengât nângân nângânyeŋe ya wangiap.

⁹ Yakât otmâ yuwu sâamune nângâŋet. Yeŋe Anitâhât tem lâuwaŋgim iri sikum, me tewetsenŋe, senŋe âlâlâ ya galemgum heŋgenŋum lohimbî yu me yakât umburuk oai ya kâsikum yingim tânyongonomai. Buku otyingim manmâ yâhâŋetâ hâmbâi sâp pesuk sâwuawân Anitâŋe manman kârikŋan katyekmâ yakât hâmeŋe yingimu menomai. Yawu.”

Âi tâŋât me âi pato yakât topŋe.

¹⁰ Yesuŋe den yuwu sâam ekyongop. “Lok âlâ me âlâŋe âi tâŋât biwiyeŋaŋe tiŋâk lâum tuhum manmaiŋeâmâ âi pato yawuâk biwiyeŋaŋe lâum tuhum heŋgenŋunomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe âi tâŋât tuhum hilipgumaiŋeâmâ yakât dopŋeâk âi pato tuhum hilipgunomai.

¹¹ Yakât otmâ yeŋe tewetsenŋe me hângât wahap topŋe topŋe yawuya ki galemgum heŋgenŋunomai otmuâmâ hâmbâi Anitâŋe manman bulâŋe ki yingiwuap.

¹² Yâhâ bukulipyene yengât senŋe âlâlâ hilipgunomai otmuâmâ Anitâŋe yengât pat kuyingiop ya hâmbâi ki yingimu menomai.

¹³ Yakât nângâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâamune nângâŋet. “Lok konokŋe lok kutdâ yâhâp yetgât âi menduhum ki tuhuyitgiwuap. Âlâhât biwiŋaŋe kepeim herone kakŋan tuhuwaŋgiwuap. Yâhâ âlâhârâmâ hâkâŋ kakŋan nep ya ki tuhum heŋgenŋuwuap. Yakât topŋe yuwu sâawe. Hângât manman me iri sikum yan biwiyeŋe arimu manmaiŋe girawu otmâ Anitâ tem lâuwaŋgim mannomai? Yamâ ki orotŋe.” Yawu sâop.

Yesuŋe Parisaio den ekyongop.

¹⁴ Yesuŋe yawu sâam ekyongomu Parisaio nombotŋe iri sikumyene alilakmâ manbiŋe nângâŋetâ gemu senŋan gewi.

¹⁵ Senŋan geŋetâ yuwu sâam ekyongop. “Lohimbîŋe yekŋetâ yahatmu koko salehâk mansai yawu sâŋetgât yeŋe lohimbî senyeŋan kinmâ Anitâhât den lâuain sâam otmai. Yamâ Anitâŋeâmâ yengât biwiyeŋahât topŋe naŋgap. Yu ya otmâ manmai ya lohimbîŋe ekŋetâ âlepŋe otmap yamâ Anitâŋe ekmu bâlemap.”

¹⁶ “Den âlâ sâamune nângâŋet. Mosenŋe girem den âlâlâ kulemgûop otmu Anitâhât poropeteliŋaŋe den kulemgûwi ya tatmâ gam Yoane teteop yan andemŋe oap. Otmu Yoane teteop sâp yapâek lohimbîŋe Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeinêtâ tihityene otbup yakât den pat âlepŋe ekyongom gan. Yawu otmâ lohimbî kinŋitŋe orowâkŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu yakât bulâŋe mene sâam oai.

17 Hân himbim gulip otbuapgât Anitâne sâam kalop. Yamâ Mosehât girem den ya kum gulip tuhunomgât dop âlâ ki tap.”

18 “Den âlâ sâamune nângânet. Lok âlâ me âlâne imbinahât hâkân otmâ pilâm imbi ondop membuap. Yamâ lok ya ne tosa umatne membuap. Yâhâ lok âlâ me âlâne imbi pilâ pilâne ya membuap ya yawuâk tosa umatne membuap. Otmu imbi âlâne lok pilâ pilâne ya membuap ya yawuâk tosa umatne membuap.” Yawu sâam ekyongop.

Lok iri sukumne orop otmu lok umburuk ya yetgât den.

19 Yesune den âlâen hâam yuwu sâam ekyongop. “Lok kutdâ âlâ iri sikum tewetsenne pato tatbangiopne yuwu otmâ manminiop. Hâk katipne âilonjo lonjo hangalakmâ hilâmne hilâmne sot topne topne nem hop sambe kaknan manminiop.

20 Yâhâ lok âlâ umburuk manop, yâkât kutne Lasaro sâam. Yâhâmâ use kârikne tetewangimu hâhiwin kaknan manminiop.

21 Yawu otmâ lok kutdâ ya ne emetnan tatmâ sot nemu wahapne gowelan kionop ya mem nembe sâam Lasaro emet gowetnan iminiop. Emet gowetnan im tatmu sosone taka use ne ya nimbilakuminiwi.

22 Sâp âlâen lok umburuk ya mumu Anitâhât anelolipnane lâum yâhâ Awaraham gotnan katnetâ talop. Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk lok kutdâ ya yawuâk mumu hanguwi.

23 Yâhâ mumu umutnane hem topnan kâlâp sem talowân ge tatmâ hâhiwin pato nângâop. Yawu otmâ senne pilâm Awaraham yet Lasaro yelehop.

24 Yelekmâ den kâriknan halahum yuwu sâam Awaraham ekuop. “Awoj, yuwu sâamune nângâ. Kâlâp kâlehen tatmâ hâhiwin bâlene nanjan. Yakât otmâ Lasaro ekurâ hâlipnane to wâimâmâ nimbilamnan katmu sâanduk sâek.”

25 Yawu sâamu Awarahamne yuwu sâop. “Nanne, yuwu sâamune nângâ. Emelâk herone otmâ hop sambe kaknan manon ya pesuk yap. Lasaro yâhâmâ hâhiwin kaknan manop ya gurâ yawuâk pesuk yap. Yakât otmâ tep hero kaknan tap. Gâmâ hâhiwin pato nângâm tat.

26 Yâhâ hohetnennan hem pato kinsap. Yakât otmâ yupâ gâtne âlâ me âlâne gâhâlen gene sâam hâam pâpgunomai. Otmu yengâlen gâtne âlâ me âlâne yuân gane sâam yawuâk hâam pâpgunomai.”

27-28 Sâamu sâop. “Awoj, den âlâ sâamune nângâ. Kapinan imilipne mome mansai. Yâkne yuân ge hâhiwin nângâmâihât Lasaro hângângurâ ari girem den ekyongomu nângân nângânye ne pâronj sâekgât nanjan.”

29 Sâamu sâop. “Yawu bia. Mose ne girem den âlâlâ kulemguop otmu Anitâhât poropetelipnane den kulemguwi ya sâalikum nângânomai. Nâne ki hângângumune âwurem gewuap.”

30 Sâamu sâop. “Awoj, yuwu sâamune nângâ. Mose ne den kulemguop otmu Anitâhât poropetelipnane den kulemguwi ya sâalikumai yamâ ki tem lâumai. Yakât otmâ muwi yâk yengâlen gâtne âlâ me âlâne mumunambâ yahatmâ ari ekyongonomai otmuâmâ orotmemeyene bâlene bet pilâm Anitâ tem lâuwanjinomai.”

31 Sâamu sâop. “Nanne, yuwu sâamune nângâ. Mose ne girem den âlâlâ kulemguop otmu Anitâhât poropetelipnane den kulemguwi ya sâalikum nângânetâ nahat otmu ki lâumai. Yakât otmâ muwi yâk yengâlen gâtne mumunambâ yahatmâ ari ekyongonomai otmuâmâ yakât dopneâk yâkât den nângânetâ nahat otmu ki lâunomai. Yakât otmâ ki hângângumune âwurem gewuap.” Yawu sâam ekuop.” Yesune den âlâen hâam yawu sâam ekyongop.

17

Tosa yakât topne

(Mataio 18:6-7,21-22 Mareko 9:42)

¹ Yesune hoŋ bawalipne yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi kerekne lohotne otmâ yuwu yawu otjetâ bâlemu tosa meŋetgât Satanne kendâyinŋimap. Otmu lohimbi âlâ me âlâne bukulipyeŋe otjetâ bâleâkgât kendâyinŋimai yamâ Anitâne matne umatne yinŋimu menomai.

² Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne bukulipyeŋe kendâyinŋinjetâ otjetâ bâlemap yâhâmâ mâlâlipyeŋe ki mem ga katyekbâi yamâ mem ga katyekbi.

³ Yakât otmâ biwiyene galemahom manmâ yâhânomai.

Bukuhe âlâne bâlene topne topne mâŋgâehekmu ekurâ yetnjiâk tatmâ den henŋeuromawot. Yawu otmutâ ârândân otmu buku konok mandomawot.

⁴ Yâhâ hilâm konok yakât biwiŋan bukuhaŋe orotmeme kinŋon mâŋgâehekmâ yahatmu nombolân yâhâpne otbuap. Yawu gârâmâ mâŋgâehekbuap ya sâm tetem tosaŋe pilâwaŋgiuatgât ekgohowuap otmuâmâ âlepne tosaŋe pilâwaŋgiuat.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuhâlen biwinenŋe kepeinomgât sâop.

⁵ Yawu sâmu hoŋ bawalipne yuwu sâm ekuwi. “Kutdâ, den eknongomat ya kerek nâŋgâmunne yakât bulâne tetewuapgât naŋgain. Yakât otmâ mem hewewen tuhunenekdâ gâhâlen biwinenŋe tinjâk kepeim mannom.” Yawu sâwi.

⁶ Sâŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgânet. Nak âlâ, kutne bândup, yamâ lok âlâne kehetne tipine âlâ mem ari kalamŋan kalop. Katmu tatmu kâmne ga takamu yaŋak yâhâm kâlep pato otmâ nak nombotne wangim kinmap. Yakât dopneâk nâhâlen biwiyenŋe kepeim manmâ yâhâ lakop endo kinsap enda ekuŋetâ denyene nâŋgâm hindakmâ saruân kionbuap.” Yawu sâop.

Nenŋe Anitâhât nep mem yuwu otmâ mannom.

⁷ Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Yenŋâlen gâtne âlâ me âlâhât hoŋ bawalipyeŋe noniŋ bulimakao galemgum nep tuhum emetsâpŋan kapiân âwurem gaŋetâ yuwu ki sâm ekyongonomai. “Emetyeŋan yâhâ tatjetâ sot um yinŋiwe.”

⁸ Yawu bia. Yuwu mon sâm ekyongonomai. “Sot um nihinetâ nemune ârândân otmu yeŋe sot um nenomai.” Yawu sâm ekyongonomai.

⁹ Yakât yuwu sâmune nâŋgânet. Lok kutdâlipyenŋe hoŋ bawalipyeŋe nep sâm yinŋimai ya tuhuŋetâ ki mepaeyekmai. In nâŋgâyinŋinjetâ ârândân otmap.

¹⁰ Yenŋât topyene yawu tap. Nep sâm yinŋimune ya tuhum pesuk pilânomai yan yuwu sânomai. “Nen hoŋ bawa mansain. Nep sâm ningiop ya konok tuhumain.” Yawu sânomai. Yawu sâm ekyongop.

Lok hâk bâle teteyinŋiop ya Yesune henŋemyongop.

¹¹ Yesune Yerusalem kapiân ariwe sâm Galilaia hân tânâmŋambâ arim yaŋak Samaria hân hâlânâmâ kapi bâiŋehen tap yan ariop.

¹² Yâhâ kapi ya ambolipne lok nombolân imbât hâk bâle teteyinŋimu manminiwi. Otmu Samaria gâtne lok âlâ hâk bâle tetewanŋimu manminiopne yâk yenŋâlen torokatmu lok bât nombot nombot hârok yawu otbi. Yâkne Yesu ekmâ kâlepnehebâ kinmâ

¹³ den kârikŋan yuwu sâm ekuwi. “Wâe lok pato, Yesu, gâne nâŋgâningihât naŋgain.” Yawu sâwi.

¹⁴ Sâŋetâ sâop. “Hotom umai yenŋâlen ariŋetâ hâkyene eknomai.” Yawu sâm ekyongomu ariwi.

Yâhâ mâtâwân arim tatjetâ hâkyene âlepne olop.

¹⁵⁻¹⁶ Hâkyene âlepne otmu eŋakmâ Samaria gâtne ya ikŋiâk âwurem ari Yesuhât gotŋan ba kinmâ herone otbaŋgim mepaeop.

¹⁷ Yawu otmu Yesune lohimbi yan kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Lok bât nombot nombot hârok henŋemyongoan. Yamâ lok nombolân imbât yamâ wonâmbâ?”

18 Wongât Samaria gâtrje yunjak Anitâ mepaewe sâw âwurem takap?" Yawu sâw ekyongop.

19 Yâhâ lok ya yuwu sâw ekuop. "Nâhâlen biwihanje kepeiat. Yakât otmâ Anitâne nângâhahimu âlepne oat. Yakât otmâ lohotnjan bam ari."

*Yesu âwurem gewuap yakât sâop.
(Mataio 24:23-28,37-41)*

20 Sâp âlâen Parisaio lok nombotnane Yesu yuwu sâw âikuwi. "Sâp girawuân Anitâne tihitnenne otmu manman sânduhân mannom?" Sânetâ sâop. "Anitâne topne katmâ tihityene otbuap sâp yan kulem topne topne ki tetemu ekmâ kiwilinomai.

21 Yakât otmâ yuwu ki sânomai. "Yuân topne katmâ tihitnenne otbuap. Me endaken topne katmâ tihitnenne otbuap." Yawu ki sânomai. Yuwu sâwumene nângânet. Anitâne emelâk tihityene otbe sâw hângânnohomu ge mansan." Yawu sâop.

22 Yawu sâw ekyongomu arinetâ honj bawalipne yuwu sâw ekyongop. "Hâmbâi sâp âlâen nâ lok bulâne âwurem ge tihityene otmune biwiyene sânduk sâekgât biwiyenane ya mem mannomai. Gârâmâ sâp yan ki âwurem gemune neknomai.

23 Yawu gârâmâ sâp yan lok nombotnane yuwu sâw ekyongonomai. "Anitâne Yesu hângângumu âwurem ge tihitnenne otbuap sâop yamâ emelâk hângângumu ge endaken mansap, me wosaken me wosaken ge mansap." Yawu sâw ekyongonetâ yâk yengât den ya ki nângânomai. Yawu otmâ ki pâinnekmâ âlâen âlâen arinomai. Nâ gewom yan yok pilâm ki gewom.

24 Himbim belek sâwu lanjnane siliñ siliñ sâw nombotgembâ nombot otmâ hanj sâwap yakât dopneâk Anitâne nâ lok bulâne hângânnohomu âwurem gewom. Âwurem gemune lohimbi hânjan kulemnan mansai kerekne nâhât lanjnane ekmâ topne nângânomai.

25 Yâhâ angoânâmâ Yura nengât papatolipnenne nâhât hâkâñ otmâ hâhiwin nihinetâ sât gum mumbom.

26 Yâhâ âwurem gewom yanâmâ pârâk sâw sâwâk gewom. Yâhâ âwurem gewom yakât sâpne tâlâhuwuap yanâmâ orotmeme girawuya otmâ mannomai yakât yuwu sâwumene nângânet.

Emelâk embânân lok âlâ, kutne Noa sâw, manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap.

27 Emelâk Noane manop yanâmâ lohimbi gulip malap manmâ yene âi yenahâlâk nângâm manbi. Yawu mannetâ Noaneâmâ wanga kâlehen yâhâop. Yawu otmâ nen âlepne mansainâk sâw gulip malap manmâ ganetâ yan Anitâne nângâmu tonjelâk pato gemu to niñ niñ sâw lohimbi kerek haranyongomu mum metewi.

28 Yâhâ yakât dopneâk lok âlâ, kutne Lot sâw, yâkne manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap. Emelâk Lotne manop yanâmâ lohimbi gulip malap otmâ songo bau sot kâle nem yenahâlâk nângânetâ yahalop. Imbi anji gunji otbi. Emet opon tuhuwi. Nep topne topne tuhujetâ Lotne Sotom kapi ya pilâm ariop.

29 Yawu otmâ nen âlepne mansainâk sâw gulip malap mannetâ Anitâne nângâmu himbimâmbâ kâlâpne pundun sâw ge kapi ambolipne kerek sem gulip tuhuyehop.

30 Yakât dopneâk lohimbi nombotnane âlepne mansainâk sâw otjetâ yan Anitâne yâhâpne nâ hângânnohomu gewom.

31 Sâp yan yuwu otnomai. Lok âlâ me âlâ kapi hâlânâmâ mannomaine kasalipyene takanetâ yekmâ emetyenjan ki âwurem ari itâ parene menomai. Otmu lohimbi newân kinnomaine kasalipyene takanetâ yekmâ âwurem ari emetyenjan iri sikumyene miaknehât ki nângânomai.

32 Emelâk embânân himbimâmbâ kâlâpne pundun sâw ge Sotom kapi ambolipne sem gulip tuhuyehop sâp yan Lot imbinane kambene kaknambâ olelem ekmâ kâtembe olop. Yakât den pat yene nângâm hâkyene miangim mannomai.

³³ Yakât otmâ yuwu sâmunê nângânet. Lok âlâ me âlâne manmanyenê alitnomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâne nâhâlen biwiyenê kepeim tem lâunihinêta yan lohimbi belângen mansainê yeknetâ bâlemu yongonetâ munomai yamâ Anitâne mumunambâ mem yahatyekbuap.

³⁴ Sâp gewom yan lok oponân inomai yamâ Anitâne nombotne ya meyekmâ nombotne pilâyekbuap.

³⁵ Yâhâ lohimbi âi kalam tuhum gulip malap mannomai gurâ nombotne meyekmâ nombotne pilâyekbuap.

³⁶ Yâhâ hat mannomai gurâ nombotne meyekmâ nombotne pilâyekbuap.”

³⁷ Yawu sâm ekyongomu yuwu sâm âikuwi. “Kutdâ, kapi wonân mem kâsipnongowuat?” Sânetâ sâop. “Yâhâ umatne âlâlâ tetewuap yakât emet inânjan ekyongom gaman. Yukât bulâne hâmbâi tetewuwân ekmâ topne nângâm heñgenunomai.” Yawu sâop.

18

Imbi kambutne kiap ulitguminiop yan hâum sâop.

¹ Yesuhât hon bawalipnê hilâm ârândân Anitâ orowâk den otmâ ki lohotne otnomaihat den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

² “Kiap âlâ lohimbi yengât den sâm hâreyingim yan Anitâhat nângâmu gemu ki ewe katyehop.

³ Yâhâ kapi ambonê, imbi kambut âlâ, yakâlen ari sâm guhuñmâ yuwu sâm ekuminiop. “Âlepne den sâm hârerâ imbi âlâne mângâenehop yakât matne kâpekbanjiwom.”

⁴ Yawu sâm ekuminiop yamâ denne ki nângâm gaop. Yawu otmâ gamu sâp kâlep otmu biwinê yuwu nângâop. “Anitâhat nângâmunê gemap. Otmu lohimbi ki ewe katyekman.

⁵ Yawu gârâmâ imbi kambut yunê haonmâ ârândân kâi kâi liñnihim tatmâ mem kopa tuhunekmapgât ihilâk nângâwanjiwom.” Yawu sâop.

⁶ “Yâhâ imbi yanê kiap ya ekumu tânguop yamâ yuwu.

⁷ Nen Anitâhat tem lâuwangim manmainne haonmâ ârândân ulitgum yâhânom otmuâmâ nângâningiwuap. Yâkne biwi pâlâmne otmâ dennenne ki nângâwuapgât dop âlâ ki tap.

⁸ Ulitgumunne in yawu nângâningiwuap. Yawu nângânomai. Yawu gârâmâ Anitâne nâ lok bulâne hângânohomu himbimambâ âwurem gewom sâp yan lohimbi kinjitne orowâkne nâhâlen biwiyenê tinâk kepeim mambotnihim mannomai me bia?” Yawu sâop.

Parisaio yet takesi meme lok

⁹ Lok nombotnê yehâhâ nângânetâ yahatmu “nen lok âlepne, uwawapne bia mansain” sâm bukulipyenê yengât nângânetâ gemap. Lok yawuya yengât nângâm Yesunê den âlâen hâum yuwu sâop.

¹⁰ “Lok yâhâp opon kâmbukñan yâhâm Anitâ ulitguowot. Âlâmâ Parisaio. Otmu âlâmâ takesi meme lok.

¹¹ Parisaio yanêâmâ ikñahâhâ nângâmu yahatmu senne ewan pilâm ekmâ yuwu sâop. “O Anitâ, yuwu sâmunê nângâ. Lok nombotnê kapam kumai, kombo otmai, otñetâ bâlem gap. Nâ yawuya bia. Otmu takesi meme lok endo kinsap nâ endawuya bia.

¹² Hilâm nombolân yâhâp yakât biwinan hilâm yâhâp sot barak manmâ nângâhihim mepaehekman. Otmu tewetsenne senne âlâlâ tatnihiap yakât sâsâñambâ konok hârem gâhâhâ pat kuhihiman.” Yawu sâop.

¹³ Otmu takesi meme lok yanêâmâ gulujan kinmâ kâmgum den tâlâwâk yuwu sâop. “O Anitâ, tepge nângânihi. Nâ lok bâlenê mansanâke yamâ ki pilânekuat,” yawu sâop.

¹⁴ Yakât yuwu sâmunê nângânet. Anitâne takesi meme lok yâkât nângâwanjim tosanê pilâop. Yâhâ Parisaio yâhâmâ tosanê yawuâk tatbanjiop. Yâhâ lok âlâ me âlâne hâkyenê mepaeakmâ manmai yamâ Anitâne mem ge katyekbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâne yenjahât nângânetâ gemu huruŋ huruŋ manmai ya yengât Anitâne nângâmu yahatbuap.” Yawu sâm ekyongop.

Yesunê nan baralipyenê lukuleyehop.

(Mataio 19:13-15 Mareko 10:13-16)

¹⁵ Sâp yanâmâ lohimbi nombotjanê nan baralipyenê meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesunê kunyenjan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât ekuwi. Yawu otjetâ hoŋ bawalipjanê yeknetâ ki ârândân otmu kuyiŋgiwi.

¹⁶ Kuyiŋgijetâ Yesunê nimnaom ekyongomu ganjetâ hoŋ bawalipnê yuwu sâm ekyongop. “Kâmbuknê, ki kuyiŋgijet. Anitâne nimnaom titipâ yu yengât tihityenê otmap. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen ganjet. Yenê kuyiŋgijetâ ekmune ki ârândân oap.

¹⁷ Yakât yuwu sâmunê nângânet. Nimnaom titipânê Anitâhât den nângâm in yawu lâuwanjim manjetâ tihityenê otmap. Yakât dopnêak yenê tem lâuwanjinomai yanâmâ Anitâne tihityenê otbuap. Yawu otmâ sâp pato tetewuawân meyekbuap. Yâhâ yawu ki otnomai otmuâmâ Anitâne betyongomu belângen tatnomai.” Yawu sâm ekyongop.

Lok iri sikumyenê pato tatyinŋiap yâk yengât topyenê

(Mataio 19:16-30 Mareko 10:17-31)

¹⁸ Yawu sâm ekyongomu Yura yengât papatolipyenê âlâne Yesu yuwu sâm âikuop. “Bawapi, manman koko salek ambonê mansat. Yakât otmâ sârâ nângâwe. Nânê girawu otmune ârândân otmu Anitâne manman kârikjahât pat kunihiwuap?”

¹⁹ Sâmu sâop. “Wongât nâhât “Manman koko salek ambonê” yat? Anitâ konohâk manman koko salek ambonê tatmap.

²⁰ Yakât otmâ gânê âinohoat yakât matnê yuwu sâmunê nângâ. Anitâne girem den Mose ekumu kulenguop ya sâlikum nângâmat me bia? Ya yuwu tap. Buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Lok nombotnê ki yongorâ munomai. Kombo ki meyiŋgiuwat. Hakyenjan ki sâuwat. Den perâk ki sâm kâityongowuat. Âwâ mâmâhe yetgât lauyetnê lâum amutyetjan manbuat.”

²¹ Sâmu sâop. “Bawapi. Girem den sâm arat yuâmâ njanambâek lâum manmâ gaman.” Yawu sâop.

²² Sâmu sâop. “Yuwu otbuat. Sennê âlâlâ pato tatgihiap ya kâsikum buku nombotnê umburuk mansai ya yinŋiwuat. Yawu otmâ nâhâlen torokatdâmâ Anitâne manman kârikjahât pat kuhihiwuap.” Yawu sâop.

²³ Yawu sâmu iri sikum me senne âlâlâ dondâ tatbanjiop yakât nângâmu biwinê umatnê otmu hâmenê bâleop.

²⁴ Hâmenê bâlemu ekmâ Yesunê yuwu sâm hoŋ bawalipnê ekyongop. “Lok iri sikum pato tatyinŋiapnêâmâ Anitâhâlen biwiyenjanê kepeim tem lâuwanjine sâm otjetâ hâi hânê otmap.

²⁵ Yakât topnê nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunê nângânet. Pusinê selon watmu pin pinjan arimu yan watmâ ba membe sâm hâum pâpgumap. Yakât dopnêak lohimbi iri sikumyenê pato tatyinŋiapnê Anitâne tihityenê olâkgât mâtâp ya watmâ arine sâm otjetâ hâi hânê otbuap.

²⁶ Yawu sâmu nângânetâ sâtnê otmu yuwu sâm âikuwi. “Lohimbi girawuyanê otjetâ ârândân otmu Anitâne manman kârikjahât pat kuyiŋgiuwap?”

²⁷ Sânetâ sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sâm lokgât nângân nângân watmâ arinomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ Anitâhât topnê âlâ tap. Yakât otmâ yenê yu me ya otne sâm yâkât nângân nângân watmâ otnomaihât dop tap. Yâknê konok manman kâriknê ya yinŋimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Bâe, nenâmâ senŋe âlâlâ kerek betbaŋgim gâhâlen torokatmâ hâhiwin kakŋan manmâ gain.” Yawu sâop.

²⁹ Sâmu sâop. “Lohimbiŋe nâhâlen biwiyenŋe katŋetgât lok âlâ me âlâŋe nâhât den ekyongonomaiŋe âwâ mâmâlipyenŋe, me imi garilipyenŋe, me imbi naomlipyenŋe, me hep torehenlipyenŋe, me senŋe âlâlâ siminŋe tatyŋgiap ya kerek pilâm nâhât komolân torokatnomaï.

³⁰ Yawu otmâ nâhât komolân torokatmâ mannomai yanâmâ emelâk hep torehenlipyenŋe orop heronŋe otminiwi ya wangim heronŋe pato kakŋan mannomai. Otmu hâmbâi Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.” Yawu sâmu ekyongop.

Yesuŋe mumbuap yakât kalimbuŋe sâop.

(Mataio 20:17-19 Mareko 10:32-34)

³¹ Yesuŋe hoŋ awalipŋe kâiân yâhâp meyekmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yuwu sâmune nâŋgânet. Yiwerenŋe Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunŋe emelâk emet inânŋan Anitâhât poropetelipŋaŋe lok bulâŋe nâhât den kulemgum gawi yakât bulâŋe tetewuap.

³² Yâhâ lok âlâŋe nâŋgâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yeŋgât bâtyenŋan katnekuap. Bâtyenŋan katneku den âiân katnekmâ mumbomgât den sâmu hârenihinomai. Den sâmu hârenihim Roma lok yeŋgâlen katneketâ yâkŋe yuwu otnihinomai. Sennan gem tâpnohom, mem âlâlâ tuhunekketâ hâhiwin pato nâŋgâwom.

³³ Otmu benŋe howanân nohoŋetâ mumbom. Mumunŋe hannohoŋetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu yakât kakŋan mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâmu ekyongop.

³⁴ Yawu sâmu ekyongomu Yerusalem yâhânomai yakât nâŋgânetâ biwiyenŋe umatŋe otmu nâŋgâm ketet otbi.

Yesuŋe lok senŋe bok sâsâŋe heŋgeŋguop.

(Mataio 20:29-34 Mareko 10:46-52)

³⁵ Mâtâwân arim tatŋetâ lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe betyenŋan watyekbi. Yawu otmâ ariŋetâ Yeriko kapi tâlâhumu mâtâp ginŋan lok âlâ, senŋe bok sâsâŋe talop. Tatmâ senŋe âlâhât umburuk otmâ yaŋak lohimbi mâtâwân bam gaŋetâ ulityongom tatminiop.

³⁶ Yawu otmâ lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe mâtâp yawuâk ariŋetâ kâiyenŋe munŋe nâŋgâmâmâ yakât âiyongomu sâwi.

³⁷ “Yesu Nasaret kapiân gâtŋe takap.” Yawu sâwi.

³⁸ Yawu sâŋetâ nâŋgâm den kârikŋan halahum yuwu sâop. “Yesu Dawitihât sen, gâŋe nâhât wehe nâŋgânihi.”

³⁹ Yawu sâmu lohimbi gotŋan kinbiŋe kuwaŋgiwi. Kuwaŋgiŋetâ witgum halahuop.

⁴⁰⁻⁴¹ Witgum halahumu Yesuŋe nâŋgâm mâtâwân kinmâ “Ekuŋetâ gaek,” sâmu lohimbi ekyongop. Ekyongomu senŋe bok sâsâŋe ya lok nombotŋaŋe dâim yâkâlen baŋetâ yuwu sâmu âikuop. “Girawu otgihiwêhât naŋgat?”

Sâmu sâop. “Lok pato, sârâ senne hâreakmu ekbehât naŋgan.”

⁴² Sâmu sâop. “Gâŋe nâhâlen biwihe hikuat. Yakât otmâ den yat ya bulâŋe tetehihiâk.”

⁴³ Yawu sâmu yan senŋe hâreakmu ekmâ Yesu betŋan sâmu Anitâ mepaeop. Yawu otmu lohimbiŋe ya ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yâku yawuâk Anitâ mepaewi.

19

Lok tâlâwâk, kutŋe Sakaio sâmu, yâkât den pat

¹⁻² Yesuŋe Yeriko kapiân yâhâmu lok âlâ, iri sikumŋe pato tatbaŋgiop, kutŋe Sakaio sâmu, yâhâmâ takesi meme lok yeŋgât kunyenŋe manminiop.

³ Yâhâmâ lok tâlâwâk yakât otmâ lohimbi hohetyenŋan kinmâ tik sâmu Yesu ekbe sâmu otmu ki ihiop.

⁴ Yakât otmâ yahatmâ wangiyekmâ sururuk sâam ari nak âlâ mâtâp ginñan kinop ya lâum pitik pitik yâhâ kakñan tatmâ biwiñane yuwu nâñgâop. “Yesu yupâ gam bamu ekbom.”

⁵ Yawu nâñgâm tatmu Yesuñe nak amutgen ga kinmâ senñe pilâm ewun Sakaio ekmâ yuwu sâam ekuop. “Sakaio, âun gâhât emelan yâhâ tatmâ nâñgâwom. Yakât otmâ in yawu pilâm gerâ arine.”

⁶ Yawu sâam ekumu pilâm ge herone otmâ dâimu emetñan ariowot.

⁷ Emetñan ari yâhâmutâ lok kerekñe ekñetâ bâlemu sâam guhuñmâ yuwu sâawi. “Wongât otmâ Yesuñe lok bâleñahât emelan yahap? Ya ki orotñe.” Yawu sâawi.

⁸ Yâhâ Sakaioñe Yesu yuwu sâam ekuop. “Kutdâ, sâamune nâñgâ. Tewetsenñe me senñe âlâlâ tatnihiap ya mem hionmâ lohimbî umburuk mansai ya kâsikum yinñiwom. Otmu lohimbî kâityongom yengât tewetsenñe konok meyinñiwan gârâmâ yakât matñeâmâ nâñe imbât yinñiwom.” Yawu sâop.

⁹⁻¹⁰ Sâamu sâop. “Lohimbî bâleñe hem nâpumân ge hiliwahomaihât nâñgâm Anitâñe nâ lok bulâñe hânñannohomu gewan. Yawu gârâmâ lohimbîñe nâhâlen biwiyeñane kepeñetâ yanâmâ manman kârikñahât pat kuyinñiwuap. “Yâhâ gâ Awaraham sen. Gâñe nâhâlen biwiñane kepeiat. Yakât otmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuhihap.

*Lok hilâm ihi, konam yakât den
(Mataio 25:14-30)*

¹¹ Yeriko kapi ya pilâm Yerusalem kapi gotñan ariwi. Yesuhât den nâñgâm lohimbî orowâk ariwi yañe biwiyeñane yuwu nâñgâwi. “Anitâñe Yesu mâmâñe otbâñgimu kasalipnenñe watyekmu arinomai. Yâkñe yawu otmâ manman sâanduhân katnenekbuap yakât sâpñe tâlâhuap.”

¹² Biwiyeñane yawu nâñgâwi yakât otmâ Yesuñe den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop. “Lok kutdâ âlâñe lok âlâ mem kânâñgâmu yâkñe lohimbî galemyongowuapgât sâpñe tâlâhuop.

¹³ Yawu otmâ lok yañe lok kutdâñahâlen ariwe sâam âi loklipñe bâlâk ñerek yongonmu gañetâ tewetsenñe kina bâlâk ñerek ya ârândânâk yinñim yuwu sâam ekyongop. “Pilâyekmâ kâlepñehen ariwom. Yawu gârâmâ tewetsenñe yinñian yuñe mem âi tuhuñetâ tewetsenñe tetewuap yakât dopñe âwurem takamune tiripnohoñetâ ekbom.”

¹⁴ Yawu sâam pilâyekmâ ariop. Yâhâ lohimbî nombotñane lok yakât hâkâñ otmâ galemyeñe ki olâkgât nâñgâm lok hoñ hânñanyongonñetâ lok kutdâyeñahâlen ari yakât denñe sâawi.

¹⁵ Denñe sâñetâ lok kutdâyeñane ki nâñgâyinñiop. Yawu otmâ lok yawuâk galem sâam kânâñgâop. Yawu gârâmâ lok kapi kâlepñehen ariop yañe âwurem taka âi loklipñe tewetsenñe yinñiop ya yongonmu gañetâ âlâku ikñiâk ikñiâk yuwu sâam âiyongop. “Tewetsenñe yinñiwan yañe mem âi tuhuñet amon teteap?” Yawu sâam âiyongop.

¹⁶ Yâhâ âi lok añgoân gaopñe yuwu sâop. “Lok pato. Gâñe kina bâlâk ñerek nihion yañe mem âi tuhumune âlâku kina bâlâk ñerek teteop.”

¹⁷ Sâamu sâop. “Âlepñe, tewetsenñe tipñe gihiwan yañe mem âi tuhurâ âilongo teteap. Yakât otmâ nâñe galem katgekmune kapi bâlâk ñerek ya ambolipñe galemyongowuat.”

¹⁸ Yawu sâamu hoñ bawa âlâñe gam sâop. “Lok pato. Gâñe kina bâlâk ñerek nihion yañe mem âi tuhumune âlâku kina bâtnombot teteop.”

¹⁹ Sâamu sâop. “Âlepñe, nâñe galem sâam katgekmune kapi bâtnombot ya galemyongowuat.”

²⁰⁻²¹ Yawu sâam ekumu arimu hoñ bawa âlâñeâmâ ga sâop. “Lok kutdâ, pato, gâhât topge nâñgâm henñengan. Gâ lok sâtñe. Lok âlâ me âlâñe gâhât nep kâmetñetâ âlemap yamâ gikahâk nemat. Yawu otmat yakât sâñetâ nâñgâman. Yakât otmâmâ gâhât

kiŋitnahât otmâ tewetsenŋe nihion ya biatgihimap sâŋ sâŋgumnaŋe kurihim katmune tatmap.” Yawu sâŋ kina bâlâk ŋerek ya ambonjahât bâtnan kalop.

²² Sâmu sâop. “Gâ lok konam. Gikak den yat yawuâk mem purik pilâhihiwe. Sâmune nâŋgâ. Lok âlâ me âlâŋe nâhât nep kâmetŋetâ âlemap yamâ ninahâk neman yawu sâŋetâ nâŋgat.

²³ Yakât otmâ tewetsenŋe gihiwan yu mem kât emetŋan katdâ tatmu tewetsenŋe âlâkuâk teteop mâne nâŋgâŋmune ârândânŋ otbâp.”

²⁴ Yawu sâŋ ekum lohimbi yan kinbi yuwu sâŋ ekyongop. “Bukuŋaŋe kina bâlâk ŋerek mem kinsapŋe nâhât tem lâum âi tuhum gap. Yakât otmâ lok yukât bâtnambâ kina bâlâk ŋerek ya mem bukuŋe waŋet.”

²⁵ Sâmu sâwi. “Yawu gârâmâ emelâk kina bâlâk ŋerek miap.”

²⁶ Sâŋetâ sâop. “Yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe lok âlâ me âlâ âi sâŋ yinŋimu biwiyenâŋe kepeim tuhumai yâhâmâ tâtâem mâmâŋe otyinŋimu âilonŋoâk tuhumai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâ âi sâŋ yinŋimu ki tuhumai yâhâmâ betyongomap.

²⁷ Yâhâ nâŋe galemyeŋe ki manbehât yeŋe lok kutdânenŋahâlen ari denne sâwi. Yawu gârâmâ lok ya ekyongonŋetâ yuân ga sennennâk yongonŋetâ muŋet.” Yawu sâŋ ekyongop.” Yesuŋe den yan hâum ekyongop.

Yesuŋe Yerusalem kapiân yâhâop.

(Mataio 21:1-11 Mareko 11:1-11 Yoane 12:12-19)

²⁸ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe meyekmâ yapâ arinŋetâ lohimbi kiŋitŋe orowâkŋe betyenŋan sâwi.

²⁹ Yawu otmâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotŋan kapi yâhâp, kutyetŋe Betepahe otmu Betani sâŋ, ya Oliwa pumŋan tap yan yâhâwi.

³⁰ Yan yâhâ Yesuŋe hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp yuwu sâŋ hâŋgânyotgop. “Kapi tipinŋe ewapâ tap yan donŋi nanŋe âlâ hikum katŋetâ kinsap ya lok ki kakŋan tatmai. Ya holaŋmâ mem geromawot.

³¹ Holaŋmutâ lok âlâŋe yuwu mon sâŋ âiyotgowuap. “Yet wongât taka yu holaŋsawot?” Yawu sâmuâmâ yuwu sâŋ ekuromawot. “Yiwereŋe âi teteap. Yakât otmâ patonetŋaŋe yu mendehât hâŋgânotgomu takait.” Yawu sâŋ ekuromawot.

Yesuŋe yawu sâŋ hâŋgânyotgomu yâhâ ekyotgop yawuâk mem teteowot.

³² Donŋi nanŋe emet âlâ hawiŋan hikum katbi ya holaŋowot. Holaŋmutâ ambonaŋe yelemkâ sâop.

³³ “Bâe. Yet âlâŋe sâmu yu holaŋde sâŋ oawot?”

³⁴⁻³⁵ Sâmu sâowot. “Yiwereŋe âi teteap. Yakât otmâ patonetŋaŋe yu mendehât hâŋgânotgomu takait.” Yawu sâŋ ekumutâ nâŋgâyitgimu holaŋmâ mem giowot. Mem ge yetŋe hâk katipŋe kâlep kalowot ya holaŋmâ lotohom kakŋan kalowot. Katmutâ kakŋan yâhâ talop.

³⁶ Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwi. Yâhâŋetâ lohimbi kiŋitŋe orowâk hâruhuakbiŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ yahatmu yeŋe hâk katipŋe kâkâlep ya holaŋmâ mâtâp tete liŋgatmâ ariwi. Liŋgatmâ arinŋetâ donŋi yaŋe ya kakŋan tâlim tâlim ariop.

³⁷ Yâhâ Yerusalem kapi pato ya tâlâhumu Oliwa pumŋe yakât talapŋan gewi. Geŋetâ kulem âlâlâ tuhumu ekmâ gawiŋe yakât nâŋgâm heronŋe otbaŋgim Anitâ mepaem den kârikŋan halahum yuwu sâwi.

³⁸ “Gâmâ tâmbânenŋe Dawiti sen. Gike ombeheâk ki takat. Anitâŋe âi sâŋ gihiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Yakât otmâ heronŋe otgihim mepaeheksain.” Yawu sâwi.

³⁹ Yawu sâŋ mepaenŋetâ Parisaionŋe yuwu sâŋ Yesu ekuwi. “Lok pato, mepaehekmâ mansai ya kuyinŋirâ hutuk sâŋet.”

⁴⁰ Sâŋetâ sâop. “Nâŋe kuyinŋimune hutuk sânomaiâmâ kât yuŋe âlepŋe heronŋe otnihim den sâŋ mepaeneknomai.”

Yesuŋe Yerusalem kapi ekmâ isiop.

⁴¹ Yerusalem kapi ginŋan ari tatmâ ekmâ tepŋe nâŋgâm isem yuwu sâop.

⁴² “O, kapi ambolipŋe. Biwi sânduhân manne sâm yakât mâtâpŋe yiwerenŋe teteap yamâ ekŋetâ ki keterakyiŋgiap.

⁴³⁻⁴⁴ Yiwerenŋe Anitâŋe wawaeyekmâ tihityenŋe otbe sâm hâŋgânnohomu takanâke yamâ nâhât nâŋgânihiŋetâ tâŋât oap. Yakât matŋe sâp âlâen kasalipyenŋe taka hawamyongom mâtâp maŋguyiŋginomai. Mâtâp maŋguyiŋgim paŋ kârikŋe tap enda limbâronŋum ge emetyenŋe huhum gahaem itit kiom tuhuyiŋgim yongonŋetâ munomai. Yawu otyiŋgiŋetâ kapi yuŋe kâwurumŋaŋak kinbuap.” Yawu sâop.

Yesu opon kâmbukŋan yâhâ watyehop.

(Mataio 21:12-17 Mareko 11:15-19 Yoane 2:13-22)

⁴⁵ Yawu sâmu Yerusalem kapi patoen yâhâwi. Yâhâŋetâ Yesuŋe donŋi kakŋambâ kionŋmu yaŋak yapâ opon kâmbukŋan yâhâwi. Yâhâ opon kâmbukŋe kâlêhen lohimbiŋe senŋe âlâlâ aŋgi guŋgi otmâ kinbi ya yekmâ Yesuŋe nâŋgâm bâleyiŋgim yuwu sâm ekyongop.

⁴⁶ “Yu oai yukât emet inânŋan Anitâŋe poropete âlâ ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nâhât opon yukât kâlêhen yâhâ mepaeneknomai.”

Den sâop yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe yukât kâlêhen tatmâ lohimbi kâityongom hâmeŋe mem yahatmâ aŋgi guŋgi otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune aŋgim bero emetŋe yawuya oap. Opon kâmbukŋe yu kâlêhen ki orotŋe otŋetâ ekmune bâleap.” Yawu sâmu watyekmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbi.

⁴⁷ Otmu hilâm ârândâŋ Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ lohimbi den kâsikum yiŋgiop. Yawu otmu hotom uminiwi ya yeŋgât kunlipyenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum yiŋgiminiwi otmu Yura yeŋgât papatolipyenŋe Yesu kune sâm otbi.

⁴⁸ Yawu gârâmâ lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhât denŋe nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu mem hawam mewam tuhûm kinbi. Yakât otmâ kune sâm hâum pâpŋum pilâwi.

20

Yesuŋe âlâhât sâtŋât âi miop ya ki sâm tetem ekyongop.

(Mataio 21:23-27 Mareko 11:27-33)

¹ Sâp âlâen Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ kinmâ ikŋe den pat âlepŋe lohimbi kâsikum yiŋgiop. Sâp yan hotom uminiwi ya yeŋgât kunlipyenŋe, otmu Mosehât girem den kâsikum yiŋgiminiwi, otmu Yura yeŋgât papatolipyenŋe yâkâlen ba yuwu sâm âikuwi.

² “Gâŋe oran âlâhât sâtŋât otmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ lohimbi watyehon?” Yawu sâm âikuwi.

³ Sâŋetâ sâop. “Yeŋe âinohoi gârâmâ nâku âiyongowe. Âiyongomune den matŋe kâpeknihiŋetâmâ nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât topŋe ekyongowom.

⁴ Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yoaneŋe âlâhât sâtŋât otmâ lohimbi toen katyehop? Anitâhât me ondop yeŋgât sâtŋât otmâ âi ya tuhuop? Ya sâŋetâ nâŋgâwe.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu matŋe kâpekbaŋgine sâmu pâpŋum alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nenŋe yuwu mon sânom. “Yoaneŋe âi miop yamâ Anitâŋe âi sâmu waŋmu tuhuop.” Yawu sânom yamâ matŋe yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehât den nâŋgâŋetâ ki bulâŋe olop?” Yawu sâmu nenŋe matŋe girawu sâmu kâpekbaŋginom? Anulaknom yakâ.

⁶ Otmu âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yeŋgât sâtŋât otmâ âi ya miop.” Yawu sânom yamâ lohimbi dondâŋe “Yoaneŋe Anitâhât poropete manmâ yâkât sâtŋât âi mem manop,” yawu nâŋgâmai yakâ. Yakât otmâ nenŋe yawu sânom yanâmâ lohimbi kinsai yuŋe nâŋgâm nongonomai yakâ.” Yawu nâŋgâwi.

⁷ Yawu nâŋgâm yuwu sâmu ekuwi. “Yoaneŋe âlâhât sâtŋât âi meminiop ya nen ki naŋgain.”

⁸ Sârjetâ sâop. “Nâku yawuâk. Nâje âlâhât sâtgât âi yu mem gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

Wain kalam ambonjahâlen hâum sâop.

(Mataio 21:33-46 Mareko 12:1-12)

⁹ Yesu je den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop. “Lok pato âlâje wain kâmetnet sâam nep lok meyehop. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawangum wain kâmetbi. Otmu wain toje ya mem mendârejetâ gewuapgât wanja hâwiwi. Âi ya tuhum tin pilânetâ nep ya galemgunomai sâam katyekmâ ikje âlâengen ari sâp kâlep manop.

¹⁰ Ari sâp kâlep manmu wain kehetje ya puru pato kinmâ hululu je sâop. Yawu otmu ambonaje ikjahât hâruhunihi je sâam ho je bawa âlâ yakembâek hângângumu takaop. Takamu wain galemje manbi je kum watjetâ âwurem ariop.

¹¹ Âwurem arimu yawuâk kalam ambonaje ho je bawa âlâ hângângumu takaop. Hângângumu takamu arimu yâk gurâ yawuâk kum mem âlâlâ tuhu je têtâ âwurem ariop.

¹² Âwurem arimu yawuâk kalam ambonaje ho je bawa je kalimbu je hângângumu takamu yawuâk mângâe je têtâ âwurem ariop.

¹³ Âwurem arimu kalam ambonaje “Giratbe” sâam nângâop. Nângâmu tetemu biwi je je yuwu nângâop. “Nine nanne ombe bisine hângângumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Biwi je je yawu nângâm ikje nan je hângângumu takaop.

¹⁴ Hângângumu takamu ekmâ yuwu sâawi. “Bâe, yuâmâ patonen je ikje nan je je takap. Âwâ je mumu yan kalam yuâmâ yâk je ambokuwuap. Yakât otmâ kumun je muâk. Kumun je mumu yanâmâ kalam yuâmâ nengât otbuap.” Yawu sâawi.

¹⁵ Yawu sâam kum kekae top je hen pilânetâ iop.

“Yawu otjetâ kalam ambonaje taka girawu otbuap?”

¹⁶ Yâk je taka yongomu mu je têtâ lok ondop meyekmâ kaweyen an katyekmu kinnomai.” Yawu sâop.

Yawu sâam ekyongomu nângâ je têtâ porap otmu “Yawu ki otyingiwuap yakâ” sâawi.

¹⁷ Yawu sânetâ yuwu sâam âiyongop. “Anitâhât poropete âlâ je den kulemguop yukât top je eknoho je têtâ nângâwe.

“Nep lok je emet tuhum nak âlâ ek je têtâ bâlemu mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâ je lâum kânângâmu kuhupin kârik je otmâ kinsap.” Yawu kulemguop tap.

¹⁸ Yâhâ lok âlâ me âlâ je kuhupin yu ekmâ betbanginomai yamâ hâhiwin nângânomai. Yawu gârâmâ kuhupin yu je putuk sâam kionmâ yongowuap yamâ dâk dâk hutuk yongomu munomai.” Yawu sâop.

Anitâhât pat sâam yu ya katmun je tatmap ya wanjom.

(Mataio 22:15-22 Mareko 12:13-17)

¹⁹ Yesu je den âlâen hâum sâop yu je hotom uminiwi ya yengât kunlipyen je otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi ya yengât topyen je miop. Yakât nângâ je têtâ biwi je je an tâlimu Yesu mem pâi emet an katne sâam otbi. Yawu otbi yamâ lohimbi dondâ yan kinbi je Yesuhât nângâ je têtâ yahalop. Yakât otmâ yâk yengât nângâm gorây ingimu pilâm Yesu je den sâam tâpikguwuap nângâm yakât ekmâ kinbi.

²⁰ Yâhâ Yesu je sâam tâpikguwuap yanâmâ mem Roma lok yengât bâtyen an kat je têtâ yâk je ekmâ mem pâi emet an kat je têtâ talâkgât nângâm lok perâk je nombot je meyekmâ tewetsen je yingim en gatyen an gewi. En gatyen an ge je têtâ yâk je Yesu je den sâam tâpikguâkgât yâkâlen ari topyen je kurihiakmâ yuwu sâam âikuwi.

²¹ “Bawapi, gâhât top je nan gain. Gâ je den imbiâk ki sâamat. Den sâamat yamâ nângâmun je bon je eak otmap. Otmu lohimbi je gâhât girawu nângâhihi ai yakât nângâm ki gorâhihimap. Gâ je lok âlâhât nângârâ yahatmu âlâhât nângârâ gemu yawu ki otmat. Otmu manman girawu manmun je Anitâ je nenekmu ârândân otbuap yakât den tân tânâk eknongomat.

²² Yakât otmâ wuân me wuân otnom yakât sârâ nângâne. Roma lok âlâne kunnenje mansap, kutje Sisa sâm, yâhâmâ haonmâ ârândân takesi wanmain. Yawu gârâmâ yawuâk wanmâ yâhânom me bia? Yakât sârâ nângâne.”

²³ Yawu sâm âikujetâ biwiyenahât topje nângâm yuwu sâm ekyongop.

²⁴ “Kât nanje âlâ mem nihijetâ ekbe.” Yawu sâop.

Yawu sâmu wanjetâ mem tiripyongom yuwu sâop. “Kât nanje yu ekjet. Âlâhât towat kât nanje yuân tap? Me âlâhât kutje tap?” Sâmu sâwi. “Roma lok patonnenje, kutje Sisa, yakâ.”

²⁵ Sânetâ sâop. “Sisahât pat sâm sâsâne sâm yu ya katjetâ tap otmuâmâ yâk wanjomai. Yâhâ Anitâhât pat sâm katjetâ tatmap yâk wanjomai.”

²⁶ Yawu sâm ekyongomu nângânetâ sâtnje otmu den biaek kinbi. Yawu otmâ Yesuje lohimbî senyenjan kinmâ sâm tâpikgumu mem Roma lok yengât bâtyenjan katne sâm otbî yamâ pâpgum pilâm ariwi.

Anitâne mumunambâ mem yahatnenekbuap.

(Mataio 22:23-33 Mareko 12:18-27)

²⁷ Sarukaio lok yuwu nângâmai. “Anitâne mumunambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunje pesuk sâmap.” Yawu nângâmai. Yâkne yakât topje nângânehât Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwi.

²⁸ “Bawapi, angoân Moseje den kulemgup ya yuwu tap.

“Lok âlâne imbi âlâ memu naom ki mewangimu lok ya mumbuap. Mumu iminaje yâkât kambut ya galemgu yâkât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Moseje yawu kulemgup tap. Yakât topje sâm eknongohât yuwu sâmunje nângâ.

²⁹ Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ angoân atayenje kunjaje imbi memu imbinaje naom ki mewangimu inâk manmâ muop.

³⁰ Mumu iminaje atajahât kambut ya mem manmâ yâku inâk muop.

³¹ Otmu imiyetnaje kambutyetje ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop. Otmu imi ata ya hârokne kambutyenje yawuâk mem manmâ inâk muwi.

³² Aiop, kambutyenje yâku yawuâk muop.

³³ Imi ata nombolân yâhâp ya kerekne imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâne mumunambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâne membuap.” Yawu sâwi.

³⁴ Sânetâ sâop. “Hânân yuân imbi anji gunji otmâ miakmâ manmai.

³⁵ Yâhâ Anitâne lohimbî mumunambâ mem yahatyekmu manman kârikjan mannomai. Sâp yanâmâ himbimân Anitâhât anjelolipnaje ki miakmai ya yengât dop otmâ yene ikniâk ikniâk mannomai.

³⁶ Anitâne nine nanne baratne sâm lohimbî meyekmu anjelolipne yengât dop otmâ manman kârikjan mannomai.

³⁷ Yâhâ Anitâne mumunambâ mem yahatyekbuap yakât topje yuwu sâmune nângânet. Nak topjan kâlâp semu lan lan sâop yakât den pat Moseje kulemgup. Den kulemgup yan Kutdâhât yuwu kulemgup. “Yâhâmâ Awaraham, otmu nanje Isaka, otmu sesene Yakop yâk yengât kunyene tatmâ gamap.” Yawu kulemgup tap.

³⁸ Den kulemgup yakât topneâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenje manmâ gawi. Otmu yapâ torokatmâ manmâ ganjetâ ganjetâ benje nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnenje yamâ Anitâ. Topje yawu tap. Yamâ yene den ya nângânetâ keterakyinimbâp.” Yawu sâop.

³⁹⁻⁴⁰ Yawu sâmu den âlâhât ekune sâm otjetâ umatje otmu pilâm Mosehât den kâsikum yingiminiwi nombotnaje yuwu sâm ekuwi. “Bawapi, den purik pilâningim eknongoat yakât nângâmunje ârândân oap.” Yawu sâm ekuwi.

Anitâne hângângumu gewuap sâminiwi yakât Yesuje âiyongop.

(Mataio 22:41-46 Mareko 12:35-37)

⁴¹ Yawu gârâmâ Yesuŋe yuwu sâŋm âiyongop. “Anitâŋe hâŋgâŋgumu ge tihitnenŋe otbuap yamâ Dawitihât senâmbâ tetewuap.” yawu sâmai.

⁴² Yawu gârâmâ Dawiti ikŋak yuwu sâop.

“Anitâŋe nâhât patone yuwu sâŋm ekuop.

⁴³ Gâŋe nâhât gotnan ga kinmâ nâhât hahit mem kasalipge yongom mem ge katyek-buat.” Yawu sâop.”

⁴⁴ Dawitiŋe den yawu sâop yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Anitâŋe hâŋgâŋgumu gewuap yakât Dawitiŋe yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yeŋeâmâ “Yâkŋe hâmbâi ge galemnongowuap,” sâmai. Den sâmai yamâ Dawitiŋe den sâop ya orop ki lâuaksawot. Yakât nâŋgâŋmune keterahâŋgât yeŋe eknohoŋetâ nâŋgâwe.” Yawu sâop. Yawu sâŋm âiyongomu matŋe sâŋe sâŋm hâŋm pâpŋum pilâwi.

Mosehât girem den kâsikum yinŋiminiwi ya Yesuŋe sâŋm ge katyehop.

(Mataio 23:1-36 Mareko 12:38-40 Luka 11:37-54)

⁴⁵ Yâhâ lohimbi yan kinbiŋe denŋe nâŋgâŋm biwi golâek manŋetgât den kârikŋan yuwu sâŋm hoŋ bawalipŋe ekyongop.

⁴⁶ “Lohimbi nombotŋaŋe nenekŋetâ yahalâŋgât Mosehât girem den kâsikum ningi-mainŋe sâŋgumyeŋe kâkâlep mânunakmâ yaŋe holuŋ holuŋ sâŋmu yâhâŋm gemai. Otmu yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu miti emetŋan yâhâ senŋanâk tatnehât nâŋgâmai.

⁴⁷ Yawu otmai yamâ imbi kambut emetyeŋambâ watyekmâ senŋe âlâlâyeŋe kombo meyiŋgimai. Yawu otmâ topyeŋe kurihiakmâ lohimbi senyeŋan kinmâ Anitâ hâkyeŋaŋak mepaemai. Yawu otmai yakât otmâ Anitâŋe matŋe amokŋan yinŋimu menomai. Yâk yeŋgât topyeŋe yawu tap yakât otmâ yâkŋe biwiyeŋan kioŋmai hât biwiyeŋe galemahom mannomai.” Yawu sâŋm ekyongop.

21

Imbi kambut âlâŋe nanŋe kuriŋ kuriŋ yâhâp kalop.

(Mareko 12:41-44)

¹ Yawu sâŋm ekyongomâmâ Yesuŋe senŋe pilâm lohimbi iri sikumyeŋe pato tatyinŋiopŋe tewetsenŋe mem kondoân katmâ arinŋetâ yehop.

² Katmâ arinŋetâmâ imbi kambut âlâ senŋe âlâlâhât umburuk otmâ manopŋe tewetsenŋe nanŋe kuriŋ kuriŋ yâhâp mem yâhâ kalop.

³⁻⁴ Katmu Yesuŋe ekmâ hoŋ bawalipŋe yuwu sâŋm ekyongop. “Lok iri sikumyeŋe pato tatyinŋiapŋe tewetsenŋe nombotŋeâk katsai. Yâhâ imbi kambut yuŋeâmâ nanŋe kuriŋ kuriŋ yâhâp kârikŋe tatbaŋgimap ya bâiŋe katsap. Yakât otmâ Anitâŋe imbi kambut yu ekmu âilonŋo oap.” Yawu sâop.

Kasalipyeŋaŋe taka opon kâmbukŋe huhum itoŋ galaŋ menomai.

(Mataio 24:1-2 Mareko 13:1-2)

⁵ Yawu sâŋmu lohimbi kinbi nombotŋaŋe opon kâmbukŋe ekŋetâ âilonŋo otmu yuwu sâwi. “Anitâhât opon kâmbukŋe yu senŋe âlâlâ kârikŋaŋak tuhuwi yu ekmunŋe âilonŋo lonŋo otmâ sem sereakmâ iap.”

⁶ Yawu sâŋetâ Yesuŋe yuwu sâŋm ekyongop. “Opon kâmbukŋe yu ekŋetâ âilonŋo lonŋo oap yuâmâ hâmbâi kasalipyeŋaŋe taka huhum itoŋ galaŋ mem senŋe âlâlâ kâlêhen tap yu mem ihilâk mahilâk tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatŋe topŋe topŋe teteyinŋiwuap yakât Yesuŋe sâop.

(Mataio 24:3-14 Mareko 13:3-13)

⁷ Sâŋmu sâwi. “Bawapi, gâŋe opon kâmbukŋahât den eknongoat yakât bonŋe sâp girawuân tetewuap? Otmu tetewe sâŋm otbuap yan wuân kulem tetemu ekmâ nâŋgâmunŋe keterakningiwuap?” Yawu sâwi.

⁸ Sânetâ sâop. “Lok nombotņane taka den perâkņe yuwu sâm kâityongonomai. “Nâmâ Anitâņe hângânnohomu ge mansan,” yawu sânomai. Me yuwu mon sânomai. “Sâp pesuk sâwomap. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ tem lâunihîņetâ nep menom,” yawu sânomai.

⁹ Otmu sâp yan kapam gotyēņan me kâlepņehen, me wosapâ wosapâ tetewuap yakât nâņgâm ki gorâyiņgiwuap. Yawu tetemu yanâmâ “Anitâņe emelâk sâm kalop yakât bulâņe teteap,” yawu nâņgânomai. Otmu kapam topņe topņe tetemu yan yeņe nâhâitņe “Getek âwurem gewomap,” yawu ki nâņgânomai.

¹⁰ Anġoân lohimbi hânņan kulemņan mansai dondâhâlâkņe kasa oraņgim ahonomai.

¹¹ Otmu himbimâmbâ kulem topņe topņe tetemu yan umatņe âlâlâ yuwu teteyiņgiwuap. Hânņan kulemņan mososoņ awawi guwawi membuap. Po pato teteyiņgiwuap. Mesek topņe topņe teteyiņgimu lohimbi dondâhâlâkņe munomai.

¹² Yawu gârâmâ umatņe âlâlâ sâm aran yu ki tetewuap yan mitihât kasaņe nâhât den pat âlepņe nâņgâņetâ gemu hakyēņan sâm den âiân katyeknomai. Den âiân katyekmâ mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yiņginomai. Otmu yeņe miti emetņan yâhâ nâhât den pat âlepņe ya ekyongonġetâ yâkņe nâņgâņetâ ki bulâņe otbuap. Yawu otmâ meyekmâ lok kunlipyēņane den sâm hâreyiņgiņġetâ yâk yeņġat senyēņan katyekġetâ kinnomai.

¹³ Yâk yeņġat senyēņan kinmâ yeņe nâhât den pat âlepņe sâm tetem ekyongonomai.

¹⁴ Sâp yan “Den mâtâpņe girawu watmâ ekyongomunņe nâņgâņetâ keterakyiņgiwuap” yakât ki nâņgâm gorâyiņgiwuap.

¹⁵ Sâp yanâmâ nâņe den âlâlâ nâņgân nâņgânyeņan katmune lauyeņe hewewēņ otmu den pat âlepņe sâm kusânâm ekyongonomai. Sâm kusânâm ekyongonġetâ kasalipyēņane denyēņe ya kuyiņgine sâm hâum pâpġunomai. Yakât ki nâņgâm kiwiliņ otnomai.

¹⁶⁻¹⁷ Sâp yan yeņe nâ orop biwinenņane kepeakmâ konohâk otmu mannomai yakât nâņgâm âwâ mâmâlipyeņe, imi atalipyēņe, wârâ toulipyēņe, hep torehenlipyeņe, bukulipyēņe, otmu lohimbi kerekņe nâņgâyiņgiņġetâ gemu hakyēņan sâm den âiân katyeknomai. Den âiân katyekmâ nombotņe yongonġetâ munomai.

¹⁸⁻¹⁹ Yawu otyiņgiņġetâ yanâmâ hâkyeņe ki biuk sâwuap. Yeņe kârihem kinmâ ki betnohonomai yanâmâ Anitâņe meyekmâ manman kârikņan katyekmu mannomai.” Yawu sâop.

Yerusalem kapi itit kiom tuhuņetâ kâwurumņanak kinbuap.

(Mataio 24:15-21 Mareko 13:14-19)

²⁰ Yesuņe torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Kasalipyēņe yeņġat hep bero kiņġitņe orowâkņe taka Yerusalem kapi hawangum kinġetâ kapi ambolipņane yekmâ yuwu nâņgânomai. “Nongom itit kiom tuhunenekne sâm takai mon?” Yawu nâņgânomai.

²¹ Yerusalem kapi hawangum kinġetâ yekmâ Yuraia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipņane pilâm itoņ galaņ otmâ hewukņehen ari misiņġuraknomai. Otmu Yerusalem kapi ambolipņane gurâ yawuâk sururuk sâm ari misiņġuraknomai. Yâhâ nep tuhuakmâ mannomaiņe âwurem taka kapiân iri sikumyeņe miaknehât ki nâņgânomai. Yekmâ yapâek hewukņehen ari misiņġuraknomai.

²² Sâp yan Yura lohimbiņe otġetâ bâlemap yakât matņe menomai yakât nâņgâm emelâk emet inânņan miti pepaen kulemġuwi.

²³ Imbi tepdâ umat karat mannomai, otmu ŋaņa hewâk hewâhâk mem hikakmâ manġetâ wâtyeņe ki tiņ tiņ sâwuap yaņe hewukņehen arine sâm otġetâ ki ihiwuap. Sâp yan umatņe pato nandoroņe kakyeņan yâhâwuap.

²⁴ Nombotņe yongonġetâ munomai. Yâhâ nombotņe âlâmâ hikum meyekmâ kapi âlâengen ariņġetâ hoņ bayiņgim mannomai. Yawu otyiņgim Yerusalem kapi itit kiom tuhuņetâ kâwurumņanak kinbisâp yakât Anitâņe sâm kalop. Yâhâ Anitâņe nâņgâyiņgimu âlâkuâk âwurem taka kasalipyēņe watyekġetâ ariņġetâ kapiyeņe ya mem miwirikunomai.” Yawu sâop.

Yesuje âwurem gewe sâm otbuap yan kulem topnje topnje tetemu eknom.

(Mataio 24:29-31 Mareko 13:24-27)

²⁵⁻²⁶ “Umatnje topnje topnje tetewuap yanâmâ hilâmgât emetsenje, omonġât emetsenje, pitu âlâlâ himbimâmbâ pek sâm gejetâ kulem topnje topnje tetemu ekmâ kiŋgityenjahât otmâ “Wosapâ ari misinguraknom,” sâm tepyeje hârok hindânomai.

²⁷⁻²⁸ Kulem yawuya tetewuap yan nâje âwurem ge meyekmâ manman kârikŋan katyekmune mannomaihât sâpne tâlâhuap sâm senyeje ewaken pilâm nâ neknomai. Sâp yanâmâ Anitâje yâhâpne hângânohomu elem kulewoŋboŋ kakŋambâ gemune kulem âlâlâ tetewuap yan wâtne pato tetemu ekjetâ ae seŋ seŋ otbuap.

Bândup baiako yakât dop.

(Mataio 24:32-35 Mareko 13:28-31)

²⁹⁻³⁰ Sâp yan âwurem gewom yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Nenâmâ bândup baiako ya huhuakmu ekmâ yanâmâ “Emet kinbe sâm oap,” sâmain.

³¹ Yakât dopjeâk hâmbâi den yan yukât bulâje tetemu ekmâ yuwu sânomai. “Âo, yu Yesuje emet inânŋan den eknongop yakât bulâje tetemu eksain.” Yawu sânomai.

³² Otmu den yan yuâmâ lohimbî âun yu mansai ki mujetâek bulâje tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulâje bulâŋanâk tetewuap.

³³ Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitâje kalop ya biatmâ metewuap. Yawu gârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikje tatmâ yâhâmbisâp.” Yawu sâm ekyongop.

Biwi golâek mannom.

³⁴⁻³⁵ Otmu Yesuje torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Gakom katjetâ selone ga goka nem gakom ya kum pesuk pilâmu dâk dâk hutuk kumap yakât dopjeâk nâje pârâk sânsânâk tetem gemune yanâmâ lohimbî kerekje otmai memai yakât matje Anitâje yinġimu menomai. Yakât otmâ yeje to kârikje ki nem biwi hâlim otnomai. Me sot kâlê, soŋgo bau, me senje âlâlâ topnje topnje miakmâ manman sânduhân manne sâm yakâlâk biwiyenje ki hikum mannomai.

³⁶ Yawu otmâ manmâ umatnje topnje topnje teteyinġimu biwiyenje orotok sâmu loholemaihât biwi golâek manmâ Anitâhâlen biwiyenjaŋe kepeim ulitgum mannomai. Yawu manjetâ nâje âwurem ge lohimbî biwiyenjahât topnje ekmâ nângâm den sâm hâreyinġiwom yanâmâ yeje ki anulaknomai.” Yawu sâm ekyongop.

³⁷⁻³⁸ Yâhâ omonġanâk ârândâŋ lohimbî kiŋgitje orowâkne Yesuhât denje nângâne sâm opon kâmbukŋan yâhâ tatjetâ den kâsikum yinġim gaop. Yawu otmâ emet nin sâowân kapi ya pilâm Oliwa pumŋan kapi âlâ tap yan yâhâ iminiop.

22

Yesu muâkgât den sâm hikuwi.

(Mataio 26:1-5,14-16 Mareko 14:1-2,10-11 Yoane 11:45-53)

¹ Otmu Natic Hombaŋ ya tâlâhuop. Otmu hombaŋ yakât kutje âlâmâ “Tihit tihit Hombaŋ” yawu sâmai.

² Hombaŋ ya tâlâhumu yanâmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenje otmu Mosehât girem den kâsikum yinġiminiwiŋe menduhuakmâ Yesu kumunje mumbuap sâm yakât den hikuwi. Yawu gârâmâ Yesu mem kujetâ mumu lohimbîe ekmâ kuk otmaihât yok pilâm lohotŋan mem kujetâ mumbuap yakât den hikuwi.

Yurasije Yesu betnehen kionbuapġât sâop.

³⁻⁴ Otmu sâp yan Yesuhât hoŋ bawalipne kâiân yâhâp yâk yengâlen gâtne âlâ, kutje Yurasi sâm, yâkât biwiŋan Satanje kionop. Satanje biwiŋan kionmu hotom uminiwi yengât kunlipyenje otmu opon kâmbukŋahât tembe lâu yengât kunlipyenje yengâlen ariop. Ari Yesu menomai yakât ekyongop.

⁵ Ekyongomu nângâm heronje otmâ hâmenje waɲnomai yakât ekuwi.

⁶ Otmu girawu tuhum yok pilâm meɲetâ lohimbije ki eknomai yakât nângâm manop.

Yesu honj bawayâhâtɲaje sot um mem dinɲan tuhuowot.

(Mataio 26:17-25 Mareko 14:12-21 Yoane 13:21-30)

⁷ Natik Hombaɲ ârândâɲ lama nanɲe gâim katmâ Anitâhât hotom uminiwi.

⁸ Sâp ya tetemu Yesuɲe Petoro yet Yoane yuwu sâm ekyotgom hângânyotgop. “Yetɲe kulet sâm Yerusalem kapiân yâhâ sot umutâ gamunɲe orowâk nenom.”

⁹ Sâmu sâowot. “Emet wosan ari sot umutɲe semu gaɲetâ orowâk nenom?”

¹⁰ Sâmutâ sâop. “Kapiân yâhâmutâ honj bawa lok âlâ âsâpɲe lâuakmâ arimu ekdomawot. Lok ya ekmâ betɲan watmâ ari emet âlâen yâhâmu ekmâ yan yâhâromawot.

¹¹ Yâhâmâmâ emet yakât amboɲe yuwu sâm ekuromawot. “Nengât bawapinenɲaje yuwu yap. “Nâɲe honj bawalipne meyekmune emet yukât biwiɲe âlâen tatmâ sot um nenom.” Yawu yap yakât otmâ emet biwiɲe ya tiripnotgorâ ekde,” yawu sâm ekuromawot.

¹² Yawu sâm ekumutâ lok yaɲe dâiyelekmâ emet biwiɲe âlâ mem hengenɲuɲetâ tap ya tiripyotgowuap. Tiripyotgomu yanâmâ senɲe âlâlâ mem dinɲan tuhuromawot.”

¹³ Yawu sâm hângânyotgomu yâhâowot. Yâhâ Yesuɲe den ekyotgop watmâ senɲe âlâlâ mem dinɲan tuhuowot.

Yesuɲe honj bawalipɲe orop sot newi.

(Mataio 26:26-30 Mareko 14:22-26 1 Korinti 11:23-25)

¹⁴ Mem dinɲan tuhumutâ emetsâpɲe otmu yan Yesuɲe honj bawalipɲe nombotɲe meyekmu yâhâ sot newi.

¹⁵ Nem tatɲetâ Yesuɲe yuwu sâm ekyongop. “Sâmune nângâɲet. Anitâhât den ki lâum manmaine menekmâ Roma yengât bâtyeɲan katnekɲetâ yâkɲe mem âlâlâ tuhunekɲetâ sâtɲum mumbom. Yakât otmâ aɲgoân yen orop tatmâ lau konok sot nem buku oraɲgim mannongât nângâm biwinanɲe mem manmâ gan.

¹⁶ Yâhâ hâmbâi Anitâɲe hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ nâhât âine yakât bulâɲe bâiɲe tetewuap. Sâp yanâmâ nenɲe menduhuakmâ orowâk tatmâ sot nem yâhânom.”

¹⁷ Yawu sâm wain to mem Anitâ mepaem yingim yuwu sâm ekyongop. “Wain to yu mem gâim aɲgim neɲet.

¹⁸ Nâɲe sâp yupâek wain to yu yen orowâk tatmâ ki nem yâhâwom. Yamâ benɲe nenomain yuɲak ki pesuk sâwuap. Hâmbâi Anitâɲe hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk tatmâ nem yâhâmbisâin.

¹⁹ Otmu baɲga mem Anitâ mepaem motokmâ yingim yuwu sâm ekyongop. “Yu mem aɲgim neɲet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap. Nâɲe yengât matyene membom. Yakât otmâ sâp sâsâɲan baɲga nem yâhânomai yan nâ nângânihim mannomai. Yawu sâm mem yingimu newi.

²⁰ Sot nem tiɲ pilâɲetâ Yesuɲe wain to ya yâhâpɲe mem yingim yuwu sâm eknongop. “Wain to yuâmâ nâhât hepne yawu oap. Gârâmâ nohonetâ hepne gemu mumbom yan Anitâɲe nâhât den sâm kalop yakât bulâɲe tâɲ tâɲâk tetewuap. Yawu otmâ Anitâɲe lohimbî kerek yengât tosayeɲe pilâyingiwuapɲe mâtâp tetem hengenɲuwuap.

²¹ Yawu gârâmâ yengâlembâ lok âlâɲe betnehen kionmâ kasalipne yengât bâtyeɲan mem katnekbuap.

²² Nâ lok bulâɲe nohonetâ mumbom ya Anitâɲe sâm kalowâke yamâ lok yaɲe yawu otnihiwuap yakât matɲe Anitâɲe matɲe umatɲe waɲmu membuap.” Yawu sâop.

²³ Yawu sâm ekyongomu topɲe nângâne sâm “âlâhât yap” sâm âiahowi.

Yesu honj bawalipɲaje sâm kuaɲgiwi.

²⁴ Yesu honj bawalipɲe yengâlen gâtɲe âlâ me âlâɲe sâp patoen kunyene pato otbuap yakât sâm kuaɲgiwi.

²⁵ Sâam kuanjinetâ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâam ekyongop. “Lok papatolipyenane nângâmai dopŋan lohimbi galemyongomai. Galemyongonetâ lohimbiŋe yâk yengât amutyenŋan manmâ “Kutdâlipnennŋe” sâam heronŋe nângâyinŋimai.

²⁶ Papatolipyenane otyinŋimai yawu yenŋeâmâ ki otnomai. Yengâlen gâtŋe âlâ me âlâ bukulipyenane yengât nângâyinŋinetâ yahalâkgât yeŋe menŋetâ huruŋ huruŋ otmu yâk yengât amutyenŋan mannomai. Otmu yengâlen gâtŋe âlâ me âlâne bukulipyenane yengât kunyene pato tatne nângâmaine bukulipyenane yengât hon bayinŋinomai.

²⁷ Sânetâ nângâwe. Lok girawuya yengât lohimbiŋe nângâyinŋinetâ yahatmap? In tatmâ sot nemai ya yengât nângâyinŋinetâ yahatmap me sot, sot um hon kakolon otyinŋimai ya yengât nângânetâ yahatmap? Bulânanâk in tatmâ sot nemai ya yengât nângâyinŋinetâ yahatmap yakâ. Yawu gârâmâ nâneâmâ hon bayinŋiman.

²⁸ Nâ hâhiwin kakŋan manmâ gamune yeŋe ki pilânekmâ âlâengen arai.

²⁹ Yakât otmâ sâp patoen nâne tihityene otmâ galemyongowomgât pat awonŋane kunihop. Yakât dopŋeâk yeŋe Isirae lohimbi komot kâiân yâhâp ya galemyongonomaihât nâne nep sâam yinŋian.

³⁰ Sâp patoen orowâk tatmâ nenom. Yanâmâ yeŋe Isirae lohimbi komot kâiân yâhâp ya yengât den sâam hâreyinŋinomai ya sâam yinŋian.” Yawu sâop.

Petoronŋe betbanŋiwuap yakât Yesuŋe sâop.

(Mataio 26:31-35 Mareko 14:27-31 Yoane 13:36-38)

³¹ Yawu sâam ekyongom benŋe Simon Petoro yuwu sâam ekuop. “Simon, den âlâen hâum yuwu sâamune nângâ. Matuk mendâremunŋe tonŋe gemu helekŋe mem pilâmunŋe arimap yakât dopŋeâk Satanŋe topyene mem tetewe sâam hâhiwin yinŋiwuapgât Anitâ ekuop.

³² Ekumu Anitâne nângâwanŋim ya sâam kalop. Yawu gârâmâ biwiyene hon sâamapgât Anitâ ulitguwan. Ulitgumune yakât otmâ gâ gikiâk betnohowuat. Yawu otmâ sâp ki kâlep otmuâk nâhâlen biwihane tinâk kepeim bukulipge mem hewewenŋe tuhuyekbuat.” Yawu sâop.

³³ Yawu sâamu Petoronŋe yuwu sâam ekuop. “Kutdâ, gâ pâi emetŋan katgekŋetâ tatbuat yamâ nâ orowâk yan tatomgât nanŋan. Me gâ gohonŋetâ mumbuat yanâmâ nâ orowâk notgonomaihât nanŋan. Nâne gâ ki pilâhekmâ ariwom.”

³⁴ Sâamu sâop. “Petoro, yuwu sâamune nângâ. Gâ betnohom ki nângâwanŋian sâam kurihiakbuat. Kurihiakdâ kalimbuŋe otmu gokorok isewuap.” Yawu sâop.

Kapam yâhâp mem ariwi.

³⁵ Yawu sâam ekum benŋe hon bawalipŋe kerek yuwu sâam ekyongop. “Emelâk hângânyongomune tewetsenŋe, itâkat, kâi katipŋe, senŋe âlâlâ barahâk ari den kâsikum yinŋiwi sâp yan umburuk otmâ manbi me bia?” Sâamu sâwi. “Bia.”

³⁶⁻³⁷ Sânetâ sâop. “Emelâk yawu otbiâke yamâ yiwerene yuâmâ tewetsenŋe, itâkat senŋe âlâlâ ya miakmâ arinomai. Yâhâ emelâk emet inânŋan nâhât nângâm den âlâ yuwu kulemgowi yakât bulâne nâhâlen tetewuap. “Yâkât nângânetâ lok bâlene yawu oap.” Den yakât bulâne nâhâlen tetewuap yakât otmâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâ kapam ki tatyinŋiap yâkneâmâ yengât hâk katipŋe tuhum pilâm yanŋe mem kapam puluhunomai.

³⁸ Sâamu sâwi. “Kutdâ, yu ek, kapam yâhâp tap.”

Sânetâ sâop. “Pesuk yap, yakât denŋe âlâ ki sâwe.”

Yesuŋe Oliwa pumŋan yâhâ Anitâ ulitguop.

(Mataio 26:36-46 Mareko 14:32-42)

³⁹ Yâhâ Yesuŋe omonŋe ârândânâk Yerusalem kapi ya pilâm kapi âlâ Oliwa pumŋan tap yan yâhâ iminiop. Yakât otmâ hon bawalipŋe meyekmu Yerusalem pilâm Oliwa pumŋan yâhâwi.

⁴⁰ Mâtâwân yâhâm tatŋetâ hon bawalipŋe katyekbe sâam yuwu sâam ekyongop. “Biwiyene honŋe sâamu lohotŋe otmâ pilânekmaihât Anitâ ulitgunŋet.”

⁴¹ Yawu sâmu ekyongom peren pilâm bam gâtne ge tatmâ Anitâ ulitgum yuwu sâop.

⁴² “O awon, umatne tetenihiwe sâmu oap yu nângârâ ki teteâkgât nanngan. Yawu gârâmâ nâhât ombe watmâ ki otbuat. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâmu ekuop.

⁴³ Yawu sâmu ekumu biwine houng sâmapgât anelo âlâne himbimâmbâ ge mâmâne otbaŋgiop.

⁴⁴ Yawu otmu hâkne biuk sâmu nângâm Anitâhâlen biwine tinjak kepeim ulitguop. Ulitgumu ohowak birik birik kumu hep kâtnepapato tirin târân sâmu gemu ekmain yakât dopne tirin târân sâmu hânân giop.

⁴⁵ Yawu otmâ ulitgum tin pilâm yahatmâ hon bawalipne yengâlen ba yekmu biwine umatne otmu yanjak aman pâlâmne iwi.

⁴⁶ Aman pâlâmne injetâ mândeyekmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yen wongât aman pâlâmne iai? Lohotne otmâ pilânekmaihât yahatmâ golâek tatmâ Anitâ ulitgunjet.” Yawu sâop.

Yesu mewî.

(Mataio 26:47-56 Mareko 14:43-50 Yoane 18:3-12)

⁴⁷ Yawu sâmu ekyongomu bukuyene âlâ, kutne Yurasi, yâkne lok sesengâlâk dâiyekmu takawi. Takanjetâ Yurasi kulet sâyingim Yesuhâlen ba parahuop.

⁴⁸ Parahumu Yesune yuwu sâmu ekuop. “Meneknetgât dop kum parahunekdâ ekmune bâleap.” Yawu sâop.

⁴⁹ Yawu sâmu ekumu Yesu mem âlâlâ tuhumai sâmu hon bawalipne yuwu sâmu âikuwi. “O kutdâ, nângâningirâ tewet mem lawityekne.”

⁵⁰ Yawu sânetâ yâk yengâlen gâtne âlâne yahatmâ tewetne mem hotom uminiwi ya yengât kunyehât hon bawa ya ândâpne bonângen ya topnambâek kârâm hâreop.

⁵¹ Kârâm hâremu Yesune “Pilânet,” sâmu kuyingop. Yawu sâmu kuyingim hon bawa yakât ândâpne ya mem katmu katarahop.

⁵² Yawu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyene, otmu opon kâmbuknahât tembe lâu yengât kunlipyene otmu Yura yengât papatolipyene yekmâ Yesune yuwu sâmu ekyongop. “Yen unam tewet otmu kapamgât sâtnepmetne âlâlâ lâum takai. Yene nâhât lok bâlene sâmu menekne sâmu takai me? Me lok bâlene âlâ kune sâmu takai? Yu ekmune bâleap.

⁵³ Nâne hilâm ârândâng Anitâhât opon kâmbuknan yâhâ lohimbî den kâsikum yingim gaman. Yan bân menekbâi. Yamâ sâp yiwerene yu Omongât Ambonane biwine mem hâlingumu meneknomaihât Anitâne sâmu kalop.” Yawu sâop.

Petoroŋe Yesu betbaŋgiop.

(Mataio 26:57-58,69-75 Mareko 14:53-54,66-72 Yoane 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Yesune yawu sâmu ekyongomu hotom uminiwi ya yengât kunyene pato yâkât emelan dâim ariwi. Dâi arinetâ Petoroŋe yok pilâm betyenan watyekmâ ariop.

⁵⁵ Yesu mem emelan yâhânetâ tembe lâu yaŋeâmâ emet hawinjan ba kâlâp unjetâ semu nângâm ikaiakmâ tatbi. Yâhâ Petoro yâku yawuâk kâlâp nângâm ikaiakmâ talop.

⁵⁶ Yawu tatnetâ hon bawa imbi âlâne Petoro ekmâ yuwu sâmu tembe lâu tatbi ya ekyongop. “Lok yuâmâ yâk orop mannetâ yekman.” Yawu sâop.

⁵⁷ Yawu sâmu Petoroŋe kurihiakmâ yuwu sâop. “Lok enda ki nângâwanngian.” Yawu sâop.

⁵⁸ Yawu sâmu tatnetâ benne lok âlâne ekmâ yuwu sâop. “Gâ yâk orop manmat.”

Sâmu sâop. “Nâ bia.”

⁵⁹ Yawu sâmu sâp ki kâlep otmuâk benne lok âlâne ekmâ yuwu sâop. Yesuâmâ Galilaia ambonne. Otmu gâ gurâ yawuâk Galilaia gâtne. Yakât otmâ gâmâ yâkât komolân gâtne geksan. Nângâmune yawu oap.” Yawu sâop.

⁶⁰ Sâmu sâop. “Lok sâmu tai endamâ bulânanâk ki nângâwanngian.” Yawu sâmu oan mâne gokorok isiop.

⁶¹ Gokorok isian mâne Yesu Kutdâne purik sâam Petoro ehop. Ekmu yan Yesune emet inânñan den yuwu sâam ekuop ya nânğâmu teteop. “Gâne nâhât “ki nânğâwanğian” sârâ kalimbune otmu yan gokorok isewuap.”

⁶² Den ya nânğâmu tetemu biwiñe ñasinâk pato otmu pilâyekmâ ikñiâk ba kinmâ hik ñâik ñâihâk isiop.

Yesu mem âlâlâ tuhuwi.
(Mataio 26:67-68 Mareko 14:65)

⁶³ Otmu tembe lâu nombotñe Yesu galemğum kinbiñe senñe sâhâm kâtâpgum ândâpñe huhuwi.

⁶⁴ Ândâpñe huhum nombotñe yuwu sâwi. “Bâiñ, ândâpge âlâñe huhuap?”

⁶⁵ Yawu sâam senñan gem hâim hilitbi.

Yesune ikñe topñe sâam tetem ekyongop.
(Mataio 26:59-66 Mareko 14:55-64 Yoane 18:19-24)

⁶⁶ Yawu otñetâmâ emet hañ sâamu yanâk Yura yengât papatolipyene, otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyene, otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiñe men-duhuakñetâ tembe lâulipyenane Yesu mem yâhâ katñetâ kinmu yuwu sâam âikuwi.

⁶⁷ “Anitâne tihitnenñe otbe sâam hânğânğohomu ge mansat me bia?”

Sâñetâ sâop. “Nine topne sâam tetem ekyongomuneâmâ nânğâñetâ ki bulâne otbuap.

⁶⁸ Yâhâ den âlâ âiyongomuneâmâ yeñe matñe ki sânomai.

⁶⁹ Yawu gârâmâ nâ lok bulânane pilâyekmâ himbimân yâhâwom. Himbimân yâhâ Anitâ yahat yahatñe, Wâtğât Amboñe, yâk orowâk tatdom.”

⁷⁰ Yawu sâamu nânğâm pârâk pilâm yuwu sâam ekuwi. “Kutne “Lok Bulâne” sâam gikak ahonakmat. Yakât nânğâmunñe “Anitâhât Nanñe” yawu oap. Yakât sârâ nânğâne. “Nâ Anitâhât nanñe mansan,” yawu sâamat me.”

Sâñetâ sâop. “Den yu yai yakâ. Nâmâ Anitâne hânğânnohomu gewan.”

⁷¹ Sâamu sâwi. “Bâiñ, den kâmbukñe hâliliñe sâamu nânğâmunñe pesuk yap. Ikñahât nânğâmu yahatsap.” Yawu sâwi.

23

Yesu dâim Pilatohâlen ariwi.
(Mataio 27:1-2,11-14 Mareko 15:1-5 Yoane 18:28-38)

¹ Yawu sâam yahatmâ Yesu dâim Pilatohâlen ariwi.

² Yâkâlen dâim ari katñetâ kinmu yuwu sâam hakñan sâwi. “Roma lok yengât kunyene pato yâk takesi ki wañet” sâam lohimbi engatyenjan gemap. Otmu ikñahât nânğâmu yahatmu yuwu sâam ekyongomap. “Nâ Kiristo, lok kutdâ. Ninak galemğomom manmâ yâhâwom.” Yawu sâam hakñan sâwi.

³ Yawu sâam Pilato ekuñetâ yâkñe purik sâam Yesu yuwu sâam âikuop. “Yura lohimbi yengât lok kutdâ sâamai ya gâ me?”

Sâamu sâop. “Oñ, den bulâne yat.” Yawu sâop.

⁴ Yawu sâamu hotom uminiwi otmu lohimbiñe denñe nânğâne sâam ga kinbi ya Pilatone yuwu sâam ekyongop. “Lok yukât tosa ki mem tetean.”

⁵ Yawu sâamu iliwetmâ yuwu sâwi. “Yawu gârâmâ Galilaia Yuraia hânân kapi tatmâ arap yan lok yuñe yâhâm gem kapi ambolipñe den kâsikum yingim engatyenjan gemu kuk kapam otmâ emet mem yâhâ katmai.” Yawu sâwi.

Yesu dâim Herotğâlen ariwi.

⁶ Yawu sâam Pilato ekuñetâ yuwu sâam âiyongop. “Lok yuâmâ Galilaia gâtñe me?”

⁷ Sâamu sâwi. “Oñ, yan gâtñe.”

Sâñetâ sâop. “Ya Herotğât wahap, nâhât bia.” Yawu sâop.

Sâp yan Herotnje Galilaia hân pilâm Yerusalem kapiân ari tatmâ nângâop. Yakât otmâ Pilatoņe ekyongomu Yesu dâim Herotgâlen ariwi.

⁸Yâhâ Yesuņe olop miop yakât den pat ya Herotnje emelâk nângâop. Yakât otmâ Yesuņe kulem âlâlâ tuhumu ekbeâk nângâm manmâ gaop. Yakât otmâ Yesu dâim yâkâlen arinjetâ ekmâ tep âlep nângâop.

⁹Otmu den hakņan sâwi yakât âikumu den biaek kinop.

¹⁰Den biaek kinmu hotom uminiwi otmu Mosehât girem den kâsikum yinġiminiwiņe yahatmâ kinmâ den topņe topņe hakņan sâwi.

¹¹Yawu otņetâ Herotnje otmu tembe lâulipņe orowâk senņan gem hâim hilitbi. Yawu otņetâ Herotnje tembe lâulipņe ekyongomu hâk katipņe kâkâlep, kuriņ takop takop lok kutdâņe mânunakminiwi yawuya mem katbaņgiwi. Yawu otbaņgim Pilatohâlen dâim âwurem ariwi.

¹²Dâim âwurem arinjetâ ekmâ “Herotnje nângânihiap,” sâm Pilatoņe Herotgât nângâmu yahatmu buku olowot. Yawu gârâmâ emelâk emet inânņan kasa oraņgim gaowot ya sâp yan pesuk sâop.

Yesu den sâm hârewaņgiwi.

(Mataio 27:15-26 Mareko 15:6-15 Yoane 18:39-19:16)

¹³Yâhâ Pilatohâlen dâim âwureņetâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyeņe otmu Yura papatolipyene ya yengât den Pilatoņe katmu ikņe den sâsâ emetņan ari menduhuakbi. Menduhuakņetâ yan lohimbî inņe dondâhâlâkņe yekmâ denyene nângâne sâm ba hawamgum kinbi.

¹⁴Pilatoņe yuwu sâm ekyongop. “Lok yuņe lohimbî yengât eņgatyeņan gemu kuk kapam otmâ,” yawu sâm yeņe nâhâlen dâim takai. Nâhâlen dâim takañetâ senyeņanâk âi pâi tuhum sâm hârewaņgim ekmune tosaņe bia oap.

¹⁵Yakât otmâ Herotnje sâm hârewaņgiâkgât yâkâlen hângânyongomune dâim arai. Otmu yâkņe gurâ âi pâi tuhumu biatmu benņe nâhâlen yâhâpņe mem takai. Bulâņanâk yuwu sâmune nângâņet. Lok yukâlen tosa âlâ ki mem tetean.” Yawu sâop.

¹⁶⁻¹⁷Tihit tihit Hombaņ ârândâņâk Pilatoņe yuwu otminiop. Lok tosa otņetâ pâi emetņan katyekņetâ tatminiwi yapâ gâtņe âlâ me âlâhât lohimbîņe nângâņetâ dopņan otmu lok âlâ holaņbuat sâminiwi ya holaņyekmu geminiwi. Yakât otmâ yuwu sâm ekyongop. “Lok yu kumunņe mumbuap yamâ tosa âlâ yâkâlen ki mem tetean. Yakât otmâ nângânihiņetâ tembe lâulipne ekyongomune hâhiwin waņetâ holaņmune gewuap.” Yawu sâop.

¹⁸⁻¹⁹Yâhâ sâp yan lok bâleņe âlâ, kutņe Barawa sâm, yâkņe kapam ahowiân lok âlâ kumu muop. Yakât otmâ pâi emetņan mem katņetâ tatmâ gaop yakât lohimbî kerekņe den kârikņan halahum yuwu sâwi. “Barawa holaņdâ giâk. Yâhâ Yesu yamâ kuņetâ muâk.”

²⁰Yawu sâwiâke yamâ Pilatoņe Yesu holaņmu giâkgât nângâm âlâkuâk sâop. “Nâmâ Yesu holaņbom.”

²¹Yawu sâmu lohimbî yaņe iliwetmâ den kârikņan halahum yuwu sâwi. “Yesu howanân kum kânângâņetâ muâk, Howanân kum kânângâņetâ muâk.”

²²Yawu sâņetâ Pilatoņe âlâkuâk yuwu sâm ekyongop. “Wuân otmu bâleap? Nâņe âi pâi tuhum tosa âlâ yâkâlen ki mem tetean. Yakât otmâ tembe lâulipne ekyongomune hâhiwin waņetâ yanâmâ holaņmune gewuap.”

²³Yawu sâmu kunyeņe kârikņe otmâ sâwi. “Howanân kum kânângâņetâ muâk.” Yawu sâņetâ Pilatoņe loholem lauyeņan miop.

²⁴Lauyeņan mem Yesu kuņetâ muâk sâm sâm hârewaņgiop.

²⁵Yâhâ Barawahât nângâņetâ yahalop gârâmâ yâk holaņmu giop.

Yesu howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Mareko 15:21-32 Yoane 19:17-27)

26 Pilatonje tembe lâulipne ekyongomu Yesu dâim ariwi. Dâim mâtâwân arim tatnetâ lok âlâ, kutne Simon sâmb, yâhâmâ Kirene hânân gâtne, newângembâ takamu mewi. Mem Yesuhât howan ya kambenan katnetâ lâum Yesu betnan sâop. Otmu lohîbi dondâhâlâkne betyenan watyekmâ ariwi.

27 Yâhâ imbi nombotne Yesuhât we bâle nângâm dondâ isem orowâk ariwi.

28 Isejetâ Yesune purik sâmb yekmâ yuwu sâmb ekyongop. “Nâhât ki isejet, yene otmu nimnaomlipyene yenhât iseanginet.

29 Hâmbâi umatne topne topne teteyingimu yuwu sânomai. “Bâe, imbi kâsi, imbi sihan, yâhâmâ naom barak mansai. Yakât otmâ yâk yengât nângâmunne âlepne oap. Nenneâmâ girawu otmâ arinom.” Yawu sânomai.

30 Yâhâ lohîmbi nombotnane punne yukât yuwu sânomai. “Bâok sâmb kurihinenehâk. Otmu kât kândun kum kurihinenehâk.” Yawu sânomai. Yakât den âlâen hâum yuwu sâmbune nângânet.

31 Nâ nak golâ yakât dop oan, yenâmâ nak mumune yakât dop oai. Nak golâ ujetâ semu kâlingumap yamâ nak mumune ujetâ sem lan lan sâmap. Nâ nohojetâ mumbom yamâ yenâmâ yongom meteyeknomai. Yakât otmâ yenhât iseanginet.” Yawu sâmb ekyongop.

32 Yâhâ tembe lâulipyenane pet kulem lok yâhâp orowâk yongone sâmb meyekmâ ariwi.

33 Arim hân âlâ, kutne, Lok Kunne Hahitne sâmb, yan ari Yesuhât hâk katipne tuhum pilâm ikne howanân kum kânângânetâ kinop. Yawu otmâ pet kulem lok yâhâp ya yotgom lâum kânângâyeleknetâ nombot nombot kinowot.

34 Yawu otyinginetâ Yesune yuwu sâmb Anitâ ulitguop. “Awoj, otnihiai yukât topne ki nanjai. Yakât otmâ tosayene pilâyingihât nanjan.”

Yawu sâmbu tembe lâulipyenane yâkât hâk katipne mem “Âlâne miakbuap?” sâmb mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katnetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhum kutyene ikniâk ikniâk yan kulemgum amanân mânunjetâ giop. Mânunjetâ gemu mem gulip malap tuhum yapâ pepa âlâ mejetâ kut teteop yane miahop. Yawu otbi.

35 Otmu Yura yengât papatolipyenane Yesu girinbangim lohîmbi ekmâ kinbi ya yuwu sâmb ekyongowi. “Lok yune lohîmbi nombotne tânyongomu ekmain. Yâhâ Anitâne hângângumu ge Yura nengât tihitnenne otmâ kutdânenne mansap otmuâmâ ikne tânahom howanâmbâ kâpehâkmâ giâk.” Yawu sâmb senjan gewi.

36 Otmu tembe lâulipyenane gurâ yawuâk senjan gem girinbangiwi. Yawu otmâ yâk yengâlen gâtne âlâne ari sângum âlâ mem nak bâtbâtne potonnan pân pân kepeim yane wain to bâleje yan walipgum mem yâhâ laujan kalop.

37 Laujan katmâ yuwu sâmb senjan giop. “Gâmâ Yura yengât lok kutdâ mansat otmuâmâ kâpehâkmâ ge.” Yawu sâop.

38 Yâhâ howan yakât kunjan den yuwu kulemgum katbi. “Lok yuâmâ Yura yengât lok kutdâ.” Yawu sâmb kulemgowi.

39 Yâhâ pet kulem lok yâhâp yotgom kânângâyeleknetâ kinowot ya âlâne yawuâk senjan gem yuwu sâmb sâwângiop. “Bâe, lok kopa. Anitâne tihitnenne otbe sâmb hângângohomu ge mansat. Yakât otmâ kâpehâkmâ gem net orowâk tânotgorâ gene.”

40 Yawu sâmbu bukunane nekamnan yuwu sâop. “Girawu otmâ Anitâ ki ewe katsat? Papatolipnenane dop konohâk sâmb hâreningiai.

41 Yâhâ netneâmâ otmutne bâleop. Yakât otmâ sâmb hârenitgim notgojetâ mundom yane ârândân oap. Yâhâ lok yuâmâ tosa ki olop yamâ imbiâk kuai.

42 Yawu sâmb bukune ekuop. Denne purik sâmb Yesu yuwu sâmb ekuop. “Yesu, yuwu sâmbune nângâ. Anitâne hângângohomu âwurem ge galemnongowat yan nâ nângânihiuwat.”

43 Sâmbu sâop. “Emet ki nijn sâmbuâk mum yâhâ manman sânduhân tatdom.”

Yesu muop.

(Mataio 27:45-56 Mareko 15:33-41 Yoane 19:28-30)

⁴⁴ Yawu sâmu ekumu hilâm kârikñan, 12 kilok olop yan Anitâñe nâñgâmu emetsenñe bok sâmu omoñ sahapop. Omoñ sahakmâ yapâ ari emetsâpñe 3 kilok otmu emet lañinñe âlâkuâk pilâop.

⁴⁵ Otmu emelâk lohimbi inñe opon kâmbukñe yakât biwiñe ekmai sâmu sâñgum kâlep pato hikunjetâ ya kâtâpñguminiop. Sâñgum yañe pâñambâek tok sâmu hâreakmâ nombot nombot otmu tetekñan olop.

⁴⁶ Sâp yanâk Yesuñe den kârikñan halahum yuwu sâmu Anitâ ekuop. “Awoñ, mumbesâmu oan. Yakât otmâ umutne me.

⁴⁷ Yesu muop sâp yan tembe lâu ya yengât kunyeñe âlâ hâlâñmâ kinopñe ekmu âlâ kândâkdâ otmu Anitâ mepaem yuwu sâop. “Yuâmâ lok âlepñe.” Yawu sâop.

⁴⁸ Otmu lohimbi kinbiñe kulem âlâlâ tetemu ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu muop yakât nâñgâm biwiyeñe umatñe otmu emetyeñehen âwurem ariwi.

⁴⁹ Otmu imbi nombotñane Galilaia hân pilâm Yesu betñan takawi yâkñe bukulipyenñe orowâk kâlepñan kinmâ kulem teteop ya ekbi.

Yesu lâum ari hanguwi.

(Mataio 27:57-61 Mareko 15:42-47 Yoane 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Otmu lok âlâ, kutñe Yosep sâmu, yâkât topñeâmâ yuwu. Lok yamâ Arimata kapi ya Yuraia hânân tap yapâ gâtñe. Otmu Anitâñe Isirae lohimbi yengât tihityenñe otmâ ikñe hon bawañe hâñgângumu gewuap sâminiwi yâkât mambotmâ lohotñan manmâ gaop. Yâhâ emelâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyenñe otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Yura yengât papatolipyenñe Yesu muâkgât den sâmu hârewañgiwiâke yamâ yâkñe nâñgâmu ki ârândâñ otmu sâyinñgiop. Lok yañe Yesu lâum ari hanguwe sâmu Pilatohâlen ari tetewañgiop.

⁵²⁻⁵³ Tetewañgimu launñan mem bukulipñe meyekmu ari howanâmbâ Yesu mem sâñgum kaokñe katipguwi. Katipgum lâum ari kât mâtâpñe âlâ, dikin yawuya, yamâ emelâk kusânmâ mem tinğaloñetâ kinop yan lâum ari katbi.

⁵⁴ Yâhâ momeñe emetsâpñe sâp yan lâum ari katbi.

⁵⁵ Emet ñinñ sâwe sâmu otmu yan imbi nombotñane Galilaia hân pilâm Yesu betñan takawiñe Yosep orowâk ari sâñgum kaokñe Yesu katipgum kât mâtâpñan katñetâ talop ya ekbi.

⁵⁶ Ekmâ to kukñe suk suk âilonño mem ga Yesu pirine sâmu otmâ kapiân âwurem ariwi. Yâhâ emelâk embânñan Moseñe girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Tatmâ nâñgâ nâñgâ sâpñan âi ki tuhunomai.” Den ya lâum kapiân in tatmâ nâñgâwi.

24

Yesuñe mumuñambâ yahalop.

(Mataio 28:1-10 Mareko 16:1-8 Yoane 20:1-10)

¹ Emet hanñ sâmu imbi yañe yahatmâ to kukñe suk suk mem sumângen ariwi.

² Ari senyeñe pilâm eksain mâne kât pato lâum hâpunñetâ ba mâtâpñe ya manguop ya âlâengen ba talop. Yawu otmu mâtâpñe ya tetekñan kinmu ekbi.

³ Ekmâ kâlehen yâhâm Yesuhât pâinbi.

⁴ Yesuhât pâinñetâ biatmu kinñetâ yanâk añelo yâhâp yâk yetgât hâk katipñe kaok bolañ bolañ yañe pâràk sânsânâk teteyinñim kinowot.

⁵ Teteyinñim kinmutâ yelemâ pâràk pilâm umutyenñe ariop.

Umutyenñe arimu yuwu sâmu imbi ya ekyongowot. “Yenâmâ wongât lok senñe golâ ya pâinmâ sumân takai?”

⁶ Emelâk yahatmâ arap. Emelâk yeñe Galilaia hânân yâk orop manñetâ den ekyongop yakât nelâm yonguop me?

⁷ Emelâk yuwu sâmb ekyongop. “Lok âlâne nâ lok bulâne nângâm bâlenihim Roma yengât bâtyenjan mem katnekmu nohojetâ mumbom. Mumune hannohojetâ hilâm kalimbu pesuk sâmbu yan yahatbom.” Yesu je yawu sâmb ekyongop.” Yawu sâowot.”

⁸ Yawu sâmb ekyongomutâ nângân nângânyeje pâronj sâmbu nângânetâ teteop.

⁹ Nângânetâ tetemu pilâyelekmâ âwurem ari yakât den pat Yesu hoj bawalipne kâian konok otmu bukulipnye nombotne 10 ekyongowi.

¹⁰ Imbi sumân ariwi ya yengât kutyeneâmâ yuwu. Maria, Matala kapiân gâtne, âlâmâ Yoana, âlâmâ Maria Yakop mâmâne. Yâkneâmâ bukulipnye orowâk ari den pat ya Yesu hoj bawalipne ekyongowi.

¹¹ Ekyongonetâ nângânetâ porap olop.

¹² Yawu gârâmâ Petoroje yahatmâ sumângen sururuk sâmb ari lâmb sâtjanâk kinmâ ehop. Eksan mâne sângum kâlep mem Yesu katipgum katbi yanahâk tatmu ehop. Ekmâ “wuân kulem eksan” sâmb nângâm kiwilim emetjan âwurem ariop.

Lok yâhâp Emausi kapiângen ariowot.

(Mareko 16:12-13)

¹³ Sâp yanâk Yesuhât komolân gâtne lok yâhâp Emausi kapi Yerusalem kapi gotjanâk tap yan ariowot.

¹⁴ Mâtâwân arim tatmâ papatolipnyeje Yesu kujetâ muop yakât alahum weyetne nângâowot.

¹⁵ Yawu otmâ arim tatmutâ Yesu je teteyitgimu orowâk ariwi.

¹⁶ Orowâk ari kundenne ehworâke yamâ lok ondop orop arain yawu nângâowot.

¹⁷ Yawu nângâmutâ Yesu je yuwu sâmb âiyotgop. “Wuân denne alahuawot?” Sâmbu hâmeyetne bâlemu kinowot.

¹⁸ Yawu otmâ bukune âlâ, kutne Keleopa sâmb, yâkne yuwu sâop. “Yâhâlen papatolipnenneje otbi yakât den pat Yerusalem kapi ambolipne kerekne nângain. Yakât otmâ girawu otmâ yakât pâpkuat?”

¹⁹ Sâmbu sâop. “Wuân otbihât yat?”

Sâmbu sâop. “Wâe, wonângen? Yesu, Nasaret amboje otbângiwi yakât alahum gait. Anitâne Yesu mâmâne otbângimu yâkât den kâsikum ningim kulem topne topne tuhum manmâ gaop.

²⁰ Yakât otmâ lohimbî kerekne nângâwanjnetâ yahatminiop. Yamâ hotom umai otmu papatolipnenneje yâkât den nângânetâ nahat otmu “Kujetâ muâk” sâmb sâmb hârewângiwi. Yawu sâmb hârewângim Roma lok galemlipnenne ekyongonetâ yâkne lauyenjan mem howanân kujetâ muop. Yakât den pat alahum gait.

²¹ Yâkne Isirae nengât kasalipnenne yongom watyekmu arinomial yawu nângâm biwinenneje mem manmâ gawin. Yamâ yâhâlen kujetâ muop.

²²⁻²³ Âun emet hañ sâmbu imbi nombotneje sumângen ari kulem âlâ tetemu eksai. Kulem tetemu ekmâ âwurem taka yakât yuwu sâmb eknongoai. “Anelo yâhâp teteningim “Yesu mumunambâ yahatsap” yawu sâmb eknongoawot.”

²⁴ Imbi yan je yawu sâmb eknongonetâ bukulipnetne nombotneje sumângen ari imbi yan je den yai ya yeje senyenjan Yesu eknetâ ki tap.”

²⁵ Yawu sâmb ekumutâ Yesu je yuwu sâop. “Nângân nângânyetne umatne. Emelâk Anitâne poropetelipne den ekyongomu kulemguiwi ya nângâmutâ ki keterakyitgimap. Yakât otmâ yuwu sâmbune nângâyet.

²⁶ Anitâne tihitnenne otbe sâmb ikne hoj bawane hângângumu ge manmu kujetâ hâhiwin nângâm muop. Muop yamâ mumunambâ yahatmâ tatmâ yâhâmbisâp ya Anitâne sâmb kalop.”

²⁷ Yawu sâmb topne katmâ Mose otmu Anitâhât poropetelipneje miti pepaen den kulemguiwi ya sâmb kusânmb ekyotgop.

²⁸ Yawu otmâ Emausi kapi ginñan ariwi. Yan arimâmâ Yesuñe katyelekmâ kapi âlâengen ariwe sâmo olop.

²⁹ Yawu otmu alitmâ yuwu sâowot. “Emet ñij yap yakât otmâ orowâk yuân tatne.” Yawu sâmo emetyetñan orowâk yâhâwi.

³⁰ Yâhâ tatmâ sot um newi. Sot um nem tatñetâ Yesuñe banja mem Anitâ mepaem motokmâ torehenñe yitgiop.

³¹ Yitgimu yanâk nângân nângânyetñe pâron sâmo kundenñe ekmutâ keterakyitgiop. Ekmutâ keterakyitgimu yanâk gulip olop.

³² Gulip otmu bukuñe âlâ yañe bukuñe yuwu sâmo ekuop. “Mâtâwân takain yan Anitâhât poropetelipñe nombotñe otmu Moseñe miti pepaen den kulemgowi yakât topñe sâmo kusânmâ eknotgomu nângâm biwine yahatsap.” Yawu sâmo.

³³ Yawu otmu in yawu yahatmâ Emausi kapi ya pilâm âwurem Yerusalem kapiân ariowot. Âwurem ari Yesu ikñe hoñ bawalipñe kâiân konok otmu bukulipyenñe nombotñe orowâk menduhuakmâ tatbi yâk yengâlen yâhâowot. Yâhâmutâ yuwu sâmo ekyotgowi.

³⁴ “Kutdâ mumuñambâ yahatmâ Simon Peto tetewanñgimu eksap.”

³⁵ Yawu sâmo ekyotgoñetâ benñe kutdâñe mâtâwân yâk teteyitgim emetyetñan ari banja mem motokmâ yitgimu yan kundenñe ekmutâ keterakyitgiop yakât ekyongowot.

Yesuñe hoñ bawalipñe kâiân konok teteyiñgimu ekbi.

(Mataio 28:16-20 Mareko 16:14-18 Yoane 20:19-23)

³⁶ Den ya ekyongomutâ yanâk Yesuñe pâràk sânsânâk teteyiñgiop.

³⁷ Teteyiñgimu ekma “weke takap,” sâmo pâràk pilâm kingityenahât otbi.

³⁸⁻³⁹ Yawu otñetâ yuwu sâmo ekyongop. “Wongât biwiyenñe ahom niaksap? Nâñe teteyiñgian yuwu weke ki teteyiñgimap. Yakât otmâ kâine bâte yu walipnohom nângâm henñenñunet. Weke bia. Nâ ninak gamune enñaksain. Yakât otmâ biwiyenñe sânduk sâek.” Yawu sâmo.

⁴⁰⁻⁴¹ Yawu sâmo ekyongomu nângâñetâ porap olop yamâ kâine bâte kuwi ya tiripyongomu ekma olowâke yamâ heronñe nângâwanñiwi. Yawu otñetâ yuwu sâmo ekyongop. “Sot âlâ tap otmuâmâ mem niñetâ nembe.”

⁴²⁻⁴³ Yawu sâmo ekyongomu inñan âlâ hot um katbi ya wanñetâ mem niop. Mem nemu ekma “weke bia” sâmo tepyenñe hâlâlâk nângâwi.

⁴⁴ Yesuñe inñan ya nem tiñ pilâm yuwu sâmo ekyongop. “Emelâk yen orowâk manmâ den topñe topñe kâsikum yingim gawan yan den âlâ yuwu sâmo ekyongowan. “Emelâk emet inânñan Mose, Dawiti, otmu Anitâhât poropetelipñe nombotñenñe nâhât nângâm miti pepaen den kulemgumini yakât bulâñe tetem henñenñuwuapñet Anitâñe sâmo kalop.” Yawu sâmo ekyongowan.”

⁴⁵ Yawu sâmo ekyongom den kulemgowi ya kâsikum yingimu nângâñetâ.

⁴⁶ Den ya nângâñetâ keterakyiñgimu den bâñe yuwu sâmo ekyongop. Emelâk emet inânñan miti pepaen den âlâlâ kulemgowi yakât topñeâmâ yuwu tap. Anitâñe lohimbikerek yengât tihityenñe otbe sâmo ikñe hoñ bawa hângângumu ge manbuap. Manmu lok bâlenñe mem âlâlâ tuhuñetâ hâhiwin nângâm mumbuap. Mumu hangunñetâ hilâm kalimbu pesuk sâmo Anitâñe mumuñambâ mem yahatbuap.

⁴⁷⁻⁴⁸ Yakât otmâ lohimbine orotmemeyenñe bâlenñe bet pilâm nâhâlen biwiyenñe kepeinomial otmuâmâ Anitâñe tosayenñe pilâyingim meyekbuap. Otmu yenñe ari nahat den pat âlepñe sâmo haok tuhuñetâ lohimbik hânñan kulemñan manmâ arañe nângânomai.

⁴⁹ Otmu nâñe Wâtñetâ mâmâñahât Heak hângângumune ge âi sâmo yingian yukât mâmâñe otyingimu menomial ya awonñenñe sâmo kalop. Yakât otmâ Yerusalem kapiân tatmâ mambotnomai.” Yawu sâmo ekyongop.

Yesuñe himbimân âwurem yâhâop.

(Mareko 16:19-20 Aposolo 1:9-12)

⁵⁰ Yerusalem kapi pato yakât gotņan kapi âlâ, kutņe Betani sâm, ya tap. Yan meyekmâ ari Anitâņe mâmâņe otyiņgiâkgât ulitguop.

⁵¹ Yawu otmâ pilâyekmâ himbimân yâhâop.

⁵² Himbimân yâhâmu mepaem tepyņe heroņe otmu Yerusalem kapiân âwurem ariwi. Âwurem ari opon kâmbukņan yâhâ Anitâ mepaewi. Yawu.

Nâ bukuhe,
Luka

Yoane Yesuhât Den Pat Âlepņe Yoaneņe kulemguop.

Yesuhât topņe

¹ Anitâhât Kai Toka yaņeâmâ embâņâmbâek Anitâņe hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâ orop dopyetņe konohâk tatmâ gaowotņak tatmâ gawot.

²⁻³ Kândik mindikum topņambâek Kai Toka yaņe Anitâ orop tatmâ gaowot yan Anitâhâlen kândiwahom himbimân dewutâ, emetsenņe, pitu topņe topņe ekmain ya otmu hânân âliwahap topņe topņe ehekņe, ki ehekņe kerehâk kândikyongop. Yamâ ya yeņgâlen gâtņe âlâņe ikņahâk ki teteop, bia kârikņe.

⁴ Kai Toka yaņe manman kârikņahât amboņe oap. Yakât otmâmâ laņinņe ikņambâ gâtņe yaņe lohimbi biwinenņan pilâmu haņ sâningim gamap.

⁵ Yawu otmâ omoņ bâleņan pilâmu omoņ kâlehen manmainņe kâtâpgune sâm hâum pâpgum gamai.

⁶⁻⁷ Otmu Kai Toka yakât laņinņe lohimbi biwinenņan pilâmu ya ekmâ nâņgâmunņe bulâņe otmu yâkâlen biwinenņe katnehât Anitâņe lok âlâ, kutņe Yoane, ya âi sâm waņmu takaop.

⁸ Taka laņinņe amboņahât amutgen manmâ kulet sâm mâtâp mewaņgim yâkât den pat âlepņe sâm tetem eknongom manminiop.

⁹ Yâhâ laņinņahât amboņe yakât topņe yuwu tap. Yâkņe lohimbi kerek nengât biwinenņan laņinņe pilâmu ekmâ nâņgâmunņe keterakningiâkgât ge hohetnenņan manop.

¹⁰ Kai Toka yaņe ge hohetnenņan manop yan lohimbi kiņgitņe orowâkņe topņe nâņgâm hâum pâpgum ki ekņetâ keterahop. Ikņak Anitâhâlen kândiwahom lohimbi katyelekmu yapâ tetem gawiņe amboyeņe ekmâ topņe hâum pâpguwi.

¹¹ Yâhâ dop yawuâk ikņe torehenlipņe yeņgât hohetyeņan takamu ekņetâ ki keterakyiņgiopgât betbaņgiwi.

¹² Yawu gârâmâ nen lok nombotņe yâkâlen biwinenņe katbin yamâ mâmâņe otningimu Anitâhât nan baralipņe otmâ mansain.

¹³ Anitâhât nan baralipņe otmâ mansain yakât topņe yuwu tap. Lohimbi katyelekmu yapâ tetem gamunņe gamunņe sambe sambe oain yakât otmâ Anitâhât nan baralipņe ki otbin. Me lok nombotņe nengât sen yaņe tetem sambe otņet sâm imbi miakmâ manbi yaņe gurâ bia. Anitâ ikņak mâmâņe otningimu yakât nan baralipņe otmâ gain.

¹⁴ Bâiņ, Kai Toka yaņe ge imbi tepņambâ tetem lok otmâ hohetnenņan manmâ tep âlep nâņgâningiop. Nâņgâningimu manmanņe ekmunņe bulâņe otmu Anitâhât nanņe ombe bisiņe dopyetņe konohâk yawu otmutâ yelekbîn.

¹⁵ Yâhâ lok otmâ manmu Yoaneņe ekmâ lohimbi yuwu sâm ekyongop. “Emelâk lok yukât nâņgâm yuwu sâm ekyongowan. “Nâņe embâņâmbâek meņnahât tepņambâ ki tetewan yapâek tatmâ gaop. Yakât otmâmâ nâņe kulet sâm mâtâp mewaņgim yâkât amutgen mansan.” Yawu sâm ekyongowan.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu gârâmâ manman kârikņe yakât amboņe tep âlep nâņgâningimâp ya pesuk sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yamâ witgum nâņgâningim yâhâwuap.

¹⁷ Emelâk Anitâņe Mose ekumu girem den topņe topņe kulemguop ya ekmunņe manman tawi tawiņe oap. Yâhâ sâp yiwereneâmâ Anitâņe Yesu Kiristo hâņgângumu ge wawaeneneksap ya ekmunņe bulâņe dondâ oap.

¹⁸ Nenne Anitâ ki ekmain. Yawu gârâmâ yâkne ikne nanne ombe bisine hângangumu ge manop. Yâkne yawu olop yan nenne Anitâhât topne nângâm henjengunehât yâkne sâm teteknan tuhumu nângâm henjenguwin.

Yoane lohimbi toen katyehop.

(Mataio 3:1-12 Mareko 1:2-8 Luka 3:2-18)

¹⁹ Kândikum lohimbine orotmemeyene bâlene ya betbanginetâ Yoane ai topne katmâ toen katyehop. Toen katyekmu yakât topne nângâne sâm hotom uminiwi yengât kunlipyene bukulipyene nombotne hânganyongowi. Hânganyongonetâ hon bawalipyene meyeknetâ orowâk Yerusalem kapi pato pilâm ge Yoanehâlen ari âikuwi. “Gâ topgahât sârâ nângâne.”

²⁰ Âikuwetâ sâop. “Anitâne hon bawa âlâ hângangumu ge tihitnenne otmâ galemnongowuap sâmai ya nâ bia.”

²¹ Sâmû sâwi. “Yawu yatgât âlâkuâk sârâ nângâne. Emelâk embânân poropete âlâ, kutne Elia sâm, manop. Yâkne yâhâpne tetem hohetnenjan manmâ Anitâne hon bawa âlâ hângangumu ge tihitnenne otmâ galemnongowuap yakât mâtâp mewanjiwuap yamâ gâ me âlâhât mambotmain.”

Sânetâ sâop. “Bia, yai yamâ nâ bia.”

Sâmû sâwi. “Anitâne poropete âlâ hângangumu ge mâtâp meningiwuap nângâmain ya gâ me âlâhât mambotmain.

Sânetâ sâop. “Lok ya nâ bia.”

²² Sâmû sâwi. “Topge ki eknongoat. Yakât otmâ yiwerene âwurem ari papatolipnenne girawu sâm ekyongomunne nângânetâ ârândân otbuap? Bâin, gike topge tâj tâjâk sârâ nângâneâyâ.”

²³ Sânetâ sâop. “Nâne lok ki manmaiângen manmune lohimbine nâhâlen takanetâ yuwu sâm ekyongom mansan.

“Pumne laune uk sâm huruŋ sâm ya kum kilikmâ mem ârândân merândân tuhonetâ tatbuap. Yawu otmâ lok kutdâhât mâtâp mewanjinet.”

Den yu poropete âlâ, kutne Yesaia sâm, yâkne kulenguop.”

²⁴ Yawu sâmû Parisaio lok orowâk takawine yuwu sâm âikuwi.

²⁵ “Anitâne hon bawa âlâ hângangumu ge tihitnenne otmâ galemnongowuap sâmmain ya “nâ bia” yawu yat. Me Eliane yâhâpne tetewuap ya gurâ bia. Me poropete lok âlâ me âlâ gurâ bia. Yawu yat gârâmâ topne girawuhât otmâ lohimbi toen katyekmâ mansat?”

²⁶ Sânetâ sâop “Nâmâ toen mem katyekman. Yâhâ lok kutdâ âlâ hohetyenan mansap yakât wâtne âlâ tatbangiap ya eknetâ ki keteraksap.

²⁷ Hâmbâi lok yan ai topne katmâ tuhumu eknomai. Nâmâ lok inne mansan. Yakât otmâ nep tuhuwuap yawuya tuhuwongât dop bia. Me yakât itâkat gurâ kâpekma golewangiwongât dop âlâ ki tap.” Yawu sâm iknahât nângâmu giop.

²⁸ Yâhâ Yoane kapi âlâ, kutne Betani sâm, ya Yoran to nombotgen tap yan manmâ toen katyekminiop. Den matne yawu ekyongomu purik sâm Yerusalem kapiân âwurem ariwi.

Yoane Yesu toen kalop.

²⁹ Otmu emet han sâmû Yesune Yoanehâlen ariop. Arimu akjangembâek ekmâ yuwu sâm lohimbi mem toen katyehop ya ekyongop. “Lok enda eknet. Endamâ Anitâne hângangumu ge lamahât dop otbuap. Yakât otmâ dop kum sâmune nângânet. Nengât tosa pesuk sâningiâkgât opon kâmbuknahât galem mansaine hotom une sâm yan lama nanne kum gâim uŋetâ semu hotomnane yâhâmu Anitâne nânganingimap. Yakât dopneâk lok endane tosanenahât otmâ kawenenjan kinmu kuŋetâ mumbuap yakât otmâ Anitâne hângangumu ge mansap.

³⁰ Otmu emelâk lok yukât topnje yuwu sâmu ekyongowan. “Hâmbâi yâkneâmâ âi topnje katmâ tuhumu eknomai. Nâne embânâmbâek meñnahât tepñambâ ki tetewan yapâek tatmâ gaop. Yakât otmâ nâne kulet sâmu mâtâp mewangim yâkât amutgen mansan.”

³¹ Emelâk ki nângâwanjiwan. Yâhâlen puwâk takamu ekban. Otmu yen Isirae lohim-biñe yâkât topnje nângâñetâ keterahâkgât nâne mâtâp mewangim toen mem katyeksan.

³²⁻³³ Nâhâlen takamu toen katban yakât topnje yuwu sâmune nângâñet. Emelâk nâne yâkât topnje ki nângâm manban yan Anitâne nâne toen katyekbom yakât yuwu âi sâmu nihim hângânnohop. “Gâne lohimbi toen katyekbuat yanâmâ nine Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumune ge lok âlâhât kunñan tatbuap lok yan lohimbi manman âilonñoan katyekmu Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otyingiwuap.” Yawu sâmu eknohop. Yawu sâmu eknohomu laune lâum lohimbi toen katyekmâ yanak lok eksai yu toen katban. Toen katmune yanâk himbim pâron sâmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne kembâ hâtgum ge mâmâne otbañgiop.

³⁴ Mâmâne otbañgimu yakât topnje nângâm henñenguan. Yâhâmâ Anitâhât nanñe mansap.” Yoaneñe Yesu takamu ekmâ yawu sâop.

Yesuñe nâ otmu Anderea menelehop.

³⁵ Emet hañ sâmu Yoaneñe ikne hoñ bawayâhâtne, nâ otmu lok âlâ, kutne Anderea, Simon Petorohât imiñe, menelekmu dengân âlâ, kutne Galilaia sâmu, yakât ginñehen ariwin.

³⁶ Arimunñe Yesuñe gam wanginenekmâ bamu Yoaneñe ekmâ yuwu sâmu eknotgop. “Lok yu wanginenekmâ bap enda ekset. Yâhâmâ Anitâne hângângumu ge lamahât dop otmâ nengât toсахât otmâ kawenenñan kinmu kuñetâ mumbuap yakât otmâ Anitâne hângângumu giop.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâmu, nângâmutne bonñe otmu Yoane pilâm Yesu betñan sâmutne orowâk ariwin.

³⁸ Yesuñe purik sâmu yuwu sâmu eknotgop. “Yet wongât betnan watneksawot?” Sâmu sâwit. “Kutdâ, gâ emet girawuân imat?”

³⁹ Sâmutne sâop. “Orowâk ari emet ya tiripyotgowom.” Yawu sâmu orowâk ari emetñan yâhâ tatmâ den huhuwin. Den huhum tatmunñe emetsenñe emelâk purik sâmu giop.

⁴⁰⁻⁴¹ Otmu bukune Andereane, pilânelekmâ yahatmâ, ari atane, kutne Simon, mem tetem yuwu sâmu ekuop. “Anitâne lok âlâ hângângumu Yura nengât tihitnenñe otmâ galemnongowe sâmu ge mansap ya eksait.” Yawu sâop. Lok yakât kutneâmâ Kiristo.

⁴² Yawu sâmu netgâlen dâim takamu Yesuñe Simon ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Simon, Yoane nanñe, gâmâ yiwerenñe kutge âiñe, Kepa sâmu gohonsan.” Yawu sâop. Kut yamâ Girik yenñat denân Petoro. Yakât topneâmâ benben me kon yawu.

Yesuñe Pilip yet Natanae meyelehop.

⁴³ Otmu emet hañ sâmu Yesuñe Galilaia hânângen ariwe sâmu olop. Yawu otmâ yanâk lok âlâ, kutne Pilip sâmu, ya ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Garâ, orowâk arire.”

⁴⁴ Otmu Pilip yamâ Anderea yet Petoro, orop kapiyenñe kutne Besaita, ya ambolipñe.

⁴⁵ Yesuñe Pilip memu yâkne in yawu ari bukunñe âlâ, kutne Natanae sâmu, ya yuwu sâmu ekuop. “Emelâk Anitâne hoñ bawa âlâ hângângumu ge tihitnenñe otmâ galemnongom manbuap yakât Mose otmu Anitâhât poropetelipñane kulemgowi ya eksain. Yâhâmâ Yosep nanñe, Nasaret kapi ambonñe,” yawu sâop.

⁴⁶ Yawu sâmu sâop. “Yakât nângâmmune gemap. Nasaret kapi ambolipñe âlâ me âlâne tânnongonomaihât dop âlâ ki tap.” Sâmu sâop. “Bâiñ. Gam ek.”

⁴⁷ Yawu sâmu Natanaenñe Yesuhâlen takamu yan, yuwu sâmu eknongop. “Yu ekñet. Lok yuâmâ Isirae ambonñe otmu tâñ tâñâk mansap.” Yawu sâop.

⁴⁸ Yawu sâmu Natanaeņe âikum sâop. “Gâ wonângen manmune nehongât yawu yat? Sâmu sâop. “Gâ Pilipņe ki gohonsap yan lakop kuriņ amutgen Anitâ mepaem tatdâ geksan.”

⁴⁹ Sâmu sâop. “Kutdâ gâ Anitâhât nanņe. Isirae nengât kunnenņe mansat.”

⁵⁰ Sâmu sâop. “Lakop kuriņ amutgen geksan yakât otmâ topge nanņan. Yu sâm tetem ekgohoan yakât otmâ yat. Yawu gârâmâ hâmbâi kulem topņe topņe memune ekdâ âlâ kândâkdâ otbuap.”

⁵¹ Yawu sâm ekum benņe yuwu sâm eknongop. “Bulâņanâk yuwu sâmune nâņgâņet. Anitâņe bulâņanâk hâņgânnohomu gewan yakât topņe teteâkgât ewapâ himbim pâroņ sâmu yâkât aņelolipņanņe mâmâņe otnihim yâhâm gem otrjetâ yekmâ nâhât topne ekmâ nâņgânomai.” Yawu sâm eknongop.

2

Kana kapiân Yesuņe kulem miop.

¹ Yawu sâm eknongomu hilâm yâhâp pesuk sâmu yan kapi âlâ, kutņe Kana sâm ya Galilaia hânân tap yan gâtņe âlâņe imbi membe sâm otmu bukulipņanņe heroņe nâņgâyitgim menduhuakbi.

² Menduhuyehop ya amboņanņe Yesu ikņe otmu mâmâņe otmu nen hoņ bawalipņe dâinenekmu orowâk emetyetņan yâhâwin.

³ Yâhâ menduhuakmâ nem tatmunņe wain to ya biatmu Yesu mâmâņanņe yakât sâm ekuop.

⁴ Ekumu sâop. “Meņ, yakât ki nâņgârâ gorâhihiâk. Anitâ ikņak nâņgâmu âi topņe katbehât nanņan.”

⁵ Sâmu mâmâņanņe emet amboņe yakât hoņ bawa âlâ yuwu sâm ekuop. “Nannanņe yu me ya otrjet sâwuap yawuâk otnomai.”

⁶ Otmu emet ya kâlehen aman papato bāt nombolân konok ya tatyņgiop yakât topņe yuwu. Yura lohimbî Anitâņe nâņgâningimu ârândâņ olâkgât to yaņe mem sot nenehât senņe âlâlâ ya piriminiwin. Otmu yapâ gâtņanņe to osom neminiwin. Otmu kâi bātnenņe piriakminiwin.

⁷ Yakât otmâ Yesuņe emet amboņahât hoņ bawalipņe yuwu sâm ekyongop. “Ba to osom mem ga amanân gâiņetâ pik sâek.” Yawu sâmu to osom ga gâiņetâ pik sâop.

⁸ Yawu otrjetâ yuwu sâm ekyongop. “Aiop, yupâ to osom ba galemnyeņe ya waņetâ niâk.” Yawu sâmu osom mem ba waņetâ niop.

⁹ Yawu gârâmâ to yaņe emelâk purik sâm wain olop. Yawu otmu galemnyeņanņe nemu ukenņe otmu biwiņanņe yuwu nâņgâop. “Wain toņe emelâk biatningiap. Yu nemune ukenņe oap yu wosapâ mem gai?” Yawu nâņgâm yakât topņe hâum pâpguop. Yawu gârâmâ to osom mem waņbiņe yakât topņe nâņgâwi. Yâhâ wain to ya nemu ukenņe otmu yaņak lok imbi miop ya yuwu sâm ekuop.

¹⁰ “Anġoânâmâ wain ukenņe sâm bukulipyenņe gâim yiņgiņetâ nem biwiyenņe hâlim otrjetâ yakât kakņanâmâ wain pâlâmņe gâim yiņgimai. Yâhâ gâņeâmâ wain to yu kuratgum tatgât bet mem ga ningirâ nem nâņgâmune âlâ oap.” Yawu sâop.

¹¹ Yesuņe Kana kapi yan âi topņe katmâ kulem memu ekmunņe âlâ kândâkdâ otmu yâkâlen biwinenņanņe kepeiwin.

¹² Otmu ya pesuk sâmu Yesuņe imilipņe otmu mâmâņe meyekmu Kana kapi ya pilâm Kapanaum kapi yan orowâk gem ariwin. Gem ari yan tatmunņe hilâm mome pesuk sâop.

*Yesuņe opon kâmbukņan yâhâ lok watyehop.
(Mataio 21:12-13 Mareko 11:15-19 Luka 19:45-46)*

¹³ Otmu sâp yanâmâ Yura nengât Tihit tihit Hombaŋ ya tâlâhumu Yesuŋe menenekmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

¹⁴⁻¹⁶ Otmu opon kâmbukŋan yâhâmunŋe yan lok nombotŋaŋe kembâ puluhum tatbi otmu lama bulimakao me senŋe âlâlâ anŋi guŋgi otmâ hâmeŋe hâukum kinbi ya Yesuŋe yahatmâ yuwu sâm sâyiŋgiop. “Awoŋnahât opon yu kâlehen ki orotŋe otŋetâ anŋim bero emetŋahât dop oap.” Den yawu sâm tewetsenŋe hâukum kinbi ya yeŋgât kakŋan tat tat, tewo, me senŋe âlâlâyeŋe mem purik pilâyiŋgiop. Yawu otmâ lama bulimakao ya yongom watyekmu tiok taok otmâ arim kinbi. Yawu olop.

¹⁷ Otmu tâmbânenŋe, kutŋe Dawiti sâm, yâkŋe den kulemguop ya nâŋgâmunŋe teteop ya yuwu tap.

“O Anitâ, lohimbi nombotŋaŋe gâhât opon kâlehen yâhâ tatmâ ki orotŋe otmai sâm biwinanŋe kou kâlâp siap.”

Den yawu tatmap ya nâŋgâmunŋe teteop.

¹⁸ Yawu otmâ watyekmu arinŋetâ Yura papatolipnenŋaŋe ekŋetâ bâlemu yuwu sâm ekuwi. “Gâŋe oat yu nâŋgâmunŋe dondâ bâleap. Âlâŋe mâmâŋe otgihimu yu oat? Gâŋe wuân kulem mendâ nenŋe gekmâ Anitâŋe nâŋgâhahimu oat yawu nâŋgâmunŋe ârândân otbuap?” Yawu sâwi.

¹⁹ Sâŋetâ sâop. “Yeŋe Anitâhât opon yu liakunomai. Otmuâmâ nâŋeâmâ sâp kâlep bia, hilâm kalimbu yakât biwiŋan tuhum maŋuwom.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâm ekyongomu sâwi. “Mainŋ, papatolipnenŋaŋe opon kâmbukŋe yu yambu 46 biwiŋan tuhuwi. Gârâmâ gâŋeâmâ girawu otmâmâ “hilâm kalimbu biwiŋan tuhum maŋuwom” yat. Den yat yakât nâŋgâmunŋe ki ârândân oap.” Yawu sâwi.

²¹⁻²² Yesuŋe den sâop yakât topŋe yamâ âlâ miop. Yuwuhât sâop. Yâhâmâ kuŋetâ mumu hilâm kalimbu pesuk sâmu yan yahatbuap yakât topŋe sâop. Yakât otmâ mumuŋambâ yahalop sâp yanâmâ den sâop ya nâŋgâmunŋe bulâŋe olop.

²³ Yesuŋeâmâ Tihit tihit Hombaŋ yan Yerusalem kapiân tatmâ kulem topŋe topŋe memu lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe ekŋetâ bonŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe katbi.

²⁴⁻²⁵ Yawu otŋetâ lohimbi nengât biwinenŋe ekmapŋe topyeŋe ekmâ nâŋgâop. Topyenŋe nâŋgâm yaŋak yâk yeŋgâlen ki torokalop.

3

Nikotemonŋe manman kârikŋahât Yesu âikuop.

¹ Otmu Parisaio yeŋgâlen gâtŋe âlâ, kutŋe Nikotemo sâm, yâkŋe Yura nengât lok kunŋe manop.

² Omoŋ âlâen lok yaŋe Yesuhâlen ari yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, gâhât topge nanŋain. Gâŋe kulem topŋe topŋe memat yu lok nombotŋe Anitâ orop ki mansainŋe kulem yuwuya menomaihât dop âlâ ki tap.”

³ Sâmu sâop. “Âinohowe sâm oat ya emelâk nanŋan. Yakât yuwu sâmune nâŋgâ. Lok âlâ me âlâ Anitâŋe tihityenŋe olâk sâm mâmâlipyenŋe yeŋgât tepyenambâ tetewi yakât dopŋeâk yâhâpŋe tetenŋetgât nanŋan.”

⁴ Sâmu sâop. “Bâe, nâ emelâk lok oan. Yakât girawu otmâmâ âlâkuâk meŋnahât tepŋe kâlehen yâhâ tatmune yâhâpŋe menekbuap. Ya ki orotŋe.” Yawu sâop.

⁵ Sâmu sâop. “Yuwu sâmune nâŋgâ. Lok âlâ me âlâŋe orotmemenŋe bâleŋe bet pilâm Anitâhâlen biwiyenŋe katnomai yamâ toen katyeknomai. Toen katyekŋetâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu Anitâŋe tihityenŋe otbuap.

⁶ Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Nen kerekŋe mâmâlipnenŋe yeŋgât tepyenambâ tetem towat konohâk oain. Yâhâ umut biwinenŋe yamâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningim mem hewewenŋe tuhunenekmu manman kârikŋahât mâtâp teteningimap.

⁷ Yawu gârâmâ “mâmâhahât tepŋambâ teteon yakât dopŋeâk yâhâpŋe tetewuat,” sâm ekgohoan yakât ki nâŋgârâ sâtŋe otbuap.

⁸ Yakât den âlâen hâum sâmunen den ya nângârâ keterakgihiâk. Siru ya wosapâ topne katmâ takamap? Otmu wosaken bâine arimap? Yakât topne ki nângâmmain. Siru pilâmap ya munneâk nângâmmain. Yakât dopneâk Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâñe otyingimu biwiyeñe hewewen otmâ Anitâhâlen katmai. Biwiyeñe âlâhâlen kinmap yakât ki enakmâ nannganngimai.” Yawu sâop.

⁹ Sâmu sâop. “Bâe, den yat ya nângâm pâpguan. Âlâkuâk sârâ nângâwe.”

¹⁰ Sâmu sâop. “Gâñeâmâ Anitâhât den Isirae lohimbi kâsikum yingirâ yakât nângâhijetâ yahatmap. Yakât girawuhât otmâ den yan yukât topne ki nangat?

¹¹ Yakât yuwu sâmunen nângâ. Nenne sennenneñe ekmain otmu biwinenneñan tetemu nângâmmain ya sâm tetem Parisaio yen ekyongom mansain. Yawu gârâmâ yeñeâmâ dennenne nângâñetâ gemu bet pilâmai.

¹² Yâhâ nâñe manman topne topne yakât ekyongomuneâmâ nângâñetâ ki bulâñe otmap. Yakât otmâmâ girawu otmâ himbingât topne ekyongomune nângâñetâ bulâñe otbuap?

¹³ Lok âlâñe himbimân ki yâhâm purik sâm ge yakât topne lohimbi ekyongomap. Nâ konok Anitâñe himbimâmbâ hângânnohomu ge yakât topne ekyongom mansan.

¹⁴ Emelâk Moseñe yuwu otbomgât dop olop. Isirae lohimbiñe lok ki manmaiângen manmâ otñetâ bâleop yakât matne hambe sâtnen metne yan yingimu muwi. Yakât otmâ Moseñe hambe umutne hâwim nahân kepeim kânângâmu ekma yan âlepne otbi. Yakât dopneâk lohimbi kerekne otñetâ bâlemap ya yeñgât tosayeñe biatyingiakgât Anitâñe sâmu nâ howanân nohom kânângânekñetâ kinbom.

¹⁵ Howanân kinmune yapâ gâtñeñe lok âlâ me âlâñe biwi nângân nângâñeñeñe nâhâlen kepeim mannomai yamâ tosayeñe biatyingimu manman kârikñan mannomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Anitâñe ikne engatneâk otmâ lohimbi kerek wawaenenekmâ ikne nanne ombe bisine hângângumu ge nengât kawenenneñan kinmu howanân kuñetâ muop. Yawu gârâmâ yâkâlen biwinenne kepeim manmâ yâhânom yanâmâ manman kârikne ya menom.

¹⁷ Anitâñe nanne hângângumu ge manman kârikñan torokatnenehop. Yakât otmâ nenñe yâkâlen biwinenneñe kepeim manmâ yâhânom yanâmâ sâp patoen den âiân ki katnerekbuap.

¹⁸ Otmu nen Yesuhâlen biwinenneñe hikum manmain nenâmâ emelâk manman kârikñahât pat kuningimu tap. Yakât den âiân katnerekbuapgât dop ki tap. Yâhâ lohimbi nombotñeñe Anitâ nanñahât biwiyeñeñe pâlâmne otmu betbangim mansai yamâ emelâk kâlâwân seyekbuapgât pat kuyingiop.

¹⁹⁻²¹ Yâhâ Anitâñe nen lohimbi kerek mem kiwilinenekmâ matne ningimu menom yakât topne yuwu tap. Nen lohimbi kerekne orotmeme bâleñe otne sâm yan bukulpnenneñe nenekmâ nângâm bâleningimai sâm kurihiakmâ tihân otmâ gamain. Yâhâ nenâmâ Yesuhâlen biwinenneñe kepeim tem lâuwangim mansainne topnenne ki kurihiakmain. Nenne lok senyenneñan kinmunne manmannenne tetekñan ekmai. Yâhâ lohimbi nombotñeñe orotmemeyeneñe bâleñe ya witgumâk otmâ mansainne topyene kurihiakmâ Yesu, lanñeñe ambonahât hâkâñ otmâ betbangimai.

Yoaneñe ikne topne sâm tetem ekyongop.

²² Otmu Nikotemone pilâm arimu yakât kakñan Yesuñe nen honj bawalipne menenekmu Yerusalem kapi pilâm Yuraia hânân ari manbin. Yan manmunne Yesuhât sâtgât otmâ lohimbi nombotne toen mem katyekbin.

²³⁻²⁴ Otmu sâp yan Herotne ki sâmu Yoane mem pâi emetñan katñetâ talop. Sâp yan Yoaneñe kapi âlâ, kutne Ainon sâm, ya Salim kapi gotñan tap yan ariop. Yan arimu to senne sambe yan tap yakât ambolipne kinñitne orowâkne yâkâlen arinjetâ toen katyehop.

²⁵ Toen mem katyehop yan Yura lok âlâne Yoanehât honj bawalipne yengâlen arimu Yura ambolipne Anitâne yekmu ârândânj olâk sâm to piriakbi orotmeme yakât den sahanjgiwi.

²⁶ Den sahanjinetâ Yoanehât honj bawalipnane ari yuwu sâm ekuwi. “Lok pato. Emelâk gâ orowâk Yoran to nombotgen manmunne lok âlâne gâhâlen takamu yâkât nângârâ yahalop. Lohimbi sesengâlâkne nângâninginetâ gemu lok yakâlenâk arinetâ toen mem katyeksap. Yakât nângâmunnje dondâ bâleap,” yawu sâwi.

²⁷ Yawu sânetâ yuwu sâm ekyongop. “Anitâne lohimbi biwiyene mem hewewenj tuhumu yâkât nângâwanjinetâ yahatmu yâkâlen ariai. Lohimbi nengâlen torokatnetgât engatyenan ki kionnom. Yamâ wongât? Anitâ ikjak yakât ambone oap.

²⁸ Yawu gârâmâ lok yakât yai ya emelâk yâkât topne yuwu sâm ekyongowan. “Anitâne honj bawa âlâ hângângumu ge tihitnenne otmâ galemnongowuap ya nâ bia. Nâmâ kulet sâm mâtâp mewanganj.” Yawu sâwan.

²⁹ Yakât otmâmâ den âlâen hâum sâmune topne nângânetâ keterahâk. Lok âlâ yayalipnane imbi yâkât pat kuwanjinomai. Pat kuwanjinetâ manbuap. Manmâ yâhâm miakdomawot yan herone otnomai. Yakât dopneâk lohimbi sesengâlâkne Yesuhâlen torokatnetâ herone oan.

³⁰ Sâp yiwerene yupâek lohimbi kinjitetne orowâkne nângâwanjinetâ yahatmu yâkâlen torokatnomai. Yâhâ nâmâ nângâninginetâ gemu âi tuhumi tij pilâm gulip otbom.” Yawu sâop.

Yoaneje Yesuhât topne sâm ekyongop.

³¹⁻³² Yoane den yawu sâm ekyongop yakât topneâmâ yuwu. Nenne menlipnenne yengât tepyenanbâ tetewin. Gârâmâ manmannenjahâlâk nângâm alahu gulahu otmain. Yâhâ Anitâne Yesu hângângumu giop. Yakât otmâ kunnenne pato otmâ âwânahât topne eknongom mansap. Yawu gârâmâ lohimbi getek âlâne denne nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane tijâk kepeim mansai.

³³⁻³⁵ Anitâne nanje wawaemu biwiyetne kepeiakmâ konohâk otmu tatmawot. Yawu tatmawot yamâ âwânanje âi sâm wanjâ hângângumu giop. Gem yan kunnenne manmâ Wâtgât Mâmânahât Heakne mâmâne otbanjimu âwânahât den ya tâj tâjâk eknongom mansap. Yâkne den eknongop ya nângâmunnje bulâne otmu yâkâlen biwinenane kepeimain.

³⁶ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne Anitâ nanjahâlen biwiyenane kepeim mannomai yamâ manman kârikjahât pat kuyinjgiop ya menomai. Yâhâ lok âlâ me âlâne yâkât den betbanjim mannomai yamâ Anitâne kuk otmâ hâhiwin yinjimu nângâm tatbisâi.

4

Yesune Samaria yengâlen ariop.

¹⁻² Lohimbi dondâne Yoanehâlen arinetâ toen katyehop. Yawu gârâmâ lohimbi kinjitetne orowâkne Yesuhât nângânetâ yahatmu yâkâlen takanjetâ yâkât sâtgât nen honj bawalipnane toen katyekbin. Toen katyekbin yakât Parisaione nângânetâ bâleop.

³ Nângânetâ bâlemu yanjak Yesune Yuraia hân pilâm Galilaia hânângen âwurem ariwe sâm otmu orowâk ariwin.

⁴ Ari Samaria yengât hân tânâmnanbâ hârem ariwin.

⁵ Ari kapi âlâ, kutne Sika sâm, ya mewin. Otmu emelâk embânânâk kapi yakât gotnan tâmbânenne âlâ, kutne Yakop sâm, yâkne tohât lâm kâlep pato kendâop. Kendâmu yapâek to hindakmâ tumunan tatmu osom nemai. Otmu lâm kendâop ya nanje Yosep pilâwanjgiop.

⁶ Nen mâtâwân arim tatmunne sikopne dondâ nongop. Yakât otmâ to ya ginjan ge tatmâ hâknenne mewin.

Manman kârikjahât to yakât amboŋe yamâ Yesu.

⁷⁻⁸ Yesuâmâ yan tatmu nenâmâ pilâm sot puluhune sâmb kapiân yâhâwin. Katmâ yâhâmunŋe yan ikŋiâk tatmu imbi âlâŋe to osowe sâmb kapiângembâ giop. Gemu Yesuŋe yuwu sâmb ekuop. “To osom niŋdâ nembehât nanŋan.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâmbu yan biwiŋaŋe nâŋgâop. “Yen Yura lohimbŋe nenekmâ nâŋgâm bâleningim nengât tera me osom bero yaŋe ki katmâ nemai.” Biwiŋaŋe yawu nâŋgâm yakât otmâ pâràk pilâm yuwu sâop. “Gâmâ Yura lok. Yawu gârâmâ girawuhât otmâ tohât ulitnohoat? Ya kâmbukŋe yakâ.” Yawu sâop.

¹⁰ Sâmbu sâop. “Anitâŋe hewewenâk otmâ lâtâpnongomap yakât topŋe gâŋe ki nanŋat. Otmu nine topne gurâ ki nanŋat. Nanŋat mâne emelâk manman kârikjahât to yakât ulitnohombât.” Yawu sâmb ekuop.

¹¹ Sâmbu sâop. “Lok pato, to yuâmâ lâmb kâlep pato. Yawu gârâmâ to osowuatgât wahap barahâk tat yukâ. Wuânŋe mem manman kârikjahât to yat ya osowuat?”

¹² Yâhâ tâmbânennŋe Yakopŋeâmâ lâmb yu kendâm yupâ to osom neminiop. Otmu nanlipŋe otmu lama bulimakao osom yŋgimu neminiwi. Yâhâmâ to yupâek nem manminiwi. Yakopŋe otmâ manminiop ya wangim otbuatgât nâŋgâm yu yat me?”

¹³ Sâmbu sâop. “To yuâmâ lok âlâ me âlâŋe nenetâ yâhâpŋe tohât kân kânâk katyekbuap.

¹⁴ Yawu gârâmâ nine manman kârikjahât to osom yŋgimune nenomai. Ya nenomai yakât otmâ yengâlembâ to yaŋe punduŋ punduŋ sâmb ga takamu ya nem manman kârikŋe manmâ yâhânomai. Yakât otmâ tohât kân kânâk katyekbuapgât dop âlâ ki tap.”

¹⁵ Sâmbu sâop. “Mainŋ, lok pato. Nâŋe hilâm ârândânŋ to yupâ osowe sâmb kapi pilâm gem yâhâm tatman. Yawuâk otmâ manmangât gike to osom niŋdâ nemune yâhâpŋe tohât ki katnekbuapgât nanŋan.”

¹⁶ Sâmbu sâop. “Yawu gârâmâ gâ ari lokge dâirâ orowâk takayet.”

¹⁷ Sâmbu sâop. “Nâmâ lokne bia.”

Yawu sâmbu yuwu sâmb purik pilâwanŋiop.

¹⁸ “Gâ lok imbât yaŋe mem pilâhekbi. Yamâ yiwerenŋe mengekmu mansawot yamâ lokge bulâŋe bia. Yamâ kombo mansawot. Yakât den yat yuâmâ bonŋe.”

¹⁹ Sâmbu sâop. “Mainŋ, lok pato. Gâmâ Anitâhât poropete geksan.

²⁰ Yawu gârâmâ ekgohomune nâŋgâ. Emelâk tâmbâlipnennŋaŋe pumŋe yuân yâhâ kinmâ Anitâ mepaeminiwi. Yâhâ Yura lok yenŋeâmâ Yerusalem kapiân yâhâ Anitâ mepaemai. Yamâ lohimbŋe wosanŋe bonŋe otmâ?” Yawu sâmb âikuop.

²¹⁻²⁴ Sâmbu sâop. “Wâe. Imbi, sâmbune nâŋgâ. Hâmbâi mâne yen Samaria lohimbŋe pumŋe yuân Anitâ ki mepaenomai. Otmu nengu yawuâk Yerusalem kapiân Anitâ ki mepaenom. Anitâmâ nen yuwuya bia. Yâkât topŋeâmâ ikŋiâk tap. Yâhâmâ pumŋe me kapi âlâen ki tatmap. Yakât otmâmâ sâp yupâek kapi me pumŋe âlâen me âlâen yâhâ kinmâ Anitâ mepaenom yamâ hâliŋe bia. Yakât otmâ Anitâ awonŋennŋaŋe ikŋe Wâtgât mâmâjahât Heak hâŋgângumu ge mâmâŋe otningimu awonŋennŋahâlen biwinennŋaŋe kepeim mepaemunŋe nâŋgâmu ârândânŋ otbuap. Yen Samaria ambolipŋeâmâ Anitâhât topŋe ki nâŋgâmâk imbiâk mepaemai. Yawu gârâmâ Anitâŋe hoŋ bawaŋe âlâ hâŋgângumu ge Yura hohetnennŋan tetem yen me nen kerek tihitnennŋe otbuap yakât sâop. Yakât otmâ nenŋeâmâ Anitâhât topŋe nâŋgâm henŋenŋuain.” Yawu sâop.

²⁵ Sâmbu sâop. “Yawu gârâmâ Anitâŋe hoŋ bawaŋe âlâ hâŋgângumu ge tihitnennŋe otbuap ya emelâk sâŋetâ nâŋgâwan. Gem yan wuân me wuân teteningiwuap ya bunewâk eknongowuap.” Yawu sâop. Hoŋ bawa yakât kutŋeâmâ Kiristo.

²⁶ Sâmbu sâop. “Hoŋ bawa yakât yat yamâ nâ. Anitâŋe hâŋgânnohomu ge mansan.” Yawu sâop.

²⁷ Sâmb tan mâne nenŋe sot puluhum takam Yesuŋe imbi ya orop den alahuowot ya ekmâ pâràk pilâm imbi yaŋe wuân den âikuop yakât ki âikum topŋe nâŋgâwin. Me Yesuŋe wongât imbi ya orop den alahuowot yakât gurâ yawuâk.

28 Yawu otmu imbi yaŋe âsâpŋe pilâm kapiângen sururuk sâam ariop. Sururuk sâam ari kapi ambolipŋe yuwu sâam ekyongop.

29 “Wâe. Lok âlâŋe to lâmŋe ginŋan taka tatmâ biwine ekmâ otman meman ya hârohâk sâam tetem eknohoap. Anitâŋe hoŋ bawa âlâ hâŋgângumu gewuap sâamai yaŋe takap mon.”

30 Yawu sâamu nâŋgâm ekne sâam kapi pilâm takawi.

31 Mâtâwân gem tatŋetâ nenŋe sot ne sâam Yesu ekuwin.

32 Ekumunŋe sâop. “Tatnihiap ya nem mansan. Yeŋe yakât topŋe ki nanŋai.”

33 Yawu sâamu alahu gulahu otmâ yuwu sâawin. “Nenŋe yu pilâm kapiân yahain yan lok âlâŋe sot waŋmu niap mon?” Yawu sâam âlâhuwin.

34 Yawu sâamunŋe sâop. “Nâmâ Awoŋnaŋe hâŋgânohomu ge tem lâuwaŋgim nepŋe tuhum mansan yaŋe nâhât sot kâlê oap.

35 Otmu nengât nep topŋahât nâŋgâŋetâ keterahâkgât âlâen hâum sâamune nâŋgâŋet. Emetsenŋe imbât pesuk sâamu yan kalamân gâtŋe âlemu mem nemain. Yawu gârâmâ lohimbiŋeâmâ kalamân sot âlem tap yakât dopŋeâk biwiyeŋe hewewerŋ otmâ manman kârikŋan arine sâam otmâ tai. Yeŋeâmâ lohimbi dondâŋe mansai ya yeŋgât nâŋgâm âi meŋet.

36-37 Yakât torokatmâ sâamune nâŋgâŋet. Lok nombotŋaŋe nep tuhumai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ âlemu mem konok tuhumai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhât nep tuhumai me yakât bonŋe menomai ya yâhâp yâhâp heronŋe kakŋan mannomai. Yâhâ bonŋe âlemu mem katŋetâ tatbuap yaŋeâmâ lohimbiŋe hewewerŋ otmâ Anitâhâlen biwiyeŋe kepeim manmâ manman kârikŋe menomai yakât dopŋeâk oap.

38 Otmu emelâk lok nombotŋaŋe nâhât nep tuhuwi ya bonŋe âlem kinsainŋe manman kârikŋe meŋetgât yen hâŋgânyongomune ari meyekŋet.” Yawu sâop.

39 Otmu Yesuŋe Samaria gâtŋe imbi yakât biwiŋe ekmâ olop miop ya tâŋ tâŋâk sâam tetem ekuop yakât kapi ambolipŋe ekyongomu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen takawi.

40 Taka “Nen orowâk torokatmâ manbuat,” yawu sâam ekuŋetâ nâŋgâyiŋgiop. Nâŋgâyiŋgimu kapiyeŋan yâhâ hilâm yâhâp tatbin.

41 Tatmunŋe den pat âlepŋe ekyongomu lohimbi dondâŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeiwi.

42 Biwiyeŋaŋe kepeim imbi ya yuwu sâam ekuwi. “Anŋoân gâŋe den sârâ nâŋgâmunŋe bulâŋe olop. Yâhâ sâp yiwerenŋe yuâmâ yâkŋe sârereneŋekmâ manman kârikŋe ningiwe sâam ge mansap ya ikŋe lauŋambâ eknongomu nâŋgâmunŋe bulâŋanâk oap. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋaŋe kepeiain.” Yawu sâawi.

Yesuŋe kiap âlâhât nanŋe nâŋgâwaŋgimu âlepŋe olop.

43 Yesuŋe hilâm yâhâp tatmâ den ekyongomu pesuk sâamu orowâk Galilaia hânângen ariwin.

44 Mâtâwân arim tatmunŋe Yesuŋe Yerusalem kapi ambolipŋe den ekyongomu nâŋgâŋetâ gemu bet pilâwi yakât yuwu sâam eknongop. “Anitâhât poropeteliŋaŋe yeŋe kapi me hep torehenliŋyeŋe orowâk tatmâ den kâsikum yiŋŋetâ nâŋgâŋetâ nahat otmâp.” Yawu sâop.

45 Galilaia hânân arimunŋe kapi tatmâ arap ya ambolipŋe emelâk tihit tihit homban ekne sâam Yerusalem kapiân yâhâ Yesuŋe kulem topŋe topŋe mem ikŋe den pat âlepŋe ekyongomu nâŋgâŋetâ bonŋe olop yaŋe nenekmâ buku otningiwi.

46 Yawu otningiŋetâ ya pilâm âwurem Yesuŋe anŋoân Kana kapiân kulem âlâ memu to ya purik sâam wain olop yan ariwin. Arimunŋe Kapanaum ambonŋe, kiap âlâhât nanŋe ya mesek sâtŋan kinop.

47 Mesek sâtŋan kinmu yan âwâŋaŋe Yesuŋe Kana kapiân âwurem taka tap nâŋgâm kapiŋe pilâm Yesuhâlen taka ekuop. “Nanne mesek sâtŋan tatmâ pilânenekbe sâam oap. Yakât otmâ ari henŋenŋuhât nanŋan.”

⁴⁸ Sâmu sâop. “Bâe, Galilaia ambolipnaje kulem topne topne memune ekneâk nanjai. Eknetâ sâtnje otmu yanâk nâhâlen biwiyene katmai.”

⁴⁹ Sâmu sâop. “O, lok pato, nanne pilânenekmapgât in yawu ari hejengeguhât nanjan.”

⁵⁰ Sâmu sâop. “Nângâwanjiangât âlepne hâmeje kinbuap. Yakât otmâ gikiâk emetgan âwurem ari.” Yawu sâop ya nângâmu bulâne otmu âwurem ariop.

⁵¹ Mâtâwân arim tatmu hoj bawalipnaje nanje talop yakembâ taka yuwu sâm ekuwi. “Nange yamâ emelâk âlepne oap.”

⁵² Yawu sânetâ yuwu sâm âiyongop. “Sâp girawuân âlepne oap?” Sâmu sâwi. “Oran hilâm tânâmnan kundatne sânduk sâop,” sâwi.

⁵³ Yawu sânetâ kiapne yuwu nângâop. “O, bulânanâk. Yesune eknohop sâp yanâk nanne âlepne olop.” Yawu nângâm Yesuhâlen biwine kalop. Yawu otmâ ari hep torehenlipne yakât ekyongomu kerekne Yesuhâlen biwiyene katbi.

⁵⁴ Kândikum Yesune Yuraia hân pilâm Kana kapiân ari kulem memu to ya purik sâm wain olop. Yâhâ kulem yâhâpne miop yamâ naom tipine ya âlepne olop.

5

Yesune lok parene mem hejengegumu geretne lâuakmâ ariop.

¹ Yakât kakjan Yura nengât hombanj âlâ tetemu Anitâ mepaene sâm lohimbi kinjitne orowâkne Yerusalem kapi patoen menduhuakbi. Otmu sâp yan Yesune menenekmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

² Yerusalem kapi ya hawamgum panj sâhâwi yakât hângi âlâ, kutne Lama sâm, yakât ginjan bomba âlâ tap, kutne Betesira sâm. Otmu bomba yakât ginjan selep bâtnombot tuhuwi.

³ Otmu selep yan lohimbi tatbi yamâ topyene yuwu. Nombotne parene otbi, nombotneâmâ kâiyene gongone, nombotne âlâmâ senyene bok sâ sâne.

⁴ Tatbi yane yuwu otminiwi. Sâp âlâen âlâen Anitâhât anelo âlâne himbimângembâ ge bomba kâlehen gemu luk luk sâminiop. Luk luk sâmu yanâmâ tatbi ya yengâlen gâtneje angoân toen geminiop yamâ wuân me wuân hâhiwin ya in yawu biatbangiminiop. Yawu otminiwi.

⁵ Otmu tatbi ya yengâlen gâtne âlâne parene otmâ tatmâ gamu yambu 38 pesuk sâop.

⁶ Yâhâmâ selep âlâen tatmâ anelo bomba kâlehen gemu luk luk sâmu gewe sâm yakât mambotminiop. Yâhâ Yesune lok ya sâp kâlep yawu otmâ gamap ya ekmâ nângâm âikuop. “Gâ âlepne otbehât nangat me bia?”

⁷ Sâmu sâop. “Onj, yawu nanjan yukâ. Yawu gârâmâ to yu luk luk sâmu gewe sâm ok bititik ki otmuneâk lok dondâne in yawu gemai. Yakât âlâne tânohomu nâne sâm gembâm.”

⁸ Sâmu sâop. “Bâinj gâ yahatmâ geretge lâuakmâ lohotjan ari.”

⁹ Yawu sâmu yanâk yahatmâ geretge lâuakmâ ariop.

¹⁰ Geretne lâuakmâ arimu lohimbi yan kinbine ekmâ nângâm bâlewanjim yuwu sâwi. “In tatmâ nanjan. Yawu gârâmâ gâne geretge lâuakdâ gekmunne ki ârândâj oap. Papatolipnenaje tatmâ nângâmain sâwân âi tuhunomgât samut katbi yakât otmâmâ pilâ.” Yawu sâwi.

¹¹ Sânetâ sâop. “Yiwereje lok âlâ hejengemnohoapne yuwu yap. “Yahatmâ geretge lâuakmâ ari.” Yawu sâmu âlepne otmâ yanahâmâ yu oan.”

¹² Sâmu sâwi. “Lok hejengegohoap ya kutne kundâ nângâne.” Yawu sâwi.

¹³ Yâhâ Yesune emelâk yok pilâm lohimbi dondâ kinbi ya hohetyenambâ gem ba ariop. Yakât otmâmâ lok yane Yesu ekmâ tiripyongowe sâm senje senje otmâ yâhâm giop yamâ ki ehop.

¹⁴ Otmu yapâ pilâm ge opon kâmbukñan yâhâ Yesu mem teteop. Mem tetemu Yesuñe yuwu sâmbu ekuop. “Nanğat. Nâñe henğenğoñan. Yakât otmâ yâhâñe otmâ hilipguwuat yamâ hiliwahowuat.”

¹⁵ Yawu sâmbu lok yañe Yura papatolipnenñe yengâlen ari “Yesuñe henğemnohoap” sâmbu ekyongop.

¹⁶ Yâhâ Yesuñe tatmâ nângâminiwin sâmbu lok ya henğenğuo. Yakât otmâmâ Yura papatolipnenñe Yesu mem ge katne sâmbu den hikuwi.

Yesuhâlen biwinenñe kepeim manman bulâñe menom.

¹⁷ Den hikunetâ benñe Yesuñe yuwu sâmbu ekyongop. “Awoññe hilâm ârândân âi memap. Yakât otmâ nâku yawuâk âi membomgât sâmbu nihiop.” Yawu sâmbu.

¹⁸ Yâhâ tatmâ nângâ nângâ sâmbu lok ya henğenğuo yakât nângâñetâ bâleo. Yawu otmâ Yesuñe Anitâhât “Awoñne” sâmbu yakât otmâ Yura papatolipnenñe yuwu nângâwi. “Yâhâmâ Anitâ orop dopnetñe konohâk oap sâmbu ikñahât nângâmbu yahatsap,” yawu sâmbu yakât kune sâmbu otbi.

¹⁹⁻²⁰ Yawu otñetâ Yesuñe yuwu sâmbu ekyongop. “Nine topne ekyongomune nângâñet. Nâñe nine enğatneâk âi ki meman. Âi meman yamâ awoññe wawaenekmâ tiripnohomu ikñahâk âi memap yawuâk nâ gurâ meman. Yakât otmâ hâmbâi âi âlâ tiripnohom mâmâñe otnihimu memune ekñetâ âlâ kândâkdâ otbuap.

²¹ Awoññe lok âlâ me âlâhât manmanyenñe torokatbuapgât dop tap. Otmu nâku yawuâk manman kârikñe yingiwomgât dop tap.

²² Otmu lohimbiñe otñetâ bâlem gamap ya awoññe bâñe ki sâmbu hâreyingiwuap. Âi ya nâñak bâñe sâmbu hâreyingiwomgât sâmbu nihiop.

²³ Yâhâ lohimbiñe Awoñne ewe katmai yakât dopñeâk nâ gurâ ewe katnekñet sâmbu âi ya nihiop. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâñe betnihimai yañe nâ betnihaiin sâmbu Awoñne hângânohomu gewan ya betbangimai.

²⁴ Lok âlâ me âlâñe nâhât den pat âlepñe nângâñetâ bulâñe otmu biwiyeñe awoñnahâlen katmâ denñe lâum mannomai ya awoññe emelâk manman kârikñahât pat kuyingio. Yakât otmâ manman kârikñahât mâtâwân manñetâ den âiân ki katyekbuap.

²⁵ Den âlâ yuwu ekyongomune nângâñet. Awoñne Anitâñe hângânohomu ge nine den pat âlepñe ekyongom mansan. Ekyongomune lohimbi biwi pâlâmñe mansai ya yengâlen gâtñe nombotñe nângâñetâ bulâñe otmu nâhâlen biwiyeñe kepeim mannomai yañeâmâ manman kârikñahât bulâñe menomai.

²⁶ Yakât topñeâmâ yuwu. Awoñne yamâ manman amboñe. Yawu gârâmâ manman yakât galemñe sâmbu nihimu yan dopnetñe konok oap.

²⁷ Otmu hângânohomu ge lohimbiñe otbi mewi yakât bâñe sâmbu hâreyingiwomgât sâmbu nihiop.

²⁸ Yakât otmâ sâmbu patoen lohimbi muwi yamâ kerek mândeyekmune mumuñambâ yahatmâ otbi mewi yakât matñe menomai.

²⁹ Yâhâ lohimbi nombotñe Anitâ betbangim otñetâ bâlem gaop yamâ den âiân katyekmune yakât matñe umatñe menomai. Yâhâ nombotñe Anitâhât tem lâuwangim âlepñe manbi yañeâmâ manman kârikñe mannomai.

³⁰ Nine enğatneâk âi ki tuhuman. Anitâñe biwian katmu tem lâuwangim den sâmbu hâreyingiman yamâ nângâmbu ârândân otmap.

Yesuñe kulem âlâmiop yan ikñe topñe tetem henğenğuo.

³¹ Topne teteâkgât ninak sâmbu mâne nângâñetâ nahat otbâp.

³² Awoñne manman amboñe nâhât topne ekmâ nângâñetgât kulem mem gamap yamâ nângâwangimune bulâñanâk otmap.

³³ Anğoân hoñ bawalipyenñe hângânyongonñetâ Yoanehâlen arinñetâ nâhât topne bulâñanâk ekyongop.

³⁴ Yâhâ Yoane me lok âlâne nâhât topne ki sâam tetewi mâne mâtâp âlâ tetenihimbâpgât dop otbâp. Yawu gârâmâ yâkne nâhât topne ekyongop ya yiwerene nângânetâ bulâne otmu manman kâriknan mannetgât yan.

³⁵ Yoanehât nângânetâ keterahâkgât âlâen hâum sâamune nângânet. Yâkneâmâ balamgât dop olop. Balam sem laninje pilâmu ekmain yakât dopneâk yâkne den ekyongomu biwiyenan hâumu han sâyingiop. Han sâyingimu angoân hewewenâk nângâwi. Yawu gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk betbanjiwi.

³⁶ Nâhât topne yamâ yâkne bulânanâk ekyongop. Yawu gârâmâ awonane âi sâam nihim hângânohomu kulem topne topne memune yan nâhât topne tâj tâjâk tetemu ekmai.

³⁷ Yawu gârâmâ awonne ki ekma denneâk nângâm gamai.

³⁸ Otmu yâkâlen biwiyenane gurâ ki kepeim manmai. Yakât otmâ awonane poropetelipne ekyongomu kulemguwi ya nângânetâ ki keterakyinjimap. Otmu nâhât gurâ nângânetâ nahat otmu yawuâk nâhâlen biwiyenane ki kepeimai.

³⁹ Yejeâmâ manman kârikne mene sâam poropetelipne den kulemguwi ya haonmâ ârândân sâlikum ekma tatmai. Yawu gârâmâ yeje nâhât topne eknetâ keterahâkgât den yu poropetelipnane kulemguwi. Yu sâlikum henjenjumi mâne âlepne nâhât topne nângâm henjenjumbâi.

⁴⁰ Yamâ yeje manman kârikne mene sâam yan nâhât hâkân otmâ biwiyene nâhâlen ki katmai.

⁴¹ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne nâhât nângânetâ yahalâkgât ki gewan.

⁴² Yawu gârâmâ biwiyene Anitâhâlen ki ari kinmap ya emelâk nanjan.

⁴³ Yakât otmâ awonane âi sâam nihim hângânohomu gewan yakât nângânetâ ki bulâne otmu betnihim mansai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne enjatyeneâk otmâ yengâlen taka den ekyongomai lok yawuya yengât nângânetâ yahatmu buku otyinjimai.

⁴⁴ Yeje yehâhâlâk nanjanjetâ yahatmap. Yawu gârâmâ Anitâ iknak yekmu ârândân olâkgât ki nângâmai. Ya otmai yakât nângânetâ porap otmap. Gârâmâ nâhât den pat yamâ girawu nângânetâ bulâne otbuap?

⁴⁵⁻⁴⁷ Yejeâmâ nâhât den nângânetâ gemu bet pilâm nâhâlen biwiyene ki katmai. Yamâ nâne awonahât senjan kinmâ den âiân ki katyebom. Yakât yuwu sâamune nângânet. Moseje Anitâhât girem den kulemguop yamâ “lâum manmunne Anitâne tihitnenne otbuap.” yawu sâamai. Yawu gârâmâ nâhât topne nângânetâ keterahâkgât Moseje den ya kulemguop. Yakât otmâmâ Moseje den kulemguop ya yeje nângânetâ bulâne otmap mâne emelâk biwiyene nâhâlen katbâi. Yawu gârâmâ den ya nângânetâ porap otmap. Gârâmâ nâhât den pat yamâ girawu nângânetâ bulâne otbuap?” Yawu sâam ekyongomu pilâyekmâ opon kâmbukjambâ gem ariwin.

6

Lok 5000 ya Yesune sot kâsikum yingimu newi.

(Mataio 14:13-21 Mareko 6:30-44 Luka 9:10-17)

¹ Otmu yakât kaknan Galilaia dengân, kutne âlâmâ Tiweria dengân, Yesune yakât nombotgen ariwe sâam hon bawalipne menenekmu orowâk ariwin.

² Yâhâ emelâk Yesune mesek topne topne hengemyongop ya ekbi yakât otmâ arimunne lohimbî kinjitne orowâkne betnennan watnnekbi.

³ Watnneknetâ ari lohimbî ya pilâyekmâ Yesu orop pumne âlâen yâhâ tatbin.

⁴ Tatmâ Tihit tihit homban ya tâlâhuop yakât alahuwin.

⁵ Alahum tatmunne lohimbî dondâne watnnekma takawi ya Yesune yekmâ yuwu sâam Pilip âikuop. “Lohimbî dondâ takai yu wosapâ sot puluhum yingimunne nejetâ dopyenan otbuap?” sâam âikuop.

⁶ Yâhâ sot kâsikum yingimu nejetâ dopyenan otbuap ya nângâop. Yawu gârâmâ Pilipgât biwine girawu talop ya sâam tetemu nângânehât Pilip âikumu yuwu sâop.

7 “Âo, lohimbi dondâne taka tai. Yakât otmâ sot tipine iknjak iknjiâk nenomai yamâ tewetsenje pato pilâm sot puluhunom. Lok âlâne emetsenje nombolân yâhâp biwiñan âi tuhum hâmenje membuap yakât dop otbuap. Yakât otmâ gâne den yat yu lauhan menomgât dop bia.”

8 Yawu sâmu nengâlen gâtje âlâ, Simon Petoro imine, kutje Anderea sâmu, yâkne yuwu sâmu ekuop.

9 “Naom tipine âlâ taka tapne banja mome otmu injan yâhâp mem tap. Yawu gârâmâ girawu otne? Sot yune dopyenjan ki otbuap yukâ.” Yawu sâop.

10 Yawu sâmu Yesune yuwu sâmu eknongop. “Yene lohimbi yu ekyongonjetâ ge tatjet.” Yawu sâmu laujan mem lok yengât dowâmâ 5000 yawuya ekyongomunje ge tatbi.

11 Ge tatjetâ Yesune banja ya mem Anitâ mepaem motokmâ tipi tapi tuhum mem ningimu ârândânâk kâsikum yingimunje newi. Yâhâ injan gurâ yawuâk mem ningimu kâsikum yingimunje nejetâ dopyenjan olop.

12 Nejetâ dopyenjan otmu yuwu sâmu eknongop. “Sot nombotje tap ya bâlemapgât hâwurum saka sakaen mânujetâ giâk.”

13 Yawu sâmu hâwurum mânujmunje saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

14 Yesune kulem ya memu eknetâ sâtnje otmu yuwu sâmu alahu gulahu otbi. “Poropete âlâ hohetnenjan tetewuap sânetâ nângâm mambotmain ya yu mon?” Yawu sâwi.

15 Yawu sânetâ Yesune biwiyene ekmâ yâkne kutdâylene mem kânângânekmaihât nângâm pilâyekmâ gem ba pumne âlâen yâhâop.

Yesune to kakjambâ takaop.

(Mataio 14:22-33 Mareko 6:45-52)

16-17 Emet omoñ otmu Yesune in yawu ki âwurem takaopgât nenje yapâ pilâm Kapanaum kapiân arine sâmu dengân ginjan gewin.

18 Ge wanja mem arim tatmunje siru pato pilâmu to dondâ bâleop.

19 Yawu otmu puli kum tânâmgum arim tatmunje kilomita bâtnombot me nombolân konok dop yawu olop. Yawu otmu arimunje Yesune to kakjambâ takaop. Takamu ekmâ “wuânne takap?” sâmu ekmâ umutnenne ariop.

20 Umutnenne arimu Yesune nenekmâ yuwu sâop. “Nâ ninak takan. Yawu gârâmâ kingityenjahât ki otjet.” Yawu sâop.

21 Yawu sâmu tepnenne welâmjan gemu in yawu memunje wanjaen yâhâop. Wanjaen yâhâmu nenje in yawu ari kapi ya mewin.

22 Kapi pilâm tohowin yakât ambolipnaje emet han sâmu Yesuhât pâinmâ yuwu sâwi. “Oran wanja konohâk ekbin yamâ Yesu hoñ bawalipnaje yenjiâk mem ariwi.”

23 Yawu sâmu pâinbi. Otmu Tiweria kapi ambolipnaje Yesuhât pat nângâm wanja âlâlâ mem kapiyehembâ taka emelâk Kutdânenne sot mem yan Anitâ mepaem yingimu newi yanâk taka tatbi.

24 Taka Yesuhât pâinjetâ biatmu yanak wanja ya yâhâpne mem Kapanaum kapiân ari pâinbi.

Manman kârikjahât sot yakât amboje yamâ Yesu.

25 Wangayene Kapanaum kapiân karakmâ ge Yesu mem tetem yuwu sâmu âikuwi. “Wa, lok pato gâ amâti takaon.”

26 Yawu sâmu âikujetâ yuwu sâmu ekyongop. “Yaihât sâmune nângânet. Nâne kulem topne topne memune ekmâ topne ki nângâm heñgengumai. Yâhâ sot yingimune nejetâ tepylene pik sâop yakât nângâm pâinnekmâ takai.

27 Yakât yuwu sâmune nângânet. Sot nemain yanje kâlep ki tatmâ yâhâwuap. Yamâ tatmâ getek nâsukne pilâmap. Yakât otmâ sot nemain yakâlâk ki nângânomai. Yawu gârâmâ sot topne âlâ iknjiâk tap ya nem manman kârikje manmâ yâhânomai yakâlâk nângânomai.

Yawu gârâmâ Awoŋne Anitâŋe nâŋgânihimu ârândâŋ otmu âi sâŋ nihiŋ hâŋgânohomu ge yâkât sâtgât manman kârikŋahât sot yingiwom.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmu yuwu sâŋ âikuwi. “Anitâhât den lâune sâŋ girawu tuhunomgât naŋgat?”

²⁹ Sâŋetâ sâop. “Anitâŋe nâ hâŋgânohomu gewan. Yakât otmâ nâhâlen biwiyenŋe katmâ mannomaihât naŋgap.”

³⁰⁻³¹ Sâmu sâwi. “Emelâk tâmbâlipnenŋe lok ki manmaiâŋgen manŋetâ Anitâŋe himbimâmbâ sot âlâ, kutŋe mana sâŋ, yingimu nem manbi yakât topŋe miti pepaen yuwu tap. “Himbimâmbâ sot yingimu nem manbi.” Yawu tap. Yawu gârâmâ gâŋe kulem âlâ mendâ ekmunŋe âlâ kândâkdâ otmu den yat yu nâŋgâmunŋe bulâŋe otbuap. Wuân mendâ topge tetemu ekmunŋe bulâŋe otbuap.” Yawu sâwi.

³² Sâŋetâ sâop. “Anitâŋe himbimâmbâ sot bulâŋe yingimap yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Moseŋe himbimâmbâ sot bulâŋe ya ki mem tetem yingiop. Bia. Himbimâmbâ sot bulâŋe yamâ yiwerenŋe Awoŋnaŋe yingimu mansai.

³³ Sot bulâŋe yamâ Anitâŋe nâ hâŋgânohomu himbimâmbâ ge manman kârikŋe yingim mansan.”

³⁴ Sâmu sâwi. “Bâe. Lok pato, gâ den yat, yuâmâ sot ya haonmâ ârândâŋ ningirâ nem yâhânom.”

³⁵ Sâŋetâ sâop. “Manman kârikŋahât sot yan yuâmâ ninahât yan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe nâ kepeinekmâ mannomai. Yâhâmâ nâŋe mâmâŋe otyingimune manman kârikŋahât sot yakât yâhâpŋe ki po yingiwuap. Me manman kârikŋahât to yakât yâhâpŋe ki yekbuap.

³⁶ Yawu gârâmâ kulem topŋe topŋe memune yenŋe ekmâ topŋahât hâum pâpŋum nâhâlen biwiyenŋe ki kepeim mansai.

³⁷ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim manŋetgât Awoŋnaŋe meyekmu mansai. Meyekmu nâhâlen torokatmâ biwiyenŋe kepeinetâ ki betyongowom.

³⁸⁻⁴⁰ Awoŋnaŋe âi sâŋ nihiŋ himbimâmbâ hâŋgânohomu gewan. Gem yâkât tem lâum manmune lohimbi âlâ me âlâŋe nekmâ topne nâŋgâm heŋgenŋum nâhâlen biwiyenŋe kepeimai. Lohimbi yawu otmai yamâ nâŋe sâp patoen mumuŋambâ mem yahatyekmune manman kârikŋahât pat emelâk Anitâŋe kuyingimu tap yakât bulâŋe yingimu menomai.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu gârâmâ “sot bulâŋe yamâ Anitâŋe nâ hâŋgânohomu himbimâmbâ ge manman kârikŋe yingim mansan,” ya sâop yakât papatolipnenŋe nâŋgâŋetâ bâlemu yuwu sâŋ alahu gulahu otbi.

⁴² “Nenâmâ yâkât topŋe naŋgain. Yâhâmâ Yosep nanŋe yakâ. Âwâŋe mâmâŋe yetgât topyetŋe naŋgain. Gârâmâ wongât “Nâ himbimâmbâ gem mansan,” yap? Yakât nâŋgâmunŋe bâleap.” Yawu sâwi.

⁴³ Sâŋetâ sâop. “Kâmbukŋe. Nâŋgâm bâlenihinetâ ki ârândâŋ oap.

⁴⁴ Awoŋnaŋe hâŋgânohomu gewan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ meyekbuap yâkŋak nâhâlen torokatnomaini. Nâhâlen torokatmâ mannomai yamâ sâp patoen nâŋe mumuŋambâ mem yahatyekmune nâ orowâk tatmâ yâhânom.

⁴⁵ Emelâk emet inânŋan poropete âlâŋe den kulemguop ya yuwu tap. “Anitâ ikŋak denŋe lohimbi biwiyenŋan katmu nâŋgâŋetâ keterakbuap.” Yawu kulemguop. Den yakât bonŋe teteâkgât awoŋnaŋe denŋe lohimbi biwiyenŋan katmu nâŋgâŋetâ hâumu nâhâlen torokatmai.

⁴⁶ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe Awoŋnahâlen ki yâhâŋetâ den kâsikum yingimap. Yawu ki tap. Nâŋe konok Anitâ Awoŋne orop tatmâ yâkât sâtgât otmâ gewan.

⁴⁷ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim manmai yamâ manman kârikŋan mannomaihât pat kuyingimune tap.

⁴⁸ Yâhâmâ manman kârikŋahât sot yingimune nem manmâ yâhânomai.

49 Manman kârikjahât sot yakât yâhâpne torokatmâ sâwe. Tâmbâlipnenne lok ki manmaiângen manminiwi yan Anitâne himbimâmbâ sot âlâ, kutne mana sâw, ya yingimu nem gawi. Otmu ya gurâ emelâk mum metewi.

50 Gârâmâ himbimâmbâ manman kârikjahât sot yamâ nâ. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne nine hepne sunumne nemaineâmâ ki hiliwahonomai.

51 Yâhâ manman kârikjahât bulâne teteyingiâkgât nâne konok himbimâmbâ ge nine hepne sunumne yu yengât pat kuyingiwani yu yingimune nem manman kârikjan mannomai.” Yawu sâop.

52 Yawu sâmu Yura nengât papatolipnenne nângâm alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Lok yuâne ki orotne yap. Girawu otmâmâ ikne sunumne ya gahaeakmâ ningimu nenomgât yap? Ki orotne yukâ.” Yawu sâwi.

53 Yawu sâw alahugetâ Yesune yuwu sâw ekyongop. “Ninahât sâwune nângâgetâ ki keterakyingiap yakât âlâku sâwune nângâget. Nâmâ lok bulâne mansan. Yakât otmâ nine hepne sunumne yu ki nenomai yamâ manman kârikjan ki mannomai.

54-56 Yawu gârâmâ nine hepne sunumne yuâne manman kârikne yakât bulâne oap. Yakât otmâmâ lohimbi âlâ me âlâne nine hepne sunumne nem mannomai yamâ sâw patoen mumuambâ mem yahatyekmune biwinenne kepeiakmâ konohâk otmâ orowâk manmâ yâhânom.

57 Awoñne manman amboñne hângânohomu gewan. Yakât otmâ yâkât wâtjanâk kinmâ yâkne tatmap yakât dopneâk nâ gurâ mansan. Yâhâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne nine hepne sunumne yu nemai yen gurâ nâne manmâ yâhâwom yakât dopneâk manmâ yâhânomai.

58 Yawu gârâmâ emelâk tâmbâlipnenne sot âlâ, kutne mana sâw, newi yan manman kârikne ki ekbi. Yawu otmâ mum gawi. Yâhâ sâw yiwereñe yuâmâ nine hepne sunumne nenomai yamâ manman kârikjan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

59 Yesune Kapanaum yengât miti emetjan yâhâ den yu ekyongop.

Yesune manman kârikne yakât topne ekyongop.

60 Yesune nengât papatolipnenne yawu sâw ekyongomu yan lohimbine denne nângâne sâw yâkâlen torokatmâ manbi nombotñe alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Den yap yuâmâ nângâmunne umatne oap yakât otmâ yâkât den yu âlâne nângâwuap?” Yawu sâwi.

61 Yawu sâw hâkân otñetâ Yesune biwiyene ekmâ yuwu sâop. “Den yan yukât âlâne ki ekyongop? Girawuhât otmâ nângâgetâ umatne oap?”

62 Gârâmâ nâne hâmbâi himbimân âwurem yâhâwom nekmâ yanâmâ girawu nângânomai? Nângâgetâ bulâne otmu nâhâlen biwiyene katnomai me bia?

63 Yakât otmâ yuwu sâwune nângâget. Lohimbi âlâ me âlâne yene engatyenjak otmâ manman kârikjan mannomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heak yâkñak mâmâne otyingimu manman kârikjan mannomaihât dop tap. Yakât otmâmâ den yan yu nângâgetâ bulâne otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otyingimu biwiyene nâhâlen katmâ manman kârikne mannomai.

64 Yawu gârâmâ yengâlen gâtne nombotñe ki nângâgetâ bulâne otmap.” Yawu sâop. Yâhâ lohimbi nombotñe biwiyene Yesuhâlen ki katbi yâhâmâ emelâk topyene nângâop. Yâhâ lok âlâne Yesuhât betñehen kionbuap ya gurâ yawuâk emelâk topne nângâop.

65 Yakât nângâm yuwu torokatmâ ekyongop. “Emelâk ekyongoan ya âlâkuâk sâwune nângâget. Awoñne lohimbi âlâ me âlâ mem hewewen tuhuyekbuap yâkñak nâhâlen torokatnomai.” Yawu sâop.

66 Yawu sâopgât lohimbi nombotñe nângâgetâ umatne otmu pilâm âlâengen ariwi.

67 Arineta Yesune hoñ bawalipne kâiân yâhâp yuwu sâw eknongop. “Yen gurâ yawuâk pilânekmâ arine sâw oai me bia?”

68-69 Sâmu Petoroŋe sâop. “Kutdâ, gâŋe konok Anitâhât nanŋe bulâŋe manmâ manman kârikŋahât topŋe eknongorâ nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap. Gâhât topge emelâk nâŋgâwin yakât otmâ pilâhekmâ lok âlâhâlen ari denŋe lâum manman kârikŋan mannongât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

70 Yawu sâmu yuwu sâm eknongop. “Bulânâŋâk nâŋe konok meyekban. Yawu gârâmâ weke bâleŋe ya yeŋgât amboyenŋe kutŋe Satan sâm yâkŋe yeŋgâlen gâtŋe âlâhât biwiŋan kionŋu yâkât tem lâum mansap.” Yawu sâop.

71 Yâhâ Yesuŋe den sâop yaŋe bukunenŋe Yurasi, Simon nanŋe, yamâ Karioto kapi amboŋe ya miop. Yâkŋe gâmâlâk Yesuhât betŋehen kionbuap yakât.

7

Anitâhât sâtgât otmâ Yesuŋe den kâsikum yinŋiminiop.

1 Otmu yakât kakŋan Yura nengât papatolipnenŋaŋe Yesu kune sâm otbi. Yawu otŋetâ yaŋak Yuraia hân panmâ kapi tipi tapi Galilaia hânân tatmâ arap ya yeŋgâlen ari den kâsikum yinŋim manop.

2 Yan ari manmu tâmbâlipnenŋaŋe selep tuhuminiwi yakât hombaŋ ya tâlâhuop.

3-5 Otmu Yesu imilipŋaŋe denŋe nâŋgâŋetâ nahat otmu yuwu sâm ekuwi. “Selep tuhuminiwi yakât hombaŋ tâlâhuap. Yakât otmâ lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe Yerusalem kapi patoen menduhuakmâ heronŋe otnomai. Gâŋe yan kulem mendâ lohimbiŋe eknomaihât kapi yu pilâm Yuraia hânân ari. Yan ari lohimbi nombotŋaŋe gâhât den nâŋgâne sâm otmâ mansai ya senyeŋan kulem âlâlâ mendâ ekmâ gâhât den pat sâm haok tuhunomai. Lohimbi kerekŋe gâhât nâŋgâŋetâ yahalâkgât gâ tetekŋan kinmâ kulem mendâ eknomaihât nanŋain. Gârâmâ kapi tipi tapi yuânâk manbuat yamâ girawu otmâ kutge pato otbuap?” Yawu sâwi.

6-8 Sâŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Yeŋe eŋgatyenâŋak otmâ yu me ya âlepŋe otmai. Yakât otmâ Yerusalem kapi patoen yâhâ hombaŋ ekne sâm âlepŋe ekmâ heronŋe otnomai. Heronŋe otŋetâ yanâmâ nengât papatolipnenŋaŋe yekmâ ki kuk otyinŋinomai. Yâhâ nâmâ eŋgatneâk ki otman. Awoŋnaŋe sâm nihiop ya watmâ otman. Yakât otmâ lohimbiŋe orotmemeyenŋe bâleŋe otmai yakât kuk otnihimai. Yawu gârâmâ nine topne tetemu eknomaihât sâp ki tâlâhuap. Yakât otmâmâ ki yâhâwom. Gârâmâ yeŋeâmâ âlepŋe hombaŋ ari ekŋet.” Yawu sâop.

9 Yawu sâmu imilipŋaŋe pilâm yeŋiâk ba ariwi.

10 Pilâm arinŋetâ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe menenekmu belâŋen watyekmâ yâhâwin.

11 Yâhâmunŋe lohimbiŋe menduhuakmâ sot um nem heronŋe otbi yan Yura nengât papatolipnenŋaŋe Yesuhât pâinbi. Pâinmâ “Yesu wosapâ tap?” sâm âiyongom yâhâm gewi.

12-13 Âiyongom yâhâm geŋetâ lohimbi dondâŋe kiŋgityenâhât otmâ Yesuhât den lohotŋan alahu gulahu otbi. Alahum hionakmâ nombotŋaŋe yuwu sâwi. “Yesuŋe âilonŋo tânnongom mansap,” sâwi. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ sâwi. “Bia. Yâkŋeâmâ lohimbi kâityongomu mâtâp tâpikgum otmâ hilipgumai,” sâwi.

14 Otmu hombaŋ ya tânâmgumu Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ lohimbi kinbi ya den kâsikum yinŋiop.

15 Den kâsikum yinŋimu papatolipnenŋaŋe ekmâ pârâk pilâm yuwu sâwi. “Yâhâmâ ekap emetŋan ki yâhâop. Yawu gârâmâ miti yap yuâmâ girawu nâŋgâmapgât yap?” Yawu sâwi.

16 Yawu sâŋetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Den yan yuâmâ nine den bia. Anitâŋe hâŋgânnohomu ge yâkât sâtgât otmâ denŋe ekyongoan.

17 Yakât otmâ nine eŋgatnaŋak ki otman ya lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhât tem lâumaineâmâ nâŋgâm heŋgeŋgumai.

18 Lok âlâ me âlâŋe yeŋahâk den ekyongomai yaŋeâmâ lohimbiŋe nâŋgâyinŋinŋetâ yahalâkgât den ekyongomai. Yâhâ nâmâ Anitâ orop biwinetŋe konohâk otmu âi sâm nihim

hângânnohop. Hângânnohomu gewan yâkâlâk nângânetâ yahalâk nângâm uwawapne bia tuhum manmâ den imbiâk ki sâman.

¹⁹ Yawu gârâmâ yeje gurâ Mosenje girem den kulempuop ya kerek ki lâumai. Yakât otmâ topne girawuhât otmâmâ nâ nohone sâm oai?” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâm ekyongomu lohimbi kinbiye yuwu sâwi. “Main, wonânne gohone sâm oai? Gâmâ weke bâlenaje mângâhehku biwihe hâlim milim otmu yat.”

²¹ Sânetâ sâop. “Nâmâ tatmâ nângâ nângâ sâpnan lok pareje âlâ henjenguwan. Henjengumune kulem ya eknetâ sâtnje olop yakât nângânetâ bâleap.

²²⁻²³ Nâje otmune ki bâleop. Yakât yuwu sâmune nângâm henjengujet. Tâmbâlipnenne hâkyenahât torehenjan undip tuhuangiminiwi ya yeje torokatmâ otmâ yâhânomaihât Mosenje girem den kulempuop. Yakât otmâmâ girem den lâuain sâmai yamâ tatmâ nângâ nângâ sâpnan nanlipyene ihilâk hâkyenahât torehenjan undip tuhuyingimai. Yawu gârâmâ nâje gurâ tatmâ nângâ nângâ sâpnan lok pareje henjenguwan yakât topne girawuhât nângânetâ bâleap.

²⁴ Lok âlâ me âlâne otmai memai ya yejeâmâ kakneâk kakneâk ekmâ yakât sâmai. Wongât otmai memai ya ki ekmâ nângâm henjengum sâmai. Yakât nângâmune ki ârândân oap.” Yawu sâop.

Kapi ambolipnaje Yesuhât nângâm biwi yâhâp otbi.

²⁵ Yawu sâmu Yerusalem kapi ambolipne nombotnaje yuwu sâwi. “Lok yuâmâ papatolipnenne kune sâm oai.

²⁶ Lok yuâmâ teteknanâk kinmâ den kâsikum yingim mansap. Yakât otmâmâ wongât papatolipnenne ki kuwangim mansai? Anitâne hângângumu giop yawu nângâm yakât ki kuwangimai mon?

²⁷ Yâhâ Anitâne hângângumu gewuap yâkât hep torehenlipne ki nângânom. Otmu topne yamâ hâum pâpgunom. Yâhâ Yesuhât hep torehenlipne yengât hârok nângâyingian. Yakât otmâ Anitâne ki hângângumu giop yawu oap.” Yawu sâwi.

²⁸ Yawu sânetâ Yesune opon kâmbuknan yâhâ den kâsikum yingim yuwu sâm ekyongop. “Bulânanâk yeje hep torehenlipne yengât nanjai. Yamâ benje nâhât topne nângâm hâum pâpguai. Nâmâ nine engatneâk otmâ ki gewan. Manman bulânahât ambonaje hângânnohomu gewan. Yamâ benje yâkât topneâmâ yeje ki nanjai.

²⁹ Nâmâ yâkne hângânnohomu gewan yakât otmâ yâkât topne nângâm henjenguan.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâmu papatolipnenne nângânetâ bâlemu mem pâi emetjan katne sâm otbi. Yawu gârâmâ mumbuapgât sâp kalop ya ki tâlâhuop yakât membâihât dop ki olop. Yakât otmâ pilâwi.

³¹ Yawu gârâmâ lohimbi nombotnaje denne nângânetâ bulâne otmu alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Yesune kulem topne topne mem gap ya Anitâhât hon bawañe âlâ hângângumu ge tihitnenne otbuap sâmai yan wangim âlâlâ ki membuap.” Yawu gârâmâ lok sâmai ya bulânanâk Yesu sâm yâkâlen biwiyeñe katbi.

³² Otmu lohimbi nombotnaje yawu sâm alahu gulahu otñetâ Parisaione nângânetâ bâlemu yakât hotom uminiwi yengâlen arinetâ den hikum Yesu mem pâi emetjan katne sâm tembe lâulipyene hângânyongowi.

³³ Hângânyongonetâ Yesuhâlen arinetâ yuwu sâm ekyongop. “Nâ yen orop sâp tâlâwâk manmâmâ hângânnohomu takan yâkâlen âwurem ariwom.

³⁴ Âwurem arimune pâinneknomai. Yawu gârâmâ ariwom yan gurâ yeje arinomaihât mâtâp âlâ ki tap. Yakât otmâ yâhâpne ki neknomai.” Yawu sâop.

³⁵⁻³⁶ Yawu sâmu yâkne yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Pâinneknomai yan ki neknomai. Otmu ariwom yan gurâ arinomaihât mâtâp ki tap,” yap. Yakât otmâ wosaken arimu yan pâinmâ ki mem tetenom? Anitâhât dengât pâp gumai yengâlen emelâk bukulpnenne

den kâsikum yingim mansai. Ya orop ari mannomaihât yap me wosaken ariwuapgât yap?” Yawu sâwi.

³⁷ Otmu selep tuhuminiwi yakât homban ya bia otbe sâm otmu yan lohimbi kerekne menduhuakmâ kai toka pato otminiwi. Yâhâ menduhuakbiân Yesu ye yahatmâ kinmâ yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi âlâ me âlâ manman kârikjahât to yakât yeksap yamâ nâhâlen ga nenjet.

³⁸ Emet inânjan poropete nombotjane den âlâen hâum kulemgumi yakât topne yuwu tap. “Lohimbi âlâ me âlâne nâhâlen biwiyenane kepeim mannomai yamâ biwiyenambâ manman kârikjahât to ya hindakmâ hirik hirik sâm imbuap.” Kulemgumi yakât topne yawu tap.” Yawu sâop.

³⁹ Yesu den yu sâop yamâ tohât ki sâop. Yâhâ Yesu himbimân ki âwurem yâhâopgât otmâ Anitâne Wâtgât mâmâjahât Heak ki hângângumu giop. Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ nenje biwi nângân nângânnenje Yesuhâlen katmunje yanâmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne nengâlen ge mâmâne otningimap yakât sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu nângâm lohimbi nombotjane yuwu sâwi. “Yamâ poropete pato takawuap sâmain ya mat takamu eksain”

⁴¹ Yâhâ nombotjaneâmâ yuwu sâwi. “Bulâjanâk Anitâne lok yu ye tihitnenje olâkgât hângângumu ge mansap.” Yawu sâwi. Yawu gârâmâ nombotjaneâmâ nângâm hilipgum yuwu sâwi. “Bâe, Yesu yuâmâ Galilaia amboje.

⁴² Yamâ Anitâne lok âlâne tihitnenje otbuapgât hângângumu gewuap yamâ Dawitihât senân gâtne. Otmu Betelem kapiân tetewuap. Yâkât topne yawu miti pepaen kulemgumi tap. Yakât otmâ Yesu yuâmâ Anitâne ki hângângumu giop, yawu eksain.” Yawu sâwi.

⁴³ Yesuhât topjahât yawu sâm alahum hionakbi.

⁴⁴ Yâhâ nombotjaneâmâ pâi emetjan mem katne sâm otjetâ umatne otmu pilâwi.

Parisaionje Yesuhât nângâm betbanjiwi.

⁴⁵ Yawu otjetâ Parisaio otmu hotom uminiwi yengât tembe lâulipyenane purik sâm kunlipyenane yengâlen arinetâ yuwu sâm âiyongowi. “Yen wongât Yesu ki mem takai?”

⁴⁶ Sânetâ sâwi. “Yâkne den sâmu nângâmunje âlâ kândâkdâek otmu yanak inâk takain. Yâhâmâ topne ikniâk.” Yawu sâwi.

⁴⁷ Yawu sânetâ Parisaionjeâmâ yuwu sâwi. “Bâe, Yenâmâ denje nângânetâ biwiyene gulip oap.

⁴⁸ Nenneâmâ denje nângâmunje porap otmap. Otmu kunlipnenane nângânetâ nahat otmap. Yakât otmâ nenâmâ biwinenje alitmâ mansain.

⁴⁹ Yamâ lohimbi inje mansai yane Mosehât girem den ki nângâm hejengumai. Yakât otmâ Anitâne hem nâpumân pilâyekmu ge matne umatne menomai.” Yawu sâwi.

⁵⁰ Yawu sânetâ yâk yengâlen gâtne âlâ, kutne Nikotemo sâm, yâhâmâ emelâk Yesuhâlen arimu den huhuowot. Yâkne yuwu sâm ekyongop.

⁵¹ “Mosehât girem den âlâ yuwu tap. “Lok âlâne ikne topne ki sâm tetem sârereakmuâk yâkât tosa yakât sâm hârewanjinomgât dop âlâ ki tap.” Den yawu tap yakât nenje Yesuhât in yawu sâm hârewanjinunje ki ârândân otbuap.” Yawu sâop.

⁵² Yawu sâmu bukulpjane nângâm bâlewanjim yuwu sâwi. “Bâe, gâmâ Galilaia ambolipne yengât nângârâ yahatmap yukâ. Emelâk miti pepaen kulemgumi ya sâlikum yuwu ekbuat. Anitâne Galilaia amboje âlâ poropete âi ki sâm wanmap.” Yawu sâwi.

⁵³ Yawu sâm gem iton galon otmâ emetyenehen ariwi.

8

Yesuhâlen biwinenane kepeinom yanâmâ den âiân ki katnenekbuap.

¹ Otmu Yesu ye Yerusalem kapi pilâm gem Oliwa pumjan yâhâop.

² Emet han sâmu kapiân âwurem ari opon kâmbuknan yâhâmu lohimbî kinjîtne orowâkne denne nângâne sâmu menduhuakbi. Menduhuaknetâ den kâsikum yingiop.

³ Den kâsikum yingimu yanâmâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yane imbi âlâne lokne betnehen kionmu mem tetewi. Imbi ya dâim Yesuhâlen den âiân katne sâmu ariwi. Otmu Yesune den sâmu hilipgumu topne mem tetenom nângâwi.

⁴ Ari yuwu sâmu âikuwi. “Lok pato, imbi yuâmâ lokne betnehen kionmu mem teteain.

⁵ Yawu gârâmâ imbi âlâ me âlâne loklipeye betnehen kionmai yamâ kâtnak yongomunne munomaihât Mosene girem den âlâ kulemgup. Bâin, gâneâmâ girawu nanjat?”

⁶ Yawu sânetâ Yesune den nângânâk tatmâ bânnehan hânân kulemgup.

⁷ Kulemgum tatmu witgum âikuwetâ kuwihakmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yengâlen gâtne âlâ tosanje bia yane topne katmâ imbi yu kumu yan yen hârokne kunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmu yâhâpne yawuâk den nângânâk tatmâ hânân kulemgup.

⁹ Yawu sâmu nângânetâ umatne otmu angoân kunlipeyane sâmu yahatmâ kulet sâmu ariwetâ ariwetâ lok ya hârok arim tinj pilâwi. Arim tinj pilânetâ imbi yamâ Yesu orop yetniâk kinowot.

¹⁰ Kinmutâ Yesune kuwihakmâ yuwu sâmu ekuop. “Wa tou. Den âiân katgekne sâmu oai ya wosapâ arai?”

¹¹ Sâmu sâop. “Lok pato, lok ya hârok arai.”

Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ nâne gurâ otdâ bâleap yakât den âiân ki katgekbomgat nanjan. Yawu gârâmâ gâne otdâ bâleap yamâ yâhâpne ki otbuat.” Yawu sâop.

Yesune lanjinjan katnenekmu tatmain.

¹² Yesune ekumu arimu lohimbî kinbi ya iknan hâmu yuwu sâmu ekyongop. “Nâ hanjan kulemnan lohimbî mansai yengât lanjinne otmâ mansan. Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâne nâhâlen biwiyenane kepeinomai yamâ sâmune lanjinne biwiyenjan pilâmu omon bâlenjambâ ga manman kârikjahât pat otmai.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâmu Parisaionje yuwu sâmu ekuwi. “Gâ gikgahâlâk mepaeakmâ sâmu tat. Yamâ nângâmunne bonje ki oap.” Yawu sâwi.

¹⁴ Sânetâ sâop. “Nâmâ wosakembâ gewan yakât topne nanjan. Me wosaken âwurem ariwom yakât topne gurâ nângâm henjenguan. Yawu otmâ nâ ninahât topne sâmu tetemune bonje otmap. Yawu gârâmâ yeneâmâ nâhât topne ki nângâm henjenguai. Yakât otmâ den yai yu nângâmunne ki dopnan oap.

¹⁵ Yen gurâ lokgât nângân nângân watmai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât den sâmu hâreyingine sâmu otmaiân topyene kakneâk kakneâk nângâm sâmu hâreyingimai. Yâhâ nâmâ lok âlâ me âlâhât ki sâmu hâreyingiman.

¹⁶ Yawu gârâmâ sâmu hâreyingim mansan mâne Awoŋnane âi sâmu nihim hanngânnohomu gewan yakât sâtgât sâmu hâreyingimune bonje otbâp.

¹⁷ Yakât topne nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângânet. Mosene girem den âlâ kulemgup ya yuwu tap. “Lok âlâ me âlâne ikniâk bukulpne yengât topyene teteâkgât sâmu hâreyingiwuapgat dop ki tap. Lok yâhâp me amon yane denyene hikunomai ya lâuakmâ konok otmap yamâ nângânetâ bonje otbuat.” Yawu tap.

¹⁸ Yakât ninahât topne yuwu sâmune nângânet. Awoŋnane hanngânnohomu gewan yâku yawuâk nâhât topne teteâkgât mâmâne otnihimu kulem topne topne memune ekmâ gamai ya.” Yawu sâop.

¹⁹ Sâmu sâwi. “Âwâhe wosaken mansap? Ya sârâ nângâne.” Sânetâ sâop. “Yene nâhât topne ki nanjai. Gârâmâ Awoŋnahât topne gurâ ki nanjai. Yawu gârâmâ nâhât topne nanjai mâne Awoŋnahât topne nângâwanjimbâi.” Yawu sâop.

²⁰ Otmu opon kâmbukņe kâlehen tewetsenņe katņetâ geminiop yan lohimbi menduhuakņetâ Yesuņe den kâsikum yingiop. Sâp yan Parisaio yawu sâm ekyongop. Yawu gârâmâ Yesu pâi emetņan mem katnehât nâņgâwi yamâ mumbuapgât sâp ki tâlâhuop yaņak ki mewî.

Yesuņe Himbim Âwâņahât sâmu ki nâņgâņetâ keterahop.

²¹ Yesuņe yâhâpņe yuwu sâm ekyongop. “Nâ pilâyekmâ ariwom. Arimune yen munomaiân yanâmâ nâ ki neknomai. Ki nekmâ yan orotmemeyenē bâlēņe tâtâem otņetâ yakât matņe umatņe kâpekyingimu hiliwahonomai. Yâhâ nâ ari manbom yan yen gurâ watnekmâ ari mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Nâ ari manbom yan yen gurâ watnekmâ ari mannomaihât dop âlâ ki tap,” yawu yap. Yamâ girawuhât yap? “Hiwawakbom” sâmu nâņgâm yap mon?” Yawu sâwi.

²³ Sâņetâ sâop. “Nâmâ himbimâmbâ gewan. Yenâmâ hân yuân tetem manmâ gai. Yawu gârâmâ nine topne âlâ, ikņiâk tap. Yenâmâ hân lok bâlēņe.

²⁴ Yeņe orotmemeyenē bâlēņe tâtâem otņetâ yakât otmâ matņe umatņe kâpekyingimu hiliwahonomai. Yawu gârâmâ awoņnaņe hâņgânohomu ge manman amboņe mansan. Yakât nâhâlen biwiyenē katmâ orotmemeyenē kiņgoņ bet pilânomai yamâ ki hiliwahonomai.” Yawu sâop.

²⁵ Sâmu lauyeņe butelim yuwu sâwi. “Gâ wuân lok kinmâ yu yat?”

Sâņetâ sâop. “Emelâk ekyongoan ya.

²⁶ Yakât otmâ nâ yeņgât topyenē sâmu tetem den âiân katyebomgât dop tap. Yawu gârâmâ hâņgânohopņe yu me ya otmap yamâ bulâņanâk. Yakât otmâ yâkât den yawuâk ekyongoman.” Yawu sâop.

²⁷ Yawu gârâmâ Yesuņe Himbim Âwâņahât ekyongop yamâ ki nâņgâņetâ keterahop.

²⁸ Yakât den âlâ yuwu sâmu ekyongop. “Yeņeâmâ nâ lok bulâņe howanân nohom kânâņgâneknomai ya ekmâ nâ manman amboņe mansan yakât topņe nâņgâņetâ bulâņe otmu keterakyiņgiwuap. Otmu Awoņnaņe den sâmu nihiop yawuâk ekyongom gan ya nine eņgatneâk ki otman ya gurâ nâņgâm heņgeņgunomai.

²⁹ Hâņgânohomu gewan yâk orop biwinetņe kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwaņgimune nekmu ârânâdâņ otmap. Yakât otmâ ki betnohomap.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâmu lohimbi dondâņe den sâop ya nâņgâņetâ bonņe olop.

Parisaioņe Awarahamgât sen manbi.

³¹⁻³² Nâņgâņetâ bonņe otmu benņe yuwu sâmu ekyongop. “Yiwereņe biwiyenē hewewen otmu nâhât den nâņgâņetâ bulâņe oap. Yawu nâņgâm yâhânomai yanâmâ meyekmune nâhât hoņ bawalipne bulâņe otnomai. Yawu otmâ Anitâhât topņe nâņgâņetâ bulâņe otmu holanyekbom.” Yawu sâop.

³³ Sâmu sâwi. “Bâe, nenâmâ Awarahamgât sen mansain. Gârâmâ lok âlâ me âlâņe ki menenekņetâ hoņ bayiņgim mansain. Yakât otmâ topņe girawuhât otmâ “holanyekbom,” yat? Den yat yakât nâņgâm hâum pâpguain.” Yawu sâwi.

³⁴ Sâņetâ sâop. “Nâņe den bulâņe ekyongomune nâņgâņet. Lok âlâ me âlâņe orotmemeyenē bâlēņe otmaiņe yeņe wâtyeņanâk kinmâ ya bet pilâm manman âiloņgoân torokatmâ mannomaihât dop âlâ ki tap. Orotmeme bâlēņe ya tâtâemâk otmâ manmâ manman bâlēņahât amboņe ya hoņ bawaņginomai.

³⁵ Yakât topņe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nâņgâņet. Lok âlâhât nanņe âwâņe orop haoņmâ ârânâdâņ manmâ yâhâromawot. Yawu gârâmâ âwâņahât hoņ bawalipņe gurâ hâmbâi pilâyekmâ ondop yeņgâlen ari hoņ bayiņgim mannomai.

³⁶ Yawu gârâmâ nâņeâmâ Anitâhât nanņe mansan. Gârâmâ nâņe holanyekbom yamâ manman bâlēņahât amboņe hoņ ki bawaņginomai.

³⁷ Yen nombotjañe Awarahamgât sen mansain sâñetâ ya nanjan. Yawu gârâmâ nâhât den nângâñetâ gemu bet pilâm nâhâitje kumunje muâk sâmai.

³⁸ Nâmâ Awoñne orop biwinetjan den tatmap yamâ tâñ tâñâk ekyongom gaman. Yâhâ yeñeâmâ amboyeñahât sât lâum yu ya otmâ mansai.” Yawu sâop.

³⁹ Yawu sâmu yuwu sâm ekuwi. “Nenâmâ Awarahamgât sen.” Sâñetâ sâop. “Yenâmâ Awarahamgât sen bulâñe mansai mâne yâkñe olop miop yawuâk watmâ manbâi.

⁴⁰ Anitâñe den bulâñe eknohomu nângâm gewan yawuâk ekyongoman. Yâhâ yeñeâmâ ya nângâmâk tatmâ tatmâ nâ nohoneâk nângâm manmai. Yeñe oai yu Awarahamñe olop ya lâuap.

⁴¹ Yamâ yeñeâmâ amboyeñe olop yawuâk otmâ manmai.” Yawu sâop.

Sâmu sâwi. “Imbi kondarâñe ki menenekñetâ san mansain. Awoñnenñeâmâ Anitâ ikñe konok tap.”

Parisaioñe manman bâleñe amboñahât tem lâuminiwi.

⁴² Sâñetâ sâop. “Nine engatneâk otmâ ki gewan. Anitâñe hângânnohomu ge mansan. Yakât otmâmâ âwâyeñe Anitâ mâneâmâ nâhât den nângâm buku otnihimbâi.

⁴³ Yawu gârâmâ nâñe den ekyongomune nângâñetâ umatñe otmu pilâmai. Yakât otmâ den sâmune nângâñetâ biwiyeñan ki hâuyekmap.

⁴⁴ Âwâyeñe Satan manman bâleñahât amboñe, yâkât tem lâunehât nângâmai. Otmu kândikum emelâk orotmeme kiñon otmâ gawiñeâmâ yâkâlen kândiwahom otñetâ bâlem gamap. Yâhâmâ manman âlepñan ki manmâ gaopñak manmâ gamap. Yâhâmâ perâk yakât mâmâñe pato oapgât ikñe engatñeâk watmâ kâityongomap. Yawu gârâmâ orotmeme âlepñe otbuapgât dop âlâ ki tap.

⁴⁵ Yawu gârâmâ yenâmâ yâkât tem lâum mansaihât nâñe den bulâñe yan yuâmâ nângâñetâ nahat otmap.

⁴⁶ Yâhâ yeñgâlen gâtñe âlâñe den âiân katnekmâ tosa orop mansap sâm nâhâlen gâitbuapgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ nâñe den bulâñe ekyongoman yamâ topñe girawuhât otmâ nângâñetâ paha den otmap?

⁴⁷ Lok âlâ me âlâñe Anitâhât pat manmai yañe yâkât denñe haonmâ ârândân lâumai. Yâhâ yenâmâ Anitâhât pat ki manmai. Yakât otmâ nâhât den hâkâñ otmâ pilâmai.” Yawu sâop.

Awaraham ki manop yapâek Yesuñe tatmâ gamap.

⁴⁸ Yawu sâmu yuwu sâm bâlewanjiwi. “Bâe, Gâmâ Samaria kapi amboñe. Yakât otmâ weke bâleñe nângân nângânge mem hâlim tuhumu den yu yat.” Yawu sâwi.

⁴⁹ Sâñetâ sâop. “Nâ weke bâleñe ki mângâenekmu den sâman. Nâmâ Awoñne ewe katmâ tem lâuwanjiman. Yâhâ yeñeâmâ nâ ki ewe katnekmâ tem lâunihim mansai.

⁵⁰ Yawu gârâmâ lohimbñe ewe katneketgât ki nanjan. Awoñne Anitâ ikñiâk nângânihim lohimbñe ewe katnekmâ tem lâunihinetgât nângâmap.

⁵¹ Yakât otmâ den bulâñe ekyongomune nângâñet. Lok âlâ me âlâñe nâhât tem lâunihim manmai yañeâmâ manman kârikñan mannomai.” Yawu sâop.

⁵²⁻⁵³ Sâmu sâwi. “Bâe, Awarahamâmâ emelâk muop. Otmu poropete ya gurâ emelâk muwi. Yâhâ gâñeâmâ “nâhât tem lâum mannomaiñeâmâ manman kârikñan mannomai,” yawu yat. Yawu sâmu muwi ya yeñgât kunyeñe mansan yawu nângâmat. Ya ki orotñe. Yakât otmâ bulâñanâk weke bâleñe mângâehekmu biwi hâlim oat yawu nanjan. Gâ yawu sâmu mepaeaksat yakât nângâmunje dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

⁵⁴ Sâñetâ sâop. Nâñe nine mepaeaksan mâne nângâñetâ porap otbâp. Yawu gârâmâ Awoñne hângânnohomu gewan yâkñeâmâ mâmâñe otnihimu kulem topñe topñe memune ekñetâ yahatmap. Yâhâ yeñeâmâ Awoñnahât topñe ki nângâm “Anitâ Ambonenne” sâmu imbiâk kunmai.

⁵⁵ Nâjeâmâ yâkât topne nângâm henjenguan. Yawu gârâmâ “ki nângâwanjian,” sâman mâne lok perâkne otmâ den membâm. Yeje den mem lohimbi kâityongomai yakât dopneâk otbâm. Yawu gârâmâ nâmâ yâkât topne nângâm henjengum tem lâuwanjimune ârândânj otmap.

⁵⁶ Tâmbâyeje Awarahamne nâ tetem âi tuhumune bulâje tetemu ekbehâlâk nângâm nâhâlen biwiñaje kepeim herone otmâ manop.” Yawu sâop.

⁵⁷ Sâmu sâwi. “Bâe, Awaraham ya emelâhâk manop. Yâhâ gâmâ sihan mansat. Yawu gârâmâ girawu otmâ Awarahamgât topne nângâm yu yat?” yawu sâwi.

⁵⁸ Sâñetâ sâop. “Nâ ninahât topne sâm tetemune nângâñet. Embâñân Awaraham ki manop yapâek tatbanjak tatmâ gawanjak tatmâ gaman.” Yawu sâop.

⁵⁹ Yawu sâmu nângâñetâ bâlemu “O, Anitâ konok embâñân talopñak tatmâ gamap.” Yawu nângâm kât lâum kune sâm otñetâ misiñgurakmâ opon kâmbukñambâ yok pilâm gem ariop.

9

Lok âlâ senje bok sâsâje Yesuje henjenguo.

¹⁻² Otmu hilâm âlâen tatmâ nângâ nângâ sâp yan nen Yesuhât hoñ bawalipne mâtâwân ariwin. Ari lok âlâ senje bok sâsâje ekbin. Lok yamâ mâmâñahât tepñambâ yawuâk teteop. Ekmâ yuwu sâm Yesu âikuwin. “Kutdâ, lok yuâmâ âlâhât toсахât otmâ mâmâñahât tepñambâ senje bok sâsâje yuwuâk teteop. Ikne orotmeme bâleje yakât me âwâje mâmâje yetgât tosa yakât yu olop?”

³ Yawu sâm âikumunje yuwu sâop. “Ya bia. Ikne orotmemeje bâleje me âwâje mâmâje yetgât toсахât bia. Yawu gârâmâ Anitâhât wâtñan kinmâ henjengumune ekñetâ âlâ kândâkdâ olâkgât mâmâñahât tepñambâ yuwuâk teteop.

⁴⁻⁵ Yakât nângâñetâ teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Nâje kulem topne topne mem den ekyongomune yan lanññaje biwiyeñan pilâmu hañ sâyiñgimap. Yakât otmâmâ nâ hângânnohomu gewan yâkne mâmâje otningimu tem lâuwanjim manmunje yan lohimbiñe yâkât wâtñahât bulâje ya eknomai. Yawu gârâmâ hâmbâi katyekmâ arimune yan omoñ sahakmu âi tuhunomaihât dop ki otbuap.”

⁶ Yawu sâm hân mem tâpgum golañgumu toâk toâk otmu lok yakât senñan lâwâlem yuwu sâm hângânguop.

⁷ “Gâ arimâmâ Siloam dengânân senge hâmehe piriakbuat.” Yawu sâop. Otmu kut Siloam yakât topneâmâ yuwu, “hângânnohop” yawu. Yawu sâm hângângumu ari to piriakmu senje suk sâmu ehop.

⁸ Yawu otmâ âwurem arimu bukulipne otmu lohimbi emelâk topne nângâminiwiñe ekmâ yuwu sâwi. “O, lok senje bok sâsâje mâtâp ginñan tatmâ ulitnongomap ya yu mon?” Yawu sâm alahuwi.

⁹ Nombotñaje sâwi. “Lok ya yukâ,” sâwi. Yâhâ nombotñajeâmâ sâwi. “Bia, lok yuâmâ lok yai yawuya,” sâwi.

Yawu sâñetâ lok ya ikñahâk yahatmâ sâop. “Yai, yamâ nâ yukâ.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu ekyongomu yuwu sâm âikuwi. “Gâ girawu otmâ senge hâreakmu eksat?”

¹¹ Sâñetâ sâop. “Lok âlâ, kutne Yesu sâm, yâkne hân mem tâpgum golañgum sennan lâwâlem yuwu sâm eknohoap. “Gâ Siloam dengânân ari senge hâmehe piriak.” Yap yawuâk watmâ ari piriakmune senne hâreakmu eksan.”

¹² Yawu sâmu âikum sâwi. “Lok ya wosapâ tap?” sâwi. Sâñetâ “Nâ ki nanñan,” sâop.

Parisaione âi pâi tuhuwi.

¹³⁻¹⁴ Yawu gârâmâ Yesuje tatmâ nângâ nângâ sâpñan lok ya henjenguo. Yakât otmâ lok nombotñe ekmâ kinbiñe lok ya mem den âiân katne sâm Parisaio yeñgâlen dâim ariwi.

¹⁵ Dâim arinjetâ Parisaioŋe girawu otmâ senŋe hâreakmu ehop yakât âikuwi. Âikuŋetâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yesuŋe hân mem tâpgum golaŋgum sennan lâwâlemu yaŋak ari Siloam dengânân piriakmune senne hâreakmu eksan.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmu Parisaio nombotŋaŋe yuwu sâwi. “Yesuŋe tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋan hân mem tâpgum golaŋguop yamâ âi miop yawuhât dop oap. Yakât otmâ ekmunŋe Anitâŋe ki hâŋgâŋgumu giop oap.” Yawu sâwi. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâwi. “Orotmeme bâleŋe otmâ manmap mâne kulem yuwuya ki membâp.” Yawu sâŋ hioŋakbi.

¹⁷ Hioŋakmâ yaŋak witgum lok ya yuwu sâŋ âikuwi. ““Mem sennan lâwâlemu hâreakmu eksan,” yat. Yakât otmâ topŋe tipŋe nâŋgâwaŋgiat ya sârâ nâŋgâne.” Yawu sâwi.

Sâŋetâ sâop. “Yâhâmâ Anitâhât sâtgât heŋgemnohop yakât ekmune poropete oap.” Yawu sâop.

¹⁸ Yâhâ Parisaio nombotŋaŋe senŋe hâreakmu ehop yakât den pat nâŋgâŋetâ ki bulâŋe olop. Yakât otmâ topŋe yâhâpŋe sâŋetâ nâŋgâne sâŋ âwâŋe mâmâŋe yuwu sâŋ âiyotgowi.

¹⁹ “Nanyetŋe senŋe bok sâsâŋe yawuâk teteop sâŋawot. Yamâ yiwereneâmâ girawu otmâ eksap? Yakât sâmutâ nâŋgâne,” sâŋ âiyotgowi.

²⁰⁻²³ Yâhâ emelâk Yesuŋe lok ya ki heŋgeŋguop yan Parisaioŋe den yuwu hikuwi. Anitâŋe tihitnennŋe otbe sâŋ Yesu hâŋgâŋgumu giop yakât “lohimbi âlâ me âlâŋe yawu sânomai yamâ kewilâyekmunŋe miti emetŋan ki yâhâm yaehen mannomai.” Yawu sâwi. Yawuhât âwâŋe mâmâŋaŋe kewilânelekŋetâ yaehen manmait sâŋ kiŋgityetŋahât otmâ yuwu sâowot. “Netgât nannetŋe yu bulâŋanâk senŋe bok sâsâŋe yawuâk mem ga katbit ya naŋgait. Yawu gârâmâ topŋe girawuhât otmâ senŋe hâreakmu eksap ya ki naŋgait. Yamâ yâkŋe ŋaŋa tap mâne yâkât topŋe ekyongombâit. Gârâmâ ikŋe âikuŋetâ topŋe ekyongoâk.” Yawu sâowot.

²⁴ Yawu sâmutâ nanyetŋe yâhâpŋe yuwu sâŋ âikuwi. “Anitâhât senŋan kinsat yakât otmâ den bulâŋanâk sârâ nâŋgâne. Nenâmâ Yesuhât topŋe naŋgain. Yâhâmâ lok bâleŋe. Gâŋe yâkât girawu naŋgat?”

²⁵ Yawu sâŋ âikuŋetâ sâop. “Bâe, yeŋe lok bâleŋe yai yamâ ki naŋgan. Nâmâ senne bok sâmu manminiwan yamâ sâp yiwerene lok yaŋe senne lâwâlemu hâreakmu eksan yamâ naŋgan.” Yawu sâop.

²⁶ Yawu sâmu kunyeŋe kârikŋe otmâ sâwi. “Sârâ nâŋgâne. Gâ girawu otgihimu yan senge yu hâreahop?” Yawu sâwi.

²⁷ Sâŋetâ sâop. “Âo, nâmâ emelâk ekyongoan. Wongât yeŋe usut usulâk âi pâi tuhuneksaï? Yeŋe yâkât hoŋ bawaŋgine sâŋ âinohom tai me?” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmu sârekuwi. “Wae, gâŋeâmâ yâkât den lâuon. Yâhâ nenŋeâmâ Mosehât girem den lâumain.

²⁹ Anŋoân Anitâŋe girem den Mose ekuop yamâ naŋgain. Yâhâ lok yuâmâ âlâhât sâtgât otmâ âi memap? Topŋe ki naŋgain.” Yawu sâwi.

³⁰ Sâŋetâ sâop. “Bâe, yai ya nâŋgâŋmune nahat oap. Lok yaŋe sennan lâwâlemu hâreakmu ekban yamâ yeŋe girawuhât otmâ âlâhât sâtgât otnihiop yakât nâŋgâm pâpŋuai?”

³¹ Yawu gârâmâ nenâmâ yuwu naŋgain. Orotmeme bâleŋe otmâ manmaiŋe âi tuhune sâŋ Anitâ ulitŋuŋetâ ki nâŋgâŋiŋgimap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe ewe katmâ tem lâuwaŋgimaiŋe ulitŋuŋetâ âlepŋe nâŋgâŋiŋgimap.

³² Yawu gârâmâ kândikum emelâk Anitâŋe lohimbi katyelekmu yapâek tetem gawiân kulem yuwu yakât pat âlâ ki nâŋgâman. Yakât otmâmâ yuwu naŋgan.

³³ Lok yuâmâ Anitâŋe ki hâŋgâŋgumu giop mâne ki heŋgemnohombâp.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâwi. “Bâe, Gâmâ mâmâhaŋe meŋgehohop yapâek manman bâleŋe manmâ gamat. Yakât gâŋe girawu otmâ den kâsikum ningiwe sâŋ oat? Pilâm ânâ ari,” sâŋ watŋetâ ba ariop.

Senŋe bok sâsâŋe heŋgeŋguop yaŋe Yesuhâlen biwiŋe kalop.

³⁵ Watñetâ ariop yakât den pat Yesuñe nângâop. Lok ya mem tetem yuwu sâam ekuop. “Gâñe lok bulâñahâlen biwihanje kepeim mansat me bia?”

³⁶ Sâamu sâop. “Lok pato, gâ âlâhât yat? Yiwerenje tiripnohorâ ekmâ biwinanje yâkâlen kepeim manbehât nanñan.” Yawu sâop.

³⁷ Sâamu sâop. “Nâ ninahât yan.”

³⁸ Sâamu sâop. “Kutdâ, biwine gâhâlen katsan,” sâam mepaeop.

³⁹ Yawu sâam mepaemu yuwu sâop. “Nâ lohimbi topyenje ekmâ kâsipyongowehât gewan. Lok nombotñeâmâ “emelâk nângâmain” sâam mepaeakmai yamâ hâum pâpñunomai. Yâhâ nombotñanñeâmâ “ki nângâmain” sâamai yamâ sâamune nângâñetâ hañ sâyinñgiwuap.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâamu Parisaio yan kinbinje nângâm yuwu sâam âikuwi. “Main, nenñe mepaeakmaingât hâum pâpñum ki nanñaingât yat me?”

⁴¹ Sâñetâ sâop. “Nâhât topne nângâm biwiyenje nâhâlen kepeimai mâne emelâk tosayenje biatyinñgimbâp. Yâhâ yenñeâmâ “emelâk nângâm pesuk pilain” sâam biwiyenje nâhâlen ki kepeimai yakât otmâ tosayenje ya yawuâk tatmâ yâhâwuap.” Yawu sâop.

10

Yesuñe tihit otningimap.

¹ Yesuñe ikñan hâum yuwu sâam ekyongop. “Yuwu sâamune nângâñet. Lama amboyenñe peke tuhum lama ya kâlehen katyekmu kinmai. Yâhâ lok âlâ me âlâñe lama kombo mene sâam lama galemñe tirek topñan kinmap yakât otmâ peke betñehembâ mem pitik pilâm yâhâm kâlehen kionmâ kombo membuap.

² Yâhâ lama amboyenñe dâiyekmâ nak sândukñehen katyekmu kinñet sâam peke betñehembâ ki kionmap.

³ Yâkñeâmâ tirek tâñ tâñâk yakât galemñe ekumu nângâwanñimu kâlehen ba lama kutyenje ikñiâk ikñiâk yongomap.

⁴ Yongonmu ga peke hindâmu denñe nângâm amboyenñe watmâ arimai.

⁵ Yâhâ lok ondopñe pup taka dâiyekmâ ariwe sâam yongonbuap yamâ enñat towatñe anño nângâm ki betñan watnomai.” Yawu sâop.

⁶ Yesuñe den yu ikñan hâum sâamu nângâñetâ ki keterahop.

⁷ Nângâñetâ ki keterahopgât yuwu sâop. “Nâmâ lama yenñat amboyenñe bonñe.

⁸ Anñoân nâ hânân ki gewan yanâmâ lok komborâ nombotñanñe Anitâhât lama taka dâiyekmâ âlâengen arine sâam yongonñetâ denyenñe ki nângâyinñiwi.

⁹ Nâmâ tirek galemñe kinman. Lohimbi âlâ me âlâñe manman sânduhân manne sâam otmai yamâ nâhâlebâ gam ba peke kâlehen kinñetâ tihityenñe otmune kilik milik mannomai.

¹⁰ Otmu lok komborâ yâhâmâ lohimbi mem bâleyekmâ itit kiom tuhuyinñimai. Yâhâ nâmâ manman kârikñe yinñimune yan manmâ yâhâñetgât gewan. Yawu.

¹¹ Otmu âlâkuâk ninahât sâwe. Nâmâ lama galemñenñe âlepñe mansan. Yakât otmâmâ lok bâleñe âlâ me âlâñe nâhât lama hilipyongone sâam takanomai yamâ in yawu sâareyekmune nohonomai.

¹²⁻¹³ Yâhâ lama amboyenñe nep lok meyekmu yâkât lama galemñyongom yan hâmenñahâlâk nângâmai. Yawu gârâmâ soso hulin âlâñe lama neyekbe sâam takawuap yamâ kinñityenñahât otmâ pilâyekmâ arinomai. Ariñetâ soso yanñe nombotñe neyekmu nombotñe tiok taok otmâ arim kinnomai. Yawu.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Anitâ orop biwinetñe hikuakmâ konohâk otmu nanñanñiait. Yakât dopñeâk nine lama orop biwinenñanñe kepeiakmâ konohâk otmu nanñanñiaian. Yakât otmâmâ nâñe tihityenñe otmâ sâareyekmune nohonñetâ mumune yâkñe manman sânduhân mannomai.

16 Nohoŋetâ mumbom yakât kakŋan nine lama nombotŋe emelâk Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu wosapâ me wosapâ mansai, ya gurâ yongonmune denne nâŋgâm yeŋgâlen torokatmâ komot konohâk otŋetâ nâ ninak amboyeŋe otmâ yâhâwom.

17-18 Yâhâ tihityeŋe otmâ sârereyekmâ mumbomgât awoŋnaŋe hâŋgânnohomu gewan. Gem biwinetŋe konok oap yakât otmâ lauŋe lâum hewewenâk otmâ kaweyenŋan kinmune nohoŋetâ mumbom. Yakât otmâmâ awoŋne orop biwinetŋe kepeiakmâ konohâk otmait.

Otmu nine manmannahât topne nanŋanŋian yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe yeŋahât otmâ hilipnohonomaihât dop bia. Yawu gârâmâ hâmene ki kinbuap sâwangât nohoŋetâ mumbom. Yaŋak benŋe mumuŋambâ yahatbom yangât yawuâk otbom.” Yawu sâop.

19 Yesuŋe den yawu sâmu Parisaioŋe nâŋgâm hionakmâ nombotŋaŋe yuwu sâwi.

20 “Weke bâleŋaŋe mâŋgâemu biwi hâlim otmâ den yu yap. Yakât otmâ wongât ki kuwaŋgiai?”

21 Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâwi. “Weke bâleŋaŋe lok senyeŋe bok sâsâŋe heŋgemyongonomaihât dop ki tap. Yâkŋe den sâmu nâŋgâmunŋe sâtŋe otmap. Gârâmâ weke bâleŋaŋe lok mâŋgâeyekmu den ihilâk mahilâk sâmai yakât dop ki oap.” Yawu sâwi.

Parisaioŋe Yesu kâtŋak kune sâm otbi.

22 Otmu emelâk hâkulipnennŋaŋe yâhâpŋe opon kâmbukŋe mem miwirikum yaŋak hotom um Anitâ mepaewi yakât hombaŋ tâlâhuop. Otmu hombaŋ ya gelâk sâpŋan teteop.

23 Gârâmâ emelâk opon ya tuhuwi yan gelâk ningimap sâm selep bârârâhâk kâlep tuhuwi yakât kutŋeâmâ Solomongât selep yan Yesuŋe yâhâop.

24 Yan yâhâmu Parisaioŋe mem hawam mewam tuhum âi pâi tuhum yuwu sâm âikuwi. “Wongât topge kurihiakdâ nenŋe enŋat yâhâp oain? Anitâŋe hâŋgângumu gewuap sâminiwi ya gâ me? Me âlâhât mambotnom? Topge tâŋ tâŋâk eknongorâ nâŋgâne.” Yawu sâwi.

25 Sâŋetâ sâop. “Nâ yakât emelâk ekyongom gaman. Yamâ yeŋe nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otmap. Yâhâ Awoŋnaŋe mâmâŋe otnihimu kulem topŋe topŋe memune ekŋetâ yan topne tetemap.

26 Yawu gârâmâ yenâmâ nâhât lama bulâŋe ki manmai. Nâhât lama bulâŋe manmai mâne kulem memune ekŋetâ bulâŋe otmu biwiyenŋe nâhâlen katbâi.

27 Yawu gârâmâ nâhât lama bulâŋe ya yeŋgât topyeŋe nâŋgâm yongonmune betnan watnekmai.

28 Yawu otmai yamâ nâhât wâtŋan kinmâ manman kârikŋan mannomai. Yamâ lok âlâ me âlâ, me wahap yu me yaŋe nâhâlembâ mem dâiyekŋetâ hiliwahonomaihât dop âlâ ki tap.

29-30 Yâhâ Awoŋne kunnennŋe pato tatmapŋe nâhât lama yaŋe nâ orowâk mannomgât pat kuyiŋgim wawaeyekmap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâ, me wahap yu me yaŋe yâkâlembâ mem dâiyekŋetâ hiliwahonomaihât dop gurâ ki tap. Yâhâ Awoŋ orop dopnetŋe konohâk oap.” Yawu sâop.

31 Yesuŋe yawu sâmu nâŋgâŋetâ bâlemu kâtŋe mem kune sâm otbi.

32 Kune sâm otŋetâ sâop. “Awoŋnaŋe âi sâm nihioŋ ya âilonŋo mem gamune ekmai. Yakât otmâmâ wuân otmune bâleapgât kâtŋe mem nohone sâm oai?” Yawu sâop.

33 Sâmu sâwi. “Âi âilonŋo mem gaman yat yakât bia. Gâŋe “Anitâ orop dopnetŋe konok oap,” sâmat yakât nâŋgâmunŋe bâlemu gohone sâm oain. Gâmâ lok bâleŋe.” Yawu sâwi.

34 Sâŋetâ sâop. “Bâe, Anitâŋe den sâop ya yeŋgât miti pepaen lok âlâŋe kulemguop ya yuwu tap. “Yenâmâ nâhât dowâk mansai.” Anitâŋe den yawu sâop ya kulemguop.

35 Yâhâ miti pepaen den hârok kulemguwi tap ya bulâŋe. Yawu gârâmâ Anitâŋe tâmbâlipyenŋe yeŋgât galemlipyenŋe âi sâm yinŋim yan “Yenâmâ nâhât dowâk mansai,” sâm ekyongop.

³⁶ Otmu yâk yengât sâop yawuâk nâhât sâm âi nihim hângânnohomu gewan. Yakât otmâ “Nâ Anitâhât nanje mansan,” yawu sâm ekyongomune ya nângâmâk tatmâ nâhâtje Anitâhât kawenjan kinbe sâm oap sâmai ya nângâmune ki ârândân oap. Anitâje emelâk yâk yengât sâop yawuâk nâhât sâop.

³⁷ Yâhâ nâje kulem topje topje mem gaman ya eknetâ Awoñnahât dop ki otmap otmuâmâ âlepje denne nângânetâ tâjât otbuap. Yawu gârâmâ kunyeje kârikje otmâ denne nângânetâ gemu betnihim mansai.

³⁸ Yakât otmâ kulem meman ya ekmâ nângâm Awoñ orop dopnetje konohâk oap yakât nângânetâ keterakyiñgiâk.” Yawu sâop.

³⁹ Yawu sâmu nângânetâ bâlemu mem pâi emetjan katne sâm otjetâ hohetyenambâ gem ba ariop.

⁴⁰ Ari Yoran to nombotgen emelâk Yoaneje lohimbi mem toen katyekmu manbi yan ari manop.

⁴¹⁻⁴² Yan manmu lohimbi kiñgitje orowâkje arim ekmâ yâkâlen biwiyeñaje kepeim yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Yoaneje kulem âlâ ki miop. Yawu gârâmâ yâkje Yesuhât topje eknongop yamâ bulâñanâk sâop.” Yawu sâwi.

11

Lasaro bâleop.

¹⁻² Otmu sâp yakât kakjan lok âlâ, Betani kapi amboje mesek sâtjan kinop, kutje Lasaro sâm, touyâhâtje Maria yet Mata. Yâhâ mesek ki kuop yan Mariañeâmâ to kukje suk suk âlâ mem Yesuhât kâinjan moselemu gemu pirim somotñaje keren mewañgiop.

³ Yâhâ mesek sâtjan kinmâ pilâyelekbe sâm otmu touyâhâtñaje Yesuhât yuwu sâm den katmutâ ariop. “Lok pato, gâ nângâ. Bukuhe yamâ mesek sâtjan kinsap.” Yawu sâowot.

⁴ Den yawu katmutâ Yesuje nângâm matje yuwu sâm katmu âwureop. “Imiyetñaje ki pilânenekbuap. Mesek sâtjan kinsap yakât huhopje yamâ lohimbi dondâje Awoñne netgât nângânetâ yahatbuap.” Yawu sâop.

⁵ Yâhâ Yesuje Mata Maria, Lasaro yâk yengât tepje dondâ nângâop.

⁶ Yawu gârâmâ den pat ya nângâm hilâm kalimbu pesuk sâmu yanak nen hon bawalipje yuwu sâm eknongop.

⁷ “Yahatjetâ Yuraia hânân âwurem arine.”

⁸ Yawu sâmu nenje yuwu sâm ekuwin. “Lok pato, nengât papatolipnenñaje yâhâlenâk gâ gohone sâm otbi. Yakât yiwereñje âwurem arinom yamâ gohonomai yakâ.”

⁹ Yawu sâmunje Yesuje den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Anitâje emet hangât me omongât dop yawu katmu tetemap. Yawu gârâmâ hilâmân nenje mâtâp ekmâ kilik milik arim gamain. Yawu otmâ kâinenjan ki tej sâmap.

¹⁰ Yâhâ omondâje ki ekmâ heñgenjum arim gamain. Yawu otmâ kâinenjan tej sâmap.

¹¹ Yiwereñeâmâ hilâmgât dop otmu mansain. Yakât otmâ bukunenje Lasaro in aman pâlâmje iap gârâmâ ari mândemune yahatbuap.” Yawu sâop.

¹²⁻¹³ Otmu Lasaro yamâ emelâk bâleop. Yâkje den kelangatmâ eknongomu nângâmunje ki keterakmu yuwu sâm ekuwin. “Kutdâ, yamâ aman in iapgât yahatbuap. Yakât otmâ ki arinehât nangain.”

¹⁴ Yawu sâmunje Yesuje den tâj tâjâk yuwu sâm eknongop. “Lasarone emelâk bâleop. Gârâmâ orowâk tatbit mâne ki bâlembâp.

¹⁵ Emelâk bâleop. Gârâmâ kulem memune ekmâ topne nângâm heñgenjum biwiyeñaje nâhâlenâk kepeinomai. Yakât otmâ tepne herone oap. Bâin, yahatjetâ arine,” yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmu bukunenje âlâ, kutje Toma sâm, kutje âlâmâ Boho boho, yuwu sâm eknongop. “Kutdânenñaje arinom nangap. Yakât âlepje nen hârok arimunje nongonjetâ muneâyâ.” Yawu sâop.

Yesuŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.

¹⁷ Yawu sâmu yahatmâ Betani kapiân ariwin. Yâhâ “Lasaro ya emelâk bâlemu kurihiŋetâ hilâm imbât oap” yawu sâmu eknongowi.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Betani kapi yamâ Yerusalem kapi pato ya hâlânŋmâek tap yakât otmâ bukulipyenŋe dondânŋe kapi pilâm kahân takawi.

²⁰ Yâhâ Mataŋe “Yesu mâtâwân takam tap,” sâŋetâ nânŋâm gariŋe pilâm penewaŋgiwe sâmu giop.

²¹ Gem ekmâ yuwu sâmu ekuop. “Kutdâ gâ nen orowâk tatbin mâne iminetŋaŋe ki pilânenekbâp.

²² Yawu gârâmâ gâŋe wuân me wongât Anitâ ulitguwuat ya âlepŋe nânŋâhihiwuap.” Yawu sâmu ekuop.

²³ Sâmu sâop. “Imihe âlepŋe mumuŋambâ yahatbuap.”

²⁴ Sâmu sâop. “Hâmbâi sâp patoen yahatbuap yamâ naŋgan.”

²⁵ Sâmu sâop. “Manman amboŋe yamâ nâ. Otmu mumuŋambâ yahatmâ mannomai ya gurâ amboŋe nâek.

²⁶ Yakât otmâmâ lohimbi âlâ me âlânŋe biwiyenŋe nâhâlen katmâ manmainŋe munomai yakât kakŋan mumuŋambâ yahatmâ mannomai. Manmâ yâhâpŋe munomaihât dop âlâ ki tap. Den yan yu nânŋârâ bonŋe oap me bia?” Yawu sâop.

²⁷ Sâmu sâop. “Kutdâ, yat yamâ nânŋâmune bonŋe oap. Otmu Anitânŋe tihitnenŋe olâk sâmu nanŋe hânŋâŋumu gewuap sâmain yamâ gâ ya naŋgan.” Yawu sâop.

Yesuŋe wenŋe nânŋâop.

²⁸ Yawu sâmu âwurem ari gariŋe den halowâk ekuop. “Kutdânenŋe mâtâwân taka kinmâ gâhât yap.”

²⁹⁻³⁰ Yawu sâmu Marianŋe Yesu penewaŋgiwe sâmu yahatmâ sururuk sâmu ariop.

³¹ Yahatmâ arimu bukulipŋe kak takawi yaŋe “Marianŋe wenŋe nânŋâm sumânŋen ari isewe sâmu oap,” sâmu yahatmâ betŋan watbi.

³² Marianŋe sururuk sâmu ari Yesu penewaŋgim isem kinmâ yuwu sâmu ekuop. “Kutdâ, gâ nen orowâk tatbin mâne iminetŋaŋe ki pilânenekbâp,” Yawu sâop.

³³ Yawu sâmu isemu bukulipŋe watbiŋe orowâk isewi. Isenŋetâ yekmâ Yesuŋe tepŋe nânŋâyinŋim yuwu sâmu âiyongop.

³⁴ “Yâk wosapâ kurihiwi?”

Sâmu sâwi. “Pato, yuân ga ek,” sâwi.

³⁵ Yawu sâŋetâ Yesuŋe yekmâ tepŋe nânŋâyinŋim isem kinop.

³⁶ Yakât otmâ lohimbi kinbiŋe ekmâ yuwu sâwi. “Ekŋet. Nânŋân nânŋânŋe yâkâlen kepeim manmapgât yawu oap.” Yawu sâwi.

³⁷ Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâwi. “Lok senŋe bok sâsâŋe ya emelâk senŋe lâwâlemu hâreakmu ehop. Yawu gârâmâ Lasaro heŋŋenŋuop mâne ki mumbâp. Ki heŋŋenŋuop yakât nânŋâmunŋe bâleap.” Yawu sâwi.

Yesuŋe Lasaro mumuŋambâ mem yahalop.

³⁸ Yawu sâŋetâ Yesuŋe nânŋâmu ki ârândânŋ otmu sumânŋen ariop. Lasaro yamâ kârikin kâlehen katŋetâ tatmu kât pato âlânŋe mâtâpŋe maŋguwi.

³⁹ Ya ekmâ “Kât ya hâpunŋetâ ariâk,” sâmu ekyongop.

Ekyongomu Mataŋe sâop. “Kutdâ, kurihimunŋe hilâm imbât pesuk yap. Yakât emelâk tâtuk sâmu korokŋe pilap.” Yawu sâop.

⁴⁰ Sâmu sâop. “Yamâ nâhâlen biwihanŋe kepeim manbuat yanâmâ nânŋe Anitâhât wâtŋan kinmâ kulem membom ya ekdâ âlâ kândâkdâ otbuap yakât emelâk ekgohowan.” Yawu sâop.

⁴¹ Yesuhât sâtgât otmâ kât pato ya hâpunŋetâ arimu yâkŋe himbimân pak sâmu ekmâ yuwu sâmu ulitguop. “Awonŋ, gâ ulitgohomune nânŋânihimat ya naŋgan.

⁴² Yawu gârâmâ lohimbi kinsai yuņe gurâ gâņe hângânnohorâ gewan ya ekmâ nâņgâņetâ bulâņe olâkgât senyenņan kinmâ ulitgohoan.”

⁴³ Yawu sâmu purik pilâm Lasaro kunop. “Lasaro, yahatmâ ge.”

⁴⁴ Sâmu uk sâmu yahalop. Yâhâ kâņe bânņe yamâ mem sâņgum kaok yaņe sâhâm kuratguwi. Otmu kun kundenne ya gurâ sâņgumņak sâhâm kurihiwi. Yakât otmâ Yesuņe yuwu sâmu ekyongop. “Sâņgum ya holaņmâ pilâņet.” Yawu sâop.

Kaipa otmu Parisaioņe Yesu mumbuap sâmu den hikuwi.

(Mataio 26:1-5 Mareko 14:1-2 Luka 22:1-2)

⁴⁵ Yesuņe kulem miop yan lohimbi dondâņe kak taka kinbiņe ekmâ biwiyenņe yâkâlen katbi.

⁴⁶ Yâhâ nombotņaneâmâ kulem miop yakât den pat Parisaio ekyongowi.

⁴⁷ Ekyongonņetâ yanak Parisaioņe hotom uminiwi ya yengât kunlipyene ari yuwu sâmu ekyongowi. “Lok yuņe kulem topņe topņe memap yakât girawu otne?”

⁴⁸ Mâtâp ki maņguwanņinom yamâ lohimbi kerekņe yâkâlen torokatnomai. Yâkâlen torokatņetâ Roma kunlipnennane nâņgâņetâ bâlemu tembe lâulipyenņe hângânyongonņetâ taka nengât opon kâmbukņe kândonņmâ itit kiom tuhuneneknomai.” Yawu sâwi.

⁴⁹ Yawu sâņetâ hotom uminiwi ya yengâlen gâtņe lok âlâ, kutņe Kaipa sâmu, yamâ yambu yan hotom uwi ya yengât kunyene pato manop. Yâkņeâmâ yahatmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yenâmâ nâņgâm hâmu pâpgumai.

⁵⁰ Yakât otmâmâ yuwu sâmu ekyongomune nâņgâņet. Nen Yura lohimbi kerekņe hiliwahomaingât lok yuņahâk muâk sânom.” Yawu sâop.

⁵¹ Yawu gârâmâ den sâop ya ikņahâk ki sâmu teteop. Yâhâmâ yambu yakât hotom uwi ya yengât kunyene manop. Yawuhât den ya sâop yakât bulâņe yamâ Yesuņe kawenennan kinmu kuņetâ muop.

⁵² Yâhâ Yura nengâlâk ki muop. Lohimbi wosapâ me wosapâ mansaiņe Anitâhâlen biwiyenņe katnomai kerek menduhunenekmu komot konohâk otnom. Otmâ emelâk manman kârikņahât pat kuningiop ya menomgât kawenennan kinmu kuņetâ muop.

⁵³ Otmu Kaipaņe sâop yapâek topņe katmâ Yesu muâkgât den hikum mâtâpgât pâinmâ gawi.

⁵⁴ Yakât otmâ Yesuņe hoņ bawalipņe menenekmu Yuraia hân pilâm, kapi âlâ, kutņe Eparaim sâmu ya lok ki manmai yakât horatņehen ariwin.

⁵⁵ Yakât kakņanâmâ nengât Tihit tihit hombanj tâlâhumu yan lohimbi dondâņe Anitâņe nâņgâyîņgimu ârândâņ olâkgât toen piriakne sâmu Yerusalem kapi patoen yâhâwi.

⁵⁶⁻⁵⁷ Sâp yanâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyene otmu Parisaioņe lohimbi yuwu sâmu ekyongowi. “Yesu takawuap otmâmâ lok âlâ me âlâņe ekmâ ga eknongomu nenņe pâi emetņan mem katnom,” sâwi. Yakât otmâmâ Yesu ekņetâ biatmu opon kâmbukņan yâhâm yuwu sâmu alahu gulahu otbi. “Yen girawu nanņai. Yesu hombanj yu kakņe ki mon ekbuap.” Yawu sâwi.

12

Mariane to kukņe âilonņo moselemu Yesu kâinņan giop.

(Mataio 26:6-13 Mareko 14:3-9)

¹ Yâhâ Yura lohimbiņe menduhuakmâ Yesuhât mambotņetâ bialop. Otmu yakât kakņan hilâm nombolân konok pesuk sâmu Tihit tihit hombanj tetewuap ya utâpgumu Yesuņe menenekmu Eparaim kapi pilâm Betani kapiân ariwin. Yâhâ Betani kapi yamâ Yesuņe Lasaro mumuņambâ mem yahalop.

² Yan arimunņe kapi ambolipņe nombotņane Yesuhât heronņe otmâ orowâk menduhuakmâ sot uņetâ newin. Nem tatmunņe Lasaronņe Yesu hâlâņmâ talop. Otmâ Matane sot um hâmu ningimu newin.

³ Nem tatmunje gariñane nak âlâ tone kukje suk suk, hâmeje yahat yahatje, moselemu Yesuhât kâinjan gemu somotje kâlep pato yañe mem gowasiñmâ kereñ mewañgiop. Otmu kukje yañe pindindiñ sâñ hâmenenñan yâhâop.

⁴ Kukje nâñgâm nengâlen gâtje âlâ, kutje Yurasi, Karioto kapi amboñe yamâ gâmâlâk Yesuhât betnehen kionbuap yañe sâop.

⁵ “Bâe. To kukje suk suk yu mem ari lok nombotje yingimunje yakât hâmeje, wan tausen kina yawuya ninginetâ lohimbi umburuk mansai kâsikum tânyongombâingât dop.” Yawu sâop.

⁶ Otmu yâhâmâ den yu sâop yuâmâ lok umburuk manbi ya tânyongonehât ki sâop. Yâhâmâ nengât tewetsenje katipje galem gum kinmâ yapâ kombo meningiminiop. Yakât otmâ ikrjahât nâñgâm sâop.

⁷⁻⁸ Yawu sâmu Yesuje yuwu sâñ ekuop. “Kâmbukje, ki sâñ guhuñmâ tatjet. Kulem miap yu ekmune ârândâñ oap. Yawu gârâmâ nâ getek nohoñetâ mumbom yan to torehenje tap yuñe mem yâhâpñe pirinekbuap. Yawu gârâmâ yu ki mem hâñgângum tewetsenje mem lohimbi umburuk tânyongomai. Yamâ wongât? Yâhâmâ yen orop sâñ kâlep manjetâ tânyongonomai.” Yawu sâop.

⁹ Otmu Yesuje Betani kapiân yâhâ talop yan lohimbi dondâñe nâñgâm ekne sâñ takawi. Otmu yakâlâk bia. Emelâk Yesuje Lasaro mumuñambâ mem yahalop ya nâñgâwihât ekne sâñ takawi.

¹⁰⁻¹¹ Taka Lasarone mumuñambâ yahalop yakât ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu biwiyene Yesuhâlen katbi. Yakât otmâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyeneñe nâñgâñetâ bâlemu den yuwu sâñ hikuwi. “Lohimbi kinñitje orowâkñe Yesuje Lasaro mumuñambâ mem yahalop ya nâñgâm yâkâlen torokatmaiñetâ yâhâp yâhâp yotgomunje mundomawot,” sâwi.

*Yesuje Yerusalem kapiân yâhâmu herone otbañgiwi.
(Mataio 21:1-11 Mareko 11:1-11 Luka 19:28-40)*

¹² Emet hañ sâmu nenje yahatmâ Betani kapi pilâm Yerusalem kapiân yâhâwin. Betani kapi pilâmunje lohimbi dondâñe Tihit tihit hombañ ekne sâñ Yerusalem kapiân taka tatbiñe Yesu kapiân takawuap ya nâñgâwi.

¹³ Ya nâñgâm kapi pilâm gem matuk yawuyaek yakât esenje hârem mâtâwân kinñetâ gamunje herone otbañgim sâwi. “Anitâñe Isirae nengât tihitnenje otbuat sâñ kunnenje katgekmâ âi sâñ gihim hâñgângohomu mat takat. Yakât otmâ Anitâ mepaeain,” sâñ herone otbi.

¹⁴ Herone otñetâ Yesuje dongi nanje âlâ mem kakñan yâhâ tatmâ kapiân yâhâop. Otmu yâhâop yakât emet inânñan poropete âlâñe den kulemguop ya yuwu tap.

¹⁵ “Yen Yerusalem kapi ambolipñe nâñgâñet. Yengât kutdâyeñe dongi nanje kakñan tatmâ yengâlen takamu ekmâ herone nâñgâwañginomai. Yakât otmâ âlâkuâk ki gorâyinñgiwuap.”

Den kulemguop ya yawu tap.

¹⁶ Otmu sâp yanâmâ hoñ bawalipñe nenje dongi ya dâim ge wañmunje kakñan tatmâ kapiân yâhâop. Kapiân yâhâop yan den yakât bulâñe teteop yakât hâum pâpñguwin. Yâhâ Yesuje himbimân âwurem yâhâop yakât kakñan yukât nâñgâmunje keterahop.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu emelâk Yesuje Lasaro mumuñambâ mem yahalop yakât lohimbi dondâñe ekbi. Otmu yâkñe bukulipyene ki ekbi ya ekyongonjetâ nâñgâwihât Yesu ekne sâñ mâtâwân ge penewañgim herone otmâ orowâk kapiân yâhâwi.

¹⁹ Herone otbaññetâ Parisaio nombotñane ekmâ nâñgâm bâlewañgim yuwu sâñ alahu gulahu otbi. “Bâe, nenje lohoteñe ot tatmunje lohimbi kinñitje orowâkñe Yesuhâlen torokatnomosai yukâ. Yakât otmâ girawu otmunje yan Yesu watmâ tai yu pilâñet?” Yawu sâwi.

Yesuŋe mumbuap yakât Pilip yet Anderea ekyotgop.

²⁰ Otmu sâp yanâmâ Girik kapi ambolipŋe nombotŋaŋe Anitâ mepaene sâm Yerusalem kapiân yâhâwi.

²¹ Kapiân yâhâ Yesu ekne sâm bukunenŋe âlâ, Pilip sâm, yamâ Besaita kapi yamâ Galilaia hânân tap yan gâtŋe, yâkâlen toho Yesuhât âikuwi.

²² Yesuhât âikuŋetâ Pilipŋe bukuŋe Anderea ekumu orowâk Yesuhâlen ari den ya ekuowot.

²³ Ekumutâ nâŋgâm matŋe yuwu sâm ekyotgop. “Bâiŋ, Anitâŋe nâ lok bulâŋe hâŋgânnohomu gewan. Nâhât topne tetemu nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaeneknomaihât sâpŋe tâlâhuap.

²⁴ Yakât den âlâen hâum sâmune nâŋgâmutâ keterahâk. Senŋo alikŋe ki mondotmâ hân kâlehen katmain yamâ kâmŋe ki gamu bonŋe ki otmap. Yâhâ senŋo alikŋe hân kâlehen katmunŋe tatmâ kâmŋe pururuk sâm yahatmâ esenŋe huhumap. Yawu otmâ suriŋe pilâm yaŋak bonŋe otmap. Yawu gârâmâ senŋo alikŋe konok yapâek bonŋe pato tetemap. Yakât dopŋeâk nohoŋetâ mumune hânân katnekŋetâ gemune yapâ gâtŋaŋe lohimbi dondâŋe manman bulâŋe mem tetenomai.

²⁵ Yakât yuwu sâmune nâŋgâyet. Lohimbi âlâ me âlâŋe yeŋe manmanyenahâlâk mem mete tuhum mannomai yamâ hâmbâi hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe manmanyenahât ki mem mete tuhum nâhâlâk biwiyenŋe katmâ mannomai yaŋeâmâ manman kârikŋan mannomai.

²⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhâlen torokatmâ hoŋ banihinomai yaŋeâmâ tem lâunihim mannomai. Yawu manŋetâ Awonŋaŋe meyekmâ nâhâlen torokatyekmu biwinenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmâ orowâk manbisâin.

²⁷ Yawu gârâmâ sâp yiwerenŋe yu biwine umatŋe oap. Biwine umatŋe otmu yakât girawu sâwom. Yuwu mon sâwom? Awonŋ, umatŋe bâleŋe yu kaknan yâhâmapgât nâŋgânihirâ pilâm ariwehât naŋgan. Yamâ benŋe yawu bia. Umatŋe yu kaknan yâhâmu sâtŋum mumbehât hâŋgânnohorâ gewan.

²⁸ Yakât otmâ sârâ umatŋe yu me ya kaknan yâhâwuap yu ekmâ lohimbi dondâŋe mepaehekŋetgât naŋgan.” Yawu sâop.

Yawu sâmu himbimâmbâ âwâŋaŋe yuwu sâop. “Emelâk kulem topŋe topŋe mem garâ ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaenekmâ gamai. Yawu gârâmâ âlâkuâk kulem mendâ ya ekmâ mepaeneknomai.” Yawu sâop.

²⁹ Yawu sâmu lohimbi yan kinbiŋe denŋe nâŋgâm sâwi. “Âo, himbim ŋuŋguruŋ sâmu naŋgain.” Yâhâ nombotŋaŋe sâwi. “Bia, aŋelo âlâŋe den ekumu ombenŋe munŋaŋe ŋawaŋ ŋawaŋ sâm arimu naŋgain,” yawu sâwi.

³⁰ Yawu sâŋetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. Anitâŋe den yiwerenŋe eknohomu naŋgai yuâmâ biwine houŋ sâmapgât ki yap. Yeŋe nâhât nâŋgâniŋetâ keterahâkgât yap.

³¹ Sâp yiwerenŋe yupâek Anitâŋe lohimbi yeŋgât biwiyenŋe ekmâ mem kiwiliyekmâ sâm hâreyiŋgiwuap. Yâhâ lohimbi bâleŋe yeŋgât amboyenŋe, kutŋe Satan sâm, ya mem ge katmune yâkât wâtŋe pesuk sâwuap.

³² Yakât topŋeâmâ yuwu. Nâ howanân nohom kânâŋgânekŋetâ kinbom. Yawu otbom yan lohimbi kerek dâiyekmune nâhâlen torokatnomaihât naŋgan.” Yawu sâop.

³³ Mem âlâlâ tuhuŋetâ mumbuap yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterakiŋgiâkgât Yesuŋe yawu sâm ekyongop.

³⁴ Yawu sâm ekyongomu lohimbi yan kinbiŋe nâŋgâŋetâ ki ârândânŋ otmu yuwu sâm âikuwi. “Bâiŋ, yat yawu bia. Mosenŋe den âlâ kulemguop ya yuwu tap. Anitâŋe hâŋgângumu gewuap yamâ manman kârikŋan manmâ yâhâwuap. Yawu gârâmâ gâŋeâmâ yuwu sâmat. “Anitâŋe lok bulâŋe hâŋgânnohomu gewan,” ya sâmat. Yamâ girawuhât otmâ “Howanân nohom kânâŋgâneknomai” yat. Yakât otmâ Anitâŋe lok bulâŋe hâŋgângumu gewuap yakât topŋe yamâ nâŋgâm hilipgumat. Yakât otmâ lok âlâhât yat?” Yawu sâwi.

³⁵⁻³⁶ Sânetâ sâop. “Sâp yiwerenje yuâmâ sâmune lajinjane biwiyenjan pilâmu han sâyinjimap. Yawu gârâmâ lajinje bok sâmu omonj bâlene sahakmapgât yene lajinjahât ambonjahâlen biwiyene kepeim lajinjanâk mannomai. Yâhâ sâp ki kâlep otmâek lajinje bok sâmu yan omonj sahakbuap. Yawu otmu omonjan mannomaije bam gane sâm mâtâp ki ekmâ awawi guwawi otmâ ari hiliwahonomai.” Yawu sâop. Yesuje den sâm tinj pilâm pilâyekmâ ge misiņgurahop.

Lohimbi kinjitne orowâkne biwiyene Yesuhâlen ki katbi.

³⁷ Yesuje hânân manop yan kulem topne topne memu Yura lohimbiye yakât topne eknetâ ki keterakmu yanak yâkâlen biwiyene ki katbi.

³⁸ Yâkâlen biwiyene ki katbi yakât emet inânjan poropete âlâ, kutne Yesaia sâm, kulemguop yakât bulâne teteop.

“Kutdâ, gâhât den pat âlepne ekyongomunje kapi ambolipjane nângânetâ ki bonje otmap. Otmu gâne mâmâne otningirâ kulem topne topne memunje eknetâ ki keterakmap. Yakât otmâ gâhâlen biwiyenaneâmâ ki kepeimai.” Yawu kulemguop.

³⁹ Anitâhâlen biwiyenane ki kepeiwi yakât topne teteâkgât Yesaiane den âlâ kulemguop ya yuwu tap.

⁴⁰ “Lohimbi nombotjane Anitâhât hâkânj otmâ nângâm kâkâsuk mansai. Yakât otmâ biwiyene alitmâ hiliwahonetgât yâkne nângân nângânyene mem gulip tuhuyinjimu ki nângânetâ hâumap. Otmu senyene mem kâtâpgumu ki eknetâ keterakmap.” Yawu kulemguop.

⁴¹ Yâhâ Yesu âwânjane âi sâm wanop ya tuhum tinj pilâm mumuñambâ yahatmu eknetâ âlâ kândâkdâ otbuap ya Yesaiane emet inânjan ekmâ nângâm kulemguop.

Miti emetjahât galem nombotjane biwiyene Yesuhâlen katbi.

⁴²⁻⁴³ Yawu gârâmâ Yura nengât miti emetjahât galem nombotjaneâmâ biwiyene Yesuhâlen katbi. Yawu gârâmâ bukulipyenane nângâyinjinetâ yahalâkgât lohotjanâk manbi. Yawu manbi yakât Anitâne nângâmu ârândânj oap me bia yakât ki nângâwi. Yawu nângâm Parisaione nângâm bâleyinjim miti emetjambâ kewilâyeknetâ yaehen manmaihât Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi yakât ki sâwi.

⁴⁴⁻⁴⁵ Yesuje torokatmâ yuwu sâop. “Lohimbi âlâ me âlâne nâhâlen biwiyene kepeimai yamâ biwiyene nâhâlen kepeiain sâm awonje hângânohomu gewan yâkâlen kepeimai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne nâhâlak nângâmai yamâ nângânihiain sâm awonje hângânohomu gewan yâk nângâwanjimai.

⁴⁶ Yâhâ balam sem lajinje pilâmu lohimbiye ekmâ hengenjumai yakât dopneâk nâje hohetyenjan ge manmune nâhât manmannahât lajinjane biwiyenjan pilâmu han sâyinjimap. Yawu otmâ lohimbi âlâ me âlâne omonjan torokatmâ manmaihât biwiyene nâhâlen kepeim manjetâ han sâyinjigâkgât gewan.

⁴⁷ Nâje lohimbi den âiân katyekmâ matne yingiwehât ki gewan. Nâmâ sârereyekmâ manman kârikjan mem torokatyekbe sâm gewan. Yakât otmâ lohimbi nombotjane nâhât den nângânetâ gemu bet pilâm manmai yamâ den âiân ki katyekmâ matne yingiwom yakât topne yuwu.

⁴⁸ Den ekyongomune nângânetâ gemu bet pilâmai den yunahâk sâp patoen topyene mem tetemu Anitâne matne yingiwuap.

⁴⁹ Nâje den ekyongom gaman yuâmâ nine engatneâk ki ekyongoman. Awojnane den yu ekyongowuat sâm hângânohomu gewan.

⁵⁰ Yakât topne yuwu tap. Awojnahât den ekyongom gaman yu lâum mannomai yanâmâ manman kârikjan manmâ yâhânomai ya nângâmune bulâne otmap. Yakât otmâmâ awonjane den yu ekyongowuat sâm nihiop. Yawuâk ekyongoman.” Yesuje yawu sâop.

13

Yesuñe honj bawalipñe yengât kâiyenje piriop.

¹ Emet omoñ otmu hañ sâwuap yan Tihit tihit hombañ tetemu Yesuñe pilânenekmâ âwâñahâlen âwurem yâhâwuap yakât nâñgâop. Yakât otmâ nen wawaenenekmâ manmâ gaop yawuâk torokatmâ manbuap yakât nâñgâmunñe keterahâkgât menenekmu emet âlâen menduhuakmâ sot um newin.

² Otmu bukunenñe âlâ orowâk um nem tatbin yamâ Simon nanñe, kutñe Yurasi sâm, Karioto yan gâtñe. Yamâ Satanñe emelâk yâkât biwiñan kionñmu Yesu betñehen kionñbuap yakât biwiñe kalop.

³ Yawu gârâmâ Yesu âwâñañe wâtñe wañmâ hâñgângumu ge wuân me wuân otbuapgât dop tatbañgiop yakât nâñgâop. Yawu gârâmâ umatñe tetewañgimu yakât kakñan âwâñahâlen âwurem yâhâwuap yakât gurâ nâñgâm manmanñe ki alilop.

⁴ Yawu otmâ nenñe bukulipnenñe yengât nâñgâm honj bayinginehât Yesuñe nem tatbin yapâ uk sâm yahatmâ sâñgum kâlep mânunjahop ya tuhumi pilâm kereñ âlâ mem pâñan kepeiop.

⁵ Yawu otmâ yahatmâ to mem kondoân gâiop. To gâim katmâ nen honj bawalipñe konok konok kâinenñe piringiopi. Pirimâmâ kereñ meningiopi.

⁶ Yawu otmâ, Simon Petoro yâkât kâiñe piriwañgiwe sâm otmu yakât Petoroñe nâñgâmu umatñe otmu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, girawuhât otmâ kâine piriwe sâm oat? Pilâhât nanñan.”

⁷ Sâmu sâop. “Wongât kâihe pirihihian yakât ki nanñat. Hâmbâi mâne gâmâ topñe nâñgârâ keterakbuap.”

⁸ Sâmu sâop. “Gâmâ kâine ki piri. Kâmbukñe, pilâ.”

Sâmu sâop. “Nâñe kâihe ki piriwom yamâ gâ nâ pilânek mâ gikiâk manbuatgât nanñan.”

⁹ Sâmu sâop. “Bâiñ, âlepñe gâñe pirinekbe sâm oat gârâmâ kâine konohâk ki piriwuat. Gâñe bâte otmu senne hâmene ya orowâk pirinekbuatgât nanñan.”

¹⁰ Sâmu sâop. “Yen kerekñe omoñânâk piriaksaihât salehâk tai. Yawu gârâmâ mâtâp tâlim takai yakât otmâmâ kâiyenje konok piriñan. Yawu gârâmâ yen tai yu osetyenñan gâtñe âlâmâ salehâk ki mansap.” Yawu sâop.

¹¹ Yurasiñe ikñe betñehen kionñbuap yakât nâñgâm sâop.

¹² Otmu kâiyenje ya kerehâk pirim pesuk pilâm sâñgumñe holañmâ kalop ya yâhâpñe mem mânunjahop. Mânunjakmâ gewâkñan ge tatmâ yuwu sâm eknongop. “Yiwerenje kâiyenje piriyeksan yukât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâñgâñet.

¹³ Yeñeâmâ “Patonenñe” me “Kutdânenñe” sâm nohonmai. Nâñe yengât kunyenje manman yakât nohonmai ya nâñgâmunne ârândâñ oap.

¹⁴⁻¹⁵ Yawu gârâmâ nâñe kunyenje oan yakât otmâmâ yeñe honj bawañgiakmâ mannomaihât dop kum kâiyenje piriñan. Yakât otmâ yengu towat tiripyongoan yuwuâk otmâ mannomai.

¹⁶ Yakât yuwu sâmunne nâñgâñet. Yeñe honj banihim mansai. Yakât otmâ kutdâlipne mannomaihât dop ki tap. Yawu gârâmâ nâñe honj hâñgânyongomune nâhât tem lâum mannomai. Yawu otñetâ amutyenñan manbomgât dop bia.

¹⁷ Yakât nâñgâm sâp yiwerenje yu honj bayingian yakât dopñeâk honj bawañgiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâñe nâñgâmu ârândâñ otmu biwi heronje mannomai.

Yesuñe ikñe betñehen Yurasiñe kionñbuap yakât sâop.

¹⁸ Nâmâ biwiyeñahât topñe nâñgâm tem lâunihim manñetgât meyekmune mansain. Yawu gârâmâ kerek yengât ki yan. Miti pepaen den âlâ yuwu tap. “Bukune lau konok niait yañeâmâ mem purik pilânehop.” Den yawu tap yakât bonñe teteâkgât yen tai yu osetyenñan gâtñe âlâñe mem bâlenekbuap.

19 Nâje sâp yiwerenje yu den ekyongoan yukât bonje tetewe sâm oap. Tetemu ekmâ yan Anitâ orop dopnetje konohâk oap yakât topje ekmâ nângâm henjenjunomai.

20 Yakât yuwu sâmune nângânet. Lohimbi âlâ me âlâje buku otnihimai yanje nâ otnihaiin sâm yan awonje hângânnohomu gewan yâk otbanjimai. Yawu gârâmâ nâje yawuâk hângânyongomune arinetâ buku otyinginomai. Yawu otyinginomai yanje yen otyingiaian sâm yan nâ otnihinomai” Yawu sâop.

Yurasije Yesu betnehen kionbuapgât sâop

(Mataio 26:20-25 Mareko 14:17-21 Luka 22:21-23)

21 Yesuje yawu sâm biwiye umatje otmu yuwu sâop. “Bulânanâk ekyongomune nângânet. Yen tai yu osetyenjan gâtje âlâje betnehen kionbuap.”

22 Den sâop yamâ âlâhât sâop ya ki nângâmunje teteop.

23-24 Yâhâ nâ otmu Yesu biwinetje hikuakmâ konohâk olopgât nâmâ yâk hâlânâmâ tatban. Yakât otmâmâ Petoroje senjanak otmu ândâp katmune halowângen eknohom sâop. “Ya ekum ehâ. Yu âlâhât yap?” Yawu sâop.

25 Yawu sâm eknohomu nângâm nâje Yesu yuwu sâm âikuwan. “Bâe, gâ yat yamâ âlâhât yat? Ya sârâ nângâwe.”

26 Âikumune sâop. “Sot mem motokmâ wanmune nembuap yakât yan.” Yawu sâm sot mem motokmâ Yurasi wanmu miop.

27 Miop yanâk Satanje biwiñan kionop. Biwiñan kionmu yanak Yesuje nângâm yuwu sâm ekuop. “Gâ yiwerenje yu me ya otbehât nanjat. Ya âlepje otbuat.” Yawu sâop.

28 Yesuje Yurasi yawu sâm ekuop yakât topje bukulipñanje ki nângâwi.

29 Yâhâ Yurasije nengât tewetsenje galemgum manminiop. Yakât otmâ bukulipne nombotñanje yuwu nângâwi. “Yurasije tewetsenje mem ari sot puluhuâkgât Yesuje ekuap,” yawu nângâwi. Yâhâ nombotñanjeâmâ “Yurasije tewetsenje sâlikum nombotje hârem lok umburuk mansai ya yingiaîkgât ekuap,” yawu nângâwi.

30 Yesuje sot mem motokmâ wanmu miop yanâk Yurasije yahatmâ pilânenekmâ ariop.

Biwinnenñanje kepeiakmâ buku oranjim mannom.

31-32 Yurasi gem arimu Yesuje yuwu sâm eknongop. “Anitâje nâ lok bulâje hângânnohomu gewan yakât topje lohimbi kerekje nângâm henjenjunetgât kulem âlâ nâhâlen tetewuap. Tetemu lohimbi dondâje ekmâ nângânetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaeneknomai. Yâhâ nâje Anitâhât tem lâumune kulem tetemu eknetâ ewe membe otmu yanak Anitâ mepaenomai.

33 Bukulipne, emelâk Parisaio ekyongowan ya yawuâk ekyongomune nângânet. Sâp kâlep ki otmuâk pilâyekmâ ariwom. Yawu gârâmâ ariwom yan gurâ yeje arinomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ pâinneknomai yamâ ki neknomai.

34 Yawuhât den âlâ yuwu ekyongomune lâum mannomai. Nâje biwinañe kepeiyekmâ mansan yakât dopñeak yengu biwiyenñanje kepeiakmâ buku oranjim mannomai.

35 Yawu oranjim mannomai yanâmâ yeje nâhât hoñ banihim mansai yakât yen yekmâ nângâyinjim henjenjunomai.” Yawu sâop.

Petoroje Yesu betguwuap yakât Yesuje sâop.

(Mataio 26:31-35 Mareko 14:27-31 Luka 22:31-34)

36 Yesuje yawu sâmu Petoroje yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, gâ wosaken ariuwat?”

Sâmu sâop. “Yen pilâyekmâ arimune watneknomaihât dop ki tap. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp âlâenâmâ nâhâlen torokatnomai.” Yawu sâop.

37 Sâmu sâop. “Kutdâ, wongât gâ orop ki arinom yat? Yâhâ kasalipgane gohoñetâ mumbuat yamâ nâ orowâk notgonomaihât nanjan.”

38 Sâmu sâop. “Bukune, yuwu sâmune nângâ. Gâje nâ betnohom topne kurihiuwat. Betnohorâ kalimbuje otmu gokorok isewuap.” Yawu sâop.

14

Yesuñe himbimân kawenenñe heñgenñuwap yakât sâop.

¹ Yesuñe torokatmâ yuwu sâm eknongop. “Nâñe pilâyekmâ ariwom yakât ki nâñgâm ketet otnomai. Yeñe Anitâ tihit tihit amboñahâlen biwiyenñe kepeim manmai yakât dopñeâk nâhâlen gurâ biwiyenñe kepeim mannomai.

² Awoñe tatmap yan emet biwiñe dondâ tap. Yawu ki tap mâne, nâñe emelâk yakât sâm tetem ekyongombâm. Nâ in ki ariwom. Yeñgât kawememune yan ari tatnomaihât ariwom.

³ Ari kaweyenñe heñgenñum yanâmâ âwurem taka meyekmune nâ orowâk ari mannom.

⁴ Yâhâ nâñe Anitâhât tem lâum âi sâm nihiop ya tuhum metem âwurem yâhâwomgât mâtâp ya emelâk ekyongowan.”

Yesuhâlen biwinenñe kepeinom otmuâmâ Anitâhâlen yâhânom.

⁵ Yawu sâmu bukunenñe âlâ, kutñe Toma sâm, yâkñe yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, gâ wosaken ariwuat ya ki nañgain. Yakât otmâmâ nengu mâtâp girawu ya watmâ gâhâlen takanom?”

⁶ Sâmu sâop. “Nâ ninak Anitâhâlen arinomai yakât mâtâp oan. Otmu Bulâñe Amboñeâmâ nâ mansan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ Anitâhât den ekyongomune nâñgâñetâ bulâñe otmu nâhâlen torokatmâ mannomai yan manman kârikñan mannomai.

⁷ Yeñe nâhât topne nâñgâm metewi mâne Awoñnahât topñe emelâk nâñgâmbâi. Yawu gârâmâ sâp yupâek nâ nekmâ nâñgânomai yamâ Awoñnahât topñe nâñgâm heñgenñunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmu Pilipñe sâop. “Kutdâ, awoñnenñe tiripnongorâ eknehât nañgain. Ekmunñe biwinenñe huruñ sâwuap.”

⁹ Sâmu sâop. “Pilip, yenâmâ nâ orop sâp kâlep manmâ gain. Yakât otmâ girawuhât otmâ nâhât topne ki nañgat? Anitâ orop dopnetñe konohâk oap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe nâhât topne nañgap yamâ Awoñnahât topñe gurâ nañgap. Topnetñe yawu tapgât wongât “awoñnenñe tiripnongorâ ekne” sâm eknohoat?

¹⁰ Nâmâ Awoñ orop biwi nâñgân nâñgâñetñe hikuakmâ dop konohâk otmu tatmait yakât topñe nañgat.” Yawu sâm ekum yuwu sâm eknongop. “Nâñe den ekyongoman yuâmâ nine engatneâk me ninahâlâk otmâ ki sâman. Awoñ orop biwi nâñgân nâñgâñetñe konohâk otmâ tatmait. Yakât otmâ yâkñe mâmâñe otnihimu yâkât wâtñan kinmâ kulem topñe topñe mem gaman.

¹¹ Yawu gârâmâ Awoñ orop biwi nâñgân nâñgâñetñe hikuakmâ konohâk tatmait ya nâñgâñetâ bulâñe olâkgât nañgan. Ya nâñgâñetâ ki bulâñe otbuap otmuâmâ kulem topñe topñe mem gamune ekmai yakât nâñgânomai yanâmâ netgât nâñgâñetâ bulâñe otbuapgât nañgan.

¹² Bulâñanâk ekyongomune nâñgâñet. Awoñnañe mâmâñe otnihimu yâkât wâtñan kinmâ âi memune bulâñe tetemap. Yakât otmâ Awoñnahâlen âwurem yâhâwom yanâmâ âi bulâñe pato tetemu eknomai. Dop yawuâk lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyenñe kepeim manñetâ mâmâñe otyiñgiwom. Yawu otyiñgimune nâhât wâtñan kinmâ âi meñetâ bulâñe tetewuap.

¹³ Awoñnahâlen arimune yan yeñe biwiyenñe nâhâlen kepeim yu me yakât ulitnohomai yamâ âlepñe nâñgâyiñgiwom. Nâñgâyiñgimune bulâñe tetemu lohimbiñe ekmâ Awoñne mepaenomai.

¹⁴ Yakât yâhâpñe sâmune nâñgâm heñgenñuñet. Yeñe nâhâlen biwiyenñe kepeim yu me yakât ulitnohomai yamâ âlepñe nâñgâyiñgiwom.

Wâtgât mâmâñahât Heak gewuap yakât Yesuñe sâop.

¹⁵ Yeñe nâhâlen biwiyeñe kepeim mannomai yakât bonñe yamâ nâhât tem lâum mannomai.

¹⁶ Yawu manñetâ nâñe Awoñne ulitgumune yâkñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge mâmâñe otyiñgimu yâkât wâtñan mannomai.

¹⁷ Yâhâ yeñe yâkât wâtñan mansai. Yakât otmâ yeñe yâkât topñe nañgai. Yâhâ hâmbâi yâkñe biwiyeñan ge mâmâñe otyiñgiwuap. Lohimbi biwiyeñe pâlâmñe otmâ belângen mansaiñe yâkât topñe ki nañgai. Yakât otmâmâ ya yeñgâlen ki ge mâmâñe otyiñgiwuap.

¹⁸ Nâ yiwerene pilâyekmâ ariwomani. Yâhâ yen mandu yawu otmâ manmaihât nâñe âwurem gewom.

¹⁹ Yâhâ pilâyekmâ yâhâwom yakât kakñan lohimbi biwiyeñe pâlâmñe otmâ belângen manmañe âlâkuâk ki neknomai. Yawu gârâmâ yenâmâ âlâkuâk neknomai. Otmu nâñe mumuñambâ yahatmâ manman kârikñan manmâ yâhâwom. Yakât otmâ yeñe gurâ mumuñambâ yahatmâ nâhâlen torokatñetâ orowâk manmâ yâhânom.

²⁰ Yâhâ mumuñambâ yahatbom yanâmâ nâ Awoñ orop biwi nâñgân nâñgânnetñe hikuakmâ konohâk tatmait yakât topñe yeñe nâñgâm heñgeñgunomai. Otmu yen orop biwi nâñgân nâñgânnenñe hikuakmâ konohâk mansain ya gurâ nâñgâñetâ keterakbuap.

²¹ Lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyeñe kepeim manmai yamâ nâhât den nâñgâm tem lâunihimai. Otmu nâhâlen biwiyeñe kepeim mannomai yamâ Awoñne wawaeyekmâ tihityeñe otbuap. Otmu yeñe nâ orop konohâk otñetâ yanâmâ nâñe biwiyeñan gemune topne nâñgâm heñgeñgunomai.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu Yurasi Simon nanñe yâkât nambeñeñe yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, sârâ nâñgâwe. Biwinenñe gâ orop kepeiakmâ konohâk otmu yan biwinenñan gerâ topge nâñgâm heñgeñgunom. Yâhâ wongât otmâ lohimbi belângen mansai ya yeñgât biwiyeñan ki gerâ topge nâñgânomai?” Yawu sâop.

²³ Sâmu sâop. “Lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwi nâñgân nâñgânyeneñe kepeim manmañe nâhât denne nâñgâm lâumai. Lohimbi yawuya Awoñne wawaeyekmâ tihityeñe otmu net orowâk manmâ yâhânomai.

²⁴ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâñe biwi nâñgân nâñgânyeneñe nâhâlen ki kepeim manmañe nâhât den ki lâumai. Yâhâ nâñe den kâsikum yingim gaman yuâmâ nine enñgatneâk otmâ ki kâsikum yingiman. Awoñne sâmu nihiop ya kâsikum yingiman.

²⁵ Yâhâ sâp yiwerene yu pilâyekmâ yâhâwom yakât topñambâek ekyongoan.

²⁶ Yawu gârâmâ pilâyekmâ yâhâwom yakât kakñan Awoñne ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge nâhât âi torokatmâ tâtâem mâmâñe otyiñgimu nâñe den kâsikum yingiminiwan ya bunewâk nâñgâñetâ keterak yingiwuap.

²⁷ Nâ pilâyekmâ yâhâwomani. Biwiyeñe itoñ galan otmapgât biwi sânduhân katyeksan. Otmu lohimbi belângen manmañe yen biwi sânduhân katyekne sâmu otnomai yamâ imbiâk otnomai. Yâkñe otnomai yawu ki otbom. Nâñeâmâ yen orowâk manmâ biwi sânduhân katyekmune yanâk manmâ yâhânomai. Yakât nâñgâm ki gorâyingîâk.

²⁸ Emelâk yuwu sâmu ekyongoan. “Nâ pilâyekmâ yâhâwom. Hâmbâi mâne âwurem gewom.” Ya nañgai. Yâhâ yeñe nâhâlen biwiyeñe kepeim mansai mâne nâñe Awoñnahât sâtgât âi tuhum pesuk pilâm yâkâlen âwurem yâhâwom yakât nâñgâm herone nâñgâmbâi.

²⁹ Nâñe yiwerene den ekyongoan yukât bulâñe tetemu eknomai. Tetemu ekmâ yan topñe nâñgâm heñgeñgunomai.

³⁰ Yiwerene manman bâleñahât amboñe hoñ bawalipñe hângânyongomu taka moneknomai. Yakât otmâ nâñe yen orop den kâlep huhunomgât sâp bia. Yamâ benñe manman bâleñahât amboñe yakât amutgen ki mansan.

³¹ Yawu gârâmâ nâñe Awoñnahâlen biwinene kepeim yâkât amutgen manman ya lohimbi kerekñe nâñgâñetgât Awoñnahât tem lâuwangiman. Lâuwangim umatñe tetenihiwuap yu ki tetenihiâk sâmu ki ulitguwom. Yakât otmâmâ yahatñetâ arine.” Yawu sâop.

15

Yesuŋe wain tâkŋan hâum ikŋahât topŋe sâop.

¹ Yesu ikŋan hâum yuwu sâm ekyongop. “Nâ wain tâkŋe yan hâum ninahât topne sâm ekyongomune nâŋgâŋet. Nâmâ wain topŋe yawuya. Yâhâ yenâmâ wain kele awatŋe yawuya. Yâhâ Awoŋneâmâ wain kalam yakât amboŋe yawuya. Ikŋahâk wain bulâŋe kiŋgitŋe orowâk kinâkgât hârâtŋe kum heŋgeŋgumap.

² Yâhâ awatŋe âlâhât bonŋe ki kinmap yamâ Awoŋnaŋe hârem panmu hâlâlân sâmap. Yâhâ awatŋahât bonŋe kinmap yamâ bonŋe kiŋgitŋe orowâk kinâkgât hârâtŋe kum heŋgeŋgumap.

³ Yakât dopŋeâk nâŋe den kâsikum yingim gaman ya nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyenâŋe nâhâlen torokatmai.

⁴ Nâhâlen torokatŋetâ biwinenŋe hikuakmâ konohâk otmu nâhât wâtŋan manmâ yâhânomai. Yakât torokatmâ hâum sâwe. Wain awatŋe pak sâm gewuap otmuâmâ yan bonŋe âlâ ki kinbuap. Yakât dopŋeâk yeŋe nâhâlembâ dâiakmâ mannomai yanâmâ bonŋe yeŋgâlen ki tetewuap.

⁵ Nâŋeâmâ wain topŋe yakât dop oan. Yâhâ yeŋeâmâ wain kele awatŋe yakât dop oai. Gârâmâ yeŋe nâhâlen torokatŋetâ orowâk mannom yamâ yeŋgâlen bonŋe âilonŋo tetewuap. Yâhâ yeŋe nâ pilâneknomai yamâ yeŋgâlen bonŋe âlâ ki tetewuap.

⁶ Yâhâ wain awatŋe âlâŋe bonŋe ki tetewuap yamâ hârem panmu hâlâlân sâwuap. Hâlâlân sâmu kâlâwân uŋetâ sewuap. Yakât dopŋeâk lohimbî âlâ me âlâŋe pilâneknomai yamâ Awoŋnaŋe panyekmu hem nâpumân ge kionŋetâ kâlâpŋe seyekbuap.

⁷ Yâhâ yeŋe nâhât den lâum manŋetâ biwinenŋe hikuakmâ konohâk otbuap yan yeŋe yu me yakât ulitnohonomai yamâ âlepŋe nâŋgâyîŋgiwom.

⁸ Yeŋe nâ orop manmâ tem lâunihinomai yanâmâ yakât bonŋe manman âilonŋo yeŋgâlen tetewuap. Yeŋgât manman tetemu lohimbî yeŋemâ nâhât hoŋ bawalipne sâm Awoŋne mepaenomai.

⁹ Yâhâ Awoŋnaŋe wawaenekmâ tihitne otmâ gap yakât dopŋeâk nâku yawuâk wawaeyekmâ tihityeŋe otmâ gan. Yakât otmâmâ ki betnohonomai hât naŋgan.

¹⁰ Nâŋe Awoŋnahât tem lâum manmune yaŋak yâkŋe biwiŋaŋe kepeinekâm gamap. Yakât dopŋeâk yeŋe nâhât tem lâum mannomai yanâmâ nâku yawuâk biwiŋaŋe kepeiyekâm yâhâwom.

¹¹ Yeŋe nâhât den nâŋgâm biwiyenâŋan katmâ heronŋe kakŋan manŋetgât nâŋe ninan hâum ekyongoan. Yakât otmâ tem lâunihim mannomai. Yanâmâ yeŋgât nâŋgâm nâku yawuâk biwi hero nâŋgâyîŋgiwom.

¹² Yâhâ den âlâ yuwu sâm ekyongomune lâum manŋetgât naŋgan. Nâ orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgiain yakât dopŋeâk yengu yawuâk biwiyenâŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgim mannomai.

¹³ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe buku âlâhât tep âlep nâŋgâwâŋim sârerenŋetâ yakât yongonŋetâ munomai yuŋe buku orotgât mâtâp âlâlâ kerek wangiap.

¹⁴ Otmu yeŋe nâhât tem lâum mannomai yamâ nâhât bukulpne yawu mannomai.

¹⁵ Yâhâ lok kunŋe âlâŋe ikŋe biwiŋan den tatmap ya hoŋ bawalipŋe ki ekyongomap. Yawu gârâmâ Awoŋnaŋe den eknohomap yamâ nâŋe kerehâk ekyongom gan. Yawu otman yakât nâŋgâm hoŋ bawalipne ki sâyîŋgiwom. Yamâ bukulpneâk sâmune ârândân otbuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ yeŋe ki menekbi. Nâŋe yen meyekmâ âi sâm yingim hâŋgânyongomune arinomai. Ari lohimbî nâhât den pat âlepŋe ekyongonŋetâ nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu manman kârikŋan mannomai. Yakât otmâ yeŋe wuân me wongât nâŋgâm nâhât wâtŋan kinmâ Awoŋne ulitgunomai yamâ âlepŋe nâŋgâyîŋgiwuap.

¹⁷ Yakât den emelâk yan ya yâhâpŋe sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe biwiyenâŋe kepeiakmâ konohâk otmâ buku oraŋgim mannomai.

Lohimbi belângen manmainje Yesuhât komot yengât hâkâñ otmai.

¹⁸ Lohimbi belângen manmainje kasa otyinginomai yanâmâ ki pârâk pilânomai. Kândikum emelâk nâ kasa otnihiwi yawuâk yengât kasa otyinginomai.

¹⁹ Yâhâ orotmeme bâleje otmâ mansai ya yengâlen torokatmâ yawuâk otmai mâne buku otyingimbâi. Yawu gârâmâ yenâmâ emelâk nâje nine pat kuyingim meyekmune nâhâlen torokatbi. Yawu torokatbi yakât otmâ lohimbi yañe yengât hâkâñ otmâ mem ge katyekne sâm otmai.

²⁰ Nâje emelâk den yuwu ekyongowan ya biwiyenjan katmâ nângânomai. Lohimbiñe lok kunje otmu yakât hoñ bawalipñe yamâ kapam dop konohâk yongom hâhiwin yinginomai. Yawu gârâmâ nâ mem âlâlâ tuhunekmâ hâhiwin nihim mansai yakât dopñeak yen yawuâk mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yâhâ lohimbi nombotñe nâ buku otnihim denne nângâmai mâne yen gurâ yawuâk lohimbi nombotñe buku otyingim denyene nângâmbâi.

²¹ Lohimbi belângen mansaiñe Awoññe hângânnohomu gewan yâkât topñe ki nanjai. Topñe ki nanjai yakât otmâ yen gurâ kasa otyingim mem âlâlâ tuhuyeknomai.

²² Yawu gârâmâ nâje hânân yu ki ge Awoñnahât topñe ekyongowan mâne yâkñe betnihimbâi yakât tosa ki membâi. Yamâ tosa miai yakât âlâ me âlâhâlen gâitmâ tâwâyeknomaihât dop âlâ ki otbuap.

²³ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe nâhât hâkâñ otmâ betnihim manmai yañe nâ otnihaiñ sâm Awoñne otbañgimai.

²⁴ Yakât torokatmâ sâwe. Nâje hohetyenjan manmâ kulem topñe topñe ki orotñe ya mewan mâne ki ekñetâ tâñât otmu tosa membâi. Yawu gârâmâ kulem meman ya ekmai yamâ Awoñnâit betnitgim mansai.

²⁵ Yawu gârâmâ yengât miti pepaen den âlâ tap yakât bonñe teteâkgât yawu oai. Den ya yuwu tap. “Lokñe imbiâk kasa otnihiai.” Den yawu tap.

²⁶ Nâmâ hâmbâi Awoñne ekumune ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu gewuap. Ge lohimbi biwiyenjan kionmu nâhât den pat âlepñe nângâñetâ bulâñe otbuap.

²⁷ Otmu yenâmâ nâ orowâk manmâ âi topñe katmâ gain yakât mem hewewen tuhuyekmu nâhât den pat âlepñe sâm hañ tuhunomai.”

16

¹ Yesuñe den âlâ yuwu sâm eknongop. “Lohimbi belângen manmainje mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yinginomai yanâmâ ekmâ ki pârâk pilâm betnihim biwiyene âlâhâlen katmaihât den yu ekyongoan.

² Yakât torokatmâ sâwe. Lohimbiñe yengât hâkâñ otmâ miti emetñambâ kewilâyekñetâ ge yaehen mannomai. Yâhâ hâmbâi mâne belângen mannomai yañe Anitâhât sâtgât oain sâm yongonjetâ munomai.

³ Yamâ Awoñ orop netgât topnetñe ki nângâm hengenñum mem âlâlâ tuhuyeknomai.

⁴ Yâhâ emelâk yakât ki ekyongowan. Yawu gârâmâ pilâyekmâ ariwomani yakât emet inânñan den yu ekyongoan. Arimune yenjiâk tatñetâ mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ den ekyongoan yu nângâm mannomai.

Wâtgât mâmâñahât Heakgât nep

⁵ Nâmâ hângânnohomu gewan yâkâlen purik sâm âwurem yâhâwom. Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe nâhât topñe girawuhât yâhâwuat sâm ki âinohomai.

⁶ Nâje katyekmâ yâhâwom sâmune nângâñetâ biwiyene umatñe oap.

⁷ Bukulipne, bulâñanâk sâmune nângâñet. Nâje ki pilâyekmâ âwurem yâhâwom mâneâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe ki ge mâmâñe otyingiwuap. Yawu gârâmâ pilâyekmâ âwurem yâhâwom yanâmâ hângângumune ge mâmâñe otyingim biwi sânduhân katyekbuap.

⁸⁻⁹ Gem yan lohimbiñe nâhâlen biwiyenjañe ki kepeim tosa otmai ya enñatyenjan gemu nângâñetâ keterakyingiwuap.

¹⁰ Otmu Anitâne lohimbi yekmu ârândân olâkgât âi sâm nihiop ya tuhum tin pilâm katyekmâ âwurem yâhâwom yakât topne gurâ nângâm heñgenunomai.

¹¹ Otmu Anitâne manman bâlenjahât amboñe sâm hârewangim mem ge kalop yakât nângâñetâ keterakbuap. Yawu nângâm heñgenunomai nâhâlen biwiyeñe kepeim mannomai.

¹² Nâne sâp yiwerene den umatne topne topne tap ya kâsikum yingimbâm. Yamâ yiwerene yakât topne nângânomaihât dop bia.

¹³ Hâmbâi mâne Anitâne ikne Wâtgât mâmâñahât Heak hângangumu ge den bulâne ekyongomu nângânomai. Yawu otmu yakât topne nângâm heñgenunomai. Yâkneâmâ ikne engatneâk ki watmâ ekyongowuap. Anitâhât den ya konohâk ekyongom mâmâne otyingimu yu me ya tetewuap ya ekmâ topne nângâm heñgenunomai.

¹⁴ Yâhâ lohimbi nine pat mannomai ya yengât biwi nângân nângânyene mem kusânyingimu nâhât topne nângâñetâ keterakyingiwuap. Nângâñetâ keterakyingimu nâhât nângâñetâ yahatmu mepaeneknomai.

¹⁵ Otmu den bulâne Awoñnahât nângân nângânñan tap ya eknohomap. Yawu eknohomu yanak nâku yawuâk Wâtgât mâmâñahât Heak ekumune topne sâm tetem ekyongowuap.

Yesuhât hoñ bawalipñe engat hako sâp kâlep ki nângâwi.

¹⁶ Nâ yen orop sâp kâlep ki mannom. Pilâyekmâ yâhâwom. Manmâ sâp kâlep ki otmuâk âwurem gewom.”

¹⁷ Yesuñe yawu sâm eknongomu nângâm pâpguwin. Nângâm pâpgum nenñahâk yuwu sâm alahu gulahu otbin. “Yamâ girawuhât yawu yap. “Nâ pilâyekmâ Awoñnahâlen yâhâmune ki neknomai.” Otmu “pilâyekbom ya kâlep ki otmuâk âwurem gemune neknomai.” yawu yap.

¹⁸ Yawu yap yamâ topne girawuhât otmâ yap?” sâm yakât topne pâpgum alahu gulahu otbin.

¹⁹ Yawu sâm alahu gulahu otmâ yakât Yesu âikune sâm otbin. Yawu nângâmunne biwinenñe ekmâmâ yuwu sâm eknongop. “Nâne pilâyekmâ yâhâwom gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk âwurem gewom,” yawu ekyongomune nângâm biwi yâhâp otmâ topñahât âinohone sâm oai.

²⁰ Yakât yuwu sâm ekyongomune nângâñet. Nâne pilâyekmâ ariwom yan nâhât isem engat hako nângânomai. Engat hako nângânomai yanâmâ lohimbi belângen mansaine kândâtyene kuwiknomai. Otmu yengât biwi nângân nângânyene umatne otbuap yamâ sâp kâlep ki otbuap. Yakât kakñanâmâ âlâkuâk herone pato nângânomai.

²¹ Den yukât topne nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Imbilipnenñe naom mene sâm hâliliakmâ tatmâ memai. Otmu naom ya kioñmu yan hâkyene sânduk sâmu herone pato nângâm yakât kakñan hâhiwin nângâmai ya nelâmyongomap.

²² Yakât dopneâk nâne pilâyekmâ arimune engat hako nângâñihomai. Otmu sâp kâlep ki otmuâk âwurem gemune nekmâ tepyene sânduk sâmu herone pato nângânomai. Herone nângâñetâ lok âlâ me âlâne yâhâpñe engat hakoân ki katyeknomai.

²³ Yâhâ sâp yan nine topne ki nângâm pâpgunomai. Yakât otmâ âi pâi ki tuhuneknomai. Den bulâñanâk sâmune nângâñet. Yene biwiyeñe nâhâlen kepeim wuân me wongât nângâm awoñne ulitgunomai yamâ âlepñe nângâyingiwuap.

²⁴ Yamâ emelâk âi topne katbin yapâek yene wuân me wuângât awoñne ki ulitgum ganetâ yu oap. Yâhâ sâp yiwerene yupâek âlepñe nâhâlen biwiyeñe kepeim awoñne ulitgum manñetâ nângâyingimu herone kakñan manmâ yâhânomai.

²⁵ Nâne yu me yakât den âlâen hâum ekyongoman. Gâmâlâhâmâ awoñnahât topne ya nângâñetâ keterakbuapgât tâñ tâñâk ekyongowom.

²⁶ Sâp yanâmâ nâhâlen biwiyeñe kepeim awoñne tâñ tâñâk ulitgunomai. Yakât otmâmâ nâne yengât kaweyenñan kinmâ hilâm ârândân ki ulitguwom.

²⁷ Nâmâ âi topņe ki katmâek awoņne orop embânâmbâek tatmâ gam yanak pilâm hânân yuân gewan ya nângâņetâ bulâņe otmu biwiyeņe nâhâlen kepeim mansai. Yawu mansai yakât Awoņne wawaeyekmâ tihityeņe otmap.

²⁸ Bulânâk nâ Awoņnahâlembâ gewan. Yakât otmâ âi tuhum pesuk pilâm âwurem yâhâwe sâm oan.” Yawu sâop.

²⁹ Yesuņe yawu sâmu yuwu sâm ekuwin. “Yiwereņeâk eksain. Gâņe den tâņ tâņâk eknongorâ yakât topņe tetemu nângâmunņe âlepņe oap.

³⁰ Gâņe biwinenņe kerek ekmâ nângâmat. Yawu gârâmâ biwinenņan tap yakât ki hâum pâpgumat. Yakât otmâ Anitâņe hângângohomu ge mansat yakât nângâmunņe bulâņe oap.” Yawu sâwin.

³¹ Sâmunņe sâop. “Âlepņe nâhât topne yiwereņe nângâm biwiyeņe nâhâlen tiņâk kepeim mansai.

³² Yawu gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk kiņgityeņahât otmâ pilânekmâ tiok taok otmâ âlâhu kapiņan kapiņan arinomai. Ariņetâ nâmâ niniâk ki tatbom. Awoņne orowâk tatdom.

³³ Yawu gârâmâ yuwu sâmune nângâņet. Yeņe nâhâlen torokatņetâ biwi nângân nângânnenņe kepeiakmâ konohâk otmu biwi sânduhân mannomaihât den yu ekyongoan. Yeņe yawu manņetâ lohimbi belângen manmaiņe mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ ki lohotņe otnomai. Yamâ nâņe emelâk manman bâleņahât amboņe mem ge katmâ kunyeņe pato mansan ya nângâm mannomai.”

17

Yesuņe hoņ bawalipņe yeņgât nângâm Anitâ ulitguop.

¹ Yesuņe den yawu sâm eknongom senņe pak sâm himbimân ekmâ âwâņe yuwu sâm ekuop. “Awoņ, lohimbiņe nekņetâ yahatmu mepaeneknomaihât sâp tâlâhuap. Yawu gârâmâ gâņe mâmâņe otnihirâ tem lâuhihim mansan. Yakât otmâ lohimbi kerek wawaeyekmâ tihityeņe otbe sâm oat yakât bulâņe ekmâ mepaehekmâ mannomai.

² Emelâk “Lohimbi kerek yeņgât kunyeņe otmâ manbuat” sâm âi nihion. Yakât otmâ emelâk lohimbi yeņgât manman kârikņahât pat kuyiņgion yamâ biwiyeņe mem hewewen tuhurâ nâhâlen torokatnomai yamâ yakât bulâņe yiņgiwom.

³ Yâhâ manman kârikņahât topņe yuwu. Gâ konok Anitâ bulâņe tatmâ gamat. Otmu gâņe tihityeņe otbe sâm nâ hângânnohorâ gewan. Ya lohimbiņe nângâņetâ bulâņe otmu netgâlen biwiyeņe kepeim mannomai yamâ manman kârikņe yiņgimune menomai.

⁴ Gâņe âi sâm nihim hângânnohorâ gewan ya tuhum pesuk pilâwom yanâmâ lohimbi kiņgitņe orowâkņe ekmâ mepaeheknomai.

⁵ Awoņ, embânân hân himbim ki kândikyoțgon yan biwinetņe konohâk otmâ orowâk tatmâ gawit. Yawu gârâmâ himbim pilâm hân yuân ge mansan. Yakât otmâ sâp yiwereņe yuâmâ gâhâlen âwurem gamune emelâk orowâk tatmâ gawit yawuâk orowâk tatmâ yâhârom.

⁶ Awoņ, angoân lok kâiân konok yu lok bâleņe yeņgâlembâ meyehon. Meyekdâ nâhâlen torokatņetâ gâhât topge sâm tetem ekyongoman. Ekyongom gamune yan nâhât tem lâum manmai.

⁷⁻⁸ Gâņe den eknohon yamâ kerehâk sâm tetem ekyongomune nângâņetâ bulâņe otmap. Otmu gâņe hângânnohorâ gewan ya gurâ yawuâk nângâņetâ bulâņe otmap.

⁹⁻¹⁰ Yawu nângâm nâhât âi torokatmâ tuhum tiņ pilâm net orop mannomgât mâmâņe otyiņgihât nanğan. Mâmâņe otyiņgirâ nâhât wâtnan kinmâ den pat âlepņe ekyongonetâ lohimbi kiņgitņe orowâkņe nângâm mepaenekmâ mannomai. Yawu otmâ ya yeņgât nângâm ekgohoan. Yâhâ lohimbi belângen manmai ya yeņgât ki ekgohoan.

¹¹ O, Anitâ Awoņne. Topge ikņiâk tap. Tat tatge âlâ kândâkdâ tatmâ gaonņak tatmâ gamat. Otmu tatmâ yâhâwuat. Yiwereņeâmâ hoņ bawalipne pilâyekmâ gâhâlen âwurem gawom. Yawu gârâmâ nâhât hoņ bawalipne yuņe yuân torokatmâ lok bâleņe yeņgât

hohetyenjan mannomai yamâ gâne mâmâne otyingim tihityene otbuat. Mâmâne otyingirâ netne biwinetnane konohâk otmap yakât dopneâk lok yuñe biwi konok otmâ mannomai.

12 Yawu gârâmâ hoñ bawalipne yu orowâk manmâ gain yuñe pilânekmâ ari hiliwahomaihât mâmâne otyingim gaman. Yâhâ gâne mâmâne otnihimat yawuâk mâmâne otyingiman. Otmu miti pepaen den âlâ tap yakât bulâne teteâkgât bukuyene âlâ ose-tyenjan gâtne âlâne pilânenekmâ arap. Yâhâmâ hem nâpumân ge hiliwahowuapgât pat mansap.

13 Yâhâ nâ gâhâlen gawoman. Yakât otmâ âi sâm nihion ya memune herone nângânihimat yakât dopneâk hoñ bawalipnane nâhât âi torokatmâ tuhunomai yan herone nângâyingiwom. Yakât topne nângâm herone kakñan mannomaihât nâne senyenjan kinmâ den ekgohoan yu nanjai.

14 Yâhâ emelâk nâmâ himbimâmbâ ge gâhât den kâsikum yingimune nângânetâ bulâne otmu orotmemeyene bâlene bet pilâm nâhâlen torokatmâ himbimgât pat oai. Yakât otmâ lok bâlenane ya yengât nângâm hâkâñ otmai.

15-16 Yâhâ nâhâlen torokatmâ himbimgât pat mansai. Yakât otmâ gâne mem dâiyekdâ pilâm gâhâlen yâhânetgât ki nanjan. Yawu gârâmâ Bâlenahât Amboñane mem hilipyongomapgât mâmâne otyingihât nanjan.

17 Mâmâne otyingirâ orotmeme bâlenjambâ keterakmâ gâhât den bulâne lâum manmâ yâhânomai.

18-19 Gâne angoânâk âi sâm nihim hângânnohorâ ge tem lâuhihim gâhât den pat âlepne ekyongom gan. Yakât dopneâk nâku âi sâm yingim hângânyongomune ari lohimbi den pat âlepne yakât ekyongonomai.

Yesuñe ikñe komolipne nengât nângâm Anitâ ulitguop.

20 Awon, sâp yiwerene yuâmâ nâhâlen torokatmâ mansai ya yengâlâk ki sâm ulitgo-
hoan. Hâmbâi lohimbi dondâne nâhât den pat âlepne nângânetâ bulâne otmu biwiyene
nâhâlen katnomai ya yengât ulitgohomune nângâ.

21 Awon, gâ orop biwi nângân nângânnetnane kepeiakmâ konohâk oait. Yakât dopneâk
lohimbi yane netgâlen biwiyenane kepeim konohâk otmâ mannomaihât nanjan. Yâhâ
biwi konohâk otmâ mannomai yanâmâ lohimbi belângen mansaiñe manmanyene ekmâ
yuwu nângânomai. “Anitâne Yesu hângângumu ge mâmâne otyingimu yanjak biwi konok
otmâ buku orangimai.”

22-23 Otmu gâne hângânnohom mâmâne otnihirâ ge hohetyenjan manmune biwinetne
konohâk otmait yakât topne nângâm heñgenjua. Yakât dopneâk nâne hângânyongom
mâmâne otyingimune nâ orop biwiyene konohâk otmâ mannomai. Yawu mannomai
yanâmâ lohimbi hânñan kulemñan mansaiñe gâne wawaenekmat yawuâk wawaeyekmâ
tihityene otbe sâm nâ hângânnohorâ gewan yakât topne nângâm heñgenjunomaihât
ulitgohoan.

24 Awon, lohimbiñe biwiyene nâhâlen katmai yamâ nâ orowâk himbimân tatnom
yakât emelâk pat kuyingion. Otmu gâne embânân hân himbim ki kândikyotgon yan
biwiñe kepeinekmâ gâ orowâk himbimân tatbisât yakât sâm nihion. Yakât otmâ
pat kuyingion yakât bulâne tetemu himbimân net orowâk tatmâ mepaeneleknomaihât
ulitgohoan.

25-26 Awon, lohimbi belângen mansaiñe gâhât topge ki nanjai. Yawu gârâmâ nâneâmâ
gâhât topge nângâm lok yuñe nâhâlen biwiyene katmâ mansai ya ekyongomune tipine
nângânetâ keteraksap. Yakât otmâ gâne wawaenekmâ hângânnohorâ gewan ya nângâm
heñgenjua. Yâhâ nâne kulem membom yan gâne wawaeyekmat yakât topne nângâm
heñgenjunomai.” Yawu sâop.

18

Parisaio yengât tembe lâulipyenaje Yesu mewi.

(Mataio 26:47-56 Mareko 14:43-50 Luka 22:47-53)

¹ Yesuŋe yawu sâm âwâŋe ekumu pesuk sâm u hon bawalipŋe nen menenekmu ba to tipinje âlâ, kutŋe Kitoron sâm, ya hâtikguwin. Ya hâtikum nak âlâ, kutŋe Oliwa, ya kambatŋe kâmetbi yan yâhâwin.

² Yâhâ emelâk manmâ gawin yan Yesuŋe menenekmu yan yâhâ tatmâ nâŋgâminiwin. Yakât otmâ Yurasi kapi ya nâŋgâop.

³ Yakât otmâ Yurasiŋe betŋehen kionmâ Parisaio otmu hotom uminiwi ya yengât sâtgât otmâ tembe lâulipyenje dâiyekmu unam, tewet, kapamgât senŋe âlâlâ miakmâ balam saum nengâlen tohowi.

⁴ Toho mem tetenenekŋetâ umatŋe yu Yesu kakŋan yâhâwuap ya emelâk nâŋgâop yakât otmâ katnenekmâ gotyenan ba yuwu sâm âiyongop. “Yen âlâhât pâinsai?” sâop.

⁵⁻⁶ Sâm u sâwi. “Nenâmâ lok âlâ, kutŋe Yesu, yamâ Nasaret kapi amboŋe yâkât pâinsain,” sâwi.

Sâŋetâ sâop. “Lok yamâ nâ yu.”

Sâm u Yurasi otmu orowâk takawinŋe denŋe nâŋgâm pârâk pilâm umutyenŋe arimu hânân ge pare iwi.

⁷ Yawu otmâ yâhâpŋe âiyongom sâop. “Yen âlâhât pâinsai?”

Sâm u yahatmâ kinmâ sâwi. “Lok âlâ, kutŋe Yesu, yamâ Nasaret kapi amboŋe,” sâwi.

⁸ Sâŋetâ sâop. “Nâ emelâk ekyongoan. Lok yamâ nâ yu. Nâ pâinneksai yakât otmâ hon bawalipne yu pilâyekŋetâ yahatmâ arinŋetgât nanŋan.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâm yan den emelâk yuwu sâop yakât bulâŋe teteop. “Awoŋ, gâŋe lok yu mâmâŋe otyinŋirâ nâhâlen biwiyenaje kepeim mansai yu yengât tihityenŋe otmune âlâ ki hiliwahoap.”

¹⁰ Yawu sâm u Petoroŋe tewetŋe mem yahatmâ hotom um manbi ya yengât kunyenŋe manop yâkât hon bawaŋe, kutŋe Maiko sâm, yamâ ândâpŋe nombot ya topŋambâek kârâm hâreop.

¹¹ Kârâm hâremu Yesuŋe ekmu bâlemu yuwu sâm ekuop. “Yawu otdâ bâleap. Umatŋe yu tetenihimu sât gum mumbomgât Awoŋnaŋe mâtâp sâm nihioŋ ya ki watbomgât nanŋat hâ? Âlâŋe yakât ki ekgoŋop?” Yawu sâop.

Yesu mem Anasihâlen ariwi.

¹²⁻¹³ Yesuŋe yawu sâm ekumu Roma tembe lâ u ya yengât kunyenaje sâm u tembe lâulipŋe otmu Parisaio yengât tembe lâulipyenaje Yesu mem bânŋe sâhâm menduhuwi. Yawu tuhum mem lok sombo âlâ, kutŋe Anasi sâm, yâkât emelan yâhâwi. Anasi yamâ lok âlâ, kutŋe Kaipa sâm, yâkât lamatŋe. Yâhâ Kaipa yamâ hombaŋ yakât hotom uminiwi ya yengât kunyenŋe pato manop.

¹⁴ Yawu gârâmâ Kaipaŋeâmâ nen Yura lohimbi kerekŋe hiliwahomaingât Yesu konok mumbuapgât nâŋgâm papatolipnenŋe ekyongop.

Petoroŋe Yesu betguop.

(Mataio 26:69-70 Mareko 14:66-68 Luka 22:55-57)

¹⁵ Yâhâ Yesu mem Anasihât emelan yâhâŋetâ Petoro otmu bukunenŋe âlâŋeâmâ Yesu watmâ ariowot. Yâhâ Anasiŋeâmâ bukunenŋe ya nâŋgâwanŋimap. Yakât otmâmâ Yesu mem emelan yâhâŋetâ yawuâk watyekmâ betyenan yâhâop.

¹⁶ Yawu otmâmâ Petoroŋeâmâ emet hawiŋan peke yakât hânŋi hâlânŋmâ kinop. Yawu gârâmâ bukuŋe Anasihât emelambâ ge hon bawa imbi âlâŋe hânŋi galem gum kinop ya ekumu hânŋi hindâmu yanâk Petoro gurâ kâlehen yâhâop.

¹⁷ Kâlehen yâhâmu imbi yanŋe ekâmâ sâop. “Âo gâmâ Yesu hon bawaŋim manmat. Yawu geksan.”

Sâmu sâop. “Yu yat yamâ imbiâk yat,” sâop.

¹⁸ Otmu sâp yanâmâ bâlâpne bâleje olop. Yakât otmâ tembe lâu nombotņaje kâlâp unjetâ semu hoņ bawa nombotņe orowâk menduhuakmâ kâlâp nâņgâm kinbi. Kâlâp nâņgâm kinjetâ Petoroņe hohetyenjan ga kinmâ kâlâp nâņgâop.

Kaipañe Yesu âi pâi tuhuop.

(Mataio 26:59-66 Mareko 14:55-64 Luka 22:66-71)

¹⁹ Yesuņe nen hoņ bawalipņe menenekmâ den kâsikum ningiminiop. Otmu otbin mewin yakât topņe hotom uminiwi ya yengât kunyenņe nâņgawe sâm âikuop.

²⁰⁻²¹ Âikumu sâop. “Wongât âinohoat? Kapi ambolipņe orop miti emetņan me opon kâmbukņan yâhâ menduhuakņetâ den kâsikum yingim gaman. Otmu kapi tipi tapi tatmâ arap, me wosapâ me wosapâ kapi ambolipņe menduhuakmai yan lok senyenņanâk kinmâ den ekyongom gaman. Nâmâ tik tik ki ekyongoman. Yakât otmâ nâ ekyongomune nâņgâmai ya âiyongorâ yâkņe sânomai.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu tembe lâu âlâņe yahatmâ Yesu ândâpņe huhum yuwu sâm ekuop. “Gâmâ girawu otmâ hotom umai yengât kunyene ya nekamņan yat?” Yawu sâop.

²³ Sâmu sâop. “Nâ den bâleje yan otmuâmâ yakât topņe sârâ nâņgawe. Nâmâ den âlepņe yan. Yamâ girawuhât ândâpne huhuat?” Yawu sâop.

²⁴ Benņe, Anasiņe sâmu Yesu bânņe sâhâm menduhuwi ya ki holaņmâek mem lamatņe, kutņe Kaipa sâmu, yâkâlen dâim ariwi.

Petoroņe Yesu âlâkuâk betguop.

(Mataio 26:71-75 Mareko 14:69-72 Luka 22:58-62)

²⁵ Yâhâ Petoro yamâ yawuâk kâlâp nâņgâm kinop. Nâņgâm kinmu lohimbi orowâk kinbiņe towatņe ekmâ nâņgâmâmâ yuwu sâm ekuwi. “Gâ gurâ Yesu orowâk manmat, yawu geksein.” Yawu sâņetâ topņe kurihiakmâ “Nâ bia,” sâmu irelahop.

²⁶ Sâmu hotom umai ya yengât kunyenahât hoņ bawa âlâhât ândâpņe Petoroņe kârâm hâreop yakât hep torehenņe âlâ orowâk kinbiņe Petoro ekmâ yuwu sâop. “Bulâņanâk Yesu miai yan gâ orowâk kinjetâ yeksan.” Yawu sâmu ekuop.

²⁷ Yawu sâmu “nâ bia” sâmu irelahop. Irelakmu yanâk gokorok isiop.

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14 Mareko 15:1-5 Luka 23:1-5)

²⁸ Otmu Yesu mem Kaipahât emelan arinjetâ yan mumbuapgât den sâmu hârewaņgiwi. Otmu emet haņ sâmu emelambâ mem ge Roma lok yengât kiap âlâ, kutņe Pilato sâmu, yâkât emelan ariwi. Yawu gârâmâ Tihit tihit hombaņ yan lama gâim um neminiwi sâp yan lohimbiņe aņgoân pâku lohimbi yengât emetyenjan yâhâmai sâmu samut katbi. Yakât otmâ Yesu mem ari Pilatohât emet umbiņan kinbi.

²⁹ Emet umbiņan kinjetâ Pilatoņe emelambâ ge yuwu sâmu âiyongop. “Lok yuâmâ wongât nâhâlen mem takai?”

³⁰ Âiyongomu sâwi. “Lok yuņe otmu bâleap. Yâhâ ki otmu bâleap mâne wongât yuwu mem takambâin.” Yawu sâwi.

³¹ Sâņetâ sâop. “Yeņe girawu otbaņginom naņgai ya âlepņe yeņe girem den watmâ otbaņginet.” Yawu sâop.

Sâmu sâwi. “Emelâk mumbuapgât den sâmu hârewaņgiain. Yawu gârâmâ nenņe lok âlâ kumunņe mumbuapgât mâtâp maņguningiwi. Yawuhât otmâ gâņe konok sâmu hârewaņgirâ mumbuapgât gâhâlen mem takain.” Yawu sâwi.

³² Yâhâ aņgoânâmâ Yesuņe “Nohom howanân kânâņgâneknomai,” sâop yakât bonņe teteâkgât Yura nengât kunlipnenņe Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

³³ Bâiņ, yawu sâņetâ Pilatoņe purik sâmu emetņan yâhâ Yesuhât sâmu mem gaņetâ yuwu sâmu âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?”

³⁴ Sâmu sâop. “Gike eņgatgeâk otmâ yat me lok âlâņe ekgohomu nâņgâm yat?”

³⁵ Sâmu sâop. “Nâmâ Roma gâtje. Nâje Yura yengât topyeje ki nângâman. Gâje girawu olongât papatolipgaje menjekmâ nâhâlen takai?”

³⁶ Sâmu sâop. “Nâmâ lohimbi yu yengât lok kutdâ ki manbe sâm oan. Yâhâ nâje yâk yengât lok kutdâ manbe sâm oan mâne papatolipnennaje menekmai sâm nine hoj bawalipnaje yahatmâ tânnohom kapam kumbâi. Nâmâ yuân mansai yengât kutdâyeje mansan.” Yawu sâop.

³⁷ Sâmu sâop. “Gâ bulâjanâk lok kutdâ mansat?”

Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ den bulâje yakât topje ekyongowehât hân yuân gewan. Yakât otmâ lohimbiye den bulâje nângâne sâm otmai yaje nâhâlen torokatmâ mansai.” Yawu sâop.

³⁸ Sâmu sâop. “Wuân den bonje ondop âlâ tap yakât yat? Yamâ ki tap.”

Pilatoje Yesu muâkgât sâm hârewangiop.

(Mataio 27:15-31 Mareko 15:6-20 Luka 23:13-25)

Yawu sâm benje emet umbiyan gem Yura nengât papatolipnennaje yuwu sâm ekyongop. “Lok yukât tosa ki eksan.

³⁹ Yawu gârâmâ Tihit tihit hombanj ârândânj pâi emetjan lok tatminiwi yapâ gâtje âlâ kapi ambolipnaje sânetâ holanyekmune geminiwi. Yakât otmâ Tihit tihit hombanj yuân lok kutdâ yu sâmune holanjetâ ge manâkgât nanjai me bia? Me lok âlâ sâmune holanjetâ gewuap?” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu yahatmâ halahum yuwu sâwi. “Yawu bia. Barawa ya pâi emetjambâ holanjâ giâk.” Yawu sâwi.

Yawu gârâmâ Barawahât topjeâmâ yuwu. Yâhâmâ lok yongomu yakât otmâmâ pâi emetjan katjetâ talop.

19

Pilatohât tembe lâulipnaje Yesu mem âlâlâ tuhuwi.

¹ Yawu sânetâ Pilatoje ikje tembe lâulipje ekyongomu Yesu mem tâk âlâ sâtje metje yaje kândâtjan lawitmâ hâkne orowâk mem gahaewi.

² Lawitmâ tâk âlâ, sâtje metje, kon pan pan me hatman yawuya yaje mem kunjan pân pân kepeiwanjiwi. Yawu otmâ sângum kurinj pâwâwâj yamâ lok kutdâje katmâ manminiwi yawuya ya mem latbanjiwi.

³ Yawu otmâ senjan gem yuwu sâm ekuwi. “Bâe. Yura yengât lok kutdâ pato. Gâje torokatmâ kinmâ yâhâwuatgât nanjain.” Yawu sâm ândâpje huhuwi.

⁴ Yawu otbanjjetâ sât gum kinmu benje Pilatoje emet umbiyan ge yuwu sâm lohimbi ya ekyongop. “Yengât lok kutdâ yukâlen tosa âlâ ki eksan. Yakât otmâ sâmune mem gejetâ yeje senyenaje ekjet.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu Yesu tâk sâtje metje ya kunjan kepeiwanjiwi otmu sângum kurinj latbanjiwi ya yawuâk tatmu mem gejetâ yuwu sâm ekyongop. “Yengât lok kutdâ yu holanj mune giâkgât nanjan.” Yawu sâm ekyongop.

⁶ Yawu sâm ekyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenje otmu tembe lâulipyenaje Yesu ekmâ kârikjan halahuwi. “Howanân kunjetâ muâk,” sâm yawuâk yawuâk sâwi.

Sânetâ sâop. “Ki otmu bâleap yakât tosa âlâ yâkâlen ki eksan. Yawu gârâmâ nanjai ya yehâk mem ari howanân kunomai.”

⁷ Sâmu sâwi. “Lok yuje “Nâ Anitâhât nanje mansan,” sâop. Yawu sâop yaje nengât girem den lojgâeop. Yakât matje muâkgât sâm hârewangiain.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu sânetâ nângâm kingitjahât dondâ otmâ purik sâm Yesu mem emet kâlehen yâhâop.

⁹ Yâhâ yuwu sâm âikuop. “Gâ wonân gâtje?” Sâmu den olotonjâk kinop.

¹⁰ Yawu kinmu sâop. “Wongât olotonjâk kinsat? Holanğeknetâ ge manbuat me howanân gohonetâ mumbuat yamâ nâhât sâlâk watnomai.” Yawu sâop.

¹¹ Sâmu sâop. “Anitâne papatolipge ya biwiyenan kionmu galem sâam katgekbi. Yakât otmâ lok kasa otnihim gâhâlen hânğânnohomu takan yanğeâmâ tosa miat ya wangim tosa amoknan miap.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâmu Pilatonje holanmune ariâk sâam nânğâm ketet olop. Nânğâm ketet otmu hotom uminiwi yengât kunlipyenane tâtâemâk yuwu sâam ekuwi. Lok âlâ me âlâne “Nâ lok kutdâ pato mansan,” sâamane gâhât patohe, kutne Sisa sâam, ya mem ge katbe sâam oap. Yesune yawu oap ya eksain. Yakât otmâ gâne Yesu yu holağdâ ariwuap yanâmâ Sisa ki buku otbanğiwuat. Yakât otmâ umatne teteap yukât Sisa ekumunne sâam hârehihiwuap.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sânetâ Yesu mem yaehen katmu kinmu ikneâmâ sâam hâre hâre kawenan yan ge talop. Yâhâ kawe yakât kutne yamâ Yura nengât denân “Gawata” yawu. Yâhâ yakât topneâmâ yuwu tap. “kawer konğak tuhuwi” yawu.

¹⁴ Yâhâ emetsenne purik sâwe sâam otmu yan Pilatonje kawer yan ge talop. Yâhâ emet omon otmu yan Tihit tihit homban ya tetemu âi ki menomaihat sâwi. Yakât otmâ Pilatonje yuwu sâam ekyongop. “Eknet. Lok yuâmâ yengât lok kutdâ.”

¹⁵ Sâmu sâwi. “Lok yune muâkgât nanğain. Yakât otmâ howanân kuğetâ muâk,” yawu sâwi.

Sânetâ sâop. “Lok kutdâyege yu howanân kuğetâ muâkgât nanğai hâ?”

Sâmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenane yuwu sâwi. “Nengât lok kutdâ âlâ ki tap. Sisa konohâk mansap,” yawu sâwi.

¹⁶ Yawu sânetâ Pilatonje Yesu ya howanân kuğetâ muâkgât sâam hâreop. Sâam hâremu dâim ariwi.

Yesu dâim ari howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Mareko 15:21-32 Luka 23:26-43)

¹⁷ Yesu ikñahâk howanne ya lâuakmu ariwi. Otmu kapi pato ya pilâm gem hân âlâ, kutne yamâ Yura nengât denân Golihata sâam, yan gewi. Yâhâ kut yakât topneâmâ yuwu tap. “Lok Kunne Hahitne,” yawu.

¹⁸⁻¹⁹ Yan mem ge howanân kuwi. Kuğetâ Pilatonje den âlâ yuwu sâam howan kunnan kulemgup. “Yesu, Nasaret kapi amboñe, Yura yengât lok kutdâ.” Yawu kulemgup. Yâhâ den kulemgup yamâ Yura nengât denân, Roma yengât denân, Girik yengât denân kulemgup. Yawu kulemgumu lâum kânânğawi. Otmu sâp yanâk lok yâhâp yotgom lâum kânânğayelegnetâ nombot nombot kinowot.

²⁰ Yâhâ Yesu yamâ Yerusalem kapi pato yakât nombotgen kuwi. Yakât otmâ Yura lohimbî dondâ bam gawine ekmâ sâlîkuwi.

²¹ Yâhâ hotom umai ya yengât kunlipyenane ya nânğâm Pilatoğalen ari yuwu sâam ekuwi. “ “Yura yengât lok kutdâ,” yawu kulemgum katsat ya ekmunne ki ârândân oap. Yawu gârâmâ ya gulipgum yuwu kulemgu. “Lok yuneâmâ “Nâmâ Yura yengât lok kutdâ,” yawu sâamap.” Yawu kulemgu.” Yawu sâwi.

²² Sânetâ sâop. “Kulemguan ya pilânetâ yawuâk talâk.” Yawu sâop.

²³ Otmu tembe lâu Yesu mem howanân kuwine yâkât senne âlâlâ mem kâsikugnetâ komot imbât olop. Otmu âlâku konok konok anğim miakbi. Yâhâ sângumne âlâ yamâ kâlep pato ya ewakembâ giop yamâ ki gâre gârege.

²⁴ Yakât otmâmâ ekmâ yuwu sâwi. “Yu nennan gâne konokne hâlulâek miakbuap yamâ âlepne,” sâwi. Yawu sâam pepa tipi tapi mem duhatmâ kutyege ikñiâk ikñiâk kulemgum amanân mânugnetâ ge talop. Mânugnetâ tatmu mem gulip malap tuhuwi. Gulip malap tuhum pepa âlâ mewî yan lok kutne teteop yanğe sângum ya hâlulâek miop. Yawu otbî. Otbî yakât emelâk lok âlâne miti pepaen kulemgup yakât bulâne teteop yamâ yuwu.

“Nâhât senje âlâlâ yamâ mem kâsikum anjîm miaksai. Otmu sângumne kâlep pato ya âlâhât kutje teteap yanje hâlulâek miaksap.”

Yawu kulemguoop yakât bulâne teteâkgât orotmeme yu otbi.

²⁵⁻²⁶ Yesu howanân kunjetâ kinop yakât gotñan imbi imbât kinbi yamâ yuwu. Âlâmâ ikne mâmâne, âlâmâ mâmâñahât garîje, âlâmâ Maria ya Kelopa apetne, otmu bâñeâmâ Maria, Matala kapiân gâtne yâk orowâk kinbi. Yâhâ nâmâ Yesu mâmâñahât gotñan kinban. Yawu kinmunje Yesuje mâmâne ekmâ tepne nâñgâm yuwu sâm ekuop. “Menj, pilâyekboman. Gâmâ Yoane orop mandâ galemge otbuap.”

²⁷ Yawu sâm ekum yuwu sâm eknohop. “Buku, meñnetne yuâmâ gâñe galemguuwat,” sâm eknohop. Yawu sâmu yapâek nâhâlen torokatmu orowâk manmâ galemguwan.

Yesu bâleop.

(Mataio 27:45-56 Mareko 15:33-41 Luka 23:44-49)

²⁸ Otmu sâp yan âwâñane Yesu âi sâm wañop ya tuhum pesuk pilâop ya nâñgâop. Nâñgâm yan miti pepaen den âlâlâ kulemguwi yakât bulâne bunewâk teteâkgât kândâtne kuwihakmâ den kârikne halahum yuwu sâop. “Nâ tohât neksap.” Yawu sâop.

²⁹ Yawu sâmu kondo âlâ talop yan wain to yakât ukenje biatmu pâlâmne olop ya gâñetâ yan giop. Otmu yan kinbiñe kereñ wahapne mem keleân sâhâm menduhum wain kâlehen katjetâ ge bârâtguop. Bârâtgumu mem yâhâ Yesu launjan katjetâ niop.

³⁰ Nem yan “Âi sâm nihiop ya dopñan oap.” sâop. Yawu sâm goselek sâm bâleop.

³¹ Yâhâ emetsâpñan bâlemu omoñ otmu yan Tihit tihit homban pato ya tetewuawân howanân yawuâk kinmaihât hotom uminiwi yengât kunlipyenane ari Pilato yuwu sâm ekuwi. “Yura nengât Tihit tihit homban tetemu yan lok bâleñe ya howanân kinjetâ yekmunje bâlewuap. Yawu gârâmâ gâñe tembe lâulipge ekyongorâ ari in yawu kâiyenje kum lotohoyekñetâ munomai. Muñetâ yanâmâ howanâmbâ mem kâpekyeknomai.” Yawu sâwi.

³² Yawu sâñetâ tembe lâulipne hâñgânyongomu ari lok yâhâp yawuâk kâiyetne kum lotohoyekñetâ muowot.

³³ Kâiyetne kum lotohoyelekmâ Yesuhâlen ba eksain mâne emelâk muop yakât otmâ kâñe ki kum lotohowi.

³⁴ Yawu gârâmâ tembe lâu âlâñe ingepne mem Yesuhât gasumñan hâumu yapâ hep otmu toto gam giop.

³⁵ Yâhâ nâmâ gotyenânâk kinmâ yekban. Yakât otmâ den kulemguan yu sâlikum nâñgâñetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiñenane kepeim manñetgât yu tâñ tâñâk kulemguan.

³⁶ Yâhâ miti pepaen den âlâ tap yamâ otbâñgiwi yan yakât bulâne teteop ya yuwu.

“Yakât hahitne konok âlâ ki kum lotohonomai.”

³⁷ Yâhâ den bulâne âlâ yawuâk teteop ya yuwu.

“Lok âlâ hâuñetâ kinmâ mumbuap ya eknomai.” Yawu tap.

Yesu howanâmbâ membe sâm Yosepñe Pilatohâlen ariop.

(Mataio 27:57-61 Mareko 15:42-47 Luka 23:50-56)

³⁸ Yawu otmâ lok âlâ, kutne Yosep, yâhâmâ Arimata kapi amboñe. Yâkne biwiñe Yesuhâlen katmâ manmap. Yawu gârâmâ emelâk Yura nengât papatolipnenne yengât kiñgitñahât otmâ topne kurihiakmâ manop. Yakât otmâ Yesu howanâmbâ membe sâm yok pilâm ari Pilato ekuop. Ekumu nâñgâwanjîmu ari bukulipne meyekmu ari Yesu mewî.

Yesu lâum ari hanguwi.

³⁹ Yâhâ Nikotemo yamâ angoân omoñ âlâen Yesuhâlen arimu den huhuowot yâkñeâmâ Yesu piriwe sâm otmâ to kukne suk suk âlâ miop. Yawu gârâmâ to yamâ umatne pato yakât lok âlâ memu Yosepgâlen lâum ariowot.

⁴⁰ Yâhâ Yosep yet Nikotemoñe hangure sâam Yura nengât orotmeme watmâ yuwu olowot. Yesu mem to kukñe yañe piriowot. Pirim sâangum kâkâlep yañak katipguowot.

⁴¹ Yâhâ Yesu howanân kuwi yaken ya kalam âlâ talop. Kalam yan kât giopñe âlâ emelâk kusânmâ mem tinğaloñetâ in kamen kinminiop.

⁴² Yawu gârâmâ Yura nengât Tihit tihit hombanân yu me ya tuhumain sâam samut katbi. Yawu gârâmâ Tihit tihit homban ya tâlâhuop. Yakât otmâ lâum kâlepñehen arinomaihât sâp biatmu lâam ya kâlehen lâum ba katbi.

20

Yesu mumuñambâ yahalop.

(Mataio 28:1-8 Mareko 16:1-8 Luka 24:1-12)

¹ Emet engatñe nângâm Maria, Matala kapi amboñe, sumângen ariop. Ari kât pato âlâ hâpunñetâ ge lâam mâtâpñe kum bâp mañguop ya hindakmu mâtâpñe kinop ya ehop.

² Ekmâ pârâk pilâm purik sâam Petoro orop netgâlen taka yuwu sâam eknotgop. “Papa-tolipnennañe Kutdâ sumâmbâ lâum ari wosaken âlâ misinğutsai?” Yawu sâop.

³⁻⁴ Yawu sâamu net gurâ sumângen ariwit. Nâñe sururuk sâam Petoro wangim kulet sâawan.

⁵ Kulet sâam ariwan yamâ lâam kâlehen ki bawan. Yâhâmâmâ lâam sâtñanâk kinmâ olelem eksan mâne sâangum kâkâlep mem Yesu katipgum katbi yañahâk tatmu ekban.

⁶ In ekmâ kinmune Petoroñe belângen takaop yañak burunduñak gam kâlehen baop. Kâlehen ba sâangum kâkâlep yawuâk ehop.

⁷ Otmu sâangum tipñe mem Yesu kunñe katipguwi ya âlâñe kitâ mem ketetmâ hengenğum katmu talop ya ehop.

⁸ Yawu otmuâmâ nâku yawuâk kâlehen bawan. Yâhâ kunñe katipguwi yawuâk ekmâmâ Yesu mumuñambâ yahalop nângâwan.

⁹ Yawu gârâmâ sum kamen kinmu ekbit yakât poropete nombotñane emet inânñan Yesu mumuñambâ yahatbuap yakât topñe kulemguiwi ya ki nângâmutñe keterahop.

¹⁰ Yawu otmâ benñe purik sâam âwurem ariwit.

Yesuñe Maria, Matala kapi amboñe, tetewañgiop.

(Mareko 16:9-11)

¹¹ Otmu Mariañe betnetñan taka lâam sâtñan isem kinop. Isem kinmâ kâlehen ehop.

¹² Ekmu añelo yâhâp yañe Yesu katñetâ iop ya hâlâñmâ nombot nombot talowot. Konokñeâmâ kunñehen talop. Yâhâ âlâ yañeâmâ kâñehen ge talop.

¹³ Yawu tatmâ yuwu sâam âikuowot. “Wongât isem kinsat?”

Sâmutâ sâop. “Kutdâne yupâ lâum ari wosaken âlâ misinğutsai?” yawu sâop.

¹⁴⁻¹⁵ Yawu sâam kambeñe kakñambâ olelem Yesu ehop. Ekmâ yan “Yuâmâ kalam yukât amboñe mon?” nângâop. Yawu nângâmu Yesuñe âikuop. “Imbi, gâmâ âlâhât pâinmâ isem tat.” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “Lok pato, gâñe sârâ Yesu lâum ari âlâengen misinğutsai otmuâmâ âlepñe eknohorâ bukulpñe ari ekyongomune taka menehât nanñan.”

¹⁶ Yawu sâamu kunop. Kunmu purik sâam Yesu towatñe ekmâ nângâm Yura nengât denân “Kutdâ” sâop. Den yukât topñe yamâ “Kutdâne.”

¹⁷ Sâmu sâop. “Nâ Awoñnahâlen irak yâhâwoman yakât otmâ ki wâinek. Gâñe âwurem ari bukulpñe ekyongowuat. Ekyongom nâhâitñe yamâ “Anitâ awoñnennahâlen ewun âwurem yahap” sâam ekyongowuat.” Yawu sâop.

¹⁸ Yawu sâamu Mariañe taka den ya nen hoñ bawalipñe eknongop.

Yesuñe hoñ bawalipñe teteyinğgiop.

(Mataio 28:16-20 Mareko 16:14-18 Luka 24:36-49)

19 Otmu emet omoŋ otmu yanâmâ nen hoŋ bawalipŋe papatolipnenŋe yengât kinŋitnenŋahât otmâ emet âlâen yâhâ menduhuakmâ gahatŋe kârikŋe maŋgum tatbin. Menduhuakmâ tatmunŋe Yesuŋe hohetnenŋan pâràk sânsânâk teteningiop. Teteningim eknongop. “Biwiyeŋe huruŋ sâek.” Yawu sâop.

20 Yawu sâmmâmâ birinŋe bâtŋe kuwi otmu inŋepŋe gasumŋan hâuop yakât gut tiripnongomu ekbin. Tiripnongomu ekmâ biwinenŋe heronŋe olop.

21 Yawu otmâ kinmunŋe yâhâpŋe sâop. “Yen biwiyeŋe huruŋ sâek. Awoŋnaŋe nâ hângânnohomu gewan yakât dopŋeâk nâku yen hângânyongomune arinomai,” sâop.

22 Yawu sâmm kahapumŋaŋe hângutnenekmâ yuwu sâmm eknongop. “Yenâmâ Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyinŋimu yâkât wâtŋan kinnomai.

23 Wâtŋan kinmâ yâkât sâtŋat lok âlâ me âlâhât tosa pilâyinŋinomai yamâ Anitâŋe buku otyinŋiwuap. Yâhâ lok âlâ me âlâhât tosa ki pilâyinŋinomai yamâ matŋe umatŋe yinŋiwuap.” Yawu sâop.

Yesuŋe gutŋe Toma tiripgumu ehop.

24 Yâhâ Yesuŋe teteningimu gutŋe ekbin sâp yan bukunenŋe âlâ, kutŋe Toma sâmm, kutŋe âlâmâ Boho boho, yâhâmâ nen orowâk ki tatbin.

25 Yakât otmâ belângen Toma ekmâ yuwu sâmm ekuwin. “Kutdânenŋe nengâlen tetemu den huhuwin.” Sâmmunŋe sâop. “Âo, yenâmâ den miai. Yawu gârâmâ birinŋe bâtŋe kuwi otmu inŋepŋe gasumŋan hâuop yakât gutŋe nine sennan ekmâ mem walipguwom yanâmâ nâŋgâmmune bulâŋe otbuap.” Yawu sâop.

26 Yâhâ Sande âlâ otmu yan emelan âlâkuâk yâhâ menduhuakmâ gahatŋe kârikŋe maŋgum tatbin. Sâp yanâmâ Toma orowâk tatbin. Menduhuakmâ tatmunŋe Yesuŋe teteningim sâop. “Yen biwiyeŋe huruŋ sâek,” sâop.

27 Yawu sâmm purik pilâm Toma yuwu sâmm ekuop. “Bâtŋan gut yu wâim ekmâ yanak gasumnan ya yawuâk mem nâŋgâ. Nâ bulâŋanâk Anitâŋe hângânnohomu ge mansan yakât otmâ biwihâŋe nâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otbuat.”

28 Sâmmu sâop. “O, Kutdâne, bulâŋanâk gâ Anitâ orop dopyetŋe konohâk mansat.”

29 Sâmmu sâop. “Gâŋe yiwerenŋe gut yu mem eksat yakât otmâ biwihâŋe nâhâlen kepeiat. Yâhâ lohimbi nombotŋaŋe ki nekmâ biwiyeŋaŋak nâhâlen kepeim mannomai yamâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe huruŋ sâmmu heronŋe otmâ mannomai.” Yawu sâop.

30 Yesuŋe kulem topŋe topŋe miop yamâ kerehâk ki kulemguan.

31 Yâhâ olop miop ya ekbin yakât den pat kulemguan yu sâmmikum eknomai. Yu sâmmikum ekmâ Anitâŋe tihitnenŋe otmâ nanŋe Yesu hângângumu giop yakât nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeinomai. Yâhâ yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim denŋe lâmm mannomai yanâmâ manman kârikŋahât pat kuyinŋiop ya menomai.

21

Yesuhât sâtŋat otmâ hoŋ bawalipŋaŋe inŋan dondâ mewî.

1 Sâp yakât kakŋan nen hoŋ bawalipŋe nombotŋe Tiweria dengân yakât ginŋan menduhuakmâ tatmunŋe Yesuŋe teteningiop yamâ yuwu.

2 Nâ otmu atane, kutŋe Yakowo, otmu âlâmâ Simon Petoro, âlâmâ Toma, yâkâlâk kutŋe âlâ Boho boho, âlâmâ Natanae Galilaia hânân kapi âlâ Kana sâmm yan gâtŋe, otmu lok yâhâp biwiyetŋe Yesuhâlen kepeim manowot ya orowâk menduhuakbin.

3 Menduhuakmâ tatmunŋe emet nŋiŋ sâwe sâmm otmu Petoronŋe yuwu sâmm eknongop. “Nâmâ ge inŋan dâiwehât nanŋan.”

Sâmmu sâmm. “Nen orowâk arinom,” sâmm gemunŋe wanŋaen orowâk yâhâwin. Ari omoŋe pâlâmŋe manbin.

4 Emet haŋ sâmm yan Yesuŋe dengân ginŋan kinop. Yâhâ nenâmâ kâlêwângen ki tatbin. 100 mita, dop yawuyaen tatbin yamâ towatŋe ekmunŋe ki keterahop.

⁵ Yâhâ Yesuŋe yuwu sâŋm âinongop. “Bukulipne, yen inŋan miai, me bia?”

Sâmu “Bia,” sâwin.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâŋm eknongop. “Inŋan itâŋe ya waŋga nombotgembâ panŋetâ gewuap yanâmâ inŋan mem dâinomai.” Yawu sâmu yaŋak benŋe waŋga nombotgembâ pilâmunŋe gemu inŋan dondâhâlâk ge kutakulakbi. Ge kutakulakŋetâ mem dâim waŋgaen katne sâŋm otmunŋe umatŋe dondâ olop.

⁷ Yawu otmu nâŋe Petoro ekuwan. “Lok endamâ Kutdânenŋe yakâ.” Ekumune uk sâŋm petŋe tuhum katmâ âi tuhuop yakât otmâ tiŋginŋe yawuâk mem kepeiakmâ saruân kionŋmâ Kutdâhâlen yolon otmâ ariop.

⁸ Yawu otmuâmâ nenâmâ waŋgaenâk tatmâ puli kum inŋan itâŋe dâim dengân ginŋan yâhâ kionŋbin.

⁹ Yesuŋe baŋga âlâ mem katmu talop. Katmu tatmu inŋan mem hot umu siop.

¹⁰ Yawu otmâ Yesuŋe yuwu sâŋm eknongop. “Yiwereŋe inŋan miai ya nombotŋe mem katŋetâ siâk.”

¹¹ Yawu sâmu Petoroŋe waŋga hâmeŋan yâhâ inŋan itârâek mem dâim ginŋan gaop. Yâhâ inŋan 153 ya itâ kâlehen kutakulakbi. Yawu gârâmâ inŋan yamâ papatoek yamâ benŋe inŋan itâŋe ya ki berendenŋe sâop.

¹²⁻¹³ Inŋan nombotŋe katmunŋe semu orowâk newin. Orowâk nem tatbin yamâ âi pâi tuhunongât nâŋgâmunŋe umatŋe otmu pilâwin.

¹⁴ Yâhâ Yesuŋe mumuŋambâ yahalop yakât kakŋan dengân ginŋan menduhuakmâ tatbin yan teteningiop yaŋe kalimbuŋe olop.

Yesuŋe Petoro den bâiŋe ekuop.

¹⁵ Nem pesuk pilâmunŋe Yesuŋe Simon Petoro yuwu sâŋm âikuop. “Simon, Yoane nanŋe, gâŋeâmâ bukulipgaŋe biwiyenŋe hikunekmâ mansai ya wangiyekmâ biwihanŋe tiŋâk hikunekmâ mansat me girawu?” Sâmu sâop. “Kutdâ, yat ya bulâŋe. Nâmâ buku otgihiman ya nanŋat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbi nâhâlen yiwereŋeâk torokatmâ mansai ya yengât tihityeŋe otbuat.”

¹⁶ Yawu sâŋm yaŋak yâhâpŋe yuwu sâŋm âikuop. “Simon, Yoane nanŋe, gâŋe biwihanŋe tiŋâk hikunekmâ mansat me bia?” Sâmu sâop. “Kutdâ, yat ya bulâŋe. Nâŋe buku otgihiman ya nanŋat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbi nâhâlen emelâk torokatmâ mansai ya galemyongowuat.”

¹⁷ Yawu sâŋm kalimbuŋe yuwu sâŋm âikuop. “Simon, Yoane nanŋe, gâŋe buku otnihimat me bia?” Yawu sâop.

Yâhâ Yesuŋe kalimbuŋe âikuop. “Gâŋe buku otnihimat me bia?” yawu sâop yakât Petoroŋe nâŋgâmu biwiŋan hâumu yuwu sâop. “Kutdâ, gâhât sengan senŋe âlâlâ ki tik tatmap. Yakât otmâ nâŋe buku otgihiman ya nanŋat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbi nâhâlen torokatmâ mansai ya galemyongom wawaeyekmâ manbuat.

¹⁸ Yâhâ hâmbâi yu me ya tetehihiwuap yakât topŋe sâwe. Gâŋe aŋgoân sihan manon yanâmâ petge mem lalakmâ kapi wosapâ wosapâ ariwehât nâŋgâminion yanâmâ âlepŋe arim tohominion. Yâhâ gâŋe sombo otbuat yanâmâ bâtge pilârâ lok bâleŋaŋe sâhâm menduhum ki ariwe nâŋgâwualâŋen dâihekmâ arinomai.” Yawu sâŋm ekuop.

¹⁹ Yâhâ Yesuŋe topŋe yuwuhât ekuop. Hâmbâi Petoroŋe Yesuhât tem lâuwangim manmu umatŋe yawu tetewangiwuap. Umatŋe tetewangiwuap yan ki lohotŋe otmu kuŋetâ mumbuap. Yâhâ ki lohotŋe otbuap ya lohimbiŋe ekŋetâ sâtŋe otmu Anitâ mepaenomai. Yakât otmâ yuwu sâŋm ekuop. “Gâmâ biwihanŋe nâhâlen tiŋâk kepeim tem lâunihim manbuat.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmu Petoroŋe kamberŋe kakŋambâ olelem nâ nehôp. Yâhâ nâ Yesu orop biwinetŋe hikuakmâ konohâk olopgât menduhuakmâ sot bâiŋe newin yan yâk orop hâlâŋakmâ tatbit. Yawu tatbit yakât otmâ âlâŋe betŋehen kionbuap yakât âikuwan.

²¹ Yâhâ Petoroŋe nekmâmâ yuwu sâmu Yesu âikuop. “Kutdâ, lok yuâmâ girawu?”

²² Sâmu sâop. “Yâk tatmuâk âwurem takawom me girawu yamâ nâhât wahap. Yawu gârâmâ yâkât manman yakât ki nâŋgâm ketet otbuat.” Yawu sâmu ekuop.

²³ Den yawu sâop yamâ bukulpnane nâŋgâm hilipgum kelangatbi. Kelangatmâ nâhâtŋe “ki bâlewup” sâwi. Yawu gârâmâ Yesuŋe ya ki sâop. Yâhâ yuwu sâop. “Gârâmâ yâk tatmuâk nâ âwurem takawom me girawu yamâ nâhât wahap. Yawu gârâmâ yâkât manman yakât ki nâŋgâm ketet otbuat,” yawu sâmu Petoro ekuop.

²⁴ Den sâop yuâmâ nine orowâk tatmâ nâŋgâminiwan. Yakât otmâ den kulemguan yu bulâŋe dondâ.

²⁵ Otmu Yesuŋe olop miop yakât pâŋe konok kulemguan. Yawu gârâmâ âlâlâ olop ya kerek kulemgum metewomgât dop ki oap.

Aposolo yengât den pat

Yesuŋe aposololipŋe den bâiŋe ekyongom himbimân yâhâop.

O bukune Teopilo,

¹⁻² Emelâk Anitâŋe Yesu hângângumu ge lok nombotŋe meyekmâ Anitâhât den kâsikum yingim âi sâŋ yingioŋ. Âi yawu tuhum manmâ gam benŋe âwurem himbimân yâhâwe sâŋ oloŋ yan Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiŋan kioŋmu hoŋ bawalipŋe den bâiŋe ekyongom himbimân âwurem yâhâop. Yakât den pat ya emelâk kulemgum katgihiwan.

³ Roma yengât tembe lâuŋe Yesu kuŋetâ muoŋ yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahaloŋ. Mem yahatmu hoŋ bawalipŋe teteyingim Anitâŋe tihityeŋe otbuap yakât topŋe ekyongom manmâ gamu hilâm lok yâhâp ŋerek pesuk sâop. Yawu otmu Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu manmu ekbi yakât nâŋgâŋetâ bulâŋe oloŋ.

⁴ Otmu sâp âlâen yâk orowâk tatmâ sot newi yan Yesuŋe yuwu sâŋ ekyongop, “Yerusalem kapi in yawu ki pilâm arinomai. Awoŋŋaŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingiwuap yakât emelâk ekyongomune nâŋgâwi ya. Yakât otmâ tipinŋe tatmâ mambotnomai.

⁵ Yoaneŋe lohimbi mem toen katyehop. Yawu gârâmâ sâp ki kâlep otmuâk Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingimu manmâ yâhânomai.”

Yesuŋe himbimân yâhâop.

⁶ Yesuŋe den bâiŋe aposololipŋe ekyongop yan yuwu sâŋ âikuwi. “Kutdâ, gâŋe sâp yiwereŋe yu Isirae lok menenekdâ Roma lok watyekmunŋe arinŋetâ nennahâk galemahom mannom me?”

⁷ Sâŋetâ sâop. “Sâp girawuân me girawuân yakât bulâŋe tetewuap ya Awoŋŋe Anitâŋe ikŋahâk nâŋgâmu tap. Otmu sâp ya tâlâhumu kulem girawuya tetemu ekmâ nâŋgânomai ya gurâ ikŋahâk nâŋgâmu tap. Yeŋe yakât topŋe nâŋgânomaihât dop âlâ ki tap.

⁸ Konohâk tap yamâ yuwu. Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingimu nâhât den pat âlepŋe lohimbi ekyongonomai. Anŋoân topŋe katmâ Yerusalem kapi ambolipŋe ekyongonomai. Yawu otmâ benŋe lohimbi Yuraia, Samaria otmu kâlepŋehen manmâ arai ya yengâlen ari den pat ya ekyongonomai.”

⁹ Yawu sâŋ ekyongom yan katyekmu kinŋetâ elem kakŋambâ yâhâop. Yawu otmu elem yaŋe kâtâŋgumu ki ekbi.

¹⁰ Yawu otmâ himbimâŋenâk ekmâ kinŋetâ anelo yâhâp, yâk yetgât hâk katipŋe kaok bolan bolan, yaŋe pârâk sânsânâk teteyingiwot.

¹¹ Teteyingim yuwu sâŋ ekyongowot. “Galilaia ambolipŋe yeŋe wongât himbimâŋenâk senyeŋe pilâm ekmâ kinsai? Yesu ekmâ kinŋetâek pilâyekmâ himbimân yahap yawuâk himbimâŋembâ âwurem gemu eknomai.

Yesuhât aposololipŋe yengât kutyeŋe

¹² Yawu sâŋ ekyongom arimutâ benŋe aposolo yaŋe Oliwa pumŋambâ ge Yerusalem kapiân bawi.

¹³ Yerusalem kapiân ba emelâk Yesu ki kuwi yan emet biwiŋe âlâen yâk orowâk tatmâ sot newi yan yâhâwi. Otmu aposololipŋe yengât kutyeŋe yuwu. Petoŋo, imiŋe Anderea, Yakowo, imiŋe Yoane, Pilip, Toma, Batolomaio, Mataio, Alipaio nanŋe Yakowo, otmu Yakowo nanŋe Yurasi. Âlâmâ Simon, yâhâmâ komot âlâen gâtŋe topyeŋe yuwu. Roma lok ya yengât hâkâŋ otmâ watyekne sâŋ otminiwi yan gâtŋe.

Yurasihât gewâkŋan lok âlâ kinâk sâŋ Anitâ ulitguwi.

¹⁴ Yesuhât aposololipnaje iknje mâmâne imilipnje otmu imbi nombotnje menduhuyeknetâ orowâk tatmâ biwi konohâk otmâ Anitâ ulitguwi.

¹⁵ Sâp yan lohimbi nombotnaje Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manbi, lohimbi 120, yawuyaje menduhuakmâ tatnetâ Petoroje yahatmâ kinmâ yuwu sâm ekyongop.

¹⁶⁻²⁰ “Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Yesune lok âlâ, kutnje Yurasi sâm, yâk orowâk menenekmâ nep sâm ningimu hoj bawanjim gamain. Yâhâ Yurasije betnehen kionmâ lok bâlene dâiyekmu taka Yesu mewi.” Yawu sâop.

Otmu Yurasije Yesu mem bâtyenjan kalop yakât hâmeje sâm hotom uminiwi yengât kunlipyenaje tewetsenje wanbi. Tewetsenje wanjetâ yaje mem ari hân âlâ puluhuop. Yawu gârâmâ Yesu betnehen kionop yakât Yurasije nângâm otmâ hilipguan sâm anulahop. Yawu nângâm yanak ari hiwawahop. Hiwawakmu tok sâmu ge kum tepnje bâok pilâop. Tepnje bâok pilâmu tepnje komnje kerek hindakmâ giop. Yawu olop yakât den pat nângâm Yerusalem kapi ambolipnaje hân yakât kutnje “Akerama” sâm kunbi. Yâhâ kut yakât topneâmâ yuwu tap. “Hepnak puluhuwi” yawu.

Otmu Yurasi hiwawahop yakât nângâm Petoroje yuwu sâop. “Emelâk emet inânjan Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakje tâmbânenje Dawiti yâkât biwinjan den âlâ katmu Yura nengât kep âlâ yuwu kulemgup yakât bulâne teteap.

“Lok âlâ emetjan ki tatmu emetne kamen kinbuap.”

Otmu kep âlâ yuwu kulemgup.

“Nepnje pilâop ya lok âlâne mem galemguwuap.” Yawu kulemgup tap.

²¹ Yakât otmâ nenje bukunenje âlâ mem Yurasihât gewâkjan katmunje kinbuap.

²² Kândikum emelâk Yoaneje âi topnje katmâ lohimbi mem toen katyehop sâp yapâek nenje Yesuhâlen torokatmâ biwinenje hikuakmâ konohâk otmâ manmâ gain. Nengâlen gâtje âlâ mem tetem orowâk tânahom Kutdânenje Yesu mumunambâ yahalop yakât den pat âlepje lohimbi ekyongonom.” Yawu sâop.

²³ Petoroje yawu sâm ekyongomu lok yâhâp mem teteyelekbi. Lok âlâ kutnje Yosep Yusito, kutnje âlâmâ Basawa sâm, otmu âlâmâ Matia.

²⁴ Mem teteyelekmâ yuwu sâm Anitâ ulitguwi. “O Kutdâ, gâne biwinenjahât topnje kerehâk nângâmat. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât nângârâ ârândâj oap yâkât kutnje biwinenjan katdâ ekmâ nângânom.

²⁵ Yâhâ Yurasije nepnje pilâm iknje mâtâwân ariop yakât gewâkjan lok ya katmunje kinmâ yâhâwuap.” Yawu sâm ulitguwi.

²⁶ Yawu sâm ulitgum pepa duwatmâ yan kutyetje iknjiâk iknjiâk kulemgum aman kâlehen katbi. Yawu otmâ bukuyeje âlâne yapâ kutnje Matia kulemgup ya mem teteop. Mem tetemu benje aposolo kâiân konok yâk yengâlen torokalop.

2

Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakje ge aposolo mâmâne otyingjop.

¹ Yesu mumunambâ yahalop yakât kakjan Sande nombolân yâhâp pesuk sâop. Ya pesuk sâmu Sande tatbi yakât kutnje “Pentikosi hombanj” yawu kunbi. Pentikosi hombanj otmu yan lohimbi Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manbiye Anitâ mepa sanjan otbângine sâm emet âlâen menduhuakmâ tatbi.

² Menduhuakmâ tatnetâ mun pato âlâ, siru pato memap, mun yawuya himbimâmbâ pilâmu nângâwi.

³ Yawu otmâ wahap âlâ, balam nimbilamje yawuyaje kunyeje kakjan teteop.

⁴ Yawu otmu Wâtgât mâmânahât Heakje ge mâmâne otyingim lauyeje mem hewewen tuhumu denje denje sâm ariwi.

⁵⁻⁶ Sâp yan Yura lohimbi Anitâhât den lâum manminiwiye Pentikosi hombanj ya ekne sâm kapiyeje pilâm âlâengembâ âlâengembâ takawi. Taka Yerusalem kapiân yâhâ tatbi. Yawu otmâ mun pato ya himbimâmbâ pilâmu nângâm lohimbi sesengâlâkne

emet yanâk menduhuakmâ Yesuhât lohimbi yenġât denyeġe nâġġawi. Yawu otmâ lohimbi Yesuhâlen biwiyenġe kepeim manbiġe Yura yenġât denânâk sâwiâke yamâ benġe lohimbi takawi yaġe den ya nâġġaġetâ denyeġe âlâku ikġiâk ikġiâk olop.

⁷ Yawu olop yaġak benġe nâġġaġetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâm alahuwi. “Yesuhât lohimbi den oai yu Galilaia ambolipġe kerek. Nenġan ġâtġe bia.

⁸ Yakât otmu girawu otmâ nenġe den sâġetâ nanġain?

⁹ Nengât topnenġeâmâ yuwu. Nen kapi kâlepġehembâ takain. Nen nombotġe Pata ambolipġe, nombotġe âlâmâ Meria ambolipġe, nombotġe âlâmâ Elam ambolipġe, nombotġe Mesopotamia ambolipġe, nombotġe Yuraia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipġe, nombotġe Kaparokia ambolipġe, nombotġe Ponto ambolipġe, nombotġe Asia ambolipġe,

¹⁰ nombotġe Pirihia ambolipġe, nombotġe Pampilia ambolipġe, nombotġe Aihita ambolipġe, nombotġe Apirika ambolipġe, nombotġe Kirene kapi nombotġe Liwia hân nombot nombot tatmâ arap ya ambolipġe.

¹¹ Nombotġe Kereta ambolipġe, nombotġe Arawia ambolipġe, otmu nombotġe Roma ambolipġe. Nen yawuġe tain. Nen nombotġe Yura lohimbi bulâġe. Yâhâ nombotġe âlâġeâmâ Yura nengâlen torokatġetâ orowâk mansain. Nen lok topġe topġe. Yawu ġârâmâ Anitâġe kulem yu ya otmâ ġaop yakât den pat Galilaia kapi ambolipġe nenġe denânâk sâġetâ nanġain.” Yawu sâwi.

¹² Yâhâ den ya nâġġaġetâ âlâ kândâkdâ otmu yakât topġe nâġġane sâm pâġguwi. Yawu otmâ “Kulem yukât topġe girawu?” sâm alahuwi.

¹³ Yawu ġârâmâ lohimbi nombotġe Yesuhât lohimbi yekmâ senyenġan ġem yuwu sâwi. “Yeġe wain to dondâ nenġetâ biwiyenġe hâlim oap.” Yawu sâwi.

Petoroġe yahatmâ kulem ekbi yakât topġe ekyongop.

¹⁴ Yawu sâġetâ Yesuhât aposololipġe yahatmâ kinmâ Petoroġe lohimbi takawi ya yuwu ekyongop. “Bukulipne otmu lomba taka tai yen kulem tetemu eksai yukât topġe ekyongomune nâġġaġet.

¹⁵ Omoġânâk wain to ki nemain. Yakât otmâ lok yeksai yuġe wain to ki niai.

¹⁶ Emelâk emet inânġan poropete âlâ, kutġe Yoele sâm, yâkġe den kulemġuop yakât bulâġe yiwerenġe tetemu eksai yu. Emelâk den kulemġuop ya yuwu.

¹⁷ “Anitâġe yuwu sâm eknohop. Hâmbâi sâp pato tâlâhuwup yan nâġe nine Wâtġât mâmâġahât Heak hâġġangumune ġe lohimbi mâmâġe otyiġgiwup. Mâmâġe otyiġgimu lohimbiġe nâhâlen biwiyenġe kepeim mannomai yaġe nâhât den sâm tetem lohimbi ekyongonomai. Otmu biwiyenġe mem purik pilâmu kulem âlâlâ tetemu eknomai. Otmu amanân awun eknomai.

¹⁸ Bulâġanâk sâp yan Wâtġât mâmâġahât Heakġe hoġ bawalipne mâmâġe otyiġgimu nâhât den sâm tetem ekyongonomai.

¹⁹⁻²⁰ Otmu lohimbi kerek matġe yiġgimune menomai yakât sâp tâlâhumu yan nâġġamune himbimân kulem âlâlâ yuwu tetemu eknomai. Hilâġġât emetsenġe bok sâmu omoġ bâleġe sahakbuap. Yâhâ omoġġât emetsenġe yaġeâmâ kuriġ hep barak barak yawuya otbuap. Otmu umatġe topġe topġe yuwu tetewuap. Kapam tetewuap. Otmu emet kapi kâlâp sewuap. Yawu tetemu ekġetâ sâtġe otmu hu halak tuhunomai.

²¹ Sâp yan lohimbi âlâ me âlâġe nâhâlen biwiyenġe kepeim mannomai yamâ meyekmune ki hiliwahonomai.” Anitâġe yawu sâm eknohop.” Den yawu kulemġuop tap.

Petoroġe Yesuhât topġe ekyongop.

²² Petoroġe torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Bukulipne, den âlâ torokatmâ yuwu sâmune nâġġaġet. Anitâġe Yesu Nasaret amboġe ya mâmâġe otbaġgimu hohetnenġan manmâ kulem topġe topġe memu ekmunġe âlâ kândâkdâ otmu Anitâġe hâġġangumu ġiop yawu nâġġamain.

²³ Yawu gârâmâ yeje Yesuhât hâkân otmâ lok bâlene yenğât bâtyeñan katñetâ yâkñe mem howanân kuñetâ muop. Yawu otbañgiwi yakât Anitâñe emelâk emet inânñan nânğâmu ârândân otmu mâtâp ya sâm wañop. Mâtâp ya sâm wañmu yanak benje howanân kuñetâ sâtğum muop.

²⁴ Kuñetâ muop yamâ sumânâk tatbuapğât dop âlâ ki olop. Yakât otmâ Anitâñe mumuñambâ mem yahalop.

²⁵ Emelâk emet inânñan tâmbânenne Dawitiñe Yesuñe mumuñambâ yahatbuap yakât nânğâm yuwu kulemuop tap.

“Kutdâ gâ orowâk manmâ gan. Yakât otmâ ki pilânekbuat yawu nanğan. Biwi yâhâp otmangât mâmâñe otnihim gamat.

²⁶⁻²⁷ Yakât otmâ biwine âlepñe otmu tem lâuhihim herone nânğâhian. Otmu mumbom yan umutne membuat. Otmu mumuñambâ mem yahatnekbuat. Yawu otnihiwuat nânğâm biwine ki houñ sâwuap.

²⁸ Gâñe nânğân nânğânne mem pâron pilânihirâ manmangât mâtâp yakât topñe nânğâm ba takaman. Otmu gâ orop manmâ yâhâwom yakât nânğâm biwine herone otmâ manmâ yâhâwom.” Yawu kulemuop tap.

²⁹ Tâmbânenne Dawiti yâkât yuwu ekyongomune nânğâñet. Yâkât sumñe ekmain.

³⁰ Anitâñe poropete âi sâm wañmu yâkât den lohimbi ekyongom manmâ gaop. Yawu otmâ Anitâñe pat kuwañgim yuwu sâop. “Gâhât tepgan gâtñe âlâ tetewuap ya mem kânânğâmune kawehan kinmâ nine lohimbi galemyongowuap.”

³¹ Anitâñe yawu sâm pat kuwañgiop. Otmu Anitâñe Yesu Kiristo mumuñambâ mem yahatbuap yakât nânğâm Dawitiñe emet inânñan den yuwu kulemuop.

“Mumu yan Anitâñe umutñe miop. Otmu hâkñe tâtuk sâmapğât mumuñambâ mem yahalop.” Yawu kulemuop.

³² Anitâñe Yesu mumuñambâ mem yahatmu nen kerekñe ekbin.

³³ Anitâñe Yesu mumuñambâ mem yahatmu ikñe orop tawot. Otmu emet inânñan âwâñe Anitâñe Wâtğât mâmâñahât Heak hânğângumu gewuap yakât pat kuop. Yakât otmâ Wâtğât mâmâñahât Heak ya hânğângumu ge mâmâñe otningimu denñe denñe sâmunñe nanğai.

³⁴ Otmu Dawiti ikñak himbimân ki yâhâop. Yawu gârâmâ emelâk emet inânñan den yuwu kulemuop.

“Anitâñe nâhât Kutdâne yuwu sâm ekuop.

“Gâ gotnan ga kindâ mâmâñe otgihimune

³⁵ kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.” Yawu kulemuop tap.

³⁶ Yakât otmâ yuwu sâm ekyongomune nânğâm biwi yâhâp ki otnomai. Yesu mem howanân kuñetâ muop ya yeje amboñe oai. Yawu gârâmâ Anitâñe mumuñambâ mem yahatmu kunnenne tap. Yakât otmâ Kutdânenñe sâmmain. Yawu.”

Lohimbi dondâhâlâkñe Yesuhâlen biwiyeñe katbi.

³⁷ Petoroñe yawu sâm lohimbi ekyongomu nânğâñetâ biwiyeñan hâumu aposolo nombotñe ya orop yuwu sâm âiyongowi. “Wâe, nenñe girawu otmunñe Anitâñe nenekmu ârândân otbuap yakât sâñetâ nânğâne.”

³⁸⁻³⁹ Sâñetâ sâop. “Anitâ Kutdânenñane ikñe Wâtğât mâmâñahât Heak hânğângumu ge yen otmu lohimbi kâlepñehen mansai mâmâñe otyingimu Yesuhâlen biwiyeñane kepeim mannomai yakât pat emelâk kuyingiop. Yakât otmâ orotmemeyene bâlene bet pilâm Yesuhâlen biwiyeñe katñetâ Anitâñe tosayeñe pilâyingiwuap. Yawu otñetâ benñe nenñe Yesu Kiristohât kulân toen mem katyekmunñe Wâtğât mâmâñahât Heakñe ge mâmâñe otyingimu mannomai.” Yawu sâop.

⁴⁰ Petoroŋe biwiyenjan kionmâ den kâlep torokatmâ girem den yuwu sâmb ekyongop. “Lohimbi perâkŋe ihilâk mahilâk manmai ya Anitâŋe matŋe umatŋe yingimu menomai. Yawu gârâmâ yeŋe orotmemeyenŋe bâleŋe bet pilâm Yesu Kiristohâlen biwiyenjanŋe kepeinetâ yâkŋe tihityenŋe otbuap.”

⁴¹ Yawu sâmb ekyongomu lohimbi kinŋitŋe orowâk, dopyenŋe 3,000 yawuyanŋe Petorohât denŋe nâŋgânetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiyenŋe katbi. Yawu otŋetâ aposololipjanŋe toen mem katyekŋetâ Yesuhât komolân torokatbi.

Yesuhâlen biwiyenjanŋe kepeim manbiŋe biwi konok otmâ manbi.

⁴² Yesuhât komolân torokatŋetâ aposololipjanŋe yâkât den kâsikum yingwi. Kâsikum yingŋetâ nâŋgâm biwiyenŋe hikuakmâ konohâk otmâ Anitâ mepa sanŋan otbanŋim manbi. Otmu sâp sâsâŋan menduhuakmâ buku oranŋim sot newi.

⁴³ Otmu aposololipjanŋe kulem topŋe topŋe meŋetâ lohimbi belâŋen manbiŋe kulem ya ekŋetâ sâtŋe olop.

⁴⁴ Yâhâ lohimbi Yesuhâlen biwiyenŋe kepeiwiŋe biwi konok otmâ sot kâle senŋe âlâlâ mem menduhum konohân katŋetâ tatmu yanŋe mem tânahom manbi.

⁴⁵ Otmu lohimbi nombotjanŋe iri sikumyenŋe puluhum yakât hâmenŋe mewi ya mem bukulipyenŋe nombotjanŋe yu me yakât umburuk manbi ya kâsikum yingwi.

⁴⁶ Yawu otmâ hilâm ârândânŋ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ menduhuakmâ biwi konohâk otmâ Kiristohât den alahuminiwi. Yawu otmâ emetsâpŋe ârândânŋ emetyenjan yâhâ menduhuakmâ sot um neminiwi. Yawu otmâ tep heronŋe nâŋgâm Anitâ mepaem manbi.

⁴⁷ Yawu otŋetâ lohimbi belâŋen manbi nombotjanŋe orotmemeyenŋe ya ekŋetâ yahalop. Yawu otmâ Yesuhâlen biwiyenŋe katmâ yâkât komolân torokatmâ sambe otbi.

3

Petoroŋe lok pareŋe mem heŋŋenŋuop.

¹ Isirae lohimbi orotmeme âlâ yuwu otmai. Emetsâpŋe ârândânŋâk opon kâmbukŋan yâhâ Anitâ ulitgumai. Emetsâpŋe âlâen Petoro yet Yoanenŋe Anitâ ulitgure sâmb opon kâmbukŋan yâhâowot.

² Otmu lok âlâ mâmâŋahât tepŋambâek pareŋe teteopŋe bukulipŋe ekyongomu hilâm ârândânŋ opon kâmbukŋahât gahatŋe âlâ, kutŋe “Mâtâp âilonŋo lonŋo” sâmb yan lâum ari katŋetâ tatminiop. Yan tatmâ lok opon kâmbukŋan yâhâm geminiwi yanŋe tewetsenŋe nihinet sâmb ulityongominiop.

³ Otmu sâp yan Petoro yet Yoane opon kâmbukŋan yâhâmutâ yelekmâ ulityotgop.

⁴ Ulityotgomu Petoroŋe nâŋgâm “Wa, buku” sâmb in ekmâ sâop.

⁵ In ekmâ sâmb lok pareŋe yanŋe tewetsenŋe nihiwomap sâmb tepŋe kilik kilik sâmb talop.

⁶ Yawu otmu Petoroŋe yuwu sâmb ekuop. “Senŋe âlâlâ ki tatnihiap yakât yuwu sâmbune nâŋgâ. Yesu Kiristo Nasaret ambonjanŋe gâ heŋŋenŋohowuapgât dop tap. Yakât otmâ yahatmâ bam ga.”

⁷ Yawu sâmb ekum bātŋe bonâŋen memu yahalop. Memu yanâk kâiŋe sâsilipŋe tâŋ tâŋ otmu hewewenŋâk yahatmâ kinop.

⁸ Yahatmâ kinmâ yâk orowâk opon kâmbukŋan yâhâwi. Yâhâ lok yanŋe heronŋe otmâ son pilâm bam gam Anitâ mepaep.

⁹⁻¹⁰ Yawu otmâ mepaemu lohimbi kâlehen tatbiŋe ekmâ yuwu sâmbi. “Lok pareŋe yuŋe opon kâmbukŋahât mâtâp âilonŋo lonŋo yan tatmâ senŋe âlâlâhât ulitnongomap. Âlepŋe oap yakât nâŋgâmunŋe ki orotŋe oap,” yawu sâmb nâŋgânetâ âlâ kândâkdâ olop.

¹¹ Otmu emelâk opon kâmbukŋe ya tuhuwi yan gelâk ningimap sâmb selep bârârâhâk kâlep tuhuwi yakât kutŋe “Solomongât selep” sâmbi. Lok yanŋe Petoro yet Yoane yetgâlen

torokatmu selep yan yâhânetâ lohimbi dondâhâlâkne betyejan yâhâm mem hawam mewam tuhuyekmâ kulem yakât alahu gulahu otbi.

Petoroŋe Yesuhât topŋe ekyongop.

¹² Yawu otŋetâ Petoroŋe yekmâ yuwu sâŋm âiyongop. “Wongât mem hawam mewam tuhuneneksai? Kulem yu netgât wahap bia. Netŋe wâtnetŋambâek lohimbi heŋgemyongoromgât dop âlâ ki tap. Net uwawapŋe bia ki mansait. Yakât otmâ ki nâŋgânitŋetâ yahalâk.

¹³ Topŋe yuwu tap. Awaraham, otmu nanŋe Isaka, otmu sesene Yakop yâk yengât Anitâ, tâmbâlipyenŋe yengât Anitâ, yâkne ikne nanŋe Yesu hâŋgâŋumu ge hohetnenŋan manop. Yâkât kulân lok yu memutŋe Anitâne heŋgeŋumu bam gamu eksai. Yâhâ yeŋeâmâ Yesuhât nâŋgâŋetâ gemu pâku lohimbi yengât bâtyejan katbi. Yawu otŋetâ Pilatoŋe holaŋbe sâmu yan yeŋeâmâ kunyeŋe kârikne otmâ Yesu ya sâŋm ge katbi.

¹⁴ Yâkne uwawapŋe bia manmâ gaop. Yawu gârâmâ yeŋe hâkâŋ otmâ betbaŋgim lok bâlene, kutŋe Barawa sâŋm, yâkât nâŋgâŋetâ yahatmu Pilato ekuŋetâ lauyejan mem Barawa holaŋmu arimu Yesu kuŋetâ muop.

¹⁵ Kuŋetâ muop yamâ lok inŋe ki kuŋetâ muop. Manman kârikŋahât amboŋe ya kuŋetâ muop. Kuŋetâ muop yamâ Anitâne mumuŋambâ mem yahatmu manmâ teteningimu ekbin.

¹⁶ Lok pareŋe yuŋe âlepŋe oap yukât topŋe sâŋmune nâŋgâŋet. Yesuhât kulân lok pareŋe yu memutŋe Yesuhâlen biwiŋe katsapgât Anitâne heŋgeŋumu bam gamu eksai.

¹⁷ Bukulipne, yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋe papatolipyenŋe orop Yesuhât topŋe pâpŋum gamai. Yakât otmâ kuŋetâ muop.

¹⁸ Emelâk emet inânŋan Anitâne Yesuhât nâŋgâŋam poropetelipŋe yengât biwiyejan den katmu yuwu kulemguwi. “Tihitnenŋe otbuap yâkne aŋgoân hâhiwin nâŋgâŋam mumbuap.” Yawu kulemguwi tap.

¹⁹ Anitâne tosayeŋe pilâyŋgiâkgât yeŋe orotmemeyeŋe bâlene bet pilâm Yesuhâlen biwiyejan kepeim manŋet.

²⁰ Yawu otmâ manŋetâ Anitâne mâmâŋe otyiŋgimu biwiyeŋe sânduk sâmu manno-mai. Sâp yuâmâ Yesu Kutdânenŋe himbimân tap. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp pato tetewuawân Yesuŋe tihitnenŋe olâk sâŋm Anitâne hâŋgâŋumu âwurem gewuap yakât pat kuningimu tap.

²¹ Anitâne embâŋâmbâek emet inânŋan poropetelipŋe yengât biwiyejan den katmu kulemguwi yakât topŋe yuwu tap. Manmannenŋe kuwikningiwuap yakât Anitâne nâŋgâmu ârândâŋ otmu Yesu hâŋgâŋumu âwurem gewuap.

²² Yakât torehenŋe Moseŋe yuwu kulemguop.

“Kutdânenŋe Anitâne nâ menekmâ âi sâŋm nihimu taka ikne den kâsikum yiŋgim mansan yakât dopŋeâk Anitâne nengât komolân gâtŋe lok âlâ mem poropete âi sâŋm waŋmu ikne den kâsikum yiŋgimu lohimbiŋe tem lâuwaŋginomai.

²³ Yâhâ lohimbi nombotŋeâmâ denŋe nâŋgâŋam hâkâŋ otmâ kunomai ya mem ketyekmâ hilipyongowuap.” Den yawu kulemguop tap.

²⁴ Otmu emelâk emet inânŋan lok âlâ, kutŋe Samue, yâk otmu Anitâhât poropetelipŋe Yesu Kiristoŋe tetem manmâ kulem topŋe topŋe membuap yakât den yawuâk kulemguwi.

²⁵ Emelâk embâŋân Anitâne Awarahamgât pat kuwaŋgim yuwu sâŋm ekuop. “Hâmbâi gâhât tepgan gâtŋe lok âlâŋe tetem lohimbi hânŋan kulemŋan mannomai ya menduhuyekmâ manman âiŋgoân katyekmu herone nâŋgâwaŋgim mannomai.” Yawu sâŋm ekuop. Yâhâ Anitâhât poropetelipŋe den ya torokatmâ lohimbi sâŋm tetem ekyongom manmâ gawi. Otmu Anitâne tâmbâlipyenŋe yengât pat kuyiŋgiop ya yen gurâ pat yaŋe meyeksap. Gârâmâ yakât bulâŋe yen gurâ yawuâk menomai.

²⁶ Yâhâ nen Isirae lohimbiņe orotmemenenņe bâleņe bet pilâm Anitâ nanņahâlen biwinenņaje kepeim manman âilonņoân manmâ heronņe nânņgânongât anņoân Anitâņe yâk hânņgângumu nengâlen giop.

4

Petoro yet Yoane meyelekmâ pâi emetņan katyelekņetâ talowot.

¹⁻³ Anitâņe Yesu mumuņambâ mem yahalop yakât den pat âlepņe ya Petoro yet Yoaneņe lohimbi ekyongowot. Ekyongom tatmutâ opon kâmbukņahât tembe lâu yeņgât kunyeņe otmu Sarukaio otmu Anitâhât hotom uminiwiņe den pat ya nânņgâņetâ ki bulâņe olop. “Yesu mumuņambâ ki yahalop. Ya ki orotņe,” yawu nânņgâm den hâreyitgim meyelekmâ ari pâi emetņan katyelekņetâ talowot. Pâi emetņan tatmutâ emet haņ sâop.

⁴ Yâhâ Petoroņe lohimbi kiņgitņe orowâk Yesuhât den pat âlepņe ekyongomu nânņgâņetâ bulâņe otmu Yesuhât komolân torokatbi ya yeņgât dowâmâ 5000 yawu.

Petoroņe Yesuhât den pat âlepņe Yura yeņgât papatolipyene ekyongop.

⁵ Emet haņ sâmu Yura yeņgât papatolipyene otmu hotom uminiwi ya yeņgât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum yinņiminiwi yâkņe Yerusalem kapiân men-duhuakbi.

⁶ Sâp yan opon kâmbukņahât lok kunņe âlâ, kutņe Anasi, otmu lamatņe, kutņe Kaipa, otmu bukuyâhâtņe Yoane yet Alesanda otmu hep torehenlipyene orowâk men-duhuakbi.

⁷ Otmu Anasiņe tembe lâu ekyongomu Petoro yet Yoane otmu lok pareņe âlâ mem henņenņuwot ya meyekmâ ari den âiân katyekbi. Otmu Anasiņe yuwu sâm âiyotgop. “Âlâhât sâtgât otmâ lok pareņe yu henņenņuwot?”

⁸ Yawu sâm âiyotgomu Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe Petoro mâmâņe otbaņgimu yahatmâ kinmâ yuwu sâop. “Yura papatolipnenņe otmu Anitâhât hotom umai yeņgât kunlipyene yen yuwu sâm ekyongomune nânņgâņet.

⁹ Netņe lok pareņe yu ekmâ tepnetņe nânņgâwanņim memutņe âlepņe olop yakât otmâ yeņe menenekmâ den âiân katnenekņetâ kinsain.

¹⁰ Yakât otmâ lok âlepņe olop yukât topņe ekyongomune nânņgâņet. Topņe yuwu. Yesu Kiristo, Nasaret amboņe, yâhâmâ howanân kuņetâ muop. Kuņetâ muop yamâ Anitâņe mumuņambâ mem yahalop. Yakât otmâ yâkât wâtņan kinmâ lok yu memutņe âlepņe otmâ mansap. Yawu gârâmâ yeņe lok yukâlen kulem teteop yakât den pat Yura lohimbi kerek ekyongonetâ nânņgânimai.

¹¹ Emelâk embânâņ Miti pepaen den âlâ yuwu kulemguwi yakât bulâņe Yesuhâlen teteap.

“Emet tuhum nep lokņe nak âlâ ekņetâ bâlemu mem ketetbi. Nak mem ketetbi ya Anitâņe lâum kânânņgâmu kuhupin kârikņe oap.” Den yawu kulemguwi tap.

Yeņeâmâ emet tuhuwi ya yeņgât dop otmâ Yesu betbaņgim kuņetâ muop.

¹² Yuwu sâmune nânņgâņet. Anitâņe Yesu hânņgângumu ge manman kârikņe yakât mâtâp meningiop. Yakât otmâ yâkât wâtņanâk kinmâ manman kârikņan mannongât dop tap. Lok ondopņe mâmâņe otningimu manman kârikņan mannongât dop âlâ ki tap.”

Yura yeņgât papatolipyenāe Petoro yet Yoane sâm hâreyitgiwi.

¹³ Petoro yet Yoane, yâhâmâ nânņgân nânņgân emetņan ki yâhâowot. Yawu gârâmâ Yura papatolipyene yeņgât senyenāan kinmâ den ya kâlâpņe orowâk ekyongowot. Yawu ekyongomutâ yâkņe denyetņe ya nânņgâņetâ ewe membe olop. Yawu otmu nânņgân nânņgânyeņe pâron sâmu yuwu sâwi. “O, lok yuâmâ kândikum Yesu orop manmâ gawi. Yakât otmâ den kâlâpņe orowâk eknongomutâ nanņgain.” yawu sâwi.

¹⁴ Otmu Petoro yet Yoaneņe lok henņenņuwot yâk orowâk kinbi yakât otmâ den purik pilâyitgine sâm hâum pâpgum pilâwi.

¹⁵ Yakât otmâ hângânyongonjetâ emet betnehen ge kinjetâ Petoro yet Yoane yetgât alahum yuwu sâwi.

¹⁶ “Nenne lok yâhâp yu girawu otyitgine? Yâkne Yesuhât wâtņan kinmâ lok pareņe emba memutâ âlepņe olop yakât den pat Yerusalem kapi ambolipņane emelâk nâņgâm meteai.

¹⁷ Yawu gârâmâ den yuņe kapi ârândâņ perereņ sâm arimu nâņgâmaihât nenņe kuyitgimunņe yâkne ki âlâkuâk Yesuhât wâtņan kinmâ lohimbî yâkât den kâsikum yinginomai.” Yawu sâwi.

¹⁸ Otmu tembe lâu ekyongonjetâ meyekmâ âwurem gaņetâ yuwu sâm Petoro yet Yoane ekyotgowi. “Yetņe ki âlâkuâk Yesuhât den ya lohimbî kâsikum yingiomawot.”

¹⁹ Yawu sâņetâ Petoro yet Yoaneņe yuwu sâowot. “Yeņak nâņgâm ekņet. Yeņgât den lâum Anitâhât den pilâmutņe yâkne nâņgâmu ki ârândâņ otbuap.

²⁰ Yesu Kiristoņe den âlâlâ eknongom kulem topņe topņe mem gaop yakât den pat ya netņe mem kurihromgât dop ki tap. Ya sâm haok tuhurom yakâ.”

²¹ Yawu sâmutâ yâhâpņe kuyitgim holanņyelekņetâ gem ariowot. Lohimbî inņe kinņitņe orowâkņe kulem ya ekmâ Anitâ mepaem aposololipņe yeņgât nâņgâņetâ yahalop. Yakât otmâ Yura papatolipņeņe wahap âlâ ki otyitgiwi.

²² Lok âlepņe olop yâkne pareņe otmâ manmu yambu lok yâhâp ñerek olop.

Anitâņe Yesuhât aposololipņe mâmâņe otyingîâkgât yâkât lohimbîņe ulitguwi.

²³ Yura papatolipņeņe Petoro yet Yoane holanņyelekņetâ gem bukulipyetņe yeņgâlen âwurem ariowot. Ari papatolipņeņe kuyitgiwi yakât den ya ekyongowot.

²⁴ Ekyongomutâ nâņgâm biwiyenņe kepeiakmâ konohâk otmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Ambonenņe Anitâ. Gâņe hân himbim kândikyotgom wahap topņe topņe kalon.

²⁵⁻²⁶ Otmu emelâk emet inânņan gâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe tâmbânenņe Dawiti yâkât biwiņan den âlâ katmu yuwu kulemguop.

“Wongât Anitâhât ki nâņgâmaine yeņahât nanņanņinjetâ yahatmu biwiyenņe kâlâp siap?

Wongât biwi nâņgân nâņgânyenņe hâlim milim otmu Anitâ yet hoņ bawane mem ge katyelekne sâm oai? Anitâņe tihityenņe otbe sâm ikņe hoņ bawa hângângumu gewuap.

Yawu gârâmâ Anitâhât ki nâņgâmai ya yeņgât papatolipņeņe biwi konok otmâ mem ge katyeleknomaihât dop âlâ ki tap.” Dawitiņe den yawu kulemguop tap.

²⁷ Otmu torokatmâ yuwu sâm ulitguwi. “Ambonenņe Anitâ, den âlâ sâmunņe nâņgâ. Dawitiņe den kulemguop yakât bulâņe teteop yakât topņe yuwu. Gâņe tihitnenņe otbe sâm Yesu hângângurâ ge tem lâuhihim uwawapņe bia manmâ gaop. Yawu gârâmâ Herot yet Pilatoņe Roma lok otmu Yura nengât papatolipnenņe menduhuyekmutâ orowâk tatmâ Yesu mem ge katne sâm den hikuwi.

²⁸ Yawu otbi yan yeņe enņatyeņeâk ki watbi. Emelâk emet inânņan gâņe gike enņatgeâk otmâ yu ya tetewuap ya sâm kalon.

²⁹ Yakât otmâ yâkne kuninginetâ lohotņe otmaingât gâņe mâtâp manņuyingim nen hoņ bawalipge mâmâņe otningirâ Yesu Kiristohât den pat âlepņe sâm haok tuhunom.

³⁰ Yawu otmâ Yesuhât wâtņan kinmâ lohimbî mesekyene orop ya heņgemyongonom. Otmu kulem topņe topņe memunņe ekņetâ âlâ kândâkdâ otbuap. Yakât otmâ mâmâņe otningihât nâņgâm ulitgohoin.” Yawu sâm ulitguwi.

³¹ Yawu sâm ulitgonetâ emet menduhuakmâ tathi ya gâsuk gâsuk sâop. Otmu yanâk Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otyingimu yapâ ari Yesuhât den pat âlepņe ya sâm haok tuhum lohimbî ekyongowi.

Yesuhât lohimbîņe biwiyenņe hikuakmâ konohâk otmâ buku oranņim manbi.

³² Yesuhât lohimbîņe biwiyenņe hikuakmâ konohâk otmu senņe âlâlâ tatyingiop ya menduhum konohân katņetâ tatmu yaņe mem tânahom manbi.

³³ Yawu manmâ Yesuje mumunambâ yahalop yakât den pat ya aposololipnaje lohimbi belângen manbi ya ekyongonjetâ nângânetâ bulâne olop. Otmu Anitâne mâmâne otyingimu kulem topne topne menjetâ lohimbi kerekne yekmâ herone nângâyingiwu.

³⁴ Otmu senje âlâlâyeje kâsikum anjim tânahom manbi. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne ki umburuk manbi. Lohimbi nombotnaje senje âlâlâyeje puluhunjetâ yapâ tewetsenje mem aposolo yinginetâ galemguwi.

³⁵ Otmu tewetsenje menduhuminiwi yapâ aposolone mem lohimbi umburuk manbi ya tânyongonjetâ manbi.

³⁶ Otmu sâp yan Kipiro kapi ambone, lok âlâ, kutne Yosep sâp, yâkât yuwu sâpune nângâ. Lok yakât kutne âlâmâ Banawa yawu sâp aposolone kunminiwi. Kut yakât topneâmâ yuwu, “Biwi sânduk”. Yosep yâhâmâ Lewi senâmbâ gâtne yakât otmâ opon kâmbukjahât âi mem manop.

³⁷ Yâkne ikne hân puluhunjetâ yapâ tewetsenje mem aposolo yingiop.

5

Anania imbinâitje otmutâ bâleop.

¹ Lok âlâ, kutne Anania sâp, yâkât imbinje, kutne Sapira, biwi konohâk otmâ yuwu olowot. Hânyetne puluhunjetâ yapâ tewetsenje miowot.

² Yawu gârâmâ tewetsenje nombotne ya mem mesambutmutâ tatyitgiop. Yâhâ nombotne âlâmâ Ananiaje mem ari aposolo yingiop.

³ Otmu Petoroje yuwu sâp ekuop. “Anania, yuwu sâpune nângâ. Girawu otmâ Bâlenjahât Ambone Satanje biwihan kionbe sâp otmu ki kârikne otmâ kinsat. Yetne Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heak kâitgum hânyetne puluhuwu yakât tewetsenje nombotne mem mesambutmutâ tap.

⁴ Hân ya ki puluhuwu yan yetne Anitâhât pat ki otbuap yawu nângâm den hikuowot mâne tewetsenje alitsawot yune âlepne otbâp. Yâhâ tewetsenje yune Anitâhât pat otbuap yawu sâp kâitnongom nombotneâk katsawot. Yawu otmâ nen ki kâitnongoawot. Anitâ kâitguawot.”

⁵⁻⁶ Yawu sâmu Ananiaje den ya nângâm yanâk mum iop. Mum imu lok nombotnaje emet kâlehen yâhâm sângum âlâ mem kurihim lâum ge hanguwu. Yâhâ Anitâ kâitguop yakât matne mum imu lohimbi yan kinbinje eknetâ sâtnje olop.

⁷ Otmu ki kâlep otmuâk imbinaje lokjahât den pat ki nângâmâk Petorohâlen takaop.

⁸ Takamu Petoroje yuwu sâp âikuop. “Hânyetne puluhunjetâ yapâ tewetsenje miowot ya lokgane kerehâk ningiap me?”

Sâmu sâop. “Wae, wonângen, kerehâk yingiap yakâ.”

⁹ Sâmu Petoroje yuwu sâp âikuop. “Wongât yetne biwi konohâk otmâ Kutdâhât Wâtgât mâmâjahât Heak kâitguawot? Yakât otmâ yuwu sâpune nângâ. Lokge emelâk mumu lâum ari hangum pilâm ga gâhât mambotgihiai. Yiwerenje gâhurâ mundâ lâuhekmâ ari hangohonomai.”

¹⁰ Yawu sâp ekumu yâku yanâk kâine topnan purik sâp ge muop. Mumu lok ya emet kâlehen yâhâ Sapira lâum ge lokne lâum ge hanguwu yanâk lâum ge hanguwu.

¹¹ Otmu muowot yakât den pat Yesuhât komotne nângânetâ sâtnje olop. Yawu.

Yesuhât aposololipnaje kulem topne topne mewu.

¹² Aposolo yâkne kulem topne topne menjetâ lohimbinje eknetâ âlâ kândâkdâ olop. Otmu Yesuhât komotne biwiyene kepeiakmâ konohâk otmu hilâm ârândâj Solomongât selep yan yâhâ menduhuakmâ Anitâ mepaeminiwi.

¹³ Yawu otminiwi yan lohimbi dondâhâlâkne nângâyinginetâ yahalop yamâ Yura papatolipyenaje hilipnongomai sâp yâk yenngâlen ki torokatbi.

¹⁴ Yawu gârâmâ lohimbi nombotņaje Yesu Kutdânennjahâlen biwiyenaje kepeim yâkât komolân torokatmâ manbi.

¹⁵ Otmu kapi ambolipņaje bukulipyenaje parenje otmâ manminiwi otmu tisi mesek otbi ya Yesuhât aposololipņaje heņgemyongonjet sâm gerelân katyekmâ lâuyekmâ ari mâtâwân katyekņetâ tatbi. Otmu yuwu nâņgâwi. “Petoroņe mâtâp watmâ gam ariwuap yan umutņaje loņgâyekmu âlepņe otnomai.”

¹⁶ Otmu Yerusalem hâlâņmâ kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipņaje bukulipyenaje tisi mesek otbi otmu weke bâleņaje mâņgâyekmu manminiwi ya meyekmâ aposolo yengâlen takanjetâ heņgemyongowi.

Anitâhât anjelo âlâņe aposolo pâi emetņambâ mem holaņyekmu gem ariwi.

¹⁷ Aposoloņe yawu otbi yakât den pat ya hotom uminiwi ya yengât kunyenaje otmu ikņe bukulipņe Sarukaio komolân gâtņaje nâņgâņetâ bâleop.

¹⁸ Nâņgâņetâ bâlemu aposolo meyekmâ pâi emetņan katyekņetâ tatbi.

¹⁹ Katyekņetâ tatņetâ emet ñiņ sâmu iwi. Otmu omoņ tânâmņan Kutdâhât anjelo âlâņe mândeyekmu yahatņetâ meyekmâ ge yaehen yuwu sâm ekyongop.

²⁰ “Yeņe opon kâmbukņan yâhâ manman kârikņahât den pat âlepņe ya topņambâek lohimbi kâsikum yiņginomai.”

²¹ Yawu sâmu emet haņ sâmu den ya lâum opon kâmbukņan yâhâ Yesuhât den lohimbi kâsikum yiņgiwi.

Otmu hotom uminiwi yengât kunyenaje bukulipņe meyekmu Yura yengât papatolipyenaje yengâlen arinjetâ orowâk menduhuakmâ den emetņan yâhâwi. Yâhâ tatmâ aposolo meyekmâ takanjet sâm opon kâmbukņahât tembe lâu nombotņe hâņgânyongonjetâ pâi emetņan yâhâwi.

²² Yâhâm pâinyekņetâ biatmu âwurem taka yuwu sâm ekyongowi.

²³ “Nen pâi emetņan arim takain. Yâhâ pâi emetņahât galem yaņe gahatņe kârikņe maņgum galem kinņetâ yeksain. Yawu gârâmâ aposolo meyekne sâm takain,” sâm ekyongomunje gahatņe mem pilâņetâ kâlehen yâhâ pâinyekmunje biatsap.”

²⁴ Yawu sâņetâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenaje otmu tembe lâu yengât kunyenaje den ya nâņgâm “Girawu otmâ gulip oai,” sâwi.

²⁵ Yawu otmâ tatņetâ yanâk lok âlâņe taka yuwu sâm ekyongop. “Wâe, lok pâi emetņan mem katyekbi ya opon kâmbukņan yâhâ lohimbi den kâsikum yiņgim kinņetâ yeksain.”

²⁶ Yawu sâm ekyongomu yâkņe opon kâmbukņahât tembe lâu hâņgânyongonjetâ ari lohimbi kiņgitņe orowâkņe denyenaje nâņgâm kinbi ya yekmâ “Yâkņe kât mem nongomai” sâm aposolo ya lohotņan meyekmâ den emetņan ariwi.

Aposoloņe Yesuhât topņe Yura yengât papatolipyenaje ekyongowi.

²⁷ Aposolo meyekmâ yâhâ Yura yengât papatolipyenaje yengât senyenjan katyekņetâ kinņetâ hotom uminiwi ya yengât kunyenaje yuwu sâm ekyongop.

²⁸ “Oran Yesuhât den lohimbi ki kâsikum yiņginjet sâm kuyiņgiwin. Yamâ yeņe nengât den ya kum Yesuhât den lohimbi kâsikum yiņginjetâ yâkņe sâm haok tuhuņetâ lohimbi kapiân tai ya kerekņe naņgai. Otmu Roma tembe lâuņe Yesu kuņetâ muop yakât tosa ya nengâlen gâitsai.” Yawu sâwi.

²⁹ Yawu sâņetâ Petoroņe purik pilâyiņgim yuwu sâm ekyongop. “Yengât den ya lâum Anitâhât den kunomgât dop âlâ ki tap.

³⁰ Yengât sâtgât otmâ Roma lokņe Yesu mem howanân kuņetâ muop. Mumu hangowi yamâ topņe yuwuhât otmâ tâmbâlipnenņe yengât Anitâņe mumuņambâ mem yahalop.

³¹ Isirae lok nenņe Yesuhâlen biwinenņaje kepeimunje Anitâņe tosanenņe pilâningiwuapgât yâkņe Kutdânennje Yesu mumuņambâ mem yahatmu himbimân orowâk tawot.

³² Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne Yesuhâlen biwiyenane kepeim Anitâhât denje lâum manmai ya yengât nângâm Anitâne ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingimap. Nenje yawu otmâ mansain yakât otmâ Wâtgât mâmânahât Heakne biwinenje mem sânduk tuhuningimap. Yawu otmâ mâmâne otingimu kulem topne topne mem mansain.”

³³ Yawu sâm ekyongomu nângânetâ bâlemu aposolo yongone sâm otbi.

Parisaio âlâne yahatmâ bukulpne sâm sânduk menduk tuhuyehop.

³⁴ Aposolo yongone sâm otjetâ yan Parisaio lok kutdâ âlâne Mosehât girem den kâsikum yingim manop, ya kutne Gamalie, yâkne yahatmâ kinmâ tembe lâulipyenje ekyongomu aposolo meyekmâ emet betnehen ge kinjetâ bukulpne yuwu sâm ekyongop.

³⁵ “Bukulpne, yene lok yu in yawu mem bâleyekmahât yuwu sâmune nângânet. Yene nângâm hegenjumâmâ girawu otyinginomai yakât topne tetemu ekmâ nângânomai.

³⁶ Emelâk lok âlâ, kutne Teuta, iknahât nângâmu yahatmu, “Roma lok kasalipnenne watyekmunne arinet” sâm lok 400 ekyongomu yâkâlen torokatbi. Yawu otjetâ ikne kujetâ mumu loklipne iton galan otmâ kinbi. Yawu otmâ otjetâ ki ihop.

³⁷ Yakât betnan Roma lok kunyene Yura nengât dopnenne nângâwe sâm otmu sâlipnongowi sâp yan lok âlâ, Galilaia gâtne, kutne Yurasi, yâkne lohimbi meyekmu Roma lok watyekne sâm otbi. Yawu otmu yâkurâ yawuâk kujetâ mumu loklipne kerek yongom watyeknetâ tiok taok otmâ arinetâ kutyene bialop.

³⁸ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Yene aposolo yu ki yekmâ sânet. Yâkne yene engatyeneâk watmâ den ya lohimbi kâsikum yingim gai otmuâmâ nep yu gulip otbuap.

³⁹ Yâhâ lok yune Anitâhât sâtgât otmâ den yu lohimbi kâsikum yingim gai otmuâmâ nep yu mem ge katyekne sâm otmunne hâi hâine otmu pilânom. Otmu nep yukât ambone Anitâ mem ge katne sâm otnom. Biwinaje yawu nanjan. Yawu.”

⁴⁰ Yawu sâm ekyongomu nângânetâ ârândân otmu tembe lâulipyenje ekyongonetâ aposolo yongowi. Yongom Yesuhât den pat âlepne ya lohimbi ki kâsikum yinginomai sâm kuyingim pilâyeknetâ ariwi.

⁴¹ Otmu aposolone Yesuhât den pat âlepne lohimbi kâsikum yingwi yakât matne papatolipyenje yongowi yakât nângânetâ biwiyenje âlepne olop.

⁴² Yawu otmâ hilâm ârândân opon kâmbuknan otmu emet tete yâhâm gem Yesu Kiristohât den pat âlepne ya kâsikum yingim manbi.

6

Lok nombolân yâhâp meyekmâ nep sâm yingwi.

¹ Sâp yan lohimbi kingitne orowâkne Yesuhâlen biwiyenje katmâ yâkât komolân torokatmâ manbi. Manmâ senje âlâlâyene konohân menduhunetâ tatmu yapâ mem tânahom manbi. Yawu gârâmâ Girik kapi ambolipne Yerusalem kapiân kandi taka tabine Yerusalem kapi ambolipne orop senje âlâlâ menduhum katminiwi yakât nekamân otbi. Nekamân otmâ Girik kapi ambolipnane yuwu sâwi. “Senje âlâlâ menduhum katmunne tap yapâ nep lokne mem nengât kambut ki dopnan tânyongoai. Ya ekmunne dondâ bâleap.”

² Yawu sânetâ Yesuhât aposololipnane lohimbi ya menduhuyekmâ yuwu sâm ekyongowi. “Nenje senje âlâlâ menduhum katnetâ tap yuâk galem gum mannom otmuâmâ Anitâhât den yu lohimbi kâsikum yinginomgât mâtâp ki tetewuap.

³ Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otyingimu mansai komot yapâ gâtne lok nombolân yâhâp mem teteyeknetâ nep yingimunne senje âlâlâ yu galem gum kambulipyene kâsikum yinginomai.

⁴ Yawu otjetâ benje nenneâmâ Yesuhât den lohimbi kâsikum yingim Anitâ ulitgum mannom.” Yawu sâwi.

⁵ Den yawu sânetâ nângânetâ ârândân olop. Yakât otmâ lok mem katyekbi ya yengât kutyene yamâ yuwu. Setepano yâkne Yesuhâlen biwiñane tinâk kepeim Anitâhât den lâum manop. Yawu manmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâñe otbañgim gaop. Otmu nombotne âlâmâ kutyene yuwu. Pilip, Porokoro, Nikano, Timon, Pamena, otmu bâñeâmâ Nikolao. Nikolao yamâ Antiok kapi pilâm Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manmâ gaop.

⁶ Lok yu meyekmâ aposolo yengâlen ganjetâ yâkne kunyenjan mem Anitâ ulitguwi.

⁷ Otmu Yesuhât komotne yâkât den pat âlepne sâm haok tuhuñetâ lohimbi kingitne orowâkne Yesuhâlen biwiyene katmâ yâk yengâlen torokatnetâ sambe sambe otbi. Yawu otmâ hotom uminiwi yengâlen gâtne dondâne denyene ya nângânetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyene katbi.

Setepano mewî.

⁸ Anitâne Setepano nângâwanñgim mâmâñe otbañgimu kulem topne topne memu lohimbiñe ekñetâ âlâ kândâkdâ olop.

⁹ Yawu gârâmâ lok nombotne Kirene, Alesandiria, Liwia, Kilikia, Asia, kapi yu ambolipñane opon kâmbukñan yâhâ Setepanohât den kakñan sâwi.

¹⁰ Den kakñan sânetâ Wâtgât mâmâñahât Heakne Setepano mâmâñe otbañgimu den sâmu denyene ya kum ge kalop.

¹¹ Yawu otyiñgimu ari lok yane lok nombotne mem teteyekmâ engatyenjan genjetâ yâkne yuwu sâm Setepano hakñan sâm lohimbi ekyongowi. “Setepanoñe Mosehât girem den kelañgatmâ den ango lohimbi kâsikum yingimap. Otmu Anitâhât opon kâmbukñahât nângâmu gemu Anitâ sâm bâlewanñgimu nanñgain.”

¹² Yawu sânetâ Yura yengât papatolipyene otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu lohimbi nombotñane nângânetâ biwiyene kou kâlâp semu Setepano mem den emetñan yâhâ den âiân katbi.

¹³ Den âiân katmâ angoân lok engatyenjan gewi ya ekyongonjetâ ga Setepano hakñan yuwu sâwi. “Lok yune haonmâ ârândân Anitâhât opon kâmbukñahât nângâmu gemu Mosehât girem den sâm ge katmap.

¹⁴ Yuwu sâmu nanñgain. “Yesu Nasaret kapi ambonane opon kâmbukne huhum iton galañ tuhuwuap. Otmu Moseñe girem den otmu opon kâmbukñahât orotmeme sâm ningiop ya kum orotmeme ango ningiwuap.” Yawu sâmu nanñgain.” Yawu sâm Setepano hakñan sâwi.

¹⁵ Hakñan sânetâ menduhuakbiñe Setepano ekñetâ yâkât kundenñane anelo kundenne yawuya teteop.

7

Setepanoñe Yura tâmbâlipyene yengât topyene sâop.

¹ Hotom uminiwi ya yengât kunyenane Setepano yuwu sâm âikuop. “Den yai yu bulâne yai me?”

² Sâmu Setepanoñe yahatmâ yuwu sâop. “Papatolipne otmu bukulpne den sâmune nângânet.

Awarahamgât sâop.

Tâmbânenne Awaraham yâkne Mesopotamia kapi ki pilâm Haran kapiân ariop sâp yan Anitâ yahat yahatne, Lanñne Ambonane tetewanñgim yuwu sâm ekuop.

³ “Gâñe kapihe tâmbâñe, hep torehenlipge, bukulpge pilâyekmâ nâñe kapi âlâ tiripgo-howom yan ari manbuat.”

⁴ Yawu sâmu tem lâuwanñgim Kairia hân pilâm Haran kapiân ari manop. Yan manmâ âwâñe bâleop. Âwâñe bâleop yakât kakñan Anitâne yâhâñe tetewanñgim yuwu sâm ekuop.

“Hân âlâen ari in kandi manbuat.” Yawu sâam ekumu yahatmâ Haran kapi pilâm nenje mansainân yuân emelâk takaop.

⁵ Yuân taka kandi manop. Yâhâ Awarahamne imbiñâit kâsi manoworâke yamâ benje yâkât tepñan gâtñane hân yu ambokunomaihât Anitâne pat kuwanjiop.

⁶ Yawu otmâ den âlâ yuwu sâam ekuop. “Gâhât senje hân yu pilâm kapi âlâen ari manmâ kapi ambolipne hoñ bayingim manmâ yâhâñetâ yambu 400 pesuk sâwuap.

⁷ Hoñ bayingim manñetâ hâhiwin yinginomai. Yakât otmâ nâñe lohimbî ya matne umatne yingimune pilâyekñetâ âwurem hân yuân taka manmâ nâhât tem lâunihim mepaenekmâ mannomai.”

⁸ Yawu sâam ekum pat kuwanjiop. Pat kuwanjiop ya nâñgâm mannomaihât hâkyenahât torehenñan undip tuhanjgim manmâ yâhânomai ya sâam kalop. Otmu yakât kakñan Awaraham nanñe Isaka tetemu hilâm nombolân kalimbu pesuk sâamu hâkñahât torehenñan undip tuhanjgim. Otmu Isaka nanñe Yakop tetemu yâk gurâ yawuâk hâkñahât torehenñan undip tuhanjgim. Otmu Yakop nanlipne kâiân yâhâp tetenñetâ yâk gurâ yawuâk hâkyenahât torehenñan undip tuhuyingim.

Yosepgât sâop.

⁹ Otmu Yosep atalipñane yâkât hâkân otmâ mem âlâlâ tuhuwi. Yawu tuhum lok nombotñane taka Yosep puluhum dâim Aihita hânân ariwi. Atalipñane yawu otbangiwiâke yamâ Anitâne tihitne olop.

¹⁰ Otmu nâñgân nâñgânne pato tetewanjgimu Aihita lok nombotñane ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu kunyene, kutne Parao sâam, yâkâlen dâim ariwi. Dâim arinñetâ Anitâne mâmânne otbangim Paraone yâkât orotmemene ekmu ikñan gâtne otmu ikne emet otmu Aihita kapi ambolipne ya galempongom manâkgât âi sâam wanop.

¹¹ Otmu sâp yan Aihita otmu Kanan hân yuân po pato teteop. Yawu tetemu tâmbâlipnenñane sotgât umburuk otbi.

¹² Yawu manmâ Aihita hânân sot tap yawu sâñetâ nâñgâm Yakopne nanlipne yan hâñgânyongomu ariwi.

¹³ Aihita arim âwurem taka yakât den pat âwâñe ekunñetâ manmâ manmâ benje âlâkuâk hâñgânyongomu ariwi. Arinñetâ Yosepne atalipne teteyingim ikñahâk topne sâam tetem ekyongop. Teteyingim atalipne dâiyekmâ Paraohâlen arinñetâ topyene sâam tetemu nâñgâop.

¹⁴ Yakât kakñan Yosepne âwâñahât den katmu âwâñane ikne senje âlâlâñe otmu hep torehenlipne lohimbî 75 meyekmu Aihita hânân ariwi.

¹⁵ Yan ari manmâ Yakop ya muop. Otmu nanlipne gurâ yawuâk muwi.

¹⁶ Otmu emet inânñan Awarahamne Sikem kapiân Hemohât nanlipne yengâlen hân âlâ puluhup yan hahityene lâum ari kurihyekbi.

Mosehât sâop.

¹⁷⁻¹⁸ Tâmbâlipnenñane Aihita hânân tetem sambe sambe otbi. Yawu otmâ manñetâ Anitâne Awarahamgât pat kuwanjiop yakât bulâñe menomaihât sâp ya tâlâhuop. Sâp yan Aihita yengât kunyene âlâ belângen tetem manopne Yosepgât topne ki nâñgâop.

¹⁹ Lok yane tâmbâlipnenne mem ge katyekmâ hâhiwin yingim. Otmu nimnaomlipyene tetem sambe sambe otmai sâam nanlipyene tetewi ya lâum kapi betñehen pilâyekñetâ muwi.

²⁰ Yawu gârâmâ tâmbânenne Mose tetemu âwâñe mâmânñane emetyetñan tihâk mesambutmutâ tatmu emetsenne kalimbu pesuk sâop.

²¹ Emetsenne kalimbu pesuk sâamu hahitne tinñ tinñ sâamu ekmutâ iwit nanñe olop. Yawu otmu saka saka kum kâlêhen katmâ toen kalowot. Toen katmutâ to kakñan yolonñ yolonñ otmâ bam gam tatmu Parao baratñane ekmâ mem taka ikñahâk galemguop.

²² Lok otmâ Parao loklipņe yengât nângân nângân emetņan yâhâmu den kâsikum waņetâ nângân nângân pato miop. Nângân nângân pato memu Aihita ambolipņane ekņetâ sâtņe otmu ewe katminiwi.

²³ Manmu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâmu Isirae bukulpņe girawu mansai sâmu yâk yengâlen ari yehop.

²⁴ Arim yekmu Aihita lok âlâņe Isirae lok âlâ kumu ekmâ Isirae lok ya tângum Aihita lok ya kumu muop.

²⁵ Kumu mumu biwiņane yuwu nângâop. “Anitâņe mâmâņe otnihimu bukulpņe tânyongom Parao hât bânjambâ dâiyekmune hân âlâengen ari nenjahâk galemahom mannom ya nângâm henņenġuai,” biwiņane yawu nângâop. Yawu gârâmâ Isirae lohimbņe ya ki nângâwi.

²⁶ Aiop, emet haņ sâmu Moseņe âlâkuâk ari Isirae lok yâhâp ahom tatmutâ mem teteyelehop. Yawu otmutâ mem hâreyelekmâ yuwu sâmu ekyotgop, “Wongât yetņe ahoawot?”

²⁷ Yawu sâmu kapam kândikuopņe yuwu sâmu denņe kakņan sâop. “Gâ ki nângâhihiain. Âlâņe galem sâmu katgekmu takat?”

²⁸ Oran Aihita lok âlâ kundâ muop yawuâk nohowe sâmu oat hâ?”

²⁹ Yawu sâmu nângâm Moseņe Aihita hân pilâm Mirian hânângen ari manop. Yan manmâ imbi âlâ yaken gâtņe memu yâkņe nanyâhâtņe yâhâp meyelehop.

³⁰ Manmâ gamu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâmu hân ya pilâm lok ki manmaiângen ariop. Yan ari Sinai pumņe topņan kinmu aņelo âlâņe nak topņan kâlâp semu yan tetem kinmu ehop.

³¹ Ekmâ sâtņe otmu “Enda wonņe oap?” sâmu ya ekmâ henņenġuwe sâmu gotņan bamu Kutdâņe yuwu sâmu ekuop.

³² “Nâmâ Awaraham, otmu nanņe Isaka, otmu sesene Yakop yâk yengât kunyene tatmâ gaman.” Yawu sâmu Moseņe kâiņe bânņe sân sân sâmu senņe kâtâpgum kâmgum kinop.

³³ Yawu otmâ kinmu Anitâņe yuwu sâmu ekuop. “Hân kinsat yu kâmbukņe. Yakât otmâ kâihe katipņe tuhumi pilâ.

³⁴ Yawu sâmmune nângâ. Komolipne Aihita hânân manņetâ kapi ambolipņane yongom mem âlâlâ tuhuyekņetâ manmâ gai. Yawu manmâ gaņetâ yekmâ umatņe yapâ holanņyekbe sâmu gâ tetehihian. Yakât otmâ mâmâņe otgihim hângângohomune Aihita hânân âwurem ari tânyongowuat.” Anitâņe yawu sâmu ekuop.

³⁵ Yâhâ Moseņe Aihita hânân talop yan Isirae lok âlâņe yâkât nângâmu gemu yuwu sâmu ekuop. “Âlâņe galem sâmu katgekmu takat?” yawu sâop. Yawu gârâmâ Moseņe bukulpņe tânyongom kasalipyene yengât bâtyenambâ dâiyekmu hân âlâengen ari mannomai sâmu nak topņan kâlâp siop yan aņelo âlâņe tetewangim kinmâ mâmâņe otbaņgiop.

³⁶ Anitâņe Mose hângângumu Aihita hânân âwurem ari kulem âlâlâ memu ekņetâ sâtņe kârikņe olop. Yawu otmâ bukulpņe dâiyekmu Aihita hân pilâm taka saru âlâ, kutņe saru kuriņ sâmu, yan kulem âlâ memu ekbi yamâ yuwu. Anitâņe nângâmu to ya keterakmâ torehen torehen otmu mâtâp teteop. Yawu otmu kâiyeņe hân liņmâ nombotgen takawi. Taka lok ki manmaiângen manņetâ Moseņe kulem topņe topņe mem gamu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

³⁷ Otmu Moseņe tâmbâlipnenņe yuwu sâmu ekyongop. “Anitâņe hângânnohomu taka tânyongomune âlepņe mansai yuwuâk nengât komolân gâtņe âlâ hângângumu yâkât den kâsikum yingim tihityene otbuap.”

³⁸ Yawu sâmu ekyongop. Otmu Moseņe tâmbâlipnenņe orop lok ki manmaiângen manmâ Anitâhât den kâsikum yingim gaop. Otmu ikņe Sinai pumņan yâhâmu aņelo âlâņe Anitâhât girem den kârikņe sâmu ekumu âwurem ge ekyongop.

³⁹ Anitâhât den ya ekyongop yamâ benņe papatolipnenņane biwiyene kârikņe otmâ den ya hâkâņ otmâ Mose betbaņgim Aihita hânângen âwurem arine sâmu otbi.

⁴⁰ Yawu otñetâ Moseñe âlâkuâk katyekmâ Sinai pumñan yâhâop. Pumñan yâhâ Anitâ orop den alahumutâ lohimbî yanje Mose imiñe, kutñe Aron sâmb, yuwu sâmb ekuwi. “Moseñe Aihita hânângembâ dâim taka katnenekmâ nengât ki nângâm gulip oap. Yakât otmâ gâñe nak âlâ mem hâwim kânângârâ kinmu mepaene. Yawu otmâ lâum âwurem Aihita hânân arinom.”

⁴¹ Yawu sâmb ekuñetâ bulimakao umutñe hâwim kânângâmu kinmu sot um gotñan katmâ herone otbañgim mepaewi.

⁴² Yawu otñetâ Anitâñe yekmu bâlemu betyîngimu biwiyene gulip otmu pitu mepaewi. Yawu otbi yakât poropete âlâñe den yuwu kulemguop.

“Anitâñe yuwu yap. Isirae ambolipñe yuwu sâmbune nângâñet. Yen lok ki manmaiângen manmâ bulimakao ki gâim nâhât hotom um gawi. Yawu otmâ kasalipyene yengât Porom Lâpiohât hotom um manmâ gañetâ yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

⁴³ Otmu pitu mepaem yan kasalipyene yengât Porom Lâpioyene, kutyetñe Molok yet Lepad, ya yetgât umutyetñe hâwim selep tuhumb yakât kâlehen lâum kânângâyelekñetâ kinmutâ mepaeyelekbi. Mepaeyelekbi yakât matñe sâmbune Bawilon kapi ambolipñane taka meyekmâ kapiyenan arineta yene yâk hon bayîngim mannomai.” Anitâñe yawu yap.” Den yawu kulemguop tap.

Tâmbâlipnenñane Anitâhât selep tuhuwi.

⁴⁴ Emelâk embâñan tâmbâlipnenñane Aihita hân pilâm lok ki manmaiângen taka manñetâ Anitâñe ikñe selep tuhunet sâmb yakât topñe Mose ekuop. Topñe ekuop yawuâk watmâ tuhuwi.

⁴⁵ Tâmbâlipnenñane yakât kâlehen yâhâ mepaeminiwi. Yawu otmâ manmâ gañetâ benje Yosuanje galemyene olop sâp yan Anitâñe mâmâñe otyîngimu kasalipyene yongom watyekñetâ arineta selep ya yan lâum taka katmâ mepaem manbi. Yawu otmâ manmâ gañetâ lok kutdâ âlâ, kutñe Dawiti sâmb, yâkñe galemyongop.

⁴⁶ Dawitiñe galem yongom manmu Anitâñe ekmu ârândâñ olop. Yakât otmâ opon kâmbukñe pato tuhuwañgiwe sâmb Anitâ ekuop.

⁴⁷ Ekumu ki nângâwañgiop. Yakât otmâ Dawiti nanñe, kutñe Solomon sâmb, yâkñe opon ya tuhuwañgiop.

⁴⁸ Yakât otmâ yuwu sâmbune nângâñet. Anitâ ambonenñe yahat yahatñe nenñe emet me opon mem kânângâmain yan ki tatmap. Yakât otmâ Anitâñe poropete âlâ yuwu ekumu kulemguop.

⁴⁹⁻⁵⁰ “Nâ ninahâk hân himbim kândikyotgowan. Otmu senñe âlâlâ saruân hikiân tatmap ya ninahâk katyekban. Nâ himbimân otmu hânân ârândâñ otmâ tan. Yawuhât opon kâmbukñan yâhâ tat sâmb tuhuniñetâ ârândâñ otbuapgât dop âlâ ki tap. Nâñe oponân ki tatman.” Den yawu kulemguop tap.

Setepanone sâyîngiop.

⁵¹ Yen biwiyene kârikñe. Biwi nângân nângânyene ki pâron yap. Tâmbâlipnenñane Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heak betgum manbi yen gurâ yawuâk otmâ manmâ gai.

⁵² Emelâk emet inânñan Anitâhât poropetelipñane ikñe hon bawa âlâ tetem koko salek manbuap yakât den pat kulemguwi ya kerehâk tâmbâlipnenñane hilipyongowi. Otmu yakât bulâñeâmâ Yesu teteop ya yene betbañgim howanân kuñetâ muop.

⁵³ Otmu Anitâñe ikñe añelolipñe hângânyongomu ge girem den poropete ekyongoneta yâkñe kulemguwi ya yene ki lâum mansai. Yawu.”

Setepano kuñetâ muop.

⁵⁴ Setepanone den yawu sâmb ekyongomu biwiyenan hâumu kuk nângâwañgiwi.

⁵⁵ Yawu otñetâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otbañgimu himbimân senñe pilâm eksan mâne Yesu Anitâ orop tatmutâ yelekmu âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâmb ekyongop.

⁵⁶ “Himbim pâronj sâmu Yesu, lok bulâne, Anitâ orop tatmutâ yeleksan.” Yawu sâop.

⁵⁷⁻⁵⁸ Yawu sâmu “Den kâmbukne hâliine yap” sâm lâum dâim kapi betnehen gewi. Kapi betnehen gem kunlipyene yeje hâk katipne kâkâlep katbi ya tuhum pilâm lok pato âlâ, kutne Saulo sâm, yâkât kâine topnan katnetâ tatmu kât mem kuwi.

⁵⁹ Setepano ya kâtne kuwetâ Yesu ulitgum yuwu sâop. “O Kutdâ Yesu, umutne me.”

⁶⁰ Yawu sâm pilakbe sâm otmâ yuwu sâop. “Kutdâ, tosa pilâyinjihât nanjan.” Yawu sâm pilahop.

Kuwetâ mumu Saulone nângâmu ârândânj olop.

8

Saulone Yesuhât komot mem bâleyehop.

¹⁻³ Setepano kuwetâ muop yan lok nombotne Anitâhât tem lâum manbine isem lâum sumyenan ari hangui. Otmu Sauloneâmâ Yesuhât komot hilipyongowe sâm emet ârândânj yâhâm gem pâinyehop. Otmu nombotne mem teteyekmâ tembe lâulipne ekyongomu meyekmâ ari pâi emetnan katyekbi. Yawu otyinjinetâ lohimbi nombotne Yerusalem kapi pilâm iton galañ otmâ kapi tipi tapi Yuraia Samaria hânân tatmâ arap yan arim kinbi. Yâhâ Yesuhât aposololipneâmâ Yerusalem kapiânâk tatbi.

Pilipne Samaria ambolipne den pat âlepne ekyongop.

⁴ Yesuhât komot Yerusalem kapi pilâm iton galañ otmâ ariwi yan Yesuhât den pat âlepne kapi ambolipne ekyongowi.

⁵⁻⁶ Yawu otbi yan yâk yengâlen gâtne lok âlâ, kutne Pilip sâm, yâkne Samaria yengâlen ari Yesune tihitnenne olâkgât Anitâne hângângumu giop yakât den pat ekyongop. Den pat ya ekyongom kulem topne topne memu lohimbine eknetâ âlâ kândâkdâ otmu denne nângânetâ bulâne olop.

⁷ Otmu lohimbi nombotne weke bâleneje mângâeyekmu manminiwi ya watyinjimu gaiakmâ ariwi. Yâhâ lohimbi nombotne âlâmâ senyene bok sâsâne otmu parene otmâ tatminiwi ya mem henjemyongop.

⁸ Yawu otyinjimu kapi ambolipneje biwiyene herone olop.

⁹ Yâhâ kapi yan lok kâmbukne âlâ manop, kutne Simon sâm, yâkne ikne mepaeakmâ hawat topne topne tuhuyinjimu eknetâ sâtne otminiop.

¹⁰⁻¹¹ Yakât otmâ kapi ambolipne, lok geheje yahat yahatne, lok kutyene orop, kutyene bia, kerehâkne yâkât nângânetâ yahatmu yuwu sâm mepaeminiwi. “Wâtge kârikne tatgihiap. Yakât otmâ gekmunne Anitâhât dop oap.” Yawu sâm yâkât kutne “Wâtgât Amboje,” sâm yâkât nângânetâ yahatmu manminiwi.

¹² Aiop, Anitâne tihitnenne otbe sâm Yesu hângângumu giop yakât den pat âlepne Pilipne ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Yesu Kiristohâlen biwiyeneje kepeinetâ toen katyehop.

¹³ Yâhâ Simon lok kâmbukne ya gurâ yawuâk Yesuhâlen biwine katmu toen kalop. Toen katmu yâkne Pilip orop manmâ kulem topne topne memu ekmu âlâ kândâkdâ otmu yakâlâk nângâm manop.

Petoro yet Yoaneje Samaria kapiân ariowot.

¹⁴ Samaria kapi ambolipneje Anitâhât den nângânetâ bulâne otmu biwiyene Yesuhâlen katbi yakât den pat sâm haok tuhujetâ Yerusalem kapiân arimu aposolone nângâwi. Pat ya nângâm lohimbi yan Yesu Kiristohâlen biwiyeneje tinâk kepeim manjetgât Petoro yet Yoane hângânyotgojetâ ariowot.

¹⁵⁻¹⁷ Arimutâ topyene yuwu sâm ekyotgowi. “Emelâk biwinenne Kutdânenne Yesuhâlen katmunne yâkât kulân toen katnenekbi. Toen katnenekbi yan Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne ki ge mâmâne otningiop.” Yawu sâm ekyotgojetâ

nângâm Wâtgât māmânahât Heakne ge māmâne otyingîâkgât kunyenjan meyekmâ Anitâ ulitguowot. Kunyenjan meyekmâ Anitâ ulitgumutâ ikne Wâtgât māmânahât Heak hângângumu ge māmâne otyingîop.

18-19 Māmâne otyingimu Simonne ya ekmu âlâ kândâkdâ otmu yawuâk otbehât nângâm tewetsenje mem ari yuwu sâam âiyotgop. “Nâne lohimbi kunyenjan meyekmune yawuâk Anitâhât Wâtgât māmânahât Heakne ge māmâne otyingîâkgât tewetsenje yu yitgimune nângânihimutâ nâku yawuâk otbom.” Yawu sâop.

20-21 Yawu sâamu Petoroje yuwu sâam ekuop. “Anitâne ikne Wâtgât māmânahât Heak hângângumu ge māmâne otyingimay ya gâne tewetsenjanje puluhuwuatgât dop âlâ ki tap. Anitâne biwihe ekmu ki ârândân otmu kâlâpgât pat mansat. Yakât otmâ netgâlen ki torokatbuat. Tewetsenje ya miakmâ ari.

22-23 Biwihahât topne yuwu nanjan. Netne kunyenjan meyekmutne kulem tetemu ekdâ biwihe bâleap. Yâhâ yawuâk biwi bâle otmâ mandâ Anitâne yakât matne gihimu mem hiliwahomatgât nângân nângânge bâleje ya pilâm biwihe Yesuhâlen kepeim ulitgu. Yawu.”

24 Sâamu sâop. “Den yat yu tetenihimapgât yetjak nângânihim Anitâ ulitguyet.” Yawu sâop.

25 Aiop, Petoro yet Yoaneje Yesuhât den pat âlepne kâsikum yingim Yerusalem kapiân âwurem ariowot. Otmu mâtâwân ariowot yan kapi tipi tapi mâtâp hâlânâmâ tatmâ arap ya ambolipne Yesuhât den pat âlepne ekyongomutâ nângâwi.

Pilipje Yesuhât den pat âlepne Itiopia lok ekuop.

26 Otmu yakât kakjan kulem âlâ Pilipgâlen teteop yakât sâamune nângâ. Aiop, Yerusalem kapi pilâm Gasa kapiân geminiwi mâtâp ya ki arim takam tatjetâ anjom kâtin sâop. Yâhâ ki kâtin sâop sâp yan Anitâhât anelo âlâne Pilip tetewangim yuwu sâam ekuop. “Gâne yahatmâ emet kakne ari Yerusalem kapi pilâm Gasa kapiân gemai mâtâp yawuâk watmâ ariuwat.” Yawu sâam ekuop.

27-28 Yawu sâam ekum hângângumu ariop. Aiop, Itiopia kapi ambolipne yengât imbi kutdâ âlâ manop, kutne Kandake. Otmu Kandakeje ikne tewetsenjahât galem pato âlâ hângângumu Yerusalem kapiân ari opon kâmbukjan yâhâ Anitâ mepaem hotom uwangîop. Hotom uwangim pesuk pilâm ikne hân wangane beâsi betnehen hikum pilânetâ dâiop yan yâhâ tatmu dâimu kapijan âwurem ariwe sâam olop. Mâtâwân arim tatmâ emet inânjan Anitâne poropete âlâ, kutne Yesaia, den ekumu kulemguop ya mem mewalakum sâlikuop. Tatmâ sâlikum gemu Pilipje ehop.

29 Ekmu yan Anitâhât Wâtgât māmânahât Heakne yuwu sâam Pilip ekuop. “We, beâsine hân wangane dâim arap endan bam ek.”

30 Yawu sâam ekumu Pilipje sururuk sâam ari lok yanje den sâlikuop ya ekmâ yuwu sâam âikuop. “Den sâlikuat yakât topne nangat me?”

31 Sâamu sâop. “Wâe, lok âlâne yukât topne sâam kusânâmâ eknohomu nângâmbâm. Yakât otmâ gâne hân wangajan garâ orowâk tatmâ topne eknohoâyâ.” Yawu sâamu Pilipje yâhâ hâlânbanjim tatmu orowâk ariowot.

32-33 Otmu emelâk embânân Anitâne Yesaia den yuwu sâam ekumu kulemguop.

“Lama kum gâine sâam yan lohotjan tatmu lâum arimai yakât dopneâk lok âlâ kune sâam otjetâ lohotjan kinop. Yawu otmu ki den nepne pato otmâ in yawu lâum ari kuwi. Otmu lama kune sâam otmâ angoân somotne hârejetâ pâlâmne tatmap. Yakât dopneâk yâkne pâlâmne otmâ denyenje kakjan ki sâop. Yâhâ kujetâ muowâke yamâ benne lohimbi kingitne orowâkne yâkâlen biwiyenjanje kepeim mannomai ya sâlipyongonomaihât dop âlâ ki tap.” Den yawu kulemguop.

34 Den ya sâlikum lok kutdâ yanje yuwu sâam Pilip âikuop. “Anitâne âlâhât nângâm poropete ekumu den yu kulemguop? Poropete ikjahât me lok âlâhât sâop?”

³⁵ Yawu sâmu âikumu den ya sâmu kusânâmâ Yesuhât den pat âlepne ya ekumu nângâm ariowot.

³⁶ Ari to âlâ mâtâp ginñan giop yan arimutâ lok kutdâ yanje ekmâ yuwu sâmu ekuop. “E, nâ toen katnekgât nanñan. Ya nângârâ girawu oap?”

³⁷ Sâmu sâop. “Biwihe Yesuhâlen katsat otmuâmâ, âlepne kionmâ toen katgekbom.”

Sâmu sâop. “Yesu yamâ Anitâ nanñe. Yakât otmâ emelâk biwine yâkâlen katsan.”

³⁸ Yawu sâmu beâsi mem sânduk pilâmu kinmu hân wañganambâ kionmâ toen giowot. Ge Pilipne mem toen kalop.

³⁹ Otmu toembâ gamutâ yan Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne Pilip lâum âlâengen arimu lok yanje ekmâ bialop. Ekmâ biatmu biwi herone pato nângâm ariop.

⁴⁰ Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne Pilip lâum Asito kapiân ari katmu kinop. Otmu Pilipne kapi ya ambolipne otmu kapi tipi tapi ya hâlâñmâ tatmâ arap ya ambolipne Yesuhât den pat âlepne ekyongop. Yawu otmâ benne Kaisaria kapiân ariop.

9

Kutdâne Saulo tetewañgiop.

¹ Sâp yan Saulone biwine kâlâp semu Kutdâhât komot hilipyongowe sâmu otmâ manop.

² Yawu gârâmâ Damasiko kapiân ari Yesuhât komot pâinyekbe sâmu otmâ hotom uminiwi ya yeñgât kunyene yâkâlen ari yakât ekuop. Ekumu launñan mem pepa âlâ kulemgum Saulo wañop yakât topne yuwu. Saulone pepa ya mem ari Yura yeñgât papatolipyene Damasiko kapiân manbi ya yingimu yâkne nângâwañgiñetâ yanâmâ Yesuhât komot Damasiko kapiân manbi ya meyekmâ Yerusalem kapiân âwurem taka pâi emetñan katyekmu tatnomai. Topne yawu.

³ Pepa ya mem Yerusalem kapi pilâm ariop. Mâtâwân ari Damasiko kapi ya tâlâhumuâk otmu yanâk himbimâmbâ lañinne âlâ kândâkdâ yanje siliñ siliñ sâmu hâuop.

⁴ Siliñ siliñ sâmu hâumu hâmbiñ gumbiñ otmâ hânân ge pare iop. Hânân ge pare imu yan Yesu Kutdâne yuwu sâmu ekuop. “Saulo, Saulo, gâñe wongât iliwetsat?”

⁵ Sâmu sâop. “Gâ âlâ?”

Kâpekbañgim sâop. “Nâ hilipnohom gat. Nâ Yesu.

⁶ Gâñe yahatmâ kapiân yâhâwuat yan lok âlâne yu ya otbuat yakât sâmu tetem ekgo-howuap.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâmu orowâk ariwine den sâop yawuâk nângâwi yamâ Yesu ikne ki ekbi. Yakât otmâ den biaek kinbi.

⁸ Yawu otmâ kinñetâ Saulone yahatmâ senne omoñgumu ki ehop.

⁹ Yakât otmâ bukulipñane dâim Damasiko kapiân yâhâwi. Kapiân yâhâ tatmâ sot me to barahâk tatmu hilâm kalimbu pesuk sâop.

Ananiañe Saulo mem toen kalop.

¹⁰ Aiop, Damasiko kapi amboñe âlâne Yesuhâlen biwiñane kepeim manop, kutne Anania. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne biwine mem purik pilâmu Yesune tetewañgim kutñan kunmu ehop. Ekmâ sâop. “Kutdâ, nâ yu tan.”

¹¹ Yawu sâmu Kutdâne yuwu sâmu ekuop. “Yahatmâ mâtâp âlâ, kutne “mâtâp tâñ tâñâk” sâmu, yan lok âlâ kutne Yurasi, yâkât emelan yâhâwuat. Yan yâhâ lok âlâ, kutne Saulo, Taso kapi amboñe emelan yan tap ya mem tetewuat.

¹² Oran ulitnohomu nâne biwine mem purik pilâmune yuwu ehop. Gâñe yâkâlen ari kunñan mendâ senne suk sâmu ekbuap.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâmu ekumu sâop. “Kutdâ. Saulohât topne emelâk sâñetâ nângâman. Yerusalem kapi ambolipne nombotne gâhâlen biwiyeñane kepeim mansai ya hilipyongom hâhiwin yingim mansap.

14 Otmu Damasiko kapi ambolipņe nenņe gâhâlen biwinenņe kepeim mansain nen menenemâ Yerusalem kapiân âwurem ari pâi emetņan katnenekbe sâm hotom umai ya yengât kunyenņe hângânguņetâ takaop.”

15 Sâmu sâop. “Yuwu ekgohomune nângâ. Isirae lohimbi, pâku lohimbi otmu papatolipyenņe nâhât topne nângâņetgât Saulo âi sâm waņmâ hângângumune yâk yengâlen ari nine den pat âlepņe ekyongowuap.

16 Ekyongomu nombotņe nângâņetâ bulâņe otbuap. Yâhâ nombotņe âlâņeâmâ nângâņetâ tâņât otmu mem âlâlâ tuhunetâ hâhiwin kakņan manbuap yakât topņe ekuwom. Yakât otmâ yahatmâ arim ek.”

17 Yawu sâmu Ananiaņe yahatmâ emet sâpņe kuwaņgiop yan yâhâ Saulohât kunņan mem yuwu sâop. “Bukune Saulo. Yuwu sâmune nângâ. Yesu Kutdânenņe mâtâwân tetehihimu ehonņe nâ hângânnohomu taka kungan memune Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otgihimu senge suk sâmu ekbuat.”

18 Yawu sâm ekumu senņe gara gara gemu suk sâm ekmâ yahatmu toen mem kalop. Yawu otmâ sot um waņetâ nemu wâtņe tiņ tiņ sâmu

19 Damasiko ambolipņe Yesuhâlen biwiyenņe kepeim manbi yâk orowâk manbi.

Sauloņe Yesuhât topņe Damasiko kapi ambolipņe ekyongop.

20 Sâp ki kâlep otmuâk Sauloņe Yura yengât miti emetņe tatmâ arap yan yâhâ Yesuhât topņe ekyongom sâop. “Yesu kuņetâ muop yamâ Anitâhât nanņe bulâņe.” Yawu sâop.

21 Yawu sâm ekyongomu nângâņetâ sâtņe otmu yâkât yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Emelâk bukulpnenņe Yerusalem kapiân manmâ Yesuhâlen biwiyenņe kepeiwi yâk hilipyongowe sâm otmâ hâhiwin yingim watyekmu nengâlen taka tai. Yakât otmâ meyekmâ âwurem ari den âiân katyekmu kinņetgât hotom umai ya yengât kunyenņe hângânguņetâ takaop. Yawu gârâmâ girawu otmâ Yesuhât den nângâmu bulâņe otmu yakât eknongoap. Ya ekmunņe sâtņe oap.” Den yawu sâm alahu gulahu otbi.

22 Yesuņe tihitnenņe olâkgât Anitâņe hângângumu giop yakât topņe Sauloņe Yura lohimbi ekyongomu dondâhâlâkņe nângâņetâ bulâņe otmu Yesuhâlen biwiyenņe katmâ yâkât komolân torokatbi. Yawu otbi yakât otmâ Yura lok nombotņe nângâņetâ bâlemu yâkât den kakņan sâne sâm hâum pâpguwi.

23 Hâum pâpgum waņak benņe kune sâm yakât den hikuwi.

24 Yawu otmâ Saulo kune sâm mâtâp sâtņan sip galem otmâ kinbi.

25 Sip galem otbi yakât den pat nângâm omoņdâņe Saulo bukulpņe saka saka pato yakât kâlehen Saulo katņetâ talop. Tatmu ip yaņe saka saka yan sâhâm ip potonņan mem tatņetâ paņ kârikņe kâlep pato yakât manu launambâ yaehen kioņmâ ba ariop.

Sauloņe Yerusalem kapiân âwurem ariop.

26 Yerusalem kapi ambolipņe Yesuhâlen biwiyenņe kepeim manbi ya yengâlen Sauloņe torokatbe sâm otmâ Damasiko kapi pilâm âwurem Yerusalem ariop. Âwurem ari biwiņe Yesuhâlen kalop yakât topņe ekyongop. Yamâ emelâk Yesuhât komot hilipyongom hâhiwin yingiminiop yakât otmâ denņe nângâņetâ ki bulâņe otmu betbaņgiwi.

27 Betbaņgiņetâ aposolo âlâ, kutņe Banawa sâm, yâkņe Saulo dâim aposolo yengâlen ari sârereop. Sârerem yuwu sâop. “Sauloņe arimu Damasiko mâtâwân Kutdâņe tetewaņgiop. Tetewaņgimu yâkâlen biwiņe kepeim Damasiko kapiân yâhâ yâkât den pat âlepņe Damasiko ambolipņe pahâk ekyongop.” Yawu sâop.

28 Yawu sâm ekyongomu nângâm Saulo buku otbaņgiņetâ orowâk manmâ Yerusalem kapi yâhâm gem Kutdâhât den pat âlepņe pahâk ekyongop.

29 Otmu Yura lohimbi nombotņe Girik kapiân tetewiņe nângâm denņe kakņan sâwi. Yawu otmâ kune sâm den hikuwi.

30 Otmu Den hikuņetâ Yesuhât komotņe ya nângâm Saulo dâim Kaisaria kapiân ariwi. Yan ari katņetâ waņgaen yâhâmu mem ikņe kapi, kutņe Taso sâm, yan ari katmu manop.

³¹ Saulonje Yesuhâlen biwiñaje kepeim manop. Yakât otmâ emet hok imu Yesuhât komotje lohotjan manmâ biwiyeñaje hikuakmâ konohâk otmâ Anitâ mepaeminiwi. Yawu otmâ manñetâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakje mâmâñe otyingimu Yesuhât den pat âlepñe pahâk ekyongonjetâ nâñgâm lohimbi kinñitje orowâkñe yâk yengâlen torokatñetâ sambe sambe otbi.

Petoronje Yesuhât wâtñan kinmâ lok pareñe henñenjuop.

³² Petoronje Yesuhât komot Lita kapiân manbi ya yengâlen ariop.

³³ Otmu kapi ya ambonje, kutje Ainea sâam, yâhâmâ pareñe otmâ manmu yambu nombolân kalimbu pesuk sâop. Petoronje lok ya ekmâ yuwu sâam ekuop.

³⁴ “Ainea. yuwu sâamune nâñgâ. Yesu Kiristonje henñengohopgât yahatmâ gikak kundupge mem lotohom siwitgu.” Yawu sâamu âlepñe otmâ yahalop.

³⁵ Yakât den pat Lita otmu Seron kapi ambolipñaje nâñgâñetâ âlâ kândâkdâ otmu lohimbi kinñitje orowâkñe Yesuhâlen biwiyeñe katbi.

Petoronje Tapita mumuñambâ mem yahalop.

³⁶ Kapi âlâ, kutje Yopa sâam, yamâ Lita kapi hâlâñmâ tap yakât den pat yuwu. Yopa kapi ambolipñe nombotñaje Yesuhâlen biwiyeñaje kepeim manbi ya yengâlen gâtñe, imbi âlâ, kutje Tapita sâam, kutje âlâmâ Dokasi, yamâ nenñe denân kutje “manñen”. Imbi yaje lohimbi umburuk manminiwi ya tânyongom manminiop.

³⁷ Tapita ya mesek umatñe tetewañgimu muop. Yakât otmâ lohimbi tânyongominiop yaje to kukñe suk sukñe yaje hâkñe pirim lâum emet biwiñe âlâen katñetâ talop.

³⁸ Yâhâ Yopa kapi yamâ Lita kapi ginñanâk tap. Otmu sâp yan Petoronje Lita kapiân ari talop yakât den pat Yesuhât komot Yopa kapiân manbiñe nâñgâm lok yâhâp hâñgânyotgonjetâ ari yuwu sâam Petoro ekuowot. “Imbi âlâ bâlemu miakmâ kinsain yakât otmâ dâihekmutñe orowâk arine.”

³⁹ Yawu sâamutâ Petoronje kâlâwahom yahatmâ orowâk ariwi. Ari imbi ya katñetâ talop yan dâim yâhâwi. Dâim yâhâñetâ imbi kambut yaje mem hawangum isewañgim tatñetâ yehop. Yâhâ Tapitane ki muop yan sâñgumyeñe gâreyingiminiop ya mem tiripgunjetâ ehop.

⁴⁰ Petoronje ya ekmâ ekyongomu yaehen ge kinñetâ Tapita gotñan ba kinmâ Anitâ ulitguop. Ulitgum imbi ya yuwu sâam ekuop. “Tapita yahat.” Sâamu yanâk senñe suk sâam Petoro ehop.

⁴¹ Petoronje bânñan memu yahatmâ kinop. Yawu otmâ Petoronje den sâamu lohimbi yaje emet kâlâhen yâhâ Tapita ekbi.

⁴² Petoronje Tapita mumuñambâ mem yahalop yakât den pat sâam haok tuhuñetâ Yopa kapi ambolipñe dondâhâlâkñe Yesuhâlen biwiyeñe katbi.

⁴³ Otmu kapi yan lok âlâ, kutje Simon sâam, yâkñe bulimakao hâkñe gahaem yu ya gârem katmu puluhunjetâ tewetsenñe meminiop. Petoronje yâk orop yan im manop.

10

Añelo âlâñe Konelio tetewañgiop.

¹ Kaisaria kapiân lok âlâ manop, kutje Konelio, yâhâmâ Roma yengât hep bero ya yengât kunñe.

² Yâkñe hep torehenlipñe orowâk Anitâ mepaem tem lâuwangim manminiwi. Otmu yâkñe Yura lohimbi umburuk manminiwi ya yengât tepñe nâñgâyingim Anitâ ulitgum tânyongominiop.

³ Yawu otmâ manminiop gârâmâ hilâm âlâen emetsâpñe otmu yan Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiñe mem purik pilâmu añelo âlâñe tetewañgim kutñan kunop.

⁴ Kunmu pârâk pilâm ekmâ sâop. “Kutdâ girawu?”

Sâamu sâop. “Gâñe Anitâ tem lâuwangim lohimbi umburuk manmai ya tânyongom gat. Yakât otmâ Anitâñe nâñgâhahimu âlepñe otmâp.

5-6 Yakât otmâ yuwu sâmunê nângâ. Lok âlâ, kutņe Simon Petoro sâmu, yâkņe Yopa kâpiân nambenê orop im mansawot. Otmu nambenahât emet ya saru ginņan tap yan lok hângânyongorâ ari Simon Petoro dâim takanomai.”

7 Yawu sâmu ekum pilâm ba ariop. Arimu Konelionê hon bawayâhâtņe lok yâhâp otmu hep bero âlânê Anitâhât denņe lâum manminiop ya ekyongomu gawi.

8 Ganjetâ anelone tetewangim den ekuop ya ekyongom hângânyongomu Yopa kapiân ariwi.

Wâtgât mâmânahât Heakņe Petoro biwiņe mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ehop.

9 Ari mâtâwân im yahatmâ yapâ sâwi yanak hilâm kârikņan Yopa kapiân ba takawi. Aiop, sâp yan Petoroņe Anitâ ulitguwe sâmu emet biwiņe âlân yâhâop.

10 Anitâ ulitgum tatmu po wangiop. Yakât otmâ imbi tatbi ya ekyongomu sot uņetâ siop. Yawu otņetâ Wâtgât mâmânahât Heakņe biwiņe mem purik pilâmu yuwu ehop.

11 Himbim pâron sâmu anelo âlânê wahap âlâ kundupdâek pato yawuya kunņe mem menduhum katmu hânân giop.

12 Yakât biwiņan sonņo, hambe, nâi topņe topņe, neneņe ki neneņe katyehop ya tatmu ehop.

13 Gemu yan Kutdânê Petoro kunmâ yuwu sâmu ekuop. “Wa, Petoro. Yu kum ne.”

14 Sâmu sâop. “Kutdâ yu ki nembom. Ki neneņe bâleņe sâmain yuwuya âlâ ki neman.”

15 Sâmu sâop. “Yu kum ne sâmu ekgohoan yukât ki hâkân otmâ pilâmuwat.” Yawu sâop.

16 Den ya kalimbuņe ekum yakât kakņan anelo yanê mem himbimân yâhâop.

17-18 Wâtgât mâmânahât Heakņe Petoro biwiņe mem purik pilâmu kulem tetemu ehop yakât topņe nângâm koahop. Nângâm koakmâ tatmu Koneliohât hon bawalipņane Yopa kapiân taka Simongât emet mem tetem gahatņan kinmâ den sâwi.

19 Yâhâ Petoroņe kulem tetemu ehop yakât nângâm koakmâ tatmu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakņe yuwu sâmu ekuop. “Nanņat. Lok kalimbu gâ pâingekmâ takai.

20 Yakât otmâ orowâk arine sâmu ekgohoņetâ gânê ki nângâm kiwiliņ otbuat. Yahatmâ gem yek.”

21 Yawu sâmu Petoroņe yahatmâ gem yekmâ “Wongât takai?” sâmu âiyongop.

22 Sâmu sâwi. “Topņe yuwuhât takain. Hep bero kunnenņe, kutņe Konelio, yâkņe Anitâ mepaem manmu nângâwanņimu ârândân otmap. Otmu Yura ambolipņane yâkât nângâņetâ yahatmap. Aiop, yâhâlen Anitâhât anelo âlânê tetewangim yuwu sâmu ekuop. “Lok âlâ, kutņe Simon Petoro sâmu, yâkņe taka den âlâ ekgohoâkgât nanņan. Yakât otmâ lok hângânyongorâ ari dâim takanjetâ den ekgohowuap.” Yawu sâmu ekuop yakât otmâ hângânnongomu takain.”

23 Yawu sâņetâ Petoroņe dâiyekmu emelan yâhâ iwi.

Petoroņe Konelio ari ehop.

Emet han sâmu yahatmâ Yopa kapi ambolipņe Yesuhâlen biwiyeņane kepeim manbi yâk orowâk ariwi.

24 Mâtâwân ari im yahatmâ yapâ sâwi yanak Kaisaria kapiân ba takawi. Otmu Konelionê bukulipņe otmu hep torehenlipņe meyekmu ya yeņgât mambotmâ tatņetâ takawi.

25 Takanjetâ Konelionê Petoroņe ekmâ gem lâum parahum herone nângâwanņim mepaeop.

26 Yawu otmu Petoroņe yuwu sâmu ekuop. “Anitâ konok mepaenomgât dop tap. Yakât otmâ nâ wongât mepaeneksat? Nâ lok gâ yuwuya.

27 Yawu sâmu ekumu emelan yâhâ menduhuakmâ tatbi ya yuwu sâmu ekyongop.

28 “Yeņe Yura nengât topnenņe nanņai. Nenņe yen pâku lohimbî yekmâ betyiņgimain. Otmu nenņe yen orop tatnomgât dop âlâ ki tap. Yakât samut kârikņe tap. Yakât otmâ

nâje pâku lok yekmâ bâleje sâ m nângâyîngimune gemap. Yawu nângâyîngim gaman yamâ yâhâlen Anitâje “Yawu ki nângâwuat” sâ yakât topje eknohop.

²⁹ Yakât otmâ Konelioje lok hângânyongomu nâhâlen ariwi yan yekmâ ki pâpguwan.” Yawu sâ m Konelio yuwu sâ m âikuop. Wongât dâineketâ takain yukât sârâ nângâwe.” Yawu sâ m Konelio âikuop.

³⁰ Yawu sâ m âikumu Konelioje yuwu sâ m ekuop. “Wâtgât mâmâjahât Heakje biwine mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ekban yapâek manmâ gamunje hilâm imbât pesuk yap. Ya ekgohomune nângâ. Hilâm âlâen emetsâpje Anitâ mepaem tatmune lok âlâ, hâk katipje lanjîje orowâk, yâkje tetenihim yuwu sâ m eknohop.

³¹ “Anitâ mepaem mandâ nângâhihimu ârândâj otmap. Otmu lohimbi umburuk mansai ya tânyongomat yakât nângâmu âilonjo otmap.

³² Lok âlâ, kutje Simon Petoro sâ m, yâkje Yopa kapiân nambene orop im mansawot. Nambenaje bulimakao hâkje gahaem yu ya gârem katmu puluhumai yâkât emet saru ginjan tap. Yakât otmâ lok hângânyongorâ ari Simon Petoro yan tap ya dâim takanomai.”

³³ Yawu eknohomu sâ m nâje lok yu hângânyongomune gâhâlen ari dâihekjetâ orowâk takai. Gâje takarâ biwine herone oap. Yakât otmâ gâje Kutdâhât den sârâ nângâne.” Yawu sâop.

³⁴ Yawu sâmu Petoroje yuwu sâop. “Anitâje lok nengât orotmemenengahât nângâmu yâhâwe gewe ki otmap ya yiwerene nângâm hejengeuan.

³⁵ Otmu lohimbi komotje komotje hânjan kulemjan manmâ arai ya yengât nângâmu yâhâwe gewe ki otmap. Lohimbi âlâ me âlâje Anitâ ewe katmâ tem lâuwangim manmai yâhâmâ meyekbuap.

³⁶ Yâkje nanje Yesu Kiristo hângângumu ge Yura lok nengâlen teteop. Yawu gârâmâ Yesuje Yura lohimbi nengâlâk ki giop. Nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi kerek nengât kunneneje tatmâ tihitnenje otbisâp yakât den pat âlepje kâsikum ningim manmâ gaop ya nanjai.

³⁷⁻³⁸ Otmu nenje orotmeme bâleje bet pilâm Anitâhâlen biwinenjanje kepeim manjet sâ m Yoaneje den eknongom toen katnenekmâ manop. Sâp yapâek Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje Yesu Nasaret kapi ambone mâmâje otbangimu Galilaia otmu Yuraia hân nombot nombot yâhâm gem kulem topje topje memu ekmunje âlâ kândâkdâ otminiop. Satangât weke bâlejanje lohimbi mem mângâeyekbi ya Yesuje watmâ hejemyongom manop.

³⁹ Yâkje Yerusalem kapi pato otmu kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap yan yâhâm gem yu ya olop miop ya ekbin. Yawu gârâmâ Yura papatolipnenje yengât sâtgât otmâ Yesu howanân kujetâ muop.

⁴⁰ Mumu hangujetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu Anitâje mumujambâ mem yahalop.

⁴¹ Mumujambâ mem yahatmu lok ihilâk ki teteyîngiop. Mumujambâ yahatmâ nenâk teteningimu eknom ya emet inânjan Anitâje sâ m kalop. Yakât otmâ nengâlen tetemu orowâk tatmâ sot nem den alahu gulahu otbin.

⁴² Yâhâ lohimbi emelâk muwi, me sâp yiwerene mansain, me hâmbâi tetem mannomai nen kerek den âiân katnenekmâ den sâ m hâreningiwuap ya Anitâje Yesu Kiristo sâ m wanop. Yawu gârâmâ sâ m hâreningiwuap yakât topje otmu ikje den pat âlepje ya lohimbi hânjan kulemjan manmâ arai ya yengâlen ari ekyongomunje nângâjetgât Yesuje nep sâ m ningiop.

⁴³ Emelâk embânâmbâek Anitâhât poropetelipjanje Yesuhât nângâm den yuwu kulemguwi.

Lohimbi âlâ me âlâje Anitâhât nanjahâlen biwiyanje kepeim mannomai ya yengât tosa pilâyîngiwuap.” Yawu kulemguwi tap.”

Petoroje den yawu sâ m ekyongop.

Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje pâku lohimbi mâmâje otyîngiop.

⁴⁴ Petoroŋe yawu sâm ekyongomu nângâŋetâ Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu yâk yengâlen giop.

⁴⁵⁻⁴⁶ Ge mâmâŋe otyiŋgim nimbilamyene mem purik pilâyŋgimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sâm Anitâ mepaewi. Aiop, Yura lohimbî, Yopa kapiân manmâ Yesuhâlen biwiyene katbi yaŋe Petoro betŋan sâŋetâ Kaisaria takawi. Yâhâ pâku lohimbîŋe den sâsâŋe ki sâsâŋe sâm Anitâ mepaewi ya lohimbî takawi yaŋe yekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu ge pâku lohimbî yu mâmâŋe otyiŋgimu ekmunŋe âlâ kândâkdâ oap.”

⁴⁷ Yawu sâŋetâ Petoroŋe sâop. “Emelâk Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu ge nen mâmâŋe otningiop yakât dopŋeâk pâku lohimbî yu yengâlen hâŋgâŋgumu ge mâmâŋe otyiŋgimu yeksain. Yakât otmâ toen mem katyeknomgât dop tap.”

⁴⁸ Yawu sâm ekyongomu yâkŋe Yesuhât kulân pâku lohimbî ya toen mem katyekbi. Yakât otmâ Petoro alitŋetâ yâk orowâk tipŋe tatmâ Yesu Kiristohât den kâsikum yŋgiop.

11

Petoroŋe pâku lohimbî yengât den pat aposolo ekyongop.

¹ Pâku lohimbîŋe Kiristohât den pat âlepŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyene kepeiwi yakât den pat sâm haok tuhuŋetâ aposolo otmu Yura lohimbî nombotŋe Yesuhâlen biwiyene kepeim manbîŋe yakât den pat nângâwi. Yawu gârâmâ nombotŋeâmâ nângâŋetâ bâleop. Yâkŋe yuwu nângâmai. Pâku lok âlâ me âlâŋe Yesuhâlen biwiyene katmâ yâkât komolân torokatne sâm otnomai yamâ aŋgoân hâkyenahât torehenŋan undip tuhuyŋginom. Yawu nângâwi.

² Yawu gârâmâ Petoroŋe Yerusalem kapiân yâhâmu lok yaŋe yuwu sâm ekuwi.

³ “Gâŋe wongât pâku lohimbî yengât emelan ari bâtyenambâ sot mem nion? Lok yaŋe hâkyenahât torehenŋan undip ki tuhuŋgim mansai yakât nângâmunŋe dondâ bâleap.”

⁴ Yawu sâŋetâ Petoroŋe yu ya teteop ya topŋambâek yuwu sâm ekyongop.

⁵ “Nâŋe Yopa kapiân ari Kiristohât den pat kâsikum yŋgim manban. Otmu hilâm kârikŋan Anitâ ulitgum tatmune Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwine mem purik pilâmu yuwu ekban. Himbim pâroŋ sâmu aŋelo âlâŋe wahap âlâ kundupdâek pato yawuya kunŋe mem menduhum katmu gotnan giop.

⁶ Gemu yuwu ekban. Yakât biwiŋan soŋgo, hambe, nâi topŋe topŋe, neneŋe ki neneŋe katyehop ya tatmu ekban.

⁷ Tatmu ekban yan Anitâŋe nohonmâ yuwu sâm eknohop. “Petoro, yu kum ne.”

⁸ Sâmu sâwan. “Kutdâ, yu ki nembom. Ki neneŋe bâleŋe sâmain yuwuya âlâ ki neman.”

⁹ Yawu sâmune yan himbimâmbâ Kutdâŋe yuwu sâm eknohop. “Yu kum ne sâm ekgohoan yukât ki hâkâŋ otmâ pilâuwat.” Yawu sâop.

¹⁰ Kutdâŋe den ya kalimbuŋe eknohomu yakât kakŋan aŋelo yaŋe mem himbimân yâhâop.

¹¹ Himbimân mem yâhâmu yanâk lok kalimbu Kaisaria kapi pilâm emet tatbanân taka yaehen kinbi.

¹² Taka yaehen kinŋetâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe yuwu sâm eknohop. “Orowâk arine sâm ekgohoŋetâ gâŋe ki nângâm kiwiliŋ otbuat.” Yawu sâop. Otmu Yesuhât komot ya yengâlen gâtŋe lok nombolân konok yaŋe betnan sâŋetâ Kaisaria kapiân orowâk ariwin.

Ari hep bero kunyene yâkât emelan yâhâmunŋe den yuwu sâm eknohop.

¹³ “Nâ emetnan tatmune aŋelo âlâŋe tetenihim yuwu sâm eknohop. “Lok âlâ, kutŋe Simon Petoro sâm, yâkŋe Yopa kapiân tap yakât otmâ lok hâŋgânyongorâ ari dâim takanomai.

14 Dâim takanjetâ yâkne gê otmu hep torehenlipge den ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Anitâne tosayeje pilâm manman kârikjahât pat kuyingimu mannomai.” Anelone yawu sârn eknohop.”

15 Konelionje yawu sârn eknohomu nâne Yesuhât den pat âlepne ekyongowan. Den ekyongomune emelâk Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heak nengâlen ge mâmâne otningiop yakât dopneâk yâk yengâlen ge mâmâne otyingiop.

16 Yâk yengâlen ge mâmâne otyingiop ya ekmâ emet inânjan Kutdâne den âlâ yuwu sârn eknongop ya nângâmune teteop. Den eknongop yamâ yuwu. “Yoanene lohimbi toen mem katyehop. Yawu gârâmâ lohimbine nâhâlen biwiyene katnomai yanâmâ Anitâne ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumune ge mâmâne otyingiwuap.” Kutdâne yawu sârn eknongop.

17 Otmu nenne Yesuhâlen biwinenne katmunne Anitâne ikne Wâtgât mâmânahât Heak nengâlen hângângumu ge mâmâne otningiop yakât dopneâk pâku lohimbi yengâlen hângângumu ge mâmâne otyingiop. Yawu gârâmâ Anitâne nângân nângân âlâ katbuap ya nâne kuwangiwomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ nângâmune ârândâj oap.” Yawu sârn ekyongop.

18 Petoroje yawu sârn ekyongomu nângânetâ bulâne otmu ki denne kakjan sâwi. Yawu otmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Nângâmunne âlonjo lonjo oap. Nen Yura lohimbine Yesu Kiristohâlen biwinenjanje kepeim manmunne Anitâne manman kârikjahât pat kuningimu tap. Yâhâ yakât dopneâk pâku lohimbine yâkâlen biwiyenjanje kepeim manjetâ manman kârikjahât pat kuyingimu tap.” Yawu sârn Anitâ mepaewi.

Banawanje Antiok kapiân ari ya ambolipne Yesuhât den kâsikum yingiop.

19 Setepano kunjetâ muop yan Yura yengât papatolipyenjanje Yesuhât komot yongom watyeknetâ iton galañ otmâ ariwi. Nombotne Poinike otmu Antiok kapiân ariwi. Yâhâ nombotne âlâmâ mâtunja âlâ, kutne Kipiro sârn, yan ariwi. Anjoân ariwi yanje Yesuhât den pat âlepne yamâ Yura lok imbi yawuâk ekyongowi.

20 Yawu gârâmâ pâku lohimbi Kipiro otmu Kirene kapi ambolipne Yesuhâlen biwiyenjanje kepeim manbi. Nombotjanje kapiyene pilâm Antiok kapiân ari Kutdâ Yesuhât den pat âlepne ya kapi ambolipne ekyongowi.

21 Ekyongowi yan Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otyingimu pâku lohimbi kingitne orowâkne Yesuhât den pat âlepne ya nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenjanje kepeiwi.

22 Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwi yakât den pat ya sârn haok tuhujetâ Yerusalem kapiân arimu Yesuhât komotne nângâm Banawa hângângunjetâ Antiok kapiân ariop.

23-24 Ari Anitâne tihityene otmu lohotjan manbi ya ekmâ herone nângâyingiop. Otmu Banawanje Yesuhâlen biwinjanje tinâk kepeim tem lâuwangim manminiop. Yakât otmâ Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otbanjim pâku lohimbi yanje Kutdâhâlenâk biwiyenjanje tinâk kepeim mannomaihât Yesuhât den kâsikum yingim biwiyene mem hewewenjuhuyehop. Yawu otmu lohimbi sesengâlâkne nângânetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwi.

25 Otmu Saulone tânnohoâk sârn Banawanje Antiok kapi pilâm Taso kapiân ari pâinop.

26 Ari Saulo mem tetem Antiok kapiân âwurem ariowot. Âwurem ari orowâk manmâ Yesuhât den kâsikum yingim manmutâ yambu konok pesuk sâop. Otmu Antiok kapi yan anjoân Yesuhât komot ya yengât kutylene pato, “Kiristohât lohimbi”, sârn yongonbi.

27 Sâp yan lok nombotne Anitâhât den sârn tetewine Yerusalem kapi pilâm Antiok kapiân ariwi.

28 Yâhâ yâk yengâlen gâtne âlâ, kutne Ahawo sârn, emet inânjan Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne po pato tetewuap yakât den biwinjan katmu sârn teteop. Yawu gârâmâ yakât kakjan Roma yengât kunylene âlâ, kutne Kalaurio manop sâp yan po pato ya teteop.

²⁹ Emet inânjan Ahawoŋe den yawu sâm tetem Yesuhât komot ekyongomu nâŋgânetâ bulâŋe otmu Yesuhât komot Yuraia hânân manbi ya tânyongone sâm tewetsenŋe dopyeŋanâk menduhuwi.

³⁰ Tewetsenŋe menduhum Banawa yet Saulo yitgiŋetâ mem ari Yesuhât komot Yuraia hânân manbi ya yeŋgât galemlipyenŋe yingiwot.

12

Herotŋe sâmu Petoro mem pâi emetŋan katŋetâ talop.

¹⁻³ Tihit tihit Hombaŋ ya kutŋe âlâmâ Natik Hombaŋ ya tâlâhumu sâp yan lok kutdâ âlâ, kutŋe Herot sâm, yâkŋe tembe lâulipŋe ekyongomu Yesuhât komot yongom mem âlâlâ tuhuyekmâ nombotŋe mem pâi emetŋan katyeki. Yawu otmâ tembe laulipŋe ekyongomu Yoane atane, Yakowo ya mem eŋgatŋe hâreŋetâ muop.

Yawu otmu Yura yeŋgât papatolipyenŋe yakât nâŋgânetâ âlepŋe olop.

⁴ Otmu tembe lâulipŋe ekyongomu Petoro gurâ yawuâk mem pâi emetŋan katŋetâ tatmu tembe lâu kâi nombotgen konok yaŋe galemgum kinbi. Galemgum kinbi yan komot imbât imbât yawu galemgum kinbi. Yawu otmâ Yura lohimbine natic ya nem pesuk pilânomai yan Herotŋe Petoro mem dâim den âiân katmu kinbuap yakât mambolop.

⁵ Yawu otmâ Petoro mem pâi emetŋan katŋetâ talop yakât den pat nâŋgâm Yesuhât komotŋe menduhuakmâ Petorohât nâŋgawaŋgim Anitâ ulitguwi.

Aŋelo âlâŋe Petoro pâi emetŋambâ holaŋmu gem ariop.

⁶ Otmu emet haŋ sâmu yanâmâ Herotŋe Petoro mem den âiân katmu kinbuap. Yâhâ omoŋe yan Petoro tembe lâu yâhâp hohetyetŋan tatmu ip kârikŋe mem bâtyeŋe menduhum sâhâm iwi. Otmu tembe lâu nombotŋe âlâŋeâmâ pâi emetŋe yakât gahatŋan galemgum kinbi.

⁷ Yawu galemgum kinŋetâ Kutdâhât aŋelo âlâŋe Petoro tetewaŋgim kinmu, yâkât laŋinŋe siliŋ siliŋ sâm pâi emetŋe kâlehen hâuop. Yawu otmu aŋelo yaŋe Petoro mândem yuwu sâm ekuop. “Getek, yahat.” Sâmu ip kârikŋe ya holaŋakmâ gemu Petoro yahalop.

⁸ Yahatmu aŋeloŋe yuwu sâm ekuop. “Petge mem latmâ kâi katipŋe karak. Otmu hâk katipŋe kâlep pato ya mânunakmâ betnan sârâ kionde.”

⁹ Yawu otmâ pâi emetŋambâ gemutâ Petoroŋe biwi yâhâp otmâ yuwu nâŋgâop. “Oait yu bulâŋe me amanân eksan.”

¹⁰ Yawu nâŋgâm gahatŋan tembe lâu galem kinbi ya wangiyekmâ, gahatŋe âlâen ge yawuâk wangiyekmâ ge paŋ sâhâwi yan bamutâ gahatŋe paŋ sâmu yaehen giowot. Yaehen ge mâtâwân bam tatmutâ aŋelo yaŋe yapâek gulip olop.

¹¹ Gulip otmu Petoro nâŋgân nâŋgânŋe tetemu yuwu nâŋgâop. “Yiwereŋe nâŋgâmune teteap. Kutdâ ikŋahâk aŋelo âlâ hâŋgângumu ge Herot otmu Yura papatolipnenŋe yeŋgât bâtyeŋambâ holaŋneksap.”

¹² Yawu nâŋgâm yapâ ari Yoane Mareko mâmâŋe, kutŋe Maria sâm, yâkât emelan yâhâop. Yâhâ hetahân kinmâ lohimbini dondâŋe menduhuakmâ yâkât nâŋgawaŋgim Anitâ ulitgum tatŋetâ nâŋgâop.

¹³ Yawu nâŋgâm emet gahatŋan kinmâ den tuhuop.

¹⁴ Den tuhumu hoŋbawa imbi âlâ, kutŋe Lota sâm, yâkŋe gahatŋan ba ombene towatŋe nâŋgâop. Yawu nâŋgâm tepŋe yahatmu inâk âwurem ba “Petoro gahatŋan taka kinsap,” sâm ekyongop.

¹⁵ Yawu sâm ekyongomu nâŋgâm “Ândâpge maŋgumu sâmat,” yawu sâm ekuwi.

Yawu sâm ekuŋetâ kârikŋe otmâ sâop. “Bulâŋanâk, gahatŋan taka kinsap.”

Sâmu sâwi. “Yaehen gâtŋe otmâ umutŋe taka teteningimap.”

16 Yawu sâmb alahuwi. Otmu belângen gahatnje mem pilâm Petoro kinmu ekmâ biwiyenje huruņ sâop.

17 Yâhâ Petoroņe emet kâlehen yâhâ ekyongomu den hutuk tatņetâ Kutdâņe aņelo âlâ hâņgâņgumu ge pâi emetņambâ holaņmu yaehen giop yakât den pat ekyongop. Ya sâmb tiņ pilâm yuwu sâmb ekyongop. “Den pat yu Yakowo otmu bukulipnenņe nombotņe ari ekyongonomai.” Yawu sâmb ekyongom âlâengen ariop.

18 Emet haņ sâmbu tembe lâu yaņe Petoro ekņetâ biatmu “Girawu oap?” sâmb pâinmâ yâhâm gewi.

19 Pâinņetâ biatmu Herotņe kuk otmâ tembe lâulipņe nombotņe hâņgâņyongomu omoņe Petoro galemguwi ya yongonņetâ muwi. Yakât kakņan Herotņe Yuraia hân pilâm, ikņe kapi, kutņe Kaisaria sâmb, yan ari manop.

Herot bâleop.

20 Herotņe Kaisaria kapiân manop sâp yan Tiro otmu Siron kapi ambolipņane otmâ hilipņetâ yakât nâņgâm kuk olop. Yâhâ kapi yâhâp ya ambolipņane Kaisaria yapâ sot puluhum nem manminiwi. Yakât otmâ Herotņe sâmb hâreyiņgimu sot ki memaihât nâņgâm Herot orop den heņgeņgune sâmb yâkâlen ariwi. Ari lok âlâ, kutņe Bilasto, yâhâmâ Herotgât hoņbawalipņe yeņgât kunņe manop ya tetewangim tewetsenņe waņbi. Tewetsenņe waņetâ yâkņe Herot ekumu den heņgeņgunomaihât sâp kalop.

21 Sâp kalop ya tetemu Herotņe lok kutdâhât senņe âlâlâņe ya memu hakņan yâhâmbu ikņe kakņan tat talân yâhâ tatmâ den ekyongop.

22 Den ekyongomu lohimbî nâņgâņetâ ewe membe otmu lok kerekņe den kârikņan yuwu sâmb ekuwi. “Den eknongoat yu lok denņe bia. Yu Anitâhât den yawuya.” Yawu sâmb mepaewi.

23 Yawu sâmb mepaenņetâ Herotņe ikņahât nâņgâmbu yahalop. Yakât otmâ Kutdâhât aņelone ge kumu hom papato bâleņane tepņe ihm lândemu muop.

24 Herot muop yakât den pat nâņgâm lohimbî kiņgitņe orowâkņe Anitâ ewe katmâ Yesu Kiristohât den pat âlepņe nâņgâņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyenņe kepeiwi.

25 Otmu Yesuhât komot Antiok kapiân manbiņe tewetsenņe menduhum katbi ya Banawa yet Saulone mem toka Yesuhât komot Yerusalem kapiân manbi ya yeņgât galemlipyeņe yiņgiwi. Yawu otmâ Yerusalem kapi pilâm Yoane Mareko ekumutâ orowâk Antiok kapiân âwurem ariwi.

13

Banawa yet Saulo âi sâmb yitgim hâņgâņyotgowi.

1 Yesuhât komot Antiok kapiân manbi ya yeņgâlen gâtņe nombotņane Anitâhât den sâmb tetem lohimbî ekyongominiwi. Yâhâ nombotņe âlâņeâmâ yakât den kâsikum yiņgim manminiwi. Lok ya yeņgât kutyeņe yuwu. Banawa, Simion, kutņe âlâ Helen, lok âlâmâ Lukio Kirene kapi amboņe, âlâmâ Manaen, yâkņe lok kutdâ Herot lepatņambâek yâk orop manmâ gam lok olop. Otmu âlâmâ Saulo.

2 Anitâ ulitņetâ nâņgâyiņgiwuapgât lok yaņe sot barak tatmâ Anitâ ulitguwi. Yawu otņetâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe yuwu sâmb ekyongop. “Banawa yet Saulo nep sâmb yitgimune tuhuromawot yakât yeņe kunyetņan mem hâņgâņyotņetâ ariroma-wot.”

3 Yawu sâmb ekyongomu yâkņe âi memutâ bulâņe tetewuapgât kunyetņan mem Anitâ ulitguwi. Ulitgum hâņgâņyotņetâ lok âlâ, kutņe Yoane Mareko sâmb, betyetņan sâmbu orowâk ariwi.

Pauloņe Elima ekumu senņe omoņ olop.

⁴ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne Saulo, Banawa otmu Yoane Mareko mâmâne otyingimu Selukia kapiân ariwi. Yan ari yapâ wanja pato âlâen yâhânetâ meyekmâ ari pâku lohimbi yengât mâtunja âlâ, kutne Kipiro sâ, yan ari katyekmu gewi.

⁵ Wanjaembâ ge pâku lohimbi yengât kapi pato âlâ, kutne Salami, yan yâhâ Saulo yet Banawane Yura yengât miti emetne tatmâ arap ârândân yâhâ lohimbi Yesu Kiristohât den pat âlepne ekyongowot.

⁶ Kapi yapâ ari kapi tipi tapi mâtâp pato hâlânmâ tatmâ arap ya ambolipne Yesuhât den pat âlepne ekyongowot. Yawu otmâ Papo kapi patoen ariwi. Yan ari Yura gâtne, lok kâmbukne yan manmap yâkât kutne Barayesu, yâhâ Girik denân kutne Elima sâ, kumai. Yâkne ikne topne kurihakmâ “Anitâne hângânnohomu yâkât den ekyongoman,” yawu sâ kapi ambolipne kâityongominiop.

⁷ Otmu kiap âlâ, kutne Serehio Polasi, yâk orop buku oranjim manowot. Yâhâ Serehio Polasi yâhâmâ nângân nângânne pato. Yâkne Anitâhât den nângâwe sâ Banawa yet Saulo ekyotgop.

⁸ Ekyotgomu yâkâlen ari den ekumutâ Serehio Polasiye Yesuhât den nângâm yâkâlen biwine katmagât Elimane denyetne kaknan sâ kuyitgiop.

⁹ Kuyitgimu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne Saulo, kutne anjo Paulo, mâmâne otbajimu Elima ekmâ yuwu sâ ekuop.

¹⁰ “Gâ Satangât lok. Orotmeme kinjon otmat. Gâne Kutdâhât den bulâne kelangtmâ lohimbi kâityongomat. Gâ biwihe bâp sâsâne.

¹¹ Yawu otmat yakât Kutdâne matne gihimu senge omon otbuap.” Yawu sâop.

Yawu sâmu senne omon otmu lok âlâne bâtjan memu ariromawot yakât nângâm lok yengât pâinyehop.

¹² Yawu otmu Serehio Polasiye ekmu sâtne bâlene olop. Yawu otmâ Yesu Kutdânenjahât den pat nângâmu bulâne otmu yâkâlen biwine kepeiop.

Paulone Pisitia hânân ari den pat âlepne lohimbi ekyongop.

¹³ Paulone bukuyâhâtne orowâk Papo kapi ya pilâm wanjaen yâhânetâ yapâ meyekmâ ari pâku lohimbi yengât hân âlâ, kutne Pampilia sâ, Perehe kapi tap yan ari katyehop. Katyekmu Yoane Marekone pilâyelekmâ Yerusalem kapiân âwurem ariop.

¹⁴ Pilâyelekmâ arimu yetneâk Perehe kapi ya pilâm pâku lohimbi yengât hân âlâ, kutne Pisitia sâ, yan kapi âlâ, kutne Antiok sâ, yan ariowot. Yan ari tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yura yengât miti emetjan yâhâ kapi ambolipne orop menduhuakbi.

¹⁵ Menduhuakmâ yâk yengât galem âlâne yahatmâ Mosehât girem den otmu Anitâne poropete ekyongomu den kulemgowi ya kâsikum yingiop. Kâsikum yingim tin pilâm galemlipne Paulo yet Banawa herone otyitgim yuwu sâ ekyotgowi. “Den eknongomutâ nângâm biwinenne hewewen olâk.”

¹⁶ Yawu sânetâ Paulone yahatmâ “Den nângânâk tatnet,” sâ ekyongomu ândâp katnetâ yuwu sâ ekyongop. “Yura bukulpnetne, otmu yen pâku lohimbine Anitâhâlen biwine kepeim mansai yen kerek yuwu sâ ekyongomune nângânet.

¹⁷ Yura lok nengât ambonenne Anitâ yâkne tâmbâlipenne wawaeyekmâ manman kârikjahât pat kuyingiop. Otmu yakât kaknan yâkne Aihita hânân ari kandi mannetâ Anitâne lukuleyekmu tetem sambe sambe otbi. Anitâ wâtne pato tatbangiapne Aihita bâtyenambâ holanjekmu taka lok ki manmaiângen manbi.

¹⁸ Lok ki manmaiângen manbi sâp yan tihityene otmu yambu lok yâhâp nere pesuk sâop.

¹⁹ Otmu Kanan hânân takawi yan Anitâne mâmâne otyingimu lohimbi komot nombolân yâhâp ya mem ge katyekmâ hânyene ya mem ambokum manbi.

²⁰ Yawu manjetâ yambu 450 pesuk sâmu Anitâne kunlipyenê mem kânângâyekmu yâkne lohimbi galempongom manbi. Galempongom manmâ ganjetâ poropete âlâ, kutne Samue sâmu, ya teteop.

²¹ Sâp yan Isirae tâmbâlipnennêne lok kutdâ âlâne galempongomu manne sâmu Samue ekuwi. Yakât otmâ Samue lauyenan mem Anitâ ulitgumu Benyamingât senâmbâ gâtne lok âlâ, kutne Kisi sâmu, yâkât nanne, kutne Saulo, yâk kânângâmu kunyenê manmâ galempongomu yambu lok yâhâp nerek pesuk sâmu.

²² Yambu lok yâhâp nerek pesuk sâmu yâkât gewâknan Anitâne Yese nanne, kutne Dawiti sâmu, ya kânângâm yuwu sâmu lohimbi ekyongop. “Yese nanne, kutne Dawiti, yâkne tem lâunihim mansap. Yakât otmâ wuân me wuângât ekumune denne lâum hon banihiwuap. Yakât otmâ nângâwanjian,” yawu sâmu.

²³⁻²⁴ Dawitihât senâmbâ gâtne âlâ, kutne Yesu, Yura lohimbi nengâlen tetem tihitnenne otbuapgât pat Anitâne emelâk embânân kuningiop. Pat yakât bulâne tetewuap nângâm Anitâne angoân Yoane Yura nengâlen hângângumu takaop. Otmu nenne orotmemenenne bâlene bet pilâm Anitâhâlen biwinennêne kepeimunne toen mem katnenekbuap yakât den eknongop.

²⁵ Otmu Anitâne Yoane âi sâmu wanop ya tuhumi pesuk pilâwe sâmu otmâ yan lohimbi yuwu sâmu âiyongop. “Yene nâhât girawu nângâmai? Anitâne lok âlâ hângângumu ge tihitnenne otbuap nângâmai yamâ nâ bia. Nâmâ lok inne. Lok ya nâhât betnehen taka mansap. Nâne yâkât itâkat kâpekmâ golewanjiwongât dop ki tap. Otmu tânguwongât dop gurâ bia. Nâneâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom.” Yawu sâmu.

²⁶ Bukulipne, Awarahangât sen, yen otmu pâku lohimbine Anitâhâlen biwiyenêne kepeim manmai yen yuwu sâmu ekyongomune nângânet. “Nen kerekne Yesu Kiristohâlen biwinennêne kepeimunne manman kârikjahât pat kuningiwom nângâm Anitâne Yesu hângângumu giop.

²⁷ Yawu gârâmâ Yerusalem kapi ambolipne otmu Yura papatolipnennêne Yesuhât topne ki nângâm henjenguwi. Yawu otmâ tatmâ nângâ nângâ sâpne ârândân miti selepnan yâhâ poropete yengât den sâlikum nângânetâ ki keterakyinjimu manminiwi. Yakât otmâ yâkne sâmu hârewanjiwetâ kuwetâ muop yan poropete yengât den yakât bulâne tetem henjenguop.

²⁸ Yesu haknan tosa âlâ ki mem tetewi yamâ imbiâk “Howanân kuwetâ muak” sâmu Pilato ekuwetâ nângâyinjimu kuwetâ muop.

²⁹ Otmu yuwu yawu yu ya otbângim howanân kuwetâ muop sâp yan emet inânjan Anitâhât poropetelipnêne Yesuhât den kulemgowi yakât bulâne teteop. Yawu otmu Yesu howanâmbâ menjetâ gemu lâum ari kât mâtâpne âlâ, dikin yawuya, yamâ emelâk kusânâmâ mem tiŋgâlojetâ kinop yan lâum ba katjetâ talop.

³⁰ Muop yamâ Anitâne mumunambâ mem yahalop.

³¹ Mumunambâ mem yahatmu lohimbine Galilaia hân pilâm Yerusalem kapiân orowâk ariwi ya teteyinjimu orowâk den huhum ariwi. Yakât otmâ lohimbi yanê iton galaŋ otmâ ari yâkât den pat âlepne Yura kapi ambolipne ekyongowi.

³²⁻³³ Anitâne tâmbâlipnennêne yengât pat kuyingiop yakât bulâne tetemu menomgât Yesu mumunambâ mem yahalop. Yakât otmâ Yesuhât den pat âlepne ekyongom mansait. Yâhâ Yesu mumunambâ mem yahatbuap yakât nângâm Anitâne emet inânjan Dawiti ekumu kep kulemguop yakât bon yâhâp yan den yuwu tap.

“Gâmâ nâhât nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerenê yu yakât topne sâmu teterâ lohimbi kerekne ekmâ nângânet sâmu katgeksan.” Yawu tap.

³⁴ Anitâne Yesu mumunambâ mem yahatmu âlâku ki mumbuap, yakât den âlâ emet inânjan yuwu sâmu.

“Nâne Dawitihât pat kuwanjiwan yakât bulâne kerek gâhâlen tetewuap.” Yawu sâmu.

³⁵ Otmu Dawitine Yura nengât kep âlâ yuwu kulemguop.

“Anitâ pato, gâñe lok bulâñe nâ ki pilânekâ mum tâtuk sâwom.” Yawu tap.

³⁶ Anitâñe Dawiti âi sâw wañop ya tuhum lohimbi tihityeñe otmâ manmâ gam muop. Mumu seselipñe yengât sumân hangunetâ tâtuk sâop.

³⁷ Yâhâ Anitâñe Yesu mumunambâ mem yahatmu ki tâtuk sâop. Yâkñe tihitnenñe otmap.

³⁸⁻³⁹ Nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi nenñe Mosehât girem den ya watmâ tem lâuwangine sâw pâpgumain. Yakât otmâ nenñe Anitâhât senñan kinmâ sârereaknomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe yâkâlen biwiyenñe kepeim manmai ya yengât tosa pilâyingimap. Otmu yeñe gurâ yawuâk Yesuhâlen biwiyenñe kepeinetâ Anitâñe bulâñanâk tosayeñe pilâyingiwuap. Yakât otmâ den pat âlepñe ekyongomune nângâñetâ bulâñe olâkgât tâmbâlipnenñe yengâlen hâum sâwumune nângâñet.

⁴⁰ Emelâk embânân tâmbâlipnenñe yengât kasalipyenñe taka yongom itit kiom tuhuyekbi yakât den emet inânñan Anitâhât poropete âlâñe ekyongomu ya nângâñetâ tâñât olop. Poropeteñe den kulemguop ya yuwu tap.

⁴¹ “Nâhât den nângâñetâ gemap ya yengâlen kulem âlâ memune ya ekñetâ tâñât otbuap. Otmu poropetelipnane kulem yakât topñe sâw tetem ekyongonetâ gurâ yawuâk nângâñetâ tâñât otmu munomai.” Anitâñe den yawu sâw poropete ekumu kulemguop.

Yâhâ tâmbâlipnenñe Anitâhât den nângâñetâ tâñât otmu muwi yakât dopñeâk yeñe Yesu Kiristohât den pat âlepñe yu nângâñetâ tâñât otmu hiliwahomaihât den yu ekyongoan.” Pauloñe yawu sâw ekyongop.

⁴² Yawu sâw ekyongomu Paulo yet Banawa miti emetñambâ giowot. Otmu tatmâ nângâ nângâ sâw âlâen den eknongoromawot sâw galemlipyenñe ekyotgonetâ ariowot.

⁴³ Miti emetñambâ gem arimutâ Yura lohimbi otmu pâku lohimbi Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manbi yâkñe betyetñan sâwi. Otmu yâkñe Anitâhâlen biwiyenñe tiñâk kepeim manñetâ tihityeñe otbuapgât Paulo yet Banawañe den kâsikum yingim biwiyenñe mem hewewenñe tuhuyehowot.

⁴⁴ Otmu tatmâ nângâ nângâ sâw âlâen pâku lohimbi kiñgitñe orowâkñe Kutdâhât den nângâne sâw miti emetñan yâhâwi.

⁴⁵ Miti emetñan yâhâñetâ pik sâwu Yura lohimbiñe yekmâ nângâm bâleyingim Paulo ekmâ sâwi.

⁴⁶ Yawu otñetâ Paulo yet Banawañe kârikñe otmâ yuwu sâw ekyongowot. “Netñe Anitâhât den yen ekyongoromgât sâw nitgimu taka ekyongom mansait. Yamâ yeñe yâkât den nângâñetâ ki bulâñe otmu manman kârikñahât pat ki menehât nanñai. Yakât otmâ netñe yen pilâyekmâ pâku lohimbi yengâlen ari den pat âlepñe yu ekyongorom.

⁴⁷ Emelâk embânân Anitâñe poropete âlâ ekumu kulemguop den yakât bulâñe netgâlen teteap. Den ya yuwu tap.

“Omoñe balam saumunñe lañinñe pilâmu mâtâp ekmâ arim takamain yakât dopñeâk yen hângânyongomune pâku lohimbi yengâlen ari manman kârikñahât den pat ekyongonotâ nângâm biwiyenñan hañ sâyingimu Kutdâhât mâtâp ekmâ watnomai.”

Den yawu kulemguop yakât bulâñe netgâlen teteap yu.”

⁴⁸ Yawu sâw ekyongomutâ den ya pâku lohimbiñe nângâm tep hero otmâ Yesuhâlen biwiyenñe kepeiwi. Yawu otmâ manman kârikñahât pat yakât bulâñe menomaihât Anitâñe emet inânñan sâw kalop.

⁴⁹ Otmu Kutdâhât den pat âlepñe ya sâw haok tuhunetâ lohimbi kiñgitñe orowâkñe nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñe kepeiwi.

Paulo yet Banawa watyelekñetâ ariowot.

⁵⁰ Yesuhât den pat âlepñe sâw haok tuhuwi. Yakât otmâ Yura papatolipyenñe yakât nângâñetâ bâlemu kapi ya ambolipñe yengât kunlipyenñe otmu imbi kunñe Yura

yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manminiwi ya kendâyîngîjetâ Paulo yet Banawa watyelekjetâ ariowot.

⁵¹ Kapi yapâ ariowot yan hâmbâi Anitâne matne umatneâk yingiwuap yakât otmâ yuwu otmâ kâi kalowot. Kâiyetjan wahap âlâ horalop ya tâlim gik beretek memutâ gemu betyîngim Antiok kapi ya pilâm Ikonion kapiân ariowot.

⁵² Arimutâ benje kapi ambolipjane Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi ya Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otyîngimu herone kakjan manbi.

14

Paulo yet Banawane Ikonion kapiân ariowot.

¹ Ikonion kapiân ari Yura yengât miti emetjan yâhâm Yesuhât den pat âlepne ekyongomutâ nângâjetâ bulâne otmu Yura lohimbî otmu kapi ambolipne kîngitne orowâkne biwiyene Yesuhâlen katbi.

² Yâhâ Yura lok nombotjane biwiyene kârikne otmâ Yesuhât den nângâm hâkân otbi. Yawu otmâ kapi ambolipne nombotne biwiyenan kionjetâ Paulo yet Banawa yetgât nângâm bâleyitgiwi.

³ Yawu gârâmâ yâkne kapi yanâk tatmâ Kutdâhât den pahâk ekyongomutâ emetsenne yâhâp mon pesuk sâop. Otmu Anitâne lohimbî tihityene otbe sâam oap yakât topne ekyongomutâ nângâjetâ bulâne olâk sâam Anitâne mâmâne otyitgimu kulem topne topne miowot.

⁴ Yâhâ kapi ambolipjane hionakmâ nombotne Yura galemlipyene yengât den hohewi. Yâhâ nombotne âlâneâmâ aposolo yetgât den hohewi.

⁵ Yawu otmâ hionakbi yakât otmâ Yura galemlipyenane kapi ambolipne otmu Yura lok nombotne yane alahujetâ biwiyene kâlâp semu aposolo ya mem âlâlâ tuhuyelekmâ kâtnene yotgonom nângâm yakât den hikuwi.

⁶ Den hikuwi yakât pat nângâm aposolone kapi ya pilâm Likaonia hânân kapi yâhâp tap kutyetne Lisitera otmu Derewe yan ariowot.

⁷ Yan ari manmâ Yesuhât den pat âlepne kapi ya ambolipne ekyongom manowot.

Paulo yet Banawa Lisitera kapiân ariowot.

⁸ Lisitera kapiân lok âlâ mâmânahât tepnambâek kâine parene tetem manmâ gaop.

⁹ Yâhâ Paulone Yesuhât den pat âlepne lohimbî ekyongop ya ândâp katmâ nângâm tatmu Paulone ekmâ yuwu nângâop. “Lok yune biwine Yesuhâlen katmu Anitâne henjenguwuapgât dop tap.”

¹⁰ Yawu nângâm yuwu sâam ekuop. “Yahatmâ kin.” Yawu sâamu lok yane uk sâam yahatmâ kinmâ bam gaop.

¹¹ Yawu otmu lohimbî yan kinbine kulem ya ekmâ Likanio yene denyenan den sâwi. Den sâwi yakât topne yuwu. “Hewukne lok yâkne lok hâtgum hohetnennjan taka tetem kinsawot.”

¹² Yawu sâam Banawa ekmâ hewukne lok âlâ, kutne Yusi sâam, ya kunbi. Yâhâ Pauloneâmâ den ekyongop yakât otmâ hewukne lok âlâ, kutne Hemesi sâam, ya kunbi.

¹³ Yawu sâam yotgonmâ Paulo yet Banawa yetgât hotom uyitgine sâam otbi. Otmu hewukne lok Yusi yakât lok kâmbukjane lohimbî sâyîngimu birâm topne topne lotohom bulimakao engatjan sâhâm pilânetâ gemu engatne hârene sâam dâim opon kâmbukne kapi betnehen kinsawân ariwi.

¹⁴ Hotom uyitgine sâam otjetâ Paulo yet Banawane ya nângâm pârâk pilâm sururuk sâam hohetyenan ari kinmâ yetgât hâk katipne kâkâlep mânunahowot ya mem duwalowot.

¹⁵ Mem duwatmâ yuwu sâam kuyîngiowot. “Bâe, yene girawu otne sâam oai? Nerâmâ lok, yen yuwuyaek. Wongât hotom unitgine sâam oai? Yeneâmâ hewukne lok tângât ya betyîngim Anitâ Manman Ambojane hân himbim kândikyotgom yu ya kerek kalop yâkâlen biwiyenane kepeim manjet sâam yâkât den pat ekyongore sâam takawit.

16 Otmu emelâk embânâmbâek pâku lohimbi hânñan kulemñan mansai ya yengât tâmbâlipyenaje yeñe engatyenêak watmâ orotmeme bâlenje topñe topñe otmâ gawi yan undip ki katyîngiop.

17 Yawu gârâmâ ikñe topñe tetekñan ekñetgât hop sambe lâtâpyongomap. Yâkñe sâpñanâk gelâk hângângumu gemu kalamyenñan hop sambe tetemap. Yawu tetemu heronje kakñan manmai.”

18 Den yawu sâm ekyongomutâ lok nombotñane kunyene kârikñe otmâ bâsok hotom uyitgiwi.

Paulo kâtñe kuwi.

19 Otmu sâp yanâmâ Yura lok nombotñane Antiok kapi Pisitia hânân tap ya otmu Ikonion kapi ya pilâm Paulo yet Banawa talowolân taka kapi ambolipñe yengât engatyenñan geñetâ Paulo dâim kapi betñehen ari kâtñe kuwi. Otmu yâkñe Paulohât muap sâm pilâm ariñetâ derepgum talop.

20 Yawu otmâ kapi ambolipñe nombotñe Yesuhâlen biwiyene kepeiwiñe kapiângembâ ge ekñetâmâ yahatmâ kapiân yâhâop. Otmu yan imutâ emet hanj sâmu Banawa orowâk kapi ya pilâm Derewe kapiân ariowot.

21 Derewe kapiân ari Yesuhât den pat âlepñe ekyongomutâ kapi ambolipñe lok kinjitñe orowâkñe nângâñetâ bulâñe otmu Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi. Otmu mâtâp ariowot ya yawuâk watmâ Lisitera, Ikonion, Antiok kapiân âwurem ariowot.

22 Âwureowot yan kapi ârândânñ Yesuhât komot tatbi ya yengât biwiyene orotok sâmapgât mem kârikñe tuhuyekmâ yuwu sâm ekyongowot. “Nenñe yen orop biwinenñane Yesu Kiristohâlen kepeimain. Yawu otmâ manmunñe lohimbi belângen manmaiñe mem âlâlâ tuhuneneknomai. Yawu otningñetâ ki lohotñe otmâ mannom otmuâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuningiop yakât bulâñe ningimu menom.” Yawu sâm ekyongowot.

23 Otmu Anitâhât nângân nângânñan tatmap ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem biwi nângân nângânyetñan katmu nângâmutâ keterakyitgiâkgât sot barak tatmâ ulitguowot. Yawu otmutâ nângâyitgimu yâkñe Yesuhât komotñe komotñe ya yengâlen ari galemlipyene mem katyehowot. Otmu Anitâñe mâmâñe otyingimu Kutdâhâlen biwiyenaje tiñak kepeim manñetgât ulitgum pilâyehowot.

24 Kapi ya pilâm Pisitia hân ya inâk wangim Pampilia hânân takaowot.

25 Yan taka Yesuhât den pat âlepñe Perehe kapi ambolipñe ekyongom yapâ pilâyekmâ Atalia kapi saru ginñan tap yan giowot.

26 Otmu yapâ wanja patoen yâhâmutâ meyelekmâ ari Antiok kapi patoen katyelekmu giowot. Yâhâ kândikum pâku lohimbi yengâlen ki ariowot sâp yan Anitâñe mâmâñe otyitgimu nepñe memutâ bulâñe tetewuap nângâm Yesuhât komotñe Anitâ ulitgum hângânyotgoñetâ yapâ ariowot.

27 Otmu Paulo yet Banawañe Antiok kapiân âwurem taka Yesuhât komot menduhuyehowot. Menduhuyekmâ Anitâñe mâmâñe otyitgim mâtâp meytgimu Yesuhât den pat âlepñe pâku lohimbi ekyongomutâ yâkñe nângâñetâ bulâñe otmu Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi yakât den pat kerek ekyongowot.

28 Otmu yan yâkñe Yesuhât komot orop sâp kâlewâk manbi.

15

Paulo yet Banawa Yerusalem kapiân ariowot.

1 Lok nombotñane Yuraia hân pilâm Antiok kapiân ari yuwu sâm Yesuhât komot ekyongowi. “Nanlipnenñe tetenjetâ hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu yanâmâ hâkyenjahât torehenñan undip tuhuyinginomgât Mosenje girem den âlâ kulemguop.” Den

yawu tap ya yen pâku lohimbiñe ki lâum mannomai otmuâmâ Anitâñe ki meyekmâ manman kârikñan katyekbuap.”

² Yawu sâmb ekyongonjetâ benje Paulo yet Banawañe denyene kakñan sâmutâ kuk pato otbi. Yawu otbi yakât otmâ yuwu sâmb den hikuwi. “Paulo yet Banawa lok nombotñe orowâk hângânyongomunñe Yerusalem kapiân ari aposolo otmu Yesuhât komot yengât galemlipyeñe ekyongonjetâ umatñe teteap yu sâmb henjenjunomai.” Yawu sâwi.

³ Yawu sâmb hângânyongonjetâ ariwi. Yapâ ari Poinike otmu Samaria hânân ariwi. Yan ari kândikum Yesuhât den pat âlepñe pâku lohimbi ekyongomutâ nângâñetâ bulâñe otmu Kutdâhâlen biwiyenane kepeiwi yakât den pat Yesuhât komot tatmâ arai ya ekyongonjetâ nângâm tepyeñe herone pato olop.

⁴ Otmu Yerusalem kapiân ariñetâ aposolo, Yesuhât komot, otmu yâk yengât galemlipyeñe yekmâ herone otyingwi. Herone otyingim Anitâñe mâmâñe otyitgimu pâku lohimbi yengâlen nep miowot yakât topñe ekyongowot.

⁵ Ekyongomutâ Parisaio lok nombotñe Yesuhâlen biwiyenane kepeiwiñe yahatmâ yuwu sâmb ekyongowi. “Pâku lokñe Mosehât girem den watmâ hâkyenahât torehenjan undip tuhanjinetâ âilonjo otbuap.” Yawu sâwi.

Petoroñe den ekyongop.

⁶ Den ya henjenjune sâmb aposolo otmu galemlipyeñe yeniâk menduhuakbi.

⁷ Menduhuakmâ den sahangim tatñetâ Petoroñe yahatmâ yuwu sâmb ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâmbune nângâñet. Nâñe pâku lohimbi yengâlen ari Yesuhât den pat âlepñe ekyongomune nângâm Yesuhâlen biwiyenane kepeinomaihât Anitâñe mem sâlipnohom âi sâmb nihiop ya nangai.

⁸ Anitâñe nen lok kerek biwinenjahât topñe nângâmapñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu Yura nengâlen giop. Otmu yakât dopñeâk Anitâñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge pâku lohimbi biwiyene mem hewewenñe tuhumu Yesuhâlen biwiyene katbi. Yakât otmâ Anitâñe pâku lohimbi nângâyinjimap.

⁹ Nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi orop dop konohâk mansain. Pâku lohimbiñe biwiyene Yesuhâlen katbi yan yâk yengât tosa pilâyinjgiop.

¹⁰ Yakât otmâ yeñe wongât Anitâ wangim umatñe âlâ pâku lohimbi kakyeñan katne sâmb oai? Emelâk embânâmbâek tâmbâlipnenñe girem den lâum hâum pâpguminiwi. Otmu nen gurâ yawuâk lâum hâum pâpgumain.

¹¹ Yakât otmâ girem den lâunjet sâmb nenñe ki sâyinjginom. Yesu Kutdâñe pâku lohimbi mâmâñe otyingimu yâkâlen biwiyenane kepeimai. Yakât otmâ yâkñe manman kârikñahât pat yakât bulâñe yingimu menomai. Otmu nen gurâ yawuâk.” Yawu sâop.

¹² Otmu Anitâñe Paulo yet Banawa mâmâñe otyitgimu pâku lohimbi yengâlen ari kulem topñe topñe memutâ ekñetâ ewe membe olop yakât den pat ekyongomutâ nângâwi.

Yakowoñe den ekyongop.

¹³ Paulo yet Banawañe den sâmb tiñ pilâmutâmâ Yakowoñe yahatmâ den yuwu sâmb ekyongop. “Bukulipne, den sâmbune nângâñet.

¹⁴ Anitâñe pâku lohimbi tihityene otmu nombotñe ikñan biwiyenane kepeim mansai ya manman kârikñahât pat kuyinjgiop yakât den pat Simonñe eknongomu nangain.

¹⁵ Emelâk emet inânñan Anitâñe poropete âlâ den ekumu kulemguop yakât bulâñe tetemu eksain. Den ya yuwu tap.

¹⁶ “Kutdâñe yuwu yap. “Hâmbâi Dawitiñe Isirae lohimbi galemyongoap ya yengât kasalipyeñe taka yongom itit kiom tuhuyinjinetâ kapi kâwurumñeâk kinbuap. Otmu nângâmune ârândâñ otmu sese hâkulipyeñe âwurem taka kâwurum ya pitim kapi âiñe tuhumi yan mannomai. Sâp yan Dawitihât senâmbâ gâtñe mem kânângâmune lohimbi tihityene otmu âilonjo lonjo mannomai.

¹⁷ Yawu otmâ pâku lohimbi hânñan kulemñan mannomai ya nine pat kuyiñgiwan yâkñe Kutdâhâlen ari hoñ bawanñim mannomai.

¹⁸ Emelâk emet inânñan Kutdâñe den yawu sâñ teteop.”

Poropete den yawu kulemguop.

¹⁹ Yakât otmâ biwinañe yuwu nanñan. Pâku lohimbiñe Anitâhât den lâum Yesuhâlen biwiyenñe kepeine sâñ otmai ya yengât ki undip katyiñginom.

²⁰⁻²¹ Emelâk embârâmbâek Yura nengât papatolipnenñe tatmâ nânğâ nânğâ sâp ârândânñ miti emetyenñan yâhâ Mosehât girem den sâlikum manmâ gawi. Otmu âun yu nen gurâ yawuâk sâlikum nânğâm manmain. Yakât otmâ girem den yuwu kulemgum katyiñginom. “Pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sotbân gotyenñan katnomai yapâ gâtñe ki mem nenomai. Otmu noniñ bulimakao engatñe sâhâm manñuñetâ mumbuap ya otmu yakât hepñe ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai.” Den yawu kulemgum katyiñginom. Yawu.” Yakowonñe den yawu sâop.

Pâku lohimbiñe Yesuhâlen biwiyenñe kepeiwi ya yengât pepa kulemgum katyiñgiwi.

²² Yawu sâñmu aposolo otmu galemlipyenñe Yesuhât komot orop menduhuakmâ biwiyenñe hikuakmâ konohâk otmu lok yâhâp mem teteyelekñetâ Paulo yet Banawa orop Antiok kapiân arinomaihât pâinyelekbi. Yawu otmâ lok yâhâp, kutyetñe Yurasi Basawa yet Sila sâñ, yâk mem katyelekbi.

²³ Lok yâhâp yuñe Paulo yet Banawa orop Antiok kapiân arinomai sâñ pâku lohimbi yengât pepa yuwu kulemgum yingim hânğânyongowi.

“O Bukulipnenñe,

Yen pâku lohimbi, Antiok, Siria, Kirikia kapi ambolipñe Yesu Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansai yen Anitâñe meyekmu nen orop komot konohâk oain. Yakât otmâ nen aposolo otmu Yesuhât komot Yerusalem kapiân mansai ya yengât galemlipyenñe heronñe nânğâyingim pepa yu kulemgum katyiñgiain.

²⁴ Umatñe âlâ yengâlen teteop ya nengâlebâ lok nombotñeñe yene engatyeneâk otmâ yengâlen taka den topñe topñe ekyongonñetâ nânğâwi. Nenñe lok ya ki âi sâñ yingim hânğânyongowin.

²⁵⁻²⁷ Yakât otmâ nenñe menduhuakmâ lok yâhâp, kutyetñe Yurasi yet Sila sâñ mem katyelekmâ hânğânyotgomunñe taka den ekyongomutâ nânğânomai. Yâkñe Banawa yet Paulo yâk orop yengâlen takanomai. Paulo yet Banawanñe Kutdâ Yesu Kiristo hoñ bawanñim hâhiwin kakñan manmawot.

²⁸ Anitâñe biwi nânğân nânğânnenñan katmu nânğâmunñe tetemu undip ki katyiñginom yawu nanñain. Yâhâ girem den pâñe tâlâwâk ekyongoain yu lâunñetâ ârândânñ otbuap.

²⁹ Pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sotbân gotyenñan katnomai yapâ gâtñe ki mem nenomai. Otmu noniñ bulimakao engatñe sâhâm manñuñetâ mumbuap ya otmu yakât hepñe ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai. Girem den yu lâum manñetâ ârândânñ otbuap. Yawu. Nen bukulipyenñe Yerusalem kapiân mansain.”

³⁰ Pepa yawu kulemgum yingim hânğânyongonñetâ mem Antiok kapiân ariwi. Antiok kapiân ari Yesuhât komotñe mem menduhuyekmâ pepa ya yingwi.

³¹ Pepa ya yingñetâ sâlikum nânğâwi. Otmu biwiyenñe orotok sâmapgât lohotñan mannomai sâñ kulemguwi ya sâlikum nânğâñetâ tepyene heronñe olop.

³² Anitâñe Yurasi yet Sila mâmâñe otyitgimu yâkñe lohimbi ya den kâlewâk ekyongom biwiyenñe mem hewewenñ tuhuyehowot.

³³⁻³⁴ Yawu otmâ Yesuhât komot Yerusalem kapiân âwurem ariyet sâñ hânğânyotgowi. Yawu sâñ hânğonyotgowi yamâ Silañeâmâ pilâm yan manmu Yurasinñe ikñiâk âwurem Yerusalem ariop.

Paulo yet Banawa pilahowot.

³⁵ Paulo yet Banawaŋe Antiok kapiân manmâ Yesuhât komolân gâtŋe lok nombotŋe orop Kutdâhât den lohimbî kâsikum yingwi.

³⁶ Sâp âlâen Paulonje Banawa yuwu sâm ekuop. “Netŋe angoân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari Kutdâhât den kapi ambolipŋe ekyongomutŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiyenjaŋe kepeiwi. Yâkŋe girawu mansai yakât nângâm ari yekdom.”

³⁷ Yawu sâmu Banawaŋeâmâ Yoane Mareko orowâk arinom sâop.

³⁸ Emelâk Yoane Marekonje âi pânan pilâm Pampilia hân yan pilâyelekmâ Yerusalem kapiân âwurem ariop. Yakât otmâ Banawaŋe Yoane Mareko orowâk arinom sâop ya Paulonje nângâmu ki ârândân olop.

³⁹ Yakât otmâ Paulo yet Banawa sâm kuanjim pilahowot. Pilakmâ Banawaŋe Yoane Mareko memu orowâk waŋga pato âlâen yâhâmutâ meyelekmâ Kipiro mâtuŋa yan ari kionowot.

⁴⁰ Yâhâ Paulonjeâmâ Sila memu Kutdâŋe tihityetŋe olâk sâm Yesuhât komotŋe hângânyotgoŋetâ ariowot.

⁴¹ Ari Siria, Kirikia hân ya hâtikgum Yesuhât komolipŋe kapi tipi tapi yan manmâ arai yâk yengât biwiyenje orotok sâmapgât mem kârikŋe tuhuyehowot.

16

Paulonje Timoteo memu orowâk ariwi.

¹ Paulo yet Silane Kirikia hân ya pilâm Derewe otmu Lisitera kapiân ariowot. Lisitera kapi yan lok âlâ manop, kutŋe Timoteo, yâkât topŋeâmâ yuwu. Âwâŋe yamâ Girik lok. Yawu gârâmâ âwâŋe Yura imbi miop. Yawu gârâmâ Timoteo mâmâŋaitŋe Yesuhâlen biwiyetŋe kepeim manminiowot.

² Lisitera otmu Ikonion kapi ambolipŋe Yesuhâlen biwiyenjaŋe kepeim manminiwiŋe Timoteohât nângâŋetâ yahalop yakât otmâ yâkât topŋe Paulo ekuwi.

³ Paulo ekuŋetâ nângâm Timoteo orowâk arirom sâm yakât ekyongop. Yawu gârâmâ Yura lohimbî yan manbiŋe Timoteo âwâŋe ya Girik ambonje ya nângâm metewi. Yakât otmâ Paulonje Mosehât girem den lâum Timoteo hâkŋahât torehenjan undip tuhuwaŋgiop.

⁴ Yawu otmâ kapi ârândân ari aposolo otmu Yesuhât komotŋe Yerusalem kapiân manbi yâk yengât galemlipyenjaŋe girem den kulemgum katyŋgiwi ya lâum mannomai sâm Yesuhât komolipŋe ekyongowi.

⁵ Yawu otŋetâ Yesuhât komotŋe Kutdâhâlen biwiyenjaŋe tiŋâk kepeim Anitâhât den lâum manbi. Otmu yawu manŋetâ hilâm ârândân pâku lohimbî nombotŋe âlâŋe Yesuhâlen biwiyenjaŋe kepeim yâk yengâlen torokatŋetâ sambe sambe otbi.

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Paulo biwiŋe mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ehop.

⁶ Paulo yet Silane kapi tipi tapi Asia hânân tatmâ arap yan ari Yesuhât den pat âlepŋe lohimbî ekyongore sâm otmutâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe undip katyitgiop. Yakât otmâ kapi tipi tapi Pirihiya otmu Galatia hânân tatmâ arap ya ambolipŋe Yesuhât den pat âlepŋe ekyongom ariowot.

⁷ Yawu otmâ Misia hân bângehembâ ari Bitinia hânân arire sâm otmutâ Yesuhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe yawuâk undip katyitgiop.

⁸ Undip katyitgimu Misia hân ya hâtikgum ari saru ginŋan Toroa kapi tawân gemutâ nâŋe mem teteyelekmâ yâk yetgâlen torokatban.

⁹ Yawu otmâ emet ŋiŋ sâmu orowâk iwin. Otmu omondâŋe Yesuhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Paulo biwiŋe mem purik pilâmu kulem âlâ yuwu tetemu ehop. Makeronia gâtŋe lok âlâŋe tetem kinmâ Paulo ulitgum yuwu sâop. “Gâŋe Makeronia nengâlen ga tânngowuat.”

¹⁰ Kulem tetemu ehop ya Paulone eknogomu nângâm yuwu sâwin. “Makeronia hânân ari Yesuhât den pat âlepne ekyongonogât Anitâne sâm ningiap.” Yawu sâm Makeronia hânângen arine sâm mitiwahom tatbin.

¹¹ Otmu emet hanj sâmu wanja patoen yâhâmunne menenekmâ Toroa kapi ya pilâm ari emet njij sâowân Samotarake mâtuja yan ari katnenekmu gewin. Emet hanj sâmu yapâ menenekmâ ari Niapoli kapiân katnenekmu gewin.

¹² Otmu kapi ya pilâm Pilipi kapiân ariwin. Pilipi kapi yamâ Makeronia hân yakât kapi kunje. Roma lohimbi kinjitne orowâkne yan manbi. Pilipi kapi yan tatmunne hilâm mome mon pesuk sâop.

¹³ Otmu kapi betnehen to âlâ tap yan Yura lohimbine Anitâ ulitguminiwi yakât kawé âlâ tap. Yakât otmâ tatmâ nângâ nângâ sâpnan lok pâinyekmâ yan gewin. Yan ge imbi nombotne mem teteyekmâ yâk orop ge tatmâ Yesuhât den pat âlepne ekyongowin.

¹⁴ Otmu Tiatira kapi ambone, imbi âlâ, kutne Litia sâm, yâkneâmâ sângum gârem katmu puluhunetâ yapâ tewetsenne miakmâ manminiop. Imbi yanje Anitâ mepaem manminiop yakât otmâ Kutdâne biwine mem hewewenj tuhumu ândâp katmâ Paulohât den nângâmu bulâne otmu Yesuhâlen biwinane kepeio.

¹⁵ Yakât otmâ imbi ya otmu ikne sen ya kerehâk toen mem katyekbi. Toen mem katyeknetâ imbi yanje yuwu sâm eknogop. “Kutdâhâlen biwinane kepeimune manman kârikjahât pat kunihap yakât otmâ nâhât emelan takanjetâ yan orowâk tatnom.” Yawu sâmu nenje yâkât emelan yâhâwin.

Roma yengât tembe lâune Paulo yet Sila meyelekmâ pâi emetnan katyelekbî.

¹⁶ Sâp âlâen Anitâ ulitgum manminiwi yakât kawenjan gemunne, honbawa imbi âlâne mem tetenehehop. Otmu weke bâleneje kaknan mem lohimbi yengâlen ari yu ya teteyingiwuap yakât topne sâm tetem ekyongominiop. Yawu otmu tewetsenne me senje âlâlâ yakât hâmeje sâm wanminiwi ya mem ari galemlipne yingiminiop.

¹⁷ Aiop, imbi yanje Paulo ekmâ betnenjan gam den kâriknan yuwu sâop. “Lok yuje Anitâ yahat yahatne hon bawanjim manman kâriknan manmâ yâhânomgât topne eknogone sâm takai.”

¹⁸ Hilâm ârândân betnenjan gam yawu otningiminiop. Yakât otmâ Paulone nângâmu ki ârândân otmu purik sâm weke bâlene ya yuwu sâm ekuop. “Nâje Yesu Kiristohât sâtgât ekghomune gaiakmâ ba ari.” Yawu sâmu yanâk weke bâlene yanje yâkâlebâ gaiakmâ ba ariop.

¹⁹ Yâhâ imbi yakât galemlipnane tewetsenne me senje âlâlâ yâkâlebâ âlâku ki menomai ya nângâwi.

²⁰ Yakât otmâ Paulo yet Sila mem dâieyekmâ sombemân yâhâ Roma yengât ki-aplipyene yengât senyenan katyeleknetâ kinmutâ yuwu sâm hâkyetnan sâwi. “Yura lok yuje kapinennan taka ki orotne otjet sâm meme sâsâ tuhunenekmutâ nângâmunne dondâ bâleap.

²¹ Yâkne orotmeme âine, nen Roma lohimbine ki otmain ya otjet sâm kâsikum ningim tawot.”

²² Yawu sânetâ lohimbi sombemân kinbine nângâm bâleyitginetâ Roma yengât ki-aplipyenane yetgât hâk katipne mem duwatmâ tuhum pilâm tembe lâulipyene ekyongonetâ kapamne dondâ yotgowi.

²³ Yotgonetâ hâkyetne bâj bâlângum hewâk pato otmu pâi emetnan mem yâhâ katyeleknetâ tatmutâ gahatne ya kârikneâk mangum henjengum katyeleknetâ tatset sâm galem ya ekuwi.

²⁴ Ekujetâ pâi emetne yakât biwine âlâ tânâmnan tap yan dâim ari katyelekmâ nak âlâ hionmâ nombot nombot tuhuwi yapâ kâiyetne pilâmutâ arimu nak ya mem menduhum sâhânetâ yan talowot.

²⁵ Otmu omon tånâmñan Paulo yet Silane kep mem Anitâ mepaem tatmutâ lok nombotñe pâi emetñan katyekñetâ tatbi yane nånğâyitgiwi.

²⁶ Yawu otmâ mososon pato mem pâi emetñe ya gâsuk gâsuk sâmu yakât gahatñe kerek hindakmâ an sâam kinop. Otmu pâi emetñan ip kârikñane sâhâyekñetâ tatbi ya yengât ip kârikñe ñerek holañakmâ kisik pâsok sâop.

²⁷ Yawu otmu galem yane amanâmbâ yahatmâ gahatñe ya an sâam kinmu ya ehop. Ya ekmâ lok bâleñe kerek yaehen kionmâ arai sâam tewetñe mem dâim ikñe engatñe kârâm hâreakbe sâam olop.

²⁸ Yawu otmu ekmâ Paulone yuwu sâop. “Nen hârok tain yakât otmâ gike engatge ki hâreak.”

²⁹⁻³⁰ Yawu sâmu galem yane balamgât sâmu bukulpñane balam saum wañetâ pâi emetñan yâhâm gem yehop. Tatñetâ yekmâ kâi bânñe kârân kârân sâmu, Paulo yet Sila dâiyelekmâ gemâmâ yuwu sâam âiyotgop. “Nâñe girawu otmune Anitâne manman kârikñahât pat kunihiwuap?”

³¹ Sâmu yuwu sâam ekuowot. “Kutdâ Yesu Kiristohâlen biwihane kepeim manbuat otmuâmâ Anitâne manman kârikñahât pat kuhihwuap. Otmu imbihe naomge yâku yawuâk.”

³² Yawu sâam Yesu Kutdâhât den pat âlepñe yâk otmu hep torehenlipñe yawuâk ekyongowot.

³³ Ekyongomutâ galem yane hepyetñe piriyyitgiop. Piriyyitgimu ikñe otmu imbiñe naomñe hârok mem toen katyehowot.

³⁴ Yawu otmâ Paulo yet Sila dâiyelekmu ikñe emelan yâhâ sot um yitginetâ niowot. Otmu Anitâhâlen biwiyenane kepeiwi yakât biwi hero pato otbi.

³⁵ Emet han sâmu Paulo yet Sila holañyelekñetâ ariromawotgât Roma yengât ki-aplipyenane tembe lâu hânğânyongonetâ pâi emetñan ariwi.

³⁶ Pâi emetñan ari “holañyelekdâ kionmâ ariyet” sâam galem ya ekuwi. Ekuñetâ pâi emetñan yâhâ Paulo yuwu sâam ekuop. “Kiaplipnenñane den katñetâ takap. Yakât otmâ holañyelekmune kionmâ ariromawot.”

³⁷ Yawu sâmu Paulone tembe lâu ya yuwu sâam ekyongop. “Nerâmâ “Roma lok”. Yakât otmâ wongât anğân kiaplipyenane ki ânotgom topnetñe nânğâwi? Yawu otmâ lok senyen an kapamñe imbiâk notgom pâi emetñan mem katnelekñetâ tait. Yamâ yene netgât yohân kionmâ ariyet sâam hânğânyongonetâ taka eknotgonetâ nânğâmune ki dopñan oap. Kiaplipyene yenak taka eknotgonetâ yanâmâ kionmâ arirom.” Yawu sâam ekyongop.

³⁸ Yawu sâam ekyongomu tembe lâu yane purik sâam ari kiaplipyene teteyinğiwi. “Paulo yet Sila yamâ Roma lok.” Yawu sâam kiaplipyene ekyongonetâ yâkñe nânğâm pârâk pilâwi.

³⁹ Pârâk pilâm yâk yetğâlen ari den lohotñan ekyotgom pâi emetñambâ dâiyelekmâ ge hânğânyotgonetâ kionowot.

⁴⁰ Yapâ kionmâ Tiatira kapiân ari Litiahât emelan yâhâowot. Yan yâhâ Yesuhât komot mem teteyekmâ biwiyene orotok sâmapgât den ekyongom biwiyene mem hewewen tuhum yapâ pilâyekmâ ariowot.

17

Paulo yet Sila Tesalonike kapiân ariowot.

¹ Paulo yet Silane kapi ya pilâm kapi yâhâp, kutyetñe Ampipoli otmu Apolonia, yan ariowot. Yan ari yan Yura yengât miti emetñe ki tap yakât otmâ kapi yâhâp ya wangim Tesalonike kapiân ariowot.

² Yan ari Yura yengât miti emetñan yâhâ Yura lok orop Anitâhât den emelâk miti pepaen kulemuwi yakât alahunetâ tatmâ nânğâ nânğâ sâp kalimbu pesuk sâop.

³ Yawu otmâ Yesuhât topņe yuwu sâm ekyongowot. “Yesuņe tihitnenņe olâk” sâm Anitâņe hângângumu giop. Gemu lok bâleņe kum mem âlâlâ tuhunjetâ sât gum muowâke yamâ benņe Anitâņe mumuņambâ mem yahalop. Yakât topņe emet inânņan Anitâhât poropetelipņe miti pepaen kulemguiwi tap.” Yawu sâm ekyongowot.

⁴ Yawu sâm ekyongomutâ Yura lohimbi getek âlâ otmu kapi yakât lok papatolipņe yengât imbilipyeņe nombotņe otmu Girik lohimbi Yura yengâlen torokatņetâ Anitâ mepaeminiwi. Lohimbi yuņe Paulo yet Banawaņe den sâowot ya nâņgâņetâ bulâņe otmu Yesuhâlen biwiyeņe kepeiwi.

⁵ Yawu gârâmâ Yura lohimbi sesengâlâkņe den ya nâņgâņetâ ki bulâņe otmu lok hilâm ihi nombotņe mâtâwân in yâhâm gewi ya ekyongonjetâ menduhuakbi. Menduhuakņetâ Yura lok yaņe lok menduhuyekbi ya tepyeņan kânâņgâņetâ dâiakmâ Paulo yet Sila pâinyelekmâ Yasongât emelan ariwi.

⁶ Emelan ari pâinyelekņetâ biatmu Yason otmu Yesuhât komolân gâtņe lok nombotņe meyekmâ papatolipyeņe yengâlen ari den âiân katyekmâ yuwu sâwi. “Yasonņe lok yâhâp dâim emetņan katyelekmu tawot.

⁷ Yâkņe lohimbi kendâyiņgimutâ kuk kapam otmai. Yâkņe nengât kapiân taka tatmâ Roma kunnenjahât den bet pilâm lok kutdâ âiņe, kutņe Yesu sâm, “yâkņe tihitnenņe otmap” yawu sâm yâkât den lohimbi eknongom tawot.”

⁸ Yawu sâņetâ kapi ambolipņe otmu papatolipyeņe den ya nâņgâm biwiyeņan tâlimu kuk pato otbi.

⁹ Yawu otmâ papatolipyeņe Yason otmu bukulpņe ekyongonjetâ tewetsenņe katmâ pâi emetņe puluhum kionņi.

Pauloņe Yesuhât topņe Berea kapi ambolipņe ekyongop.

¹⁰ Emet omoņ otmu Yesuhât komotņe Paulo yet Sila yohân hângânyotgoņetâ Berea kapiân ariowot. Yan ari Yura lohimbi yengât miti emetņan yâhâ Pauloņe Yesuhât den pat âlepņe ekyongop.

¹¹ Yâhâ Tesalonike kapiân Yura lohimbiņe biwi kârikņe otmâ denyetņe nâņgâņetâ giop. Yâhâ Berea kapiânâmâ lohimbi yaņe biwi hewewen otmâ ândâp katmâ Paulohât den nâņgâneâk otbi. Yawu otmâ “Den eknongoap ya bulâņe me bia” sâm hilâm ârândâņ yakât alahu gulahu otmâ Anitâhât den miti pepaen kulemguiwi ya sâlikuwi.

¹² Yawu otmâ yâk yengâlen gâtņe kiņgitņe orowâkņe Yesuhâlen biwiyeņe kepeiwi. Otmu Girik lohimbi yahat yahatņe nombotņe yawuâk.

¹³ Yawu gârâmâ Pauloņe Berea kapiân ari Anitâhât den ekyongomu nâņgâņetâ bulâņe olop yakât den pat sâm haok tuhunjetâ Tesalonike kapiân arimu Yura lohimbiņe nâņgâņetâ bâleop. Nâņgâņetâ bâlemu Berea kapiân ari kapi ambolipņe biwiyeņan kuiņ kuiņ kendâyiņgiwi.

¹⁴ Yawu otņetâ Sila yet Timoteo yamâ Berea kapiân talowot. Yâhâ Paulo yamâ Yesuhât komotņe ekuņetâ kapi ya pilâm saru ginņan ariop.

¹⁵ Otmu Yesuhât komolân gâtņe lok nombotņe Paulo dâim ari Aten kapiân katmâ âwurene sâm otņetâ yuwu sâm ekyongop. “Yeņe Sila yet Timoteo ekyotgoņetâ in yawu takaromawot.” Yawu sâm ekyongomu âwurem Berea ariwi.

¹⁶ Pauloņe Sila yet Timoteo yetgât mambotyitgim Aten kapiân talop. Yan tatmâ Porom Lâpio topņe topņe hâwim kânâņgâņetâ talop ya ekmâ biwiņe kâlâp siop.

¹⁷ Yawu otmâ Yura lohimbi yengât miti emetņan yâhâ Yura lok nombotņe otmu Girik lok nombotņe Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaeminiwi yâk orop tatmâ den sahaņgiwi.

¹⁸⁻²¹ Aten kapi ambolipņe otmu lok nombotņe kâlepņehembâ taka yan kandi manbiņe den anņo teteminiop yakât topņe nâņgâm heņgeņgune sâm alahu gulahu otmâ manminiwi. Yawu gârâmâ Pauloņe hilâm ârândâņ sombemân ari lohimbi ya Yesuhât den

pat âlepņe ekyongomu den sahaņgiminiwi. Otmu kapi yan lok nâņgân nâņgânyeņe orop komot yâhâp manbi, kutyeņe Epikue, otmu âlâmâ Sitoik. Komot yapâ gâtņaje Paulo orop tatmâ den sahaņgiwi. Nombotņaje Paulohât yuwu sâwi. “Lok yuņe den ihilâk sâmap. Nâņgân nâņgânņe bia.” Yawu sâwi. Otmu Anitâņe Yesu mumuņambâ mem yahalop yakât den pat âlepņe Paulone ekyongomu nombotņaje yuwu sâwi. “Lok yuņe lohimbi ondowângen mansai ya yengât Porom Lâpio yakât yap.” Yawu sâm den âiân katne sâm den sâsâ emetņe âlâ, kutņe Aripako sâm, yan dâim yâhâ katņetâ kinmu yuwu sâm âikuwi. “Gâņe den aņgo eknongom gat ya nâņgâmunņe ki keterakningimap. Yakât otmâ topņe sâm heņgeņgurâ nâņgâne.” Yawu sâwi.

Paulone Anitâhât den ekyongop.

²² Yawu sâņetâ Paulone yahatmâ kinmâ yuwu sâm ekyongop. “Aten kapi ambolipņe yengât orotmemeyeņe âlâlâ ekmâ yuwu naņgan.

²³ Yeņe Porom Lâpioyeņe topņe topņe mepaem manmai. Nâņe kapiyeņan bam gam Porom Lâpioyeņe dondâ hâwim kânâņgâņetâ kinsap ya eksan. Yawu gârâmâ lâpio âlâhât kaweņe inâk tap yan den yuwu kulemgum katņetâ tap ya sâlikuan. “Lâpio âlâhât topņe ki nâņgâmain yâkât kaweņe.” Ki nâņgâmai ya imbiâk mepaemai yâkât topņe âun yuân ekyongomune nâņgânomai.

²⁴ Kutņeâmâ Anitâ. Anitâņe hân himbim amboņe oap. Yâkņe hân himbim kândikyotgom wahap topņe topņe katmâ meteop. Opon kâmbukņe tuhomain yan ki tatmap.

²⁵ Anitâņe tihitnenņe otmâ galemnongomu manman âilonņo manmain. Yakât otmâ nenņe wuân me wuângât Anitâņe umburuk otmu tângunomgât dop âlâ ki tap.

²⁶ Kândikum emelâk yâkņe topņe katmâ lok, kutņe Aram sâm, ya tuhuop. Yawu gârâmâ yâkâlebâ gâtņaje lok topņe topņe tetem gaņetâ gaņetâ sambe sambe otmâ hânņan kulemņan manmâ arain.

²⁷ Biwi nâņgân nâņgânnenņe pâronņ sâmu Anitâhât towatņe mem tetenomgât tetem manmâ mumain yakât dop yâkņe katningimap. Otmu yupâ yapâ ari tatnom sâmunņeâmâ yakât andemņe yâkņak sâm ningiop. Yâkņe kâlepņehen ki ya tap.

²⁸ Yakât otmâ lok âlâņe den yuwu kulemguop tap.

“Yâkņe kurihinenekmu mansain.”

Otmu yengâlebâ gâtņe lok nombotņaje yuwu sâmai,

“Nen yâkât sen mansain.” Yawu sâmai.

²⁹ Anitâņe umut biwinenņe katningimu yâkât sen mansain. Yakât otmâ nenņe engatnenņeâk otmâ kât, goli, me siliwa, yaņe mem Anitâhât kundenņe tuhunomgât dop âlâ ki tap.

³⁰ Anitâhât topņe hâum pâpgum manmâ gamai yakât nâņgâm ki hilipyongop. Yawu gârâmâ âun yukârâmâ ya pesuk yap. Âun yukârâmâ lohimbi hânņan kulemņan manmâ arain nen kerekņe orotmeme bâleņe bet pilâm yâkâlen biwinenņaje kepeim tem lâuwaņginomgât sâop.

³¹ Otmu ikņe hoņ bawaņaje nen lohimbi kerek den âiân katnenekmâ topnenņe mem tetem matņe ningimu ârândâņ otbuap yakât sâpņe kalop. Otmu nen kerekņe lok yakât topņe nâņgâm heņgeņgunomgât Anitâņe mumuņambâ mem yahalop.” Yawu sâm ekyongop.

³² Yâhâ “mumuņambâ mem yahalop” yawu sâm ekyongomu lok nombotņaje nâņgâņetâ tânyeņe hutuk sâmu senņan gem girinbaņgiwi. Yâhâ nombotņajeâmâ yuwu sâm ekuwi. “Den yat yu sâp âlâen âwurem ga âlâkuâk sârâ nâņgânom.”

³³ Yawu sâņetâ Paulone pilâyekmâ kionņop.

³⁴ Otmu lok nombotņaje Yesuhâlen biwiyeņaje kepeim Paulohâlen torokatbi. Yâk yengâlen gâtņe lok âlâ, kutņe Dionisio sâm, yâhâmâ nâņgân nâņgânņe pato. Yâkņe Aripako

emelan yâhâ lok nombotnje orop den otminiwi. Otmu imbi âlâ, kutnje Damari sâam, otmu lohimbî nombotnje ki yongonsan.

18

Pauloŋe Korinti kapiân ariop.

¹⁻² Pauloŋe Aten kapi pilâm Korinti kapiân ariop. Yura gâtŋe lok âlâ, kutnje Akuila sâam, yâhâmâ Ponto hânân teteop. Otmu imbiŋe, kutnje Pisisila sâam, miakmâ Roma kapiân manowot. Kapi yan manmutâ Roma yengât kunyeŋe, kutnje Kalaurio sâam, yâkŋe Yura lohimbî kerek yapâ watyekmu kapi ya pilâm itoŋ galaŋ otmâ ariwi. Yawu otmâ yâkŋeâmâ Korinti kapiân taka manowot. Otmu Pauloŋe âi yuwu mem manminiop. Yâkŋe sângum kârikŋe gârem kândâkdâek pato yaŋe mem selep tuhumu lohimbîŋe puluhunetâ yapâ tewetsenŋe mem manminiop.

³ Otmu Akuila imbiŋâitŋe nep yawuâk mem manminiowot. Pauloŋe Akuila imbiŋâit mem teteyekmu emetyekŋan dâimutâ ari nep mem orowâk manbi.

⁴ Manmâ Pauloŋe tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp ârândâŋâk Yura lohimbî yengât miti emetŋan yâhâ Yura otmu Girik lohimbî Yesuhâlen biwiyenâŋe kepeiŋetgât enŋatyenŋan gem yâkât den pat âlepŋe ekyongominiop.

⁵ Otmu Sila yet Timoteoŋe Makeronia hânângembâ takamutâ penanŋiakbi. Yapâek Pauloŋe âi ya pilâm Anitâŋe Yesu hânŋangumu ge tihitnenŋe otmap yakât den pat haonmâ ârândâŋ ekyongom manop.

⁶ Ya ekyongomu nâŋgâŋetâ tâŋât otmu bet pilâm sâam ge katbi. Yakât otmâ Pauloŋe yâk yengât nâŋgâmu giop yakât dop kum hâk katipŋe kâlep ya mem pân pânŋumu wahap gemu yuwu sâam ekyongop. “Hiliwahonomai yakât tosa nâhâlen ki gâitnomai. Yamâ yeŋe wahap. Sâp yupâek yen betyŋim pâku lohimbî yengâlen ari Yesuhât den pat âlepŋe ekyongowom.”

⁷ Yawu sâam ekyongom miti emetŋambâ pilâyekmâ kapi amboŋe lok âlâ, kutnje Titio Yasto sâam, yâkŋe Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manminiop. Yâkât emet miti emetŋe gotŋan tuhumu talop. Yawu gârâmâ Pauloŋe yan arimu yâk orop manowot.

⁸ Yan manmâ Pauloŋe Yesuhât den pat âlepŋe lohimbî ekyongomu miti emetŋe yakât galemŋe, kutnje Kirisipo sâam, yâk otmu hep torehenlipŋe orowâk nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiyenâŋe kepeiwi. Otmu Korinti kapi ambolipŋe kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhât den pat ya nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenâŋe kepeiŋetâ toen mem katyekbi.

⁹⁻¹⁰ Otmu omoŋ âlâen Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe Paulo biwiŋe mem purik pilâmu Kutdâŋe tetewanŋim yuwu sâam ekuop. “Biwihe orotok sâamu lohotŋe otmatgât ninâk mâmâŋe otgihimune den pat âlepŋe pahâk ekyongom yâhâwuat. Kapi yukât ambolipŋe dondâŋe nâhâlen biwiyenâŋe kepeim mansai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe mem âlâlâ tuhuhknomaihât dop âlâ ki tap.”

¹¹ Yawu sâam tetewanŋim ekumu kapi yanâk manmâ Yesuhât den pat âlepŋe kâsikum yŋim manmu yambu konok otmu kakŋan emetsenŋe nombolân konok pesuk sâop.

Paulo hakŋan sâam den âiân katbi.

¹² Sâp yan Roma kunyeŋaŋe kiap âiŋe âlâ, kutnje Galio sâam, ya mem Akaia kapi ambolipŋe yengât kiap pato sâam katmu galemŋyongom manop. Yawu gârâmâ Yura lok nombotŋaŋe den hikunetâ biwiyenâŋe konohâk otmu Paulo mem kiapgâlen ari den âiân katbi.

¹³ Den âiân katmâ yuwu sâam hakŋan sâwi. “Nen Yura lohimbîŋe Mosehât girem lâum manmain ya lok yuŋe kelanŋatmâ den anŋo kâsikum ningim yu lâunet sâam meme sâsâ tuhunenekmâ mansap.” Yawu sâwi.

¹⁴ Yawu sâŋetâ Pauloŋe den matŋe kâpekyŋiŋiwe sâam otmu yanâk Galioŋe den hârewanŋim Yura lok yuwu sâam ekyongop. “Yen Yura lok, yeŋe meme sâsâ tuhunekŋetâ

nângâmune bâleap. Lok yuŋe yu me ya otmu bâleap mâne denyenŋe nângâyinŋimbâm. Yawu ki oap yakât otmâ yuâmâ yengât wahap.

¹⁵ Lok kutŋe me girem denyenŋe yuwu yawu tap yakât sâm tai. Yakât otmâ yenjak sâm henŋenŋunomai. Yu nâhât wahap bia.”

¹⁶ Yawu sâm watyekmu gewi.

¹⁷ Ge kapi ambolipŋaŋe nângâm bâlem miti emetŋahât galemŋe pato, kutŋe Sostene sâm, ya kuwi. Yawu otbaŋŋetâ kiapŋe yekmâ ki yekmâ yawu olop.

Pauloŋe Yerusalem kapiân âwurem ariop.

¹⁸ Pauloŋe Korinti kapi yan Yesuhât komolipŋe orop sâp kâlep manbi. Yâhâ sâp yan Kenŋeria kapiân ari “wahap âlâ gâmâlâk otbom,” sâm yakât dop kum bukulipŋe ekyongomu somotŋe korotok hârewaŋgiwi. Somotŋe korotok hârewaŋŋetâ Korinti kapiân âwurem ariop. Âwurem ari Akuila yet Piriŋila meyelekmu Yesuhât komot pilâyekmâ Siria hânângen arine sâm waŋgaen yâhâwi.

¹⁹ Waŋgaen yâhâŋetâ meyekmâ ari Epeso kapiân katyekmu pilakbi. Pilakmâ Pauloŋe Yura yengât miti emetŋan yâhâ Yesuhât den pat âlepŋe ekyongomu yakât alahu gulahu otbi.

²⁰ Otmu Pauloŋe yâk orop yan sâp kâlewâk manâkgât ekuŋetâ kuyinŋim yuwu sâm ekyongop.

²¹ “Anitâŋe nângânihiwuap otmuâmâ yengâlen yâhâpŋe âwurem takam yekbom.” Yawu sâm pilâyekmâ waŋgaen yâhâop.

Waŋgaen yâhâmu yapâ mem Kaisaria kapiân ari katmu giop.

²² Yapâ ari Yesuhât komolipŋe Yerusalem kapiân manbi yâk orop tipinŋe tatmâ benŋe yapâ pilâyekmâ Antiok kapiân ariop.

²³ Otmu Antiok kapi ya pilâm ari Yesuhât komolipŋe Galatia otmu Piriŋia hânân manmâ ariwi yaŋe biwiyenŋe Yesuhâlenâk katmâ manŋetgât mem hewewenŋe tuhuyehop.

Apoloŋe Epeso otmu Korinti kapiân ari den pat âlepŋe ekyongop.

²⁴ Yura lok âlâ nângân nângânŋe pato manop, kutŋe Apolo sâm, yâhâmâ Alesandiria kapi amboŋe. Yâkŋeâmâ Anitâhât den kulemguiwi ya sâlikum nângâm pesuk pilâm hewewenŋe otmâ den ya lohimbî kâsikum yinŋim manminiop.

²⁵ Otmu Yoaneŋe emelâk toen mem kalop yakât otmâ Yesuhât den yamâ tipinŋe nângâop. Yawu tipinŋe nângâowâke yamâ biwinŋe hewewenŋe otmu den ya lohimbî kâsikum yinŋim manminiop.

²⁶ Yawu otmâ Yura lohimbî yengât miti emetŋan yâhâ Yesuhât den pahâk ekyongomu Akuila yet Piriŋilaŋe denŋe nângâm emetyetŋan dâim ari orowâk manmâ Anitâhât den mâtâpŋe sâm henŋengum ekumutâ nângâop.

²⁷⁻²⁸ Otmu Apoloŋe Epeso kapi pilâm Akaia hânân ariwe sâm olop. Yakât otmâ Akaia arimu buku otbaŋŋinomaihât nângâm Yesuhât komotŋe pepa âlâ kulemgum waŋetâ ikŋak miakmâ ariop. Mem ari Yesuhât komot Korinti kapiân manbi pepa ya tiripyongomu sâlikum ekmâ buku otbaŋŋetâ orowâk manbi. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otbaŋŋimu emelâk Anitâhât poropetelipŋaŋe yâkât den kulemguiwi ya topŋambâek kâsikum yinŋiop. Otmu Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâm Yesu hângângumu giop yakât topŋe sâm kusânâ ekyongomu nângâŋetâ bulâŋe olop. Otmu Yura lok nombotŋe orop den sahaŋgiwi ya den amokŋan ekyongomu nângâm pâpŋuwi. Yawu otmâ Yesuhât komot mem hewewenŋe tuhuyekmu biwiyenŋe Yesuhâlenâk kinop.

19

Pauloŋe Epeso kapiân ariop.

¹ Apoloŋe Korinti kapiân ari manop sâp yan Pauloŋe pumŋe âlâ hâtikgum nombot ari Epeso kapiân gem Yesuhât komot âlâ mem teteyekmâ yuwu sâm âiyongop.

2 “Kândikum biwiyene Yesuhâlen katbi yan Anitâne ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingiop me bia?”

Yawu sâmi âiyongomu sâwi. “Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heak yakât ki nângâmain.”

3 Sânetâ sâop. “Yen toen mem katyekbi yakât topne sânetâ nângâwe.”

Sâmu sâwi. “Yoanene lohimbi den ekyongom toen mem katyehop yawu otmâ toen mem katnenekbi.”

4 Sânetâ sâop. “Lohimbiene orotmemeyene bâlene bet pilânomaihât Yoanene toen mem katyehop. Yawu gârâmâ den âlâ yuwu torokatmâ sâop. “Lok âlâ nâhât betnehen taka mansap yâkât nângânetâ yahatmu yâkâlen biwiyenane kepeinomi.” Den sâop ya Yesuhât sâop.

5 Yawu sâmi ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Yesuhât kulân toen mem katyekbi.

6 Toen mem katyekbi yan Paulone kunyenan mem Anitâne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingim nimbilamyene mem purik pilâyingimu den sâsâne ki sâsâne sâwi. Yawu otmâ ari Anitâhât den lohimbi ekyongowi.

7 Lok kâiân yâhâp yane yawu otbi.

8 Otmu tatmâ nângâ nângâ sâp ârândân Paulone Yura yengât miti emetjan yâhâ Anitâne tihityene otbe sâmi Yesu hângângumu giop yakât den pat âlepne ekyongomu nângânetâ bulâne otmu biwiyene yâkâlen katnetgât engatyan giop. Yawu otmu emetsenne kalimbu pesuk sâop.

9 Lohimbi nombotnane den pat ya nângânetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi. Yâhâ nombotne âlâneâmâ ândâpyene kârikne otmâ biwiyene alitbi. Yawu otmâ lohimbi senyenan kinmâ Yesuhât den ya sâmi bâlewi. Yakât otmâ Paulone pilâyekmâ ari Tirano den emetjan hilâm ârândân Yesuhât komot orop menduhuakmâ yâkât den alahuwi.

10 Yawu otmâ mannetâ yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu Kutdâhât den ya sâmi haok tuhujetâ Asia hânân arimu yan Yura lohimbi otmu kapi ambolipne kinjitne orowâkne Kutdâhât den pat ya nângâwi.

Siwa nanlipnane otmâ tâpikguwi.

11 Anitâne Paulo mâmâne otbângimu kulem topne topne mem lohimbiene eknetâ âlâ kândâkdâ olop.

12 Lohimbi nombotnane Paulohât sângum otmu sângum tipine ârit piriakmap ya mem bukulipyene kundat otbi yâk yengâlen ari yane wâiyeknetâ âlepne otbi. Yâhâ nombotne âlâmâ wâiyeknetâ weke bâlenane gaiakmâ pilâyekmâ ariwi.

13-14 Yura yengât miti emetne âlâhât lok kunne, kutne Siwa sâmi, nanlipne nombolân yâhâpne kapi tatmâ arap ya hawangum ari weke bâlene watyekmâ manminiwi. Yawu otmâ Paulohât nep sângumne wâiyeknetâ weke bâlenane gaiakmâ ariwi yakât den pat nângânetâ yahatmu Yesu Kutdâ kutne kunmâ weke bâlene âlâ watne sâmi yuwu sâmi ekuwi. “Yesu Kutdâhât den Paulone lohimbi ekyongomap yâkât sâtgât otmâ gaiakmâ ari.”

15 Yawu sânetâ yuwu sâmi purik pilâyingiop. “Yesu nângâwanngian, otmu Paulo gurâ nângâwanngian. Yâhâ yenâmâ âlâlâ? Yenâmâ ki nângâyingian.”

16 Yawu sâmi lok weke bâlenane mângâeminiop yane naom ya yongom hâk katipne otmu petyene lâum duwatyingim mem âlâlâ tuhuyehop. Yongom mem âlâlâ tuhuyekmu hâkyene hewâk hewâk papato yane emelambâ gem hâk barahâk ariwi.

17 Otmu yakât den pat kapi ambolipne nombotnane sâmi haok tuhujetâ Yura lohimbi otmu kapi ambolipne kerekne nângânetâ sâtnene otmu Kutdâ Yesuhât nângânetâ yahalop.

18 Yawu otmâ lohimbi Yesuhâlen biwiyene katbi kinjitne orowâkne Yesuhât komot yengâlen ari yu ya otrjetâ bâleminiop ya sâmi tetewi.

¹⁹ Otmu hawat topne topne, kara suja mem manbiye yakât pepa kerehâk mem ga lohimbî senyenjan kinmâ kâlâwân pilânetâ sem gulip olop. Pepa unjetâ siop yakât hâmeje emelâk tewetsenje âlâhât tipine yañe puluhuwi.

²⁰ Yawu otmâ Kutdâhât den lâum manjetâ manmanyenje kiliahop. Otmu Kutdâhât den ya sâm haok tuhuñetâ lohimbî kiñgitñe orowâkñe nâñgâñetâ bulâñe otmu Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwi.

²¹ Otmu yakât kakñan Paulonje Yesuhât komot Epeso kapiân manbi yuwu sâm ekyongop. “Yesuhât komot Makeronia otmu Akaia hânân manmâ arai ya yengâlen ari biwiyenje mem hewewenjuhuyekmâmâ yapâ Yerusalem kapiân ariwom. Yan ari tipine tatmâ pilâyekmâ yapâ ari Roma kapiân ariwom.”

²² Yawu sâm ekyongom lok yâhâp, orowâk nep tânâhom manbi, kutyetñe Timoteo yet Erasto, yâk hâñgânyotgomu Makeronia hânângen kulet sâm ariowot. Otmu ikñeâmâ Asia hânânâk tipine manop.

Epeso kapiân umatñe âlâ Yesuhât komot teteyiñgiop.

²³ Yâhâ sâp yan Epeso kapi ambolipñe kiñgitñe orowâkñe Porom Lâpioyene bet pilâm Kutdâhâlen biwiyenjanje kepeim manbi. Yakât otmâ umatñe âlâ teteop yakât topne yuwu.

²⁴ Lok âlâ, kutñe Demetirio, yâkñe ikñe bisinisi yuwu tuhum manminiop. Kât âilonjo lonjo âlâ, kutñe siliwa, yañe mem Lâpioyene âlâ, kutñe Atemi sâm, yâkât opon kâmbukñe yakât umutñe tuhum manminiop. Umotñe tuhumu kapi ambolipñe otmu kandi taka yan manminiwiñe ya puluhunjetâ yapâ tewetsenje pato mem nombotñe ikñe nep loklipñe puluhuyekminiop.

²⁵ Yâhâ kapi ambolipñe kiñgitñe orowâkñe Porom Lâpioyene bet pilâwi yakât otmâ Demetirionje nep loklipñe otmu bukulipyenje nombotñe menduhuyekmâ yuwu sâm ekyongop. “Bukulipne, Atemi opon kâmbukñahât umutñe tuhum yapâ tewetsenje pato memain ya nanjai.

²⁶ Yawu gârâmâ lok âlâ, kutñe Paulo, yâkñe Epeso nengâlen taka kapi yu ambolipñe otmu Asia ambolipñe lohimbî kiñgitñe orowâk yuwu sâm ekyongomap. “Lok âlâlâñe engatyeñanjak nâñgâm Porom Lâpio me yu yakât umutñe tuhumai yamâ bulâñe bia.”

²⁷ Yawu sâm ekyongom mem biwi hâlim juhuyekmap. Yakât otmâ topne yuwuhât nâñgâm ketet oan. Nen Epeso kapi ambolipñe, kapi nombotñe Asia hânân tatmâ arap ya ambolipñe otmu lohimbî hânñan kulemñan mansai, nen kerekñe Atemi yâkât nâñgâmunñe yahatmu mepaem manmâ gain. Yawu gârâmâ lohimbî kiñgitñe orowâkñe Atemi bet pilâm âlâhâlen biwiyenjanje kepeim mannomai otmuâmâ yâkât opon kâmbukñe yu gaho gaho membuap. Otmu nengât âi yu biatningiwuap.”

²⁸ Yawu sâm ekyongomu biwiyenje kum den kârikñan yuwu sâwi. “Epeso nengât Lâpio, Atemi, yâkât nâñgâmunñe yahât yahatñe otmâp.”

²⁹ Yawu sâm den kârikñan sâñetâ kapi ambolipñe kerekñe nâñgâñetâ bâleop. Nâñgâñetâ bâlemu menduhuakmâ Makeronia hânân gâtñe, lok yâhâp, kutyetñe Gaio yet Arisatko, Paulo orop takawi yâk yetgâlen pârâk sânsânâk ari yotgone sâm mem dâiyelekmâ sombemân ariwi.

³⁰ Yawu otbi yakât den pat Paulonje nâñgâm yâk yetgâlen ariwe sâm otmu yan Yesuhât komotñe mem alitbi.

³¹ Otmu Paulo bukulipñe lok papato nombotñenje yâk ki arim yelekbup sâm den katñetâ arimu Paulonje nâñgâm ki arim yelehop.

³² Yâhâ lok nombotñenje topne ki nâñgâmâk imbiâhâk ari lok menduhuakbi ya torokatyekmâ kuk otmâ den ihilâk mahilâk otbi.

³³ Yawu otñetâ umatñe yu nengâlen gâitmai sâm Yura lok nombotñenje bukuyenje âlâ, yâkñe yahatmâ kapi ambolipñe kuyiñgimu pilâñet sâm mem katñetâ senyenjan yâhâ kinop.

³⁴ Yâhâ kinmâ bâtnje pilâm kum kuratyongom den ekyongowe sâam otmu kundenje eknetâ Yura gâtnje otmu den emelâk sâwi ya witgum den beresenâk yuwu sâwi. “Epeso nengât Lâpio, Atemi, yâkât nângâmunje yahat yahatnje otmap” yawu sâwi.

³⁵ Yawu sânetâ sâp kâlêwâk otmu Epeso yengât kaunsoli kuskus yâkne sâam lohotne tuhuyekmâ yuwu sâam ekyongop. “Epeso kapi ambolipne, yuwu sâamune nângânet. Nenjak Atemihât opon galemgumain. Otmu himbimângembâ kât pato âlâ giop ya mem manmain. Yakât topne lohimbi hânjan kulemjan mansai kerekne nangai.

³⁶ Yakât otmâ lok girawu yanje ya sâam ge katnomai? Yakât otmâ mete pirik otmaihât biwiyenje giâk.

³⁷ Lok meyelekmâ gai yunje Lâpionenjahât oponân ki yâhâ kombo meningiwot. Otmu Atemi ki mem bâleawot. Yeneâmâ imbiâk lok yâhâp yu mem dâiyelekmâ takai.

³⁸ Yâhâ Demetirio otmu nep loklipnane lok âlâhât nângânetâ bâlemu den âiân katne sâam oai otmuâmâ kiap yengâlen mem ari sâp sâsâjan sâam tetenomai.

³⁹ Gârâmâ den âlâ tap ya sâam hejengegune sâam oai otmuâmâ papatolipnenje yâk yengâlen ari sâam hejengegunomai.

⁴⁰ Yamâ âun yu den ekyongonetâ tepyene yahatmu kuk otmâ kapam tetewe sâam oap. Yakât otmâ lok kutdânenjanje nângâm yukât âinongowuap otmuâmâ sârereaknomgât dop âlâ ki otbuap. Yakât otmâ pilânet.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâamu nângânetâ ârândân otmu itonj galañ otmâ ariwi. Umatne bâlene Yesuhât komot teteyingjop yakât topne yawu.

20

Paulone Makeronia otmu Akaia hânân arim takaop.

¹ Kapi ambolipne tepyene welâmjan gemu itonjalonj otbi yakât kakjan Paulone Yesuhât komolipne menduhuyekmâ den bâine ekyongom biwiyenje mem hewewen tuhuyekmâ Makeronia hânân ariop.

² Hân yan Yesuhât komot manmâ ariwi yâk yengâlen ari Yesu Kiristohât den kâsikum yingim biwiyenje mem hewewenj tuhum yapâ pilâyekmâ Akaia hân, nengâlingen âwurem takaop.

³ Nengâlen takamu orowâk manbin. Yâkne Yesuhât komot den kâsikum ningimu emetsenje kalimbu pesuk sâop. Otmu pilânenekmâ Siria hânângen ariwe sâam saru sâtnjan ge wanjaen yâhâwe sâam otmu Yura lok nombotnane kune sâam den hikuwi yakât den pat nângâm lok nombotne orowâk Makeronia hân yapâ ariwi.

⁴ Otmu lok orowâk ariwi ya yengât kutyene yuwu. Piro nanje, kutne Sopata sâam, yâhâmâ Berea kapi amboje. Âlâmâ Tesalonike kapi amboyâhâtnje, kutyetne Aristako yet Sekundo. Yâhâ âlâmâ Derewe kapi amboje, kutne Gaio. Âlâmâ Timoteo, otmu Asia hân yapâ gâtnje lok yâhâp, kutyetne Tikiko yet Toropimo.

⁵ Lok yamâ pilânenekmâ kulet sâam ari Toroa kapi Asia hânân tap yan ari mambotningim manbi.

⁶ Yâhâ nenje Pilipi kapiân tatmunje Natic Homban ya pesuk sâamu kapi ya pilâm wanga patoen yâhâmunje menenekmâ ariop. Ari hilâm mome pesuk sâamu Toroa kapiân ari katnenekmu ge yâhâm peneyingiwon. Peneyingim yan yâk orop tatmunje hilâm nombolan yâhâp pesuk sâop.

Paulone lok âlâ mumuñambâ mem yahalop.

⁷ Otmu tatmâ nângâ nângâ sâpne pesuk sâamu natic nene sâam emet âlâen yâhâ menduhuakbin. Otmu emet hanj sâamu kapi ya pilâm arinom gârâmâ yakât otmâ Paulone den kâlep pato eknongomu tatmunje omoñ kâmbukne olop.

⁸ Otmu emet biwijnan tatbin yan balam saum katnetâ sem hanj sâamu tatbin.

⁹ Yâhâ Paulonje den kâlep eknongomu, lok âlâ, kutnje Yutiko sâmb, yanje Paulohât den nângâm senje aman aman otmu siru meme kuwi yan iop. Yan im tatmu yapâ kum kionjop. Yâhâ emet yakât biwiñe kalimbu kakñan amokñan tuhuwi yapâ kionmâ kumu muop. Yawu gârâmâ lok nombotñane in yawu ge mem ekmâ “bâleap”, yawu sâmb eknongowi.

¹⁰ Yawu otmâ Paulonje ge lok ya mem yuwu sâmb ekyongop. “Ki isenjet. Yu tepnje yawuâk mândim tap.”

¹¹ Yawu sâmbu lok ya yahatmu emelan yâhâñetâ sot um nem tatmunje Paulonje Yesuhât den kâsikum ningimu den alahu gulahu otmunje emet hanj sâop. Emet hanj sâmbu pilâyekmâ ariwin.

¹² Otmu lok mumunambâ mem yahalop yakât tepyene welâmñan gemu emetyenjan ariwi.

Paulonje Toroa kapi pilâm Milete kapiân ariop.

¹³ Paulonje saru hâlâñmâ Aso kapiân ariwe sâmb katnenekmâ arimu nenje wanjan yâhâmunje menenekmu Aso kapiân ariwin.

¹⁴ Yan arimunje penañgiakmâ orowâk ariwin. Yawu otmâ Mitilene kapiân ariwin.

¹⁵ Yapâ ari emet hanj sâmbu yâhâññan Kio mâtunja wangim ari kalimbuñan Samo mâtunja yan ariwin. Yapâ ari imbâtñan Milete kapi mewin.

¹⁶ Yâhâ Pentikosi hombanj tâlâhuop. Yakât otmâ Paulonje Yerusalem kapiân in yawu ariwe sâmb olop. Otmu yapâ ari Yesuhât komot Epeso kapiân mansainje alitnenekñetâ yan tatmunje sâp kâlep otmapgât kapi ya wangim Milete kapiân tâñgâk ariwin.

Paulonje Epeso yengât galemlipyene den ekyongop.

¹⁷ Milete kapi ari wanjanembâ gemunje Paulonje lok âlâ honj hângângumu Epeso kapiân ari Yesuhât komot yengât galemlipyene ekyongom dâiyekmu takawi.

¹⁸ Takanjetâ Paulonje den yuwu sâmb ekyongop. “Anjoân nâñe Asia hân pato yuân taka yen orop manban. Taka manmâ âi topnje katmâ Yesu Kiristohât den kâsikum yingim gawan ya nanjai.

¹⁹ Kutdâhât tem lâuwangim huruñ huruñ manmâ honj bayingim manban. Otmu Yura lohimbî nombotñane nohom mem âlâlâ tuhunekñetâ hâhiwin kakñan manban.

²⁰ Yawu gârâmâ ki lohotnje otmâ Yesuhât den kurihawan. Yen manman âlepñan mannomaihât lohimbî senyenjan kinmâ Yesuhât den pat âlepñe pahâk ekyongowan. Otmu emetyenjan gurâ ari Yesuhât den topñambâek kâsikum yingim manban.

²¹ Yawu otmâ Yura lohimbî otmu kapi ambolipñane orotmemeyene bâlene bet pilâm Kutdâ Yesuhâlen biwiyenjan kepeim manjet sâmb girem den ekyongom engatyenjan gewan.

²² Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiban kionmu tem lâuwangim pilâyekmâ Yerusalem kapiân ariwe sâmb oan. Yawu gârâmâ arimune girawu otnihinomai ya ki nângâm henjenjan.

²³ Yawu gârâmâ kapi ârândânj arim takamune yan Wâtgât Mâmâñahât Heakñe Anitâhât biwiñan tap ya mem biwiban katmu Yerusalem ariwom yan pâi emetñan katnekâm mem âlâlâ tuhuneknomai ya nanjan.

²⁴ Yawu gârâmâ Anitâñe lok kerek tihitnenje otbe sâmb oap yakât den pat âlepñe lohimbî ekyongowomgât Kutdâ Yesuñe âi sâmb nihiop. Nep yu tuhumbesuk pilâwom sâmb yakât biwibanje mem nine manmannahât nângâmune ki yahatsap.

²⁵ Anitâñe tihitnenje otmap yakât den pat âlepñe kâsikum yingim gan. Otmu arimune yen orop âlâku ki enaknom.

²⁶⁻²⁷ Yakât otmâ yiwerene den yuwu sâmb ekyongomune nângâñet. Anitâñe lok kerek nengât tihitnenje otbe sâmb nanñe Yesu Kiristo hângângumu ge kawenenjan kinmu howanân kuñetâ muop. Yawu gârâmâ lohimbî âlâ me âlâñe yâkâlen biwiyenjan kepeim

mannomai ya Anitâne meyekmâ manman kârikjan katyekmu herone kakjan mannomai. Yakât otmâ den topjambâek kâsikum yingim gan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne den yakât nângânetâ gemu Yesu betgunomai otmuâmâ tosa ya nâhâlen ki gâitnomai. Yamâ amboje ikje.

²⁸ Anitâhât nanjanje kawenenjan kinmu kujetâ muop yâkâlen biwinenjanje kepeim manmain otmuâmâ ikje pat kuningiop yakât bulâne ya menom. Yâkât komotje lohotje otmaiât Wâtgât mâmâjahât Heakje yen meyekmâ galem yongomap. Yawu otmu yeje biwi golâek manmâ yâkât wâtjan kinmâ Yesuhât komot galem yongonomai.

²⁹ Pilâyekmâ ariwom yan wuân teteyingiwuap yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lama yamâ pâlâmje kinmai. Yawu kinjetâ yan soso hulinje taka nombotje yingim neyekmai.

³⁰ Yakât dopjeâk yengâlen gâtje lok nombotjanje Yesu Kiristohât lohimbi den pat âlepje kelangatmâ ekyongonomai.

³¹ Yakât otmâ biwiyenjanje golâek mannomai. Otmu nâne omoje hilâmje Anitâhât den topjambâek yen kerek otmu ikjiâk ikjiâk kâsikum yingim hâhiwin kakjan manmâ gamune yambu kalimbu pesuk yap. Den kâsikum yingim gaman ya mem mete tuhum mannomai.

³² Otmu yukârâmâ katyekmâ arimune Anitâne tihityene otbuap. Anitâne tihityene otmap yakât den pat âlepje nângâm manmâ yâhânetâ biwiyene ki houj sâwuap. Yâkât den tinâk lâum yâkât amutgen mannomainje otmuâmâ manman kârikjahât pat kuyingiop yakât bulâne menomai.

³³⁻³⁵ Yesuje den âlâ yuwu sâop. “Sot me iri sikum me senje âlâlâ bukulpnenje yengât tatyngiap yapâ mem kâsikum ninginetâ herone nângâmain. Yawu gârâmâ sot me iri sikum senje âlâlâ tatningiap yapâ mem kâsikum yingimâmâ herone pato nângâmain.” Yawu sâop. Den sâop ya watmâ yeje tânnohom tewetsenje me hâk katipje me senje âlâlâ kâsikum nihinet sâmi ki ulityongominiwan. Yamâ nâ ninâk nep mem yapâ tewetsenje mem dâim sot me senje âlâlâ puluhum nine otmu bukulpne orowâk Anitâ hoj bawaŋgimain ya tânahom manmain. Otmu lohimbi mesek otbi me wâtyene gemu manbi ya tânyongom gan ya gurâ yeje nanjai. Yakât otmâ nâne kâi towat otmâ gan yawuâk watmâ manjetgât nanjan.” Yawu sâmi ekyongop.

Den yawu sâmi ekyongomu kâmgujetâ ulitguop.

³⁶⁻³⁸ Otmu Paulone “Arimune âlâku ki enjaknom” sâop yakât nângânetâ tepyene dondâ hako otmu iseangim lâum parahukmâ katjetâ waŋgaen yâhâop.

21

Paulone Yerusalem kapiân âwurem ariop.

¹ Katyekmâ waŋgaen yâhâmunje menenekmâ mâtuja âlâ, kutje Kosi sâmi, yan tân tânjâk ariop. Emet hanj sâmi yapâ pilâm ari Loto mâtuja wangim Patara kapiân ariwin.

² Yan ari waŋga pato âlâ Poinike kapiân ariwe sâmi olop ya mem tetewin. Otmu yapâ waŋga yan yâhâmunje menenekmâ ariop.

³ Ari sennenje pilâm Kipiro mâtuja ekmunje gâwu gâwu olop. Ya wangim ari Siria hânân kapi âlâ, kutje Tiro sâmi, ya saru ginjan tap yan ariwin. Otmu waŋgaembâ gemunje nep lokje waŋgaen yâhâ senje âlâlâ yapâ lâum ba kendiŋ emetjan katjetâ talop.

⁴ Yawu otjetâ nenjeâmâ kapiân yâhâ Yesuhât komot mem teteyekmâ orowâk manmunje hilâm nombolân yâhâp pesuk sâop. Sâp yan Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje lohimbi ya yengât biwiyenjan kionmu Paulone Yerusalem kapiân ki ariwuapgât nângâm yakât ekuwi.

⁵ Otmu waŋga yanje kapi ya pilâm ariwe sâmi otmu yan lohimbi yanje nimnaomlipyene meyekmâ saru sâtrjan ge kinjetâ orowâk tatmâ Anitâ mepawin.

⁶ Yawu otmâ parahuakmâ wanğaen yâhâmunje yâhâmâ kapiân âwurem takawi.

Lok âlâ, kutje Ahawo sâmb, yâkne Paulo den ekuop.

⁷ Wanğaen yâhâmunje menenekmâ Tiro kapi ya pilâm Tolemai kapiân ari katnenekmu ge kapiân yâhâwin. Kapiân yâhâ Yesuhât komot mem teteyekmâ orowâk tatmâ den huhuwin.

⁸ Otmu emet hanj sâmbu pilâyekmâ Kaisaria kapiân ari lok âlâ, kutje Pilip sâmb, yâkât emelan yâhâ tatbin. Pilip ya emelâk Yerusalem kapiân Yesuhât komotne lok nombolân yâhâp meyekmâ nep sâmb yingwi ya yengâlen gâtne.

⁹ Otmu baralipne imbât, imbi tat tatne manbiņe Anitâhât den lohimbi kâsikum yingim manbi.

¹⁰ Nenne yâk orowâk tatmunje lok âlâ, kutje Ahawo sâmb, yâkne Anitâhât den sâmb tetem manminiop.

¹¹ Yakât otmâ yâkne Yuraia hân pilâm nengâlen taka Paulohât letne mem honbanğimâmâ ikne kâiņe bânne menduhum sâhâm yuwu sâmb eknongop. “Anitâhât Wâtgât mâmbâhât Heakne yuwu yap. “Let yukât amboņe Yerusalem kapiân ariwuap yan Yura nengât papatolipnennane yuwu sâhâm pâku lok yengât bânne katnomai.” Yawu yap.”

¹² Ahawone yawu sâmb eknongomu, nângâm nen otmu kapi ambolipnane “Paulone Yerusalem kapiân arimap,” sâmb kuwangiwin.

¹³ Kuwangimunje sâop. “Wongât tepyene bâlemu kunihai? Nâne Yerusalem kapiân yâhâ Yesuhât den pat âlepne lohimbi ekyongowom. Yawu gârâmâ Yura nengât papatolipnennane pâi emetjan mem katneknomai yakât ki nângâm gorânihiwuap. Otmu yâkne nohonomai yanâmâ hâkne ki biuk sâmbuap.” Yawu sâop.

¹⁴ Yawu sâmbu witgum ekuwin yamâ nângâmbu ki ârândâņ otmu iliwelop. Yakât otmâ pilâm yuwu sâwin. “Wuân me wuân Kutdâhât biwiņan tap ya tetewangiwuap. Ya Anitâhât wahap.” Yawu sâwin.

¹⁵ Otmu nenne Pilip orop tipne tatmunje Paulone eknongomu kapi ya pilâm Yerusalem kapiangen ariwin.

¹⁶ Yâhâ Kaisaria kapi ambolipnane Yesuhâlen biwiņane kepeim manbi ya nombotne orowâk ariwin. Otmu lok âlâ, Kipiro mâtuņa yan gâtne, kutje Neson sâmb, yâhâmâ embânâmbâek Yesuhâlen biwiņane kepeim manmâ gaop yâkât emetne mâtâp pato ya hâlâmbâ tap yan yâhâ iwin.

¹⁷ Otmu emet hanj sâmbu yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâ Yesuhât komotne orowâk manbin.

¹⁸ Emet hanj sâmbu yahatmâ Yakowohât emelan yâhâwin. Yan yâhâ tatmunje Yesuhât komot ya yengât galemlipyene kerekne taka peneninginetâ orowâk tatmâ den huhuwin.

¹⁹ Yawu otmâ Anitâne Paulo mâmbâne otbanğimu pâku lohimbi yengâlen ari Yesuhât den pat âlepne ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiņe katbi yakât den pat ekyongop.

Paulone Mosehât girem den lâuop.

²⁰ Paulone den pat ya ekyongomu nângânetâ Anitâ mepaem yuwu sâmb Paulo ekuwi. “Bukunenne, yuwu sâmb ekgohomunne nângâ. Yura lohimbi kiņgitne orowâkne Yesuhâlen biwiņane kepeim manmâ Mosehât girem den lâumai.

²¹ Yâkne gâhât yuwu sânetâ nanğain. “Yura lohimbi nombotne pâku lohimbi yâk yengâlen ari mansaņe Mosehât girem den pilânet sâmb gâne engatyenjan gemat. Otmu nanlipyene yengât hâkyenahât torehenjan undip ki tuhuyinginet sâmb kuyingimat. Yawu otmâ Yura lohimbi nengât orotmemenenne pilânet sâmb kuyingimat. Yawu sânetâ nanğain.

²² Otmu gâ Yerusalem kapiân taka tat yakât den pat getek nângânomai.

²³ Yâhâ yâkne nângâm bâlehihimaihât yuwu otbuatgât nanngain. Nengâlen gâtne, lok imbât yâkne yuwu sâmu den hikuwi. “Nenje Mosehât girem den lâum wahap âlâ otmunje pesuk sâwuap yan Anitâhât hotom uwanngim somotnenje korotok hâreannginom.” Yawu sâmu den hikuwi. Yawu gârâmâ tewetsenje ki tatyngiap. Yakât otmâ opon kâmbukņan ki yâhâm Anitâhât hotom uwanngim somotyene korotok hâreanngiai. Inâk manņetâ sâp emelâk katbi ya tâlâhuap.

²⁴ Yakât otmâ hândâhân gâne opon kâmbukņan yâhâ tânyongom tewetsenje katyngiwuat. Yawu otdâ hilâm nombolân yâhâp pesuk sâmu Anitâhât hotom uwanngim somotyene korotok hâreannginetâ pesuk sâwuap. Yawu otdâ lohimbine gekmâ yuwu nângânomai. “Paulo hakņan sâņetâ nanngain ya imbiâk sâņetâ nanngain. Yâkneâmâ Mosehât girem den lâumu eksain.” Yawu sânomai.

²⁵ Yawu gârâmâ pâku lohimbine Yesuhâlen biwiyenjaņe kepeim manmai ya yengât pepa yuwu kulemgum katyngiwin. “Pâku lohimbine belângen manmainje Porom Lâpio mepaem sotbân gotyenjan katnomai yapâ gâtne ki mem nenomai. Otmu noniņ bulimakao enğatne sâhâm maņņetâ mumbuap ya otmu yakât hepne ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai.” Yawu sâmu den katmunje ariop.” Yawu sâmu Paulo ekuwi.

²⁶ Yawu sâņetâ Paulone lauyenjan mem lok imbât ya yengâlen torokalop. Emet haņ sâmu yâk orowâk opon kâmbukņan yâhâwi. Opon kâmbukņan yâhâ Anitâne yekmu ârândâņ olâkgât hotom umai ya ekyongomu piriyekbi. Otmu lok imbât yaņe “Mosehât girem den lâum wahap âlâ otnom,” sâmu den hikuwi ya sâp girawuân lama gâim hotom uņetâ pesuk sâwuap yakât sâp Paulone sâmu kalop.

Yura lohimbi nombotņane Paulo mem kune sâmu otbi.

²⁷ Hilâm nombolân yâhâp pesuk sâmu, Paulone opon kâmbukņan yâhâmu Yura lok nombotņe Asia hânângembâ kandi taka tatbine ekmâ nângâm bâlewanngiwi.

²⁸ Yawu otmâ Paulohât yuwu sâmu lohimbi yan kinbi ya den kâlâp ekyongowi. “Wâe, Isirae lok, yuwu sâmunje nângâņet. Pâku lohimbine nengât nângâm bâleninginetgât lok yuņe ya yengâlen ari sâmu ge katnenekmâ enğatyenjan gemap. Otmu Mosehât girem den otmu nengât opon kâmbukņahât orotmeme ya gurâ yawuâk sâmu ge katmap. Otmu âun yukârâmâ pâku lok âlâ dâim nengât opon kâmbukņan orowâk yâhâm giawot. Yawu otmâ nenje yan yâhâ Anitâ mepaem yuwu yawu otnom yakât undip katningiap.” Yawu sâmu yamâ topne yuwuhât imbiâk sâmu.

²⁹ Emelâk Paulone Epeso kapi ambone âlâ, kutne Toropimo sâmu, yâk orop kapi tânâmņan bam gam otmutâ yelekmâ “Imbiâk yâku opon kâmbukņan yâhâm giawot,” yawu sâmu hilipguwi.

³⁰ Paulohât yawu sâmu ekyongonjetâ nângâm yapâ Yura lohimbi kiņgitne orowâkne tepyene kâlâp punduņ sâmu nombotņane in yawu sururuk sâmu opon kâmbukņan yâhâm Paulo mem gewi. Mem geņetâ yan opon kâmbukņahât tembe lâu âlâne yekmâ “opon kâlâhen yâhâ otņetâ bâlemap,” sâmu gahatne maņņuop.

³¹ Gahatne maņņumu Paulo mem kune sâmu otņetâ yan lok âlâne yekmâ sâop. “Yerusalem kapi ambolipne kerekne kapam kune sâmu otmâ menduhuaksai,” yawu sâmu den katmu Roma tembe lâu yengât kunyene pato yâkâlen arimu nângâop.

³² Nângâm pârâk pilâm tembe lâu yengât kunlipyene ekyongomu tembe lâu kiņgitne orowâk meyekmâ opon kâmbukņan ariwi. Yan ariņetâ Yura lok nombotņe Paulo kum kinbine yekmâ kiņgityenjahât otmâ pilâņetâ talop.

³³ Pilâņetâ tatmu tembe lâu yengât kunyene patone tembe lâu nombotņe ekyongomu Paulo mem ip kârikne yâhâp mem yaņe bânne sâhâwi. Yawu otņetâ kunyene lohimbi kinbi ya yuwu sâmu âiyongop. “Lok yu wonân gâtne. Wuân otmu bâleap yakât kune sâmu oai?”

³⁴Yawu sâam âiyongomu den ihilâk mahilâk nâku sâwe gâku sâwe otrjetâ gulip malip olop. Yawu otmu topnje nângâm henjengeuwe sâam tembe lâulipnje ekyongomu Paulo dâim kiap yengât emetyenjehen ariwi.

³⁵⁻³⁶Emetyenjehen ari tirehân yâhâne sâam otrjetâ yan lohimbi kinjite orowâkne kuk bâleje otmâ “Paulo mem kumunje muak,” sâam mem hawam mewam tuhuyekmâ mâtâp manjuyingwi. Mâtâp manjuyingjetâ tembe lâu yaje Paulo dâim limbâronyekmâ emet gahatjan yâhâ kinbi.

³⁷Emet gahatjan yâhâ kinjetâ Paulone Girik yengât denân yuwu sâam tembe lâu yengât kunyene âikuop. “Den âlâ ekgohowe sâam oan.”

Sâamu sâop. “Ae, gâ Girik den nângâmat.

³⁸Nâje nângâm tâpikguan. Emelâk Aihita kapi amboje âlâje Roma lok watnenekbe sâam lok 4,000 meyekmu lok ki manmaiângen ari menduhuakbi. Gâhât lok ya sâam oan. Yawu gârâmâ Girik denân yat. Yakât otmâ nâje nângâm tâpikguan yawu nanjan.”

³⁹Sâamu sâop. “Nâmâ Yura lok, Kilikia hânân Taso kapi pato tap ya amboje. Âlepje, gâje nângânihirâ lohimbi yu den âlâ ekyongowe.”

⁴⁰Yawu sâamu nângâwanjimu Paulone tirek kunjan kinmâ bâteje pilâm kum kuratyongomu den hutuk sânetâ Yura yene denân yuwu sâam ekyongop.

22

Paulone ikne topje sâam tetem ekyongop.

¹“Bukulipne otmu papatolipne, yuwu sâamune nângânet. Lok nombotjane den haknan sânetâ nanjai yakât matje yuwu sâam ekyongomune nângânet.” Yawu sâop.

²Yura yene denyenan yawu sâam ekyongomu nângâm den biaek tatmâ ariwi.

³Yawu otrjetâ yâkne torokatmâ yuwu sâop. “Nâ Yura lok, Kilikia hânân Taso kapi tap ya amboje. Yawu gârâmâ awonjane menekmâ Taso kapi pilâm taka opon kâmbuknahât nângân nângân emetjan katnekmâ manmâ pato otban. Otmu bawapi yengât kunlipyene pato âlâ, kutje Gamalie sâam, yâkneâmâ Anitâhât den kâsikum nihimu mem mete tuhum manmâ gan. Yakât otmâ Moseje girem den topje topje kulemgum ya kerek nângâm ba takaman. Otmu papatolipnenjane den âlâlâ torokatmâ kulemgum manmâ gawi ya tâj tâjâk watmâ âlâ ki wangian. Otmu yene Anitâhât tem lâune sâam otmai, nâ gurâ yawuâk otman.

⁴Yawu otmâ lohimbiye Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manbi ya mem âlâlâ tuhuyekmâ tembe lâu ekyongomune lohimbi ya kinjite orowâk hikum pâi emetjan katyekjetâ tatbi. Otmu nombotje yongonetâ muwi. Yawu otyingim manban.

⁵Yâhâ Anitâhât hotom umai ya yengât kunyene pato otmu Yura nengât papatolipnenjane otban mewan ya kerek nanjai. Yâkneâmâ Yura nengât papatolipnenje Damasiko kapiân manbi ya yengât pepa âlâ nihim yuwu sâam hângânohojetâ mem ariwan. “Pepa yu papatolipnenje yingirâ nângâhihinetâmâ lohimbi Yesuhâlen biwiyenaje kepeim mansai ya mem teteyekmâ bâtejan hikuyekmâ meyekmâ âwurem takarâ matje yinginom.” Yawu sâam pepa ya nihinetâ mem Damasiko kapiân ariwan.

Paulone Yesuhâlen biwijane kepeiop yakât den pat

⁶Otmu hilâm kârikjan mâtâwân ari Damasiko kapi ya tâlâhumâk otmu yanâk himbimâmbâ lanjine âlâ kândâkdâ yaje siliñ siliñ sâam hâunehop.

⁷Siliñ siliñ sâam hâunekmu hâmbij gumbij otmâ hânân ge pare imune Yesu Kutdâje yuwu sâam eknohop. “Saulo, Saulo, gâje wongât iliwetsat?”

⁸Sâamu sâwan. Gâ âlâ?”

Sâamune sâop. “Nâ hilipnohom gat ya. Nâ Yesu, Nasaret kapi amboje.”

⁹Yawu sâamu bukulipne nâ orop ariwine lanjine ya ekbiâke yamâ benje den eknohop yamâ ki nângâwi.

10 Yawu otmu nâku Yesu yuwu sâmu âikuwan. “Kutdâ, yanjak nâ girawu otbomgât nanjat?”

Sâmunne sâop. “Yahatmâ Damasiko kapiân yâhârâ yan yu ya otbuat yakât emelâk Anitâne lok âlâ sâmu kalop yâkne ekgohomu nângâwuat.”

11 Yawu sâop. Yawu otmu lajinjane siliŋ siliŋ sâmu senne hâum omongumu ki ekban. Yakât otmâ bukulpnane dâineknjetâ Damasiko kapiân yâhâwin.

12 Damasiko kapiân lok âlâ manop, kutne Anania. Yâkne Anitâ mepaem Mosehât girem den tinjak lâum manmu Yura lohimbine yâkât nângânetâ yahalop.

13 Yâkne nâhâlen ga sâop. “Bukune Saulo, senge suk sâmu ek.” Yawu sâmu eknohomu yanâk senne suk sâmu ekban.

14-15 Otmu den torokatmâ yuwu sâmu eknohop. “Anitâne emelâk embânâmbâek Yura tâmbâlipnenne yengât tihityene otmâ gaop. Otmu nen gurâ yawuâk tihitnenne otmap. Otmu ikne biwiŋan tap ya gâne nângâm tem lâuwangiwayatgât yâkne nângâhihim ikne nanne koko salek Amboŋe ya hângângumu ge tetehihim den ekgohomu nângâon. Yesune den ekgohomu nanjat otmu wuân me wuân ekmâ manmâ gat ya lohimbine ekyongorâ nângânomaihât Anitâne mengekma âi sâmu gihiop.

16 Yakât otmâ Yesuhâlen biwihane kepeirâ yâkât kulân toen mem katgekmane tosahe pilâhihiwup.” Yawu sâmu eknohop. Otmu Ananiaŋe den eknohop ya otban.

17 Yawu otmâ Damasiko kapi pilâm Yerusalem kapiân âwurem taka opon kâmbukŋan yâhâ Anitâ mepaewan.

18 Anitâ mepaem tatban yan yâkne biwine mem purik pilâmu Kutdâne tetehihim yuwu sâmu eknohop. “Gâne nâhât den pat âlepne kapi yu âmbolipne ekyongorâ nângânetâ tângât otmu bet pilânomai. Yakât otmâ in yawu yahatmâ kapiâmbâ gem ari.”

19 Yawu sâmu eknohomu yuwu sâmu purik pilâwangiwan. “Yesu Kutdâ, âlepne yat. Yawu gârâmâ nâne opon kâmbukŋahât tembe lâu meyekmâ miti emetne ârândân ari lohimbine gâhâlen biwiyene kepeim manbi ya mem teteyekban. Mem teteyekmâ tembe lâu ekyongomune kapamne yongom pâi emetŋan mem katyeknetâ tatbi.

20 Otmu Setepanone gâhât den pat âlepne Yura nengât papatolipnenne ekyongop yan yâkne mânunjak mânunjakyene kâlep ya menduhum nâhâlen katnetâ galemgum kinmune kuŋetâ muop. Kuŋetâ muop yakât nângâmunne ârândân olop. Yawu otyinŋiwan yakât den pat sâmu haok tuhunjetâ Yura lohimbine kerekne nanjai.”

21 Yawu sâmu ekumune Kutdâne yuwu sâmu eknohop. “Gâne kapi yu pilâm pâku lohimbine yengâlen ari nâhât den pat âlepne ekyongowuatgât nanjan. Yakât otmâ kapiâmbâ gem ari.” Yawu sâop.

Paulo kune sâmu otbi.

22 Lok nombotŋane hewewen otmâ ândâpyene katmâ denne nângâwi. Yamâ benne Paulone “pilâyekmâ pâku lohimbine yengâlen ariwom” yawu sâmu ekyongomu nângânetâ bâlemu in yawu kuk otmâ yahatmâ yuwu sâmu halahuwi. “Lok bâlene yuwuya emelâk kuŋetâ mumbâwâ. Yakât otmâ dâim ari kuŋetâ muâk.”

23 Yawu sâmu kuk bâlene otmâ yakât dop kum mânunjak mânunjakyene kâlep ya tuhum pilâm nukum alatmâ kuŋetâ yahalop.

24 Yawu otnetâ tembe lâu yengât kunyene patone tembe lâulipne ekyongomu Paulo dâim emet biwiŋan yâhâwi. Otmu Yura lohimbine topne girawuhât kuk otmâ Paulo kuŋetâ muâkgât sâwi ya Paulone sâmu tetemu nângâwehât tembe lâu kunyene “kum âlâlâ tuhunjet” sâmu yinŋiop.

25 Yawu otmâ bâteŋe kâine sâhâm kune sâmu otnetâ yan Paulone tembe lâu yengât kunlipyene âlâ gotŋan kinop ya yuwu sâmu âikuop. “Nâmâ Roma amboŋe. Yakât otmâ wongât anŋoân den âiân ki katneksai. Ihilâk kapamne nohone sâmu otnetâ nângâmunne ki ârândân oap.”

²⁶Yawu sâmu ekumu tembe lâu yengât kunyene pato yâkâlen ari yuwu sâmu ekuop. “Lok kune sâmu oain ya Roma amboŋe. Yakât otmâ wuân otbaŋginomgât naŋgat?”

²⁷Yawu sâmu ekumu Paulohâlen ari yuwu sâmu âikuop. “Gâmâ Roma amboŋe me bia?”

Sâmu Paulone “oŋ” sâop.

²⁸Yawu sâmu ekumu tembe lâu yengât kunyene ikŋahât yuwu sâmu ekuop. “Nâŋe kut “Roma amboŋe” mewan yamâ tewetsene pato yingimune kut ya sâmu ninginetâ mewan.”

Sâmu sâop. “Nâmâ Roma amboŋe tetewan.”

²⁹Yawu sâmu Yura lohimbiŋe topŋe girawuhât kuk otbi ya tembe lâulipŋe âikune sâmu otbiŋe pârâk pilâm dâiakmâ kinbi. Otmu kunyene patone tembe lâulipŋe ekyongomu Roma amboŋe mem kâŋe bâteŋe sâhâm bâsok kuwi yakât nâŋgâm pârâk pilâm gorâwaŋgiop. Yakât otmâ Paulo dâim ari pâi emetŋan mem katŋetâ talop.

³⁰Emet haŋ sâmu Yura lohimbiŋe topŋe girawuhât kuk otmâ Paulo kune sâmu otbi yakât topŋe nâŋgawe sâmu otmâ tembe lâu yengât kunyene patone hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura yengât papatolipyene ekyongomu den sâsâ emetŋan yâhâ menduhuakbi. Menduhuakŋetâ tembe lâulipŋe ekyongomu Paulo holaŋmâ dâim yâhâ senyenŋan katŋetâ kinop.

23

Paulone Yura yengât papatolipyene den ekyongomu den kakŋan sahaŋim hionakbi.

¹Paulone Yura yengât papatolipyene yengât senyenŋan kinmâ yuwu sâmu ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nâŋe Mosehât girem den otmu poropete yengât den ya kerehâk lâum manmâ gamune Anitâŋe nekmu ârândâŋ otmap. Biwinane yawu naŋgan.”

²Yawu sâmu hotom uminiwi ya yengât kunyene, kutŋe Anania sâmu, yâkŋe lok nombotŋe Paulohât gotŋan kinbi ya yuwu sâmu ekyongop. “Yene ândâpŋe huhuŋet.”

³Yawu sâmu ekyongomu Paulone yuwu sâmu purik pilâwaŋgiop. “Nimbilamge yâhâp. Yakât otmâ Anitâŋe gohowuap. Mose otmu papatolipnenŋane den kulemgui ya gâŋe lâum lohimbi sâmu hâreningiawatgât papatolipnenŋane âi sâmu gihim katgeŋetâ kinsat. Yawu gârâmâ gâŋe nâhât “Ândâpŋe huhuŋet” sâmu ekyongoat yan girem den ya loŋgâeat.” Yawu sâop.

⁴Yawu sâmu gotŋan kinbiŋe yuwu sâmu ekuwi. “Anitâhât hotom umai ya yengât kunyene ya hâim hilitsat.”

⁵Sâŋetâ sâop. “Bâe, otmâ tâpikguan. Moseŋe den âlâ yuwu kulemguiop. “Papatolipyene âlâ me âlâhât ki sâmu bâleyingiwuat.” Den yawu kulemguiop tap. Yawu gârâmâ lok yu Anitâhât hotom umai ya yengât kunyene otmâ mansap ya ki nâŋgâmâk den oan.” Yawu sâop.

⁶Yâhâ lok menduhuakmâ tatbi ya nombotŋe Sarukaio. Yâhâ nombotŋeâmâ Parisaio. Yakât otmâ Paulone yuwu sâmu ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nâmâ Parisaio komolân gâteŋe. Otmu awoŋe sesene yawuâk Parisaio lok manowot. Yawu otmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yawu nâŋgâm biwinane memâk mansan. Topŋe yakât otmâ den âiân katneŋetâ kinsan.”

⁷Yawu sâmu ekyongomu Parisaio otmu Sarukaione den kakŋan sahaŋim hionakbi.

⁸Topŋe yuwuhât den kakŋan sahaŋim hionakbi. Parisaione den kalimbu yu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmap. “Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.” Otmu âlâmâ yuwu “aŋelo katyekmu tai”. Otmu bâiŋeâmâ yuwu, “Weke bâleŋane lohimbi nombotŋe mângâeyekmu umatŋe kakŋan manmai.” Yâhâ Sarukaioneâmâ den kalimbu yu nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otmap.

⁹Yakât otmâ Paulohât den ya nâŋgâm denyene kakŋan sahaŋiwi. Yawu otmâ arinetâ Parisaio nombotŋane Mosehât girem den lohimbi kâsikumu yingiminiwi yâkŋe yahatmâ

yuwu sâam Sarukaio ekyongowi. “Nen Parisaio lok yukât nângâmunje tosa âlâ ki tatbangiap oap. Yâhâ aŋelo me weke bâleŋaŋe den ya biwiŋan katmu lohimbi ekyongomap mâne yakât gurâ den âlâ ki sâmbâin. Pesuk yap.

¹⁰Yawu sâam Sarukaio ekyongonjetâ tepyeŋe yahatmu kuk oranŋinetâ tembe lâu yeŋgât kunyeŋaŋe yekmâ tepŋe kalihumu Paulo mem kuŋjetâ mumap sâam tembe lâulipne ekyongomu hohetyeŋan ge Paulo dâim emetyeŋehen âwurem ari katŋjetâ talop.

¹¹Otmu emet omoŋ otmu yan Kutdâŋe Paulo tetewangim yuwu sâam ekuop. “Biwihe ki orotok sâamu manbuat. Nâhât den pat âlepŋe Yerusalem kapi ambolipŋe ekyongorâ nanŋai yakât dopŋeâk ari Roma kapi ambolipŋe ekyongorâ nângânomai.” Yawu sâop.

Yura lok nombotŋaŋe Paulo kune sâam den hikuwi.

¹²⁻¹³Emet haŋ sâamu Yura lok nombotŋe, lok yâhâp ŋerek mon, yawuyaye biwiyenaye kepeiakmâ konohâk otmâ den yuwu sâam hâreanŋim hikuwi. “Sot barak manmâ yâhâ hâmbâi Paulo kumunŋe mumbuap yanâmâ sot nenom.” Yawu sâam samut kuanŋiwi.

¹⁴Yawu otmâ hotom uminiwi ya yeŋgât kunlipyenye otmu Yura yeŋgât papatolipyenye yeŋgâlen ari den hikuwi ya ekyongowi.

¹⁵Otmu den torokatmâ yuwu sâam ekyongowi. “Yeŋe den mem Roma tembe lâu yeŋgât kunyeŋe yuwu sâam kâitgunomai. “Gâŋe tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim nengâlen ga katŋjetâ kinmu denŋe yâhâpŋe sâam heŋgeŋgunom.” Yawu sâam kâitgunjetâ Paulo dâim genomai yan nenŋe mâtâwân teŋgâ tatmâ kunom.” Yawu sâwi.

Den hikuwi ya Paulo behâtŋaŋe nângâm taka yayaŋe ekuop.

¹⁶Den sâam hikuwi ya Paulo behâtŋaŋe nângâop. Nângâm tembe lâu yeŋgât oponyeŋan yâhâ yayaŋe ekuop.

¹⁷Ekumu Paulonje tembe lâu yeŋgât kunlipyenye âlâ yuwu sâam ekuop. “Yeŋgât kunyeŋe pato yâkâlen naom yu dâim arirâ den umatŋe âlâ ekuwuap.”

¹⁸Yawu sâam ekumu dâim kunyeŋe yâkâlen ari yuwu sâam ekuop. “Naom yu gâhâlen dâim takamune den umatŋe âlâ ekgohoâk sâam Paulonje eknohomu dâim gâhâlen takan.”

¹⁹Yawu sâam ekumu kunyeŋe yaŋe lok sihan ya dâim endâŋân ba kinmâ halowân yuwu sâam âikuop. “Wuân den eknohowe sâam takat?”

²⁰Sâmu sâop. “Hândâhân Yura lok nombotŋaŋe den perâkŋe yuwu sâam katŋjetâ takawuap. “Hotom umai ya yeŋgât kunlipyenye otmu Yura yeŋgât papatolipyenyeŋe nen orowâk menduhuakmâ Paulohât den yâhâpŋe sâam heŋgeŋgunom. Yakât otmâ tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim genomai.” Den perâkŋe yawu sâam katŋjetâ takawuap.

²¹Yawu gârâmâ lok dondâŋe, lok yâhâp ŋerek mon, yawuyaye biwiyenaye kepeiakmâ konohâk otmâ sot barak mansai. Yawu manmâ Paulo kuŋjetâ mumbuap yanâmâ sot nenomai yakât sâam hâreanŋim den hikuai. Yawu otmâ hândâhân tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim mâtâwân genomai yan lok yaŋe teŋgâen tatmâ kunomai. Yakât otmâ den matŋe katyŋgiuwat yakât mambotsai.”

²²Sâmu sâop. “Bâiŋ, den eknohoat yu lok âlâ kiâk kârikŋe ekuwuat.” Yawu sâam hârewanŋim hâŋgângumu gem ariop.

Tembe lâu yaŋe Paulo dâim Kaisaria kapiân ariwi.

²³⁻²⁴Tembe lâu yeŋgât kunyeŋe patonje tembe lâu yeŋgât kunlipyenye yâhâp yuwu sâam ekyotgop. “Tembe lâulipne 200 meyekmutâ kâiyenye hân tâlim arinomai. Otmu lok 70 meyekmutâ yâkŋeâmâ beâsi kakŋan arinomai. Otmu lok 200 meyekmutâ yâkŋeâmâ iŋgep lâuakmâ arinomai. Paulo ikŋeâmâ beâsi kakŋan ariwuapgât nanŋan. Yawu otmâ Paulo galemgum heŋgeŋgum kiap pato âlâ, kutŋe Peliki, Kaisaria kapiân tap yâkâlen dâim arinomai.”

²⁵Yawu sâam ekyotgom Pelikihât pepa yuwu kulemgum katbangiop.

²⁶“O bukune Peliki.

Âlepne nanne gâ kiap pato mansat. Nâne tep âlep nângâhihim topne yuwuhât ekap yu kulemgum katgihian.

²⁷ Tembe lâulipnane lok mem gâhâlen takai yukât kutne Paulo sâm. Yâkât topne yuwu. Yura lok nombotnane mem kune sâm otbi. Yuwu gârâmâ lok yu Roma amboŋe. Yakât otmâ nâne tembe lâulipne meyekmune ari Yura bâtyeŋambâ mem kâpekbin.

²⁸ Otmu yâkne topne girawuhât kune sâm otbi ya nângâwe sâm yâhâlen hotom umai ya yengât kunlipyene otmu Yura yengât papatolipyene ekyongomune menduhuakmâ den âiân katbi.

²⁹ Den âiân katmâ mem âi pâi tuhuwi yamâ denyene nângâmune kumunne mum-buapgât dop ki oap. Me pâi emetnan katmunne tatbuapgât dop gurâ yawuâk ki oap. Yura yengât papatolipyenane lok yu orop girem denyene yakât sâm den kaknan sahaŋinjetâ nângâwan.

³⁰ Otmu oran lok nombotnane Paulo kune sâm otmâ den hikuwi yakât den pat nângâm gâhâlen hângângumune takap. Yakât otmâ Yura lok nombotnane Paulo haknan sâwi ya ekyongomune gâhâlen taka sâm tetem ekgohoŋetâ nângâm den âiân katbuat. Den yawuâk.

Nâ bukuhe,
Kalaurio Lisia.”

³¹ Pelikihât ekap yawu kulemguop ya yitgimu tem lâuwaŋim tembe lâulipne meyekmutâ Paulo mem Antipatiri kapiân ariwi.

³² Otmu emet haŋ sâm tembe lâu nombotne kâiyene hân tâlim ariwiŋe purik sâm âwurem ariwi. Yâhâ beâsi kaknan ariwiŋeâmâ Paulo dâim Kaisaria kapiân ariwi.

³³ Kaisaria kapiân yâhâ pelikihât emelan ari pepa ya mem waŋetâ sâlikuop.

³⁴ Sâlikum yuwu sâm Paulo âikuop. “Gâ wonân gâtne?”

Sâmu sâop. “Nâ Kilikia hânân gâtne.”

³⁵ Sâmu sâop. “Den âiân katgekne sâm oaiŋe takaŋetâ gâhât den sâm hârehihinom.” Yawu sâm tembe lâu ekyongomu Paulo dâim lok kutdâ âlâ, kutne Herot, yâkât emelan yâhâ katŋetâ tatmu mem galemgum tatbi.

24

Yura lok yane Kaisaria kapiân ari Paulo haknan sâwi.

¹ Hilâm mome pesuk sâmu hotom uminiwi ya yengât kunyene pato âlâ, kutne Anania sâm, ya otmu Yura papatolipyene nombotne otmu den tângu tângu lok âlâ, kutne Tetulo sâm, yâk kerekne Kaisaria kapiân ge kiap Peliki yâkâlen ba Paulohât haknan sâwi.

² Den haknan sâŋetâ, kiapne tembe lâu ekyongomu Paulo dâim den âiân katŋetâ kinmu Tetulone yahatmâ kiap yuwu sâm ekuop.

“O Kiapnenne Peliki. Âlepne nanne galemnongorâ buku konok manmain.

³ Otmu kuwiknenekdâ orotmemenenne âlepneâk otmâ manmain. Yakât otmâ nen kerekne herone nângâhihim mepaeheksain.

⁴ Yawu gârâmâ den sâmune kâlep otmapgât gâne gârâmâ nângânihirâ den tâlâwâk âlâ sâwe.

⁵ Lok den âiân kinsap yukât nângâmunne dondâ bâleap. Komot âlâ, kutyene Nasaret sâm, yâk yengât kunyene otmâ manmâ lok yuŋe Anitâhât den kelangatmâ lohimbibiwiyeŋan gemap. Yawu otmâ hânŋan kulemŋan ari Yura lohimbikuk otŋetâ kapam teteâkgât kendâyŋim meme sâsâ tuhuyekmâ mansap.

⁶ Otmu nenne Anitâ mepaem nengât opon kâmbuknan yâhâ orotmeme âlâlâ otmain yakât mâtâp maŋguniŋiwe sâm otmâ pâku lok âlâ dâimu opon kâmbuknan yâhâre sâm otmutâ yan mewin. Yawu otmâ Moseŋe girem den âlâlâ kulemguop ya lâum den sâm hârewaŋgine sâm otbin.

⁷ Yawu otmunne kiap pato Lisiane taka nengât bâtnenŋambâ miop.

⁸ Yawu otmâ gâhâlen taka den âiân katrjet sâh hângânnongomu takain. Yakât otmâ topņe girawuhât den âiân katmunņe kinsap ya gikak âikurâ sâh tetewuap.”

⁹ Tetuloņe yawu sâh ekumu Yura lok orowâk takawiņe tângum denņe hohewi.

Pauloņe sârereakmâ kiap Peliki den ekuop.

¹⁰ Tetuloņe yawu sâh ekumu Pelikiņe Paulo ekmâ hâmeņajak otmu yahatmâ yuwu sâh ekuop. “Gâ nengât kiap pato mandâ yambu sambe pesuk yap. Yawu otmâ nengât orotmeme kerehâk nâņgâm meteat. Yakât otmâ ki nâņgâm kiwiliņmâ den ekgohowe.

¹¹ Emelâk nâņe Anitâ mepaewe sâh Yerusalem kapiân yâhâwan. Yawu otmune hilâm kâiân yâhâp pesuk yap. Sâp ki kâlep oap yakât otmâ yu ya otmâ gan ya ekgohomune nâņgârâ biwihe yâhâp otbuap otmuâmâ lohimbiņe nekbi ya âiyongorâ sâh tetem ekgo-honomai.

¹² Aiop, opon kâmbukņan yâhâwan yan lohotņan tatmâ lok âlâ me âlâhât den kakņan âlâ ki sâwan. Me miti emetņe tatmâ arap yan yâhâm gem me kapi sombemân bam gam otban yan gurâ lohotņanâk manmâ lohimbiņe kapam kuņetgât âlâ ki kendâyiņgiwan. Yâku lohotņanâk manmune nekbi.

¹³ Yakât otmâ lok yuņe imbiâk haknan sâh den ekgohoai yakât bulâņe âlâ tiripgohono-maihât dop âlâ ki tap.

¹⁴ Yakât otmâ yuwu sâhune nâņgâ. Mâtâp âiņe teteop yakât Yura papatolipnenņe nâņgâņetâ ki bulâņe oawâke yamâ benņe nâņeâmâ nâņgâmune bulâņe otmap. Yawu gârâmâ, emelâk Moseņe den kulemguoop otmu Anitâhât poropetelipņe den kulemguwi ya nâņe tiņâk lâuman.

¹⁵ Otmu Anitâņe lohimbi âlepņe otmu lohimbi bâleņe ya kerehâk mumuņambâ mem ya-hatyekbuap yakât lok yuņe nâņgâņetâ bulâņe otmap. Otmu nâhurâ yawuâk nâņgâmune bulâņe otmap.

¹⁶ Otmu lohimbi âlâ me âlâņe nâņgâm bâlenihimai sâh uwawapņe bia otmâ manmâ gan. Yawu otmâ manmune Anitâņe biwine ekmu ârândâņ otmap biwinâņe yawu nanņan.

¹⁷ Yâhâ emelâk embâņân nâņe Yerusalem kapi pilâm kâlepņehen ari manmune yambu nombolân yâhâp mon pesuk sâop. Yawu gârâmâ kapi ya ambolipņe bukulpne Yerusalem kapiân mansai ya tânyongone sâh tewetsenņe menduhum nihiņetâ hoņ bayiņgim mem âwurem takawan. Âwurem taka Yerusalem kapiân yâhâ bukulpne yiņgimune mewi.

¹⁸ Otmu sâp yan Yura nengât orotmeme âlâ tap ya watmâ Anitâhât hotom umbe sâh opon kâmbukņan yâhâwan. Opon kâmbukņan yahan mâne lok haknan sâh taiņe mem tetenekbi. Mem tetenekbi sâp yan lohimbi yan kinbiņe kuk otmâ kapam âlâ ki kuwi.

¹⁹ Yawu gârâmâ Yura lok nombotņe Asia hânângembâ kandi taka tatbiņe den haknan sâwi. Otmu girawu otmâ hilipguwan yakât âlepņe gâhâlen den sânomai.

²⁰ Yâhâ tembe lâu yengât kunyeņe patoņe hotom umai ya yengât kunlipyeņe otmu Yura nengât papatolipnenņe ekyongomu menduhuakmâ den âiân mem katnekņetâ kinban. Yawu otmâ âi pâi tuhunekmâ wuân tosa otmune mem tetewi ya lok kinsai yuņe sâh ekgohoņetgât nanņan.

²¹ Yâhâ den âiân katnekņetâ kinmâ den konohâk ekyongomune nombotņe nâņgâņetâ bâleop yamâ yuwu. “Anitâņe mumuņambâ mem yahatnenekbuap biwinâņe yuwu nanņan. Yakât otmâ den âiân katnekņetâ kinsan.” Yawu sâh ekyongowan.

²² Yawu sâh ekuop. Yâhâ Pelikiņe Yesuhât den pat âlepņe nâņgâm heņgenņuoop. Yakât otmâ kuyiņgim yuwu sâh ekyongop. “Tembe lâu yengât kunyeņe pato, kutņe Lisia sâh, yâkņe Yerusalem kapiângembâ takawuap yan denyeņe sâh hârewom.”

²³ Yawu sâh tembe lâu âlâņe Paulo galemgum kinop ya yuwu sâh ekuop. “Paulo mem lohotņan galemgum kinbuat. Otmu bukulpņe ga tângune sâh otnomai yanâmâ ki kuyiņgiuat.” Yawu sâop.

Paulo mem pâi emetjan katjetâ tatmu yambu yâhâp pesuk sâop.

²⁴ Pelikiŋe Yura imbi miop, kutŋe Durusila sâŋm. Yakât otmâ imbiŋâit den sâsâ emetjan yâhâ tembe lâulipŋe ekyongomu Paulo dâim gawi. Dâim gaŋetâ kinmâ lohimbiŋe Yesu Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim biwi sânduhân manmai yakât topŋe ekyotgop.

²⁵ Yawu gârâmâ den topŋe topŋe torokatmâ yuwu ekyotgop. Nene buku orangim uwawapŋe bia manmain yakât topŋe ekyotgop. Otmu âlâmâ biwinenŋe galemahom lohotjan manmain yakât topŋe ekyongop. Otmu âlâmâ sâp patoen lohimbi kerekŋe otmai memai yakât topŋe Anitâŋe ekmâ âlâku ikŋiâk ikŋiâk den âiân mem katyekmâ matŋe yingiwuap yakât topŋe ekyotgop. Yawu ekyotgomu nâŋgâm Pelikiŋe gorâwaŋgimu yuwu sâŋm ekuop. “Yiwerenŋe sâp pesuk yap. Yakât otmâ hâmbâi tembe lâulipne âlâkuâk ekyongomune mengekâ gaŋetâ den huhurom.”

²⁶ Yawu sâop. Yawu sâŋm tembe lâulipŋe ekyongomu Paulo dâim ariwi. Yâhâ Paulonŋe pâi emetŋe puluhum tewetsenŋe nihimu membom sâŋm Pelikiŋe yâk orop den kâlep huhum manmâ gaowot.

²⁷ Otmu Yura yengât papatolipyenŋe heronŋe nâŋgâwaŋŋetgât Pelikiŋe Paulo ki holaŋop. Yakât otmâ pâi emetjanâk tatmâ gamu yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu Peliki arimu yâkât gewâkŋan kiap âlâ, kutŋe Porokio Pesto sâŋm, ya Roma yengât kunyenŋe hâŋgângumu taka galemyenŋe otmâ manop.

25

Roma yengât kunyenŋe den sâŋm hârewaŋgiâkgât Paulonŋe sâop.

¹ Roma yengât kunyenŋe kiap Pesto âi sâŋm waŋmâ hâŋgângumu Kaisaria kapiân takaop. Takamu hilâm kalimbu pesuk sâmu Kaisaria kapi pilâm Yerusalem kapiân yâhâop.

² Yan yâhâmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenŋe otmu Yura yengât papatolipyenŋe yâkâlen menduhuakmâ Paulohât hakŋan sâwi. Otmu “Paulonŋe Kaisaria kapi pilâm Yerusalem kapiân takamu tenŋaen tatmâ kunom,” sâŋm den hikuwi. Yakât otmâ

³ “Paulo Yerusalem kapi yuân hâŋgângunetâ takaek,” yawu sâŋm Pestonŋe den katmu tembe lâulipŋe yengâlen ariâkgât ulitguwi.

⁴ Ulitgunetâ Pestonŋe yuwu sâŋm ekyongop. “Paulo Kaisaria kapi yakât pâi emetjan tap. Nâŋe kapi yuân tipinŋe tatmâ âwurem gewom.

⁵ Yakât otmâ yengât kunlipyenŋe nâ orowâk Kaisaria kapiân arimunŋe Paulo den âiân mem katmune kinmu hakŋan sânomai.”

⁶ Yawu sâŋm ekyongomu hilâm bâlâk ŋerek mon pesuk sâmu, Yerusalem kapi pilâm Kaisaria kapiân gewi. Yâhâ emet haŋ sâmu Pestonŋe den sâsâ emetjan yâhâ tembe lâulipŋe ekyongomu Paulo dâim ga katjetâ kinop.

⁷ Yawu otmâ Yura yengât papatolipyenŋe Yerusalem kapiângembâ gewiŋe hawamgum kinmâ den umatŋe âlâlâ hakŋan sâwi yamâ bulâŋeâmâ ki teteop.

⁸ Yawu otŋetâ Paulonŋe sârereakmâ denyenŋe kakŋan yuwu sâop. “Nâŋe Yura nengât girem den âlâ ki loŋgâem manmâ gan. Me opon kâmbukŋan ki yâhâm otmâ hilipguman. Me Roma yengât kunyenŋe ki sâŋm ge katman. Me yâkât ki nâŋgâm bâlewaŋgiman.”

⁹ Yawu sâmu Yura yengât papatolipyenŋe heronŋe nâŋgâwaŋŋetgât nâŋgâm Pestonŋe yuwu sâŋm Paulo âikuop. “Tembe lâulipne ekyongomune mengekâ Yerusalem kapiân yâhâŋetâ yan denge sâŋm hârehihiwomgât nangat me bia?”

¹⁰ Sâmu sâop. “Roma yengât den sâsâ emetŋe yuân katnekŋetâ kinsan. Yakât otmâ gâŋe yuân tatmâ nâhât den sâŋm hârenihiwuat. Gikahâmâ nâhât topne nangat. Nâŋe Yura lohimbi âlâ me âlâ ki mem bâleyekmâ manmâ gan.

¹¹ Yawu gârâmâ girem den âlâ kum kâpekban mâne âlepŋe nohombâi. Yâhâ gâŋe den âiân katnekdâ kinsan. Otmu yâkŋe den hakŋan sânomai yakât bulâŋe ki tetewuap otmuâmâ lok âlâ me âlâŋe menekmâ yâk yengât bâtyenjan katneknomaihât dop âlâ ki tap.

Yawu gârâmâ Roma yengât kunyeje iknjak denne sâam hârenihiwuapgât nanġan.” Yawu sâam ekuop.

¹² Yawu sâam ekumu Pestone yakât topje nângâwe sâam ikje bukulpne nângân nângânyene orop yakât âiyongop. Âiyongomu alahu gulahu otmâ matje ekuwi. Matje ekuġetâ lauyenjan mem Paulo yuwu sâam ekuop. “Roma nengât kunnene iknjak den sâam hârenihiwuapgât nanġat. Yakât otmâ yâkâlen hângângohomune ariwuap. Yawu.” Yawu sâam ekuop.

Lok kutdâ ala, kutje Akiripa sâam, yâkne Pestohâlen ariop.

¹³ Hilâm âlâen lok kutdâ âlâ, kutje Akiripa sâam, gariġât Pesto herone otbângire sâam Kaisaria kapiân giowot. Yâhâ Akiripa gariġe yâkât kutje Beanike.

¹⁴ Hilâm âlâen Pestone Paulohât den pat ya Akiripa yuwu sâam ekuop. “Kiap hângiġe, kutje Peliki sâam, yâkne lok âlâ, kutje Paulo sâam, pâi emetjan katmu tatmu âi pilâm ariop.

¹⁵ Otmu Yerusalem kapiân yâhâwan sâp yan Anitâhât hotom umai ya yengât kunlipyene otmu Yura yengât papatolipyenane nâhâlen ga menduhuakbi. Yawu otmâ nâne Paulohât den sâam hârewaġgimune kuġetâ mumbuapgât nângâm den âlâlâ hakġan sâwi.

¹⁶ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne lok âlâhât hakġan sâmai yanâmâ nâne Roma nengât orotmeme âlâ watmâ aġoân lok ya mem den âiân katman. Yawu otmune den ambonane lok yakât sennan kinmâ hakġan sâġetâ yan sârereakmâ ya sâam purik pilâyġgimap. Yawu otmâ den sâam hâreyġgiman yakât topje Yura papatolipne ekyongowan.

¹⁷ Otmu sâp ki kâlep otmuâk Paulo hakġan sâne sâam otmâ nâhâlen takawi. Otmu emet haġ sâmu ekyongomune gaġetâ den sâsâ emetjan yâhâ menduhuakbin. Yawu otmâ tembe lâulipne ekyongomune Paulo dâim ga katġetâ kinop.

¹⁸ Yawu otmâ Yura yengât papatolipyenane den hakġan sâġetâ nângâmune tâġât olop. Yâkne Paulo orop yengât girem den âlâhât sâam kuaġgim tatbi.

¹⁹ Otmu lok âlâ, kutje Yesu sâam, emelâk muowâke yamâ benje “Anitâne mumuġambâ mem yahatmu mansap,” yawu nângâm Paulone lohimbi ekyongomap. Yakât otmâ Paulone den yawu ekyongomap ya gurâ yawuâk den kakġan sahanġiwi.

²⁰ Yawu oraġgim kinbi yakât otmâ girawu otmâ den bulâne mem tetewom sâam kopa otban. Yawu otmâ Paulo yuwu sâam ekuwan. “Tembe lâulipne ekyongomune menġekmâ Yerusalem kapiân yâhâġetâ yan denge sâam hârenihiwomġât nanġat me bia?”

²¹ Sâamune sâop. “Roma yengât kunyeje iknjak denne sâam hârenihiwuapgât nanġan. Yakât otmâ pâi emetjan katnekdâ tatmâ yâkât mambotmâ manbom.” Yawu sâop. Yakât otmâ tembe lâulipne ekyongomune pâi emetjan mem katġetâ tatmâ gap.”

²² Pestone yawu sâam ekumu Akiripane yuwu sâop. “Lok ya ikje launambâ den gemu nângâwehât nanġan.”

Sâmu sâop. “Hândâhân ekgohomu nângâwuap.”

²³ Emet haġ sâmu Akiripa yet Beanike yâkne menġeakmâ den sâsâ emetjan yâhâmutâ tembe lâu yengât kunyeje pato otmu kapi ambolipne yahat yahatne betyetjan yâhâwi. Otmu Pestone tembe lâulipne ekyongomu Paulo dâim ga katġetâ kinop.

²⁴ Sâp yan Pestone yuwu sâam ekyongop. “Lok kutdâ Akiripa otmu bukulpne, yuwu sâamune nângâġet. Yura lohimbi Kaisaria otmu Yerusalem kapiân mansaiġe nâhâlen taka lok kinsap yu kumunne mumbuapgât den hakoek eknohomai.

²⁵ Yawu gârâmâ nâne den âiân katmune kinmu âi pâi tuhum tosa âlâ ki mem tetewan. Yawu gârâmâ ikje nângân nângânġaneâmâ Roma kunnene denje sâam hârewaġgiwuapgât nanġap. Yakât otmâ yâkâlen hângângumune ariwuap.

²⁶⁻²⁷ Yâhâ yâkne wuân otmu bâleop yakât pâi emetjan katmune kinsap yakât topje nângâm pâpġuan. Yakât otmâ den imbiâkbân kulemgum kunnenehâlen hângângumune arimap sâam pilâwan. Yawu otmâ lok kutdâne Akiripa otmu bukulpne yeje âi pâi tuhuġetġât tembe lâulipne ekyongomune dâim ga katġetâ kinsap. Wuân otmu bâleop

yakât topņe yeņe mem tetenomai otmuâmâ yakât den pat kulemgum katmune ari-wuap.” Yawu sâam Akiripa ekuop.

26

Pauloņe ikņe topņe sâam Akiripa ekuop.

¹ Yawu otmâ Akiripaņe Paulo yuwu sâam ekuop. “Gâku sârereakdâ nâņgâwe.” Yawu sâam ekumu yahatmâ kinmâ yuwu sâam ekuop.

² “Yura lokņe den haknan sâamai. Yakât otmâ âun yukârâmâ lok kutdâne Akiripa gâņe nâņgânihirâ sârereakmâ nine topne ekgohowe. Yakât otmâ heroņe nâņgâhian.

³ Gâņe Yura nengât orotmemenenņe nâņgâm meteat. Otmu Moseņe girem den âlâlâ kulemguop yakât nâņgâm sâam kuaņgiain ya gurâ yawuâk naņgat. Yakât otmâ nâņgânihirâ nine topne ekgohowe.

⁴ Nâ naom tipiņe tâņâlâmbâek Yerusalem kapiân manmâ gan. Yakât otmâ Yerusalem kapi ambolipņe otmu kapi âlâlâ Kilikia hânân tatmâ arap ya ambolipņe nâņgânihiai.

⁵ Parisaio lokņe Yura nengât girem den âlâlâ tiņâk lâum orotmemenenņe tâņ tâņâk watmâ Anitâ mepaem manmai. Otmu nâņe aņgoân opon kâmbukņan yâhâwan sâp yan embâņâmbâek yâk yeņgâlen torokatmâ manmâ gan. Yâhâ lok haknan sâam kinsaiņe yakât topņe naņgai. Yakât otmâ den yukât âiyongorâ ekgohomaihât dop tap.

⁶⁻⁷ Nâ pâi emetņan mem katnekņetâ mansan yakât topņe ya âlâhât bia. Anitâņe tâmbâlipnenņe yeņgât nâņgâm manman kârikņahât kuningiop yakât bulâņe mene sâam nen Isirae komot kâiân yâhâp mansain nen kerekņe omoņe hilâmņe Anitâ mepaem biwinenņe hikum mansain. O, lok kutdâne Akiripa yuwu sâam ekgohomune nâņgâ. Anitâņe manman kârikņahât pat kuningiop yakât bulâņe membomgât naņgan. Yakât otmâ Yura lok yuņe den âiân katnekņetâ kinsan.

⁸ Yâhâ Anitâņe Yesu Kiristo mumuņambâ mem yahatmu tihitnenņe otmâ tap. Yawu gârâmâ Anitâņe lohimbi mumuņambâ mem yahatnenekbuap yakât Yura lohimbi nombotņe nâņgâņetâ ki bulâņe otmap.

⁹ Emelâk Yesu Nasaret kapi amboņe yâkât nâņgâmune giop. Yakât otmâ yâkât den pat âlepņe ki sâam haok tuhujet sâam lohimbi yâkâlen biwiyeņe kepeim manminiwi ya mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yingiminiwan.

¹⁰ Yerusalem kapiân manban yan topņe katmâ Anitâhât hotom umai ya yeņgât kunlipyeņe yeņgâlen ari ekyongomune pepa kulemgum nihiwi. Pepa ya mem sâtyeņe lâum tembe lâu ekyongomune lohimbije Yesuhâlen biwiyeņe kepeim manminiwi ya kiņgitņe orowâk meyekmâ pâi emetņan katyekņetâ tatbi. Otmu nombotņe den âiân mem katyekmâ yongonjetâ munomaihât sâam hâreyiņgiņetâ nâņgâmune ârândâņ olop.

¹¹ Otmu nâņe Yura nengât miti emetņe tatmâ arap yan yâhâ mem teteyekmâ Yesu betguņet sâam mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yingiwani. Yawu otmâ tepne kâlâp sem pâku lohimbi yeņgâlen ari nengât miti emetņe kapiyeņan tatmâ arap yan yâhâm gem yongom watyekmâ gawan.

¹² Yawu otyiņgiwomgât hotom umai ya yeņgât kunlipyeņe pepa kulemgum nihim hâņgânnohoņetâ bukulpne nombotņe meyekmune Damasiko kapiân ariwin.”

Pauloņe Yesuhâlen biwiņe kepeiop yakât den pat

¹³ O, lok kutdâne Akiripa, gâņe nâņgânihirâ den torokatmâ yuwu sâamune nâņgâ. Damasikohât mâtâwân ari hilâm kârikņan himbimâmbâ laņinņe siliņ siliņ sâam hâunenehop. Siliņ siliņ sâam hâunenehop ya ekmune sikopņe kârikņe pilâm irik irik sâamap ya wangim âlâ kândâkdâ olop.

¹⁴ Siliņ siliņ sâam hâunenekmu hâmbiņ gumbiņ otmâ hânân ge pare imunņe yan Yesu Kutdâne Yura nengât denân yuwu sâam eknohop. “Saulo Saulo, gâ wongât iliwetsat?”

Sosoŋe yu me ya hilipyongomap sâm yeŋe ipŋe mem engatŋan hikunjetâ dâiakmâ hâhiwin nâŋgâmap. Yakât dopŋeâk nâŋe meŋgekâ hekuhekmune dâiakmâ hâhiwin nanŋat.”

¹⁵ Sâmu sâwan. “Gâ âlâ?”

Sâmune kâpeknihim sâop. “Nâ hilipnohom gat. Nâ Yesu.

¹⁶ Nâŋe âi sâm gihimune hoŋ banihim manmâ yâhâwuat yakât tetehihian. Yakât otmâ yahatmâ kin. Wuân me wuân otbuat ya ekgohomune nâŋgâ. Nâŋe sâp yiwerenŋe yu tetehihim den ekgohoan yu otmu hâmbâi sâp âlâen tetehihim den ekgohowom ya lohimbî hânŋan kulemŋan manmâ arai ya yeŋgâlen ari ekyongowuat.

¹⁷ Ekyongom ariwuat yan Yura lok otmu pâku lok nombotŋaŋe den ya nâŋgâŋetâ tâŋât otmu mem âlâlâ tuhuheknomai. Mem âlâlâ tuhuheknjetâ yan nâŋe tihitge otmâ bâtyeŋambâ meŋgekbom.

¹⁸ Otmu mâmâŋe otgihimune lohimbî omoŋ bâleŋan manmâ Satangât tem lâuwangimai ya yeŋgâlen ari nine den pat âlepŋe ekyongorâ nâŋgâŋetâ Anitâhât laŋinŋaŋe biwiyenŋan pilâmu haŋ sâyiŋgiwuap. Haŋ sâyiŋgimu omoŋgât manman bâleŋambâ keterakmâ nâhâlen biwiyenŋaŋe kepeinetâ Anitâŋe tosayeŋe pilâyiŋgiwuap. Tosayeŋe pilâyiŋgim nine nanne baratne sâm ikŋe lohimbî yeŋgât nâŋgâm manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop ya yeŋgât gurâ yawuâk kuyiŋgiwuap.” Yesuŋe yawu sâm eknohop.

Pauloŋe olop miop yakât ekyongop.

¹⁹ Lok kutdâ Akiripa, torokatmâ yuwu sâmune nâŋgâ. Yesuŋe himbimâmbâ ge teteni-him den eknohop ya lâum manmâ gan.

²⁰ Lohimbîŋe orotmemeyenŋe bâleŋe bet pilâm Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeim tem lâuwangim lohotŋan mannomaihât nâŋe topŋe katmâ den pat âlepŋe ya Damasiko kapi ambolipŋe ekyongowan. Otmu kapi ya pilâm Yerusalem kapiân âwurem taka yawuâk ekyongowan. Otmu yapâ ari kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap ya ambolipŋe ekyongowan. Otmu bâiŋeâmâ pâku lohimbî yeŋgâlen ari den pat âlepŋe ya ekyongowan.

²¹ Yawu otmâ âwurem taka Yerusalem kapiân yâhâwan. Otmu Anitâ mepaewe sâm opon kâmbukŋan yâhâmune yan menekmâ nohone sâm otbi.

²²⁻²³ Yamâ Anitâŋe tihitne otmâ gap. Yakât otmâ âun yukârâmâ senyenŋan kinmâ, lok yahat yahatŋe otmu geheŋe, yen kerek Yesuhât den pat âlepŋe ekyongoan. Den ekyongoan yu den âiŋe bia. Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâm ikŋe hoŋ bawa hâŋgângumu ge lohimbî lok otmâ manop. Yawu gârâmâ lok nombotŋaŋe yâkât hâkâŋ otmâ mem bâleŋe âlâlâ mâŋgâeŋetâ sâtgum muop. Muowâke yamâ benŋe Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu tap. Yakât otmâ nen Yura lohimbî otmu yen pâku lohimbîŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepei manmâ yâhâm munom otmuâmâ nen gurâ yawuâk Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap. Yesuhât den ekyongoan yu emelâk emet inânŋan Mose otmu Anitâhât poropeteliŋaŋe kulemguwi.” Yawu sâm ekyongop.

²⁴ Pauloŋe yawu sâm ekyongomu Pestonŋe uk sâm yahatmâ den kârikŋan yuwu sâop. “Paulo, gâ biwihe gulip oap. Nâŋgân nâŋgân emetŋan sâp kâlep manmâ gaon yaŋak mon biwihe gulip oap.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu Pauloŋe yuwu sâm purik pilâwâŋgiop. “O lok kutdâne Pesto, biwine ki gulip oap. Den ekgohoan yu bulâŋe. Gârâmâ gâŋeâmâ pup takat. Yakât otmâ Yura nengât topnenŋe ki nanŋat.

²⁶ Yawu gârâmâ bukuhe Akiripaŋeâmâ topnenŋe nâŋgâm meteap. Emelâk embâŋâmbâek Anitâhât poropeteliŋaŋe den kulemguwi yakât bulâŋe tetekŋan tetemu ekmâ yakât topŋe ki hâum pâpgumap.”

²⁷ Pauloŋe Pesto yawu sâm ekum benŋe purik sâm Akiripa yuwu sâm ekuop. “Lok kutdâne Akiripa, yuwu âihohowe. Anitâŋe emelâk poropeteliŋe den ekyongomu kulemguwi ya nâŋgârâ bulâŋe oap me bia? Nâŋgâmune biwihanŋe nâŋgârâ bulâŋe oap yakâ.”

²⁸ Sâmu Akiripaŋe sâop. “Gâŋe Yesuhât topŋe eknohorâ yâkâlen biwine in yawu ki katbom.”

²⁹ Sâmu sâop. “Yesuhâlen biwihe in yawu katbuat, me biwihe alitmâ manmâ yâhâwuat yakât ki nanŋan. Yawu gârâmâ Yesuhâlen biwinanŋe kepeim yâkât den pat âlepŋe ekgo-hoan yu gâ otmu lok kinsai yuŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyeŋanŋe kepeino-maihât Anitâ ulitgum mansan. Nâŋe yu ya otmâ mansan yawuâk otmâ mannomaihât nanŋan. Yamâ ipŋe hikunekmâ pâi emetŋan katnekŋetâ kinsan yakât ki yan.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâmu tiŋ pilâmu yahatmâ den emetŋambâ ge itoŋ galaŋ otmâ ariwi.

³¹ Otmu Akiripa, Pesto, Beanikeŋe yuwu sâmu alahuwi. “Lok yu den âiân katmâ âi pâi tuhuainâke yamâ benŋe kuŋetâ mumbuapgât dop ki oap. Me pâi emetŋan katŋetâ tatbuapgât dop gurâ yawuâk ki oap.”

³² Yakât topŋe sâmu alahu gulahu otŋetâ Akiripaŋe Pesto yuwu sâmu ekuop. Roma kunneneŋe ikŋak den sâmu hârewaŋgiwuapgât Pauloŋe ki sâop mâne gâŋe holaŋdâ ge ari manbuap.” Yawu sâop.

27

Waŋga patoŋe Paulo mem Roma kapiâŋgen ariop.

¹ Pestoŋe Paulo hâŋgâŋgumu Roma kapi Italia hânân tap yan ariwuapgât sâpŋe kalop. Yâhâ sâp ya tâlâhumu tembe lâulipŋe ekyongomu Paulo pâi emetŋambâ mem saru ginŋan geŋetâ peneyiŋgiwin. Yâhâ Roma yeŋgât tembe lâu komot âlâ, kutyeŋe “Roma lok kutdâhât komot,” ya yeŋgât kunyeŋe âlâ, kutŋe Yulio sâmu, yâkŋe Paulo otmu pet kulem lok nombotŋe âlâ galemयोगoâk sâmu Pestoŋe bâtŋan katyekbi.

² Otmu sâp yan waŋga pato âlâ Aramitem kapi yakembâ taka talop. Waŋga ya Asia saru ginŋan kapi tipi tapi tatmâ arap yan ariwe sâmu olop. Yawu otmâ lok âlâ, kutŋe Aristako sâmu, yâk Tesalonike kapi Makeronia hânân tap ya amboŋe, yâk orowâk waŋgaen yâhâwin.

³ Waŋgaen yâhâmunŋe yapâ pilâm menenekmâ ariop. Emet haŋ sâmu waŋga ya Siron kapiân arimu Yulioŋe Paulo nâŋgâwaŋgimu waŋgaembâ ge bukulipŋe yeŋgâlen ariwin. Bukulipŋe yeŋgâlen arimunŋe sot um ningiŋetâ nemunŋe mâtâpŋat senŋe âlâlâ menduhum ningiwi.

⁴ Ya mem pilâyekmâ âwurem ge waŋgaen yâhâmunŋe menenekmâ ariop. Otmu ariwinângembâ siru pato pilâmu yakât otmâ Kipiro mâtunja otmu Asia hân pato ya hohetyetŋan ariwin.

⁵ Otmu Kilikia Pampilia hân hâlâŋmâ ari saru gulunŋe hâtikgum ba Mira kapi Likia hânân tap yan ariwin.

⁶ Yan ari waŋgaembâ gewin. Otmu waŋga âlâ Alesandiria kapiâŋgembâ taka talop yanŋe Italia hânâŋgen ariwe sâmu olop ya Yulioŋe mem teteop.

⁷⁻⁸ Yakât otmâ waŋga yan yâhâmunŋe menenekmâ ari siru pato pilâmu yanjak lo-hotŋanâk Kiniro kapiân ariop. Yan ari sirunŋe wi sâmu waŋga mem purik pilâwe sâmu otmu kapi ya wangim Kirit mâtunja yakât hân potonŋe, kutŋe Salomoni sâmu, ya waratgum ariwin. Otmu saru gulunŋe âlâ, kutŋe Saru Gulunŋe Âilonŋo sâmu, ya Lasia kapi gotŋan tap yan arine sâmu hâi hâiŋe otmu ariwin.

Waŋga ya guhulakbuap yakât den Pauloŋe ekyongop.

⁹ Saru gulunŋe yan tatmunŋe sikop sâpŋe tâlâhuop. Yakât otmâ Pauloŋe girem den yuwu sâmu Yulio, waŋga amboŋe otmu nep lok yeŋgât kunyeŋe ekyongop.

¹⁰ “Sâmune nâŋgâŋet. Kapi yu pilâm arinomgât dop âlâ ki oap. Yâhâ pilâm arinom otmuâmâ siru pato bâleŋe pilâmu waŋga guhulakmu senŋe âlâlâ biatmu sarunŋe nen kerek harannongowuap yakât nâŋgâm kiwiliŋ oan.”

¹¹ Yawu sâmu ekyongomu nep lok yeŋgât kunyeŋe otmu waŋga amboŋanŋe denŋe kuwaŋgimutâ Yulioŋe yâk yetgât denâk nâŋgâop.

¹² Yâhâ saru guluŋan tatbin ya ekŋetâ sikop sâpŋan waŋgaŋe yan tatbuapgât dop ki olop. Yawu gârâmâ Kirit mâtuŋa yan saru guluŋe âlâ tap, kutŋe Poiniki sâm. Poiniki saru guluŋe yakât hân hâmeŋaŋe siru kâtâpŋumap. Yakât otmâ Yulioŋe yuwu sâm eknongop. “Poiniki saru guluŋan ari tatnom. Otmu gelâk sâpŋe tetemu yapâ pilâm Roma kapiâŋgen arinom.” Yawu sâm ekyongomu yapâ pilâm ariwin.

Siru pato pilâop.

¹³ Otmu betnenŋehembâ siru inin kumu ip sâhâtewi ya mem dâiŋetâ gamu waŋgaŋe menenekmu Kirit ginŋe hâlâŋmâ ariwin.

¹⁴ Arimunŋe pumŋehembâ siru pato bâleŋe pilâop, yakât kutŋe Kahu sâm,

¹⁵ yaŋe kum waŋga lâum purik pilâwe sâm olop. Yawu otmu hâhiwin pato nâŋgâmâmâ pilâm in tatmunŋe ihilâk mahilâk otmâ ariop.

¹⁶ Arim arim arim mâtuŋa tipinŋe, kutŋe Kauta sâm, yakât nombotgen arimunŋe tipinŋe âlepŋe olop.

¹⁷ Yâhâ waŋga yakât diŋgi saruân gemap sâm nep lok yaŋe mem dâiŋetâ waŋga kakŋan yâhâmu sâhâwi. Otmu neŋ kârikŋe âlâ, yakât kutŋe Siriki sâm, yan waŋga ya yâhâmap sâm yâkŋe sâŋgum pato ya dâiŋetâ gemu betnenŋehembâ siru pato bâleŋe pilâmu ariwin.

¹⁸ Emet haŋ sâmu siru pato bâleŋe kumu waŋga gemap sâm senŋe âlâlâ nombotŋe saru kâlehen lâum pilâmunŋe gemu ariwin.

¹⁹ Otmu emet haŋ sâmu siru yawuâk kumu yakât otmâ senŋe âlâlâ bâiŋe lâum panmunŋe giop.

²⁰ Otmu omoŋe hilâmŋe siru kârikŋeâk kum imu yan elem patoŋe kâtâpŋongomu omoŋ sahaŋop. Yawu otmâ hiliwahonom sâm biwinenŋe orotok sâop.

Pauloŋe den ekyongom mem hewewenŋe tuhuyehop.

²¹ Siru kârikŋeâk kumu yan lok nombotŋe sot ki nemâk tatbi. Yawu tatŋetâ Pauloŋe yuwu sâm ekyongop. “Den ekyongowan ya nâŋgâŋetâ bulâŋe olop mâne Kirit mâtuŋan tep sânduk tatbâin. Yawu otmâ senŋe âlâlâ kiŋgitŋe orowâk ki gulip otbâp.

²²⁻²⁶ Yawu gârâmâ ambone Anitâŋe aŋelo âlâ hâŋgâŋgumu ge omoŋe tetenihim nohonmâ yuwu sâm eknohop. “Gâŋe Roma yengât kunyeŋe yâkâlen ari den ekuwuatgât Anitâŋe sâm kalop. Anitâŋe nâŋgâhahimu lok gâ orop waŋgaen taiŋe ki hiliwahonomai. Yakât otmâ ki kiŋgitgahât otbuat.” Yawu sâm eknohop.

Bukulipne, yuwu sâmunne nâŋgâm biwiyenŋe huruŋ sâek. Waŋga yuŋe bulâŋanâk huhuakmâ gulip otbuawâke yamâ benŋe nenâmâ ki hilipnongowuap. Siru pato bâleŋe pilâm waŋga lâum putuk pilâmu mâtuŋa âlâhât sâtŋan kumu huhuakbuap. Yawu otmu nenŋe âlepŋe hikinŋan yâhânom. Anitâhât aŋeloŋe den yawu eknohomu nâŋgâm biwi yâhâp ki oan. Den eknohoap yukât bulâŋe bulâŋanâk tetewuap.” Pauloŋe yawu sâm ekyongom biwiyenŋe mem hewewenŋe tuhuop.

²⁷ Siru pato bâleŋe pilâmu waŋga ya bam gam purik gurik otmu tatmunŋe Sande yâhâp pesuk sâop. Otmu omoŋe tânâmŋan waŋga nep lokŋe “hân utâpŋuain mon” sâwi.

²⁸ Yawu sâm “yakât dopŋe pilâm ekne,” sâm ip pilâŋetâ amokŋan ge kumu yan yakât dopŋe mita lok konok ŋerek lok âlâhât bâlâk ŋerek yawu olop. Otmu yapâ tipinŋe ari âlâku ya pilâŋetâ ge kumu yan yakât dopŋe mita lok konok ŋerek lok âlâhât bâtnombot yawu olop.

²⁹ Otmu neŋ kârikŋan yâhâmain sâm kiŋgityenŋahât otmâ, waŋga betŋan aŋga imbât talop ya pilâŋetâ giop. Yawu otmâ “emet haŋ sâek,” sâm ulitgum tatbi.

³⁰ Tatmâ nep lokŋe pilânenekmâ arine sâm otmâ diŋgi âlâen yâhâ den mem yuwu sâwi. “Nenŋe diŋgi yu mem waŋga hâmeŋan yâhâ waŋgahât aŋga âlâ pilâmunŋe gewuap.”

³¹ Yawu sâŋetâ nâŋgâm Pauloŋe Yulio otmu tembe lâulipŋe yuwu sâm ekyongop. “Nep lok yuŋe pilânenekmâ ariŋetâmâ, nen saruân gemunŋe harannongowuap.”

³² Yawu sâmb ekyongomu ipnje mem dingi sâhâwi ya hârem pilânetâ dingi ya saru kakñan ihilâk mahilâk bam ariop.

³³ Emet engatnje nângâmu yan Paulonje lok kerehâk yuwu sâmb eknongop. “Nen sot ki nem tatmunje Sande yâhâp pesuk yap.

³⁴ Yâhâ wâtneñje houñ sâmapgât sot nene. Sot nemunje wâtneñje tiñ tiñ sâmb wanjañe neñ kârikñan yâhâmb huhuakbuap yan âlepñe hikiângen yâhânom.”

³⁵ Yawu sâmb eknongom Anitâ mepaem sot âlâ mem niop.

³⁶ Otmu nenje ekmâ biwinenjañe holañakmu sot mem newin.

³⁷ Yâhâ wanjaen tatbin nen lok 276 sot ya mem nemunje tepneñje ârândâñ olop.

³⁸ Yawu otmâ nep lokñe wanja biwiñambâ sot lâum saruân pilânetâ gemu wanja yanje hewewen otmâ ariop.

Wanja ya huhuahop.

³⁹⁻⁴⁰ Emet hañ sâmb hân ya ekmunje ki keterahop. Yawu otmâ saru atenje âlâen yâhâmunje neñ biaeñ ekmâ, nep lokñe “wanjañe yan ari ginñan yâhâek,” sâmb wanjahât anja yakât ip hâreñetâ gemu sângum pato ya dâñetâ yâhâmb sirunje memu saru ginñan yâhâwe sâmb olop.

⁴¹ Yawu gârâmâ ya wangim neñ kârikñan yâhâop. Neñ kârikñan yâhâmb hâmeñe kârikñe otmâ tatmu saru pato pilâmb wanja betje ya kumu huhuahop.

⁴² Kumu huhuakmu “pet kulem lokñe saru kakñambâ yolon otmâ arimai,” sâmb tembe lâunje yongone sâmb otbi.

⁴³ Yongone sâmb otñetâ yan kunyenjañe Paulo ya kumai sâmb kuyiñgiop. Kuyiñgim “yolon otmâ manmainje soñ pilâmb gem ariñet,” sâmb ekyongomu lok nombotñe soñ pilâmb ge yolon otmâ ba hikiângen yâhâwi.

⁴⁴ Otmu yolon ki otmâ manbiñe wahap âlâ, nak papañe pato yawuya mem kakñan yâhâñetâ lokoyekmu yâhâwi. Yawu otmâ nen kerekñe hikiângen yâhâwin.

28

Melite mâtuñan ariwi.

¹ Hikiângen yâhâ mâtuña yakât kutje nângâne sâmb ambolipñe âiyongomunje kutje “Melite” sâmb eknongowi.

² Yâhâ gelâk ningimu bâlâpñahât otmunje yâkñe buku otningim kâlâp hâwurum unjetâ semu nângâm ikaiakmâ tatbin.

³ Kâlâp nângâm ikaiakmâ tatmunje yan Paulonje lauñe kârâñ kârâñ sâmb kâlâp âlâ hâwurum katmu siop. Yawu otmu hâmiwuk âlâ kâlâp biwiñambâ ga yolondon sâmb bâñan ihm kepeim kinop.

⁴ Yawu otmu kapi ambolipñe ekmâ yuwu sâmb alahuwi. “Lok âlâ kumu muop yakât matje. Sarunje ki harangumu muap. Yawu gârâmâ saru ginñan yâhâmb matje yu tetewanjiap.”

⁵ Yawu sâñetâ Paulonje hâmiwuk ya bâñambâ kum pilâmb gemu kâlâpñe siop. Kâlâpñe semu Paulo hâmiwukñe ki ihioy yawuyaek otmâ bâñe welâm welâm olop.

⁶ Yawu otmu ekmâ yuwu sâwi. “Hâmiwukñe ihim yakât hâkñe suk sâmb in yawu gem mumbuap mon?” Yawu sâmb dâñâk ekmâ kinbi. Ekmâ kinmâ yu ya ki tetewanjiop yakât otmâ ekmâ sâwi. “Lok yu hewukñe lok. Hâkñe yâhâp.”

Lok âlâ mesek olop ya Paulonje henjenjuop.

⁷ Lok kutdâ âlâ, kutje Popilio sâmb, yâkñe kapi tatbin ya hâlâñmâ manop. Yâhâ lok yanje buku otningim emetñan dâinenekmu yâhâ orowâk im tatmunje hilâmb kalimbu pesuk sâop.

⁸ Otmu Popilio âwâñe tepñan arimbu mesek olop. Mesek otmâ tatmu Paulonje yâkâlen ba Anitâ ulitgum kunñan mem henjenjuop.

⁹ Mem henjengguop yakât den pat ya sâm haok tuhuñetâ nâñgâm lohimbi mesek topñe topñe teteyiñgiopñe takañetâ mem hængemyongop.

¹⁰ Mem hængemyongomu yakât matñe lohimbi nombotñañe tep âlep nâñgâwanjim senñe âlâlâ yahat yahatñe mem taka ningiwi. Yawu otmâ mâtuña yan manmunñe emetsenñe kalimbu pesuk sâop. Yâhâ gelâk sâpñe tâlâhumu kapi ya pilâm arine sâm otmunñe kapi ambolipñañe heronñe nâñgâningim mâttâpgât natik lâum wanjaen katñetâ talop.

Melite ya pilâm Roma kapi patoen ariwi.

¹¹ Otmu emelâk sikop sâpñe tâlâhuop sâp yan wanja pato âlâ Alesandiria kapiângembâ taka talop. Yâhâ Alesandiria kapi ambolipñañe lâpioyene yâhâp, boho boho, ya ulityot-gom manmai. Yakât otmâ wanja ambonañe lâpio yakât umutñe hâwim wanja hâmenjan lâum kânâñgâmu kinop. Yakât otmâ wanja yakât kutñe “Lâpionenñe boho boho” sâm kunbi.

¹² Wanjaen yâhâmunñe yapâ menenekmâ ari Sirakusi kapiân ariop.

¹³ Yan ari tatmunñe hilâm kalimbu pesuk sâmu yapâ ari siru pato pilâm mem awawi guwawi tuhunenekmu Lehiom kapiân ariwin. Emet han sâmu, betnenñehembâ siru pato pilâmu ari hilâm yâhâp pesuk sâmu yan Puteoli kapi Italia hânân tap yan ariwin.

¹⁴ Yan ari wanjaembâ gemunñe kapi ambolipñe Yesuhâlen biwiyeñañe kepeim manbiñe taka mem buku otningiñetâ orowâk manmunñe sande konok pesuk sâop. Otmu yapâ pilâm Roma kapiângen ariwin.

¹⁵ Mâtâwân arim tatmunñe Yesuhât komotñe Roma kapiân manbiñe nengât den pat nâñgâwi. Yawu otmâ nombotñañe taka Apio kapiân tatmâ mambotningiwi. Nenñe yan arimunñe penañgiakbin. Yâhâ nombotñe âlâñeâmâ taka kapi âlâ, kutñe Anjim Bero Emet Kalimbu sâm, yan mambotningiñetâ arimunñe penañgiakbin. Yan Paulonñe yekmu biwiñe holañakmu Anitâ mepaem tep heronñe nâñgâop.

Paulonñe Yesuhât den pat âlepñe Yura yengât papatolipyene ekyongop.

¹⁶ Roma kapiân arimunñe tembe lâu yengât kunyene Paulo nâñgâwanjimu pâi emetñan ki katbi. Yawu otmâ emet tâñâlân katñetâ tembe lâu konokñe galemgumu orowâk manowot.

¹⁷ Hilâm kalimbu pesuk sâmu Yura yengât papatolipyene ganetâ den otnom sâm Paulonñe den katmu yâk yengâlen ariop. Yawu otmâ yâkñe nâñgâwanjim ganetâ yuwu sâm ekyongop. “Bukulipne, nine topne ekyongomune nâñgâñet. Yura bukulpnenñe Yuraia hânân manmai me pâku lohimbi yengâlen ari manmai yâk ki mem bâleyekmâ manmâ gan. Me emelâk embâñâmbâek tâmbâlipnenñañe Mosehât girem den âlâlâ lâum orotmemenenñe topñe topñe katningiwi ya ki lonçâem manmâ gan. Yawu otmâ uwawapñe bia manmâ gawanâke yamâ benñe bukulpnenñe nombotñañe Roma lok yengâlen ari den imbiâk haknan sâwi. Yakât otmâ Roma yengât tembe lâulipñañe Yerusalem kapi yakât pâi emetñan mem katnekñetâ tatban.

¹⁸ Pâi emetñan mem katnekñetâ tatkune Roma yengât kunlipyene topñe girawuhât den âiân katnekbi ya nâñgâne sâm âi pâi tuhunekbi. Âi pâi tuhunekñetâ mumbomgât dop ki olop. Yanjak holañnekne sâm otbi.

¹⁹ Yawu otbiâke yamâ benñe Yura papatolipnenñañe kârikñe otmâ kuyiñiñetâ yapâ gâtñañe Roma lok kutdâne denne nâñgâm hârenihiwuapgât sâwan. Yâhâ nâñe papatolipne den âiân katyekbe sâm ki otman.

²⁰ Anitâne Yura nengât tihitnenñe otmâ ikñe hon bawane hâñgângumu gewuapgât nâñgâm biwinenñe memâk manmain. Yawu gârâmâ Anitâne emelâk hâñgângumu giop biwinane yawu nanjan. Yakât otmâ pâi emetñan katnekbi. Yâhâ Anitâhât hon bawane yâkât topñe ekyongowe sâm dâiyekmune takai.”

²¹⁻²² Sâmu sâwi. “Bukulipnenñe Yuraia hânân manmaine gâhât den ki kulemgum katñetâ takap. Me lok âlâ ki hâñgânguñetâ nengâlen taka sâm bâlehihimu nâñgâwin.

Yawu gârâmâ lohimbi hânñan kulemñan manmâ araiñe Yesuhât komot yengât sâmbâleyingimai. Yakât otmâ gâhât nângân nângânân tap ya eknongorâ nângâne sâmbâ oain. Yawu gârâmâ âun yukârâmâ ki alahunom. Hâmbâi bukulpnenne nombotñe ki takai yâk orowâk taka tatmunñe den huhunom.” Yawu sâmbâ ekuwi.

²³ Yawu sâmbâ den huhunomgât sâmbâ katbi. Otmu sâmbâ sâwi ya otmu omonânâk Yura lok dondâhâlâkñe Paulohât emelan yâhâ menduhuakbi. Menduhuakñetâ Anitâñe tihityeñe otmap yakât den pat âlepñe Paulonje ekyongomu emet ñiñ sâop. Otmu emelâk embânâmbâek Mose otmu Anitâhât poropeteliñe den kulemguwi yakât bulâñe Yesuhâlen teteop yakât topñe kâsikum yingñetâ nângâwi. Yawu otmâ biwiyenñe Yesuhâlen katñetgât nângâm engatyeñan giop.

²⁴ Yâhâ nombotñe denñe nângâñetâ bulâñe olowâke yamâ benñe nombotñe âlâñeâmâ nângâñetâ nahat otmu bet pilâwi.

²⁵ Yawu otmâ den kakñan sahangñetâ Paulonje yuwu sâmbâ ekyongop. “Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe poropete lok âlâ, kutñe Yesaia sâmbâ, den yuwu sâmbâ ekumu kulemguop yakât bulâñe yengâlen teteap.

²⁶ “Gâñe Isirae lohimbi yengâlen ari yuwu sâmbâ ekyongo. “Anitâñe yuwu yap. Yeñe biwi pâlâmñe otmâ nâhât den nângâñetâ tâñat otmap. Otmu nâhât hâkâñ otmâ nângâm kâkâsuk otmâ kâhâeneksai.

²⁷ Yakât otmâ biwiyenñe alitmâ nâhât topne ki nângâñetâ keterakyingiwuap. Yawu otmâ hiliwahonomai.” Den yawu tap.

²⁸ Yakât otmâ yuwu sâmbâ mune nângâñet. Anitâñe lohimbi kerek nengât tihitnenñe otbe sâmbâ oap yakât den pat pâku lohimbi yengâlen ari ekyongonomgât sâmbâ ningiop. Ekyongomunñe nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñe kepeinomai.”

²⁹ Paulonje yawu sâmbâ ekyongomu den kakñan sahangim pilâm emelambâ gem ariwi.

Paulo Roma kapiân manmu yambu yâhâp pesuk sâop.

³⁰⁻³¹ Paulonje Roma kapiân manmu yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu sâmbâ yan lohimbi kiñgitñe orowâkñe yâkâlen arinñetâ Anitâñe tihityeñe otbe sâmbâ nanñe Yesu hângângumu giop yakât den pat ya pahâk ekyongop. Otmu Yesu Kiristohâlen biwiyenñe katñet sâmbâ engatyeñan giop. Yawu. Anitâ gâ orop manbuap.

Nâ bukuhe,
Luka

Roma Pauloŋe Roma yengât ekap kulemgum katyĩngiop.

O bukulpine,

¹⁻⁵ Yen Roma kapi ambolipne Anitãne Yesu Kiristohât pat kuyĩngim yâkât komolân torokatyehop. Nã Paulo, nãne pepa yu kulemgum katyĩngian.

Yesu Kiristo, Anitãhât nanŋe, Dawitihât senãmbã gãtŋe

Bukulpine, Anitãne Yesu Kiristo hãngãngumu giop yâkât hoŋ bawa manmã gaman. Lohimbi hãnŋan kulemŋan manmã araiŋe Kiristohât topŋe nãngãŋetã bulãne otmu biwiyenŋe yâkãlen katŋetgât Anitãne menekmã aposolo ãi sãm nihimu den pat ãlepŋe ekyongom manman. Den pat yakât topŋeãmã emet inãnŋan Anitãne poropetelipŋe ekyongomu Miti pepaen kulemguwi ya yuwu tap. Anitãhât nanŋe, Kutdãnenŋe Yesu Kiristo yãkŋe Yura nengât tãmbãnenŋe, lok pato ãlã, kutŋe Dawiti sãm, yãkât senãmbã gãtŋe. Yawu gãrãmã Anitãne kulem ãlã kãndãkdã miop yamã Yesu Kiristo mumuŋambã mem yahalop. Yãkât nãngãmunŋe Anitãhât nanŋe tãŋ tãŋãk otmap. Otmu Anitãne ikŋahãk tep ãlep nãngãnihim nanŋe hãngãngumu ge nãhãlen tetem aposolo ãi sãm nihiop. ãi sãm nihimu yaŋak benŋe pãku lohimbiŋe biwiyenŋe yãkãlen katmã denŋe lãuŋetgât ya yengãlen ari den pat ãlepŋe ekyongom manman.

⁶⁻⁷ Yen Roma kapi ambolipŋaŋe Yesu Kiristohât tem lãuwaŋgim manŋetgât Anitãne wawaeyekmã yãkât komolân torokatyehop. Yakât otmã Awoŋnenŋe Anitã otmu Kutdãnenŋe Yesu Kiristo yãkŋe engatyetŋeãk otmã nãngãyĩngim tihityenŋe otmutã biwi nãngãn nãngãnyenŋaŋe hikuakmã konohãk otmã sãnduk sãekgât nãngãyĩngim ulitgum gaman.

Pauloŋe Roma kapi ariwom nãngãm biwiŋaŋe mem manop.

⁸ Topŋe katmã yuwu sãmune nãngãŋet. Emelãk yenŋe Yesu Kiristohât den pat ãlepŋe nãngãŋetã bulãne otmu yãkãlen biwiyenŋe katmã tem lãuwaŋgim gai yakât den pat yu lohimbi hãnŋan kulemŋan manmã araiŋe nãngãŋetã ãlonŋo otmap. Yakât otmã Yesu Kiristohât wãtŋan kinmã yengât nãngãm Anitã Awoŋne mepaem mansan.

⁹ Yawu otmã manmã Anitãne ãi sãm nihiop ya biwinaŋe tiŋãk kepeim pãku lohimbiŋe yãkãlen biwiyenŋaŋe kepeim manŋetgât ya yengãlen ari nanŋahât den pat ãlepŋe ya ekyongomune nãngãm biwiyenŋan katŋetã bulãne yãk yengãlen tetem gap.

¹⁰⁻¹² Otmu dop yawuãk Roma kapi ambolipŋaŋe Yesu Kiristohãlen biwiyenŋaŋe tiŋãk kepeim manŋetã Anitãhât Wãtgãt mãmãŋahãt Heakŋe mãmãne otyĩngiãkgãt nanŋan. Yawu nãngãm haonmã ãrãndãŋ “girawu otmã takam yekbe” sãm Anitã ulitguman. Yawu gãrãmã Anitãne nãngãnihimu yengãlen takawom yanãmã biwinenŋaŋe kepeiakmã konohãk otmu yan tãnahom yãkãlen biwi nãngãn nãngãnnenŋaŋe tiŋãk kepeimunŋe kãrihem tatbuap. Yawu nãngãm Anitã ulitgum manmã gan ya yãkŋe nanŋap.

¹³ Yawu otmã pãku lohimbi kapi wosapã me wosapã mansai yãk yengãlen ari den kãsikum yĩngimune biwiyenŋe Kiristohãlen katbi. Yakât dopŋeãk yengât bukulpiyenŋe nombotŋe Anitãhât topŋe ki nãngãmaiŋe Kiristohãlen biwiyenŋe katŋetgât yengãlen taka yãkât den pat ãlepŋe ekyongowom. Yakât biwinaŋe hikuman yamã mãtãpgãt hãum pãpguman.

¹⁴⁻¹⁵ Lohimbi kerek ya yengãlen ari den pat ãlepŋe ekyongomune nãngãŋetgât Anitãne ãi sãm nihiop. Yakât nãngãm lohimbi nombotŋe pepa emetŋan yãhãm nãngãn nãngãnyenŋe orop mansai otmu nombotŋe pepa emetŋan ki yãhãwi, otmu Girik lohimbi kapi tete manmã nep ãlãlã tuhumai, otmu pãku lohimbi kãlepŋehen me bãrã betŋehen manmai,

ya hârokne Yesuhât topne nângânetgât nângâyîngim mansan. Yakât otmâ Roma yengâlen taka den pat âlepne ekyongowe sâmbiwine hewewen otmu mansan.

16-17 Bukulipne, Yesuhât den pat âlepñahât topne yuwu sâmune nângânet. Lohimbi âlâ me âlâ, nen Yura lohimbi angoânâk den pat âlepne nângâm Kiristohâlen torokatbin, me yen pâku lohimbi den ekyongomunne yawuâk yâkâlen torokatbi, nen hârokne yâkâlen biwinennañe kepeim mannom yamâ Anitâñe tosanenna pilâningim manman kârikñahât pat kuningiop yakât bulâñe menom. Anitâ Wâtgât Amboñe yâkâlen biwinennañe kepeim mannom yamâ ki hâum pâpgunom. Den yan yuñe emelâk poropete âlâñe den kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâñe Anitâhâlen biwiyañe kepeim tem lâuwanjinoмай yamâ manman kârikñan mannomai.”

Pâku lohimbi yengât topyene

18 Bukulipne, pâku lohimbi yengât nângâm den âlâ yuwu sâmune nângânet. Pâku lohimbi yengât topyeneâmâ yuwu. Yâkne bukulipyene otmu lohimbi wosaken me wosaken mansañe Anitâhât den nângânetâ bulâñe otmap sâmben den ya kurihim Anitâ betbangim orotmeme kiñon otmâ mansai. Yakât otmâ Anitâñe pâku lohimbi betyongomu mansai yakât topne ekyongomune nângânet.

19-20 Kândik mindikum, Anitâñe ikne wâtñan kinmâ hân himbim kândikyotgom wahap topne topne kalop yapâ gâtñañe yâkât topne ikñiâk tap ya kerek ekmâ nângâmai. Wahap topne topne kalop yan ikne wâtñahât towatne tetemu ekmai. Ekma tat tat memene kârikne tatbangiap yawu nângâmai. Yawu nângâm Anitâ ki ekmain yamâ yâkne wahap âlâlâ kalop yan ikne topne tetemu ekmai. Yakât otmâ Anitâhât topne ki nanñain sâmbirelaknomaihât dop âlâ ki tap.

21 Yawu gârâmâ Anitâñe wahap topne topne kalop yamâ lohimbi nombotñañe yâkât bāt towatne ekma yan ki ewe katmâ mepaemai. Yawu otmâ yañak nângân nângânyene gulip malap otmu wahap tãñat me hâlîñe bia yawuyakât nângânetâ yahatmap. Yawu nângâm biwi nângân nângânyene manñuakmu nângânetâ ki keterakmap.

22 Yawu gârâmâ nângân nângânnenna orop mansain yawu sâmben nângâm tâpikgumai.

23 Yawu nângâm tâpikgum Manman amboñe Anitâ yahat yahatne yâk betbangimâmâ senne âlâlâ topne topne, nâi selon, me sonjo bau, me hambe gumbam, umutyene hâwîñetâ kundenyañe tetemu ya mepaemai. Me Porom Lâpio yawuya yengât umutyene hâwim kânângânetâ kinmu yakât nângânetâ bulâñe otmu mepaemai.

24 Yawu otñetâ yakât Anitâñe betyongomu yene nângân nângânyeneâk watmâ yuwu otñetâ kiñon otmap. Emet huhumai, me kâwâ konda otmai, me wahap ki orotne otmai.

25 Yâhâ Anitâhât den bulâñe hâkân otmâ bet pilâm den perâkne nângânetâ bulâñe otmu Anitâ Hân Himbim Amboñe betbangimai. Betbangim ikñak wahap topne topne kalop yakât nângânetâ yahatmu yanâk biwiyañe kepeim manmai. Yamâ nenâmâ yawu ki otnom. Nenâmâ Anitâ konok mepaem manmâ yâhânom. Ya bonñanâk.

26-27 Yâhâ pâku lohimbiñe manman kiñon manñetâ Anitâñe yekmu bâlemu betyongomu yañak yene engatyeneâk otmâ orotmeme kiñon ya witgum yuwu otmâ manmai. Lohimbi miakmâ orowâk manmai orotmeme ya pilâmai. Yawu otmâ imbilipyenañe loklipyene pilâyekmâ imbi bukulipyene orop ekñâleangim otmâ hilipgumai. Otmu loklipyene gurâ yawuâk imbilipyene pilâyekmâ bukulipyene orop ekñâleangim orotmeme kiñon otmai. Yawu tâpik gupik otmâ manmai yakât huhopne mesek topne topne teteyîngimap.

28 Otmu Anitâhât den bulâñe nângânetâ nahat otmu betbangim nângâm gulip manmai. Yakât otmâ Anitâñe betyongomu biwi nângân nângânyene gulip malap otmu orotmeme kiñon me âlepne ya ki ekma ketetmai. Yawu otmâ yan orotmeme kiñon otmâ manmai.

²⁹ Orotmeme kiŋgoŋ otneâk nâŋgâmai yamâ yuwu. Kâwâ konda otmai. Me sen buhu buhu oraŋgimai. Me bukulipyene yeŋgât iri sikum me senŋe âlâlâ tatyinŋimap ya eknâlem mene sâmbiwiyeŋaŋe nâŋgâmai. Me dewaeak dewaeak manmai. Me wawi, me misiŋem nemai, me kâirahomai, me nâŋgâm bâleŋgimai. Me ahom hionakmai. Me bukulipyene yongonetâ mumai.

³⁰ Me bukuhât den belângen sâsâ. Me sâmbâleŋgimai. Me âwâ mâmbâlipyene yeŋgât lauyene ki lâumai. Yawu otmai yan yeŋahât nâŋgânetâ yahatmu Anitâhât nâŋgânetâ gemap. Otmu bukulipyene yeŋgât yawuâk nâŋgânetâ gemu mem ge karakmai. Otmu wuân me wuân kândikum otŋetâ dondâ bâlewup yakât nâŋgânetâ biwiyeŋanâk kinmap.

³¹ Yawu otmâ hep torehenlipyene, me imi ata, me wârâ tou ya orop we âlep ki naŋgaŋgimai. Me bukulipyene orop den hikumai yamâ ki watmai. Me tepyene kou kâlâp semu kuk oraŋgimai yan kaok ki oraŋgimai. Kuk yawuâk tatmâ yâhâekgât den hâmeân hâlulu sâmai. Me lohimbî âlâ me âlâŋe umatŋe kakŋan manmai ya ki yekmâ nâŋgâyiŋgimai.

³² Lohimbî âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe topŋe topŋe yawuya otmai yamâ hem kâlâwân ge hiliwahonomai yakât Anitâŋe den sâmbâkalop. Lohimbî den ya nâŋgâm heŋgeŋgumaiŋe kunyene kârikŋe otmâ orotmeme bâleŋe ya tâtâemâk otmâ mansai. Yawu gârâmâ buku nombotŋaŋe orotmeme bâleŋe yawu otmai yamâ yekmâ herone nâŋgâyiŋgimai. Pâku lohimbî yeŋgât topyeneâmâ yawu.

2

Yura lohimbî yeŋgât topyene

¹⁻² Yawu gârâmâ Yura lohimbî yeŋgât nâŋgâm yuwu ekyongomune nâŋgânet. Pâku lohimbîŋe orotmeme kiŋgoŋ otmâ manmai ya yeŋgât manmanyene ya yeŋe ekŋetâ bâlemu nâŋgâm bâleyiŋgimai me sâmbâhâreyiŋgimai. Yawu gârâmâ yâkŋe otmai yakât dopŋeâk yeŋe gurâ yawuâk otmai. Yakât otmâ yeŋe sâmbâhâreyiŋgimai yakât dopŋeâk Anitâŋe yen gurâ sâmbâhâreyiŋgiwup. Yanâmâ yâkât senŋan sâmbâbuiaknomaihât dop âlâ ki otbuap.

³ Pâku lohimbî nombotŋaŋe orotmeme kiŋgoŋ otmâ manmai yamâ Anitâŋe sâmbâhâreyiŋgim yakât matŋe yiŋgimap yaŋe ârândânŋ otmap, yeŋe yawu nâŋgâmai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe bukulipyene yeŋgât manmanyene ekmâ nâŋgâm bâleyiŋgim sâmbâhâreyiŋgimap yamâ bukulipyeneŋe manman bâleŋe otmai yawuâk torokatmâ otmai. Yawu gârâmâ sâp patoen Anitâŋe orotmeme kiŋgoŋ wuân me wuângât matŋe umatŋe yiŋgiwup yanâmâ lohimbî yawuya ki wangiyekbuap. Yamâ yiŋgimu menomai yakâ.

⁴ Yakât otmâ yuwu ki nâŋgânomai. “Anitâŋe wawaenenekmâ kuk in yawu ki otmap. Me ki tepŋe kou kâlâp semap. Yakât otmâ yâkŋe ki den âiân katnenekmâ matŋe umatŋe ningiwup,” yawu ki nâŋgânomai. Yawu nâŋgânomai yamâ nâŋgâm hilipgunomai. Yakât topŋe yuwu sâmbâmune nâŋgânet. Yeŋe orotmemeyene kiŋgoŋ ya bet pilâm Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim manŋetgât yâkŋe wawaeyekmâ tihityene otbe sâmbâmambotyŋgimap. Yeŋe yakât nâŋgânetâ porap otmap.

⁵⁻⁶ Nâŋgânetâ porap otmu kunyene kârikŋe otmâ betbaŋgimai. Yawu otmâ orotmeme kiŋgoŋ yawuya torokatmâ otmâ mannomai yamâ sâp patoen Anitâŋe lohimbî kerek nengât manmannenŋahât matŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekningiwup. Sâp yanâmâ matŋe âlâhât tipiŋe yiŋgimu menomai.

⁷⁻¹¹ Anitâŋe Yura lohimbî me pâku lohimbî kerek nengât biwinenŋe ekmâ konohâk menduhunenekmâ matŋe dopnenŋan tâŋ tâŋâk kâpekningiwup. Otmu sâp patoen Anitâŋe nâŋgâningimu yahatmu ikŋe senŋan koko salehâk kinmâ manman kârikŋan mannom sâmbâlohimbî nombotŋaŋe yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim orotmeme âlonŋo lonŋo otmâ manmai. Yawu otmai yamâ Anitâŋe nâŋgâyiŋgimu yahatmu nan baralipne koko salek sâmbâmanman kârikŋahât bulâŋe yiŋgimu biwiyeŋe huruŋ sâwuap. Yâhâ lohimbî

nombotŋaŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu tepyeŋe umatŋe otmu Anitâhât den kum manman kiŋgoŋ manmai. Lok yawuyamâ Anitâŋe kuk otyiŋgim matŋe umatŋe yiŋgimu mem hâhiwin dondâ nâŋgâmbisâi.

12-15 Anitâŋe Yura lohimbi me pâku lohimbi kerek nengât biwinenŋe ekmâ otbin mewin yakât matŋe tâŋ tâŋâk kâpekningiwuap yakât topŋe sâmunne nâŋgâŋet.

Anitâŋe ikŋe nâŋgân nâŋgânŋan tatmap ya Mose ekumu girem den âlâlâ kulemguop. Yakât otmâ Yura lohimbi âlâ me âlâŋe girem den ya nâŋgâm ki watmai yâhâmâ Anitâŋe yekmu ki ârândânŋ otmap. Lohimbi âlâ me âlâŋe girem den âlâlâ kerek lâum mansai yâhâmâ yekmu ârândânŋ otmap. Yawu gârâmâ Yura lohimbi kerekŋe girem den ya lâum hâum pâpŋum tosa miai. Yakât otmâ Anitâŋe den âiân katyekmâ matŋe umatŋe yiŋgiwuap.

Yâhâ pâku lohimbi yâhâmâ Anitâŋe girem den ya ki ekyongop. Yawu gârâmâ ki nâŋgâm yeŋahâk otmâ hilipŋum tosa memai. Ya âlâkuâk torokatmâ otnomai yamâ yawuâk matŋe umatŋe yiŋgimu menomai.

Yawu gârâmâ Anitâŋe ikŋe nâŋgân nâŋgân ya biwi nâŋgân nâŋgânyenŋan katmu orotmeme âlepŋe me orotmeme bâleŋe yâhâp yâhâp ya ekmâ kiwilimai. Yawu otmâ Anitâhât nâŋgân nâŋgân ya pâku lohimbi âlâ me âlâŋe engatyeŋaŋak otmâ watmai yan girem den ekyongomu watmai yawu oap. Yâhâ yawu otŋetâ ârândânŋ otmap yan biwiyeŋe sânduk sâmap. Yâhâ otŋetâ bâlemap yaŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋan hâumu otmâ hilipŋuain sâmbiwiyeŋan nanŋaŋgimai.

16 Yakât otmâ den pat âlepŋe yakât pâŋe konok yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Hâmbâi mâne sâp pato tetewuawân Anitâŋe sâmu Yesu Kiristoŋe nen hârok biwinenŋahât topŋe ekmâ sâmbi hâreningim tihân otmain memain me biwinenŋanâk nâŋgâmain yakât matŋe ya âlâku amboŋan amboŋan ningiwuap.

Yura lohimbiŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahalop.

17 Yâhâ Yura lohimbiŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu yuwu sâmai. “Nenâmâ Yura lohimbi. Emelâk Anitâŋe nâŋgâningimu yahatmu ikŋe pat kuningiop. Yakât kakŋan Mose ekumu girem den âlâlâ kulemguop yakât topŋe nenŋahâk nâŋgâmain. Yakât otmâ Anitâŋe tihitnenŋe otmu ikŋe komot bulâŋe mansain.” Yawu nâŋgâm yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmap.

18 Yâhâ yeŋe yuwu me yawu otŋetgât Anitâŋe sâmbi kalop yakât topŋe yuwu nâŋgâmai. “Nenŋeâmâ girem den yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgum yaŋak benŋe orotmeme bâleŋe ya ekmâ ketetmâ orotmeme âlepŋeâk otmain.

19-20 Yawu otmâ girem den ya nâŋgâmunŋe biwinenŋan hâumu manman bulâŋahât mâtâp ya teteningimu tâŋ tâŋâk watmain. Yakât otmâ pâku lohimbiŋe mâtâp ya ki nanŋai yâhâmâ Anitâhât den kâsikum yiŋgimunŋe nâŋgânomaihât dop tap. Me nombotŋaŋe girem den ya ki lâum manmâ mâtâp tâpikgumai yamâ tiripyongomunŋe mâtâp ya tâŋ tâŋâk watnomai. Me nombotŋaŋe ihilâk mahilâk manmai yamâ kuwikyekmunŋe âilonŋo mannomai. Me nombotŋaŋe nâŋgâŋetâ ki keterakyiŋgimap yamâ ekyongomunŋe hanŋe sâyiŋgiwuap.”

21 Yeŋe nâŋgâm tâpikgum mâtâp ya tâŋ tâŋâk ki watmai. Yamâ topŋe girawuhât otmâ bukulipyenŋe mâtâp ya watŋet sâmbi den kâsikum yiŋgine sâmbi oai? Yâhâ lohimbiŋe senŋe âlâlâ kombo ki mianŋiŋet sâmbi ekyongomai. Yamâ wongât otmâ yeŋe gurâ kombo mianŋimai?

22 Me loklipyenŋe me imbilipyenŋe betyenehen ki kionŋet sâmbi ekyongomai. Yamâ benŋe yeŋe gurâ buku nombotŋe yeŋgât imbilipyenŋe orop ihilâk ekŋâlânŋimai. Otmu kasalipyenŋaŋe Porom Lâpio mepaemai ya ekŋetâ dondâ bâlemap. Yamâ wongât yeŋe gurâ yâk yeŋgât opon kâmbukŋan yâhâ Porom Lâpio tatmawân senŋe âlâlâ kâmbukŋe sâmbi katmai ya kombo meyiŋgimai?

²³ Anitâñe Yura lohimbi nengât nâñgâm girem den Mose ekumu kulempuop. Yeñe yakât yawu nâñgâm yeñahât nâñgâñetâ yahatmap. Yamâ benñe girem den ya loñgâñetâ pâku lohimbiñe yekmai yan Anitâhât nâñgâñetâ gemap.

²⁴ Den yan yuñe emelâk poropete âlâñe den kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap. “Yura kapi ambolipñañe orotmeme bâleñe otmâ mansai. Yakât otmâ pâku lohimbiñe Anitâhât nâñgâñetâ dondâ gemap.”

²⁵ Otmu yakât torokatmâ yuwu sâmunne nâñgâñet. Anitâñe Yura lohimbi nâñgâñingim manman âlepñahât pat kuyiñgiop yakât otmâ hâkyeñe torehenñan undip tuhuangimai. Yawu tuhuangim girem den tâñ tâñâk watmai yanâmâ Anitâñe nâñgâñingim. Yawu gârâmâ girem den ya kumai yanâmâ hâkyenñan undip tap yakât nâñgâm undip ki tuhuangiwu yawu yekmu otmap.

²⁶ Yawu gârâmâ pâku lohimbi yeñgât sâm manman âlepñahât pat ki kuyiñgiop yakât otmâ hâkyeñe torehenñan undip ki tuhuangimai. Yamâ Anitâñe ikñe nâñgân nâñgânñambâ girem den ya Mose ekumu kulempuop. Yâhâ pâku lohimbiñe girem den ya pâpñgumai ya yeñgât biwiyeñan Anitâhât nâñgân nâñgân tatmap ya tâñ tâñâk watmai. Yanâmâ Anitâñe yekmâ nâñgâñingimu hâkyeñe torehenñan undip tap yawu otmap.

²⁷ Yura lohimbi hâkyeñe torehenñan undip tap yeñe girem den sâlikum topñe nâñgâm henñengumai yamâ ki lâumai. Yakât otmâ pâku lohimbi hâkyeñe torehenñan undip ki tap yañe Anitâhât nâñgân nâñgân watmaine sâp patoen yen mem den âiân katyekmâ sâm hâreyiñginomai.

²⁸ Yakât topñe yuwu sâmunne nâñgâñet. Anitâñe lohimbi yeñgât nâñgâm manman âlepñahât pat kuyiñgiop ya girawu yañe yakât bulâñe menomai? Lok yañe imbiâk hâkyeñe torehenñan undip tuhuangim topyene kurihiakmâ lohimbi senyeñan kinmâ Anitâ mepaemai yâkñe bulâñe ya ki menomai.

²⁹ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lohimbi mem hewewenñe tuhuyekmu Anitâhâlen biwiyeñañe kepeim mansai yâkñe bulâñe ya menomai. Lohimbiñe Anitâhâlen biwiyeñañe kepeimai ya yeñgât nâñgâñingimu ârândânñe otmap. Yañeâmâ bukulipyeñañe nâñgâñinginetâ yahalâkgât ki nâñgâmai.

3

Anitâñe Yura lohimbi kerek ki betyongop.

¹ Kândikum emelâk Anitâñe Yura nengât tâmbâlipnenñe yeñgât nâñgâñingimu yahatmu ikñe pat kuyiñgiop. Yakât otmâ hâkneneñe torehenñan undip tuhuangim gamain. Anitâñe nâñgâningim yakât topñe yuwu tap.

² Anitâñe ikñe den bulâñe ya tâmbâlipnenñe ekyongomu yakât amboñe otbi. Yawu otmâ pâku lohimbi yeñgâlen ari yakât topñe ekyongonñet sâm yingiop. Sâm yingiop yañak sâp yiwereneñe nen meneneksap.

³ Yawu gârâmâ nengâlen gâtñe kiñgitñe orowâkñe Anitâhâlen biwiyeñañe ki kepeim manmâ gai. Yawu otmâ gai yakât matñe Anitâñe nen Yura lohimbi kerek betnongowuap me bia?

⁴ Yamâ bia kârikñe. Yakât otmâ lohimbiñe Anitâ orop biwiyeñañe hikuakmâ konohâk otmu den hikuwi. Den ya kelañgatmâ âlâ sâmai, otmu nombotñe hârem pilâmai. Yawu gârâmâ yâkñe otmai yawu Anitâñe ki otmap. Den yan yuñe emelâk lok âlâñe den kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“O, Anitâ, nenñe otmunñe bâlemap yan den sâm hâreningirâ ekmunñe ârândânñe merândânñe otmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe nâñgâm bâlehiñetâ ki bonñe otmap.”

⁵ Yawu gârâmâ lokgât nâñgân nâñgân watmâ den yuwu ekyongomune ekñet. Nenñe otmunñe bâlewuap yan Anitâñe den sâm hâreningimu lohimbiñe nâñgâñetâ sâtñe otmu mepaenomai. Mepaenomai yakât kakñan matñe umatñe ningiwuap yakât otmâ nâñgâm bâlewanñingim imbiâk umatñe ningiap yawu sâmunñe ki ârândânñe otbuap.

⁶ Yawu gârâmâ nenñe otmunñe bâlemap yan Anitâñe imbiâk matñe umatñe ningimap otmuâmâ sâp patoen biwinenñahât topñe nâñgâm den sâm hâreningimu ki ârândân otbuap. Yawu gârâmâ Anitâñe imbiâk mambiâk otningimap yawu ki nâñgânom.

⁷ Yâhâ nâñgân nâñgân âlâ yuwu ki nâñgânom. Nenñe Anitâ orop biwinenñe hikuakmâ konohâk otmu den hikuwin. Den yamâ nombotñe hârem pilânom. Yawu gârâmâ nenñe otmain yawu Anitâñe ki otmap. Yâhâ nenñe den nombotñe hârem pilânom yanâmâ Anitâñe ki betnongowuap yakât nâñgâm lohimbiñe mepaenomai. Anitâ mepaenomai yan topñe girawuhât otmâ den sâm hâreningim matñe ningiwuap?

⁸ Yâhâ lohimbiñe witgum mepaenjetgât nenñe ihilâk otneâk nâñgânom yamâ dondâ bâlewuap. Yawu gârâmâ lohimbi nombotñe imbiâk nâhât ihilâk otmunñe bâleâkgât nâñgâmap sâmai. Yawu sâm den haknan sâmai. Lohimbi nombotñe yawu nâñgâmai yamâ hâmbâi sâp patoen Anitâñe matñe umatñe yingimu menomai.

Nen kerekñe otmunñe bâlemu tosa orop manmain.

⁹ Bukulipne, Anitâñe Yura lohimbi nengât nâñgâmu yahatmu pâku lohimbi yengât nâñgâmu gemap me bia? Yamâ bia kârikñe. Nen Yura lohimbiñe pâku lohimbi yengât amutyenñan katnenekmu mansain. Yawu ki tap. Nenñe yen pâku lohimbi orop orot-memenenñe bâleñe me manman kiñgoñ otmâ gain. Yakât otmâ nen kerekñe matñe menomgât pat mansain.

¹⁰ Den yan yuñe emelâk poropete nombotñe den kulemgui ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi kerekñe koko salek me uwawapñe bia ki mansain.

¹¹ Nengâlen gâtñe âlâ me âlâñe Anitâhât nâñgân nâñgânñe girawu tap ya ki nâñgâm manmain. Me lok âlâ me âlâñe Anitâ ki ewe katmâ mepaemain.

¹² Otmu Anitâñe mâtâp yuwuâk watmâ manñet sâm katningiop yamâ lok kerekñe tâpikgum mâtâp bâleñan manmâ gain. Yawu gârâmâ lok hârokñe buku orañgim uwawapñe bia mannomgât dop âlâ ki tap.

¹³⁻¹⁴ Otmu lok muñetâ hanyongomunñe tâtuk sâm hâkyeñe korokñe bâleñe pilâmap yakât dopñeâk lohimbi nombotñe den perâkñe sâm bukulipyenñe kâityongomai. Otmu hâmwuk me soron hambenñe yawuyenñe ningimu mumain yakât dopñeâk lohimbi yawuyenñe bukulipyenñe orop sâm bâleañgimai. Me den bâleñe hâiakmai.

¹⁵ Otmu lokñe kapam kune sâm in yawu tepyenñe kâlâp semu yahatmâ kapam kumai.

¹⁶ Otmu haonmâ ârândân bukulipyenñe yengât nâñgâm bâleyingim mem âlâlâ tuhuyekmâ manmanyenñe hilipgumai.

¹⁷ Yawu otmâ bukulipyenñe orop biwi nâñgân nâñgânñeñe ki hikuakmâ konohâk otmap.

¹⁸ Lohimbi yawuyenñe Anitâhât nâñgâm ki ewe katmai.” Topnenñeâmâ yawu.

¹⁹⁻²⁰ Otmu Anitâhât den yakât topñe yamâ yuwu. Yura lohimbi kerekñe yâkât den tem lâuwanñgim mannehât girem den âlâlâ Mose ekumu kulemgui. Yawu gârâmâ nenñe yâkât girem den ya watmâ tem lâuwanñgimain yamâ hâum pâpgumain. Yakât otmâ nenñe pâku lohimbi orop yâkât senñan kinmâ sârereakmunñe nenekmu ârândân otbuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâ yâkât girem den nâñgâmain yan biwinenñan hâumu tosa orop mansain sâm nanñangim anjolakmain.

Kiristonñe manman bâleñahât panñonâmbâ holañnenehop.

²¹ Yawu gârâmâ Anitâñe tosanenñe pilâningim tihitnenñe otmap yakât mâtâp âiñe teteop. Yakât topñe nâñgâmunñe keterakningiâkgât emet inânñan Mose otmu poropete lok nombotñe den kulemgui. Yawu gârâmâ mâtâp âiñe yanñe girem den hânñe orop ki lâuaksawot. Mâtâp âiñe yakât topñeâmâ yuwu.

²²⁻²⁴ Nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi dop konohâk mansain. Topnenñe kâsiwahomunñe ikñiâk ikñiâk otbuapgât dop ki tap. Nen kerekñe otmunñe bâlemu

tosa orop manmain. Yawu manmunne Anitâne nenekmu ki ârândâñ otmap yawu nângâmain. Yawu gârâmâ Anitâne ikñahâk wawaenenekmâ Yesu Kiristo hângângumu ge sâreerenekmâ kawenenñan kinmâ howanân kuñetâ muop. Yâkâlen biwinenñane kepeim manmunne Anitâne nenekmu ârândâñ otmu Kiristone manman bâlenjahât pañgoñâmbâ holañnenedhop.

²⁵⁻²⁶ Otmu yakât torokatmâ sâmune nângâñet. Emelâk embâñân tâmbâlipnenñane orotmeme bâlene otmâ manbi yakât matñe Anitâne in yawu ki yingioip. Yawu gârâmâ orotmeme bâlene otminiwi yakât nângâmu dondâ bâleop yakât topñe tetekñan eknehât ikñe nanñe Yesu Kiristo hângângumu ge nengât tosañ otmâ muop. Yawu otmu biwinenñe yâkâlen katmunne Anitâne nengât kaok nângâñingim tosanenñe pilâningioip.

²⁷⁻²⁸ Den ekyongoan yukât topñe yuwu sâmune nângâñet. Nenñahâk otmâ Anitâhât girem den tâñ tâñâk lâum manmâ gamunne nenekmu ârândâñ otbuapgât dop tap me bia? Yawu bia. Yawu tap mâne nenñe hâknenñe mepaembâin. Yakât otmâ mâtâp konok tap yamâ yuwu. Yesu Kiristohâlenâk biwinenñane kepeim manmunne Anitâne nenekmu ârândâñ otmap.

²⁹ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Anitâ Tihit tihit ambonañe engat yâhâp ki otmap. Yawu otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi mâtâp ikñiâk ikñiâk ki sâm ningioip. Yâhâmâ tihitnenñe otbe sâm menduhunenekmâ mâtâp konohâk sâm ningioip tap.

³⁰ Yakât otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi orop Yesu Kiristohâlen biwinenñane kepeim manmain yanâmâ Anitâne nenekmu ârândâñ otmap.

³¹ Yawu gârâmâ Mosenje girem den âlâlâ kulemuop ya ki gulip olop. Yakât otmâ nenñe biwinenñe yâkâlen kepeim denñe tem lâuwangim manmain yan girem den ya lâumunñe nengâlen bulâñe tetemap yawu oap.

4

Awarahamne Anitâhâlen biwinañe kepeim manop.

¹ Nengât tâmbânenñe âlâ, kutñe Awaraham sâm, yâkñe manman girawu manmu Anitâne ekmu ârândâñ olop ya ekmâ nângâne.

² Awarahamne ikñahâk otmâ manman âilongo manmu yakât Anitâne ekmu ârândâñ olop mâne ikñahâlâk nângâmu yahatbâp. Yawu gârâmâ ikñahât ki nângâmu yahalop.

³ Yakât topñe Mosenje kulemuop ya yuwu tap.

“Anitâne Awarahamgât pat sâm kuwanñioip ya Awarahamne nângâm yâkâlen biwi nângân nângânñane kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâne biwinñe ekmu ârândâñ olop.”

⁴ Yakât yuwu sâmune nângâñet. Nenñe âi tuhum manmain yakât hâmenje sâm tewetsenñe ningimai. Yâhâ tewetsenñe ningimai yan “Âo, tewetsenñe yingiañ yuâmâ tep âlep nângâm in kâsikum yingiañ,” yawu ki sâmai. Âi tuhumain yakât hâmenje sâm tewetsenñe ningimai.

⁵ Yâhâ Anitâne yeñe otmai yawu ki otmap. Lok âlâ me âlâne nengât tosa pilâningiâk sâm Anitâhâlen biwiyenñane kepeim manmai ya yengât biwiyenjahât topñe nângâm tosayenñe pilâyingimap. Yâhâ lok nombotñane nenñahâk yu ya tuhunom yakât matñe tosanenñe pilâningiwuap yawu sâmai yamâ ki nângâyingimap. Topñe yawu tap.

⁶ Otmu tâmbânenñe Dawitñe yakât topñe nângâop yamâ yuwu. Anitâne nengât orotmeme bâlene me âlepñe ya ki ekmâ ketetmâ yakât dopñan matñe kâpekningimap. Yawu otmâ lok âlâ me âlâne biwiyenñe yâkâlen katñetâ tatmap ya yengât nângâyingimu ârândâñ otmap. Lohimbi yawuyañe heronje kakñan manmâ otbi mewi yakât ki gorâyingiwuap. Dawitñe yawu nângâm yan den kulemuop yamâ yuwu tap.

⁷ “Lok âlâ me âlâne orotmeme bâlene otminiwi ya yengât tosa Anitâne pilâyingim yakât ki nângâwuap. Lohimbi yawu yanñamâ biwi heronje nângâmai.

8 Yawu manmunje Anitâje matje umatje ki ningiwuap nângâm heronje kakñan mannomai.”

9 Yâhâ heronje kakñan manmâ yâhânomai yakât Dawitiñe kulemguop yamâ Yura lohimbi nen konok meneneksap me bia? Yamâ bia. Yen pâku lohimbi orop heronje kakñan mannomgât kulemguop. Yakât otmâ Awarahamje olop yakât den pat Mosenje kulemguop ya yâhâpñe ekne. Yamâ yuwu tap.

“Anitâje Awarahamgât pat kuwañgiop ya nângâm biwi nângân nângânñaje Anitâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâje ekmu ârândân olop.”

10 Yâhâ Awarahamje girawu olop yakât Anitâje ekmu ârândân olop? Iknjak hâkñe torehenñan undip tuhuahop yakât otmâ Anitâje ki ekmu ârândân olop.

11 Anjoân hâkñe torehenñan undip ki tuhuahop yan Anitâje pat kuwañgiop yakât nângâm biwi nângân nângânñaje yâkâlen kepeim biwi yâhâp ki olop. Yawu otmu Anitâje ekmu ârândân olop. Ekmu ârândân olop yakât kakñan yakât nelâmnohomap sâm hâkñe torehenñan undip tuhuahop. Yakât topñe yuwu sâmune nângâñet. Awarahamje hâkñe torehenñan undip ki tuhuahop yan Anitâje biwiñe ekmu ârândân otmu pat kuwañgiop. Yakât otmâ pâku lohimbi hâkyeñe torehenñan undip ki tuhuangim mansainje Anitâhâlen biwiñeñe kepeim manñetâ yekmu ârândân otmap. Yakât otmâ emelâk Awarahamgât pat kuwañgiop ya yawuâk kuyiñgimu yâkât sen mansai.

12 Otmu Yura lohimbi hâknene torehenñan undip tuhuangimain nengu Awarahamje olop yawuâk otnom otmuâmâ Anitâje nengât nângâmu Awarahamgât sen bulâje otbuap.

13 Yâhâ Anitâje girem den Mose ki ekumu kulemguop yan Awarahamje biwiñe yâkâlen kepeim manop. Yawu manmu Anitâje ekmu ârândân olop. Yakât otmâ hân himbim kândikyotgowân wahap topñe topñe katmu yapâ tetem sambe sambe oap ya galemgum yâhâmbisâi sâm Awaraham otmu yâkât sen orowâk kuningiop.

14 Yakât topñe yuwu sâmune nângâñet. Anitâje Awarahamgât pat kuwañgiop yakât bulâje mene sâm nenñahâk yu ya otmâ menomgât dop talop mâne Anitâje pat kuwañgiop ya hârem pilâmbâp. Yakât otmâ Anitâhâlen biwi nângân nângânñenñaje kepeim tem lâuwañgim manbâingât mâtâp biatbâp.

15 Yâhâ lohimbi kerekñe nenñahâk Anitâhât den lâum pâpgumain. Yawu torokatmâ mannom yakât matje Anitâje kuk otningim matje ningimu menom. Yawu gârâmâ Anitâje girem den ki sâm kalop mâne, ki tatbâpgât otmâ ki kumbâin. Yawu gârâmâ lohimbi kerekñe lâum pâpgum gamunje bâleop.

16 Awarahamje Anitâhâlen biwiñeñe kepeim manmu ekmu ârândân otmu pat kuwañgiop. Yawu gârâmâ nenñe yawuâk Anitâhâlen biwinenñaje kepeim mannom yakât emet inânñan ikñe enñatñeâk otmâ nengât sâm pat ya torokatmâ kuningiop. Pat yakât bulâje biatningimâpgât nenñe biwinenñe Anitâhâlen kinmap me bia ya ikñak ekmâ nângâmap. Otmu girem den lâumain me ki lâumain yakât ki nângâmap. Topñe yuwuhât nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi orop biwinenñaje yâkâlen kepeim Awarahamgât sen bulâje mansain. Yakât otmâ pat kuwañgiop yakât bulâje hâmbâi menom.

17 Yakât otmâ Anitâje Awarahamgât pat kuwañgim yuwu sâm ekuop.

“Nâje lohimbi komotñe komotñe gâhât sen sâm katyekmune nângâhilihñetâ yahatbuap.” Den yawu tap.

Awarahamje biwiñe Anitâhâlen tiñâk kepeim manmu ekmu ârândân olop yakât otmâ pat kuwañgiop ya ki hârewañgiuwap. Pat ya tetewuap yakât emet inânñan nângâm kuwañgiop. Yakât otmâ ikñak nângâop ya yawuâk tetem henñenñuop. Otmu Awarahamgât pat kuwañgiop ya nengât torokatmâ kuningiop ya menomgât lohimbi kerek mumuñambâ mem yahatnenekbuap.

¹⁸ Yakât Anitâñe Awaraham ekuop ya yuwu tap.

“Gâhât biwihambâ kâu pato kândâkdâñe hurunduñ sânomai.”

Yawu sâñ ekumu nâñgâñu bulâñe otñu ya tetenihiâk sâñ biwiñañe kepeim biwi yâhâp ki otmâ manminiop. Yawu manop yakât otmâ Yura lohimbi me pâku lohimbi nen kerekñe yâkât sen bulâñe mansain.

¹⁹ Yâhâ Awarahamgât yambu 100 otbomâk otñu yan Anitâñe pat kuwañgim den hikuop. Yawu otmâ naom membâwâtgât dop yamâ emelâk wangimu kâsi manmâ gaowot. Yawu manoworâke yamâ Awarahamgât biwiñe ki giop.

²⁰⁻²¹ Yawu manmâ Anitâhât den yakât nâñgâñ biwi yâhâp ki otmâ manmâ gaop. Anitâñe pat kuwañgiop yakât bulâñe mem tetenihiwuap sâñ biwiñañe yâkâlen kepeim kârikñe otmâ manminiop.

²² Yawu nâñgâñ manminiop yakât Anitâñe ekñu ârândâñ olop.

²³ Anitâñe den Awaraham ekuop yamâ yâkât konok nâñgâñ ki sâop. Nen Awarahamgât sen bulâñe mansain nen kerek nengât sâop.

²⁴⁻²⁵ Anitâñe Kutdânenñe Yesu âi sâñ wañmâ hâñgâñgumu ge tosanenñahât otmâ sâreñenekmâ kawenenñan kinñu kasalipñenñañe kuñjetâ muop. Yakât nâñgâñ nenñe Anitâhâlen biwinenñañe kepeim manmunñe nenekñu ârândâñ otñuap nâñgâñ Kutdânenñe Yesu mumuñambâ mem yahalop.

5

Anitâñe kaok nâñgâñingimap yakât nâñgâñ heronje otñisâin.

¹ Kutdânenñe Yesu Kiristonje tosanenñahât otmâ muop yâkâlen biwinenñañe kepeim manmunñe Anitâñe nenekñu ârândâñ otñu kaok nâñgâñingimap yamâ topñe yuwu.

² Anitâñe ikñe enñatñeâk otmâ tihitnenñe otñe sâñ Yesu Kiristo hâñgâñgumu ge muop. Mum yahatmâ nenñe Anitâ orop manñomgât mâtâp âñe mem teteningim yâkâlen yâhâop. Yawu olop gârâmâ nenñe biwinenñañe yâkâlen kepeimñe Anitâñe tihitnenñe otñu manmain. Yâhâ yâk orop himbimân manñom yakât nâñgâñ heronje otñu biwinenñañe kepeim manmâ yâhâñom.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ biwinenñañe Kiristohâlen kepeim manmunñe lok nombotñañe nâñgâñ bâleningim mem âlâlâ tuhunenekñu. Yawu tuhunenekñuake yamâ benñe biwinenñañe ki orotok sâmap. Yakât otmâ Anitâñe nenekñu ârândâñ otñu orowâk himbimân manñomgât pat kuningiop yakât bulâñe menom nâñgâñ manñom.

⁵ Yawu manmunñe Anitâñe wawaenenekñu ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgâñgumu ge biwinenñe mem hewewenñe tuhumu yâkât wâtñan manmâ yâhâñ bulâñe menom.

⁶ Yâhâ nen lok bâlenñe nenñahâk tânahom pat yakât bulâñe menomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ bulâñahât pâpgumaingât Anitâñe Kiristo kawenenñan kinñu mumbuap sâñ sâp kalop ya ekñu ârândâñ otñu hâñgâñgumu ge nengât sâñ muop.

⁷ Yakât topñe nâñgâñjetâ keterahâkgât nenñan hâum yuwu sâñmune nâñgâñjet. Bukunenñe âlâñe tâñnongom uwawapñe bia manmap ya kasalipñañe taka kune sâñ otnomai yanâmâ nenñan gâtñe lok âlâñe bukunenñahâlângen otmâ nâñgâñ heronje otñu sâreñem kinñu kuñjetâ mumbuap. Yâhâ bukunenñe âlâñe girem den ya tâñ tâñâk watmap yamâ kalemñe orop ki manmap. Yâhâ kasalipñañe taka kune sâñ otnomai yanâmâ nen kerekñe yâkâlen otmâ ki sâreñenom. “Otmâp ambonje ikñahâk sâreñeahâk,” sâñom.

⁸ Yawu gârâmâ nenñe bukulipnenñe otyiñgimain yawu Anitâñe ki otningimap. Nenñe otñunñe bâlem gaop yan tosa orop manminiwin yan Anitâñe wawaenenekñu ikñe nanñe Kiristo hâñgâñgumu ge sâreñenenehop. Sâreñenekñu kinñu kuñjetâ muop yan Anitâhât biwiñe ekñain.

9-10 Yâhâ nenje embân manmâ gawin yan Anitâ betbanjimunje nângâm bâleningimu manbin. Yawu gârâmâ nanje hângângumu ge kawenenjan kinmu kujetâ muop. Kujetâ muop yâkâlen torokatmunje Anitâje nenekmu ârândân otmu kaok nângâningiop. Yawu otmâ buku otningim Kutdânenje mumujambâ mem yahalop. Yakât otmâ manman kârikjan katnenekmu orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nângâmune uruk uruhâk otmap.

11 Otmu Kutdânenje Yesu Kiristohâlen biwinenjanje kepeimunje Anitâje buku otningiop yawu nângâm mepa sanjan otbanjim heronje kakjan mannom.

Aramje Anitâhât den kuop yakât huhopje mumu teteop.

12 Yawu gârâmâ embânâmbâek orotmeme bâlene otminiwi yakât matje mum gaminiwi. Yakât topje yuwu sâmune nângânet. Tâmbânenje Aramje Anitâhât den kum otmâ hilipguop yakât matje Anitâje mumuhât pat kuwanjiop. Yawu otmu yapâek orotmeme bâlene torokatmâ otmâ ganjetâ ganjetâ sâp yiwerenje yuâmâ nen kerekje yawuâk otmâ gain. Yakât otmâ mumuhât pat mansain.

13-14 Yâhâ embân Aramje Anitâhât den ya lonjâem otmâ tâpikguop. Otmu yapâek Anitâhât nelâm yongomu engatyejeâk watmâ otjetâ bâleminiop yakât huhopje mum gara gara otbi. Yawu gârâmâ Anitâje girem den âlâlâ Mose ki ekumu kulemguop yan yawu otbi. Yawu otbi otmu Aramje kândikum Anitâhât den kum otmu bâleop ya orop ki lâuahowot, yawu nângâmain.

Yâhâ den sâm aran yukât topje nângânetâ keterahâkgât Aram yet Yesu Kiristo yetgât sâwe.

15 Yâk yetgât topyetje ikniâk ikniâk yakât otmâ manmangât mâtâp yâhâp tiripnon-gowot. Âlâ yuwu. Aramje otmâ tâpikguop yapâek lohimbi kerekje orotmeme bâlene otmain. Yawu otmâ mumuhât pat manmâ gain. Otmu benje âlâmâ yuwu. Anitâje ikje engatyeâk otmâ tihitnenje otmâ manman kârikjahât pat kuningiop yakât topje ikniâk tap. Yakât bulâje mejet sâm Yesu Kiristone nângâningim ge lohimbi kerek nengât sâm muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenjanje kepeim manmunje menenekmu ikje orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nângâmune uruk uruhâk otmap.

16-17 Otmu Aram yet Yesu Kiristo yetgât manman bulâje yamâ ikniâk ikniâk oap. Aramgât yan yakâlâk sâwe. Aramje Anitâhât den lonjâem otmâ tâpikguop yanâk yakât matje “mumbuap” sâm hârewanjiop yapâek mumu yu teteop. Yâhâ Yesu Kiristone âwâjahât denje tem lâuwanjim nengât tosanenjahât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ mum yahalop. Yâkâlen biwinenjanje kepeimunje Anitâ Awonjenjanje nângâningim lok kijingitje orowâk tosanenje pilâningiop. Pilâningim ikjahâk tihitnenje otmu orowâk manman kârikjan mannom.

Kiristone manman kârikjahât mâtâp meningiop.

18-19 Yakât otmâ yuwu nângânom. Anjôân Aramje Anitâhât den lonjâem otmâ tâpikguop yapâek lohimbi kerekje orotmeme bâlene otmâ gawi. Yakât otmâ Anitâje Aramgât “mumbuap” sâm hârewanjiop. Yakât dopjeâk munomai sâm den sâm hâreyingiop. Topje yawuhât nen mumuhât pat manmâ gain. Yawu gârâmâ Yesu Kiristone âwâjahât denje tem lâuwanjim kawenenjan kinmu kujetâ mum yahalop. Yâkâlen biwinenjanje kepeimunje manman bâlenjahât panjonâmbâ menenekmâ manman kârikjahât pat kuningiop.

20-21 Anitâje girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop yakât yuwu sâmune nângânet. Anjôân Anitâje ikje nângân nângân lohimbi biwiwenjan kalop ya ki watmai. Lohimbiye yeje engatyejeâk watmâ otjetâ bâlem gaop. Yawu gârâmâ girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya otmâ hilipguminiwin yakât sâlikum nângâmune topnenje tetemu anjolakbin. Anjolakmâ yan mumuhât pat otbin yakât nângâmune biwinenje giop. Yakât otmâ biwinenje dondâ gemu bâlemain sâm Anitâje ikje engatyeâk otmâ Yesu Kiristo

hângângumu ge manman kârikjahât mâtâp meningiop. Yakât otmâ nenñe yâkâlen biwinenñaje kepeimunñe âwânñe nenekmu ârândân otmap. Yawu otmâ manman kârikjahât kapiân yâhâmunñe orowâk manbisâin.

6

Manman bâleñe bet pilâwin ya âlâkuâk ki miwirikum mannom.

¹ Den ekyongoan yukât topñe yuwu ki nângânôm. “Yesu Kiristoñe sâreerenekmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yakât otmâ Anitâñe nenekmu ârândân otmu haonmâ ârândân tosanenñe pilâningimap. Tosanenñe yawu pilâningim yâhâwuap nângâm orotmeme bâleñe ya witgum otmâ yâhânôm.” Yawu nângâmain yamâ nângâm hilipgumain.

² Mâtâp yawuya âlâ ki tap. Emelâk Kiristohâlen biwinenñe katmâ manman bâleñe bet pilâwin ya girawuhât otmâ miwirikum witgum otmâ mannom. Ya ki orotñe.

³ Yakât topñe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Kiristo kuñetâ mumu hanguwi. Yâhâ yâkâlen biwinenñaje tiñâk kepeiwin yan manmannenñe hângiñe ya biatningimu Kiristoñe muop yakât dopñeâk toen katnenekbi.

⁴ Anitâ Wâtgât Amboñe ikñe wâtñambâ Kiristo mumuñambâ mem yahalop yakât nângâmunñe âlâ kândâkdâ otmap. Otmu yakât dopñeâk mâmâñe otningimu manman âiñe mem denñe tem lâuwangim mannehât nângâmap. Yakât otmâ Kiristohâlen torokatmâ manmannenñe bâleñe bet pilâwin ya girawuhât otmâ miwirikum witgum otmâ mannom. Ya ki orotñe.

⁵ Nenñe Kiristohâlen biwinenñaje hikuakmâ konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ Kiristoñe manmanñe ki alitmâ muop yakât dopñeâk manmannenñe hângiñe ya pilâwin. Yawu gârâmâ Anitâñe Kiristo mumuñambâ mem yahalop yakât dopñeâk sâp pato tetewuawân mumuñambâ mem yahatnenekmu Kiristo orowâk biwinenñaje hikuakmâ konohâk otmu mannom.

⁶⁻⁷ Yawu gârâmâ nenñe otmâ hilipgumunñe Anitâñe nângâm bâleningiâkgât Bâleñahât Amboñe, Satanñe mem lohotñe tuhunenekmap. Yawu gârâmâ nen munom yan yâkñe mem lohotñe tuhunenekmu otmunñe bâlewuapgât mâtâp ki tetewuap. Yakât otmâ yuwu nângâmain. Sâp yiwerenñe yu Satanñe mem lohotñe tuhunenekmu hon bawangim otmunñe bâlemap yakât mâtâp ya biatningiâk sâm Kiristoñe manmanñe pilâm howanân kuñetâ muop. Yakât dopñeâk manmannenñe hângiñe pilâwin.

⁸ Yawu otbin yanak Kiristoñe mumuñambâ yahatmâ manman âiñe mem tatmap yâkâlen biwinenñaje kepeim mansain. Yakât otmâ manman yawuya hanjalakmâ orowâk manbisâin, yawu nângâmain.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ Yesu Kiristoñe muowân lohimbi kerek nengât orotmeme bâleñe yakât matñe mem tosanenñe pilâningiop. Yawu otmâ Anitâñe mumuñambâ mem yahalop. Yahatmâ tap gârâmâ Mumuhât Amboñe Satangât amutgen ki manmâ yâhâpñe mumbuap. Ya bia kârikñe.

¹¹ Otmu yakât dopñeâk nenñe Mumuhât Amboñe Satan betbangim Anitâ konok mepaem denñe tem lâuwangim mannehât Yesu Kiristoñe âwânjahâlen yâhâmu orowâk tawot.

¹² Nenñe Yesu Kiristohâlen biwinenñaje kepeim mansain. Yakât otmâ biwinenñambâ nângân nângân bâleñe âlâlâ tetewuap ya bet pilâm Manman Bâleñahât Amboñe ki hon bawanginom.

¹³ Yawu otmâ yan nângân nângân ya ki watmâ otmâ hilipgunom. Yawu gârâmâ emelâk hiliwahonmgât pat otbin ya Anitâñe hârem manman kârikjahât pat kuningiop. Yakât otmâ yâkât wâtñan kinmâ hon bawangim tâñ tâñâk mannom.

¹⁴ Anitâne ikne engatneâk otmâ wawaenenekmâ girem den âlâlâ papatolipnennane yeñe engatyeneâk watmâ kulemguñetâ ya lâuminiwin yapâek holañnenehop. Holañnenedekmâ mâmâne otingimu tem lâuwanjim orotmeme bâlene ki miwirikum Bâleñahât Amboñe hoñ bawañginom.

Manman Âleñahât Amboñe Anitâ hoñ bawañginom.

¹⁵ Girem den âlâlâ ya tâñ tâñâk watnomgât dop ki olop. Yakât otmâ Anitâne ikne engatneâk otmâ wawaenenekmâ yapâ holañnenehop. Yawu otingiopgât otmâ nenñe ihilâk mahilâk manmâ ki gorâningiwuap nâñgânom me? Yamâ bia.

¹⁶ Nenñe lok âlâ me âlâhât amutgen manmain yamâ hoñ bayñgimain. Yakât otmâ yeñe orotmeme bâlene tâtâemâk otnomai yanâmâ Bâleñahât Amboñe hoñ bawañginomai. Yakât matñe Anitâne betyongomu ge hiliwahonomai. Yawu gârâmâ yeñe Anitâhât den tem lâuwanjim orotmeme âleñeâk otmâ mannomai yanâmâ yekmu ârândâñ otbuap.

¹⁷⁻¹⁸ Topñe yuwuhât Anitâ mepaeman. Kândikum emelâk yeñe orotmemeyene bâlene otmâ manmâ Bâleñahât Amboñe hoñ bawañgiminiwi. Yawu gârâmâ Yesu Kiristohât den pat âleñe nâñgâñetâ bulâne otmu tiñâk kepeim tâñ tâñâk lâuwi. Yâhâ Bâlene Amboñahât pañgoñâmbâ Anitâne holañyekmu yapâek hoñ bawañjim gamai. Yakât nâñgâm Anitâ mepaeman.

¹⁹ Yâhâ den umatñe sâm aran yu topñambâek ekyongoan mâne in yawu ki nâñgâm henñengumbâi. Yakât otmâ topñe tipñe nâñgâñetâ keterahâkgât lok nenñe orotmeme-nenñan hâum ekyongoan. Yakât ki nâñgâniñetâ bâlewuap. Kândikum emelâk orotmeme bâlene otne sâm kendañjim girem den hârohâk loñgâeminiwi. Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ orotmeme âleñeâk otmâ tânahom mannomai.

²⁰ Kândikum emelâk Bâleñahât Amboñe hoñ bawañjim orotmeme bâlene otminiwi yan orotmeme âleñe yakât ki nâñgâminiwi.

²¹ Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ otbi mewi yakât nâñgâm añulakmâ mansai. Emelâk otbi yamâ bulâne wuân menom nâñgâm ya otbi? Orotmeme bâlene ya witgum otmâ mansaiñe hiliwahonomai.

²² Yawu gârâmâ Yesu Kiristone bâleñahât pañgoñâmbâ holañyekmu Anitâhâlen bi-wiyenane tiñâk kepeim hoñ bawañjimai. Yakât bulâne yamâ Anitâne yekmu ârândâñ otmap. Otmu hâmbâi manman kârikñan mannomai.

²³ Yakât topñe yuwu sâmune nâñgâñet. Lohimbi âlâ me âlâne Bâleñahât Amboñe hoñ bawañjim orotmeme bâlene otmai yakât matñe ikne orowâk hiliwahonomai. Yawu gârâmâ Anitâne ikne engatneâk wawaenenekmâ Kutdânenñe Yesu Kiristo hâñgângumu ge mum yahalop. Yawu olop gârâmâ lohimbi âlâ me âlâne yâkâlen biwiyenane kepeim mannomai yamâ meyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâi.

7

Lohimbiñe miakmai yan hâum sâop.

¹ Bukulipne, yuwu sâmu nâñgâñet. Papatolipnennane yeñe engatyeneâk watmâ girem den topñe topñe ekyongominiwi ya lâum manmunñe nenekñetâ ârândâñ otmap. Yawu gârâmâ munomân mâtâp yañe biatbuap. Yakât topñe yeñe emelâk nâñgâm henñenguwu.

²⁻³ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Lohimbi miakmai yan papatolipnennane girem den âlâ yuwu ekyongomai. Imbi yañe ikne engatneâk otmâ lokñe pilâm ari lok ondop ki membuap. Yawu gârâmâ imbi yañe lokñe tatbuap ya pilâm lok ondop orop ari manbuap yanâmâ lokñe betñehen kionmâ girem den ya loñgâeap sânomai. Yâhâ lokñane bâlemu manmâ imbi kambut yañe lok âlâ ari membuap yanâmâ girem den ya ki loñgâewuap.

⁴ Den hâum yan yukât topñe yuwu tap. Yesu Kiristone nengât sâm muop yan papatolipnennane yeñe engatyeneâk watmâ girem den ekyongonñetâ kulemguwi ya pesuk sâop.

Yakât otmâ yâkâlen biwinenñaje kepeiwin yanâmâ girem den âlâlâ yañe yawuâk pesuk sâningiop. Yakât otmâ Kiristoñe mumuñambâ yahalop yâk orop biwinenñaje hikuakmâ konohâk otmu yâkât wâtñan kinmâ Anitâ hoñ bawanñim manmain.

⁵⁻⁶ Otmu torokatmâ sâmunne nângâñet. Anñoân papatolipnenñaje yeñe engatyeneâk watmâ girem den topñe topñe ya tâñ tâñâk lâunomai sâm ningiwi. Yamâ benñe girem den lâum pâpguminiwin. Lâum pâpguminiwin yan biwinenñambâ nângân nângân bâleñe âlâlâ teteminiop. Yakât otmâ girem den ya nângâmunñe biwinenñan hâunenekminiop. Biwinenñan hâunenekmu tepnenñe yahatmu otneâk nângâm Mumuhât Amboñe hoñ bawanñiminiwin. Yâhâ Kiristoñe yapâ holañnenekmu Anitâhât Wâtñat mâmâñahât Heakñe mem hewewenñe tuhunenekmu Anitâ hoñ bawanñimain.

Girem den nângâmunñe biwinenñan hâumap.

⁷ Papatolipnenñaje yeñe engatyeneâk watmâ girem den âlâlâ ekyongominiwi yapâ Kiristoñe holañnenehop yan biwinenñe hewewenñak otmu Anitâ hoñ bawanñimain. Yakât otmâ Anitâñe girem den Mose ekumu kulemgup yakât bâleñe sânom me? Yawu ki sânom. Mosehât girem dengât topñe nângâmain yan orotmemenenñe bâleñe yakât topñe keterakningimap. Yâhâ “Lok âlâ me âlâñe bukulipyene yengât imbilipyene ki yekñâlem ihilâk otnomai,” girem den ya ki nângâwan mâne otmâ hilipgumbâm yakât biwinan ki hâunekmu keteraknihimbâp.

⁸ Yawu gârâmâ girem den ya nângâmunne biwinan hâuop yan yu ya topñe topñe ihilâk otmune bâleminiop. Yâhâ girem den ya ki nângâwan mâne orotmemene bâleñahât topñe ki tetem henñengumu ekbâm.

⁹ Anñoân girem den ki kâsikum nihiwi yan biwine sânduk sâmu lohotñan manban. Yawu gârâmâ bukulipyene yengât imbilipyene me iri sikumyene ki ekñâlem ihilâk otñet sâm eknohowi. Girem den yawu tap yakât nângâwan yan biwinambâ nângân nângân bâleñe topñe topñe tetemu tepne yahatmu otbeâk nângâminiwan.

¹⁰ Yakât otmuâmâ nenñe orotmemenenñe bâleñe bet pilânehât Anitâñe girem den kalop yañe biwinan hâunekmu ihilâk otbehât nângâm yan hiliwahowomgât pat otban.

¹¹ Girem den ya nângâmunne biwinan hâunehop yan Kâitgu kâitgu Amboñe, Satanñe orotmemene bâleñe otminiwan yañe mem mete tuhunihimu biwine dondâ giop.

¹² Yawu gârâmâ Anitâñe ikñe biwi nângân nângânñambâ girem den âlâlâ Mose ekumu kulemgup yañe ki bâleop. Otmu yakât torehenñe âlâ ki tâpihahop. Anitâñe ya kerek ekmu ârândân olop. Yawu nanñan.

¹³ Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât ninan hâum sâmunne nângâñet. Yuwu mon sâmunne yan ki ârândân otbuap. “Girem den yamâ âlepñe. Yawu gârâmâ ya nângâmunne biwinan hâunekmu biwine dondâ giop.” Yawu ki nângâwom. Wuânñe mem bâlenekmu biwine giop yakât yâhâñe sâmunne nângâñet. Girem den ya nângâmunne biwinan hâunehop yan orotmeme bâleñe otminiwan yakât nângâmunne hañ sânihimu biwine giâkgât Kâitgu kâitgu Amboñe Satanñe ya mem mete tuhunihiminiop. Yawu otmâ girem den yañe orotmemenenñahât topñe mem tetekñan tuhumu ekmain.

¹⁴ Girem den yamâ Anitâñe ikñe biwi nângân nângânñambâ Mose ekumu kulemgup ya nângâmain. Yawu gârâmâ lok topnenñeâmâ yawu bia. Nenâmâ biwi nângân nângânñambâ manman bâleñe topñe topñe tetemu otmâ Bâleñahât Amboñe Satan hoñ bawanñimain.

¹⁵ Yâhâ nâñe otman meman yakât nângâmunne ki dopñan otmap. Orotmeme bâleñe ki otbom yawu sâman yamâ benñe ihilâk ihilâk witgumâk otman. Yâhâ orotmeme âlepñe otbeâk nângâman yamâ otbe sâm pâpguman.

¹⁶ Yawu gârâmâ orotmeme bâleñe bet pilâwan ya âlâkuâk ki otbom yawu sâman yamâ benñe otman. Yawu otman yanâmâ girem den yañe biwinan hâunekmap. Yakât otmâ girem den yakât nângâmunne âlepñe otmap.

17 Yâhâ otmune bâlemap yan nine enġatneâk ki otman. Nângân nângân bâleñaġe biwinan tatmâ tetemap ya watmâ otman.

18 Yakât otmâ wuân âlepġe biwinan tatmap? Yawuya âlâ ki tap. Yakât otmâ nâġe âlepġe otbeâk nângâman yamâ hâum pâpguman.

19 Hâum pâpgum yan ki otbom sâman ya otmune bâlemap.

20 Yâhâ ki otbom sâman ya otmune bâlemap yanâmâ biwinambâ nângân nângân bâleñaġe tetemap ya otman. Yamâ nine enġatneâk ki otmâ tâpikguman.

21 Yakât otmâ yuwu nângâman. Lok topnenneâmâ bâleñaġe dondâ. Yawu tap yakât otmâ orotmeme âlepġe otbe sâm otman yanâk biwinambâ nângân nângân bâleñaġe tetemu otmune bâlemap.

22 Yâhâ Anitâhât den biwinanġe kepeim lâuwe sâm otmâ manman.

23 Yawu gârâmâ lok biwinenġambâ nângân nângân bâleñaġe âlâlâ tetemap yakât otmâ Anitâhât den lâuwe sâm otmune hâi hâiġe otmu otmâ tâpikguman.

24 Yakât nângâmune biwine dondâ gemap. Yawu gârâmâ lok nenġe biwi nângân nângânneġe ya watmâ hiliwahomaingât âlâġe yapâ menenekbuap?

25 Yamâ Yesu Kiristo. Yâkġe hiliwahombâingât mâtâwâmbâ menenehop. Yakât otmâ Anitâ mepaembisâin.

Yâhâ den sâm aran yukât topġe yuwu nângân. Lok topnenġe yamâ bâleñaġe. Yakât otmâ biwinenġambâ nângân nângân bâleñaġe topġe topġe tatmâ tetemu yan Bâleñaġhât Amboñaġe otġet sâm biwinenġan kionġmap. Biwinenġan kionġmap yanâmâ nenġe wâtnenġanâk kinmâ Anitâhât den lâum hoġ bawâġim hâum pâpgumain. Yawu gârâmâ Kiristohât wâtġan konok kinmâ hoġ bawâġinomgât dop tap.

8

Wâtġât mâmâġahât Heakġe mâmâġe otningimu manmain.

1-2 Yakât otmâ yuwu sâmune nângânġet. Nenġe Yesu Kiristohâlen biwinenġe kepeimain yanâmâ Anitâhât Wâtġât mâmâġahât Heakġe mâmâġe otningimu yaġak Bâleñaġe Amboñaġhât amutgen ki manmain. Yawu manmâ ari hiliwahonomgât mâtâp ya pilâm manman kârikġahât mâtâp ya watmain. Yawu otmâ Kiristo orop biwinenġanġe hikuakmâ konohâk otmu manmain nenâmâ Anitâġe den âiân ki katnenekmâ sâm hâreningiwuap.

3-4 Yakât yuwu sâmune nângânġet. Lok biwinenġeâmâ bâleñaġe. Yakât otmâ biwinenġambâ nângân nângân bâleñaġe topġe topġe tetemu yan girem den ya lâune sâm hâum pâpgum tosa orowâk manminiwin.

Yawu otminiwin yakât Anitâġe ikġe nanġe hâġġangumu ge girem den yakât bulâġe nengâlen teteâk sâm lok otmâ sârerenekmâ nengât kawenenġan kinmu kuġetâ muop yan tosanenġahât matġe miop.

5-8 Yamâ yuwu sâmune nângânġet. Anitâ orop biwinenġanġe hikuakmâ konohâk otmu manman kârikġahât pat kuningiop. Otmu Wâtġât mâmâġahât Heakġe biwinenġan kionġmâ mâmâġe otningimu yapâ biwi sânduhân manmâ hoġ bawâġimain. Yâhâ lok nombotġanġe biwiyeġambâ nângân nângân bâleñaġe tetemap ya otne sâm biwiyeġe kilik kilik sâmu mansai. Lok yawuyaġe Anitâhât hâkânġ otmâ betbaġim biwiyeġe kârikġe otmâ manmai. Yawu otmâ mannomai yamâ Anitâġe yekmu ki ârândânġ otmu hiliwahonomai.

9-10 Lok yawuya Kiristohât Wâtġât mâmâġahât Heakġe biwiyeġan ki kionġmâ mâmâġe otyiġimu yaġak Kiristohât pat ki mansai. Yawu gârâmâ yenâmâ yawu bia. Yâhâ biwiyeġambâ nângân nângân bâleñaġe âlâlâ tetemap ya nângâm bet pilâmai. Yakât otmâ Anitâhât Wâtġât mâmâġahât Heakġe biwiyeġan kionġmâ mâmâġe otyiġimu Kiristohâlen biwiyeġanġe tiġâk kepeim manġetâ Anitâġe yekmu ârândânġ otmap. Yâhâ hâmbâi munomai yanâmâ tosayaġahât matġe umut biwiyeġe ki hiliwahowuap.

11 Yawu otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyingimu manmâ yâhânomai yan Anitâñe yekmâ Kiristo mumuñambâ mem yahalop yakât dopñeak yen gurâ mumuñambâ mem yahatyekbuap.

12 Bukulipne, Anitâñe yuwu otmâ mannom sâmbi ningiop. Wâtgât mâmâñahât Heak yakât wâtñan kinmâ Anitâhât tem lâuwanginom.

13 Yawu manmunñe biwinenñambâ nâñgân nâñgân bâleñe âlâlâ tetemap ya bet pilâm tem lâuwangim mannom yanâmâ manman kârikñan katnenekbuap. Yawu gârâmâ biwinenñambâ nâñgân nâñgân bâleñe âlâlâ tetemap yakâlâk nâñgâm otmâ hilipgum yâhânom yakât huhopñe yamâ hiliwahonomgât pat mannom.

14 Yakât yuwu sâmbi nâñgâñet. Nenñe Anitâhât denñe tem lâuwangim yakât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwi nâñgân nâñgânñenñe mem pâron pilâningiâk nâñgâmain yamâ Anitâñe nenekmu ârândân otmu nanne baratne bulâñe sâmbi menenekbuap.

15-16 Otmu nenñe Kiristohâlen biwinenñe katbin yan Anitâñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgângumu ge biwinenñan kionmu ki kinñitnenñahât otmâ manmain. Yâhâmâ mâmâñe otingimu Anitâhâlen torokatmunñe nanne baratne sâmbi menenehop. Yakât nâñgâm “Awoñnenñe, sâmbi nâñgâwangimain.

17 Anitâñe ikñe nanñe Kiristo hâñgângumu gemu lohimbi belângen manbiñe mem âlâlâ tuhuñetâ sât gum muop. Yâhâ nenñe yakât tem lâuwangim manmunñe yak otbangiwi yakât dopñeak mem âlâlâ tuhunenekñetâ mannom. Yawu mannom yanâmâ Anitâñe himbimân nanñe orowâk tatdomawotgât pat kuwangiop yakât bulâñe nen gurâ menom.

18 Hâmbâi sâmbi patoen bulâñe menom yanâmâ hânân yuân umatñe topñe topñe teteningimu manmain ya biatmu yakât nelâm nongowuap.

Sâmbi patoen Anitâñe manman âilongoân katnenekbuap.

19-21 Embânñan Aram yet Ewane otmutâ bâleop yakât matñe Anitâñe hâhiwin kakñan mandomawot sâmbi yitgiop. Otmu hânân âli wahap topñe topñe tap ya hârohâk sait kakyeñan pilâop. Yawu gârâmâ hâmbâi sâmbi patoen Kiristone âwurem gewuawân Anitâñe nanne baratne sâmbi menenekmâ manman âilongoân katnenekbuap. Yanâmâ emelâk sait kakyeñan pilâop ya biatmu âli wahap topñe topñe tap yuñe âilongoâk tatmâ yâhâwuap ya emelâk sâmbi kalop.

22-23 Yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Imbilipnenñane naom mene sâmbi naomñe hâliliakmu hâhiwin nâñgâm tatmâ belângen memai. Yakât dopñeak hânân âli wahap topñe topñe tatmâ arap otmu nen orowâk hâhiwin kakñan mansain. Yakât otmâ sâmbi patoen Anitâñe nanne baratne sâmbi menenekmâ hâknenñe âñe ningimu manman kârikñahât pat yakât bulâñe menehât nâñgâm mansain. Yâhâ manman kârikñahât pat yakât bulâñe ya ki menom sâmbi biwi yâhâp otmaingât Anitâñe Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgângumu ge mâmâñe otingimay yakât bulâñe nombotñe nengâlen teteap yamâ yuwu. Buku orangim biwi sânduhân manmain, me Anitâhât denñe tem lâuwangimain, bulâñe yawuya.

24 Yâhâ emelâk biwinenñe Kiristohâlen katbin yan manman kârikñahât pat yakât bulâñe hâmbâi menom yakât biwinenñane mem manmain. Yawu gârâmâ bulâñe ya kerehâk teteop mâne ya mene sâmbi biwinenñane ki mem manbân.

25 Yawu gârâmâ bulâñe hâmbâi menomai sâmbi eknongowi ya mene sâmbi biwinenñane tiñak mem manmâ yâhânom.

26-27 Yâhâ lohotñe otmunñe biwinenñe gemapgât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otingimu biwinenñe ârândân otmap. Yakât yuwu sâmbi nâñgâñet. Nenñe Anitâ ulitgunom sâmbi kalop. Yawu gârâmâ wuân me wuân teteningiwuap yan ulitgumunñe nâñgâmu ârândân otbuap yakât topñe ki nâñgâm heñgenñumain. Yawu gârâmâ Anitâñe biwinenñahât topñe nâñgâmap. Yawu gârâmâ yakât biwiñan nâñgân nâñgân âlâlâ tatmap

ya ikne Wâtgât mâmâjahât Heakne nângâm biwinenjan mem katmu ya sâm tetem Anitâ ulitgumain.

Anitâne tihitnenje otmâ yâhâwuap yakât ki gorâningiwuap.

²⁸⁻³⁰ Lohimbi âlâ me âlâne Anitâhâlen biwiyenane kepeim tem lâuwangimai yâhâmâ hân himbim ki kândikyotgop yapâek manmanyenahât topne nângâop. Manmanyenahât topne nângâm ikne nanjahât dop otjet sâm iknan torokatyekmâ nanjane ya yengât kunyene tatbuapgât sâm kalop. Ya yengât nângâm sâm kalop yamâ meyekmap. Meyekmâ yan nângâyîngimu ârândân otmu himbingât pat kuyîngimap ya kârikne tatmâ yâhâwuap. Ya ki biatbuap. Yakât otmâ Anitâhâlen biwinenjan kepeimain nengât tihitnenje otmâ mâmâne otningimap. Yakât otmâ umatne topne topne teteningimawâke yamâ biwi sânduhân manmain.

³¹ Den sâm aran yukât topne yuwu nângânom. Anitâne mâmâne otningimu manman âlepjan manmain. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne mem ge katneneknomaihât dop âlâ ki tap.

³² Anitâne wawaenenekmâ ikne nanje hângangumu ge kawenenjan kinmâ mumbuap yakât nângâm ki alilop. Yawu otmâ wawaenenehop yakât nângâm tihitnenje otmâ yâhâwuap yakât ki gorâningiwuap.

³³ Nenne yâkâlen biwinenje katmunje nenekmu ârândân otmu nanne baratne sâm menekmu manmain. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne den âiân katneneknomaihât dop âlâ ki otbuap.

³⁴ Yâhâ Yesu Kiristone nengât kawenenjan kinmâ muop. Mumu Anitâne mumujambâ mem yahatmu himbimân yâhâmu âwâne orop tatmâ nengât sâm ulitgumap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne ki mem ge katneneknomai.

³⁵ Yesu Kiristone wawaenenekmâ tihitnenje otmap. Yakât otmâ umatne topne topne teteningimu hâmbij gumbij manmain sâp yan biwi sânduhân katnenekmâ ki pâpgumap. Me po teteningimap yan gurâ tihitnenje otmâ ki pâpgumap. Me Kiristohât den pat âlepne nângânetâ gemu bet pilâmaine mem âlâlâ tuhunenekmai yan gurâ sâreerenekmâ ki pâpgumap. Me kapam tetemu nongone sâm otmai yan biwinenje gemap sâm mâmâne otningim ki pâpgumap.

³⁶ Yâhâ umatne topne topne teteningimap yuwuyane emelâk Anitâhât lohimbi ya yengâlen teteop yakât lok âlâne den kulenguop ya yuwu tap.

“Kutdâ, gâhât tem lâuhihim manmunje kasalipnenjane hilipnongone sâm watnenekmâ mem âlâlâ tuhunenekjetâ sâtgum mansain.”

³⁷ Den yawu tap yakât yuwu nângânom. Umatne topne topne teteningiwuap yan Kiristohât wâtjan kinmâ kârikneâk manmâ yâhânom.

³⁸⁻³⁹ Anitâne wawaenenekmap. Yakât otmâ Kutdânenje Yesu Kiristo yâkâlen biwinenjan tîjâk kepeim mannom yanâmâ umatne topne topne teteningiwuap ya yawuâk wawaenekbisâp. Yakât yuwu sâwe. Umatne kakjan manmâ yâhâm munom yan menekbuap. Me weke bâlenane mângâenenekne sâm otnomai yan watyekbuap. Me anelo âlâ me âlâne mem ge katnenekne sâm otnomai yan nenekmâ tihitnenje otbuap. Me lok kutdâlipnenjane mem bâlenenekne sâm otnomai yan sâreerenekbuap. Me umatne âlâlâ yiwerenje teteningiwomap me gâmâlâk teteningiwuap yan gurâ mem âlepjan katnenekbuap. Me hân kâlehen tai me ewan himbimân tai me wosapâ wosapâ taije mem ge katnenekne sâm otnomai yan gurâ Anitâne yawuâk tihitnenje otmâ yâhâwuap. Yawu nângâm biwi yâhâp ki otman.

9

Anitâne Awarahangât pat kuwangiop ya ki biatbuap.

¹ Bukulipne, nâmâ Kiristo orop biwinetŋe hikuakmâ konohâk oap. Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwine ekmu ârândânŋ oap yawu biwinaŋe nanŋan. Yakât otmâ den sâman yuâmâ bulâŋanâk ekyongoman.

²⁻⁵ Yakât otmâ nen Yura lohimbi topnenŋe sâm tetem ekyongomune nânŋâŋet. Kândikum emelâk Anitâŋe lok komotŋe komotŋe ya yengât biwiyenŋe ekma mem sâlipyongop. Mem sâlipyongop yamâ Awaraham, nanŋe Isaka, sesenŋe Yakop, hâkuŋe Yura, yu yengât senâmbâ tetem sambe sambe otŋetâ ikŋe lohimbi bulâŋe sâm tihityenŋe otminiop. Yawu otmâ hoŋ bawanŋe hânŋângumu ge manman âlepŋan katyekbuap yakât pat kuyiŋgiop. Pat kuyiŋgim yâk orop den hikum girem den âlâlâ ekyongop. Yawu otmâ ikŋahâk hohetyenŋan ge manbuap yakât selep tuhuwanŋim mepaenŋetâ nânŋâmu ârândânŋ olâkgât orotmeme topŋe topŋe sâm yinŋgiop. Yawu manmâ gaŋetâ gaŋetâ yâk yengât senâmbâ gâtŋe, imbi âlâ, kutŋe Maria, yâkâlen Anitâŋe Yesu Kiristo hânŋângumu gemu miop. Yakât otmâ Anitâ Hân Himbim Ambonŋe mepaem yâhâmbisâin yamâ bulâŋanâk. Yawu gârâmâ kapilipne kiŋgitŋe orowâkŋe Kiristohât hâkânŋ otmâ mansai. Yakât otmâ kâlâpgât pat mansai. Yawu otmâ manŋetâ nânŋe biwinaŋe ki orotŋe nânŋâyinŋiman. Anitâŋe betnohomu hiliwahomune yâk meyekmâ nâhât welâmnan mem katyekbuapgât mâtâp tap mâne âlepŋe sâmbâm. Den ekyongoan yuâmâ bulâŋanâk. Nânŋe tosayenâhât otmâ kaweyenŋan kinmâ mumbomgât mâtâp tap mâne yawu otbâm.

⁶ Yawu gârâmâ embânân Anitâŋe Awarahamgât pat kuwanŋiop ya ki biatbuap. Yawu gârâmâ Isirae lohimbi nombotŋanŋak Anitâhât lohimbilipŋe bulâŋe manmâ gai. Yakât topŋe yuwu sâmune nânŋâŋet.

⁷ Anitâŋe yuwu sâm Awaraham ekuop.

“Gâhât sen yamâ nange Isaka yâkâlebâ tetem sambe sambe otmâ pat kuhihwan yakât bulâŋe menomai.” Yawu sâm ekuop.

⁸⁻⁹ Yâhâ kândikum den ya ki ekuop yan Awaraham yet Sara yuwu sâm teteyitgiop.

“Hombanŋ kakŋan âwurem takawom yan imbihe Saranŋe naom membuap.”

Yawu sâm pat kuyitgiop yakât bonŋe yuwu. Sara ikŋak naom miop yâkât sen yamâ Anitâhât lohimbi bulâŋe otmâ pat kuwanŋiop yakât bulâŋe menomai. Yâhâ Sara potŋe Hahanŋe naom miop yâkât sen yanŋeâmâ pat yakât bulâŋe ya ki menomai.

¹⁰ Otmu torokatmâ sâwe. Isakanŋe imbi miop yamâ kutŋe Leweka. Yâhâ Lewekanŋe naom boho yâhâp meyelehop, kutyetŋe Esau yet Yakop.

¹¹⁻¹² Yâhâ Anitâŋe ikŋe enŋatŋeâk watmâ otmap yakât topŋe teteâkgât yuwu sâmune nânŋâŋet. Lewekanŋe irak meyelekbe sâm otmu Anitâŋe yuwu sâm ekuop.

“Atanŋanŋeâmâ imiŋe hoŋ bawanŋiwuap.” Yawu sâop.

Yakât otmâ yuwu nânŋânôm. Olowot miowot ya Anitâŋe ki nânŋâm ikŋe enŋatŋeâk otmâ imiŋe, kutŋe Yakop, yâkât senâmbâ gâtŋanŋe ikŋe lohimbi bulâŋe otmâ Awarahamgât pat kuwanŋiop yakât bulâŋe menomai sâm kalop.

¹³ Sâop yawuâk teteyiŋgiopgât Anitâŋe poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Yakop sen ya yengât nânŋâmune yahatsap. Gârâmâ Esau sen yamâ hâkânŋ otmâ betyongowan.” Yawu ekuop.

¹⁴ Anitâŋe yawu otyiŋgiop yakât yâkŋe otmâ hilipguop yawu ki nânŋânôm.

¹⁵ Yakât yuwu sâmune nânŋâŋet. Emelâk Isirae lohimbiŋe otŋetâ dondâ bâleop yakât Anitâŋe nânŋâm bâleyiŋgim yuwu sâm Mose ekumu kulemguop.

“Lohimbi otŋetâ dondâ bâleap. Yakât otmâ nine enŋatŋeâk otmâ kâsipyongom nombotŋe hilipyongowom. Yâhâ nombotŋe âlâmâ yekmâ tepne nânŋâyinŋim umam sâyiŋgiwom. Yamâ nâhât wahap.” Yawu sâm ekumu kulemguop.

¹⁶ Yakât topŋe yuwu sâmune nânŋâŋet. Lohimbi âlâ me âlânŋe otŋetâ bâlemap yan Anitâŋe matŋe yinŋiwe sâm otmap yan lohimbi ya yengât biwiyenŋe ki watmâ otyiŋgimap.

Me wuân me wuân otningi sâm ulitgumai ya yengât lau ki watmâ otyingimap. Yâku ikne nângân nângân ya konok watmu ârândân otmap.

¹⁷ Yakât topne yuwu tap. Embânân Anitâne Aihita lohimbi yengât kunyeje pato, kutne Parao sâm, den ekumu Moseje kulemguop ya yuwu tap.

“Gâne kunge kârikne otmâ betnohowuat. Yawu otnihirâ sâmune umatne topne topne lohimbilipge yengâlen teteyingimu hâhiwin nângânomai. Yanâmâ nâhât wâtne eknetâ âlâ kândâkdâ otbuap. Eknetâ yawu otbuap yakât den pat sâm han tuhujetâ hânjan kulemjan arimu nângâm mepaeneknomai. Yakât otmâ yâk yengât kunyeje sâm katgeksan.” Moseje den yawu kulemguop tap.

¹⁸ Yakât topneâmâ yuwu. Lok âlâ me âlâne otjetâ bâlemap yan Anitâne kâsipyongom ikne engatjeâk otmâ nombotne yekmâ mem lohotne tuhuyekmap. Yâhâ nombotne âlâmâ betyongomu yenjahâk hiliwahonomai.

Anitâne den eknongop ya ki kakjan sânom.

¹⁹ Den yawu tap yakât otmâ yuwu mon sâm âinohonomai. “Anitâne ikne engatjeâk otmâ lohimbi nombotne betyongomap. Betyongomu yanâmâ otmâ tâpikgum hiliwahonomaihât pat manmai. Yâhâ hiliwahonomai yan Anitâne otmai ambolipne sâm yâk yengâlen gâitbuap yamâ bâlewuap. Yamâ wongât? Ikjak betyongomu hiliwahonomai yakâ.”

²⁰⁻²¹ Yawu mon sâm âinohonomai yakât yuwu sâmune nângânet. Nen kerekne otmunne bâlemu tosa kakjan manmain. Yakât otmâ Anitâne den eknongop ya ki kakjan sânom. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât aman tuhumi yan hâum sâmune nângânet. Imbi âlâne ikne engatjeâk dengop kutakum aman yâhâp tuhuwuap. Tuhum pesuk pilâm âlâ mem bukuje wanbuap. Wanmu yâkne mem ari bukulipne orop yan sot um nem herone otnomai. Yawu otmâ aman âlâmâ bau me pâi sot um yingiwom sâm mem kalop. Mem katmu aman yaje amboje yuwu sâm ekuwuap. “Men, gâne nâ tuhunekmâ bau me pâi yengât sot umbom sâm mem ketetmâ katneksat yakât nângâmune bâleap.” Yawu sâm amboje ekuwuap. Yakât otmâ ambojane tuhuwe sâm nângâwuap dopjan tuhuwuap gârâmâ wuân me wuân otbuap yamâ nângâwuap dopjan otbuap. Yawu.

²² Yakât topneâmâ yuwu. Nen lohimbi kerek nennjahâk otmunne bâlemu hiliwahonomgât pat manmâ gain. Otmu Anitâhât wâtne pato tetemu ekmâ sâm alahunehât kuk in yawu ki otmâ hilipnongop. Yawu otmâ orotmemenenne bâlene pilâm ikjan biwinenne katnehât lohotjan tuhunenehop.

²³⁻²⁴ Lohotjan tuhunenehop yakât otmâ nen Yura lohimbi nombotne otmu pâku lohimbi nombotne mem menduhunenekmu yâkâlen biwinenjan kepeim mansain. Yâhâ ikne biwinahât topne tetemu ekmâ mepaenehât ikjahâk wawaenenekmâ umam sâningim nenekmu ârândân olop. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp patoen yâk orop himbimân tatmâ herone kakjan manmâ yâhânomgât emelâk sâm kalop.

²⁵ Yakât otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi Anitâne menenekmu biwi konohâk otmâ mansain. Den yan yuje emet inânjan poropete âlâ, kutne Hosea sâm, yâk ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi hâkân otmâ betyongomune nâhât pat ki mansai yamâ wawaeyekmâ nine nanne baratne sâm meyekbom.

²⁶ Otmu emelâk hân tâmbâen manbi yan yekmâ yeje nine pat ki mannomai sâm betyongowan. Yamâ hâmbâi meyekbom yan “Anitâ Manman Ambojahât nanje baratne bulâne,” sânomai.” Den yawu tap.

²⁷⁻²⁸ Otmu poropete âlâ, kutne Yesaia, yâkne emet inânjan Isirae lohimbi yengât yuwu kulemguop.

“Isirae lohimbi dopnenneâmâ saru sâtnjan sak ekmain dop yawu mansain. Yawu gârâmâ nengâlebâ lohimbi kingitne orowâkne Anitâ kutdânenjahât hâkân otmâ denje ki tem lâuwanjimai. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk yâk yengât sâm hâreyingim

hilipyongowuap. Hilipyongowuawân lohimbi getek âlâneâmâ hâmenenne kinbuap.”

²⁹ Otmu yakât den nombotne âlâ yuwu kulempuop.

“Nengât sen âlâkuâk tetem sambe sambe otnomaihât Anitâ Hân Himbim Amboñane itit kiom tuhuningim nen kerek ki mem gulip tuhunenehop. Yâhâ nen kerek mem gulip tuhunenehop mâne emelâk Sotom Gomora ambolipne kerek hilipyongomu kapi kâwurumñajak kinop yakât dopneâk teteningimbâp.” Yawu kulempuop.

Yura lohimbiñe Anitâhâlen biwiyeñe ki kepeiminiwi.

³⁰ Den sâm aran yukât topne yuwu nângânom. Pâku lohimbiñe Anitâñe yekmu ârândân olâkgât ki nângâminiwi. Yawu gârâmâ yakât den pat âlepne nângâm yâkâlen biwiyeñe kepeim manñetâ yekmu ârândân otmap.

³¹ Yawu gârâmâ nen Isirae lohimbi Anitâñe nenekmu ârândân olâkgât nângâm girem den lâune sâm pâpguminiwin. Yakât otmâ nenekmu bâleop.

³²⁻³³ Nenñeâmâ angoân girem den lâum pâpgum Anitâhâlen biwinenñe ki kepeiminiwin. Nenñahâk girem den lâum pâpguminiwin. Yakât otmâ Anitâñe otningiop yakât nângâm Kiristohât dop kum kâlân hâum sâwe. Anitâñe mâtâwân kât kârikne katmu tatmap yan nengâlebâ lohimbi kiñgitne orowâk yongomap. Yawu otmâ gai yan propete âlâñe den kulempuop yakât bulâñe tetem gap. Den yamâ yuwu tap.

“Yuwu nângâñet. Yerusalem kapi Sion pumñan tap yan kât âlâ katmune tatmap yan kapi ambolipne yeñgât kâiyeñan teñ sâwuap. Kâiyeñan teñ sâm yongomu ki ekmâ nângâm inâk arinomial. Otmu lohimbi âlâ me âlâñe ya ekmâ yâkâlen biwiyeñe kepeim manñomai ya yeñgâlen bulâñe tetemu biwiyeñe dopñan otbuap.”

10

Yura lohimbi otmu pâku lohimbi kutdâyeñe Yesu konohâk

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nângâñet. Biwinane yawu nângâman. Nine kapilipnane Kiristohâlen biwiyeñe kepeim manñetâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyiñgiâkgât nângâm ulitgum manman.

² Yawu gârâmâ kapilipnane Anitâhât mâtâp girawu tap yakât pâinmâ tem lâuwanjine sâm biwiyeñe hikum mansai yakât topne emelâk nângâwan.

³ Yâhâ Anitâñe nenekmu ârândân olâkgât mâtâp ya ekñetâ ki keterakyiñgimap. Yakât otmâ yeñe eñgatyeneâk otmâ mâtâpgât hâum pâpgumai.

⁴ Yâhâ girem den lâum manmâ gawi yakât bulâñe yamâ Kiristo. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâñe yâkâlen biwiyeñe kepeimai yamâ Anitâñe yekmu ârândân otmap.

⁵ Yawu gârâmâ Anitâñe Yura lohimbi nenekmu ârândân otbuap yakât emelâk Moseñe den âlâ kulempuop ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâñe girem den ya tâñ tâñâk watnomaiñeâmâ manman kârikñan manñomai.”

Yawu gârâmâ lohimbi yawuya âlâ ki tap.

⁶⁻⁷ Yâhâ lohimbiñe Kiristohâlen biwiyeñe kepeinjetâ Anitâñe yekmu ârândân otbuap yakât Moseñe den âlâ yuwu kulempuop tap.

“Biwiyeñe yuwu ki nângânomai. “Anitâñe nenekmu ârândân olâkgât bulâñe himbimân ewan tatmap. Yawu gârâmâ lok âlâñe himbimân yâhâ mem gewuapgât dop âlâ ki tap.” Otmu âlâ yuwu ki nângânomai. “Âo, bulâñe yamâ hân amutgen tatmap. Lok âlâñe yaken ge mem gawuapgât dop gurâ ki tap.” Yawu ki nângânomai.”

Gârâmâ Kiristoñe ge tihitnenne olâk sâm âlâñe himbimân yâhâm mem geromawot. Me âlâñe ge embun lok mumuñe tatmaiângen Kiristo mem âwurem garomawot. Yawu ki tap. Emelâk Kiristoñe himbimâmbâ ge hohetnenñan manmâ muop. Otmu mumuñambâ yahatmâ tatmap.

⁸ Yakât otmâ Mosenje den nombotje torokatmâ kulemguop yamâ yuwu tap.

“Anitâje nenekmu ârândâj otbuapgât emelâk den kalop yamâ nângâm alahumunje biwinenjan tatmap.” Yawu tap.

⁹ Yâhâ Anitâje Yesu Kiristo mumunambâ mem yahatmu tatmap yakât den pat lohimbi âlâ me âlâje nângâjetâ bulâje otmu biwiyenaje Kiristohâlen kepeim tem lâuwangim manmai. Yawu manmâ yakât topje sâm tetem bukulipyenje ekyongonomai yamâ Anitâje tosayenje pilâyinjim meyekmu manman kârikjan mannomai.

¹⁰ Yawu tap gârâmâ nenje Kiristohâlen biwinenjanje kepeimain yakât otmâ Anitâje nenekmu ârândâj otmap. Yakât topje lohimbi ekyongomunje manman kârikjahât pat kuningiop yakât bulâje menom.

¹¹ Yâhâ pat yakât bulâje yamâ teteningimu menom yakât Mosenje den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâje yâkâlen biwiyenaje kepeim mannomai ya yengâlen bulâje tetemu biwiyenje dopjan otbuap.” Yawu tap.

¹² Yâhâ Kutdânenje yamâ Yesu Kiristo konok. Yakât otmâ nen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi orop dop konohâk mansain. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâje “Biwinenje gemapgât tihitnenje ot” sâm ulitgunomai yamâ in yawu nângâyinjgiwuap.

¹³ Den yan yuje emelâk poropete âlâje den kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâ kutdâje tihityenje olâkgât biwiyenje yâkâlen katmâ ulitgunomai yamâ meyekmâ manman kârikjan katyekbuap.” Yawu tap.

¹⁴⁻¹⁵ Yawu gârâmâ Kiristone ikje den pat âlepje ari pâku lohimbi kâsikum yinginehât ki hângânnongop mâne ki ari kâsikum yingimbâin. Otmu den ya ki ari kâsikum yingiwîn mâne ki nângâm henjengumbâi. Otmu ki nângâm henjenguwi mâne yâkâlen biwiyenje ki katbâi. Otmu angoân yâkâlen biwiyenje ki katbi mâne “Biwinenje gemapgât tihitnenje ot” sâm ki ulitgumbâi. Yakât otmâ ari den pat âlepje pâku lohimbi kâsikum yinginom. Emelâk poropete âlâ, kutje Yesaia, yâkne den kulemguop ya yuwu tap.

“Den pat âlepje ya mat taka eknongoai.”

¹⁶ Den yawu kulemguop gârâmâ Yura kapi ambolipje dondâhâlâkne den pat âlepje nângâjetâ helekne otmu bet pilâm mansai. Yakât otmâ Yesaiaje den yakâlâk torokatmâ kulemguop ya yuwu tap.

“Kutdâ, gâhât den pat âlepje ya lohimbi ekyongomunje nângâjetâ bonje bia otmap.” Yawu tap.

¹⁷ Den sâm aran yukât topje yuwu sâmune nângâjet. Lohimbi âlâ me âlâje Kiristohât den pat âlepje ya buku nombotje ekyongonjetâ nângâjetâ keterakyinjgimu yanâmâ yâkâlen biwiyenje kepeim mansai.

¹⁸ Yâhâ Yura kapi ambolipjanje den pat âlepje ya emelâk nângâwi. Yakât otmâ embânjan lok âlâje den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi hânjan kulemjan mansainje Anitâhât topje nângâjetâ keterakyinjgiâkgât ikjak wahap topje topje kalop yan ekmâ ikje topje nângâmai.”

¹⁹ Yakât otmâ Isirae lohimbi je emelâk nângâjetâ keterahop. Kândikum emelâk Anitâje Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Yenje pâku lohimbi yengât nângâjetâ gemap yamâ mem buku tuhuyekbom. Yawu otyinjgimune yenje eweakmâ nângâm bâlenomai. Otmu yâkne nâhât topne ki nângâm hâlim milim mansai. Yamâ biwi sânduhân katyekmune yenje yekmâ tepyenje kâlâp sewuap.”

²⁰ Yâhâ Anitâje Yesaia den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi je nine manman âlepjahât mâtâp yakât topje ki nângâm manminiwi yanje nângâjetâ hanj sâyinjgimu nâhâlen torokatsai.”

²¹ Yawu gârâmâ Anitâje Isirae lohimbi yengât nângâm yuwu sâm ekumu kulemguop.

“Isirae lohimbiñe nâhâlen torokatñetâ wawaeyekbehât nângâm lohottjan ekyongom gan. Yawu gârâmâ den nângâmai yamâ ândâpyeñe kârikñe otmâ den ya betgumai.”

11

Anitâñe Yura lohimbi biwiyene ekmâ kiwiliyekmâ nombotñeâk meyehop.

¹⁻² Emelâk Anitâñe Isirae lohimbi ikñe pat kuyiñgiop yamâ ândâpyeñe kârikñe otmâ ki tem lâuwanjim gai. Yawu otbi yamâ Anitâñe kerehâk ki betyongop. Kândikum emelâk Anitâñe hân himbim ki kândikyotgowâmbâek Isirae ambolipñe yengât topyene nângâm hengenjuop. Yakât otmâ ândâpyeñe kârikñe otmâ ki tem lâuwanjim mansai yakât ki pârâk pilâm kerehâk betyongop. Yâkñe kerehâk betyongop mâne nâ gurâ orowâk betnongomu yâkâlen biwinañe ki kepeim tem lâuwanjim gambâm. Yâhâ nâmâ Isirae amboñe, Benyamingât senâmbâ gâtñe. Yakât otmâ emelâk Anitâñe tâmbâne Awaraham yâkât pat kuwanjiop ya nâku yawuâk membom. Nâmâ ki betnohop. Yâhâ nen yu mansain nengât dowâk otmâ manminiwi yan poropete âlâ, kutñe Elia sâam, yâkñe Anitâ ekum tâmbâlipnenñe yengât yuwu sâop.

³ “O Anitâ, hotom uhihimain yakât kawem gahaem poropete loklipge watyekmâ nombotñe yongonjetâ muwi. Nâ niniâk tem lâuhihim mansan. Yawu gârâmâ hilipnohone sâam pâinneksai.”

⁴ Yawu sâamu Anitâñe yuwu sâam ekuop.

“Nâñe nine poropete lok 7000 yawuya mâmâñe otyiñgimune kasalipyene yengât Lâpio âlâ, kutñe Bali sâam, ya ki mepaem gai. Yawu otmâ tem lâunihim mansai.”

⁵ Yâhâ emelâk Anitâñe Isirae lohimbi biwiyene ekmâ kiwiliyekmâ nombotñeâk mem buku tuhuyehop. Yakât dopñeâk sâp yiwerene yuâmâ Yura lohimbi biwinenñe ekmâ kiwilinenekmâ ikñe engatñeâk otmâ nombotñe betnongop. Otmu nombotñe menenekmu biwinenñe yâkâlen kepeim tem lâuwanjim yâkât pat mansain.

⁶ Yâhâ Anitâñe otbin mewin ya ekmâ yakât dopñan kiwilinenekmâ nombotñeâk umam sâaningiop mâne ikñe engatñeâk otmâ menenekmap ya ki sâambân.

⁷ Den sâam aran yukât topñe yuwu nângânom. Anitâñe nenekmu ârândân olâk sâam Isirae lohimbi dondâñe mâtâp katyiñgiop ya ki watmâ gawi. Yakât otmâ bulâñe ki mem mansai. Yawu gârâmâ nen nombotñe Anitâ ikñahâk menenekmu mansainñe yâkâlen biwinenñe kepeim manmunñe nenekmu ârândân otmap. Yâhâ bukulpnenñe kiñgitñe orowâkñe kunyene kârikñe otmâ manbi yakât huhopñe Anitâñe betyongomu biwi pâlâmñe manminiwi.

⁸ Den yan yuñe emelâk den nombotñe kulemguiwi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kunyene kârikñe otbi yakât huhopñe Anitâñe betyongomu biwi pâlâmñe manmâ denñe nângâñetâ ki keterakiñgimap. Otmu mâtâp watmâ pâpgumai.” Topñe yawu tap.

⁹⁻¹⁰ Yawu otminiwi yakât matñe Anitâñe yingâkgât Dawitiñe den âlâen hâum yuwu sâam ulitguop.

“Kasalipnañe sot me âlâlâ ekmâ biwiyene kilik kilik sâamu mene sâam yan ki ekmâek pangonân genjetâ meyhâkgât nanjan. Me ki nângâm nângâm otmâ ari tupaen kionjetâ yongowuapgât sâam ekgohoan. Me umatñe kakyeñan yâhâmu tânyene houñ sâamu hâhiwin nângâmbisâihât nanjan.” Yawu sâam ulitguop.

Anitâñe pâku lohimbi mem buku tuhuyehop.

¹¹ Aiop, den ekyongoan yukât topñe âlâen hâum sâawe. Yura lohimbiñe ki nângâm nângâm otmâ ari kâlân kâiyenjan teñ sâamu yan tupaen kionjetâ ki yongop. Yakât topñe yuwu sâamune nângâñet. Yura lohimbiñe otmâ tâpikguminiwi. Yâhâ pâku lohimbiñe Anitâhâlen biwiyenñe kepeimai ya yengât tosayene pilâm manman kârikñahât pat kuyiñgimap. Yâhâ yâk yengâlen bulâñe teteap yakât Yura lohimbiñe eweakmâ nângâm bâleyiñgim bulâñe orowâk membânâ sâanmai.

¹² Yâhâ Yura lohimbiye biwiyene alitmâ Kiristohât hâkân otbi yakât huhopne Anitâne pâku lohimbi mem buku tuhuyekmâ manman kârikjahât pat kuyingiop. Yakât otmâ hâmbâi Yura lohimbi yengât nângân nângânyene keterakyingimu Kiristohâlen biwiyenane kepeinomai. Yawu otmâ pâku lohimbi orop biwiyenane hikuakmâ konohâk otmâ mannomai. Sâp yanâmâ Anitâne lukulenenekmu hop sambe kakjan mannom.

¹³ Yura lohimbi nengât topnenne yawu tap. Yâhâ pâku lohimbi yengât yuwu sâmune nângânet. Pâku lohimbi hânjan kulemjan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongowehât yâkne menekmâ aposolo âi sâm nihiop ya biwinane tinjak kepeim manman.

¹⁴ Yâhâ den pat âlepne ekyongomune Kiristohâlen biwiyene katnetâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yawu mannetâ Anitâne Yura bukulpne betyongomu mansai yane ewekmâ nângâm bâleyingim âlâkuâk manman kârikjahât pat kuyingiakgât Kiristohâlen biwiyene katnomaihât nanjan. Yakât otmâ âi sâm nihiop ya tinjak mem manman.

¹⁵ Yura lohimbi kinjitne orowâkne biwiyene alitmâ Kiristohât hâkân otbi yamâ betyongop. Yâhâ pâku lohimbi sesengâlâkne yâkâlen biwiyenane kepeiwi ya yengât kaok nângâm mem buku tuhuyehop. Yâhâ hâmbâi mâne Yura lohimbiye Kiristohâlen biwiyene katnomai ya mem buku tuhuyekmâ manman kârikjahât pat kuyingiwuap.

¹⁶ Tâmbânenne Awarahamne Anitâhâlen biwinane kepeim ki biwi yâhâp otmâ manminiop. Yakât otmâ Anitâne manman kârikjahât pat sâm yâk otmu yâkât sen kuyingiop ya ki biatbuap. Yakât topne den âlâen hâum sâmune nângânetâ keterakyingiak. Sot um yan torehenne yamâ Anitâhât pat sâm mem ketetmunne ekmu ârândân olop. Yakât otmâ nombotne âlâ yâkât ki mem ketetbin ya gurâ yawuâk ekmu ârândân olop.

Yâhâ nen Yura lohimbiye yen pâku lohimbi orop Anitâhâlen biwinenane kepeim manmâ konohâk oain. Yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Koset gihit kândârâne ya Anitâne ekmu ârândân otmap yakât dopneâk kele awatne ekmu ârândân otmap.

¹⁷ Koset alikne memain yakât dop yamâ nen Yura lohimbiye mansain. Yâhâ pâku lohimbi yenâmâ himan ikjak in tetemap yakât dop mansai. Yâhâ koset awatjan bulâne ki kinbuap yamâ ambonane kârâm pilâwuap. Yakât dopneâk Anitâne Yura lohimbi nombotne betyongop. Yâhâ ambonane ari himan awatne kârâm mem taka koset awatne kârâm pilâwuap yan mem katatgumu âi omoj omoj otmâ kinbuap. Yakât dopneâk pâku lohimbiye Kiristohâlen biwiyenane kepeimai yen meyekmâ Yura lohimbi bulâne ya yengâlen torokatyekmâ tâmbâlipyene yengât pat kuyingiop ya yawuâk yengât kuyingimu mansai.

¹⁸ Yakât otmâ awatne kârâm pilâwuap yakât dopneâk Anitâne Yura lohimbi nombotne betyongom ya yengât kaweyenan yen katyehop. Yakât otmâ yenhât nângânetâ yahatmapgât yuwu sâmune nângânet.

Koset ambonane topne lawitmâ pitim hengengetumu yanâmâ awatne lingarakmu bulâne kinbuap. Yakât dopneâk Anitâne angoân manman kârikjahât pat sâm Awaraham otmu yâkât sen ya yengât kuyingiop. Yakât otmâ pat kuyingiop ya torokatmâ yawuâk pâku lohimbi yengât sâm kuyingiop.

¹⁹ Bulânanâk pâku lohimbi yengât kaweteyingiakgât Anitâne Yura lohimbi biwiyene kârikne otmâ manbi ya betyongop.

²⁰⁻²¹ Yawu gârâmâ biwiyene kârikne otmu Kiristohât hâkân otmâ yâkâlen biwiyene ki katbihât Anitâne betyongop. Yâhâ yen pâku lohimbiye yâkâlen biwiyenane tinjak kepeim mansai. Yawuâk torokatmâ mannomai yanâmâ Anitâne ki betyongowuap. Yakât nângâm hâkyene mepaemaihât yuwu sâmune nângânet. Emelâk Yura lohimbiye kosetgât dop otmâ manbi. Yawu gârâmâ Kiristohât hâkân otjetâ yanjak Anitâne betyongop. Yâhâ yenâmâ himangât dop oai. Yawu gârâmâ himan otmu koset topyetne ikniâk ikniâk. Otmu yakât dopneâk yen pâku lohimbi otmu nen Yura lohimbi topnenne ikniâk

ikñiâk. Yawuâke yamâ Anitâñe yen meyekmâ nengâlen torokatyekmu orowâk mansain. Yâhâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe Kiristo betgunomai otmuâmâ Anitâñe biwiyenahât topñe nângâm ambonan ambonan betyongowuap. Yakât nângâm yeñe Anitâ ewe katmâ manñet.

²² Den sâam aran yukât topñe yuwu nângânom. Yura lohimbiñe biwiyenñe kârikñe otmu Kiristohât hâkâñ otbi yamâ Anitâñe betyongom matñe tâñ tâñâk yingiop. Yawu gârâmâ yenâmâ Kiristohâlen biwiyenñe katbi yan umam sâyîngim buku tuhuyehop. Otmu biwiyenñe tiñâk kepeim mannomai otmuâmâ yâku yawuâk buku otyingiwuap. Yâhâ yeñe Kiristo betgum mannomai yamâ yen yawuâk betyongowuap.

²³ Anitâñe Yura lohimbi betyongop ya yengât nângân nângânyenñe keterakyîngimu Kiristohâlen biwiyenñe katnomai yanâmâ Anitâñe nângâyîngim himan awatñe mem katatgumu âi omoñ omoñ otmâ kinsap yakât dopñeâk iññe komolân torokatyekmu manman âlepñanâk mannomai. Yawu otbuapgât wâtñe pato tap.

²⁴ Yâhâ Yura lohimbi nen otmu pâku lohimbi topnenñe ikñiâk ikñiâk tap yakât torokatmâ sâwe. Nen Yura lohimbiñe kosetgât dop mansain. Yâhâ yen pâku lohimbiâmâ himangât dop mansai. Yakât otmâ Anitâñe yen meyekmâ koset bêt bêtñan torokatye-hop. Yawu gârâmâ topyene ikñiâk tapgât otmâ kârikñeâk ki tai. Yawu gârâmâ Yura lohimbi betyongop ya yengât topyeneâmâ koset topñe yawuâk tapgât otmâ Anitâñe âlâkuâk koset bêt bêtñan torokatyekmu kârikñeâk kinnomai.

Hâmbâi Anitâñe Yura lohimbi âlâkuâk mem buku tuhuyekbuap.

²⁵ Bukulipne, yuwu sâamune nângâñet. Anitâñe Yura lohimbi betyongom yen meyekmu mansai. Yakât otmâ yenhât nângâñetâ yahatmapgât yuwu sâam ekyongomune nângâñet. Wâtgât mâmâñahât Heakñe nângân nângânne mem pâron pilâmu Yura lohimbi topnenñe nângâm heñgenñuan. Isirae lohimbi kiñgitñe orowâkñe biwiyenñe kârikñe otmâ mansai ya nanñgai. Yawu gârâmâ pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyenñe katmâ yâkâlen torokatnomai ya yekmâ nângâmu dopñan otbuap. Yanâmâ Isirae lohimbi nângân nângânyenñe keterakyîngimu biwiyenñe yâkâlen katnomai.

²⁶⁻²⁷ Biwiyenñe yâkâlen katñetâ tosayenñe pilâyîngiwuap sâp yan emelâk Anitâñe poropete âlâ den ekumu kulemgup yakât bulâñe tetewuap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâhât sâtgât Sion pumñan Yerusalem kapi tap yakât ambolipñe yengâlebâ lok âlâ tetem Isirae lohimbi yengât tihityenñe otmâ mem kuwikyekbuap. Yanâmâ orot-memeyenñe bâlenñe bet pilâm nâhâlen torokatñetâ tosayenñe pilâyîngiwom. Pilâyîngim orowâk mannongât pat kuyîngiwom.” Den yawu tap.

²⁸ Yawu gârâmâ Yura lohimbiñe ândâpyenñe kârikñe otmu Yesu Kiristohât den pat âlepñe nângâñetâ gemu bet pilâñetâ yanak Anitâñe betyongop. Yakât huhopñe yen pâku lohimbiñe den pat âlepñe ya nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñe katñetâ manman kârikñahât pat kuyîngiop. Yâhâ Awaraham, Isaka, Yakop, yâkñeâmâ Anitâhâlen biwiyenñe tiñâk kepeim tem lâuwangim gawi. Yakât otmâ emelâk yâk yengât nângâop yakât dopñeâk yâk sen nângâyîngimap.

²⁹ Yâhâ Anitâñe tâmbâlipyenñe nângâyîngimu ârândân otmu meyehop. Yakât otmâ bunewâk ki betyongop.

³⁰ Yenâmâ embânân yeñe engatyeneâk otmâ Anitâhât ki nângâwangim manminiwi. Yawu gârâmâ sâp yiwerenñe yuâmâ Isirae lohimbiñe den pat âlepñe nângâm hâkâñ otmâ betbanñim mansai. Yakât huhopñe yen pâku lohimbiñe den pat âlepñe ya nângâñetâ bulâñe otmu Kiristohâlen biwiyenñe kepeim manñetâ Anitâñe umam sâyîngim tosayenñe pilâyîngiop.

³¹ Yakât dopñeâk Yura lohimbiñe biwiyenñe kârikñe otmâ Kiristohât hâkâñ otmâ mansai yanñe hâmbâi yâkâlen biwiyenñe katnomai. Yawu otnomai yan yâk yengât nângâm umam sâyîngim tosa pilâyîngiwuap.

³² Yâhâ nen Yura lohimbi me yen pâku lohimbi kerekne otmunne bâlem gap yakât topne nângâmunne keterakningiâkgât Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne biwinenjan gemap. Biwinenjan gemu keterakningimu orotmemenenne bâlene bet pilâm Anitâhâlen biwinenjan kepeimunne umam sâningim tosanenne pilâningimap.

³³ Anitâne wawaenenekmâ tihitnenne otmâ gamap. Otmu yawuâk tihitnenne otmâ yâhâwuap. Yakât otmâ mepaeen. Yâkne yu ya otningim gamap yakât nenjahâk topne nângâne sâm pâpgumain. Yâhâ biwinan den girawu tatmap ya nenjahâk nângânongât dop âlâ ki tap.

³⁴⁻³⁵ Den yan yune emelâk poropete lok nombotjanne den kulemgui ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kutdâhât biwinan den tatmap ya lok âlâ me âlâne yenhâk nângânomaiahât dop âlâ ki tap. Otmu Anitâmâ nângân nângân ambojne. Yakât otmâ wuân me wuângât ki âlâ pâpgumap. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne Anitâ den kâsikum wanbuapgât gurâ dop ki tap.” Den yawu tap.

³⁶ Anitâ manman ambojanne hân himbim kândikyotgom hânân âliwahap topne topne kalop. Yâhâ iknak kalowâmbâek hohem tatmâ gap, otmu hohem tatmâ yâhâwuap. Yakât otmâ miti den âlâ tap ya yuwu sâm ekyongomune nângânet.

“Lok âlâ me âlâne Anitâ tosa katbanjinomaihât dop âlâ ki tap.”

Den yawu kulemgunetâ tap yakât nângâm Anitâ mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonjanâk.

12

Nenne Kiristohât kâine bâtne yawu manmain.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Anitâne ikjahâk wawaenenekmâ manman kârikjahât pat kuningimu mansain. Yakât dop kum sâwe. Emelâk embâjan Anitâne papatolipnenne yengât orotmeme topne topne sâm katyinjio. Yakât otmâ miti lok kunlipyenane mâtâp katyinjio ya watmâ nonij bulimakao gâim yâkât pat sâm hotom uwanjineta hamejan yâhamu nângâmu ârândâj otminiop. Yakât topne nângâm yuwu otnongât nanjan. Anitâne mâtâp ningiop yu tâj tâjak watmâ tem lâuwangim manmâ yâhânom.

² Nenne girawu otmâ Anitâhât tem lâuwangimunne nenekmu ârândâj otbuap? Yamâ yuwu otnom. Lohimbi belângen manmaine yene nângân nângânyenambâ tetemap ya watmâ orotmeme âlâlâ otmai yawu ki otnom. Yâhâ nenâmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne Anitâhât biwinambâ den mem biwinenjan katmu ya lâum manmâ yâhânom.

³ Otmu Anitâne ikjahâk buku otnihim aposolo âi sâm nihiop. Yâkât sâtgât otmâ yuwu sâm ekyongomune nângânet. Anitâhâlen biwinenjan kepeim mansain. Yakât otmâ yâkne ikne âi tuhunongât bulâne dopnenjan mem teteningimap. Yakât otmâ nenne âlâku ambojan ambojan biwinenjahât topne nanjaningom. Yawu gârâmâ nenjahât nângâmunne ki yahatbuap.

⁴⁻⁵ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângânetâ keterahâk. Kiristone kunnenne oap. Yakât otmâ nenjeâmâ yâkât kâine bâtne otmâ mansain. Yâhâ kâine otmâ yan yâkât hon bam gamain. Otmu bâtne otmâ yan lohimbine yâkâlen biwiyene katjetgât âi memain. Âi sâm ikniâk ikniâk ningiop ya mem tânahom manmâ yâhânom yakât yuwu sâmune nângânet.

⁶ Nenne yâkâlen biwinenjan kepeim manmain yakât dopjanâk bulâne ikniâk ikniâk teteningimap ya yawuâk otnom. Anitâhât den sâm ekyongonongât biwinenne mem hewewen tuhuop yakât dopjan ekyongonom.

⁷ Otmu den kâsikum yingonongât biwinenjan kalop otmâmâ yawuâk den kâsikum yingonom. Yâhâ Kiristohât komot tânyongonongât biwinenjan kalop otmâmâ yawuâk tânyongonom.

⁸ Otmu bukulipnenne yengât biwiyene gemap sâmem hewewen tuhuyeknomgât biwinenjan kalop. Otmuâmâ yawuâk otyinginom. Yâhâ iri sikum me senne âlâlâ tatningiap ya nombotne mem kâsikum lohimbi nombotne yinginomgât biwinenjan kalop yamâ hewewenâk nembe kalem otyinginom. Otmu Kiristohât komot yengât kunlipyene mannet sâmem katneneknomai otmuâmâ biwinenjan kepeim tâj tâjâk tihityene otnom. Otmu lohimbi yengâlen umatne âlâlâ teteyingiwuap yan tânyongonomgât biwinenjan kalop otmuâmâ herone kakjan tânyongonom.

Biwinenjan kepeiakmâ ewe karangim mannom.

⁹ Otmu buku orange sâmem yan hâkjak hâkjak ki orangeimai. Orotmeme bâlene pilâm orotmeme âlôngoâk watmâ buku orangeimai.

¹⁰ Otmu bukulipyene orop ewe karangim biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

¹¹ Otmu âi tuhune sâmem Anitâhâlen biwiyene hikum hewewenâk otmâ tuhunomai.

¹² Otmu lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyeknomai yan Anitâne manman kârikjahât bulâne hâmbâi ningiwuap nângâm yakâlâk biwiyenane mem herone kakjan mannomai. Otmu biwiyene gemapgât haonmâ ârândân Anitâ ulitgujetâ mâmâne otyingiwuap.

¹³ Otmu bukulipyene yengâlen umatne âlâlâ teteyingiwuap yanâmâ in yawu tânyongonomai. Otmu lomba me lok pupne yengâlen takanomai ya nembe kalem otyinginomai.

¹⁴ Otmu lok âlâ me âlâne mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yakât matne Anitâne mem bâleyehâkgât sait kakyanan ki pilanomai. Yâhâ yâkne lukuleyehâkgât ulitgunomai.

¹⁵ Otmu lohimbi kahân ari we bâle nângâmai yamâ biwiyene sânduk sâekgât orowâk tatmâ biwiyene mem sânduk tuhuyeknomai. Otmu bukulipyenane buku âlâhât nângâjetâ yahatmu herone kakjan mansap ya yene yawuâk herone otbangingimai.

¹⁶ Otmu yenâmâ Kiristohât komot konohâk mansai. Yakât otmâ biwi nângân nângânyenane hikuakmâ konohâk otmu tep âlep nanginginomai. Otmu âi sâmem yinginomai ya ekmâ tâjât sâmem ki bet pilanomai. Otmu ninahâk otmune ârândân otbuap sâmem yenhât ki nângâjetâ yahatbuap.

¹⁷ Otmu lok âlâ me âlâne yen mem bâleyeknomai yakât matne ki kâpekyinginomai. Yene umam sâyingim buku otyinginomai yanâmâ lohimbine yekjetâ ârândân otbuap.

¹⁸ Otmu lok âlâ me âlâne tepyene kâu kâlâp semu yahatmâ yen yongone sâmem otnomai yan mem lohotne tuhuyeknomai.

¹⁹ Otmu lok âlâ me âlâne yen mem bâleyeknomai yanâmâ Anitâ ikjak matne kâpekyingiwuap nângâm ki matne kâpekyinginomai. Yakât emelâk Anitâne den âlâ Mose ekumu kulenguop ya yuwu tap.

“Ninak matne yingimune umatne kakjan manmâ yâhânomai.”

²⁰ Yâhâ âlâmâ yuwu tap.

“Kasalipyene po yingiwuap yanâmâ sot mem yinginetâ nenomai. Otmu tohât yekbuap yan gurâ to osom ga yinginetâ nenomai. Yawu otyinginomai yan yâkne anjun pato otnomai.”

Den yawu tap.

²¹ Yâhâ yen mem bâleyeknomai yan matne kâpekyingimaihât biwiyene galemahom buku otyinginomai. Yawu otyinginetâ kasalipyenane kaok nângânomai.

13

Gawamangât galemlipnenne yengât amutgen mannom.

¹ Bukulipne, gawaman me kiap kunlipyene mansai ya yengât sâwoman. Lok âlâ me âlâne yenhâk gawamangât lok kunne ki otmai. Anitâ ikjahâk gawaman âi sâmem yingim

katyekmu kinmai. Yakât otmâ gawaman patonje galemlipnenne katyeknetâ mansai ya yengât amutgen manmunne ârândân otbuap.

² Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne ândâpyeje kârikne otmâ gawaman yengât den kumai yan Anitâhât nângânetâ gemap. Yakât otmâ Anitâne den sâm hâreyingimu matne umatne menomai.

³⁻⁴ Yâhâ gawamangât lok yañeâmâ Anitâhât sâtgât otmâ tihitnenne otmai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne orotmeme âlepne otmai yañe gawamangât lok yengât kingityenahât ki otmai. Lok yawuya yengât gawamangât lokne nângânetâ yahatmap. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne orotmeme bâleñe otnomai yakât Anitâne nângâmu bâlewuap. Nângâmu bâlemu gawamangât lok kunlipyene mâmâne otyingimu tem lâuwanjim matne yinginomai. Yakât otmâ lok yawuyane gawamangât lok yengât kingityenahât otjet.

⁵ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne kilikmâ manne sâm otmaine gawamangât den lâum mannetâ yeknetâ ârândân otbuap. Yâhâ otjetâ bâlemu nângânetâ biwiyenan hâuyekmapgât tem lâuyingim mannomai. Yawu mannomai yanâmâ gawamangât lok yañe Anitâhât sâtgât otmâ hâhiwin ki yinginomai.

⁶ Anitâne lohimbi tihityene otjet sâm gawamangât lok âi sâm yingimap. Yakât otmâ âiyene tuhune sâm yan takesihât nanne katjet sâm ekyongonomai yan im in yawu katjetâ ârândân otbuap.

⁷ Yâhâ takesi topne topne ya yengâlen tap yakât mene sâm otjetâ ewe katyekmâ takesihât tewetsenne katnomai.

Manman kârikjahât bulâne menomgât sâp utâpguap.

⁸ Yâhâ yeñe lok âlâ me âlâhâlen ari wahap wuân me wuân kandi mene sânetâ tepyene hewewen otmu yinginomai. Yâhâ ambonane yakât umburuk otbuawân in yawu yinginetâ pesuk sâwuap. Yawu otmâ bukulipyene yengât nângânetâ yahatmu yenahât nângânetâ gewuap. Yawu otmâ manmai yanâmâ Anitâne girem den Mose ekumu kulempuop ya kerek lâumai yakât dop otmap.

⁹ Yâhâ girem den yamâ yukât yan.

“Buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Me lok nombotne ki yongorâ munomai. Me kombo ki meyingiwuat. Me buku âlâhât senne âlâlâ ki ekjâlem membe sâm biwihe pârâk pilâuwat.”

Girem den yu otmu nombotne ki ekyongoan yakât den kunne yuwu tap.

“Nenjahât nângâmunne yahatmap yawuâk buku nombotne yengât nângâyingimunne yahatbuap.” Den yawu tap.

¹⁰ Yâhâ lok âlâ me âlâne den yu lâum buku âlâhât nângânetâ yahatmap, lok yawuyane buku âlâ me âlâhât ki nângâm bâleyingim mem ge katyekmai. Yawu otmâ buku konok otyingim girem den kerek lâumai yakât dopne otmap.

¹¹ Yawu torokatmâ otmâ mannomgât yuwu sâmune nângânet. Emelâk Yesu Kiristohât den pat nângâmunne bulâne otmu yâkâlen biwinenñe katbin yan Anitâne manman kârikjahât pat kuningiop. Yawu gârâmâ pat kuningiop yakât bulâne menomgât sâp ya utâpguap. Yakât otmâ kâlâwahom yahatmâ Kiristohât âi tuhune.

¹²⁻¹³ Nen kerekne âi kârikneâk tuhnehât biwinane nanjan. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângânet. Sâp yiwerene yuâmâ emet hañ sâwe sâm emet topne palalan yap. Yakât otmâ kâlâwahom yahatmâ manman hângine pilâm pesuk pilânomai. Orotmeme bâleñe âlâlâ ki otnomai. To kârikne ki nem biwi hâlim otnomai. Me ki hionakmâ tep bâle nanjaninginomai. Orotmeme yawuya bet pilâm yan lohimbi nombotnane lok senyenan kinmâ orotmeme âlepne nanne otjetâ yekmai yakât dopneâk otmâ mannomai.

¹⁴ Yawu manmâ lohimbine Yesu Kiristohâlen biwiyenane kepeim mannetgât yâkne olop miop yawu otmâ tem lâuwanjim mannomai. Yawu manmâ yâkât den pat âlepne sâm haok tuhunomai. Tem lâuwanjim mannomai yan emelâk orotmeme bâleñe ekjâlem otmâ tâpikguminiwi ya witgum otmain sâm biwiyene galemahom mannomai.

14

Nenne orotmeme tânjât âlâlâ otmain yakât Anitâne ki nângâmu yahatmap.

¹ Den âlâ yuwu sâmunne nângânet. Lohimbi nombotnane Yesu Kiristohâlen biwiyenane tinjâk ki kepeim manmai yamâ yâkât den ki nângâm hejengegumai. Yakât otmâ lok yawuya orop den ki sahanginomai. Lok yawu yamâ buku otyingim yâk orop biwiyene hikuakmâ konohâk otbuap.

² Yakât yuwu sâmunne nângânet. Lok nombotnane Kiristohât den nângâm hejengegum songo bau ki ekmâ kiwilim nemai. Yâhâ lok nombotnaneâmâ gorâyngimu yuwu sâmai. “Main, songo bau yukât topne girawu? Porom Lâpio mepaem hotom uyingim yan nejetâ torehenne in tap ya yu mon?” Yawu sâm songo bau ya bet pilâm salup konok nemai.

³ Yâhâ songo bau nemai buku âlâhât ki nângânetâ gewuap. Otmu Anitâne songo bau nemai ya yekmu ârândân otmap. Yakât otmâ songo bau ki nemai ya yengât ki nângâm bâleyingim sâm ge katyeknomai.

⁴ Lok âlâ me âlâne buku âlâhât nângâm bâleyingimai me sâm ge katyekmai yamâ Anitâ Ambonenane yekmu bâlemap. Kutdânenne Kiristo ikjak lok kerek nengât biwinnenne ekmap. Yakât otmâ hâmbâi nenne otmain memain ya ekmâ sâm hâreningiwuap. Yâhâ lok âlâ me âlâne Kiristohât tem lâuwangimai yamâ mâmâne otyingimu hâmbâi sâp patoen yâkât senjan kinnetâ yekmu ârândân otbuap.

⁵ Yâhâ Yura lohimbi nengât tatmâ nângâ nângâ hilâm me homban yamâ topne topne tap yakât sâwe. Anitâne nenekmu ârândân olâk sâm lok nombotnane hilâm âlâ me âlâhât nângânetâ yahatmu yan tatmâ nângâmai. Otmu lok nombotnaneâmâ hilâm âlâ me âlâhât nângânetâ dop konohâk otmu yan haonmâ ârândân Anitâ mepaemai. Yakât yuwu sâmunne nângânet. Hilâm âlâen me âlâen Anitâ mepaem tatnomai yamâ yen ikjiâk ikjiâk engatyeneâk otmâ yan biwi yâhâp ki otnomai.

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâne engatyeneâk otmâ hilâm âlâen me âlâen Anitâ mepaem tatmai yamâ yekmu ki bâlemap. Yâhâ lok âlâ me âlâ songo bau nemai Anitâ mepaem nejetâ ya gurâ yekmu ki bâlemap. Otmu lok nombotne âlâ salup konok nemai yawuâk Anitâ mepaem nejetâ yekmu ki bâlemap. Yakât otmâ enakmâ ki sâm ge karaknomai.

⁷⁻¹⁰ Den sâm aran yukât topne yuwu nângânom. Kiristohât lohimbi emelâk muwi, me sâp yiwerene mansain me hâmbâi tetem mannomai kerek nengât Kutdânenne otmâ galemnongoâk sâm Anitâne hângângumu ge muop. Otmu mumunambâ mem yahatmu tatmap. Otmu yâkne konok kunnenne tatmâ yâhâmbisâp. Yakât otmâ nenjahâlâk nângâm mannomgât dop âlâ ki tap. Otmu sâp patoen Anitâne biwinnenne ekmâ den sâm hâreningimu Kiristone sâreerenekmâ manman kârikjan mem katnenekmu orowâk manmâ yâhânom. Yakât otmâ ki sâm bâleanginom.

¹¹ Den yan yune emelâk Anitâne poropete âlâ den ekumu kulenguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâmâ Manman Amboje. Yakât otmâ lohimbi kerekne ewe katnekmâ metenan kinmâ “Ambonenne, gâhât herone nângâhilihain” sâm mepaeneknomai.” Yawu tap.

¹² Yakât otmâ nen kerekne Anitâhât senjan kinmâ otmain memain yakât ekumunne nângâwuap.

Bukulipnennane manman âlâ manmai ya yekmâ ki nângâm bâleyinginom.

¹³ Yakât otmâ ki nângâm bâleanginom. Yâhâ bukulpnennane otjetâ bâlemap sâm nenjahâlâk ki nângâmunne yahatmu ihilâk mannom. Yâk orop biwinnenane hikuakmâ konohâk otmu mannom.

¹⁴ Nâne Kiristo orop biwinetne hikuakmâ konohâk oap. Yakât yuwu nângâmunne bulâne oap. Anitâne wahap topne topne, sot kâle, songo bau, me âlâlâ, yuâmâ ki neneje sâm samut ki kalop. Wahap topne topne kalop yamâ nenejeâk hârok. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne songo bau me sot kâle ekmâ ki neneje sâm samut katmai yamâ yene engatyeneâk

watmâ katmai. Yawu sâmai yakât kakñan ihilâk neñetâ biwiyenjan hâumu anjolaknomai yamâ yeñe wahap. Anitâñe orotmeme yawu otñet sâmi ki kalop.

¹⁵ Yawu gârâmâ bukulipnenñe sonjo bau ki nemai ya yeñgât senyenjan sonjo bau ihilâk nenom yamâ dondâ bâlewuap. Kiristoñe bukulipnenñe yawuya orowâk nengât sâreerenekmâ ge muop. Yakât otmâ nenñe lok sen senân tatmâ sonjo bau nemunñe bukulipnenñe yawuyañe nenekmâ nengâlen torokatñetâ orowâk nenom yanâmâ samut katbi ya lonçgâem ihilâk neñetâ biwiyenñe orotok sâwuap. Biwiyenñe orotok sâmu Kiristo betbanjim orotmemeyenñe bâlenñe pilâwi ya miwirikum otmâ hiliwahomai sâmi nenñe lok sen senân kinmâ sonjo bau ki nenom.

¹⁶ Nenñeâmâ sonjo bau nemain yan biwinenñeñe nâñgâmunñe ki hâunenekmap. Yawu gârâmâ bukulipnenñe nombotñeñe nenekmâ sâmi bâleningimaihât lok sen senân tatmâ sonjo bau ki nenom.

¹⁷ Yawu gârâmâ nenñe sot kâle me sonjo bau kiwilim nombotñe nemain otmu nombotñe ketetmain yakât Anitâñe ki nâñgâmap. Yâhâ biwinenñeñe hikuakmâ konohâk otmu tem lâuwanjim heronñe kakñan mannehât Wâtgât mâmâñjahât Heakñe mâmâñe otningimap.

¹⁸ Yawu manmunñe lohimbi belângen manmainñe nâñgâninginjetâ yahatmu Anitâñe nenekmu ârândâñ otmap.

¹⁹⁻²¹ Yawu gârâmâ yâhâñe sâmune nâñgâñet. Anitâñe sot kâle me sonjo bau katningiop yamâ nenenñe hârok. Yawu gârâmâ bukulipnenñeñe nenekmâ nengâlen torokatñetâ orowâk nemunñe yan yeñak samut katbi ya lonçgâemai sâmi lok sen senân tatmâ sonjo bau me to kârikñe ki nenom. Yâhâ bukulipnenñeñe wuân me wuângât samut katmai yañe nâñgâm bâleningimaihât ya yeñgât senyenjan kinmâ ya ki otnom.

Nen Anitâhât komot konok mansain yuñe hionjakmain sâmi sot kâle me sonjo bauhâlâk ki nâñgânom. Yawu gârâmâ biwinenñeñe hikuakmâ konohâk otmu tihit oranjinom yakâlâk nâñgâm mannom.

²²⁻²³ Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Anitâñe sonjo bau me senñe âlâlâhât samut ki kalop ya nâñgâmain. Yakât otmâ sonjo bau me âlâlâ nemain yan biwinenñeñe nâñgâmunñe ki hâunenekmap yan heronñe nâñgâmain. Yawu gârâmâ bukulipnenñe nombotñeñe sonjo bau me to kârikñe me âlâlâ yakât samut katmai ya senyenjan kinmâ ya ki otnom. Yâhâ Anitâñe konok biwinenñehât topñe nâñgâmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe biwi yâhâp kakñan yu ya otmai me nemai yanâmâ biwiyenñe ekmu ki ârândâñ otmap.

15

Kiristoñe ikñahâlâk ki nâñgâm manminiop yawu mannom.

¹⁻³ Bukulipne, yeñahâlâk nâñgâmaihât yuwu sâmi ekyongomune nâñgâñet. Kutdânenñe Kiristoñe ikñahâlâk ki nâñgâm manminiop. Yakât emet inânñan lok âlâñe den kulemguoop yakât bulâñe Kiristohâlen teteop yamâ yuwu tap.

“Anitâ, lohimbi gâhât sâmi bâlehihimainñe nâñe tem lâuhihiman yakât mem ge katneksai.”

Yawu tap.

Yâhâ Kiristoñe olop yakât dopñeâk nenâmâ yuwu otnom. Bukulipnenñeñe Anitâhât den topñambâek ki nâñgâmainñe sonjo bau nenehât samut katmai ya yeñgât ki nâñgâm bâleyinjim nenñahâlâk nâñgânom. Yawu otmâ Anitâhât den nâñgâm henjenñeñet sâmi lohotñan den kâsikum yinjinom.

⁴ Emelâk Anitâñe den ekyongomu kulemguwi ya nâñgâm mannom. Yawu manmunñe umatñe topñe topñe teteningiwuap yan ki pârâk pilâmunñe biwinenñe orotok sâwuap. Emelâk manman kârikñan mannomgât pat kuningiop yakât biwinenñeñe mem mannom.

⁵⁻⁶ Yâhâ Anitâhâlen biwiyenñeñe kepeim manñetâ umatñe âlâlâ teteyinjiwuap yan mâmâñe otyinjim ki lohotñe otñetâ biwiyenñe orotok sâwuap. Otmu biwi nâñgân

nângânyenjañe hikuakmâ konohâk otmu lauyeñe menduhum Kutdânenñe Yesu Kiristo âwâñe mepaenjetgât nângâm ulitgum manman.

Yura lohimbiñe pâku lohimbi orop manman kârikñahât bulâñe menomai.

⁷ Kiristoñe buku otningimap yan orotmemenenñe yuwu yawu otmâin yakât ki nângâmap. Yakât otmâ bukulipyenñe orop biwiyenjañe hikuakmâ konohâk otmu ki sâm bâleanjinomai.

⁸ Yawu otmâ Anitâ mepaem yâhânomai. Otmu emelâk Anitâñe Awaraham, Isaka, otmu Yakop ikñe pat kuyiñgim den ekyongop. Yâhâ sâp yiwerenñe yuâmâ nenñe pat yakât nelâmguop nângâmaingât nanñe Kiristo hângângumu Yura lohimbi nengâlen teteop. Nengâlen tetem yan nenñe Anitâhâlen biwinenjañe kepeim pat yakât bulâñe menomgât kulem topñe topñe mem ikñe den pat âlepñe eknongop.

⁹ Yâhâ yen pâku lohimbiñe yawuâk yâkâlen biwiyenjañe kepeinetâ Anitâñe umam sâyiñgim tosayenñe pilâmu orowâk mepaem mannomgât giop. Den yan yuñe emet inânñan poropete nombotñe den kulemguwi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Yakât otmâ nâñe pâku lohimbi orop manmâ kiki menñgihim mepaheknom.”

¹⁰ Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Emelâk Anitâñe Isirae lohimbi meyekmâ pat kuyiñgiop ya orop pâku lohimbiñe menduhuakmâ heronñe otbañginomai.”

¹¹ Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Lohimbi hânñan kulemñan me wosapâ wosapâ mansai ya orop Kutdânenñe Anitâ mepaene.”

¹² Otmu âlâmâ Yesaianñe kulemguop ya yuwu tap.

“Dawitihât senâmbâ gâtñe âlâñe tetem pâku lohimbi yenñgât kunyenñe manmâ tihityenñe otbuap. Tihityenñe otmu lohimbiñe yâkâlen biwiyenjañe kepeim mannomai.” Den yawu tap.

¹³ Anitâñe manman kârikñahât pat kuningiop yakât bulâñe orowâk menomgât mâmâñe otningimu yâkâlen biwinenjañe kepeim manmain. Yenñe yawu torokatmâ mannomai yan biwiyenjañe hikuakmâ konohâk otmu heronñe kakñan mannomai. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyiñgimu pat kuyiñgiop yakât bulâñe menomai sâm Anitâ ulitguman.

Anitâñe Kiristohât aposolo sâm Paulo âi wañop.

¹⁴ Bukulipne, yenñe biwiyenjañe hikuakmâ buku oranñgim Anitâhât den yakât ki hâum pâpgum mansai. Yakât otmâ yenñahâk den kâsikum anñgim tânahonomaihât dop tap. Biwinanñe yawu nanñan.

¹⁵⁻¹⁷ Otmu yen pâku lohimbiñe Kiristohâlen biwiyenjañe kepeim manñetgât Anitâñe ikñahâk nângânihim Yesu Kiristohât aposolo sâm âi nihiop. Yakât otmâ Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yinñgim gan. Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyiñgimu Anitâhât tem lâuwanñjetâ yekmu ârândânñ olâkgât nâñe biwinanñe tinñak kepeim honñ bawanñgiman. Honñ bawanñgim yan Kiristo orop biwinetñe kepeiakmu mâmâñe otnihimu âi memune bulâñe pâku lohimbi yenñgâlen tetemap. Yakât nângâmune yahatsap. Yakât otmâ den kulemgum katyiñgian yukât pânñe konok konok nângâm henñgenñjetgât pahâk ekyongon.

¹⁸⁻²¹ Kiristoñe mâmâñe otnihimu âi memune bulâñe teteap yakât sâwe. Emelâk bukulpnanñe Kiristohât den pat ya Yerusalem kapi ambolipñe ekyongowi. Yakât otmâ yâkñe âi tuhuwi ya torokatmâ tuhuwomgât ki nângâwan. Yawu gârâmâ nâmâ lohimbi Kiristohât den pat ki nângâwi ya yenñgâlen nâñe sâm ari ekyongowehât nângâwan. Yawu nângâm Yerusalem kapi pilâm yapâ kapi nombotñe ya yenñgâlen nep tuhum yanñak Ilurikon mewan. Yan ari den pat âlepñe ekyongowan. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otnihimu kulem topñe topñe memune ekñjetâ âlâ kândâkdâ otmu Kiristohâlen

biwiyenje katbi. Den yan yuñe emelâk poropete âlânje den kulemguop ya miap. Den yamá yuwu tap.

“Yâhâ lohimbi hânñan kulemñan manmâ yâkât den pat ki nanñai ya yengâlen ari puwâk ekyongonjetâ nânğâñetâ keterakyiñgiwuap.” Yawu tap.

Pauloñe Roma kapi ariwom nânğâm yakât ekyongop.

²² Otmu nânje kapi ârândân yâhâm gem den pat âlepñe ekyongowan yan yengâlen takawom sâñ yambunje berumñe biwinanje hikum gaminiwan.

²³ Den ekyongom gamune ârândân oap gârâmâ kapi yu pilâm yengâlen takawom.

²⁴ Taka tipñe tatmâ nânğâwom yanâmâ yen orop Kiristohât den alahum tep âlep nanğanjinom. Yen orop yan manmâ yapâ yeñe mâtâp menihñetâ Sipein hânân ari Kiristohât den pat puwâk ekyongowom.

²⁵⁻²⁷ Otmu Yerusalem kapi ambolipñe Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansai ya nombotñe senñe âlâlâhât umburuk otmâ mansai. Den pat ya Makeronia otmu Akaia ambolipñe Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansai ya ekyongomune nânğâm tânyongone sâñ nanñe mem menduhum nihiai. Yakât otmâ biwinanje yuwu nanñan. Anğân nen Yura lohimbiñe kapinenñe pilâm pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den pat ekyongowin. Ekyongomunñe nânğâñetâ bulânje otmu yâkâlen biwiyenje katñetâ Anitânje tosa pilâyinğim manman kârikñahât pat kuyinğiop. Yakât matñeâmâ pâku lohimbiñe Yura lohimbi senñe âlâlâhât umburuk mansai ya yengât nanñe menduhum nihiai yu mem ari Yerusalem kapi ambolipñe yinğiwom.

²⁸ Otmu pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansainje tep âlep nânğâyinğim nanñe yu menduhum katyinğiai yukât den pat ekyongowom. Ekyongom yanâmâ yâk pilâyekmâ yengâlen takawom. Taka yen orop yan tipñe tatmâ nânğâm benñe yen pilâyekmâ Sipein hânân ariwom.

²⁹ Yengâlen takawom yan Kiristone mâmânje otningimu biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmu heronje nanğanğim mannom. Biwinanje yawu nanñan.

³⁰ Bukulipne, Kutdânenñe Yesu Kiristone sâreerenekmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yakât yeñe nâhât sâñ Anitâ ulitgunetâ mâmânje otnihimu lohimbi belângen manmai ya den pat âlepñe ekyongomune nânğâm Kiristohâlen biwiyenje katnomai. Otmu Wâtğât mâmânñahât Heakñe mem hewewenñe tuhunenekmu biwinenñe kepeiakmâ mansain. Yakât yuwuhât otmâ nâhât biwiyenñe tinğak kepeim ulitgunomai.

³¹ Pâku lohimbiñe nanñe mem menduhum nihiai yu mem ari Yerusalem kapi ambolipñe yinğiwom. Yinğimune nânğâñetâ ârândân otbuapğât ulitgunomai. Otmu Yuraia ambolipñe Kiristohât den pat nânğâñetâ gemu bet pilâmaiñe mem bâlenekmahât ulitgunomai.

³² Yawu ulitgunomai yanâmâ Anitânje nânğânihimu yengâlen takamune orowâk tatmâ biwinenñe sânduk sâmu heronje nanğanğinom.

³³ Otmu Anitâ biwi sânduhân katnenekmapñe yen orowâk tatmâ tihityenje olâkgât ulitguman. Ya bonñanâk.

16

Pauloñe Roma yengât nânğâyinğiop.

¹⁻² Bukulipne, nâ yengât tep hero nânğâyinğian. Yakât otmâ den bâñe yu sâñ hârewe. Tounenñe âlâ, kutñe Piwi sâñ, yâkñe Kenğeria ambolipñe Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansai ya yengât honj bawa manmâ tânyongomap. Otmu nâ gurâ yawuâk tânnohomap. Yakât otmâ pepa yu bâñe kulemguan gârâmâ Piwi wañmune mem Roma yengâlen takawuap. Takawuap yanâmâ Kutdânenñe Kiristone buku otningiop yakât dopñeâk yengû buku otbanğinomai. Otmu wahap wuân me wuângât umburuk otmâ âiyongowuap ya in yawu wañnomaihât nanñan.

³ Otmu yengâlen gâtne lohimbi yâhâp, kutyetne Akuila yet Pirisila, yâk orop biwinenjañe hikuakmu Kiristohât âi meminiwin.

⁴ Âi orowâk meminiwin yan lohimbi belângen mansaiñe mem bâlenekmai sâam hâkyetne ki biuk sâop. Yawu otmâ tânohomutâ orowâk nep tuhum gawin. Yakât otmâ nâ otmu pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyeñañe kepeim mansaiñe yâk yetgât nângâyitgian.

⁵ Otmu lohimbi nombotñañe yâk yetgât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristohât den ya alahum kiki mewangim mepaemai yengât nângâyinjian.

Otmu Asia hânân gâtne, lok âlâ, kutne Epaineto sâam, angoân Kiristohâlen biwiñe kalop yâkât nângâwanjian.

⁶ Otmu imbi âlâ, kutne Maria, yâkne yengât nângâmu yahatmu hon bayinjim mansap yâkât nângâwanjian.

⁷ Otmu bukuyâhâtne âlâmâ, kutyetne Andoroniko yet Yunia. Nâñe Kiristohâlen biwine ki katban yan biwiyetne yâkâlen katmâ aposolo âi mem gaowot. Yakât otmâ mem pâi emetñan katyelekñetâ orowâk manbin. Yâk yetgât nângâyitgian.

⁸ Otmu bukune âlâmâ, kutne Ambiliato, yâkât nângâwanjian.

⁹ Otmu lok âlâ, kutne Uruwano, orowâk manmâ Kiristohât âi mewit yâkât nângâwanjian. Otmu bukune, Sitaki yakât nângâwanjian.

¹⁰ Otmu bukune âlâmâ, kutne Apele sâam, emelâk yâkâlen umatne âlâ teteop. Yawu tete-wangiop yamâ Kiristohâlen biwiñañe tiñâk kepeim kârikñeâk kinop, yakât nângâwanjian. Otmu Aristowolohât hep torehenlipne yengât nângâyinjian.

¹¹ Otmu bukune âlâmâ, kutne Herorion, yâkât nângâwanjian. Otmu Narikisohât hep torehenlipñañe Kiristohâlen biwiyeñañe kepeim mansai ya yengât nângâyinjian.

¹² Otmu ata gari Tiripaina yet Tiriposañe Kutdâhât tem lâuwanjim yâkât âi tuhum mansawot ya yetgât nângâyitgian. Otmu imbi âlâ, kutne Peasi, Kutdâhât âi yakât biwiñañe tiñâk kepeim tuhum mansap yâkât nângâwanjian.

¹³ Otmu lok âlâ, kutne Lupo, yâhâmâ Kutdâhât tem lâuwanjimu ekmunne yahat-sap. Otmu mâmâñañe yâk wawaep yakât dopñeâk nâ wawaenekmâ gaop yâk yetgât nângâyitgian.

¹⁴ Otmu lok kinjitne orowâkne menduhuakmâ Kutdâ mepaem manmai ya yengâlen gâtne nombotñeâk kutyene yongonbe. Asinirito, Pilehon, Herema, Patorowa, Hereme, yâk yengât nângâyinjian.

¹⁵ Otmu lohimbi yâhâp, Piloloho yet Yulia, emetyetñan bukulipyetne, Nereo otmu garine, âlâmâ Olimpa, lohimbi nombotne kutyene ki nângâyinjian ya orowâk menduhuakmâ Kiristo mepaemai yâk yengât nângâyinjian.

¹⁶ Yakât otmâ yu sâlikum nângânomai. Yawu otnomai yan Anitâhâlen biwiyeñañe kepeim buku oranjim mansai yakât herone nângâm parahuaknomai. Otmu kapiñe kapiñe Akaia otmu Asia hânân tatmâ arap yakât ambolipne biwiyeñañe Kiristohâlen kepeim mansaiñe yengât nângâyinjian.

¹⁷⁻¹⁸ Bukulipne, den tâlâwâk ekyongomune nângâm heñgenjum biwiyeñan katñet. Angoân topne katmâ Kiristohât komolâmbâ nombotñañe yengâlen toho yâkât den pat âlepne kâsikum yinjiwi. Den kâsikum yinjiwi yamâ yeñambâ gâtne lok nombotñañe yeñahât nângâñetâ yahatmu kutdânenne Kiristohât ki tem lâuwanjimai. Yâkne den bulâñe ya nângâm kelanjamâ bukulipyene lohotñan mansai ya kâityongom biwiyeñan kionetâ mâtâp tâpikgum hionakmaiñetâ galemahom heñgenjum mannomai. Yawu otmâ lok yawuya betyongonomai.

¹⁹ Yâhâ angoân den pat âlepne ekyongonjetâ nângâwi yapâek yeñe biwiyeñe galemahom den ya tâñ tâñâk lâum gawi yakât sâam hañ tuhunjetâ nângâm herone otban. Yeñe yawuâk torokatmâ manñetâ den topne topne ekyongonjetâ nângâñetâ Kiristohât den orop ki lâuakbuap ya pilânomai. Yâhâ yâkât den orop lâuakbuap yamâ nângâm biwiyeñan katmâ mannomai.

²⁰ Yawu otmâ Anitâne yengât biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu hikuakmâ konohâk otmu ki hionjaknomai. Yanâmâ yâkne mâmâne otyingimu biwiyene galemahom lok nombotnane Satangât tem lâuwangim Kiristohât den pat kelangatmai yamâ watyeknetâ arinomai.

Yâhâ Kutdânenne Yesu tihitnenne otmapne biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu kepeiakmâ mannetgât Anitâ ulitguman.

²¹ Timoteo orowâk manmâ âi tânahomait yâkne nângâyingiap. Otmu bukulpne, Lukio, Yason, Sosipata yâkne yawuâk nângâyingiai.

²² Otmu nâmâ kutne Tetio, Paulone den yu eknohomu kulemgum katyingian. Nâne yawuâk nângâyingian.

²³ Otmu, lok âlâ, kutne Gaio, yâkât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristo yet Anitâ mepaeyelekmain. Yâkne nângâyingiap. Otmu lok âlâ kutne Erasto yâhâmâ kapi ambolipnane takesi katmai ya galemgumap, yâkne yawuâk nângâyingiap. Otmu miti lok âlâ, kutne Kuato, yâkne yawuâk nângâyingiap.

²⁴ Kutdânenne Yesu tihitnenne otmapne yen kerek biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu kepeiakmâ mannomai. Ya bonnanâk.

Den bâine ekyongop.

²⁵⁻²⁷ Bukulpne, den yu bâine sâmune pesuk sâek. Emelâk embânân Yesu Kiristohât den yukât topne amoknan talop. Yakât otmâ lohimbi kingitne orowâkne yene nângân nângân watmâ yakât topne pâpguminiwi. Yawu gârâmâ Anitâhât poropetelipnaneâmâ yakât topne nângâm hejengum emet inânjan den kulemguwi yu Yesu Kiristone nen aposololipne kâsikum ningiminiop. Yawu gârâmâ lohimbi hânjan kulemjan manmâ araine den yu nângâm Kiristohâlen biwiyenane kepeim Anitâhât tem lâuwangim mannetgât nen gurâ ikne sâtgât den kâsikum yingim mansain. Yâhâ Kiristohât den kâsikum yingian yu nângâm biwiyenan katmâ mannomai yanâmâ Anitâne mâmâne otyingimu yâkâlen biwiyenane tinâk kepeim ki lohotne otnomai.

Otmu Anitâ nângân nângânne yahat yahatne yâkne iknahâk nanne Yesu Kiristo hângângumu ge kawenenjan kinmâ muop. Mumunambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâmu âwânâit tawot. Yawu nângâm nenneâmâ Anitâ Awonnenne sâm herone otbanjim mepaem manbisân. Ya bonnanâk.

Nâ bukuyene,
Paulo

1 Korinti

Pauloŋe Korinti yeŋgât ekap aŋgoân kulemgum katyiŋgiop.

O bukulipne,

¹⁻² Yen Korinti kapi ambolipŋaŋe Yesu Kiristo orop biwiyenŋe hikuakmâ konohâk otmu tem lâuwaŋgim manŋetgât Anitâŋe meye hop. Nâ Paulo. Emelâk Awoŋnenŋe Anitâŋe Yesu Kiristohât aposolo sâ m katnekmâ âi nihiop ya mem mansan. Otmu bukunenŋe âlâ, kutŋe Sostene, yâkŋe nâ orop nep tânahom mansait. Yawuhât netŋe heronŋe nâŋgâyiŋgim ekap yu kulemgum katyiŋgiait. Yâhâ lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manmai ya Anitâŋe meyekmu komot konohâk otmâ tem lâuwaŋgim Kutdânenŋe Kiristo mepaem manmain.

³ Otmu yeŋgât nâŋgâm Anitâ yuwu sâ m ulitguman. “O, Awoŋ, gâŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristo orop Korinti kapi ambolipŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katmâ mansai ya yeŋgât nâŋgâm tihityenŋe otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât ulitgohan.” Yawu sâ m ulitguman.

Pauloŋe Korinti kapi ambolipŋe yeŋgât nâŋgâm Anitâ mepaeop.

⁴⁻⁵ Anitâŋe ikŋe engatŋeâk otmâ meyekbe sâ m Yesu Kiristo hâŋgâŋgumu giop. Gârâmâ yâkâlen biwiyenŋe katŋetâ Anitâŋe yekmu ârândânŋ otmap. Otmu Kiristo orop biwiyenŋe kepeiakmâ manŋetâ mâmâŋe otyiŋgimu mansai. Yawu otyiŋgimu nâŋgân nâŋgânyenŋe holaŋakmu yâkât den pat âlepŋe hewewenâk ekyongonŋetâ bukulipyenŋe nâŋgâŋetâ âilonŋo oap. Yeŋgât den pat ya nâŋgâm Anitâ mepaeman.

⁶⁻⁷ Yâhâ yen emelâk biwiyenŋe Yesuhâlen katbi yakât nâŋe Kiristohât den kâsikum yiŋgiminiwan. Ya nâŋgâm yâkâlen biwiyenŋe kepeiŋetâ mâmâŋe otyiŋgimu tem lâuwaŋgim orotmeme bâlenŋe pilâwi yan ki torokatmâ manmâ gai. Yakât otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu manman âlepŋahât bulâŋe topŋe topŋe yeŋgâlen tetemu mansai. Otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristonŋe âwurem ge meyekbuap yakât biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kilik kilik sâmu mambotbaŋgim mansai.

⁸⁻⁹ Yawu gârâmâ Anitâ nanŋe Yesu Kiristo Kutdânenŋe orop biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikuakmâ mannomaihât Anitâŋe meye hop. Meye hop yakât otmâ ikŋahâk ki betyon-gowuap. Yakât otmâ Yesu Kiristohât wâtŋan manmâ yâhâŋetâ sâp patoen âwurem ge meyekbuap yan yakât senŋan koko salehâk kinnomai.

Korinti lohimbiŋe yeŋahâlâk nanŋanŋiŋetâ yahalop.

¹⁰⁻¹² Bukulipne, den umatŋe âlâ yeŋgâlen tap yakât sâ mune nâŋgâŋet. Yeŋgâlen gâtŋe imbi âlâ, kutŋe Koloe sâ m, yâkât honŋe bawalipŋaŋe taka yuwu sâ m eknohowi. “Bukulipŋe Korinti kapiân mansaiŋe yeŋahâlâk nanŋanŋiŋetâ yahatmu yuwu sâ m den kakŋan sahaŋgim hionakmâ mansai. “Âo, Paulo yamâ nengât kunnenŋe. Yâkât den nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap,” sâmai. Yâhâ buku nombotŋaŋeâmâ hionakmâ yuwu sâmai. “A, a, yawu bia. Nenâmâ Apolohât den nâŋgâmunŋe bulâŋe otmu tem lâuwaŋgimain,” sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâmai. “Bâe, wonâŋen, nenâmâ Petorohât komot. Yâkŋe kunnenŋe manmâ den bulâŋe sâmap ya konok nâŋgâmain,” sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâmai. “Onŋ, nenâmâ Yesu Kiristohât den nâŋgâm lâumain. Âlâlâ yeŋgât den nâŋgâmunŋe helekŋe otmap,” sâmai.” Den pat yawu eknohonŋetâ nâŋgâ mune ki ârândânŋ oap. Bukulipne, Kutdânenŋe Yesu Kiristonŋe sârereyekmâ kaweyenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yakât nâŋgâm ki hionakmâ ikŋiâk ikŋiâk otnomai. Yawu otmâ kaok oraŋgim biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikuakmâ konohâk otmu den kakŋan ki sahaŋginomaihât nanŋan.

¹³ Yawu gârâmâ yengât den pat ya nanġan. Yawu gârâmâ yakât yuwu sâmunne nângânet. Yeŋe hionakmâ nombotġanġak Kiristohât komot bulâne mannomaihât dop ki tap. Yesu Kiristone yen komot konohâk manġetġât menduhuyehop. Yawu gârâmâ yenġahâk ki hionaknomai. Yawu gârâmâ nâne yengât tosehât otmâ howanân ki nohoġetâ muwan. Me manman kârikġahât pat yakât bulâne menomaihât nâhât kulân toen ki katyekbi. Yakât otmâ girawuhât otmâ imbiâk nâhâitġe kunneneġe oap sâm den sahaġgimai?

¹⁴ Yawu gârâmâ yengâlen ġâtġe lok yâhâp, kutyetġeâmâ Kirisipo yet Gaio yâhâk toen katyelektan. Yakât nângâmune âilonġo oap. Yamâ wongât? Nâne lok sambe toen mem katyekban mâne dondâek hionakġetâ umatġe kakyenġan yâhâmbâp.

¹⁵⁻¹⁶ Âo, nelâmnohoap, ya nângâmune teteap. Nâmâ Setepanas imbiġe naomġe hârohâk toen katyekban. Yâhâ yengâlen ġâtġe âlâ toen katban me ki katban ya ki nângâmune teteap. Yawu gârâmâ yengâlen ġâtġe sambeġe nâhâitġe toen katnenehop ya ki sânomai.

¹⁷ Yawu gârâmâ Yesu Kiristone menekmâ âi sâm nihiowân yan lohimbi toen katyekbomġât ki eknohop. Yâhâ ikġak sâreerenekmu howanân kuġetâ muop yakât den pat ya kâsikum yingiwomġât âi sâm nihiop. Yâhâ den kâsikum yingiman yan nâhât nângânetâ yahatmu Kiristohât den pat yakât nângânetâ ġemap sâm den pat ya tâġ tâġâk ekyongoman. Den ya nine nângân nângân watmâ ki kâsikum yingiman.

Kiristone sâreerenekmâ kawenennġan kinmu kuġetâ muop.

¹⁸ Yâhâ Kiristone sâreerenekmâ kawenennġan kinmu kuġetâ muop yakât den pat âlepġe ya lohimbi hiliwahonomaihât pat mansainġe nângânetâ tâġât otmap. Yamâ benġe nenâmâ manman kârikġahât pat mansainġe den pat ya nângâmuneġe keterakningimu yâkât wâtġan kinmâ tem lâuwanġimain.

¹⁹ Den yan yuġe emelâk Anitâġe poropete âlâ den ekumu kulemuġoap ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok nombotġane yeŋe nângân nângân watmâ bukulipyene den kâsikum yingimai yâhâmâ biwiyene mem gulip tuhumune nângânetâ ki keterakbuap. Me lok nombotġe nângân nângânyene oropġe yeŋe enġatyeneâk otmâ bukulipyene den ekyongomai yamâ mem kopa tuhuyekmune pâpġunomai.” Den yawu tap.

²⁰⁻²¹ Yâhâ lok âlâ me âlâne yeŋe nângân nângân watmâ Anitâhât den nângâm pesuk pilânomaihât mâtâp yamâ ikġe enġatġeâk maġuyingioap. Yakât otmâ sâp yiwerene yuâmâ lok nângân nângânyene oropġe yenġahâk Anitâhât den nângâm pesuk pilânomaihât dop âlâ ki tap. Me lok nombotġe pepa emetġan yâhâmainġe den girawuya Anitâhât biwiġan tap yakât nângâne sâm hâum pâpġumai. Me lok nombotġane menduhuakmâ yu yakât topġe nângâne sâm den alahumai yaġe gurâ Anitâhât den ki nângâm heġenġumai. Yawu otmâ Kiristohât den pat âlepġe nângânetâ tâġât otmap. Yâhâ nenġeâmâ yâkât den nângân omġât mâtâp ki maġuningimâp. Yakât otmâ denġe nângâmuneġe bulâne otmu Anitâġe nine nanne baratne sâm wawaenenekmâ manman kârikġahât pat kuningioap. Yakât otmâ logġât nângân nângânâmbâ tetem ġap yakât nângâmuneġe ġemap.

²²⁻²³ Yâhâ Yura lohimbiġe kulem topġe topġe tetemu ekġetâ âlâ kândâkdâ otmap yanâk Anitâhâlen biwiyene katmai. Yawu gârâmâ Yesu Kiristo howanân kuġetâ muop yan kulem teteop yakât ekyongomuneġe nângânetâ ġemu bet pilâmai. Yâhâ Girik lohimbiġeâmâ manmanyenġahât topġe lok âlâ me âlâne sâm kusânâ ekyongonetġât nângâmâi. Yawu nângâmâi yamâ nenġe Kiristohât den pat âlepġe ekyongomuneġe nângânetâ tâġât otmap.

²⁴⁻²⁵ Yawu gârâmâ Yesu Kiristone Anitâhât biwiġan den âlâlâ tatmap yakât topġe sâm teteop ya lohimbi nombotġane nângânetâ tâġât otmap. Den yakât topġeâmâ lok âlâ me âlâne yenġahâk nângâm heġenġunomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ benġe nen Yura lohimbi nombotġe otmu yen Girik me pâku lohimbi nombotġe Anitâġe dâinenekmâ mâmâġe otningimu den pat âlepġe ya nângâmuneġe âlâ kândâkdâ otmap. Yawu otmâ yâkâlen biwinennġane kepeimuneġe nine nanne baratne sâm menenehop. Yâhâ manman

kârikjahât pat kuningiop yakât bulâne nennjahâk menomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ Yesu Kiristo howanân kuñetâ muop yamâ Anitâne mumunambâ mem yahatmu yâkâlen kândiwahom manman kârikjahât mâtâp mem teteningiop. Mâtâp ya watmâ yâhânom yan bulâne ningimu menom.

²⁶⁻²⁸ Bukulipne, den sâm aran yukât topne nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâñet. Emelâk Anitâne yen dâiyekmâ Kiristohât komolân torokatye hop yan lohimbi belângen manminiwiñe nângâyinñetâ girawu teteop yakât sâwe. Yen yekmâ nângân nângânyene geheñe sâm nângâyinñetâ geminiop. Yakât otmâ lohimbi belângen manmâ nângân nângânyene orop mansaiñe yen yekmâ anulaknomai sâm Anitâne meye hop. Yâhâ yakât dopñeâk lohimbi belângen manminiwiñe yekmâ lok tâñât me lok inñe sâm nângâyinñetâ geminiop. Yawu gârâmâ Anitâne meyekmâ biwi sânduhân katyekmu mansai. Yakât otmâ lok papato me lok kutyeñe orop belângen manmai yañe yekmâ yuwu sânomai. “Biwi sânduhân manñetâ nenñe hâmbinñ gumbinñ mansain sâm anulaknomai.

²⁹ Topne yawuhât lohimbi âlâ me âlâne yeñahât nângâñetâ yahatmu “Nennjahâk manmunñe ârândâñ oapgât manman kârikñan mannom” sâm Anitâ ekunomaihât dop âlâ ki tap.

³⁰ Yawu gârâmâ Anitâ ikñahâk menenekmâ mâmâñe otningimu Yesu Kiristo orop biwinenñe hikuakmâ konohâk otmu mansain. Yawu otmâ yâkât biwiñan den girawu tap ya biwi nângân nângânnenñan katmu nângâmunñe keterakningimâp. Keterakningimu tem lâuwangimunñe nenekmu ârândâñ otmâp. Yawu torokatmâ manmâ yâhânomgât manman bâleñahât pañgonâmbâ holañnenekmu mansain. Yakât otmâ mâtâp katningiop ya watmâ Kiristohât wâtñan kinmâ manmâ yâhânom yanâmâ nine nanne baratne koko salek sâm menenekbuap.

³¹ Den yan yuñe Anitâne emelâk poropete âlâ den ekumu kulemguoop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne bukulpnenñe nângâninginñetâ yahalâk sâm ki mepaeaknomai. Yâhâ Kutdâyeñeñe mâmâñe otyinñmu manman âlepñahât bulâne yeñgâlen teteap yakât Kutdâyeñahât nângâñetâ yahatmu bukulpnyeñe ekyongonomai.” Yawu tap.

2

Kiristohât den pat nângâñetâ hâi hâñe otmâp sâm den hewewenñak kâsikum yinñiminiop.

¹ Bukulipne, den sâm aran yukât topne nângâñetâ keterahâkgât ninan hâum sâmune nângâñet. Nâñe yeñgâlen puwâk takawan yan Anitâne tihitnenñe otmâ Yesu Kiristo hângângumu giop yakât den pat ekyongowan. Ekyongowan yan nângâñetâ hâi hâñe otmâp sâm hewewenñak kâsikum yinñiminiwan. Me emelâk pepa emetñan yâhâmune nângân nângân topne topne kâsikum nihiminiwi ya ki watmâ ekyongomune nângâñetâ hâi hâñe otmâniop.

² Yawu otmâ Yesu Kiristone kawenenñan kinmu howanân kuñetâ muop yakât nângâm henñeñgunetgât biwinañe kepeim den pat âlepñe ya konohâk sâm holañmâ ekyongominiwan.

³ Sâp yan den ya girawu sâm ekyongomune nângâñetâ bulâne yeñgâlen teteâk sâm nângâm biwine ahom niahop. Yawu otmâ lohotñan ekyongominiwan.

⁴⁻⁵ Ekyongominiwan yan den topne topne ki sâm biwiyeñan kionñminiwan. Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñ tuhuyekmu biwiyeñe Kiristohâlen kepeiwi. Yakât otmâ yeñgât manmanyene ekmune Anitâhât wâtñan kinmâ lokgât nângân nângân ya ki watmai yawu oap.

Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan kionñmu Kiristohât den pat nângâmunñe bulâne otmâp.

6-8 Nâje nângân nângân girawuya watmâ den ekyongomune lohimbi nombotņaje nângânetâ keterakmu Kiristohât nângâm tem lâuwangim mansai. Yakât yuwu sâmunen nângânet. Nângân nângân watman yuâmâ lok papatolipnenne yengât nângân nângânyenambâ ki tetemap. Otmu yakât topņe gurâ nângâm pâpgum gai. Yâhâ nângâm heņgenņuwu mâne Kutdânenne Kiristone Anitâ orop dopyetņe konok oap yakât nângâm ki hâkâņ otmâ howanân kuņetâ mumbâp. Lok yawuya gulip otnomai yakât otmâ yâk yengâlen den nângawe sâm ki ariman. Me lok nângân nângânyene oropņe menduhuakmâ yu yakât topņe nângâne sâm alahu gulahu otmâ ya yengâlen gurâ ari nângân nângân ya ki meman. Yawu gârâmâ nângân nângân kâsikum yingim gan yukât topņe yuwu tap. Anitâņe hân himbim ki kândikyotgop yapâek nângân nângân yu ikņe biwiņan tatmâ gaop. Yakât otmâ lohimbi nombotņaje yeņe nângân nângân watmâ yakât topņe nângâne sâm hâum pâpgum gawi. Yawu gârâmâ nenņe Anitâ orop laņinņan tatmâ manman kârikņan mannongât nângâm ikņe nângân nângân watmâ Kiristo hângângumu ge yakât topņe eknongop.

9 Yâhâ Anitâ biwiņan nângân nângân talop yakât nângâm poropete âlâņe den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbiņe Anitâhâlen biwiyeņaje tiņâk kepeim manmai ya yengât nângâm manman âlepņahât pat kuyingimu tap. Manman yakât lok âlâ me âlâ biwiyeņaje nângâm pâpgumai. Me senyeņan ki tetemu ekmai. Me yakât den pat ki sâņetâ nângâmai.” Den yawu tap.

10 Yawu gârâmâ Anitâhât biwiņan den tatmap yakât topņeâmâ ikņe Wâtgât mâmâņahât Heakņe naņgap. Otmu lok biwinenņahât topņe yawuâk naņgap. Yakât otmâ Anitâņe yâk hângângumu ge biwinenņan kionmu Kiristohât den pat nângâmunne bulâņe olop.

11 Yakât topņe nângânetâ keterahâkgât lok manmannenņan hâum sâmunen nângânet. Lok âlâ me âlâņe bukulipyene yengât biwiyeņan den girawu tatmap ya ki nângâmai. Yâhâ lok girawuya yengât biwiyeņan tatmap ya yeņahâk nângâmai. Otmu yakât dopņeâk lok âlâ me âlâņe Anitâhât biwiņan den tatmap ya ki nângâmai. Yamâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe konohâk nângâmap.

12 Yâhâ nenņeâmâ lok âlâ me âlâhât biwiyeņambâ nângân nângân âlâlâ tetemap ya nângâm biwinenņan ki katmain. Anitâhâlen biwinenņaje kepeim manmâ gain. Yakât otmâ yâkņe ikņe engatņeâk otmâ manman âlepņahât bulâņe topņe topņe ningimu mansain. Yakât topņe nângâm heņgenņunehât ikņe Wâtgât mâmâņahât Heak hângângumu biwinenņan kionmap.

13 Biwinenņan kionmap yan lokgât nângân nângân ki watmain. Yâhâ yâkât nângân nângân watmâ Anitâhât den bukulipnenne kâsikum yingimain. Kâsikum yingimunne Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwiyeņe mem pâroņ pilâmu nângânetâ keterakyingimap.

14 Yâhâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe lok nombotņe biwiyeņan ki kionmâ mâmâņe otyingimap yaņeâmâ manman âlepņe yakât bulâņe âlâlâ ekņetâ tâņât otmu hâkâņ otmâ.

15-16 Yâhâ nenâmâ Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwinenņan kionmâ mâmâņe otingimu Kiristohât biwiņan nângân nângân âlâlâ tap yakât ki hâum pâpgumain. Yakât otmâ yu yakât topņe nângâm heņgenņumain. Yawu gârâmâ lohimbi belângen manmaiņe topnenne hâum pâpgumai. Otmu Anitâhât biwiņan nângân nângân âlâlâ tap yakât gurâ hâum pâpgumai. Den yan yuņe emelâk Anitâņe poropete âlâ den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kutdâhât biwiņan den tatmap ya lok âlâ me âlâņe yeņahâk nângânomaihât dop âlâ ki tap. Otmu Anitâmâ nângân nângân amboņe. Yakât otmâ wuân me wuângât ki âlâ pâpgumap. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâņe den kâsikum wanņbuapgât gurâ dop ki tap.” Den yawu tap.

3

Biwinenjahe hikuakmâ konohâk otmu tânahom Anitâ hoj bawanjimain.

¹⁻² Bukulipne, yengât topyeje teteâkgât den âlâen hâum sâmunne nângânet. Lepat namân gâtne yamâ sot kândâkdâek ki yingimunne nemai. Yejeâmâ Kiristohât komolân torokatbi yamâ naja yengât dop oai. Yâhâ lohimbi belângen mansai yâhâmâ Wâtgât mâmânahât Heakne biwiyenan ki kionmu yanak Kiristohât pâpgumai. Yen dop yawu manmâ Kiristohât topne ki nângâm hejengeuai. Yakât otmâ sot kândâkdâek yingimune nejetâ ombeyenan tatbuap.

³⁻⁴ Yâhâ lohimbi belângen mansaije Kiristohât den pâpgumai ya yengât dop otmâ mansai yamâ yuwu. Yejeâmâ nângâm bâleanjim den kaknan sahanjim yuwu sâmai. “O, Paulo yamâ nengât kunnene.” Yâhâ buku nombotjaeâmâ hionakmâ yuwu sâmai. “A, a, yawu bia. Nenâmâ Apolohât den nângâmunne bulâne otmap.” Yawu sâm yan lohimbi belângen manmaine otmai yawuâk yeje otmai.

⁵ Yâhâ nâmâ Apolo orop Anitâ hoj bawanjim Kiristohât den pat âlepne ekyongomutne yâkâlen biwiyene katbi. Yâhâ Anitâne âi ikniâk ikniâk sâm nitgimu mem manmâ gait yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe.

⁶ Lok âlâne nep tuhum sot âlâhât alikne kâmetmap yakât dopneâk nâne yengâlen taka topne katmâ Kiristohât den pat ekyongowan. Aiop lok yanje sot âlâhât alikne kâmetbuap yakât kaknan bukune âlâne newân ari burun tetemu hele tuhuwuap yakât dopneâk Apolone nâhât betnehembâ taka âi yu torokatmâ Kiristohât den kâsikum yingiop. Aiop lok yanje hele tuhum arimu Anitâne konok lukulemu yan bulâne tetewuap yakât dopneâk mâmâne otyingimu yâkâlen biwiyenane kepeinetâ yengâlen bulâne tetemap.

⁷ Nâne topne katmâ den ekyongowan. Yâhâ Apoloneâmâ den kâsikum yingiop. Yawu gârâmâ Anitâ ikjak mâmâne otyingimu bulâne yengâlen tetemu Kiristohâlen biwiyenane kepeim gai. Bulâne yengâlen tetemap yamâ netgât âi bia. Anitâ ikjak nângâyingimu tetemap. Yakât otmâ yâkât nângâmunne yahalâk.

⁸ Yâhâ Apolo orop Anitâ hoj bawanjim mansait. Yakât otmâ nângânitgimu dop konohâk mansait. Yâhâ yâkât sâtgât otmâ tem lâuwangim mansait yakât hâmeje ikniâk ikniâk nitgiwuap.

⁹ Yenâmâ Anitâhât kalam yakât dop mansai. Nerâmâ biwinetjahe hikuakmâ konohâk otmu tânahom yâkât sâtgât otmâ kalamnan ari âi tuhuwangimait.

Kiristone manmannenjahât topne mem tetewuap.

Bukulipne, yakât topne nângâm hejengeunetgât den âlâen hâum sâwe. Yenâmâ Anitâhât emetgât dop mansai.

¹⁰ Nene topne katmâ emet tuhune sâm yan saran lâum kânângâmunne gemu yakât kaknan hohem katmâ kokore pilâm gâremain. Emet yapâ torokatmâ tuhumunne âilongo longo otmap. Yâhâ yakât dopneâk Anitâne âi sâm nihim mâmâne otnihimu biwinane tijâk kepeim pâku lohimbi yengâlen ari topne katmâ Kiristohât den pat âlepne ekyongowan.

Otmu yakât kaknan lok nombotne yengâlen taka den ya kelangatmaihât nângâm nângâm kâsikum yinginetgât nanjan.

¹¹ Yâhâ emetgât kuhupin lâum kânângâmunne niwin niwin sâm kinmap yakât dopneâk Anitâne kuhupin sâm Kiristo kânângâmu kinmap. Yawu gârâmâ yâk pilâm âlâ kânângânomgât dop âlâ ki tap.

¹² Otmu emet ya torokatmâ tânje tuhum yan lok nombotjae âwihop, me bon, me kât kârikne, me simen, me ain yanje mem emet kârikne tuhunomai. Yâhâ lok nombotne âlâneâmâ hombot, me hâpu, me nak lohotjae mem tuhonetâ kandi kandi otbuap.

¹³ Yâhâ emet ya torokatmâ tuhumunne kârikne kinbuap me bâlewuap yakât topne Kiristone âwurem gewuawân mem tetewuap. Sâp yan nene ambojan ambojan emet

ya torokatmâ tuhum mansain yakât topņe teteâkgât yâkņe sâmu kâlâpņe punduņ sâmu emet ya semu topnenņe tetewuap.

¹⁴ Yâhâ emet ya tâņe ki sem biatbuap otmuâmâ Anitâņe hâmeņe âlepņe ningiwuap.

¹⁵ Yawu gârâmâ emet ya sem biatbuap otmuâmâ hâmeņe ki ningiwuap. Yakât nâņgâņetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Emetnenņan iri sikum me senņe âlâlâ tatningiap ya aksihâk sem gulip tuhum bâsok senenekbuap yakât dopņeâk Anitâhât senņan manmannenņahât bulâņe bia kinmâ anulaknom.

¹⁶⁻¹⁷ Yakât torokatmâ yuwu sâmune nâņgâņet. Anitâhât opon kâmbukņe ya kâlêhen ikņe kaweņe tap sâmai yan hâum sâwe. Yenâmâ Anitâhât opon kâmbukņe yakât dop otmâ mansai. Yeņe Kiristohâlen biwiyeņe katbi yapâek Wâtgât mâmâņahât Heakņe ge hohetyenņan tât mâmâņe otyiņgim gap. Yakât otmâ yeņgâlen gâtņe âlâ me âlâņe yeņahât nâņgâņetâ yahatmu tat tat memeyeņe mem bâleaknomai yamâ Anitâņe hilipyongowuap.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ emelâk den yan ya yâhâpņe sâmune nâņgâņet. Yeņe biwiyeņe kâityongomu yeņahât nâņgâņetâ yahatmapgât biwiyeņe galemahom mannomai. Yâhâ lohimbî belângen manmaine nâņgân nâņgân wuân me wuângât nâņgâņetâ yahatmap yamâ Anitâņe nâņgâmu tâņât otmap. Yâhâ yeņgâlen gâtņe âlâ me âlâņe lohimbî belângen mansai yeņgât nâņgân nâņgân watmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ nâņgân nâņgânnenņe orop mansain,” sâmai ya yeņgârâmâ Anitâņe nâņgâyiņgimu gemap. Yâhâ Anitâņe yeņgât yawu nâņgâyiņgimu gemapgât nâņgân nâņgân ya pilâm yeņahât nâņgâņetâ giâkgât nanņan. Yawu nâņgâm mannomai yan lohimbî belângen manmaine yeņgât nâņgâņetâ gemu “lok kopa” sânomai yakât ki gorâyiņgiwuap. Den yan yuņe emelâk lok âlâņe den kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok nâņgân nâņgânyeņe oropņe menduhuakmâ den hikuwi yakât bulâņe mem tetene sâmu nâņgân nâņgânyeņe menduhum buku nombotņe kâityongonomai. Kâityongone sâmu otnomai yan Anitâņe nâņgân nâņgânyeņe mem gulip tuhumu yeņahâk kâirahom hiliwahonomai.”

²⁰ Yâhâ âlâmâ yuwu tap.

“Lok nâņgân nâņgânyeņe oropņe yeņahâk nâņgân nâņgânyeņe menduhum den hikumai yakât Anitâņe nâņgâmu helekņe otmap.” Den yawu tap.

²¹⁻²² Yakât otmâ lok âlâ me âlâņe yeņgâlen taka yeņe den kâsikum yiņginomai ya yeņgât ki nâņgâņetâ yahatbuap. Yâhâ emelâk Anitâņe wahap topņe topņe hânân kalop yapâek tetem gap. Otmu tetem yâhâwuap. Ya kerek yeņgât sâmu pat kuyiņgiop. Yakât otmâ nâ Apolo yet Petoro orop yeņgât amutyenņan manmâ hoņ bayiņgim mansain.

²³ Otmu kunnenņe yamâ Kiristo. Otmu Kiristohât kunņe yamâ Anitâ konok.

4

Kiristoņe biwinenņahât topņe ekmâ sâmu hâreningiwuap.

¹ Yakât otmâ nengât yuwu nâņgânomai. Anitâņe ikņe den bulâņe ya sâmu tetem ekyongonehât menenekmâ âi sâmu ningimu Kiristo hoņ bawangim mansain. Yeņe yawu nâņgâningiņetâ dopņan otbuap.

² Yâhâ Anitâņe nen kerek âi sâmu ningimap ya biwinenņe tiņâk kepeim manmâ yâhânongât sâmu ningiop. Yawu ki otnom yanâmâ nenekmu dondâ bâlewuap.

³ Yakât otmâ tem lâuwangiman me bia yakât topņe eknehât yeņe nâņgân nâņgân me lok âlâhât nâņgân nâņgân watmâ den âiân katnekmâ sâmu hârenihinomai yakât ki gorânihiap. Otmu nine biwinahât topņe girawu tap yakât nâņgâm nine nâņgân nâņgân me lok âlâhât nâņgân nâņgân ki watman.

⁴ Yâhâ nine biwinahât topņe girawu tap ya nâņgâman yan Kutdâhât den bulâņe nâņgâmune biwinan hâumu tosa biaek mansan yawu biwinane nâņgâman. Yawu gârâmâ Kutdâhât senņan koko salehâk mansan yawu ki sâwom. Kutdâ ikņak biwinahât topņe ekmâ sâmu hârenihiwuap.

⁵ Yâhâ nenje âlâlâ otnehât nângâmain me tihân otmain memain ya Kutdânenñaje âwurem ge mem tetekñan tuhumm sâmm hâreningiwuap yakât sâpñe Anitâñe kalop. Sâp yan nenje Anitâhât den kâsikumm yingim mansain nengât biwinenñahât topñe ekmâ nângâningim hâmeñe âlâku ikñiâk ikñiâk ningiwuap. Yakât otmâ yeñeâmâ sâp yiwerene sâmm bâleninginetâ ki ârândânñ otmap.

⁶ Bukulipne, yuwu sâmmune nângâñet. Lok âlâ me âlâñe Anitâhât nângân nângânñe miti denân tap yukât andemñe wangim torokatnomaihât dop âlâ ki tap. Yakât topñe yeñe nângâm hengenñgunetgât den sâmm aran yu Apolo orop netñan hâum ekyongomune nanñai. Yakât otmâ yeñe buku âlâhât nângâñetâ yahatmu âlâhât nângâñetâ gemu sâmm bâleangimai yanñe dondâ bâleap.

⁷ Yen âlâñe sâmm yingimu yeñahât nângâñetâ yahatmap? Yawu otñetâ dondâ bâlemap. Yâhâ nângân nângânñeñe âilonño tetemap yamâ in ki tetemap. Anitâ ikñak biwiyeñan kionñmu yanâmâ ya tetemap. Otmu yâkñe wahap âlâlâ kerek bât belaiâk ningimap. Yawu otningimap yakât otmâ nenñahât nângâmmunñe yahatbuapñgât dop âlâ ki tap.

Anitâñe Paulo aposolo âi sâmm wañmu honñ bayingim manop.

⁸ Bâe, yeñe “Emelâk nângân nângânñenñe keterakningimu Anitâhât den topñambâek nanñgain,” sâmm. Me “Nenñahâk manman âilonñoân mansain,” sâmm. Otmu emelâk kunyetñe manmunñe amutnenñan mansawot netgât yawu sâmm. Yawu sâmm yanñe ki ârândânñ oap. Gârâmâ yeñe Anitâhât den topñambâek nângâm kunlipnenñe otmâ manman âilonñoân manbâi. Yawu mansai mâne orowâk manbâin.

⁹ Yawu gârâmâ manmannenñahât nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Tembe lâunñe lok bâleñe meyekmâ den âiân katyekmâ mumuhât pat kuyingimai. Yawu otyingim yanâmâ meyekmâ lohimbi senyeñan kânângâyekñetâ kinñetâ mem âlâlâ tuhuyekmai. Yakât dopñeâk Anitâñe menenekmâ aposolo âi sâmm ningim lok kerek yeñgât amutyenñan katnenekmu lok bâleñe yekmâ nângâm bâleyingim mem âlâlâ tuhuyekmai yakât dopñeâk nenekmâ nângâm bâleningimai. Nenekmâ nângâm bâleningimai yakât topñe anelone nanñai.

¹⁰ Nenâmâ Kiristohât den pat âlepñe lohimbi belângen mansai ya ekyongomunñe nângâñetâ nahat otmu nengât lok senduk sâmm. Yâhâ yeñahât nângâñetâ yahatmu “Nângân nângânñenñe orop manmâ biwinenñe galemahom mansain,” sâmm. Yâhâ nengât nângâñetâ gemu Anitâñe ki mâmâñe otyingimu bulâñe tetemap nengât yawu sâmm. Yawu sâmm yan yeñahât nângâñetâ yahatmu “Anitâñe mâmâñe otningimu âi topñe topñe memunñe bulâñe tetemap,” sâmm. Yakât otmâ lohimbi belângen manmainñe yeñgât nângâñetâ yahatmu ewe katyekmai. Yâhâ nengârâmâ nângâninginetâ gemu lok tawi tawiñe sâmm.

¹¹⁻¹² Bulâñanâk hop sambe kakñan ki mansain. Nen bât kandiânâk nemain sâmm âihât hâhiwin nângâmain. Yawu otmâ emet kandiân im yahatmâ kapi hawamgum den ekyongomain. Yawu manmunñe lohimbi belângen manmainñe nenekmâ hâim hilitnenekmai yan Anitâñe lukuleyehâkgât ulitgumain. Yâhâ mem âlâlâ tuhunenekmai yan gurâ den biaek manmâ ki lohotñe otmain.

¹³ Otmu nengât huñ bero sâmm hâinenekmai yan gurâ iliwetmâ den lohotñan sâmm ekyongomain.

¹⁴⁻¹⁵ Nâ den sâmm aran yu nângâm anulakñetgât ki ekyongoan. Anñoân nâ niniâk yeñgâlen taka Kiristohât den pat âlepñe ekyongomune nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyeñe katbi. Yapâek yen orop biwinenñaje kepeiakmâ âwâ nan yawu manmâ gain. Yâhâ yeñgât galemlipyenñeâmâ sesenñâlâk. Gârâmâ âwâyeñeâmâ nâ konohâk. Yakât otmâ yeñgât nângân nângân ya pâronñ sâekgât wawaeyekmâ girem den yu ekyongoan.

¹⁶ Yeñe nanlipne yawu mansai. Yakât otmâ Kiristone mâtâp yu wat sâmm nihiop ya tâñ tâñâk watman. Nâñe kâi towat otman yawuâk watmâ manñetgât nanñan.

¹⁷ Yakât otmâ bukune Timoteo hângângumune yengâlen taka den kâsikum yingiwuap. Den kâsikum yingimu nângânômai yan nâñe Kiristohât komot den kâsikum yingimune lâum mansai yakât topñe nângâm henjenjunômai. Otmu Timoteo orop biwinetñe Kutdâhâlen kepeim nanñe âwânñe tânahomawot yakât dopñeâk tânahom Kutdâhât âi memait.

¹⁸ Yâhâ yen nombotñe nâhâitñe ki takawuap sâmu yenhât nângâñetâ yahatmu hâmeyeñe bitmâ bitmâ oai.

¹⁹ Yawu gârâmâ Kutdâñe sâmu mâtâp tetenihiwuap yan yengâlen in yawu takawom. Taka lok yan yu âlânñe mâmânñe otyingimu yenhât nângâñetâ yahatmu sâmu bâlenihim mansai yakât topñe nângâwom.

²⁰ Yâhâ yenhâk den topñe topñe alahum biwiyenñe ki galemahom henjenjumai. Yakât otmâ Anitânñe tihitnenñe otmap yan ikñe Wâtgât mâmânñahât Heak hângângumu biwi nângân nângânnenñan ge mâmânñe otingimu galemahom manmain.

²¹ Yakât otmâ yengâlen taka girawu otyingiwomgât nanñai? Nâñe taka den kâwâ kârihân kuwikyebomgât nanñai me lohotñan taka buku otyingiwomgât nanñai?

5

Lok âlânñe otmu dondâ bâleop ya ketetñetâ manâkgât sâop.

¹ Yengât den pat bâleñe yuwu sâñetâ nângâwan. Yengâlen gâtñe lok âlâ mâmânñait yanñe ki orotñe otmâ mansawot. Orotmeme otmâ mansawot yawu yakât pâku lohimbñe samut kârikñe katñetâ tap. Yâhâ yenñeâmâ yelekmâ ki sâyitgimai. Yamâ yuwuhât yan. Yengâlen gâtñe lok âlânñe imbi memu nanyetñe teteop. Yawu gârâmâ manmâ manmâ nanyetñe lok otmu mâmânñe ya bâleop. Mâmânñe bâlemu âwânñe imbi âlâ miop. Yawu gârâmâ nanñe yanñe mâmânñe orop manmawot. Yawu manmâ lok âwâyetñe senñe buhum betñehen kionmawot.

² Yawu otmawot yakât ki sâyitgim gai yakât anulakñet. Otmu lok ya ketetñetâ manbâp. Yawu otbâi yamâ yenñe yelekmâ ki yelekmâ yawu otmâ yenhât nângâñetâ yahatmap. Yakât nângâmune dondâ bâleap.

³ Nâñeâmâ kâlepñehen mansan. Yawu gârâmâ emelâk yen orop tatmâ biwinenñe sipawahom konohâk otmu den alahuwin. Yakât dopñeâk yuwu ekyongomune nângâñet. Yesu Kutdânenñe biwinanñe yâk hikum mansan. Otmu yâkñe girawu sâmu hâreyingiop yawuâk lok bâleñe yukât sâmu hârewañgian.

⁴ Yâhâ nâ orowâk tain mâne girawu sâmu hârewañgimbâm yakât nângâm menduhuakmâ Yesu Kutdânenñe yâkât wâtñan kinmâ yuwu otbaññet.

⁵ Hâmbâi Kutdânenñe âwurem ge lohimbñe biwinenñahât topñe ekmâ nângâm sâmu hâreningiwuap. Sâp yan Anitânñe lok yu membuapgât yenñe ketetñetâ ari belângen manmu Satannñe hâhiwin wañbuap. Hâhiwin wañmu orotmeme bâleñe otmâ mansap ya bet pilâm Kiristo tem lâuwañgiwupgât den ekyongoan yuwu otnomai.

⁶ Lok yanñe mâmânñe orop mansawot ya yetgât den ki sâyitgim gai. Girawuhât otmâ yenhât nângâñetâ yahatmap? Yakât anulakñet. Yâhâ biwinan girawu tap yakât nângâñetgât matuk keluñan hâum sâmune nângâñet. Imbilipnenñe dâmbia golañgumai. Golañgumâmâ matuk mendârenñetâ keluñe gemu dâmbia orop menduhunñetâ matuk keluñe sânduk sâmu ârândânñe otmap.

⁷ Yâhâ yakât dopñeâk lohimbñe yâhâp yanñe hohetyenñan manmutâ orotmeme bâleñe yunñe mem bâleyekbuap. Yawu tetemapgât ketetyelekñetâ belângen ari manset. Yawu otnomai yanâmâ Anitâhât senñan koko salehâk mansai yawuâk torokatmâ mannomai. Yawu manmâ dâmbiaen matuk keluñe ki mendârenñetâ tatmap yakât dopñeâk mannomai.

Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâmune nângâñet. Emelâk Tihit tihit Homban ârândânñak Yura lohimbñe nengât tosa biatningiâk sâmu hotom uminiwinñe lama nanñe

gâim hepne tuanguminiwi. Hepne tuangum yan sot um neminiwi. Emelâk lama nanne gâim hepne tuanguminiwi yakât dopneâk Kiristohât hepne moseleakmu mum yan nengât tosanenne bunewâk pilâningiop.

⁸ Yakât otmâ herone nângâwangim um nenom yan matuk kelune yane manman bâlenahât dop oapgât ya orop ki menduhum nenom. Yawu otmâ manman koko salek yawuâk mannom sâam sot inâk nenom.

⁹ Yâhâ lohimbi kâwâ konda otmâ mansai ya orop buku ki oranget sâam pepa kulemgum katyingingiwan ya eknetâ ki keterahop.

¹⁰ Yakât otmâ den yakâlâk sâam hengenjumune nângânet. Pâku lohimbi nombotnane kâwâ konda otmai, me senne âlâlâ eknâlem kombo meyingimai, me Porom Lâpio mepaemai, yâk betyongom yeneâk mannomaihât ki sâawan. Yen lohimbi bâlene orop oset guset mansai. Yakât otmâ betyongom yeneâk mannomaihât dop âlâ ki tap.

¹¹ Yawu gârâmâ topne yuwuhât den ya kulemgum katyingingiwan. Bukulipyene nombotne “Emelâk biwinenne Kiristohâlen katbin” sâamane kâwâ konda otmai, me senne âlâlâ eknâlem sen buhu buhu otmai, me Porom Lâpio otmu Anitâ orowâk mepaeyelekmai, me den belângen sâam, me to kârikne netetâ biwiyene gulip otmap, me kombo meyingimai. Bukulipyenane yawu otmai yamâ kewilâyeknetâ belângen ge mangetgât den ya kulemgum katyingingiwan. Otmu yâk orop lau konok ki nenomaihât nanjan.

¹²⁻¹³ Yâhâ nane lohimbi belângen mansai yengât sâam hâreyingiwomgât Anitâne ki sâam nihiop. Anitâ iknak biwiyenahât topne nângâm sâam hâreyingiuap. Yawu gârâmâ bukulipyene orowâk biwiyenane hikuakmâ konohâk otmu menduhuakmâ Kiristo mepaemai ya yengâlen gâtne âlâ me âlâne otjetâ bâlemap ya sâam hâreyinginet. Sâam hâreyinginetâ ki nângânomai ya kewilâyeknetâ belângen ari mannomai. Yawu otnomai sâam Mosenne girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap.

“Lok orotmeme bâlene otmai ya hohetyenambâ ketetyeknetâ arinomai.”

6

Lohimbi hionakmâ den âiân karakminiwi.

¹ Bukulipne, den umatne âlâ nângâwan yakât yuwu sâamune nângânet. Yengâlen gâtne nombotnane kuk otmâ hionakmaiân angoân papatolipnennane umatne yu kuwikninginetâ kaok orangine sâam yâk yengâlen ki mem ari tiripyongomai. Bukulipyene hionakmai ya meyekmâ ari pâku lok yengâlen den âiân katyeknetâ yâkne sâam hâreyingimai. Den pat yu eknohojetâ nângâmune dondâ bâleop.

² Yâhâ nen Kiristohâlen biwinennane kepeim manmainne lohimbi belângen mansai ya sâam hâreyinginom yakât emelâk Anitâne sâam kalop. Âlâne yakât ki ekyongop? Nâ ekyongowan yakâ. Yâhâ lohimbi belângen mansaine orotmeme bâlene otmai ya yengât sâam hâreyinginomai. Yakât otmâ den tângât yuwuya yamâ yehâk in yawu kuwikmâ kaok orangimbâi?

³ Otmu hâmbâi sâp patoen anelo yengât gurâ sâam hâreyinginom yakât sâam kalop. Yawu gârâmâ girawuhât otmâ bukulipyene orop den ki kuwikmâ kaok orangimai?

⁴ Yawu gârâmâ yene kuk otmâ hionakmaiân girawuhât otmâ lohimbi Kiristohât hâkân otmai yengâlen ari den âiân karakmai?

⁵ Yen anjuyene bia. Yengâlen gâtne lok âlâ nângân nângânne oropne sâam hâreyingimu ârândân otbuapgât dop tap ya nanjan.

⁶ Yene hionakmaiân lohimbi Kiristohât den nângânetâ helekne otmu pilâmai ya yengâlen ari den âiân karaknetâ sâam hâreyingimai ya nângâmune dondâ bâleap.

⁷ Yâhâ yene hionakmâ den âiân karakmai yan Anitâhât den lâum pâpgunetâ yanak manman âlepahât bulâne yengâlen ki tetem hengenjuap. Yakât otmâ buku âlâ me âlâne mem bâleyekne sâam otjetâ yan ki iliwetmâ matne kâpekyingimbâi. Me kombo meyingine sâam otjetâ nembe kalem otyingimbâi.

⁸ Yawu gârâmâ yenjahât nânghânetâ yahatmu bukulipyenê orop sâmbâleanjimai. Me kâirahom kombo meanjimai.

⁹ Lohimbi yawu otmainê manman kârikjan ki mannomai. Yakât âlânê ki ekyongop? Yakât emelâk ekyongowan yakâ. Yenâmâ imbiâk engatyenânê kâityongomapgât yuwu sâmbune biwiyenjan mem mannomai. Lok yuwuyanê manman kârikjan mannomaihât dop âlâ ki tap. Sen buhu buhu otmâ kâwâ konda otmai, me emet huhumai, me imbilipyenê pilâyekmâ lok bukulipyenê orop manmâ ekjâleakmâ otjetâ bâlemap, me Porom Lâpio kum kâlâpgum mepaemai.

¹⁰ Me bukulipyenê yengât senê âlâlâ ekjâlem miakne sâmb otmai, me kombo miangimai, me den bâlenê hâiakmai, me kâirahomai, me to kârikjê nem biwi hâlim otmai. Lok yawuyanê Anitâhât kapi himbimân tap ya ki ambokunomai.

¹¹ Yâhâ embânân Kiristohâlen biwiyenê ki katbi yan yen nombotjanê orotmeme bâlenê yawu otmâ manminiwi. Yawu gârâmâ Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakjê biwiyenê mem hewewen tuhumu Kutdânenê Kiristohâlen biwiyenê katjetâ Anitânê tosayenê pilâyinjio. Tosayenê pilâyinjimu Kiristo orop biwiyenânê kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwanjim manjetâ Anitânê yekmu ârândân otmap.

Kâwâ konda ki otnom.

¹² Yawu gârâmâ yengâlen gâtjê âlâ me âlânê “Ninahâk yu me ya otbom yakât Anitânê nekmu ki bâlewuap,” yawu mon sânomai. Yakât otmâ nânê yuwu sâmbune nânghânet. Bulânânâk yu me ya otnomai yakât Anitânê yekmu ki bâlewuap. Yawu gârâmâ otnomai ya kerekjê yen otmu bukulipyenê ki tânyongowuap. Yâhâ ninan hâum sâmbune nânghânet. Nânê yu me ya otbom yakât Anitânê nekmu ki bâlewuap. Yawu gârâmâ ya witgumâk otmâ yâhâwomgât biwianê yahatmapgât yawu ki otbom. Biwine galemguakmâ manbom.

¹³ Yawu gârâmâ yengâlen gâtjê âlâ me âlânê yuwu mon sânomai. “Nenê sot nemunne wâtnenê tij tij sâekgât Anitânê sot topjê topjê kalop. Otmu sot nem kârikjê mannomgât Anitânê tepnenê orowâk katnenehop. Yakât otmâ sot nemunne tepnenjan gemap.” Den yawu mon sânomai yakât yuwu sâmbune nânghânet. Sâp pesuk sâwuawân Anitânê sâmbu manman topjê topjê biatmâ metewuap. Otmu lohimbi nengât hâknênjê yu kon sâmb ânjê menom yakât Anitânê sâmb kalop. Anitâhât tem lâuwanjim mannomgât wâtnenê ningimâp. Yakât otmâ lohimbi miakmâ biwiyetjê hikuakmâ konohân mandomawot ya ki hârem kâwâ konda otnom.

¹⁴ Yâhâ yâkjê ikjê wâtjambâek Kutdânenê mumunambâ mem yahalop. Yakât dopjêâk nen mumunambâ mem yahatnerekbuap.

¹⁵ Yâhâ Kiristohâlen biwiyenê katbi yan yâk orop biwiyenânê hikuakmâ konohâk olop. Yakât otmâ yâkâlen biwiyenânê tijâk kepeim manmâ yâkât launê me kâinjê bânjê otmâ hoj bawanjim gamai. Yakât girawuhât otmâ kâwâ konda otmai yengâlen torokatmâ yâk orop buku oranjinê sâmb oai? Kâmbukjê, pilânjetgât nanjan.

¹⁶ Yâhâ lok âlâ me âlânê imbi kondarâ orowâk mandomawot yan hâkyetjê konohâk otbuap. Âlânê yakât ki ekyongop? Den yan yunê emelâk Mosenê den âlâ kulenguop ya miap. Den ya yuwu tap.

“Lok âlâ me âlânê imbiñahâlen torokatmu orowâk mandomawot yan hâkyetjê konohâk otbuap.” Den yawu tap.

¹⁷ Otmu lok âlâ me âlânê biwiyenânê Kutdâhâlen kepeim mansainê yâk orop biwiyenânê hikuakmâ konohâk otmap.

¹⁸⁻²⁰ Yâk orop biwiyenânê hikuakmâ konohâk olop yan Anitânê ikjê Wâtgât mâmânjahât Heak hânghângumu biwiyenjan ge tatmap. Biwiyenjan ge tatmap yakât otmâ yenê engatyenêâk watmâ yu me ya otnomaihât dop âlâ ki tap. Kutdânenê Kiristojê kawenenjan kinmu kuñetâ muop yan manman bâlenjahât pangonâmbâ holañnenekmâ Anitâ orop manman kârikjan mannomgât pat kuningio. Yakât otmâ biwiyenânê yâkâlen kepeim tem lâuwanjinomai. Tem lâuwanjim manjetâ lohimbi belânjen mansainê

yekmâ Anitâ ewe katmâ mepaenomai. Yakât otmâ kâwâ konda ki otrjet. Yawu otmain sâam haonmâ ârândân biwiyenje galemahom manjet. Yâhâ lok âlâ me âlâne kâwâ konda otmai yan yeje hâkyenje mem bâleakmai. Yâhâ orotmeme bâlene nombotje âlâ otmai yan hâkyenje ki mem bâleakmai.

7

Lohimbi miakmâ mansai yakât den

¹ Otmu yeje manman girawu mannom sâam yakât âinohom pepa kulemgum katnihjetâ ekban. Yakât yuwu sâamune nângânet. Lok âlâ me âlâne imbi barak manmâ Kiristohâlen biwiyenaje kepeim yâkât tem lâuwangimainje imbi ki menom sâanomai yanje ârândân otbuap.

² Yawu gârâmâ yengât kapilipyenje kinjetje orowâkne imbi yekjâlem otmâ tâpikgum mansai. Yakât otmâ yen lohimbinje miakmâ biwiyenje hikuakmâ konohân manjetâ ârândân otbuap.

³⁻⁴ Otmu Anitâne lokje imbinje miakmâ mandomawot sâop. Yakât otmâ imbinaje lokjahât pat mansap. Otmu loknaje gurâ imbinjahât pat mansap. Yakât otmâ hâkyetje ki alirakdomawot.

⁵ Yawu gârâmâ loknaje me imbinaje Anitâ ulitgumu sâp kâlep otbuap yakât hewewen otbe sâam yan angoân den alahumotâ biwiyetje hikuakmâ konohâk otmu yan hâkyetje alirakdomawot yanje ki bâlewuap. Yâhâ ulitguromawot yakât kakjan Manman bâlenjahât Amboje Satan yâkne kâityotgomu lohotje otmâ tâpikgumawotgât âlâkuâk menduhuakmâ mandomawot.

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâne imbi barak manbom sâamu ârândân otbuap yawu yan. Yawu gârâmâ yeje yawu manjetgâlâk ki yan. Nine biwinan tap ya ekyongoan.

⁷ Yakât ninan hâum sâamune nângânet. Nâmâ imbi barak manmâ hâkne tihitje otmâ biwine galemahom mansan. Yakât otmâ imbi ki miai yanje nâne mansan yuwu manjetgât nanjan. Yawu gârâmâ nenje Anitâhâlen biwinenaje kepeim manmunje ikjak dopnenjan mâmâne otningimu manman ikjiâk ikjiâk manmain. Yawu otmâ mâmâne otnihimu imbi barak manmâ gan. Gârâmâ lohimbi nombotje âlâmâ manmanyenje âlâ manmai yamâ Anitâne dopyenjan mâmâne otyingimu manmai.

⁸ Otmu lohimbi sihan me kambut mansai yengât yuwu sâamune nângânet. Nâne imbi barak mansan yakât dopneâk yeje lok me imbi barak mannomai yamâ ârândân otbuap.

⁹ Yawu gârâmâ lohimbi nombotnaje hâkyenje tihitje otnomaihât dop ki tap. Yanje lok me imbi ekjâleanjim otmâ tâpikgumaihât âlepje miakmâ mannomai.

¹⁰⁻¹¹ Otmu lokje imbinje miakmâ biwiyenje Kiristohâlen kepeim mansai ya yengât Kutdânenenaje sâop ya ekyongomune nângânet. Yeje ki pilaknomai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne imbilipyenje pilâyeknomai otmuâmâ imbi yanje lok ondop yengâlen ari ki kinnomai. Gâmâlâk loklipyenje yengât tepyenje huruŋ sâamu kaok nângânomai yanâmâ âlâkuâk miakmâ mannomai.

¹² Otmu lohimbi nombotnaje emelâk Kiristohât den pat ki nângâwi yan miakbi ya yengât nine biwinambâ teteap ya ekyongowe. Lok âlâ me âlâne Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manmai ya yengât imbilipyenaje Kiristohâlen biwiyenje ki kepeim manmai. Yawu gârâmâ imbilipyenaje loklipyenje orowâk manne sâanomai yamâ ki watyeknomai.

¹³ Otmu imbilipyenje gurâ yawuâk. Imbi âlâ me âlâne Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manmai ya yengât loklipyenaje Kiristohâlen biwiyenje ki kepeim manmai. Yawu gârâmâ loklipyenaje orowâk manne sâanomai yamâ ki pilâyekmâ âlâengen ari mannomai.

¹⁴ Lohimbi yanje ki pilakmâ mansawot yakât Anitâne nan baralipyetje orowâk nângâyingimap. Yawu gârâmâ ki nângâyingimap mâne nan baralipyetje betyongombâp.

¹⁵ Yâhâ lohimbi Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansainje loklipyenje me imbilipyenje Kiristohâlen biwiyenje ki kepeim mansai yâk orop kaok oranjetgât Anitâne sâam yingiop.

Yakât otmâ lohimbi Kiristohâlen biwiyeŋaŋe ki kepeim manmaine loklipyene me imbilipyene pilâyekmâ âlâengen arine sâm otnomai yanâmâ ki alityeknomai. Yawu otnomai yamâ ârândâŋ otbuap. Pilakdomawot yakât tosa yamâ lohimbi Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim manmai ya yeŋgâlen ki tatbuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ ki pilakdomawot otmuâmâ orowâk manmâ lohimbi Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim manmaine tem lâuwaŋgim loklipyene me imbilipyene Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeinetgât lohottan otyiŋginomai. Yawu manŋetâ manmanyene ya ekmâ Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeinomaihât mâtâp ki maŋguyiŋginomai.

Anitâŋe menenekmu âi girawu mewin ya yawuâk mem yâhânom.

¹⁷ Yâhâ den sâm aran yukât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât Kiristohât lohimbi komotŋe komotŋe den kâsikum yiŋgim mansan yakât sâmune nâŋgâŋet. Manman amboŋe Anitâŋe manmannene ikŋiâk ikŋiâk katningimu manmâ gain. Yawu gârâmâ yeŋe Kiristohât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyeŋe yâkâlen katŋetâ Anitâŋe meyeŋop. Yakât otmâ meyeŋop sâp yan âi girawuya mewi ya yawuâk mem mannomai.

¹⁸ Yakât topŋe teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Anitâŋe nen Yura lohimbi manman âlepŋahât pat kuniŋgiop. Yakât dop yamâ hâknenŋe torehenŋan undip tuhaŋgim gamain. Yâhâ nengâlen gâtŋe âlâ me âlâ Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim mansainŋe hâknenŋe torehenŋan undip tap yakât nâŋgâm topnenŋe ki kurihinom. Yawu gârâmâ yen pâku lohimbiŋe biwiyeŋe Kiristohâlen katmâ mansainŋe hâkyeŋe torehenŋan undip ki tuhaŋginomai.

¹⁹ Yâhâ hâknenŋe torehenŋan undip tuhaŋgimain me ki tuhaŋgimain yamâ bulâŋe bia. Yamâ orotmeme tâŋât. Yâhâ Anitâhât nâŋgân nâŋgân watmâ tem lâuwaŋgim mansain yaŋe bulâŋe oap.

²⁰ Yakât yâhâŋe sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop sâp yan girawu manbi yawuâk torokatmâ manŋetâ ârândâŋ otbuap.

²¹⁻²² Otmu hoŋ bayiŋgimai ya yeŋgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok Kutdâ âlâ me âlâŋe hoŋ baninginet sâm meyeŋetâ mansai. Yawu gârâmâ Kiristone manman bâlenahât paŋgoŋâmbâ holaŋyekmu yâkâlen yeŋe biwiyeŋaŋe kepeinetâ Anitâŋe meyekmu biwi sânduhân mansai. Yakât otmâ lok kutdâlipyene yeŋgât amutgen manmâ hoŋ bayiŋgim mansai yakât ki gorâyŋgiâk. Yâhâ lok kutdâlipyenŋe hâŋgânyongonomai yanâmâ wosaken me wosaken arine sâm otnomai yaken arinomai. Otmu Kutdâ hoŋ bawaŋgim gai yawuâk hoŋ bawaŋgim mannomai.

Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe lok kutdâhât amutgen ki mansai yeŋgârâmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋeâmâ Kiristohâlen biwiyeŋe katŋetâ Anitâŋe meyeŋop. Yakât otmâ Kiristo amutgen manmâ hoŋ bawaŋginomai yakât Anitâŋe sâm yiŋgiop.

²³ Kutdânenŋe Kiristone kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yan Anitâŋe manman bâlenahât paŋgoŋâmbâ holaŋnenekmâ manman kârikŋan mannomgât pat kuniŋgiop. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe biwiyeŋan kionmâ mem gulip tuhuyekmaihât Kiristohât tem lâuwaŋgim manmâ biwiyeŋe galemahom mannomai.

²⁴ Anitâŋe meyeŋop yan manman girawuya manbi yawuâk torokatmâ yâk orop biwiyeŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu.

Lohimbi sihan ya yeŋgât den sâop

²⁵ Yâhâ lohimbi sihan yeŋgât âinohowi yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yâhâ den sâwe sâm oan yu Kutdânenŋaŋe ki eknohop. Yawu gârâmâ Kiristone yâkât den pat kâsikum yiŋgiwomgât tepŋe nâŋgânihim âi sâm nihiop. Ya biwinane tiŋâk kepeim manbehât mâmâŋe otnihim gamap. Yawuhât otmâ den yuwu sâmune nâŋgâŋet.

²⁶⁻²⁷ Umatŋe topŋe topŋe kaknenŋan yâhâwuap. Yakât nâŋgâm sihan mansainŋe yawuâk torokatmâ mannomai yamâ âilonŋo. Yâhâ lok imbilipyene orowâk mansainŋe imbilipyene ki pilâyeknomai.

²⁸ Otmu sihan mansai yañe miaknomai yan tosa ki menomai. Yawu gârâmâ lohimbi miakmâ mannomai ya yengât kakyeñan umatñe âlâlâ yâhâwuap. Umatñe âlâlâ yawuya kakyeñan yâhâmapgât otmâ den yu ekyongoan.

²⁹ Bukulipne, den ekyongoan yukât topñe yuwu sâmunne nângâñet. Kutdânennne âwurem gewuap yakât sâp utâpguap. Yakât otmâ sâp yupâek lok imbilipyeñe orop mansaiñe umatñe topñe topñe kakyeñan yâhâwuap yakât ki gorâyinjiwuap.

³⁰ Otmu weyeñe nângâm isenomaiñe sâp utâpguap yakât nângâm ki isem we bâle pato otnomai. Otmu tepyeñe herone otbuapñeâmâ herone kakñanâk manmâ yâhânehât ki nângânomai. Otmu senñe âlâlâ puluhum ambokunomaiñe ya ekñâlem yeñanâk talâkgât biwiyene ki kinbuap.

³¹ Yâhâ hânân senñe âlâlâ mem mansain yu kerek gulip otbuapgât Anitâñe sâp kalop. Yakât otmâ lohimbiñe senñe âlâlâ puluhum anji gunji otmai yañe manman yawuâk torokatmâ mannomaihât biwiyene ki hikunomai.

³² Yeñe manman sânduhân manmâ yâhânomai yakât ki gorâyinjiâkgât nanñan. Yâhâ lok sihan me lok tat tatñe yamâ Anitâñe yekmu ârândân olâkgât yâkâlen biwiyene hukum tem lâuwanñimai.

³³ Yâhâ lok imbi naomlipyeñe orowâk mansaiñe umatñe teteyinjimû hâhiwin kakñan manmâihât gorâyinñimap. Me imbilipyeñe herone otyinñetgât yâk yengât nângâm ketet otmai.

³⁴ Imbi naomlipyeñe yengâlen biwiyene tatmap yan Kutdâhâlen biwiyeneñe tinâk kepeim tem lâuwanñinomaihât biwi yâhâp otmai. Otmu imbi sihan me imbi tat tatñeâmâ senñe âlâlâ yeñe yakâlâk ki nângâmai. Yâkñeâmâ Anitâñe nenekmu ârândân olâk sâp biwiyene hewewen otmu Kutdâ hoñ bawanñinehât nângâm manmai. Yâhâ imbi loklipyeñe orowâk mansaiñeâmâ loklipyeñe herone otyinñetgât yâk yengât nângâm ketet otmai.

³⁵ Yeñe girawu me girawu mannomai yakât undip ki katyinñian. Yeñe umatñe kakñan manmâihât mâtâp yu watmâ mannomaihât ekyongoan. Yenâmâ târârâhâk manmâ Kutdâhât tem lâuwanñim biwiyeneñe yâkâlenâk hukum mannomaihât nanñan. Yawu manmâ biwi yâhâp ki otnomai yamâ ârândân otbuap.

³⁶ Otmu imbi sihan lok memehât dop oap yakât âinohowi yakât yuwu sâmunne nângâñet. Imbi yamâ hâkñe katahemu lok nombotñe ketetmai sâp âwânñe ikñe enñatñeâk lok katbanñiwe sâp otmâ mansap yakât nângâmune ârândân oap. Otmu lok yañe baratñe ya membuap yamâ ki bâlewuap.

³⁷ Otmu âwânñe baratne alitbom sâp biwinñe nângâmû ârândân otbuap ya gurâ ki bâlewuap.

³⁸ Yakât otmâ yuwu sâwe. Lok yañe baratñe lok katbanñiwuap yamâ ki bâlewuap. Yâhâ baratñe alitbuap otmuâmâ yakât gurâ nângâmune âilongo oap.

³⁹ Otmu imbi âlâñe lokñe pilâm lok ondowângen ariwe sâp oap yakât âinohowi yakât yuwu sâmunne nângâñet. Lokñe tap yakât otmâ pilâm lok âlâ membuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâ hâmbâi lokñe mumbuap yakât kakñan lok âlâ membuap yañe ârândân otbuap. Yawu gârâmâ lok nombotñe Kiristohâlen biwiyeneñe kepeim mansai ya yengâlen gâtñe membuap.

⁴⁰ Yâhâ biwinñe yuwu nanñan. Imbi kambut âlâ me âlâñe lok barak mannomai yañe herone nângâm Kutdâhât tem lâuwanñim mannomai. Otmu den ekyongoan yu Anitâhât Wâtgât nâmânñahât Heakñe biwinan katmu ekyongoan. Yawu.

8

Porom Lâpio mepaem sot gotyeñan katminiwi.

¹ Otmu lohimbi nombotñe Kiristohât den pat âlepñe nângâñetâ gemu bet pilâm Porom Lâpio mepaem sot gotyeñan katmâ mansai. Yamâ yâk orowâk menduhuakmâ sot

yakât torehenje nejetâ bâlewuap me bia yakât âinohowi yakât yuwu sâmunen nângânet. Bulâjanâk nângân nângânyenje pâronj sâmu Porom Lâpiohât nângânetâ tânjât otmu biwiyenje Kiristohâlen katbi. Yakât otmâ lohimbiye Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenje yenje nejetâ ki bâlewuap yakât topnje nângâm hejengeuai. Yawu gârâmâ yengâlen gâtje nombotjanje Porom Lâpio yakât topnje emelâk nângâwin sâmainje hâkyenje mepaemai. Hâkyenje mepaem bukulipyenjanje Porom Lâpiohât nângâm biwi yâhâp otmai ya yengât ki nângâmai. Yâhâ nombotje âlâjeâmâ bukulipyenje yengât biwiyenje gemap sâm nângâyinjim lohotjan otyinjimai.

² Lok âlâ me âlâje Anitâhât biwinan nângân nângân tatmap yakât topnjambâek nângânomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yu yakât topnjambâek nanjain sâmai imbiâk sâmai.

³ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje Anitâhâlen biwiyenjanje kepeimai yâhâmâ nângâyinjim.

⁴⁻⁵ Yâhâ bukulipyenjanje Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenje yepak nemai yakât yuwu sâmunen nângânet. Pâku lohimbiye nak me kât tânjât me himbimân gâtje me hânân gâtje wuân me wuângât towatje hâwim kânângâm “kutdânenje, kutdânenje” sâm ulitgunetâ ki nângâyinjim. Nenjeâmâ Porom Lâpiohât nângâmunje tânjât otmu Anitâ konok “Awojnenne,” sâm mepaemain.

⁶ Kutdânenje Kiristone awojnenje Anitâhâlen kândiwahom âliwahap topnje topnje katmâ meteop. Yakât otmâ Kiristohâlenâk biwinenjanje kepeim wâtjan kinmâ Anitâhât tem lâuwanjim manmâ yâhânom.

⁷ Yawu gârâmâ Porom Lâpiohât den yan yukât topnje bukulipyenje nombotjanje ki nângâm hejengeuai. Emelâk Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katminiwi yakât nângâm manmai. Yakât otmâ sâp yiwerenje yuâmâ pâku lohimbiye Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenje nene sâm biwi yâhâp otmai. Biwi yâhâp otmâ nejetâ yanje biwiyenje mem gulip tuhumap.

⁸ Bulâjanâk Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenje nenom me ki nenom yakât Anitâje nângâmu tânjât otmap. Yakât otmâ Anitâje nenekmu bâlemap sâm ki nemain yamâ imbiâk otmain. Me Anitâje nenekmu ârândâj olâk sâm nemain ya gurâ yawuâk imbiâk otmain.

⁹ Yenje Porom Lâpiohât topnje nângâm hejengeuai. Yawu gârâmâ bukulipyenjanje yekmâ biwi yâhâp otmâ tosa memai sâm Porom Lâpiohât sot torehenje ya ki nenomai.

¹⁰ Yakât yuwu sâmunen nângânet. Yenje nângân nângânyenje pâronj sâmu Porom Lâpiohât nângânetâ tânjât otmap. Yawu gârâmâ yengâlen gâtje âlâ me âlâje pâku lohimbi yengât opon kâmbukjan yâhâ orowâk tatmâ sot nenomai. Orowâk tatmâ sot nejetâ yan bukulipyenje âlâ me âlâje yekmâ “Porom Lâpiohât sot torehenje nejetâ ki bâleap,” sâm biwi yâhâp otmâ yengâlen torokatjetâ orowâk nenomai.

¹¹ Yawu otmâ manjetâ biwiyenje orotok sâmu Kiristo betgum tosa mem yepak hiliwahonomai. Yakât otmâ yuwu sâmunen nângânet. Kiristone yen otmu bukulipyenje yengât tosehât otmâ muop. Yawu gârâmâ yenje Porom Lâpiohât sot torehenje nejetâ yekmâ bukulipyenjanje biwi yâhâp kakjan nem hiliwahonomai.

¹² Yawu gârâmâ hiliwahonomai yakât matje yenje tosa pato menomai.

¹³ Yakât otmâ biwinanje yawu nângâman. Bukulipne nombotjanje Porom Lâpiohât nângâm biwi yâhâp otmâ manmai. Yakât otmâ pâku lohimbiye Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai ya yengât senyenjan nemune nekmâ yawuâk nem yan tosa memai sâm ya ki nembom.

9

Pauloje aposolo âi yuwu mem manminiop.

¹ Yawu gârâmâ nâñe yu me ya otmangât lok âlâ me âlâñe kunihinomaihât dop âlâ ki tap. Yesu Kutdânenñe mâtâwân tetenihim aposolo nep sâm nihiop. Yakât otmâ yâkât sâtgât otmâ den pat âlepñe ekyongomune nâñgâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyeñe kepeim manmâ gai.

² Yâhâ nâñe aposolo nep mem mansangât bulâñe yamâ yeñe orotmeme bâleñe betbangim Kutdânenñe Kiristo tem lâuwanñim gai. Yawu gârâmâ lohimbi nombotñe nâhât nâñgâñetâ gemap. Yâhâ yenâmâ nâhât ki nâñgâñetâ gemap.

³ Gârâmâ lok yañe nâñgâm bâlenihim sâm ge katnekmai sâp yan den matñe yuwu sâman.

⁴ Nâñe yen Kiristohât komot mansai yeñgâlen ari den kâsikum yingim mansan. Yakât matñe yeñe sot me âlâlâ tânnohojet sâmbangât dop tap yamâ ki sâman.

⁵⁻⁶ Yesu imilipñe, Peto, otmu aposolo lok nombotñe, yâhâmâ imbi orowâk ari Kiristohât komot kapiñe kapiñe manmâ arai ya yeñgâlen nep tuhumai. Nep tuhumai yakât matñe sot me âlâlâ tânyongomai. Yawu gârâmâ yeñgâlen gâtñe nombotñe Banawa orop netgât “ki tânyotgomunñe yetñak kapi ambolipñe yeñgâlen ari âi tuhumutâ hâmeñe yitginomai” sâñetâ ki ârândâñ oap. Yâhâ nâñe imbi memune orowâk mansait mâne tânnotgombâihât dop tap.

⁷ Yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâñgâñet. Hep bero yañeâmâ gawaman yeñgât nep tuhumai yan yeñe tewetsenñe sotyene me kapangât senñe âlâlâ ki puluhumai. Otmu kalam ambonañe yeñe kalamân gâtñe mem nem manmai. Otmu noniñ bulimakao ambolipñe yeñahâk gâim um nemai.

⁸⁻⁹ Den ekyongoan yu lokgât nâñgân nâñgân ki watmâ yan. Emelâk Anitâñe Mose girem den âlâ ekumu kulenguop ya yuwu tap.

“Bulimakañe nep tuhuyingimu yan bulâñe nemap sâm lañe ki sâhâm mangunomai.”

Yawu tap.

Girem den yu Anitâñe bulimakaohâlâk nâñgâm ki ekuop.

¹⁰ Nenñe otmunñe bulâñe tetemap yakât nâñgâm bulimakaohâlen hâum sâop. Nenñe bonñe tetemu nenomgât nâñgâm nep kâmetmain. Otmu imbilipnennñe bonñe âlemu orowâk nenomgât hele tuhumai.

¹¹ Yakât dopñeâk nenñe âi topñe katmâ Anitâhât den ekyongowin. Ekyongomunñe nâñgâñetâ bonñe otmu yañak manman kârikñahât pat kuyingimu mansai. Yawu gârâmâ yakât matñe sot me âlâlâ tânngombâihât dop.

¹² Yâhâ lok nombotñe belângen taka den kâsikum yingimai yâhâmâ tânyongomai. Yamâ benñe angoân nenñe Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunñe nâñgâwihât yeñe lok belângen tohoñetâ tânyongomai wangim tânngombâihât dop.

Yawu gârâmâ Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunñe nâñgâwi. Sâp yan nenñe tewetsenñahâlâk nâñgâm den ekyongowin yawu nâñgâmahât sot me âlâlâ ya tânngoñet sâm ki ulityongowin. Yawu otmâ manman kârikñahât mâtâwân undip katyingimain sâm hâhiwin kakñan manmâ gamain.

¹³ Yâhâ den ekyongoan yukât topñe nâñgâm heñgenñetgât nen Yura lohimbiñe Anitâhât hotom uwanñim mepaenehât orotmemenenñe ningiop yan hâum yuwu sâwe. Yakât emelâk nâñgâmai. Nen Yura lohimbiñe nengât kalamân gâtñe mem Anitâhât pat sâm opon kâmbukñan yâhâ katmain. Yakât torehenñe Lewihât komolân gâtñe Anitâhât hoñ bawanñimainñe miakmai. Otmu noniñ bulimakao gâim Anitâhât hotom umainñe yakât torehenñe ya gurâ nemaiâk.

¹⁴ Yakât dopñeâk nenñe Kiristo Kutdânenñe hoñ bawanñim komolipñe den kâsikum yingimunñe benñe yâku sot me âlâlâ tânngonomai sâm kalop.

¹⁵ Yawu gârâmâ yeñe mâtâp ya watmâ tânnohojet sâm ki kendâyingim gaman. Otmu pepa kulemgum katyingian yu gurâ sâlikum ekmâ tatñetâ yeñgâlen takamune yan tânnohonomaihât ki katyingian. Nâñe hâmeñe barak hoñ bayingim gaman. Otmu yawuâk hoñ bayingim yâhâwom. Yawu otmâ manbom yanâmâ lok âlâ me âlâñe nâñgâm bâlenihim

nâhâitje “Tewetsenjahâlâk nângâm âi memap,” sâam aꝑun nihinomaihât dop ki otbuap. Yâhâ den yan yu nângâm nâhâitje “Imbiâk sâmap” sâamaihât yeje sot me âlâlâ ki tânnohojetâ manmâ mumbomgât ki gorânihimap.

¹⁶ Nâmâ Kiristohât den pat âlepje yu kâsikum yingiwomgât sâam nihiop. Yakât otmâ âi yu pilâwan mâne umatje topje topje tetenihimbâp. Yamâ benje ikje sâtgât otmâ nep mem gan yukât nângâm nine hâkne mepaewomgât dop ki tap.

¹⁷ Yâhâ nine engatneâk watmâ nep yu meman mâne yeje sot me âlâlâ tânnohojet sâam ekyongombâm. Yawu gârâmâ Anitâje âi yu tuhuwehât menenehop. Yakât otmâ tem lâuwaꝑim manmâ gan. Yawu gârâmâ yeje sot me âlâlâ tânnohojet sâam ulityongomune bâlewuap.

¹⁸ Yawu gârâmâ hâmeje wuân membom yakât yuwu sâamune nângânet. Nâje Kiristohât den pat âlepje yu pâku lohimbi kâsikum yingimune nângâm biwiyenaje yâkâlen kepeim mansai. Yakât matje yu ya tânnohojet sâam ki ulityongoman. Ya yengât nângâmune tepne heronje otmap yamâ nâhât hâmenjahât dop oap.

¹⁹ Yâhâ lok âlâ me âlâhât sâtgât âi ki meman. Me yuwu yawu ki sânetâ tem lâuyingiman. Yawu gârâmâ lohimbi topje topje kiꝑitje orowâkje Kiristohâlen biwiyenaje katjetgât yuwu hoꝑ bayingiman.

²⁰ Emelâk Mose otmu Yura lohimbi nengât papatolipnenaje girem den topje topje kulemguwi yakât ki nângâm manman. Yawu gârâmâ kapilipnaje Kiristohât den pat âlepje nângânetâ gemu bet pilâm papatolipyeje yengât girem den yakâlâk nângâm mansai. Yâhâ ya yengât nângân nângânyeje pâron sâamu yâkâlen biwiyenaje katjetgât nâje girem den âlâlâ ya otmu orotmemeyeje âlâlâ mem mansai yakât dopneâk mem mansan. Yâhâ yâkje nângâm bâlenihim yan Kiristohât den pat yawuâk nângânetâ gemu betpilâmahât yâk orowâk lohotjan manmâ orotmemeyeje watman.

²¹ Yâhâ Mose otmu papatolipyeaje girem den âlâlâ kulemguwi yakât topnahât yen pâku lohimbiye pâpꝑumai. Yakât otmâ yen orowâk manmâ yan yengât orotmeme âlepje mem mansai ya yawuâk mem manmâ Yura yengât girem dengât ki nângâmâk mansan. Yen gurâ nângâm bâlenihim yan Kiristohât den pat yawuâk nângânetâ gemu betpilâmahât yen orowâk lohotjan manmâ orotmemeyeje watman. Yawu manmâ yan Anitâhât tem lâuwaꝑim Kiristone den eknongop ya tâꝑ tâꝑâk watman.

²² Yâhâ pâku lohimbiye Porom Lâpio betbangim biwiyenaje Kiristohâlen katbi. Ya yengât bukulipyeje nombotnaje Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenne nene sâam otmâ biwi yâhâp otmai. Yawu otmâ sot ya ihilâk nejetâ yaje biwiyenaje mem gulip tuhumap. Yawu otmu Kiristo betꝑumai sâam ya yengât dop manmâ sot ya ki neman. Yâhâ lohimbi kiꝑitje orowâkje Kiristohâlen biwiyenaje katjetâ tosayenaje pilâyingâkgât nâje lok topje topje mansai yengâlen ari yeje orotmemeyeje mem manmai yawuâk mem manman.

²³ Otmu Kiristohâlen biwiyenaje kepeinetâ manman kârikjahât pat kuningiop yakât bulâje orowâk menomgât nângâm lohotjan manman.

²⁴ Otmu nenje manman kârikjahât bulâje menomgât nângâm manmannenje girawu manmunje ârândâꝑ otbuap? Yakât topje nângânetâ keterahâkgât orotmemenenne âlâen hâum yuwu sâamune nângânet. Senje âlâlâ âilongo katjetâ tatbuap ya mene sâam lok kiꝑitje orowâkje sururuk sâamai. Yawu gârâmâ lok konokje kârikje otmâ senjan ariwuap yaje miakbuap. Yâhâ ya membe sâam biwiñaje yakâlâk nângâm ariwuap. Yakât dopneâk nenje manman kârikjahât bulâje mene sâam yakâlâk nângâm mannom.

²⁵ Yakât torokatmâ sâawe. Senje âlâlâ âilongo ya mene sâam sururuk sâanomaihât sâap katmai yakât nângâm inânjan dop miakmâ yâhâmai. Yâhâ hâmbâi senjan ariwuapje senje âlâlâ âilongo membuap yamâ gulip otbuap, me tâtuk sâuwuap. Yawu gârâmâ manman kârikjahât bulâje menom yamâ tat tat kârikje tatmâ yâhâmbisâp.

26-27 Yakât otmâ bulâñe ya membe sâmu nâñe manman kârikjahât topñe lohimbi kiñgitñe orowâk kâsikumu yingim gan. Yawu gârâmâ otmâ tâpikgumune Anitâñe nekmu bâlemap sâmu mâtâp katnihiop yu tâñ tâñâk watmâ manmanne galemahoman.

10

Emelâk Isirae lohimbiñe otñetâ bâleminiop yawu ki otnom.

¹ Bukulipne, yeñe mâtâp yu tâñ tâñâk watmâ mannomaihât yuwu sâmune nâñgâñet. Emelâk tâmbâlipnennâñe Aihita hân pilâm takawi. Sâp yan Moseñe galempongom dâiyekmu saru gulunehen takawi. Takanetâ Aihita yengât hep berolipyeñe watyekmâ yongomaihât Anitâñe sâmu kulewoñboñ âlâñe tetem ge kâtâpyongop. Kâtâpyongomu yan saru hâreakmâ nombot nombot otmu lohimbi kerekñe hân kakñan liñmâ nombot ariwi.

² Yâhâ nenñe Kiristohâlen biwinenñe katbin yan toen katnenekbi yakât dopñeâk tâmbâlipnennâñe Anitâhâlen biwiyenñe katbi. Anitâhâlen biwiyenñe katñetâ Moseñe dâiyekmu kulewoñboñe kâtâpyongomu saru hâreakmu nombot nombot otmu hân kakñambâ nombot ariwi.

³ Yâhâ nenñe Kutdâhât tem lâuwanñim sâp sâsâñan nâñgâwanñim natik nemain yakât dopñeâk Anitâhât tem lâuwanñim sâp sâsâñan sot âlâ, kutñe mana sâmu, ya himbimâmbâ gemu neminiwi.

⁴ Otmu Kutdânenñe Kiristohât nâñgâm wain to nemain yakât dopñeâk emelâk Anitâñe sâmu kât âlâ bâok sâmu yapâ to senñe hindakmâ gemu tâmbâlipnennâñe newi. Yâhâ sâp yan Kiristo ikñak tihityenñe otmu lok ki manmaiângen ari manbi.

⁵ Yawu gârâmâ lok ki manmaiângen ari manbi yan Anitâhât den kuwi. Yakât otmâ Anitâñe lohimbi kiñgitñe orowâk hilipyongop.

⁶⁻⁷ Anitâhât den kum bulimakao umutñe tuhum kânâñgâñetâ kinmu mepaem orotmeme bâleñe topñe topñe otbi. Yakât matñe hilipyongomu muwi. Yakât nâñgâm nengu Anitâñe yawuâk hilipnongomap sâmu otbi yawu ki otnom. Yâhâ Mose imiñeñe Anitâhât hotom uwanñinom sâop. Yawu gârâmâ emet hañ sâmu bulimakao umutñe yakât hotom uwanñim orotmeme bâleñe otmâ mepaewi. Yakât Moseñe den kulemgup ya yuwu tap.

“Lohimbi yuñe noniñ bulimakao gâim hotom uwanñiwi yakât torehenñe nem heronñe otbi. Heronñe otmâ kâwâ konda dondâ otñetâ bâleop.” Yawu tap.

⁸ Otmu yakât kakñan yâk yengâlen gâtñe lok kiñgitñe orowâkñe kasalipyeñe yengât baralipyeñe orop kâwâ konda otbi. Yakât otmâ Anitâñe matñe yingimu lok 23,000 ya hilâm konohânâk muwi. Yakât nâñgâm nenñe otbi yawu ki otnom.

⁹ Otmu yakât kakñan po yingimu Anitâhât sâmu guhuñbi. Yawu otbi yakât matñe Anitâñe sâmu hambe sâtñe bâleñeñe yingimu muwi. Yakât otmâ umatñe teteningimu Anitâhât ki sâmu guhuñnom.

¹⁰ Otmu sâp âlâen Mose yet Aron yetgât sâmu bâleyitgiwi yan yakât matñe Anitâñe anelo âlâ hânñangumu ge lohimbi kiñgitñe orowâk hilipyongop. Yakât nâñgâm yeñe otbi yawu ki otnomai.

¹¹ Tâmbâlipnennâñe orotmeme bâleñe topñe topñe otñetâ Anitâñe sâmu umatñe topñe topñe teteyiñgiop yakât den pat Moseñe kulemgup. Yakât otmâ nenñe den pat ya nâñgâm biwinenñan katmâ umatñe yawuâk teteningimap sâmu Anitâhât tem lâuwanñim mannom. Otmu sâp pato utâpguap yakât otmâ den yu nâñgâm mannom.

¹² Yeñe Kiristohât mâtâp tâñ tâñâk watmunñe Anitâñe nenekmu ârândâñ otmap sâmaiñe mâtâp ya pilâm mâtâp bâleñan kionñaihât biwiyenñe galemahom manñetgât nanñan.

¹³ Umatñe âlâlâ teteyiñgimu mansai yamâ lok ârândâñ yawuâk teteningimap. Otmu umatñe topñe topñe teteyiñgiuwap yan lohotñe otmai sâmu Anitâñe bulâñanâk mâmâñe otyiñgiuwap. Mâmâñe otyiñgimu yâkât wâtñan kinmâ manman âlepñan mannomaihât mâtâp tetewuap.

Kiristo konok mepaenom.

¹⁴ Bukulipne, yakât topņe yuwu sâmunne nângâņet. Pâku lohimbine Porom Lâpiohât opon kâmbukņan yâhâ sot nene sâņetâ yâk orop ki yâhâ sot nenomai.

¹⁵ Yenâmâ yukât topņahât ki pâpġuai. Yakât otmâ den ekyongoan yu nângâņetâ ârândân oap me bia?

¹⁶ Kiristoņe kawenennan kinmu kuņetâ hepņe gemu muop. Yakât otmâ ya dop kum wain to gaimunņe hâhâwân gemu yapâ lau konok nem Anitâ mepaemain. Yawu otmâ Kiristo orop biwinenņane hikuakmâ konohâk otmu mansain yakât dop kum wain to ya nemain. Otmu Kiristo howanân kinmâ sâtġum muop yakât dop kum banġa mem motokmâ anġim nemain.

¹⁷ Yâhâ menduhunenekmu biwinenņane yâkâlen kepeim komot konok mansain. Yakât dop kum banġa kândâkdâek mem motokmâ anġim nemain.

¹⁸ Otmu torokatmâ Yura nengât orotmemenenņe âlâen hâum sâmunne nângâņet. Yura lohimbine tosayenahât nângâm noniņ bulimakao hikum Anitâhât pat sâm opon kâmbukņan yâhâ katmai. Katņetâ tatmu hotom umaiņe ya mem Anitâhât hotom uņetâ semap. Hotom uņetâ semu yakât torehenņe noniņ bulimakao hikumai otmu hotom umai ya orowâk nemai. Nemai yan Anitâ orop biwiyeņane hikuakmâ konohâk otmu nângâyiņgimap.

¹⁹ Otmu yakât dopņeâk pâku lohimbine Porom Lâpio mepaem sot gotyeņan katmâ yakât torehenņe nemai. Yawu ġârâmâ Porom Lâpiohât yawu otmai yamâ bulâņe bia. Yakât otmâ sot gotyeņan katņetâ tatmap yakât nângâmune tâņât otmap.

²⁰ Yawu ġârâmâ sot yamâ mem gotyeņan katmai. Den ekyongoan yukât topņe yuwu sâmunne nângâņet. Pâku lohimbine Porom Lâpio mepaem sot gotyeņan katmai yanâmâ weke bâleņe mepaem sot mem katyiņgimai. Yakât otmâ yeņe pâku lohimbine orop sot yakât torehenņe nenomai yan weke bâleņe orop biwiyeņane hikuakmâ konohâk otbuap. Yawu otmaiġhât sot yakât torehenņe ki nenomaiġhât nanġan.

²¹ Yâhâ Kutdânenņahât sâtġât otmâ wain to otmu natik nemain yan yâk orop biwinenņane hikuakmâ konohâk otmu mepaemain. Yawu ġârâmâ pâku lohimbine weke bâleņe orop biwiyeņane hikuakmâ konohâk otmu Porom Lâpio mepaem sot gotyeņan katmai yakât torehenņe nemai. Topņe yawuhât yeņe Kiristo otmu weke bâleņe orowâk biwiyeņane hikuakmâ konohâk otmu mepaeyeleknomaiġhât dop âlâ ki tap.

²² Ya kâmbukņe. Pilâņetġât nanġan. Yawu ġârâmâ sot torehenņe nenomai yakât Kutdânenņane nângâm bâleyiņġiwuap. Yeņe sârereakmâ Kutdânenņe mem ge katnomaiġhât dop ki tap. Yakât otmâ yeņe pilâņetġât nanġan.

²³ Yeņe yu me ya otņetâ ki bâlemap sâmai. Yamâ benņe yu ya otmai ya kerekņe ki tânyongomu biwi konohâk otmâ manmai.

²⁴ Yeņe manmanyenahâlâk ki nângânomai. Bukulipyenņane manman âilonġoân manņetġât nângâm tihityeņe otnomai.

²⁵⁻²⁶ Yâhâ pâku lohimbine Porom Lâpio mepaem sot gotyeņan katmai yakât torehenņe mem ari anġim bero emetņan katmai. Orotmeme yawu otmai yakât yuwu sâmunne nângâņet. Lok âlâņe den kulemġuop ya yuwu tap.

“Hân Himbim Amboņe yamâ Anitâ. Yakât otmâ wahap topņe topņe tatmâ arap yamâ ikņe pat.”

Den yawu kulemġuop. Yakât otmâ anġim bero emetņan yâhâm sot torehenņe ya puluhunomai yanâmâ den ya nângâm sot yakât ki nângâm ketet otmâ puluhunomai.

²⁷ Me pâku lohimbine âlâ me âlâņe sâņetâ emetyeņan yâhâ tatnomai. Yâhâ tatņetâ sot um yiņġinomai yan sot yakât ki nângâm ketet otmâ nenomai.

²⁸⁻³⁰ Yawu ġârâmâ bukulipyenņane Porom Lâpio betbanġim Kiristohâlen biwiyeņane kepeimai. Yawu ġârâmâ pâku lohimbine Porom Lâpio mepaem sot gotyeņan katmai yakât torehenņe nene sâm biwi yâhâp otmai. Lok ya yeņġâlebâ ġâtņe âlâ me âlâņe

yekmâ yuwu mon sânomai. “Bâe, sot yuâmâ Porom Lâpio mepaem gotyenan katsai yakât torehenje yukâ. Yawu sâm ekyongonomai. Yakât otmâ bukulipyene yengât biwiyene bâlemap sâm sot ya ki nenomai. Yawu otnomai yakât otmâ yâkne yekmâ biwi yâhâp ki otnomai.

Yawu gârâmâ yuwu mon sâm âinohonomai. “Pâku lohimbiŋe Porom Lâpio mepaem sot gotyenan katmai yakât torehenje nenŋe mem nene sâm yan angoân Anitâ mepaenom. Yawu otnom yakât nenŋe wongât otmâ bukulipnenŋe yengât nângân nângân watmâ sot ya ki nenom? Yâhâ yâkne nenekmâ nângâm bâleninginomai yamâ ki ârândânŋ otbuap.” Yawu sâm âinohonomai.

³¹⁻³² Den ekyongoan yukât topŋe yuwu nângânomai. Yeŋe wuân me wuân otnomai me nenomai yan Yura lohimbi, me pâku lohimbi, me Kiristohât komolipŋe kerekŋe Anitâ mepaem heronŋe nângâwanŋet sâm âilonŋoâk mannomai. Yawu mannomai yanâmâ manmanyenŋe ekŋetâ ârândânŋ otbuap.

³³ Otmu lohimbi kerekŋe nekŋetâ ârândânŋ otmu Kutdâhâlen biwiyenŋe katŋetâ tosayenŋe pilâyinŋiâkgât nângâman. Yawu nângâm ninahât ki nângâman.

11

Korinti yengât imbilipyenŋe somotyenŋe katipgunŋet sâop.

¹ Kiristonŋe ikŋahât nângâmu gemu lohimbi yengât nângâmu yahatmu hon bayinŋiminiop yakât dopŋeâk otbehât nângâman. Yâhâ yen gurâ yawuâk otmâ manŋetgât nanŋan.

² Yâhâ yeŋe mâtâp girawuya watmunŋe Anitânŋe nenekmu ârândânŋ olâk sâm yakât nângâne sâm âinohowi. Âinohonŋetâ den kâsikum yinŋim gan ya watmâ gai. Yakât nângâmune biwine ârândânŋ otmap.

³ Otmu Anitâ yet Kiristo mepaeyelekne sâm menduhuakmaiân yan imbilipyenŋe sângumŋak somotyenŋe katipgunŋetâ ârândânŋ otmap me bia? yakât âinohowi. Yakât den yuwu sâm ekyongomune nângânŋet. Anitânŋe Kiristohât kunŋe tatmap. Yâhâ Kiristonŋe nengât kunnenŋe tatmu yâkât amutgen manmâ tem lâuwangimain. Yâhâ lok nenŋe gurâ imbilipnenŋe yengât kunlipyenŋe manmâ tihityenŋe otmain. Yakât dop kum imbilipyenŋe lohimbi senyenŋan kinmaiân loklipyenŋe ewe katyekmâ somotyenŋe katipgumai.

⁴ Orotmemeyenŋe yawu tapgât lok âlâ me âlânŋe lohimbi senyenŋan kinmâ Anitâ mepaemai, me den ekyongomai yan somotyenŋe katipgunŋetâ ki ârândânŋ otmap. Yakât yuwu sâwe. Lok yanŋe somotyenŋe katipgumai yan imbilipnenŋenŋe lok nengât kunnenŋe tai yawu otmai. Yawu otmâ Kiristo kunnenŋe tatmap yâk mem ge katmai.

⁵ Yâhâ imbilipyenŋe lohimbi senyenŋan kinmâ Anitâ mepaemai, me den ekyongomai yan somotyenŋe ki katipgumai yanŋe loklipnenŋe yengât kunyenŋe tain sâm yakât dop otmâ loklipyenŋe mem ge katyekmâ anun yinŋimai. Yawu otmâ mâtâp pato imbiŋe anunyenŋe bia manmai ya yengât dop otmai.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânŋet. Mâtâp pato imbi ihilâk otmai yanŋe anulakŋet sâm somotyenŋe korotok hâreyinŋimai. Yâhâ imbilipyenŋe somotyenŋe ki katipgum lohimbi senyenŋan kinmâ Anitâ mepaemai ya anulakŋet sâm loklipyenŋe somotyenŋe korotok hâreyinŋimbâihât dop. Yakât otmâ somotyenŋe katipgunŋetgât nanŋan.

⁷⁻⁹ Otmu Anitânŋe ikŋe nângân nângân watmâ hânŋe mem lok tuhuop. Yakât otmâ lok nenŋeâmâ Anitâ Kunnenŋe sâm mepaem somotnenŋe ki katipgumain. Yâhâ lok tuhuop yakât kakŋan “Âlânŋe lok yu tânguwuap?” nângâm lok yakât gasumŋe tânŋe mem imbi tuhuop. Yakât otmâ imbilipyenŋe loklipyenŋe ewe katyekmâ somotyenŋe katipgunŋetgât nanŋan.

¹⁰ Yawu otnomai yan Anitâhât anelolipŋe ikŋe mepaem tatmainŋe ki nângâm bâleyinŋinomai.

11-12 Yawu gârâmâ yeñe imbilipyene yeñgât nâñgâñetâ gemapgât yuwu sâmunne nâñgâñet. Bulâñanâk Anitâñe lokgât gasumne tânñe mem imbi tuhuop. Yawu gârâmâ lok nenâmâ menlipnennane menenekbi. Anitâ Manman amboñe yâkñe konok kunnenne tatmap. Otmu nenñe lokñe imbiñe miakmâ biwinennane hikuakmâ tânahonomgât Kutdâñennane sâñ kalop. Yakât otmâ biwinennane hionakmu ikñiâk ikñiâk mannomgât dop âlâ ki tap.

13 Den ekyongoan yu nâñgâñetâ ârândân oap me bia? Yakât yuwu sâmunne nâñgâñet. Imbilipyenane somotyene ki katipgum lohimbi senyen kinmâ Anitâ mepaemai. Yawu oai yamâ yeñe orotmeme târârâhâk ki watmai.

14-15 Yeñe biwiyenan tap ya ekmâ nâñgâñet. Imbilipyene yeñgât ilanyene ya imbi bukulipyenane ekñetâ âilonjo otmap. Yâhâ loklipyene yeñgât ilanyene ya lok bukulipyenane ekmâ “Yu ki orotñe” sâñ nâñgâm bâleyinjomai. Yawu otmai sâñ somotyene hâreanjim yanâmâ enakñetâ ârândân otmap.

16 Otmu den ekyongoan yu nâñgâm bukulipyenane kakñan sâñomai yanâmâ yeñe sâñ hâreyinjom yuwu ekyongonjetgât nanjan. “Kiristohât komot kapine kapine tatmâ arai yeñgât imbilipyenane somotyene katipgum lohimbi senyen kinmâ Anitâ mepaemai. Yawu otñetgât Kiristohât aposololipñane sâñ katbi.” Yawu ekyongonomai.

Kutdâhât nâñgâm menduhuakmâ natik yuwu nenom.

17 Gârâmâ emelâk den kâsikum yinjiminiwan yapâ konok lonñeñetâ nâñgâñetâ dondâ bâleap. Yakât otmâ girem den yuwu ekyongomune nâñgâñet. Yeñe menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmai yan biwinenne kelihahâk sâñ ki galemahomai.

18 Yeñe yeñahâlâk nanñanjinetâ yahatmu nâñgâm bâleanjimai. Yâhâ bukulipyene nombotñane den pat yu eknohonjetâ nâñgâñetâ tipine bulâne oap.

19 Yâhâ yeñgâlen gâtñe nombotñane Kiristohât den kelanjatñetâ hionakmai yan den kelanjatmai ya yeñgât topyene mem tetemai yamâ nâñgâñetâ âilonjo oap. Kiristohât komot kapine kapine tatmâ araiñe yawu otmâ lok yawuya yeñgât topyene mem tetemai.

20 Otmu yeñe Kutdâhât nâñgâm menduhuakmâ natik nemai yan yuwu otmâ hilipgu-mai.

21 Lohimbi nombotñe sot pato tatyinjiapñe yeñahât nâñgâñetâ yahatmap. Yeñahât nâñgâñetâ yahatmu bukulipyene sot tipine tatyinjiap ya ki kâsikum yinjomai. Yeñe yeñeâk nemai. Otmu lok nombotñane to kârikñe dondâ nem biwi hâlim otmai. Yawu gârâmâ bukulipyene sot tipine tatyinjimapñe neñetâ ki dopñan otyinjimap.

22 Yen sot pato nemaiñe bukulipyene yeñgât nâñgâñetâ gemap. Yawu otmai yan biwiyenane ki kepeiakmu Anitâhât komot konohâk oai. Yeñe sot pato nene sâñ anjoân yeñe emetyenan tatmâ nembâi. Yakât yen âilonjo oai sâñ nâñe herone nâñgâñetâ wimom me? Yamâ bia.

23 Yâhâ Kutdâñennane natik yukât topñe aposololipñe ekyongop yakât emelâk ekyongowan ya âlâkuâk sâñmunne nâñgâñet. Emet omoñ otmu yan Kutdâñenne aposololipñe orowâk sot bâñe newi yan Yurasine Kutdâhât betñehen kionop.

24 Otmu omoñ yan Kutdâñenne Yesuñe banja mem Anitâ mepaem motokmâ yinjom yuwu sâñ ekyongop. “Yuâmâ sinumne yawu oap. Nâñe yeñgât kaweyenan kinmune nohonomai yakât dop kum banja yu motoksan. Yakât otmâ nâñgâñetâ yuwu otmâ mannomai.”

25 Yawu sâñ yinjomu neñetâ yanak wain to gâim yinjom yuwu sâñ ekyongop. “Wain to yu gâim yinjomune niai yuâmâ hepne yawu oap. Hâmbâi nohonjetâ hepne gemu mumbomân Anitâñe nâñet nâñgâm mâtâp âñe kalop yakât bulâne tetewuap. Yakât otmâ nâñgâñetâ yuwu otmâ wain to nem mannomai.” Yawu sâñ ekyongop.

26 Yakât otmâ banja otmu wain to yu nenomai yanâmâ Kutdâñennane kawenennan muop yakât nâñgâm nenomai. Yawu nem manñetâ Kutdâñe âwurem gewuap sâp yan pesuk sâwuap.

27-29 Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne yenjahât nângânetâ yahatmu Kutdânenne kawen-
nenan kinmu kujetâ muop yakât nângânetâ kakne otmu banja otmu wain to yu nemai
yan tosa umatne memai. Yakât otmâ tosa memai sâmbi yenje biwiyene ekmâ otmai
memai yakât nângânetâ ârândân otbuap yanâmâ banja otmu wain to yu nenjetâ umatne
yengâlen ki tetewuap. Yawu ki otnomai yamâ Anitâne matne yingimu umatne topne
topne kakyejan yâhâwuap.

30 Topne yukât otmâ kundat me mesek âlâlâ teteyingimu manmâ gai. Otmu
bukulipene nombotne gurâ hiliwahowi.

31 Yâhâ yenje biwiyene ekmâ otmai memai yakât nângânetâ ârândân otmu yanjak banja
otmu wain to yu nem gawi mâne Anitâne yakât matne ki yingimbâp.

32 Yawu gârâmâ lohimbi belângen mansai yâhâmâ Anitâne den âiân katyekmâ matne
umatne yingimu menomai. Yâhâ yenje yâk yengâlen torokatmâ yâk orop matne memai
sâmbi Anitâne umatne kakyejan katmâ kuwikyeksap.

33 Bukulipne, den sâmbi aran yukât bâine sâmbi nângânet. Yenje Kutdâhât nângâm
menduhuakmâ natik nene sâmbi otnomai yan bukulipene hârok takanjet sâmbi mambo-
ranginomai. Mamborangim tatjetâ hârok takanjetâ yan topne katmâ nenomai.

34 Yâhâ lok nombotne po yingimu sot pato nene sâmbi otmâ emetyenehen tatmâ sot
nenjetâ ârândân otmu yanâmâ taka natik nenomai. Yawu otjetâ Anitâne nângâm
ki bâlewuap. Yâhâ yakât den âlâ âinohowi yakât matne yengâlen takawom yan yakât
alahunom.

12

Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâne otningimu âi topne topne mem mansain.

1 Bukulipne, Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâne otningimu âi topne topne
mem mansain yakât nângâm pâpgumaihât yuwu ekyongomune nângânet.

2 Emelâk Kiristohâlen biwiyene ki katbi yan Kâitgu Kâitgu Ambonne biwiyen
kionmu yanjak Porom Lâpio me wahap tângât, umut biwine bia yawuya hâwim
kânângâyekmâ yakât nângânetâ bulâne otminiop.

3 Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne lok âlâ me âlâhât biwiyen kionmap lok
yane Yesu ki sâmbi bâlewangimai. Otmu biwiyen ki kionmap yane Kutdânenne sâmbi Yesu
mepaenomaihât dop ki tap.

4 Otmu Wâtgât mâmâjahât Heak konohâk tatmap. Iknahâk biwinen kionmâ
mâmâne otningimu manmannenjahât bulâne ikniâk ikniâk teteningimap.

5 Manmannenjahât bulâne ikniâk ikniâk teteningimap yakât dopjanâk âi topne topne
mem Kutdânenne Yesu honj bawangimain.

6 Yesu honj bawangimain yan Anitâ ikjak mâmâne otningimu kulem âlâlâ memai.

7 Yâhâ nenne tânahom mannehât Wâtgât mâmâjahât Heakne biwinen mem
hewewen tuhumu manmannenjahât tetemap yamâ yuwu.

8 Nângân nângân âlâlâ Anitâhât biwine tap ya Wâtgât mâmâjahât Heakne mem
lok nombotne yengât biwiyen katmâ mem hewewen tuhuyekmu Anitâhât den
topnambâek sâmbi kusânmâ bukulipene ekyongomai. Otmu lok nombotne âlâmâ ya
yengât biwiyene mem hewewen tuhumu Anitâne yuwu me yawu otmâ tihitnenne
otmap yakât topne bukulipene kâsikum yingimai.

9 Otmu lok nombotne âlâmâ biwiyene mem hewewen tuhumu Anitâhâlen biwiyene
tinjak kepeim wâtnan kinjetâ yengâlen bulâne yuwu tetemap. Lohimbi mesek topne
topne teteyingimu mansai ya hengemyongomai.

10 Me lok nombotne âlâneâmâ Anitâhât wâtnan kinmâ kulem topne topne nenjetâ
lohimbi eknetâ âlâ kândâkdâ otmap. Me lok nombotne âlâmâ lauyene mem hewewen
tuhumu Anitâhât den bukulipene kâsikum yingimai yan nângânetâ bulâne otmap. Me
lok âlâ me âlâne den âine ekyongomai yamâ Anitâhâlen mem sâmbi me weke bâlenjahâlen

mem sâmai yakât topne nângâm hejengejnetgât lok nombotne yengât biwiyene mem hewewen tuhumap. Me lok nombotne âlâmâ nimbilamyene mem purik pilâyingimu den sâsâne ki sâsâne sâmai. Me nombotneâmâ biwi nângân nângânyene mem pâron pilâyingimu bukulipyenane den sâmai ya nângânetâ keterakmu purik gurik sâm lohimbi ekyongomai.

¹¹ Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne ikne engatneâk otmâ biwinenne mem hewewen tuhumu bulâne ikñiâk ikñiâk teteningimu tânahom mansain.

Nen lok topne topne mansainne Kiristohât komot konohâk oain.

¹²⁻¹³ Yawu otmâ lok topne topne, nen Yura lohimbi, me yen pâku lohimbi, me lok kutdâ, me lok inne lok kutdâlipyene yengât hon bayingimai. Nen kerekne Kiristohâlen biwinenne katbin yan toen katneneknetâ Wâtgât mâmâñahât Heak yâkñak mâmâne otningmu komot konohâk manmâ tânahomain. Nengât biwinenne mem hewewen tuhumu âi ikñiâk ikñiâk teteningimu memain. Yawu gârâmâ yâkât wâtñan kinmâ Kunnenne Kiristo tem lâuwangim biwinenne kepeiakmu tânahom yâhânom. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet.

¹⁴ Hâknenneâmâ konohâk. Aiop hâknennahât torehenne âlâ âlâ yane âi ambonan ambonan tuhumai.

¹⁵ Yakât otmâ kâinenne yuwu mon sâwuap. “Ambonane bam gamu nâne hân tâlim tatmâ hâkâñ oan. Yâhâ bâtnane âi memap yawuâk ki katnihimu meman. Yakât otmâ hâreakmâ pilâwehât nanngan.” Yawu sâm hâreakmâ pilâwuapgât dop âlâ ki tap.

¹⁶ Me ândâpnenne yuwu mon sâwuap. “Âo, mun pato pilâmu ñiñ ñiñ sâmu hâhiwin nângâman. Yawu gârâmâ ambonahât sennane senne âlâlâ onom âlepne ya ekmap yawuâk ekbeâk nângâman. Yawu gârâmâ sennane âi memap yawu ki katnihimu meman. Yakât otmâ hindakmâ pilâwehât nanngan.” Yawu sâm hindakmâ pilâwuapgât dop âlâ ki tap.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâne sennenneâk katningiop mâne girawu otmâ sennenne den nângâmbâin? Me ândâpnenneâk katningiop mâne girawu otmâ ândâpnenne kuñ korok nângâmbâin?

¹⁸ Anitâne ikne engatneâk otmâ lok tuhum hâkgât torehenne âlâlâ kalop.

¹⁹⁻²⁰ Yawu gârâmâ hâknenne torehenne âlâ me âlâ ki kalop mâne manmannenne ki tetemu âlepne manbâin. Hâknenneâmâ konohâk. Hâknennahât torehenne yaneâmâ nep ikñiâk ikñiâk memai.

²¹ Yakât otmâ sennenne bâtnenne yuwu sâm ki ekuwuap. “Âo, gâne âi mendâ gekmune bâleap. Yakât otmâ hindakmâ pilânenekmâ âlâengen ari tat.” Me kunnenne kâinenne yuwu sâm ki ekuwuap. “Bâe, hân tâlim arim takamat yakât gekmune bâleap. Yakât gâ hindakmâ gikiâk ari kindâ pâñnanjak bam gawom.” Yawu sâm ki ekuwuap.

²² Yakât otmâ yuwu nângânom. Hâknennahât torehenne âlâ me âlâ enakmunne tâñât otmap ya hârem pilâm âlepne mannomgât dop ki tap.

²³ Otmu hâknennahât torehenne nombotñane âi ki tuhumai yamâ benne menjâleakmain yan bukulpnenne neneknetâ âilongo otmap. Otmu hâknennahât torehenne tetekñan tatmu eknetâ anulakmain sâm hâknenne tihitne otmâ pet sâri latmâ kâtâpgumain.

²⁴ Yâhâ hâknennahât torehenne nombotne âlâmâ tetekñan tatmai yamâ ki nângâm ketet otmâ kâtâpgumain. Anitâ ikñak lok tuhum hâkgât torehenne âlâlâ katmu ârândâñ olop. Otmu biwi nângân nângânnenne kionmu keterakningimu hâknennahât torehenne âlâhât nângâm anulakmain sâm hâknenne tihitne otmâin.

²⁵ Otmu Anitâne lok tuhum hâkgât torehenne âlâlâ kalop yakât otmâ hionakmâ ikñiâk ikñiâk tatnomaihât dop âlâ ki tap. Yaneâmâ tânahomai yan hâknenne sânduk sâmu kilik milik manmain.

²⁶ Yawu gârâmâ hâknennjahât torehenne âlâ me âlâ hiwinne otmâp yan hâknenne kerek hâhiwin nângâmain. Yamâ benne hiwinne ya biatmu yanâmâ hâknenne kerek sânduk sâm arimap.

²⁷ Aiop, hâknennjan hâum yan yuñe Kiristohât komot konok mansain nen meneneksap.

²⁸ Komot konohâk mansain yamâ Anitâñe âi ikñiâk ikñiâk ningimu mem tânahom manmain yamâ yuwu. Angoân nen lok nombotñane lohimbi belângen manmai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunne nângânomaihât Anitâñe kut aposolo sâm âi ningiop. Yâhâ lohimbiñe Kiristohâlen biwiyeñe emelâk katbi ya yengâlen ari Anitâhât biwiñan den âlâlâ tatmap ya sâm holañmâ ekyongonjetgât lok nombotñe kut poropete sâm âi yingimap. Yâhâ den kâsikum yingijetgât lok nombotñe âlâmâ kut papasu sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ kulem meñetâ lohimbiñe ekñetâ âlâ kândâkdâ otbuap sâm lok nombotñe âi sâm yingimap. Yâhâ âlâmâ lohimbi mesekyeñe orop hengemyongonjet sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ lohimbiñe wahap wuân me wuângât umburuk otmai ya tânyongonjet sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ Kiristohât komot ya yengât kunlipyene manñet sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ lok nombotñe yengât nimbilamyene mem purik pilâyingimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmai.

²⁹ Yawu otmâ âi topñe topñe yingimap. Yakât otmâ yen kerekñe aposolo âi yu ki menomai. Me yen kerekñe poropete âi ya ki menomai. Me yen kerekñe papasu âi ya ki menomai. Me yen kerekñe kulem topñe topñe ki menomai.

³⁰ Me yen kerekñe lok ki hengemyongonomai. Me kerek yengât nimbilamyene ki mem purik pilâyingimu den sâsâñe ki sâsâñe sânomai. Me bukulipyeneñe den sâsâñe ki sâsâñe sâmai ya nângâm purik gurik sâm lohimbi ekyongonomaihât âi ya yen kerek ki yingimap.

³¹ Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyingimu bukulipyene tânyongonjetgât nângâm biwiyeñe hewewen otmu Anitâ ulitgum mannomai. Yawu otmâ bukulipyene orop biwiyeñe kepeiakmâ tânahom manñetâ ârândâñ otbuap.

13

Bukulipnenne orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

¹ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Nimbilammenne mem purik pilâningimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmain, me añelo yengât den sâmain yan biwinenñane bukulipnenne yengâlen ki kepeimain. Yawu otmâ den sâmain ya nângâñetâ hâpu umunne pâon sâmu munne pato pilâmap, me himbim gunjurun sâmap, yakât dopñe otmâp.

² Yâhâ Anitâñe ikñe biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya nângâm hengengum bukulipnenne den kâsikum yingim yâk yengâlen biwinenñane ki kepeimain. Yawu otmain ya Anitâñe ekmu tâñât otmâp. Otmu Anitâhâlen biwinenñane tiñâk kepeim yan lokñe ki otmai ya otmunne bukulipnenñane ekñetâ âlâ kândâk otmâp. Yawu gârâmâ biwinenñane bukulipnenne yengâlen ki kepeim manmain yan Anitâñe nenekmu gemap.

³ Otmu senñe âlâlâ tatningimap ya kerek kâsikum lohimbi senñe âlâlâhât umburuk manmai ya yinginom. Me Kiristohât tem lâuwaninginom yakât huhopñe kasalipnenñane menenekmâ kâlâwân uneneknomai. Yawu otnom yamâ biwinenñane bukulipnenne yengâlen ki kepeinom. Yawu otnom yakât Anitâñe nângâningimu ki yahatbuap.

⁴ Yâhâ biwinenñane yengâlen kepeim yuwu otmâ mannom. Buku nombotñane mem bâlenenekñetâ yakât matñe ki kâpekyinginom. Me sâm bâleneningjetâ yakât nângâm mem lohotñe tuhuyeknom. Me nennahâlâk ki nângâmunne yahatmu hâknenne mepaenom. Otmu buku nombotñe yengât nângâmunne ki gewuap. Otmu buku nombotñe yengât ki nângâm bâleyinginom.

⁵ Yâhâ up bia bia ki mannom. Otmu nembe kalem orañgim mannom. Otmu buku nombotñane hâmeân hâluhu otninginetâ yan tepnenne ki yahatbuap. Me mem âlâlâ tuhunenekñetâ yakâlâk nângâm matñe yingine sâm biwinenñane ki mem mannom.

⁶ Yâhâ lohimbi nombotñaje otñetâ bâlewuap ya ekmâ herone ki nângâyînginom. Yamâ benje uwawapñe bia manmâ otñetâ âilonjo otbuap ya yengât herone nângâyînginom.

⁷ Otmu buku nombotñaje mem ge katneneknomai yan matñe ki otyînginom. Me tep bâle nângâninginomai yan biwinenñaje kepeiyekmâ mem tepyeñe sândukñe tuhuyeknom. Yawu otmunñe yâk orop lohotñan manmâ yâhânomgât biwinenñaje mem mannom.

⁸⁻¹⁰ Otmu sâp yiwerene yuâmâ kandi mansain. Yâhâ Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya ikñe Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan katmu bukulpnenñe sâmkusânâmâ ekyongomain. Yawu gârâmâ Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya topñambâek ki nângâmain. Yakât otmâ nângân nângânnenñe holañakmu yan den kakñeâk kakñeâk kâsikum yîngimain. Otmu nimbilammenñe mem purik pilâningimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmain ya torokatmâ ki sâmk yâhânom. Hâmbâi mâne Kiristoñe âwurem ge manman bulâñe ningiwuap yan âi topñe topñe mem mansain yu biatbuap. Âi topñe topñe hârok biatbuap yamâ biwinenñaje kepeiakmâ manmain yuwuâk torokatmâ manbisâin.

¹¹ Emelâk nimnaom titipâ tatbinân yanâmâ mete pirik pirik otminiwin. Otmu biwinenñambâ nângân nângân âlâlâ tetemu âwâ mâmâlipnenñe ekyongomunñe nângâñetâ tâñât otminiop. Yawu gârâmâ papato otmâ nimnaom yengât nângân nângân ya pilâwin.

¹² Otmu nenñeâmâ toen umutnenñe enjakmunñe âwâlele otmap. Yakât dopñeâk Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya ki nângâm henngumain. Yawu gârâmâ Kiristoñe âwurem gewuap yan Anitâhât biwiñan nângân nângân topñe topñe tatmap ya topñe nângâm pesuk pilânom. Anitâñe biwinenñahât topñe nângâmap yakât dopñeâk nenñe gurâ yâkât topñe nângânom.

¹³ Yâhâ den sâmk aran yukât topñe yuwu tap. Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningimu Kiristo hoñ bawanjim âi topñe topñe memain yuâmâ âwurem gewuawân pesuk sâmwuap. Yakât otmâ yuwuâmâ otmâ mannom. Anjoân biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim manmâ yâhânom. Buku oranjim Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwinenñaje kepeim manmâ yâhânom. Otmu Kiristoñe âwurem ge menenekbuap yakât nângâm biwinenñaje mem mannom. Yawu gârâmâ anjoân biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim mannomgât Anitâñe nângâmap.

14

Wâtgât mâmâñahât Heakñe nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâwi.

¹ Yakât otmâ biwiyeñaje kepeiakmâ konohâk otmu tânahonomaihât nângâm manñet. Yawu manmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyîngimu Kiristo hoñ bawanjñetâ bulâñe teteâkgât biwiyeñe Anitâhâlen kepeim mannomai. Yawu gârâmâ Anitâhât den kâsikum bukulpnyene yîngñetâ nângâm henngunjetgât âi ya biwiyeñaje mem manñetgât nanñan.

²⁻⁴ Yakât otmâ yuwu sâmkune nângâñet. Lok nombotñaje Anitâhât den kâsikum ningimai ya nângâmunñe keterakningimu manmannenñe kelihakmu manmain. Lok yawuyane mem hewewenñe tuhunenekñetâ biwi sânduhân manmain. Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya mem lok nombotñe âlâ yengât biwiyeñan katmâ nimbilamyene mem purik pilâyîngimâp. Nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâsâñe ki sâsâñe sâñetâ nângâmunñe ki keterakningimu yanjak Anitâhât nângân nângân yakât pâpgumain. Yâhâ Anitâ ikñak lok yawuya yengât den nângâmap. Yakât otmâ den sâsâñe ki sâsâñe sâmai yan yeñe biwiyeñeâk ârândân otmap.

⁵ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe yen kerek nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâsâñe ki sâsâñe sânomai yakât nângâmkune ârândân oap. Yawu gârâmâ nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmai ya lok âlâ me âlâñe nângâm bukulpnyene purik gurik sâmk ekyongonjetâ nângâm henngumai yakât gurâ nângâmkune âilonjo otmap. Yâhâ lok nombotñeâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lauyene mem

hewewen tuhumu lohimbi belângen manmai ya Anitâhât den ekyongomai. Ekyongonjetâ nângâm Kiristohâlen biwiyene katnetgâlâk biwinañe nângâm manman. Lok yawuya yengât nângâmune yahatmap.

⁶ Bukulipne, nâñe yengâlen takawom yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe nimbilamne mem purik pilânihimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmunne nângâñetâ ki keterakbuap. Yawu otbom yañe ki tânyongowom. Yâhâ yengâlen taka tânyongowom yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe Anitâhât den biwinan katbuap ya ekyongowom. Otmu Anitâhât topñe nângâm henjenñunjetgât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otnihimu den kâsikum yinñiwom.

⁷ Den sâm aran yukât topñe nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Aion tuhomainân lok âlâñe kep topñe katmâ membuapñe ombe kârikñeâk mem wañgam kumbuap ya bukulpñe nângâm yawuâk watnomai. Yâhâ ombe lohotñan mem wañgam kârikñe ki kumbuap yan bukulpñe nombotñe atenñe âlâengen kinnomaiñe ombe ki mem henjenñum wañgam gurâ hârem hilipgunomai.

⁸ Otmu âlâen hâum sâmunne nângâñet. Kapi âlâ yongone sâm arinomai. Yâhâ kapi âlâ yamâ emelâk taka mâtâwân tenñe tuhumi mambotyinñinomai. Mambotyinñinjetâ lok tem pato yan gâtñe kulet sâwuapñe tenñe tuhumi ya yekmâ bukulpñe ekyongomu alahunomai. Alahum yekmâ kewewetyeknomai. Yâhâ bukuyene âlâ yakât ki nângâwuap mon yañe tenñe tuhunomai ya yengât lauyenanâk kionñmu kuñetâ mumbuap. Yawu.

⁹ Yâhâ yakât dopñeâk yengâlen gâtñe âlâ me âlâhât nimbilamyene Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem purik pilâyinñimu den ki nângân nângânñe sânomai ya bukulpñe nângâñetâ ki keterakbuap. Yakât nângâñetâ siru den yawu otbuap.

¹⁰⁻¹¹ Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Nen lok topñe topñe manmâ dennenne ikñiâk ikñiâk sâmain. Yakât otmâ lok pupñe âlâñe hân âlâengembâ taka denyenânâk eknongonomai ya ki nângânom. Otmu nen gurâ dennennanâk ekyongomunñe ki nângânomai. Yawu gârâmâ den nângâmmain ya bukulpñe nângânñe sânomai yanâmâ yâk orop hewewenâk alahunom.

¹² Yakât otmâ yuwu sâmunne nângâñet. Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewen tuhuyekmu âi âlâlâ menehâlâk nângâm. Yawu nângâm yan wuân âi menjetâ Kiristohât komot tânyongowuap yakâlâk nângânomai.

¹³ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lok âlâ me âlâhât nimbilamyene mem purik pilâyinñimu den ki nângân nângânñe sâmaine den yakât topñe nângâm purik gurik sâm bukulpñe ekyongonjetâ nângânomaihât Anitâ ulitgunet.

¹⁴ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe nimbilamne mem purik pilânihimu den sâm Anitâ mepaeman ya nângâmu ârândân otmap. Yawu gârâmâ den sâman ya biwinañe nângâm ki sâman.

¹⁵ Yakât otmâ yuwu otbom. Nimbilamne mem purik pilânihimu den ki sâsâñe sâm mepaewom, me kiki mewañiwom ya purik gurik sâmunne lohimbi orop kinnom yañe nângânomai.

¹⁶⁻¹⁷ Yawu gârâmâ nimbilamyene mem purik pilâyinñimu den ki sâsâñe sâm Anitâ mepaenomai yanâmâ bukulpñe den yakât topñe ki nângâmmaine yen orop biwi nângân nângân yeneñe ki hikuakmâ konohâk otbuap. Yâhâ Anitâ mepaenjetâ nângâmu ârândân otbuap. Yamâ bukulpñe nângâñetâ ki keterakiñiwuap. Yakât nângâmune ki dopñan oap.

¹⁸ Yâhâ nimbilamyene mem purik pilâyinñimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmai yamâ nâku yawuâk nimbilamne mem purik pilânihimu wangiyekmâ sâman. Yakât nângâm Anitâ mepaeman.

¹⁹ Yawu gârâmâ Kiristohât komot menduhuakmâ kinmain yan senyen kinmune nimbilamne mem purik pilânihimu den sâsâñe ki sâsâñe sâm ariwomgât ki nângâman. Yâhâ senyen kinmâ biwinambâ nângân nângân âlepñe tetemap ya pâne tâlâwâk ekyongomune nângâm henjenñunjetgât nângâman.

²⁰ Bukulipne, nimnaom titipâne yu me ya otnehâlâk nângâmai. Yâhâ yeje yawu ki nângânômai. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâsâne ki sâsâne sâne sâm yakâlâk ki nângânômai. Wuân âi meñetâ Kiristohât komot tânyongowuap yakâlâk nângânômai. Yawu gârâmâ lepatne wuân âlâ ombe tatmâ ki nângâm bâleangimai yakât dopneâk otmâ biwi nângân nângânyene galemahonomai.

²¹ Otmu emelâk Anitâhât poropete nombotñane yâkât den sâm Isirae lohimbi denyenanâk ekyongonetâ nângâñetâ gemu bet pilâwi. Yakât otmâ Anitâne poropete âlâ den ekumu kulenguop ya yuwu tap.

“Lohimbi yuñe nâhât den nângâñetâ gemu bet pilâm tem ki lâunihim mansai. Yakât otmâ kasalipyene hângânyongomune hân kâlepñehembâ taka yeje denânâk ekyongonomai. Yawu gârâmâ den ekyongonetâ yawuâk nângâm hâkâñ otnomai.”

²² Den yawu tap yakât topne yuwu nângânôm. Wâtgât mâmâñahât Heakne launenye mem hewewenñ tuhumu Anitâhât den kâsikum Kiristohât lohimbi yîngimunne nângâñetâ bonne otmap. Yâhâ lohimbi belângen manmaineâmâ nângâñetâ ki bonne otmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne nimbilammenne mem purik pilâningimu den sâsâne ki sâsâne sâmunne nângâñetâ biwiyenñan hâumu “Kulem yu ki orotne eksain,” sânomai.

²³ Yakât otmâ yeje menduhuakmâ Kiristo mepaenomai yan Wâtgât mâmâñahât Heakne yen kerek nimbilamyene mem purik pilâyîngimu lauyene menduhum den ki sâsâne sânomai yanâmâ bukulipyenñane den yakât topne ki nângâmai me lohimbi belângen manmai yañe yekmâ, “Bâe, lok yu ondop otmâ biwiyene gulip oap,” sânomai. Yawu sâm nângâyînginetâ gewuap.

²⁴ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakne biwiyene mem hewewenñ tuhumu Anitâhât den alahumai. Den alahumai yan bukulipyene nombotñane Anitâhât den ki nângâm henjenñumai me lohimbi belângen manmai yañe denyene nângâñetâ biwiyenñan hâumu orotmemeyene bâlene yakât nângâñetâ hañ sâyîngiwuap.

²⁵ Yakât nângâñetâ hañ sâyîngimu, “Anitâne yen orowâk manmâ mâmâñe otyîngimap,” yawu sâm yâk mepaenomai.

Nenne menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyeleknom yan ewe karanginom.

²⁶ Yakât otmâ yeje menduhuakmâ Kiristo yet Anitâ mepaeyelekne sâm yuwu otnomai. Lok nombotñane kep me kiki mewanñinomai. Yâhâ nombotne âlâmâ biwiyenñambâ nângân nângân âlâlâ tetewuap ya sâm tetem ekyongonomai. Yâhâ nombotne âlâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne den âlâ biwiyenñan katmap ya ekyongonomai. Me nombotne âlâ yengât nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den ki sâsâne sânomai. Me nombotne âlâ yengât biwi nângân nângânyene mem pâronñ pilâmu den ki sâsâne sânomai ya purik gurik sâñetâ bukulipyenñane nângânômai. Menduhuakmâ yawu otmâ tânahom mannomai.

²⁷ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakne lohimbi nombotne yengât nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâsâne ki sâsâne sânomai yan lok konok me yâhâp me kalimbu yañe yahatmâ âlâku ikñiâk ikñiâk sânomai. Yawu otnomai yan lok âlâne den ki sâsâne sânomai ya purik gurik sâm lohimbi ekyongomu topne nângânômai.

²⁸ Yawu gârâmâ lok yawuya âlâ orop ki menduhuaknomai yanâmâ yuwu otnomai. Wâtgât mâmâñahât Heakne lok âlâ me âlâhât nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâsâne ki sâsâne ya lohimbi senyenñan ki sânomai. Yâhâ biwiyenñanâk nângâm Anitâ herone nângâwanñinomai.

²⁹ Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne lauyene mem hewewenñ tuhumu Anitâhât den ekyongonomai ya gurâ yawuâk lok konok me yâhâp me kalimbu yañe yahatmâ den ekyongonomai. Den ekyongonomai yamâ târârâk yai me sâm tâpikguai yakât lok nombotñane tatmâ nângâyînginomai.

³⁰ Otmu bukuyene âlâne yahatmâ kinmâ den ekyongowuawân Wâtgât mâmâñahât Heakne lok âlâhât biwine mem hewewenñ tuhumu yanâk ki yahatmâ yâku den sâwuap.

Anjoân bätne pilâmu kândikum sâwuap yañe ekmâ sâm tiñ pilâm ge tatmu benñe yâku yahatmâ ekyongowuap.

³¹⁻³³ Lohimbiñe menduhuakmâ den kakñan ki sahañginomai. Yawu otmâ ewe karañginomai yanâmâ Anitâñe yekmu ârândân otbuap. Yâhâ menduhuakmâ Anitâhât den alahumaiân yeñe ki ewe karañgimai. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lauyeñe mem hewewenñe tuhuwuap yan ewe karañgim den ya âlâku ikñiâk ikñiâk yahatmâ ekyongonomai. Yawu otnomai yan lohimbi kerekñe den ya nâñgâñetâ keterakmu yanâmâ biwiyeñe hewewenñe otbuap.

Otmu Kiristohât komot kapiñe kapiñe manmâ araiñe orotmeme yuwu otmai.

³⁴ Lohimbi menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmaiân imbilipyenñe loklipyeñe yeñgât amutgen otmâ den nâñgânâk tatnomaihât emelâk Anitâñe Mose ekumu kulempuop.

³⁵ Yakât otmâ imbilipyenñe wuân me wuân topñahât pâpgumai yañe lohimbi senyenñan yahatmâ kinmâ topñe nâñgâne sâm âikumai yakât den pat nâñgâmune bâleop. Yawu otmai yamâ anun topñe. Yawu gârâmâ emetyenñan ari tatnomai yan loklipyeñe me âwâlipyeñe âiyongonñetâ ekyongonomai.

³⁶ Yawu gârâmâ yeñe wuân nâñgân nâñgân mem Kiristohât komot kapiñe kapiñe tatmâ arai ya yeñgât orotmeme ki watmai? Yeñe kunlipyeñe manne sâm oai há?

³⁷ Yakât otmâ yuwu sâmune nâñgâñet. Den yan yuâmâ Kutdâhât den ekyongoan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât biwiyeñambâ nâñgân nâñgân âlâ tetewuap yakât “Yuâmâ Anitâñe biwinenñan katmu ekyongoain,” sânomai. Yawu sânomai yan kuyiñgñetâ ya pilâm nâ tem lâunihinomai. Otmu lok nombotñeñe Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñe mem hewewenñe tuhumu Kiristohât hoñ bawañgiain sâm ekyongonomai ya gurâ ekyongonñetâ tem lâunihinomai.

³⁸ Yawu gârâmâ den yan yu lok ya ekyongonñetâ ki nâñgâyinñinomai yamâ yeñe betyongonomai.

³⁹ Bukulipne, den ekyongoan yukât bâiñe sâmune nâñgâñet. Wâtgât mâmâñahât Heakñe lauyeñe mem hewewenñe tuhumu Anitâhât den bukulipyenñe kâsikum yinñinomaihât nâñgâñet. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe bukulipyenñe yeñgât nimbilamyenñe mem purik pilâyinñimu den sâsâñe ki sâsâñe sânomai ya ki kuyiñgñinomai.

⁴⁰ Yakât otmâ den sâsâñe ki sâsâñe sânomaiân orotmeme ekyongoan yu watmâ otñetâ dopñan otbuap.

15

Anitâñe Kiristo mumuñambâ mem yahalop.

¹⁻² Bukulipne, emelâk Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yinñimune nâñgâm yâkâlen biwiyeñe kepeim manmâ gai. Yawuâk torokatmâ mannomai otmuâmâ Kiristone âwurem ge meyekmu manman kârikñahât bulâñe menomai. Yâhâ den pat âlepñe yakât nâñgâñetâ porap otmu Kiristo betgunomai yanâmâ bulâñe ya ki menomai. Bulâñe ya ki memaihât den pat âlepñe yakât pâñe tâlâwâk yuwu sâm heñgeñgumune nâñgâñet.

³⁻⁴ Emelâk Kiristohât aposololipñe yeñgâlebâ den kunñe mewan ya ekyongomune ki nâñgâm heñgeñguwi. Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Kiristone nengât toshât huhopñe mem muop. Mum hân kâlehen katñetâ tatmu hilâm kalimbu pesuk sâop. Yawu otmu yan Anitâñe mumuñambâ mem yahalop yakât den emet inânñan poropete otmu lok nombotñeñe kulempuwi.

⁵ Yâhâ mumuñambâ yahalop yakât kakñan Petoro orop enakmâ den olowot. Yakât kakñan ikñe aposololipñe mem teteyekmu yâk orop den otbi.

⁶ Yakât kakñanâmâ lohimbiñe yâkâlen biwiyeñe kepeim manbi ya kiñgitñe orowâk, dopyeñe 500 ya wangiop, ya teteyinñimu enakbi. Yawu gârâmâ lohimbi ekbi yamâ nombotñe muñetâ nombotñe yawuâk mansai.

⁷ Otmu yakât kakņan imiņe Yakowo yâkâlen tetewaņgimu eņakmâ den olowot. Otmu yakât kakņan aposololipņe âlâkuâk teteyiņgimu den otbi.

⁸ Otmu bâiņeâmâ nâhâlen tetenihim aposolo âi sâam nihiop yakât yuwu sâamune nâņgâņet. Wuân me wuân bilakņe kâpekmai yakât dopņeâk manmune Kiristoņe menehop.

⁹ Yâhâ ki menehop yan ikņe komot ya mem bâleyekminiwan. Yawu otyiņgiminiwan yapâ menekmâ aposolo âi sâam nihiop yakât nâņgâmunne âlâ kândâkdâ otmap. Yawu otminiwan yakât ninahât nâņgâmunne gemap. Otmu aposolo yengât kunyeņe manbehât ki nâņgâman.

¹⁰ Yawu gârâmâ Anitâņe ikņe eņgatņeâk otmâ nâņgânihim Kiristo hâņgângumu ge tetenihim aposolo âi sâam nihiop. Âi sâam nihimu yâkât wâtņan kinmâ aposolo nombotņe âi memai ya hârohâk wangiyekmâ âi kârikņeâk meman. Âi meman yukât amboņe Anitâ. Ikņe Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otnihimu âi memune bulâņe tetemap.

¹¹ Yakât otmâ aposolo nombotņe orop, nenņe Kiristohât den pat konok yakâlâk lohimbî ekyongomunņe nâņgâmai. Otmu emelâk den pat yuwuâk ekyongomune nâņgâm Kutdâhâlen biwiyeņe katbi.

Anitâņe mumuņambâ mem yahatnenekbuap.

¹² Otmu Anitâņe Kiristo mumuņambâ mem yahalop yakât den pat ekyongomunņe nâņgâwi. Yawu gârâmâ topņe girawuhât otmâ yen nombotņe sâam hilipgum “Hâmbâi mumuņambâ ki yahatnom,” sâamai?

¹³ Den yawu sâamai ya bulâņe mâneâmâ Anitâņe Kiristo mumuņambâ mem yahalop sâam ekyongomain ya bulâņe ki otbâp.

¹⁴ Otmu Kiristo mumuņambâ ki mem yahalop mâne nenņe imbiâk ekyongomunņe biwiyeņe yâkâlen katbâi.

¹⁵ Otmu Anitâņe mumuņambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne Anitâņe Kiristo mumuņambâ mem yahalop sâam den golâ ekyongombâin.

¹⁶ Otmu torokatmâ sâwe. Anitâņe mumuņambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne Kiristo mumuņambâ ki mem yahatbâp.

¹⁷ Otmu Kiristo mumuņambâ ki mem yahalop mâne yâkņe tosanenņe ki pilâm manman kârikņahât pat kuningimbâp. Otmu nenņe biwinenņe yâkâlen imbiâk kepeimbâin.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Anitâņe manman kârikņahât pat kuningiop yakât bulâņe mene sâam Kiristohâlen biwinenņe kepeim mansain. Yawu gârâmâ munom yakât kakņan mumuņambâ mem yahatnenekmu manman kârikņan mannomgât dop ki tap mâne nenņe den perâkņe nâņgâmunņe bulâņe otbâp. Otmu lok belângen manmaiņe nengât imbiâk otmâ hâhiwin kakņan manmâ gai sâam nâņgâningimbâi. Otmu emelâk lohimbî nombotņe biwiyeņe Kiristohâlen kepeim mum gawiņe orotmeme bâleņe otminiwi yakât tosa ki pilâyîņgimbâp. Yakât otmâ matņe umatņe yîņgimu hâhiwin nâņgâmbisâihât dop yawuâk tatbâp.

²⁰ Bulâņanâk Anitâņe Kiristo mumuņambâ mem yahalop. Yakât dopņeâk lohimbî Kiristohâlen biwiyeņe kepeim manmâ gam muwi, me nen yâkâlen biwinenņe kepeim mansain, me gâmâlâk yâkâlen biwiyeņe kepeinomai nen kerek mumuņambâ mem yahatnenekbuap.

²¹⁻²² Lok topnenņeâmâ konok. Tâmbânenņe, kutņe Aram sâam, ikņahâk otmâ tâpikgum tosa miop. Yakât huhopņe Anitâņe mumuhât pat kuwaņgiop. Yawu otmâ lohimbî yâkâlambâ tetemain nen kerekņe eņgatnenņeâk watmâ otmunņe bâlemu mum gara gara otmâ gamain. Yawu gârâmâ Kiristoņe mumuņambâ yahalop yan mumuņambâ yahatmâ manman kârikņan mannomgât mâtâp mem kusâningiop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenņe kepeim manmâ munom yanâmâ Anitâņe mumuņambâ mem yahatnenekmu manman kârikņan mannom.

²³ Anjoân Kiristone mumuñambâ yahalop. Mumuñambâ yahatmâ himbimân yâhâmu Anitâ orop tawot. Otmu âwurem gewuap yan lohimbiñe yâkâlen biwiyeñe kepeim manmâ gam muwi, me nen yâkâlen biwinenñe kepeim mansain, me gâmâlâk yawuâk mannomai nen kerek Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuap.

²⁴⁻²⁵ Yawu gârâmâ sâp yupâek Kiristone kunnene tatmâ tihitnenne otmâ yâhâwuap. Otmu sâp pesuk sâwuawân Kiristohât kasalipñe yu Anitâne mem ge katyekmu yâkât amutgen tatnomai. Lok, âi weke, emet amboñe, senduk banearâ, susun, me sâtñe metñe topñe topñe ya kerek mem ge katyekbuap. Ya kerek mem ge katyekmu sâp pesuk sâwuap. Sâp pesuk sâmu nen Kiristohât komot kerek mumuñambâ mem yahatnenekmu yu ya topñe topñe kerehâk yâkât amutgen tatnom. Yakât otmâ menduhunenekmâ âwâñe Anitâ yâkât amutgen katnenekmu mannom.

²⁶ Otmu sâp yan Mumuhât Amboñe bunewâk mem ge katbuap. Yakât kakñan nenñe yâhâpñe ki munom.

²⁷⁻²⁸ Yakât topñe teteâkgât emelâk Anitâne lok âlâ den ekumu kulemgup ya yuwu tap. “Anitâne wahap topñe topñe ya nanñahât amutgen katyekmu tatnomai.” Yawu tap.

Yâhâ “wahap topñe topñe” den yuñe nen hânân gâtñe, me himbimân gâtñe, me hân kâlehen gâtñe nen kerehâk meneneksap. Yâhâ Anitâ ikñahâk menenekmâ nanñahât amutgen katnenekbuap. Yakât otmâ den yuñe Anitâ ikñahât ki miap. Otmu nanñahât gurâ ki miap. Anitâne nen kerehâk menenekmâ Kiristohât amutgen katnenekmu tatnom yanâmâ sâp pesuk sâwuap. Sâp pesuk sâwuap yan Kiristone âi tuhumi tiñ pilâm nen kerehâk menenekmâ âwâñe Anitâ yâkât amutgen katnenekbuap. Otmu ikñe gurâ yawuâk âwâñahât amutgen tatbuap. Yawu otmâ Anitâne kunnene pato tatbisâp.

²⁹ Otmu Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuap yakât torokatmâ sâwe. Bukulipyene nombotñe “Mumuñambâ ki yahatnom,” sâmai. Yawu gârâmâ den sâmai ya bulâne oap otmuâmâ girawuhât otmâ bukulipyene emelâk muwi ya yeñgât nâñgâm kutylene mem kinñetâ toen katyekmai? Yâhâ Anitâne bukulipyene mumuñambâ mem yahatyekbuapgât dop ki tap otmuâmâ kutylene mem kinñetâ toen mem katyekmai yamâ imbiâk otmai.

³⁰ Bukulipne, torokatmâ sâmune nâñgâñet. Nene lohimbi hânñan kulemñan manmâ arai ya yeñgâlen ari Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunne lohimbi nombotñe topñe âlâlâ mângâenenekñetâ hâhiwin kakñan manmâ gamain. Yawu gârâmâ Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne âi yu pilâmbâin.

³¹ Lohimbi âlâ me âlâ belângen manmaine sâp girawuân me girawuân nohoñetâ mumbom? Yawu nâñgâm manman. Den ekyongoan yu biwinane nâñgâmune bulâne oap. Otmu yakât dopñeâk yeñgât yuwu nâñgâmune bulâne oap. Emelâk Kiristohât den pat âlepñe ekyongomune nâñgâñetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyeñe katbi. Yapâek biwiyeñe yâkâlen kepeim manmâ gai yakât nâñgâm mepaeyeksan.

³² Emelâk nâñe Epeso kapi yuân taka Kiristohât den pat âlepñe ekyongowan. Sâp yan kapi ambolipñe nombotñe kuk otmâ bâsok hâmene mem gulip tuhuwi. Yawu gârâmâ Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne Epeso kapiân yu âwurem taka nep yuwu ki tuhumbâm.

Otmu torokatmâ sâwe. Lohimbi belângen manmaine yuwu sâmai. “Mumunne pesuk sâwuap. Yakât otmâ engatnenneâk watmâ sot kâle sonjo bau nem herone kakñan manne.” Den yawu sâmai. Yâhâ Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne sonjo bau sot kâle nem herone kakñan manbâm.

³³ Otmu lok yawuyane taka yen orop yawuâk otñetâ dondâ bâleap. Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Lok âlepñe lok bâlene orop hero karangim yâhâm genomai yanâmâ lok bâleneñe lok âlepñe ya yeñgât engatyeñan kionñetâ otbuap.

³⁴ Yeñe nângân nângânyeñe keterakyiñgimu bukulipyenñe Anitâhât den kelanğatmai ya yeñgât nângân nângân ki watñetgât nanğan. Ya kâmbukñe. Den ekyongoan yu nângâm anğlakñet.

Mumuñambâ yahatnom yan towatnenñe âlâ tetewuap.

³⁵ Yawu gârâmâ yeñgâlen gâtñe âlâ me âlâñe yuwu mon sâam âinohonomai. “Nenñe girawu otmâ mumuñambâ yahatnom? Me mumuñambâ yahatnom yan towatnenñe girawuya tetewuap?”

³⁶ Yawu sâam âinohonomai yakât matñe yuwu sâamune nângânñet. Nowo alikñe mem hân kâlehen katmain ya mumu kâmñe ga takamap. Ga takam hâlihî kânângâmunnñe ya watmâ yâhâmap. Yâhâ alikñe mem hân kâlehen katmain yamâ mumap. Mumu yanğak kâmñe ga takamu bonñe anğo tetemap. Yen yukât topñe nângâmâi yamâ girawu otmâ manmannenñahât topñe pâpgumai? Yawu gârâmâ alikñe mem hân kâlehen katmain yakât dopñeâk mum hân kâlehen mem ba karakmain. Otmu kâmñe ga takamap yakât dopñeâk mumuñambâ yahatnom.

³⁷ Otmu torokatmâ yuwu sâamune nângânñet. Ârok kehetñeâk mem hân kâlehen katmain. Yawu gârâmâ kâmñe ga takam bonñe kinmap yamâ towatñe âlâ âlâ.

³⁸ Anitâñe ikñe enğatñeâk otmâ sot âlâlâhât bonñe otmu kehetñe yakât towatñe ikñiâk ikñiâk kalop.

³⁹ Otmu sonğo bau, hambe gumbam, nâi luap, me soki kalapat topñe topñe yamâ towatyene ikñiâk ikñiâk katyehop. Otmu lok manmannenñe gurâ yawuâk ikñiâk katningiop.

⁴⁰ Yakât otmâ hânân âliwahap topñe topñe kalop ya towatñe ekmâ “Yuâmâ hânân gâtñe,” sâamain. Me himbimân emetsenñe pitu âlâlâ kalop ya gurâ ekmâ “Ewamâ himbimân gâtñe,” sâamain.

⁴¹ Hilâmğât emetsenñe yakât lanñe ya ikñiâk. Otmu omongât emetsenñe yakât lanñe ya gurâ ikñiâk. Otmu pituhât lanñe ya gurâ ikñiâk tap. Yawu.

⁴²⁻⁴³ Otmu dop kum den ekyongoan yukât topñe yuwu nângânñom. Menlipnenñe menenekbi yan wâtnenñe ki teteop. Yâhâ wâtnenñe tin tin sâamap yapâek mesek topñe teteningimu mum gamain. Yakât otmâ mumunnñe hannongoñetâ tâtuk sâamain. Yâhâ Anitâñe mumuñambâ mem yahatnenekbuap yan hâknennñe âiñe ningimu manman kârikñan mannom. Otmu hâknennñe âiñe ya ningimu enğakmunnñe âlepñe nandoroñe otbuap.

⁴⁴⁻⁴⁹ Kândikum emelâk Anitâñe topñe katmâ hân mem tâmbânenñe, kutñe Aram sâam, yâk tuhumi yan umutñe biwiñe katbanğiop. Yâhâ lok tuhuop yakât Mosenñe den kulemguop ya yuwu tap.

“Anitâñe lok tuhumi umut biwiñe katbanğimu manop.” Den yawu tap.

Yakât otmâ lohimbi Aramğât towat tetewiñe muop yawuâk mum gara gara otbi. Otmu nen gurâ dop yawuâk otmâ mum tâtuk sâam. Yawu gârâmâ lok âlâ himbimâmbâ ge manop yamâ Kutdânenñe Yesu Kiristo. Yâkñeâmâ umut biwinennñe mem hewewenñe tuhumi yâkâlen biwinennñe kepeimunnñe manman kârikñahât pat kuningiop. Yakât otmâ âwurem ge menenekbuawân Anitâñe mumuñambâ mem yahatnenekmâ hâknennñe âiñe ningiwuap. Yâhâ emelâk Kiristonñe mumuñambâ yahatmâ hâkñe âiñe miop yawuya ningiwuap.

⁵⁰ Bukulipne, den ekyongoan yukât topñe yuwu nângânñom. Emelâk tosanennñahât huhopñe hânân yu manmâ yâhâm munomğât Anitâñe sâam kalop. Yakât otmâ hânân manman manmain yu torokatmâ himbimân yuwuâk mannomğât dop ki tap.

⁵¹⁻⁵² Yâhâ mumuñambâ yahatnomğât Anitâñe den biwinan kalop yamâ yuwu. Sâp pesuk sâwuawân anğelo âlâñe lâmun bâiñe kunbuap. Lâmun kunmu Anitâñe in yawu, sennennñe pelej bok otmap yakât dopñeâk mumuñambâ mem yahatnenekbuap. Mem yahatnenekmu lohimbi mannomai ya orop menduhunenekbuap. Menduhunenekmâ manmannennñe âiñe ningiwuap yakât dop kum sâawe.

⁵³ Soki âlâ sâmbâlâkɲaɲe tatmâ kon sâmap. Kon sâmbumbulele otmap. Yakât dopɲeâk nenɲe hâknenɲe hânɲiɲe pilânom.

⁵⁴⁻⁵⁵ Pilâmunɲe hâknenɲe âiɲe ningimu hanɲalâkmâ manman kârikɲan manbisâin. Yâhâ sâp yiwerenɲe yuâmâ hâhiwin kakɲan manmâ mum gamain. Yâhâ hâmbâi hâknenɲe âiɲe ningimu menom yan hâhiwin barak manmâ yâhâmbisâin. Emelâk Anitâɲe ya sâmb kalopgât otmâ yakât bulâɲe tetewuap. Yâkât poropete âlâɲe den kulemgumop ya yuwu tap.

“Anitâɲe Mumuhât Amboɲe mem ge katbuap yapâek lohimbi ki munomai.”

Otmu Anitâɲe poropete âlâ den yuwu ekumu kulemgumop.

“Bâe, Mumuhât Amboɲe, lohimbi hilipyongowuatgât dop biatsap. Otmu hâhiwin yinɲim yâhâwuatgât dop gurâ ki tap.” Den yawu tap.

⁵⁶ Yakât otmâ yuwu sâmunne nânɲânɲet. Biwinenɲambâ nânɲân nânɲân bâlenɲe topɲe topɲe tetemu ya watmâ otmunɲe bâlemap. Otmunɲe bâlemap yan Anitâhât girem den nânɲâmunɲe biwinenɲan hâumu girem den ya lonɲâem tosa miain sâmb nanɲanɲimain. Yawu manmain yakât huhopɲe Manman bâlenahât Amboɲaɲe hâhiwin topɲe topɲe ningimu manmâ mum gamain.

⁵⁷ Yawu gârâmâ Anitâɲe tihitnenɲe otmâ Kutdânenɲe Yesu Kiristo hânɲânɲumu ge kawenenɲan kinmâ tosanenɲahât matɲe miop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenɲaɲe kepeim yâkât wâtɲan kinmunɲe Manman Bâlenahât Amboɲaɲe ki mem ge katnenekbuap. Yawuâk manmâ munom otmuâmâ sâp pesuk sâwuawân Anitâɲe mumunambâ mem yahatnenekbuap. Yakât otmâ Anitâ mepaenom.

⁵⁸ Bukulipne, biwiyenɲaɲe Kutdâhâlen tinâk hikum mannomai. Yawu otmâ âi sâmb yinɲiop yakât biwiyenɲaɲe tinâk kepeim tuhuɲetâ bulâɲe topɲe topɲe tetewuap.

16

Yerusalem kapi ambolipɲe yenɲgât tewetsenɲe menduhuwi.

¹ Otmu Yerusalem kapi ambolipɲe Kiristohâlen biwiyenɲaɲe kepeim mansai ya nombotɲaɲe senɲe âlâlâhât umburuk mansai ya yenɲgât den pat ekyongomune nânɲâwi. Yâhâ yenɲe girawu tânyongonom sâmb âinohowi yakât yuwu sâmunne nânɲânɲet. Galatia kapi ambolipɲe tewetsenɲe menduhunomai sâmb mâtâp tiripyongowan yawuâk yen tiripyongomune otnomai.

² Nâɲe yenɲgâlen takawom yan nanɲe menduhum katne sâmb pâinɲetâ biatmapgât nânɲâm Sande ârândânɲ menduhuaknomai yan nepyenahât hâmenɲe memai yakât torehenɲe mem Yerusalem kapi ambolipɲe yenɲgât pat sâmb menduhum konohân katɲetâ tatbuap.

³ Otmu takawom yan yenɲe bukulipyenɲe nombotɲaɲe nanɲe mem ari Yerusalem kapi ambolipɲe yinɲinomai sâmb lok katyekbi ya pepa kulemgum yinɲiwom. Kulemgum yinɲimune mem ari Yerusalem kapi ambolipɲe tiripyongonɲetâ buku otyinɲinomai.

⁴ Yawu gârâmâ nine orowâk arinomgât mâtâp tetewuap otmuâmâ orowâk arinom.

Pauloɲe nep tuhuwom sâmb nânɲân nânɲân kalop.

⁵ Yâhâ nâmâ Epeso kapi yu pilâm yenɲgâlen takawom. Anɲoân Makeronia hânân kapi tatmâ arap ya yenɲgâlen ari Kiristohât komolipɲe girawu mansai ya kapi ârândânɲ hawamgum yekmâ yanak yenɲgâlen takawom.

⁶⁻⁷ Yenɲgâlen takamune yen orop tipinɲe mannom. Yawu gârâmâ Kutdânenɲaɲe nânɲânihimu yen orop sâp kâlep manmâ to yambu pesuk sâek sâmb mambotbom. Otmu to yambu pesuk sâwuap yan mâtâp menihɲetâ wosapâ me wosapâ ariwom yakât ki nanɲan.

⁸⁻⁹ Sâp yuâmâ Epeso kapi yuân manmâ Kiristohât den pat âlepɲe kâsikum yinɲimune lohimbi dondâɲe yâkâlen biwiyenɲe katnomaihât mâtâp teteap. Otmâ lok dondâɲe gurâ

mâtâp yu maŋgunihine sâam oai. Yakât otmâ tipine tatmâ ai tuhumune Pentikos homban otbuawân kapi yu pilâm Makeronia ariwom.

¹⁰⁻¹¹ Timoteone yengâlen takawuap yan ki ekmâ mete kârâ otnomai. Nâne Kutdâhât hon bawanġim ai meman yukât dopneâk hon bawanġim ai memap. Yakât otmâ takamu buku otbanġim mâtâp mewanġinetâ lohotnjan takamu enaknom. Yâhâ nâmâ bukulipyene orop manmâ yâkât mambotbanġiain.

¹² Otmu bukunenġe Apolo yâkât yuwu sâamune nânġânet. Bukulipyenane pilânenekmâ yengâlen âwurenomai yan gâ orowâk arinomai sâam ekum meme sâsâ tuhum gan. Yawu gârâmâ sâp yiwerenemâ orowâk takanomaihât hâkâŋ oap. Yâhâ sâp âlâen mâtâp tetewanġiwuap yanâmâ âlepne hânġangumune yengâlen takawuap.

Den bâine sâop.

¹³ Otmu yeġe Kiristohât wâtŋan kinmâ yuwu otmâ mannomai. Biwiyenambâ nânġân nânġân bâlene âlâlâ tetemu ya watmâ otmain sâam biwiyene galemahom mannomai. Me bukulipyene nombotne Kiristohât den kelanġatmaiġe enġatyeŋan kionmaiġât biwiyene ki pâlâmne otbuap. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyenane hikuakmâ konohâk otmu tânahom mannomai. Otmu lohimbî belânġen manmaiġe mâtâp maŋguyinġimaihât kârihem kinmâ manmanyene galemahom mannomai.

¹⁴ Otmu Kiristo orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu tep âlep nanġanġim hon bawanġinomai.

¹⁵⁻¹⁶ Bukulipne, anġoân yengâlen gâtne lok âlâ, kutne Setepanas sâam, hep torehenlipne orowâk Kiristohâlen biwiyenane kepeiwi. Yawu otbî yapâek manmâ gai ya topyene nânġâm henġenġuai. Otmu Akaia hânân kapi tatmâ arap yakât ambolipnane Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmai ya yengât nânġâm yâkne hon bayinġim mansai. Yakât otmâ yeġe lohimbî yawuya yengât nânġânetâ yahatmu amutyenġan manġetgât nanġan.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu yen orop ki enakmâ mansainġât tepne dondâ nânġânyinġian. Yawu gârâmâ Setepanas bukuyâhâtne, kutyetne Potunato yet Akaiko sâam, yâkne yeġe tepyene nânġâniġiai yakât eknohoġetâ biwine huruġ sâop. Yakât otmâ tep hero nânġânyinġian. Otmu hânġânyongomune âwurenomai yan nâne herone nânġânyinġim mansan yakât den pat ekyongonġetâ yen gurâ yawuâk biwiyene huruġ sâuwuap. Yakât otmâ yengâlen takanomai yan ewe katyeknomaihât nanġan.

¹⁹ Den bâine sâawoman. Asia hânân yu kapi tatmâ arap yakât ambolipnane biwiyene Kiristohâlen kepeim mansainġe yengât nânġânyinġiai. Otmu lohimbî yâhâp, kutyetne Akuila yet Pirisila, lohimbî nombotnane yâk yetġât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristohât den alahum kiki mewanġim mepaemai yanġe orowâk yengât nânġânyinġiai.

²⁰ Otmu bukulipne nâ orowâk tânahom mansainġe yawuâk nânġânyinġiai. Otmu Anitâ yet Kiristohâlen biwiyenane kepeim mansai yeġe herone nanġanġinomai.

²¹ Otmu lok ekap yu kulemġuap yu ekumune kiripi nihimu nine bâtnane bâinġehen kutne kulemġuan yu ekmâ nâne herone nânġânyinġian yawu nânġânomai.

²² Yawu gârâmâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne Kutdânenne ki ewe katmâ yâkâlen biwiyenane kepeim mansai yamâ Anitâne hilipyongowuapġât nanġan. Yakât Kutdânenne âwurem ġewuap.

²³ Kutdânenne Yesu tihitnenġe otmapne biwi nânġân nânġânyene mem konohân tuhumu kepeiakmâ manġetġât Anitâ ulitġuman.

²⁴ Yen orop biwinenġane Kiristohâlen kepeim mansain. Yawu manmâ biwinane kepeiyekmâ nânġânyinġim mansan. Yawuâk.

Nâ bukuyene,
Paulo

2 Korinti

Pauloŋe Korinti yenġât ekap betŋan kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpne,

¹ Yen Korinti kapi ambolipne otmu Akaia hânân kapi nombotŋe tatmâ arap ya ambolipne orop Yesu Kiristohâlen biwiyenjaŋe kepeim tem lâuwangim manŋetġât Anitâŋe meyeŋop. Nâ Paulo. Emelâk Awoŋnenŋe Anitâŋe Yesu Kiristohât aposolo sâŋm âi nihiop ya mem mansan. Otmu bukunenŋe âlâ, kutŋe Timoteo, yâkŋe nâ orop tânahom mansait. Netŋe heronŋe nâŋġâyinġim ekap yu kulemgum katyiŋgiat.

² Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânennenŋe Yesu Kiristo yâkŋe enġatyetŋeâk otmâ nâŋġâyinġim tihityeŋe otmutâ biwi nâŋġân nâŋġanyenjaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekġât nâŋġâyinġim ulitgum gaman.

Anitâŋe biwi sânduhân katnenekmap.

³⁻⁴ Umatŋe topŋe topŋe teteningimawân Awoŋnenŋe Anitâ, Tihit tihit otmu Biwi Sânduk Amboŋaŋe mem hewewenŋe tuhunenekmâ biwi sânduhân katnenekmap. Yakât nâŋġâm Kutdânennenŋe Yesu Kiristo âwâŋe mepaem mannom. Otmu bukulpnenŋe yenġâlen umatŋe topŋe topŋe teteyinġiwuap nenŋe gurâ yâkât wâtŋan kinmâ yan mem sânduk tuhuyeknom.

⁵ Emelâk Kiristoŋe ikŋe den pat âlepŋe ekyongominiop ya nâŋġâŋetâ gemu bet pilâm mem âlâlâ tuhuŋetâ sâtġum muop. Otmu nenŋe yâkâlen biwinenjaŋe kepeim tem lâuwangim den pat âlepŋe lohimbî ekyongomunŋe nombotŋaŋe nâŋġâŋetâ gemu bet pilâm emelâk Kiristo mem âlâlâ tuhuwi yakât dopŋeâk mem âlâlâ tuhuneneksai. Yawu ġârâmâ biwinenjaŋe Kiristo orop hikuakmâ konohâk otmu mansain. Yakât otmâ mem âlâlâ tuhunenekmaiân yâkŋe mem hewewenŋe tuhunenekmu biwi sânduhân manmain.

⁶ Otmu yeŋe Kiristohâlen biwiyenjaŋe tiŋâk kepeim manŋetâ manman kârikŋan katyekbuapġât nâŋġâm netŋe tem lâuwangim manmutŋe umatŋe âlâlâ kaknetŋan yâhâmap. Yâhâ umatŋe âlâlâ kaknetŋan yâhâmap yan ikŋe wâtŋan kinmâ biwinetŋaŋe yâkâlenâk kepeim manmutŋe biwinetŋe ki orotok sâmap. Otmu yen gurâ yawu manŋetâ umatŋe âlâlâ teteyinġiwuawân biwiyenjaŋe ki orotok sâwuap.

⁷ Yeŋe yawu manmâ ki lohotŋe otnomai yakât nâŋġâm enġat yâhâp ki otmait.

⁸ Bukulpne, emelâk Asia hânân manbit yan umatŋe dondâhâlâk kaknetŋan yâhâmu hâhiwin nâŋġâwit yakât yuwu sâŋmune nâŋġâŋet. Umatŋe ya kaknetŋan yâhâmu biwinetŋe orotok sâop yan mumutŋe hâknetŋe sânduk sâwuapġât nâŋġâwit.

⁹ Otmu emelâk Anitâŋe mundomġât sâpŋe kalop ya tetenitġiwomap sâŋm biwinetŋe memâk manbit. Yawu ġârâmâ netŋe wâtnetŋanâk torokatmâ mandomġât dop ki tap. Yakât nâŋġâmutŋe haŋ sânitġiâkġât Anitâŋe nâŋġâmu umatŋe yu kaknetŋan yâhâop. Umatŋe yu kaknetŋan yâhâmu yan biwinetŋaŋe yâkâlen kepeim wâtŋan kindehât mem hewewenŋe tuhunelehop. Yawu tuhunelekmâ yan lok mumuŋe mumuŋambâ mem yahatyekmu mannomai yakât dopŋeâk mâmâŋe otnitġimu biwinetŋe huruŋ sâmu manman âlepŋan manbit.

¹⁰ Yawu otmâ umatŋe kaknetŋan yâhâop yapâ menelehop. Otmu sâp âlâen umatŋe âlâ kaknetŋan yâhâwuawân yawuâk yapâ menelekmâ manman âlepŋan katnelekbe sâŋm ki pâpġuwuap.

¹¹ Yawu gârâmâ yuwu sâmunê nângâñet. Umatñe kaknetñan yâhâwuap yan yen lok kiñgitñe orowâkñe biwiyenñe hikum netgât nângâm Anitâ ulitgunomai. Anitâ ulitgunetâ yawuâk tepñe nângânitgimu hâmenetñe kinbuap. Yakât otmâ netgât sâm herone otbañgim mepaenomai.

¹² Yeñe nângâm bâlenihimaihât yuwu sâmunê nângâñet. Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otñihimu yen otmu lohimbî belângen manmai den perâkñe âlâ ki ekyongom gaman. Otmu yu me ya otyiñgiman ya gurâ uwawapñe bia otyiñgiman. Yawu otyiñgiman yan lohimbî belângen manmai ya yeñgât orotmeme me nângân nângân ki watmâ otyiñgiman. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwine ekmu ârândâñ oap yawu biwinañe nañgan. Yakât otmâ ki añulakmâ mansan.

¹³ Emelâk den kulemgumune sâlikum topñe nângâm heñgeñgunetgât den ya topñambâek kulemgum katyiñgiwan.

¹⁴ Yawu gârâmâ yeñgâlen gâtñe nombotñe den ya sâlikum nâhât biwinan girawu tap yakât nângâñetâ ki keterakyiñgimu nângâm bâlenihim gai. Yawu gârâmâ biwinan tap yu nângâm heñgeñgum ewe katnekñetgât biwine mem mansan. Ewe katnekñetâ biwinenñe hikuakmâ konohâk otmu Kutdânenñe Yesu Kiristo âwurem gewuawân yâkât senñan kinmâ herone nañganñinom.

Pauloñe Korinti kapi ariwuapgât nângâmu umatñe otmu pilâop.

¹⁵⁻¹⁶ Yâhâ yeñe herone nângâñihim mansai yakât ki nângâm ketet otman. Emelâk Epeso kapiânâk tatmâ den yuwu katyiñgiwan.

“Kapi yu pilâm Makeronia hânân ariwom yan añgoân saru hâtikum yeñgâlen takamune tipiñe tatnom. Tipiñe tatmâ mâtâp meniñhetâ Makeronia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipñe yekmâ benñe âlâkuâk yeñgâlen âwurem takamune tatnom. Otmu yapâ yawuâk mâtâp meniñhetâ Yuraia hânân ariwom.”

¹⁷ Biwinañe yawu nângâm den ya yeñgâlen katmune takamu ekbi. Sâp yan mâtâp biatmu yeñgâlen ki takawan. Yakât otmâ nâhâtñe “Taka nenekbom sâop yamâ imbiâk sâop,” yawu mon nângâwi. Nâñe yu me ya otbom sâm ekyongoman yakât kakñan ninahâlâk nângâmune yahatmu nângân nângân âlâ ki hâukuman. Me biwi yâhâp ki otman.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Anitâmâ bulâñe Amboñe. Yakât otmâ yâkñe den imbiâk ki eknongomap. Yakât otmâ nâñe Sila yet Timoteo orop Anitâhât nanñe Yesu Kiristo yâkât den pat âlepñe ya kâsikum yiñgiminiwin yan Kiristoñe den imbiâk eknongominiop yawu sâm ki ekyongominiwin. Yâkñe Anitâhât den bulâñe eknongominiop ya nenñe gurâ tâñ tâñâk ekyongominiwin.

²⁰ Otmu emet inânñan Anitâñe nen Yura lohimbî otmu yen pâku lohimbî tihitnenñe otmâ ikñe hoñ bawañe hângângumu ge manman âlepñan katnenekbuap sâm den hikuop. Yâhâ Yesu Kiristoñe hohetnenñan tetem manop yâkâlen den yakât bulâñe aksisihâk tetem heñgeñguop. Yakât otmâ nenñe bulâñe yakât nângâm “ya bonñanâk” sâm Anitâ mepaemain. Anitâ ikñak mâmâñe otningimu Kiristohâlen biwinenñe tiñâk kepeim kârihem manmain.

²¹⁻²² Yawu manmâ yâhânehât Anitâñe menenekmâ nine nanne baratne sâm pat kuningiop. Pat yakât bulâñe ki biatningiâkgât Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwinenñe mem hewewej tuhunenekmap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâñe menenekmâ ikñan torokatnenekmu manman kârikñahât bulâñe menom yakât nângâm engat yâhâp ki otmain.

²³⁻²⁴ Yeñgâlen ki takawan yakât yuwu sâmunê nângâñet. Yeñgâlen taka kuwikyekmâ den sâyiñgiwomgât nângâmune umatñe olop. Yawuhât otmâ Epeso kapi pilâm Makeronia hânân tâñ tâñâk takawan. Yeñe Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansai. Yakât otmâ den wuân me wuângât nângâñetâ bulâñe otmu lâum manñetgât nen Kiristohât aposololipñe ki meme sâsâ tuhuyekmain. Yawu otmâ yeñe biwiyenñe kepeiakmâ

konohâk otmu heronje nannginjet sâam yen orop buku oranjim tânahom mansain. Den yan yu Anitâne nângâmu bulâne oap.

2

¹ Yâhâ emelâk yengâlen taka den sâyîngiwan yan yengâlen gâtne nombotnaje nângâm bâlenihiwi. Yakât otmâ âlâkuâk taka den sâyîngimune tepyeje bâlemap sâam pilâm yuân tohowan.

² Yawu gârâmâ yengâlen taka den sâyîngimune tepyeje bâleop mâne yengu yawuâk otmâ tep hero kaknjan ki katnekbâi.

³ Yâhâ nâne topne katmâ Kiristohât den pat âlepne kâsikum yîngiminiwan. Yakât otmâ yeje otbi mewi yakât nângâmune biwine heronje otminiop yakât nângâm yeje yawuâk otmâ mannomai, yawu biwinane nângâwan. Yakât otmâ yengâlen takawan mâne tep heronje kaknjan katnekbâihât dopne otbâp. Yamâ taka den sâyîngimune nângâm bâlenihinomai nângâm pepa kulemgum katyîngimune ekbi.

⁴ Yawu gârâmâ biwinane kepeiyekmâ mansan. Yakât otmâ pepa kulemguwan ya sâlikum nângânetâ tepyeje bâlewuap nângâm tepne nângâyîngim dondâ isewan. Yawu otmâ ya sâlikum nângâm nâhâtne “Nângâningimap yanjak pepa yu kulemgum katningimu takap,” sâam nângânomaihât yawu kulemguwan.

Lok âlâne otmâ tâpikguop yâkât tosa pilâwanngiwi.

⁵⁻⁶ Yengâlen gâtne lok âlâne otmâ tâpikguminiop. Yakât otmâ lohimbi dondâne tep bâle pato nângâwanngim den âiân katbi. Den âiân katmâ sâam hârewanngim kewilânetâ ari biwine gemu manmâ gap. Lok yanje yen orowâk manmâ otmu bâleop yakât otmâ yeje kewilânetâ manmâ gap yakât nângâmune ârândân oap. Den sâam hârewanngiwi yamâ pesuk sâawanngimu yengâlen torokalakmu manngêtgât nanngan.

⁷ Yâkne yawuâk tâtâem otmâ manmâ yâhâmu biwine mumu yanjak Kiristo betgumapgât yanjak tosanje pilâm biwine mem hewewen tuhunetâ orowâk mannomai.

⁸ Otmu tepyeje nângâwanngim mansai yakât nângâmu keterakbangiâkgât buku otbannginomai.

⁹ Otmu yeje nâhât sât watmâ lok ya den âiân katmâ sâam hârewannginomai me bia yawu biwinane nângâm pepa kulemgum katyîngiwan.

¹⁰ Yâhâ otmâ tâpikguop yakât tosa ninahâk ki pilâwanngiwom. Angoân yeje tosanje pilâwannginomai yan yengât nângâmune ârândân otbuap. Yeje yawu otnetâ nâku yawuâk tosanje pilâwanngiwom yan Kiristone yakât nângâmu ârândân otbuap.

¹¹ Otmu Satan Manman bâlenjahât Ambonane nen kerek hiliwahonehât kâitnongomap yakât topne nângâm hennguin. Yakât otmâ lok yakât tosa pilâwannginom yanâmâ Satangât mâtâp manguwannginom.

Paulone Epeso kapi pilâm Makeronia hânân ariop.

¹² Otmu bukune Titone yengâlembâ takamu Toroa kapiân penanngiakmâ yengât den pat eknohomu nângâwom sâam Epeso kapi pilâm Toroa kapiân ari mambotbanngiwan. Mambotbanngiwan yan Kiristo hon bawanngim yâkât den pat âlepne kapi ambolipne kâsikum yîngiwan. Kâsikum yîngimune lohimbi dondâne yâkâlen biwiyene katbi.

¹³ Yawu gârâmâ mambotbanngimune biatmu yanjak yengât nângâm dondâ gorânihiop. Yakât otmâ kapi ambolipne pilâyekmâ wannga mem Makeronia hânân takawan. Takamune penanngiakmâ yengât den pat ya eknohop.

Kiristohât den pat ekyongonjetâ nângânetâ âilonngo olop.

¹⁴ Yengât den pat eknohomu nângâm biwine sânduk sâmu Anitâ mepaewan. Nenje Kiristo orop biwinenngane kepeiakmâ konohâk otmu manmain yan Anitâne mâmâne otningimu yâkât âi memunne bulâne tetemap. Mâmâne otningimu Kiristohât den pat âlepne sâam haok tuhumunne hânngan kulemngan arimap. Otmu nenje hotomne

nângâmunje âilonjo otmap yakât dopjeâk lohimbi hânjan kulemjan manmâ araije den pat âlepje ya nângânetâ âilonjo otmap.

¹⁵⁻¹⁶ Nângânetâ âilonjo otmu Manman Ambojae mem hewewej tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyene katjetâ manman kârikjahât pat kuyingimap. Lohimbi yañeâmâ den pat ya nângânetâ hotomje âilonjo pilâmap yakât dop otmap. Yâhâ lohimbi nombotje hiliwahonomaihât pat mansaije ya nângânetâ korokje pilâmap yakât dop otmap. Yakât otmâ nângânetâ gemu bet pilâm hiliwahonomai. Lok girawuyaje âi yu mejetâ dopjan otbuap? Yakât yuwu sâmunje nângânet. Kiristone menenemâ aposolo âi sâm ningiop. Yakât otmâ hoj bawangim yakât den pat âlepje ekyongomain. Ekyongomain yan hotomje pilâmu nângâmunje âilonjo otmap yakât dopjeâk Anitâje nângâningimu âilonjo otmap.

¹⁷ Yâhâ lok perâkje dondâhâlâkje biwiyene kurihiakmâ tewetsenjahâlâk nângâm yengâlen taka Kiristohât den pat kelangatmâ kâsikum yingimai. Yâkne otmai yawu ki otmain. Anitâ ikjak den âlâlâ biwinenjan katmap ya ekyongomain. Yâkne nenekmu ârândâj olâk sâm Kiristo hoj bawangim den tâj tâjâk ekyongomain.

3

Nenje wâtnenjanâk kinmâ Kiristo hoj bawanginomgât dop ki tap.

¹ Den ekyongoan yu nângâm nâhâtje “Ikjahât nângâmu yahatsap” sâmai me bia? Den âlâ yuwu sâmunje nângânet. Emelâk lok nombotje yengât bukulipyejae herone nângâyngim pepa mem kulemgum yingwi ya mem taka tiripyongonetâ sâlikum buku otyinginetâ orowâk tatmâ den kâsikum yingim gai. Otmu âiyene tuhumm pesuk pilâm Kiristohât komot âlâhâlen ari nep tuhunomai yan “Pepa kulemgum ninginetâ mem ari tiripyongonom,” sâm ulityongonomai. Yawu otmai yamâ nâje yawu ki otman.

² Yâhâ lok âlâ me âlâje nâhât âi yukât topje nângâne sâm otjetâ pepa âlâ ki tiripyongomune eknomai. Yengât manmanyene ekmai yan nâhât pepa ekmai yakât dop oap. Yakât otmâ yuwu sâmunje nângânet.

³ Kiristone hângânohomu ikje den pat âlepje ekyongowan. Ekyongomune nângânetâ Anitâ Manman Ambojae ikje Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge mem hewewewej tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyene katbi. Yakât otmâ yengâlen bulâje teteap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje manmanyene eknomai yan nâje Kiristo hoj bawangiman yakât topje nângâm hegenunomai. Yakât otmâ yeje pepa kulemgum nihinomaihât ki nângâman. Otmu torokatmâ sâwe. Emelâhâmâ Anitâje girem den Mose ekumu tape mem kulenguop ya Isirae lohimbi sâlikum Anitâhât topje tipje nângâwi. Yâhâ sâp yiwereje yuâmâ Wâtgât mâmâjahât Heakje Anitâhât biwinan den âlâlâ tatmap ya mem biwinenjan katmap.

⁴⁻⁵ Yakât otmâ nenje wâtnenjanâk kinmâ âi memunje bulâje tetemap sânomgât dop âlâ ki tap. Kiristohâlen biwinenjae tijâk kepeim Anitâhât wâtjan kinmâ âi memunje nenekmu dopjan otmap.

⁶ Kiristone manman kârikjahât mâtâp âije mem teteningiop. Yakât otmâ hoj bawangiwehât Anitâje menekmâ âi sâm nihiop. Otmu Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâje otnihimu mâtâp âije ya watmâ yâhâm yan manman kârikjahât bulâje membom. Yâhâ lohimbi girem den nângâmai yan biwiyenambâ nângân nângân bâlene tetemu otjetâ bâlemap. Yakât otmâ yawuâk torokatmâ otnomai yan matje umatje yingimu mem hiliwahonomai.

Kiristone mâtâp âije meningiop yakât nângâmunje yahatmap.

⁷⁻¹¹ Emelâk Anitâje girem den Mose ekumu tape mem kulenguop. Yakât kakjan girem den ya Isirae lohimbi ekyongomu nângânetâ biwi nângân nângânyejan hâumu yan otmâ tâpikguminiwi yakât nângâm anulakbi. Otmu yapâek girem den lâum pâpgum yanjak hiliwahonomgât pat mansain yawu nângâm manmâ gai.

Yâhâ sâp yuâmâ Kiristohât den pat âlepne nângâmunje Wâtgât mâmânahât Heakne mem hewewen tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenjahe kepeim mansain. Yawu manmunje Anitâne tosa pilâm manman kârikjahât pat kuningimu mansain yawu nângâmunje biwinenje huruŋ sâmap. Biwinenje huruŋ sâmu Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otningimu Kiristo honj bawanjim mansain.

Kândikum emelâk Anitâne girem den ya Mose ekumu kulempuop yan ikne lajinjahe siliŋ siliŋ sâm Mosehât kundennaŋ hâumu kaok bolan bolan olop. Yawu otmu pumjambâ âwurem gemu mâtâwânâk kundenne kâiâkne olop. Kundenne kâiâkne olop yamâ Isirae lohimbiŋe ekjetâ irik irik sâmu dâŋâk ki ekbi.

Yâhâ sâp yuâmâ Kiristohât den pat âlepne nângâmain yan Anitâhât lajinjahe biwi nângân nângânnenjaŋ pilâmu haŋ sâningimap yamâ bok sâwuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk lajinjahe Mosehât kundennaŋ hâuop yamâ bialop. Yâhâ sâp yuâmâ lajinjahe lok biwinennaŋ pilâmap yaŋeâmâ emelâk gâtne ya wangim biwinennaŋ pilâm yâhâwuap. Yakât otmâ nângâmunje âlâ kândâkdâ otmap.

¹² Otmu nenje Kiristohât den pat âlepne lohimbi kâsikum yingimunje nângâmai. Nângâmai yan Anitâhât lajinjahe biwiyennaŋ pilâmu haŋ sâyingiwuap yakât nângâm den taŋ taŋâk kâsikum yingimain.

¹³ Yâhâ emelâk Moseŋe olop yan hâum sâmune nângânet. Emelâk Moseŋe Sinai pumjaŋ yâhâmu Anitâ orop den olowot. Den otmutâ yan yâkât lajinjahe Mosehât kundennaŋ hâumu kaok bolan bolan olop. Yâhâ den otmutâ pesuk sâmu pumjambâ âwurem gemu mâtâwânâk kundenne kâiâkne olop. Otmu Anitâhât den Isirae lohimbi ekyongop yan lajinje biatmu kundenne ekmai sâm sângum potonje mem kundenne kâtâpgum den ekyongop. Yawu ekyongom benje âlâkuâk Anitâ orop den otde sâm pumjaŋ âwurem yâhâop yan sângum potonjahe kundenne kâtâpŋuop ya mem gahaemu den olowot. Den otmutâ lajinjahe kundennaŋ hâumu âlâkuâk kaok bolan bolan olop. Yawu gârâmâ emelâk Mose otmu Isirae lohimbiŋe otminiwi ya watmâ ki otmâ mansain. Yakât yuwu sâmune nângânet.

¹⁴⁻¹⁶ Moseŋe kundenne kâtâpgumu Isirae lohimbiŋe ki ekbi yakât dopneâk biwi nângân nângânyeŋe maŋguakmu Anitâhât den ekyongop ya nângânetâ ki keterakyiŋgiop. Sâp yapâek Isirae lohimbi tetem manmâ gai ya yengât biwi nângân nângânyeŋe yawuâk maŋguakmu miti den kândikum kulempuwi ya sâlikum nângânetâ ki keterakyiŋgimap. Yawu gârâmâ Moseŋe âwurem Anitâhâlen yâhâop yakât den kulempuop ya yuwu tap.

“Kutdâhâlen âwurem yâhâwe sâm sângum potonjahe kundenne kâtâpŋuop ya mem gahaem ehop.” Den yawu tap.

Otmu yakât dopneâk Isirae lohimbi otmu lohimbi wosapâ wosapâ manmai yaŋe Kutdânenne Kiristohâlen biwiyenje katmai yan ikjak biwi nângân nângânyeŋe mem pâronj pilâyŋgimu miti den ya sâlikum nângânetâ keterakyiŋgimap.

¹⁷ Otmu lok âlâ me âlâne Kutdâhâlen biwiyenje katmai yan girem den topne topne kulempuwi yapâ holanjekmap. Otmu Wâtgât mâmânahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu Anitâhât den nângânetâ keterakyiŋgimap.

¹⁸ Otmu Moseŋe Kutdâ orop den olowot yan yâkât lajinjahe Mosehât kundennaŋ hâumu kaok bolan bolan olop yan Isirae lohimbiŋe Kutdâhât towatne ekbi. Yâhâ nen gurâ yakât dopneâk mansain yakât yuwu sâmune nângânet. Nenneâmâ anjoân Kutdâhâlen biwinenjahe kepeim tem lâuwanjim manbin. Yawu manmunje Wâtgât mâmânahât Heakne mem hewewen tuhunenekmu Kutdâne olop miop yawu otneâk nângâwin. Yawu otneâk nângâwin yan mâmâne otningimu olop miop yawu otmâ manne sâm otmunje nenekmu tipiŋe âlepne olop. Otmu yakât kakjaŋ otbin mewin ya wangim tem lâuwanjim manmunje nenekmu ârândâŋ oap. Otmu yawuâk mâmâne otningimu manmâ yâhânom yanâmâ Kutdâne olop miop yawu otmunje nenekmu dopjaŋ otbuap.

Yakât nângâm yawuâk otmâ mannom yan lohimbiye manmannenjan Kutdâhât towatne eknomai.

4

Pauloŋe Kiristohât den pat âlepne ki kelangtmâ ekyongop.

¹ Nâŋe Kiristohât den pat âlepne pâku lohimbi kâsikum yingiwehât Anitâŋe tepne nângânihim aposolo âi sâm nihiop. Yakât otmâ âi yu memune umatne âlâlâ tetenihimu biwine ki orotok sâmmap.

² Kiristohât den pat yamâ bulâŋe. Yakât otmâ Anitâhât senjan manmâ den ya ki kelangtmâ kâityongoman. Lohimbi kerekne den pat yu nângâŋetâ bulâŋe otmu nâhâtne “Den bulâŋe eknongomap” sâŋetgât uwawapne bia manmâ den tâŋ tâŋâk ekyongoman.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ den pat yu lohimbi belâŋen manmai ya ekyongomune nângâŋetâ helekne otmâ. Ya yengât topyene yuwu sâmune nângâŋet. Anitâhât lajinŋane biwiyeŋan pilâmu Kiristohât den pat nângâŋetâ haŋ sâyingimâp sâm Manman bâleŋahât Amboŋane biwi nângân nângânyene kâtâpguyingimu omoŋ bâleŋan tatmai. Yakât otmâ den pat âlepne ekyongomune nângâŋetâ ki keterakyingimâp. Nângâŋetâ ki keterakyingimâp yakât otmâ Kiristo yet Anitâ topyetne dop konohâk oap yakât gurâ ki nângâŋetâ keterakyingimâp.

⁵ Yeŋe nâhât nângâŋetâ yahalâkgât ki nângâman. Kutdânenne Kiristo yâkât tem lâuwangim mepaenjetgât yâkât den pat âlepne kâsikum yingim hoŋ bayingiman.

⁶ Kândikum emelâk Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgowân omoŋ pato sâhâm iop. Omoŋ sâhâop ya Anitâŋe sâm lajinne pilâop. Yakât dopŋeâk lohimbi kerek nenne omoŋ bâleŋan manminiwin yan yâkne sâm lajinŋane biwinenjan pilâop. Biwinenjan pilâmu haŋ sâningimu ikne biwiŋan girawu tap yamâ Kiristone olop miop yan tetemu ekbin.

Anitâhât wâtŋan kinmain yan biwinenŋe ki gemap.

⁷ Yawu gârâmâ Anitâhât lajinŋane biwinenjan pilâmu haŋ sâningimu ikne biwiŋan tap ya nângâmain. Umatne topne topne teteningimu hâhiwin kakŋan manmunne wâtneŋe orotok sâmmap. Wâtneŋe orotok sâm Anitâhât wâtŋanâk kinmâ Kiristohât den kâsikum yingimunne nângâŋetâ manman âlepŋahât bulâŋe teteyingimu ekmai. Ya ekmâ yan Anitâhât wâtne ekmai.

⁸ Yâhâ lok belâŋen manmaine hâhiwin ningiŋetâ biwinenŋe orotok sâmmap. Yawu gârâmâ Anitâhât wâtŋan kinmunne yanâmâ biwinenŋe ki gemap. Yawu manmunne mâtâp maŋguningine sâm pâpgumai.

⁹ Otmu mem âlâlâ tuhunenekmaiân bâsok mumain. Yawu otmai tuhunenekmaiâke yamâ benne Anitâŋe nângâningimu hâmenenŋe kinmap.

¹⁰⁻¹¹ Emelâk Yura nengât papatolipnenŋane Yesu mem ge katne sâm mem âlâlâ tuhun ganetâ hâhiwin kakŋan manmâ muop. Yakât dopŋeâk lohimbi belâŋen manmaine nen mem ge katnenekne sâm mem âlâlâ tuhunenekŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ bâsok bâsohâk mumain. Yawu gârâmâ Yesuhât wâtŋan kinmâ yâkât âi ya memain yan lohimbi yaŋe nenekmâ Yesuŋe mumuŋambâ yahatmâ mâmâŋe otyingimu âi memai nengât yawu nângâmai.

¹² Nenŋe yengât nângâm âi mem hâhiwin kakŋan manmain. Yawu manmain yakât huhopne yeŋe yâkâlen biwiyeŋane kepeiŋetâ manman kârikŋahât pat kuyingimu mansai.

¹³ Emelâk lok âlâ umatne tetewangimu den kulemguop ya yuwu tap.

“Yâkâlen biwinane kepeim manban yakât nângâm ekuwan.” Den yawu tap.

Lok yaŋe Kutdâhâlen biwiŋane kepeiop yakât den ekuop. Yakât dopŋeâk Kutdâhâlen biwinenŋane kepeim ikne den pat âlepne lohimbi ekyongomain.

¹⁴ Otmu yâkâlen biwinenŋane kepeim manmâ yâhânom otmuâmâ Anitâŋe Kiristo mumuŋambâ mem yahalop yakât dopŋeâk yen orowâk mumuŋambâ mem yahatnenekmu yâkât senjan kinnom.

¹⁵ Yakât nângâm manman âlepñahât bulâñe yengâlen teteyiñgiâkgât nenñe hâhiwin kakñan Kutdâ hoñ bawanñim ikñe den pat âlepñe kâsikum yingim gain. Otmu yeñe gurâ yawuâk den pat âlepñe ya sâm haok tuhunomai. Sâm haok tuhunetâ Anitâñe ikñe engatñeâk otmâ lohimbi tihityeñe otmâ Kiristo hângângumu ge kawenennan kinmu kuñetâ muop yakât nângânomai. Yakât nângâm lohimbi kiñgitñe orowâkñe tâtâemâk yâkâlen biwiyenñe kepeim Anitâ heronñe nângâwanñim mepaenomai.

¹⁶ Yakât nângâm umatñe topñe topñe teteningimawân biwinnenñe ki gemap. Bulâñanâk nenñe hâhiwin kakñan manmâ yâhâm munom. Yawu gârâmâ hilâm ârândânñak Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakñe biwi nângân nângânnenñe mem hewewenñe tuhumap.

¹⁷⁻¹⁸ Sâp yiwerenñe yuâmâ Kiristo hoñ bawanñim hâhiwin kakñan mansain. Yâhâ hâmbâi sâp patoen Anitâñe manman kârikñan mem katnenekmu heronñe kakñan manmâ yâhâmbisâin. Yakât nângâm manman kârikñan mannom sâm biwinnenñe galemahom manmâ yâhânom. Yâhâ umatñe topñe topñe teteningimu hâhiwin kakñan manmain yuâmâ sâp ki kâlep otmuâk pesuk sâwuap. Yakât nângâm umatñe girawuyanñe kaknenñan yâhâwuap yakât ki nângâm ketet otmain.

5

Anitâñe hâknennñe âiñe ningimu hanñalakhmâ manman kârikñan mannom.

¹ Umatñe girawuyanñe kaknenñan yâhâwuap yakât ki nângâm ketet otmain yakât topñe yuwu. Nenñe hânân yuân kandi manmain. Anitâñe selep kandi tuhum katnenekmu yan mansain yawu oap. Yawu gârâmâ manmâ yâhâm munom yanâmâ himbimân yâhâmunñe hâknennñe âiñe ningimu menom yamâ emet kârikñe tuhum katnenekmu yan manmâ yâhâmbisâingât dop.

²⁻⁴ Yâhâ hânân yu umatñe topñe topñe teteningimu hâhiwin nângâmainân mumuhât hâknennñe ihiwe ihiwe otmap. Yawu gârâmâ mumunñe kurihineneknomaihât nângâm ketet otmain. Yâhâ Kiristonñe âwurem gemu Anitâñe hâknennñe âiñe mem ningimu hanñalakhmâ manman kârikñan mannomgât nângâmain.

⁵ Otmu Anitâñe ikñe orop manman kârikñan manmâ yâhâmbisâin yakât nângâm pat kuningiop. Yâhâ pat yakât bulâñe ya ki menom sâm biwi yâhâp otmaingât ikñak Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mem hewewenñe tuhunenekmap. Yakât otmâ bulâñanâk manman kârikñan manmâ yâhânom nângâmain.

⁶⁻⁸ Yakât nângâmunñe biwinnenñe ki orotok sâmap. Bulâñanâk hânân yu manmâ Kutdâhât kapi himbimân tap ya ki ekmain. Yawu gârâmâ hân yu pilâm himbimân yâhâm Kutdâ orop mannomgât nângâm biwinnenñe hikum manmain. Yawu manmâ umatñe topñe topñe kaknenñan yâhâmawân biwinnenñe ki orotok sâmap.

⁹⁻¹⁰ Hâmbâi sâp patoen nen kerekñe Kiristohât senñan kinmunñe otmain memain ya ekbuap. Ekmu ârândânñ otbuap me ki ârândânñ otbuap yakât dopñan den sâm hâreningim amboñan amboñan matñe kâpekningiwuap. Yakât otmâ yuwu nângâmain. Hânân yu torokatmâ mannom me mum himbimân yâhânom yakât ki nângâmain. Yâhâ biwinnenñe Kutdâhâlen kepeim hoñ bawanñim manmunñe nenekmu ârândânñ olâkgât nângâmain.

Lok yengât kut patyenahâlâk ki nângâmunñe yahatbuap.

¹¹ Yawu otmâ Kutdâ ewe katmâ mansan. Yakât otmâ lohimbiñe den pat âlepñe nângâñetâ bulâñe olâkgât den tâñ tâñak ekyongom engatyenñan geman. Anitâhâlen biwinanñe tinâk kepeim tem lâuwannim gan yakât nângâniñimu ârândânñ otmap. Otmu yen gurâ yawuâk nângâniñinetâ ârândânñ oap yakât nângâm biwinanñe mem mansan.

¹² Yamâ benñe nângâniñinetâ yahalâkgât ki nângâman. Yâhâ lok nombotñanñe gurâ lok âlâ me âlâhât kut patyenñe nângâñetâ yahatmap yâhâk buku otyingimai. Yawu otmai yan buku ya yengât biwiyenñan girawu tap yakât ki nângâmai. Lok yawuyanñe yengâlen taka

nâhât sâmbâlenomai. Yawu otnomai yan nâñe Kiristo hon bawanjimune umatñe âlâlâ tetenihimu Anitâñe tihitne otmap yakât ekyongonomai.

¹³ Otmu umatñe topñe topñe tetenihimu hâhiwin kakñan manman yan kârihem kinmâ Kiristohâlen biwinanñe tinâk kepeim âi tuhum hon bayingiman. Sâp yan lok nombotñanñe nekmâ nâhâtñe “Biwinñe hâlim otmu yu oap,” yawu sâmbâ.

¹⁴⁻¹⁵ Kiristonñe lohimbi kerek wawaenenekmâ nengât tosa mem kawenenñan kinmu Anitâñe betgumu kuñetâ muop. Yakât otmâ betgumu kuñetâ muop yan nen gurâ tosanenñahât matñe sâmbâ Anitâñe betnongomu nongonjetâ muwin yawu olop. Otmu Kiristo mumunambâ mem yahatmu manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop. Yawuhât otmâ tihitnenñe otmap. Yakât nâñgâmunñe bulâñe otmu nenñahât nâñgâmunñe gemu yakât tem lâum hon bawanjim mannom.

¹⁶ Emelâk Kiristohâlen biwinenñe ki katbin yan nâñgân nâñgânnenñeâk watmâ lok yengât kut patyenahâlâk nâñgâmunñe yahatminiop. Yawu otmâ Kiristohât nâñgâmunñe tâñât otminiop. Yawu gârâmâ yakâlen biwinenñe katbin yapâek yakât biwinan girawu tap ya nâñgâmain.

¹⁷ Yâhâ lok âlâ me âlâñe Kiristohâlen biwiyeñe katmai yan mem hewewenñe tuhuyekmu biwiyeñambâ nâñgân nâñgân bâleñe tetemap ya bet pilâmbâ. Bet pilâñetâ biwi nâñgân nâñgânyeñe mem pâronñe pilâyingimu nâñgân nâñgân âlepñe biwiyeñambâ tetemu watmai.

Anitâñe kaok nâñgâningim tosanenñe pilâningim.

¹⁸⁻¹⁹ Anjoân nen kerekñe Anitâhât nâñgâmunñe gemu betbanjim gamunñe nâñgâm bâleningiminiop. Yawu gârâmâ ikñe engatñeâk otmâ wawaenenekmâ Kiristo hâñgângumu ge sâreerenekmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yakât otmâ yakâlen biwinenñe katmunñe nengât kaok nâñgâningim. Kaok nâñgâningim yan Kiristonñe nengât otmâ muop yakât nâñgâm tosanenñe pilâningim. Otmu lohimbi belângen manmai ya den pat âlepñe yu ekyongonehât sâmbâ ningiop. Yawu gârâmâ yak yengâlen ari ekyongomunñe Kiristohâlen biwiyeñanñe kepeinetâ yak gurâ yawuâk kaok nâñgâyingiwuap.

²⁰⁻²¹ Anitâñe Kiristo hâñgângumu ge koko salehâk manop. Yamâ benñe nengât tosehât otmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yakât otmâ nenñe Kiristo orop biwinenñanñe kepeiakmâ konohâk otmu manmain yan Kiristonñe nengât tosehât otmâ muop yakât nâñgâm kaok nâñgâningim. Kaok nâñgâningim nenekmu ikñe nanñe baratñe bulâñe otmâ koko salehâk mansain. Otmu yeñe yawuâk Kiristo orop biwiyeñanñe kepeiakmâ konohâk otmu manñet sâmbâ ikñe sâtgât otmâ ekyongoain.

6

¹ Anitâñe ikñe engatñeâk otmâ yen orop wawaenenekmâ mâmâñe otningimu manman âlepñahât bulâñe teteningimu manmâ gain. Bulâñe yawuâk teteyingimu manmâ yâhâñetgât nâñgâmain.

² Yâhâ emelâk Anitâñe poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Emelâk nâñe manman bâleñahât panjonâmbâ meyekmâ tihityeñe otbomgât sâp katban ya yiwerenñe teteap. Yakât otmâ ulitnohonjetâ tânyongowom.”

Den yawu tap yakât yuwu sâmbâ mune nâñgâñet. Sâp kalop ya yu teteap. Yakât otmâ ulitgunjetâ manman bâleñahât panjonâmbâ meyekmâ tihityeñe otbuap.

Kiristohât tem lâuwanjim biwinenñe galemahom mannom.

³ Nenñe Kiristohât den pat âlepñe lohimbi kâsikum yingimain yan nengât nep ekñetâ bâlemu den ya betbanjimâ sâmbâ biwinenñe galemahomain.

⁴ Otmu yeñe nengât “Bulâñanâk Anitâhât hon bawanjim târârâk manmai,” yawu sâñetgât nenñe yuwu otmâ hon bawanjim nep memain. Lohimbi belângen man-sainñe mâtâp manguningim mem âlâlâ tuhunenekñetâ mâtâpgât pâpgum hâhiwin kakñan manmâ Anitâhâlen biwinenñanñe kepeim manmâ gain.

⁵ Kiristohât den pat âlepņe ekyongominiwin yan lohimbi nombotņane nâņgâm kuk otmâ mem âlâlâ tuhunenekmâ nongom pâi emetņan katnenekņetâ tatbin. Otmu yapâ holaņnenekņetâ ge âi meminiwinân sâp âlâen omoņe ki iminiwin, me sâp sâsâņan sot ki neminiwin. Yawu otmâ âi hâhiwin kakņan tuhum gain.

⁶ Otmu Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otningimu yuwu otmâin. Manman girawu manmunņe Anitâņe nenekmu ârândâņ otbuap yakât topņe nâņgâm heņgeņgum biwinenņe galemahom uwawapņe bia manmain. Lohimbi nombotņane mem bâlenenekņetâ yakât matņe ki kâpekyiņgimain. Yawu otmâ lohotņan otyiņgim mem buku tuhuyekmain.

⁷ Otmu Anitâhât wâtņan kinmâ den kâsikum yingimunņe nâņgâņetâ bulâņe otmap. Yawu otyiņgimunņe nengât nâņgâm Anitâhât tem lâum hoņ bawaņgim mansai nâņgâmai. Hoņ bawaņgim manmain yan Anitâņe nenekmu ârândâņ otmap. Yawu otmâ Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otningimu lohimbi ekyongomunņe orotmeme bâleņe betbaņgim yâkâlen biwiyeņe katmai. Otmu lohimbi belângen manmaiņe mâtâp maņguningine sâm otmai yan ki lohotņe otmâin.

⁸ Lohimbi nombotņane nâņgâningiņetâ yahatmap. Yâhâ nombotņaneâmâ nâņgâningiņetâ gemap. Nombotņane mepaenenekmai. Yâhâ nombotņaneâmâ den belângen sâm bâleningimai. Nenņe den bulâņe ekyongomain yan nengât lok perâkņe sâmai.

⁹ Lohimbi nombotņane nengât lok kutdâ sâmai. Yâhâ nombotņaneâmâ lok inņe sâmai. Mesek sâtņan kinmain yan lok nombotņane nenekmâ getek munomai sâmai yamâ benņe belângen wâtnenņe tiņ tiņ sâmu manmunņe nenekmâ pârâk pilâmai. Otmu umatņe âlâlâ teteningimap yan Anitâņe kuwiknenekmu hâmenenņe kinmap.

¹⁰ We bâle nâņgâmain yamâ biwinenņe heroņe otmap. Lohimbi nombotņane nenekmâ lok umburuk sâmai. Yawu gârâmâ lohimbi kiņgitņe orowâk den kâsikum yingimunņe manman âlepņahât bulâņe topņe topņe yeņgâlen tetemap. Bonņanâk senņe âlâlâ ki tatningiap. Yawu gârâmâ Anitâņe himbimân yâhâ mannomgât pat kuningiop.

¹¹ Bukulipne, yuwu sâmune nâņgâņet. Nâņgân nâņgân âlâlâ biwinan tatmap ya âlâ ki kurihian. Nâņgân nâņgân ya kerek sâm tetem ekyongoan.

¹² Yeņe nine nanne baratne yawu mansai yakât otmâ biwinaņe kepeiyekmâ mansan. Yâhâ yeņeâmâ biwiyeņe ki kepeinekma mansai.

¹³ Yakât nâņgâm biwinenņane kepeiakmâ mannehât naņgan.

Lohimbi belângen manmai ya orop biwinenņane ki hikuakmâ nâņgân nâņgânyeņe watonom.

¹⁴⁻¹⁵ Yeņe lohimbi belângen mansai ya orop biwiyeņane hikuakmâ naņganņim tânahonomaihât dop âlâ ki tap. Anitâņe yen yekmu ârândâņ olâkgât târârâk manmai. Yâhâ belângen mansaiņeâmâ kiņgoņ maņgoņ manmai. Yeņeâmâ Laņinņe Amboņe, Kiristo, yâkâlen biwiyeņane kepeim tem lâuwaņgim manmai. Yâhâ lohimbi belângen manmai yâkņeâmâ Omoņ Amboņe, Satan, yâkât tem lâuwaņgim manmai. Yawu gârâmâ topyeņeâmâ ikņiâk ikņiâk tap. Yakât otmâ yâk orop biwiyeņane ki hikuakmâ tânahonomaihât den yu ekyongoan.

¹⁶ Nenâmâ yen orop Anitâ Manman Amboņahât opon kâmbukņe yawu mansain. Yakât Anitâņe den âlâ yuwu sâop.

“Nâņe nine lohimbi orop tatmâ tihityeņe otmâ yâhâwom. Tihityeņe otmune nâhât komot otmâ Anitâ Awoņnenņe sâm mepaenekmâ yâhâmbisâi.”

Den yawu sâop. Ambonenņe Anitâņe hohetnenņan tatmâ tihitnenņe otmap. Yakât otmâ pâku lohimbi hohetyeņan tatmâ yâk orop biwiyeņane hikuakmâ mannomaihât dop âlâ ki tap.

¹⁷⁻¹⁸ Anitâņe den âlâ yuwu sâm ikņe lohimbi ekyongop.

“Pâku lohimbiņe orotmeme kiņgoņ manmai. Yakât otmâ yeņe yâk yeņgât orotmeme kiņgoņ ya pilâm ga yeņeâk manņet. Yeņeâk mannomai yanâmâ nine nanne baratne sâam meyekbom. Meyekmune yeņe gurâ Awoņnenņe sâam nâhâlen torokatņetâ orowâk tatnom. Anitâ Wâtgât Amboņaņe den yawu sâop.”

7

¹ Bukulipne, yuwu sâamune nâņgâņet. Anitâņe nine nanne baratne sâam menenekmu orowâk tatmunņe tihitnenņe otbuap yakât pat kuningiop. Yakât nâņgâm ewewaņgim yâkât senņan koko salehâk manne sâam orotmeme bâleņe pilânom. Otmu nâņgân nâņgân âlâ me âlâņe biwinenņe mem bâleningimap ya gurâ pilânom.

Pauloņe Korinti yeņgât biwi hero nâņgâyiņgiminiop.

² Nâņe yeņgâlen puwâk takawan yapâek ki kâityongom manmâ gan. Me yeņgâlen gâtņe âlâ me âlâ ki mem bâleyekmâ gan. Me den kâsikum yiņgim gan ya nâņgâm lok âlâ me âlâņe Kiristo ki betguwi. Embâņâmbâek yawu manmâ gan. Yakât otmâ yeņe biwiyeņaņe nâ orop kepeiakmâ kaok naņganņim mannehât naņgan.

³ Yâhâ yeņgâlen gâtņe nombotņaņe nâhâitņe “Mem bâlenenekmâ mansap,” nâņgâmai. Yawu nâņgâmai yamâ den ekyongoan yu nâņgâņetâ biwiyeņan hâuâkgât ki yan. Bulâņanâk biwinane kepeiyeekmâ manmâ gan. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk mumbom, me torokatmâ manmâ yâhâwom yamâ biwinane yuwuâk kepeiyeekmâ manmâ yâhâm mumbom.

⁴ Emelâk den ekyongomune nâņgâwi ya watmâ gai yakât Titone eknohomu nâņgâmune biwine huruņ sâop. Yakât otmâ nâņgân nâņgân âlâlâ biwinane yeņgât nâņgâman ya pahâk ekyongoan. Yakât otmâ sâp yiwerenņe umatņe âlâlâ kaknan yâhâmu mansan yuân yeņgât nâņgâm biwi hero otmâ mepaeyekmâ mansan. Mepaeyekmâ yeņgât den pat buku nombotņe ekyongoman.

⁵ Yawu gârâmâ Toroa kapi pilâm Makeronia hân yuân takawin sâp yapâek lohimbi belângen manmaine mâtâp maņguningine sâam mem âlâlâ tuhunenekņetâ umatņe kakņan manmâ gain. Otmu Titone yeņgât ki eknohop yan yeņgât gorânihimu biwine orotok sâmu manban.

⁶ Yawu gârâmâ biwinenņe orotok sâmu manmain yan Anitâņe mem hewewen tuhunenekmâ mem biwi sânduhan katnenekmap. Yawu otmâ Titohât mâtâp mewewaņgimu nâhâlen taka yeņgât den pat eknohom yan biwine mem hewewen tuhuop.

⁷ Otmu emelâk den ekyongowan ya nâņgâņetâ biwiyeņan hâumu tepyeņe nâņgâm kaok nâņgânihiai. Yakât otmâ lok nombotņaņe sâam bâlenihiwi ya kâpekyiņgim sârerenekbi yakât den pat Tito ekuņetâ biwiņe huruņ sâop. Otmu yâkņe taka den pat ya eknohomu biwine huruņ sâmu herone dondâ nâņgâyiņgian.

⁸⁻⁹ Pepa kulemgum katyiņgiwan ya sâlikuņetâ biwiyeņan hâumu tepyeņe bâleop. Yakât den pat eknohomu nâņgâmune umatņe olop. Yawu gârâmâ tepyeņe bâleop yapâek kuwihakmâ tâņ tâņâk manmâ gai. Yawu otmâ sâp yuâmâ tep bâle kakņan ki mansai. Yakât nâņgâm tepne herone nâņgâyiņgim emelâk pepa kulemgum katyiņgiwan yakât nâņgâmune ki umatņe oap. Bulâņanâk aņgoân tep bâle kakņan katyekban. Yawu gârâmâ Anitâņe nâņgâyiņgimu kuwihakmâ tâņ tâņâk manmâ gam manman bâleņahât mâtâwân ki kionņi.

¹⁰ Yeņe tep bâle nâņgâwi yamâ kuwihakmâ manman kârikņahât mâtâp ya watmâ gai. Yakât nâņgâmune ki umatņe oap. Yâhâ lohimbi belângen manmaine tep bâle nâņgâmai yan biwiyeņe ņasin otmu hiliwahonomaihât mâtâp watmai.

¹¹ Aņgoân tep bâle kakņan katyekban. Yakât otmâ yeņe aņulakmâ yaņak eweakbi. Yawu gârâmâ Anitâņe wawaeyekmâ umam sâyiņgiâkgât nâhât den tem lâum in yawu lok ya den sâam hârewaņgim matņe waņbi. Yakât otmâ lok yaņe otmu bâleop yâkât tosaņe yen ki meyeksap. Yakât otmâ Anitâņe nâņgâmu ârândâņ oap. Otmu nâku yawuâk nâņgâyiņgian.

¹² Anitâ biwinenņe ekmapņe nekmu ârândâņ olâk sâam den kulemgum katyiņgiwan. Lok âlâņe bukuņe âlâ mem bâlemu kuk olowot yâk yetgâlâk nâņgâm ki kulemgum katyiņgiwan. Anġoân yeņe biwiyeņeņe nâhât nâņgâm manminiwi yakât gulipyongomap sâam den yawu kulemgum katyiņgiwan. Den katyiņgiwan ya sâalikum nâņgâwi yan biwiyeņe nâhât nâņgâm gaminiwi ya keterakyiņgiop.

¹³ Yakât den pat Titone taka eknohomu nâņgâmune biwine huruņ sâamu mansan.

Otmu yeņe buku otbaņġetâ herone naņġaņgiwi yakât den pat gurâ eknohomu nâņgâm tepne herone oap.

¹⁴ Emelâk yeņġâlen ki takaop yan yeņe Kiristohâlen biwiyeņeņe kepeim manbi yakât nâņġâyiņgimune yahatmu ekuwan. Otmu yeņġâlen takaop yan yeņġât den ekuwan ya yawuâk manmâ buku otbaņġiwi. Yakât nâņgâmune biwine ârândâņ oap. Embâņâmbâek den bulâņe kâsikum yiņġim gan. Otmu nâņġâyiņgimune yahatmu Tito ekuwan ya yawuâk bulâņe ekuwan.

¹⁵ Otmu pepa kulemgum katyiņgiwan ya mem taka tiripyongomu sâalikum nâņgâm buku otbaņġiwi. Yawu otmâ Anitâ ewe katmâ nâhât den ya tem lâuwi. Emelâk yeņġâlen takamu naņġaņgiwi. Yawu ġârâmâ yen pilâyekmâ taka penenihiop ya wangim yapâek yeņġât dondâhâlâk nâņġâyiņġim mansap.

¹⁶ Nâhât den nâņgâm tem lâuwi yakât otmâ yeņe kârihem kinnomai yakât biwi yâhâp ki oan. Yakât otmâ nâņgâmune tepne herone oap.

8

Tepyene hewewen otmu tewetsenņe menduhuwi.

¹⁻² Kiristohât komot Makeronia hânân manmâ arai ya yeņġât den pat sâamune nâņġâņet. Yâk yeņġâlen umatņe topņe topņe teteyiņġimu yapâ ġâtņeņe senņe âlâlâhât pâinmâ manmâ gai. Yawu manmâ ġaiâke yamâ benņe Anitâ ikġahâk nâņġâyiņġim tihityeņe otmâ biwi herone kakņan katyekmu manmâ gai. Otmu Yerusalem kapi ambolipņe yeņġâlen umatņe teteap yakât den pat ekyongomune tepyeņe hewewen otmu biwi konohâk otmâ tewetsenņe menduhuwi.

³ Tewetsenņe menduhuwi yan yeņe engatyeneâk otmâ tipņe tatiņġiop yapâ ġâtņe ewetâek katbi. Nâņgâmune yawu olop.

⁴ Otmu nâņe mâtâp meyiņġimune Kiristohât komot tânyongonomaihât âinohowi.

⁵ Âinohoņetâ nâņġâyiņġimune menduhuwi. Yawu otbi yamâ Kutdâhâlen biwiyeņeņe kepeim Anitâ tem lâuwaņġim gamai yakât otmâ tewetsenņe ya menduhum katyiņgiwi.

⁶ Yakât otmâ kândikum emelâk Titone yeņġâlen taka Yerusalem kapi ambolipņe yeņġât den pat ekyongomu tepyeņe nâņġâyiņġim tânyongone sâam tewetsenņe menduhuwi. Yâhâ âlâkuâk yeņġâlen taka mem hewewen tuhuyekmu tewetsenņe bunewâk menduhum katņetâ mem ariwuap. Yakât otmâ âi yu sâam waņsan.

⁷ Yeņe Kiristohâlen biwiyeņeņe tiņâk kepeim manmâ gamai. Yakât otmâ mâmâņe otyiņġimu manman âlepņahât bulâņe teteyiņġimu hewewen otmâ hoņ bawaņġinehâlâk nâņgâm manmai. Yawu otmâ nâņġân nâņġânyeņe holaņakmu yâkât den pat âlepņe hewewenâk ekyongonġetâ bukulipyeneņe nâņġâņetâ âilonġo otmap. Otmu nen orop biwiyeņeņe kepeiakmâ konohâk otmu naņġaņġimain. Yakât otmâ yeņe tewetsenņe bunewâk menduhunomaihât naņgan.

⁸⁻⁹ Kiristohât komot Makeronia hânân manmâ araiņe Yerusalem kapi ambolipņe yeņġât den pat nâņgâm tepyeņe nâņġâyiņġim emelâk tewetsenņe menduhum katyiņġiņetâ tap. Yâhâ yeņe Yerusalem kapi ambolipņe yeņġât tepyeņe yawuâk nâņġâyiņġim mansai me bia sâam yakât nâņgâm tan. Yawuâk nâņġâyiņġim mansai otmuâmâ tewetsenņe âlâkuâk menduhunġetġât naņgan. Yakât yuwu sâamune nâņġâņet. Anġoân Kiristone âwâņe orop himbimân âilonġo tatminiowot. Yawu ġârâmâ ikġahâk lohimbî kerek wawaenenekmâ hânân ge lok otmâ manmâ kawenenņan kinmu

howanân kuñetâ muop. Yawu manmu kuñetâ muop yakât huhopñe nenñeâmâ himbimân yâhâ manman âilonñoân manmâ yâhâmbisâin. Yeñe emelâk Kiristohât topñe nânğâm henğenğuwi. Yakât nânğâm tewetsenñe in yawu menduhunjet sâm ki kendâyinğiwom.

¹⁰ Yawu gârâmâ âi yukât biwinambâ teteap ya ekyongomune nânğâñet. Kândikum emelâk Kiristohât komot kapi nombotñe tatmâ araiñe tewetsenñe ki menduhuwi yan yeñe sâm tepyeñe hewewen otmâ in yawu tewetsenñe menduhuwi. Tewetsenñe menduhuwi yamâ ki dopñan oap. Yakât otmâ yâhâpñeâk menduhunomai yanâmâ âilonño otbuap.

¹¹ Kândikum topñe katmâ tepyeñe hewewen otmu tewetsenñe menduhuwi. Emelâk otbi yakât dopñeâk otmâ tewetsenñe menduhunjetgât nanğan.

¹² Yawu otne sâm yan tewetsenñe tatyinğiap yakât dopñanâk menduhum katñetâ Anitâñe nânğâyinğimu ârândân otbuap. Yâhâ pato ki tatyinğiap yañe âlâhât pânimâ tâtâemâk katne sâm otnomai yakât ki nânğâmap.

¹³⁻¹⁴ Otmu Yerusalem kapi ambolipñe hâk sânduhân manñetgât iri sikumyeñe pato kâsikum yinğim yeñe umatñe kakñan manñetgât ki yan. Sâp yiwerenñeâmâ yâkñe senñe âlâlâhât umburuk manñetâ yeñe hop sambe kakñan mansai. Yakât otmâ senñe âlâlâ tânyongonjetgât nanğan. Yâhâ gâmâlâk umatñe âlâ yengâlen tetewuap yanâmâ yâku tânyongonomai.

¹⁵ Yakât yuwu sâmune nânğâñet. Emelâk Yura nengât tâmbâlipnenñe lok ki manmaiângen ari manminiwi. Sâp yan Anitâñe sâmu sot âlâ, kutñe mana sâm, omoñânâk ârândân himbimâmbâ geminiop. Ge hânân tatmu hâwurum yan kâsikum dop konohâk anğiminiwi. Yakât den pat Mosenje kulenguop ya yuwu tap.

“Lohimbi nombotñe mana dondâhâlâk hâwurum katbi ya bukulipyenñe kâsikum yinğiwu. Kâsikum yinğiwu yakât otmâ bukulipyenñe nombotñe mana getek hâwurum katbi ya gurâ dopyenjan olop.” Den yawu tap.

Titonje Korinti yengâlen ariwuap.

¹⁶ Anitâñe biwinenñe mem hewewen tuhumu yengât nânğâyinğim gamain yakât dopñeâk Titohât biwiñe mem hewewen tuhumu yengât nânğâyinğimap.

¹⁷ Yakât otmâ ki ekuwan yan ikñe engatñeâk otmâ yengâlen tohowom sâm biwiñe hikuop. Yakât nânğâm Anitâ mepaeman.

¹⁸⁻¹⁹ Otmu bukunenñe âlâñe Kiristo hon bawanğim yâkât lohimbi kapi tete manmâ arai yengâlen ari den kâsikum yinğim manmu nânğawanğiai. Yawu gârâmâ Yerusalem kapi ambolipñe yengât tewetsenñe menduhum katñetâ tap ya yâk orop mem ari yinğinomgât sâwi. Yakât otmâ nâñe hewewen otmâ bukunenñe ya Tito orop hânğanyotgomune yengâlen taka tewetsenñe mendomawot. Otmu yakât kakñan nâ orop penanğiakmâ tewetsenñe ya mem ari Yerusalem kapi ambolipñe yinğinom. Yinğimunñe lohimbi kinğitñe orowâkñe Kutdâ heronje otbanğim mepaenomai.

²⁰⁻²¹ Nâñe uwwapñe bia manmune Anitâñe nekmu ârândân olâkgâlâk nânğâman. Yawu manmune bukulipñe gurâ ki nânğâm bâlenihinomai. Lohimbi nombotñe nâhâitñe “Tewetsenñe gulipguap,” sâm nânğâm bâlenihimaihât tewetsenñe pato menduhunomai ya âlepñe galemğum henğenğuwom.

²² Yakât otmâ lok kalimbu hânğanyongomune takanomai. Yâhâ lok bukunenñe kalimbuñe yâkât yuwu sâmune nânğâñet. Yâhâmâ biwiñe hewewen otmu âi topñe topñe mem Kiristohât komot hon bayinğimu ekñetâ ârândân otmu mansap. Otmu yeñe tewetsenñe yu menduhunomai yakât nânğâm engat yâhâp ki otmap. Yakât otmâ tânnongoweâk nânğâmap.

²³ Otmu nâmâ Tito orop tânahom yen hoŋ bayiŋgim manmait. Yâhâ bukuyâhâtŋe yuŋe Kiristohât komot ya yengât sâtgât otmâ tânngom mansawot. Yawu tânngomawot yakât nâŋgâm lohimbî dondâhâlâkŋe Kiristo mepaemai.

²⁴ Yeŋe Kiristohâlen biwiyenâŋe kepeim manmâ gai yakât nâŋgâmunŋe yahatmap. Yawu otmâ yengât den pat ya Kiristo komot yuân mansai ekyongoman. Yawu gârâmâ bukulpne yu hâŋgânyongomune yengâlen takanetâ mem buku tuhuyeknomai. Mem buku tuhuyeknomai yakât kakŋan âwurem ari bukulpnyeŋe yakât ekyongonjetâ nâŋgânomai. Nâŋgâm nâhâtŋe “Korinti yengât bulâŋanâk sâmap,” sânomai.

9

Pauloŋe Korinti yengât nâŋgâmu yahalop.

¹ Kiristohât komot Yerusalem kapiân mansai ya tânyongone sâŋ tepyeŋe hewewen otmu tewetsenŋe menduhum katŋetâ tap. Yakât otmâ in yawu katmâ metenjet sâŋ ki sâyiŋgian.

² Emelâk tepyeŋe hewewen otmu tewetsenŋe menduhuwi yakât nâŋgâm Makeronia hânân Kiristohât komot tai ya yengât senyenâŋ mepaeyekmâ yuwu sâŋ ekyongowan. “Kândikum emelâk Kiristohât komot Korinti kapiân mansaiŋe Yerusalem kapi ambolipŋe yengât tepyeŋe nâŋgâm tewetsenŋe nombotŋe menduhum katŋetâ tap. Yâhâ sâp yuâmâ bâiŋe menduhum katnomosai. Yakât otmâ yeŋe gurâ tewetsenŋe menduhum katŋetâ takaek sâŋ mambotyiŋgim tai.”

³⁻⁴ Den yawu ekyongowangât yeŋe tewetsenŋe ki menduhum katŋetâek Makeronia ambolipŋe orop yengâlen pârâk sânsânâk takanom yan aŋulaknomai. Otmu nâhâtŋe “Imbiâk kâitnongop,” sâŋetâ nâ gurâ yawuâk aŋulakbom. Yâhâ yuwu aŋulakmaingât bukulpnenŋe yu aŋoân hâŋgânyongomune yengâlen takanomai.

⁵ Emelâk yeŋe tewetsenŋe katmunŋe ariwuap sâŋ den hikum katbi. Yakât otmâ yengâlen taka mem hewewen tuhuyekŋetâ menduhum katŋetâ dopŋan otbuap yakât kakŋan ninak takawom. Takawom yan tewetsenŋe menduhum katŋetâ tatbuap ya ekmâ yeŋe tepyeŋe hewewen otmu menduhuwi nâŋgâwom.

Topŋe yuwuhât Anitâŋe lâtpyongomap.

⁶ Yeŋe tepyeŋe hewewen otmu tewetsenŋe tânyongonomai yanâmâ Anitâŋe senŋe âlâlâ lâtpyongowuap yakât nâŋgâm den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâŋet. Lok âlâŋe nep tipine tuhûm sot kâmetbuap yakât yakât bulâŋe getek membuap. Yâhâ lok âlâŋe nep pato tuhûm sot kâmetbuap otmuâmâ bulâŋe kiŋgitŋe orowâk membuap.

⁷ Yâhâ lohimbine tep hero kakŋan manmâ nembe kalem otyiŋgimai yamâ Anitâŋe nâŋgâyiŋgimap. Yakât nâŋgâm yeŋe biwiyenâhât topŋe ikŋeâk ikŋeâk nanŋanŋimai yakât dopŋan tewetsenŋe katnomai. Otmu tewetsenŋe katnomai yan hâkâŋ kakŋan ki katnomai. Me bukulpnyeŋe yengât senyenâŋ kinmâ tewetsenŋe tipine katŋetâ yâkŋe yekŋetâ aŋulakmai nâŋgâm “Tewetsenŋe ombetâek katnom,” yawu ki nâŋgânomai.

⁸ Anitâŋe wawaeyekmâ lâtpyongowuapgât dop tap. Yakât nâŋgâm buku nombotŋe yekmâ tepyeŋe hewewen otmu nembe kalem otyiŋgim tânyongone sâŋ ki pâpŋunomai. Tânyongonjetâ nombotŋe yeŋan tatbuap yanê âlepŋe dopyeŋan otbuap.

⁹ Emelâk lok âlâŋe lohimbine nembe kalem otmai ya yengât nâŋgâm den yuwu kulempuap.

“Lohimbine senŋe âlâlâhât umburuk manmai yekmâ tepyeŋe hewewen otmu tânyongomai. Yakât nâŋgâm Anitâŋe lok yawuya yengât nâŋgâyiŋgim tihityeŋe otbuap.” Den yawu tap.

¹⁰ Otmu yeŋe tepyeŋe hewewen otmu lohimbine senŋe âlâlâhât umburuk manmai ya tânyongonjetgât Anitâŋe lâtpyongomap. Yakât otmâ den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâŋet. Âi nep mem kâmet tuhûmain ya Anitâŋe lukulemu bulâŋe kiŋgitŋe orowâk tetemap. Yakât

dopneâk yeje lohimbi nombotje nembe kalem otyinginomai yan lâtpyongomu lohimbi sesengâ tanyongonomaihât dop.

¹¹⁻¹² Otmu Kiristohât komot nombotjañe senje âlâlâhât umburuk mannomai yakât den pat ekyongomune nângâñetâ tepyeñe hewewen otmu tanyongonomai yan Anitâ mepaenomai.

¹³ Otmu yeje Kiristohât den pat âlepñe ya nângâm biwiyenjan katmâ yâkâlen biwiyenjañe tinjâk kepeim manmâ gai. Yawu manmâ tepyeñe hewewen otmâ tanyongonomai yan yengât nângâm “lohimbi kalemyeñe orop,” sâm yakât Anitâ mepaenomai.

¹⁴ Anitâñe ikñahâk lâtpyongom mem hewewen tuhuyekmu tanyongonomai yakât otmâ yâkñe yengât nângâm Anitâ ulitgunomai.

¹⁵ Anitâñe nanñe Yesu Kiristo hângângumu giop. Nanñahât nângâm hop sambe lâtpnongomap. Yawu otmap yakât otmâ orowâk mepaem mannom.

10

Pauloñe sârereakmâ ekyongop.

¹⁻² Bukulipne, yuwu sâmune nângâm nâ ewe katneknomai. Kiristoñe hânân yu huruñ huruñ manmâ lohimbi lohotñan otyingiminiop. Lohotñan otyingiminiop yawuâk nâñe yen otyingiman. Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe lok nombotjañe nâhât yuwu otmap sâmai. “Yâkñeâmâ logkât nângân nângân perâkñe ya watmâ den eknongomap. Kâlepñehen ari manmap yan den kâlâpñe orowâk katningimu takamap. Yâhâ orowâk tatmain yanâmâ den lohotñan eknongomap.” Yawu sâmai. Wongât otmâ nâhât den belângen sâmai? Nâñe yengâlen taka lohimbi senyeñan kinmâ den kâlâpñe orowâk sâyngiwomgât nangai me? Ya otbomgât dop tap. Yamâ yeje ewe katneknomaihât nângâm lohotñan ekyongoman.

³ Bulâñanâk lohimbi hârok yengât biwiyenambâ nângân nângân âlâlâ tetemap ya yawuâk biwinambâ tetemap. Yamâ benñe nâñe lohimbi engatyeñan geman yan logkât nângân nângân ki watmâ engatyeñan geman.

⁴⁻⁵ Nâñeâmâ Anitâhât wâtñan kinmâ Kiristohât den pat âlepñe lohimbi belângen mansai ya ekyongoman. Otmu Anitâhât biwinan nângân nângân âlâlâ tatmap ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem biwinan katmu lohimbi nombotjañe den kakñan sahangimai ya kâsikum yingimune nângâñetâ keterakyingimnap. Otmu lohimbi nombotjañe yeñahât nângâñetâ yahatmu nângân nângân âlâlâ biwiyenambâ tetemap ya watmai. Yawu otmâ Anitâhât den yakât nângâñetâ gemap. Yâk gurâ yawuâk Kiristohât den pat ekyongomune nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenjañe katmâ tem lâuwangimai. Yawu otmâ logkât nângân nângân yakât nângâñetâ tânât otmap.

⁶ Otmu yeje yâkâlen biwiyenjañe tinjâk kepeim tem lâuwangim manñetâ taka yekbom. Sâp yan lohimbi nombotjañe ândâpyeñe kârikñe otmâ nâhât den pilâmai yamâ sâm hâreyingimune matñe yinginomai.

⁷ Yeñe lok âlâ me âlâhât kut patyeñe nângâñetâ yahatmap. Yawu otmai yakât nângâmune ki ârândâñ oap. Yengâlen gâtñe lok nombotjañe nenñe Kiristohât sâtgât otmâ den kâsikum yingim mansain nângâm yeñahât nângâñetâ yahatmap. Otmu nâ gurâ yawuâk Kiristohât sâtgât otmâ den kâsikum yingim mansan nângâman. Yakât otmâ yâkñe yeñahât nangangimai yawuâk nâhât nângâñihimbâi.

⁸ Kutdâñe ikñe sâtgât aposolo katnekmu âi meman. Âi mem ikñe komot hânñan kulemñan manmâ arai ya yengâlen ari den kâsikum yingiman. Den kâsikum yingimune nângâñetâ keterakyingimu manman âlepñahât bulâñe teteyingimu mansai. Yakât nângâmune yahatmu yengât den pat lohimbi ekyongoman. Yâhâ biwi nângân nângân yeñe mem hâlim tuhuyingiman sâm Kiristohât den ya tân tânâk kâsikum yingiman. Âi yawu meman yakât otmâ takawom yan lok nombotje sâm bâlenihimaiñe anjun nihinomaihât dop ki otbuap.

⁹ Yâhâ den kulemgum katyîngian yu sâlikum nângâm ki gorâyîngiwuap.

¹⁰ Otmu yengâlen gâtne lok nombotnane nâhât yuwu otmap sâmai. “Kâlepnehen ari manmâ den kâlâpne orowâk kulemgum katningimu takamap ya sâlikum nângâmune sâtne kârikne otmap. Yâhâ takamu orowâk tatmain yan den lohotnan eknongomu nângâmune tângât otmap.” yawu sâmai.

¹¹ Nâne kapi kâlepnehen manmâ den kâlâpne orowâk kulemgum katyîngiman. Yâhâ yengâlen takawom yan yawuâk otyîngiwom. Lok sâmbâlenihimai ya den yu ekyongonetâ nângânomai.

¹² Yengâlen gâtne lok nombotnane bukulipyene yengât nângânetâ gemap. Yawu otmâ yehâhât nângânetâ yahatmu yene nângân nângân watmâ manmanyene eknetâ ârândân otmu lok kunlipyene manne sâm otmai. Yawu otmai yan otmâ tâpikgumai. Yakât otmâ yâkne otmai yawu otbomgât ki nângâman.

¹³ Nâmâ Anitâne âi sâmbânihiop yamâ yuwu. Kiristohât aposololipne otmu hon bawalipne nombotnane âi topne katmâ den pat âlepne lohimbî ekyongom gai. Lohimbî ya yengâlenâk âi torokatmâ tuhuwomgât ki sâmbânihiop. Nâmâ pâku lohimbîne Kiristohât den pat âlepne ki nângâmai ya yengâlen ari ekyongomune nângânomaihât âi sâmbânihiop. Yakât otmâ yengâlen taka topne katmâ den pat âlepne ya ekyongowan. Ekyongomune nângâm yâkâlen biwiyenane kepeim manmâ gai. Yakât otmâ yengât nângâmune yahatmu yengât den pat ya lohimbî ekyongoman.

¹⁴ Yâhâ nâne yengâlen taka den pat âlepne puwâk ekyongowan yan Anitâne nâhât âi lukulemu bulâne yengâlen teteop.

¹⁵ Yâhâ yengâlen ki takawan yan bukulipne nombotnane yengâlen taka Kiristohât den pat âlepne puwâk ekyongonetâ nângânetâ bulâne olop mâne Anitâne nine âi lukulemu bulâne Korinti yengâlen teteyîngim gap yawu sâmbânihiop lohimbî ekyongombâmgât dop ki otbâp. Nâne Anitâhât tem lâum Kiristohât den kâsikum yîngimune nângâm yâkâlen biwiyenane kepeim biwi nângân nângânyene galemahom heñgenunomaihât biwinane meyekmâ mansan.

¹⁶ Yawu otnomai yanâmâ pilâyekmâ pâku lohimbî bârâ betnehen mansai yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongowom. Yâhâ pâku lohimbî yengâlen ari den kâsikum yîngimune nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeinomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâne nâhât âi lukulemu bulâne teteap sâmbânihiop herone nângâwângim bukulipne yakât ekyongowom.

¹⁷ Den yan yune emelâk poropete âlâne den kulemgup ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbî âlâ me âlâne bukulipnennane nângâninginetâ yahalâk sâmbânihiop ki mepaeaknomai. Yâhâ Kutdâyenane mâmâne otyîngimu manman âlepnhât bulâne yengâlen teteap yakât Kutdâyenahât nângânetâ yahatmu bukulipyene ekyongonomai.” Yawu tap.

¹⁸ Lohimbî âlâ me âlâne yehâhât nângânetâ yahatmap yamâ Anitâne nângâyîngimu gemap. Yâhâ Anitâne lohimbî âlâ me âlâhât biwiyene ekmu ârândân otmap yamâ nângâyîngimap.

11

Paulone aposolo perâkne yengât topyene sâmbânihiop teteop.

¹ Lok nombotnane yengâlen taka yehâhât nângânetâ yahatmu mepaeakmai ya ki kuyîngimai. Yawu gârâmâ nâku yawuâk mepaeakmune ki kunihinomai.

² Kiristone âwurem ge meyekmu himbimân yâhâ manman kâriknan mannomai. Yakât Anitâne pat kuyîngiop. Pat yakât bulâne biatyîngimapgât Kiristohâlenâk biwiyenane tiñak kepeim târârâhâk mannetgât nanngan. Anitâne mem hewewen tuhunekmu tepne nângâyîngim mansan yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmbânihiop nângânet. Lok âlâne baratne, imbi sihan, lok sihan âlâhâlân pat kuwângiwuap. Pat

kuwanjiuwap yakât kakñan lok ondop yengâlen arimap sâm âwâñane galemgum manbuap. Yakât dopñeâk nâñe Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yingimune nâñgâm biwiyenjan katmâ yâkât pat manmâ gai. Yâhâ yeñe Kiristo betgumai sâm biwinane nâñgâyingim mansan.

³ Sâp yiwerene yuâmâ Kiristohâlen biwiyenane tinâk kepeim târârâhâk mansai. Emelâk Satanñe hambe hâtgum Aram imbiñe, kutñe Ewa sâm, yâkâlen tetem yuwu sâm kâitguop. “Nâhât nâñgân nâñgân watmâ otbuat yanâmâ nâñgân nâñgânge pâron sâm yu me ya topñambâek nâñgâwuat.” Yawu sâm kâitgumu yanak hiliwahop. Yakât dopñeâk lok nombotñane yengâlen taka engatyenjan gem kâityongonjetâ Kiristo betgumaihât nâñgâm ketet otman. Yakât otmâ yuwu sâmune nâñgâñet.

⁴ Anitâñe Yesu hâñgângumu ge olop miop yakât den pat ekyongomune Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñe tuhuyekmu nâñgâñetâ bulâñe olop. Yâhâ sâp yuâmâ lok nombotñane yengâlen taka Yesuhât den kelanğatmâ ekyongomai. Den ya nâñgâñetâ bulâñe olâkgât Wâtgât mâmâñahât Heakñe ki mem hewewenñe tuhuyeksap. Yakât otmâ wuânñe mem hewewenñe tuhuyekmu nâñgâñetâ bulâñe otmap?

⁵⁻⁶ Lok yañe den âilongo longo ekyongonjetâ nâñgâñetâ ewe membe otmap. Yakât otmâ nâñgâyinginjetâ yahatmu kut “aposolo” yongonmai. Yâhâ nâñeâmâ den sâmune nâñgâñetâ kâiâkñe otmap. Yamâ Anitâ yet Kiristo yetgât topyetñe nâñgâm henğenğuan. Yakât otmâ yâk yetgât den bulâñe kâsikum yingimune nâñgâñetâ keterakyingimap. Yakât otmâ lok ondop yu “lok aposolo” sâm yongonsai yuñe den ekyongomai yañe nâhât den ki wangiap. Yawu nanğan.

⁷ Anğoân yengâlen taka Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yingiwani yan tânnohonjet sâm ki ulityongominiwan. Yen umatñe yingiman sâm nep mem yapâ tewetsenñe mem dâim sot me senñe âlâlâ puluhuakmâ manban. Yawu otmune âilongo manbi yakât wongât nâñgâñihinjetâ bâleap?

⁸ Otmu yen orowâk manmâ den kâsikum yingiminiwan yan Kiristohât komot kapi nombotñaneâmâ yeñe engatyeneâk otmâ senñe âlâlâ tânnohominiwi. Yawu tânnohonjetâ Kiristohât den yen kâsikum yingiminiwan yan yâk yengât iri sikum mem gulip tuhuwan yakât dopñe oap.

⁹ Otmu senñe âlâlâhât umburuk otmâ manban sâp yan Kiristohât komot Makeronia ambolipñe nombotñane senñe âlâlâ mem taka tânnohowi. Yakât otmâ yeñe tânnohonjetgât ki sâwan. Topñe yawuhât yen orop manmâ gawin yan yeñe ki tânnohom hâhiwin nâñgâwi. Otmu sâp yupâek tânnohonjet sâm ki ulityongowom.

¹⁰⁻¹¹ Bulâñanâk biwinane kepeiyekmâ mansan. Otmu Kiristohât den bulâñe biwinan tatmap ya sâm tetem ekyongoman yakât Anitâñe nanğap. Yakât otmâ den kâsikum yingim gan yan umatñe ki yingimune hâhiwin nâñgâm gai yukât den pat lohimbine sâm haok tuhunjetâ Akaia hân ambolipñe kerekñe nâñgânomai.

¹² Lok nombotñane yengâlen taka den kâsikum yingiai ya yengât nâñgâñetâ yahatmu aposolo sâm yongonsai. Yâkñeâmâ nâhâitñe “Âi tuhum hon bayingimap yakât dopñeâk nengu hon bayingimain,” sâm hâkyeñe mepaemai. Nâñeâmâ hâmeñe barahâk Kiristohât den kâsikum yingim gan yawuâk kâsikum yingim yâhâwom. Yawu otmune lok hâkyeñe mepaemai ya yengât topyeñe tetekñan yuwu tetemu eknomai. Kiristone âi ki sâm yingiop

¹³ Yâhâmâ aposolo perâkñe. Kiristone âi sâm nihop ya mem gaman. Yakât dopñeâk oain sâm oain sâm otmâ topyeñe kurihiakmai.

¹⁴⁻¹⁵ Amboyeñeâmâ Satan. Yâkñe kâitngomawân Anitâhât anjelo hâtgumap. Amboyeñane otmap yakât nâñgâm hon bawalipñane gurâ topyeñe kurihiakmâ yengâlen taka kâityongowi. Taka kâityongom orotmeme otmain yuwu otmâ manñetâ Anitâñe yekmu ârândâñ otbuap sâm meme sâsâ tuhuyekñetâ lohonjetâ otbi. Yawu otmâ nâñgâyinginjetâ yahatmu kut “aposolo” sâm yongonsai. Yamâ benñe amboyeñane otmap

yawuâk oai yakât otmâ nângâmune ki sâtne oap. Otmâ memai yakât matne umatne Anitâne dopyenjan yingimu menomai.

Paulo mem âlâlâ tuhujetâ umatne kaknan manop.

¹⁶ Emelâk den yan ya torokatmâ sâmunne nângânet. Den sâm aran yu nângâm nâhâitne “Nângân nângânne gulip otmu mepaeaksap.” Yawu sânetâ ki ârândân otbuap. Yawu nângâmai yamâ ihilâk nine topne ekyongomune nângânet.

¹⁷ Hâkne mepaem den sâwoman yuâmâ Kutdânenne biwinan ki katsap. Yuâmâ lok nângân nângânyeje bia yengât biwiyenambâ den tetemu ihilâk sâmai yawu sâwoman.

¹⁸ Yawu gârâmâ angoân yuwu sâmunne nângânet. Lohimbi kingitne orowâkne bukulipyenane nângâyinginetâ yahalâkgât yeje engatyene watmâ hâkyene mepaemai. Yâkne otmâ yawuâk otbom.

¹⁹ Yenâmâ nângân nângânyeje orop manmâ yu me yakât topnambâek nângâm mansai. Yawu gârâmâ lok nombotne nângân nângânyeje gulip otmu den ekyongom meme sâsâ tuhuyeksai ya ki watyeknetâ ariai.

²⁰ Lok yawuyane yengâlen taka yuwu yawu otnet sâm meme sâsâ tuhuyeknetâ nângâm tem lâuyingimai. Otmu den kâsikum yingimai yan senne âlâlâ bât kandiân nemai. Bât kandiân nem watyeknetâ iri sikumyene biatyingiwuap. Otmu yengahâk galem karakmâ yengât nângâyinginetâ gemu sâyngim mem bâleyekmai.

²¹ Yâkne yawu otyinginetâ nângâyinginetâ yahatmap. Yâhâ nâneâmâ yen orop biwinenne kepeiakmâ mannomgât nângâm lohottan otyingiman. Yawu otmune nâhât nângânihinetâ gemap.

Yawu gârâmâ lok yane yengahât nângânetâ yahatmu hâkyene mepaemai yakât dopneâk hâkne mepaewom. Lok nângân nângânyeje bia yengât biwiyenambâ den tetemu ihilâk sâmai yakât dopneâk yuwu sâmunne nângânet.

²² Yâkne yengahât nângânetâ yahatmu “Nenâmâ Yura ambolipne,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Me “Anitâne Isirae lohimbi buku otningim gap,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Me “Anitâne tâmbânenne Awarahamgât pat kuwangiop yakât bulâne menom,” sâmai, nâ gurâ yawuâk.

²³ Me “Kiristo honj bawangim mansain,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Yamâ benne nâneâmâ Kiristo honj bawangim otman meman yuje yâkne otmâ memai ya wangiap. Den yan yu nângâm nâhâitne “Biwiñe hâlim milim otmu mepaeakmap,” ya âlepne sânomai. Nâneâmâ Kiristohât den pat âlepne lohimbi kâsikum yingim hâhiwin bâleñe nângâm gan. Otmu sâp dondâhâlâk mem pâi emetnan katneketâ manban. Otmu dondâhâlâk nohoñetâ bâsok muminiwan yakât topne yuwu.

²⁴ Yura nengât papatolipnenne sâm hârenihinetâ yan tâk âlâ sâtne metne yane kândâtnan dondâhâlâk lawitnekmâ hâkne orowâk mem gahaewi. Yawu otnihim ganetâ mome olop.

²⁵ Otmu Roma yengât tembe lâulipyenane kapamne nohoñetâ kalimbu olop. Otmu sâp âlâen Anitâhât hotom umai yengât kunlipyenane sânetâ kâtnjak nohowi. Otmu pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongowe sâm wanga meminiwan. Gârâmâ wanga kalimbuneâmâ bâlewi. Yâhâ sâp âlâen wangañe saruân guhulop yapâ wahap târâpne mem yolon yolon otmâ bam gam tatmune hilâm konok pesuk sâmu mem tetenekbi.

²⁶ Otmu lohimbi hânñan kulemnan manmâ ari ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongominiwan yan to papato hâtikumune uwurup patone bâsok dânekmâ ariminiop. Otmu kapiyenjan yâhâm geminiwan yan kapilipne Kiristohât den nângânetâ gemu bet pilâmaiñe pâku lohimbi biwiyenjan kionetâ nohone sâm otmuniwi. Otmu kapi pilâm mâtâwân ariminiwan yan lok komborâne bâsok hilipnohomiwi. Otmu mâtâp kâlep arim takaminiwan yan hewukñahât sâtne metneñe wanginekmuniop. Otmu wangaen manminiwan yan saru bâlemu umatne âlâlâ tetenihihiniop. Otmu lok

perâkñaje topyeñe kurihiakmâ Kiristohât komolân torokatmâ nângân nângânyeñe mem gulip tuhuyiñginjetâ hiliwahomai sâam yâk yengât nângâm ketet otminiwan.

²⁷ Otmu Kiristohât den kâsikum yingiminiwan yan hâhiwin pato nângâminiwan. Otmu sâp âlâen omoñe aman âlepñe ki iminiwan, me sâp âlâen sot ki neminiwan, me sâp âlâen hâk katipñahât umburuk otmâ omoñe bâlâpñahât otminiwan.

²⁸ Otmu umatñe topñe topñe kaknan yâhâmu hâhiwin nângâm gawan ya pânje tâlâwâk ekyongoan. Otmu Kiristohât komot yengâlen umatñe âlâlâ kakyeñan yâhâmap yan mem hewewen tuhuyekbehât nângâm biwine ki huruñ sâmap.

²⁹ Lohimbi âlâ me âlâhâlen umatñe âlâ teteyingimap ya nânje lâuyingim mem sânduk tuhuyekman. Otmu lohimbi âlâ me âlânje bâleñahât pañgoñan kionmai yan tepne dondâek nângâyingiman.

³⁰ Nânje ninahât nângâmune yahatmu mepaeakbehât yeñe nanjai me? Yâhâ nâmâ lohotñe manmâ gamune Anitânje mâmânje otnihimu âi tuhumune bulânje tetem gap yakât nângâm mepaem den ya ekyongoan.

³¹ Kutdânenne Yesu ikñe âwânje, Anitâ, yâk konok mepaeman. Yakât otmâ den ekyongoan yu bulânânâk ekyongoan ya ikñak nanjap.

³² Umatñe âlâ tetenihiop yakât bâiñe sâamune nângâñet. Anjoân topñe katmâ Yesuhât den pat âlepñe ya Damasiko kapi ambolipñe ekyongowe sâam yan ariwan. Yâhâ Yura papatolipnenñe Kutdâhât den nângâñetâ gemu bet pilâmaiñe kapi yakât lok kutdâ kutñe Arita, yâkât amutgen kiap âlâ manop yane pâi emetñan mem katnehâk sâam ekuwi. Ekuñetâ tembe lâulipñe mem katyekmu mâtâp sâtñan nâhât sip galem otmâ kinbi.

³³ Sip galem otmâ kinbi yakât den pat nângâm saka saka pato yakât kâlehen tatmune bukulpnane pañ kârikñe kâlep pato yakât manu launambâ katnekñetâ yaehen gewan. Yapâ gem yok pilâm kewewetyekmâ ariwan.

12

Pauloñe himbimân yâhâ kulem âlâ tetemu ehop.

¹ Lok nombotñaje yengâlen taka hâkyeñe mepaeakmai. Yawu otñetâ yeñe nângâyinginetâ yahatmap. Yawu gârâmâ nânje ninahât nângâmune yahatmu hâkne mepaeakbom yamâ yeñe ki nângâniñinetâ yahatbuap nângâman. Yamâ ihilâk sâamune nângâñet.

² Emelâk Kutdânje nângâniñihimu Wâtgât mâmânjahât Heakñe biwine mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ekban, me umutnane ari kulem âlâ ehop yakât topñe ki nângâm heñgeñuan. Anitâ ikñak nanjap. Sâp yapâek manmâ gamune yambu 14 pesuk yap. Yakât nângâmune yahatmu topñahât sâamune nângâñet. Nânje Kiristo orop biwinetñe kepeiakmâ konohâk otmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmânjahât Heakñe menekmu himbimân yâhâwit.

³ Yakât âlâkuâk sâamune nângâñet. Menehop yan biwine mem purik pilâmu kulem âlâ ekban, me umutnane ari ehop, yakât topñe ki nângâm heñgeñuan. Anitâ ikñak nanjap. Yawu gârâmâ menekmu Anitâhât kalam, kutñe Paratise, himbimân tap yan yâhâwit.

⁴ Yâhâwit yan Kutdânje den eknohop ya ki sâam tetem ekyongowuat sâam kunihiop.

⁵⁻⁶ Yakât otmâ ninahât nângâmune yahatmu ki mepaeakmâ yakât topñe sâam tetem ekyongowom. Yawu gârâmâ sâam tetem ekyongowom otmuâmâ den bulânânâk ekyongowom. Yakât otmâ den ya ekyongomune nângâm nâhâitñe “Nângân nângânñe gulip otmu mepaeaksap,” yawu sânomai yamâ nângâm hilipgum sânomai. Yâhâ otman meman yakât lohimbine nângâñetâ yahatmap. Yâhâ ya wangim nângâniñinetâ dondâ yahatmu mepaenekmahât emelâk himbimân yâhâ kulem ekma den nângâwan yakât topñe ki sâam tetem ekyongowom. Gârâmâ umatñe âlâlâ kaknan yâhâmu lohotñe otman yan Anitânje mâmânje otnihimap. Yakât ekyongomune Anitâhât nângâñetâ yahatmu mepaenomai.

⁷ Satanje mâtâp manguningim hâhiwin kakņan katnenekmap. Yâhâ nâje himbimân yâhâ kulem ekmune âlâ kândâkdâ olop yakâlâk nângâm hâkne mepaemangât Anitâje Satan nângâwangimu hâhiwin pato nihimu wâtne orotok sâmu manman. Yakât otmâ ninahât ki nângâmune yahatmap.

⁸ Hâhiwin nihimu wâtne orotok sâop ya âlâkuâk wâtne tiņ tiņ sâek sâm Kutdâ ulitguwan. Otmu yakât kakņan yâhâpņe kalimbunje ulitgumune yuwu sâm eknohop.

⁹ “Wâtge ki tiņ tiņ sâmu manbuat. Yawu gârâmâ biwihe gemapgât Wâtgât mâmâņahât Heak hângângumune ge mem hewewen tuhuhekuap. Yawu gârâmâ hâhiwin pato nângâm wâtge orotok sâwuap yan nâhât wâtņan kinbuat. Wâtņan kinmâ nâ Wâtgât Ambone yakât topņe nângâm henģenģuwuat.” Yawu sâm eknohop. Yakât otmâ hâhiwin nângâwom yan ya sânduk sâekgât ki ulitguwom. Kiristohât wâtņan kinmâ hoņ bawangimune lohimbi yengâlen bulâņe teteap yakât den pat lohimbi ekyongowom.

¹⁰ Kiristohât den pat lohimbi ekyongomune nângâņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyeņe katņetgât hoņ bawangiman. Yawu otmune lohimbi nombotņe nângâm hâkâņ otmâ hâim hilitnekmai. Otmu lohimbi nombotņe mem âlâlâ tuhunekņetâ hâhiwin kakņan manmune wâtne orotok sâmap. Wâtne orotok sâmap yan Kiristohât wâtņan kinmâ biwine ki gemap.

Pauloņe Korinti ambolipņe buku otyingiop.

¹¹ Lok nângân nângânyeņe bia yengât biwiyeņambâ den tetemu ihilâk sâmai yakât dopņeâk den ekyongoan. Yakât otmâ nângâmune ki ârândâņ oap. Yawu gârâmâ yeņe lok perâk yengât nângâņetâ yahatmu kut “aposolo” sâm yongonsai yakât nângâm den yu ekyongoan. Yeņe nâhât lok inņe mansap sâmai. Yawu gârâmâ âi memune bulâņe tetem gap yaņe lok perâkņe âi meņetâ bulâņe teteap ya wangiap. Yakât yuwu sâmune nângâņet.

¹² Kiristohât aposololipņe yâkât wâtņan kinmâ kulem topņe topņe meņetâ lohimbine ekņetâ âlâ kândâkdâ olop. Otmu nâņeâmâ yengâlen taka kulem topņe topņe memune ekbi. Ya ekņetâ keterakyiņgimu “aposolo” sâm nohonbâi.

¹³ Nâņe yengâlen taka Kiristohât den kâsikum yingimune manman âlepņahât bulâņe âlâlâ teteyiņgiop. Yaņe Kiristohât komot nombotņe yengâlen ari den kâsikum yingimune bulâņe teteyiņgim gap ya wangiap. Yawu gârâmâ yâkņeâmâ senņe âlâlâ tânohom gai. Yâhâ yeņeâmâ senņe âlâlâ ki tânohowi. Otmu nâņe gurâ yen den kâsikum yingiwan yakât hâmeņe nihiņet sâm ki ulityongowan. Yakât otmâ wongât nângâm bâlenihiai?

¹⁴ Nâmâ sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâm kalimbunje yengâlen takawom. Yeņe Kiristohâlen biwiyeņe kepeim tem lâuwanginģetgât naņgan. Yakât otmâ umatņe yingimune hâhiwin nângâmai hât tewetsenņe me senņe âlâlâhât ki ulityongowom. Emelâk nâ niniâk yengâlen taka Kiristohât den pat âlepņe puwâk ekyongomune yâkâlen biwiyeņe katbi. Yawu otyingiwan yapâek âwâyeņe yawu otmâ mansan. Yakât topņe nângâņetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâņet. Nimnaom titipâņe âwâ mâmâlipyeņe ki galemयोगmai. Âwâ mâmâlipyeņeâmâ galemयोगmai yakât dopņeâk nâņe yen galemयोगmansan.

¹⁵ Yakât otmâ yeņe Kiristohâlen biwiyeņe kepeim manmâ manman kârikņahât bulâņe menomaihât nângâm hoņ bayiņgiman. Otmu nâņe hâkne siwira hom in tatbomģat ki nângâman. Yawu hoņ bayiņgim manmâ yâhâwom yan nâhât nângânihiņetâ gewuap me?

¹⁶ Emelâk yengâlen takawan yan umatņe yingimune hâhiwin nângâmai hât tewetsenņe me senņe âlâlâhât ki ulityongowan ya naņgai. Yawu gârâmâ yengâlen gâtņe nombotņe nâhât yuwu nângâmai. “Pauloņe bukuyâhâtņe yâhâp hângânyotgomu takaowot. Taka Yerusalem yengât tewetsenņe menduhum yingiwon ya mem âwurem ari waņowot. Mem ari waņmutâ tewetsenņe nombotņe mem gulip tuhuop,” nâhât yawu sâmai.

17 Yawu sâmai yamâ girawu otmâ kâityongowan? Yâhâ hângânyotgomune yengâlen takamutâ tewetsenŋe menduhum yitgiwi ya ki newan.

18 Otmu bukuyâhâtne hângânyotgomune yengâlen takaowot. Sâp yan Titonje pilâm tatbe sâm otmu meme sâsâ tuhum hângânyotgowan. Yâhâ Tito orop dopnetje konohâk. Yakât otmâ nâŋe biwinanje nâŋgâm otman meman yawuâk otmap. Yâkŋe yawu manmap yakât otmâ yengâlen taka tewetsenŋe miowot ya ki mem gulip tuhuowot. Yawu nanŋan.

19 Bukulipne, yeŋe den sâm aran yu nâŋgâm nâhâtŋe “Eweakmâ den yu eknongoap,” nanŋai mon? Nâmâ Anitâhât senŋan yuwu sâmune nâŋgânet. Nâ ki eweaksan. Kiristo orop biwinetŋe hikuakmâ konohâk otmap. Yakât otmâ den ekyongom yu me ya otyiŋgiman yamâ yeŋe Kiristohâlen biwiyeŋe kepeim tânahonjetâ manmanyenje keli-hahâkgât nâŋgâm otman.

20 Nâŋe yengâlen taka girawu manŋetâ mem teteyekbom? Emelâhâmâ yeŋahâlâk nâŋgânetâ yahatmu nâŋgâm bâleŋgim den belângen sâminiwi. Yawu otmâ kuk oraŋgim hâiakminiwi. Otmu hionakmâ ihilâk mahilâk manminiwi. Yawu gârâmâ takawom yuân emelâk manbi yawuâk manŋetâ mem teteyekbom me âilonŋo mannomai yakât nâŋgâm mansan. Yakât otmâ manmanyenahât topŋe yeŋahâk nâŋgâm hâkyenje miaŋgiai. Gârâmâ nâŋe taka girawu otyiŋgiwom yakât yeŋak nanŋanŋiai. Yakât nâŋgâmâk mansan.

21 Yen nombotŋe emelâk ekŋâleŋgim imbilipyenje me loklipyenje betyenehen kionminiwi. Manman kiŋon yawuya manŋetâ taka mem teteyekbom otmuâmâ biwine dondâ bâlewuap. Yawu manŋetâ lohimbi belângen manmaiŋe nenekŋetâ bâlewuap. Yawu otmu “Anitâŋe Kiristohât lohimbi ki mâmâŋe otyiŋgimap,” sâm sennennan geŋetâ aŋulaknom.

13

Kiristohât wâtŋe pato.

1 Nâmâ sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâm kalimbunje yengâlen takawom. Takamune lohimbiŋe otmâ hilipgumai ya sâm hâreyiŋgiwom. Otmu emelâk Mosenje den yuwu kulemguop ya lâum sâm hâreyiŋgiwom.

“Lok âlâŋe ikŋiâk bukulipŋe âlâ me âlâŋe otmâ hilipgunomai ya ki sâm hâreyiŋgiwuap.

Lok yâhâp me amon kitâ yanje menduhuakmâ sâŋetâ denyenje konok otbuap yamâ nâŋgânetâ bonŋe otbuap.” Yawu kulemguop.

Yakât otmâ takamune buku nombotŋe meyekŋetâ lohimbi âlâ me âlâŋe otmâ hilipgumai ya sâm tetekŋan tuhuŋetâ sâm hâreyiŋgiwom.

2-3 Emelâk yengâlen yâhâpŋe takawan yan girem den ekyongowan. Ya nelâmyongomapgât ya âlâkuâk sâmune nâŋgâm biwiyeŋan katŋet. Emelâk taka den ekyongom pilâyekmâ âlâengen ariwan sâp yapâek lohimbi nombotŋe ândâpyenje kârikŋe otmu orotmeme bâleŋe otbi ya tâtâem otmâ gai. Otmu lohimbi nombotŋe âlâŋeâmâ sâp yakât kakŋan otmâ hilipgum gai. Yawu otmâ gai yakât matŋe hâhiwin topŋe topŋe teteyiŋgimu umatŋe kakŋan manmâ gai. Umatŋe yawu teteyiŋgimawân Kiristohât wâtŋe tetemu ekmai. Yâhâ nâŋe Kiristohât sâtŋât otmâ âi mem gan ya ekŋetâ tâŋât otmu yakât eŋgat yâhâp otmai. Yakât otmâ nâŋe yengâlen taka lohimbi ya sâm hâreyiŋgimune matŋe menomai yan Kiristohât wâtŋe pato ya âlâkuâk tetemu eknomai. Sâp yan nâŋe yâkât sâtŋât otmâ âi meman yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomai.

4 Bulâŋanâk emelâk Kiristo mem howanân kuŋetâ muop. Yamâ Anitâ Wâtŋât Ambone ikŋe wâtŋan mumuŋambâ mem yahatmu tatmâ tihit otningimap. Nâŋe yâk orop biwinetŋe hikuakmâ konohâk otmu mansan. Yakât otmâ emelâk yâkŋe lohimbi hoŋ bayiŋgim lohotŋan otyiŋgiminiop yakât dopŋeâk nâŋe lohimbi hoŋ bayiŋgim lohotŋan otyiŋgim gan. Anitâŋe ikŋe wâtŋan Kiristo mumuŋambâ mem yahalop. Yakât otmâ Kiristonje mâmâŋe otnihimu yâk orop biwinetŋe kepeiakmâ konohâk otmu yengâlen taka topyenje mem tetewom.

⁵ Yeŋe Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai me bia yakât yeŋak nanŋai.

⁶ Otmu nâŋe yâkâlen biwinaje kepeim wâtŋan kinmâ âi meman yakât yeŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otbuapgât biwinaje mem mansan.

⁷ Yeŋe orotmeme âlepŋeâk otmâ manŋetgât Anitâ ulitguman. Yawu manŋetâ takawom yan ki sâŋm hâreyiŋiwom. Yawu otmâ nâŋe Kiristohât sâtgât otmâ âi meman yakât topŋe ki tetemu lohimbî nâhât nâŋgâŋetâ gemapŋe eknomai. Yawu gârâmâ yakât ki nâŋgâm ketet otman.

⁸ Lohimbî âlâ me âlâŋe Anitâhât den nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu tem lâuwangimai ya yeŋgât heronje nâŋgâyiŋim den âiân ki katyekman.

⁹ Yakât otmâ yeŋe Kiristohât tem lâum orotmeme âlepŋeâk otmâ manŋetgât Anitâ ulitguman. Yawu otmâ tem lâuwangim târârâhâk mannomai yan taka heronje nâŋgâyiŋim lohotŋan otyiŋiwom.

¹⁰ Nâŋe mem hewewenjuhuyekmune Kiristohâlen biwiyenaje tiŋâk kepeim mannomaihât aposolo sâŋm katnekmâ âi nihiop. Yâhâ mem ge katyekbomgât ki sâŋm nihiop. Yawu gârâmâ yeŋgâlen takawom yan den kâlâp ki sâyiŋim hâhiwin yiŋiwomgât nâŋgâm inânŋan girem den yu kulemgum katyiŋian.

Paulonje den bâiŋe sâop.

¹¹ Bukulipne, den bâiŋe yuwu sâŋmune nâŋgâm heŋgenŋet. Yeŋe manmanyenje kiŋgon ya pilâm kuwihakmâ heronje nanŋangim biwi konohâk otmâ manŋetgât nanŋan. Yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâ Tihit tihit Amboŋaje wawaeyekmu biwiyenje huruŋ sâwuap.

¹² Anitâ yet Kiristo yâk yetgâlen biwiyenaje kepeim mansai yeŋe heronje nanŋanginomai.

¹³ Kiristohât komot yâk orowâk mansain yaje nâŋgâyiŋiai.

¹⁴ Kutdânenŋe Yesu Kiristonje tihityenje otmu biwi nâŋgân nâŋgânyenaje kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Otmu Awoŋnenŋe Anitâŋe mem hewewenjuhuyekmu buku oraŋim tânahom mannomai. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋimu ewe karaŋim mannomai. Ya bonŋanâk.

Nâ bukuyenje,
Paulo

Galatia **Pauloŋe Galatia yeŋgât ekap** **kulemgum katyiŋgiop.**

O bukulpne,

¹⁻² Yen Galatia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipne emelâk biwiyene Yesuhâlen katmâ yâkât komolân torokatbi. Yeŋgât nâŋgâm nâŋe ekap yu kulemgum katyiŋgian. Otmu bukulpne nâ orowâk manmâ Yesu Kiristo hoŋ bawanŋim mansainne yawuâk nâŋgâyiŋgiai. Nâ Paulo, nâ Kiristo hoŋ bawanŋim mansan. Otmu âi mem mansan yu lokne ki sâŋ nihiwi. Me Yesu Kiristoŋe aposololipne âi sâŋ yiŋgiop yaŋe ki torokatmâ sâŋ nihiwi. Anitâŋe nanŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahalop yâkât otmâ yetŋak nâŋgânihim âi yu sâŋ nihimutâ mem mansan.

Kiristo kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop.

³⁻⁵ Nâ yeŋgât nâŋgâm Anitâ yuwu sâŋ ulitguman. “O Awoŋnenŋe, gike enŋatgeâk otmâ Kiristo hâŋgâŋgurâ giop. Giop yamâ nenŋe lok bâleŋahât orotmeme kiŋgoŋ ya watmâ ari bâlemaingât lauhe lâum kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Mum yahalop yapâ bâleŋahât paŋgoŋâmbâ holaŋnenehop. Yakât otmâmâ Anitâ herone nâŋgâwanŋim mepaem yâhânôm. Otmu Awoŋ, gâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yetŋe Galatia ambolipne yeŋgât nâŋgâyiŋgim tihityeŋe otmutâ yanâmâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe konohâk otmâ sânduk sâŋ gaekgât ulitgohoan.” Yawu sâŋ yeŋgât nâŋgâm Anitâ mepaem gaman.

Kiristohât den pat konok tap.

⁶ Otmu den umatŋe âlâ tap ya sâwoman. Anitâŋe ikŋe enŋatŋeâk otmâ yen mem dâiyehop. Yawu gârâmâ Kiristo hâŋgâŋgumu gemu yâkâlen biwiyene katbi. Yakât girawu otmâmâ yâk yetgât hâkâŋ otmâ in yawu pilâyelekmâ biwiyene âlâhâlen katnomosai? Den pat âlepŋe tap yamâ Kiristohât den pat konohâk. Âlâ ki tap, bia kârikŋe.

⁷ Yakât otmâmâ lok ondowân gâtŋaŋe taka nâŋgân nâŋgânyene mem gulipgunehât Kiristohât den pat âlepŋe kelaŋgatmâ biwiyenŋan kionŋsai.

⁸ Yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nâŋe emelâk den sâŋ ekyongowan ya lok âlâ me âlâŋe kelaŋgatnomai, me torokatmâ âlâ ekyongonomai, yamâ Anitâŋe yakât matŋe hilipyongoâkgât naŋgan. Yakât otmâmâ lok wosapâ gâtŋe âlâ me âlâŋe, me aŋelo âlâŋe taka den pat âiŋe sâŋ ekyongonŋetâ nâŋgâm kâkâsuk otnomai.

⁹ Nâ den yu emelâk ekyongowan. Girawu otmâ nelâm yongoap. Yakât yâhâpŋe sâŋmune nâŋgâŋet. Kândikum ninak Kiristohât den pat âlepŋe sâŋ ekyongowan. Ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu mem biwiyenŋan katbi. Yamâ benŋe lok ondowân gâtŋaŋe taka den yu kelaŋgatmâ biwiyenŋan kionŋbi. Yakât otmâ Anitâŋe matŋe yiŋgimu hemgât kâlâwân seyehâkgât naŋgan.

¹⁰ Den yan yu topŋe girawuhât yan? Lohimbiŋe herone nâŋgânihinŋetgât yan? Me nekŋetâ yahalâkgât yan me? Yawu bia. Yawuhât nâŋgâm oan mâne Kiristohât ki tem lâum hoŋ bawanŋimbâm. Yawu gârâmâ topŋe yuwuhât yan. Anitâŋe nekmu ârândânŋ olâkgât yan.

Yesu Kiristoŋe Paulo âi sâŋ waŋmu miop.

¹¹ Nine topne sâŋ ekyongomune nâŋgâŋet. Emelâk den pat âlepŋe ya ekyongomune nâŋgâwi. Den yamâ lok nombotŋe yeŋgât lauyenŋambâ ki mewan.

¹² Me lok âlâ me âlâŋe ki kâsikum nihiwi. Ya bia kârikŋe. Yesu Kiristoŋe nâhât topŋambâek nâŋgâek sâŋ biwi nâŋgân nâŋgânne mem pâroŋ pilâmu nâŋgâŋmune ketera-hop.

13-14 Yâhâ biwi nângân nângânne ki mem pâron pilâop sâp yan wuân me wuân otmune bâlemniop yakât emelâk ekyongonjetâ nângâwi. Yuwu otminiwan. Lohimbi kerekne Anitâhât nângânjetâ yahalâkgât Yura nenje tâmbâlipnenne yengât orotmeme ya watmâ manminiwan. Yawu otmâ bukulipne lok sihan orowâk manbinân nâne kârikne otmâ dondâ wangiyekeban. Yakât otmâmâ lohimbi neketâ yahalop. Yâhâ lohimbi nombotnane Yura nengât miti pilâm yapâ hionakmâ biwiyene Kiristohâlen katmâ yâkât komolân torokatbi. Yâkât komolân torokatjetâ ya yengât mâtâp manguyingwiwe sâm dondâ mem bâleyekmâ hilipyongominiwan.

15 Yawu gârâmâ angoân meñnahât tepñambâ ki tetewan sâp yan nâne Kiristohâlen biwinañe kepeim hon bawanjiwongât Anitâñe sâm katnihiop.

16 Yâhâ yâkne nângâmu ârândân otmu nâne Kiristohât den pat pâku lohimbi yengâlen ari sâm tetem ekyongowongât ikne nanñane mâtâwân tetenihiop. Mâtâwân tetenihiop yakât kakñan nep topne katbe sâm lok âlâhâlen ari ki âikum nângâwan.

17 Me Kiristohât aposololipne Yerusalem kapiân manbi ya yengâlen gurâ ki ari âiyongom nângâwan. Kiristo ikñak aposolo nep sâm nihiop yanâk pilâm yahatmâ Arawia hânân ari manban. Manmâ manmâ yapâ âwurem Damasiko kapiân ari manban.

18 Yan ari manmune yambu kalimbu pesuk sâop. Yakât kakñan Petoro in ekbe sâm Yerusalem kapiân yâhâwan yanak yâk orowâk manmutne sande yâhâp olop.

19 Sâp yan yâk otmu Kutdânenñahât imiñe Yakowo ya yetñiâk yekeban. Yâhâ aposolo âlâlâ ya ki yekeban.

20 Den yan yu Anitâhât senñan kinmâ yan. Yakât otmâmâ den mian otbuawâmâ matne nihiwuap.

21 Nâne nine kapi Kilikia hânân tap yan ari âi topne katmâ Kiristohât den pat ekyongom manban. Otmu yapâ pilâyekmâ Siria hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari den kâsikum yingim manban. Yakât otmâmâ Yesuhât komot Yuraia hânân manbi yengâlen ki arimune enjakbin.

22 Yawu gârâmâ nine topne nângâwi yane ari lohimbi yuwu sâm ekyongowi.

23 Emelâk nâhâitne “hilipnongominiop. Yâhâ sâp yiwereneâmâ lohimbi kerekne Kiristohât nângânjetâ bulâne otmu biwiyene yâkâlen katñetgât yâkât den pat ekyongom mansap.”

24 Nâhât topne yawu ekyongonjetâ nângâm Anitâ mepaewi.

2

Paulone Yesu Kiristohât aposololipne yengâlen torokalop.

1-2 Otmu yapâ nâne kapi âlâen âlâen ari den kâsikum yingim manmune yambu 14 pesuk sâop. Yakât kakñan Anitâñe biwi nângân nângânne mem hewewen tuhumu Banawa yet Tito meyelekmune Yerusalem kapiân yâhâwin. Yan yâhâmunne Kiristohât komot ya yengât kunlipyene orop tihâk menduhuakbin. Menduhuakmâ nâne emelâk pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den ekyongowan yakât topne nângâne sâm âinohowi. Otmu mâtâp mangunihimai sâm den ya topñambâek sâm tetem ekyongomune nângânjetâ keterahop.

3 Topne yuwuhât yan. Nenñe Kiristohâlen torokatmâ yan Mosehât girem den nângâmunne porap otmu ki lâum manbin. Yawu manbin yan bukunenñe Tito, Girik gâtne, yâhâmâ emelâk nengâlen torokalop yamâ hâkne torehenñan undip ki tuhuwin yakât den pat ekyongomune nângâwi.

4 Yawu gârâmâ lok perâkñane topnenne mem tetene sâm nengât osetnenñan taka manbi. Taka Mosehât girem den ya yâhâpne mem miwirikum hâkne torehenñan undip tuhuwanjine sâm kendâningwi.

⁵ Kendâningim Kiristohât den pat âlepne ya kelanġatne sâam otġetâ denyenġe ki nânġâwin. Denyenġe ki nânġâwin yakât otmâ hâkne torehennan undip ki tuhuwi. Yakât otmâmâ yengu yawuâk Mosehât girem den ki watmâ mannomai.

⁶ Otmu Yesuhât komotne papatolipyenġe yengât nânġânetâ yahatsap. Yamâ Anitâ lok biwinenġe ekmapne nânġâningimu ki gewe yâhâwe otmap. Otmu nâne gurâ yawuâk lok âlâ me âlâhât ki nânġâmune yahatmap, me ki nânġâmune gemap. Otbi yamâ yâk yengât wahap. Anitâne konok biwinenġe ekmap. Yawu gârâmâ papatolipyenġenġe nâhât den yu ki kum meme sâsâ tuhunekbi.

⁷⁻⁸ Otmu nine topne yuwu sâam ekyongomune ekbi. Emelâk Anitâne Petoro mâmânġe otbanġim âi sâam waġmu Yuraia hânânâk tatmâ Yesuhât den pat âlepne ya kapi ambolipne kâsikum yinġiop. Yâhâ nânġeâmâ pâku lohimbi yengâlen ari den yu ekyongowehât mâmânġe otnihim âi sâam nihiop.

⁹ Otmu den ya sâam ekyongomune nânġânetâ keterahopġât Yakowo, Petoro, Yoane, yâk yengât lok kunyenġe manbiġe nâ otmu bukune Banawa buku otnitġim yuwu sâam hânġânotgowi. “Nenâmâ yuânâk tatmâ kapi tipi tapi tatmâ arap yu ambolipne yengâlen âi mem mannom. Yâhâ yerâmâ pâku lohimbi yengâlen ari âiyetne tuhuromawot.

¹⁰ Otmu konohâk tap yamâ yuwu nânġâyet. Bukulipnenġe nombotne umburuk mansai ya yengât nelâm yotgomap.” Sânetâ sâawan. “Yâk tânyongoromġât nanġait.” Yawu sâam den hikum karakbin.

Pauloġe Petoro hâme hârewaġgiop.

¹¹⁻¹³ Otmu ya pesuk sâamu nâne Banawa mem Yerusalem kapi pilâm orowâk Antiok kapiân ariwit. Yan ari manmâ manmâ âlâengen ari den ekyongowe sâam pilâyekmâ ariwan. Otmu hilâm âlâen Petoroġe Antiok kapi ari pâku lohimbi nombotne biwiyenġe Kiristohâlen katbi yâk yengâlen torokatmu orowâk manbi. Yawu manġetâ Yakowohât bukulipne Yerusalem kapiângembâ gem Antiok kapiân ari Petoro yuwu sâam hâme hârewaġgiwi. “Bâe, otdâ bâleap yakâ. Girawu otmâ pâku lohimbi orowâk sot nem mansai. Ya ki orotne.” Yawu sâam hâme hârewaġġinetâ bukulipne nombotnġe pâku lok yengât hâkyenġe torehennan undip tuhuyekbiġe nânġâm bâlewâġimaihât pâku lohimbi ya pilâyekmâ Yakowohât bukulipne yengâlen torokalop. Petoroġe yawu olop yakât Yura lohimbi nombotnġe ya ekmâ pilâyekbi. Pilâyeknetâ Banawaġe yekmâ pârâk pilâm yawuâk otmâ yâk yengâlen torokalop.

¹⁴ Yawu otġetâ nâmâ âwurem ari topyenġe mem tetem nânġâmune dondâ bâleop. Yâkne Kiristohât denġe tâġ tâġâk ki watmâ manbi. Petoroġe otmu bâleop yakât topne teteâkġât Yesuhât komot ya yengât senyenġan kinmâ yuwu sâam ekuwan. “Petoro, ġâ wuân mendâ bâleap? ġâ Yura lok. Yawu gârâmâ Yura nengât orotmeme hânġiġe ya pilâm, pâku lohimbi yengâlen torokatmâ mansat. Yawu gârâmâ wongât pâku lohimbiġe Yura nengât orotmeme hânġiġe otġetġât meme sâsâ tuhuyeksat? Ekmune dondâ bâleap.

Himbim yâhânomġât mâtâp konohâk tap.

¹⁵ Nenâmâ Yura lohimbi. Anitâne girem den âlâlâ Mose ekumu kulemġuop ya biwinenġan katmâ nânġâmain. Yawu otmâ pâku lohimbiġe Anitâhât den ki lâum mansai yawu ki otmain.

¹⁶ Yawu gârâmâ Anitâhât girem den yan papatolipnenġenġe yenġe enġatyenġeâk watmâ den âlâlâ torokatmâ kulemġuwi. Yamâ lok âlâ me âlânġe papatolipnenġenġe girem den âlâlâ kulemġuwi ya lâunġetâ Anitâne yekmu ârândân otbuapġât dop âlâ ki tap. Yâkne Kiristohâlen biwiyenġe katnomai yamâ Anitâne yekmu ârândân otbuap. Mâtâp âlâ ki tap, bia kârikne. Nenâmâ emelâk Kiristohâlen biwinenġe katbin. Yâkât otmâ papatolipnenġe yengât girem den yakât nânġâmunġe tâġât otmap.

¹⁷ Kiristohâlen biwinenŋe katbin yapâek bukulpnenŋe Yura lok pilâyekmâ pâku lohimbi, tosayeŋe orop sâminiwin, yengâlen torokatbin. Ya yengâlen torokatmâ papatolipnenŋe yengât girem den ki lâuaingât Yura lok nombotŋe nengât “tosa lok” sâmai. Tosa lok mâne âlâ girawu sâmbâin. Yuwu sâmbâin me? “Âo, Kiristoŋe orotmeme bâleŋan dâim ari katnenekmu otmunŋe bâleap. Yakât otmâ tosa ya Kiristohâlen tap.” Yawu sâm tosa ya Kiristohâlen kârâm pilâwin mâne ki ârândânŋ otbâp. Yawu ki tap. Yawu gârâmâ Yura lok yengât orotmemeyeŋe hânŋiŋe ya watmâ ki otnomai.

¹⁸⁻¹⁹ Yakât nânŋâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nânŋâŋet. Nâmâ papatolipnenŋe yengât girem den bet pilâwan ya âlâkuâk miwirikum lâuwom yanâmâ nâhât yuwu sâŋetâ bonŋe otbuap. “Anŋoân Pauloŋe papatolipnenŋe yengât girem den bet pilâop yanâmâ tosa miop.” Nâhâtŋe yawu olop sâŋetâ yanâmâ bonŋe otbuap. Yawu gârâmâ topŋe yawu ki tap yakâ. Anŋoân girem den âlâlâ ya lâuwe sâm tâpik gupik otminiwan. Tâpik gupik otmâ manmâ gamune yaŋe ki tânnohop. Yakât otmâ pilâmune pesuk yap.

²⁰ Pilâmune pesuk sâmu yaŋahâmâ Anitâŋe nanŋe hânŋâŋumu ge nâhât kawean kinmâ muop yâkâlen biwine katban. Biwine katmune yâkŋe tânnohom manman kârikŋahât pat kunihiop.

²¹ Yakât otmâ yuwu nanŋan. Kiristo muop yan manman hânŋiŋe ya betbaŋgim muop. Yâhâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu manman âiŋe miop. Yakât dopŋeâk otmâ biwine yâkâlen katban yan papatolipnenŋe yengât girem den hânŋiŋe lâuminiwan ya bet pilâwan. Yakât otmâ Kiristoŋe mâmâŋe otnihimu yâk orop biwinetŋe kepeiakmâ konohâk oap. Yakât otmâmâ yâkâlen biwinaŋe kepeim hoŋ bawaŋgim mansan. Kiristoŋe wawaenenekmâ ge kawenenŋan kinmâ muop yakât ki nânŋâmune tâŋât otmap. Yamâ yuwu nanŋan. Papatolipnenŋe yengât girem den lâumunŋe Anitâŋe nenekmu ârândânŋ otmap mâne Kiristoŋe ge imbiâk muop sâmbâin. Yawu.

3

Yesu Kiristohât mâtâp me girem dengât mâtâp

¹ Bukulpne, Galatia ambolipŋe yuwu sâmune nânŋâŋet. Emelâk Anitâŋe Yesu Kiristo hânŋâŋumu ge nengât otmâ howanân kuŋetâ muop yâkât den pat âlepŋe ekyongomune nânŋâm biwiyenŋan katbi. Yaŋak benŋe girawu otmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ lohotŋe otŋetâ Yura kapi ambolipŋe yengâlen taka biwiyenŋan kionmâ nânŋân nânŋânyenŋe mem gulip malap tuhuai? Bâe, topŋe wongât Kiristohât mâtâp bulâŋe ya pilâm Yura nengât orotmeme hânŋiŋe ya watmâ mansai? Ya ki orotŋe.

² Yakât yiwerenŋe âiyongomune sâŋetâ nânŋâwe. Yeŋe papatolipnenŋe yengât girem den âlâlâ ya lâuŋetâ yanâmâ Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hânŋâŋumu ge mâmâŋe otyiŋgiop me bia? Bia yakâ. Yâhâ nânŋeâmâ Kiristohât den pat âlepŋe ekyongomune nânŋâŋetâ bulâŋe olop. Yawu nânŋâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiyenŋe katbi yanâk Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hânŋâŋumu yengâlen giop.

³ Yakât otmâ girawu otmâmâ kopa oai? Ya ekmâ pârâk pilan. Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Kândikum emelâk Kiristohâlen biwiyenŋe katmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heak yâkât wâtŋan kinŋetâ nânŋân nânŋânyenŋe mem pâronŋ pilâyinŋimu Kiristohât mâtâp yawuâk watmâ manbi. Yakât otmâ yeŋe yiwerenŋe wâtneŋanâk kinmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândânŋ olâk sâm oai ya ekmune ki dopŋan oap.

⁴ Yâhâ anŋoân Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu biwiyenŋe heronŋe otbi. Otmu Kiristohâlen biwiyenŋe katbi ya imbiâk otmaiŋat Yura nengât orotmeme hânŋiŋe ya pilâŋet.

⁵ Yakât âlâku sâwe. Papatolipnenŋe yengât girem den âlâlâ lâuai yakât otmâ Anitâŋe ki mâmâŋe otyiŋgimu kulem topŋe topŋe miai. Yuâmâ Kiristohâlen biwiyenŋe kepeiai yakât otmâ Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hânŋâŋumu ge mâmâŋe otyiŋgimu kulem topŋe topŋe miai.

Awarahamne olop yakât topne

⁶ Yakât topne teteâkgât Awarahamne olop ya sâlikum eknet. Yakât Moseje kulemguop ya yuwu tap. “Anitâne Awarahamgât pat kuwanjiop ya nângâm yâkâlen biwine katmâ biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manop yakât Anitâne ekmu ârândân olop.” Yawu kulemguop.

⁷ Yakât otmâ Yura nengâlen gâtne me pâku lohimbi yengâlen gâtne âlâ me âlâne biwiyene yawu katmai yamâ Awarahamgât sen bulâne mansai sâmu Anitâne nângâyinjimap. Yakât otmâmâ Anitâne Awarahamgât pat kuwanjiop yakât bulâne yen orowâk menomai.

⁸ Yawu gârâmâ yakât torokatmâ sâwe. Anitâne pâku lohimbi nombotne biwiyene yâkâlen katmâ tem lâuwangiop tosayene pilâyinjimuap yakât emelâk inânjan nângâop. Ya nângâm Kiristo ki hângângumu giop yan ya nângâm Awaraham yuwu sâmu ekuop. “Hâmbâi gâhât tepgan gâtne âlâne tetem lohimbi hânjan kulemjan mansai ya men-duhuyekmu manman âlonjoân manmâ herone nângânomai.”

⁹ Moseje yawu kulemguop yakât topneâmâ yuwu. Awarahamne Anitâhâlen biwine katmâ biwi yâhâp ki ologât Anitâne nângâwanjiop. Yakât dopneâk otnom yamâ Anitâne Awarahamgât pat kuwanjiop ya ambokunom.

Girem dengât topne

¹⁰⁻¹² Otmu yakât torokatmâ sâwe. Moseje yuwu kulemguop. “Lohimbi âlâ me âlâne girem den yu tâj tâjâk ki watnomai yamâ Anitâne matne umatne yinjimu mem hiliwahonomai.” Yawu tap. Yâhâ sâp âlâen Anitâne sâmu Moseje den yuwu kulemguop. “Lohimbi âlâ me âlâne biwiyene Anitâhâlen katmâ denne lâuwanginomai yamâ manman kârikjan katyekmu mannomai.” Yawu kulemguop. Girem den tap ya âlâku sâmune nângânet. Ya yuwu tap. “Lohimbi âlâ me âlâne girem den ya tâj tâjâk watmâ mannomaiâmâ manman kârikjan mannomai.” Yawu tap.

¹³ Yawu gârâmâ âlâne girem den ya tâj tâjâk watmu ârândân otbuap? Lok yawuya âlâ ki tap, bia kârikne. Yakât nen kerekne girem den ya lâumain yamâ târârâhâk ki watmain. Yakât nângâm Anitâne Kiristo hângângumu ge sârereneekmu howanân kuwetâ muop. Yakât Moseje den âlâ yuwu kulemguop. “Lok âlâ me âlâ nahân yongonjetâ kinnomai ya yengât yuwu sânomai. “Lok yuâmâ Anitâne matne wanmu miap,” yawu sânomai.” Yawu sâmu kulemguop.

¹⁴ Yakât otmâmâ Yesu Kiristone nengât tosehât otmâ kawenennjan kinmu howanân kuwetâ muop. Yakât otmâmâ Anitâne Awaraham pat kuwanjiop yakât bulâneâmâ ikne Wâtgât mâmâjahât Heak ya hângângumu ge mâmâne otningimu manman kârikjan manmâ yâhânom.

Anitâne sâmu kârikne olop.

¹⁵ Nenne orotmeme âlâ otmain yan hâum sâmune nângânet. Lok yâhâp den hikumutâ kârikne otbuap. Ya bukuje âlâne kelangatbuap, me den âlâ torokatmâ sâwuap, me nombotne hârewuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yuwu ekne. Anitâne den hikuop ya ki hâukum âlâ sâwuap. Bia kârikne.

¹⁶ Anitâne Awaraham den ekuop ya yuwu tap. “Nâne gâ otmu gâhât tepgan gâtne âlâ tetewuap yet den yukât bulâne yitgiwom.” Yawu sâmu ekuop. Yakât otmâmâ yuwu ki sâop. “Gâ otmu gâhât tepgan gâtne tetem mannomai yen kerek yinjiwom.” Yawu ki sâop. Yawu gârâmâ Awarahamgât tepjan gâtne konok, Kiristo teteop yanâmâ Anitâne Awaraham den ekuop yakât bulâne yâkâlen teteop.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâne Awaraham den ekuop ya yambu 430 pesuk sâmu yanâmâ girem den Mose wanop. Otmu Awaraham den ekuop yakât kakjan Mose ki ekuop. Yawu gârâmâ Mose girem den wanop yan mem ge katbuap, me Awaraham den ekuop ya hâukum âlâ sâwuapgât dop âlâ ki tap.

¹⁸ Yakât topņe nângâņetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nângâņet. Anitâņe Awarahamgât manman kârikņahât pat kuwaņgim den ekuop ya girem denân torokatmâ ki sâop. Awarahamâk ekuop. Yawu gârâmâ manman kârikņe ya mene sâm Anitâņe Awaraham den ekuop ya otmu girem den yâhâp yâhâp ki menom.

¹⁹ Yawu tap. Yakât otmâmâ topņe girawuhât Anitâņe girem den Mose ekumu kulemguop? Topņe yuwuhât. Girem den yaņe lok topnenņe mem teteningimap. Emelâk tâmbâlipnenņe manmâ otņetâ bâlem gaop. Otmu nen gurâ yawuâk otmunņe bâlem gamap. Yawu gârâmâ Awarahamgât tepņan gâtņe Yesu Kiristoņe teteop. Tetem yan Anitâņe Awarahamgât pat kuwaņgiop yakât bulâņe mem teteningiop. Mem teteningiop yakât otmâ girem den kandi sâop ya pesuk sâop.

Otmu âlâ torokatmâ sâwe. Anitâņe aņeloņe hângângumu ge girem den Mose ekumu kulemguop.

²⁰ Yawu gârâmâ Anitâ ikrak ge Awaraham ekuop.

Lohimbi kerekņe Anitâhât girem den târârâhâk ki watmain.

²¹ Yakât otmâmâ girem den otmu Anitâņe Awaraham den ekuop yaņe lâuahowot me bia? Lâuahowot yamâ benņe topyetņe ikrâk ikrâk. Yawu gârâmâ Anitâņe girem den sâm kalop yaņe manman kârikņahât mâtâp mem teteningiop mâne yaņak benņe girem den ya lâumunņe ârândâņ otbâp.

²² Yakât nângâņetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nângâņet. Miti den kândikum kulemguwi yan den âlâ tap yakât topņe yuwu. Yesu Kiristo ki giop yan nen kerekņe girem den lâuminiwin yamâ târârâhâk ki watbin. Yakât otmâ Anitâņe mumuhât pat kuningiop. Yakât kakņan Anitâņe manman kârikņahât pat sâm Awaraham kuwaņgiop yakât bulâņe mene sâm Kiristohâlen biwinenņe katnomgât mâtâp teteop.

²³⁻²⁴ Mâtâp teteop yamâ Yesu Kiristohâlen biwinenņe katnehât Anitâņe hângângumu giop. Yâhâ ki giop sâp yan girem den yaņe manmannenņe bâleņe ya mem tetekņan tuhumu mumuhât pat otbin. Mumuhât pat otmâ gamunņe Yesu Kiristoņe gem yapâ holaņnenekbe sâm nengât sâm muop.

²⁵ Mumu yâkâlen biwinenņe katmunņe Anitâņe nenekmu ârândâņ otmu yakât otmâmâ girem den ya torokatmâ lâunomgât mâtâp bialop.

Kiristohât manman haņgalakmâ manmâ yâhânom.

²⁶ Otmu yeņe yawu otmâ yâkâlen torokatņetâ yaņak Anitâņe nanne baratne sâm meyehop.

²⁷ Yawu otmâ toen mem katyekņetâ yanâmâ manmanyenņe bâleņe ya kon sâm pilâm Kiristohât manman ya haņgalakmâ yâkâlen torokatbi.

²⁸ Yâkâlen torokatmâ nen hârok Anitâhât komot otmâ mansain. Yawu mansain yakât ki mem kâsipnongomap. Nen Yura lohimbi, me yen pâku lohimbi, me lok kutyeņe orop, me kutyeņe bia, me âwâ nan me mâmâ barat, nen kerek komot konohâk oain. Yesu Kiristoņe kunnenņe oap yakât otmâ Anitâņe nenekmu dop konohâk oain.

²⁹ Emelâk Anitâņe Awarahamgât pat sâm kuwaņgiop ya yen gurâ yawuâk kuyiņgiop yakât bulâņe menomai. Yawu gârâmâ yenâmâ topņe yawuhât otmâ Awarahamgât sen sâm katyehop.

4

¹ Emelâk den yan yakât âlâkuâk sâwe. Nenâmâ Anitâhât nanņe baratņe mansain. Yakât topņe nângâņetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunne nângâņet. Nengât orotmeme yamâ yuwu tap. Nenņe munomân nan baralipnenņe nengât bât tosa ya yâkņe galemgunomai.

² Gârâmâ nenje njanayanâk mum pilâyeknomân mandu otnomai yan hep torehenlipnenne wawaeyekmâ tihityene otnomai. Tihityene otjetâ papato otmâ yanâmâ âwâ mâmâlipyene yengât bât tosa ya yenhâk galemguaknomai. Orotmemenenne yawu tap.

³ Otmu yakât dopneak nen Yura lohimbine lepat nângân nângânân manmâ gawin yan Mosehât girem den otmu papaptolipnenne yengât girem den yakât amutgen manmâ gawin.

⁴⁻⁵ Otmu embânân Anitâne hân himbim ki kândikyotgowân ikne nanje hângângumu gewuap yakât sâpne kalop. Sâpne kalop ya ekmu ârândân otmu nanje hângângumu giop. Hângângumu gemu nen kerekne Anitâhâlen ari torokatmunne ikne nanje baratne sâm menenehâkgât Yura imbi âlâhât tepnan ge tetem girem den ya tânjâk lâum manop. Yawu manmâ nenje girem den târârâhâk ki watmâ gawin yakât otmâ sâreerenekmâ girem den yapâ holañnenehop.

⁶ Anitâ nanne holañnenehop yakât otmâ nenje Anitâhât nanje baratne otmâ mansain. Yawu nângânehât Anitâne nanjahât Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge biwinenne mem hewewen tuhumu Anitâ herone nângâwanjim “Awoñnenne, kâwiâk nanje olon,” sâm mepaemain.

⁷ Bukulipne, yengu yawuâk Anitâ herone nângâwanjim mepaem mansai. Yawu gârâmâ yeje emelâk Anitâhât topne ki nângâm orotmeme kinjon otmâ manminiwi ya pilâm Anitâhâlen biwiyene katmâ yâkât komolân torokatbi. Yakât otmâmâ nanje baratne sâm meyekmâ Awarahangât pat kuwanjiop ya yen gurâ yawuâk kuyinjiop.”

Paulone Galatia ambolipne yengât nângâm gorâwanjiop.

⁸ Emelâk embânân Anitâhât topne ki nângâm manminiwi sâp yanâmâ Porom Lâpio me wahap tânjâtnje yawuya mepaem yakât amutgen manminiwi.

⁹ Yawu gârâmâ emelâk Anitâne tep âlep nângâyingim meyekmu yâkât topne ekmâ nângânetâ bulâne olop. Yakât otmâ yiwereneâmâ topne girawuhât otmâ Anitâ betgum Porom Lâpio ya hon bawangine sâm oai? Yanje manman kâriknan mem katyekbuapgât dop âlâ ki tap yakâ.

¹⁰ Otmu Anitâne yengât nângâyingimu ârândân olâkgât Yura nengât orotmeme hânge yuwuya watne sâm oai? Yeje tatmâ nângâ nângâ sâp, me sotgât hai sapa manmai yakât sâp, me hilâm kâmbukne topne topne ya watmâ mansai ya ekmune dondâ bâleap.

¹¹ Nâje yengâlen puwâk taka Kiristohât den pat âlepne ekyongomune nângânetâ bulâne olop ya bet pilâm orotmemenenne hânge ya miwirikum watmaihât nângâm gorânihiap.

¹² Nâje Yura nengât orotmeme hânge ya pilâm yen pâku lohimbim mansai yengâlen torokatmâ manmâ gan. Yakât otmâ yeje topne girawuhât otmâ sâp yiwerene pilânekma Yura nengât orotmeme hânge miai. Yengâlen puwâk takawan yan yeje nâ buku otnihim laune lâuwi. Yakât otmâmâ yu oai yu pilânetgât nanjan.

¹³ Otmu yengâlen tohowan yan kundat pato tetenihiop. Yawu tetenihiop yamâ nâje yen orop sâp kâlewâk manmâ Yesuhât den pat âlepne ekyongowan.

¹⁴ Otmu yeje tânohom yan ki nângâm bâlenihim hâkân kaknan otbi. Yâhâ anelo âlâne yengâlen takaop, me Yesu Kiristo iknak yengâlen takamu buku otbângimbâi dop yawuâk buku otnihiwi.

¹⁵ Otmu wuân me wuângât ulityongowan mâne in yawu nihimbâi. Yâhâ sâp yiwereneâmâ girawuhât otmâ nâ pilâneksai?

¹⁶ Nâje yengât tepne nângâm den bulâne ekyongowan. Yamâ yeje yiwerene nâhâitne “nângâm bâleningim mem ge katnenekbe sâm oap” nanjai? Yakât nângâmune tepne bâleap.

¹⁷ Otmu nen Kiristohâlen biwi konohâk hikum mansainne hionaknehât lok ondowân gâtneje taka biwiyenan kionbi. Yâhâ yeje pilânenekmâ yâk yengâlen torokatnetâ yâk orop mepaeneneknetgât yengâlen takawi.

18 Nâñe tânyongowomgât dop âlâ ki talop. Yâhâ lok yañe biwi konohâk otmâ tânahone sâñ yengâlen takawi mâñe heronje nâñgâyinjimbâm. Yawu gârâmâ emelâk nâñe yen orop manmâ biwinenñe kepeim manbin ya girawuhât otmâ biwinenñe holañakmu mansain?

19-20 Yengât den pat ya nâñgâmune umatñe olop. Gârâmâ den umatñe yu ekyongowe sâñ otmune umatñe oap. Yen orop hâme konok mansain mâñe umatñe ya kuwikkbâin. Yakât yiwerenñe mâtâp tetenihimu yengâlen takawomgât nanñan. Yakât nâñgâm den âlâen hâum sâwe. Imbilipnenñane naom mene sâñ hâliliakmâ tatmâ naom memai, yakât dopñeâk yenñe Kiristohâlen biwiyenñane kepeim tem lâuwanñetgât emelâk yengâlen taka Kiristohât den pat âlepñe ekyongomune nâñgâñetâ bulâñe olop. Yawuâk torokatmâ manñetgât biwine yengâlâk nâñgâm tan. Yakât otmâ yiwerenñeâmâ Yura nengât orot-meme hâñginje ya lâune sâñ otñetâ yakât otmâ yâhâpñe witgum biwiyenñe Yesuhâlenâk kinâkgât den umatñe yu ekyongowe sâñ biwine umatñe oap. Yenñe Kiristo betgumaihât otmâ gorâ bâlenñe nihimu mansain.

Sara yet Haha yâk yetgâlen hâum sâop.

21 Yengâlen gâtñe nombotñane Mosehât girem den ya lâune sâñ otmainñe yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât yuwu sâñmune nâñgâñet. Mosenñe den âlâ torokatmâ kulemguoop yakât mâtâp yuwu tap.

22 Awarahamgât nanyâhâtñe yâhâp teteowot. Nanñe kunñe yâkât kutñeâmâ Ismae. Yakât topñe yuwu tap. Awarahamñe imbiñe Sara memu yâkâlen nanyetñe membuap yakât Anitâñe bunewâk pat kuyitgiop. Yawu yamâ inâk kâsi manowot. Yâhâ Anitâñe Awarahamgât den hikuop ya nelâmgumu ikñe hoñ bawa imbi, kutñe Haha sâñ ya miop. Ya memu yâkâlen nanñe kunñe miop, yamâ kutñe Ismae.

Yâhâ nanñe âlâ, kutñe Isaka sâñ, yâkât topñeâmâ yuwu. Anitâñe Awaraham imbiñât yetgât pat kuyitgiop yakât ki nelâmguoop. Otmu Sarañe naom membuap sâop yakât otmâ manmâ gam gam nanñe miop.

23 Yâhâ nanyâhâtñahât topyetñe yamâ ikñiâk ikñiâk oawot. Âlâmâ, Ismae sâñ, yâhâmâ Awarahamgâlen Hahañe imbiâk miop. Yâhâ âlâmâ, Isaka sâñ, Anitâñe den hikuop yakât bulâñe Awarahamgâlen Sarañe miop.

24 Otmu Anitâñe imbi yâhâp yu yetgât mâtâp ikñiâk ikñiâk sâñ yitgiop. Yakât otmâ yâk yetgât sen ya gurâ yawuâk komot ikñiâk ikñiâk mansai. Yakât topñe yuwu nanñan. Imbi kutñe Haha yañeâmâ hoñ bawanñiminiop. Yakât otmâmâ yâkât sen tetem sambe sambe otmâ yawuâk hoñ bawa manmai.

25-26 Otmu Haha yâhâmâ Arawia hânân pumñe âlâ tap, kutñe Sinai, yan Anitâñe girem den Mose wanñop yakât dop olop. Hahahât sen yañe hoñ bawa otmai dop yawuâk Yura kapi ambolipñane Anitâñe girem den kalop ya lâum manmai. Hahahât dopñe yawu.

Otmu Sarahât dop yuwu. Yâhâmâ Awarahamgât imbiñe. Yakât otmâmâ yâkât sen tetem sambe sambe otmâ hoñ bawa ki mansai. Otmu Sarañeâmâ Yerusalem kapi âñe himbimân tap yakât dop olop. Sarahât sen yamâ nen mansain yu. Gârâmâ kapinenñe himbimân tap yan yâhâ ambokunom. Yakât otmâ girem den hâñginje lâunomgât dop ki tap.

27 Yakât otmâ Anitâñe sâmu poropete âlâñe den kulemguoop ya yuwu tap.

“Imbi kâsi, yuwu sâñmune nâñgâ. Gâñeâmâ naom âlâ ki mion. Otmu naom membe sâñ ki hâliliakmâ tatmâ hâhiwin nâñgâon. Yakât otmuâmâ gâhât lokñe imbi ondop memu nanñe miop. Yakât otmuâmâ nâñgârâ gorâhahimapgât yuwu sâñmune nâñgâ. Hâmbâi mâñe gâhât sen yañe tetem sambe sambe otmâ potgahât sen ya wangiyeknomai. Yakât nâñgâm biwihe gemu heronñe kakñan man. Yawu.”

28 Otmu yakât den âlâ torokatmâ sâñmune nâñgâñet. Anitâñe Awarahamgât sen tetem sambe sambe otnomaihât pat kuwanñiop ya yawuâk nanñe Isaka kuwanñiop. Otmu pat kuwanñiop yakât bulâñe tetemu nen Yura lohimbimbi otmu yen pâku lohimbimbi dop konohâk otmâ Awarahamgât sen mansain. Yakât otmâ imi ata me wârâ tou yawu mansain.

²⁹ Haha yet Sara yetgât topyetjahât torokatmâ sâmunê nângânet. Awarahamne Anitâhât den ya nelâmgumu imbi hon bawanjiminiop ya memu naom âlâ miop. Naom yanê pato olop. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne Sara mâmâne otbanjimu nanne miop. Sara ne naom memu Haha nanne yanê yâkât nângâm mem ge katbe sâm olop. Yakât dopneak yiwere ne lohimbi girem den lâum mansainê nen ki lâum mansain yu neneknetâ bâlemu mem ge katnenekne sâm otmai.

³⁰ Otmu Sara ne Awaraham yuwu sâm ekumu laujan miop.

“Potne Hahahât nanne Ismaene gâhât bêt tosa ki galemguwuapgât nanjan. Nannetne Isaka yâknak gâhât bêt tosa galem gum manbuapgât nanjan. Yakât otmâ watyelekdâ ariyet.”

Yawu sâm ekuop. Awarahamne Sara laujan miop yakât dopneak yanê otjetgât nanjan.

³¹ Otmu yakât torokatmâ yuwu sâmunê nângânet. Nenne Kiristohâlen biwinenne ne kepeim mansainneâmâ Sarahât sen oain. Nângâmune yawu oap. Yakât girawuhât otmâ yengâlen gâtne nombotne ne girem den lâum yan Haha sen otne sâm oai? Kâmbukne, yawu ki otjet.

5

Kiristone manman âlepne katnenekmu mansain.

¹ Otmu nenne girem den lâum pâpgumunne tosa teteningimapgât Kiristone nengât sâm gem yapâek holannehop. Yapâ menenekmâ manman âlepne katnenekmu mansain. Otmu yengu yawuak holannekmâ nengâlen torokatyekmu komot konohâk oain. Yakât otmâmâ yanê ki pilânenekmâ girem den hângine ya mem miwirikum lâunomai.

² Bukulipne yakât âlâku ekyongomune nângânet. Yanê Anitâne yekmu ârândâne olâkgât hâkyenahât torehenne undip tuhanjiniomai yamâ dop yuwu otbuap. Yawu otnomai yanâmâ Kiristone manman kârikjahât mâtâp âine meyingiop yamâ nângânetâ tânjât oap yakât dop otbuap. Yakât otmâ Kiristone mâmâne otyingiwuapgât dop ya biatbuap.

³ Bukulipne, yawu otmai hât âlâku sâwe. Yanê girem den pâne konohâk lâum hâkyenahât torehenne undip tuhanjiniomai hât dop bia. Yawu otnomai yan Anitâne girem den sâm kalop ya hârok lâunomai sâm kalop. Yakât otmâmâ yengâlen umatne dondâ teteyingiwuap.

⁴ Otmu yengâlen gâtne âlâ me âlâne Anitâne yekmu ârândâne olâkgât girem den ya miwirikum lâunomai yanâmâ Kiristo pilânomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâne angoân tepne nângâm manman kârikjahât mâtâp meyingiop ya manguyingiwuap.

⁵⁻⁶ Yâhâ nenâmâ biwinenne Yesu Kiristohâlen katmâ mansainne komot konohâk otbin. Nen hâknenehât torehenne undip tuhanjiwin me yen ki tuhanjiwi nenâmâ komot konok otmâ biwinenne Yesuhâlenâk kinmu haonmâ ârândâne tep âlep nanjanjim hon bawanjimai. Yawu otmunne Kiristone âwurem ge sâre nenekmu Anitâne umam sâningim mem manman kârikne torokatnenekbuap. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne mem hewewen tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenne kepeim mansain. Kepeim manmâ Kiristone in yawu ge menenekmu yâhâne sâm yakât mitiwahom mambot gumbot otmâ mansain.

⁷⁻⁸ Bukulipne, yen angoân den pat âlepne ya nângâm Kiristohât tem lâum hon bawanjinetâ yekmune âlongo nandorone olop. Otmuâmâ Kiristohât mâtâp watne sâm otjetâ yan Anitâne undip ki katyingiop. Yakât otmâ sâp yiwere neâmâ âlâne undip manguyinginetâ âlâengen arine sâm oai? Me âlâne biwiyenne kionjetâ denyene in yawu nângâwi?

⁹ Bukulipne lok amonne yengâlen takawi? Yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunê nângânet. Bau nasine yamâ tipine âlâ. Yawu gârâmâ yanê hâreakmâ sânduk sâm ârândâne otmâ bau mem bâlemapgât ya hârem pilâmain. Yakât dopneak yanê yâk yengât den ya pilâm kâkâsuk otmâ manjetgât nanjan.

¹⁰ Yâhâ yengât nângâm ki engat yâhâp oan. Yeje ekap kulemgum katyîngian yu sâlikum nângâm denne tem lâunomai. Otmu Yura lok nombotñaje biwiyenjan kionjetâ biwi nângân nângânyeje iton galon oap yakât matje hâmbâi Anitâje Yura lok ya yîngiwuap.

¹¹ Bukulipne, hâkyenjahât torehenjan undip tuhuanginet sâam Yura lok nombotñaje yengâlen takawi ya yengât topyeje âlâ sâamune nângânet. Yaneâmâ imbiâk nâhâtje “Girem den lâunjet sâam hâkyenjahât torehenjan undip tuhuyîngim mansap,” sâamai. Yamâ den memai. Yâkne sâamai yawu otyîngim mansan mâne, Kiristone nengât sâam muop yakât Yura lokne den pat ya nângâm ki mem ge katnekne sâam otbâi.

¹² Bukulipne, Yura lok yañe mem biwi hâlim tuhuyeksai yenhât nângâm hâkyenjahât torehenjan undip tuhuangimi ya hârem pilaknetgât nanjan.

¹³⁻¹⁴ Bukulipne, yengât manmanyenêâmâ âlâ. Yeje girem den lâunjetgât Anitâje ki meye hop. Yawu gârâmâ yenhât ki nângânetâ yahatmu engatyeneâk otnomai. Girem den yakât topne yuwu tap. “Nenjahât nângâmunje yahatmap yawuâk buku nombotje yengât nângâmunje yahatbuap.” Yawu tap. Otmu den ya lâum kinmâ yeje tep âlep nanjanjim tânahonomai.

¹⁵ Yamâ yeje ki hionjakmâ tep bâle nanjanjim hiliwahonomai.

Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâñe otningimu mannom.

¹⁶⁻¹⁷ Bukulipne, yuwu sâamune nângânet. Nenne biwinenñaje kâitnongomu orotmeme bâleñe ekmâ otneâk nângâmain. Yawu otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heak betbanjimain. Yawu otmâ yanâmâ Heakne biwinenñan kionmap. Yawu gârâmâ orotmeme bâleñe otneâk nângâmain ya âlâku nângâmunje biwinenñan hâumu pilâmain. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne biwinenñe mem hewewenñe tuhumu yâkât wâtñan kinmâ tem lâuwanjim gain.

¹⁸ Yen yawu otnomai yanâmâ papatolipnenne yengât girem den ya yâhâpne ki lâunomai. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâñe otyîngimu manmâ yâhânomai.

¹⁹ Emelâk engatnenneâk watmâ otmunje bâlem gaop yakât ekyongowan ya âlâku ekyongomune nângânet. Yeje engatyeneâk watmâ yuwu otñetâ manmanyenñe bâleminiop. Kâwâ konda, orotmeme kinjonñe mem manminiwi.

²⁰ Otmu emet huhuminiwi. Porom Lâpio hâwim kânângânetâ kinmu ulitguminiwi. Otmu âli hawat bâleñe topne topne mem manminiwi, me sait bâleñe karangiminiwi, me karasunja tuhuangiminiwi, me weke mem yan sonjo bau kombo neangiminiwi, me bundâñe yerakiminiwi. Ya otñetâ bâleyîngiminiop. Nângâm bâleangiminiwi, otmu tepyenjan tatmu tatmu kuk kânguruk orangiminiwi. Otmu yenhât nângânetâ yahatmu hionjakmâ kasa orangiminiwi.

²¹ To kârikne nem biwi hâlim otmâ wahap ki orotne topne topne otmuniwi. Orotmeme yawuya otmâ mansai yâhâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat ki kuyîngiop. Yakât otmâ Kiristone yâhâpne âwurem gewuawân ikne komolân ki torokatnomai.

²² Yawu gârâmâ lohimbî nombotñe Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâñe otyîngimu yuwu otmâ manmai. Anitâñe buku otyîngiop yakât nângâm biwiyenñe sânduk sâamu herone nângâwanjimai. Otmu biwi nângân nângânyeñe kepeiakmâ konohâk otmu kaok nanjanjimai. Bukulipnenñe senñe âlâlâhât umburuk otmâ pâin guin otmai ya yekmâ nembe kalem otyîngimai. Yenhât nângânetâ ki yahatmap. Otmu buku nombotñaje mem bâleyekñetâ yakât matje ki kâpekyîngimai. Me sâam bâleyînginetâ yakât nângânetâ ki sâtñe otmap.

²³ Lohimbî yawu otmâñeâmâ girem den kerek lâunjetâ ârândânñe otmap yakât dop oap.

²⁴ Bukulipne, yakât torokatmâ yuwu sâamune nângânet. Nenne Yesu Kiristohâlen biwinenñaje tinâk kepeimunñe Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâñe otningiwuap. Yawu otningiwuap yanâmâ nenñe engatnenneâk ki watmâ ihilâk mahilâk otmunje bâlewuap.

²⁵ Yâhâ yaŋeâmâ biwinnenje mem hewewenjuhunenehopgât yâkât wâtŋan kinmâ mâtâp sâŋ ningiop ya tâŋ tâŋâk watmâ manmâ yâhânôm.

²⁶ Otmu yeŋahâlâk ki nâŋgâŋetâ yahatmu hâkyeŋe mepaenomai. Otmu yeŋahât ki nâŋgâŋetâ yahatmu hionakmâ bukulipyenje mem ge katyeknomai.

6

Bukulipnenje lohotŋan otyiŋginom.

¹⁻² Bukulipne, yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋe otŋetâ bâleâkgât Satanŋe mem dâiyekmap. Yawu gârâmâ yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe otŋetâ bâlewuap yanâmâ yen nombotŋe Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu mansaiŋe yuwu otyiŋginomai. Yesu Kiristoŋe hânân gem lohotŋan manmâ kuwiknenekmâ mâtâp meningiop. Yakât nâŋgâm bukulipyenje lohotŋan otyiŋginomai. Otmu yengu yawuâk otŋetâ bâlemapgât biwiyenje galem oraŋginomai.

³ Nen lok bâleŋeâk kerek mansain. Yawu gârâmâ yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe yeŋe orotmemeyenahât nâŋgâŋetâ yahatmap yamâ ombeyenjaŋe kâityongomap.

⁴⁻⁵ Naŋgai. Âlâku amboŋan amboŋan mannomai. Yakât otmâmâ yeŋe buku âlâhât topŋe ki ekmâ kiwilinomai. Yeŋe biwiyenahât topŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk ekmâ nâŋgâŋetâ ârândâŋ otmu heronje otnomai.

⁶ Otmu papatolipyenjaŋe Anitâhât den kâsikum yingim mansai ya in yawu tânyongonomai.

⁷ Bukulipne, ombeyenjaŋe kâityongomapgât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Anitâŋe topnenje ekmâ nâŋgâmap. Yakât otmuâmâ kâitgunomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ lohimbiŋe wahap âlâlâ otnomai yakât matŋe tâŋ tâŋâk kâpekyiŋgiwuap.

⁸ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe yeŋahâlâk nâŋgâm senje âlâlâ ekmâ biwiyenje yan arimu ihilâk otnomai yamâ sâp patoen Anitâŋe pilâyekmu hemân kionomai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heak yâkât nâŋgâm tem lâuwaŋgim mannomai yamâ mâmâŋe otyiŋgimu manman kârikŋan mannomai.

⁹ Bukulipne, lohimbi hewewenâk tânyongonom. Yawu otmâ mannom yamâ Anitâŋe nâŋgâmu ârândâŋ otmu sâp patoen yakât matŋe ningiwuap.

¹⁰ Topŋe yakât nâŋgâm yuwu otnom. Bukulipnenjaŋe Kiristohâlen biwiyenjaŋe kepeim mansai ya umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap yanâmâ in yawu tânyongonom. Otmu nombotŋe belâŋen pâlâmŋe mansai ya yawuâk tânyongonom.

Den bâiŋe sâŋ hâreop.

¹¹ Bukulipne, yeŋgât pepa yu lok âlâ ekumune kulemgauap. Yu kulemgum yaŋak kiripi mem nihimu ninak pâŋe tâlâwâk kulemguan bâtne towatŋe yu ekmâ nâhâitŋe “Den yu kulemgauop,” nâŋgânôm.

¹² Otmu den âlâ emelâk yan yakâlâk torokatmâ sâwe. Yura lohimbi biwiyenje Kiristohâlen katmâ girem den lâum mansaiŋe bukulipyenjaŋe nâŋgâyiŋgiŋetâ yahalâkgât yeŋgât hâkyeŋe torehenŋan undip tuhuyiŋgine sâŋ yeŋgâlen takawi. Otmu yawuâk bia. Kiristoŋe nengât sâŋ gemu howanân kuŋetâ muop. Yakât buku nombotŋe nâŋgâŋetâ tâŋât otmu nâŋgâm bâleningimai sâŋ Yura lok yâkŋe yeŋe hâkyenahât torehenŋan undip tuhuŋgiŋet sâŋ meme sâsâ tuhuyeksai.

¹³ Yawu gârâmâ lok yaŋe Mosehât girem den lâum hâkyenahât torehenŋan undip tuhuŋgiwiŋe den kerehâk ki lâum mansai. Yawu gârâmâ yeŋe yawu tuhuŋgiŋetâ bukulipyenjaŋe heronje nâŋgâyiŋgiŋetgât meme sâsâ tuhuyeksai.

¹⁴ Nâmâ lok yawuya bia. Yawu gârâmâ nâŋgânihiŋetâ yahalâkgât ki naŋgan. Nâmâ yuwu naŋgan. Kutdânenje Yesu Kiristo nengât sâŋ gemu howanân kuwi. Kuŋetâ muop yapâek yahatmâ mâtâp âiŋe mem teteningiop. Nâŋe yakâlâk nâŋgâm hângât wahap topŋe topŋe yakât nâŋgâŋmune tâŋât otmap.

¹⁵ Yakât yâhâpņe sâwe. Nen Yura lok hâknennahât torehenņan undip tuhanņiwin me yen pâku lok ya ki otbi nen kerekņe biwinenņe Kiristohâlen katmâ komot konohâk otmâ mansain. Yawu katmâ manmunņe manman âiņe mem teteningimu himbimgât pat mansain yakât nâņgâmune bulâņe oap.

¹⁶ Otmu lohimbi biwiyeņe yawu nâņgâm Yesuhât den lâum manmai yamâ Anitâņe we âlep nâņgâyîņgim biwi sânduhân katyekmu manmâ yâhânomai. Yawu otmâmâ Anitâņe Isirae sen bulâņe nengât pat kuningiop ya menomai.

¹⁷ Nâņe Kiristo hoņ bawanņim manmâ gan. Yakât otmâ mâtâp manņunihine sâm mem âlâlâ tuhunekņetâ hâhiwin kakņan mansan. Otmu hâknan gut emelâk ekbi. Yakât otmuâmâ lok âlâ me âlâņe hâhiwin ya witgum nihimaihât yeņe lok yaņe yeņgâlen takam meme sâsâ tuhuyeksai ya yeņgât den nâņgâm kâkâsuk otnomai.

¹⁸ Kutdânenņe, Yesu Kiristo tihitnenņe otmapņe biwi nâņgân nâņgânnenņe mem konohân tuhumu kepeiakmâ manmâ yâhânom. Yawuâk.

Nâ bukuyeņe,
Paulo

Epeso

Pauloŋe Epeso yeŋgât ekap kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpine,

¹ Yen Epeso kapi ambolipŋaŋe Yesu Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim Anitâhât tem lâuwaŋgim mansai. Nâ Paulo. Emelâk Anitâŋe nâŋgânihimu Yesu Kiristoŋe aposolo sâŋm âi nihiop ya mem mansan. Nâŋe heronŋe nâŋgâyiŋgim ekap yu kulemgum katyiŋgian.

² Awoŋnenŋe Anitâ yet Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe eŋgatyetŋeâk otmâ nâŋgâyiŋgim tihityeŋe otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât nâŋgâyiŋgim ulitguman.

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu manman âlepŋahât bulâŋe teteningimap.

³ Anitâŋe ikŋe nanŋe, Kutdânenŋe Yesu Kiristo, hâŋgâŋgumu ge nengât tosa hât otmâ muop. Yawu olop yakât otmâ nenŋe yâk orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gain. Yakât otmâ Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu ge mâmâŋe otningimu manman âlepŋahât bulâŋe teteningim gap. Yakât nâŋgâm Anitâ mepaem mannom.

⁴⁻⁵ Anitâŋe ikŋahâk wawaenenekmap. Otmu nenŋe yâkât senŋan tosa barahâk kin-nomgât nâŋgâm ikŋe nanŋe Yesu Kiristo hâŋgâŋgumu ge nengât tosa hât otmâ mum-buap yakât emet inânŋan sâŋm kalop. Yakât otmâ nenŋe Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeimunŋe Anitâŋe tosanenŋe pilâningim nine nanŋe baratne sâŋm menenekmu mansain. Yakât nâŋgâm yâkŋe emet inânŋan hân himbim ki kândikyotgowân yawu tetewuap ya sâŋm kalop.

⁶ Otmu ikŋahâk wawaenenekmâ nengât sâŋm nanŋe hâŋgâŋgumu giop yakât nâŋgâmunŋe hâu sâsâ otmap. Yakât otmâ heronŋe nâŋgâwaŋgim mepaem mannom.

⁷⁻⁸ Kiristoŋe kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yâkâlen biwinenŋe katmunŋe Anitâŋe tosanenŋe pilâningiop. Otmu ikŋahâk wawaenenekmâ otningiop yakât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ otmap. Yakât dop sâŋmune nâŋgâŋet. Nenŋe saru osomunŋe sililiŋ sâmap. Yakât dopŋeâk Anitâŋe wawaenenekmap ya ki pesuk sâwuap.

⁹⁻¹⁰ Anitâŋe âliwahap topŋe topŋe, ehkeŋe ki ehkeŋe, himbimân ewan tap me hânân yu tap ya kerehâk kalop. Otmu sâp patoen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi hârok menduhunenekbuap. Yawu otmâ âliwahap topŋe topŋe kalop ya orowâk Kiristohât amutgen tatmunŋe kunnenŋe otmâ tatbuapgât sâŋm kalop. Yawu gârâmâ emelâk embâŋâmbâek yakât topŋe amokŋan tatmâ gaop. Yakât otmâ lohimbi nombotŋaŋe yeŋe nâŋgân nâŋgân watmâ yakât topŋe nâŋgâne sâŋm pâpgum gawi. Yâhâ nenâmâ Anitâŋe nâŋgân nâŋgânenŋe mem pâroŋ pilâningimu yakât topŋe nâŋgâmain. Anitâŋe sâp kalop ya ikŋak ekmu ârândâŋ otmu den yakât bulâŋe tetem heŋgeŋguwuap.

¹¹ Otmu Yura lohimbi nengât hohetnenŋan lok âlâ tetem kunnenŋe manmâ tihitnenŋe otbuapgât nâŋgâm Anitâŋe yakât pat kuningiop. Yakât otmâ pat kuningiop yapâek nenŋe lok ya tetem tihitnenŋe otbuapgât nâŋgâm biwinenŋaŋe mem mambotbaŋgim gawin.

¹² Otmu pat kuningiop yakât bulâŋeâmâ Kiristoŋe lohimbi kerek nengât tihitnenŋe otbe sâŋm Yura lohimbi nengâlen teteop. Nengâlen tetemu nenŋe yâk orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu yâkât pat otmâ mansain. Yakât otmâ Anitâhât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ otmu heronŋe nâŋgâwaŋgim mepaem mannom.

Manman kârikŋan mannomgât nâŋgâm eŋgat yâhâp ki otmain.

¹³ Kiristone lohimbi kerek nengât tosanenjahât otmâ ge kawenennan kinmu kuñetâ muop. Yâkât den pat âlepne ya nenne yen pâku lohimbi ekyongomunne nângâñetâ bulâñe olop. Den pat ya nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyeñe kepeiwi. Yawu otbi yan Anitâñe meyekmâ nine nanne baratne sâmanman kârikñahât pat nen Yura lohimbi kuningiop ya yen gurâ yawuâk kuyiñgiop. Yakât otmâ ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgângumu ge lohimbi kerek mâmâñe otningiwuapgât sâman kalop. Yakât otmâ ya hâñgângumu yengâlen ge mâmâñe otyiñgiop.

¹⁴ Otmu pat kuningiop yakât bulâñe sâp patoen menom nângâm Kiristohâlen biwinenñe tiñâk kepeim mannom. Yawu manmunne Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan kionmu pat yakât bulâñe menom nângâm engat yâhâp ki otmâ mannom. Yawu manmunne sâp patoen Anitâñe menenekmâ ikñan torokatnenekmu manman kârikñan manmâ herone otbañgim mepaem yâhâmbisâin.

Anitâ Wâtgât Amboñe mâmâñe otningimu kârihem kinmain.

¹⁵ Yeñe Kutdânenne Yesu Kiristohâlen biwiyeñe kepeim manmâ gai. Yawu manmâ Anitâhât lohimbi orop biwiyeñe kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gai. Otmu yengât den pat ya bukulpnane eknohoñetâ nângâm tep hero nângâyian.

¹⁶ Yawu nângâm Kutdânenne Yesu Kiristo âwâñait mepaeyelekman. Otmu Anitâñe yuwu otyiñgiâkgât ulitguman.

¹⁷ Awoñnenne Anitâ lañinne Amboñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgângumu ge yengât biwiyeñan kionmu nângân nângânyene keterakiñgiwuap. Yawu otmu Anitâñe tihityene otmap yakât topne nângâm heñgenñum yâkâlen biwiyeñe kepeim mannomaihât yâk ulitguman.

¹⁸ Otmu Anitâñe yen orop menenekmâ ikñan torokatnenekmu herone kakñan manmâ yâhâmbisâingât pat kuningiop. Pat yakât bulâñe menomgât nângâm biwinenñe mem mansain.

¹⁹⁻²⁰ Otmu Anitâ Wâtgât Amboñe ikñe wâtñambâek Kiristo mumuñambâ mem yahalop. Otmu nen gurâ yawuâk mâmâñe otningimu wâtñan kinmâ Kiristohâlen biwinenñe tiñâk kepeim manmain. Yeñe yakât nângâñetâ keterahâkgât nângâm Anitâ ulitguman.

Anitâñe Kiristo mumuñambâ mem yahatmu yâkñe himbimân yâhamu ikñe orowâk tawot.

²¹ Himbimân orowâk tatmâ Kiristone Anitâhât hahit mem kinmâ anelo himbimân tatmai otmu âi weke, emet amboñe, senduk banearâ, susun me sâtñe metñe topne topne hânân yu tai kerek yengât kunyene tatmap. Otmu emelâk embâñan Anitâñe hân himbim kândikyotgom âliwahap topne topne kalop ya orowâk Kiristohât amutgen tatmunne kunnenñe tatmap. Otmu yawuâk kunnenñe tatmâ yâhâwiop. Otmu sâp pesuk sâwuap yan hân himbim yu biatmu Anitâñe hân himbim ango kândikuwuap. Otmu sâp yan gurâ yawuâk kunnenñe tatmâ yâhâmbisâp.

²² Yakât otmâmâ âliwahap kerehâkñe yâkât amutgen tatbuapgât Anitâñe sâman kalop. Otmu Kiristohât komot mansain nen gurâ yawuâk yâkât amutgenâk tatmunne kunnenñe tatmâ tihitnenne otmâ yâhâmbisâpgât sâman kalop.

²³ Yakât otmâ Anitâñe mâmâñe otningimu Kiristo orop biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmap. Otmu nenñe hoñ bawañgimain yan yâkât lañe otmu kâiñe bâtñe yawu otmâ nep mewañgim manmunne ârândân merândân otmap.

2

Anitâñe mem hewewen tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenñe kepeim manmain.

¹ Emelâk Anitâñe ki mem hewewen tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyeñe katbi sâp yan yeñe orotmeme bâleñe topne topne otmâ tosa mem manminiwi. Yawu otbi yakât otmâ hiliwahonomaihât pat manbi.

² Sâp yan yeje engatyeneâk otmâ manman bâlenjahât mâtâp watbi. Yawu otmâ weke bâlene amboyenaje biwiyenjan kionmu yâkât amutgen manmâ tem lâuwangim manminiwi. Otmu sâp yuâmâ yâkne lohimbi belângen mansai ya yengât biwiyenjan gurâ yawuâk kionmu Anitâhât den kumai.

³ Otmu yâkne Anitâhât den kum orotmeme bâlene otmai ya nenje gurâ yawuâk otbin. Yawu gârâmâ emelâk nen kerekne nenje engatnenneâk watmâ biwinnenjambâ nângân nângân bâlene âlâlâ teteminiop ya watmâ otminiwin. Yakât otmâ Anitâne lohimbi kerek nenekmu ki ârândân otmu hiliwahonomgât pat otbin.

⁴⁻⁶ Yawu otmâ manbin yamâ ikjahâk tepne nângâningim tihitnenne otmâ Kiristo hângângumu ge nengât tosehât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Nenne yâkâlen biwinnenje katbin yan Anitâne tosanenne pilâningim manman âne ningimu yakât topne nângâm biwinnenje huruŋ sâop. Otmu Anitâne yen gurâ yawuâk wawaeyekmâ tosayene pilâm manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yakât otmâ yen me nen hârok Kiristo orop biwinnenjane kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Otmu sâp pato tetewuap yan Anitâne mumunambâ mem yahatnenekmu Kiristo orop himbimân yâhâ tatbisâin. Yakât pat kuningimu tap. Yakât nângâm engat yâhâp ki otmain.

⁷ Nenne Kiristohâlen biwinnenjane kepeimunne Anitâne kaok nângâningim tosanenne pilâmu biwinnenje huruŋ sâmu lohottjan manmain. Otmu sâp yupâek lohimbiŋe yakât nângânetâ hâu sâsâ otbuap.

⁸⁻⁹ Yeje himbimân yâhâ manman kârikjan mannomaihât pat kuyingimu mansai. Yakât nângâm yehâhât nângânetâ yahatmu hâkyene mepaemaihât yuwu sâmune nângânet. Anitâ ikjahâk wawaeyekmâ tihityene otmâ Kiristo hângângumu ge yengât tosehât otmâ muop. Otmu yeje Kiristohâlen biwiyene katjetâ Anitâne tosayene pilâningim manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yeje wâtyenjan ya ki mem tetewi. Yakât otmâ yehâhât ki nângânetâ yahatmu mepaeaknomai.

¹⁰ Otmu yeje Kiristohâlen biwiyene katbi sâp yan Ambonnenje Anitâne manman âne yingimu mem mansai. Yawu manmâ orotmeme âlepneâk otmâ tânahom mannomaihât sâm kalop.

Kiristone nen lohimbi topne topne menduhunenekmu manmain.

¹¹⁻¹² Kiristone nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi mem menduhunenekmu komot konohâk otmunne ikjak kunnenne tatmap. Yakât topne yuwu sâmune nângânet. Emelâk yen pâku lohimbiŋe Anitâhât topne ki nângâwi. Yâhâ emelâk embânân Anitâne Awarahamgât pat kuwangiop ya Yura lohimbi nengât gurâ yawuâk kuningiop. Yakât otmâ nenje yengât nângâmunne gemu yuwu nângâminiwin. “Nen Awarahamgât sen mansain yakât otmâ hâknennjahât torehenjan undip tuhuangimain. Yâhâ yen pâku lohimbiâmâ Awarahamgât sen ki oai. Yakât otmâ ketetyekmunne belângen manmâ hâkyenjahât torehenjan undip ki tuhuangimai. Yakât otmâ Anitâne hiliwahonomaihât pat kuyingimu mansai.” Yengât yawu nângâminiwin. Otmu hâknennjahât torehenjan undip tuhuangiminiwin orotmeme yane ki tânngomop. Yakât otmâ orotmeme yakât nângâmunne tângât otmap.

¹³⁻¹⁵ Otmu emelâk yeje Kiristohât topne ki nângâm belângen manbi. Yâhâ sâp yuâmâ yâk orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu mansai. Yawu gârâmâ Kiristo Biwi kepeiak kepeiak Amboŋe ikjak nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi kerek nengât tosanennjahât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Muop yan yeje Anitâhât komolân torokatnomaihât mâtâp meyingiop. Yawu olop yakât otmâ Anitâne yen orop kaok nângâningimu biwinnenjane kepeiakmâ konohâk otmu buku orangimain.

Yâhâ emelâk embânân Anitâne girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop. Otmu Yura papatolipnenjane yeje nângân nângân watmâ girem den yan den âlâlâ torokatbi. Otmu

nenje den ya lâum yen ketetyekmunje yaehen manjetâ yen orop kasa kârikje manminiwin. Otmu den âlâlâ torokatminiwi yañe undip kârikje olop. Yawu gârâmâ Kiristone tosanenjahât otmâ muop yan undip ya mem gahaem yen orop menduhunenekmu komot konohâk otmâ manmain.

¹⁶ Otmu Kiristone tosanenjahât otmâ kawenennan kinmu howanân kuñetâ muop yan mem menduhunenekmu Anitâñe kerek nengât kaok nângâningimap. Otmu nenje biwinenñe sânduk sâmu buku oranjim manmain.

¹⁷ Kiristone yawu otingiop yakât den pat anjoân nen Yura lohimbi eknongop. Otmu nenje yâkât den ya torokatmâ yen kâsikum yingim gain.

¹⁸ Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinennan kionmâ yen orop mem hewewenñe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenñe kepeimain. Yawu otmunñe Kiristone mâtâp mem teteningimu âwâñe Anitâhâlen biwinenñe kepeim mepaem mannom.

Nen Anitâhât sen otmâ mansain.

¹⁹ Emelâk nen Yura lohimbiñe yen pâku lohimbi yekmunje kasa kârikje otmu keterakmâ ikñiâk ikñiâk manminiwin. Yâhâ sâp yuâmâ nenje yen orop manman bâlenjambâ keterakmâ orotmeme bâleñe pilâm Anitâhâlen biwinenñe kepeim komot konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ Anitâñe menenekmu ikñe sen otmâ mansain.

²⁰ Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât emet tuhomain yan hâum sâmune nângâñet. Hân aim saran lâum kânângâmunñe kinmap yañe Kiristohât aposololipñe otmu poropetelipñe nengât dop oap. Otmu saran yakât kakñan hohem katmâ kokore pilâm gârem kâwi huhum pilâmain yañeâmâ lohimbi menduhuakmâ Anitâ mepaemai yakât dop oap. Otmu kuhupin lâum kânângâmunñe ñiwiñ ñiwiñ sâm kinmap yañeâmâ Kiristo ikñahât dop oap.

²¹ Otmu kuhupin kakñan gimbâ katmâ geri kum pilâm losohomunñe emet ya âilonjo kinmap yakât dopñeâk nenje Kiristohât komot konohâk otmâ yâkât wâtñan manmain. Yawu manmâ Anitâhât opon kâmbukñe yakât dop otmâ manmain.

²² Otmu emelâk Anitâñe ikñe opon kâmbukñan ge tatminiop yakât dopñeâk ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwinenñan tatmâ mâmâñe otingimu manmain. Yawu otingimu biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmu buku konok oranjim manmâ yâhânom.

3

Anitâñe Paulohât nângân nângânñe mem pâronj pilâwanjiop.

¹⁻² Yen pâku lohimbiñe Kiristohâlen biwiyeñe kepeim Anitâhât komolân torokatñetgât Anitâñe ikñahâk nângâñihim aposolo âi nihimu mem mansan. Âi ya mem Kiristo honj bawanjim yâkât den pat âlepñe ekyongoman. Den pat âlepñe ekyongomune lok nombotñe den ya nângâñetâ gemu bet pilâm pâi emetñan mem katnekñetâ manmâ gan.

³ Emelâk Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâ nângâm gaop ya nângâmune keterahâkgât nângân nângânne mem pâronj pilâñihimu nângâwan.

⁴ Otmu den yakât nângâmune biwinambâ nângân nângân âlâlâ tetemap ya pâñe tâlâwâk kulemgum katyinjian yu ekmâ nângânomai.

⁵ Emelâk embânâmbâek Anitâñe lohimbi âlâ me âlâhât nângân nângânñe ki mem pâronj pilâyinjio. Yakât otmâ den yakât pâpguwi. Yawu gârâmâ sâp yuâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe den ya mem Kiristohât aposololipñe otmu poropetelipñe nengât biwinenñan katmu nângâmain.

⁶ Den yakât topñe yuwu sâmune nângâñet. Nenñe Yesu Kiristohât den pat âlepñe yen pâku lohimbi ekyongomunñe nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyeñe kepeim mansai. Yawu manjetâ Anitâñe nen Yura lohimbi orop mem menduhunenekmu komot

konohâk otmâ mansain. Yawu manmunne sâp pato tetewuawân Anitâne manman kârikjahât pat yakât bulâne ningimu mem Yesu Kiristo orop herone kaknan tatbisân.

⁷ Anitâne ikne engatneâk otmâ menekmâ aposolo âi sâm nihiop. Âi ya mem yâkât wâtjan kinmâ Kiristohât lohimbî hon bayingim yâkât den lohimbî kâsikum yingiman.

⁸ Yâhâ emelâk yâkât lohimbî dondâ mem bâleyekminiwan. Yakât otmâ ninahât nângâmune gemu Anitâhât lohimbî yengât amutyenjan mansan yawu nângâmune otmap. Yamâ nâne mem bâleyekminiwan yapâek Anitâne menekmâ âi sâm nihimu Kiristohât den pat ya yen pâku lohimbî ekyongom gan. Yakât yuwu sâmune nângânet. Kiristone wawaenenekmâ tihitnenne otmu manmannenjahât bulâne teteningimu biwinenne huru sâmu manmain. Otmu yawuâk otningim yâhâwuap. Yakât topne nenjahâk nângâm ba takanomgât dop ki tap.

⁹⁻¹⁰ Otmu girawu manmunne Anitâne nenekmu ârândâj otmu manman kârikjahât pat kuningiwuap yakât den sâm holañmâ pâku lohimbî ekyongomune nângâmai. Otmu Anitâ Hân Himbim Ambonaje nen Kiristohât lohimbî kerek mem hewewen tuhunenekmu Kiristohât den pat sâm haok tuhunom. Yawu otnom yan Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap yakât bulâne topne topne tetemu anelolipñane ekjetâ âlâ kândâkdâ otbuap. Yakât nângâm emelâk embâñambâek yâkne lok âlâ me âlâhât nângân nângânyene ki mem pâron pilâyingiop. Yakât otmâ den yakât topne pâpguwi.

¹¹ Yawu otmâ ikne nângân nângân watmâ sâpne ekmu ârândâj otmu Kutdânenne Yesu Kiristo hângângumu giop yan den yakât bulâne teteop.

¹² Nenne Kiristohâlen biwinenñane kepeim Anitâ pahâk ulitgumunne nângâningiwuap. Yakât nângâm nenne biwi yâhâp kaknan ki ulitgunom.

¹³ Nâne Kiristohât den pat kâsikum yingimune nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyeñane kepeim mansai. Yakât otmâ lok nombotñane pâi emetñan mem katnekjetâ manmâ gan. Nâne yengât nângâm hâhiwin kaknan mansan yakât nângâm yeñe kârihem kinmâ biwiyeñe ki orotok sâwuapgât nanjan.

Kiristone wawaenenekmap yakât Paulone kulemguop.

¹⁴⁻¹⁵ Yen pâku lohimbine Kiristohâlen biwiyeñane kepeim Anitâhât komolân torokatjetâ nen Yura lohimbî orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Anitâhât anelolipne topne topne himbimân tatmai otmu âliwahap topne topne hânân yu kalop, ehkne ki ehkne, kerek nengât manmannenñe Awoñnenne Anitâ ikñak ningimu manmain. Yâkne nine nanne baratne sâm menenekmu mansain yakât nângâmune hâu sâsâ otmu mepaeman.

¹⁶⁻¹⁷ Anitâ Manman Ambonaje koko salehâk tatmap. Otmu yu yakât ki pâpgumap. Yawu tatmap yakât nângâmunne âlâ kândâkdâ otmap. Otmu nâne yengât nângâm yâk ulitgumune ikne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge mem hewewen tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyeñane tiñâk kepeim tem lâuwangim mannomai. Yawu otjetâ yâk orop biwiyeñane kepeiakmâ konohâk otmap yakât dopneâk bukulipyene orop biwiyeñane kepeiakmâ konohâk otmu buku orangim mannomai.

¹⁸ Otmu Kiristone wawaenenekmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop yakât topne nângânetâ keterakyingim heñgenjuâkgât Anitâ ulitguman.

¹⁹ Yengât yawu ulitguman. Yawu gârâmâ Kiristone wawaenenekmap yakât topñambâek nângâm metenomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ yeñe yâkâlen biwiyeñane tiñâk kepeim manñetâ yanâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otyingiwuap. Mâmâne otyingimu manmanyenjahât bulâne âlâlâ teteyingimu Kiristone wawaeyekmap yakât topne nângâm heñgenjunomai. Manmanyenjahât bulâne teteyingiwuap yakât dopñanâk âi mem Anitâ hon bawangim manmâ yu yakât ki pâpgunomai.

²⁰ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningim yâhâwuap. Yakât otmâ nenñe Kiristo hoñ bawanñim nep âlâlâ memunñe yakât bulâñe tetewuap nânğâmmain ya wangim tetewuap.

²¹ Yakât nânğâm Kiristohâlen biwinenñañe kepeim hoñ bawanñim manmunñe bulâñe âlâlâ tetemu ekmâ Anitâ mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonñanâk.

4

Kiristo hoñ bawanñim tânahom mannom.

¹ Bukulipne, yuwu sâmunne nânğâñet. Nâñe Kiristohâlen biwinañe tiñâk kepeim hoñ bawanñim yâkât den pat lohimbi kâsikum yingiman. Otmu emelâk den ya kâsikum yingimune lok nombotñañe nânğâñetâ gemu bet pilâm pâi emetñan mem katnekñetâ manmâ gan. Otmu den ekyongomune nânğâñetâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiyenñe mem hewewenñe tuhumu yapâek Kiristohâlen biwiyenñe kepeim mansai. Yakât otmâ yâkât den ya tiñâk lâum manñetâ lohimbiñe manmanyenñe ekñetâ ârândân olâkgât nanñan.

² Otmu yenahât nânğâñetâ gemu huruñ huruñ manmâ bukulipyenñe orop ewe karañim mannomai. Yawu manmâ buku nombotñañe nânğâm bâleyinginomai yan biwiyenñe kepeiyeqmâ lohotñan otyinginomai.

³ Sâp yiwereñe yuâmâ biwiyenñe kepeiakmâ konohâk otmu mansai. Yawuâk torokatmâ manne sâmamâ tihit oranñim biwi sânduhân mannomaihât nanñan.

⁴ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heak ikñak mem hewewenñe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenñañe kepeim yâkât komot konohâk otmâ mansain. Yawu manmunñe Kiristo ikñak âwurem ge menenekbuapgât nânğâm biwinenñe mem manmain.

⁵ Kutdânenñeâmâ Kiristo konohâk. Otmu yâkât den konohâk lâum manmain. Otmu toen katnenekñetâ Kiristo orop biwinenñañe kepeiakmâ konohâk otmap yakât mâtâp konohâk tap.

⁶ Otmu Awonñenñeâmâ Anitâ ikñak kunnenñe pato tatmap. Otmu Anitâñe wosapâ me wosapâ ki tatmap yawuya âlâ ki tap. Yakât otmâ himbimân añelolipñe tai otmu hânân âliwahap topñe topñe kalop ya kerehâk hohem tatmu yâkât wâtñan tatmâ gamain.

⁷ Otmu Kiristonñe ikñahâk biwinenñahât topñe ekmâ nânğâmap. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heak hânğangumu ge biwinenñan tatmâ mâmâñe otningimap. Yawu otningimu manmannenñahât bulâñe ikñiâk ikñiâk teteningimap yakât dopñanâk âi topñe topñe mem Kiristo hoñ bawanñimain.

⁸ Den yan yuñe emelâk lok âlâñe Anitâhât den kulemguop ya miap. Den yamâ yawu tap.

“Lohimbiñe hoñ bawanñetgât yâkñe meyekmâ himbimân âwurem yâhâop. Yawu otmâ mâmâñe otyingimu âi meñetâ yan bulâñe âlâlâ teteop.” Den yawu tap.

⁹ Aiop, “himbimân âwurem yâhâop,” den yawu kulemguop. Den ya ekmâ yuwu nânğâmmain. “Anğoân himbimâmbâ ge hânân manmâ muop,” yawu nânğâmmain.

¹⁰ Otmu mumuñambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâmu Anitâ orop tawot. Yawu otmâ kunnenñe tatmâ mâmâñe otningimu yâkât launñe, otmu kânñe bânñe yawu otmâ hoñ bawanñinom. Hoñ bawanñim yâkât den pat sâm haok tuhmunñe hânñan kulemñan ariwuap.

¹¹ Yâkñe mâmâñe otningim âi ikñiâk ikñiâk ningimu mem tânahom manmain yamâ yuwu. Lok nombotñañe lohimbi belânge manmai ya yenğâlen ari Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunñe nânğânomaihât kut aposolo sâm âi ningiop. Yâhâ lok nombotñeâmâ nen tânnongoñetâ lohimbi Kiristohât den pat âlepñe orowâk kâsikum yinginomgât kut bawapi sâm yingimap. Yâhâ lok nombotñeâmâ Anitâhât biwinan den âlâlâ tatmap ya sâm holañmâ lohimbi ekyongonomaihât kut poropete sâm âi yingimap. Yâhâ lok nombotñeâmâ Anitâhât lohimbi yenğât kunlipyenñe manmâ yâkât den kâsikum

yingim galemyongonomaihât kut pasto sâmbi yingim. Yâhâ lok nombotjêâmâ pasto tânyongom lohimbibi den kâsikum yinginomaihât kut papasu sâmbi yingim.

¹² Yawu gârâmâ nenje Anitâ nanjahâlen biwinenjae tijâk kepeim mannom. Yawu manmâ ai ningiop ya mem lohimbibi orop tânahom manmunje manmannenje kelihakbuap.

¹³ Yawu otmâ biwi nângân nângânnenjae menduhuakmâ konohâk otmu Kiristone hânân manmâ olop miop yawuak otmâ mannom. Yawu otmâ manmunje Anitâne nenekmu Kiristohât dop yawu otbuap.

¹⁴ Yâhâ sâp yu manman girawu mansai yakât topje nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângânet. Nimnaom titipâje bukulipyene orop engalân gianjim âwâ mâmâlipyene yengât den kum ari malon manmai. Yeje yakât dopjeak otmâ mansai. Otmu yakât den âlâen hâum sâmune nângânet. Nenje wanga mem saru kakjambâ arimain. Arimainângembâ siru pato pilâmu to dondâ bâlemap. Yawu otmâ wanga ya mem kopa kopa tuhumap. Yakât dopjeak lok perâkjae Kiristohât den kelangatmâ den perâkjae topje topje kâityongomai. Yawu otmâ nângân nângânyene mem hâlim milim tuhujetâ mansai. Yawu gârâmâ sâp yupâek yeje biwiyene galemahom manjetâ manmanyene kelihakbuapgât yuwu otmâ mannomai.

¹⁵ Bukulipyene orop biwiyene kepeiakmâ konohâk otmu Anitâhât den tâj tâjâk watmâ den bulâjeak alahunomai. Yawu otmâ yan manmanyenahât bulâje tetem gap ya wangim bulâje pato tetewuap. Otmu Kunnene Kiristone manop yawuak manne sâmbi yâkjae olop miop yawuak otmâ mannomai.

¹⁶ Yakât nângâm yuwu sâmune nângânet. Hâkneneâmâ konohâk. Yawu gârâmâ Anitâne ikje engatjeak otmâ hâknenehât torehene âlâ âlâ kalop ya watmâ ai ambojan ambojan tuhumai. Yawu otmâ manmannenje tetemu âlepje manmain. Aiop, Kiristone kunnene tatmap. Otmu nenjeâmâ yâkât lauje, otmu kâine bâteje otmâ hoj bawaingim manmain. Yawu otmâ manmunje yâkjae ikje hahit ningimu mem yâkât den tijâk lâum bukulipnenje orop biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu tânahom manmain. Yawu manmunje manmannenje kelihakmu mannom.

Anitâne manman âine ningimu mem mansain.

¹⁷ Otmu yengâlen gâtje lohimbibi nombotjae pâku lohimbibi otjetâ bâlemap yawu manmâ otjetâ bâlem gap. Yakât otmâ nâje Kutdâhât sâtgât otmâ kuyinginetgât yuwu sâmune nângânet.

¹⁸ Pâku lohimbibi belângen manmaine yeje nângân nângânyene bâlene ya watmâ omoj kâlehen manmai. Otmu Anitâne manman âine nen ningimu mem mansain. Yakât topjahât pâpgum biwiyene kârikje otmâ hiliwahonomaihât pat mansai.

¹⁹ Otmu ekjâleangim orotmeme kinjoj manjoj otneak nângâmai. Yawu otmâ anunenjahât ki otmâ.

²⁰⁻²¹ Yâhâ nenje Kiristohât den ekyongomunje nângânetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyene kepeiwi. Sâp yapâek yâkât tem lâum orotmeme âlepjeak otjetgât yâkât den bulâje kâsikum yingimunje nângâm gai.

²² Emelâk yeje nângân nângânyene tâjât ya watmâ senje âlâlâ ekjâlem otjetâ dondâ bâleminiop. Yawu manjetâ nângân nângânyene gulip malap otmu manmanyene dondâ bâlemu manmâ gawi. Otmu orotmeme bâlene otmâ mansai ya je mem bâleyekmapgât ya bunewâk bet pilânetgât nanjan.

²³⁻²⁴ Yawu otjetâ yanâmâ Anitâne biwiyene mem hewewen tuhum nângân nângân âine, ikje yawuya, biwiyenan katbuap. Nângân nângân âine biwiyenan katbuap ya watmâ yâkât den tem lâuwangim biwiyene galemgum henjengum mannomai. Yawu manjetâ manmanyene kelihakmu Anitâne yekmu ârândâj otbuap.

²⁵ Nenne Kiristohât komot konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ biwiyenye kurihiakmâ mannetâ manmanyenaye tawi tawine otmapgât orotmeme bâlene ya betgum pesuk pilâm den bulâneak alahum tihit oranjinomai.

²⁶ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâne mem bâleyeknetâ kuk otnomai yan Anitâhât den lâum in yawu kaok oranjinomai.

²⁷ Yawu otmâ Satan Manman Bâlene Ambojahât mâtâp manjuwanjinomai.

²⁸ Yene lohimbi komborâ ekyongonetâ ki kombo tuhunomai. Yâkne âi mem manmâ yapâ hâmeje mem yene tânahom nombotje kâsikum lohimbi umburuk mansai ya tânyongonomai.

²⁹ Den hako ki sahanjinomai. Otmu bukulipyenaye biwiyenye galemahom kârihem kinjetgât mem hewewen tuhuyekmâ den lohotjan ekyongonomai.

³⁰ Anitâne meyekmâ manman kârikjahât pat kuyingiop. Yawu gârâmâ sâp pato tetewuap yan pat yakât bulâne yingimu menomai. Yakât nângâm engat yâhâp ot-maihât ikne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge biwiyenan tatmâ mem hewewen tuhuyekmu mansai. Yakât otmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne tep bâle nângâyinjimapgât orotmeme bâlene ki tâtâem otmâ mannomai.

³¹ Yawu otmâ ki kuk otmâ sârehahom den bâlene hâiaknomai. Otmu ki nângâm bâleanjinetâ biwiyenye nasin otbuap.

³² Yâhâ yene Kiristohâlen biwiyenaye kepeim mannetâ Anitâne tosayene pilâyinjimay yakât dopneak bukulipyenye orop tosayene pilanjinomai. Yawu otmâ ewe karanjim lohotjan oranjinomai.

5

Manman bâlejambâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwanjinomai mannom.

¹ Anitâne wawaeyekmâ nine nanne baratne sâm meyekmu mansai. Yakât otmâ yene gurâ yawuak bukulipyenye orop biwiyenaye kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

² Kiristone biwiyenaye kepeinenekmâ ikne manmanje ki alilop. Yawu otmâ Anitâ âwâjahât tem lâuwanjinomai kawenennan kinmu kujetâ muop. Yawu otningiop yakât Anitâne nângâmu ârândâj olop. Otmu yene gurâ yawuak bukulipyenye orop biwiyenaye kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjinomaihât nanjan.

³ Yene manman bâlene pilâm yapâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwanjinomai mansai. Yakât otmâ ki ekjâleanjinomai kâwâ konda otnomai. Me bukulipyenye yengât senje âlâlâ ki ekjâlenomai.

⁴ Yâhâ orotmeme kinjon otnomai yanâmâ anjun pato tetemu dondâ bâlewuap. Yawu gârâmâ bukulipyenye yengât senyenjan ki genomai. Me den imbiak mambiak ki sahanjinomai. Yawu otmâ bukulipyenye yengât nângâm Anitâ mepaenomai.

⁵ Lohimbi nombotjanje senje âlâlâ ekjâlem biwiyenye yanâk kinmu yakâlâk nângâm manmai. Lohimbi yawu manmai ya yengât Anitâne nângâmu Porom Lâpiohâlen biwiyenaye kepeim mepaemai yawu otmap. Lohimbi yawu otmâ manmainje lohimbi kâwâ konda otmai orop Anitâne manman kârikjahât pat ki kuyingiwuap. Yakât otmâ yâkne Kiristo âwâjait orop himbimân ki tatnomai.

⁶ Lohimbi âlâ me âlâne den imbiak sâm engatyenjan genetâ orotmeme bâlene yakât nângânetâ bulâne otmapgât yuwu sâmune nângânet. Orotmeme bâlene âlâlâ sâm aran yu lohimbinje otnomai yanâmâ Anitâne kuk otyingim matje amokjan yingimu menomai.

⁷ Yakât otmâ lohimbi yawuya orop biwiyenaye ki kepeiakmâ konohâk otmu tânahonomai.

⁸ Emelâk yene Anitâhât pâpgum omoj bâlenjan manminiwi. Yawu gârâmâ ikne laninjanje biwiyenan pilâmu Kutdâhâlen biwiyenaye kepeim manmâ gai. Yakât otmâ orotmeme bâlene bet pilâm Anitâhât tem lâum mannomai.

⁹ Yawu otmâ manñetâ manmanyenje kelihakmu yakât bulâñe âlepñeâk tetewuap. Yawu tetemu Anitâñe manmanyenje ekmu ârândân otbuap.

¹⁰ Yawu gârâmâ yenje manman girawu manñetâ Anitâñe yekmu ârândân otbuap yakât nâñgâm kiwilim otmâ lohotñan mannomai.

¹¹⁻¹³ Otmu lohimbiñe omoñân ge hiliwahonomaihât pat mansai ya yengât manmanyenjamâ tawi tawiñe. Yakât otmâ yâk orop ki buku orañginomai. Yâkñeamâ yok pilâm orotmeme bâleñe topñe topñe orañgimai. Yakât nâñgâm anjakmaingât otmai yakât ki alahumain. Yâhâ nenñe yu me yakât nâñgâmunñe hañ sâningimap yakât topñe tetekñan tetemu ekmain. Yakât otmâ yâkñe orotmemeyenje bâleñe yakât nâñgâñetâ hañ sâyingimu bet pilâñetgât yenje den ekyongom engatyenjan genomai.

¹⁴ Den ekyongonjetâ nâñgâñetâ hañ sâyingimu yanâmâ yâkñe manmanyenjahât topñe tetekñan tetemu eknomai. Yakât nâñgâm kep yuwu meñetâ nâñgâmain.

“Kâlâwahom yahatne. Mumuñambâ yahatne. Yawu otmunñe Kiristohât lañinnane biwinenñan pilâmu hañ sâningiwuap.”

¹⁵⁻¹⁷ Anitâhât biwiñan nâñgân nâñgân âlâlâ tatmap ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem biwiyenjan katmu nâñgâñetgât Anitâ ulitgunomai. Yakât otmâ girawu manñetâ Kutdâñe yekmu ârândân otbuap yakât nâñgâm kiwilim biwiyenje galemahom mannomai. Yâhâ sâp yuâmâ lohimbi nombotñane Anitâhât topñahât pâpgum orotmeme bâleñe topñe topñe otmâ mansai. Yâhâ yenjamâ yâkñe otmai yawu ki otnomai. Yenjamâ orotmeme âlepñe orotgât mâtâp teteyingimu lohimbi buku otyinginetâ yâkñe manmanyenje ekñetâ ârândân otbuapgât nanjan.

¹⁸ Otñetâ bâlemapgât to kârikñe ki nem biwi hâlim otnomai. Yawu otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiyenjan tatmâ mâmâñe otyingiakgât nâñgâm mannomai.

¹⁹ Yawu manñetâ biwiyenjan tatmâ mâmâñe otyingiwuap yanâmâ biwiyenje heronje otmu Kutdâ kiki pali mewañjim mepaem mannomai.

²⁰ Otmu yenje Kutdânenñe Kiristo orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu manñetâ wuân me wuân teteyingiwuap yan Awoñnenñe Anitâ heronje nâñgâwañjim mepaem mannomai.

²¹ Otmu Kiristo ewe katmâ yâkât tem lâuwañjim bukulipyenje orop ewe karakmâ buku orañjim mannomai.

Imbilipyenje yengât sâop.

²² Imbilipyenje yengât yuwu sâmunne nâñgâñet. Kutdânenñe Kiristonje yengât kunyene tatmap. Yakât otmâ yenje ewe katmâ loklipyenje yengât amutgen mannomai.

²³⁻²⁴ Yakât yuwu sâmunne nâñgâñet. Kiristonje ikñe lohimbi nen sâreerenekmâ kawenennjan kinmu kuñetâ muop. Otmu mumuñambâ yahatmâ kunnennje tatmu nenñe yâkât amutgen manmain. Yakât dopñeâk imbilipyenane wuân me wuân otmai yan loklipyenje yengât amutgen manmai.

Loklipyenje yengât sâop.

²⁵ Yâhâ loklipyenje yengât yuwu sâmunne nâñgâñet. Kiristonje ikñe lohimbi nen wawaenenekmâ tosanenñahât otmâ kawenennjan kinmu kuñetâ muop. Yakât dopñeâk imbilipyenje yengâlen biwiyenane kepeim tihityenje otnomai.

²⁶⁻²⁷ Yakât otmâ yuwu sâmunne nâñgâñet. Sâp patoen nen Kiristohât lohimbiñe yâkât senñan tosa barak kinmunñe menenekmâ onomlipne sâm ikñan torokatnenekbuap. Yakât nâñgâm tosanenñahât otmâ kawenennjan kinmu kuñetâ muop. Otmu nenñe manman bâleñambâ keterakmâ yâkâlen biwinenñane kepeimain yakât topñe sâm tetemunñe yanâmâ toen mem katnenekbi. Toen mem katnenekñetâ Anitâñe tosanenñe pirim salatak tuhuningimu yâkât senñan koko salehâk manmain. Yawu.

²⁸⁻³⁰ Kiristonje ikñe lohimbi nen nâñgâningim tihitnenñe otmap. Yakât dopñeâk loklipyenane imbilipyenje nâñgâyingim tihityenje otnomai yakât yuwu sâmunne nâñgâñet.

Lok âlâ me âlâne hakyenjan umatne wuân me wuân tetemapgât hâkyenahât tihitne otmâ galemahom manmai. Yakât dopneâk loklipyenane imbilipyene yengât nângâm tihityene otmâ galempongom mannomaihât nanjan. Yâhâ loklipyenane imbilipyene yengât nângâyîngimai yamâ yenhât nanngangimai yawu oap.

³¹ Den yan yuñe emelâk Anitâne Mose den ekumu kulemgup ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok âlâ me âlâne âwâne mâmâne pilâyelekmâ imbinahâlen torokatmu orowâk mandomawot yan hâkyetne konohâk otbuap.” Den yawu tap.

³² Otmu Moseñe den kulemgup yane topne âlâlâ miop. Yakât nângâmune topne âlâ yuwu miap. Kiristone ikne lohimbi nen orop biwinenneñe kepeiakmâ konohâk otmu mansain ya.

³³ Otmu âlâmâ yuwu miap. Loklipyenane yenhât nanngangimai yawuâk imbilipyene yengât nângâyînginimai. Otmu imbilipyenane loklipyene ewe katyeknomai.

6

Nimnaomlipyene yengât sâop.

¹ Otmu nimnaomlipyene yengât yuwu sâmunne nângâñet. Yeñe âwâ mâmâlipyene yengât sâtyenjan tem lâuyîngim manñetâ Anitâne yekmu ârândâñ otbuap.

² Yâhâ emelâk Anitâne girem den âlâ yuwu sâm Mose ekumu kulemgup.

“Yeñe âwâ mâmâlipyene yengât nângâyîngim denyene lâum manñet.” Yawu sâm ekuop. Otmu girem den nombotne âlâlâ Mose ekumu kulemgup yamâ inâk sâop. Yâhâ topne katmâ girem den yan yu torokatmâ den âlâ yuwu sâm kalop.

³ “Denyene lâum manñetâ Anitâne nângâyîngimu yanâmâ sâp kâlewâk mannomai.” Yawu sâm ekuop.

Âwâ mâmâlipyene yengât sâop.

⁴ Yâhâ âwâ mâmâlipyene yengât yuwu sâmunne nângâñet. Nan baralipyenane tepyene bâlemu kuk otmaihât ki mem gin gondondoñ katyeknomai. Yawu otmâ Kutdâhât den kâsikum yîngim galempongom henñenñunomai. Otmu mete pirik pirik otnomai yan lohotñan kuwikyeknomai.

Âi lok yengât sâop.

⁵ Yâhâ âi lok yengât yuwu sâmunne nângâñet. Kiristone yen orop manmu yâk hon bawañgimbâi yakât dopneâk lok kunlipyene ewe katyekmâ tâñ tâñâk hon bayînginimai.

⁶ Yâhâ âi ya galemñane yekmu ârândâñ olâkgâlâk nângâm hâkyenajak ki tuhunomai. Âi ya tuhunomai yanâmâ Anitâhât den ya tâñ tâñâk watmâ Kiristohât tem lâuwangim tinâk tuhunomai.

⁷ Yawu otnomai yan lohâk hon bayîngiain sâm otnomai yamâ Kutdânenneñe hon bawañginomai.

⁸ Yakât otmâ den yuwu sâmunne nângâm biwiyenjan katnomai. Lok âlâ me âlâne lok kunlipyene yengât nep meyîngimai me yeñe âi tuhuakmai yakât sâp patoen Kutdânenneñe âi memai ya ekmu ârândâñ otbuap otmuâmâ hâmeñe âlepne yîngimu menomai.

Lok kunne papato yengât sâop.

⁹ Yâhâ lok kunne papato yengât yuwu sâmunne nângâñet. Anitâ Kutdâyeñe himbimân tatmapne lok âlâhât nângâmu yahatmu âlâhât nângâmu gemu yawu ki otmap. Sâp patoen yâkne lok kerek nengât biwinenne ekmâ âlâku ikñiâk ikñiâk dopnenñan matne kâpekningiwuap. Yakât otmâ hon bawalipyenane kunlipyene ewe katyekmâ lohotñan hon bayînginetâ benne kunlipyenane gurâ topne âlâlâ ki mângâyeknomai.

¹⁰ Aiop, yeñe Kiristo orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu yâkât wâtñan kinmâ kârihem mannomai.

11-12 Nenje Kiristohât den pat âlepne lohimbi ekyongomunne nângâmaihât lok bâleñañe mâtâp mañguningim mansai. Otmu yâkne konok bia. Satangât hoñ bawalipne, weke bâleñe, emet amboñe, senduk banearâ, susun, âi weke, senje âlâlâ sâtne metne topne topne, ya kerekne mâtâp mañguningine sâm otmai. Yakât otmâ Satanje biwiyeñan kionmâ perâkne topne topne kâityongomapgât Anitâñe wât yingimu kârihem kinnomai.

13 Yawu otmâ kârihem kinnetâ Satanje hoñ bawalipne orop mem ge katyekne sâm hâum pâpgum pilâyeknomai.

14 Nângân nângân bulâñe âlâlâ biwiyeñambâ tetemu den bulâñe sâm lohimbi târârâhâk ekyongonomai. Yawu otmâ yâk orop biwiyeñañe kepeiakmâ konohâk otmu tihit orangim mannomai.

15 Otmu Kiristohât den pat âlepne lohimbi ekyongoneta nângâñeta biwiyeñe huruñ sâekgât mâtâp teteyingiwuap yan hewewenjak ekyongonomai.

16 Otmu Satangât hoñ bawalipñañe yengât manmanyene mem bâleyingimaihât Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwiyeñañe tinjak kepeim mannomai.

17 Yawu manmâ Anitâñe manman kârikñahât pat yakât bulâñe yingimu mem Kiristo orop herone kakñan manbisâihât nângâm engat yâhâp ki otnomai. Otmu Anitâhât den ya lohimbi kâsikum yinginetâ nângânomai yan Wâtgât mâmâñahât Heakne biwiyeñe mem hewewen tuhuwuap. Yawu otyingimu den ya nângâñeta keterakyingim henjenguwuap.

18 Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu yu yakât nângâm Anitâ ulitgunomai. Yawu otmâ biwi golâ manmâ Kiristohât lohimbi kerek yengât nângâm haonmâ ârândâñ Anitâ ulitgum mannomai.

19 Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne den âlâlâ biwinan katmâ mâmâñe otnihimu Kiristohât den pat âlepne pahâk ekyongomune nângânomai. Otmu ekyongowom ya nângâñeta keterakyingiwuapgât yeñe Anitâ ulitgunomai.

20 Otmu lohimbi kapi âlâen âlâen manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingiwun. Kâsikum yingimune lok nombotñañe nângâñeta gemu bet pilâm pâi emetñan mem katneketeta manmâ gan. Yawu gârâmâ nâñe den pat âlepne lohimbi ekyongowomgât Kiristone menekmâ âi sâm nihiop. Yakât otmâ nâñe tem lâuwañgim den ya pahâk ekyongom ki lohotne otbomgât Anitâ ulitgunomai.

Pauloñe den bâñe sâm hâreop.

21-22 Aiop, bukunenñe âlâ, kutne Tikiko, yâkne Kutdâhâlen biwiñañe tinjak kepeim hoñ bawañgim mansap. Otmu nâñe bukulpne orop manman girawu mansain yakât yâk hângângumune yengâlen takawuap yan topñambâek ekyongomu nângâñeta biwiyeñe huruñ sâwuap.

23-24 Otmu yeñe Kutdânenñe Yesu Kiristohâlen biwiyeñañe tinjak kepeim tem lâuwañgim mansai. Yakât otmâ Anitâ yet Kiristone nângâyingim tihityene otmutâ biwi nângân nângânyeñañe kepeiakmâ konohâk otmâ huruñ sâekgât ulitguman. Bâiñ.

Nâ bukuyeñe,
Paulo

Pilipi

Pauloŋe Pilipi yeŋgât ekap kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpne,

¹ Nâ Paulo, otmu Timoteo, netŋe Yesu Kiristo hoŋ bawaŋgim mansait. Yen Pilipi kapi ambolipŋaŋe Anitâhât lohimbi manmâ biwiyenŋe Yesuhâlenâk kepeim mansai yeŋgât nâŋgâyiŋgim netŋe ekap yu kulemgum katyiŋgiait. Otmu yeŋgât galem mansai me lok nombotŋaŋe tânyongom mansai. Yâkŋe yawuâk nâ tânnohom mansai nâŋgâmune yawu oap yakât nâŋgâyiŋgimâk mansan.

Pauloŋe Pilipi kapi ambolipŋe yeŋgât nâŋgâm Anitâ mepaeop.

² Awonŋennenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe yetŋe engatyetŋeâk yen nâŋgâyiŋgim tihityenŋe otdomawot. Yawu otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâŋ gaekgât ulitgum gamait.

³ Nâŋe yeŋgât nâŋgâm Anitâ mepa sanŋan otbawŋim gaman.

⁴⁻⁵ Kândikum yeŋgâlen puwâk taka Yesuhât topŋe sâŋ tetem ekyongomune nâŋgâm heronŋe otmâ biwiyenŋe yâkâlen katbi. Yawu otbiâmbâek Yesuhât den pat âlepŋe ya sâŋ haŋ tuhumune liŋgarkmâ ariâkgât Anitâŋe mem hewewenŋe tuhuyekmu haonmâ ârândânŋe biwiyenŋaŋe hikunekmâ tânnohom gai. Yakât nâŋgâm biwinanŋe heronŋe otmâ Anitâ mepaem gaman.

⁶ Anitâŋe yeŋgâlen âi topŋe kalop yapâek torokatmâ mem gamap ya ki pilâwuap. Yanak mâne mâne Yesu Kiristoŋe âwurem menenekbe sâŋ gewuap yanâmâ yeŋe yâkâlen torokatnomai. Otmu Anitâŋe mâmâŋe otyiŋgimu yeŋe heŋgemahom mâtâp tâŋ tâŋâk yanâk ariŋetgât nâŋgâman.

Paulo pâi emetŋan mem katŋetâ talop yakât topŋe

⁷ Bukulpne, torokatmâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nâ biwinanŋe hikuyekmâ manmune Anitâŋe nâŋgânihimu âilonŋo oap yamâ topŋe yuwuhât. Anitâŋe âi sâŋ nihiop yu biwinanŋe kepeim den pat âlepŋe ekyongom gawan. Yamâ lok nombotŋaŋe den yu nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm yakât den âiân katnekbi. Den âiân katnekbiân den pat âlepŋe yu nâŋgâŋetâ tâŋât otmapgât nâŋe sârereakmâ Kiristohât topŋe teteâkgât sâŋ ekyongowan. Otmuâmâ topŋe yawuâk nâŋgâŋetâ keterakmu bulâŋe yeŋgâlen teteâkgât den ya topŋambâek sâŋ holaŋmâ biwiyenŋan kionŋan. Yawu otyiŋgimune nâhât hâkân otmâ yanak âlâkuâk pâi emetŋan katnekŋetâ manmâ gan.

Yawu gârâmâ haonmâ ârândânŋe Anitâŋe ikŋahâk tep âlep nâŋgâyiŋgim tihityenŋe otmâ gamap. Yakât otmâmâ nâ gurâ yeŋe tânnohom gai.

⁸ Bukulpne, Yesu Kiristoŋe yeŋgât haonmâ ârândânŋe tep âlep nâŋgâyiŋgimâp. Otmu nâ gurâ yawuâk tep âlep nâŋgâyiŋgiman. Den yu sâŋmune Anitâŋe ekmu âlepŋe oap.

Anitâhât senŋan koko salehâk kinnomai yakât Pauloŋe Anitâ sâŋ ulitguop.

⁹ Yeŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe menduhuakmâ konohâk otmâ mansai ya yawuâk torokatmâ manŋetgât Anitâ ulitgum gaman.

¹⁰ Yâhâ topŋe yuwuhât ulitguman. Wahap girawu me girawu ya Anitâŋe ekmu tâŋât otmap me hâliŋe otmap. Anitâŋe ekmu yawu otmap ya yeŋahâk ekmu kiwilim yan nâŋgân nâŋgânyenŋe keterakmu nâŋgâm heŋgeŋuŋetgât nâ ulitgum mansan. Yawu otmâ manŋetâ yan Yesu Kiristoŋe mâmâŋe otyiŋgimu manman âilonŋo lonŋo yakât bonŋe yeŋgâlen tetemuâmâ mannomai.

¹¹ Yawu otmâ mannomai yakât otmâ lohimbi nombotŋaŋe manmanyene ekmâ Anitâ herone nâŋgâwãŋim mepaem mannomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Yesuŋe âwurem gewuap sâp yanâmâ yeŋe yâkât senŋan koko salehâk otmâ aŋun bia kinnomai.

Paulo pâi emetŋan manopgât Kiristohât den pat sâŋetâ liŋgarakmâ ariop.

¹²⁻¹³ Roma yeŋgât tembe lâulipyenŋaŋe yu ya otnihinetâ mansan yakât nâŋgâm hilipgumaihât topne yu sâmune nâŋgâm heŋgeŋguret. Nâŋeâmâ Yesu hoŋ bawaŋgim yâkât den pat âlepŋe ekyongom mansan. Ekyongom manmune Roma yeŋgât tembe lâulipyenŋaŋeâmâ lohimbi nombotŋe den ya nâŋgâm lâumaihât imbiâk nâ mem pâi emetŋan katneketâ manmâ gan. Yawu otbi yakât yeŋe biwiyene ki orotok sâek. Yamâ yuwuhât. Pâi emetŋan katneketâ mansan yakât topŋe tembe lâu otmu lohimbi nombotŋaŋe nâŋgâne sâm oai yaŋak nine topŋe otmu Yesuhât den pat yâhâp yâhâp ekyongomune naŋgai.

¹⁴ Yawu gârâmâ nâmâ pâi emetŋan katneketâ mansanâke yamâ benŋe ki lohotŋe oan yakât otmâmâ bukulpne nombotŋaŋe nâŋgâŋetâ biwiyene hewewenŋ oap. Biwiyene hewewenŋ otmu yaŋak biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe Kutdânennahâlen kepeim yâkât den pat yakât biwi yâhâp ki otmâ tâtâem ekyongom gai.

¹⁵⁻¹⁶ Anitâŋe Kiristohât den pat âlepŋe ya nâŋe ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe olâkgât âi sâm nihiop, yakât nâŋgâm lok nombotŋaŋeâmâ nâ hikunekmâ tânnohom mansai. Tânnohom yawuâk den pat âlepŋe ya ekyongom mansai. Yâhâ nombotŋe âlâŋeâmâ lohimbiŋe nâhât nâŋgâŋetâ gemu yeŋahât nâŋgâŋetâ yahalâkgât lok sensenân kinmâ Yesuhât den pat âlepŋe ya ekyongom mansai.

¹⁷ Yawu otmâ hâkyenŋaŋak âi ya tuhum mansai. Yâhâ nombotŋe âlâŋeâmâ den pat yai yamâ nâhât hâhiwin amokŋanâk nâŋgâek sâm sâtyenŋaŋak yai.

¹⁸ Yawu otmâmâ topŋe yu me ya yakât, biwi perâk oai me, me Anitâhât tem lâum oai me, me topŋe girawu me girawuhât manmâ Yesuhât topŋe ya sâm ekyongoai. Yakât nâŋgâmune tâŋât otmap. Yesuhât den pat ya sâŋetâ haŋ sâm ariap yaŋe konohâmâ bulâŋe oap.

¹⁹ Bukulpne, yeŋe nâhât otmâ haonmâ ârândânŋ Anitâ ulitgum mansai. Yawu ulitgum manŋetâ Yesu Kiristohât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otnihimu yâkât tem lâuwãŋgim hâhiwin kakŋan manmune yan biwine houŋ sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâmâ biwi hero nâŋgâm manmâ yâhâwom.

²⁰ Otmu biwinŋe yuwu naŋgan. Kiristohât den pat âlepŋe ya lohimbi topŋe topŋe yâkŋe nâŋgâŋetâ bonŋe teteyiŋgiâkgât naŋgan. Yakât yâhâpŋe yu torokatmâ sâwe. Nâhâlen wuân âlepŋe tap? Nâ girawu me girawu tuhuneknomai? Hâhiwin nihinomai, me nohoŋetâ mumbom yamâ in yakâ. Yâkŋe Kiristohât nâŋgâŋetâ gemap sâm yakât konok gorânihiap.

²¹ Otmu Anitâŋe nâhât torokatmâ, “Man,” sâwuap yanâmâ Kiristohâlen biwinŋe kepeim mepaem yâhâwom. Yâhâ Anitâ ikŋak umutne memu mumbom yan gurâ manman kârikŋan manmâ yâhâwom.

²² Yawu gârâmâ âi sâm nihiop ya torokatmâ tuhum manbom, me mum himbimân yâhâwom yakât nâŋgâmune ki teteap. Nâŋgâm biwi yâhâp oan.

²³ Yakât nâ biwinŋe yuwu naŋgan. Yiwereŋeâk mum yanâmâ Kiristo orop torokatmâ manbehât naŋgan. Yawu naŋgan yamâ mumbomân yâhâpŋe tânyongowomgât mâtâp âlâ ki tetewuap yakât nâŋgâm yeŋgât gorânihiap.

²⁴⁻²⁵ Yakât otmâ yeŋe biwiyenŋe Yesu Kiristo witgum kepeim hoŋ bawaŋgim manmâ yâhâŋetgât nâŋe yeŋgâlen taka tânyongowom. Yakât nâŋgâmune uruk uruhâk oap. Anitâŋe nâŋgânihimu nâŋe yen orowâk sâp kâlep manmâ ikŋahât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgum biwiyene Yesu Kiristohâlen hikunetâ kinmâ yâhâekgât den kâsikum yingiwom. Den kâsikum yingimune nâŋgâm biwiyenŋan katmâ yapâ gâtŋaŋe biwi herone pato nâŋgâm mannomai.

²⁶ Yawu gârâmâ yeje nâhât biwiyenaje hikunekmâ Anitâ ulitgum mansai yakât bulâneâmâ holañnekñetâ yengâlen takawom. Takamune yen orop enakmâ heronje otmâ Kiristo mepaenom.

²⁷ Bukulipne, den umatje âlâ sâm tetemune nângâñet. Nâñe yengâlen ki takawom otbuawâmâ patyeneâk nângâwom. Yakât otmâmâ yuwu manñetgât nanjan. Yeje manman âlepñeâk manmâ yâhâñetâ lohimbiñe manmanyenje ekmâ Kiristohât den pat âlepñe nângâñetâ hâumu biwiyenje yâkâlen katñetgât nanjan. Yawu otmâ yeje biwiyenaje Kiristohâlen hikuakmâ konohâk otmâ tânahom mansai ya yawuâk torokatmâ mannomai. Yakât den pat ya nângâmâmâ tep hero nângâwom.

²⁸ Otmu torokatmâ sâwe. Anitâñe yen wawaeyekmâ mâmâñe otyingim gamap. Yeje yakât nângâm mitihât kasañe taka mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ kingityenjahât ki otmâ biwiyenje orotok sâwuap. Yeje orotmeme yawuya torokatmâ mannomai yamâ yâkñe yekmâ yuwu nângânomai. “Anitâñe bulâñanâk komot yuâmâ mâmâñe otyingimu ki lohotñe otmâ mansai. Yawu gârâmâ mem ge katyeknomgât dop âlâ ki tap. Yâhâ nenâmâ Anitâñe mem ge katnenekbuapgât dop.” Yawu nângânomai. Yawu otmâ yâhânomai yakât yâhâñe yu torokatmâ sâwe.

²⁹ Anitâñe mâtâp yuwu sâm katyingsiop. Yeje biwiyenje Kiristohâlen katmâ tem lâuwangim mansai. Yakât otmâmâ mitihât kasañe mem âlâlâ tuhuyekñetâ sâtgum mansai. Sâtgum manñetâ yekmâ yan Kiristohât nângâñetâ yahatsap.

³⁰ Yen Anitâñe mâtâp sâm katyingsiop ya watmâ sâtgum manmâ gai yawuâk nâ gurâ sâtgum manmâ gan. Otmu yengâlen puwâk taka âi mewan yan mitihât kasañe hâhiwin ningiwi ya nanjai. Yâhâ yiwereñeâmâ âi ya torokatmâ mem mansan ya gurâ nanjaiâk. Otmu Anitâñe mâtâp sâm katyingsiop yakât otmâ kasalipyenje takañetâ yekmâ yan kingityenjahât ki otmâ engat yâhâp otnomai. Yawu.

2

Yesu Kiristone himbim pilâm hânân ge lok otmâ huruñ huruñ manop.

¹ Bukulipne, den âlâ âiyongowe. Biwi nângân nângânyenje Kiristohâlen katmâ yâkât wâtñan kinmâ mansai. Yakât otmâ yâkñe yengât tep âlep nângâyingsimu biwiyenje huruñ sâm mansai me bia? Otmu Anitâñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu gem mem hewewen tuhuyekmu tep âlep nanjangim mansai me bia?

² Biwi nângân nângânyenaje Anitâ yet Kiristo kepeiyekmâ manñetgât nanjan. Yawu manmâ tep âlep nanjangim biwiyenaje konohâk hikuakmâ manñetâmâ nâñe anjoân biwi heronje nângâyingsiwan ya wangim nângâyingsiwom.

³ Otmu torokatmâ sâwe. Yenjahât ki nângâñetâ yahatmu hâkyenje mepaenomai. Yâhâ yeñe yenjahât nângâñetâ gemu bukulipyenje yengârâmâ nângâñetâ yahatbuap.

⁴ Otmu yeñe manmanyenjahâlâk ki nângânomai. Bukulipyenaje heronje kakñan manñetgât nângânomai.

⁵ Yesu Kiristone ikñahât nângâmu gemu himbim pilâm ge hânân manop dop yawuâk otmâ mannomai.

⁶ Kiristo yet Anitâ yamâ âlâ âlâ ki oawot. Yâhâmâ dop konohâk tatmâ gamawot yamâ benje Kiristone ikñahâlâk ki nângâm manmanñe alilop.

⁷ Yâkñe ikñe engatñeâk otmâ himbim pilâm hânân giop. Yanâmâ Anitâhât towatñe ya kon sâm pilâm lok nengât towatnenñe hanjalakmâ lok teteop.

⁸ Lok tetem huruñ huruñ manmâ Anitâ konok hon bawanjim yâkñe den sâop yawuâk lâum manmâ gaop. Yâkât tem lâum lohotñan manmâ ikñe manmanñe ki alilakmu mem ge katmâ howanân kuñetâ sâtgum muop.

⁹ Yakât otmâmâ Anitâñe mumuñambâ mem yahalop. Yawu gârâmâ nen lohimbiñe Kiristohât nângâmunñe yahalâkgât nângâm Anitâñe kutñe âlâmâ “Kutdâ” sâm kunop.

¹⁰ Kutje yawu sâm kunop yakât otmâ nen hânân yuân gâtje, me himbimân gâtje, me hân kâlehen gâtje nen kerehâk menduhuakmâ Yesu mepaem mannehât sâm kalop.

¹¹ Anitâje nengât sâm Yesu hângângumu hânân ge kutdânenje otmâ galemngom mansap. Yawu gârâmâ nen kerekje menduhuakmâ Yesuhât nângâmunje yahatmu Anitâ mepaem manmâ yâhânom.

Emetsenje lajinje pilâmap yakât dop.

¹²⁻¹³ Bukulipne, nâ angoânâk yen orop manmâ gawan yanâmâ yeje nâhât laune tem lâum manbi. Yâhâ sâp yiwerenjeâmâ nâje yen orowâk ki mansan. Yawu mansain gârâmâ yeje angoân den tem lâunihiwi ya ki pilâm lohotje otmâ manjetgât nanjan. Yawu otjetâmâ Anitâje mem hewewenjuhuyekbuap yapâ yeje yâkât tem lâum hon bawanginomial. Yakât otmâ yen Anitâje himbingât pat kuyingiop yakât bulâje menom sâm yâkâlen biwi nângân nângânyenaje kepeim manjet. Yawu gârâmâ engatyenaje kâityongomu imbiâk nenje wâtneñanâk manmâ bulâje menom nângâm hilipgumaihât huruh huruh manmâ yâkât wâtñanâk kinmâ tem lâum mannomai.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu Anitâje yekmâ nine nanne baratne bulâje koko salehâk mansai sâm den âiân ki katyekbuap. Yakât otmâ yengâlen umatje topje topje teteyingiwuap yan Anitâ ki sâm bâlewanginomial. Me lok bâleñaje mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ yâk orop den kakñan ki sahangim kuk kânguruk oranginomial. Yawu otmâ mannomai yanâmâ manmanyenja ya ekmâ yan nângâm bâleyingim hakyenjan sânomaihât dop âlâ ki otbuap. Yeje yawu mannomai yakât dop kum sâwe. Omoñ bâleñan emetsenje lajinje pilâmap yakât dopneâk manman kârikñahât den ekyongonjetâ biwiyenjan lajinje pilâmu Anitâhât mâtâp ekmâ watnomai.

¹⁶ Yen yawu torokatmâ manmâ yâhâm den yamâ tinâk mem mannomai. Yawu otmâ manmâ Kiristone yâhâpne âwurem gewuap yanâmâ anjun ki nihinomial. Nâje yen tânyongowan ya imbiâk ki otban ya Kiristone ekmâ nâhât nângâmu herone otbuap.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu emelâk papatolipnenñaje Anitâ mepaem yan nonin bulimakao gâim katbangiminiwi. Yakât dopneâk yeje manmanyenja ki alitmâmâ benje Anitâ hon bawangim gawi. Hon bawangim ganjetâ yan mitihât kasanje taka mem âlâlâ tuhuyekñetâ hâhiwin kakñan manmâ gai. Otmu papatolipnenñane nonin bulimakao gâim katbangiminiwi yakât kakñan wain tone mosenjetâ bâñje gemu yan Anitâje nângâmu ârândân otminiop. Yakât dowâk nâ nohoñetâ hepne moseleakmâ gemu bâñje ârândân otbuap. Nohomai sâm manmanne ki alilakbom. Yawu otmune yanâmâ Anitâje nekmu ârândân otbuap. Yakât otmâmâ yen orop biwinenñaje hikuakmâ konohâk otmâ herone nângânom.

Timoteohât topje

¹⁹ Bukulipne, tepne nângâyingiman. Yakât otmâmâ Kutdânenje Yesuje nângânihimuâmâ bukunenje Timoteo in yawu hângângumune yengâlen takawuapgât nanjan. Taka yekmâmâ âwurem taka girawu mansai yakât eknohomu biwinaje herone nângâyingim manbom.

²⁰⁻²² Otmu Timoteohât topje sâmune nângâñet. Lok nombotje nâ orop mansain. Yâk yengâlen gâtje Timoteo konok nâ orop biwinetñaje hikuakmâ konohâk otmu yeje manman âilongoân manjetgât nângâmait. Yamâ lok nombotñaje yehâlâk nângâm Yesuhât âi ya hâkâñ kakñan tuhuh mansainjeâmâ yengâlen taka tânyongonomaihât dop yawuya âlâ ki tap. Timoteohât topjeâmâ ikñeâk tap. Yâk orop netjeâmâ nanje âwânaje tânahomawot dop yawuâk tânahom mansait. Tânahom manmâ yeje den pat âlepñe nângâñetâ keterahâkgât ya kâsikum yingim gait. Yen gurâ yakât topje nanjaiâk.

²³ Yawu gârâmâ Roma lokñe girawu otnihinomial yakât sâñetâ nângâm yanâmâ Timoteo in yawu hângângumune den mem yengâlen takawuap.

²⁴ Yawu gârâmâ Kutdânenñaje nângânihimu holañekñetâ yengâlen takawomgât nanjan.

Epaporitohât topnje

²⁵ Otmu lok âlâhât sâwe. Yengâlen gâtne Epaporito nâ tânnohoâk sâam hângânguñetâ takaop. Taka âi tânnohop yakât yuwu sâamune nângâñet. Nâñe âi umatñan kinmâ gamune yan taka penenihimu biwinetne konok otmu tânahom miti âi yu tuhumm gait.

²⁶⁻²⁷ Yawu gârâmâ yâk kundat umatne tetewañgimu bâsok bâleop. Inâk mâneâmâ kunne hân kumbâp. Yamâ Anitâñe “Ki katnehâk” sâamu gârâmâ hâmeñe kinop. Sâp yan nâ pâi emetñan katnekñetâ hâhiwin kakñan manmâ gan. Yakât kakñan Anitâñe nâhâitgât girawu hâhiwin âlâkuâk nângâwuap sâam Epaporito ya mesek sâtñambâ mem heñgeñguop.

²⁸ Mesek sâtñan kinop yakât den pat emelâk nângâwi. Yakât otmâmâ yeñe Epaporitohât nângâm kiwilimaihât yâhâmâ pilânekâmâ yengâlen takawehât nañgap. Yakât otmâ in yawu hângângumune takamu ekmâ biwiyene herone otbuap. Yengâlen takamu nâ gurâ yawuâk herone nângâwom.

²⁹⁻³⁰ Yengâlen takamu tep âlepne nângâwanjim Anitâ mepaem herone pato otbanjinomaihât nañgan. Yeñe tânnohone sâam yan hângânguñetâ taka kaweyenñan kinmâ Kiristohât tem lâum tânnohop. Tânnohop yan manmanne ki alilop. Yawu otmâ hâhiwin kakñan nep tuhumm gam bâsok hiliwahop. Yakât otmâmâ yeñe yâk otmu lok nep yawu tuhumi ya yengât nângâñetâ yahalâkgât nañgan.

3

Hâkgât orotmeme yu me yakât ki nângânom.

¹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâamune nângâñet. Kutdânennane tihitnenne otmap. Yakât otmâmâ nângâwanjim biwiyenane herone otmâ mannomai. Otmu biwiyene galemahom manñetgât emelâk den kâsikum yingiwani. Yâhâ sâp yiwereneâmâ yawuâk sâam ekyongomune nângâñetâ keterakñetgât ki horatneksap. Ya yâhâpne sâamune nângâñet.

² Lok nombotne, lok perâkñeâmâ nângâm tâpikgum imbiâk hâkyene torehennan undip tuhumm hilipgwanjim mansai. Otmu “Yengu nenne oain yawu otñet” sâam meme sâsâ tuhuyeksai. Lok yawuya mansai yamâ lok perâkñe. Yâhâ topyene nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâamune nângâñet. Soso baune kapi hawamgum sot ihilâk nene sâam pâinmai. Yakât dopñeâk lok perâkñe yuñe loggât pâinmâ mansai. Yawuhât yen dâiyekñetâ yâk yengâlen ari torokatñetgât sâam hohetyenñan takai. Yawu gârâmâ yeñe galemahom heñgeñgum mannomai.

³ Lok yawuyaneâmâ yuwu nângâmai. “Nen hâknene torehennan undip tuhuangimunne yanâmâ Anitâñe nenekmu ârândân otmap,” yawu sâamai. Yakât otmâ nâñe yuwu sâwe. Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne mâmâne otingimu yapâ gâtñane yâk mepaemunne nângâmu âilongo otmap. Otmu Yesu Kiristone manman kârikñahât pat kuningiop yakât nângâm herone otmâ mansain.

Yakât torehene sâwe. Hâkgât wahap yu me yane tânnongowuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk hâkyene torehennan undip tuhuangiminiwi yamâ in hâk tâñâlân otbi. Yâhâ yakât bulâneâmâ nenne biwinennane Kiristohâlen kepeim manmunne yan tetemap. Yawuhât otmâmâ hâkgât wahap ya pesuk yap. Otmu yakât nângâmune ki yahatmap.

⁴ Yâhâ hâkgât wahap topne topne yane manman kârikne ningimap mâneâmâ yakât nângâmune dopñan otbâp. Yamâ emelâk bet pilâwin.

⁵⁻⁶ Yawu gârâmâ benne papatolipnennane yeñe engatyeneâk watmâ girem den âlâlâ kulemgowi ya ki bet pilâwanân hâkgât wahap yu ya kerehâk otmâ metewan. Yawu otmâ nâñe bukulipne kerek wangiyekeban yakât topne sâam tetemune nângâñet. Nâ Isirae ambone, Benyamingât senâmbâ gâtne. Meñane menekmu hilâm nombolân kalimbu ya pesuk sâamu girem den sâsâne sâpñanâk hâkne torehennan undip tuhuwi. Yâhâ orotmemenenne tâmbâne ya kerek nañanambâek mem manmâ gawan. Pato otmâ yañak Parisaio lok yengâlen torokatmâ papatolipnenne yengât girem den ya aksisihâk topñambâek nângâm lâum manmâ gawan. Yawu otmâ manmâ ki otmâ tâpikguwan. Bia

kârikne. Yâhâ lok nombotnaje girem den yakât nângânetâ gemap sâam yakât otmâ biwine kâlâp semu Kiristohât komot ya watyekmâ mem bâleyekban.

⁷⁻⁸ Yawu otmâ manmâ gawan yakât papatolipnennaje nângânetâ yahalop. Yawu gârâmâ sâap yiwerenjamâ yakât nângâmune tângât otmap. Nâje Kutdânenne Yesu Kiristohât topne nângâm yâk orop biwinetne konohâk olâkgât nanngan. Yakât otmâmâ Anitâne nenekmu ârandân olâk sâam hâkgât wahap topne topne yakât nângâmune tângât otmap. Nângâmune tângât otmu kerek pilâm pesuk pilâwan. Pesuk pilâm yapâek Kiristo konok watmâ gan yawuâk watmâ yâhâwom.

⁹ Yawu otmâ manmune yâkne âwurem gem menekmu orowâk tatmâ yâhârom.

Yakât torehenne sâamune nângânet. Girem den lâum manminiwan yakât Anitâne nekmu ârandân otbuapgât dop âlâ ki tap. Bia kârikne. Yakât otmâmâ ya bet pilâmune pesuk yap. Topne yakât otmâ biwinane Kiristohâlen kepeim manmune yapâ gâtneje Anitâne wawaenekmâ nanne koko salek sâamu mansan.

¹⁰⁻¹¹ Kiristone âwânahât sât lâum manmanne ki alitmâ sât gum muop. Yakât dopneâk nâku manmanne ki alitmâ manbehât nanngan. Yâhâ yâkneâmâ mum yahatmâ tap. Yakât otmâmâ mâmâne otnihimu tem lâuwangim manbom. Yawu manmâ sâap pato tetewuawân Anitâne mumunambâ mem yahatnekbupgât nanngan.

Anitâne mâtâp sâam ningiop yamâ tâng tângâk watmâ yâhânom.

¹² Bukulipne, yuwu sâam ekyongomune nângânet. Nâneâmâ Kiristone manman koko salek manop ya ki mem tetean. Otmu uwawapne bia mansangât dop gurâ ki oap. Yawu gârâmâ Yesu Kiristone menehopgât otmâ ikne manmanne âlepne manop yawuâk manbehât nanngan.

¹³⁻¹⁴ Nâje Yesu Kiristohâlen biwine katmune yanâmâ Anitâne himbingât pat kunihiop. Yakât bulâne membomgât orotmeme hângine ya bet pilâm mâtâp sâam nihiop ya tâng tângâk watbom. Ya tâng tângâk watmâ yâkâlen biwinane kepeim manmâ yâhâwom. Yawu manmuneâmâ sâap patoen yakât bulâne nihiwuap.

¹⁵ Bukulipne, nenne mâtâp ya watmâ manmunne tipine âlepne oap nen kerekne den yan yu otnom. Yawu gârâmâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den yukât hâkân otmâ yuwu mon nângânomai. “Nenâmâ emelâk Anitâne orotmemenenne ekmu ârandân olop. Yakât otmuâmâ topne girawuhât Paulohât den yu watnom?” Yawu sâanomai yamâ Anitâne topyene mem tetewuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ benne torokatmâ yuwu sâamune nângânet. Anitâne mâtâp sâam ningiop ya watmâ manmunne nenekmu ârandân olâkgât ya pânan ki pilâm âlâengen arinom. Mâtâp ya watmâ gain yawuâk watmâ yâhânom.

¹⁷ Bukulipne, angoân orotmeme yawuya otmune nekbi ya yawuâk otmâ mannomai. Otmu lok âlâ me âlâne topyene kurihiakmâ oain sâam oain sâam otmâ kâityongomaihât yene sen galemâk otmâ mannomai. Sen galem manmâ topyene mem tetenomai.

¹⁸ Yesune manman âilonngo yakât mâtâp mem teteningiâkgât howanân muop. Yakât otmâ lok yawuyane nângânetâ bulâne biatmu kurihiakmâ mansai. Lok yawuya yengât topyene emelâk ekyongominiwan yakâ. Yâhâ sâap yiwerenjamâ ya yengât nângâmune tepne dondâ bâlemu isem ahoakmâ mansan. Yakât yâhâpne sâawe. Yâkneâmâ den pat âlepne ya nângânetâ gemu kumai.

¹⁹ Yawu otmâ orotmemeyene kingon yakât nângânetâ yahatmap. Bâe, yakât nângâm anulakmâ pilâmbâiâ. Yamâ biwi nângân nângânyenane hângât senne âlâlâ tap yanâk kepeim manmâ gai. Yakât otmuâmâ hâmbâi lok yawuyamâ Anitâne matne âlâku ikniâk ikniâk kâpekyingiwuap. Kâpekyingim hemân panyekmu kionmâ hâhiwin kaknan manmâ yâhânomai. Topyene yawu.

²⁰ Yawu gârâmâ nenâmâ kapinenne bulâne yamâ himbimân tap sâamain yan yâhâ mannom. Yakât Kutdânenne Yesu Kiristone âwurem ge menenekbup yakât biwi nângân

nângânnenñaje kilik kilik sâmu mamboţbanġinom. Yâkñe mem sârerenenekmâ manman kârikñan katnenekmu manbisâin.

²¹ Kiristo ikñe wâtñe pato tatbanġiap yakât dopñeâmâ yuwu. Yâkñeâmâ nen hânân mansain me himbimân gâtñe, me hân kâlehen gâtñe nen kerehâk mem menduhunenekmâ nengât kunnennje pato otmâ yâhâwuapġât dop tap. Wâtñe pato nandoroñe tatbanġiap yakât dop kum sâwe. Soki âlâ sâmbâlâkñaje tatmâ kon sâmbumbulele otmap yakât dopñeâk yâkñe hâknenñe yu mem kon pilâm hâk âiñe ningiwuap. Ikñak mum yahatmâ hâkñe âiñe miop yawuya ningi mem ikñan torokatnenekmu manmâ yâhâmbisâin.

4

Biwi nângân nângânnenñaje hikuakmâ konohâk otmu manmâ yâhânom.

¹ Bukulipne, tepne nângâyîngim yakât tohowe sâm oan. Anitâñe âi sâmbi nihiop ya tâñ tâñâk lâum denñe kâsikum yîngim gan. Yakât otmâmâ sâp patoen hâmeñe nihiwuap. Denñe kâsikum yîngimune Kiristohâlen biwi nângân nângânyenñaje kepeim manmâ gai yakât nângâm tepne heronje dondâ nanġan. Otmu yeñe Anitâñe mâtâp sâmbi yîngiop yakât bulâñe gulip otmapġât kârihem manmâ yâhâñetâ ârândân otbuap.

²⁻³ Yawu ġârâmâ yeñġâlen gâtñe imbi yâhâp Yuoria yet Sintiki, yâkñe nep pawarakmâ hionahowot yakât sâñetâ nanġan. Yamâ girawu otmâ hionahowot? Kândikumâmâ imbi yâhâp yu, otmu Kelemen, otmu bukulipyenñe Kiristohâlen torokatñetâ tânahom den pat âlepñe ekyongominiwin. Yakât otmâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyîngiop. Pat kuyîngim manman kârikñahât ekap âlâen kutyeñe emelâk himbimân kulemgum kalop. Topñe yawu ġârâmâ yâk yetġât galem âlâ mansap, kutñe Sisikusi, ekuñetâ yuwu sâmbi ekyotġoâk “Hionaksawot yakât Anitâñe nângâmu ki ârândân oap. Yawuâmâ kâmbukñe. Biwi nângân nângânyetñaje Kutdâ hikum biwi kaok otmâ manset.” Yawu sâmbi ekuñetâ ekyotġoâk.

⁴ Bukulipne, yen kerekñe Kutdânenñahât nângâmâmâ biwi nângân nângânyenñaje heronje otmâ hikuakmâ manñet. Yakât yâhâpñe witgum sâwe. Kutdânenñaje yu me ya otyîngim gamap yakât nângâmâmâ biwi nângân nângânyenñaje hikuakmâ yâkâlenâk kepeim heronje nângâm manmâ yâhânomai.

⁵ Otmu Kutdânenñaje menenekbe sâmbi âwurem ġewuap yakât sâpñe utâpġuap. Yawu ġârâmâ yeñahât ki nângâñetâ yahalâk. Lok nombotñaje yeñetâ ârândân olâkġât lohotñanâk manmâ buku konohâk oranġim mannomai.

⁶ Anitâñe tihityenñe otmap yakât otmâ yeñe yu me ya otne sâmbi biwi yâhâp ki otnomai. Yâhâ umatñe topñe topñe teteyîngimu yan manmanyenñe keterahâkġât sâmbi Anitâ ulitgum mepaenomai.

⁷ Yawu otñetâmâ Anitâ biwiyeñe ekmapñe mem biwi sâmbuhân katyekmu mannomai. Yeñahâk biwi sâmbuhân manmai yamâ hâum pâpġumai. Yâhâ Anitâñe biwi sâmbuhân katyekbuapġât wâtñe tatbanġiap. Yakât otmâmâ yâk konohâk mepaem ulitgum mannomai.

Orotmeme yuwu otmâ mannom.

⁸ Bukulipne, den bâiñe yu sâmbi hârewe. Yu me ya orotmeme âlepñanâk otmâ manbi ya lohimbîñe nângâñetâ âlepñe nanñe olop yawuâk yâhâpñe torokatmâ otmâ mannomai. Yuwu manmâ yâhânomai. Den perâk, me den guruk, me den imbiâk, me den golâ, me den bâleñe maleñe yawuya ki sahanġinomai. Yawu otñetâmâ lohimbî belângen mansainje yekmâ lok mulunñe, me lok esepñe, me lok lumbenñe yeñġât yawu sâmbi. Yâhâ uwawapñe bia otneâk nângâm mannomai. Yawu manmâ tihit otmâ nembe kalem oranġinomai. Yamâ ihilâk mahilâk me gulip malap ki otmâ mannomai.

⁹ Emelâk nâñe yen orowâk manmâ yu me ya âilonġo lonġo otñetġât den kâsikum yîngimune mem biwiyeñan katbi yawuâk otmâ mannomai. Yâhâ orotmemene me tat

tatmemene manban ya yengu yawuâk otmâ mannomai. Yakât otmâmâ Anitâ Tihit Amboñaje biwi sânduhân katyekmu orowâk manmâ yâhânomai.

Paulohât manman yakât topñe

¹⁰ Nâñe emelâk embânân pilâyekban yakât kakñan yeñe yu me yakât tânnohone sâm yakât mâtâpgât pâinñetâ bialop. Yuâmâ umatñe topñe topñe teteyiñgiop yakât nâñgâm yan. Yawu otmâ mâne mâne mâtâp ekñetâ keterahop. Yakât otmâ biwi nâñgân nâñgânyenaje hikuakmâ mâtâpgât tewetsenñe tânnohom katñetâ tohop. Yakât otmâ tep hero pato nâñgâyiñgiman.

¹¹ Den yan yu ki nâñgânihiwi yakât ki yan. Nâñgânihiwi yakâ. Sâp yiwerenñe senñe âlâlâ yu me ya dopñan tatnihiap. Yakât otmâ umatñe topñe topñe tetenihiwu yan nâñgâmune ârândân otmu Anitâ ki sâwanñian.

¹² Yâhâ sâp âlâenâmâ senñe âlâlâ ki tatnihimawân yan nâñgâm bâle otmâ kendâ kendâek ki otbanñiman. Yakât nâñgâm âlâen hâum sâwe. Emelâhâmâ nanlipyenaje lokgât orotmeme mene sâm oponân yâhâwi. Oponân yâhâne sâm otñetâ yan hâhiwin yiñgiminiwi. Yakât dopñeâk nâñe Anitâñe tihitnenñe otmap yakât topñe nâñgâwe sâm hâhiwin kakñan manmâ gan.

¹³ Yakât topñeâmâ yuwu. Yesu Kiristonje mâmânje otnihimu manman topñe topñe tetenihiwu yan yu me ya otbe sâm yakât ki hâum pâpguan.

¹⁴ Otmu yeñeâmâ biwi nâñgân nâñgânyenaje nâ kepeinekbi sâp yan yeñe yu me ya tânnohowi yakât nâñgâmune ârândân oap.

¹⁵ Otmu emelâk girawu otban yakât topñe nanñai. Emelâhâmâ Kiristohât den pat âlepñe ya sâm bukulipyeñe ekyongom kapiyeñe hâlânñmâ Makeronia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan bam gaminiwan. Sâp yanâmâ kapi ambolipñe nombotñaje nâñgâñetâ bâlemu hionakmâ ahowi. Hionakmâ ahonjetâ yakât otmâ kapi yakât ambolipñe Yesuhâlen torokatbiñe ki tânnohowi. Yeñe konohâmâ tânnohowi.

¹⁶ Otmu yakât kakñan yen pilâyekmâ Tesalonika kapi hawamgum manban yan gurâ yâhâpñe yeñahâk tânnohonjetâ manban.

¹⁷ Yakât topñe nâñgâm heñgenñunjetgât yuwu sâmune nâñgâñet. Sâp yan itâ me yu ya nihiwi yakâlâk ki nâñgâwan. Yâhâ sâp yiwerenñe yawuâk nâñgâm mansan. Yeñe tânnohonjetâ Anitâñe matñe yiñgiwuap yakâlâk nanñan.

¹⁸ Otmu yu me yakât pâinmâ manmune yeñe Epaporitonje wanñbi ya mem toho nihimu dopnan oap. Yakât âlâen hâum sâwe. Emelâk papatolipnennaje Anitâñe orotmemeyenje ekmu âlepñe olâkgât hotom uminiwi. Unjetâ yan nâñgâyiñgiminiop. Yakât dopñeâk yeñe biwi nâñgân nâñgânyenaje hikunekmâ mansai. Yakât otmâ nâ gurâ nâñgâyiñgimune ârândân oap.

¹⁹ Yâhâ yeñe Yesu Kiristohâlen biwiyeñaje kepeim manmai yakât otmâ nâ tânnohowi. Yakât otmâ yuwu nanñan. Anitâñe haonñmâ tihitnenñe otmâ gamap. Otmu yeñe yu me yakât pâinñetâ dopyenñan yiñgiwuap. Yakât ki pâpguwuap.

²⁰ Otmu Anitâ Awonñennaje wawaenenekmap yakât otmâmâ yâkât heronje otmâ mepaem yâhânom.

Pauloñe den bâiñe sâm hâreop.

²¹ Bukulipne, nâñe den âlâ nanñan yu sâmune bâiñe pesuk sâek. Bukulipyeñe Yesu Kiristohâlen torokatbiñe yeñgât amutgen mansai ya yeñgât nâñgâyiñgian. Otmu bukulipne nâ orowâk tânahom mansaiñe yawuâk nâñgâyiñgai.

²² Otmu Roma lok kunñe pato, kutñe Sisa sâm, yakât honñ bawalipñe nombotñe hionakmâ Kiristohâlen torokatmâ mansai yanñe gurâ yeñgât nâñgâyiñgiaiâk.

²³ Otmu Kutdânenñe Yesu Kiristo tihitnenñe otmapñe yen kerek biwi nâñgân nâñgânyenñe mem konohân tuhumu kepeiakmâ mannomai. Ya bonñanâk.

Nâ bukuyeñe,

Paulo

Kolosai **Pauloꝛe Kolosai yengât ekap** **kulemgum katyĩngiop.**

O bukulpne,

1-2 Yen Kolosai kapi ambolipne biwiyene Yesu Kiristohâlen katmâ Anitâhâlen torokatmâ denne lâum mansai. Nâmâ Paulo. Anitâ Awoꝛnenneꝛe Yesu Kiristohât aposolo lok sâꝛ katnekmũ âi mem mansan. Otmũ bukune Timoteo yâk orop tânahom manmâ gait. Yawuhât herone nãngâyingim ekap yu kulemgum katyĩngiat. Kutdânenne Anitâne tihityene olâkgât yuwu sâꝛ ulitgum gamait. “O, Awoꝛnenne, Kolosai kapi ambolipne biwiyene Kiristohâlen katmâ mansai, yâk yengât tepge nãngâyingiwuat. Tepge nãngâyingim tihityene otdâ biwi nãngân nãngânyene hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâꝛ gaekgât nanꝛgait.” Yawu sâꝛ ulitgum gamait.

Paulo yet Timoteo yâkne topne yukât sâꝛ Anitâ ulitguowot.

3-5 Nenne himbimân yâhâm manman kârikꝛan manmâ yâhânom yakât Anitâne bunewâk pat kuningiop ya biatbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât den pat âlepne ya nãngânetâ bulâne otmũ biwi nãngân nãngânyene Yesuhâlen katmâ yâkâlen torokatbi. Torokatmâ ikne komolipneꝛe biwi nãngân nãngânyene menduhuakmâ konohâk otmâ manmâ gai yengât den pat ya nãngâwit. Yawu nãngâm yanak Kutdânenne Yesu Kiristohât âwâne mepaem gamait.

6 Anitâ ikꝛahâk tepne nãngâningiop yakât den pat âlepne ya emelâk ekyongomune nãngâm mem biwiyenã katmâ manmâ gai. Yawu nãngâm manmâ biwiyene Yesuhâlen katnetâ kinmap yakât yeje topne nãngâne sâꝛ engat yâhâp ki otmâ gai. Otmũ den ya yawuâk lok ondopne nãngâm mem alitnetâ bonne yâk yengâlen teteop.

7 Bukunenne Eparane Yesuhât den ya biwiꝛane kepeim âi ya tuhum manmapne Yesuhât topne sâꝛ ekyongop.

8 Yawu sâꝛ ekyongomu nãngânetâ bonne otmũ Anitâne Wâtgât mãmânehât Heak hãngângumu ge mãmâne otyingiop. Mãmâne otyingimu yanâmâ buku konohâk oraꝛngiwi yakât den pat sâꝛ eknongop.

Kolosai ambolipneꝛe Anitâhât topne nãngâm hengenꝛuꝛet sâꝛ Anitâ ulitguowot.

9 Yengât den pat ya nãngâm Anitâ yuwu sâꝛ ulitgumait. “O Anitâ, gãne biwiyenã kiondâ gike topge otmũ nãngân nãngãnge ya nãngânetâ keterahâk. Otmũ gike Wâtgât mãmânehât Heak ya hãngãngurâ yâk yengâlen ge biwiyene mem pâron pilâmu gike nãngân nãngânân manmâ yâhânomai.

10 Yakât Kolosai ambolipneꝛe Yesu Kutdânennehât den lâum manmâ gaꝛetâ bonne yâk yengâlen tetemu manmanyene ekdâ ârândân otbuap. Yawu otmâ manmâ yâhânetâ nãngân nãngânyene tipine tetemu emelâk topge tipine nãngânetâ keterahop ya wangim nãngânetgât nanꝛan.

11 Otmũ gãne mãmâne otyingirâ gâhât wâtgan kinmâ umatne yu me ya teteyingiwuap yan biwiyene ki houꝛ sâwuap. Otmũ lok bâlene âlâ me âlâne iton galan otyinginetâ yan yâk yengât ki nãngâm bâlenomai. Yâkne biwiyene gâhâlen konok katmâ herone otmâ manꝛetgât nanꝛan.

12-14 Omon bâlennehât ambonne nen omongât pat otnehât nãngâmap. Yâkne mem bâlenenekmapgât gâhât nange Kiristone tihitnenne olâkgât mem dâinenekmâ lanꝛnãan katnenekdâ mansain. Yâhâ Kolosai bukulpne yâk orowâk biwinnenne Kiristohâlen katmunne mãmâne otningirâ pat kuningion yakât bulâne menomgât sâꝛ ningion. Yamâ

holaŋnenekmâ laŋinŋan katnenehongât yakât biwinenŋaŋe herone otmâ mepaehek-sain.” Yawu sâm yengât nâŋgâm netŋe haonŋmâ ârândâŋ Anitâ ulitgumait.

Kiristo yet Anitâ yâk yetgât dopyetŋe yamâ dop konohâk.

¹⁵ Bulâŋanâk Anitâ yamâ ki ekmain. Yâhâ nanŋe Yesu Kiristo yamâ kunnenŋe manâkgât hâŋgângumu gemu ekbin. Âwâ nan yâk yetgât dopyetŋe yamâ dop konohâk.

¹⁶⁻¹⁷ Yawu gârâmâ Yesuâmâ Anitâhât launambâ ki sâmu teteop. Yâhâmâ hânân yuân wahap topŋe topŋe tetem sambe sambe otmâ imu ekmain ya ki tetemuâk topŋambâek embâŋâmbâek orowâk tatmâ gaowot. Tatmâ gamutâ nanŋaŋe âwâŋahâlen kândiwahom himbimân aŋelo topŋe topŋe ki yekmain ya katyehop. Otmu hânân âliwahap topŋe topŋe ya gurâ kerehâk yâkŋe konok kalop. Yawu otmâ âliwahap yu ya embâŋân tetem gaop. Otmu yiwerenŋe yu tetem gap. Otmu hâmbâi tetem yâhâwuap yakât kunŋe yamâ yâk konok. Me himbimân tap, me hânân yuân tap, me hân kâlehen tap, ya yengât kunyene yâk konohâk. Yâhâmâ âliwahap topŋe topŋe katmâ tihityene otmâ gamap.

¹⁸ Yakât otmâ nen kerek yâkât komot manmunŋe yâkŋeâmâ kunnenŋe tatmap. Kunnenŋe tatmâ mâmâŋe otningimu nenâmâ yâkât launŋe otmu kâi bânŋe otmâ tem lâuwanŋim gamain.

¹⁹ Anitâŋe ikŋe engatŋeâk otmâ yan ikŋe nanŋe orop dop konohâk oawot yakât nâŋgâmu ârândâŋ olop.

²⁰ Yâhâ yu me ya ehekŋe, me ki ehekŋe, himbimân tap, me hânân tap, me saruân âlâlâ tap ya kerek menduhuakmâ Anitâ ikŋan torokatnehât nâŋgâm nanŋe hâŋgângumu giop. Gemu yan nengât tosanenŋahât otmâ howanân kuŋetâ muop. Yawu gârâmâ Anitâŋe kaok nâŋgâningim sâp patoen menenekmâ orowâk tatmâ yâhâmbisâingât pat kuningiop.

²¹ Otmu yen emelâk Anitâ betbanŋim nelâmâk manmâ gawi. Otmu benŋe nâŋgâm bâlewanŋim orotmeme kiŋonŋ otmâ manminiwi.

²² Yawu otmâ manminiwi yamâ benŋe yeŋe Anitâhât senŋan koko salehâk kinnomai. Yawu kinŋetâ yan kasalipyenŋaŋe hakyenŋan sâne sâm otŋetâ hâi hâiŋe otmu pilânomaihât Anitâŋe nanŋe hâŋgângumu ge muop. Nanŋe muop yakât otmâ Anitâŋe yengât kaok nâŋgâmap.

²³ Otmu Kiristohât den pat âlepŋe ya Epararaŋe ekyongomu nâŋgâm biwiyenŋan mem katbi. Yakât otmâmâ yâkât den pat yakât bulâŋe ya yengâlen gulip otmapgât biwi yâhâp ki otmâek biwiyenŋaŋe yâk hikum manmâ yâhânomai.

Pauloŋe Kiristohât tem lâum hâhiwin kakŋan manmâ gaop.

Otmu nine topne sâm tetemune nâŋgâŋet. Yâkât den pat âlepŋe ya lohimbi hân torehen torehen hârokŋe nâŋgâŋet sâm hânŋan kulemŋan ari den ya sâm tetem ekyongowehât âi sâm nihiop.

²⁴ Otmu yeŋe biwiyenŋaŋe yâkâlen kepeim manŋetgât sâtgum manmu kuŋetâ muop. Mum yahalop ya ekmunŋe bonŋe otmu denŋe lâum manmâ gain. Otmu yâk hâhiwin waŋetâ miop yawuâk nen gurâ hâhiwin ningiŋetâ mem mansain. Yawu gârâmâ hâhiwin nihim gai ya nâŋgâŋetâ ârândâŋ olâkgât nâŋgâm sâtgum pâku lohimbi yengâlen ari âi yu tuhum mansan. Yakât ki nâŋgâmunne bâleap.

²⁵ Otmu den yan ya yâhâpŋe sâwe. Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ biwiyene Kiristohâlenâk katmâ manmai ya yengât hoŋ bawa otbehât Anitâŋe âi yu sâm nihiop. Yâhâ yeŋe yâkât den topŋambâek nâŋgâŋetâ biwiyenŋan hâumu bulâŋe teteyiŋgiâkgât sâm nihiop.

²⁶ Otmu embâŋâmbâek den yakât topŋeâmâ amokŋan talop. Yakât otmâ lohimbi nom-botŋaŋe yeŋe nâŋgân nâŋgân watmâ den yakât topŋe nâŋgâne sâm hâum pâpgum gawi. Yâhâ sâp yiwerenŋeâmâ Anitâhât topŋe ya nen gurâ kerek nâŋgâmunŋe keterahâkgât teteningiop.

27-28 Den sâm teteningiop yakât topnje yuwu. Angoân Anitâne Yura lohimbi nengât sâm himbingât manman kârikjahât pat kuningiop. Yawu gârâmâ yen Anitâhât topnje ki nângâm mansainje orotmemeyene bâlene pilâm biwiyene Kiristohâlen katjetâ kinmâ yâhâwuap. Yakât otmâmâ nengât pat kuningiop ya yawuâk yen kuyingiwuapgât dop tap. Den yukât topnje yawu. Otmuâmâ Anitâhât den âlepne nandoroje ya lohimbi nombotje ki nângâmai yâk yengâlen den ya je tetem sambe sambe otmâ arimu nângânetgât nâne biwine Yesuhâlen katmâ torokatmâ ekyongom gan. Yawu gârâmâ lohimbi kerekje nangain sâm otmaihât Yesuhât topnje sâm holañmune ikñak nângâmap dop yawuâk nângâm yanâmâ Anitâhât sennan koko salehâk kinjet sâm otman.

29 Yawu kinñelâk nângâm nâne biwinane nângâm âi ya mem gan. Yuâmâ Kiristohât wâtñan kinmâ tuhumune ârândân otmap.

2

1 Otmu torokatmâ sâmune nângânet. Yen otmu Laorika kapi ambolipne nombotje orop biwiyene konok otmâ Yesuhâlen katbi. Ya yengâlen ki takamune enjakbin. Otmu nombotje gurâ yawuâk ki yekban. Yen kerek yengât nângâm âi yu tuhumune hâi hâine otmu sât gum manmâ gan.

2-3 Anitâne ikne nângân nângân ya embânânâk ki sâm teteop. Yâhâ yiwereneâmâ nângân nângânne bulâne yamâ Kiristohâlen teteop. Nanje hângângumu ikne nângân nângân ya sâm teteop. Otmu yâkne sâm teteop ya yeje nângâm heñgenjnetgât ekap yu kulemgum katyñgian. Yakât otmâmâ yen Laorika kapi ambolipne orowâk biwiyene orotok sâmapgât buku konohâk orañgim biwiyene hikuakmâ manñetgât nanjan. Yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâ yet Kiristo yetgât topyetne nângâm heñgenjunomai sâm biwinane hikuyekmâ mansan.

4 Otmu lok âlâ me âlâne den perâkne sâm biwiyenjan kionjetâ ya nângânetâ bulâne otmu yan biwiyene orotok sâmapgât den sâm aran yu biwiyenane hikunjetgât nanjan.

5 Nâneâmâ kâlepñehen mansan. Yawu gârâmâ yen orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Otmu yeje biwiyenane Kiristohâlen tiñâk kepeim manmâ gai yakât den pat nângâm biwinane herone otmâ nângâyñgim mansan.

Kiristohât tem lâum yâkât amutgenâk mannom.

6 Otmu yakât sâwe. Angoânâk yen Yesu Kiristone kunyene talâkgât sâm yâkâlen torokatmâ manmâ gawi. Otmu yawuâk yâkât amutgen manmâ yâhânomai.

7 Yakât otmâmâ nâne den âlâen hâum sâmune nângânet. Nak nombotje gihit kândârâne gemu tiñ tiñ sâmu ekmain. Yen gurâ yawuâk Kiristohâlen torokalakmâ tiñ tiñâk mannomai. Otmu Eparane yakât topnje emelâk sâm ekyongop. Ekyongomu nângânetâ bulâne otmu herone otmâ Anitâ mepaem gawi. Yawuâk wet gum mannomaihât nanjan.

8 Otmu sâp yiwerene yuâmâ lok perâkne ya je den tâñât sâm kâityongonetâ biwi nângân nângânyene yan arimapgât tiñâk galemahom mannomai. Den yamâ emelâk tâmbâlipyenane alahum yanjak tetem mum gawi. Den ya je Yesu Kiristohât den orop ki lâuaksawot.

9-10 Nanjai. Anitâ ikñahâk Kiristo oap. Benje yawuâk Kiristone gurâ ikñahâk Anitâ oap. Den konohâk oawot yakât otmâmâ anelo me weke bâlene topnje topnje Kiristohât amutgen mansai. Otmu Kiristone himbimâmbâ ge lok otmâ manop. Yakât otmâmâ nenje yâkâlen torokatmâ yâkât wâtñanâk kinmunje dopnenñan oap. Yan âlâ me âlâ torokatmâ otnomgât dop âlâ ki tap.

11 Otmu yakât topnje yuwu sâmune nângânetâ keterahâk. Naom titipâ lok otmâ lepat nângân nângân ya pilâm oponân ari ine sâm otmai. Yakât dopñeâk nenje nângân nângânnenne hâñgine ya pilâm Kiristohâlen torokatbin. Yawu gârâmâ manmannenne hâñgine ya mem miwirikunomgât dop âlâ ki tap. Ya ki orotje.

¹² Otmu yakât topņe âlâ torokatmâ sâwe. Kiristo mumu hân kâlehen hangunetâ manmanņe bialop. Yakât dopņeâk toen mem katyekbiân manmanyenņe hânņiņe bi- atyiņgiop. Otmu torokatmâ sâwe. Anitâ wâtņe pato tatbangiapņe Kiristo mumunambâ mem yahalop. Yanâmâ manmanņe âiņe tetewangiop. Yakât dopņeâk toen mem katyekbi yakât kakņan Anitâņe manmanyenņe âiņe yiņgiop. Yakât otmâmâ manmanyenņe hânņiņe ya ki torokatmâ miwirikum manņetgât nanņan.

¹³ Yawu gârâmâ emelâk yeņe Anitâhât topņe ki nânġâm yan yu me ya otņetâ bâlem gaop. Yawu otbi yakât otmâ hengât pat otmâ gawi. Yawu gârâmâ yiwerenņe yuâmâ biwiyenņe Kiristohâlen katmâ manmâ gai. Yawuhât Anitâņe meyekmâ tosayenņe pilâm himbingât pat kuyiņgim Kiristohâlen torokatyehop.

¹⁴ Yakât otmâ yuwu sâmunne nânġâņet. Mosenņe girem den sâm teteop yamâ târârâhâk lâunomgât dop âlâ ki tatningiap. Nen kerehâkņe den ya lâum hâum pâpgum gawin. Umatņe yawu teteningiop yakât matņeâmâ Anitâņe sâmu Kiristo ya nengât tosanenņahât otmâ kawenenņan kinmâ howanân kuņetâ muop.

¹⁵ Mum yahalop sâp yan Kiristonņe weke bâleņe, me emet amboņe, me senduk banearâ, me susun, me âi weke, me senņe âlâlâ, sâtņe metņe topņe topņe kerek mem ge katyehop. Mem ge katyekmâ mem topyenņe tetekņan tuhuyekmu yâk yengât dop ki olop.

¹⁶ Yawuhât bukulipyenņe yu ya âlâlâ ki neņet sâm, me ki meņet sâm, me hilâm kâmbukņe tat tatgât sâp yan tatmâ nânġâņet sâm yakât samut karangimai yaņeâmâ ki ârândân otmap. Yamâ wongât? Yuwuhât.

¹⁷ Manman yawuya yamâ manman tawi tawiņe. Manman ikņe bonņe amboņeâmâ Yesu Kiristo ikņak oap.

¹⁸ Otmu lok nombotņeņe taka yuwu sâm ekyongonņetâ yâk yengât den ki nânġânomai. “Nenņe Anitâ tâņ tâņâk ulitgunomgât mâtâp âlâ ki tap. Yakât otmâmâ anelolipņe nengât sâm Anitâ ulitgunetgât yâk mepaeyekne. Yawuhât yawu sâm nenņahât nânġâmunņe gemu anelo yengât nânġâmunņe yahalâk. Yawu otmunņeâmâ Anitâņe nenekmu âilonņo otbuap,” yawu sâmai. Lok yawuya yengât topyenņeâmâ yuwu. Bi- wiyenņe purik sâyiņgimu kulem topņe topņe ekņetâ tetemap. Yakât konok otmâ yenahât nânġâņetâ yahat yahatņe otmap. Imbiâkbân engatyenņe kâityongomu otmai.

¹⁹ Lok yawuyaņeâmâ nengât kunņe Kiristo yâkât nânġâņetâ tâņât otmu betbangimai. Yakât otmâ yengâlen taka yuwu oain sâm kendâyiņġetâ yâk yengât den ya ki nânġânomai. Kiristonņe nengât kunņe tatmap. Yakât yuwu hâum sâmunne ekņet. Lok girawuyaņe hahit barak manmap? Lok yawuya âlâ ki tap. Nen kerek hahit wâtņan manmain. Yakât dopņeâk Yesu Kiristonņe ikņe hahit ningimu wâtņan kinmâ yan Anitâ tem lâuwanġim manmâ yâhânom.

Lok nânġân nânġânân den tetemap ya ki lâunom.

²⁰ Kiristo muop yan weke bâleņe, me âi weke, me emet ambolipņe, me susun, sâtņe metņe topņe topņe yawuya mem ge katyekmu yâkât amutgen manmâ gai. Yakât otmâmâ yeņe Kiristohâlen torokatbiņak topņe girawuhât anelo me âlâlâ ya yengât nânġâņetâ yahatsap? Me topņe girawuhât den meme den ekņetâ bonņe oap?

²¹ Den meme den ya yuwuhât yan. Sot ukenņe ekmâ lauyenņe nânġâņetâ “ki neņet” sâm kuyiņgimai. Yawu sâm kuyiņġetâ ekmâ ekmâ kakņambâ “nem ekne,” yawu sâmai. Wisâm “ki meņet,” sâm kuyiņgimai.

²² Yakât yuwu sâmunne nânġâņet. Sot topņe topņe nemai ya tepyenņan gemuâmâ tetmâ pilâmai. Otmu senņe âlâlâhât samut katmai yamâ loggât nânġân nânġânâmbâ tetemap. Yakât otmâ yakât ki nânġâņetâ yahatbuap.

²³ Otmu lok yawuyaņe yeņe Anitâhât anelolipņe mepaeyekņetgât sâm kendâyiņġiai. Me yenahât nânġâņetâ gemu Anitâņe tepņe nânġâyiņġiâkgât iri sikumyenņe pilâm um- buruk otmâ manmâ yâhâņetgât biwiyenņan kionņai. Den yawuya sâm ekyongoai

ya ekñetâ bonñe ki otbuap. Den yawuyañe tânyongomu manmanyenñe galemgum henñemahonomaihât mâtâp âlâ ki tap. Yawu gârâmâ ya sâñetâmâ nâñgâm kâkâsuk otnomai.

3

Manmannenñe yakât bulâñe himbimân tap.

¹ Anitâñe Kiristo mumuñambâ mem yahatmu manman âñe mem yan himbimân yâhâop. Yâhâm wâtñe keterakmu âwâñe Anitâ orop karañgim tatmawot. Otmu âwâñañe mumuñambâ mem yahatmu manman âñe miop yakât dopñeâk Anitâñe sâmu yenñe manman âñe mem himbimân yâhânomai. Yakât otmâmâ manmanyenñe bulâñe himbimân tap ya miaknehâlâk nâñgâm manñet.

² Yawu manmâ nâñgâm hângât wahap âlâlâ topñe topñe yakât ki nâñgâñetâ yahalâk.

³ Yâhâ Kiristonñe hângât senñe âlâlâ topñe topñe tap yakât nâñgâmu tâñât otmu muop. Yengu yawuâk otnomai. Kiristohâlenâk torokatñetâ Anitâñe manman kârikñe yinñgiop yakât bulâñe yâk yetgâlen tap. Ki biatbuap.

⁴ Yâhâ Kiristo manman kârikñe ambonñe yâhâpñe âwurem ge menenekmu yâhânóm. Yanâmâ Anitâñe betyongowuap yanñe nengât nâñgâñetâ sâtñe otbuap.

⁵⁻⁷ Otmu embâñân biwiyenñe Kiristohâlen ki katmâ torokatbiân yanâmâ orotmeme kinñon topñe topñe otmâ manminiwi. Yen lok emet huhuwi. Me sen buhu buhu oranñiminiwi. Me bukulipyenñe yengât imbilipyenñe yekñâleminiwi. Me bukulipyenñe yengât senñe âlâlâ yu me ya ekmâ nâñgâm biwiyenñe ya mene sâm hâlim milim otmâ manminiwi. Me dewaeak gawaeak manminiwi. Me wawi, me nem ñatak, me misiñem nemai, me tep umat umat otmâ manminiwi. Orotmeme yawuya otmâ manminiwi yanñe mem bâleyekminiop. Yawu otmâ Anitâhâlen ari arihât mâtâp ya mem bâp mañguyinñimapgât ya bet pilâm pesuk pilânomai. Yawu otmâ kârikñeâk kinmâ yan biwiyenñe Anitâhâlenâk katmâ denñe lâum manmâ yâhânomai. Emelâk orotmeme bâlenñe mem manminiwi ya ki miwirikum torokatmâ mem mannomai. Yawu otnomaiâmâ yakât matñe Anitâñe âlepñeâk otyinñgiuwap.

⁸ Yakât âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Kuk kâñguruk, me nâñgâm bâle bâle, yawuya ki oranñinomai. Me ki tepyenñe kou kâlâp sewuap. Me den bâlenñe malenñe ki hâiaknomai.

⁹⁻¹⁰ Me den perâkñe ki sânomai, me den guruk ki otnomai, me den golâ ki gahaenomai. Otmu ki sâm mem ge karaknomai. Emelâk orotmeme bâlenñe mem manminiwi ya bet pilâm Kiristohâlen torokatbi. Sâp yan yenñe Anitâhât nâñgân nâñgân watmâ yâkât topñe nâñgâm henñenñuñetgât yâkñe biwi nâñgân nâñgânyenñe mem pâronñ pilâyinñim mâmâñe otyinñim gamap.

¹¹ Yawuhât nenñe menduhuakmâ biwi nâñgân nâñgânnenñe konohân katmunñe Yesunñe nen kerehâk mem menduhunenehop. Mem menduhunenekmu komot konok mansain. Nen Yura lok bulâñe hâknenñe torehenñan undip tuhuañgimain, otmu yen pâku lohimbijnñe hâkyenñe torehenñan undip ki tuhuañgimai. Nen saru lok, me yen hat lok, me wosapâ wosapâ mansai. Nen gin mandu, me âwârâ mâmândâ, nen kerehâk Anitâñe nenekmu dop konohâk oain. Mem kâsip misip ki tuhunenekmap. Mem konohâk tuhunenekmu Yesuhâlenâk menduhuakmâ manmunñe yâkñe konok kunnenñe otmap.

¹²⁻¹³ Otmu Anitâñe ikñahâk lohimbi nengât topnenñe ekmâ nâñgâmap. Ekmâ nâñgâmâmâ mem kiwilinenekmâ yanâmâ lohimbi nombotñe yâkât hâkâñ otmâ denñe nâñgâm kâkâsuk otmai ya betyongowuap. Yamâ nen biwinenñañe yâk kepeim manmain nen ikñan torokatnene hâkgât menenekmâ ikñe nanñe baratñe bulâñe tuhunenehop. Yakât otmâ wawaenenekmâ Kutdânenñe Kiristo hâñgângumu tosa pilâningiâkgât gemu kuñetâ muop. Yakât dopñeâk yengât bukulipyenñe nâñgâm bâleyinñinomai, me sâm ge katyeknomai, me mem âlâlâ tuhuyeknomai sâp yan yengu yawuâk tosayenñe pilâyinñinomai. Otmu yen biwi nâñgân nâñgânyenñe menduhuakmâ konohâk otmuâmâ

orotmeme yuwuya oranjim mannomai. Biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmâ mannomai. Otmu buku nombotje yengâlen umatje yuwu yawu teteyingimu sât gum manmai ya yekmâ tepyeje nângâyînginomial. Me buku nombotje senje âlâlâhât umburuk otmâ pâin guin otmâ yawuya yekmâ ihilâk nembe kalem otyînginomial. Me bukulipyenaje sâmbâleyînginomial yakât nângâjetâ ki sâtje otbuap. Ihilâk nângâm kaok oranjinomial. Me buku âlâhât me âlâhât biwiyenaje ki kendânomai. Me yegahât ki nângâjetâ yahatmu hâkyenje mepaenomial. Me sâmbâleyînginjetâmâ nângâm ki biwiyenaje ahonomai.

¹⁴ Yawu otmâ buku konohâk otmâmâ tosa pilanginjet. Otmu bukulipyenaje nombotje nângâm bâleanjim hionakne sânetâ yanâmâ yen getehâk engatyejan genomai. Yawu otmâ yâk orop biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmu mannomai.

¹⁵ Otmu Kiristohâlen torokatmâ biwi konohâk manjetâ ikjak mâmâne otyîngimu biwi kaok otmâ manjet sâmbâneyen meyehep. Yakât otmâmâ Anitâ mepaem yâhânomai.

¹⁶ Otmu biwi nângân nângânyenaje nângâm tâpikgumaihât Yesuje den sâmbâyîngiop. Ya embânâmbâek biwi nângân nângânyenaje lâum gawi. Kiristohât den nângâm lâum gawi ya alahu gulahu otjetâ ya kambatnaje biwiyenjan kinâk. Yawu otmâ yan mitihât ombe san mannomai. Otmu tâmbânenje Dawitije Anitâhât kiki pali mewanjiminiop ya gurâ mem mannomai. Yawu otmâ Anitâ mepaem herenje otbanjinomial.

¹⁷ Otmu Kutdânenje Yesu orowâk mannehât Anitâ ikjak sâmbâkatnenehep. Yakât otmâmâ biwinenaje yâk hikum alitmâ mannom. Yakât otmâ den yuwu yawu sâmbain, me yu ya otmain yanâmâ Yesu Kutdânenaje girawu otminiop yawuâhâk otmâ mannom yanâmâ Anitâ Awojnenje mepaenom.

Hep torehenje torehenje yuwu oranjim manmunje ârândâj otbuap.

¹⁸ Yeje Yesu Kiristo yâkâlenâk torokatmâ mansai yakât otmâ yuwu otnomai. Topje katmâ imbi yengât sâwe. Imbi yenâmâ loklipyenaje yengât amutgen mannomai.

¹⁹ Yâhâ lok yengât yuwu sâwe. Yen gurâ imbilipyenaje tihityenaje otmâ hengenjum yâk yengât konok biwiyenaje nângâm mannomai. Yawu gârâmâ den bâlene ihilâk sâmbâ ki hâiyeknomai. Me mem âlâlâ ki tuhuyekmâ hâhiwin yînginomial.

²⁰ Yâhâ nimnaomlipyenaje otmu lohimbisihan yengât sâwe. Yenâmâ Kutdâhâlen emelâk biwiyenaje katbi yakât âwâ mâmâlipyenaje yengât sâtyenjan tem lâuyînginomial. Yawu otnomai yanâmâ Anitâne yekmu ârândâj otbuap.

²¹ Otmu âwâ mâmâlipyenaje yengât sâwe. Yen nimnaomlipyenaje biwiyenaje hâremaihât den nângâm kinmâ ekyongonomai. Senyenjan ki genomai. Yawu otnomai yanâmâ biwiyenaje âilonjo otbuap.

²² Yâhâ âi lok yengât sâwe. Yenâmâ emelâk Yesuhâlen biwiyenaje katbi. Yawu gârâmâ lok kunne yengât lau lâum kinmâ âi tuhunomial. Otmu âi ya galemnaje nenekmu âlepje olâkgât hâkyenjanak ki tuhunomial.

²³ Âi tuhune sâmbâmâ Kutdânenaje nenekmu ârândâj olâkgât biwiyenaje nepgâlâk sipagum kinmâ tuhunomial.

²⁴ Kiristo yâhâmâ âi kunne topje topje yakât amboje tatmapgât yeje âi ya torokatmâ menomial. Yawu otjetâ yanâmâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyîngiop yakât bulâne ya hâmbâi himbimân menomial.

²⁵ Yâhâ lok âlâ me âlâne âi sâmbâyînginjetâ tuhun mansainje Anitâhât den kum otmâ tâpikgunomial yakât matje hâmbâi umatjeâk menomial. Sâp patoen menduhuaknom yan Anitâne topje imbiâk mambiâk matje ki ningiwuap. Orotmemenenje ekmâ âlâku ikjiâk ikjiâk ningiwuap.

4

¹ Lok kunne papato yengât sâwe. Anitâ Kutdânyenaje himbimân tatmapne hâmbâi topyeje ekmâ âlâku ikjiâk ikjiâk matje yîngiwuap. Yakât otmâ yegahât nângâm hoj bawalipyenaje tâj tâjâk otyînginomial.

Kiristohât topņe nâņgâņetâ keterahâkgât ulitgunom.

² Bukulipne, yeņe biwi hewewen otmâ Anitâ mepaem mannomai. Otmu Anitâ ulitgune sâm yan biwiyene uhâk tatmâ yâkâlen konok hikum kinmâ ulitgunomai.

³ Topņe yuwuhât nengât sâm ulitgunomai. Manman kârikņe yakât pat ya Anitâņe Yura lok nengât kuningiop ya yawuâk pâku lohimbî ya torehen torehen mansai yeņgât pat kuyiņgiwe sâm oap. Yakât Anitâņe mâtâp meningimu den ya nenņe sâm tetem ekyongonomgât ulitgunomai. Nâhât den ya sâm tetem ekyongomap sâm mitihât kasaņe mem pâi emetņan katnekņetâ tatmâ gaman.

⁴ Otmu Anitâņe biwiyene mem hewewen tuhumu nâņe ekyongomune nâņgâņetâ keterahâkgât Anitâ ulitgunomai.

⁵ Otmu lohimbî belângen mansaiņe Yesuhât topņe nâņgâņetâ gemu bet pilâmai hât yeņe tihityene oranġim mannomai. Biwi nâņgân nâņgânyene ki gulip malap otnomai.

⁶ Me den ihilâk ki alahunomai. Den tâņ tâņâk sâņetâ nâņgâņetâ âilonġo otbuap. Yawu ġârâmâ lok nombotņe den yuwu me yawu âiyongonetâ yakât hâum pâpgum ki kopa otnomai.

Pauloņe den bâiņe sâm hâreop.

⁷⁻⁹ Bukunenņe âlâ, kutņe Tikiko, yâkņe Kutdâhât hoņ bawa bulâņe manmap. Yawu manmâ tânnohomu biwinetņe menduhuakmâ konohâk oap. Yâhâ bukunetņe âlâ, kutņe Onesimo, yâhâmâ yeņgât kapiân ġâtņe. Yâkņeâmâ kapi pilâm yuân toho Kiristohâlen torokatmu orowâk manmain. Lok yâhâp yu hâņgânyotgomune yeņġâlen takaromawot. Taka biwi nâņgân nâņgânyene gemapġât yu ya teteningim ġap yukât kerek sâm tetem ekyongoromawot. Ekap yu yawuhât kulemgum katyiņġian.

¹⁰⁻¹¹ Lok âlâ, kutņe Aristako, mem pâi emetņan katņetâ orowâk mansait. Otmu âlâmâ, kutņe Mareko, yâhâmâ Banawahât âwâņe nanņe. Otmu âlâmâ Yosua, Yasto nanņe. Yâkņe ġurâ yeņgât nâņġâyiņġiai. Yâhâ Mareko ġârâmâ yuwu sâmune nâņgâņet. Yâkņe yeņġâlen takamuâmâ buku otbaņġinomai. Yura lok kalimbu yuņak kapilipyene pilâyekmâ nengâlen torokatsai. Torokatmâ lohimbî dondâņe Yesuhâlen torokatņetġât âi tânnohonetâ tuhummansain.

¹² Otmu yeņġâlen ġâtņe âlâ, kutņe Epapara, yâkņe biwiņe Yesu Kiristohâlen kepeim hoņ bawaņġim mansapņe yawuâk nâņġâyiņġiap. Otmu yeņe Anitâhâlen torokatmâ tem lâuwaņġim manņetġât ulitgum manmap.

¹³ ġârâmâ nâņe Epapara emelâk nâņġâwaņġian. Yakât otmâ yâkât topņe tipine sâmune nâņgâņet. Yâkņe yen otmu Kiristohât komot âlâ Laorika otmu Hirapoli kapiân mansai kerek yeņgât nâņġâyiņġim hâhiwin kakņan manmâ ġap.

¹⁴ Otmu bukunenņe âlâmâ, kutņe Luka, yâkņeâmâ dokta âi mem mansap. Otmu lok âlâ, kutņe Dema, yâkņe ġurâ yawuâk nâņġâyiņġim mansawot.

¹⁵ Nâņe Yesuhât komot Laorika kapiân mansai, otmu âlâmâ Nimpa yâkât emelan menduhuakmâ miti nâņġâm mansai yâk yeņgât herone nâņġâyiņġim mansan, ya ekyongonetâ nâņġânomai.

¹⁶ Ekap yu mem sâlikum nâņġâm yakât kakņan Laorika yiņġinetâ yâku sâlikum eknomai. ġârâmâ emelâk ekap âlâ Laorika yeņgât katban ya ġurâ yengu sâlikum eknomai.

¹⁷ Otmu Arikipo ekuņetâ Kutdâņe emelâk âi sâm waņmu tuhummansap ya yawuâk tuhummansap yâhâwuap. Yanâmâ Anitâņe ekmu ârândâņ otbuap.

¹⁸ Nâmâ pâi emetņan katnekņetâ manmâ gan. Yakât otmâ nâņġânihinomai. Anitâņe yen orowâk talâkgât nanġan. Otmu lok ekap yu kulemgup yuņe sâmune kiripi nihimu bâiņehen ninak kutne kulemguan.

Nâ bukuyene,
Paulo

1 Tesalonike Pauloŋe Tesalonike yengât ekap anĝoân kulemgum katyĩngiop.

O bukulipnenne,

¹ Yen Tesalonike kapi ambolipnaŋe Kutdânenne Yesu Kiristohâlebiwiyeŋaŋe kepeim manmai. Yakât otmâ Awoŋnenne Anitâ yet Kutdânenne Kiristo orop biwiyeŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu manmai. Nenâmâ Paulo, Sila, otmu Timoteo. Nenne yengât nâŋgâm ekap yu kulemgum katyĩngiain.

Awoŋnenne Anitâ otmu Kutdânenne Yesu Kiristoŋe engatyetneâk nâŋgâyiŋgim tihityeŋe otdomawot. Yawu otmu biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâm gaekgât Anitâ ulitgumain.

Tesalonike yengât manmanyene yakât sâop.

²⁻⁵ Emelâk nenne yengâlen puwâk taka Kiristohât den pat âlepne ekyongowin. Ekyongomunne Wâtgât mâmâŋahât Heakne biwiyeŋan kionmâ mem hewewen tuhuyekmu den ya nâŋgânetâ bulâŋe olop. Yâhâ den ekyongowin yan Wâtgât mâmâŋahât Heakne biwiyeŋan ki kionmâ mem hewewen tuhuyehop mâne den ya nâŋgânetâ tâŋât otbâp. Yawu gârâmâ den ya ekyongomunne nâŋgânetâ bulâŋe otmu Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim tem lâuwaŋgiwi. Yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim bukulipyene orop buku oraŋgim manbi. Yawu manmâ lohimbi belâŋgen mansai ya den pat âlepne ekyongonetâ nâŋgânomaihât Kiristo hoŋ bawaŋgim hâhiwin nâŋgâm gai. Otmu Kiristoŋe âwurem ge meyekmâ manman kârikŋan katyekbuap yakât nâŋgâm biwiyeŋe mem mansai. Otmu umatne âlâlâ kakyenŋan yâhâmawân ki lohotne otmai. Yawu manŋetâ Anitâŋe meyekmâ nine nanne baratne sâm manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu mansai yakât topne tetemu ekmâ engat yâhâp ki otmain. Yengât yawu nâŋgâm Anitâ mepaemain.

Emelâk den kâsikum yiŋgimunne nâŋgânetâ bulâŋe otmu manman âlepŋahât bulâŋe teteyiŋgiop. Sâp yan âlâhât wâtŋan kinmâ nep mem manbin yakât topne tetemu ekbi.

⁶ Den pat ya ekyongomunne nâŋgâm Kiristohâlen biwiyeŋe katbi. Sâp yapâek lohimbi belâŋgen manmaiŋe nâŋgâm bâleyiŋgim mem âlâlâ tuhuyekmâ gawi. Yawu otyiŋgiŋetâ Wâtgât mâmâŋahât Heakne biwiyeŋe mem hewewen tuhumu kârihem kinmâ biwiyeŋe herone olop. Yâhâ kândikum emelâk Yura nengât kunlipnenne Kiristohât hâkâŋ otmâ yawuâk mem âlâlâ tuhuwi. Mem âlâlâ tuhunetâ yan yâkne manman kârikŋahât mâtâp meningiwuap yakât nâŋgâm biwi hero nâŋgâop. Nenne yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunne yakât otmâ mem âlâlâ tuhunenekmai. Yawu otningimai gârâmâ nenne manman kârikŋan mannongât nâŋgâm biwi hero nâŋgâmain.

⁷ Emelâk yeŋe kârihem kinmâ biwi hero nâŋgâwi. Yakât otmâ Makeronia otmu Akaia ambolipnaŋe Kiristohâlen biwiyeŋe kepeimaiŋe den pat yakât alahumai. Yakât otmâ hâmbâi lohimbi belâŋgen manmaiŋe mem âlâlâ tuhuyeknomaiân yâku yawuâk kârihem kinmâ biwi herone nâŋgânomai.

⁸⁻¹⁰ Yengât den pat alahumai yakât topneâmâ yuwu. Anĝoân nenne yengâlen puwâk taka Kiristohât den pat âlepne ekyongomunne nâŋgânetâ bulâŋe otmu yakât herone nâŋgâm mem buku tuhunenekbi. Yawu otmâ Porom Lâpio perâkne bet pilâm Anitâ Manman bulâŋahât Ambone yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim hoŋ bawaŋgim gai. Emelâk Anitâŋe ikne nanne, Yesu, mumuŋambâ mem yahalop. Mem yahatmu himbimân yâhâmu orowâk tawot. Yakât otmâ yen orop yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmain. Yâhâ lohimbi belâŋgen manmaiŋe orotmeme bâleŋe tâtâem otnomai yâhâmâ sâp patoen Anitâŋe yakât matne umatne yiŋgimu menomai. Yawu gârâmâ sâp yan Yesuŋe himbim pilâm âwurem

ge sârereyekmu Anitâne mem manman kâriknan katyekmu manmâ yâhâmbisâi. Yakât mambotbanjimain. Lohimbiye yengât den pat ya sâm haok tuhunetâ arimu Makeronia otmu Akaia kapi ambolipne dondâhâlâkne nanjai. Yakât otmâ Kutdâhât den pat âlepne ya nanjai. Yakât otmâ nenne yengât den pat yakât yâhâpne ki ekyongonom.

2

Paulone yâk yengâlen puwâk ari olop miop yakât sâop.

¹⁻² Nenne angoân Pilipi kapiân ari Kiristohât den pat âlepne kapi ambolipne ekyongomunne nombotnane nângânetâ nahat otmu hâim hilitnenekmâ mem bâlenenekbi yakât topne nanjai. Otmu kapi ya pilâm yengâlen takamunne lohimbi belângen manmaine mâtâp manjuningim mem âlâlâ tuhunenekbi. Yawu otjetâ Anitâne mem hewewen tuhunenekmu yâkât wâtjan kinmunne hâknenne ki biuk sâop. Yawu otmâ Kiristohât den pat âlepne ya ekyongomunne nângânetâ bulâne olop.

³ Otmu den pat âlepne ekyongom biwiyenan kionbin yan ki tâpikgum ekyongowin. Me topnenne ki kurihiakmâ den perâkne kâityongowin.

⁴ Anitâne lok biwinenne ekmapne Kiristohât den pat âlepne lohimbi ekyongonehât âi sâm ningiop. Yâkne nenekmu ârândân olâkgât yâkât sât lâum âi ya biwinenne nanjai kepeim lohimbi ekyongom gamain. Yawu otmain yamâ lohimbiye nengât nângâninginetâ yahalâkgât ki nângâmain.

⁵ Me dennenne nângâm tep hero nângâninginetgât ki den âilongo lonjo otmâ biwiyenan gewin. Me tewetsenne ninginetgâlâk nângâm den pat bulâne ya ki kâimbonyekbin. Yawu manminiwi yakât topne Anitâ ikniâk nanjai.

⁶ Bulânanâk yen me lohimbi nombotne âlâne mepaeneneknetgât ki nângâwin.

⁷ Kiristo ikjak âi ningim hângânnongomu ikne sâtgât otmâ den kâsikum yingim gain. Yakât otmâ yeje ewe katneneknet sâm ekyongombâingât dop olop yamâ nenne yawu ki ekyongowin. Yâhâ nanja namân gâtne yamâ mâmânanne sisikgum nam wanmap yakât dopneâk nenne nângâyingim lohotnan otyingiwini.

⁸⁻⁹ Yawu otyingim biwinenne yengâlen kinmu den pat âlepne kâsikum yingiwini. Otmu yeje tânngom hâhiwin nângâmai sâm nenne Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingiwini yan nenjahâk âi tuhun yapâ tewetsenne mem senne âlâlâ puluhuakmâ manbin. Nenne yawu otmâ hâhiwin nângâm manbin yakât topne nanjai.

¹⁰ Emelâk nenne yen orop manmâ Kiristohât den kâsikum yingimunne nângâwi yan nengât manman ya ekbi. Nenne Anitâhât tem lâuwangim uwawapne bia manmâ ki otmâ tâpikguwin. Yakât otmâ Anitâne nenekmu ârândân olop yawu nanjai.

¹¹ Otmu âwâlipyenne nimnaomlipyenne wawaeyekmâ tihityenne otmai yakât dopneâk nenne yen kerek mem buku tuhuyekmâ yuwu otyingiwini.

¹² Lohimbi nombotne biwiyenne orotok sâop ya mem hewewen tuhuyekbin. Otmu lohimbi nombotne umatne âlâlâ kakyan yâhâop yan mem sânduk tuhuyekbin. Yâhâ Anitâneâmâ meyekmâ ikne kapi himbimân tap yan katyekbuap. Yan katyekmu manman kâriknan manmâ herone otbanjim mepaenomaihât pat kuyingim tihityenne otmap. Yakât otmâ târârâhâk mannetâ manmanyenne ekmu ârândân olâkgât ekyongowin.

¹³ Angoân yengâlen taka Anitâhât den bulâne kâsikum yingiwini ya nângânetâ yuwu olop. Den eknongonetâ nanjai yuâmâ loggât nângân nângânâmbâ ki tetemu eknongoai. Yuâmâ Anitâhât den bulâne oap. Yawu sâm mem biwiyenan katbi. Biwiyenan katmâ nângânetâ biwiyenne kelihakmu yâkâlen biwiyenne nanjai kepeim manmâ gai. Yakât nângâm haonmâ ârândân Anitâ mepaemain.

¹⁴ Bukulipne, yeje Yesu Kiristohâlen biwiyenne kepeim mannetâ bukulipenne nombotnane yekmâ nângâm bâleyingim topne âlâlâ mângâeyekmâ gai. Yakât dopneâk emelâk Yura lohimbi nombotnane Kiristohâlen biwiyenne katbi yan bukulipenne nângâm bâleyingim topne âlâlâ mângâeyekbi. Emelâk Anitâne poropetelipne den ekyongomu

yâkne Yura nengât tâmbâlipnenne ekyongowi. Tâmbâlipnenne den ya nângânetâ gemu bet pilâm poropete dondâhâlâk yongonetâ muwi.

¹⁵⁻¹⁶ Otmu Kutdânenne Yesune Anitâhât den ya Yura lohimbi ekyongop. Ekyongomu papatolippenne nângâm bâlewangim yawuâk mem âlâlâ tuhukunetâ muop. Otmu nen aposololippenne gurâ pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongomain. Ekyongomunne nângâm Kiristohâlen biwiyeke katnetâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yawu otmain yakât Yura papatolippenne mâtâp manguningim watnenekmâ mem âlâlâ tuhunenekmai. Otmu pâku lohimbi gurâ mem ge katyekmâ mâtâp manguyingimai. Yakât otmâ Anitâne nângâmu dondâ bâlemu tâmbâlipnenne mem bâleyekmâ gawi ya bânne menetâ pesuk yap. Yakât otmâ Anitâne matne umatne yingimu umatne âlâlâ kakyejan yâhâwuap.

Paulone âwurem ari yekbom sâmbiwiyeke nângâop.

¹⁷ Bukulipne, Yura ambolipne miti emetjahât galem manmai yane mem âlâlâ tuhunenekmâ watneneknetâ pilâyekmâ takawin. Nimnaom âwâ mâmâlippenne mum pilâyeknetâ mandu manmai. Ya lohimbine yekmâ tepyeke nângâmai. Yakât dopneâk nenne yengât kapi pilâm takawin yapâek yeke mandu towat mansai nângâm tepnenne nângâyingim manmâ gain.

¹⁸ Otmu pilâyekmâ takawin ya ki kâlep otmuâk âwurem taka yen yekne sâmbi otbin. Yawu otmunne Satanne mâtâp manguningim yâhâmu hâum pâpgum pilâm Aten kapiân tatbin. Nâne yen yekbe sâmbi yawu otban.

¹⁹⁻²⁰ Nenne herone nângâyingim yengât den pat ya lohimbi ekyongom mepaeyekmâ mansain yakât yuwu sâmbi nângânet. Nenne yengâlen taka Kiristohât den pat âlepne puwâk ekyongomunne nângâm yâkâlen biwiyeke kepeiwi. Yakât otmâ Kutdânenne Yesune âwurem ge yen orop menenekmu yakât senjan kinnom. Sâp yan yengât herone nângâmunne Kiristone nângâmu âlepne otbuap.

3

¹⁻² Aiop, Yura ambolipne miti emetjahât galem manmaine watneneknetâ pilâyekmâ Aten kapiân taka tatbin. Otmu yen gurâ girawu mem âlâlâ tuhuyeknetâ mansai sâmbi yengât nângâm ketet otmâ mansain. Bukune Timoteo, orowâk manmâ Anitâ hon bawangim Kiristohât den kâsikum lohimbi yingimain. Yakât otmâ yâkne yengâlen taka mem hewewen tuhuyehâkgât hângângumune takamu nâne niniâk tatban.

³⁻⁴ Emelâk nenne yen ki pilâyekmâ takawin yan yeke Kiristohâlen biwiyeke kepeim mannetâ lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyeknomai yakât topne ekyongomunne nângâwi. Den ekyongowin yakât bulâne yamâ mem âlâlâ tuhuyekbi yan tetemu ekbi.

⁵ Mem âlâlâ tuhuyekbi yan yeke lohotne otmâ Kiristo betgunetgât Kâitgu Kâitgu Ambone Satanne biwiyeke kionop. Yawu olop. Yakât Kiristohât den pat âlepne imbiâk kâsikum yingiwon mon sâmbi gorânihimu Timoteo hângângumune yengâlen takaop.

Timoteone Tesalonike ambolipne yengât den pat Paulo ekuop.

⁶⁻⁸ Otmu yengâlebâ purik sâmbi âwurem nâhâlen takaop. Taka yeke Kiristohâlen biwiyeke tinâk kepeim buku orangim manmâ nâhât tepyeke nângânihimai yakât den pat eknohop. Eknongomu nângâmunne tepne welâmjan giop. Yakât otmâ yengâlen takamune enâkmâ tep hero nângânginongât nângâm gan. Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuneknetâ hâhiwin kakjan mansan.

⁹ Hâhiwin kakjan mansan yamâ yeke Kutdânenne Kiristohâlen biwiyeke tinâk kepeim manmâ gai yakât den pat nângâmunne biwine hewewen otmu Anitâ herone nângâwangim mepaeman.

¹⁰ Emelâk Kiristohât den kâsikum yingimunje nângânetâ keterakyiŋgiop. Yakât otmâ yengâlen âwurem taka yâkât den topŋambâek kâsikum yingimune nângânetâ keterakyiŋgiâk sâm Anitâ ulitgum biwinaje mem mansan.

¹¹ Awoŋnenje Anitâ otmu Kutdânenje Yesuje nângânihimutâ âwurem taka yekbomgât nanjan.

¹² Anitâje yen mem hewewenjuhuyekmu buku oranjim mansai yawuâk torokatmâ mannomai. Yawu manmâ biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu lohimbi belângen manmai ya gurâ nângâyinjinomai. Yawu gârâmâ nenje yengât nângâyinjinomain yakât dopjeâk nângâyinjinomaihât nanjan.

¹³ Yawu nângâyinjinomai yanâmâ Anitâhât wâtŋan kinmâ Kiristohâlen biwiyenaje tiŋâk kepeim mannomai. Yawu mannetâ Kutdânenje Yesuje aŋelolipje meyekmâ âwurem gewuap yan Awoŋnenje Anitâ yâkât senŋan kinnetâ yekmu ârândâŋ otmu nine nanne baratne koko salek sâwuap.

4

Manman girawu manmunje Anitâje nenekmu ârândâŋ otbuap.

¹⁻² Aiop, yuwu sâmune nângânet. Manman girawu mannetâ Anitâje yekmu ârândâŋ otbuap yakât den kâsikum yingimunje nângâm lâum manmâ gai. Nen Kiristohât aposololipje orop biwinenaje kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Yakât otmâ yâkât sâtgât otmâ den pat âlepje ya ekyongomunje nângânetâ keterakmu lâum manmâ ganetâ yekmunje tipje âlepje oap. Ya torokatmâ tiŋâk lâum mannetâ Anitâje yekmu âlepje otbuap.

³ Yeje târârâhâk mannomaihât Anitâje nângâmap. Yawu manmâ kâwâ konda ki otnomai.

⁴⁻⁵ Lok belângen manmainje imbi yekmâ tepyeje uk sâmu otmâ tâpikgunetâ umatje tetemu yakât kakŋan miakmâ manmai. Yâkŋe otmai yawu ki otnomai. Yejeâmâ orotmeme tâŋ tâŋâk watmâ imbi meyeknetâ lohimbiŋe nângâyinjinjetâ yahatbuap.

⁶ Emelâk girem den âlâ yuwu ekyongomunje nângâwi. Lok âlâ me âlâŋe bukulipyenje yengât imbi yekmâ otnomai yamâ Kutdâŋe yakât matje umatje yingimu menomai.

⁷ Nenje Kiristohât mâtâp watmâ kâwâ konda ki otmâ mannehât Anitâje menenekmâ ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge biwinenje mem hewewenjuhuyekmu.

⁸ Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe den ekyongoan yu betgunomai yamâ nâ betnohoain sâm Anitâ betgunomai.

⁹⁻¹⁰ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiyenje mem hewewenjuhuyekmu. Yawu otmu Makeronia hânân Kiristohât komot mansai ya orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim mansai. Yawu otmâ mansai ya yawuâk torokatmâ otmâ mannomaihât nanjan. Emelâk yakât topje ekyongomunje nângâwi. Yawu gârâmâ nâŋe den kâlep ki kulemgum katyinjwom.

¹¹ Emelâk den ekyongowin ya âlâkuâk ekyongomune nângânet. Yeje lohotŋan manmâ tat tat memeyenje galemgum heŋgeŋgum mannomai. Yawu manmâ ki konam im bukulipyenje nem watyeknomai. Otmu bukulipyenje yengât tat tat memeyenje yakât nângâm ki enŋatyenjan genomai.

¹² Yâhâ âi mejetâ yanâmâ manmanyenje tetewuap. Yawu otmâ mannomai yan lohimbi belângen manmainje yekmâ ewe katyeknomai.

Kutdânenje Yesu âwurem gewuap yakât sâop.

¹³ Bukulipne, lohimbi belângen manmai yengât sese buwulipyenje me âwâ mâmâlipyenje mumai yan “munetâ pesuk yap” sâm isem we bâle nângâm manmai. Yeje yawu otmaihât sese buwulipyenje me âwâ mâmâlipyenje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manmâ gam muwi ya yengât sâmune nângânet.

¹⁴ Yesuŋe muop yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yakât dopŋeâk Yesuŋe himbimâmbâ âwurem gewuawân lohimbijne Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmâ gam muwi ya Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatyekbuap. Yakât nâŋgâmunne bulâŋe otmap.

¹⁵ Otmu Kutdânenne Yesuŋe aposololipne den kâsikum yingiminiop yakât sâmunne nâŋgânet. Kiristone âwurem ge menenekmu himbimân yâhânôm yan ikne lohimbimunetâ hanyongowi ya meyekmu orowâk yâhânôm.

¹⁶ Anŋoân Kutdânenneane ikne anelolipne yengât kunyene ekumu lâmun kunbuap. Lâmun kunmu Kutdâne himbimâmbâ gemu ikne lohimbimuwu ya mumuŋambâ yahatnomai.

¹⁷ Mumuŋambâ yahatnetâ orowâk elem kakŋambâ yâhâmunne Kiristone ge hanân peneningiwuap. Hanân peneningimu yâk orop tatmâ yâhâmbisâin.

¹⁸ Otmu biwinnenne gemap sâm yakât nâŋgâm alahum biwi sânduhân karakmâ mannom.

5

Kutdânenne âwurem gewuap yakât biwi golâek otmâ mannom.

¹ Kutdânenne pârâk sânsânâk âwurem ge menenekbuap yan kulem girawu tetemu ekmâ nâŋgânôm ya emelâk ekyongomunne nâŋgâwi. Yakât otmâ den kâlep ki kulemgum katyŋgiwom.

² Kutdânenne gewuap yakât den âlâen hâum sâmunne nâŋgânetâ keterakyŋgiâk. Kapi ambolipne yengât kasalipyenane sâp girawuân taka itit kiom tuhuyŋginomai ya ki ekyongomai.

³ Kapi ambolipneane “Nen gulip mansain,” sâm otŋetâ yan kasalipyenane taka pârâk sânsânâk yongom kiom tuhuyŋgimai.

Aiop, umatne ya kaknenŋan yâhâmap sâm mâtâp ya maŋgunomaihât dop ki tap. Yakât topne nâŋgânetâ keterahâkgât imbi tepdâ yengâlen hâum sâmunne nâŋgânet. Imbi tepdâne naom mene sâm otmai yan naomne hâliliakmâ tatmu hâhiwin nâŋgâm belângen memai. Yakât dopŋeâk umatne ya kakyeŋan yâhâmu hâhiwin nâŋgânomai.

⁴⁻⁵ Bukulipne, Kutdâne âwurem gewuap yakât emelâk ekyongomunne nâŋgânetâ han sâyŋgiop. Yawu gârâmâ yakât topŋahât ki pâpgum mansai.

⁶⁻⁷ Lok nombotŋane biwi pâlâmne manmâ to kârikne nem hâlim milim otmai. Yawu otmai yakât umatne topne topne kakyeŋan yâhâwuap ya ki nâŋgâmai. Yâhâ yeŋeâmâ mambotbaŋgim biwi golâek mannomai yanâmâ pârâk sânsânâk takamu ki pârâk pilânomai.

⁸ Otmu biwiyene galemahom yuwu mannomai. Lohimbim belângen manmaine mem bâleyekŋetâ biwiyene gemapgât Kiristohâlen biwiyenane kepeinomai. Me yeŋe sâm bâleangim hionakmihât biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgim mannomai. Yawu otmâ Kutdâne âwurem ge meyekmâ manman kârikŋan katyekbuap yakât nâŋgâm biwiyenane mem mannomai.

⁹ Anitâŋe lohimbim kerek nengât manmannenŋahât matne âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekningiwuap. Sâp yanâmâ lohimbim belângen manmâ orotmeme bâlene otmai ya matne umatne yŋgimu mem hâhiwin kakŋan manmâ yâhâmbisâi. Yâhâ yenâmâ nen orop Kutdânenne Yesu Kiristone sârerenenekmâ manman kârikŋan katnenekbuap yakât Anitâŋe sâm kalop.

¹⁰ Kiristone kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yakât otmâ yâkâlen torokatmâ manman kârikŋan mannom. Yakât otmâ manmunne gewuap me mumunne gewuap sâp yan menenekmu yâk orop tatmâ yâhâmbisâin.

¹¹ Yakât nâŋgâm biwinnenne gemap sâm sâp yiwerene tânahom biwi sânduhân karakmâ mansai yawuâk otmâ yâhânomai.

Paulone girem den ekyongop.

¹² Nenne Kutdâhât sâtgât otmâ lok meyekmâ galemyongom den kâsikum yingijet sâmb katyekbin ya ewe katyeknomai.

¹³ Galem yaŋe âi ya biwiyenaye tinâk mem mansai yakât otmâ nângâyijetâ yahatmu buku otyijetâ yâk orop buku konok otmâ mannomai.

¹⁴ Lohimbi nombotŋe konam imai ya sâyijetâ âi tuhunomai. Otmu lohimbi nombotŋe biwiyenaye orotok sâmbu mansai ya mem hewewen tuhuyekŋetâ biwiyenaye ârândâŋ otbuap. Otmu lohimbi nombotŋe Anitâhât den ki nângâm heŋgenŋumainye orotmeme inŋe ya otmunŋe mem bâlenenekmap sâmb gorâyijimap. Lohimbi yawuya Anitâhât den topŋambâek kâsikum yingijetâ nângâm mannomai. Otmu lohimbi nombotŋe mem bâleyeknomai ya lohotŋan otyijinomai.

¹⁵ Lohotŋan otyijim matŋe ki kâpekyijinomai. Yawu otmâ buku oranŋim tânahom mannomai. Otmu lohimbi belângen manmainye mem bâleyeknomai ya yawuâk mem buku tuhuyeknomai.

¹⁶⁻¹⁸ Otmu wuân me wuân teteyijiwuap yan haonmâ ârândâŋ Anitâhât heronŋe nângâm mepaembisâi. Orotmeme yu otmâ Kiristo orop biwiyenaye kepeiakmâ konohâk otmu mannomaihât Anitâŋe nângâmap.

¹⁹⁻²⁰ Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe lok âlâ me âlâ lauyenŋe mem hewewen tuhuyekmu den ekyongonŋetâ nângânomai. Yakât ki nângâŋetâ gemu kuyijinomai.

²¹⁻²² Lohimbi âlâ me âlâŋe den ekyongonŋetâ nângânomai me orotmeme âlâ otŋetâ eknomai. Yawu otŋetâ yaŋe Anitâhât den orop lâuakdomawot me bia sâmb yakât ekmâ kiwilim heŋgenŋunomai. Lâuakdomawot otmuâmâ ya nângânomai. Yâhâ ki lâuakdomawot otmuâmâ ya ki nângânomai.

Den bâiŋe sâop.

²³ Anitâ Biwi Sânduk Amboŋe manman bâlene yapâ meyekmâ biwi nângân nângânyenŋe galemgumu târârâhâk mannomaihât nângâm ulitguman. Yawu mannomai yan Kutdânenŋe Yesu Kiristonŋe âwurem ge yekmu ârândâŋ otbuap.

²⁴ Anitâŋe ikŋahâk meyehop. Yakât otmâ yenŋe yâkât wâtŋan manmâ yâhâm sâmb patoen Kiristohât senŋan koko salehâk kinnomai.

²⁵ Nengât sâmb Anitâ ulitgunomaihât nanŋan.

²⁶ Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwiyenaye kepeim mansai yenŋe heronŋe nanŋanŋinomai.

²⁷ Den yu Kutdâhât sâtgât otmâ kulemgum katyijian yu sâlikum bukulipyenŋe ekyongonŋetâ kerekŋe nângânomai.

²⁸ Kutdânenŋe Yesu Kiristo tihitnenŋe otmapŋe yen orop tatmu yâkât wâtŋan manŋetgât Anitâ ulitguman. Bâiŋ.

Nâ bukuyenŋe,
Paulo

2 Tesalonike

Pauloŋe Tesalonike yengât ekap betŋehen kulemgum katyĩngiop.

O bukulipnenne,

¹ Yen Tesalonike kapi ambolipŋaŋe Kutdânenne Yesu Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mansai. Yawu manŋetâ Awoŋnenne Anitâ yet Kutdânenne Kiristo orop biwiyenŋe hikuakmâ konohâk otmap. Nenâmâ Paulo, Sila, Timoteoŋe nenne yengât nâŋgâm ekap yu kulemgum katyĩngiain.

² Yengât nâŋgâm Anitâ yuwu sâŋm ulitgumain. “O, Awoŋ, gâŋe Kutdânenne Yesu Kiristo orop Tesalonike kapi ambolipŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mansai ya yengât tihityenŋe otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât ulitgohoain.” Yawu sâŋm ulitgumain.

Kiristoŋe âwurem ge biwinenŋahât topŋe ekbuap.

³ Emelâk yeŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katmâ buku oraŋgim manŋetâ yekmunŋe ârândân olop. Otmu yapâek yâkât tem lâuwaŋgim bukulipyenŋe orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gai yakât nâŋgâmunŋe âlepŋe oap. Yengât nâŋgâm haonmâ ârândân Anitâ mepaem yâhânongât nanŋain. Yawu otmunŋe âlepŋe otbuap.

⁴ Otmu lohimbî belâŋgen manmaiŋe mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin kakŋan katyekŋetâ manmai. Yawu otyĩngiŋetâ Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim ki lohotŋe otmâ manmâ gai. Yakât nâŋgâm mepaeyekmâ yengât den pat ya Anitâhât lohimbî kapiŋe kapiŋe manmâ arai ya ekyongomain.

⁵ Aiop, mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ gai yan biwiyenŋe ki orotok yap. Yakât otmâ Anitâŋe yekmu ârândân otmu tihityenŋe otmap. Otmu sâp pato tetewuap yan manman sânduhân katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

⁶ Anitâŋe otmain memain yakât matŋe dopnenŋanâk kâpekningimu memunŋe ârândân otbuap. Yâhâ yenâmâ lohimbî belâŋgen manmaiŋe mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin kakŋan mansai. Yakât matŋe yâkŋe yawuâk hâhiwin bâlenŋe yĩngiwuap.

⁷⁻⁸ Yâhâ yenâmâ nen orowâk manman sânduhân mem katnenekmu manbisâin. Sâp pato tetewuap yan Kutdânenne Yesuŋe aŋelolipŋe meyekmu himbimâmbâ genomai. Gem yan mâmâŋe otyĩngimu lohimbîŋe Anitâhât hâkân otmâ Kiristohât den pat âlepŋe ki lâumai ya matŋe yĩnginomai. Yawu otmâ kâlâpŋe punduŋ sâŋm ge seyekmu hâhiwin nâŋgâmbisâi.

⁹ Kutdâ Wâtgât Amboŋaŋe laŋinŋan tatmap yapâek mem ketetyekmu omoŋ bâlenŋan tatmâ hâhiwin nâŋgâmbisâi.

¹⁰ Otmu nenne yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmain. Yakât otmâ yâkât den pat âlepŋe yen ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yawuâk yâkâlen biwiyenŋe kepeim manmai. Yen orop yawu mannom otmuâmâ yâkŋe âwurem ge menenekmu heronŋe nâŋgâwaŋgim mepaem manbisâin.

¹¹ Yakât nâŋgâm yengât yuwu sâŋm Anitâ ulitgumain. “O Awoŋnenne Anitâ, emelâk Tesalonike kapi ambolipŋaŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katŋetâ manman kârikŋahât pat kuyĩngion. Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim denŋe tâŋ tâŋâk lâum hoŋ bawaŋgim lohimbî buku otyĩnginehâlâk nâŋgâmai. Yakât otmâ yâkŋe gâhât wâtgan kinmâ buku otyĩngim manŋetâ yekdâ ârândân otbuapgât nanŋan.

¹² Gâŋe Kutdânenne Yesu Kiristo orop tihityenŋe otmâ mem hewewenŋe tuhuyekmutâ yawuâk manmâ yâhânomai. Yawu manmâ yâhâŋetâ Yesuŋe âwurem ge meyekbuap

yan nen hârok yâkât nângâmunje yahatmu mepaenom. Otmu yâkne gurâ yawuâk nângâningimu yahatbuap. Yawu otmâ heronje nanjanjinom.

2

Girem Den Kukuñahât Amboñe yâkât topñe.

¹ Kutdânenñe Yesu Kiristonje himbimâmbâ âwurem ge ikñe lohimbi menduhunenekbuap yakât topñe nângâm henjenñunjetgât yuwu sâmunne nângâñet.

² Lohimbi nombotñane nâhât den golâ gahaem yuwu sâmai. “Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiñan kionñmu “Kutdânenñe getek âwurem gewuap.” sâmu nângâwin,” yawu sâmai. Me yuwu sâmai. “Kutdânenñe getek âwurem gewuap” sâm lohimbi den kâsikum yingimap.” Yawu sâmai. Otmu nombotñane yuwu sâmai. “Kutdânenñe getek âwurem gewuap” sâm pepa kulemgum katningimu ekmain.” Nâhâtñe “den yawu sâmap” sâñetâ nângâmune ki bulâñe otmap. Yakât otmâ den ya nângâm ki pârâk pilâm biwiyeñe ahom niakbuap.

³ Lok âlâ me âlâñe wuân me wuân otmâ kâityongonjetâ biwi nângân nângânyeñe hâlim milim otmapgât den âlâ yuwu sâmunne nângâm biwiyeñan katñet. Kutdânenñane ki âwurem gewuap yan lohimbi kiñgitñe orowâkñe gawamangât girem den âlâlâ ya lonğâem Anitâ pilânomai. Anitâ pilânomai ya yeñgât kunyeñe, kutñe Den kuhuhât Amboñe ya, tetemu lohimbi kerekñe ekñetâ sâtñe kârikñe otbuap.

⁴ Yâkne ikñahât nângâmu yahatmu Anitâhât kawenjan kinbe sâm otbuap. Yawu otmâ lohimbiñe senñe âlâlâ Anitâhât pat katñetâ tap ya mem gulip tuhuwuap. Otmu pâku lohimbiñe Porom Lâpiolipyenñe me wahap yu me ya mepaemai ya gurâ mem gulip tuhuwuap. Yawu tuhum lohimbi kerekñe mepaenekñet sâm Anitâhât opon kâmbukñan yâhâ Anitâ oan sâm kawenjan tatbuap. Yawu gârâmâ emelâk Anitâ Manman Amboñane lok yuñe hiliwahowuapgât sâm kalop.

⁵ Âlâñe yakât ki ekyongop? Nâñe emelâk ekyongowan yakâ.

⁶ Yawu gârâmâ sâp yiwerenñe yuâmâ Anitâ pilânomai ya yeñgât kunyeñe, kutñe Den Kuhuhât Amboñe yâkne tetewuapgât mâtâp manğaukmâ tap. Yakât topñe emelâk ekyongomune nângâwi. Den Kuhuhât Amboñe tetemu eknomai yakât sâpñe emelâk Anitâñe kalop. Sâp kalop ya Anitâñe ekmu ârândâñ otmu lok ya tetewuap.

⁷ Âun yuâmâ Den Kuhuhât Amboñe ki nângâwanğaiin. Yawu gârâmâ yâkne lohimbi nombotñe yeñgât kakyeñan mem girem den âlâlâ lonğâemai. Gâmâlâk wuânñe yâkât mâtâp manğawanğim tapñe keterakmu yanâmâ tetekñan tetemu lohimbiñe eknomai.

⁸ Ekmâ nângâwanğinjetâ lohimbi kiñgitñe orowâk kâityongowuap. Yawu gârâmâ Kutdânenñe Yesuñe âwurem ge ekmâ lauñambâ kahapon hânğutmu lok ya gulip otbuap. Yawu otbañgiwuap yan lohimbiñe ekñetâ hâu sâsâ otbuap.

⁹ Aiop, Den Kuhuhât Amboñane lohimbi mem bâleyekbuap yakât sâmunne nângâñet. Kâitgu Kâitgu Amboñe Satanñe mâmâñe otbañgimu kulem perâkñe topñe topñe memu lohimbiñe ekñetâ ewe membe otbuap.

¹⁰⁻¹² Yawu otmu Kiristohât den pat âlepñe ya nângâñetâ gemu bet pilâm hiliwahonomañhât pat mannomai. Yakât otmâ Anitâñe Nângân nângân perâkñahât Amboñe hânğangumu ge biwiyeñan kionbuap. Biwiyeñan kionñmu Den Kuhuhât Amboñane den perâkñe topñe topñe kâityongomu orotmeme bâleñe tâtâem otmâ mannomai. Yawu manñetâ sâp patoen Anitâñe biwiyeñahât topñe ekmâ sâm hâreyingimu Kutdânenñe Yesuñe ki sârereyekbuap. Yakât otmâ hiliwahonomañ.

Yesu Kiristonje menenekmâ manman kârikñan katnenekbuap.

¹³⁻¹⁵ Bukulipne, Anitâñe hân himbim ki kândikyotgop yan yen wawaeyekmâ manman kârikñan katyekbom sâm kalop. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñe tuhuyekmu Kiristohât den pat âlepñe ekyongomunñe nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen

biwiyenje katbi. Yâkâlen biwiyenje katjetâ Anitâne nine nanne baratne sâam meyehop. Yakât otmâ nenje yengât nângâm haonmâ ârândân Anitâ mepaem yâhânom yawu biwinenjanje nangain. Anitâne meyehop. Yakât den pat bulâne orowâk tatmâ kâsikum yingiwîn me âlâengen ari tatmâ ekap kulemgum katyingiwîn. Den ya biwiyenjan katmâ târârâhâk lâum mannomai. Yawu manjetâ yanâmâ Kutdânenne Yesu Kiristone yen orop menenekmâ himbim lanjinjan katnenekmu tatmâ yâhâmbisâin.

¹⁶ Awonnenne Anitâne ikjahâk wawaenenekmâ biwinenne mem hewewenj tuhupap. Yawu otningimu biwinenne sânduk sâmu manman kârikjan mannom sâam biwinenne hikum manmain. Yakât otmâ yengât nângâm Anitâ yuwu sâam ulitgumain. “O Awonnenne Anitâ, gâne Kutdânenne Yesu Kiristo orop Tesalonike kapi ambolipne yengât biwiyenje mem hewewenj tuhuyekdomawot.

¹⁷ Yawu otyingimutâ lohimbine yetgât wâtyetjan kinjetâ manmanyenje kelihakmu orotmeme âlepneak otmâ mannomaihât nangain.” Yawu sâam Anitâ ulitgumain.

3

Kutdânenjanje tihitnenne otmâ ki betnongowuap.

¹ Bukulipnenne, yenje Anitâ ulitgunjetâ Kiristohât lohimbine yâkât den pat âlepne sâam haok tuhunomai. Sâam haok tuhujetâ lohimbini wosapâ wosapâ manmâ arainje nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenjanje kepeinomai. Otmu yenje yâkâlen biwiyenjanje kepeim manmâ gai yan lohimbine manmanyenje ekmâ Anitâ mepaem gai. Otmu yâkne gurâ Kiristohâlen biwiyenjanje kepeim manmâ yâhânomai yan lohimbine manmanyenje ekmâ Anitâ mepaenomai.

² Yâhâ nenjeâmâ den pat âlepne ekyongomunne lohimbini nombotjanje nengât den ya nângânetâ gemu bet pilâm mem bâlenenekmai. Yakât otmâ yenje Anitâ ulitgunjetâ bâtyenambâ menenekmâ tihitnenne otbuapgât nangain.

³ Kutdânenjanje yengât tihityenje otbuap. Yawu otmâ mâmâne otyingimu yenje yâkât wâtjan kinjetâ Manman Bâlenjahât Ambojanje mem ge katyekbe sâam hâum pâpguwuap.

⁴ Yen den kâsikum yingiwîn ya nângânetâ bulâne otmu nen orowâk Kutdâhâlen biwinenjanje kepeim manmain. Yakât otmâ den ya lâum manmâ gai yawuak lâum manmâ yâhânomaihât engat yâhâp ki otmain.

⁵ Lohimbini belângen manmainje mem âlâlâ tuhuyekjetâ yanâmâ Anitâne tihityenje otmu Kiristohât wâtjan kinjetâ biwiyenje sânduk sâmu mannomai. Otmu Kutdânenjanje biwiyenjan gemu yakât topne nângâm hengenjunjetgât nangain.

Nenne konam ki inom.

⁶ Kutdânenne Yesu Kiristohât sâtgât otmâ yuwu sâamunne nângânet. Âi mem mannomai sâam den kâsikum yingiwîn ya bukulipyenje nombotjanje nângânetâ nahat otmu konam im gai. Yakât otmâ yenje den sâyinginetâ âi menomaihât nangain.

⁷ Nenne yen orop manbin yan nepgât mâtâpne tiripyongomunne ekbi ya watmâ nep mem manjetgât nangain.

⁸ Lohimbine senne âlâlâ tânnongowi yakât matne yingiwîn. Otmu yenje nen tânnongone sâam senne âlâlâhât pâinmai hât nenje den kâsikum yingiminiwîn yan nenjahâk nep tuhupapâ tewetsenne mem senne âlâlâ puluhuakminiwîn.

⁹ Den kâsikum yingiminiwîn yakât matne sot me senne âlâlâ tânnongombâihât dop. Yamâ nenje nepgât mâtâpne watmâ manjetgât nângâm nenjahâk nep memunne ekbi.

¹⁰ Yawu otmâ yuwu sâam ekyongowin. “Lohimbini âlâ me âlâ konam imai yâhâmâ sot ki yinginetâ nenomai.”

¹¹ Yengâlen gâtne nombotjanje konam im bukulipyenje yengâlen ari nem watyekmai. Yawu otmâ bukulipyenje yengât manmanyenje âlepne ya mem bâleyingimai.

¹² Kutdânenne Yesu Kiristohât sâtgât otmâ girem den ekyongonjetâ ya nângâm nep mejetâ manmanyene kuwihakmu mannomai.

¹³ Yene orotmeme âlepneâk otmâ manjetâ biwiyene ki orotok sâwuapgât nanjain.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu den kulemgum katyngiain yu lohimbi ekyongonomai. Ekyongonjetâ nombotjane Kiristohât den nângânetâ gemu bet pilâm mansai ya ki kasa otyngim watyeknetâ arinomai. Konam imai yakât den sâyinginetâ anulakmâ âi menomai.

Den bânje sâm hâreop.

¹⁶ Umatne âlâlâ teteyngiwuap yan Kutdâ Biwi Sânduk Ambojane ikjahâk biwiyene mem sânduk tuhuyngimu manmâ yâhânomai. Kutdânenjane yen orowâk tatmu mannomai.

¹⁷ Otmu lok ekap kulemguap yu sâmune kiripi nihimu bânjehen ninak kutne kulemguan. Yu ekmâ nâhâitne nângâningim mansap yawu nângânomai. Ekap âlâlâ kulemguman yamâ yuwuâk watmâ kutne kulemguman.

¹⁸ Kutdânenne, Yesu Kiristo tihitnenne otmapne yen orop yâkât wâtnan manjetgât Anitâ ulitguman. Bâinj.

Nâ bukuyene,
Paulo

1 Timoteo Pauloꝛe Timoteohât ekap angoân kulempuop.

O nanne Timoteo,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ Tihit tihit Amboꝛaꝛe Yesu Kiristo orop biwiyetꝛe kepeiakmâ konohâk otmu Kiristohât aposolo katnekmâ âi nihimutâ mem mansan.

² Âi ya mem Kiristohât den pat ekgohomune nâꝛgârâ bulâꝛe otmu nanꝛe âwâꝛaꝛe tânahomawot yakât dopꝛeâk yâkâlen biwinetꝛaꝛe kepeim tânahom hoꝛ bawangimait. Otmu Kiristoꝛe âwurem ge nine lohimbi sâꝛ menekmu manman kârikꝛan man-nomgât nâꝛgâm biwinenꝛaꝛe mem mansain. Otmu gâhât nâꝛgâm Anitâ yuwu sâꝛ ulitguman. “O Awoꝛ, gâ Kutdânenꝛe Yesu Kiristo orop Timoteo nâꝛgâwawꝛim tihitꝛe otmutâ biwiꝛe sâꝛduk sâekgât ulitgohan.” Yawu sâꝛ ulitguman.

Lok nombotꝛaꝛe Kiristohât den pat âlepꝛe kelangatbi.

³ Nâꝛe angoân Epeso kapi pilâm Makeronia hânân yu takawe sâꝛ den ekgohowan ya âlâkuâk sâꝛmune nâꝛgâ. Epeso kapi ambolipꝛe nombotꝛaꝛe yeꝛe engatyeneâk watmâ Anitâhât den bukulipyeꝛe kâsikum yingim gai. Yawu gârâmâ den ya kelangatmâ kâsikum yingim gai ya nâꝛgâmune Kiristohât den pat yawu ki oap. Yawu gârâmâ gâꝛe Epeso kapiân tat yakât otmâ gâꝛe kuyingirâ pilânomai.

⁴ Yâkꝛe Anitâhât den ya wangim tâmbâlipyenꝛe yeꝛe biwiyenambâ den âlâlâ tetemu alahum gawi ya torokatmâ kâsikum yingimai. Otmu tâmbâlipyenꝛe yengât topyeꝛe girawu tap yakât sâꝛ âi pâi tuhuakmai. Yawu otmai yan Kiristohâlen biwiyenꝛe tiꝛâk ki kepeimai. Yakât otmâ nâꝛgân nâꝛgânyenꝛe hâlim milim otmu manmanyenꝛe ki keli-hakmap. Yakât otmâ gâꝛe kuyingirâ pilânomaihât nanꝛan.

⁵ Nenꝛe Kiristohât den pat âlepꝛe yu lohimbi kâsikum yingimunꝛe nâꝛgâꝛetâ bulâꝛe otmu yâkâlen biwiyenꝛe tiꝛâk kepeinomaihât yâkꝛe menenekmâ âi sâꝛ ningiop. Otmu yâkâlen biwiyenꝛe kepeinetâ tosayenꝛe pilâyingimu biwiyenꝛe sâꝛduk sâꝛmu yanak bukulipyeꝛe orop biwiyenꝛe kepeiakmâ konohâk otmu nanꝛangimai. Yawu otmâ Kiristohât mâtâp tâꝛ tâꝛâk watmai.

⁶ Yawu gârâmâ lohimbi ya yengât topyeꝛe ekgohowan yan Kiristohât mâtâp ya tâpikgum den tâꝛhât alahumai.

⁷ Otmu emelâk Anitâꝛe girem den âlâlâ Mose ekumu kulempuop ya nenꝛe topꝛambâek nâꝛgâm bukulipnenꝛe kâsikum yingian sâꝛmai. Yawu sâꝛmai yamâ yeꝛe girem den yakât topꝛahât pâꝛgum ki kâsikum yingim henꝛenꝛumai. Yakât otmâ gâꝛe kuyingirâ pilânomaihât nanꝛan.

⁸ Aiop, Anitâꝛe girem den âlâlâ Mose ekumu kulempuop yakât yuwu sâꝛmune nâꝛgâ. Yamâ âlepꝛeâk hârok. Yakât torehenꝛe âlâ ki tâpiahop. Yawu gârâmâ lohimbi nombotꝛaꝛe girem den âlâlâ yakât andemꝛe wangim yeꝛe nâꝛgân nâꝛgânyenambâek den torokatmai ya watmunꝛe umatꝛe otmap.

⁹ Otmu lohimbi uwawapꝛe bia manmai ya yengât nâꝛgâm papatolipnenꝛaꝛe girem den ki ekyongomai. Yâhâ lohimbi orotmeme bâleꝛe otmâ manmainꝛe girem den nâꝛgâꝛetâ biwiyenꝛan hâumu kuwihakꝛet sâꝛ ya ekyongomai. Lohimbi yuwuya yengât yan. Lohimbi nombotꝛaꝛe ândâpyenꝛe kârikꝛe otmâ papatolipyenꝛe yengât den ki nâꝛgâmai. Me kunyenꝛe kârikꝛe otmâ Anitâhât nâꝛgâꝛetâ gemu girem den ki watmai. Me âwâ mâmâlipyenꝛe me bukulipyeꝛe yengât nâꝛgâm bâleyingim yongoꝛetâ mumai.

¹⁰ Nombotꝛaꝛeâmâ nep tuhuningiꝛet sâꝛ lohimbi me nimnaom titipâ meyekmâ ip kârikꝛaꝛe hikuyekꝛetâ tatmâ yâk yengât âi tuhuyingimai. Lohimbi nombotꝛaꝛe

loklipyenje me imbilipyenje betyenehen kionmai. Me loklipyenjanje imbilipyenje pilâyekmâ lok bukulipyenje orop ekñâleangimai. Otmu imbilipyenjanje gurâ yawuâk loklipyenje pilâyekmâ imbi bukulipyenje orop ekñâleangim orotmeme kiŋgoŋ otmai. Lohimbi nombotñajeâmâ den perâkñe sâmbukulipyenje kâityongomai. Nombotñajeâmâ bukulipyenje yengât imbiâk den hakyenjan sâmai. Yâhâ nombotñajeâmâ Anitâhât den kum otmâ hilipgumai.

¹¹ Kiristohât hoŋ bawalipñaje Anitâhât girem den ya tâŋ tâŋâk kâsikum yingimai yamâ nâŋe Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yingiman yu orop lâuaksawot. Den pat âlepñe yu nâŋâmmain yan Anitâ ikñe topñe nâŋgâmunñe âlâ kândâkdâ otmu mepaemain.

Anitâŋe Paulo umam sâwanjiop.

¹² Kutdânenñe Yesu Kiristohâlen biwinañe kepeim hoŋ bawanjim yâhâwomgât ikñahâk nâŋgânihiop. Nâŋgânihim nep sâmbukulipyenje yâkât wâtñan kinmâ den pat âlepñe lohimbi kâsikum yingim mansan. Yakât otmâ nâŋe heronje nâŋgâwanjim yâk mepaeman.

¹³ Yawu gârâmâ nâŋe emelâk yâkâlen biwine ki katban sâp yan biwi nâŋgân nâŋgânne maŋguakmu yuwu otmâ manban. Yâkât den pat âlepñe mem ge katban. Yawu otmâ lohimbiñe yâkâlen biwiyenje katbi ya topñe âlâlâ mâŋgâeyekmâ mem bâleyekminiwan. Yawu otyingiminiwan yamâ Kiristo ikñe otbanjimminiwan. Yawu otminiwan yan biwi nâŋgân nâŋgânne maŋguakmu ki nâŋgâmâk mâŋgâeyekminiwan.

¹⁴ Yakât otmâ Anitâŋe ikñahâk wawaenekmâ nâŋgân nâŋgânne mem pâron pilânihiop. Yawu otmâ biwine mem hewewenjuhumu Yesu Kiristohâlen biwinañe kepeiwan. Yawu otban yapâek yâk orop biwinetñaje hikuakmâ konohâk otmu manmâ gan yu. Yakât otmâ ikñe komot nâŋgâyingim hoŋ bayingim gaman.

¹⁵ Bulâñanâk Yesu Kiristonje nen lohimbi bâleñe sâreerenekmâ tosanenñe pilâningiâk sâmbukulipyenje yâk hâŋgângumu giop. Yakât nâŋgâmunñe bulâñe otmu biwinenñaje Kiristohâlen kepeim mannom.

Nâŋe ninahât nâŋgâmunne dondâ gemap yakât yuwu sâmunne nâŋgâ.

¹⁶ Lohimbi kerekñe otmunñe bâlemu tosanenñe orop manbin yakât Anitâŋe mumuhât pat kuningiop. Yâhâ lohimbiñe otñetâ bâleop ya wangim nâŋeâmâ dondâ otmunne bâlemu tosa pato mewan. Yakât matñe umatñe dondâ membomgât dop olop. Yawu gârâmâ Kiristonje biwine ikñan katbehât nâŋgâm lohotñan otnihim matñe ki nihiop. Nine topne yawu tap. Otmu lohimbiñe yâkâlen biwiyenje katñetâ Anitâŋe manman kârikñahât pat kuyingiwuap. Yawu otmu Kiristonje wawaenekmâ lohotñan otnihiop yakât den pat ya lohimbiñe nâŋgâm Anitâ mepaenomai.

Otmu Ambonenñe Anitâ konok ki ekmain.

¹⁷ Yâhâmâ tat tat kârikñe tatmâ gaopñak tatmâ gamap. Otmu tatmâ yâhâmbisâp. Yâkñe ki teteop. Otmu biatbuapgât dop gurâ ki tap. Lohimbi tuhuyelehowâmbâek kunnennje tatmâ tihitnenñe otmâ gamap. Otmu yawuâk tihitnenñe otmâ yâhâmbisâp. Yakât otmâ heronje nâŋgâwanjim mepaem manmâ yâhânom. Ya bonñanâk.

¹⁸ Nanne Timoteo, yuwu sâmunne nâŋgâ. Lohimbi nombotñaje Kiristohât den pat bulâñe ya kelangatmâ bukulipyenje kâsikum yingimai sâmbukulipyenje gâñe kuyingirâ pilânomaihât nâŋgâm nep sâmbukulipyenje. Emelâk Kiristohât komot ya yengât kunlipyenjanje âi sâmbukulipyenje kungan mewi. Kungan mewi yan âi tuhurâ bulâñe girawu tetewuap yakât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiyenjan katmu den ekgohowi. Den ekgohowi ya nâŋgâm Kiristohâlen biwihane tiñak kepeim yâkât den pat âlepñe ya lohimbi ekyongom manbuat. Yawu mandâ lohimbi âlâ me âlâñe mâtâp maŋguhuhine sâmbukulipyenje otmu yan kârihem kinbuat.

¹⁹ Yawu mandâ yanâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwine ekmu ârândân oap yawu biwihane nâŋgâuwat. Yâhâ lohimbi nombotñaje Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñe ekmu ki ârândân olop yawu biwiyenjanje nâŋgâwi. Yawu gârâmâ biwiyenjanje yawu nâŋgâm yan Wâtgât mâmâñahât Heak ya betgunjetâ biwiyenje pâlâmñe otmu manmâ ari hiliwahonomaihât pat mansai.

²⁰ Lok yâhâp, kutyetje Himenai yet Alesande, yâkne yawu otmâ Anitâ sâmbâlewanġim gawot. Yawu olowot yakât nâne ketetyelekmune yaehen ari manmutâ Satanje mângâyelekmune mansawot. Otmu orotmemeyetje bâlene ya ekmâ nângâm âlâkuâk Kiristohâlen biwiyetjaŋe kepeim mansetgât naŋgan.

2

Kiristohât lohimbiŋe menduhuaknomân yuwu otmâ mannom.

¹⁻² Gâneâmâ Kiristohât lohimbi yengât kunyeŋe mansat yakât yuwu sâmunne nângâ. Kiristohât lohimbiŋe menduhuakmâ Anitâhât den ya alahum kiki meytigim mepaeyeleknomaiân ekyongorâ Anitâ yuwu sâmbâlewanġim ulitgunomai. Lohimbi belângen manmaiŋe nângâningiŋetâ ârândâŋ otmu manman sânduhân mannehât nângâm gawamangât lok kunje otmu galemlipnenne ya tânyongoâk sâmbâlewanġim ulitgunomai. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakne mâmâŋe otingimu Anitâhât tem lâuwanġim mannomai. Yawu manmâ lohimbi ewe katyekmâ lohotjaŋ mannom sâmbâlewanġim ulitgunomai. Otmu Anitâ ambonenjaŋe lohimbi belângen manmai ya nen orop wawaenenekmâ tihitnenne otmap yakât nângâm ulitgunomai.

³ Yawu ulitgunetâ yanâmâ Anitâ Manman kârikŋahât Ambojaŋe nângâmu ârândâŋ otbuap.

⁴ Lohimbi kerekne Kiristohât den pat âlepne ya nângâŋetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenjaŋe katjetâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgiwuap yakât Anitâŋe nângâmap.

⁵⁻⁶ Anitâ konok ambonenjaŋe tatmap. Otmu Yesu Kiristo ikŋak lohimbi kerek nengât tosa hât otmâ ge kawenenjaŋ kinmu kuŋetâ mumbuap sâmbâlewanġim kalop. Sâp ya ekmâ ârândâŋ otmu yanâk kuŋetâ muop. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne yâkâlen biwiyenjaŋe kepeimai yamâ Kiristone mem konohân tuhuyekmu biwiyenjaŋe hikuakmâ konohâk otmu Anitâŋe kaok nângâyiŋgim. Otmu kuŋetâ muop yan Anitâŋe lohimbi kerek nengât tosa pilâningim manman kârikŋan torokatnenekbongât nângâmap yakât topne teteop.

⁷ Topne yawuhât pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne kâsikum yiŋgimune nângâŋetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenjaŋe kepeim manjetgât yâkne menekmâ aposolo âi sâmbâlewanġim nihiop. Yâhâ gâne nâhâitje “Bulâŋanâk eknohop,” yawu sâmbâlewanġim den ekgohoan yu Kiristohât komot ekyongorâ nângânomai.

⁸ Kiristohât lohimbiŋe wosapâ me wosapâ menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmai ya yuwu sâmbâlewanġim ekyongowuat. Lok nombotjaŋe Anitâhât tem lâuwanġim bukulipjenjaŋe orop ki sâmbâlewanġim den kakŋan sahaŋgimai. Galemlipjenjaŋe yawuya katyekŋetâ lohimbi yengât senyenjaŋ kinmâ Anitâ yu yakât ulitgunomai.

⁹⁻¹⁰ Otmu imbilipjenjaŋe Anitâhâlenâk biwinenjaŋe kepeim tem lâuwanġim mansain sâmbâlewanġim. Ya lok âlâ me âlâne yekŋâlemai hât hâkyenjaŋe tihitne otmâ senne âlâlâ sekne âlep âlep yaŋe ki hâkyenjaŋe menâleaknomai. Otmu imbi ya bukulipjenjaŋe yekŋetâ yahalâkgât somotyenjaŋe mendenomai yan senne âlâlâ sekne âlepne orop ki menduhum mendenomai. Yawu otmâ loklipjenjaŋe ewe katyekmâ amutyenjaŋ mannomai. Yawu manmâ bukulipjenjaŋe nembe kalem otyiŋgim tânyongonomai.

¹¹⁻¹² Imbilipjenjaŋe loklipjenjaŋe yengât amutyenjaŋ mannomai hât naŋgan. Yakât otmâ lohimbiŋe menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmaiân imbi âlâ me âlâne yâhatmâ senyenjaŋ kinmâ den kâsikum yiŋgine sâmbâlewanġim otmâ yamâ kuyiŋgiman. Yâkneâmâ in denâk nângâm huruŋ huruŋ mannomai hât naŋgan.

¹³ Orotmeme yawu otmâ mannomai hât sâmbâlewanġim yiŋgian yakât topne yuwu. Emelâk Anitâŋe lohimbi tuhuyelehop. Anġoânâmâ Aram sâmbâlewanġim tuhuop. Yakât kakŋan imbiŋe, kutje Ewa sâmbâlewanġim, ya tuhuop.

¹⁴ Tuhuyelekmu manowot yamâ angoân Satanje Ewa kâitgumu Anitâhât den ya loŋgâem otmu bâleop. Yakât kakŋan Ewanje lokŋe ekumu yâkŋe imbiŋahât den watmâ yawuâk otmu bâleop.

¹⁵ Yakât otmâ imbilipyenaje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim loklipyenje yengât amutgen mannomai. Yawu manmâ nan baralipyenje wawaeyekmâ tihityenje otŋetâ yanâmâ Anitâje yekmu ârandân otmu manman kârikŋahât pat kuyiŋgiwuap. Otmu Kiristohâlen biwiyenaje yawuâk kepeim biwiyenje galemahom manmâ bukulipyenje yengât nâŋgâyinŋinomai yanâmâ manman kârikŋahât bulâje ya menomai.

3

Kiristohât komot yengât kunlipyenje

¹ Den bulâje yuwu sâmunen nâŋgâ. Kiristohât komotŋe lok âlâ me âlâ kunlipyenje sâm katnenekmâ âi ningiŋetâ hoŋ bayinŋine sâm otmai ya yengât Anitâje nâŋgâmu âlepŋe otmap.

²⁻³ Lok yawuya yengât manmanyenje yakât yuwu sâmunen nâŋgâ. To kârikŋe ki nem biwi hâlim otmai. Me ki kuk kâŋguruk otmâ lohimbî mem siriken soroken katyekmai. Otmu tewetsenjahâlâk ki nâŋgâmai. Yâkŋe târârâhâk manŋetâ ya yengât hakyenjan tosa âlâ ki tetewuap. Otmu bukulipyenje lohotŋan otyiŋgiŋetâ ya yengât nâŋgâm “lok mulunŋe” sâmai. Otmu Kiristohât komolân gâtŋe âlâ me âlâ ya yengât nâŋgâyinŋim nembe kalem otyiŋgimai. Otmu Anitâ yet Kiristo yetgât den pat topŋambâek kâsikum lohimbî yinŋiŋetâ yâkŋe nâŋgâŋetâ keterakyiŋgimap.

Otmu imbi yâhâp kalimbu ki meyekmai.

⁴ Biwiyenje galemahom kilik milik manmâ imbi naomlipyenje galemयोगom tihityenje otŋetâ imbi naomlipyenaje ewe katyekmâ tem lâuyiŋgimai.

⁵ Yawu gârâmâ yawu ki otmaiŋe Kiristohât komot yengât galem katyekdâ yâkŋe lohimbî ki tihityenje otmâ hoŋ bayinŋinomai.

⁶ Otmu torokatmâ sâwe. Emelâk Satanje ikŋahâlâk nâŋgâmu yahatmu otmâ hilipguop. Otmu lok âlâ me âlâje Kiristohâlen biwiyenje katŋetâ sâp kâlep ki otmu manmâ gai. Lok yawuya galem katyekdâ yâkŋe Satanje olop yawu otmaiŋetâ kunlipyenje sâm ki katyekbuat.

⁷ Otmu lohimbî belâŋgen manmaiŋe sâm bâleyiŋgiŋetâ biwiyenje kum Satangât paŋŋân kionmaiŋetâ Kiristohât lok âlâ me âlâhât nâŋgâyinŋiŋetâ yahatmu eweyiŋgimai lok yawuya kunlipyenje sâm katyekdâ kinnomai.

Kiristohât komot yengât hoŋ bawalipyenje

⁸ Aiop, lok âlâ me âlâje Kiristohât komot hoŋ bayinŋiŋet sâm mem katyekbuat ya yengât yuwu sâmunen nâŋgâ. Yâkŋe biwiyenje galemahonŋetâ manmanyenje kelihakmu lohimbîje yekmâ ewe katyekmai. To kârikŋe ki nemai. Me den perâkŋe ki sâmai. Me bukulipyenje yengât iri sikumyene ki ekŋâlem kâityongom meyiŋgimai.

⁹ Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe nâŋgân nâŋgânyenje mem pâroŋ pilâyinŋimu Kiristohât den pat âlepŋe topŋambâek nâŋgâm yâkâlen biwiyenaje tiŋâk kepeim manmai. Otmu Anitâje biwiyenje ekmu ârandân otmap yawu biwiyenaje nâŋgâmai.

¹⁰⁻¹² Yâkŋe imbi yâhâp kalimbu ki meyekmai. Otmu imbi naomlipyenje galemयोगom tihityenje otŋetâ manmanyenje kelihakmap. Imbilipyenaje gurâ Kiristohâlen biwiyenaje kepeim yâkât nep tiŋâk mem lohimbî hoŋ bayinŋimai. To kârikŋe ki nemai. Me den guruk me den belâŋgen ki sâmai. Yawu manmâ biwiyenje galemahonŋetâ manmanyenje kelihakmu lohimbîje yekŋetâ yahatmu eweyiŋgimai. Lok yawuya yengât kutyenje katdâ Kiristohât lohimbîje manmanyenje ekŋetâ ârandân otbuap. Yâkŋe manmanyenje ekŋetâ yawu otmu yanâmâ mem katyekdâ lohimbî hoŋ bayinŋinomai.

¹³ Otmu yâkne âilongo lohimbi hon bayinginomai yanâmâ lohimbiñe ewe katyekmâ nângâyinjetâ yahatbuap. Otmu yâkne Kiristohâlen biwiyeñe kepeim tem lâuwanjim mansai yakât topne sâm haok tuhum lohimbi belângen manmai ekyongomai. Yawu.

Yesu Kiristo yâkât topne.

¹⁴ Sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâm gâhâlen takamune enjakmâ den otdomgât nanjan.

¹⁵ Yawu gârâmâ mâtâp ki tetenihwuap otmuâmâ pepa kulemgum katgihian yu sâlikum nenñe buku oranjim orotmeme girawu otmâ manmunñe Anitâñe nângâningimu ârândâñ otmap yakât Kiristohât lohimbi ekyongorâ nângânomai. Anitâ Manman Amboñe nen Kiristohât lohimbi orop tatmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakne Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya mem biwinenñan katmu nenñe Kiristohât den bulâñe ya topñambâek nângâm lohimbi kâsikum yinjinomgât dop tap.

¹⁶ Anjoân lohimbiñe Yesu Kiristohât topne ki nângâñetâek Anitâñe hângângumu ge nengât toshât otmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yâkâlen biwinenñe kepeim manmunñe Anitâñe nenekmu ârândâñ otmap. Yakât nângâmunñe bulâñe oap.

Yâkne lok otmâ hânân ge hohetnenñan manmu kuñetâ muop. Mumu Wâtgât mâmâñahât Heakne mumuñambâ mem yahalop. Yakât otmâ yâkât nângâmunñe Anitâhât nanñe tâñ tâñâk otmap. Yâkne olop miop ya Anitâhât anelolipñe ekñetâ âlâ kândâkdâ olop. Aposololipñe topne katmâ yâkât den pat âlepñe sâm haok tuhuñetâ lohimbi hânñan kulemñan manmâ araiñe nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyeñe kepeimai. Otmu himbimân âwurem yâhâmu Anitâ orop tawot.

4

Lok perâkne yengât topyene

¹⁻² Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne den âlâ biwinan kalop ya sâm tetemune nângâ. Gâmâlâk lok nombotñe Kiristohât lohimbi yengâlen taka den perâkne ekyongonjetâ nângâm nombotñe hionjakmâ yengâlen torokatnomai. Lok yamâ weke bâleñe me senduk banearâñe kakyeñan mem biwiyeñe kârikne otmu den perâkne sâm bukulipyene kâityongonmai. Kâityongonjetâ bukulipyene Kiristo betgum yengâlen torokatnomai.

³ Lok perâkne yane orotmeme âlâlâñe mem bâlenenekmap sâm lohimbi ki miaknom sâm samut katmai. Me sot âlâlâ ki nenom sâm samut katmai. Samut katmai yamâ dondâ otmâ hilipgumai yakât yuwu sâmunne nângâ. Anitâñe sot âlek âlek yamâ neneñeâk hârok sâm katningiop. Neneñeâmâ sot ketetmâ “Yuâmâ neneñe” otmu “Yuâmâ ki neneñe” yawu ki sânom. Nen Kiristohâlen biwinenñe kepeim yâkât den bulâñe watmainñe sot âlek âlek nem Anitâ mepaemain.

⁴⁻⁵ Otmu Anitâñe wuân me wuân kalop yamâ âlepñeâk hârok. Neneñe wuân me wuân nene sâm otnom yamâ anjoân Anitâ mepaem yanâmâ nenom. Yawu otnom yanâmâ Anitâñe nenekmu ârândâñ otbuap.

Timoteone yuwu otmâ hon bayingiâkgât kulemguop.

⁶ Kiristohâlen biwihe kalonâmbâek nenñe yâkât den kâsikum gihimunñe nângâm henjenjum biwihan katmâ manmâ gat. Yakât otmâ den ekgohoan yu nângâm henjenjum Kiristo hon bawanjim yâkât den yu bukulipge kâsikum yinjiuwat yan Kiristone gekmu ârândâñ otbuap.

⁷ Yâhâ lok biwiyeñambâ nângân nângân tâñât topne topne tetemap yakât gâ orop alahune sâm otnomai yanâmâ ki nângâyinjiuwat. Gâñe Anitâhât tem lâuwanjirâ gekmu ârândâñ otbuap yakât nângârâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunne nângâ. Lok sihan kiñitne orowâkne sururuk sânomai. Yawu otnomai yakât nângâm wâtyene houñ sâmapgât inânñan dop miakmâ yâhâmai. Yakât dopñeâk biwihe houñ sâmapgât Anitâhât den biwihan katmâ lâum manmâ yâhâuwat.

⁸ Wâtnenne kâriheâk sâam inânñan dop miakmain yamâ âlepne. Yâhâ biwinenne Anitâhâlen kârihem kinâk sâam sâp yupâek yâkât den biwinenñan katmâ lâum manmâ yâhânom yamâ âilonço. Yawu otnom yanâmâ manman âlepñahât bulâne âlâlâ teteningimu biwinenne sânduk sâamu mannom. Otmu hâmbâi Anitâne sâp patoen manman kârikñan torokatnenekmu manmâ yâhânom.

⁹ Den ekgohoan yu nângârâ bulâne otmu yukât biwi yâhâp ki otbuat.

¹⁰ Den yu nângâmunne bulâne otmap. Anitâ Manman ambonaŋe lohimbi kerek menenekmâ manman kârikñan katnenekmu mannomgât dop tap. Yawu gârâmâ yâkâlen biwinenñane kepeim manmain nenâk menenekmâ manman kârikñan torokatnenekmu mannom. Yakât nângâm yâkâlen biwinenñane tiñâk kepeim hoŋ bawaŋim hâhiwin kakñan manmain.

¹¹ Den sâam aran yu Kiristohât lohimbi kâsikum yingirâ lâum mannomai.

¹² Lohimbi nombotñane gâhât nângâñetâ gemu “naom tipine” sâamihât lohimbi senyenñan manmâ biwihe galemahom heŋgeŋum Kiristohât tem lâuwaŋim manbuat. Yawu manmâ den lohotñan ekyongowuat.

¹³ Sâp kâlep ki otmuâk gâhâlen takawom. Yakât otmâ yuwu otmâ mambotnihim manbuat. Lohimbiñe menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyeleknomaiân miti kâsikum yingirâ nângânomai. Otmu den ya tâñ tâñâk watmâ orotmeme wuân me wuân otmâ manñetâ Anitâne yekmu ârândâñ otbuap yakât ekyongom mem hewewenñ tuhuyekbuat.

¹⁴ Timoteo, emelâk Kiristohât komot ya yengât kunlipyenane âi sâam gihim kungan mewi. Kungan meñetâ Wâtgât mâmâñahât Heakne mâmâne otgihimu âi girawu mendâ bulâne tetewuap ya yâkne biwiyenñan katmu sâam tetem eknongowi. Bulâne ya teteâk sâam âi yakât biwihane tiñâk mem tuhuwuat.

¹⁵ Emelâk Wâtgât mâmâñahât Heakne mem hewewenñ tuhuhokmu Kiristone olop miop yawuâk otbeâk nângâm otdâ gekmunne tipine âlepne olop. Benne yakâlâk nângâm manmâ gat yakât otmâ tat tat memehe ekmunne âilonço oap. Otmu yâkâlen biwihane tiñâk kepeim manmâ yâhâwuat ya ekmâ Anitâ mepaenom.

¹⁶ Kiristohât den ya kelaŋgatmâ kâsikum yingiman sâam biwihe galemahom manbuatgât naŋan. Yiwerene yu âi mem mansat yawuâk torokatmâ Kiristohât den kâsikum yingirâ lohimbiñe yâkâlen biwiyenane kepeim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ gâ orop meyekmâ manman kârikñan katyekmu mannomai.

5

Timoteone yuwu otmâ Kiristohât komot galemयोगांगât Paulone kulemguop.

¹⁻² Gâne Kiristohât lohimbi yengât kunyene otmâ galemयोगom mansat. Yakât otmâ yuwu otyingiwuatgât naŋan. Lohimbi âlâ me âlâne otñetâ bâlemu den kâwâ kârik ki otyingiwuat. Lohimbi somboñe otñetâ bâlewuap otmuâmâ âwâhe mâmâhe ewe katyelekmâ lohotñan otyitgimat yawuâk otyingiwuat. Me lohimbi nombotñane otñetâ bâlewuap otmuâmâ imi atalipge me wârâ toulipge lohotñan otyingimat yawuâk otyingiwuat. Yâhâ imbi yâhâmâ esep esewâk otyingiwuat.

Imbi kambut ya yengât sâop.

³ Imbi kambut nombotne hep torehenlipyene bia me nimnaom barak manmai yaŋe umburuk manmahât Kiristohât komot ekyongorâ tihityene otnomai.

⁴ Yâhâ imbi kambut âlâneâmâ nan baralipyene me helipyene orowâk manmai. Yâkne mâmâlipyene me buwulipyene yengât tihityene otmâ hoŋ bayingineñetâ Anitâne yekmu ârândâñ otbuap. Yawu otnomai yan emelâk ñañayenñan âwâ mâmâlipyenane me buwulipyenane tihityene otbi yakât matne yâku sombo otnomaiân tihityene otnomai.

⁵ Yâhâ imbi kambut nombotne hep torehenlipyene bia me nimnaom barak manmai yâkneâmâ Anitâne nângâningiâk sâam haonmâ ârândâñ ulitgum mepaemai.

⁶ Aiop benne, imbi kambut nombotne âlâneâmâ “umburuk otmâ umatne kaknan manmaihât kâwâ konda otmâ yapâ tewetsenne mem dâimai. Kambut yawuyane yawu manmai yamâ biwiyene mumu hiliwahonomaihât pat manmai.

⁷ Lohimbi belângen manmaine Kiristohât lohimbi sâmbâleyingimaihât imbi kambut manmanyenahât den ekgohoan yu gâne sâmbâ tetem ekyongorâ tem lâunihinjetgât nanngan.

⁸ Kiristohât lohimbi âlâ me âlâne yene hep torehenlipyene me sese buwulipyene ki tihityene otmai yaneâmâ Kiristo betgum lohimbine Anitâhâlen biwiyenane ki kepeim manmai yawu otmai. Yakât otmâ Anitâne yekmu dondâ bâlemap.

⁹ Aiop, imbi kambut âlâ me âlâne Kiristohât komot hon bayingine sâmbâ otmai ya yengât yuwu sâmbâ nângâ. Embângâmbâek imbi kambutne nep tuhumbâ Kiristohât komot hon bayingim gai. Ya yengât kutyene kulemgum katdâ tatmu tewetsenne memai. Otmu imbi kambut ondop yâk yengâlen torokatnetâ kutyene kulemguwuat yamâ yuwu. Imbi kambut âlâ me âlâhât yambuyene 60 otyingiap ya yengât kutyene kulemguwuat. Yâhâ lok yâhâp kalimbu ki meyekbi.

¹⁰ Orotmemeyene âlepne yuwu otjetâ Kiristohât komotne mepaeyekmai. Nan baralipyene âilongo galemयोगom heנגengum gawi. Otmu lomba takanjetâ emetyenan dâim yâhâ katyeknetâ tatnetâ sot um yingiminiwi. Otmu hewewen otmâ âi âlek âlek mem Kiristohât komot hon bayingim gai. Otmu umatne âlâlâ lohimbi kakyanan yâhâmap yan hewewenâk tânyongomai. Imbi kambut yawu manmâ gai ya yengât kutyene kulemguwuat.

¹¹ Yâhâ imbi kambut hâkyene herone mansai yamâ kutyene ki kulemguwuat. Yamâ topne yuwuhât. Loklipyene bâlenjetâ Kiristohât nângâm yâkât komot hon bayingine sâmbâ biwiyene katmai. Yawu otmai yamâ gâmbâlâk lok yekmâ biwiyene pârâk pilâm Kiristohât nep pilâm lok meyekmai.

¹² Kiristohât nep tuhunom sâmbâ biwi katbi ya pilai yakât nângânetâ biwiyenan hâumu gorâ kaknan mannomai.

¹³ Otmu kutnan hilâm im tatmâ emet ârândân yâhâm gem den golâ, me buku âlâhât den guruk, me den belângen sâsâ yawu sânetâ dondâ bâlewuap.

¹⁴ Yawu otmaihât Kiristohât komot yuwu sâmbâ ekyongohât nanngan. Lohimbi nombotne belângen manmaine Kiristohât komot ya yengât sâmbâ baleyingimaihât imbi kambut yawuyane lok miakmâ mannomai. Yawu otmâ nimnaomlipyene mem ga katyekmâ galemयोगom heנגengum yan tat tat memeyene âilongo teteyingiwuap.

¹⁵ Yâhâ imbi kambut nombotnaneâmâ manman âlepnehât mâtâp ya pilâm Manman bâlenjahât Ambone Satan yâkât mâtâp watmai.

¹⁶ Otmu Kiristohât komolân gâtnne imbi âlâne ikne hep torehenne âlâne imbi kambut mansap yakât tihitne otmâ tânguâkgât nanngan. Tihitne otbuawân Kiristohât komotne hewewen otmâ imbi kambut nombotne hep torehenlipyene barak manmai ya tânyongonetâ âilongo otbuap.

Kiristohât komot yengât galem ya yengât sâop.

¹⁷⁻¹⁸ Kiristohât komot yengât galemipyene nepyenehât hâmeje yinginetâ menomaihât yuwu sâmbâ nângâ. Emelâk Anitâne girem den âlâ Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Bulimakaone nep tuhuyingiwuap yan sot bulâne nemap sâmbâ laune ki sâhâm mangunomai.”

Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Lok âlâ me âlâne nep tuhuyinginomai yakât hâmeje yinginetâ ârândân otbuap.”

Den yawu tap. Yakât otmâ Kiristohât komot yengât galem katyekmâ âi yingiwu yane âi ya mem den pat âlepne ya lohimbi belângen mansai ya ekyongomai, me Kiristohât komot den kâsikum yingimai ya yengât âi eknetâ âilongo otmu hâmeje pato yinginomaihât nanngan.

¹⁹ Otmu lok yâhâp me amon yaŋe galemlipyene yengât topyene teteâkgât sâm hâreyingine sâm otnomai yan denyene iknjiâk iknjiâk sâŋetâ konok otbuap yamâ nângâyingiwuat. Yâhâ lok konokŋe iknjiâk sâwuap yamâ ki nângâwanŋiwuat.

²⁰ Otmu galemlipyene âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe otnomai yamâ meyekmâ lohimbi yengât senyenjan katyekmâ sâyingiwuat. Yawu otyingirâ yan lohimbiŋe ya ekmâ manmanyene galemahonomai.

²¹ Nâŋe Anitâ yet Yesu Kiristo otmu aŋelolipyetŋe koko salehâk ya yengât senyenjan kinmâ yuwu sâmune nângâ. Galemlipyene âlâ me âlâhât den sâm hâreyingiwuat yan den ekgohoan yu tâŋ tâŋâk watbuat. Yawu watmâ lok âlâhât nângârâ yahatmu, âlâhât nângârâ gemu yawu ki otbuat. Den sâm hâreyingirâ Anitâŋe nângâmu ârândâŋ olâkgât târârâhâk sâwuat.

²² Galemlipyene âlâ me âlâŋe otŋetâ bâleop ya yengât den sâm hâreyingirâ nângâŋetâ haŋ sâyingimu manmanyene kelihakmu mansai. Lok yawuya in yawu ki meyekŋetâ Kutdâhât âi witgum tuhonomai. Manmanyene ekdâ ârândâŋ otmu yâhâpŋe âi sâm yingiwuat. Yawu gârâmâ âi in yawu yingirâ âlâkuâk otŋetâ bâlewuat yakât tosa yamâ lohimbiŋe gâhâlen sâm gâitnomai.

²³ Otmu tep kombohahât otmatgât wain to tipiŋe nembuat.

²⁴ Lok nombotŋaŋe bukulipyene yengât senyenjan kinmâ otŋetâ bâlemap ya yengât topyene nângâmai. Lok yawuya meyekmâ den âiân katyekŋetâ sâm hâreyingiwualân emelâk topyene nângâwan sâwuat. Yawu gârâmâ lok nombotŋe âlâŋeâmâ topyene kurihiakmâ manmai. Yâhâmâ âi pâi tuhuyeknomai yanâk topyene mem tetewuat.

²⁵ Otmu lohimbi nombotŋaŋe lohimbi senyenjan kinmâ orotmeme âlepŋe otŋetâ ekmai. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe orotmemeyene âlepŋe otmai ya ekmâ bukulipyenjaŋe mepaeyekmai sâm orotmeme âlepŋe ya tihângen otmai. Yamâ lohimbi âlâ me âlâŋe ya nângâm sâm haok tuhumai. Yawu otmai yaŋe tihâk tatbuapgât dop ki tap.

6

¹ Âi lok yengât sâmune nângâ. Kiristohât lohimbi ya den kâsikum yingimain yakât lohimbi belângen manmaiŋe den ya nângâŋetâ helekŋe otmu Anitâ sâm bâlewanŋimaihât âi lok nombotŋe Kiristohâlen biwiyeŋe katmaiŋe kunlipyene eweyingim lauyene lâum kinmâ âi tuhuyinginomai.

² Yâhâ kunlipyenjaŋe Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim manmai otmuâmâ âi loklipyene ya ki holanyekŋetâ ari yeŋe nângân nângân watmâ galemahom mansai. Yakât otmâ âi lok yaŋe kunlipyene ki sâm bâleyinginomai. Yâhâ kunlipyenjaŋe Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeim manmai yâhâmâ Anitâŋe nângâyingimap. Yakât nângâm âi lokŋe âi kârikŋeâk mem kunlipyene hoŋ bayinginomai. Den ekgohoan yu kâsikum yingirâ nângâm manŋetgât nanŋan.

Senŋe âlâlâ ki ekŋâlem miaknehâlâk nângânom.

³ Kutdânenŋe Yesu Kiristone den âilonŋo aposololipŋe kâsikum yingiminiop yakât nângâmunŋe bulâŋe otmap. Yâkât otmâ lohimbi den ya kâsikum yingimunŋe nângâŋetâ bulâŋe otmap. Yâhâ lok nombotŋaŋe den ya nângâŋetâ ki ârândâŋ oap sâm yeŋe eŋatyeneâk watmâ den ondop kâsikum yingimai yamâ dondâ bâlemap.

⁴ Lok yaŋeâmâ yeŋahât nângâŋetâ dondâ yahatmap yamâ den kâsikum yingimai yakât topŋe hâum pâpgumai. Yakât otmâ bukulipyene orop den kakŋan sahaŋginehâlâk nângâmai. Yawu otmâ nângâm bâleangim hâiakmâ sâm ge karakmai. Otmu hionjakmâ den belângen sâm hakyenjan sahaŋgimai.

⁵ Yawu otmâ den bulâŋe pilâm biwi nângân nângânyene mem helen tuhukmai. Otmu lohimbiŋe tewetsenŋe ningiŋetâ hâk sânduhân mannehâlâk nângâm den kâsikum yingimai.

⁶ Nenŋe Kiristohâlen biwinnenŋe kepeimain. Yawu otmâ senŋe âlâlâhât ki ekŋâlem manmain yanâmâ Anitâŋe biwi sânduhân katnenekmu biwinnenŋe ârândân otmap.

⁷ Kândikum mâmâlipnennŋe menenekbi yan tepyenjambâ hâk barak tetewin. Dop yawuâk hâmbâi mum yan hân yu pilâm senŋe âlâlâ ki miakmâ arinom.

⁸ Yakât otmâ yuwu nanŋan. Anitâŋe sot, me pet sâŋgum, me senŋe âlâlâ ya ningimu dopnennanâk mem manmain. Otmu “Getek âlâ ningiap,” sâŋ ki dewaenom.

⁹ Lohimbi nombotŋe senŋe âlâlâ ekŋâlem miakmâ hâk sânduhânâk manne nâŋgâmai. Yawu nâŋgâmai yamâ biwi nâŋgân nâŋgânyene hâlim milim otmu bâlenahât paŋgoŋân kionmai. Otmu yenahâk yapâ ki holaŋaknomai. Yakât otmâ yanâk tatmâ hiliwahonomai.

¹⁰ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe senŋe âlâlâ ekŋâlem miakne sâŋ otmâ ya yengât biwiyenambâ nâŋgân nâŋgân bâleŋe âlâlâ tetemap. Ya watmâ orotmeme kiŋgoŋ otmâ. Yawu otmâ Kiristohât lohimbi nombotŋe yâkât mâtâp pilâŋetâ biwi nâŋgân nâŋgânyene orotok sâmu gorâ kakŋan manmai.

Pauloŋe Timoteo den ekuop.

¹¹ Nanne Timoteo, Anitâŋe mengekmu hoŋ bawaŋgim mansat. Yakât otmâ gâŋeâmâ orotmeme bâleŋe âlâ me âlâ ekmâ betbaŋgiuwat. Yawu otdâ Anitâŋe gekmu ârândân olâk sâŋ yâkâlen biwihanŋe tiŋâk kepeim tem lâuwaŋgiuwat. Otmu Kiristohât lohimbi nâŋgâyiŋgim lohotŋan otyiŋgiuwat. Otmu lohimbi belâŋgen manmainŋe mâtâp maŋguhine sâŋ otnomai yakât nâŋgârâ ki sâtŋe otmu biwihe houŋ sâwuap.

¹²⁻¹³ Emelâk Wâtgât mâmânahât Heakŋe mem hewewenŋe tuhuhekmu Kiristohâlen biwihe kalon yan nen Kiristohât lohimbi sennennan kinmâ “Kutdâne Yesu Kiristo konok hoŋ bawaŋgim manbom,” sâon. Yawu sâon yan Anitâ Manman Amboŋe otmu nanŋe Yesu Kiristoŋe nâŋgâhihimutâ ârândân olop. Emelâk embâŋân Yesu Kiristo ikŋak kiap âlâ, kutŋe Pontio Pilato sâŋ, yâkât senŋan kinmâ Anitâ orop topyetŋe konohâk tap ya ekuop. Anitâ yet Kiristo yâk yetgât sâtgât otmâ yuwu sâmune nâŋgâ.

¹⁴ Yesu Kiristoŋe âwurem ge menenekbuap yakât sâp utâpŋuap. Yakât mambotnomân lohimbiŋe manmange ekŋetâ bâlemu Kiristohât den pat mem ge katmaiâ biwihe galemahom târârâhâk manbuat. Yawu manmâ âi gihiwin ya tiŋâk membuat.

¹⁵ Anitâ yahat yahatŋe, lok topŋe topŋe manmâ gai ya yengât kunyenŋe. Otmu lok kutdâ ya yengât kunyenŋe pato. Yâkŋe konok ambonenŋe otmâ tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ nâŋgâwaŋgimunŋe âlâ kândâkdâ otmap. Kiristoŋe âwurem ge menenekbuapgât sâp kalop ya ekmu ârândân otbuap yanâmâ âwurem ge menenekbuap.

¹⁶ Anitâ Manman Amboŋe ikŋiâk koko salehâk tatmap. Yakât otmâ ikŋak tatmawân laŋinŋe ya lok âlâ me âlâŋe eknomgât dop âlâ ki tap. Ikŋe konok kunnennŋe tatmâ tihitnenŋe otmâ yâhâmbisâpŋat heronŋe nâŋgâwaŋgim mepaem manmâ yâhânom. Ya bonŋanâk.

Lohimbi iri sikumyenŋe orop mansai ya yengât sâop.

¹⁷ Lohimbi iri sikumyenŋe orop mansai ya yuwu sâŋ ekyongowuatgât nanŋan. Iri sikumyenŋe biatyinŋiuwap. Yakât otmâ hâkyenŋe mepaeakmâ iri sikumyenŋe miakmâ hâk sânduhân manne sâŋ biwiyenŋe yanâk ki katnomai. Anitâ Hop Sambe Amboŋe tihitnenŋe otmâ lâtâpnongomap. Yâkŋe yawu otmap yakât biwiyenŋe yâkâlenâk kepeim heronŋe nâŋgânomaiâ nanŋan.

¹⁸ Yawu mannomai yan tepyenŋe hewewenŋe otmu lohimbi umburuk manmai ya tânyongoŋetâ Anitâŋe yen yekmu ârândân otbuap.

¹⁹ Yakât bulâŋe Yesu Kiristoŋe âwurem gewuawân meyekmâ manman kârikŋan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Den bâiŋe sâop.

²⁰ Nanne Timoteo, emelâk Kiristohât den lohimbi kâsikum yinŋiuwat sâŋ âi gihiwan ya biwihanŋe tiŋâk mem tuhuuwatgât nanŋan. Otmu lok nombotŋe logât nâŋgân nâŋgân

tâñât watmâ den kakñan sahañgimai. Lok yawuyañe gâ orop den yawu alahune sâm otñetâ ki nâñgâyinñiwuat. Yâkñe topñambâek nañgain sâm mai yamâ sâm hilipgumai.

²¹ Lok nombotñañe yawu otmâ Kiristohât mâtâp pilâwi. Bâin.

Anitâ gâ orop talâkgât nañgan.

Nâ âwâhe,
Paulo

2 Timoteo Pauloꝝe Timoteohât ekap betꝝan kulemguop.

O nanne Timoteo,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ ikꝝahâk Yesu Kiristohât aposolo sâꝝm âi nihimu mem mansan. Kiristo orop biwinenꝝaꝝe kepeiakmâ konohâk otmu Anitâꝝe manman kârikꝝahât pat kuningimu tap. Yakât den pat lohimbî hânꝝan kulemꝝan mansai yengâlen ari ekyongwehât Kiristone hânꝝannoꝝop.

² Otmu den pat ya ekgohomune nânꝝgârâ bulâꝝe otmu nanꝝe âwânꝝaꝝe tânahomawot yakât dopꝝeâk tânahom yâkâlen biwinetꝝaꝝe kepeim hoꝝ bawanꝝimait. Gâhât nânꝝgâm Anitâ yuwu sâꝝm ulitguman. “O Awonꝝ, gâꝝe Kutdâneneꝝe Yesu Kiristo orop Timoteo nânꝝgawanꝝim tihitꝝe otmutâ biwiꝝe sâꝝnduk sâekgât ulitgohoan.” Yawu sâꝝm ulitguman.

Pauloꝝe Timoteo mem heweweꝝ tuhuop.

³ Tâmbâlipnaꝝe Anitâ hoꝝ bawanꝝim gaminiwi dop yawuâk nânꝝe gurâ hoꝝ bawanꝝim gan. Hoꝝ bawanꝝimune Wâtgât mâmânꝝahât Heakꝝe biwine ekmu ârândânꝝ otmap yawu nânꝝgâman. Otmu omoꝝe hilâmꝝe Anitâ ulitguman yan gâhât nânꝝgâm ulitguman.

⁴ Emelâk Epeso kapiân tatmâ biwinetꝝaꝝe kepeiakmâ manmâ dondâ iseangiwit yakât gâhât nânꝝgâhîhiman. Yâhâꝝe enakmâ tep hero nanꝝanꝝgiromgâlâk nânꝝgâman.

⁵ Emelâk buwuhe, kutꝝe Loisi sâꝝm, yâkꝝe Kiristohâlen biwiꝝaꝝe kepeim manminiop. Otmu mâmâhe, kutꝝe Yunike, yâk gurâ yawuâk. Yakât otmâ gâꝝe yawuâk yâkâlen biwihane kepeim manmâ gat yakât gâhât nânꝝgâm engat yâhâꝝ ki otman.

⁶ Yawu nanꝝan yakât otmâ emelâk Kiristohât komot yengât kunliꝝeꝝe orop âi sâꝝm gihim kungan mewin sâꝝp yapâek Wâtgât mâmânꝝahât Heakꝝe mâmânꝝe otgihimu âi mendâ bulâꝝe tetem gap. Otmu bulâꝝe yawuâk tetem yâhâwuapgât kârihem kinmâ âi ya biwihane mem tuhuwuat.

⁷ Neneꝝe Anitâhâlen biwinenꝝaꝝe kepeimunꝝe lohimbî nombotꝝaꝝe umatꝝe âlâlâ ningimai. Yawu otꝝetâ biwinenꝝe orotok sâꝝmapgât ikꝝe Wâtgât mâmânꝝahât Heakꝝe mâmânꝝe otningimu biwinenꝝe galemahom lohimbî lohotꝝan otmâ buku otyiꝝgimain.

⁸ Kiristohâlen biwine kinmap ya ki kurihim manmâ gaman. Yakât otmâ Kiristohât den pat âleꝝe lohimbî ekyongomune ya lok nombotꝝaꝝe nânꝝgânꝝetâ gemu bet pilâm pâi emetꝝan mem katneꝝetâ manmâ gan. Otmu gâꝝe yâkâlen biwihane kepeim nâ orop tânahom den pat âleꝝe ekyongom gawit ya ki kurihim manbuat. Yawu manmâ lohimbî den pat ya ekyongorâ nânꝝgâm biwiꝝeꝝe yâkâlen katꝝetgât nanꝝan. Yâhâ lok nombotꝝaꝝe den ya nânꝝgâm hâkâꝝ otmâ mem âlâlâ tuhuheknomai yan Anitâhât wâtꝝan kinmâ ki lohotꝝe otbuat.

⁹⁻¹⁰ Anitâꝝe hân himbim ki kândikyotgowân Yesu Kiristo hânꝝangumu ge nen Anitâhât lohimbî menenekmâ manman kârikꝝan katnenekbuap ya sâꝝm kalop. Yakât otmâ nenꝝe otbin mewin yakât ki nânꝝgâop. Ikꝝe engatꝝeâk otmâ Kutdâneneꝝe Yesu Kiristo hânꝝangumu ge sâreerenekmâ kawenenꝝan kinmu kuꝝetâ muop. Muop yamâ benꝝe mumuꝝambâ mem yahatmu Mumuhât Amboꝝe Satan ya mem ge katmâ manman kârikꝝe mem teteningiop. Yakât den pat âleꝝe eknongoꝝetâ nânꝝgâwin yan Wâtgât mâmânꝝahât Heakꝝe mem heweweꝝe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenꝝaꝝe kepeiwin. Yawu otmunꝝe Anitâꝝe nine nanne baratne sâꝝm manman kârikꝝahât pat kuningiop.

¹¹ Otmu nânꝝe den pat âleꝝe lohimbî kâsikum yiꝝgiwehât Anitâꝝe aposolo âi sâꝝm nihimu mem mansan.

¹² Âi yu mem lohimbî den pat âleꝝe kâsikum yiꝝgimune yakât menekmâ pâi emetꝝan katneꝝetâ hâhiwin kakꝝan mansan. Yawu mansan yamâ Kiristohâlen biwinane tiꝝâk

kepeim mansan. Yakât otmâ âi nihiop yu biwinaŋe mem tuhum manmâ yâhâwomgât mâmâŋe otnihimap. Otmu yawuâk mâmâŋe otnihimu âi yu tuhum manmâ yâhâm yanjak mumbom. Otmu hâmbâi Kiristone âwurem ge menenekbuawân âi yukât hâmeŋe nihimu membom yakât nâŋgâm biwi yâhâp ki otman.

¹³ Kiristohât den bulâŋe yakât mâtâpŋe nâŋgâm heŋgeŋguhât den kâsikum gihim gan. Den mâtâpŋe ya ki tâpikgum gike nâŋgân nâŋgân watmâ lohimbi kâsikum yingiwuat. Yawu otmâ Kiristo orop biwiyetŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu Anitâŋe manman kârikŋan katgekbuaup yakât biwi yâhâp ki otmâ lohimbi hoŋ bayingiwuat.

¹⁴ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwinenŋan ge tatmapŋe mâmâŋe otgihimu Kiristohât lohimbi ikŋe den pat kâsikum yingim mem hewewenŋe tuhuyekbuat sâm âi gihiwin. Ya biwihanŋe tiŋâk mem tuhuwuatgât nanŋan.

¹⁵ Emelâk topŋe katmâ den âiân katnekbi yan Asia hân ambolipŋaŋe tânnohoŋet sâm ekyongowan yamâ yâkŋe nâ ki tânnohowi. Sâp yan bukuyâhâtnetŋe, kutyetŋe Pihelo yet Hemohene, yâkŋe betnohom âlâengen ariowot.

¹⁶⁻¹⁷ Yawu gârâmâ bukunetŋe âlâ, kutŋe Onesiporo, yâkŋe konok Epeso kapi pilâm Roma kapi yuân takaop. Taka pâinnekmâ kapi hawamgum yâhâm giop. Yâhâ nâmâ pâi emetŋan tatmune yan taka mem tetenehop. Mem tetenekmâ pâi emetŋan yâhâmune girawu me girawu tuhuneknomai yakât nâŋgâm ki gorâwanŋiop. In tihitŋe bia pâi emetŋan gam nekmu orowâk tatmâ den huhum biwine mem hewewenŋe tuhuop. Otmu Kutdânenŋaŋe yâkât imbiŋe naomŋe yeŋgât nâŋgâyingim tihityeŋe olâkgât ulitguman.

¹⁸ Hâmbâi sâp patoen Kutdânenŋaŋe âwurem ge menenekmu Anitâŋe biwinenŋahât topŋe ekmâ otbin mewin yakât matŋe kâpekningiwuawân Onesiporohât nâŋgâwanŋiwuap. Emelâk gâ orop Epeso kapiân manmâ Kiristohât den kâsikum yingiminiwit yan yâkŋe tânnotgominiop ya nanŋat.

2

Timoteone Kiristo hoŋ bawanŋiwuapgât Paulone sâop.

¹ Nanne, Timoteo, emelâk Pihelo yet Hemoheneŋe Kiristohât âi pilâm ariowot yawu ki otbuat. Gâŋeâmâ Yesu Kiristohât wâtŋan kinmâ kârihem hoŋ bayingim manbuat.

² Otmu nâŋe Kiristohât den pat âlepŋe ya lohimbi kâsikum yingiwuan yan gâ orowâk tatmâ nâŋgâm gawi. Otmu âi gihiwan yakât dopŋeâk gâku yawuâk lok nombotŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmaiŋe lohimbi den kâsikum yinginomaihât meyekmâ âi sâm yingiwuat.

³⁻⁴ Otmu Kiristohât tem lâum âi târârâhâk mem manbuat yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgâ. Hep beroneâmâ kunlipyenŋaŋe yekŋetâ ârândâŋ olâk sâm yâkŋe den sâmai ya watmâ ari otŋetâ dopŋan otmap. Otmu umatŋe lâunomai yakât nâŋgâm ki gorâyingimap. Yâkŋeâmâ lohimbi inŋe manmai yawu ki manmai. Yakât nâŋgâm umatŋe âlâlâ kakgan yâhâwuap yan gâŋe Kutdâ tem lâuwanŋirâ yâkŋe gâ gekmu ârândâŋ otbuap.

⁵ Otmu den âlâen hâum sâwe. Lok kiŋgitŋe orowâkŋe senŋe âlâlâ âilonŋo katŋetâ tatbuap ya menom sâm emet inânŋan dop miakmâ yâhâmai. Dop miakmaiân lok âlâ me âlâŋe otmâ hilipgumai yamâ galemŋenŋaŋe watyekmap. Yakât otmâ gâŋe manmange galemgum heŋgeŋgum manbuat.

⁶ Otmu den âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâŋe âi kalam tuhumaiŋe yapâ sot mem nemai. Otmu gâŋe Kiristohât nep ya biwihanŋe hikum tuhuwuat yakât matŋe hâmbâi gihimu membuat.

⁷ Den âlâen hâum ekgohoan yu mem mete tuhuwuat yanâmâ Anitâŋe nâŋgân nâŋgâŋe mem pâroŋ pilâhahimu manman girawu mandâ ârândâŋ otbuap yakât topŋe nâŋgâwuat.

⁸ Yesu Kiristo yamâ Dawitihât senâmbâ gâtŋe. Yâkŋe mumu Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu himbimân yâhâmu orowâk tawot. Yakât nâŋgâm umatŋe âlâlâ kakgan

yâhâmu biwihe ki orotok sâwuap. Nâñe lohimbi hânñan kulemñan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat ya ekyongom gan.

⁹ Yakât otmâ nâhât lok bâleñe sâñ ip kârikñane hikunekmâ pâi emetñan katnekñetâ hâhiwin kakñan mansan. Yâhâ nâñeâmâ yawu mansan gârâmâ Kiristohât den pat ya sâñ haok tuhunomaihât mâtâp yamâ ki manguyingiai.

¹⁰ Den pat ya sâñ haok tuhunetâ Anitâñe lohimbi meyekmâ manman kârikñan katyekmu herone kakñan manmâ yâhâmbisâihât sâñ kalop. Yakât otmâ lohimbi yañeâmâ Yesu Kiristohâlen biwiyene katñetgât nâñgâm hâhiwin kakñan mansan

¹¹ Den yuwu ekgohomune nâñgârâ bulâñe olâk.

“Yâkñe manmanñe pilâm howanân kuñetâ muop. Yakât dopñeâk nenñe manman-nenñe bâleñe pilâwin. Otmu Anitâñe mumuñambâ mem yahatmu manman kârikñe mem teteningiop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenñane kepeim manman kârikñan manbisâin.

¹² Lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhunenekñetâ yâkâlen biwinenñane kepeim mannom otmuâmâ yâkñe âwurem ge menenekmu orowâk tatmâ lohimbi galem-yongom mannom. Yawu gârâmâ nenñe betgunom otmuâmâ yâku yawuâk betnon-gowuap.

¹³ Yâhâ betgum biwinenñe kârikñe otmu mannom otmuâmâ matñe umatñe kâpekningiwuapgât den sâñ kalop ya ki kumbuap. Iknje biwi nâñgân nâñgânñan tatmap ya pilâm yan ondop otbuapgât dop âlâ ki tap. Yawu.”

Timoteone Anitâhât den ki kelangatmâ lohimbi kâsikum yingiop.

¹⁴ Den sâñ aran yu Kiristohât lohimbi ekyongowuat. Otmu Anitâhât senñan kinmâ kuyingirâ den kakñan ki sahañginomai. Yâhâ den kakñan sahañginomai yañe mem bâleyekmu hiliwahonomai.

¹⁵ Otmu gâñe Anitâhât den bulâñe ki kelangatmâ lohimbi kâsikum yingiwuat. Anitâñe nekmu ârândâñ olâk sâñ âi sâñ ghiwan ya biwihane tiñâk mem yâkât den tâñ tâñâk kâsikum yingiwuat. Yawu otmâ ki anulakbuat.

¹⁶ Yâhâ lohimbi nombotñane yeñe nâñgân nâñgân watmâ den tâñât sâñ den kakñan sahañgimai. Yawu otmâ Kiristohât mâtâp pilâm manman bâleñahât mâtâp watmâ dondâ otmâ hilipgumai.

¹⁷ Yakât dop kum yuwu sâñmune nâñgâ. Lohimbi âlâ me âlâ hâk bâle teteyingimap yañe hârok mem bâleyekmu hiliwahonomai. Yakât dopñeâk lok yañeâmâ den perâkñe sâñ bukulipyeñe kâsikum yingñetâ nâñgâñetâ bulâñe otmu ya watmâ manmâ hiliwahonomai.

¹⁸ Yengâlen gâtñe lok yâhâp, kutyetñe Himenai yet Pileto, yâkñe Kiristohât den bulâñe pilâm den yuwu kâsikum yingimawot. Mumuñambâ yahatnomgât dop âlâ ki tap sâñ den perâkñe kâsikum yingimawot. Den perâkñe ya kâsikum yingimutâ buku nombotñane nâñgâñetâ bulâñe otmu Kiristohât den bulâñe betgum mansai.

¹⁹ Yawu gârâmâ nenñe saran aim kânâñgâmunñe ñiwiñ ñiwiñ sâñ kinmap yakât dopñeâk Anitâñe ikñe lohimbi meyekmu yâkâlenâk biwiyenñane kepeim manmai. Yâkâlen biwiyenñane kepeim manmai ya yengât yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâñe Kutdâhâlen biwiyenñane kepeim mansai ya yengât biwiyenahât topñe nañgap.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâñe “Kutdâhâlen biwinañe kepeim tem lâuwangiman,” yawu sâñ lohimbi ekyongomai yañe orotmeme kiñgoñ pilâm manman târârâhâk mannomai.” Yawu.

²⁰ Otmu nen Kiristohât lohimbi bulâñe lok perâkñe orop hohet guhet mansain yakât topñe nâñgârâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâñmune nâñgâ. Emet pato âlâhât kâlehen kondo hâhâp senñe âlâlâ topñe topñe tuhun katñetâ tatmap. Tuhun katbi yamâ

nombotnje goli otmu siliwa yaŋe tuhum katbi. Otmu nombotnje âlâmâ denŋopnje mem kutakum tuhuwi. Otmu nombotnjeâmâ naknje hâwim katbi. Yâhâ emet ambonaŋe senje âlâlâ nombotnje yakât nâŋgânetâ yahatmu hâwurum emet biwiŋe âlâen katŋetâ tatmap yan lok papato im yahatmai. Yâhâ nombotnje âlâmâ yakât nâŋgânetâ gemu ya hâwurum emet pondoân katŋetâ tatmap. Dop yawuâk nenje oset guset manmain.

²¹ Yâhâ Kiristohât lohimbi âlâ me âlâŋe lok perâkŋe yeŋgât orotmeme bâlene bet pilâm keterakmâ yeŋeâk mannomai yamâ Kutdâyeŋaŋe âi âlepŋe yinŋimu menomai.

²² Lok nombotŋaŋe nimnaom yeŋgât nâŋgân nâŋgân ya watmâ yu me ya otmai. Yâhâ lok nombotŋaŋeâmâ biwiyeŋe galemahom târârâhâk manmai. Yawu manmai yaŋeâmâ yu me ya otne sâm aŋgoân Kutdâ ulitŋuŋetâ nâŋgân nâŋgân âlepŋe biwiyeŋan katmap. Otmu gâŋe yawu otdâ Anitâŋe nâŋgân nâŋgânge mem pâroŋ pilâhihimu Kiristohât den lâum lok âlâ me âlâhât den sâm hâreyiŋgirâ ârândân otbuap. Den sâm hâreyiŋgirâ ârândân otbuap yanâmâ Kiristohât lohimbi orop biwiyeŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋginomai.

²³ Yâhâ lok nombotnje yeŋgât biwiyeŋambâ nâŋgân nâŋgân tâŋât âlâlâ tetemap ya gâ orop alahune sâm otnomai ya ki nâŋgâyiŋgiuwat. Lok yawuya orop den tâŋât alahumai yan den yaŋe ba tom tomŋe otmu yaŋak den kakŋan sahaŋgimai.

²⁴ Nenŋeâmâ Kutdâ hoŋ bawaŋgimain. Yakât otmâ nenje lohimbi kerek ewe katyekmâ lohotŋan den kâsikum yinŋinom. Yawu otmâ yâk orop den kakŋan ki sahaŋginom.

²⁵⁻²⁶ Yawu otyiŋginom yanâmâ Anitâŋe biwiyeŋan kioŋmu nâŋgân nâŋgânyeŋe keterakyiŋgimu Kiristohât den nâŋgânetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyeŋe katnomai. Yâkâlen biwiyeŋe katnomai yan Satangât paŋgoŋân kioŋmâ hoŋ bawaŋgim gai yapâ holanŋyekmu Kiristohât tem lâuwaŋginomai.

3

Kiristo âwurem gewuap sâp yan lohimbi yuwu otmâ mannomai.

¹ Den âlâ yuwu sâmun nâŋgâ. Kiristo âwurem gewuapgât sâp tâlâhuwuap yan lohimbiŋe yuwu otŋetâ bâlewuap.

² Lohimbi nombotŋaŋe yeŋahât nâŋgânetâ yahatmu hâkyeŋe mepaenomai. Hâkyeŋe mepaem tewetsenŋahâlâk nâŋgâm tepyeŋe umatŋe otbuap. Yawu otmâ bukulipyenye yeŋgât nâŋgânetâ gemu nâŋgâm bâleyiŋim hâiyeknomai. Âwâ mâmâlipyeŋaŋe mem ga katyekmâ tihityeŋe otmâ gamai yakât nâŋgânetâ porap otmu ki ewe katyekmâ tem lâuyiŋginomai. Otmu yakât dopŋeâk Anitâ ki ewe katmâ yâkât den lâunomai.

³ Lohimbi âlâ me âlâ yekmâ mem bâleyeknomai. Lok nombotŋaŋe otŋetâ bâlewuap yakât tepyeŋe kou kâlâp semu yanâk matŋe yinŋinomai. Otmu den guruk sâm bukulipyenye yeŋgât belâŋen sânomai. Otmu bukulipyenye kâityongom hâmeyeŋe bitnomai. Yâhâ girawu manŋetâ âlepŋe otbuap yakât ki nâŋgânomai.

⁴ Yawu otmâ Anitâ betbaŋgim yu me ya ekŋâlem otmâ hilipgunomai.

⁵ Lok yawuya nombotŋaŋe topyeŋe kurihiakmâ Kiristohât lohimbiŋe otmai memai yawuâk otmâ yeŋgâlen torokatnomai. Yawu gârâmâ biwiyeŋe maŋguakmu manŋetâ Anitâŋe ki mâmâŋe otyiŋgimap. Lok yawuyaŋe Kiristohât komolân torokatmai hât sen galemâk manbuat.

⁶⁻⁷ Lok yawuyaŋe yuwu otmai. Imbi nombotŋaŋe otŋetâ bâlemap yakât nâŋgânetâ biwiyeŋan hâumu girawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândân otbuap sâm loŋgât nâŋgân nâŋgân âlâ watmâ ya pilâm âlâ watmâ tuhumai. Yawu otŋetâ nâŋgân nâŋgânyeŋe hâlim milim otmu Kiristohât mâtâp ekŋetâ ki keterakyiŋgimap. Yakât otmâ lok yawuyaŋe imbi yuwuya yeŋgât biwiyeŋan kioŋetâ den ya nâŋgânetâ bulâŋe otmu lok naomlipyenye yeŋgât manmanyenye mem bâleyiŋgimai.

⁸ Kândikum emelâk Moseŋe Anitâhât lau lâum Aihita yeŋgât lok kunŋe yâkâlen ari yâkât den ekuop yan Aihita lok yâhâp, kutyetŋe, Yane yet Yambere, yâkŋe Anitâhât den

kakñan sâowot. Yakât dopñeâk lok perâkñe yengât yan yañe Anitâhât den bulâñe kakñan sâmai. Nâñgân nâñgân bâlenjahât Ambone, Satane lok ya yengât nâñgân nâñganyene mem bâleyingimu Kiristohât den pat âlepñe nâñgâñetâ helekñe otmap. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat mansai.

⁹ Otmu emelâk Yane yet Yamberene Anitâhât den kakñan sâowot yan topyetñe tetekñan tetemu lohimbiñe ekbi. Yakât dopñeâk lok perâkñe yuâmâ sâp kâlep ki otmuâk topyene tetemu Kiristohât lohimbiñe yekmâ lok kopa sânomai.

Pauloñe Timoteo den katbangiop.

¹⁰ Nanne, Timoteo, Anitâñe mâmâñe otnihim tihitne otmâ gap yakât topñe nâñgâm henjenkuat. Emelâk tânahom gawit yan Kiristohâlen biwinane kepeim yâkât den pat âlepñe lohimbi kâsikum yingiminiwan. Sâp yan girawu manban ya nehon. Lohimbi nombotñane sâmbâlenihiwi ya ewe katyekmâ buku otyingiwani. Otmu umatñe âlâlâ kaknan yâhâop yan biwine ki houñ sâop.

¹¹ Kapi kalimbu, kutyene Antiok, Ikonion, Listera yan ari tatmâ Kiristohât den pat âlepñe kapi ambolipñe kâsikum yingiwani. Kâsikum yingimune nombotñane den ya nâñgâñetâ gemu bet pilâm mem âlâlâ tuhunekñetâ hâhiwin nâñgâm bâsok muwan. Mumbâm yamâ Kutdâñe tihitne otmu hâmene kinop.

¹² Yakât yuwu sâmune nâñgâ. Lohimbi âlâ me âlâñe Kiristo orop biwiyene kepeiakmâ konohâk otmu Anitâ hon bawangimai yâhâmâ lok belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyekmai.

¹³ Lok perâkñane biwiyene kurihakmâ Kiristohât lohimbi kâityongom mansai. Yawu otñetâ bâlemap yawuâk torokatmâ otmâ yâhâñetâ dondâ bâlewuap. Otñetâ bâlemap yakât nâñgâñetâ bulâñe otmu yawuâk watmâ yâhâm hiliwahonomai.

¹⁴ Yâhâ gâmâ nâñe Kiristohât den kâsikum gihimune nâñgâon. Ya nâñgârâ bulâñe otmu yâkâlen biwihane kepeim manmâ gat. Yakât otmâ nâhât topne nanjat. Yakât otmâ Kiristohât den yawuâk lâum manbuatgat nanjan.

¹⁵ Emelâk Anitâhât poropetelipñe otmu hon bawalipñane yâkât den kulemguwi ya mâmâhe buwuhane lepatgambâek kâsikum gihiminiowot. Yakât otmâ den ya nâñgâm henjenyum Kiristohâlen biwihane tinjak kepeim manbuat. Yawu manmâ yâhâwuap otmuâmâ Kiristone âwurem ge menenekbuap yan Anitâñe manman kârikñan orowâk katnenekbuap.

¹⁶ Wâtgat mâmâñahât Heakñe Anitâhât poropetelipñe otmu hon bawalipñe yengât biwiyene mem hewewen tuhumu Anitâhât den ya tâñ tâñâk kulemguwi. Yakât otmâ den ya kâsikum lohimbi yingimunñe nâñgâñetâ bulâñe otmu Anitâhât topñe nâñgâm henjenyumomai. Yawu nâñgâm orotmeme girawu manñetâ yekmu ârândâñ otbuap yakât nâñgâñetâ hañ sâyingimu manmanyene kelihakmu mannomai.

¹⁷ Otmu nenñe Kutdâhât wâtñan kinmâ den ya nâñgâm henjenyum hon bawangim nepñe tuhonom yanâmâ yakât bulâñe âlonngo tetewuap.

4

¹ Nâñe Anitâ yet Yesu Kiristo yetgât senyetñan kinmâ yuwu sâmune nâñgâ. Kiristone âwurem gewuap yan lohimbi emelâk muwi, me yiwerene mansain yu, otmu hâmbâi tetem mannomai, kerek nengât biwinenñe ekbuap. Yawu otmâ nenñe yâkâlen biwinenñane kepeimain nenâmâ menenekmâ manman kârikñan katnenekmu manbisâin. Yakât nâñgâm den yuwu sâmune nâñgâm lâum manbuat.

²⁻⁴ Hâmbâi Kiristone âwurem gewuap sâp ya tâlâhuwuap yan Anitâhât hon bawalipñane ikñe den bulâñe lohimbi tâñ tâñâk kâsikum yinginomai. Kâsikum yinginetâ lohimbi nombotñane ki nâñgâm nâñgâm mannomai. Ki nâñgâm nâñgâm manñetâ ândâpyene kârikñe otbuap. Yawu manmâ lok âlâ me âlâñe den lohottñan kâsikum ningim herone kakñan katnenekñetâ manne sâmbâ yene enjatyeñeâk otmâ lok yawuya yengât pâinyeknomai.

Yawu gârâmâ lok perâkne mem teteyeknetâ den tânât topne topne kâsikum yinçinetâ nângânômai. Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ Kiristohât den kâsikum yinçinom. Lohimbi belângen manmaine Kiristohâlen biwiye katnetgât gâneâmâ hewewen otmâ den pat âlepne ya sâp holaņmâ engatyeņan gewuat. Yâhâ nombotņane nângânetâ umatne otmâp yâhâmâ mem hewewen tuhuyekbuat. Yâhâ nombotņe âlâneâmâ nângâm pâpgumai yamâ lohotņan kâsikum yinçirâ nângân nângânyeņe pâron sâmu haņ sâyinçiwuap.

⁵ Otmu wuân me wuân gâhâlen tetewuap yan biwihe ahom niakmapgât galemahom manbuat. Otmu lok belângen manmaine mem âlâlâ tuhueknetâ hâhiwin kakņan manmâ yâhâwuap yan Anitâhât wâtņan kinmâ hoņ bawançim Kiristohât den pat âlepne kâsikum yinçim heņgeņguwuap.

⁶ Yâhâ nâ otnihinomai yakât nângâm den âlâen hâum sâmune nângâ. Emelâk papatolipnenņane Anitâ mepaem yan noniņ bulimakao gâim katbaņçiminiwi. Yakât kakņan wain to moseleņetâ gemu yan Anitâne nângâmu ârândâņ otminiop. Yakât dopņeâk nâ nohoņetâ mumbom yan heņne gemu ârândâņ otbuap.

⁷ Emelâk Kutdânenņane menekmâ aposolo âi sâm nihiop ya biwinane tiņâk mem tuhumm gan. Yakât nângâmune ârândâņ oap. Otmu âlâ torokatmâ tuhumbâmgât dop âlâ ki tap.

⁸ Kutdâhâlen biwinenņane kepeim manmain. Yakât âwurem ge menenekbuap nângâm mambotbaņçimain. Yâhâ âwurem ge menenekbuawân biwinenņe ekmâ hâmeņe tâņ tâņâk ningiwuap. Nâne hoņ bawançimune nekmu ârândâņ otmâp. Yakât otmâ hâmeņe âilonço nihimu membom. Sâp yan pat yakât bulâne nihimu membom.

Den bâiņe sâp hâreop.

⁹⁻¹² Aiop, bukunenņe âlâ, kutņe Dema, yâkne ikne manmanņahâlâk nângâmu yahalop. Yawu otmâ nâ pilânekma Tesalonike kapiân ariop. Otmu bukunenņe âlâmâ, kutņe Kerese, yâhâmâ hângângumune Galatia yeņgâlen ariop. Otmu bukunenņe âlâmâ, kutņe Tito, yâhâmâ hângângumune Dalimati yeņgâlen ariop. Otmu âlâmâ, kutņe Tikiko, yâhâmâ hângângumune Epeso kapiân ariop. Bukunenņe âlâmâ, kutņe Luka, yâk konok nâ orop mansait. Yâhâ bukunenņe âlâ, kutņe Mareko, yâkne gurâ Kiristohât lohimbi hoņ bayinçimu nângâmune âilonço oap. Yakât otmâ gâne mendâ yâk orowâk in yawu takaromawot.

¹³ Otmu Epeso kapi pilâm yuân takare sâp ançoân Toroa kapiân garomawot. Yan ga lok âlâ, kutņe Kapo sâp, yâkât emelan nâhât siruhât hâk katipne otmu ekap âlâlâ katban ya mem takaromawot.

¹⁴⁻¹⁵ Lok âlâ, kutņe Alesande, yâhâmâ goli, siliwa otmu kât kârikne âlâlâ um kutakumap. Yâkne nâhât den kakņan sâp dondâ mem bâlenehop. Yakât otmâ yâkât sen galem otdomawot. Yawu otnihiop yakât matņe Kutdânenņane kâpekbaņçiwuap.

¹⁶ Ançoân den âiân katnekbi yan bukulpne kerekne betnohowi. Yakât Anitâne ki nângâyinçimu bâlewupgât naņgan.

¹⁷ Sâp yan Kutdâne ki betnohop. Yâkne mem hewewen tuhunekmu nine topne ekyongowan. Otmu Kiristohât den pat ya pâku lohimbi yeņgât kunlipyeņe ekyongomune nângâm heņgeņguwi. Yawu otmâ Kutdâne nângânihimu holaņneknetâ gem ariwan.

¹⁸ Otmu yakât dopņeâk Manman Bâleņahât Amboņe, Satanne mem bâlenekmapgât Kutdâne tihitne otmâ yâhâwuap. Otmu hâmbâi mâne sârerenekmu himbimân manmâ yâhâwom. Yakât nângâm Anitâ herone nângâwançim mepaembisân. Ya bonņanâk.

¹⁹ Den bâiņe sâwoman. Lohimbi yâhâp, kutyetņe Akuila yet Pirisila, nângâyitgian. Otmu Onesiporohât imbiņe naomne yeņgât nângâyinçian.

²⁰ Yâhâ bukunenņe Erasto yamâ Korinti kapiân takawin yan katmunne mansap. Otmu âlâmâ, kutņe Toropimo, yâhâmâ mesek otmu yaņak Milete kapiân takawin yan katmunne mansap.

²¹ To yambu otmâ mâtâp maņguyitçimapgât in yawu takaromawot.

Yuwulo, Puren, Lino, Kalaria otmu Kiristohât lohimbi nombotŋaŋe gurâ nâŋgâhiahai.
²² Kutdâ orop manbuat.
Anitâŋe ikŋe lohimbi yeŋgât tihityeŋe olâkgât naŋgan.
Nâ âwâhe,
Paulo

Tito Pauloꝝe Titohât ekap kulemgum katbanꝝgiop.

O nanne Tito,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ Tihit tihit Amboꝝaꝝe Kiristohât aposolo sâꝝm âi nihimu mem hoꝝ bawanꝝgim mansan. Anitâꝝe lohimbi nânꝝgâyinꝝgim Kiristohât pat kuyinꝝgimu mansai. Yâkꝝe Kiristohât den nânꝝgâꝝnetâ keterakinꝝgimu yâkâlen biwiyeꝝaꝝe kepeim târârâhâk manꝝetgât Kiristone hânꝝgânnohomu yâkât den bulâꝝe kâsikum yinꝝgim mansan.

²⁻³ Anitâ Den bulânꝝahât Amboꝝaꝝe hân himbim ki kândikyotgop yapâek nen manman kârikꝝahât pat kuningiop. Pat yakât topꝝe sâꝝm tetem lohimbi ekyongowomgât sâꝝpꝝe kalop. Otmu sâꝝp kalop ya ekmu ârândânꝝ otmu Kiristo hânꝝgânꝝgumu ge mâtâwân tetenihim âi nihiop. Âi nihiop ya mem yen orop manman kârikꝝan mannom sâꝝm biwinane yakât mem mânsan.

⁴ Tito, emelâk nâꝝe Kiristohât den pat âlepꝝe ekghomune nânꝝgârâ bulâꝝe otmu yâkâlen biwihe kalon. Sâꝝp yapâek netꝝe nanꝝe âwânꝝe tânahomawot yakât dopꝝeâk tânahom yâkâlen biwinetꝝaꝝe kepeim hoꝝ bawanꝝgim gait. Nâꝝe gâhât nânꝝgâm Anitâ yuwu sâꝝm ulitguman. “O Awoꝝne Anitâ, gâꝝe Kiristo hânꝝgânꝝurâ ge sâreerenekmâ muop. Otmu gâꝝe mumuꝝambâ mem yahatdâ gike orowâk tawot. Yetꝝe Titohât tihitꝝe otmutâ biwi nânꝝgân nânꝝgânꝝaꝝe sânduk sâekgât nânꝝgâman.” Yawu sâꝝm ulitguman.

Kiristohât komot yengât kunlipyeꝝe

⁵ Anꝝoânâmâ Kirit yengâlen ari kapi ârândânꝝ hawamꝝgum Kiristohât den pat âlepꝝe ya lohimbi dondâhâlâk ekyongomutꝝe nânꝝgâꝝnetâ bulâꝝe otmu yâkâlen biwiyeꝝe katbi. Otmu gâꝝe lohimbi galemyongorâ yâkâlen biwiyeꝝaꝝe kepeim yâk orop konohâk otꝝetâ manmanyene kelihakbuapꝝgât kunyeꝝe katgekban. Kunyeꝝe katgekâ Kiristohât komolipꝝe yengâlen ari lohimbi yengât galemlipyeꝝe lok yuwuya mem katyekbuatꝝgât sâꝝm ekghowan.

⁶⁻⁷ Lok yaꝝe to kârikꝝe ki nem biwi hâlim otmai. Me ki kuk otmâ lohimbi mem siriken soroken katyekmai. Me bukulipyeꝝaꝝe den ekyongonetâ nânꝝgâm yan ândâꝝpꝝe ki kârikꝝe otmap. Me lohimbi nombotꝝaꝝe otꝝetâ bâlemap yakât tepyeꝝe ki kou kâlâp semap. Me bukulipyeꝝe yengât iri sikumyeꝝe ekꝝâlem ya meyiꝝgine sâꝝm ki kâityongomai. Yâkꝝe târârâhâk manꝝetâ ya yengât hakyenꝝan tosa âlâ ki tetemap. Otmu imbi yâhâp kalimbu ki meyekmai. Otmu nimnaomlipyeꝝaꝝe Kiristohâlen biwiyeꝝaꝝe kepeim tem lâuwanꝝgimai. Otmu âwâ mâmâlipyeꝝe yengât gurâ ki mete pirik otyinꝝgimai. Yawu otmâ manꝝetâ lohimbiꝝe ki sâꝝm bâleyinꝝgimai.

⁸ Lok yan yuꝝe yuwu manꝝetâ ârândânꝝ otmap. Lohimbi nembe kalem otyinꝝgimai. Otmu orotmeme âlepꝝe otneâk nânꝝgâmai. Biwiyeꝝe galemahom kilik milik manꝝetâ lohimbiꝝe manmanyene ekꝝetâ ârândânꝝ otmap. Biwiyeꝝaꝝe Anitâhâlen kepeim tem lâuwanꝝgimai.

⁹ Otmu Anitâ yet Kiristo yetgât den bulâꝝe kâsikum yinꝝgiwan ya nânꝝgâm biwi yâhâp ki otbi. Den yan yu biwiyeꝝaꝝe tinâk mem lohimbi kâsikum yinꝝinꝝetâ nânꝝgâm biwiyeꝝe hewewenꝝ otbuap. Yâhâ lohimbi nombotꝝeâmâ den kâsikum yinꝝgimai ya nânꝝgâꝝnetâ tâꝝgât otmu den kakꝝan sânomai. Ya yengât enꝝatyenꝝan geꝝetâ den ya nânꝝgâꝝnetâ keterakinꝝgim heꝝgeꝝguwuap.

Lohimbi dondâhâlâkꝝe den tâꝝgât nânꝝgâꝝnetâ nânꝝgân nânꝝgânyeꝝe hâlim milim olop.

¹⁰ Topꝝe yuwuhât otmâ lok yawuya meyekmâ galemlipyeꝝe katyekbuat. Lohimbi dondâhâlâkꝝe kunyeꝝe kârikꝝe otmu den tâꝝgât ya bukulipyeꝝe yengât biwiyeꝝan

kionjetâ nângân nângânyene hâlim milim otmap. Otmu Yura lok nombotjaŋe hâkyene torehenjan undip tuhuanginetgât dondâ sâmb hilipgumai. Yâkne den âlâlâ kâsikum yingimai ya nângâmune nahat otmap.

¹¹ Yawu gârâmâ lok imbi naomlipyene oropne yâk yengâlen torokatjetâ den tâŋât kâsikum yingimai. Yawu otjetâ lohimbiŋe den kâsikum yingimai ya nângânetâ bulâŋe otmap. Yakât otmâ tewetsenne pato meyingimai. Yawu otmai yan aŋunyenjahât ki nângâmai. Yawu otmâ yâhâmai-hât kuyingiwuatgât nanŋan.

¹² Emelâk embânân Kirit yengât tâmbâlipyene yengât poropete âlâŋe manmanyenjahât topne nângâm den kulemguop ya yuwu tap.

“Kirit kapi ambolipne kerekne den perâkne sâmb. Âi nep ki tuhum konam im tatmâ bāt kandiânâk nemai. Yawu otmâ bukulipyene mem bâleyekmai.”

¹³⁻¹⁴ Den kulemguop yakât nângâmune bulâŋe otmap. Yura nengât tâmbâlipnenne yengât biwiyenambâ den tâŋât âlâlâ tetemu alahum gai. Den ya lok yawuyane torokatmâ kâsikum aŋgim yakât nângânetâ yahatmap. Otmu nombotjaŋe Kiristohât den bulâŋe nângânetâ helekne otmu pilâm yene engatyeneâk girem den âlâlâ bukulipyene orop alahum ya watmai. Yawu gârâmâ lokgât nângân nângân watmâ yâhâmai-hât Kiristohât den kâsikum yingirâ nângânetâ keterakyingimu yâkâlenâk biwiyenane kepeim mannomai.

¹⁵ Lohimbi âlâ me âlâŋe Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmai ya yengât Anitâŋe nine nanne baratne koko salek sâmb. Otmu wuân me wuân hânân kalop ya lohimbi yane ekjetâ âlepneâk hârok otmap. Yawuhât otmâ yu me yakât hâi sapa ki manmai. Yâhâ lohimbi nombotjaŋeâmâ Kiristohât den nângânetâ helekne otmap. Nângânetâ helekne otmu yene engatyeneâk otmâ orotmeme bâlene watmâ gai. Yakât otmâ biwi nângân nângânyene hâlim milim otmu orotmeme âlepne me orotmeme bâlene ya ki ekmâ kiwilimai.

¹⁶ Anitâhâlen biwinenane kepeim yâkât den topnambâek nângâmain sâmb bukulipyene ekyongomai. Yawu gârâmâ Anitâhât den loŋgânetâ yekmu dondâ bâlemap. Otmu nenne gurâ manmanyene ekmunne lok perâkne yawu otmap. Yakât otmâ âi yingimunne Anitâhât tem lâum yâkât lohimbi mem hewewen tuhuyeknomai-hât dop âlâ ki tap.

2

Titone Kiristohât den kâsikum yingiwuapgât Paulone sâop.

¹ Anitâ yet Kiristo yetgât den bulâŋe topnambâek nângâm lâumunne manmannenne kelihakmu mansain yakât topne kâsikum yingiwuatgât nanŋan.

² Lok yane biwiyene galemahom to kârikne ki neŋetâ biwiyene hâlim otbuap. Kiristohâlen biwiyenane tinâk kepeim yâkât lohimbi orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu manjetâ lohimbiŋe yekmâ ewe katyeknomai. Otmu lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyeknomai yan biwiyene ki houŋ sâwuap.

Imbilipyene yengât sâop.

³⁻⁵ Anitâŋe imbilipyene yekmu ârândân olâkgât manmanyene galemahom hengenŋum mannomai. Den guruk, me den golâ, me den belângen ki sâmb. Otmu to kârikne neneâk ki nângânomai. Otmu biwiyene loklipyene yengâlenâk katmâ tem lâuyingim betyenehen ki kionnomai. Yawu otmâ nimnaomlipyene wawaeyekmâ tat tat memeyene galemŋum hengenŋunomai. Yawu otmâ manman âlepnehât mâtâp ya baralipyene tiripy-ongonetâ watnomai. Otmu lohimbi belângen manmaine yekmâ Kiristohât den pat âlepne yakât ki sâmb bâlenomai.

Lok sihan yengât sâop.

⁶ Otmu lok sihan yane yawuâk biwiyene galemahom kilik milik mannomai.

7-8 Yawu manñetgât gâ gikak senyenjan târârâhâk manmâ orotmeme âlepñe otmâ manbuat. Otmu Kiristohât den ya ki kelanğatmâ kâsikum yinğiwuat. Den ya tâñ tâñâk ekyongorâ ya nânğâm den kakñan sânomaihât dop ki otbuap. Otmu lohimbi belângen manmaine sâm bâleningim mâtâp mañguningine sâm pâpgum pilânomai. Yawu otnomai ya yengât nânğâyinğinetâ kakñe otbuap.

Âi lok yengât sâop.

⁹ Otmu kunlipyenane âi lok ya yekñetâ ârândân olâkgât ewe katyekmâ yâk yengât tem lâunomai.

¹⁰ Otmu ki kombo tuhunomai. Yawu otmâ Anitâhât den kâsikum yinğiwun ya biwiyenane kepeim tâñ tâñâk watmâ manñetâ lohimbi belângen manmaine yekñetâ ârândân otbuap. Yekñetâ ârândân otmu Anitâ Tihit tihit Amboñahât nânğâñetâ yahatbuap.

¹¹ Anitâne ikñe engatñeâk otmâ Yesu Kiristo hânğângumu giop. Ge manmâ nengât tosanenñe pilâningim manman kârikñahât mâtâp tiripnongop yakât yuwu sâmune nânğâ.

¹² Emelâk nenñe Anitâhât topñe ki nânğâm nenñe engatnenñeâk watmâ orotmeme bâleñe topñe topñe otmâ manminiwin. Yawu manmunñe Kiristohât den pat âlepñe eknongonjetâ nânğâmunñe keterakningimu orotmemenenñe bâleñe pilâm biwinenñe galemahom mansain. Yawu otmâ Anitâhâlen biwinenñane kepeim tem lâuwanğim mansain. Yawu mansain yakât lohimbi belângen manmaine otñetâ kiñgoñ otmap yawu ki otnom.

¹³⁻¹⁴ Anitâ yet Kiristo dopyetñe konok. Yawu gârâmâ Kiristone nengât toсахât otmâ ge kawenennjan kinmâ muop. Anitâne mumunambâ mem yahalop yan Manman Bâleñe Amboñahât pañgoñambâ holañnenehop. Holañnenekmu yâkâlen biwinenñane kepeim mansain. Yawu otmâ orotmeme âlepñeâk otmâ mannehât menenekmâ tosanenñe pilâningimu mansain. Yawu manmunñe yâkñe âwurem ge sâreerenekmâ manman kârikñan katnenekmu herone kakñan manbisâin. Yakât nânğâm biwinenñe mem manmâ yâhânom.

¹⁵ Den ekgohoan yu Anitâhât sâtgât otmâ kâsikum yinğirâ nânğâñetâ biwiyene hewewen otbuap. Yawu otdâ lohimbiñe nânğâhilihñetâ ki gewuap. Otmu den yu lohimbi nombotñane ki nânğâm nânğâm otnomai yamâ sâyinğiwuat.

3

Biwinenñe galemahom lohimbi kerek ewe katyekmâ mannom.

¹ Gawaman patone galemlipyenane katyekñetâ kinsai ya Kiristohât lohimbi kerekñe yâk yengât amutgen manmâ orotmeme âlepñeâk otmâ mannomaihât ekyongowuat.

²⁻³ Kândikum emelâk nenñe Anitâhât topñe pâpgum nânğân nânğân bâleñe biwinenñambâ teteop ya watmâ otnehâlâk nânğâm ihilâk mahilâk otminiwin. Lohimbi âlâ me âlâne tep hero kakñan manñetâ yekmâ senñe âlâlâyeñe ekñâlem meyingine sâm nânğâminiwin. Otmu lohimbi nombotñe orop kasa orañgiminiwin. Yawu otmâ biwi nânğân nânğânenñe dondâ bâlemu manmunñe kiñgoñ mañgoñ otminiop. Yawu otminiwin yakât nânğâm gâñe ekyongorâ ki hâiaknomai. Otmu den belângen ki sahañginomai. Lok nombotñane den kakñan sahañginomai yamâ eweyinğim lohottjan otyinğinomai. Otmu nombotñane kuk otmâ mem ge katyekne sâm otnomai ya mem sânduk tuhuyeknomai.

⁴⁻⁵ Emelâk orotmeme bâleñe topñe topñe otmâ manminiwin yan Anitâ Tihit tihit Amboñane ikñahâk wawaenenekmâ Yesu Kiristo hânğângumu ge hohetnenñan tetem manmâ nengât toсахât otmâ muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenñe katmunñe toen katnenekñetâ yapâ gâtñane Anitâne tosanenñe pilâm umam sâningiop. Yawu otmâ ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hânğângumu ge biwinenñan ge kelihahop. Biwinenñan ge kelihakmu manman âñe teteningimu Anitâne manman kârikñahât pat kuningiop.

⁶⁻⁷ Yâhâ Anitâñe ikñahâk Kiristo hângângumu ge nengât toсахât otmâ muop. Mum yahatmâ himbimân âwurem yâhâop. Yakât otmâ Anitâñe Wâtgât mâmâñahât Heak nengâlen hângângumu giop. Ge mem hewewen̄ tuhunenekmu Kiristohâlen biwinen̄ne katmun̄ne manman âlepñahât bulâñe âlâlâ teteningiop. Otmu Anitâñe nenekmu ârândân̄ otmu nine nanne baratne sâm manman kârikñahât pat kuningiop. Manman kârikñahât pat yakât bulâñe menom sâm biwinen̄ne mem mansain.

⁸ Den ekgohoan yu nâñgârâ bulâñe otmu biwihan katmâ lohimbi Kiristohâlen biwiyen̄e kepeim manmai ya topñambâek ekyongorâ lâum mannomai. Yawu manmâ manmanyen̄e kelihakmu biwiyen̄e galemahom hen̄gen̄gum orotmeme âlepñeâk otmâ mannomai. Yawu mannomai yan lohimbiñe manmanyen̄e ekñetâ ârândân̄ otmu yen̄e biwiyen̄ahât topñe nan̄gan̄ginomai.

⁹ Yâhâ tâmbâlipyen̄e tetem sambe sambe otbi ya yen̄gât den pat ya lok nombotñen̄e gâ orop alahune sâm otnomai yan ki nâñgâyin̄giuwat. Me biwiyen̄ambâ nâñgân nâñgân tâñât âlâlâ tetemu den kakñan sahangine sâm otnomai ya gurâ ki nâñgâyin̄giuwat. Yâhâ orowâk den sahanginomai yanâmâ nâñgâm bâlean̄gim hion̄aknomai. Otmu emelâk Anitâñe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya Yura papatolipnenn̄en̄e yen̄e nâñgân nâñgân yan torokatbi. Den torokatbi ya lâunomgât sâñetâ ki nâñgâyin̄giuwat. Den alahumai yan biwiyen̄e ki kelihakmu mansai. Yakât otmâ den yawu yakât nâñgâmune helekñe otmap.

¹⁰ Lohimbi yawuyan̄e den tâñât yakât nâñgâñetâ yahatmu den kakñan sahangin̄etâ Kiristohât lohimbiñe hion̄akmaiñât kuyin̄giuwat. Kuyin̄girâ ki nâñgâhihinomai otmuâmâ âlâkuâk kuyin̄giuwat. Yâhâ ândâpyen̄e kârikñe otmu yawuâk otmâ yâhânomai yanâmâ Kiristohât lohimbi ekyongorâ betyongon̄etâ mannomai.

¹¹ Lohimbi yawuyan̄e Kiristohât den tâpikgum otmâ hilipgum manñetâ Anitâñe yekmu bâlemu hiliwahonmaiñât pat mansai.

Den bâñe sâop.

¹² Nâñe kapi yu pilâm Nikopoli kapiân ari to yambu pesuk sâek sâm mambotbom. Yakât otmâ gâñeâmâ Kirit pilâm Nikopoli kapiân in yawu takarâ penan̄giakdom. Yakât nâñgâm bukunen̄ne âlâ hângângumune taka gâhât gewâk mem tatbuap. Yâhâ Atema me Tikiko hângângumune takawuap yakât ki nâñgâm hen̄gen̄guan.

¹³ Otmu bukuyâhâtnenn̄e yâhâp, kutyetñe Sena yet Apolo sâm, yâkñe Kirit yen̄gâlen kapi titipâ tatmâ arap yan takaromawot. Yâhâ Senañe âi yuwu mem manmap. Lohimbi âlâ me âlâñe otmâ hilipguai sâm tembe lâun̄e meyekmâ den âiân katyekñetâ kinmai. Yan̄e topyen̄e sâm teteakñetâ Senañe tânyongomu den sâm hâreyin̄gimai. Aiop, gâhâlen takaromawot yan mâtâp meytgiuwatgât nan̄gan.

¹⁴ Gâ gikiâk mâtâp meytgiuwatgât ki yan. Kiristohât lohimbi ekyongorâ orotmeme âlepñeâk otmâ lohimbi umburuk mansai yawuya buku otyin̄gim tânyongonomai. Yakât nâñgâm Sena yet Apolo yetgât mâtâp meytginomaiñât nan̄gan.

¹⁵ Nâ orop nep tânahom mansain orowâk nâñgâhiiñain. Otmu Kiristohât lohimbi ya gurâ nâñgâyin̄giain ya ekyongowuat. Anitâñe yen orop tatmâ tihityen̄e otmu manñetgât nan̄gan.

Nâ âwâhe,
Paulo

Pilemon Pauloꝛe Pilemongât ekap kulemgum katbanꝛgiop.

O bukune Pilemon,

¹ Nâmâ Paulo. Nâꝛe Kiristohâlen biwinanꝛe kepeim yâkât den pat âlepꝛe lohimbi ekyongoman. Yawu otmune yakât lok nombotꝛanꝛe menekmâ pâi emetꝛan katnekꝛetâ manmâ gan. Otmu bukunenꝛe âlâ, Timoteo, yâk orop biwinetꝛanꝛe kepeiakmâ konohâk otmu tânahomait.

Emelâk gâ orowâk Kiristohât âi mem gawin.

² Yakât otmâ gâ otmu imbihe Apia, yetgât nâꝛgâyitgiait. Otmu lok âlâ, kutꝛe Arikipo, yâhâmâ hep beronꝛe kunlipyenꝛe yengât tem lâuyingim manmai dop yawuâk Kiristohât tem lâuwanꝛim mansap yâkât gurâ nâꝛgâwanꝛgiait. Otmu lohimbi nombotꝛe gâhât emelan menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo yetgât den alahum mepaeyelekmai yen hârok yengât nâꝛgâm ekap yu kulemgum katyingiait.

³ Awoꝛnenꝛe Anitâ otmu Kutdânenꝛe Yesu Kiristo yâkꝛe yetꝛe engatyetꝛeâk nâꝛgâyingim tihityenꝛe otmutâ yengât biwi nâꝛgân nâꝛgânyenꝛanꝛe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâm gaekgât ulitgum gamait.

Pilemonꝛe Kiristohât lohimbi hoꝛ bayingim manop.

⁴⁻⁵ Gâꝛe Kiristohâlen biwihanꝛe tinâk kepeim tem lâuwanꝛim ikꝛe lohimbi hoꝛ bayingim gamat yakât den pat sâꝛetâ nâꝛgâwan. Yakât nâꝛgâm Anitâ ulitguman yan gâhât nâꝛgâm mepa sanꝛan otbanꝛgiman.

⁶ Kiristo orop biwinenꝛanꝛe kepeiakmâ konohâk otmu manmunꝛe manman âlepꝛahât bulânꝛe âlâlâ teteningimap. Topꝛe katmâ yâkâlen biwinenꝛe katbin yan manman âlepꝛahât bulânꝛe teteningiop yakât topꝛe tipꝛe nâꝛgâwin. Yâhâ gâ orop Kiristohâlen biwinenꝛanꝛe kepeim manmâ yâhânôm yan manman âlepꝛahât bulânꝛe teteningimap yakât topꝛe nâꝛgâm heꝛgeꝛgunomgât Anitâ ulitguman.

⁷ Bukune, gâꝛe Anitâhât lohimbi yengât nâꝛgâyingim biwiyenꝛe mem hewewenꝛe tuhum gat yakât den pat sâꝛetâ nâꝛgâmune biwine hewewenꝛe otmu heronꝛe nâꝛgâm mansan.

Pilemonꝛe Onesimo mem buku tuhuâkgât Pauloꝛe ekuop.

⁸⁻⁹ Gâhât den pat ya nâꝛgâmune âilonꝛo otmap. Yakât otmâ yuwu sâmunꝛe nâꝛgâ. Yesu Kiristo ikꝛak menekmâ aposolo sâm âi nihimu yâkâlen biwinanꝛe kepeim tem lâuwanꝛim gan. Yakât otmâ menekmâ pâi emetꝛan katnekꝛetâ mansan. Otmu Kiristohât sâtgât otmâ hoꝛ bawanꝛim gan. Yakât otmâ den sâm gihiwomgât dop tap.

¹⁰⁻¹¹ Yawu gârâmâ nâꝛgâhihiman yakât den lohotꝛan yuwu ekgohomune nâꝛgâ. Emelâk lok âlâ, kutꝛe Onesimo, yâkꝛe gâ hoꝛ bahihim manmâ yâhâwuapꝛgât Roma lok kunꝛe âlânꝛe nep sâm wanꝛop. Yâhâ yâkꝛe hoꝛ bahihim manmâ manmâ otmâ hilipꝛguop. Otmâ hilipꝛguop yakât matꝛe nihimap sâm yâkꝛe gâ pilâhekmâ wanꝛa mem Roma kapi yuân takaop. Yawu gârâmâ sâp âlâen nâꝛe Kiristohât den pat âlepꝛe ekumune nâꝛgâmu bulânꝛe otmu yâkâlen biwiꝛe kalop. Yawu otmâ baralipyenꝛanꝛe âwâ mâmâlipyenꝛe tânyongonꝛetâ mansai yakât dopꝛeâk yâkꝛe tânnohomu mansait.

¹²⁻¹⁴ Yakât otmâ nâꝛe nâꝛgâwanꝛimune nine nanne kambiamne yawu oap. Nâꝛe Kiristohât den pat âlepꝛe lohimbi ekyongomune nâꝛgâmaihât mem pâi emetꝛan katnekꝛetâ manmâ gan. Yawu gârâmâ gâꝛe taka tânnohowuatꝛgât dop ki tap. Yakât otmâ gâꝛe nâꝛgârâ Onesimonꝛe nâ orowâk tatmâ tânnohowuapꝛgât nanꝛan. Yawu gârâmâ ki ekgohomune nâꝛgârâek tânnohowuapꝛgât ki nanꝛan. Yâhâ nâꝛe alitmune orowâk tatmâ tânnohowuap yamâ gâꝛe nâhâitꝛe ikꝛe engatꝛeâk otmap yawu nâꝛgânihiwuat. Yawu nâꝛgânihimatꝛgât

nâje hângângumune gâhâlen taka hoŋ bahihwuap. Gâhâlen taka hoŋ bahihim manbuap me pilârâ ikŋe nângân nângân watmâ manbuap yamâ gikak nângâwuat dopŋan otbuat.

¹⁵ Emelâk pilâhekmâ nâhâlen takamu Kiristohât den pat âlepŋe ekumune yâkâlen biwiŋaŋe kepeim mansap. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk nâje hângângumune gâhâlen âwurem taka nep ya biwiŋaŋe tiŋâk mem hoŋ bahihim manbuap. Topŋe yawuhât mon pilâhekmâ nâhâlen takaop.

¹⁶ Emelâk ki pilâhekmâ nâhâlen takaop yan yâkŋe gâhât hoŋ bawa konok manop. Yâhâ sâp yiwerenŋe Kiristohâlen biwiŋaŋe kepeim mansap. Yakât otmâ hângângumune gâhâlen taka hoŋ bahihim manbuap. Gâŋe Onesimo orop Kiristohâlen biwiyetŋaŋe kepeim manmutâ yelekmu dop konohâk otbuat. Yakât nângâm lohotŋan otbaŋgiwuat. Nâje dondâ nângâwaŋgian. Otmu gâhâlen âwurem takawuap yan gâku yawuâk nângâwaŋgiwuat.

¹⁷ Gâŋe nâ orop biwinetŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu Kiristohât lohimbi hoŋ bayiŋgimait. Yawu otmâ gâhâlen takamune eŋakmâ heronŋe naŋgaŋim parahuakdomgât naŋgan. Yawu gârâmâ yakât mâtâpŋe ki tetenihiap. Yakât otmâ Onesimo hângângumune gâhâlen takamu buku otbaŋgiwuatgât naŋgan.

¹⁸ Yâhâ emelâk wuân me wuân gâhât otmâ hilipguop me wuân me wuân waŋdâ matŋe ki ghiop. Yakât gâŋe eknohorâ nâje matŋe gâ kâpekgihiwom.

¹⁹ Den yan yu nângâm eŋgat yâhâp otmatgât lok pepa kulemguaŋ yu ekumune kiripi nihimu ninak kulemguaŋ yu ekbuat. “Nâ Paulo, nâje Onesimohât tosa yakât matŋe gâ kâpekgihiwom.” Yawu gârâmâ yuwu sâmune nângâ. Nâ ninahâk Kiristohât den pat âlepŋe ekgohomune nângârâ bulâŋe otmu yâkâlen biwihe kalon. Yawu otdâ Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuhihimu mansat. Buku, yakât matŋe nihi sâm ki ulitgohoman.

²⁰ Gâŋe nâ orop biwinetŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu Kiristo hoŋ bawaŋgimait. Yakât otmâ den ekgohoan yu nângâm bukunetŋe gâhâlen takamu buku otbaŋgiwuat. Yawu otbuat yan biwine hewewenŋe otmu heronŋe nângâwom.

²¹ Otmu den kulemgum katgihian yu ekmâ nângârâ tepge hewewenŋe otmu buku otbaŋgiwuat. Yakât nângâm eŋgat yâhâp ki oan.

²² Otmu den âlâ yuwu sâmune nângâ. Roma yeŋgât lok kunyenŋe tembe lâulipŋe ekyongomu yâkŋe holaŋnekŋetâ yeŋgâlen takamune eŋaknomgât yeŋe Anitâ ulitgum manmai. Yeŋe Anitâ ulitgumai ya nângâm Roma yeŋgât biwiyenŋan kionŋmu holaŋnekŋetâ yeŋgâlen takawomgât biwine mem mansan. Yakât otmâ emet heŋgeŋgunetâ tatmu yan taka imbomgât naŋgan.

Den bâiŋe sâop.

²³ Bukunetŋe âlâ, kutŋe Epapara, yâkŋe Yesu Kiristohât den pat âlepŋe ya lohimbi ekyongop. Yakât otmâ mem pâi emetŋan katŋetâ orowâk tatmâ gait. Yâkŋe nângâyŋgiap.

²⁴ Otmu bukulipnenŋe nombotŋaŋe Kiristohât den pat âlepŋe ya Roma kapi ambolipŋe kâsikum yiŋgim mansai ya yeŋgât kutyenŋeâmâ yuwu. Mareko, Aristako, Dema, Luka. Yâkŋe gurâ nângâyŋgiai.

²⁵ Kutdânenŋe, Yesu Kiristo, tihitnenŋe otmapŋe biwi nângân nângânnenŋe mem kepeimu konohâk manmâ yâhânom. Ya bonŋanâk.

Nâ bukuhe,
Paulo.

Hewuraio

Anitâ yet Yesu yetgât dopyetŋe konohâk oap.

¹⁻² Yura lohimbi, Anitâ nannahât topŋe ekyongomune nângâŋet. Anjoân topŋe katmâ tâmbâlipnennŋe ikŋe topŋe nângâm heŋgeŋuŋetgât Anitâŋe ikŋe den poropeteliŋne yengât biwiyenŋan kalop. Biwiyenŋan katmu yâkŋe lohimbi ekyongoneta nângâwi. Poropeteliŋne den sâwi yakât bulâŋe yamâ Anitâŋe nanŋe hâŋgâŋgumu giop. Otmu nannahât topŋe yamâ yuwu. Embâŋâmbâek hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâŋe nanŋe ombe bisine orop biwiyetŋe konohâk otmâ hân himbim pitu me senŋe âlâlâ topŋe topŋe kândikuowot. Otmu senŋe âlâlâ kândikuowot ya nannŋe galemguâk sâŋm Âwâŋe sâŋm waŋop. Yawu gârâmâ nanŋe kârikŋe otmâ hân himbim me senŋe âlâlâ topŋe topŋe ya hohem tatmap. Otmu tatmâ yâhâwiop.

³ Otmu âwâ nan yâk yetgât topyetŋe yamâ dop konohâk oap. Yakât dop kum sâŋmune nângâŋet. Sikopŋe pilâm denŋânân hâŋmu gilenŋ beŋenŋ sâmap dop yawuâk Anitâhât towatŋe Yesuhâlen tetemu ekbin. Otmu Âwâŋe nanŋe nannahât nângâm nen umam sâŋingâkgât nanŋe hânân yuân ge nengât tosanenŋahât matŋe mem muop. Mumu hanguwu yamâ lohimbiŋe yâkât nângâŋetâ yahalâkgât âwâŋe Anitâ manman ambonŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yahatmâ himbimân yâhâmu âwâŋe Anitâ orop tawot.

Anitâ nanŋe aŋelo kerek yengât kunyeŋe tatmap.

⁴ Anitâŋe nanŋe orop dop konohâk tawot yâkât nângâmu yahalop. Yawu otbaŋgim aŋelo yamâ yâkât amutgen katyehop. Yakât topŋe yuwu.

⁵ Emelâhâmâ Anitâŋe den yuwu sâŋm nanŋe ekuop ya poropete âlâŋe kulemuop.

“Gâmâ nâhât nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerenŋe yu yakât topŋe sâŋm teterâ lohimbi kerekŋe ekmâ nângâŋet sâŋm katgeksan.”

Yawu sâŋm ekuop. Otmu torokatmâ sâop.

“Nine nanne kambiamne”. Otmu yâku yawuâk “Awoŋne” sâop.

Anitâŋe den sâŋmu kulemuop yamâ aŋelo yengât ki sâop. Yesuhât nângâm sâŋmu kulemuop.

⁶ Anitâhât nanŋe himbimânâk tatmâ irak hâŋgâŋgumu hânân gewe sâŋm olop. Sâp yan Anitâŋe ikŋe nannahât aŋeloliŋne nângâŋetâ yahatmu haonŋmâ ârândânŋ mepaenŋetgât den ekyongop. Yawu otmu aŋeloliŋne yâkât nângâŋetâ yahalop. Otmu Anitâ nanŋe aŋelo kerek yengât kunyeŋe tatmap.

⁷⁻⁸ Otmu aŋelo yengât topyeŋe yakât Anitâŋe yuwu sâŋm tetemu lok âlâŋe kulemuop.

“Nâŋe aŋeloliŋne hâŋgânyongomune yâkŋe in yawu laune lâumai. Otmu biatŋet sâŋmune gurâ biatnomaihât dop tap.”

Yawu sâop. Yâhâ ikŋe nanŋe tiŋâk yakârâmâ yuwu sâŋm tetemu lok âlâŋe kulemuop.

“O, Pato gikak lohimbilipge hilâm ârândânâk tihityeŋe otmâ yâhâmbisâŋgât dop tap.

Yâhâ yu me ya otmâ tâpikguwatgât dop âlâ ki tap. Âilonŋoâk tatmâ yâhâmbisân.

⁹ Otmu orotmeme bâŋe otŋetâ yakât nângârâ bâŋemap. Yâhâ orotmeme âŋepŋe otŋetâ yanâmâ yakât nângârâ ârândânŋ otmap. Yawu gârâmâ gâŋe otmat yakât nâ Anitâ patohaŋe yakât nângâmune ârândânŋ oap. Yakât otmâ gâ hâŋgâŋgohomune ge lohimbi komotŋe komotŋe yengât galem pato manbuat. Yawu manmâ mem dâiyekdâ gike orowâk heronŋe kakŋan manmâ yâhâmbisâi.”

¹⁰ Otmu den âlâ yuwu sâop.

“Pato, anjoânâk gâŋe hân himbim pitu me senŋe âlâlâ ya topŋe katmâ tuhuon.

¹¹⁻¹² Yawu gârâmâ senŋe âlâlâ topŋe topŋe tuhuon yamâ hâmbâi gulip otbuap. Pet sâŋgum mem haŋgalakmâ mansai yamâ hâreakmâ tâtuk sâwuap yakât dopŋeâk hân

himbim yamâ hâmbâi gulip otmâ metewuap. Yâhâ gâñeâmâ embânâmbâek tatmâ gaonjak tatmâ gamat. Otmu yawuâk tatmâ yâhâmbisân. Otmu itâ hambuñe me pet hânñe yawuya pilâñetâ tatmâ tâtuk sâmu âñe memai yakât dopñeâk gâñe sârâ hân himbim gulip otbuap. Gulip otmu yanâmâ yâhâñe sârâ âñe tetewuap.”

Yawu sâmu ekuop.

¹³ Otmu Anitâñe sâp âlâen yuwu sâmu ekuop.

“Gâñe nâhât hahit mem kinmâ yan kasalipge mem ge katyekbuat.”

Yawu sâop. Den ya nanñe ekuop. Anjelolipñe ki ekyongop.

¹⁴ Anjelo yengârâmâ Anitâñe yuwu sâop. “Nâñe hânğânyongomune hoñ banihino-mai. Hoñ banihim gemâmâ nâhât komolipne yengât nânğâm manman kârikñahât pat kuyiñgiwan ya yengât tihityeñe otnomai.” Yawu sâmu hânğânyongomu gewi. Yawu gârâmâ Anitâ iñe nanñe yâkñeâmâ kerek yengât kunyeñe tatmap.

2

Anitâñe nanñe hânğângumu kuwiknenehâkgât giop.

¹ Yakât otmâmâ nanñe hânğângumu ge hohetnenñan manmâ gaop. Manmâ den sâop ya nânğâmunñe bulâñe otmu biwinenñan katmâ lâum mannom. Ki lohotñe otmâ pilânom.

² Emelâk topñe katmâ Anitâñe anjelolipñe hânğânyongomu tâmbâlipnenñe yengâlen ge den ya sâmu tetem ekyongowi. Den ekyongowi yakât bulâñe teteop. Yâhâ lohimbi nombotñe den ya nânğâñetâ gemu bet pilâwi yamâ Anitâñe in yawu yakât matñe yingiop.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ sâp yiwerenñe yuâmâ Anitâñe iñe nanñe hânğângumu mem kuwiknenekbe sâmu giop. Mem kuwiknenekbe sâmu gem iñe den pat bulâñe ya teteâkgât Yesu Kutdânenñe iññahâk den ya sâmu tetem eknongop. Eknongomâmâ Anitâñe iñe nanñahât den yakât bulâñe lâuwuap yawu sâmu kulem ki orotñe otminiop. Otmu iñe engatñeâk otmâ Wâtğât mâmâñahât Heak hânğângumu yâkât komolân gem henğemngom mâmâñe otningimu yakât bulâñe tetemu mewin. Otmu anğoân Anitâñe otbañgiwi yakât matñe yingiop. Umatñe yawuya teteningimap sâmu yakât Anitâhât nanñe bulâñe yawu sâmu ya nânğâm biwinenñe mem yâhânom. Ki lohotñe otmâ pilânom.

Yesuñe dâinenekmâ manman kârikñan katnenekmu manmâ yâhânom.

⁵ Otmu lok nenñahât sâwe. Anitâhât anjelolipñe lohimbi nengât kunnenñe man-nomaihât yâkñe ki ekyongop. Bia. Nanñe lohimbi nengât kunnenñe pato otmâ tihitnenñe galem otbisâpgât sâmu kalop.

⁶ Yawu gârâmâ Anitâñe yakât sâmu lok âlâhât nânğân nânğânñan den yuwu katmu kulemguop.

“O, Anitâ, gâhât nânğâmunñe yahatmap. Nenâmâ lohimbi tâñât. Yamâ gâñe gâmâ nengât tepge nânğâm kunnenñe tatmâ gamat ya nânğâmunñe bimbi oap.

⁷ Otmu nenñe anjelo yengât amutgen sâp tâlâwâk manmain. Yâhâ wahap topñe topñe kalon ya yengât galemyeñe otmâ mannom sâmu yakât pat kuningion.

⁸ Yawu sâmu pat kuningion yakât bulâñe nengât nânğâñetâ yahatbuapğât mem katnenekdâ ya galemyongom yâhânom.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ yakât bonñe hâmbâi tetewuap. Sâp yiwerenñe yu nenñe wahap topñe topñe yakât galem ki otmâ mansain.

⁹ Yawu gârâmâ nenñe anjelo yengât amutgen mansain dop yawuâk Anitâñe iñe engatñeâk otmâ Yesuñe buku otningiâkgât hânğângumu himbimâmbâ ge lok olop. Lok otmâ hânân manop sâp yanâmâ anjelo yengât amutgen manop. Yawu manmâ nengât sâmu hâhiwin nânğâm muop. Mumu yanâmâ Âwâñe ekmâ, “Nanne kambiamne,” sâmu yan lohimbiñe yâkât nânğâñetâ yahalâkgât mumuñambâ mem yahalop. Mem yahatmâ manman kârikñe yakât ambonñe sâmu katmu nengât kunnenñe otmâ tatmap.

10 Otmu âwâñe Anitâñe emelâk embânân wahap topñe topñe kalop ya mem hohem talâk sâam nanñe âi wañop. Âi wañop ya kerek tuhum meteop. Ya nânğâmü ârândân otmu yakât otmâmâ nenñe mum hiliwahonomgât dop ki tap. Yâkñe dâinenekmâ manman kârikñan katnenekmu manmâ yâhânôm.

11 Bukulipne, bulânânâk Anitâñe nanñe hânğângumu ge tosa barak manop. Yawu manmâ gam nengât tosanenñe pilâningimu âwâñe Anitâñe nine nanne baratne koko salek sâam menenekmu mansain. Otmu Yesuñe gurâ nengât yawuâk imi garilipne sâmap.

12 Yakât bulâñe tetewuapgât nânğâm Yesuñe âwâñe yuwu sâam ekuop.

“O, Anitâ, imi garilipnañe nâhâlen torokatmâ mansai ya gâhât topge sâam tetem ekyon-gowom. Otmu kiki menğihimune nâhâlen torokatñetâ orowâk mepaeheknom.”

Yawu sâam ekuop.

13 Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Nâñe Anitâhâlen biwinañe kepeiman.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbiñe Anitâhâlen biwiyeñe kepeimai yâk yekmâ nine nan baralipne sâawuap. Otmu nâmâ yâk yeñgât kunyeñe sâam katnekmu ya galemyongomune orowâk mansain.”

Yawu sâop.

14 Otmu lohimbi nenñeâmâ hânân yuân mansain yakât otmâ Anitâñe ikñe nanñe bulâñe Yesu himbimâmbâ hânğângumu ge lohimbi nengât tosehât otmâ muop. Otmu Anitâñe mumuñambâ mem yahalop yan Satan Mumuhât Amboñe ya mem ge kalop.

15 Yawu gârâmâ nenâmâ mumuhât pat otmâ mansain nânğâm gorâ kakñan manmâ gawin. Otmu yawuâk torokatmâ ki mannehât Yesuñe manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop.

16 Otmu Anitâñe anelolipñe yeñgât nânğâm Yesu ki hânğânğuo. Yâhâmâ nengât sâam yâk hânğângumu giop. Otmu tâmbânenñe Awarahamñe Anitâhâlen biwiñe kepeim manop nengu yawuâk kepeim manbin. Yakât otmâ tihitnenñe otbe sâam giop.

17 Otmu Anitâñe wawaenenekmâ tosanenñe pilâningiwe sâam âi sâam wañop. Âi sâam wañop ya memü ârândân olâkgât himbimâmbâ ge lok otmâ manop. Otmu sâp yan lohimbi nengât biwi nânğân nânğânenñe ya mem manop.

18 Otmu nenñe lohotñe otnehât Satanñe perâkñe topñe topñe kâitnongomap yawuâk anğoân yâk kâitguop. Kâitgumu ki lohotñe otmu pilâm ba ariop. Yawu gârâmâ nenñe lohotñe otnehât Satanñe kâitnongomap yan Yesuñe mâmâñe otningimu yâkât wâtñan kinmunñe mem ge katnenekbe sâam pâpgumap.

3

Yesuñe Mosehât kunñe tatmap.

1 Bukulipne, yuwu sâamune nânğânñet. Anitâñe nanñe Yesu hânğângumu hânân yu giop. Otmu Anitâñe mem dâinenekmu Yesuhâlen biwi nânğân nânğânenñe kepeim konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ yâkñe mâtâp mem kulet sâaningim âwâñe Anitâhâlen âwurem yâhâ tatmâ nengât sâam âwâñe ulitgumap.

2 Otmu Moseñe Isirae lohimbi yeñgât galem pato man sâam Anitâñe âi wañop. Âi wañop ya biwiñe mem tuhum manmâ gaop. Yakât dopñeâk Yesuñe nengât kunnenñe otmâ manbuapgât Anitâñe âi sâam wañop ya tem lâuwangim manop.

3 Yawu gârâmâ Mose otmu Yesu yetgât topyetñe ikñiâk tap yakât nânğânñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâamune nânğânñet. Lok âlâñe emet pato ikñiâk tuhumu bukulipñe ekñetâ âlepñe nandoroñe otmu yâkât nânğânñetâ yahatmu mepaemai. Yakât dopñeâk Yesuhât komolipñe, emelâk Mose otmu tâmbâlipnenñe manmâ gawi, otmu âun nen yu mansain, otmu hâmbâi lohimbi tetem mannomai nen kerek ikñak

menenekmâ kunnenje tatbuap. Yawu tatmu nenje yâkât nângâmunje yahatmu mepaem yâhâmbisâin.

⁴ Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Emet yaŋe ikŋak in ki gam yâhâ kinmap. Nenje kât, nak me senje âlâlâ yaŋe mem emet tuhumain. Dop yawuâk Anitâŋe yu ya topŋe topŋe kalop. Nenje ya ekmâ yanâmâ Anitâhât bāt tosa sām ekmâ nângâmain.

⁵ Otmu Mose yâhâmâ Anitâhât den lâum hoŋ bawanŋim manop. Hoŋ bawanŋim manmâ yu me ya gâmâlâk tetewuap yakât sām tetem Isirae lohimbi ekyongom manop.

⁶ Yâhâ Yesu Anitâhât nanŋaŋe nen hârok nengât kunnenje tatmâ tihitnenje otmap. Otmu yâkŋak Mosehât gurâ kunŋe tatmap. Otmu Anitâŋe Yesuhât pat kuningiop ya mene sām Yesuhâlen biwinenŋaŋe kepeim mannom otmuâmâ pat yakât bulâŋe ningimu mem Yesu orop tatmâ yâhâmbisâin.

Tâmbâlipnenŋaŋe manman sânduhân ki yâhâwi.

⁷ Yawuhât Anitâŋe Wâtgât māmâŋahât Heak hângângumu ge lok âlâ ekumu den yuwu kulemguop.

⁸⁻¹¹ “Anŋoân yambu 40 yakât biwiŋan, tâmbâlipyenŋaŋe lok ki manmaiângen ari manmâ kunyeŋe kârikŋe otmu nâhât den kum manbi. Yawu otŋetâ yâk yeŋgât senyeŋe hâreahâkgât kulem topŋe topŋe memune ekbi. Kulem yawu memune ekmâ nâhât topne nângâwi yamâ biwiyenŋaŋe pâlâmŋe otmu manbi. Otmu nâhât den ya nângâm bet pilâm iliwetmâ manmâ gawi. Tâmbâlipyenŋaŋe manman sânduhân ari mannomaihât nângâm, nâŋe Awarahamgât pat kuwanŋiwan. Yamâ nâŋe den ekyongowan ya ki lâuwi. Yakât otmâ kuk otyiŋim tâmbâlipyenŋaŋe nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaihât sām hâreyiŋiwan. Yawu otyiŋimune hâhiwin kakŋan manminiwi. Yeŋe sâp yiwerenŋe yuâmâ yakât nângâm nâhât den tem lâunihim biwiyeŋe ki pâlâmŋe otmu mannomai. Yawu mannomai otmuâmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân mannomai.” Yawu sâop.

¹² Bukulipne, yeŋe den yu sâlikum topŋe nângâm heŋgeŋgunomai. Yen yawuâk biwiyeŋe orotok sâmu yan manman amboŋe Anitâ ya pilâŋetâ biwiyeŋe bâlemapgât yen galemahom mannomai.

¹³ Otmu biwiyeŋe pâlâmŋe otmapgât orotmemeyeŋe bâleŋe bet pilâm Anitâhât den tem lâum haonmâ ârândâŋ bukulipyeŋe orop mem hewewenŋe tuhuakmâ tânahom mannomai.

¹⁴ Yeŋe biwiyeŋe Kiristohâlen katŋetâ kârikŋeâk kinmâ gaop yawuâk kinmu manmâ yâhânomai. Yawu manŋetâ yanâmâ Kiristone manman kârikŋan mem katyekmu yâk orop tatmâ yâhâmbisâi.

¹⁵ Bukulipyeŋe orop mem hewewenŋe tuhuakmâ Anitâŋe den sâmu kulemguop ya nângâm mem mete tuhunomai. Den ya yawu tap.

“Tâmbâlipyenŋaŋe lok ki manmaiângen ari manmâ kunyeŋe kârikŋe otmâ nâhât den kum manbi. Yawu otmâ biwiyenŋaŋe pâlâmŋe otmu manbi. Yakât otmâ tâmbâlipyenŋaŋe manman sânduhân ki mannomaihât sām hâreyiŋiwan. Yeŋe yakât nângâm nâhât den tem lâunihim biwiyeŋe ki pâlâmŋe otmu mannomai.”

Den kulemguop ya yawu tap.

¹⁶ Yakât yuwu sâmune nângâŋet. Lohimbi girawuyaŋe Anitâhât den nângâwi yamâ biwiyenŋaŋe pâlâmŋe otmu manbi? Yamâ Isirae lohimbi Moseŋe anŋoân dâiyekmu Aihita hân pilâm lok ki manmaiângen ari manbi ya.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu Anitâŋe lohimbi girawuya yeŋgât yuwu sām hâreyiŋiop?

“Nâŋe kuk otyiŋimune nâhâlen ki torokatmâ manman sânduhân mannomai.”

Yawu sām hâreyiŋiop yamâ lohimbi girawuya yeŋgât sâop? Yamâ yuwuhât sâop. Tâmbâlipnenŋaŋe lok ki manmaiângen ari manŋetâ yambu 40 pesuk sâop. Lok ki manmaiângen manbi yan Anitâhât den nângâŋetâ gemu bet pilâwi yakât tosaŋe meyekmu hiliwahom hâmeyeŋe gulip olop.

¹⁹ Yakât topņe yamâ yuwu nanğain. Nengât tâmbâlipnennņe Anitâhâlen biwi nângân nângânyeņe ki kepeim manbi. Topņe yakât otmâ Anitâņe kuk otyiņgimu manman sânduhân ki manmâ gawi. Yawu gârâmâ yeņe tâmbâlipnennņe otbi yawuâk otmaiât biwiyene galemahom heņgeņgum manmâ yâhânomai.

4

Anitâņe mem manman sânduhân katnenekbuapğât mâtâp tap.

¹ Anitâņe biwinnenņe mem huruņ pilâmu sânduhânâk manmâ yâhânom yakât sâm kalop. Yakât otmâ Anitâ nenekmu ki ârândâņ otmapğât biwinnenņe galemahom denņe biwinnenņan katmâ tiņâk lâum manmâ yâhânom.

² Emelâhâmâ tâmbâlipnennņe Anitâhât den pat âlepņe ya nângâwi yamâ yâkâlen biwi nângân nângânyeņe ki kepeim manbi. Yakât otmâ yâkņe tatmap yan ki mem dâiyekmu yâhâwi. Yan ki yâhâwi yamâ biwiyeneņe ki huruņ sâmu tatmâ yâhâwi. Nen gurâ yawuâk Anitâhât den pat âlepņe ya nângâwin. Yawu gârâmâ tâmbâlipnennņe otņetâ bâleop yawu otmaingât biwi nângân nângânnennņe Anitâhâlenâk kepeim lauņe lâuwaņgim mannom.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ nenâmâ yâkâlenâk biwi nângân nângânnennņe kepeim mansain. Yawu manmâ yâhâmunņe biwinnenņe sânduk sâwuap. Yâhâ tâmbâlipnennņeâmâ yawu ki otbi. Yakât otmâ Anitâņe den sâm hâreyiņgiop ya yuwu tap.

“Nâņe den ekyongowan ya ki lâuwi. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaihât sâm hâreyiņgiwan.”

Anitâņe in tatmâ nângâmap yakât topņe teteâkgât lok âlâņe den yuwu kulemguop.

“Anitâņe hân himbim kândikyotgom âliwahap topņe topņe katmâ arimu hilâm nombolân konok pesuk sâop. Yakât kakņanâmâ in tatmâ nângâop.”

Otmu manman sânduhân orowâk tatmâ nângâne sâm yakât Anitâņe tâmbâlipnennņe dâiyehop. Dâiyekmuâmâ denņe nângâņetâ gemu betbaņgim yakât bulâņe ki mewi.

⁵ Yakât otmâ Anitâņe den yuwu sâop.

“Nâņe den ekyongowan ya ki lâuwi. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaihât sâm hâreyiņgiwan.”

Anitâņe yawu sâm hâreyiņgiop.

⁶ Yâhâ tâmbâlipnennņe den pat âlepņe ya nângâņetâ gemu ki lâuwi. Yakât otmâmâ manman sânduhân ki yâhâwi. Yâhâ nengâlen gâtņe âlâ me âlâņe manman sânduhân yâhâ Anitâ orop manmâ yâhânomğât dop tap. Yawu gârâmâ nenņe yâkâlen biwi nângân nângânnennņe kepeim den pat âlepņe ya nângâm lâum mannom yanâmâ hâmbâi Anitâņe dâinenekmâ mannom sânduhân katnenekmu manmâ yâhâmbisâin.

⁷ Yakât bulâņe menomğât mâtâp tap yakât topņe yuwu. Tâmbâlipnennņe manman sânduhân ki manbiņe hâhiwin kakņan manmâ gawi. Yâhâ yapâ torokatmâ lohimbî tetem gawiņe gurâ dop yawuâk manmâ gawi. Yâhâ tetem gaņetâ gaņetâ lok pato âlâ, kutņe Dawiti sâm, yâk teteop. Yawu gârâmâ Anitâņe Dawiti den yuwu ekumu kulemguop.

“Yeņe sâp yiwerene yuâmâ nâhât den tem lâunihim biwiyene ki pâlâmņe otmu mannomai.”

Dawitiņe yawu sâm ekyongop yamâ aņgoân tâmbâlipnennņe kunyene kârikņe otmâ Anitâhât den kuwi dop yawuâk otbi.

⁸ Otmu embâņân aņgoân Anitâhât den kuwi yakât âlâ torokatmâ sâwe. Emelâk Mose mumu lok âlâ, kutņe Yosua, yâkņe Mosehât gewâkņan kinmâ tâmbâlipnennņe ya meyekmu hân âlâ, kutņe Kanan, yan ari manbi. Yâhâ Yosuaņe manop sâp yanâk manman sânduhân manņet sâm Anitâņe katyehop mâne yakât kakņan Dawiti manop sâp yan “manman sânduhân mannomai” ki sâm ekyongombâp.

⁹⁻¹⁰ Yawu gârâmâ sâp yiwerene yu nenņe manman sânduhân manmâ yâhâmbisâingât dop tap. Otmu embâņân Anitâņe hân himbim kândikyotgom âliwahap topņe topņe kalop

yakât kakñan in tatmâ nângâop. Dop yawuâk nengu manmâ yâhâmunñe Anitâñe sâop ya bulâñe tetemu yâkâlen torokatmunñe ikñe orop tatmâ nângânom.

¹¹ Yakât nângâm yâkâlen biwinenñane tiñâk kepeim manmâ yâhânom. Yawu otmunñe manman sânduhân katnenekmu ikñe orop tatmâ yâhâmbisâin.

Anitâhât denñe nângâmunñe biwinenñan hâumu topnenñe mem tetemap.

¹²⁻¹³ Bukulipne, Anitâñe sâmu den kulemgui ya wonân dop sâwe. Nehemân hâum kinmâ sâwe. Nehemñe lok kambiamñan memap yakât dopñeâk Anitâhât denñe nângâmunñe biwinenñan hâum topnenñe mem tetemap. Otmu ikñe senñan misinjuraknomgât dop âlâ ki tap. Nenñe tetekñan kinmunñe biwi nângân nângânenñe kerek ekmâ nângâmap. Ya ekmâ nângâmâmâ biwinenñahât topñe sâm tetewuap yakât biwi nângân nângânenñe galemguakmâ denñe lâum mannom.

Yesuñe nengât sâm Anitâ ulitgumap.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu nen Satanñe mem lohotñe tuhunenekbe sâm nengâlen âi memap. Yâhâ Yesuñe hânân ge manmâ gaop yan Satanñe yawuâk yâk mem lohotñe tuhuwe sâm nep miop. Yawu otmu ki otmâ tâpikguop. Yâkñe kârikñe manmâ Satan mem ge kalop. Yawu gârâmâ nenñe Kutdânenñe Yesu, Anitâ nanñahât denñe lâum mannom. Yawu otmâ manmunñe yâkñe Anitâ orop tatmâ âwâñane tepñe nângâningim umam sâningiâkgât ulitgumap.

¹⁶ Yawu gârâmâ Satanñe mem ge katnenekbe sâm otbuawân lohotñe otmaingât Anitâ ulitgumunñe mâmâñe otningiwuap. Yâhâ otmunñe bâlewuap otmuâmâ ya sâm tetem ekum yâkâlen biwinenñane kepeimunñe kaok nângâningim tosanenñe pilâningiwuap.

5

Anitâñe tosayeñe pilâyinñiâkgât hotom uwanñiminiwi.

¹ Bukulipne, hotom uminiwi yengât kunñe manop yâkât topñe ekyongomune nângâñet. Anitâñe ikñe nângân nângânñe biwinenñan katmu lok âlâ nenñe hohetnenñambâ mem tetewin. Mem tetemunñe Anitâñe tosanenñe pilâningiâkgât lok yane yâkât senñan kinmâ hotom uminiop.

² Otmu lok ya orowâk Satanñe perâkñe topñe topñe kâitnongomu otmunñe bâlem gaop. Yakât otmâmâ nenñe Anitâhât den ya lâum hâum pâpguwin yan yâkñe tepñe nângâningim lohotñan otningiminiop.

³ Yawu gârâmâ ikñe orotmeme bâleñe otmu nengât orotmemenenñe bâleñe yakât tosa Anitâñe pilâningiâkgât hotom uwanñim manmâ gaop.

⁴ Yâhâ ikñe nângân nângânân âi ya ki miop. Anitâñe topñe katmâ lok âlâ, kutñe Aron, yane hotom uyingimu tosayeñe pilâyinñiâkgât âi ya sâm wanop. Topñe kalop yapâek manmâ gawi yamâ hotom u u lok ya Anitâñe ikñahâk mem sâlipyongom âi ya yinñim gaop.

Yesuñe nen sârerenenekmâ muop.

⁵ Otmu yawuâk Kiristonñe ikñe enñatñeâk ki watmâ olop. Anitâñe âi ya sâm wanmâ hângângumu giop. Yâhâ emelâk ki giop yan Anitâñe den yuwu sâm ekuop ya lok âlâñe kulemgui. Den ya yuwu tap.

“Gâmâ nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerenñe yu yakât topñe sâm teterâ lohimbi kerekñe ya ekmâ nângâñet sâm yakât katgeksan.” Yawu sâop.

⁶ Yawu gârâmâ Anitâñe den âlâ yuwu sâm nanñe ekuop ya lok yane kulemgui.

“Anñoân lok âlâ, kutñe Melekiserek sâm, yâkñe lohimbi yengât tosayeñahât sâm hotom unihiwuapgât âi sâm wanmune mem gaop. Yawu gârâmâ gâñe âi ya mem torokat sâm gihimune tuhum yâhâwuat.” Yawu sâm nanñe ekuop.

⁷ Yawu otmâmâ Yesuñe huruñ huruñ manmâ âwâñahât tem lâuwannim âi ya tuhum manop. Otmu âwâñane mumuhât mâtâwambâ membuapgât dop tatbanñiop ya nângâop. Yâkñe ya nângâm yâkâlen biwinñane kepeim yapâ menekbuap nângâm isem ulitgui.

Otmu âwâjahâlen biwiñaje kepeim manop yakât otmâ nângâwanjim mumuñambâ mem yahalop.

⁸ Yâhâ Yesuñe yuwu sâm ki ulitguop. “Nâmâ gâhât nange bulâñe mansan. Yakât otmâ umatñe âlâlâ nâhâlen tetenihiwuap yamâ sârâ biatbuap,” yawu sâm ki ulitguop. Yawu gârâmâ sât gum manmâ âwâñaje âi sâm wanop ya lâum lohotñe ki olop.

⁹ Yawu otmâ âi ya biwiñaje tiñâk mem manmu âwâñaje ekmu ârândân olop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenñaje kepeim tem lâuwangim manmunñe manman kârikñan katnenekbuapgât mâtâp teteop.

¹⁰ Anitâñe emelâk Melekiserek âi sâm wanmu mem manop. Âi yawuâk ikñe nanñe tâñ tâñ ya wanmu mem yâhâwuap.

Nenñeâmâ lepat nângân nângânân ki watmâ mannom.

¹¹ Bukulipne, yuwu sâmune nângâñet. Nâñe Yesuhât topñe ya kerehâk sâm kusânmâ ekyongowe sâm oan. Yamâ nângân nângânñe umatñe oap yakât otmâ ihilâk ekyongomune nângâñetâ ki keterakbuap.

¹² Yâhâ den yan yuâmâ emelâk ekyongowin yamâ yeñe nângâm henñeguwi mâne sâp yiwerenñe yu bukulipñe kâsikum yingimbâi.

Yamâ yeñe Yesuhât topñe nângâm pâpñuwi yakât nângâmune bâleap. Yakât otmâmâ lok âlâñe yâhâñe den kâsikum yingiwuapgât dopñe tap. Yeñgât topñeâmâ yuwu. Yeñgât nângân nângân yamâ lepat nângân nângân. Lohimbi papato yeñgât nângân nângân yawuya nângâwi mâne den yan yukât topñe âlepñe nângâm metembâi.

Yawu gârâmâ topñeñe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Leparâmâ sot nem âkâm yingimunñe nemai. Yâhâ sot kândâkdâek ki nemai. Yeñe Yesuhât komolân torokatbi yamâ ñaña ya yeñgât dop oai. Yamâ girawu otmâmâ lepatñe nem âkâm yingimunñe nemai yawuâk nemai? Yakât yeñe topñe girawu otmâmâ Yesuhât topñe ya topñambâek ki nângâm henñeguai? Yeñe sot kândâkdâek nemai mâneâmâ Yesuhât topñe ya nângâm henñegumbâi.

¹³ Yamâ yeñe lepalân manmâ orotmeme kiñon me orotmeme âlepñe yâhâp yâhâp ya ekmâmâ mem kiwilim topñe nângânomaihât dop ki tap. Yamâ otmâ tâpikguai.

¹⁴ Otmu torokatmâ den âlâen hâum sâwe. Lepat yamâ gâmâlâk papato otñetâ sot kândâkdâek yingimunñe nemai. Dop yawuâk lohimbî nombotñaje nângân nângânñeñe keterakmu Yesuhât topñe ya ekmâ nângâm denñe lâum manmâ gainñe orotmeme âlepñe me bâleñe ya ekmâ kiwilim mansai. Lohimbi yawuya yeñgât nângân nângânñeñe me manmanyenñe ya ekmâ nângâmune âlepñe nanñe otmap.

6

Anitâñe nenekmâ ârândân olâkgât biwinenñe yâkâlen katmâ mannom.

¹ Yakât otmâ den yu yâhâñe ki ekyongowe. Anitâ nenekmu ârândân olâkgât nenñe orotmemenennñe kiñon otbin ya bet pilâm sâm tetemâmâ yâkâlen biwi nângân nângânñenñe katbin. Otmuâmâ yakât topñe yâhâñe ki ekyongowe.

² Otmu âlâmâ yuwu. Toen mem katnenekbi yakât topñe ki sâm ekyongowe. Me nenñe kunyenan mem kuratgum mem kârikñe tuhuyekbin, me mumuñambâ yahatnom, me sâp patoen biwi nângân nângânñenñahât topñe ekmâ ikñiâk ikñiâk matñe ningiwuap yakât topñe gurâ yâhâñe ki sâm ekyongowe. Emelâk nângâm metembâihât.

³ Otmu Anitâñe biwiyeñe mem kusânmâ mâmâñe otnihimu yakât den âlâ âiñe torokatmâ ekyongowehât nanñan. Yâhâ yiwerenñe yuâmâ den umatñe tap yakât sâmune nângâñet.

⁴⁻⁵ Lohimbi nombotñaje Kiristohât den pat âlepñe nângâwi yan yâkât topñe nângâm henñegum biwiyeñe yâkâlen katñetâmâ himbingât pat kuyingimu mansai. Yawu otmâ Anitâñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwiyenñan tatmâ mâmâñe otyingimap.

⁶ Yawu gârâmâ yakât kakñan Kiristohât hâkân otmâ betgum manñetâ biwiyenê pâlâmñe otbuap. Otmu Anitâ nanñaje nengât sâm muop yakât nâñgâñetâ tâñât otbuap. Yawu nâñgâm manmâ yâhânomainê Parisaio Sarukaio yâkñe sâñetâ Yesu mem howanân kum kânâñgâwi yâk yengât dop otmâ yakât matñe bâleñe menomai. Nâñgân nâñgân yawuya nâñgâm manmâ yâhânomai yakât otmâ biwi nâñgân nâñgânyenê yâkâlen yâhâpñe katnomaihât dop âlâ ki tap.

⁷ Yakât nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Hân ambolipñaje nep kâmetmâ pilâñetâ iop. Imu yan gelâk gemu hân tonje orop yapâ gâtñaje hunsambe teteop. Otmu yapâ sot hâwurum um nem âlepñan manmâ gawi. Yakât dopñeâk lohimbi nombotñaje Anitâhât den ya nâñgâm biwiyenjan katmâ yâkât wâtñan kinñetâ yâkñe mâmâñe otyiñgimu orotmeme âlepñeâk otmai.

⁸ Yâhâ âlâ torokatmâ sâwe. Nep ya kâmetmâ pilâñetâ imu yan hewukñaje lâum kurihimu languop yamâ orok sâop. Yakât dopñeâk lohimbi nombotñaje angoân biwiyenê Kiristohâlen katmai. Yakât kakñan Anitâhât den ya nâñgâñetâ tâñât otmu pilâñetâ yâk yengâlen bulâñe âlepñe ki tetemap. Yâhâmâ orotmemeyenê âlepñe ya pilâm orotmeme bâleñe otmâ manmai. Yawu otñetâ Anitâñe nâñgâmu bâlemu hâhiwin kakñan mannomai sâm hemgât pat kuyiñgimu manmai.

⁹⁻¹⁰ Bukulipne, yuwu sâmune nâñgâñet. Yenê ki otmâ tâpikgum hiliwahonomai. Yawu gârâmâ Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manñet sâm biwinaje hukum mansan. Yenâmâ Anitâhât tem lâum buku konok oranjim manmâ gai. Yawu oai yamâ Anitâñe yekmu ârândâñ oap. Yakât otmâmâ yengât nâñgâm biwiñe pâlâmñe ki otmâ pilâyekbuap. Biwiyenê Kiristohâlen katbi yakât otmâ biwiyenê orotok sâmapgât Anitâñe mâmâñe otyiñgiwuap.

¹¹ Yawu gârâmâ yenê biwiyenê Yesuhâlen ikñiâk ikñiâk katmâ denñe lâum orotmeme âlepñe otmâ manmâ gai. Yakât otmâ yawuâk torokatmâ manmâ yâhâñetgât nanjan. Yâkâlen biwiyenaje kepeim manmâ yâhânomai yanâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyiñgimu tap yakât bulâñe yingimu menomai.

¹² Yawu gârâmâ manman kârikñahât pat yakât bulâñe menom sâm biwiyenê ki orotok sâmu mannomaihât nanjan.

Yesunê kulet sâm mâtâp tiripnongop ya tâñ tâñâk watnom.

¹³ Biwiyenê orotok sâmapgât yuwu sâmune nâñgâñet. Awoñnenñe Anitâ yâhâmâ topñe âlâ. Lok me wuân me wuânñe Anitâhât kunñe manbuapgât dop bia. Yawuhât emelâk embânân Anitâñe tâmbânenñe, kutñe Awaraham, yâkât nâñgâwanñim pat kuwanñiop sâp yan Anitâñe ikñe kutñe ahonakmâ den ya sâm kârikñe tuhum yuwu ekuop.

¹⁴ “Gâhât biwihambâ kâu pato kândâkdâñe hurunduñ sânomai.” Yawu sâop.

¹⁵ Awarahamñe den ya nâñgâm biwi yâhâp ki otmâ manop yakât bulâñe miop. Otmu den sâop yakât bulâñe yamâ nen yiwerenê tetem mansain yu.

¹⁶ Anitâñe ikñe kutñe ahonahop yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâñgâñet. Nenñe “Wuân me wuân otnom” sâmain yan bukulpnenñaje nengât “lok paha” sâmaihât yuwu sâmain. “Anitâhât senñan wuân me wuân otnom, yawu sâmunñeâmâ kârikñe otmap.” Yawu sâmain. Yawu sâmain yamâ yakât bulâñe ki otmâ yanâmâ Anitâñe yakât matñe umatñe ningiwuap nâñgâmain.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâhât komolân gâtñe âlâ me âlâñe den sâm kalop ya nâñgâñetâ bonñe olâkgât nâñgâm ikñe kutñe ahonakmâ den ya sâm kârikñe tuhuop.

¹⁸ Otmu Anitâñe den perâkñe sâm kâitnongowuapgât dop âlâ ki tap. Me biwi yâhâp otbuapgât dop gurâ ki tap. Yawuhât yâkâlen biwinenñaje kepeim manmunñe tihitnenñe otmâ himbimgât pat kuningiop yakât bulâñe ya bulâñanâk ningimu menom yakât ki gorâningimâp.

19-20 Yesu Âwâñaje tihitnenje otmâ manman kârikñan katnenekmu mannomgât yâkâlen arimu orowâk tatmawot. Orowâk tatmutâ emelâk Melekiserekñe Anitâñe lohimbi yengât tosayeñe pilâyingiâkgât sâm ulitguop dop yawuâk Yesuñe nengât sâm Âwâñe ulitgumap. Yakât nâñgâm yan engat yâhâp ki otmain. Bulâñanâk himbingât pat kuningiop yakât bulâñe menom sâm biwinenñaje hikuakmâ manmâ yâhânom.

7

Melekiserek yâkât topñe

¹ Lok âlâ, kutñe Melekiserek sâm, yâkât topñe sâm tetemune nâñgâñet. Melekiserek yâhâmâ kapi âlâ, kutñe Salem, yapâ gâtñe. Yâhâ lohimbiñe yu ya Anitâhât pat kuwanñiwi ya mem Melekiserek wañbi. Kândikum emelâk kapam tetemu Awarahamñe ikñe kapam loklipñe dâiyekmu ari kapi nombotñe hawamgum tatbi yakât ambolipñe yongom itit kiom bâleñe tuhuyekmâ yâk yengât noniñ bulimakao, lama, senñe âlâlâ topñe topñe ya meyiñgiwi. Meyiñgim purik sâm âwuremu Melekiserek orop mâtâwân enakmâ parahuakmâ Melekiserekñe heronje otbâñgim yuwu sâm ekuop. “Anitâ kunneneñe tatmapñe mâmâñe otgihimu lohimbi yengât kunyeñe manbuat.” Yawu sâm ekuop.

² Yawu sâm ekumu Awarahamñe senñe âlâlâ meyiñgiwi ya nombotñe mem hionmâ yakât sâsâñambâ konok mem Anitâhât pat kuwanñim Melekiserek wañop.

Otmu kut Melekiserek yakât topñe yuwu tap, “Manman âilongo longo ambonje,” yawu. Otmu kapi kutñe, yamâ Salem, yakât topñe yuwu tap, “Biwi sânduk ambonje,” yawu.

³ Yâhâ Melekiserek ikñe hep torehenlipñe yengât kutyeñe ki tap. Otmu sâp girawuyaen teteop me muop yakât topñe gurâ yawuâk ki nanñain. Yakât dopñeâk Anitâhât nanñe Yesu embâñambâek tatmâ gaop. Otmu yawuâk tatmâ yâhâwuap. Yakât otmâ dopyetñe konohâk oap. Nâñgâmune yawu oap.

⁴ Melekiserek yamâ lok tâñât bia. Awaraham yamâ Isirae nengât tâmbâhât lok kutdâ manop. Yâhâ kasalipñe yongom senñe âlâlâyeñe meyiñgimâmâ nombotñe mem hionmâ yakât sâsâñambâ konok mem Melekiserek wañop. Yawu gârâmâ yuwu sânom. Bulâñanâk Melekiserekñe Awarahamgât kunñe manop.

⁵ Yawu gârâmâ yakât kakñan Awarahamgât hâkuñe lok âlâ manop, kutñe Lewi sâm, yâkât komolân gâtñeñe Anitâhât hotom um manbi. Yâk yengât sâm Mosenje girem den yuwu kulemgup.

“Lewi senñe hotom um manmâ yâhânomai. Otmu Isirae lohimbi nombotñe yu me ya yeñe sâsâñambâ konok mem Lewi sen yiñginomai.” Yawu sâm kulemgup.

⁶ Yâhâ Melekiserek yamâ Awarahamgât komolân gâtñe bia. Yakât otmâmâ Awarahamñe senñe âlâlâ mem Melekiserek wañmu yâkñe yuwu sâm ekuop. “Anitâñe mâmâñe otgihimu kunyeñe manbuat.” Yawu sâm ekuop.

⁷ Yakât otmâ topyetñe girawu nâñgânom? Âlâñe kunñe manop? Melekiserek yâkñe me, me Awaraham yâkñe? Yakât yuwu sâwe. Awarahamñe Anitâhât pat kuwanñiop ya mem Melekiserek wañop. Yakât otmâmâ Melekiserekñe Awarahamgât kunñe manop. Nâñgâmune yawu oap.

⁸ Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Senñe âlâlâ yu me ya yeñe sâsâñambâ kâsikum konok mem Lewi sen yiñgiminiwi. Otmu Lewi sen mum gawi ya yengât topyeñe yamâ kulemguwi. Yâhâ Melekiserek yâkât topñeâmâ ki kulemguwi. Topñe yakât otmâ Melekiserekñe hotom uminiwi ya yengât kunyeñe manop. Nâñgâmune yawu oap.

⁹⁻¹⁰ Otmu Lewi sen manbi ya gurâ ki tetetâek Awaraham Lewihât hâkuñe yâkñe Melekiserek senñe âlâlâ ya wañop. Yawu gârâmâ Lewi sen yâkñe Awaraham yâkâlembâ tetem torokatmâ gawi yâkñeâmâ yawuâk wañbi.

Bulâñe ki teteop yakât otmâmâ Anitâñe Lewi sen yamâ mem ge katyehop.

¹¹ Lewi sen yengâlebâ lok kunje âlâ, kutje Aron, Mose imiņe. Otmuâmâ Anitâņe âiyeņahât topņe ya sâm tetem Mose ekumu kulemguop den ya lâum hotom um manmâ gawi. Hotom um manmâ gawi yapâ manman kârikņahât bulâņe ki teteop. Ki tetemu Anitâņe Lewi sen yengât nâņgâmu kakņe olop. Nâņgâmu kakņe otmu lok topņe âlâ, ikņe nanņe Yesu hâņgângumu ge manman kârikņahât mâtâp mem teteningiop.

¹² Otmu Lewi senņe hotom u uhâk mâtâp watminiwi ya pesuk sâek sâm yâkņeâmâ emelâk angoân Anitâņe Melekiserek âi sâm waņop ya torokatmâ tuhuop. Tuhum pesuk pilâm manman kârikņahât pat yakât bulâņe mem teteningiop.

¹³⁻¹⁴ Yawu gârâmâ kutdânenņe Yesu yâhâmâ Yura sen yapâ gâtņe. Yawu gârâmâ Moseņe Yura sen yengât hotom um mannomai sâm ki ekyongop. Yakât otmâ Yura amboņe âlâņe hotom ki uop, bia kârikņe.

¹⁵⁻¹⁶ Yâhâ, Yesuņeâmâ gem Melekiserek yâkât âi ya torokatmâ mem manop yakât nâņe yuwu nanņan. Anitâņe Lewi sen yâk yengât orotmemeyeņe yakât nâņgâmu tâņât otmu yaņak benņe nanņe hâņgângumu ge nengât sâm muop. Mumuņambâ yahatmâ Âwâņe Anitâhâlen yâhâmu tawot. Tatmâ nengât sâm ulitgumap.

¹⁷ Yakât Anitâņe nanņe ekumu lok yaņe den kulemguop ya yuwu tap.

“Angoân lok âlâ, kutje Melekiserek sâm, yâkņe lohimbî yengât tosayeņahât sâm hotom unihîwuapgât âi sâm waņmune mem gaop. Yawu gârâmâ âi ya sâm gihimune gâņe torokatmâ tuhum yâhâwuât.” Yawu sâop.

¹⁸⁻¹⁹ Otmu yuwuhât sâop. Emelâhâmâ Lewi senņe topņe katmâ Moseņe den kulemguop ya lâum hotom um orotmeme topņe topņe otmâ manmâ gawi. Yamâ benņe yâk yengâlen bulâņe âlâ ki teteop. Otmu yaņe tânnongowuapgât dop âlâ ki teteop. Yakât otmâ Anitâņe nâņgâmu ki ârândâņ otmu nanņe Yesuņe mâtâp âiņe meningiâkgât hâņgângumu giop. Gem âi sâm waņop ya tuhum pesuk pilâm âwâņahâlen âwurem yâhâmu orowâk tawot. Yakât otmâ nenņe biwinenņe hewewen otmu Anitâ orop den alahunomgât mâtâp teteningiop. Yakât nâņgâm yâkâlen biwinenņe kepeim manmâ yâhânom. Yâhâ Yesuņe mâtâp âiņe mem teteningiop yakât topņe ikņiâk tap yakât torokatmâ âlâ sâwe.

²⁰⁻²¹ Angoân Lewi senņe topņe katmâ hotom une sâm âi ya mewî sâp yan Anitâņe yâk yengât den âlâ ki hikuop. Âi ya in topņe katmâ mewî. Yâhâ Anitâņe ikņahâk den hikum nanņe âi sâm waņop. Anitâņe den hikum nanņe ekuop ya lok yaņe yuwu.

“Anitâņe den yuwu sâm hikumu ya kârikņe olop. Âi ya sâm gihimune gâņe torokatmâ tuhum yâhâwuât.” Yawu kulemguop.

²² Otmu kândikum Moseņe Lewi sen âi sâm yingimu mem gawi ya pesuk sâop. Yâhâ Yesuņe Anitâhât senņan âi ya memap yamâ ki pesuk sâwuap. Yakât bulâņe tetewuapgât nâņgâm engat yâhâp ki otmain.

²³ Otmu âlâ sâwe. Lewi senâmbâ gâtņe lok dondâņe âi ya mem mum gawi. Mum gaņetâ yâk yengât tepyeņe kâlehengâtņe nep ya torokatmâ mem gawi. Otmu ya yawuâk âi mem yaņak mum gawi.

²⁴ Yâhâ Yesuņeâmâ mumu ki pesuk sâop. Yesu yamâ mum yahalop. Yahalop gârâmâ yâhâpņe ki mumbuap. Otmu âi miop ya yawuâk mem yâhâmbisâp. Yakât otmâ yâkņe Lewi sen kerek yengât kunyeņe tatmap.

²⁵ Yakât otmâ Anitâņe umam sâningiâkgât nenņe biwinenņe yâkâlen kepeim manmâ yâhâmunņeâmâ Yesuņe tihitnenņe otmâ âwâņe ulitgum yâhâwuap. Yanâmâ âwâņe nen den âiân katnenekbuapgât dop ki otbuap.

²⁶ Yesuņe konok sârenerenekbuapgât dop. Yâkât topņe ikņiâk tap. Yâhâmâ uwawapņe bia manmâ tosa âlâ ki olop. Yawuhât âwâņe Anitâņe mumuņambâ mem yahalop. Mumuņambâ yahatmâ himbimân yâhâmu orowâk tawot.

²⁷ Otmu torokatmâ sâwe. Lewi senņe, angoânâmâ yeņe tosayeņe Anitâņe pilâyingîâkgât hotom uminiwi. Otmu yakât kakņanâmâ Anitâņe lohimbî yengât tosa pilâyingîâkgât

nângâm hotom uminiwi. Yâhâ Yesuŋe dop yawuya ki olop. Yâhâmâ tosa bia manmâ gam muop. Otmu yamâ ikŋahât otmâ ya ki olop. Yakât bulâŋeâmâ yuwu teteop. Nengât tosa ya âwâŋaŋe pilâningiâk sâŋ ikŋak nengât sâŋ mumu ârândânŋ olop. Yawu gârâmâ nengât sâŋ yâhâpŋe mumbuapgât mâtâp âlâ ki tetewuap.

²⁸ Otmu yakât den pâŋe tâlâwâk âlâ sâŋmune nâŋgâŋet. Anŋoânâmâ Moseŋe âi yakât topŋe kulemgum kalop ya watmâ Lewi sen âi ya sâŋ yingimu mewi. Yâhâ lok biwi nâŋgân nâŋgânnenŋe yamâ bâleŋe, nen hârokŋe otmâ tâpikgum tosa mem gamain. Yâhâ Moseŋe âi sâŋ yingimu mem manmâ gawi yakât kakŋanâmâ Anitâŋe ikŋe nanŋe âi sâŋ waŋmu miop. Yâhâ Anitâ nanŋahât topŋeâmâ ikŋiâk tap. Yâkŋe âi ya mem târârâhâk manmâ gam muop. Otmu mumuŋambâ yahatmâ himbimân yâhâmu âwâŋe orop tawot. Yakât otmâ âi miop yakât bulâŋe tetewuapgât nâŋgâm enŋat yâhâp ki otmain.

8

Anitâŋe den hâŋŋiŋe pilâm yan âiŋe ya mem kârikŋe tuhuop.

¹ Otmu den kulemguan yukât topŋe yamâ yuwu tap. Nengât Kutdânenŋe yamâ Yesu. Nenŋe yâkât topŋe nâŋgâm heŋŋeŋguain. Yâhâmâ âwâŋe himbimân tatmap yâk orop dopyetŋe konohâk.

² Emelâk anŋoân tâmbâlipnenŋaŋeâmâ hotom u uhât selep tuhuwi yan Anitâŋe tosayeŋe pilâyŋgiâkgât hotom um gawi. Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ Anitâ nanŋaŋe âwâŋe orop tatmâ âwâŋaŋe tosanenŋe pilâningiâk sâŋ ulitgumap.

³ Yâhâ Moseŋe den topŋe kulemgum kalop ya Lewi senŋe lâum Anitâŋe tosa pilâyŋgiâkgât lama me nâi me âlâlâ ya gâim katmâ hotom um gawi. Yâhâ Yesuŋeâmâ lama me âlâlâ ya ekmu tâŋât otmu ikŋe manmanŋe ki alitmâ kawenennan kinmu kuŋetâ muop.

⁴ Mum yahatmâ himbimân yâhâmu âwâŋe orop tatmâ âi ya mem tatmap. Yâhâ hânân yuân Lewi senŋe Yura ambolipŋe yeŋgât girem den watmâ Anitâŋe Yura lohimbî yeŋgât tosa pilâyŋgiâkgât âi mem mansai. Yakât otmâ Anitâ nanŋaŋe torokatmâ nep membâpŋat gewâk ki teteop.

⁵ Lewi senâmbâ gâtŋaŋe hotom u u emetŋan yâhâm âi topŋe topŋe yan memai. Yâhâ yakât bulâŋeâmâ himbimân Anitâ tatmawân tap. Otmu anŋoân emelâhâmâ Moseŋe hotom um yâhâminiwi yakât selep kuŋet sâŋ topŋe kalop yanâmâ Anitâŋe yakât topŋeâmâ yuwu sâŋ tetem ekuop.

“Gâ emelâk Sinai pumŋan yâhâ sâp kâlep manon yan himbimân nâhât kawine tap ya tiripoghomune ehon. Yakât otmâ ekyongorâ ya dop kum kuŋet.” Yawu sâŋ ekuop.

⁶ Yawu gârâmâ Kutdânenŋe Yesu ikŋak himbimân yâhâm nenŋe lohotŋe otmaingât âwâŋe Anitâ ulitgum tatmap. Yakât otmâ yâkŋe Lewi sen kerek yeŋgât kuŋe tap. Otmu âlâ sâwe. Moseŋe den sâŋ teteop yakât bulâŋe ki teteop. Yâhâ Anitâŋe ikŋe nanŋe hâŋgâŋumu ge den eknongop yamâ bulâŋe teteop.

⁷ Yâhâ Mosehât girem den yakât bulâŋe âlepŋeâk tetem gaop mâneâmâ Anitâ nanŋahâlen kulem bulâŋe teteop yu ki tetembâp.

⁸⁻⁹ Yawu gârâmâ Anitâŋe Mose ekumu den kulemguoŋe yamâ kerehâk ki lâuwi. Ki lâuŋetâ Anitâŋe nâŋgâmu bâlemu yakât den âlâ yuwu sâŋ hikuop yakât topŋe sâŋ tetemu poropete âlâŋe kulemguoŋe ya yuwu tap.

“Anŋoânâk nâŋe Isirae lohimbî Aihita hânâmbâ dâiyekmâ taka girem den ya yingim yâk orop den hikuwan. Yawu gârâmâ yâkŋe den ya hâkâŋ otmâ kuwi. Yakât otmâ nâku yawuâk yeŋgât hâkâŋ otmâ betyongoan. Yakât otmâmâ hâmbâi sâp âlâenâmâ Awarahamgât sen, komot yâhâp, Isirae yet Yura, yâk orop den hikumune yanŋe kârikŋe tatmâ yâhâwuap.

- ¹⁰ Otmu den topne yamâ yuwu. Sâp âlâenâmâ den mâtâpne ango hikuwom yakât bulâne yamâ nâne biwiyejan kâmetbom. Otmu nângân nângânyejan kulemgumune tâtâmâ yâhâwuap. Yawu otmâ nâne yâk orop tâtâmâ tihityeje otmâ yâhâmbisân.
- ¹¹ Sâp yanâmâ lok yahat yahatne me lok geheje, kutyene orop me kutyene bia, ya kerehâkne nâhât topne topnambâek nângânomai. Yakât otmâ nâhât topne ki pâpgum âi pâi tuhanjinomai.
- ¹² Otmu sâp yanâmâ nâne yengât tosa me orotmeme bâlene yakât matne ki yingiwom. Nâne umam sâyngim otjetâ bâlem gaop yakât yâhâpne ki nângâwom.” Anitâne yawu sâop.
- ¹³ Otmu yakât yuwu sâwe. Den yakât bulâne yawu tetewuap. Otmu angoân Anitâne den hikuop yakât Moseje kulemguop ya bulâne ki teteop. Yakât otmâ dop kum yuwu sâmune nângânet. Nak âlâ esenjanje gimbanjum mum beretek sâm gemap yakât dopneâk den yanjâmâ bialop. Yawu gârâmâ Anitâne den âine hikuop yakât bulâne tetem henjenjuwuap.

9

Emelâhâmâ orotmeme yuwu otmâ Anitâ mepaeminiwi.

¹ Otmu emelâk Anitâne girem den ya tâmbâlipnenne yingim yâk orop den hikuop sâp yanâmâ orotmemeyene topne topne otmâ manjetâ ârândân olâkgât Anitâne yakât topne Mose ekumu kulemguop. Otmu âlâmâ hotom ya girawu unomai yakât topne ya gurâ yawuâk sâm tetem ekuop.

² Yâhâ hotom uminiwi selep yakât topneâmâ yuwu. Angoânâhâmâ hotom uminiwi yane âiyene tuhujetâ kâtâpyongoâkgât sângum kâlep ya hikujetâ ge sârârârâk kinop. Otmu kawe yakât kutjeâmâ “Anitâ sâm mepaenom,” yawu kunbi. Yawu gârâmâ lohimbi nombotne in manmaine ya kâlehen yâhâmai sâm samut katbi. Otmu kâlehen yamâ lambe saum katminiwi yakât kawe. Otmu banja um yan Anitâhât pat kuwanjim mem yâhâ katminiwi yakât kawe.

³ Yâhâ yakât kâlehenâmâ sângum âlâ kâlep pato ya yawuâk hawamjum katmâ hikujetâ ge hârândânâk kinop. Otmu kawe yakât kutjeâmâ “Anitâhât welâmne,” yawu sâm kunbi. Yawu otmâ Anitâne yan ge tâtmap nângâm Lewihât komot kunyene yâknjak yan yâhâminiop.

⁴ Otmu alata âlâenâmâ sot hotomne topne topne uminiwi yakât kawe. Alata yamâ golinjak tuhuwi. Otmu Moseje emelâk girem den tapeân kulemguop ya mem yakât emetne golinjak tuhum katjetâ talop. Otmu âlâmâ angoân Aihita hân pilâm lok ki manmaiângen taka manjetâ yan Anitâne sot âlâ, kutne mana sâm, ya yingiminiop yakât nombotne yamâ belo âlâ golinjak tuhum katbi yan mânunmâ katjetâ tatminiop. Otmu âlâmâ Arongât howan ya emelâk elelek sâm kulem olop ya. Ya yâhâp yâhâp mem hâwurum tapeân Moseje kulemguop ya orop konohân katjetâ tap.

⁵ Otmu yakât kakjanâmâ anelo yâhâp yetgât umutyetne yamâ golinjak tuhum yan kânângâyelekjetâ kinminiowot yamâ yuwu nângâwi. “Anitâne yâk yetgât hohetyetjan ge tâtâmâ tihitnenne otmap. Yakât ikne lanjinne pato yane yâk yetgât hohetyetjan tetemu ekmain.” Yawu nângâwi. Yawu nângâm yan hotom uminiwi yâk yengât kunyene nonin bulimakao hepne tuangumu geminiop. Otmu den yu ekyongomune kâlep kâlep olâkgât ki nanjan. Yawuhât tâlâwâk sâwoman.

⁶ Otmu tâmbâlipnenne yu me ya otnehât nângâwi. Yamâ Lewihât komolân gâtnne yane kawe âlâ, kutne “Anitâ sâm mepaenom,” yan hilâm ârândânâk yâhâm lohimbi kerek belângen manbi yengât sâm Anitâ ulitgum mepaewi. Otmu lohimbine yu me ya Anitâ wannehât nângâwi yamâ mem kawe yan katmâ gawi.

⁷ Otmu hotom u u yakât kawe, kutne “Anitâhât welâmne” yan hotom um gawi ya yengât kunje, lok konohâkne, yâhâmâmâ ikne, otmu bukulipne nombotne, otmu Isirae

lohimbi kerek yâkne otmâ tâpikgum manbi ya kerek yengât tosa ya Anitâne pilâyinigiâkgât yan yâhâop. Otmu yambu konok yakât biwiñan hilâm konohâk Anitâhât kawenjan yâhâm noniñ bulimakao lokne kum ya hepne tuanguminiop.

8-9 Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne biwi nângân nângânnenne mem hewewen tuhumu yakât topne yuwu nângâwin. Hotom uminiwi yakât kawean lohimbi kerehâkne ki yâhâminiwi. Yawu nanñain. Otmu Lewihât komolân gâtñane âiyene tuhum yan Anitâne ya ekmâ tep âlep nângâyinigiâkgât ya otminiwi. Yamâ ya ekmâmâ yuwu nanñain.

10 Orotmemenenne âlâlâ yu me ya ki orotne sâm kuanñiwin, me ki neñet sâm, me ki meñet sâm undip karañgiwin ya ihilâk longâemâmâ otmâ tâpikguminiwin. Otmunne bâleminiop yakât tosa Anitâne pilâningiâkgât hep tuanguminiwi. Hep tuanguminiwi yañe tânnongom manman mem teteningimbâpgât dop ki talop. Yañeâmâ orotmemenenne bâlene ya ekmunne teteâkgât yawu otminiwin. Yawuâk torokatmâ otmâ gañetâ Anitâne nângâmu ki ârândân olop. Yawu gârâmâ yâkne biwinenne ekmâ nângâm ikne nanne tâñ tâñâkne mâtâp âñe meningiâkgât hânñangumu giop. Gem yan hotom uminiwi yakât bonne yamâ yâkne mem teteop.

Yesuñeâmâ mâtâp âñe mem teteningiop.

11 Otmu yakât topne nângâm henñeñuñetgât torokatmâ yuwu sâmune nângâñet. Hânân yuân hotom u uhât selepne tuhuwi yan Yesuñe ki yâhâm hotom ya uop. Bia kârikne. Yâkneâmâ himbimân yâhâm âwâñe Anitâ orowâk tatmâ manman kârikne yakât pat kuningim yakât bulâñe nenñe menehât alahum tatmawot.

12 Otmu âlâ yuwu sâwe. Hotom um gawi ya yengât kunñaneâmâ noniñ bulimakao gâim hep ya mem sângum kâlep mem yahatmâ kâlehen baminiop. Bam yan Anitâhât welâmñan hep tuangumu kakñan geminiop. Yesu Kiristone yawu ki olop. Yâkneâmâ kawenennan kinmu kuñetâ muop yan ikne hepñane tosanenne piriningiop. Yâkne yawu otmâ Anitâhâlen yâhâm sâreñeneñehop. Yawu olop yakât otmâ nenñe yâkât manmanân torokatmâ manmâ yâhânom.

13 Yâhâ emelâhâmâ yuwu otminiwi. Lohimbi âlâ me âlâñe lok mumuñe wâimai sâm Lewihât komolân gâtñane samut katminiwi. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâñe wâinomai yanâmâ Lewihât komolân gâtñane bulimakao nanñe gâim uñetâ sem kou otminiop. Kou yañe mem lok mumuñe wâiop yâkât hâkñan samut ya biatbaniñgiâkgât moseleminiwi. Otmu âlâmâ hotom um yan yuwu nângâminiwi. “Yâkneâmâ noniñ bulimakao gâñetâ yakât hepñane gem yan nenñe manman âilonño lonño me tosa bia mannehât gem piriap,” yawu nângâm yan otminiwi.

14 Yuâmâ Kiristo yâkne giop. Yamâ Anitâhât Wâtgât Mâmâñahât Heak embânân âlâlâ ki tetemuâk tatmâ gamap yañe mâmâñe otbaniñgimu tosa bia manmâ gam kawenennan kinmu kuñetâ mum yan ikne hepne giop. Yawu otmâ biwi nângân nângânnenne hewewen otmu Anitâhât tem lâum hoñ bawanñinehât manmunne bâlem gaop yakât tosa yamâ konohâk pirimu biatmâ meteop. Yakât otmâ lokgât orotmeme tâñât ya pilâm biwi nângân nângânnenñane yâk konok hikum yâkât pat manmâ yâhânom.

15 Otmu torokatmâ sâwe. Anitâne dâinenekmâ manman kârikne yakât pat kuningim den hikuop yakât bulâñe menehât Kiristone nengât sâm muop. Mum yan otmunne bâlem gaop yakât Anitâne matne umatne ningimap sâm yakât manman kârikne yakât mâtâp âñe mem teteningiop. Otmu emelâk Lewi sen yengât amutgen manmâ mâtâp ya watmâ otmunne bâlem gaop yakât tosa ya Yesuñe pilâningim sâreñeneñehop.

Moseñe noniñ bulimakao hepne mem tuanguop.

16-17 Otmu nenñe orotmemeâmâ yuwu tap. Umatne âlâlâ yu me ya teteningimu munomân senñe âlâlâ yuwu yawuya miaknomai yawu sâmâmâ nan baralipnenne yamâ bânñenne bâñe yakât pat kuyinñimain. Otmu den ya sâm pat kuyinñimain yakât bulâñe

yamá orowák manmâ yâhânomân yan bonje ki teteyingiwuap. Nen mumunje yakât kakñan bulâje yamá âlepje miaknomai.

¹⁸ Yakât dowák Anitâje angoânâmâ den ya sâh hikuop yakât bulâje teteâkgât Moseje den ya kulemgum inâk ki kalop. Yuwu otmâ kalop.

¹⁹ Yâkñe pepa mem lohimbi komot pato yañe Anitâhât den ya topñambâek nâñgâñetâ keterahâkgât ekyongomu nâñgâwi. Otmu den sâop yakât bulâje ya tetem henjenjuâkgât yâkñe noniñ bulimakao hepñe ya to orop menduhum memâmâ tuangumu pepaen giop. Tuangumu gemu nak bâtñe mem losohomâmâ sângum âlâ mem yakât potonñan kepeim hewân kalop. Katmu hewák pato otmuâmâ den ya sâh teteop yakât bulâje teteâkgât hep tuangumu lohimbi kerek kakyeñan giop.

²⁰ Yawu ekmâ topñe nâñgâñetgât yuwu sâh ekyongop.

“Girem den Anitâje sâh hikuop ya lâum manñetâ bulâje teteyingiâkgât hep yuâmâ mem tuanguan. Yakât topñe ekmâ nâñgâm henjenjunomai.” Yawu sâh ekyongop.

²¹ Otmu yawuák wahap yu me ya Anitâje nâñgâñingiâkgât sâh katbi ya kakñan gurâ hep mem tuangumu giop.

²² Otmu den kârikñe emelâk kulemguop yakât topñe yuwu tap. Noniñ bulimakao me âlâlâ ki gâim hepñe lâum moselenjetâ geminiop yanâmâ tosayeñe yawuák tatminiop. Yâhâ lâum moselewi yanâmâ Anitâje tosayeñe pilâm umam sâyingiopgât mâtâp ya teteyingiop.

Yesuñe nengât toсахât otmâ mumu ârândâñ olop.

²³ Otmu Moseje hep ya mem senje âlâlâ ya kakñan tuangumu giop ya ârândâñ olop. Yâhâ yiwereñe yuâmâ senje âlâlâ hep yañe tuanguop yakât bonje himbimân tap. Yakât hep tuanguop yañe bulâje ki olop. Yakât otmuâmâ henjenjuâkgât Yesuñe himbimân yâhâop.

²⁴ Yawu gârâmâ Anitâhât kawe bulâje ya himbimân tap yakât Yesuñe yuân hânân in selep kum yan yâhâ hotom uwi yan ki yâhâop. Yâkñeâmâ himbimân yan yâhâop yanâmâ yâkñe nenñe lohotñe otmaingât âwâñeñe mâmâñe otningiâk sâh ulitgum tatmap.

²⁵ Otmu torokatmâmâ âlâ yuwu sâh mune nâñgâñet. Hotom um gawi ya yengât kunyeñe yambu ârândâñâk yâhâ noniñ bulimakao me âlâlâ hepñe lâum tuanguminiop. Yâhâ Kiristoñe yambu ârândâñ ki mum hepñe gemap. Yâhâmâ sâp konok kuñetâ muop yan hepñe gemu ârândâñ olop.

²⁶ Yawu gârâmâ Kiristoñeâmâ yâkñe otminiwi yawu ki olop. Yawu olop mâne emelâk embâñân lohimbi kândikyotgop yapâek yambu ârândâñ kuñetâ mum hepñe gembâp. Yâhâ yâkñeâmâ ya ki olop. Âwâñeñe tosanenñe pilâm umam sâningiâkgât mâtâp âñe mem teteningim kawenenñan kinmu sâp konok kuñetâ muop yan ikñe hepñajak nengât tosanenñe pirimu ârândâñ olop.

²⁷ Otmu Anitâje sâop yakât nen munom yakât kakñan biwinenñe ikñiâk ikñiâk ekmâ nâñgâm topnenñe mem tetewuap. Mem tetemâmâ otbin mewin yakât matñe âlâku ikñe ambo ambo ningimu menom.

²⁸ Yakât otmâ lohimbi nengât tosa ya bialâkgât Anitâje nâñgâwanñimu Yesuñe nengât toсахât otmâ muop. Mumu ârândâñ sâop gârâmâ Yesuñe yâhâpñe mumbuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk mumu otmu ârândâñ olop. Yakât otmâmâ nenñe biwi nâñgân nâñgânnenñe yâkâlen katmâ manmunñe yanâmâ yâkñe den âiân yâhâpñe katnenek-buapgât dop ki otbuap. Yâhâ nenñe biwi nâñgân nâñgânnenñeñe yâk kepeim manmunñe taka menenekmu orowák ari manmâ yâhânom nâñgâm biwinenñeñe yakât mem mambotbanñim mannom.

10

Emelâhâmâ hep tuanguminiwi yamá imbiâk otminiwi.

¹ Otmu emelâk Anitâne den âlâlâ Mose ekumu kulempuop ya lâum hotom uminiwi ya yengât kunje âlâne yambu ârândânâk hotom uminiwiân noniņ bulimakao me âlâlâ hepne mem yâhâ tuanguminiop. Yakât otmâ lohimbiņe tosayeņe ya bunewâk pesuk sâyiņgimu Anitâhâlen torokatnomai yakât mâtâp ki teteop. Yâkâlen torokatne sâm pâpguwi.

² Yâhâ sâp yan tosayeņe ya pesuk sâop mâne hotom uwi yakât kakņan âi ya yâhâpne torokatmâ ki membâp. Otmu tosayeņe ya emelâk bialop mâne manman sânduhân manbâi.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ otņetâ bâlem gaop yakât nelâm yongomapgât yambu ârândânâk hotom uminiwi ya yengât kunyeņe noniņ bulimakao yakât hepne mem yâhâ tuanguminiop. Yawu otņetâ manmâ gawi yamâ tosayeņe yakât nâņgâmâk manmâ gawi.

⁵⁻⁶ Otmu tosayeņe yawuâk tatyņgimu manmâ gawi yakât Kiristone âwâne Anitâ den yuwu sâm ekuop ya poropete âlâne kulempuop.

“Anitâ, Kutdâne, gâmâ noniņ bulimakao me âlâlâ ya gâim hotom uņetâ nâņgârâ ya bonje ki otmap. Otmu hep mem tuangum mansai yakât nâņgârâ bonje ki otmap. Otmu sot um gâhât pat katmai yakât gurâ nâņgârâ tâņât otmap.

⁷ Yawu gârâmâ nâņeâmâ lok otmâ hoņ bahihim gâņe den tâņ tâņâk lâum yan yakât bonje memune ârândân otbuap.” Yawu sâop.

Yawu sâm yan Yesu Kiristone himbim pilâm ge den yakât bulâne ya mem teteop.

⁸ Yâhâ den yakât topņeâmâ yuwu tap. Anġoân Kiristone den yuwu sâop.

“Gâmâ yâkņe noniņ bulimakao ya gâim hotom umai, me hepne mem tuangunjetâ gemap, me sot um gâhât pat sâm katmai ya kerek ekmâ nâņgârâ bulâne ki otmap.”

Yawu sâop.

Yawu otmâ Isirae lohimbiņe Anitâhât den biwiyeņe ki kepeim lâum gawi, imbiâk lâum gawi yakât Anitâne nâņgâmu bâleop.

⁹ Kiristone den sâm teteop yan torokatmâmâ den âlâ yuwu sâop.

“Nâņeâmâ hoņ bahihim gâhât den tâņ tâņâk lâum yan yakât bonje memune ârândân otbuap.” Yawu sâop.

Yawu otmâ Anitâne den âlâlâ Mose ekumu kulempuop ya lâum hotom uminiwiņe yakât bulâne ki mewi. Yakât otmâ Anitâne bonje teteâkgât sâm nanje Yesu Kiristo hâņgângumu ge muop.

¹⁰ Yesu Kiristone ikņe manmanņe ki alilop. Yawu otmâ Anitâne âi sâm waņop ya lâum manmâ gam muop. Yakât otmâ tosanenņe kerehâk pilâningimu nenņe Anitâhât senņan aņun bia manmâ yâhânomgât mâtâp ya sâm ningiop.

Yesu kuņetâ hepne gemu ârândân olop.

¹¹ Bukulipne, den yu yâhâpne torokatmâ sâwe. Anitâne nenekmu ârândân olâk sâm Lewi senne noniņ bulimakao gâim hep tuangum âlâlâ tâtâemâk otmâ gawi yakât bulâne ki teteop.

¹² Yawu otmâ gaņetâ Anitâne tosanenņe pilâningiâkgât Yesuņe nengât kawenennan kinmu kuņetâ muop. Yawu otmâ yanâmâ manman kârikņahât bulâne ya teteop. Yawu otmâ muop gârâmâ yâhâpne mumbuapgât mâtâp ya ki tap. Emelâk ya otmu ârândân olop. Otmu mum yahatmâ Anitâhâlen yâhâ tat tat kârikņe tatmâ yâhâmbisâp.

¹³ Anitâne Satan bâleņe otmu kasa nombotņe mansai ya kerek hilipyongom mem ge katyekbuap yakât Yesuņe mambotmap.

¹⁴ Otmu sâmune nâņgâņet. Yesuņeâmâ mum yahalop yâkâlen nenņe biwinenņe kepeim manmain. Yawu otmunņe Anitâne tosanenņe kerehâk pilâningimu ikņe senņan salehâk manmâ yâhânom.

¹⁵ Otmu yukât topņe teteâkgât Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe topņe ya sâm tetemu poropete âlâne kulempuop ya yuwu tap.

16 “Kutdânenņane yuwu torokatmâ sâop. Sâp âlâenâmâ den mâtâpņe aņgo hikuwom yakât bulâņe yamâ nâņe biwiyenjan kâmetbom. Otmu nâņgân nâņgânyenjan kulemgumune tatbuap.”

17 Yawu sâmmâmâ yuwu torokatmâ sâop.

“Nâņe yeņgât tosa me orotmeme bâleņe yakât matņe ki yinņiwom. Umam sâyiņiwom. Yawu otmâ yakât yâhâpņe ki nâņgâwom.”

Kutdânenņane yawu sâop.

18 Otmu “Umam sâyiņiwom yakât kakņan otņetâ bâlem gaop yakât yâhâpņe ki nâņgâwom,” yawu sâop. Yawu gârâmâ Lewihât senņe hotom uminiwi ya yanâk pesuk sâop.

Anitâņe pat kuningiop yakât bulâņe menehât nâņgâm manmâ yâhânom.

19 Bukulipne, den sâmm tetean yu nâņgâm heņgeņgumâmâ topne yuwu nâņgânomai. Emelâhâmâ Anitâhât kawe ya sâņgumņe hikum maņguminiwi. Yamâ himbimân manman tap yakât umutņe.

20-21 Yâhâ yakât bulâņeâmâ nengât sâmm Yesu howanân kuņetâ mumu hepņe giop. Otmu mum yahalop. Yâkņe kunnenņe otmâ kulet sâningim Anitâ âwâņahâlen yâhâop. Yawu otmâ yâkņe sâņgum ya gahaem pilâm Anitâhâlen yâhânomgât mâtâp âņe mem kusânniņgiop.

22 Yawu gârâmâ yakât kakņan nen yuwu sâwin. “Emelâk tosanenņe ya bialop.” Yawu sâmunņe toen mem katnenedhop yakât nâņgâm biwi yâhâp ki otnom. Yawu otmâ Anitâhâlen haonmâ ârândâņ biwi nâņgân nâņgânnenņane kepeim yâk mepaem manmâ yâhânom.

23 Otmu Anitâņe den perâk ki sâmapņe emelâhâk manman kârikņe yakât pat kuningiop yakât bulâņe mene sâmm yâkâlen biwi nâņgân nâņgânnenņane kepeim mannom. Yawu otmâ eņgat yâhâp ki otnom.

24 Yawu otmâ bukulipnenņe orop biwi nâņgân nâņgânnenņane kepeiakmâ konohâk otmu mem hewewenņe tuhuakmâ buku konok oranņim manmâ yâhânom.

25 Lohimbi nombotņane lohotņe otmâ ki menduhuakmâ Anitâ mepaem mansai. Nenņeâmâ yâkņe otmai yawu ki otnom. Kutdânenņe Kiristonņe sâp girawuân taka menenekbuap yakât nâņgâm nenņe menduhuakmâ Anitâ mepaem yâkâlâk nâņgâm mannom.

26 Yakât torokatmâ sâwe. Den pat âlepņe ya nâņgâm heņgeņgum Yesuhâlen biwinenņane kepeim manmâ gain. Yawu gârâmâ nenņe lohotņe otmâ orotmemenenņe bâleņe ya mem miwirikum torokatmâ otmâ yâhânom. Yawu otnom. Otmuâmâ Anitâņe tosanenņe pilâningiâkgât yâhâpņe kuņetâ mumbuapgât dop âlâ ki tetewuap. Bia kârikņe.

27 Yâhâ nenņe orotmemenenņe bâleņe ya miwirikum yâhâpņe torokatmâ otmâ mannom otmuâmâ Anitâņe matņe umatņe ningiwuap. Yawu otmâ hemân pilânenekmu gemunņe kâlâpņe senenekmu hâhiwin kakņan manmâ yâhâmbisâingât mâtâp tap.

28 Yakât yuwu torokatmâ sâwe. Emelâhâmâ orotmeme yuwu otmâ manbi. Lok âlâ me âlâņe Mosehât girem den ya lonņâenomai otmuâmâ lohimbi yâhâp me kalimbu yaņe yakât topņe ekmâ nâņgâm ya sâmm tetenjetâmâ papatolipyenņe yuwu sâminiwi. “Ya bulâņanâk orotmeme kiņgoņ ya otmâ mansap.” Yawu sâmm yakât matņe in yawu yongoņetâ muminiwi. Orotmeme yawu otmâ manbi.

29 Yakât otmâmâ yuwu torokatmâ sâwe. Anitâ nanņe nengât tosanenņahât otmâ kawenenņan kinmu kuņetâ mumu hepņe giop. Yakât nâņgâņetâ bulâņe otmu lohimbi âlâ me âlâņe yâkâlen biwiyenņe katmâ mannomai. Yawu gârâmâ yakât kakņan nâņgâņetâ tâņgât otmu betgunomai. Yawu otmâ Anitâhât Wâtgât Mâmâņahât Heak ikņahâk mâmâņe otyiņgim tihityenņe otmap ya gurâ yawuâhâk betgunomai. Lohimbi yawu manmâ yâhânomai yamâ Anitâ ikņak matņe umatņe yinņimu mem yaņak hem nâpumân kionņomai.

³⁰ Emelâhâk emet inânjan topje tetemu eknehât Anitâje den sâm tetemu poropete âlâje kulempuop ya yuwu tap.

“Ninak matje yingimune mem umatje kakjan mannomai.”

Otmu âlâmâ yuwu sâm tetemu poropete âlâje kulempuop.

“Anitâ ikje lohimbilipnaje denje nângâjetâ gemu betbanginomai yâk den âiân katyekmâ topyeje mem tetewuap. Topyeje mem tetem matje mem purik pilâyingiwuap.”

Yâkje yawu otyingimu hâhiwin nângâm manmâ yâhânomai.

³¹ Yen yawu otmaihât yuwu sâmune nângâjet. Anitâ manman ambonaje sâmu hâhiwin kakjan manmaihât kinjityenahât ki oai, hâ? Yawuhât nângâm denje lâum manjet.

³² Yakât topje yuwu sâmune nângâjet. Yeje topje katmâ biwiyenje Yesuhâlen katbi. Yawu otmâ topje ya nângâm hejengeuwi. Yawu otmâ biwiyenje yâkâlen hikum lâum manmâ ganjetâ lohimbil belângen mansaje mem bâleyekbi. Mem bâleyekjetâ hâhiwin kakjan manmâ gawi.

³³ Otmu lohimbil belângen mansai nombotnaje yengâlen takam lok sensenân kinmâ senyenjan gem yongom mem ge katyekmâ girinyingwi. Yawu gârâmâ yejeâmâ yakât sâm yâk yengât senyenjan lohotje ki otbi. Otmu kasalipyenaje bukulipyeje yawuâk otyinginetâmâ yanâmâ yâk yengâlen torokatmâ tânyongowi.

³⁴ Yâhâ bukulipyeje nombotje yamâ mem pâi emetje kâlehen katyekjetâ manbi yâk yengâlen ari sot um yingim tânyongowi. Yâhâ lohimbil belângen mansajeâmâ senje âlâlâ wuân me wuân tatyngiop yamâ kombo meyingiwiân yanâmâ ki gorâyngiop. Yenâmâ manman kârikjahât pat Anitâje kuyngiop yakât bulâje yamâ kombo meyinginomaihât dop âlâ ki tap. Yakât nângâm manmâ gam biwi yâhâp ki otbi.

³⁵ Yakât otmâmâ topyeje yuwu nângâm hejengeunomai. Yenâmâ emelâk gihityenje ya kârikje olop. Yawu gârâmâ umatje topje topje teteyingiwuap otmâmâ kârihem manman kârikjahât pat kuyngiop yakât bulâje menehât nângâm mannomai.

³⁶ Yawu nângâm Yesuhâlenâk biwi nângân nângânyenaje kepeim manmâ Anitâhât tem lâuwanjim yakât bulâje ya menomai.

³⁷ Yakât yuwu torokatmâ sâwe. Anitâje sâmu poropete âlâje emet inânjan den kulempuop ya yuwu tap.

“Takawuap yaje kâlep ki otmâek benje takawuap.

³⁸ Otmu yeje biwiyenje nâhâlen katjetâ manman kârikjahât pat kuyngiwan. Yakât otmâ ki lohotje otmâ biwiyenje houj sâwuap. Yenâmâ pat kuyngiwan yakât bulâje menomai. Yawu gârâmâ yengâlen gâtje âlâ me âlâje mambotjetâ kâlep otmu biwiyenje orotok sâmu betnohonomai otmâmâ lohimbil yawuya yengât nângâmune bâlemu umatje kakjan katyekmune mannomai.”

Yawu kulempuop tap.

³⁹ Yawu gârâmâ yâkje mansai yan ki torokatmâ mannomai. Yâhâmâ Anitâhât den ya nângâjetâ gemu betbangiwi yakât matje yâkje ikniâk ikniâk kâpekyingiwuap. Yâhâ yejeâmâ yawu ki otmâ mansai. Yakât otmâ biwi nângân nângânyenje Anitâhâlenâk katjetâ kinmu yâk konok mepaem manjetâ Anitâje meyekmâ manman kârikjan katyekbuap.

11

Anitâhât den nângâjetâ bulâje olop yâkjeâmâ biwi yâhâp ki otbi.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nângâjet. Anitâhâlen biwinenaje kepeimunje kinmâ yâhâekgât nângâm mannom. Yakât topje yuwu ekyongomune nângâjet. Anitâje den sâop yakât bonje yamâ tetewuap. Yakât otmâ nenje Anitâhât den yakât nângâm engat yâhâp ki otnom. Teteningiwuap nângâm biwinenaje nângâmune bulâje otbuap.

² Emelâk tâmbâlipnenne nombotŋaŋe Anitâŋe den ekyongop ya nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yakât engat yâhâp ki otbi. Yawu otbi yakât otmâ Anitâŋe nâŋgâyinŋimu ârândâŋ olop.

³ Embâŋân topŋe katmâ Anitâŋe sâmu hân himbim âlâlâ topŋe topŋe biaembâ teteop ya nenâmâ bulâŋanâk ki ekmâ manbin. Otmuâmâ nenŋe Anitâhâlen biwinenŋe kepeiwin yamâ Anitâŋe yu ya olop yakât den pat sâm teteop ya nâŋgâmunŋe bulâŋe dondâ oap. Den sâm teteop ya nâŋgâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gain. Otmu yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât emelâk manbi yâk yengât topyene ekmâ nâŋgâne.

⁴ Yawu gârâmâ tâmbânenŋe âlâ, kutŋe Awe sâm, yâkŋe Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe kepeim manop. Yawu manmâ sâp âlâen lama nanŋe gâim Anitâhât hotom uop. Yawu otmu Anitâŋe yâkât nâŋgâmu ârândâŋ olop. Otmu ataŋe, kutŋe Kain sâm, yâkŋeâmâ Anitâhât den ya nâŋgâmu bulâŋe ki olop. Yakât otmâ yâkŋeâmâ sot inŋe hâwurum hotom ya umu Anitâŋe ekmu ki ârândâŋ olop. Yakât otmâmâ kâiŋe tepŋan tâlimu imiŋe kumu muop. Yâhâ imiŋaŋeâmâ Anitâhâlen biwiŋaŋe kepeim pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe hâmbâi membom nâŋgâm manop. Yawu gârâmâ nenŋe Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe kepeim yâkŋe olop yawuâhâk otmâ manmâ yâhânom.

⁵ Yâhâ lok âlâmâ, kutŋe Enoko sâm, yâkŋeâmâ Anitâhâlenâk biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe kepeim manop. Yawu manmâ gamu Anitâŋe yakât nâŋgâwaŋgimu âilonŋo olop. Yakât otmâ ki muop. Anitâŋe golâek memu yâkâlen yâhâop. Yawu otmâmâ bukulpŋaŋeâmâ “Enoko ya wosaken arap,” sâm pâinŋetâ bialop.

⁶ Yawu gârâmâ yuwu nanŋain. “Anitâ ya bulâŋanâk tap. Yakât otmâ nenŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepeine sâm otmunŋeâmâ yâkŋe âlepŋe nâŋgâningiwuap.” Yawu nanŋain. Yawu gârâmâ nenŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe yanâmâ yâkŋe nenekmu ârândâŋ otmâp.

⁷ Otmu dop yawuâk lok âlâ, kutŋe Noa sâm, yâkŋe Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe kepeim manop. Yakât otmâ Anitâŋe tonŋelâk pato takawuap sâm inânŋan ekuop. Ekumu yâkâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe kepeiopgât otmâ engat yâhâp ki olop. Yawu otmâmâ biwiŋaŋe yuwu nâŋgâop. “O yuâmâ nen kerek hiliwahom metenomosain.” Yawu nâŋgâm yan waŋga tuhuop. Waŋga tuhum ikŋe hepŋe torehenlipŋe ya hârehâk waŋgaen yâhâwi. Waŋgaen yâhâŋetâmâ tonŋelâk pato gem to niŋ niŋ sâm gam lohimbî biwi pâlâmŋe manbi ya aksihâk haranyongop. Yawu gârâmâ Anitâŋe den ekuop ya Noaŋe nâŋgâmu bulâŋe otmu yâkâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋe kepeim denŋe lâuop. Yakât otmâ Anitâŋe nâŋgâwaŋgim manman kârikŋahât pat kuwaŋgiop

⁸ Yâhâ âlâmâ yuwu. Anitâŋe Awaraham ekum hân âlâ yakât pat kuwaŋgiop. Yakât pat kuwaŋgimu Awarahamŋe yâkâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe kepeim denŋe lâum kapiŋe pilâm kapi âlâengen ariop.

⁹ Ari mem tetem yuwu nâŋgâop. “Hâmbâi nâhât senŋe yuân manmâ yâhânomai yakât bonŋe hân yu mian.” Yawu nâŋgâm emet bulâŋe ki tuhuop. Selep kandi kum yan manop. Yawu manmu nanŋe, Isaka sâm, otmu seseŋe, Yakop sâm yâku yawuâk selep kandi kum yan manmâ gawi. Yâhâ Awaraham, Isaka, Yakop yâkŋe yuwu nâŋgâwi. “Hâmbâi nengât sen hân yuânâk manmâ yâhânomai,” yawu nâŋgâm yan yanâk manmâ gawi.

¹⁰ Yâhâ Anitâŋe Awaraham den ekuop yakât bulâŋe hâmbâi tetewuap nâŋgâm yâkâlen biwiŋaŋe kepeim manop. Otmu Anitâŋe kapi âlepŋe nandoroŋe sâop yakât bulâŋe himbimân tetewuap yakât gurâ nâŋgâm manop.

¹¹ Otmu Awaraham imbiŋe, kutŋe Sara, yâk gurâ yawuâk biwiŋaŋe Anitâhâlenâk kepeim manmâ gaop. Saraŋe kâsiâk manmâ gam sombo olop. Yâhâ embâŋân emet inânŋan Anitâŋe yuwu sâm ekuop. “Hâmbâi nange tetewuap.” Yawu sâm den ekuop ya nâŋgâmu bulâŋe olop. Yakât otmâ sombo olowâke yamâ benŋe sombonahât nanŋe, Isaka sâm, ya mem ga kalop.

¹² Yâhâ Awarahamâmâ sombo dondâ otmâ mumuhât sâp emelâk waŋgiop. Yawu manowâke yamâ benŋe yâkŋe Anitâhâlen biwiŋaŋe kepeim yâkât den lâum manmâ gaop.

Yakât otmâmâ nen yâkât sen mansainŋe tetem yanâk torokatmâ manmâ gain yu. Yawu gârâmâ nen Awarahamgât biwiŋan gâtŋe lok yamâ saru sâtŋan sak ekmain yakât dop mansain. Otmu pitu kiŋgitŋe orowâk ewan kinmu ekmain yakât dop yawu.

¹³ Lohimbi kutyeŋe yongonmâ aran yuŋeâmâ Anitâŋe den sâop yakât bonŋe ya hâmbâi tetewuap nâŋgâm yâkâlen biwiyenŋe kepeim manmâ gam muwi. Otmu den sâop yakât bulâŋe yamâ manbi yan ki mem tetewi. Ki mem tetemâmâ yuwu nâŋgâwi. “Nen kandi mansain,” yawu nâŋgâm biwiyenŋe ki giop. Otmu enŋat yâhâp gurâ ki otbi.

¹⁴⁻¹⁵ Lohimbi yu yan Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋe kepeim manmâ, “Nen kandi mansain,” yawu nâŋgâm kapi âlâhât pat kuyiŋgiop yakât bulâŋe tetewuap sâmanmâ gawi. Yawu gârâmâ “Nen kandi mansain,” yawu sâwi yamâ hânŋe tâmbânŋe yakât nâŋgâm ki sâwi. Yakât nâŋgâm sâwi mâne purik sâman awurem ari kapi pilâm takawi yan manbâi.

¹⁶ Yawu gârâmâ Anitâŋe himbimân kapi âlepŋe nandoroŋe yakât pat kuyiŋgiop ya ambokunom nâŋgâm denŋe lâum mem mete tuhum manbi. Anitâhât den tem lâum manmâ yan, “Anitâ Ambonenŋe,” yawu sâman mepaem manbi. Yakât otmâ Anitâŋe nâŋgâyŋgimu ârândânŋ olop.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu Awaraham yâkâlâk âlâ torokatmâ sâwe. Emelâk embânŋan Anitâŋe Awaraham yuwu sâman ekuop. “Isakahât biwiŋambâ gâhât seselipge hurunduŋ sânomai.” Yawu sâop. Yawu sâop yakât kakŋan Awarahamgât topŋe tetemu ekbehât Anitâŋe ekumu ikŋe nanŋe kumu mumu yâkât hotom umbe sâman nanŋe dâim ariop.

¹⁹ Dâim arimâmâ biwiŋanŋe yuwu nâŋgâop. “Nane ombe bisine konok yu kumune mumbuap. Kumune mumu yanâmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu manbuap yakât wâtŋe tatbaŋgiap.” Yawu nâŋgâm yanâmâ hotom ya umbe sâman nanŋe dâim ariop. Otmu hâmbâi Anitâŋe sâman lok mumuŋambâ yahatnomai ya nâŋgâm kinmâ nanŋe mem alata kakŋan kalop. Katmu tatmu emelâk tewetŋe mem hâuwe sâman inanangumu yanâk Anitâŋe kuwaŋgiop. Emelâk muowâke yamâ nanŋe mem pilâm ariowot. Yawu.

²⁰ Yâhâ Isakanŋeâmâ Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋe kepeim manop yakât otmâmâ yâkâlebâ nanyâhâtŋe yâhâp teteowot, kutyetŋe Yakop yet Esau sâman, emet inânŋanâk Anitâŋe sâman teteyitgiuwap yakât pat kuyitgiop.

²¹ Otmu Yakopŋe yawuâk biwi nâŋgân nâŋgânŋe Anitâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yakât otmuâmâ emelâk sombo otmâ kâmgum talop yan Anitâ mepaem nanŋe Yosepgât nanyâhâtŋe ya pat kuyitgiop.

²² Otmu Yosepŋe mumbê sâman otmâmâ Anitâŋe Isirae lohimbi Aihita hânâmbâ mem dâiyekbuap yakât emet inânŋan seselipŋe yuwu sâman ekyongop. “Hâmbâi mâne yengât sen tetem sambe otmâ manomai. Yawu otŋetâ Anitâŋe yupâ mem dâiyekmu ari yengât hân sâman pat kuyiŋgiop yan manomai. Yakât otmâ nâmâ mumbom gârâmâ arinomai yan nâhât hahitne mem ari yan kurihineknomai.” Yawu gârâmâ yâkŋe ki biwi yâhâp otmâ sâop.

²³ Torokatmâ Mosehât sâwe. Mose âwânŋe mâmânŋe Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋe kepeim manowot. Yakât otmâmâ Aihita yengât lok pato, kutŋe Parao sâman, yâkŋe yuwu sâop. “Isirae ambolipŋe yengât nanlipyeŋe ŋanŋa ya yongonŋetâ muŋet,” yawu sâop. Yawu sâman Mose âwânŋe mâmânŋe nanyetŋahât kun kundenŋe ekmutâ âlepŋe otmu Paraohât den ya kum yuwu sâowot. “Nannetŋe yu hâmbâi lok pato otbuap.” Yawu nâŋgâmâmâ nanyetŋe lâum ari âlâengen manmutâ emetsenŋe kalimbu pesuk sâop. Yakât kakŋan saka saka kâlehen katmutâ to kakŋan yolonŋ yolonŋ otmâ talop. Otmu saka saka kâlehen tatmâ isem tatmu Parao baratŋanŋe toen arim yanŋak mem teteop. Yâkŋe mem tetemâmâ ŋanŋa ya mem ari golemguop.

²⁴ Yawu otmu Moseŋe pato otmâ Aihita yengât lok kunŋe pato otbuap yakât nâŋgâmu gemu pilâyekmâ bukulipŋe yengâlen yâhâpŋe torokatmâ manop.

25 Yâk yengâlen torokatmâ umatne topne topne teteyingiwuap yakât nângâm ki gorâwanjiop.

26 Yâhâmâ Anitâne pat kuyingiop yakât bulâne tetewuap yakât nângâm yâk yengâlen torokatmu orowâk manbi. Otmu Kiristo yamâ Anitâne hângângumu ge manmu nângâm bâlewangim âlâlâ otbanjiwi dop yawuâk otmâ manop. Yawu manmâ gam Aihita ambolipnane Anitâ betbangim hâk sânduhân manmâ gawi yâk yengâlen torokatmâ tosa meman sâam kut miop yakât nângâmu tânjât olop.

27 Yawu otmâ Anitâne pat kuyingiop yakât nângâmu bulâne olop. Nângâmu yawu otmu Aihita yengât patoyenahât kingitjahât ki otmâ âi ya pilâop. Yawu otmâ yapâ pilâyekmâ lok ki manmaiângen ari manop. Yan manmâ “Anitâ Ambonnenne ki ekmain yamâ bulânânâk tatmap,” yawu nângâm kârikneâk manmâ biwi yâhâp ki otmâ manop.

28 Yawu gârâmâ Anitâne ekmu ârândân otmu yâk hângângumu purik sâam Aihita hânân âwurem ariop. Yan ari Anitâne ikne aneloje âlâ, kutne Itit kiom Amboje sâam, yâk hângângumu Aihita kapi ambolipne yengât nanlipyene kunne ya yongomu munomaihât yakât topne ekuop. Ekumu nângâm biwi yâhâp ki olop. Otmu anelo yane buku otningiâk sâam yâkât denne lâum lama gâim hepne yane kâsikum yingimu emetyenahât gahatjan mem lâwâlewi. Yuâmâ inânjanâk Anitâne Mose den ekuop ya nângâmu bonne otmu ya watmâ olop.

29 Otmu “Anitâne den sâop ya bonne tetewuap,” nângâm Isirae lohimbine Aihita hân pilâm saru gulune, kutne Saru Kuriñ sâam, yakât sâtjan ari kinbi. Yan kinjetâ Anitâne sâamu to ya keterakmâ torehen torehen otmu mâtâp teteop. Yawu otmu kâiyene hân lijnâ nombotgen bawi. Nombotgen banjetâ Aihita yengât hep bero yâku yawuâk betyenan watyekmâ bawi. Tânamjan bam tatjetâ Anitâne sâamu saru yane tunj sâam gam lâum gulip tuhuyekmu haranyongop.

30 Otmu Anitâne den ekyongop yakât bonne tetewuap sâam ya nângânetâ bulâne olop. Yawu gârâmâ manbi yane kapi âlâ, kutne Yeriko sâam, yan kasalipyeneane panj kârikne sâhâm yene yakât kâlehen tatbi yan takawi. Yan taka Isirae ambolipnane Anitâhât den lâum panj kârikne ya hawamgum yâhâm gem tatjetâ hilâm nombolân yâhâp pesuk sâop. Hilâm nombolân yâhâp ya pesuk sâamu yanâk panj ya aksihâk ge liwarakmâ iop. Yawu otmu Isirae ambolipnane kasalipyene ya yâhâ yongom metewi.

31 Yawu otbi. Yâhâ yawu ki otbi yan mâtâp imbi âlâ manop, kutne yamâ Lahap. Anjoân Isirae lok yâhâp hângânyotgojetâ emet galemne ekde sâam yâhâm giowot. Otmu imbi yane yuwu nângâop. Isirae ambolipnane ki nohonomai nângâm lok yâhâp hângânyotgowi ya kapi ambolipnane yelekmai sâam mem mesangutyehop. Imbi yane biwi yâhâp ki otmâ mesangutyehopgât otmâ yâhâ yongowi sâp yan imbi ya konok hâmene kinop. Yawu.

32 O, bukulpne, den sâamune dâiakmâ kâlep otmapgât den pâne tâlâwâk sâawe. Tâmbâlipnenne nombotnane Anitâhât den yakât bulâne tetemu menom nângâm manmâ gawi ya yengât kutyene yuwu. Gition, otmu âlâmâ Barak, âlâmâ Samson, âlâmâ Yepita, otmu âlâmâ Dawiti, âlâmâ Samue, otmu Anitâhât poropetelipne nombotne.

33 Lok yongonsan yuâmâ Anitâne den sâop ya nângânetâ bulâne olop yakât otmâmâ biwi yâhâp ki otbi. Yawu otmâ kasalipyene yongom itit kiom tuhuyekbi. Yâhâ yâk yengâlen gâtne nombotne yamâ meyekmâ pusi papato sâtne kârikne, kutne laion sâam, ya tatmaiân pilâyeknetâ gewi. Yamâ Anitâne mâmâne otyingimu mem pâlâmne tuhuyeknetâ ki neyekbi.

34 Yâhâ nombotne âlâmâ mem pilâyeknetâ kâlâp kâlehen kionbi. Yamâ ki seyehop. Yâhâ nombotne âlâmâ kasalipyeneane tengâen kinbi yakât nângâm gem kewewetmâ ariwi.

35 Yâhâ naom yâhâp muowot yamâ Anitâne sâamu yâhâpne yahatmutâ herone otbi. Yâhâ nombotne âlâmâ kasalipyeneane mem âlâlâ tuhuyeknetâ hâhiwin kakjan manmâ yuwu sâwi. “Âo, hâmbâi sâp patoen mumujambâ yahatmâ herone kakjan manmâ yâhânom. Yakât ki gorâningiâk.” Yawu sâam Anitâhât den ya tânj tânjâk lâum kinmâ muwi.

³⁶ Nombotņeâmâ kasalipyenaje meyekmâ senyen gem yongom mem âlâlâ tuhuyekbi. Yâhâ nombotņeâmâ tâk kârikņaje mem sâhâyekbi. Yâhâ nombotņeâmâ lâm kâlêhen panyekņetâ ge yaken tatbi.

³⁷ Nombotņe yamâ kasalipyenaje kâtņe yongonjetâ muwi. Nombotņeâmâ seheņe mem pânj lâu lâu hâreyekbi. Nombotņeâmâ tewetņe engatyene hâum tiņ tâņ meyekbi. Yâhâ nombotņeâmâ kasalipyenaje meyekmai sâm yan hâkyene alitmâ ari hewukņehen mesanğurakbi. Nombotņeâmâ sot me senņe âlâlâhât pânimâ in po manbi. Yawu gârâmâ lohimbî belângen manbiņeâmâ yâk yekmâ mem bâleyekņetâ manbi.

³⁸ Anitâhât kasalipņaje yawu otyiņgiwi. Yawu otyiņgim yâk watyekņetâ gem tiok taok otmâ âlâengen âlâengen ari manbi. Yawu otmâ ari lok ki manmaiângen, me dikin kâlêhen, me bârâengen ari yan manmâ gawi.

³⁹ Lohimbî yuņeâmâ Anitâhâlen biwi nâņgân nâņgânyenaje kepeim den sâop yakât nâņgâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gawi. Yakât otmâ yekmu ârândâņ otmu manman kârikņahât pat kuyiņgiop.

⁴⁰ Yawu gârâmâ Anitâhât lohimbî yaje hionakmâ nombotņaje kulet sâyiņgim yenjâk bulâņe menomaihât dop ki tap. Yawu nâņgâm pat ya kuyiņgimu nengât tâmbâlipnenņaje manmâ gawi yamâ bonņe ya in yawu ki mewi. Yawu gârâmâ nen orowâhâk manman âlepņan manmâ yâhânom.

12

Anitâņe ikņe nanņe baratņe sâm menenehop.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nâņgâņet. Nengât tâmbâlipnenņaje Anitâhât den nâņgâņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyenaje kepeim manmâ biwi yâhâp ki otmâ manmâ gam muwi. Yakât nâņgâm den âlâen hâum sâmune nâņgâņet. Tâmbâlipnenņaje kurâp kinmâ hawamngom nenekmâ tai yakât yengu yâkņe Anitâhât den lâum ki lohotņe otmâ gawi yanâk torokatmâ mannomai. Manmâ biwiyene gemu lohotņe otmaiâhât orotmemeyene bâlene ya kerehâk bet pilâm hewewen otmâ Anitâhât den lâum yâkâlen biwiyenaje kepeim manmâ yâhânomai.

² Yawu otmâmâ Yesuņe kerek nengât nâņgâningim manman bâlenjahât Amboņe, kutņe Satan, yâkât bâtņambâ menenekmâ yâk mem ge kalop. Yakât nâņgâm Yesuņe herone otmâ ki lohotņe olop. Yâkņe hâhiwin kakņan manmâ senņan gewi yakât nâņgâm sâtgum kinmâ hâkņe ki alilahop. Yakât otmâ âwâņe Anitâ yâkât lau lâum manmâ muop. Mum yahatmâ kulet sâningim himbimân yâhâm kunnene pato otmâ tap. Otmu âwâņe âi sâm waņop ya biwiņe tiņâk kepeim manop. Yawu manmâ ki biwi yâhâp olop. Yakât nengu yawuâk yâkât nâņgâm torokatmâ manmunņe ârândâņ otbuap.

³ Yesu mem âlâlâ tuhujetâ yan hâhiwin nâņgâop. Otmu sâp yiwerene yu umatņe topņe topņe teteyiņgiwuap. Umatņe teteyiņgimu Yesuņe olop yakât den pat ya nâņgâm henņeņgumâmâ biwiyenaje ki gewuap.

⁴ Otmu yeņe lohotņe otņetgât Satanņe perâkņe topņe topņe mem gamap yan ki lohotņe oai. Otmu Anitâhât hâkâņ otmaiņe mem âlâlâ tuhuyekņetâ yan gurâ kârikņeâk mansai. Umatņe kakņan yâhâmu Yesuņe kârihem kinmâ hâhiwin nâņgâm muop. Umatņe yawuya yeņgât kakyeņan ki yâhâmap. Yakât otmâ yeņe yâkâlen biwiyenaje kepeim kârihem manmâ yâhânomai.

⁵⁻⁶ Bukulipne, yuwu sâmune nâņgâņet. Anitâņe tihitnenņe otmap yakât nâņgâm poropete âlâņe den kulemguop ya yuwu tap.

“Awoņnenņe Anitâ yâkņe tepņe nâņgâningimap. Otmu nenņe otmunņe bâlemu mâtâp bâlenan ari hiliwahomaingât yâkņe kuwiknenekbe sâm hâhiwin ningimap. Hâhiwin ningimu yanâmâ biwi nâņgân nâņgânnenņaje keterakmu yâkâlen torokatmâ ko-mot konohâk manmâ yâhânom. Yawu otningimap yakât nâņgâm Anitâņe yen

kuwikyekmu yeje yakât ki hâkân otnomai. Otmu yen kuwikyekbe sâmu yawu otyingimu yeje biwiyeñaje ki gewuap.”

Den yawu tap. Yakât yu nângâm mem mannomaiân umatje topje topje teteyingimu biwiyeñaje ki orotok sâwuap.

⁷ Yakât yuwu torokatmâ sâmune nângâñet. Nan baralipnenñaje den kuñetâ me otmâ tâpikguñetâ yanâmâ yongom mem kuwikyekmain. Yakât dopñeak Anitâñe sâmu umatje topje topje teteningimap. Yakât otmâ umatje âlâlâ teteyingiwuap yan yuwu nângânomai. “Main, yuâmâ Anitâñe ikñe nanñe baratñe sâmu yakât kuwikneneksap.” Yawu nângâm heronje otmâ mannomai.

⁸ Yawu gârâmâ Anitâñe ki kuwikyekmap mâne yeje ikñe nanñe baratñe bia, mandu tâñât otbâi.

⁹⁻¹⁰ Otmu torokatmâ sâmune nângâñet. Awonlipyenñaje yongom mem kuwikyekñetâ yâk yengât amutgen manmâ denyenje lâum manmâ gamai. Yawu gârâmâ Awonñeñe himbimân tatmapñe mem kuwikyekmu yakât gurâ ki hâkân otnomai. Yâkñe mem kuwikyekmâ gamap yakât bulâñeâmâ himbimân ikñe orowâk mannomaihât nângâm yawu otyingimap.

¹¹ Otmu yakât torokatmâ âlâ sâwe. Awonñeñe Anitâñe kuwikyekmâ gamap yanâmâ hâhiwin nângâm tep bâle otmai. Yâhâ hâmbâi orotmemeyenje bâlenje yu pilâm ikñe orowâk manman sânduhân manmâ yâhânomai.

Bulâñe mem tâpikgumain sâmu biwinenñaje alilangim buku oranjinom.

¹²⁻¹³ Yawu gârâmâ yeje ki ihilâk mahilâk mannomai. Yeje manmanyenje ya henjenjum mâtâp tâñ tâñâk watmâ arinomai. Yeje yawu otmâ manñetâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâ biwi yâhâp otmâ mansainje otmâ tâpikgumai ya pilâm yengâlen torokatnomai. Yawu otmâ yeje biwi konohâk otmâ mannomai.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu hionakmâ yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe Anitâñe pat kuyingiop yâk betbangim yakât bulâñe mem tâpikgum hiliwahomaihât yen lohimbî kerehâk biwiyeñaje alilangim buku oranjinomai. Otmu yâk orowâk manmâ yâhânom yakât biwiyeñe yâkâlen kinbuap. Otmu yakât den âlâ sâwe. Bau ñasine yañe hâreakmâ sânduk sâmu ârândân otmâ bau mem bâlemap yakât dopñeak yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe otmâ tâpikgum mem bâleyekmahât galemahom mannomai.

¹⁶ Nen Esauhât den pat ya nanñain. Âwânñe bânñe bânñe ya membuap sâmu yâkât pat kuwanñiop yakât nângâmu tâñât otmu hâkân olop. Yawu otmâ sotgât nângâm imiñe ulitgumu imiñaje sot wañmu niop. Nem yan âwâyetñahât bânñe bânñe ya imiñe wañop.

¹⁷ Yâkñe otmâ tâpikguop yakât kakñan yâhâpñe otmune tetewuap mâne yakât pâinmu biatmu hâum pâpgum imbiâk iwi tepñe kârâm biwiñe ñasin otmu iseop. Yawu otmâ mâtâp ya mem tetewuapgât dop ya ki ehop. Yakât pat ya nângâmain. Otmu yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe yâkñe olop yawuâk otmâ Anitâñe pat kuyingiop yakât nângâñetâ gemu Anitâ betgumai sâmu yakât galemahom mannomai.

¹⁸⁻¹⁹ Emelâk embânñan tâmbâlipyenñaje manbi otmu yiwerenñe nenñe mansain yukât topñe teteâkgât yuwu sâmune nângâñet. Tâmbâlipyenñaje Aihita hân yapâ pilâm taka pumñe âlâ, kutñe Sinai sâmu, yan tatbî. Yan taka tatñetâ Anitâñe girem den Mose ekuwe sâmu otmu yanâk mun pato pilâop. Lâmun isemap yakât munñe ya wangim pilâop. Otmu sâp yanâk elem pato miop. Yanâk kâlâp semu utun pato sahakmu omonguop. Otmu belek sâmu himbim guñgurun sâop. Yawu otmâ mun pato pilâop yan Anitâñe yuwu sâop. “Lohimbî, me sonjo bau, me âlâ me âlâñe pumñe yukât gotñan ganomai yamâ kâtñe yongonñetâ munomai.” Yawu sâop.

²⁰⁻²¹ Yawu sâmu Mosenje pârâk pilâm kâi bânñe sânsân sâmu yuwu sâop. “Main, nâ kinñitnahât dondâ oan.” Yawu sâop. Sâmu Isirae lohimbî nombotñe yâk orop kinbiñe mun pato ya nângâm yâku yawuâk kinñityenñahât otmâ hân mem tep mem asim ahom

ahom otbi. Yawu otmâ yuwu sâwi. “Âo, Anitâ. Kulem yu topne âlâ tetemu ekmâ kâi bât sânsân oain. Yakât nenje gâ orop wuân me wuângât alahunomgât dop ki oap.” Yawu sâwi.

²² Yawu gârâmâ Anitâje tatmâ gaop. Otmu tatmâ yâhâwiop. Yâkne yen orop yawu ki otningimap. Yâhâ pumje âlâ, kutje Sion sâam, yakât dopneâk Anitâje himbimân tatmap, yan arinom. Otmu anelo komotje komotje yanjeâmâ yâk hawamgum herone otbanjim mepaemai. Otmu nen gurâ yawuâk yâk yengâlen torokatmâ mepaenom.

²³ Otmu emelâk lohimbi nombotje Yesuhâlen torokatbi yâhâmâ ikne pat kuyingim kutylene kulemgumu tap. Lohimbi ya yengâlen arinom. Emelâk tâmbâlipnenne nombotje Anitâhâlen biwiyenaje kepeim manmâ muwi. Yâkne kulet sâningim Anitâ gotjan tai. Yawu gârâmâ lohimbi emelâk meyehop otmu nen mansain yu, nen kerek sâp patoen menduhunenekbuap. Yawu otmâ topnenne ekmâ nângâm hâmenje ikniâk ikniâk ningiwuap.

²⁴ Yawu gârâmâ lok âlâhâlen hâum sâwe. Lok âlâ, kutje Awe sâam, yâhâmâ atanaje kumu muop. Yakât matjeâmâ Anitâje atanje ya kâpekbanjiop. Yawu gârâmâ nengât sâam Yesu kujetâ mumu hepje giop. Yakât bonjeâmâ nenje yâk orop torokatmâ manmâ yâhânomgât mâtâp ânje meningiop. Yawu gârâmâ Anitâje mem dâinenekmâ gamu yakât ki hâkâj otnom.

²⁵ Yâhâ topnenne teteâkgât den âlâ yuwu torokatmâ sâamune nângânet. Anitâje girem den Mose ekuop yanâmâ lok nombotje den ya nângânetâ gemu bet pilâwi. Yakât kakjan yâkne sâamu yakât matje umatje teteyingimu manmanyenje bâleop. Yawu gârâmâ sâp patoen nenje otbin mewin yakât matje Anitâje mem purik pilâningiwuap. Yakât otmâ nanje Yesu hângângumu ge den topne eknongop ya nângâm tinjak lâum manmâ yâhânom.

²⁶ Emelâk embân Anitâje Sinai pumjan Mose den ekuop yanâmâ hân sânsân sâop. Ya pesuk sâamu yanâmâ yuwu sâam ekuop. “Nâje sâamune hân yu sânsân yap. Yâhâ sâp pesuk sâuwuwân âlâkuâk sâamune hân himbim yuâmâ huhuakmâ biatmâ metewuap. Otmu emetsenje pitu topne topne ya pek sâam gulip otmâ metewuap.” Yawu sâop.

²⁷ Anitâje den sâop yukât topneâmâ yuwu. Yâkne sâamu hân, himbim, emetsenje, pitu topne topne âlâlâ yu gulip otmâ metewuap. Yakât kakjanâmâ ikne manmanjanak tetewuap. Sâp yanâmâ Anitâje nengât pat kuningiop yakât bulâje ningiwuap.

²⁸⁻²⁹ Anitâje nengât sâam manman kârikjahât pat kuningiop yakât bulâje menom. Yakât otmâ yâk mepaem manmâ yâhânom. Yawu gârâmâ lohimbi nombotje Anitâhât den nângânetâ gemu bet pilâmai ya yengât topylene teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Âliwahap haran haran sâam emetje mem tatmap yan kâlâp saum katmunje semu gâwunajak kinmap. Dop yawuâk Anitâje sâamu âlâlâ ya sem gulip tuhumu koujanak kinbuap. Yawu gârâmâ Anitâje nen buku otningiâkgât yâk mepaem herone otbanjim mannom.

13

Yuwu otmâ manmunje Anitâje nenekmu ârândâj otbuap.

¹ Orotmeme âlepne girawu tap yakât ekyongomune nângânet. Yene angoân buku orangiminiwi ya yawuâk torokatmâ buku orangim mannomai.

² Embân angoânâmâ anelone lok hâtgum takanjetâ lokne mem buku tuhuyekbi. Yawu gârâmâ lomba nombotje yengâlen takanjetâ dâim yâhâ emelan katyekmâ sot um yinginomai.

³ Otmu yengâlen gâtne nombotje mem pâi emetjan katyeknetâ tatmâ hâhiwin nângâmai yakât pâi emetjan taiâk sâam ki gulip malap otnomai. Nenje nenjahâk pâi emetjan tain mâne girawu otbainâ nângâm yâk yengât nângânomai. Otmu yengâlen gâtne nombotje yamâ lohimbi belângen mansainje mem bâleyeknetâ hâhiwin

kakñan mansai. Otmu yen yawu otyiñgijetâ mansai mâne girawu otbâi yakât yâk nângâyinjomai. Yenâmâ Yesuhât komot konohâk mansai yakât otmâ yeñe hewewenjak yâk tânyongonomai.

⁴ Otmu den âlâ sâmunne nângâñet. Lohimbi sihan mansaiñe konda otñetâ Anitâñe ya ekmu dondâ bâlemap. Otmu lokñe imbiñe miakmâ manmutâ ârândân otmap. Yâhâ yakât kakñan lok me imbi ondop orop manmai ya Anitâñe ekmâ dondâ bâlemap. Lohimbi yawu otmai yañe tosa umatñe memai. Yakât hâmbâi Anitâñe matñe ya tâñ tâñjak yinjiwuap.

⁵ Emelâk Anitâñe Mose den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nâhâitñe ki tihit otningimâp sâm gorâyinjomu engat yâhâp ki otnomai. Ki pilâyekmunne umburuk mannomai.”

Yawu sâop yakât otmâ wahap yu me ya tatningiap ya ekmunñe ki dopñan otmu ki dewaenom. Otmu dopnenñan tatningiwuap ya wangim ningiâkgât sâm ki ulitgunom. Bia kârikñe. Wuân me wuân tatningiap yamâ dopnenñan.

⁶ Anitâñe den sâop yakât topñe nângâm yuwu alahum mannom.

“Kutdânenñe haonmâ ârândân tihitnenñe otmap. Yakât otmâ lok bâleñe mem bâlenenekne sâm otnomai yanâmâ nenñe yâkât wâtñan kinmâ mâtâpgât ki hâum pâpgunom. Yâhâ yawu otninginomai yan nenñe yakât ki gorâningiwuap. Yawu sâm alahum yâkât wâtñan mannom.”

⁷ Emelâk papatolipyeñe Anitâhâlen biwi nângân nângânyeñe kepeim yâkât den ekyongominiwi. Yawu otmâ manmâ ki lohotñe otmâ gam muwi. Otmu yengu yâkñe otminiwi yawuâk otmâ Yesu Kiristohâlen biwi nângân nângânyeñe kepeim ki lohotñe otmâ mannomai.

⁸ Emelâk Yesu Kiristone tatmâ gaop, âun yu tap, otmu yawuâk tatmâ yâhâwiop kârikñe. Yakât otmâ ki gorâningiwuap.

⁹ Yawu gârâmâ lok nombotñe yeñgâlen taka den ango ekyongowi yakât den pat buku nombotñe eknohoñetâ nângâwan. Den ekyongowi ya nângâñetâ biwi nângân nângânyeñe gulip malap otmu Yesu Kiristohât mâtâp tâpikgumaihât yuwu sâmunne nângâñet. Den yamâ tâñât. Yakât otmâ yâkñe den ekyongowi yamâ ki lâunomai. Yeñe den tâñât me orotmeme bâleñe ya pilâmâmâ Anitâñe tep âlep nângâyinjom tihityeñe otmap ya nângâm heñgenjum biwiyenñe yâkâlenâk tatbuap. Yawu otmâ manñetâ yâkñe mâmâñe otningim yâhâwuap.

¹⁰⁻¹¹ Yâhâ Anitâñe lohimbî kerek yeñgât tosa pilâyinjom sâm hotom uminiwi ya yeñgât kunyeñe yuwu otminiop. Yâkñe selep belângen kinminiop yan lama kum gâim yanâmâ hepñe mem yâhâ alata kakñan hepñe tuanguminiop. Yawu otmu bukulpñe nombotñe yañeâmâ belângen kinmâ bonñe yamâ mem uñetâ sem biatminiop.

¹² Otmu dop yawuâk nenñe Kiristohâlen biwinenñe kepeim yâkât pat otnehât yâk mem kapi betñehen ge kuñetâ mumu hepñe giop.

¹³ Yakât otmâ nenñe hotom um katmai yakât nângâmunñe gemu selep hânjinan yan ki yâhânom. Ya pilâm belângen tatmâ Yesuhâlen torokatmâ yâkât denñe lâum mannom. Yawu otmunñe yanâmâ Yesu otbañgiwi yawuâk nen otninginomai. Otmu yakât ki gorâningiwuap.

¹⁴ Nenâmâ kapinenñe yu bia. Kapinenñe dondâñe yamâ himbimân Anitâ tatmap ewan tap.

¹⁵ Otmu Kutdânenñe Yesu yâkñe kulet sâningim himbimân ewan yâhâ tap. Yakât otmâ nenñeâmâ yakât nângâm Ambonenñe Anitâ heronñe nângâwanjom mepaenom.

¹⁶ Otmu orotmemenenñe âlepñe otmunñe Anitâñe nenekmu ârândân otmap yakât sâwe. Lohimbî nombotñe umburuk manmaiñe yeñeâmâ yâk nembe kalem otyinjomai. Otmu nombotñe hâhiwin kakñan mansai buku otyinjom tânyongonomai. Orotmeme yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâñe yekmu ârândân otbuap.

¹⁷ Otmu papatolipyene yengât yuwu sâmunne nângânet. Yen manman kârikjahât mâtâp hâum pâpgumaihât yâkne yengât galem otmâ galemyongom mansai. Otmu yâkne Anitâne âi sâm yingiop ya biwiyenane tinâk kepeim mem mansai. Hâmbâi sâp patoen yakât hâmene yingimu menomai. Yawu gârâmâ biwi nângân nângânyene gemapgât yene yâk yengât amutgen manmâ tem lâuyinginomai. Tem lâuyingim mannetâmâ yâkne biwiyene hewewen otmu galemyongom henjenunomai.

¹⁸⁻¹⁹ Otmu nâne bukulpne orowâk tatmâ Anitâhât tem lâuwanjim manmâ orotmeme âlepne otmâ manmunne nenekmu ârândân oap. Yawu gârâmâ yene biwi nângân nângânyene hewewen otmu nengât sâm Anitâ ulitgum mannomai. Otmu Anitâne nâ hângânnohomu yengâlen takawehât gurâ yawuâk ulitgum mannetgât nanjan.

Den bâine

²⁰ Bukulpne, den bâine ekyongomune nângânet. Kutdânenne Yesu, yâkne mumu yan Anitâne tosanenne pilâningim manman kârikjahât pat kuningiop. Otmu âwâne Anitâne mumunambâ mem yahalop. Yawu otmâ pat kuningiop yakât bulâne hâmbâi menomgât mâtâpne teteop. Ya biatbuapgât dop âlâ ki tap.

²¹ Bulâne ya mene sâm Anitâne mâmâne otyingimu yâkât wâtjan kinmâ tem lâuwanjim mannetâ nângâmu ârândân otbuap. Yawu otmu yanâmâ biwi nângân nângânyene hurun sâmu mannomai. Otmu Yesu Kiristo mepaenomai. Ya bonjanâk.

²² Bukulpne, yene biwiyene gemapgât den tâlâwâk yu kulemgum katyngian. Yawu gârâmâ yene sâlikumâmâ topne ya nângâm henjenunet.

²³ Otmu tembe lâu pâi emetne galemne tatmapne nângâmu Timoteo ya pâi emetnambâ ge mansap. Yâkât den pat yawu sânetâ nângâwan. Yawu gârâmâ yâkne taka nâ penenihimu yanâmâ netne orowâk yengâlen takarom.

²⁴ Otmu yene pepa yu sâlikum nângâm yengu papatolipyene otmu Yesuhât komot mansai ya nâhât den pat yu ekyongom buku otyinginomai. Otmu Itali ambolipne lohimbi tohonetâ mansain yâkne yengât tep âlep pato nângâyngim mansai. Yâkne yawu nângâyngim mansai yakât yene nângânetgât nâne den pat yu kulemgum katyngian.

²⁵ Anitâne tihityene olâkgât nâne haonmâ ârândân ulitguman. Den pat katsan yu yuâk.

Yakowo

O bukulpne,

¹ Yen Yura lohimbi hânnenne tâmbâne pilâm hân âlâengen âlâengen ari mansai. Ari manmâ Yesu Kiristohâlen biwiyeŋe kepeim yâkât komolân torokatsai. Nâ Yakowo. Nâne Anitâ yet Kutdânenne Yesu Kiristo hon bayitgim mansan. Yakât otmâ yengât nângâm ekap yu kulemgum katyŋgian.

Nenne Anitâ ulitgunom yan biwi yâhâp ki otnom.

²⁻⁴ Bukulpne, yeŋe Kiristohâlen biwiyeŋe kepeim mansai. Yakât otmâ umatne âlâlâ kakyenjan yâhâmu biwiyeŋe ki orotok sâmâp. Biwiyeŋe ki orotok sâmâp gârâmâ hâmbâi umatne pato âlâ kakyenjan yâhâmu hâhiwin dondâ nângânomai yan yâkâlenâk biwiyeŋe kepeim umatne ya lâum ki lohotne otnomai. Yawu otmâ mannomai yan Anitâne yekmu ârândânŋ otmu manman kârikjahât pat kuyŋgiop yakât bulâne menomai. Yakât nângâm biwi hero nângânet.

⁵⁻⁶ Yeŋe girawu mannetâ Anitâne yekmu ârândânŋ otbuap yakât nângâm yâkâlen biwiyeŋe kepeim ulitgunomai. Ulitgunomai yanâmâ Anitâhât biwiŋan tatmap ya Wâtgât mâmânahât Heakne mem biwi nângân nângânyenjan katmu nângânetâ keterakuyŋgiuwuap. Otmu biwi yâhâp ki otmâ ulitgunomai yan hewewenjak nângâyŋgiuwuap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne yu yakât biwi yâhâp kakjan Anitâ ulitgunomai ya yengât topyene nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Nenne waŋga mem saru kakjambâ arimain. Arimainângembâ siru pato pilâmu to dondâ bâlemâp. Yawu otmâ waŋga ya mem kopa kopa tuhumâp. Yakât dopneâk lohimbi yan yu yengât biwi nângân nângânyene hâlim milim otmâp.

⁷⁻⁸ Yakât otmâ yu ya otnomaihât biwi yâhâp otmâ hâmbiŋ gumbiŋ manmai. Topyene yawu tapgât Anitâ ulitgumai yan ki nângâyŋgimâp.

Munomân iri sikumnene ki miakmâ arinom.

⁹ Bukulpne, yeŋe Kiristohâlen biwiyeŋe katbi yan Anitâne manman kârikjahât pat kuyŋgiop. Otmu yengâlen gâtne lohimbi nombotŋe senne âlâlâhât umburuk mansai. Yâhâmâ hâmbâi Anitâne manman kârikjahât pat yakât bulâne yŋgimu menomai yakât nângâm biwi herone nângânet.

¹⁰⁻¹¹ Hâmbâi munomân iri sikumnene ki miakmâ arinom yakât den âlâen hâum sâmune nângânet. Hahop suriŋe pilâm kuririŋ sâm kinmu ekmunne âilonŋo lonŋo otmâp. Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk pek sâm hânân ge tâtuk sâmâp. Yakât dopneâk nen kerek mum tâtuk sânom. Yakât otmâ yengât gâtne lohimbi nombotŋe iri sikumyene orop manmai yengât yuwu sâmune nângânet. Yeŋe Kiristohâlen biwiyeŋe kepeim mannetâ lohimbi belângen manmaiŋe nângâm bâleyŋgim mem ge katyekmai. Yawu otyŋgimai gârâmâ hâmbâi Anitâne manman kârikjahât pat yakât bulâne yŋgimu menomai yakât nângâm biwi herone nângânet.

¹² Umatne âlâlâ kakyenjan yâhâmu Kiristohâlenâk biwiyeŋe tiŋâk kepeim Anitâ hon bawaŋgim mannomai. Yawu mannetâ Anitâne yekmu ârândânŋ otmu manman kârikjan katyekmu mannomai.

Tosa otmunne bâlemâp ya Anitâhâlen ki kârâm pilânom.

¹³⁻¹⁵ Lohimbi wuân me wuân ekŋâlem otŋetâ bâlemâp yakât yuwu sâmune nângânet. Yu me ya ekŋâlemai yan yeŋe engatyeneâk watmâ otnehâlâk nângâmai. Yawu nângâmai yakât kakjan otŋetâ bâlemu tosa memai. Yawu otmâ manman bâlenjahât paŋŋonân kionmâ yawuâk tâtâem otmâ mannomai yamâ hiliwahonomai.

Yakât otmâ yuwu sâmunne nângânet. Anitâne ki otmu bâlemap. Otmu nenne otmunne bâleâkgât biwinenjan ki kionmap. Yâhâ lohimbine otjetâ bâlemap yamâ yenjan tap. Otmu tosa otmai yakât gurâ Anitâhâlen kârâm pilânomaihât dop âlâ ki tap.

¹⁶ Yakât otmâ Anitâhâlen kârâm pilânomai yanâmâ yeje yakât nângânetâ ki bonne otbuap.

¹⁷ Anitâ Koko salek Ambojane senje âlâlâ himbimân ekmain ya kalop. Hilâmgât emetsenjan ga takam kârikne pilâm bolan bolan sâm ge potok sâmap. Yâhâ omongât emetsenjan ya purik sâmu torehenjan tetemu ekmain. Otmu ya ari gulip otmu omon sahakmap. Yâhâ pitu yamâ omonje pelej pelej sâm kinmu ekmain. Yâhâ emet han sâmu ki ekmain. Yawu gârâmâ Himbim Ambojane yawu ki otmap. Yâkneâmâ tat tat kârikne tatmâ gaopjak tatmâ gamap. Otmu yawuâk tatmâ yâhâmbisâp. Otmu biwinenjan mem hewewen tuhumu âlepjan otmâ manne yakâlâk nângâmap. Yakât otmâ yâkne ki biwinenjan kionmu otmunne bâlemap.

¹⁸ Ikjahâk nine nanne baratne sâm mem hewewen tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenjan katmunne manman ânje ningiop. Yakât otmâ Kiristohât pat manmâ Anitâne yu ya kalop ya yengât kunyenje mansain.

Kiristohât den nângâm tem lâuwanginom.

¹⁹⁻²⁰ Bukulipne, yuwu sâmunne nângânet. Bukulipyanje Kiristohât den kâsikun yinginomai yan ândâp katmâ yâk yengât den nângânomai. Yâhâ yeneâmâ den kâsikun lohimbini yinginetâ ândâpyenje kârikne otmâ ki nângânomai. Ki nângânetâ lohotjan ekyongonomai. Yâhâ yeje den kâlâpne orowâk katyeknomai yan Anitâne yen yekmu bâlewuap. Otmu lohimbini den ekyongonetâ nângânetâ gemu bet pilânomai ya gurâ Anitâne yekmu bâlewuap. Yakât otmâ yeje den kâlâpne orowâk ki katyeknomai.

²¹ Emelâk yeje Kiristohât den nângâm biwiyenjan katbi ya mem mete tuhun orotmeme bâlene âlâlâ bet pilâm Anitâhât den lâum mannomai. Yawu manmâ yâhânomai yanâmâ yâkne meyemâ manman kârikjan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

²² Kiristohât den lâum honj bawanginet. Yâhâ den ya in nângâmai yan “Anitâne nenekmu ârandân oap,” sâm biwiyenjan pâlâmne otmu manjetâ dondâ bâlemap. Yawu nângâm manmanje kâirahom hiliwahonomai. Lohimbini yawuya yengât topyenje nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunne nângânet.

²³ Lohimbine dunguân enakmâ somotyenje hâluhuakmai.

²⁴ Yawu gârâmâ dunguân ki enakmai yan kundenyenjahât towatne nângânetâ ki keterakyingimap.

²⁵ Yakât dopjan lohimbini nombotjanje Kiristohât den nângâm yan ki biwiyenjan katmâ lâumai. Yawu otmai yan den ya in yawu nelâm yongomap. Yâhâ yeje yawu ki otnomai. Kiristohât den yamâ bulâne. Yakât torehenjan âlâ ki tâpiahomap. Ya nângâm lâum manmâ bâlenjahât pangonân ki kionmain. Yakât otmâ yeje den ya tinâk lâum manmâ yâhânomai yan Anitâne yekmu ârandân otmu biwi hero nângânomai.

²⁶ Den âlâ torokatmâ yuwu sâmunne nângânet. Lohimbini nombotjanje mitihât orotmemeâk watmunne Anitâne nenekmu ârandân otbuap yawu nângâmai. Yawu nângâm den ihilâk mahilâk sâmai yakât Anitâne mitihât orotmeme watmai yakât nângâmu tângât otmap. Lohimbini yawu nângâmaiye kâirahom otmâ hilipgumai.

²⁷ Yeje Awonnenje Anitâ yâkât tem lâuwangim yuwu otmâ manjetâ yekmu ârandân otbuap. Lohimbini kambut mansai me nimnaom âwâ mâmâlipyenje mum pilâyeknetâ mandu mansai ya yengât tepyenje nângâm tânyongonomai. Yawu otmâ orotmeme bâlene bet pilâm biwiyenjan galemahom mannomai yan Anitâne yekmu ârandân otbuap.

2

Buku âlâhât nângâmunne yahatmu âlâhât ki nângâmunne gewuap.

¹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâmunne nângânet. Kutdânenne Yesu Kiristo Anitâ orop dopyetne konohâk. Yakât otmâ yâkât nângânetâ yahatmu yâkâlen biwiyenane kepeim mansai. Yawu manmâ lok kut patyenahâlâk ki nângânomai.

²⁻³ Yeñe Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmâ kiki meytigimai yan lok pupne âlâ, hâk katipne me pet âlonço hangalakmâ takamu eknetâ yahatmu “lok takap yuâmâ iri sikumne orop” yawu nângâmai. Yawu nângâm “lohimbi senyen an ewanâk tat,” sâk katnetâ tatmap. Yâhâ lok pupne âlâ, hâk katipne me pet tok sâsâne hangalakmâ takamu eknetâ gemu “lok takap yuâmâ lok inñe, umburuk mansap,” yawu nângâmai. Yawu nângâm “ginñehen tat,” sâk katnetâ tatmap.

⁴ Yawu otyingimai yan lokgât nângân nângân bâlene watmâ lok kâsipyongom Kutdânenne Kiristohât den lonçâemai.

⁵ Lohimbi girawuyane Kiristohâlen biwiyenane tinâk kepeim manmai ya yengât nângâm Anitâne manman kârikjahât pat kuyingimu tap? Yakât yuwu sâmunne nângânet. Lohimbi belângen manmaine lohimbi inñe me umburuk manmai ya yengât nângâyiningetâ gemap. Lohimbi inñe yawuyane Kiristohâlen biwiyenane tinâk kepeim mannetâ ya yengât nângâm Anitâne manman kârikjahât pat kuyingimu mansai.

⁶⁻⁷ Yawu gârâmâ yeñe lohimbi yawuya yeknetâ gemu ginñehen katyeknetâ tatmâ miti nângâmai. Yâhâ lohimbi iri sikumyene oropne Kutdâyene Yesu Kiristohât nângânetâ gemu sâk bâlewançim mansai. Yawu manmâ yan yen meyekmâ den âiân katyekmâ senne âlâlâ meyingimai. Yawu gârâmâ yeñe lok iri sikumyene orop ya eweyingim lohimbi senyen katyeknetâ miti nângâmai. Yawu otmai yakât nângâmune ki ârândân otmap.

⁸ Anitâne girem den âlâ Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nenjahât nângâmune yahatmap yawuâk buku nombotne yengât nângâyiningimune yahatbuap.” Yawu tap.

Den ya lâum lohimbi hârok yengât nângâyiningetâ yahatmu ewe katyeknetâ ârândân otbuap.

⁹ Yâhâ lohimbi kut patyenahâlâk nângâmai yan girem den yan yu lonçâem tosa memai.

¹⁰ Lohimbi âlâ me âlâne girem den âlâ lonçâemai yamâ Anitâne yekmu girem den hârohâk lonçâemai yawu otmap.

¹¹ Yakât topne nângânetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nângânet. Anitâ ikñak girem den âlâlâ hârok Mose ekumu kulemguop. Girem den âlâ yuwu sâk ekuop.

“Lok âlâ me âlâne bukulipyene yengât imbilipyene ki yekmâ otnomai.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâne lok âlâ me imbi âlâ kuñetâ mumbuap yâhâmâ papatolipyenane meyekmâ den âiân katyeknetâ tosa pato menomai.” Yawu sâop.

Anitâ ikñak girem den âlâlâ hârok Mose ekuop. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne lok me imbilipyene yengât betyenehen ki kionmâ tosa ki miain sâmai. Yamâ benne buku âlâ kuñetâ mumbuap yan Anitâne yekmu girem den hârohâk lonçâem tosa memai yawu otbuap.

¹²⁻¹³ Lohimbi âlâ me âlâne mem bâleyeknetâ yakât matne yeñe kâpekyingimai. Yawu gârâmâ yeñe otñetâ bâlemap yakât matne Anitâne gurâ yingimu menomai. Yâhâ yeñe lok nombotne yengât tosa pilâyingimai otmuâmâ Anitâne gurâ yen umam sâyingim tosa pilâyingiwuap. Yakât otmâ yeñe Kiristohât den tinâk lâum manmâ bukulipyene yengât ki nângânetâ gewuap. Yawu otnomai yanâmâ Anitâne yekmu ârândân otmu tosa pilâyingiwuap.

Nenne Kiristo hon bawañinom yan hâkñak hâkñak ki hon bawañinom.

¹⁴ Bukulipne, yuwu sâmunne nângânet. Lohimbi âlâ me âlâne Kiristohâlen biwinenane kepeim manmain sâmai yamâ ki tem lâuwangim bukulipyene tânyongomai. Lohimbiñe

den yawu sâmai yamâ perâk sâmai. Otmu Anitâne biwiyene ekmu bonne bia otmu ki meyekbuap.

¹⁵⁻¹⁶ Yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Bukulipyene âlâ me âlâne kapi pilâm mâtâp kâlepnehen arine sâm sot barahâk genetâ yeknomai. Genetâ yekmâ “O, gâmâlâk kilik milik ariwionj” sâmmâmâ mâtâpgât natik ki tânyongonomai yanâmâ bukulipyenane nângâm bâleyingim wawi sânomai.

¹⁷ Yakât dopneâk Anitâne gurâ biwiyene ekmu ki ârândânj otmu “Kiristohâlen biwiyenane imbiâk kepeim mansai” yawu sâwuap.

¹⁸ Yawu gârâmâ lohimbi nombotne yuwu sâmai. “Lohimbi nombotne Kiristohâlen biwiyenane kepeimane bukulipyene ki tânyongomai. Yâhâ lohimbi nombotne âlâneâmâ bukulipyene tânyongomai.”

Yawu sâmai yakât nâne yuwu sâmune nângânet. Nenne lohimbi yengât biwiyene ki ekmain. Lohimbi nombotne “Kiristohâlen biwinenne kepeim manmain,” sâmai. Yamâ benne bukulipyene ki tânyongomai. Lohimbi yawuya yengât biwiyene Kiristohâlen kinsap me bia yakât ki nângâmain. Yawu gârâmâ nâne “Kiristohâlen biwinane kepeim mansan,” sâman. Yawu sâman yakât bulâne lohimbi tânyongom manman yan tetemu ekmai.

¹⁹ Yâhâ lohimbi nombotne yuwu sâmai. “Anitâ bulânanâk tatmap,” sânetâ nângâmunne bulâne otmap. Sâmai yamâ ki sâm tâpikgumai. Den yamâ bulâne. Yawu gârâmâ senduk banearâ, me emet ambone, me susun, me weke bâleneane gurâ den ya yawuâk nângânetâ bulâne otmap. Yamâ yâhâmâ Anitâne hilipyongowuap yakât nângâm gorâ kaknan manmai.

²⁰ Lohimbi âlâ me âlâne “Kiristohâlen biwinenne kepeim mansain,” sâmai. Yamâ benne bukulipyene ki tânyongomai. Lohimbi yawuyane nângâm hilipgumai. Otmu Anitâne manman kâriknan ki katyekbuap. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât tâmbânenne Awarahamne olop yan hâum sâmune nângânet.

²¹ Awarahamne wuân olop ya Anitâne ekmu ârândânj olop yamâ yuwu. Anitâne hotom unihi sâm Awaraham ekumu yâkât den lâum kât dawangum alata tuhuop. Alata tuhum nanne, kutne Isaka, mem yakât kaknan katmâ hilipguwe sâm olop. Hilipguwe sâm otmu yan Anitâne kuwanjiop.

²² Awarahamne Anitâhât den inâk ki nângâop. Yâkne yâkât den lâum nanne hilipguwe sâm olop yan Anitâhâlen biwinane kepeim manmap yakât bulâne teteop. Yawu nângâmain.

²³ Awarahamne Anitâhât denne lâum nanne hilipguwe sâm olop yan Anitâne biwine ekmu ârândânj otmu kuwanjimu pilâop. Yawu olop yan Mosenne den âlâ kulemgup yakât bulâne teteop. Den yamâ yuwu tap.

“Anitâne pat sâm kuwanjiop ya Awarahamne nângâm yâkâlen biwi nângân nângânne kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâne biwine ekmu ârândânj olop.” Yawu tap.

Anitâne biwine ekmu ârândânj otmu buku otbanjiop.

²⁴ Awarahamne olop yakât topne yuwu nângânom. Lohimbi âlâ me âlâne Kiristohâlen biwiyene katmai yamâ tem ki lâuwangimai ya yengât Anitâne nângâmu ki ârândânj otmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne Kiristohâlen biwiyenane kepeim tem lâuwangimai ya yengârâmâ Anitâne nângâmu ârândânj otmap.

²⁵ Imbi kondarâ âlâ, kutne Lahap sâm, yâkâlen hâum sâmune nângânet. Emelâk embânân Isirae yengât lok kunyeneane lok yâhâp honj hângânyotgomu ari kasalipyene yengât kapiân yâhâm imbi ya mem teteowot. Mem tetem den mem ariowot ya ekumutâ nângâmu bulâne otmu kapi ambolipneane yotgomai sâm mem mesangutyehop. Otmu sâp âlâen mâtâp âlâ tiripyotgomu kapi ambolipne kewewetyekmâ âwurem ariowot. Yawu olop yakât Anitâne nângâwanjimu ârândânj olop.

²⁶ Den sâam aran yukât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâamune nângânet. Bukunenne âlâ bâlewuap ya ekmâ “Emelâk umutne gahaeakmâ arap,” sâam isem we bâle nângâmain. Yakât dopneâk bukulpnenne “Kiristohâlen biwinenne kepeim mansain,” sâamai yamâ tem ki lâuwangim bukulpnyene tânyongomai ya yekmâ yâk yengât “lohimbi perâkne” sâamain.

3

Launenne galemgun hejengum mannom.

¹⁻² Bukulpne, den âlâ yuwu sâamune nângânet. Anitâne bawapi nengât biwinenne mem hewewen tuhumu Anitâ yet Kiristo yetgât den lohimbi kâsikum yingimain yan âi umatne memain. Yamâ âi tângât bia. Yakât otmâ âi ya biwinenne mem den ya tâng tângâk kâsikum yingimain, me den ya kakneâk kakneâk kâsikum yingimain yakât matne yamâ sâp patoen Anitâne dopnenne kâpekningiwuap. Yawu gârâmâ nen kerekne Kiristohât nep mem tâpikgumunne yakât bulâne ki tetem hejengumap. Yakât otmâ Anitâne matne umatne ningimap sâam yene Kiristohât den lohimbi kâsikum yinginomaihâlâk ki nângânomai.

Otmu den âlâ torokatmâ sâamune nângânet. Lohimbi nombotne bukulpnyene sâam bâleyingimai, me den bâlene hâiyekmai, me biwiyenambâ nângân nângân topne topne tetemu den ihilâk mahilâk sâamai. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâne lauyene galemgun orotmeme bâlene yawuya ki otmai yanemâ biwi nângân nângânyene galemahom hejengum manmai.

³ Yakât nângânetâ keterahâkgât yuwu sâamune nângânet. Beâsi yamâ tâkne laune sâhâmunne tatmap. Gârâmâ wosapâ me wosapâ arine nângâmain yamâ tâk mem dâimunne yaken arimap.

⁴ Aiop, wanga mem saru kaknan arimain yan hâum sâamune nângânet. Wanga yamâ pato nandorone. Yawu gârâmâ wanga bâtne, kutne sitia sâam, yamâ tipine âlâ. Otmu wanga ya ambonne wosapâ me wosapâ ariâk nângâmap yamâ bâtne mem purik gurik tuhumu yaken arimap.

⁵ Yakât topne yuwu sâamune nângânet. Launenne yamâ tipine âlâ. Yawu gârâmâ nenne launenambâ den bâlene sâam bukulpnenne ekyongomunne nângânetâ tepyene kâlâp semu umatne âlâlâ tetemap yakât dop kum sâamune nângânet. Emet pato kinmu songae hâlâlân sâamap yan kâlâp tuhumi katmunne songae ya sem arimap.

⁶ Yakât dopneâk Manman Bâlenjâhât Ambonne biwinenne kionmap. Biwinenne kionmu nângân nângân bâlene âlâlâ tetemu ya lohimbi ekyongomunne nângânetâ mannyene bâlem hejengumap.

⁷ Anitâne songo bau, me nâi selon kalop yapâ gâtne âlâlâ mem lohotne tuhuyeknomgât dop tap.

⁸ Yawu gârâmâ nenne launenne galemgun hejengunomgât dop âlâ ki tap. Hâmewuk me soron hambenne lohimbi in yawu yingimu mumai yakât dopneâk nenne den bâlene sâam bukulpnenne hâiyekmunne tepyene bâlemap.

⁹ Anitâne ikne nângân nângân watmâ lohimbi tuhuyelehop. Yakât otmâ nenne den herone sâam awonenne Anitâ mepaemain. Otmu launenne yapâek den bâlene sâam bukulpnenne hâiyekmain.

¹⁰ Anitâ den herone sâam mepaemain. Otmu bukulpnenne den bâlene hâiyekmain. Yakât nângâmunne ki ârândân otmap.

¹¹ Yakât otmâ dop kum sâamune nângânet. To senne hindakmap yapâ uwurup ki takamap.

¹² Yâhâ kiatne manam ki otmap. Otmu manamne kiat ki otmap. Giñ gârârâne ham ki otmap. Otmu hamne giñ gârârân ki otmap. Yâhâ saruambâ to ki osom nemain. Yamâ topyette ikniâk ikniâk tap. Denân hâum sâam aran yukât topneâmâ yuwu. Nenne den âlepneâk alahunom. Bukulpnenne orop ki sâam bâleanginom.

Anitâne ikne nângân nângân mem biwinenjan kalâkgât ulitgunom.

¹³⁻¹⁸ Lohimbi nombotnaje Anitâne ikne nângân nângân mem biwiyenjan kalâkgât ki nângâmai. Yâkneâmâ senduk banearâ me weke bâlene ya yengâlen kândiwahonjetâ nângân nângânyene teteyingimap. Yawu otmâ bukulipyene yengât nângânetâ gemu yenhât nângânetâ yahatmu hâkyene mepaemai. Hâkyene mepaem lohimbi yengât kunlipyene manmâ den perâkne ekyongomai. Yawu otmâ manmanyene mem bâleanjim hionakmai. Lohimbi bâlene yengât topyene yawu tap.

Yâhâ lohimbi nombotne âlâneâmâ Anitâ ulitgunjetâ ikne nângân nângân mem biwiyenjan katmu nângân nângân âilonjo teteyingimu târârâhâk manmai. Yawu manmâ yenhât nângânetâ gemu bukulipyene yuwu otyinginetâ yeknetâ ârândân otnap. Biwi yâhâp ki otmai. Yawu manmâ Kiristohât den tâj tâjâk lohimbi kâsikum yingimai. Kâsikum yingimai yan bukulipyenane den âlâhât âiyongonjetâ nângâm hejengum matne kâpekyingimai. Yawu orangim den kakjan ki sahangim hionakmai. Lohimbi yawuyane bukulipyene yengât manmanyene ekmâ hejengum mem hewewen tuhuyekmâ buku otyingimai. Yawu otyinginetâ manmanyene kelihakmu manman âlepjahât bulâne âlâlâ teteyingimu lohotjan manjetâ Anitâne yekmu ârândân otnap.

4

Anitâ Ambonenjahât amutgen manmâ tem lâuwanjinom.

¹⁻² Yeneâmâ biwiyene ki sânduk sâmu manmai. Yawu otmâ yenhât nângânetâ yahatmu biwiyenambâ nângân nângân bâlene topne topne tetemu herone kakjan manne sâm otmai. Yawu otmâ senne âlâlâ ekjâlem bukulipyene orop pawarak guwarak otmâ hionakmai. Otmu lohimbi nombotnaje bukulipyene orop nângâm bâleanjim ahomai. Yakât Anitâne biwi sânduhân katnenekmu mannehât nângâm ki ulitgumai. Yanak benne umatne kakjan manmai.

³ Otmu Anitâne senne âlâlâ âlepneâk ningimu herone kakjan manne sâm dewaemai. Yawu otjetâ biwiyene ekmu bâlemu ki nângâyingimap.

⁴ Yene topyengahât nângânetâ keterakyingiâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Imbi âlâ me âlâne loklipyene yengât betyenehen kionmâ kâwâ konda otmai yakât dopneâk yene Anitâhât betnehen kionmâ senne âlâlâhâlen biwiyene katjetâ kinmap. Yene senne âlâlâ ekjâlemai yan lohimbi belângen manmai yengâlen torokatmâ otmâ hilipgum Anitâ betgumai. Anitâ betgum mannomai otmuâmâ yâkne gurâ yawuâk betyongowuap. Emelâk Anitâhât poropetelipnane den kulemgowi yakât topne nângâmbâiâ.

⁵ Den yakât topneâmâ yuwu tap. Anitâne lohimbi yâhâp tuhuyelekmâ umut biwiyetne katyitgiop. Yakât otmâ yâkâlen biwiyetnane kepeiyetgât nângâop. Otmu nenne gurâ yawuâk yâkâlenâk biwinenjan kepeim mannongât nângâmap.

⁶ Otmu biwinenjan gemu betgumaingât mem hewewen tuhunenekmâ tihitnenne otnap. Den yan yune emelâk lok âlâne Anitâhât den âlâ kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne yenhât nângânetâ yahatmap yamâ Anitâne nângâyingimu gemu mem ge katyekmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne yenhât nângânetâ gemu huruñ huruñ manmai yamâ mem hewewen tuhuyekmâ tihityene otnap.” Den yawu tap.

⁷ Yakât otmâ Anitâ Ambonenjahât amutgen manmâ tem lâuwanjinomai. Yawu otmâ manjetâ Manman Bâlenjahât Amboje, Satanje mem ge katyekbe sâm otbuap yan Kiristohât wâtjan kinjetâ pilâyekmâ ariwuap.

⁸⁻⁹ Yawu otmâ orotmemeyene bâlene otmâ on girin manmâ gai yakât nângânetâ bâlemu bunewâk bet pilânomai. Yawu otmâ yâkâlen biwiyene katjetâ tosayene pilâyingim biwiyene mem salek tuhuyingimu mannomaihât Anitâ ulitgunomai. Yawu ulitgunjetâ nângâyingiwuap.

¹⁰ Yawu otmâ yeñahât nâñgâñetâ gemu yâkât amutgen karakmâ manñetâ nâñgâñingimu yahatmu manman kârikñahât pat kuyiñgiwuap.

¹¹⁻¹² Otmu Anitâñe girem den âlâ Mose yuwu ekumu kulemguop. “Nenñe bukulip-nenñe yeñgât nâñgâmunñe yahatbuap.” Yawu kulemguop. Otmu lohimbi nombotñe bukulipyenñe yeñgât nâñgâñetâ gemap yan girem den yakât nâñgâñetâ tâñtâ otmu loñgâem mem ge katmai. Yawu gârâmâ girem den yakât amboñe yamâ Anitâ konok. Sâp patoen ikñak lohimbi kerek nengât biwinenñe ekmâ sâñ hâreningiwuap. Yawu otmâ nombotñe ikñan mem katnenekbuap, otmu nombotñe âlâlâ mem ketetyekmu hiliwa-honomai. Yakât otmâ yeñahât ki nâñgâñetâ yahatmu bukulipyenñe yeñgât nâñgâñetâ gemu sâñ bâleyiñginomai.

Nenñahâk yuwu yawu otnomgât dop ki tap.

¹³ Yeñahât nâñgâñetâ yahatmap yakât yuwu sâñmune nâñgâñet. Yeñgâlen gâtñe lohimbi nombotñe bukulipyenñe orop den yuwu mon hikunomai. “Hândâhân kapi patoen ari nep menom. Nep mem manmâ tewetsenñe ya mem katmunñe pato otmu hombañ kakñan miakmâ âwurem takanom.”

¹⁴ Den yawu sâñ hikunomai yamâ hândâhân wuân me wuân teteyiñgiwuap yakât topñe ki nañgai. Manmanyenahât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât elem memap yan hâum sâñmune nâñgâñet. Omoñânâk elem mem pumñe launñe me hem turembe ya kurihimap. Otmu sikop tipiñe kumu yanâmâ elem ya getek hâreakmâ biatmap. Yakât dopñeâk nenâmâ sâp tâlâwâk manmâ mumain.

¹⁵ Yakât otmâ yeñahâk “hândâhân yu me ya otnom,” sâñ den ki hikunomai. Yâhâ “Anitâñe nâñgâñingimu yu me ya otnom.” sâñetâ ârândâñ otbuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ sâp yiwerenñe yuâmâ yeñahât nâñgâñetâ yahatmu, “Nenñahâk yu me ya otnomgât dop tap,” sâñetâ dondâ bâlemap.

¹⁷ Yakât yuwu sâñmune nâñgâñet. Lohimbi nombotñe wuân me wuân otñetâ Anitâñe yekmu ârândâñ otbuapgât topñe nâñgâñe hengenñumai. Lohimbi yawuyanñe Anitâñetâ topñe nañgain sâñ yeñe enñatyenñeâk watmâ yu me ya otmai yanâmâ tosa pato memai.

5

Lohimbi iri sikumyenñe orop yeñgât den pat

¹ Lohimbi nombotñe iri sikumyenñe oropñe wawi otmâ nep loklipyenñe ki tânyongonñetâ umatñe kakñan manmai. Yawu otmai yakât Anitâñe matñe mem purik pilâyinñgiwuap. Yakât yuwu sâñmune nâñgâñet.

² Sâp yiwerenñe yu hâk sânduhân manmâ gain yuwuâk torokatmâ manmâ yâhânom nâñgâñe yeñe senñe âlâlâ pato hâwurum katñetâ tatmap. Katñetâ tatmu yapâ âlâ ki mem lohimbi nembe kalem otyiñgimai. Yawu gârâmâ yeñe senñe âlâlâ hâwurum katñetâ tatmap yakât torehenñe seloñe hârem dela dela tuhumu tap. Otmu kalamân gâtñe ya tâtuk sâñ kuñ korok arimap.

³ Otmu tewetsenñe nanñe yamâ helenñum towatñe ki teteap. Yawu misihenñetâ tatmâ bâleap. Yakât matñe Anitâñe nâñgâñe umatñe âlâlâ kakyenñan yâhâwuap yan senñe âlâlâyenñe, hâliñe bia, ya ekmâ topyenahât nâñgâñetâ keterakiñgimu isem tep bâle nâñgâñomai. Otmu sâp yiwerenñe yuâmâ wawi otmâ manmai yakât matñe Anitâñe kâlâwân katyekmu hâhiwin nâñgâmbisâi.

⁴ Topñe yuwuhât matñe umatñe yinñgimu menomai. Nep loklipyenñe hâhiwin kakñan âi tuhuyiñgimai yamâ yeñe hâmenñe alityiñgimai. Hâmenñe yawu alityiñginñetâ den guhunñmâ sâñ bâleyiñginñetâ Anitâñe yahat yahatñe, Wâtgât Amboñe, denyenñe nâñgâñe tepñe nâñgâñingimap.

⁵⁻⁶ Otmu yeñe lohimbi inñe mansai ya yeñgât senñe âlâlâyenñe meyiñgine sâñ hakyenñan sâñ den âiân katyekmai. Den âiân katyekmai yan lohotñan kinñetâ sâñ hâreyiñgin

yaŋak pâi emetŋan katyekŋetâ tatmai. Otmu nombotŋe yongonjetâ mumai. Yawu otyiŋgim yeŋeâmâ heronje maronje otmâ hun sambe kakŋan manmai. Yawu manmai yakât Anitâŋe wuân matŋe yiŋgimu menomai yakât nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Nenje bulimakao mem peke kâlehen katmunje tatmu galemgum manmain. Galemgum manmunje pato otmu gâinom sâm yakât mambotmain. Mambotmâ sâpŋanâk kum gâimain. Yakât dopŋeâk Anitâŋe biwiyene ekmâ matŋe yiŋgiwuapgât sâpŋe kalop. Sâp ya ekmu ârândâŋ otmu matŋe umatŋe yiŋgimu menomai.

Mem âlâlâ tuhunenekŋetâ biwinenŋe ki orotok sâmap.

⁷ Bukulipne, yeŋe yuwu otmâ mannomaihât nanŋan. Lohimbi iri sikumyeŋe oropŋe yen mem ge katyekŋetâ mansai. Yawu gârâmâ yeŋe Kutdânennje âwurem ge meyekbuap yakât nâŋgâm mambotbaŋgim biwiyene ki orotok sâwuap. Yawu mannomaihât nâŋgâm den âlâen hâum sâmunne nâŋgâŋet. Nep ambonaŋe nep tuhum kâmetmap. Nep tuhum kâmetmu bulâŋe tetewuap yakât nâŋgâm buruŋ tetem yahatsap ya pitimap.

⁸ Yakât dopŋeâk Kutdânennjaŋe âwurem ge meyekbuapgât sâp ya utâpŋuap. Yakât nâŋgâm biwiyene ki orotok sâmu mannomai. Yawu otmâ getek gewuap sâm biwiyene mem mannomai.

⁹ Yeŋe umatŋe kakŋan mansai. Yawu gârâmâ Anitâŋe matŋe ningimap sâm ki sâm bâleanŋinomai. Yâhâ sâm bâleanŋinomai otmuâmâ yakât matŋe Anitâŋe in yawu yiŋgiwuap.

¹⁰ Emelâk Anitâhât poropeteliŋaŋe yâkât sât lâum tâmbâlipnennje den ekyongonjetâ nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm topŋe âlâlâ mâŋgâeyekminiwi. Mâŋgâeyekŋetâ biwiyene ki orotok sâmu manminiwi.

¹¹ Ya yeŋgât nâŋgâmunnje ewe membe otmu Anitâ mepaemain. Otmu lok âlâ, kutŋe Hiope, yâhâmâ umatŋe topŋe topŋe kakŋan yâhâmu biwiŋe ki orotok sâmu manop yakât topŋe nanŋai. Manmâ gamu umatŋe ya pesuk sâwaŋgimu Anitâŋe lukulemu manman sânduhân manmâ gaop. Yakât otmâ yeŋe yâkŋe otbi yakât nâŋgâm biwiyene ki orotok sâmu mannomai.

¹² Bukulipne, yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Yeŋe Anitâhât sennan wuân me wuân otne sâm, yan sâm kârikŋe tuhunomai ya yawuâhâk otnomai. Wonân me wonân gâitmâ sâm kârikŋe tuhunomaihât dop ki tap. Yakât otmâ himbimân me hânân ki gâitmâ sâm kârikŋe tuhunomai. Anitâŋe nâŋgâmu bâlemapgât denyene bulâŋanâk sânomai.

Bukulipnennje orop biwinenjaŋe kepeiakmâ konohâk otmu tosa pilanŋinom.

¹³ Otmu umatŋe âlâlâ kakyeŋan yâhâmu biwiyene bâlewuap yanâmâ Anitâ ulitŋunjetâ biwiyene mem sânduk tuhuwuap. Yâhâ manman sânduhân manŋetâ biwiyene heronje otbuap yanâmâ Anitâ mepaem heronje otbaŋginomai.

¹⁴ Yâhâ mesek teteyiŋgiwuap yanâmâ Kiristohât komot yeŋgât galemlipyene ekyongonjetâ ga nak âlâ, kutŋe oliwa, yakât toŋe mem piriyeŋetâ Anitâŋe hengemyongoâkgât orowâk yâkâlen biwiyenaŋe kepeim ulitgunomai.

¹⁵ Yâkâlen biwiyenaŋe kepeim ulitgunjetâ tosayene pilâyŋgim hengemyongowuap.

¹⁶ Yakât otmâ mesek teteyiŋgimu manmaine bukulipyene ekyongonjetâ gaŋetâ orotmeme bâlene mâŋgâeaŋgim gai ya sâm tetem Anitâ ulitgunjetâ hengemyongowuap. Lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhâlen biwiyenaŋe tiŋâk kepeim tem lâuwaŋgim manmaine yu me yakât ulitgunjetâ nâŋgâyŋgimap.

¹⁷ Yakât nâŋgâm emelâk Eliane olop yan hâum sâmunne nâŋgâŋet. Eliahât topŋe otmu nengât topnennje yamâ dop konohâk. Yawu gârâmâ Eliane emet pato kinâk sâm Anitâhâlen biwiŋaŋe kepeim ulitgumu dewutâ ya irik irihâk kum yâhâop. Yawu otmâ yâhâmu yambu kalimbu otmu emetsenŋe nombolân konok yakât biwiŋan gelâk âlâ ki giop.

¹⁸ Otmu gelâk giâk sâm yâhâpŋe ulitgumu nâŋgâwaŋgimu gelâk pato gemu sot yaŋe tetem sambe sambe olop.

¹⁹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâmunne nângânet. Kiristohât den yamâ bulâje. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâje Kiristohât mâtâp pilâm mâtâp bâleŋan ari otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgum manŋetâ bukulipyenaje den lohotŋan ekyongom engatyenjan geŋetâ âlâkuâk Kiristohâlen biwiyenaje kepeim yâkât mâtâp watnomai.

²⁰ Kiristohâlen biwiyenaje âlâkuâk kepeinomai yan mâtâp bâleŋan ari manmâ otmâ tâpikguwi yakât Anitâje tosa pilâyinŋiwuap. Anitâje tosayeje pilâyinŋim manman kârikŋan katyekmu mannomai yakât topŋe bukulipyenaje nângâm heronje otnomai. Bâiŋ.

Nâ bukuyenje,
Yakowo

1 Petoro Petoroŋe ekap angoân kulemguop.

O bukulpine,

¹⁻² Yeŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manŋetâ Anitâŋe himbimân manman kârikŋan mannomaihât pat kuyiŋgimu tap. Yakât otmâ yen hânân yu kandi mansai. Yeŋgât kapi tatmâ arap yamâ kutyeŋe yuwu. Ponto, Galatia, Kapatokia, Asia, otmu Bitini.

Emet inânŋan Awoŋnenŋe Anitâŋe manmanyenahât topŋe nâŋgâop. Yawu nâŋgâm Kiristo hâŋgângumu ge tosanenŋahât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yawu otmâ yeŋe yâkâlen biwiyenŋe kepeim tem lâuwanginetgât ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge biwiyenŋe mem hewewenŋe tuhuyehop. Mem hewewenŋe tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenŋe katŋetâ Anitâŋe tosayenŋe pilâyim nine nanne baratne sâŋ meyekmâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu tap.

Nâmâ Petoro. Yesu Kiristohât aposolo manbehât ikŋak âi sâŋ nihimu mem mansan.

Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe yetŋe enŋatyetŋeâk otmâ nâŋgâyim tihityenŋe otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâmu manmâ yâhânomaihât nâŋgâyim ulitgum gaman.

Manman kârikŋan mannom sâŋ biwinenŋe yakât mem mansain.

³⁻⁴ Kutdânenŋe Yesu Kiristohât âwâŋe Anitâŋe yâk mumuŋambâ mem yahatmu yâkŋe himbimân yâhâmu orowâk tawot. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge mem hewewenŋe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenŋe kepeim manmain. Yakât otmâ Anitâŋe umam sâningim tosanenŋe pilâm manman âiŋe ningimu manmain. Yawu otmâ nine nanne baratne sâŋ menenekmâ himbimân yâhâ manman kârikŋan manmâ yâhânomgât pat kuningiop. Manman kârikŋan koko salehâk mannom nâŋgâm heronŋe kakŋan manmâ yâhâmbisâin. Manman yaŋe biatbuap, me bâlewupgât dop âlâ ki tap. Anitâŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahatmu yâkŋe himbimân yâhâmu orowâk tawot. Yakât nâŋgâm bulâŋanâk manman kârikŋan mannom sâŋ biwinenŋe yakât mem manmâ Anitâ mepaem manmâ yâhânom.

⁵ Otmu Anitâhât wâtŋan kinmâ Kiristohâlen biwinenŋe kepeim manmunŋe Anitâŋe tihitnenŋe otmâ yâhâwup. Otmu sâp pesuk sâuwawân Kiristonŋe âwurem ge menenekmu himbimân yâhâmunŋe manman kârikŋahât pat Anitâŋe kuningiop yakât bulâŋe ningimu menom.

⁶ Yakât otmâ heronŋe nâŋgâm mannomai. Sâp yiwerenŋe yuâmâ umatŋe topŋe topŋe kakyenŋan yâhâmu hâhiwin kakŋan mansai.

⁷ Hâhiwin kakŋan manmâ Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim ki lohotŋe otmâ mannomai. Yawu manŋetâ sâp ki kâlep otmuâk Kiristonŋe âwurem ge meyekbuap. Meyekmu biwiyenŋe yâkâlen tiŋâk kepeim tem lâuwangim gai yakât nâŋgâm Anitâŋe heronŋe nâŋgâyim manman kârikŋan katyekbuap. Manman kârikŋan katyekmu manŋetâ yanâmâ Kiristohât lohimbine nâŋgâyinetâ yahatmu Anitâ mepaenomai. Umatŋe âlâlâ kakyenŋan yâhâmap yakât nâŋgâŋetâ keterahâkgât orotmeme âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Emetgât saran aim kânâŋgâmunŋe sâp kâlep kinmâ ki morok miâk sâŋ yuwu otmain. Kokolo ya saran hâwimain. Hâwim saran topŋe lâŋ kâlehen gewup ya kâlâpŋe umunŋe semu yanâmâ lâum kânâŋgâmain. Yawu tuhomain yan hân kâlehen tatmâ hambe kundutŋe ki kumu morok membuap. Yakât dopŋeâk umatŋe âlâlâ kakyenŋan yâhâmap yan Anitâŋe menenekmu manman kârikŋan mannom. Yakât nâŋgâm orotmeme kiŋgoŋ ya bet pilâm kârihem kinnomai. Yawu.

8-9 Emelâk Yesu Kiristone olop miop ya ki ekbi. Yawu gârâmâ yâkât den pat âlepne ekyongomunne nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeim gai. Otmu sâp yiwereje yuâmâ yâkne himbimân tatmu ki ekmai. Yawu gârâmâ yeje yâkât tem lâum hoj bawaŋgimai. Otmu yâk orop himbimân manbisâihât nângâm yâkâlen biwiyenane kepeim tem lâuwaŋgim mannomai. Yawu manjetâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyiŋgimu tap yakât bulâne yingimu menomai. Yakât nângâm herone nângâm manmâ yâhânomai.

10-11 Anitâne ikne engatneâk Yesu Kiristo hângângumu ge nengât toсахât otmâ kawen-nenjan kinmu howanân kuŋetâ sât gum muop. Mumu Anitâne mumuŋambâ mem yahatmu himbimân âwurem yâhâmu ikne orowâk laŋinje kârikjan tawot. Yâhâ hânân ki giop yan Yesu Kiristone Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge Anitâhât poropetelipne yengât biwiyenjan kionop. Biwiyenjan kionmâ Anitâne Kiristo hângângumu ge tihitnenne otbuap yakât den biwiyenjan katmu sâm tetem lohimbi ekyongominiwi. Otmu Kiristone gewuap sâp yan wuân kulem tetemu eknomai yakât topne nângâne sâm nângâm kiwilim âi pâi tuhuakminiwi.

12 Den yakât topne nângâne sâm otŋetâ Anitâne nângân nângânyene mem pâron pilâyŋgiop. Mem pâron pilâyŋgimu yeŋak munomai yakât kakjan den yakât bulâne tetewuap nângâwi. Den ya emet inânjan ekyongominiwi yakât bulâneâmâ sâp yiwereje Anitâne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge nen Kiristohât aposololipne mem hewewej tuhunenekmap. Yawu otningimu Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingimunne nângânetâ bulâne otmu Kiristohâlen biwiyenane kepeiwi. Yâkâlen biwiyenane kepeinetâ Anitâne tosayene pilâyŋgim manman kârikjahât pat kuyiŋgimu tap. Otmu emelâk Anitâhât poropetelipnane yakât topne nângâne sâm otbi yakât dopneâk aŋelolipnane gurâ nângâne sâm otmai.

Anitâhât tem lâuwaŋgim kilik milik mannom.

13 Manman kârikjahât pat kuyiŋgiop yakât bulâne yamâ Yesu Kiristone âwurem ge meyekbuawân Anitâne yingimu menomai. Ya yingimu menomaihât nângâm biwiyenane mem biwi golâek manmâ galemahom mannomai.

14 Emelâk Anitâ yet Kiristo yetgât topyetjahât pâpgum yeje engatyeneâk otmâ yu ya ekŋâlem orotmeme bâlene otminiwi ya ki witgum otmâ mannomai. Orotmeme bâlene ya pilâm Awoŋnenne Anitâ, Koko Salek Amboŋe tem lâuwaŋgim mannomai.

15 Tem lâuwaŋgim manman bâlenambâ keterakmâ kilik milik manmâ yâhânomai.

16 Den yan yuŋe emelâk Anitâne Mose den ekumu kulenguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâ Koko Salek Amboŋe. Yakât otmâ yeje manman bâlenambâ keterakmâ manjetgât nângâman.” Yawu sâop.

17 Anitâne tânyongoâkgât “Awoŋnenne” sâm ulitgumai. Yawu gârâmâ Anitâ biwinenne ekmapne lok âlâhât nângâmu yahatmu âlâhât nângâmu gemu yawu ki otmap. Yâkne otmain memain yakât matne âlâku ikŋiâk ikŋiâk dopnennjanâk kâpekningimu ârândân otmap. Yakât otmâ sâp patoen Kiristone âwurem ge menenekmu kapinenne himbimân tap yan yâhâmunne Anitâne matne dopnennjanâk kâpekningiwuap. Yakât nângâm yeje ewe katmâ mannomai.

18 Emelâk tâmbâlipyenane orotmeme bâlene ya imbiâk mambiâk otmâ manminiwi. Otmu yeje gurâ manman ya torokatmâ yawuâk manmâ gawi. Nen lohimbi kerekne otmunne bâlemu tosa orop manmain. Yawu gârâmâ Anitâne tosa yakât matne kâpekningiop yan hângât wahap âlâlâ, goli me siliwa tuhu tuhuŋe, me tewetsenne, yawu yakât ki nângâop.

19-20 Emelâk embânân hân himbim ki kândikyotgowân ikne nanne ombe bisine, Yesu Kiristo, hângângumu ge nengât toсахât matne meningiwuapgât nângâm sâpne kalop. Sâp kalop ya Anitâne ekmu ârândân otmu sâp bâine yuâmâ Kiristo hângângumu giop.

Hângângumu ge koko salehâk manmâ nengât toсахât otmâ kawenenjan kinmu howanân kujetâ muop.

²¹ Yawu gârâmâ Anitâne mumuñambâ mem yahatmu himbimân âwurem yâhâmu orowâk tawot. Yawu otmu yeñe yâkâlen biwiyenane kepeinetâ manman bâlenjahât pañgonâmbâ holanyekmu yapâ gâtñane âwâne Anitâ yâkâlen gurâ yawuâk biwiyenane kepeim manmai. Otmu Anitâne Kiristo mumuñambâ mem yahalop yawuâk yen gurâ mumuñambâ mem yahatyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nângâm biwiyenane mem mansai. Yakât otmâ biwiyene galemahom târârâhâk mannomai.

²² Yeñe orotmeme bâlene bet pilâm Kiristohât den bulâne lâum manmâ ganetâ yapâ biwiyene kelihakmu manmai. Yawu manmâ bukulipyene orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmap. Yawuhât otmâ buku konok oranjim tânahom mannomai.

²³⁻²⁵ Nen lohimbî kerekne menlipnenne yengât tepyenambâ tetewin. Yakât otmâ munongât pat mansain. Emelâk Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemgup ya den yan yuñe miap. Den yamâ yuwu tap.

“Hahop surine pilâm kuririn sâam kinmu ekmunne âilonjo lonjo otmap. Yâhâ sâap ki kâlep otmuâk pek sâam hânân ge tâtuk sâamap. Yakât dopneâk lohimbine âi meñetâ bulâne tetemu bukulipyenane ekmâ nângâyinjetâ yahatmap. Yawu gârâmâ muñetâ kut patyene biatmu ya yengât den pat ya lohimbî nelâm yongowuap. Yâhâ Anitâne lohimbî nengât tihitnenne otmâ yâhâwuap yakât den pat ya ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikne tatmâ yâhâwuap. Den yawu tap.”

Anitâhât den ya nângâmunne biwinenjan hâumu topnenne mem tetemap. Yakât otmâ den ya ekyongomunne nângâñetâ bulâne otmu Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmâ gai. Yapâ Anitâne manman âine yingimu mem mansai. Yakât topne nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâamune nângâñet. Mâmâ âwâlipyenane mem ga katyekmâ galemयोगomai. Yawu gârâmâ hâmbâi âwâ mâmâlipyenane mum pilâyeknomai.

Yâhâ Anitâne meyekmâ nine nanne baratne sâam manman kârikñahât pat kuyingiopne mum pilâyekbuapgât dop âlâ ki tap. Yâkneâmâ meyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâi.

2

¹ Yakât otmâ orotmeme bâlene kerehâk bet pilânomai. Yawu otmâ bukulipyene yengât ki nângâm bâleyingim den belângen sâamomai. Me biwiyene ki kurihiakmâ den perâkne kâityongonomai.

² Yawu manmâ yâhânomai yan manman kârikñahât bulâne menomai. Yakât den âlâen hâum sâamune nângâñet. Imbilipnenñane naom mem ga katyekmâ nam yinginetâ nem yanâmâ ñâtâtâk sâam yahatmai.

³ Yakât dopneâk yeñe Kutdâhât den pat âlepne ya nângâm biwiyenjan katmâ manñetâ nângân nângânyene keterakyingimu manmâ yâhânomai. Yawu otñetâ Anitâne meyekmâ manman kârikñan katyekmu mannomai.

Kiristohâlen biwinenñane kepeim hoñ bawanjim mannom.

⁴⁻⁷ Nenne Kiristohâlen biwinenñane kepeim hoñ bawanjim mannom yakât topne nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâamune nângâñet. Emelâk Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Nâne kât âlâ ekmune âlepne otmu mem Yerusalem kapi Sion pumñan tap yan katmune tatmap. Lohimbî âlâ me âlâne ya ekmâ yâkâlen biwiyenane kepeim mannomai ya yengâlen bulâne tetemu biwiyene dopñan otbuap.” Den yawu tap.

Yeñe yâkâlen biwiyenane kepeim manñetâ Anitâne nângâyinjimap. Yawu gârâmâ lohimbî nombotñane yâkât nângâñetâ gemu hâkâñ otmai. Yawu otmâ mansai ya yengât yuwu sâamune nângâñet. Emelâk Anitâhât den âlâ kulemgupi ya yuwu tap.

“Emet tuhuwiân nep lokne nak âlâ ekmâ bâlene sâam mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâne lâum kânângâmu kuhupin kârikne oap.” Den yawu tap.

Nak ekmâ bâlenje sâmem ketetbi ya Anitâne ekmu ârândânj otmu lâum kânângâmu kuhupin kârikne oap yamâ Kutdânenne Yesu Kiristo. Anitâne mumunambâ mem yahatmu tap. Otmu yeje manman bâlenjambâ keterakmâ Kiristohâlen biwiyeñe tinjak kepeim Anitâhât lohimbibi otmâ biwiyeñe kepeiakmâ konohâk otmu manjetâ yen orowâk tatmap. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakne mem hewewenjuhuyekmu Anitâ mepaem hoñ bawanjim mannomai. Yawu otmâ manjetâ Kutdânenne Yesu Kiristone yengât sâmem Anitâ ulitgumu nângâmu ârândânj otbuap.

⁸ Otmu Anitâne den âlâ poropete ya ekmu kulenguop ya yuwu tap.

“Kât âlâ katmune tatmap yan kapi ambolipne yengât kâiyeñan teñ sâwuap. Kâiyeñan teñ sâmem yongomu ki ekmâ nângâm inâk arinomai.” Den yawu tap.

Kâiyeñan teñ sâmem yongomu inâk arinomai yakât dopneâk lohimbibi nombotñe Kiristohât den pat âlepne nângâñetâ helekne otmu pilâm yanjak hiliwahonomai. Yawu gârâmâ lohimbibi Kiristohât den pilâmai yanje hiliwahonomai yakât Anitâne emelâk sâmem kalop.

⁹⁻¹⁰ Otmu yeje gurâ yawuâk omoñ bâlenjan manmâ Anitâ ki nângâwanjiminiwi. Yawu manminiwi yan Anitâne yengât nângâmu giop. Otmu yeje hiliwahonomaihât pat manbi. Yawu manbi yamâ ikñahâk nângâyîngim ikne lanñeñe biwiyeñan pilâmu hañ sâyîngiop. Hañ sâyîngimu omoñgât manman bâlenjambâ keterakmâ Kiristohâlen biwiyeñe katñetâ nine nanne baratne sâmem meye hop. Meyekmâ ikne pat kuyîngimu yâkât komot bulâne otmâ mansai. Yawu manmâ mepaem hoñ bawanjimai. Otmu yâkne yu ya otyîngimu ekñetâ ewe membe otmap yakât den pat yeje lohimbibi ekyongonjetâ nângâm mepaenomaihât meye hop.

Hânân yu kandi mansain.

¹¹ Bukulipne yuwu sâmem nângâñet. Yeje himbimân manman kârikñan mannomaihât pat Anitâne pat kuyîngiop. Yakât otmâ yenâmâ hânân yu kandi mansai. Yawu gârâmâ orotmeme bâlenjeñe biwiyeñe mem bâleyîngimu manman bâlenjahât pangonñan kionñaihât biwiyeñe galemahom senje âlâlâ ki ekñâlenomai.

¹² Yawu otmâ pâku lohimbibi hakyenjan sâmai ya yengât senyenjan uwawapne bia mannomai. Uwawapne bia manjetâ Anitâne yâk yengât biwiyeñan kionñmu yâkne yengât manmanyene ya ekñetâ biwiyeñan hâumu Kutdâhâlen biwiyeñe kepeim Anitâ herone otbanjim mepaenomai.

Gawamangât girem den lâum mannom.

¹³ Otmu lohimbibi Kutdânenñahât nângâñetâ yahalâkgât yeje lohotñan manmâ gawamangât lok kunje tem lâuwanjim mannomai.

¹⁴ Otmu yâkne galemlipyene katyekmu yâkât sâtgât otmâ lohimbibi galemyongom mansai. Yawu manmâ lohimbibi otñetâ bâlemap ya sâmem hâreyîngim matñe yînginjetâ memai. Yâhâ lohimbibi orotmeme âlepneâk otmai ya yengât nângâm herone otyîngimai. Yakât otmâ yeje galemlipyene yengât amutgen târârâhâk mannomai.

¹⁵ Târârâhâk manjetâ yanâmâ lohimbibi Anitâhât den nângâm hilipgumaiñe sâmem ge katyekne sâmem otñetâ umatñe otmu pilânomai.

¹⁶ Yengât kunyene yamâ Anitâ konohâk. Yawu gârâmâ Anitâhât denâk lâunom sâmem gawamangât girem den ki lonğâenomai. Yawu nângâm gawamangât girem den lonğâem tosa menomai yamâ Anitâhâlen tosa ya ki kârâm pilânomai. Yawu manmâ Anitâhât tem lâum gawamangât lok kunñahât amutgen mannomai.

¹⁷ Yawu manmâ lohimbibi kerek yengât nângâñetâ yahatbuap. Otmu Anitâ ewewanjim Kiristohât lohimbibi buku otyîngim manmâ yâhânomai.

Lohimbibi hâhiwin ninginomai yan matñe ki kâpekyînginom.

¹⁸ Lok nombotñeñe lok kutdâ hoñ bayîngim manmai yengât yuwu sâmem nângâñet. Lok Kutdâlipyene nombotñeñe yen nombotñe lohotñan otyînginjetâ âilongo manmai. Yâhâ lok kutdâlipyene nombotñe âlâñeâmâ yen nombotñe hâhiwin yînginjetâ umatñe kakñan

manmai. Yâhâ yeñeâmâ lok kutdâlipyenje kerek yengât lau lâuyingim huruñ huruñ manmâ hoñ bayiñginomai.

¹⁹⁻²⁰ Otmu lok kutdâlipyenjañe imbiâk hâhiwin yinginomai. Yawu otyinginetâ yeñe hâhiwin kakñan Anitâhât den lâum ewe katyekmâ hoñ bayiñginomai. Yawu otñetâ yanâmâ Anitâñe yengât nângâmu ârândân otbuap. Yâhâ yeñe otmâ hilipgunetâ yakât matñe hâhiwin yinginetâ umatñe kakñan mannomai. Umatñe yawu yinginomai yakât Anitâñe nângâmu ârândân otbuap.

²¹ Yâhâ lok kutdâlipyenjañe imbiâk hâhiwin yinginomai yan yeñe orotmeme âlepñeâk otmâ matñe ki kâpekyinginomai. Yawu mannomaihât nângâm Anitâñe meyhohp. Emelâk yakât dopñeâk Yura papatolipnenjañe Kiristo mem bâleñe âlâlâ mângâñetâ sât gum muop. Yâkñe yawu olop yakât dopñeâk yeñe gurâ yawuâk otñetâ yan Anitâñe nângâyingimu ârândân otbuap.

²² Otmu Kiristoñe ki otmâ hilipguop. Me den perâkñe âlâ ki sâop.

²³ Otmu Yura papatolipnenjañe hâim hilit balit tuhuwi yakât matñe ki kâpekyingioip. Otmu mem âlâlâ tuhuwi yan otbañgiwi yakât matñe menomai ki sâop. Otmu howanân kuñetâ muop yan Anitâñe biwinenje ekmâ matñe dopnenñan ningimu ârândân otmap yakât nângâm umut biwiñe yâkâlen karahop.

²⁴ Yeñe orotmeme bâleñe bunewâk pilâm Anitâhât tem lâum orotmeme âlepñeâk otnomaihât Kiristo ikñahâk yengât tosañet otmâ kaweyenñan kinmu howanân kuñetâ muop. Muop yapâ gâtñeñe Anitâñe tosayeñe pilâm meyhohp.

²⁵ Emelâk ki meyhohp yan girawu manbi yakât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Lama yengât galemyeñe bia yakât otmâ ihilâk mahilâk manmai. Yakât dopñeâk yeñe amboyeñe biahât otmâ ihilâk mahilâk otmâ manminiwi. Yâhâ sâp yuâmâ Kiristoñe umut biwiyeñe galem gum tihityeñe otmap yâkâlen biwiyeñe kepeim lohotñan manmai.

3

Imbilipyenje yengât sâop.

¹⁻² Otmu imbilipyenje yengât sâmune nângâñet. Lok kutdâ yengât hoñ bawalipyenjañe lau lâuyingimai yakât dopñeâk imbilipyenjañe loklipyenje ewe katyekmâ lau lâuyinginomai. Yawu otmâ Kiristohât den lâum lohotñan mannomai yanâmâ loklipyenje Kiristohât den nângâñetâ gemu bet pilâmaine manmanyenje ekmâ yâkâlen biwiyeñe kepeinomai. Yâhâ yâkâlen biwiyeñe katñet sâm yeñe loklipyenje ki kendâyinginomai.

³ Me loklipyenjañe yekmâ Kiristohât herone otbañginetgât somotyenje mendenomai yan senje âlâlâ sekñe âlepñe orop ki menduhum mendenomai. Me sângum me hâk katipñe âilongo longo ki hanjalakmâ senje âlâlâ sekñe âlep âlep yanje menâleaknomai.

⁴⁻⁶ Emelâk Yura tâmbâlipnenje yengât imbilipyenjañe Anitâhâlen biwiyeñe hikum tem lâuwañgim loklipyenje ewe katyekmâ amutyenñan manbi. Yawu manñetâ loklipyenjañe manmanyenje ekmâ Anitâ herone otbañgim mepaewi. Awaraham imbiñe, kutñe Sara, yâkñe lokñahât lau lâuwañgim yâkât amutgen manop. Otmu Anitâñe yen meyekmâ Awarahamgât pat kuwañgiop ya yawuâk kuyingioptgât otmâ yenâmâ yâk yetgât sen manmai. Yakât otmâ imbilipyenjañe Sarane olop yawuâk otmâ loklipyenje ewe katyekmâ amutyenñan mannomai. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyeñe kepeim mansai yakât topñe loklipyenjañe ekñetâ âlepñe otbuap. Yeñe yawu manmâ loklipyenje lohotñan otyingim manmâ yâhânomaihât Anitâñe nângâmap.

Loklipyenje yengât sâop.

⁷ Otmu loklipyenje yengât yuwu sâmune nângâñet. Imbilipyenjañe yengât wâtyenñan manñetâ tihityeñe otmâ mansai. Yakât Anitâñe yengât nângâm manman kârikñahât pat kuyingioip yawuâk imbilipyenje yengât kuyingioip. Yawuhât otmâ Anitâhât den lâum

imbilipyen̄e ewe katyekmâ lohotn̄an otyinginomai. Yawu ki otyinginomai otmuâmâ yu me yakât Anitâ ulitgun̄etâ ki nângâyingiwuap.

Yuwu otmâ âilon̄go mannom.

⁸ Yen kerek̄ne manman âilon̄goân man̄netgât yuwu sâmun̄e nângânet. Biwi nângân nângânyen̄a kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu manmâ yen̄ahâlâk ki nângânetâ yahatbuap. Bukulipyen̄e yengât nângânetâ yahatmu yâk orop tânahom mannomai.

⁹ Yâhâ lohimbi nombotn̄a nângâm bâleyingim den bâlen̄e hâiyeknomai, me nombotn̄a mem ge katyeknomai. Yanâmâ yen̄e yakât mat̄ne kâpekyingine sâm ki nângânomai. Yawu otmâ mem sânduk tuhuyekmâ buku otyinginetgât Anitân̄e meyekmu yâkâlen biwiyen̄a kepeim manmâ gai. Yawu mannomai yanâmâ Anitân̄e meyekmâ manman sânduhân katyekmâ tihityen̄e otmâ yâhâwuap.

¹⁰ Manman yawu yakât emelâk lok âlân̄e den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlân̄e heron̄e kakn̄an manne sâmâmâ yuwu otmâ mannomai. Den belângen ki sahan̄ginomai. Me den golâ ki gahaenomai. Me den bâlen̄e ki hâiaknomai. Me ki den perâk̄ne kâirahonomai.

¹¹ Orotmeme bâlen̄e yawuya bet pilâm biwiyen̄e Anitâhâlen katmâ yâkât tem lâum buku oran̄gim mannomai.

¹² Yawu mannomai yanâmâ Anitâ mepaem yu me yakât ulitgunomai yanâmâ nângâyingim tihityen̄e otbuap. Yawu gârâmâ lohimbi nombotn̄a orotmemeyen̄e bâlen̄e ya witgum otmâ mannomai yamâ pilâyekbuap.” Den kulemguop ya yawu tap.

¹³ Bukulipne, yen̄e orotmeme âilon̄goâk otnehâlâk nângâm mannomai yanâmâ lok âlâ me âlân̄e ki mem ge katyeknomai.

¹⁴ Yawu gârâmâ yen̄e orotmeme âilon̄go otmâ man̄netâ lok bâlen̄a mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ Anitân̄e meyekbuap. Yakât nângâm lok bâlen̄e yengât ki kingityen̄ahât otnomai, otmu umat̄ne âlâlâ kakyen̄an yâhâmap sâm yakât ki gorâyingiwuap.

¹⁵ Yawu nângâm Kutdânen̄e Kiristohâlen biwiyen̄a tin̄âk kepeim ewe katmâ tem lâuwangim manmâ yâhânomai. Otmu âwurem ge meyekbuap yakât nângâm biwiyen̄a mem mannomai. Yakât top̄ne lohimbi nombotn̄a nângânehât âiyongon̄etâ yakât ki hâum pâpgum kopa otnomai.

¹⁶ Den mat̄ne ekyongonomai yan Anitân̄e nenekmu ârândân̄ olâk sâm ewe katmâ lohotn̄an ekyongonomai. Kiristo orop biwiyen̄a kepeiakmâ konohâk otmu yâkât wât̄n̄an kinmâ târârâhâk manmai. Yawu man̄netâ lohimbi belângen manmain̄e sâm bâleyingimai. Yâhâ hâmbâi âlâkuâk sâm bâleyingim pâpgum pilân̄etâ lohimbi nombotn̄eâmâ ya yengât nângâyinginetâ kak̄ne otbuapgât yen̄e biwiyen̄e galemahom mannomai. Yawu manmun̄ne Anitân̄e nenekmu ârândân̄ oap nângâm biwiyen̄an ki hâuyekbuap.

¹⁷ Yâhâ Anitân̄e lohimbi belângen manmai ya yengât mâtâp ki manguyingimu yengât manmanyen̄e âlep̄ne ya ekmâ sâm bâleyingim hâhiwin kakn̄an katyek̄netâ yanâmâ yâk̄ne tihityen̄e otbuap. Yâhâ yen̄ahâk otmâ hilipgun̄etâ yakât mat̄ne yinginetâ umat̄ne kakn̄an mannomai yakât Anitân̄e nângâmu ârândân̄ otbuap.

¹⁸ Otmu yen̄e târârâhâk man̄netâ hâhiwin yinginetâ biwiyen̄e ki orotok sâwuapgât nângâm nân̄e Kiriston̄e olowân hâum sâmun̄e nângânet. Nen lohimbi kerek̄ne otmun̄ne bâlemu tosa orop manmain. Yâhâ Kiriston̄eâmâ ki otmu bâleop. Anitân̄e nen kaok nângâningiâkgât Kiristo ik̄nak tosanen̄jahât otmâ kawenen̄an kinmu kun̄etâ muop. Yakât Anitân̄e nângâmu ârândân̄ otmu umut̄ne miop.

¹⁹⁻²⁰ Kândikum emelâk lohimbīne orotmeme bâlen̄e otmâ manminiwi yan tâmbânen̄e âlâ, kut̄ne Noa, yâk̄ne Anitân̄e mat̄ne yingimu hiliwahomaihât girem den ekyongop. Ekyongomu nângânetâ bulân̄e otmu orotmeme bâlen̄e pilân̄etgât Anitân̄e mambotyngiop. Mambotyngiop yan girem den ya nângânetâ helek̄ne otmu orotmeme bâlen̄e tâtâem otmâ yâhâwi. Yawu ot̄netâ imbīne naomlip̄ne otmu iranlip̄ne meyekmu orowâk wanga

kâlehen yâhâwi. Waŋga kâlehen yâhâ tatŋetâ tonjelâk pato gem niŋ niŋ sâŋ gam yâhâ lohimbi Anitâhât hâkâŋ otmâ belângen manbi ya aksisihâk haranyongomu muwi. Sâp patoen lohimbi yaŋe hiliwahonomaihât pat Anitâŋe kuyiŋgiop. Yakât otmâ umutyene hâruyekmu peke kâlehen kinmai. Ya yengâlen Kiristohât umutŋaŋe ari ikŋe den pat ekyongomu nâŋgâwi.

Otmu lohimbi nombolân kalimbu waŋga kâlehen yâhâ tatŋetâ hâmeyeŋe kinop ya yengât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Tonjelâk gem to niŋ niŋ sâŋ waŋga ya kundutmu yahatmu waŋga kâlehen lohimbi tatbi ya hâmeyeŋe kinop.

²¹ Yakât dopŋeâk mem toen katyekŋetâ manman kârikŋahât pat otmâ mansai. Toen mem katyekŋetâ manman kârikŋahât pat otmâ mansai yamâ to piriakŋetâ hâkyeŋe salek otmap yawu bia. Yeŋe orotmeme bâleŋe bet pilâm Kiristohâlen biwiyeŋaŋe kepeiŋetâ Anitâŋe biwiyeŋe ekmu ârândâŋ otmu yâkât pat mansai.

²² Otmu Anitâŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahalop yen gurâ yawuâk mem yahatyekmu Kiristo orop himbimân manbisâihât pat kuyiŋgimu mansai. Kiristoŋe Anitâ orop tatmutâ aŋelo himbimân tatmai otmu âi weke, emet amboŋe, senduk banearâ, susun me sâtŋe metŋe topŋe topŋe hânân yu tai kerek yengât kunyeŋe pato tatmap.

4

Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeim kârihem mannom.

¹ Kiristo mem âlâlâ tuhuyetâ muop yan Anitâŋe menekbuap nâŋgâm yâkâlen biwiŋaŋe tiŋâk kepeim sâtŋum muop. Otmu yakât dopŋeâk lohimbi belângen manmaiŋe yen mem âlâlâ tuhuyekŋetâ mansai. Yawu otyiŋgiŋetâ Anitâŋe menenekbuap nâŋgâm yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim kârihem mannomai. Kârihem manŋetâ umatŋe ya pesuk sâyiŋgiwuap yakât kakŋan biwiyeŋe yâkâlenâk kinbuap. Yawu otmâ manŋetâ Manman Bâleŋahât Amboŋaŋe mem ge katyekbe sâŋ hâum pâpŋum pilâwuap.

² Yakât nâŋgâm sâp yupâek lohimbi belângen manmai ya yengât nâŋgân nâŋgân bâleŋe ki watnomai. Girawu manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuapgât nâŋgâm yâkât den tem lâuwangim mannomai.

³ Pâku lohimbiŋe yeŋe eŋgatyeneâk wadmâ orotmeme bâleŋe otmâ manmai yakât dopŋeâk yeŋe manminiwi yamâ yuwu. Ekŋâleangim tepyeŋe uk sâmu otmâ hilipguminiwi. Otmu to kârikŋe nem biwi hâlim otmâ ki orotŋe otminiwi. Otmu Porom Lâpio hâwim kânâŋgâŋetâ kinmu ulitŋum kâwâ konda otmâ manminiwi. Emelâk orotmeme yawu otmâ manminiwi ya pilâwi.

⁴ Yawu gârâmâ sâp yuâmâ pâku lohimbiŋe “yen orowâk to kârikŋe nem heronŋe otne,” sâŋetâ ki nâŋgâyiŋgimai. Yawu otmai ya ekŋetâ sâtŋe otmu meme sâsâ tuhuyekmai. Yawu otyiŋgiŋetâ kârihem kinmai yan sâŋ bâleyiŋgim senyeŋan gemai.

⁵ Otmu sâp patoen Anitâŋe lohimbi kerek, emelâk muwi, me sâp yiwerenŋe mansain, me hâmbâi tetem mannomai kerek nengât biwinenŋe ekmâ sâŋ hâreningiwuap. Sâp yan lohimbi belângen manmaiŋe yawu otyiŋgimai yakât den âiân katyekmâ matŋe umatŋe yiŋgimu menomai.

⁶ Emelâk embâŋâmbâek lohimbi kerekŋe otŋetâ bâlemu yaŋak mum gara gara otbi. Yawu gârâmâ Anitâŋe tatmâ yâhâwuap yakât dopŋeâk umutyene tatmâ yâhâwuapgât Kiristoŋe ya yengâlen ari ikŋe den pat ya ekyongomu nâŋgâwi.

⁷ Manmannenŋe pesuk sâmu Anitâŋe biwinenŋe ekmâ matŋe kâpekningiwuapgât sâp utâpŋuap. Yakât otmâ biwiyeŋe galemahom henŋengum yu ya teteyiŋgiwuap ya ekmâ ki pârâk pilânomai. Yawu otmâ Anitâ ulitŋum manmâ yâhânomai.

⁸ Otmu bukulpnenŋe orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu nanŋangimain yan otŋetâ bâlemap yakât tosa hewewenâk pilâyiŋgimain. Yakât otmâ yeŋe bukulpnyeŋe orop biwiyeŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

⁹ Otmu lomba takanjetâ emetyenjan dâim yâhâ katyeknetâ tatnetâ sot um yinginomai. Yawu otnomai yakât kakñan ki sâmbuhunomai.

¹⁰ Otmu Wâtgât māmānahât Heakne biwiyenjan kionmâ māmāne otyingimu bulāne ikñiāk ikñiāk teteyingimap. Bulāne teteyingimap yakât dopñanāk âi mem tânăhom mannomai.

¹¹ Lok âlâ me âlāne Anitâhât den lohimbi kâsikum yinginomai yan den ya tâñ tâñâk kâsikum yinginomai. Otmu lohimbi âlâ me âlāne Kiristohât komot tânyongonomai yan Anitâhât wâtñan kinmâ tânyongonomai. Yawu otyingim mannomai yan Wâtgât Ambone Anitāne Yesu Kiristo hāngāngumu ge manman âiñe mem teteyingiop yakât nāngām lohimbiñe Ambonenñe Anitâ sām herone otbanjim mepaem yâhâmbisâi. Ya bonñanāk.

Umatñe âlâlâ teteningimap yan topnenñe tetemu ekmain.

¹² Bukulipne, yuwu sâmbune nāngāñet. Sâp yiwerene yu umatñe âlâlâ kakyenjan yâhâmu hâhiwin nāngām mansai yakât nāngāñetâ ki sātñe otbuap. Umatñe yawuya lohimbi ârândāñ teteyingimu biwiyene âlâhâlen kepeinetâ tatmap yakât topñe tetemu ekmai.

¹³⁻¹⁴ Emelâk Kiristone orotmeme âlepñeāk otminiop yamâ Yura papatolipnenñane mem âlâlâ tuhuñetâ hâhiwin nāngāop. Otmu yene yâkâlen biwiyenñe kepeim orotmeme âlepñeāk otmai yakât lohimbi belāngen manmaine nāngāñetâ gemu sām bâleyingim mem âlâlâ tuhuyekmai. Mem âlâlâ tuhuyekmai yan Anitâhât Wâtgât māmānahât Heakne yengât biwiyenjan ge mem hewewenñe tuhuyekmap. Mem hewewenñe tuhuyekmu Kiristone âwurem ge meyekmu manman kârikñan manmâ herone nāngâmbisâihât biwiyene hurunñe sâmbune herone nāngāmai.

¹⁵ Yene lohimbi âlâ me âlâ ki yongonjetâ munomai. Me kombo ki tuhuyinginomai. Me ki otmâ hilipgunomai. Me bukulipñene yengât manmanyene ya ki mem bâleyinginomai. Yâhâ orotmeme bālene sām aran yuwuya âlâ otñetâ lohimbiñe matñe yinginetâ hâhiwin nāngānomai yakât Anitāne nāngāmu ârândāñ otbuap.

¹⁶ Yâhâ yene Kiristohâlen biwiyenñe kepeim orotmeme âlepñe otnomai yan lohimbi belāngen manmaine yekñetâ bâlemu mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yawu otyinginetâmâ Kiristohât pat mansai yakât nāngām Anitâ mepaem topñe ki kurihinomai.

¹⁷ Anitāne lohimbi kerek kuwiknenekbe sām oap. Yakât otmâ topñe katmâ ikñe lohimbi nengât biwinenñe ekmâ umatñe kaknenñan katmu nāngāmain yan kuwiknenekmap. Kuwiknenekmap yamâ hâhiwin getek nāngāmain. Yawu gârâmâ lohimbiñe Kiristohât den pat nāngāñetâ gemu bet pilâm belāngen manmai yâhâmâ matñe umatñe ondop âlâ kândâkdâ yingimu menomai.

¹⁸ Den yan yuñe emelâk lok âlāne den kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbiñe Anitâhât den lâum manmai ya kuwikyekmâ ya yengât kakyenjan umatñe katmu hâhiwin nāngāmai. Yawu otyingim yakât kakñan meyekmâ manman sânduhân katyekmu mannomai. Yâhâ lohimbiñe Anitâhât den nāngāñetâ gemu bet pilâm orotmeme bālene tâtâem otmai yâhâmâ hâmbâi yakât matñe amokñan yingimu menomai.” Den yawu tap.

¹⁹ Yakât yuwu sâmbune nāngāñet. Anitāne lohimbi belāngen manmai ya yengât mâtâp ki mañguyingimu yanak yengât manmanyene ekmâ hâhiwin yingimai. Yawu otyinginetâ Anitâ Tihit tihit Amboñahâlen biwiyenñe kepeim orotmeme âlepñeāk otmâ mannomai. Yawu otñetâ tihityene otmâ emelâk pat kuyingiop yakât bulāne yingimu menomai.

5

Galem yengât sâop.

¹ Kiristone ikñe komot yengât galemene man sām âi nihimu mem mansan. Galemyene mansan yakât nāngām lok nombotñe gurâ yâkât komot yengât galemipñene mansai ya yengât yuwu sâmbune nāngāñet. Kiristo orop manbin yapâek nāne hon bawanjim gaman. Otmu Yura papatolipnenñane mem âlâlâ tuhuñetâ hâhiwin nāngām

sât gum muop yakât topne lohimbi ekyongom gaman. Yakât otmâ Kiristone âwurem ge ikne lohimbi menenemâ manman kâriknan katnenekmu mannom yan nâne yâkât sât gât otmâ aposolo nombotne orop lohimbi galemyongonom. Yakât nângâm girem den yuwu sâ mune nângânet.

²⁻³ Yen Anitâhât lohimbi yengât galemlipyene mannet sâ m ai yingwi. Ai ya tinâk mem Anitâhât tem lâum lohimbi hon bayingim heנגengum mannomai. Târârâhâk manmâ hon bayinginetâ yekmâ girawu mannetâ Anitâne yekmu ârandân otbuap yakât topne tetemu ekmâ heנגengunomai. Yene yawu otmâ galemyongom hâmenahâlâk ki nângânomai. Me ai ya hâkân kaknan ki tuhunomai. Me yehâhât ki nângânetâ yahatmu lohimbi umatne kakyen katnomai.

⁴ Yawu otyingim mannomai yanâmâ. Kunnenne pato Yesu Kiristone âwurem ge yengât nângâmu yahatmu yakât hâmeneamâ manman kâriknan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Lohimbi inne yengât sâop.

⁵ Yâhâ lohimbi inne mansaineamâ galemlipyene yengât nângâyinginetâ yahatmu amutgen mannomai. Yen kerekne yehâhât nângânetâ gemu huru huru manmâ buku orangim hon bahaninomai. Den yan yu ne emelâk lok âlâne Anitâhât den âlâ kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne yehâhât nângânetâ yahatmap yamâ Anitâne nângâyingimu gemu mem ge katyekmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne yehâhât nângânetâ gemu huru huru manmai yamâ mem hewewen tuhuyekmâ tihityene otmâp.” Den yawu tap.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâ mune nângânet. Sâp yiwerene yuâmâ yene umatne kaknan mansai. Yâhâ hâmbâi Anitâne iknahâk nângâmu ârandân otbuap yan manman sânduhân katyekmu mannomai. Yakât nângâm Anitâ Wât gât Ambo ne yâkât amutgen karakmâ tem lâuwan gim mannomai.

⁷ Yâkne tihityene otmâp gârâmâ yene yâkât wât nan kinmâ umatne âlâlâ kakyen an yâhâwuap yakât nângâm ki gorâyingiwuap.

⁸ Kasanenne Satan ne mem bâlenenekmu hiliwahonomgâlâk nângâmap. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâ mune nângânet. Puaiane bau membe sâ m to gin nan sip galem tuhummâ tatmap. Yawu otmu bau to gin nambâ tomot tuhumu in yawu urutmâ lâum toen kion map. Toen kion mu harangumu mumu yanâmâ nem keregetmap. Yakât dopneâk nenne manman bâlenahât pangonân kion m hiliwahonehât Satan ne pangon katmap. Yakât otmâ yene hiliwahomaihât nângâm biwi golâek manmâ galemahom mannomai.

⁹ Kiristohât lohimbi hân nan kulem nan manmâ arai ya yengât kakyen an umatne âlâlâ yâhâmu hâhiwin nângâm mansai. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyene tinâk kepeim mansai. Yâhâ yene umatne âlâlâ kakyen an yâhâmu hâhiwin nângâm mansai. Yakât otmâ ya yengât nângâm yene Kiristohâlen biwiyene tinâk kepeim wât nan kinnetâ Satan ne mem ge katyekbe sâ m hâum pâpgum pilâwuap.

¹⁰ Sâp ki kâlep otmuâk umatne yu pesuk sâ mu Anitâ Biwi Sânduk otmu Tihit tihit Ambo ne manman sânduhân katyekmu mannomai. Yawu otmu yâkât wât nan kinmâ biwiyene galemahom heנגengum mannomai. Otmu Kiristo orop biwiyene kepeikmâ konohâk otmu mannetâ Anitâne meyekmâ manman kâriknahât pat kuyingiop yakât bulâne yingimu menomai.

¹¹ Anitâ Wât gât Ambo ne herone otbângim mepaem manmâ yâhânom. Ya bon nanâk.

Den bânne sâ m hâreop.

¹² Bukulipne, den bânne sâ m hârewoman. Nâne bukunen ne Sila den pâne tâlâwâk yu ekumune yengât kulemguap. Anitâ iknak mâmâne otnihimu Kiristohât den bulâne lohimbi kâsikum yingim gaman. Otmu yengât biwiyene orotok sâ mapgât Anitâne tihitnenne

otmap yakât ekyongoan. Otmu Kiristohât den ekyongomune nângâjetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyenaje kepeim manmâ gai yawuâk manmâ yâhânomaihât nanjan.

¹³ Otmu Kiristohât lohimbi nâ orowâk Bawilon kapiân mansain yâkne yawuâk nângâyingsian. Otmu nanne Mareko orowâk tânahom Kiristo honj bawangimait yâkne gurâ yawuâk nângâyingsiap.

¹⁴ Yen Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansainje heronje nanjanjinomai.

Otmu Kiristo orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu wâtjan kinjetâ biwiyene sânduk sâmu mannomai. Bâin.

Nâ bukuyene,
Petoro

2 Petoro Petoroŋe ekap betŋan kulemguop.

O bukulpne,

¹ Nâmâ Simon Petoro. Yesu Kiristoŋe aposolo âi sâŋ nihimu mem hoŋ bawanŋim manmâ gan. Anitâŋe Yesu Kiristohât aposololipŋe nengât biwinenŋe mem hewewenŋe tuhumu Kiristohâlen biwinenŋe kepeim manmain. Otmu yakât dopŋeâk yengât biwiyeŋe mem hewewenŋe tuhumu yâkâlen biwiyeŋe kepeim manmai. Anitâ yet Yesu Kiristo dopyetŋe konohâk. Yakât otmâ Kiristoŋe lohimbi âlâhât nâŋgâmu yahatmu âlâhât nâŋgâmu gemu yawu ki otmap. Yâkŋe lohimbi hârok ârândâŋâk wawaenenekmap.

² Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe engatyetŋeâk otmâ nâŋgâyiŋim tihityeŋe otmauwot. Yawu otmauwot yakât yâk yetgâlen biwiyeŋe kepeim denyetŋe lâum manmâ gai. Otmu yawuâk torokatmâ manŋetâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâŋ yâhâwuapgât nâŋgâm Anitâ ulitgum gaman.

Kiristohâlen biwinenŋe kepeim kârihem mannom.

³⁻⁴ Anitâ yahat yahatŋe, Wâtgât Amboŋe menenekmâ ikŋe laŋinŋan katnenekmu orowâk mannomgât pat kuningiop. Yakât otmâ Yesu Kiristoŋe âwurem ge menenekmâ himbimân yâhâ manman âilonŋoân katnenekmu mannom. Yakât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ otmap. Otmu nenŋe yâkâlen biwinenŋe kepeim tem lâuwangim manmunŋe mâmâŋe otningimu târârâhâk manmain. Otmu yawuâk torokatmâ manmâ yâhâmunŋe nenekmu ârândâŋ otmu Kiristoŋe âwurem ge menenekbuap. Sâp yan Hiliwaho Hiliwaho Amboŋe âlâkuâk biwinenŋan kionŋmu ekŋâleangim otmâ hilipgunomgât dop ki tetewuap. Yawu otmâ Anitâŋe mem koko salek tuhunenekmu yetŋe orowâk Kiristo orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manman âilonŋoân manmâ yâhâmbisâin.

⁵ Yakât nâŋgâm Kiristohâlen biwiyeŋe tiŋâk kepeim manmanyenŋe kelihakmu kârihem mannomai. Yawu manŋetâ wuân me wuân teteyiŋgiwuap yan girawu otŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuapgât nâŋgâŋetâ keterakiŋgiwuap.

⁶ Otmu nâŋgâŋetâ keterakiŋgiwuap yakât kakŋan otŋetâ bâlemapgât biwiyeŋe galemahom mannomai. Yawu manŋetâ lohimbi belângen manmainŋe senyenŋan genomai me otmain yawuâk otŋet sâŋ engatyenŋan genomai. Yawu otŋetâ Kiristohâlen biwiyeŋe tiŋâk kepeim Anitâhât tem lâuwangim uwawapŋe bia manmâ ki lohotŋe otnomai.

⁷ Yawu otmâ Kiristohât lohimbi orop biwiyeŋe kepeiakmâ konohâk otmu tânahom mannomai. Otmu lohimbi kerek buku otyiŋim manmâ yâhânomai.

⁸ Den sâŋ aran yu tâŋ tâŋâk watmâ Kiristohât tem lâuwanginŋetâ manman âlepŋahât bulâŋe topŋe topŋe yengâlen tetem heŋgeŋguwuap. Yawu otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristohât biwiŋan girawu tatmap ya nâŋgânomai.

⁹ Yâhâ Kiristoŋe tosayenŋahât otmâ mumu Anitâŋe tosayeŋe pilâyiŋgiop yakât ikŋe lohimbi nombotŋe biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe maŋguakmu gulip malap manmai. Yawu manmâ den sâŋ aran yu nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm girawu manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap yakât ki nâŋgâm manmai.

¹⁰ Yâhâ yenâmâ Anitâŋe dâiyekmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewenŋe tuhuyekmu yâkâlen biwiyeŋe katŋetâ nine nanne baratne sâŋ meyekmâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop. Pat yakât bulâŋe biatyŋgimapgât yâkâlen biwiyeŋe tiŋâk kepeim yu ya otŋetgât den ekyongoan yu watmâ manmâ yâhânomai. Yawu manmâ ki otmâ tâpikgum Kiristohât mâtâp pilâm mâtâp bâleŋan arinomai.

¹¹ Otmu sâp patoen Anitâŋe biwiyeŋe ekmâ matŋe kâpekiŋgiwuap yan Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe âwurem ge sârereyekmu Anitâŋe manman kârikŋan katyekmu herone kakŋan manmâ yâhâmbisâi.

Petoroŋe mum pilâyekbuapgât sâop.

¹² Den ekyongoan yu emelâk aposololipŋe lok nombotŋe orop yen kâsikum yingimunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyenjan katmâ nâŋgâm gai ya nanjan. Yawu gârâmâ den yu nâŋgâm mem mete tuhum mannomaihât ekyongom yâhâwom.

¹³⁻¹⁴ Aiop sâp ki kâlep otmuâk mum pilâyekbom yakât emelâk Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe eknohop. Yakât otmâ inânŋan den ekyongoan yu nâŋgâm biwiyenjan katmâ nâŋgâmâk manŋetgât biwiyenjan kionmâ yâhâwom. Yakât nâŋgâmune ârândân otmap.

¹⁵ Otmu pilâyekbom yakât kakŋan den kulemgum katyŋŋian yu sâlikum nâŋgâm mem mete tuhum mannomai.

Anitâŋe Yesu kun kundenŋe mem âlâ tuhumu ekbi yakât Petoroŋe sâop.

¹⁶ Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe âwurem gewuap yan wâtŋe pato tetemu ekmunŋe âlâ kândâkdâ otbuap yakât den emelâk kâsikum yingiwîn. Den kâsikum yingiwîn yamâ loggât nâŋgân nâŋgân ki watmâ den golâ kâsikum yingiwîn. Nenŋe yâk orop manmâ yâkŋe olop miop ya ekmunŋe âlâ kândâkdâ otmu Anitâ orop dopyetŋe konohâk oap yawu nâŋgâwîn.

¹⁷⁻¹⁸ Nenŋe yâk orowâk pumŋe âlâen yâhâwîn yan âwâŋe Anitâŋe yâkât nâŋgâmu yahatmu kulem âlâ yuwu mem ekmunŋe âlâ kândâkdâ olop. Anitâŋe Kiristohât kun kundenŋe mem âlâ tuhumu senŋaŋe emetsenŋe pilâmu irik irik sâmap yawuya tetemu ekbin. Otmu sâŋgumŋaŋeâmâ kaok bolan bolan otmu ekbin. Yawu otmu Anitâ yahat yahatŋe, Lanŋinŋahât Amboŋaŋe yuwu sâop. “Bulâŋanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâŋe biwinâŋe yâkâlâk nâŋgâman.” Anitâŋe himbimâmbâ den yawu sâmu nâŋgâwîn.

¹⁹ Otmu embâŋân emet inânŋan Anitâŋe poropetelipŋe den âlâlâ ekyongomu kulemguwi yakât bulâŋe tetewuap nâŋgâm engat yâhâp ki otmain. Otmu yeŋe gurâ Anitâhât den tâŋ tâŋâk watnomaihât nâŋgâm den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Kapi âlâen arine sâm otmâ omoŋdâŋe lambe saum ya lanŋinŋan mâtâp ekmâ arimain. Yâhâ emet haŋ sâwe sâm otmap yanâmâ pitu kâmŋe papato yaŋe tetemap. Yawu tetemu tatmâ yaŋak emet haŋ sâmu emetsenŋe ga takamap. Yakât dopŋeâk Kiristoŋe ki âwurem gemu mansain sâp yuâmâ Anitâhât den sâlikum nâŋgâmunŋe haŋ sâningimu Kiristohât mâtâp watmâ yâhânom. Yâhâ âwurem gewuap yanâmâ ikŋe lanŋinŋaŋe biwi nâŋgân nâŋgânnenŋan pilâmu Anitâ yet Kiristo yetgât biwiyetŋan âlâlâ tatmap ya topŋambâek nâŋgânom.

²⁰⁻²¹ Emelâk emet inânŋan Anitâhât poropetelipŋaŋe yâkât den kulemguwi yamâ yeŋe nâŋgân nâŋgân ki watmâ den ya kulemguwi. Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Anitâhât den biwiyenjan katmu ya kulemguwi. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâŋe yeŋe engatyeneâk otmâ den ya sâm kusânâmâ bukulipyeŋe ekyongonomaihât dop âlâ ki tap. Den yan yu biwiyenjan katmâ nâŋgâm mannomai.

2

Lok perâkŋe yeŋgât sâop.

¹ Emelâk Anitâhât poropetelipŋaŋe yâkât den Isirae lohimbi ekyongominiwi. Sâp yan lok perâkŋaŋe oain sâm oain sâm otmâ den perâkŋe kâityongominiwi. Yakât dopŋeâk lok perâkŋaŋe yeŋgâlen taka Kiristohât den kelanŋatmâ kâsikum yinginomai. Yâhâ Kiristoŋe yeŋe tosaŋat otmâ kaweyenjan kinmu kuŋetâ muop yakât nâŋgâŋetâ tâŋât otmu betgu-mai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat mansai.

² Otmu Kiristohât den kelanŋatmâ kâsikum yinginetâ nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu lohimbi dondâŋe hionakmâ yâk yeŋgâlen torokatnomai. Yâk yeŋgâlen torokatnomai yan lohimbi belâŋgen manmaine manmanyene ekmâ sâm ge katyekmâ Kiristohât den pat nâŋgâŋetâ gewuap.

³ Lok perâkŋaŋe yeŋgât iri sikumyeŋe ekŋâlem meyingine sâm den golâ ekyongonetâ nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu tewetsenŋe yinginomai. Yawu otyinginomai yakât matŋe umatŋe

yingimu menomaihât Anitâñe sâp kalop. Sâp kalop ya ekmu ârândân otmu matñe yingimu mem hiliwahonomai.

⁴ Bulânjanâk Anitâñe matñe umatñe yingimu menomai yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Kândikum emelâk anjelo nombotñane Anitâhât den kum otmâ hilipguwi yakât matñe nâpumân panyekmu ge omoñ kâlehen tatmâ gai. Yawu tatmâ yâhâñetâ sâp pato tetewuap yan den sâm hâreyingim matñe umatñe yingimu mem hiliwahonomai.

⁵ Otmu emelâk embân lohimbine Anitâ betgum orotmeme bâleñe otmâ manminiwi. Yawu otmâ manñetâ lok âlâ, kutñe Noa sâm, lohimbine Anitâhât den lâum manñetâ yekmu ârândân olâk sâm yâkñe girem den ekyongominiop. Otmu girem den ya ekyongomu nâñgâñetâ helekñe otmu orotmeme bâleñe tâtâem otñetâ yanak Anitâñe nâñgâmu tongelâk giop. Tongelâk gemu to niñ niñ sâm lohimbi bâleñe ya asisihâk haranyongop. Yâhâ lohimbi nombolân yâhâp Noa orop wanjaen yâhâ tatbi yawuâk hâmeyeñe kinop.

⁶ Otmu kapi yâhâp, kutyetñe Sotom yet Gomora, ya ambolipñane gurâ Anitâhât hâkân otmâ orotmeme bâleñe otminiwi yakât matñeâmâ kâlâpñe ge sem gulip tuhuyehop. Ya yengât den pat nâñgâmunñe tetemap yan lohimbine orotmeme bâleñe otmai yakât Anitâñe matñe yingimu menomai nâñgâm engat yâhâp ki otmain.

⁷⁻⁸ Kâlâpñe Sotom otmu Gomora kapi ambolipñe sem gulip tuhuyehop yan Anitâñe lok âlâ, kutñe Lot sâm, yâkât nâñgâwanjimu hâmeñe kinop yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Lotñe Anitâhât tem lâuwanjim orotmeme âlepñeâk otminiop yakât ekmu ârândân olop. Yâhâ kapi ambolipñaneâmâ Anitâhât den kum den bâleñe sahanjim orotmeme bâleñe hilâm ârândânâk otñetâ Lotñe yekmu tepñe dondâ bâleminiop. Yawu manopgât otmâ Anitâñe nâñgâwanjimu hâmeñe kinop.

⁹⁻¹⁰ Yakât dopñeâk lohimbi Anitâhât tem lâuwanjim manmaine manman bâleñahât panjoñân kionmaihât meyekmâ manman âlepñan katyekmu manmai. Yâhâ lohimbine Anitâhât den kum yeñe engatyeneâk watmâ orotmeme bâleñe ekñâlem otmai yakât matñe umatñe sâp patoen yingimu menomai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat kuyingimu mansai.

Lok perâkñe ya yengât wâtyeñe pato ki tatyngiap. Yawu gârâmâ yehâhât nâñgâñetâ yahatmu Anitâhât anjelolipñe ikñe orop himbimân tatmai ya yengât nâñgâñetâ gemu sâm bâleyingimai. Yawu otmâ anjelo yan matñe ningimai sâm yakât ki gorayingimnap.

¹¹ Yâhâ Anitâhât anjelolipñe ya yengât wâtyeñe pato tatyngiap. Yawu tatyngiap yamâ yâkât sennan kinmai yan anjelo bukulipyeñe nombotñane otmâ hilipgunetâ Anitâñe betyongomu tatmai ya yengât ki sâm bâleyingimai.

¹² Yâhâ lok perâkñe ya yengât topyeñe yuwu sâmune nâñgâñet. Anitâñe sonjo bau otmu nâi seloñ topñe topñe katmu ekmain yamâ umut biwiyene bia. Otmu nenñe hat ari kum taka um nenomgât sâm kalop. Yâhâ lok perâkñane yu yakât topñe nâñgâm pâpgum ihilâk sâm bâlemai. Yakât otmâ yekmunñe biwiyene bia mansai yawu otmap. Otmu sonjo bau kumain yakât dopñeâk sâp patoen Anitâñe lohimbi perâkñe ya hilipyongowuap.

¹³ Yâkñe lohimbi hâhiwin yinginetâ umatñe kakñan manmâ gai. Yakât matñe sâp patoen Anitâñe yeñe gurâ yawuâk hâhiwin yingimu umatñe kakñan mannomai. Otmu yâkñe yuwu otñetâ dondâ bâlemap. Lohimbi senyenjan kinmâ yu ya ekñâlem otnehâlâk nâñgâm otmâ hilipgumai. Otmu yen menduhuakmâ sot nemai yan yengâlen torokatmâ to kârikñe nem biwiyene hâlim otmu otñetâ bâlemu anjun yingimai.

¹⁴ Otmu imbi âlâ me âlâ yekmai yan ya yengât nâñgâm biwiyene otmâ tâpikgum tosa memai. Otmu orotmeme bâleñe ya ekñâlem otnehâlâk nâñgâmai. Otmu lohimbi nombotñane biwi yâhâp manmai ya yengât engatyenan genetâ otmâ tâpikgumai. Bukulipyeñe yengât iri sikumyeñe miaknehâlâk nâñgâm mem lohotñe tuhuyekmai. Yakât otmâ Anitâñe matñe umatñe yingimu menomaihât pat kuyingimu mansai.

¹⁵ Yâkne Kiristohât mâtâp bulâne ya pilâm lok âlâ, kutne Bileam, Beoro nanne, yâkne olop yawuâk otmai. Yakât yuwu sâmunne nângânet. Bileamne hâmenne membom nângâm Isirae lohimbi sait kakyenjan pilâwe sâm ariop.

¹⁶ Arimu Anitâhât anelo âlâne Bileamgât dongi laune mem purik pilâwangimu amboje den ekuop. Den ekumu nângân nângânne keterakbangimu sait kakyenjan ki pilâop. Yawu.

¹⁷ To senne sanj kititinj sâmap yapâ to ki osomain. Otmu elem kârikne mem emet mem mangumap yamâ gelâk ki gemap. Yakât dopneâk lohimbine lok perâkne yengât denyene nângânetâ den yanje buku ki meyingimap. Yakât otmâ sâp patoen Anitâne lok perâkne ya pilâyekmu yaehen ge omonj bâlenjanje sâhâyekmu tatnomai.

¹⁸ Yâkne yenhât nângânetâ yahatmu nângân nângân tânjât lohimbi kâsikum yingimai yakât yâkne nângânetâ yahatmap. Otmu lohimbi nombotjanje pâku lohimbi yengâlembâ dâiakmâ Kiristohâlen biwiyenjanje katjetâ sâp ki kâlep oap.

¹⁹ Lohimbi yawuya yengât engatyenjan ge lok perâknanje yuwu sâm ekyongomai. “Kiristone girem den yapâek holañnenekmu engatnenneâk watmâ yu ya otmâ mannomgât dop tap.” Yawu sâm engatyenjan gejetâ orowâk otmâ tâpikgumai. Yawu otmâ Manman Bâlene Ambojahât panjonân yâhâpne kionmâ yâkât amutgen manmai.

²⁰ Yakât yuwu sâmunne nângânet. Lohimbine orotmeme bâlene bet pilâm Kutdânenne Yesu Kiristohâlen biwiyenjanje kepeinetâ manman bâlenjahât panjonâmbâ holañyekmâ tihityenjanje otmap. Yawu gârâmâ orotmeme bâlene bet pilâwi ya miwirikum Manman Bâlene Ambojahât panjonân âlâkuâk kionmâ yâkât amutgen mannomai yanâmâ hiliwahonomaihât pat mannomai. Yawu mannomai yanâmâ emelâk Kiristohâlen biwiyenjanje ki kepeiwi sâp yan tosayenjahât matne menomai sâop ya wangim Anitâne matne amoknan yingimu menomai.

²¹ Lohimbi nombotjanje girawu manjetâ Anitâne yekmu ârândânj otbuap yakât topne pâpgum orotmeme bâlene tâtâemâk otmâ belângen manmai. Lohimbi yawu yamâ Anitâne matne yingimu menomai. Yâhâ lohimbi nombotne âlâneâmâ Kiristohât den nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenjanje kepeim manmai. Yawu otmai yakât kaknan yâkât nângânetâ gemu orotmeme bâlene miwirikum Kiristo betgunomai. Yawu otnomai yâhâmâ sâp patoen Anitâne lohimbi belângen manmai matne yingimu menomai ya wangim matne amoknan yingimu menomai.

²² Kiristo betgumai ya yengât nângâm den âlâen hâum sâmain yakât nângâmune bulâne oap. Den yamâ yuwu tap. Sosone mohatmap yamâ benne yâhâpne nemap. Otmu baune bokosohân dakakmap. Dakakmu hâkne bokosohâk pato otmap ya hârâñ sâm bererek sâm gemu âlâkuâk ari bokosohân dakakmap. Yakât dopneâk lohimbi orotmeme bâlene anjoân otbi ya miwirikum otjetâ dondâ bâlemap.

3

Bulânanâk Kiristone âwurem ge menenekbuap.

¹ Bukulipne, yuwu sâmunne nângânet. Yene girawu manjetâ Anitâne yekmu ârândânj otbuap yakât topne emelâk kâsikum yingimune nângâwi. Otmu yene den ya nângâm biwiyenjan katmâ galemahom târârâhâk manjetgât pepa âlâ kulemgum katyingimune ekbi. Otmu yâhâpne yu kulemgum katyingian.

² Emelâk Anitâne ikne poropetelipne den ekyongomu kulemguwi. Otmu Kutdânenne Yesu Kiristo tihitnenne otmapne nen ikne aposololipne den eknongomu kâsikum yingimunne nanjai. Den ya kerehâk nângâm heñgenjum biwiyenjan katmâ manmâ yâhânomaihât yuwu sâmunne nângânet.

³ Sâp pato tâlâhuwuap yan lohimbi nombotjanje yene engatyleneâk watmâ yu ya eknâlem otmâ hilipgunomai. Yawu manmâ Kiristone âwurem ge menenekbuapgât sâop den yakât nângânetâ bulâne bia otmu yuwu sâm yengât senyenjan genomai.

⁴ “Kiristone “Âwurem ge meyekbom,” sâop yamâ nenne ki eksain. Wosan taka tap ya sânetâ ari ekne. Anitâne hân himbim kândikyotgowâmbâek lohimbi nengât manman-nenne dop konohâk tatmâ gamap. Otmu tâmbâlipnemme mum gara gara otbi yawuâk nen gurâ mumain.” Yawu sâmbi senyenjan genomai.

⁵ Yawu sâmbi senyenjan genomai yan Anitâhât den nângânetâ gemu yeje nângân nângân watmâ sânomai. Yakât yuwu sâmbi nângânet. Kândikum emelâk topne katmâ Anitâne sâmbi biaembâ hân himbim teteop. Otmu saru keterakmu hân teteop. Otmu elem kulewongon tetem yapâek gelâk gemap. Gelâk gemu yanjak nak me senne âlâlâ topne topne tetem âi omon omon otmâ yahatmap.

⁶ Otmu lohimbi Anitâ betgum otjetâ bâleop yakât matne yâkne sâmbi tongelâk gemu to niñ niñ sâmbi lohimbi otmu senne âlâlâ wanjaen ki yâhâwi ya aksisihâk haranyongop.

⁷ Otmu sâp pato tetewuawân Anitâne sâmbi hân himbim ekmain yu kâlâpne sem gulip tuhuwuapgât sâmbi kalop. Sâp yan Anitâne lohimbi kerek nengât biwinenne ekma sâmbi hâreningiwuap. Yawu otmâ lohimbi yâkâlen biwiyenane ki kepeimai yamâ matne yingimu mem hiliwahonomai.

⁸⁻⁹ Otmu lohimbi nombotjane “Wongât Anitâne Kiristo in yawu ki hângângumu âwurem gemap?” yawu sâmbi yakât yuwu sâmbi nângâm biwiyenjan katjet. Anitâne sâp gât ki nângâmap. Yakât otmâ yambu 1000 yakât biwiñan yu ya tetemap yakât nângâmbi hilâm konok biwiñan tetemap yawu otmap. Yamâ angoânâmâ lohimbi orotmeme bâlene bet pilâm Kiristohâlen biwiyenjan katjetâ manman kârikjahât pat kuyingimu manjetgât nângâm mambotyngim.

¹⁰ Kutdânenne âwurem gewuap yakât nângânetâ keterakyngiâkgât den âlâen hâmbi sâmbi nângânet. Kapi ambolipne yengât kasalipyenane sâp girawuân taka itit kiom tuhuynginomai ya ki ekyongomai. Kapi ambolipne ki nângâmâk manjetâ kasalipyenane pârâk sânsânâk taka yongom kiom tuhuyngimai. Yakât dopneâk Kiristone pârâk sânsânâk gewuap. Sâp yan kâlâp pundun sâmbi himbimân emetsenne pitu âlâlâ ya kerehâk munne orowâk sem gulip tuhuwuap. Otmu hânân yu senne âlâlâ topne topne yu gurâ yawuâk sem gulip tuhuwuap.

¹¹ Yakât nângâm yeje manman bâlenjambâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwangim târârâhâk mannomai.

¹²⁻¹³ Otmu Anitâne sâmbi kâlâp pato pundun sâmbi himbimân emetsenne pitu otmu hânân senne âlâlâ ya kerehâk sem gulip tuhuwuap. Yakât kakñan yâhâpne sâmbi hân himbim ango tetewuap. Hân himbim ango tetemu yan mem katyekmu koko salehâk manjetâ yekmu ârândâñ otbuap. Yakât pat emelâk kuyingimu tap. Yakât otmâ sâp pato tetemu Kiristone âwurem ge meyekbuap yakât nângâm biwi nângân nângânyenane kilik kilik sâmbi mambotbangim mannomai.

¹⁴ Yawu mambotbangim mannomai yanâmâ Anitâne yekmâ “nine nanne baratne koko salek,” sâmbi kaok nângâyngiwuap. Yakât nângâm Kiristohâlen biwiyenane tinjak kepeim manmanyeje kelihakmu kârihem mannomai.

¹⁵ Otmu Anitâne Kiristo in yawu ki hângângumu âwurem gewuap. Otmu ki âwurem gewuap yan lohimbi yâkâlen biwiyenane kepeinetâ Anitâne tosayene pilâyngiwuapgât mâtâp ki hâreakmâ tâñ sâmbi. Yakât nângâm “Wongât Anitâne in yawu ki hângângumu gemap?” yeje yawu ki sâmbi. Den yan yuñe Paulone den kulemgum katyngimu ekbi ya miap. Yakât yuwu sâmbi nângânet. Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya Wâtgât mâmâjahât Heakne mem bukunenne Paulo yâkât biwiñan katmu yâkne kulemgum katyngimu ekbi.

¹⁶ Paulone ekap âlâlâ katyngiop yan den yuwuâk kulemgum katyngiop. Yawu gârâmâ den kulemgum katyngiop ya lohimbi nombotjane sâmbi kum nângânetâ ki keterakyngimu nângân nângânyenane hâlim milim otmap. Yakât otmâ den ya kelangatmâ bukulipene kâsikum yingimai. Yawu gârâmâ emelâk Anitâhât poropetelipne otmu lok nombotjane

yâkât den kulenguwi ya yâkjak yawuâk kelanġatmâ bukulipyenġe kâsikum yinġimai. Yakât otmâ yenġahâk otmâ tâpikgum hiliwahonomaihât pat mansai.

¹⁷ Den yu emet inânġan ekyongoan. Lok nombotġenġe Anitâhât den kum yenġe enġatyenġeâk watmai. Lok yawuyenġe yenġâlen taka enġatyenġan ġenġetâ nânġân nânġânyenġe hâlim milim otmu manman bâlenġahât paġġonġân kionġmaihât biwiyenġe galemahom mannomai.

¹⁸ Otmu sâp yiwerenġe yuâmâ Kutdânennġe Yesu Kiristohâlen biwiyenġenġe kepeim manmai ya wangim yâkâlen biwiyenġenġe tiġâk kepeim yâkât den tiġâk lâum mannomai. Yawu otnomai yanâmâ yâkġe tihityenġe otmu manman âlepġahât bulâġe yenġâlen teteap ya wangim bulâġe topġe topġe teteyinġiwuap. Yakât nânġâm Kiristo mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonġanâk.

Nâ bukuyenġe,
Petoro

1 Yoane Yoaneje ekap anjoân kulemguop.

O bukulpne,

¹⁻² Anitâhât Kâi Toka yañe manman kârikñahât amboñe oap. Otmu Anitâñe hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâ orop tatmâ gaowotñak tatmâ gawot. Otmu himbim pilâm ge imbihâlembâ tetem lok otmâ hohetnennjan manop. Otmu nen aposololipñe menenekmu orowâk manbin. Manbin yan manman kârikñan mannom yakât den pat eknongomu nângâmunñe bulâñe olop. Yakât otmâ nenñe den pat ya yen ekyongom gawin. Den ya torokatmâ ekap yu kulemgum katyinjian.

³⁻⁴ Nenñe Anitâ yet nanñe Yesu Kiristo orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmu biwi hero kakñan manmain. Otmu yeñe yawuâk manmâ Kiristohât lohimbi orop nanjanjim buku oranjim mannomaihât ekap yu kulemgum katyinjian.

Anitâ Koko Salek Amboñe lanjinnjan tatmap.

⁵ Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap yakât topñe ikñe nanñane sâam tetem eknongop. Yakât yuwu sâamune nângâñet. Anitâ Koko Salek Amboñe lanjinnjan tatmap. Otmu lohimbiñeâmâ omoñ biwiñan manmâ orotmeme kiñgoñ otmâ tosa mem manmai. Yâhâ Anitâhâlen ya âlâ ki tap.

⁶ Nenñe “Anitâ orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmâ,” yawu sâam bukulpnenñe ekyongomain. Yawu ekyongomain yamâ nenñe otmunñe bâlem gamap yan den perâkñe kâityongom Anitâhât den bulâñe ya ki lâumain.

⁷ Yâhâ nenñe Anitâ Koko Salek Amboñahât den nângâmunñe hañ sâaningimu yâkât tem tiñak lâuwanjim manmain. Yawu otmâ manmain yan Kiristoñe nengât toсахât otmâ sâarenenekmâ muop yakât nângâm Anitâñe nenñe tosa otmâ ya pilâningimâp. Tosa pilâningiap nângâm bukulpnenñe orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmu herone nângâwanjim mepaemain.

⁸ Nenñe Anitâhât den bulâñe yakât pâpgum, “Nenñe koko salehâk manmain,” sâamain otmuâmâ perâk sâamain. Nenñe yawu otmâ hiliwahonomgât mâtâp ya watmain.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ nenñe “Orotmeme bâleñe âlâ ki otmâ,” sâamain yanâmâ Anitâhât den nângâmunñe ki bulâñe otmâp. Yawu otmâ “Anitâñe den perâk sâamâp,” yawu nângâm hilipgumain. Nenñe tosanenñe sâam tetemunñe Anitâñe pilâningiwuapgât den sâam kalop ya kum ondop âlâ ki otbuap. Yakât nângâm biwinenñe ekmâ orotmeme bâleñe wuân me wuân otbin yakât nângâmunñe hañ sâaningimu bukulpnenñe yengât senyerjan kinmâ sâam tetem Anitâ ulitgunom. Yawu otnom yanâmâ Anitâñe tosanenñe pilâningiwuap.

2

Kiristoñe Anitâ orop tatmâ nengât sâam ulitgumâp.

¹⁻² Yeñe otñetâ bâlemu tosa memaihât ekap yu kulemgum katyinjian. Yesu Kiristoñe ki otmâ tâpikguop yamâ lohimbi kerek nengât tosanenñahât otmâ kawenennjan kinmu kuñetâ muop. Otmu mumuñambâ yahatmâ himbimân yâhâ Anitâ orop tatmâ nengât sâam ulitgumâp. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâñe otñetâ bâlewuap yan yakât nângâm Anitâ ulitgunomai. Yawu ulitguñetâ yâkñe Kiristohât nângâm tosayeñe pilâyinjiwuap.

³ Nenñe Anitâhât tem lâuwanjimain yan yâkñe nenekmu ârândâñ otmu yâk orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk otmâp yawu nângâmain.

⁴ Yâhâ lohimbi nombotñane “Nenñe Anitâhâlen biwinenñane kepeim mansain,” sâamain yamâ yâkât den loñgâemai. Lohimbi yawuyane Anitâhât den nângâñetâ helekñe otmu den perâk sâamain.

5-6 Yâhâ nenje Anitâhât den tâñ tâñâk watmâ tem lâuwanġimain yan yâkñe wawaenenekmâ mâmâñe otningimap. Mâmâñe otningimap yakât bulâñeâmâ Yesuñe buku otningiop yawuâk nenje bukulpipnenje orop buku orañġim manmain. Ya ekmâ yâk orop biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmap yawu nâñġâmain.

Nenje buku orañġim mannom.

7 Bukulpipne, yuwu sâmunne nâñġâñet. Kiristoñe lohimbi kerek buku otningiop. Yakât otmâ yeñe Anitâ orop biwiyeñe kepeiakmâ konohâk otmu Kiristoñe buku otyingiop yawuâk yeñe gurâ buku orañġim mannomaihât den emelâk kâsikum yingimunñe nâñġâwi. Den yu yawuâk kulemgum katyngian.

8 Yâhâ Anitâ orop biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmu buku orañġim manmain yakât mâtâpñe aņġoân Kiristoñe watmu yâkâlen bulâñe tetemu ekbin. Otmu Anitâhât lañinñe bulâñe biwi nâñġân nâñġânyeñan pilâmu hañ sâyingimu mâtâp yawuâk watmâ buku orañġim mannomai. Yawu otmâ manñetâ yanâmâ Omoñ Amboñahât wâtñe gewuap.

9 Yâhâ lohimbi nombotñe “Anitâhât lañinñe biwinenñan pilâmu hañ sâningimu tem lâuwanġim mansain,” sâmai. Yawu sâmai yamâ bukulpipyeñe yeñġât nâñġâm bâleyingimai. Yawu otmâ Anitâhât den nâñġâm pâpgum omoñ biwiñan manmai.

10 Yâhâ lohimbi nombotñe âlâñeâmâ bukulpipyeñe orop biwiyeñe kepeiakmâ konohâk otmap. Lohimbi ya yeñġât biwiyeñan Anitâhât lañinñe pilâmu hañ sâyingimu tem lâuwanġim târârâhâk manmai. Yawu manñetâ lohimbiñe manmanyene ekñetâ âlepñe otmap.

11 Yâhâ lohimbiñe bukulpipyeñe yeñġât nâñġâm bâleyingimai ya yeñġât biwi nâñġân nâñġânyeñan omoñ sahakyingimu ihilâk mahilâk otmâ manmai.

12-14 Kiristoñe himbimâmbâ ge nengât tosañet otmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yakât den pat ekyongomunñe nâñġâñetâ bulâñe otmu Anitâñe tosayeñe pilâyingiop. Yawu otmu yâk orop biwiyeñe kepeiakmâ konohâk otmap.

Otmu lohimbi papato yeñġât yuwu sâmunne nâñġâñet. Yeñe Anitâhât den tiñâk lâum kârihem kinñetâ Manman Bâleñahât Amboñeñe mem ge katyekbe sâm pâpgum pilâyekmu mansai. Ya yawuâk mannomaihât nâñġâm ekap yu kulemgum katyngian.

Otmu lohimbi sombo yeñġât yuwu sâmunne nâñġâñet. Anitâñe hân himbim ki kândikyotgop yapâek Kiristoñe tatmâ gaopñak tatmâ gap. Yeñe yâkâlen biwiyeñe tiñâk kepeim manmâ gañetâ yu oap. Yakât nâñġâm herone nâñġâyingim yeñġât den yu kulemguan.

Anitâhât tem lâuwanġim mannom.

15-16 Lohimbi nombotñe Anitâhât hâkâñ otmai. Yawu otmâ Manman Bâleñe Amboñahât amutgen manmâ yuwu otñetâ bâlemap. Hâk sânduhân mansain sâm yeñahâlâk nâñġâñetâ yahatmu hâkyeñe mepaemai. Yeñe eñgatyeneâk watmâ senñe âlâlâ ekñâlem ihilâk otmai. Yawu otñetâ dondâ bâlemap. Yakât otmâ lohimbi yawuya yeñġâlen ki torokatnomai. Yâhâ yeñe yâk yeñġâlen torokatmâ yâkñe otmai yawuâk otnomai yanâmâ nenñe yekmunñe Awoñnenñe Anitâhâlen biwiyeñe kepeim mansai yawu otbuap.

17 Manman Bâleñe Amboñahât wâtñe gewuap. Otmu lohimbiñe senñe âlâlâ ekñâlemai yañe biatbuap. Yakât otmâ lohimbi bâleñe ya yeñġâlen ki torokatnomai. Yawu otmâ Anitâñe nenekmu ârândâñ olâk sâm tem lâuwanġim manñetâ manman kârikñan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Lok perâkñe yeñġât sâop.

18 Bukulpipne, yuwu sâmunne nâñġâñet. Kiristoñe âwurem gewuapġât sâpñe utâpġuap. Otmu sâp ya tâlâhuwuap yan lok âlâñe tetem Kiristo mem ge katmâ yâkât kawenñan kinmâ lohimbi yeñġât nâñġân nâñġânyeñe mem hâlim tuhuyingiwuap. Yakât den emelâk

ekyongomune nângâwi. Yâhâ sâp yuâmâ lok yawuya dondâhâlâkne tetenjetâ yekmain. Yakât otmâ Kiristone âwurem gewuapgât sâpne utâpguap yawu nângâmain.

¹⁹ Emelâk lok ya nen orop manbin yamâ biwinenñane kepeiakmâ konohâk olop. Ya yengât topyene lohimbiñe nângânetâ keterahâkgât Anitâne nângâmu pilânenekmâ ariwi. Yâhâ yâkne nen orop biwinenñane kepeiakmâ konohâk olop mâne ki pilânenekmâ arimbâi.

²⁰⁻²¹ Yâhâ yenâmâ Kiristone Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwiyenjan kionmu yanak ikne den bulâne nângâm heñgenñumai. Yakât otmâ nângân nângânyene kuwiyiñgiwe sâm den ki kulemgum katyiñgian. Yene Kiristohât den nângâm heñgenñumai yakât otmâ lok nombotñane topyene kurihiakmâ Kiristohât den kelangatmâ ekyongomai ya nângânetâ ki bulâne otmu topyene tetekñan tetemu ekmai. Yakât nângâm ekap yu kulemgum katyiñgian.

²² Lok yane Kiristohât den kelangatmâ yuwu ekyongomai. “Yesune lohimbi tihitnenne olâkgât Anitâne yâk ki hângângumu giop. Kiristoâmâ nen orop dop konohâk mansain.” Yawu sâm Kiristohât nângânetâ tâñât otmu betgumai yakât dopñeâk âwâne Anitâhât nângânetâ tâñât otmu betgumai.

²³ Yakât yuwu sâmune nângânet. Lohimbi âlâ me âlâne Anitâ nanñahât hâkân otmâ betbañgimai yan Yesuhât hâkân oain sâm yan âwâne Anitâhât hâkân otmâ betbañgimai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne Anitâ nanñahâlen biwiyenñane kepeimai otmuâmâ âwânahâlen gurâ yawuâk kepeimai.

²⁴ Otmu den pat âlepne kâsikum yingim gai ya biwiyenjan katmâ lâum manñetgât nangan. Yawu otmâ mannomai yan Kiristo yet Anitâ orop biwiyenñane kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

²⁵ Yawu manñetâ yanâmâ Kiristone manman kârikñan manmâ yâhâmbisâihât pat kuyiñgiop yakât bulâne yingimu menomai.

²⁶ Lok perâkñane Kiristohât den kelangatmâ kâsikum yingimai. Den ya nângânetâ bulâne otmu Kiristo betgumaihât den yu kulemgum katyiñgian.

²⁷ Yâhâ yenâmâ Kiristone Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwiyenjan kionmâ mâmâne otyingim gap. Yawu otmâ den bulâneâk biwiyenjan katmu yu me yakât ki nângâm hilipgumai. Otmu yawuâk otyingim yâhâwuap yanâmâ Kiristohât den nângâm heñgenñumai mannomai. Yawu nângâm heñgenñumai yanâmâ lok nombotñane taka den kâsikum ningiñet sâm ki âiyongonomai.

Kiristohât tem lâuwanñim mannom.

²⁸ Otmu Kiristone ikne lohimbi yen orop menenekbe sâm âwurem gewuap yan yene anulakmâ kâmgumaihât Kiristo orop biwiyenñane kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwanñim mannomai. Yawu otmâ mannomai gârâmâ yâkne gewuap yan nenñe yen orop yâkât senñan kinmâ hâmenje âlepne ningiwuapgât nângânom.

²⁹ Anitâmâ Koko Salek Amboñe. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne târârâhâk manmai ya yekmunñe Anitâne nine nanne baratne sâm meyekmu mansai yawu otmâp.

3

Awoñnenñe Anitâne wawaenenekmap.

¹ Bulânjanâk Awoñnenñe Anitâne wawaenenekmâ nine nanne baratne sâm menenekmu yâkât pat otmâ mansain. Yakât nângâmunñe âlâ kândâkdâ otmâp. Lohimbi belângen manmaine Anitâhât den nângânetâ gemu bet pilâm Kiristohâlen biwiyene ki katbi. Yakât otmâ nengât gurâ yawuâk hâkân otmâ betnongom mansai.

² Anitâne nine nanne baratne sâm menenekmu mansain. Yâhâ hâmbâi sâp patoen manman âñe ningimu menom yakât topñe tipiñe nanñain. Yawu gârâmâ Kiristone âwurem ge menenekbuap. Sâp yan manman âñe ningiwuap yamâ ikne manman koko salek yawuya ningimu menom.

³ Manman ya ningimu menomgât nângâm biwinenŋe mem mannom. Otmu Kiristone koko salehâk tatmap yawuâk manne sâm yâkât wâtŋan kinmâ orotmeme bâleŋe bet pilâm manmâ yâhânom.

⁴ Lohimbiŋe otŋetâ bâlemap sâm Anitâŋe ikŋe nângân nângân ya lohimbi kerek nengât biwinenŋan katmu tatmap. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe otŋetâ bâlemap yan Anitâhât den ya loŋgâem tosa memai.

⁵ Lohimbi kerek nengât tosa pilâningiwe sâm Kiristo Manman Koko Salek Ambonŋe hibimâmbâ ge koko salehâk manmâ nengât tosa hât otmâ muop.

⁶ Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ yâkâlen biwiyeŋe kepeimainŋe orotmeme bâleŋe bet pilâwi ya ki miwirikum otmâ manmai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâ orotmeme bâleŋe tâtâem otmainŋe yâkât den ki nângâmai, otmu yâkâlen biwiyeŋe ki kepeim manmai.

⁷ Lohimbi âlâ me âlâŋe den perâkŋe kâityongonomai ya nângâŋetâ bulâŋe otmapgât yuwu sâmune nângâŋet. Kiristohât biwiŋan nângân nângân âlâlâ tatmap yakât Anitâŋe nângâmu ârândâŋ otmap. Otmu emelâk Kiristone Anitâhât tem lâum yu ya otminiop ya Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop. Otmu lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhât tem lâum manmai ya yengât gurâ yawuâk Anitâŋe nângâmu ârândâŋ otmap.

⁸ Yâhâ kândikum emelâk topŋe katmâ Anitâŋe lohimbi tuhuyelehop yapâek Satanŋe yâkât den kum lohimbi kâityongom gamap. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ orotmeme bâleŋe tâtâem otmainŋe Satanŋe Anitâhât den kumap yawuâk den kumai. Yawu otmâ Satangât pat otmâ mansai. Yâhâ Satanŋe lohimbi nengât biwinenŋan kionmu orotmeme bâleŋe otmâ yâhâmaingât Anitâ nanŋe mâtâp maŋguwaŋgiwe sâm hibim pilâm hânân ge manop.

⁹ Anitâ ikŋak lohimbi menenekmâ nine nanne baratne sâm mâmâŋe otningim gamap. Yakât otmâ nenŋe orotmeme bâleŋe bet pilâwin ya miwirikum tâtâem otnomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ orotmeme bâleŋe ki otmâ manmain.

¹⁰ Nen Anitâhât pat otmâ manmainŋe lohimbi Satangât pat otmâ manmai ya orop oset guset manmain. Yakât otmâ manman girawuya manŋetâ yekmunŋe topyeŋe tetem heŋgeŋguwuap yakât yuwu sâmune nângâŋet. Yâkŋe Anitâhât ki tem lâuwaŋgimai. Yawu otmâ bukulipyenŋe orop biwiyeŋe ki kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgimai. Lohimbi yawuyaŋe Anitâhât pat ki otmâ mansai.

Bukulipnenŋe orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

¹¹ Yâhâ yeŋeâmâ lohimbi kerek nângâyiŋim buku otyiŋim mannomaihât den emelâk kâsikum yiŋgimunŋe nângâwi.

¹² Emelâhâmâ lok âlâ, kutŋe Kain sâm, yâkŋe Bâleŋe Ambonahât amutgen manmâ imiŋe kumu muop yakât yuwu sâmune nângâŋet. Iminŋe hotom umu Anitâŋe ya ekmu ârândâŋ olop. Yâhâ ikŋak hotom umuâmâ Anitâŋe ya ekmu ki ârândâŋ olop. Yakât otmâ iminjahât nângâm bâlewaŋgiop. Yawu gârâmâ Kainŋe olop yawu ki otnomai.

¹³ Otmu lohimbi belângen manmainŋe yengât nângâm bâleyiŋginomai yan biwiyeŋe ki yahatbuap.

¹⁴ Emelâk nen Kiristohât lohimbiŋe yâkâlen biwinenŋe ki kepeiwin yan hiliwahonomgât pat manbin. Yawu gârâmâ biwinenŋe yâkâlen katmunŋe Anitâŋe manman kârikjahât pat kuningimu manmain. Yakât bulâŋeâmâ bukulipnenŋe orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmain ya nângâmain. Yâhâ lohimbi bukulipyenŋe yengât nângâm bâleyiŋgimaiŋeâmâ hiliwahonomaihât pat manmai.

¹⁵ Kiristohât lohimbi âlâ me âlâŋe bukulipyenŋe yengât nângâm bâleyiŋgimai. Yawu otmai ya yengât Anitâŋe nângâmu bukulipyenŋe yongonŋetâ muai yawu otmap. Otmu nenŋeâmâ yekmunŋe manman kârikjahât pat ki mansai yawu otmap.

¹⁶ Kiristone sârerenenekmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yan buku konok orotgât mâtâp bulâŋe teteop ya nângâmain. Yâhâ yakât dopŋeâk nenŋe bukulipnenŋe hewewenŋak tânyongonom.

¹⁷ Otmu lohimbi nombotje iri sikumyeje pato tatyngimapje bukulipyene nombotje senje âlâlâhât umburuk otmâ umatje kakjan manmai ya ki tânyongomai. Ki tânyongonjetâ ya yekmunje Anitâhâlen biwiyenaje ki kepeim mansai yawu otmap.

¹⁸ Yakât yuwu sâmunne nângânet. Nenne bukulipnenne “Âlepje tânyongonom,” sâm launenjanak ki sânom. Yawu otmâ biwinenjanje kepeiyekmâ hewewenjak tânyongonom.

Anitâje wawaenenekmâ ki mem ge katnenekmap.

¹⁹ Nenne biwinenjanje bukulipnenne kepeiyekmâ tânyongomain yan Anitâ Manman Bulânahât Ambojanje mâmâne otningimu mansain yakât bulâne ya tetemu ekmain. Yawu otyingimain yan Anitâne nenekmu ârândâj otmap yawu biwinenjanje nângâmain.

²⁰ Yawu gârâmâ Anitâne nenekmu ârândâj otmap me bia yakât nângâm biwi yâhâp otmain yanâmâ Anitâ biwinenje ekmapje wawaenenekmâ ki mem ge katnenekmap ya nângâmunje biwinenje ârândâj otmap.

²¹ Anitâne nenekmu ârândâj otmap yawu biwinenjanje nângâm yu yakât pahâk ulitgumain.

²² Otmu nenje girawu manmunje nenekmu ârândâj otbuapgât topje nângâm tem lâuwanjim mannom yanâmâ yu yakât ulitgumunje âlepje nângâningiwuap.

²³ Nenne Anitâ nanje Yesu Kiristohâlen biwinenjanje kepeim tem lâuwanjim mannomgât yâkne sâm kalop. Yakât otmâ nenje Kiristohât tem lâuwanjim bukulipnenne orop biwinenjanje kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

²⁴ Otmu Anitâne den âlâlâ sâm kalop ya lâum manmain yan yâkne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge nengât biwinenjan kionmu Anitâ orop biwinenjanje kepeiakmâ konohâk otmu mansain ya nângâmain.

4

Lok perâkne yengât topyeje

¹ Bukulipne, yuwu sâmunne nângânet. “Wâtgât mâmânahât Heakne den âlâlâ biwinenjan katmu sâm tetem ekyongomunje nângânet,” sâm lohimbi âlâ me âlâne engatyejan genetâ denyene in yawu nângâmai. Yakât nângâmune ki ârândâj otmap. Lok perâkne dondâhâlâkne den yawu sâm lohimbi kâityongomai. Yakât otmâ den sâm tetemai ya Wâtgât mâmânahât Heakne biwiyenjan katmu sâmai me weke bâlenjahâlen kândiwahom den sâmai yakât topje nângâne sâm yuwu âiyongonomai.

² “Yesuje lohimbi nengât tihitnenne olâk sâm Anitâne himbimâmbâ hângângumu ge lok otmâ manop. Ya nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenjan kepeim mansai me bia?” Yawu âiyongonjetâ “Onj,” sânomai otmuâmâ âlepje nângâyinginomai.

³ Yâhâ “Bia,” sânomai otmuâmâ betyongonomai. Yâhâ Wâtgât mâmânahât Heakne lohimbi yawuya yengât biwiyenjan den ki katmap. Yâhâ hâmbâi lok âlâne tetem topje kurihiakmâ Kiristohât kawenjan kinbuap yakât den emelâk ekyongomunje nângâwi. Yawu gârâmâ sâp yuâmâ lok yakât kunje, kutje Kâitgu Kâitgu Amboje, yâkne lok perâkne mâmâne otyingimu den ekyongomai.

⁴⁻⁵ Yâkne mâmâne otyingimu den ekyongomai yan lokgât nângân nângân tânjât watmâ den ekyongomai. Yakât otmâ lohimbi belângen manmaine denyene nângânetâ bulâne otmap. Yâhâ yenâmâ Anitâhât pat mansai. Otmu Ambonenje Anitâ Wâtgât Ambojanje lok perâkne yengât amboyeje Satan ya mem ge kalop. Yakât otmâ yeje Anitâhât wâtjan kinmâ lok perâkne yengât den nângânetâ ki bulâne otmap.

⁶ Otmu nen gurâ yawuâk Anitâhât pat mansain. Yakât otmâ Kiristohât lohimbiye Anitâhât den topjambâek nângâne sâm otmai ya yâkât den kâsikum yingimunje nângâm biwiyenjan katmâ mansai. Yawu otmai yan Wâtgât mâmânahât Heakne mem hewewenjuhuyekmu nângânetâ bulâne otmap ya nângâmain. Yâhâ lohimbi hiliwahonomaihât pat mansaine nengât den nângânetâ gemu bet pilâmai. Yawu otmai yan Kâitgu Kâitgu

Ambonaje nângân nângânyene mem hâlim tuhuyingimu yanjak nengât den nângânetâ gemu bet pilai ya nângâmain.

Biwi Kepeiak Kepeiak Amboneâmâ Anitâ

⁷ Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Lohimbi âlâ me âlâne Anitâ orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu manmai yamâ Anitâne nine nanne baratne sâm meyekmu mansai. Yawu otmâ mâmâne otyingimu biwiyenaje bukulipyene kepeiyekmâ tânyongomai. Otmu nen gurâ yawuâk Anitâne mâmâne otingimu mansain. Yakât otmâ biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim mannom.

⁸ Biwi Kepeiak Kepeiak Amboneâmâ Anitâ. Yakât otmâ lohimbi nombotjae bukulipyene yengât nângâm bâleyingimai ya yekmunje lohimbi belângen mansai yawu otmap.

⁹ Anitâne wawaenenekmâ manman kârikjahât pat kuningiwe sâm ikne nanje ombe bisine hângângumu ge nengât tosehât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Anitâne yawu olop yan wawaenenekmap yakât bulâne teteop.

¹⁰ Nennjahâk Anitâhâlen biwinenjae ki kepeim manbin. Anjoân ikjahâk wawaenenekmâ ikne nanje hângângumu tosanennjahât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Yawu otingiop yakât topne nângâm yanâmâ yâkâlen biwinenjae kepeim mansain.

¹¹ Anitâne wawaenenekmâ yawu otingiop. Yakât otmâ nenje bukulipnenje orop biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

¹² Lohimbi âlâ me âlâne Anitâ ki ekmain. Yawu gârâmâ nenje biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim manmain yan Anitâ nen orop tatmap yakât bulâne tetemu ekmain.

¹³ Nenje Anitâ orop biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu manmunje Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge biwinenjan kionmu Anitâ nen orop tap ya nângâmain.

¹⁴ Anitâne lohimbi kerek tihitnenje otbe sâm ikne nanje hângângumu ge sâreerenekmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Nenje yâk orop manbin yapâek yâkât den pat âlepne lohimbi ekyongom gain.

¹⁵ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne Anitâhât nanje Yesuhâlen biwiyenaje kepeim tem lâuwangimai yakât lohimbi ekyongomai yamâ biwiyenaje Anitâ orop kepeiakmâ konohâk otmu manmai.

¹⁶ Nenje yakât nângâmunje bulâne otmap.

Biwi Kepeiak Kepeiak Amboneâmâ Anitâ. Yakât otmâ nenje bukulipnenje orop biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu manmain. Yawu otmain yan Anitâ orop gurâ biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu manmain.

¹⁷ Nenje yawu otmunje nângâmu ârândân otmap. Otmu sâp patoen yâkne lohimbi kerek nengât biwinenje ekma matje kâpekningiwuap yan nenje Kiristohât mâtâp watmain yakât hâmenje âlepne ningimu menom nângâm Anitâhât senjan kinnom.

¹⁸ Nenje Anitâ orop biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmap yakât nângâm kingitnenjahât ki otmain. Yâhâ lohimbi nombotjae Anitâ orop biwiyenaje ki kepeiakmâ konohâk otmap. Yakât nângâm matje ningiwuap sâm kingityenjahât otmai.

¹⁹ Anjoân Anitâne wawaenenekmâ biwinenjae kepeinenehop. Yakât nângâm nenje yâkâlen biwinenjae kepeim lohimbi buku otyingim manmain.

²⁰ Yâhâ lohimbi Anitâhât pâpgumajene “Anitâhâlen biwinenjae kepeim mansain,” sâmai yamâ bukulipyene orop manmâ ki buku otyingimai. Yawu manjetâ Anitâhâlen biwiyenaje ki kepeim manmai yakât bulâne tetemu ekmain.

²¹ Yâhâ nenje Anitâhâlen biwinenjae kepeim manmain. Yawu manmâ bukulipnenje orop buku oranjim mannomgât Yesu Kiristone sâm kalop. Yakât otmâ ya otnehâlâk nângâm manmâ yâhânom.

5

Manman Bâleñahât Amboñaje ki mem ge katnenekbuap.

¹ Bukulipne, yuwu sâmunne nângâñet. Nenñe âwâ mâmâlipnenñe nângâyîngimain yawuâk imi atalipnenñe otmu wârâ toulipnenñe nângâyîngimain. Yâhâ Yesuñe lohimbi nengât tihitnenñe olâk sâm Anitâñe hângângumu ge lok otmâ manop. Nenñe yâkâlen biwinenñaje kepeimunnje Anitâñe nine nanne baratne sâm menenekmu yâk orop biwnenñaje kepeakmâ konohâk otmu manmain. Otmu lohimbi nombotñaje Anitâhâlen biwiyeñaje kepeimai yamâ imi atalipnenñe otmu wârâ toulipnenñe nângâyîngimain yawuâk yâk yengât nângâyîngimain.

² Nenñe Anitâhâlen biwinenñaje kepeim yâkât den lâumain yakât bulâñeâmâ yawu otmâ yâkât nanñe baratñe orop buku orañgimain nângâmain.

³⁻⁴ Nenñe Anitâhâlen biwinenñaje kepeimain yakât bulâñeâmâ yâkât denñe tem lâuwañgim manmain. Yakât yuwu sâmunne nângâñet. Yâkñe nine nanne baratne sâm menenehop yapâek mâmâñe otningimu yâkâlen biwinenñaje tiñâk kepeim kârihem manmâ gain. Yawu manmâ tem lâuwañgimunnje ârândâñ merândâñ otmu Manman Bâleñahât Amboñaje mem ge katnenekbe sâm hâum pâpgumap.

⁵ Lohimbi belângen manmai yâhâmâ Manman Bâleñahât Amboñaje in yawu mem ge katyekmu yâkât amutgen manmai. Yâhâ nenñe Anitâ nanñe Yesu Kiristohâlen biwinenñaje kepeim mannom yanâmâ Manman Bâleñahât Amboñaje mem ge katnenekbuapgât dop âlâ ki otbuap.

Yesu Kiristoñe himbimâmbâ ge lok otmâ manop.

⁶ Anitâñe ikñe nanñe Yesu Kiristo hângângumu ge lok otmâ hohetnenñan manop. Hohetnenñan manmâ âi topñe katbe sâm olop yan nambenaje mem toen katmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe himbimâmbâ ge Kiristo mâmâñe otbañgiop. Otmu âi ya mem manmâ manmâ benñe howanân kuñetâ muop. Howanân kuñetâ muop yakât kakñan mumuñambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâop. Yakât topñe nângâmunñe bulâñe olâkgât Wâtgât mâmâñahât Heak, Bulâñe Amboñaje biwinenñan kionjmap.

⁷⁻⁹ Nambenaje mem toen kalop sâp yan Kiristo âwâñe Anitâñe yâkât topñe sâm tetem lohimbi ekyongomu nângâwi. Otmu Kiristo muop sâp yan Anitâñe nângâmu kulem âlâlâ teteop. Otmu den sâop otmu kulem teteop ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan kionjmu yakât ekmâ nângâmunñe bulâñe olop. Yakât yuwu sâmunne nângâñet. Bukulipnenñaje den pat eknongonjetâ nângâmunñe bulâñe otmap. Yâhâ Anitâ ikñe Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan kionjmu Kiristohât den nângâmain me kulem tetemu ekmain ya bulâñe dondâ otmap.

¹⁰ Lohimbi âlâ me âlâñe Anitâ nanñahâlen biwiyeñaje kepeim manmai ya yengât biwiyeñan Wâtgât mâmâñahât Heakñe kionjmu biwiyeñe ârândâñ otmap. Yâhâ lohimbi nombotñajeâmâ Anitâñe nanñahât topñe sâm tetem eknongop yakât den pat nângâñetâ ki bulâñe otmap. Otmu Anitâñe den perâkñe sâmap yawu nângâñetâ otmap. Yawu nângâm biwiyeñe alitmai.

¹¹ Anitâñe ikñe nanñe hângângumu ge manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop ya watmâ manmain.

¹² Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe Anitâ nanñahâlen biwiyeñaje kepeim manmai yâhâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyîngimu manmai. Yâhâ lohimbi nombotñajeâmâ Anitâ nanñahât hâkâñ otmâ biwiyeñe alitmâ manmai. Yakât otmâ Anitâñe hiliwahonomaihât pat kuyîngimu manmai.

¹³ Yâhâ yeñeâmâ Anitâ nanñahâlen biwiyeñaje kepeinetâ yâkñe manman kârikñahât pat kuyîngimu mansai. Yakât nângâm enjat yâhâp otmaihât ekap yu kulemgum katyîngian.

¹⁴ Otmu girawu manmunne Anitâne nenekmu ârândân otmap yakât topne nângâm heñgenyum yâkât nângân nângân ya watmâ ulitgumunne yanâmâ nângâningimap. Yakât otmâ yu yakât pahâk ulitgum manmain.

¹⁵ Nenne yâkât nângân nângân watmâ ulitgumunneâmâ nângâningiwuap ya nângâmunne bulâne otmap. Yakât otmâ yu yakât ulitgumain yan âlepne ningiwuap nângâm engat yâhâp ki otmain.

¹⁶ Otmu bukulipyeñe otñetâ bâlewuap yan hiliwahonomaihât mâtâp ki watnomai ya yengât yuwu sâmune nângâñet. Yâkne Anitâhât den loñgâem otñetâ bâlewuap yan Anitâ ulitgunetâ Wâtgât mâmâñahât Heakne biwiyenjan kionmu orotmeme bâleñe ya pilânomai. Yawu otñetâ Anitâne manman âlepñan katyekmu mannomai. Yâhâ bukulipyeñe nombotne âlâneâmâ biwiyene kârikne otmu Anitâ betgum manmai. Yawu manmâ hiliwahonomaihât mâtâp watmai ya yengât nângâm yeñe Anitâ ki ulitgunomai.

¹⁷ Lohimbi âlâ me âlâne girawu manñetâ Anitâne yekmu ârândân otbuap yakât topne nângâm heñgenyumai yamâ sâp âlâen yeñe engatyeneâk watmâ otñetâ bâlemu tosa memai. Yawu gârâmâ biwiyene ki kârikne otmâ manmai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat ki mansai.

¹⁸ Anitâne nine nanne baratne sâm lohimbi meyekmâ manman kârikñahât pat kuyingimu manmaine yâkât den ki loñgâem orotmeme bâleñe tâtâem otmai ya nângâmain. Yâhâmâ Anitâ nanñe tihityene otmu yanak Manman Bâleñahât Amboñeñe mem ge katyekbe sâm pâpgumap.

¹⁹⁻²⁰ Lohimbi belângen manmaine Manman Bâleñe Amboñahât amutgen manmâ hiliwahonomaihât pat manmai. Yâhâ nenâmâ Anitâ nanñe tihitnenne otbe sâm himbimâmbâ giop. Nenne yâkâlen biwinenñe kepeimunne Anitâ Manman Kârikñahât Amboñeñe yakât pat kuningimu mansain. Yawu manmunne nângân nângânnenne keterakningimu Anitâ Bulâne Amboñahât topne nângâmain. Otmu yâkât wâtñan kinmâ topne tipine nângâmain ya wangim topñambâek nângânom. Otmu Anitâ yet nanne Yesu Kiristo orop biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmu manmain ya nângâmain.

²¹ Den bânne yuwu sâmune nângâñet. Yeñe Anitâ yet Kiristohâlen biwiyenñe kepeim manmai. Yawu gârâmâ yeñe yâk betyotgom âlâhâlen biwiyene ki katnomai. Yawu.

Nâ bukuyene,
Yoane

2 Yoane Yoaneje ekap betjan kulemguop.

O bukulpne,

¹⁻² Yeje Kiristo Bulêje Amboñahâlen biwiyeñaje kepeinetâ Anitâje yâkât pat kuyingimu mansai. Nenje yâk orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu manmâ yâhâmbisâin. Yakât otmâ nâ kunyeje manmâ galemyongom mansanne, nângâyîngim ekap yu kulemgum katyîngian. Otmu lohimbi nombotje Kiristohâlen biwiyeñaje kepeim mansaije gurâ nângâyîngiai.

³ Awoñnenje Anitâje nanje Kutdânenje Yesu Kiristo orop nângâningim tihitnenje otmutâ biwinenje sânduk sâekgât nanjan. Yawu otningimutâ yâk yetgât wâtyetjan kinmâ den bulêjeâk alahum buku orañgim mannom.

Biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku orañgim mannom.

⁴ Nenje Kiristohât den bulêje lâum mannomgât Anitâ Awoñnenñaje sâam kalop. Yakât otmâ yengâlen gâtje nombotñaje Kiristohât den tiñâk lâum mansai ya yekmune âilonjo otmu herone nângâyîngiman.

⁵⁻⁶ Yakât otmâ yuwu sâamune nângânet. Yen kerekje biwiyeñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku orañgim manmâ yâhânomaihât emelâk den kâsikum yîngimune nângâwi. Den kâsikum yîngiwan ya yiwerenje yawuâk kulemgum katyîngian. Yakât otmâ nenje yen orop yawuâk biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu Anitâhât den lâum buku orañgim manmâ yâhânom.

Lok perâkje yengât sâop.

⁷ Lok perâkje yengât yuwu sâamune nângânet. Lok perâkje dondâhâlâkje Kiristohât lohimbi nengâlen torokatbi. Yamâ nenje yâk orop biwinenñaje ki kepeiakmâ konohâk otmu manbin. Yawu manbin ya pilânenekmâ ari yuwu sâam lohimbi ekyongomai. “Lohimbi nengât tihitnenje olâkgât Anitâje Yesu Kiristo himbimâmbâ ki hângângumu giop. Yâhâmâ lohimbi nen yuwuya,” yawu sâam Yesu mem ge katmai.

⁸ Yâhâ nenje Kiristohât den pat âlepje kâsikum yîngimunje nângânetâ bulêje otmu yâkât âi mejetâ, manman âlepñahât bulêje âlâlâ teteyîngimu mansai. Bulêje ya yawuâk teteyîngim yâhâwuapgât biwiyeje galemahom mannomai. Yawu otmâ yâkât âi tiñâk mem mannomai otmuâmâ sâp patoen yakât hâmenje Anitâje dopyenjan ikñiâk ikñiâk yîngimu menomai.

⁹ Lohimbi nombotñaje bukulpnyeje den kâsikum yîngimai yan Kiristohât den bulêje yakât andemje wangim yeje nângân nângân torokatmai. Lohimbi ya yengât nângâmunje yâkje Anitâ orop biwiyeñaje ki kepeiakmâ konohâk otmu manmai yawu otmap. Yâhâ lohimbi nombotje âlâneâmâ Kiristohât den tâñ tâñâk kâsikum yîngimai. Ya yengât nângâmunje yâkje Awoñnenje Anitâ yet nanje Yesu Kiristo orop biwiyeñaje kepeiakmâ konohâk otmu manmai yawu otmap.

¹⁰ Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâje yengâlen taka Kiristohât den andemje wangim âlâ kâsikum yînginomai yamâ emetyenjan ki dâim yâhâ katyekmâ sot um yînginomai. Me ki herone otyîngim yâk orop den huhunomai.

¹¹ Yâhâ herone otyîngim yâk orop den huhunomai otmuâmâ yâkje den perâkje lohimbi kâsikum yîngimai yakât matje Anitâje yâk yîngiwuap ya yen gurâ yawuâk yîngimu menomai.

Den bâije sâam hâreop.

¹² Nângân nângân âlâlâ biwinaan tap ya hârohâk kulemgum katyîngimbâm yamâ nângâmunje umatje otmu pilâm den pâje tâlâwâk yu kulemgum katyîngian. Yâhâ

hâmbâi nâŋe yeŋgâlen takamune eŋaknom yanâmâ den yu torokatmâ alahum herŋe naŋgaŋginomgât naŋgan.

¹³Otmu Anitâŋe kapi yu ambolipŋe meyekmâ Kiristohât pat kuyiŋgimu manmai yaŋe orowâk nâŋgâyiŋgiain.

Nâ bukuyeŋe,
Yoane

3 Yoane Yoaneŋe ekap kalimbuŋe kulemguop.

O bukune Gaio,

¹ Nâŋe Kiristohât lohimbi yengât kunyeŋe manmâ nâŋgâyiŋgim yâkât den kâsikum yiŋgim gan. Otmu gâ gurâ yawuâk den kâsikum gihim biwinane kepeihekmâ manmâ gan. Yakât otmâ ekap yu kulemgum katgihian.

²⁻⁴ Gâŋe biwihe galemahom heŋgenŋum Kiristohât den tiŋâk lâum yâkât mâtâp tâŋ tâŋâk watmâ gat. Yakât bukulpnenŋe nombotŋe taka gâhât den pat eknohoŋetâ nâŋgâm herone dondâhâlâk otban. Yawu gârâmâ sâp âlâen den pat nâŋgâman yan yawu ki otman. Yawu mansat yakât nâŋgâm yuwu sâm gâhât Anitâ ulitguman. “O Awon, gâŋe Gaio nâŋgâwanŋirâ umatŋe âlâ kakŋan ki yâhâwuap. Yawu otmâ hâk sânduhânâk manmâ yâhâwuapgât nâŋgâm ulitgohan.” Yawu sâm gâhât Anitâ ulitguman.

Yoaneŋe bukuŋe Gaio mepaeop.

⁵ Nâŋe kapi yu ambolipŋe lok nombotŋe hoŋ hâŋgânyongomune gâhâlen takawi. Takawi sâp yan gâŋe Kiristohât den lâum manmat yakât nâŋgâm dâiyekmâ emelan katyekmâ sot um yiŋgion.

⁶⁻⁷ Otmu purik sâm takawi yan Kiristohât lohimbi nengât sennennan kinmâ buku otyiŋgion yakât den pat eknongonetâ nâŋgâm herone nâŋgâhihiwin. Otmu nâŋe âlâkuâk hoŋ hâŋgânyongomune pâku lohimbi kapiŋe kapiŋe manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepŋe ekyongom mansai. Den pat ekyongom mansai yakât hâmeŋe ningiŋet sâm ki ekyongonomai. Yawu gârâmâ nep mem mannomai yan gâhâlen takanetâ tatmâ yapâ mâtâp meyiŋgirâ pilâm âlâengen ari nep menomai. Yawu otyiŋgirâ Anitâŋe nâŋgâhihimu ârândâŋ otbuap.

⁸ Nen Kiristohât lohimbi wosapâ me wosapâ manmainŋe lok yawuya yengât nâŋgâyiŋgim senŋe âlâlâ tânyongonom. Yawu otyiŋgimunŋe yâkŋe Kiristohât den pat sâm haok tuhunetâ liŋgarakmâ ariwuap.

Dioterepe yet Demetirio yâk yetgât sâop.

⁹ Otmu yeŋe gurâ yawuâk lok yawuya yengât nâŋgâyiŋgim senŋe âlâlâ tânyongonetgât den tâlâwâk kulemgum katyiŋgimune ekbi. Yâhâ yengâlen gâtŋe lok âlâ, kutŋe Dioterepe, yâkŋe ikŋahâk lohimbi yengât kunyeŋe manbe sâm nâhât den kakŋan sâmap.

¹⁰ Otmu imbiâk nâhât den belângen sâmap. Nâŋe lohimbi hâŋgânyongomune yengâlen takanetâ ki buku otyiŋgimap. Otmu bukulpŋeŋe buku otyiŋgimai sâm kuyiŋgim topŋe âlâlâ mângâeyekmap. Yakât otmâ nâŋe sâp âlâen yengâlen takawom yanâmâ yâkât orotmeme bâleŋe sâm aran yu lohimbi senyenjan kinmâ sâm tetemune nâŋgânomai.

¹¹ Bukune, yuwu sâmune nâŋgâ. Dioterepeŋe otmu bâlemap yawu ki otbuat. Lohimbi âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe tâtâem otmai ya yekmunŋe Anitâhâlen biwiyeŋeŋe ki kepeimai yawu otmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe orotmeme âlepŋeâk otmai ya yekmunŋe Anitâhâlen biwiyeŋeŋe kepeimai yawu otmap. Yakât otmâ gâŋe gurâ orotmeme âlepŋeâk otmâ yâhâwuatgât nanŋan.

¹² Yâhâ bukunenŋe âlâ, kutŋe Demetirio, yâkŋe târârâhâk manmap. Otmu yâkât manmanŋe ekmâ nen Kiristohât lohimbiŋe nâŋgâwanŋim mepaemain. Nâŋe den ki meman ya nanŋat. Yakât otmâ den yan yu nâŋgârâ bulâŋe otbuap.

Den bâiŋe sâm hâreop.

¹³ Nâŋgân nâŋgân âlâlâ biwinaŋ tap ya hârohâk kulemgum katgihimbâm yamâ nâŋgâmunne umatŋe otmu pilâm den pâŋe tâlâwâk yu kulemgum katgihian.

¹⁴ Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk gâhâlen takamune enjakmâ den alahurongât nanŋan.

¹⁵ Biwihe huruñ sâmu manbuatgât nângâm Anitâ ulitguman.
Bukulipyenêñe orowâk nângâhihiain. Otmu bukulpnenne gâ orowâk mansai ya
yengât gurâ nângâyinçaiin ya ekyongowuat.
Nâ bukuyenê,
Yoane

Yut

O bukulpne,

¹ Awonnenne Anitâne wawaeyekmâ mem hewewen tuhuyekmu Yesu Kiristohâlen biwiyene katbi. Yawu otbi yan Anitâne meyekmâ Kiristone himbimâmbâ âwurem ge meyekbuapgât pat kuyingimu manmai. Nâ Yut, Yakowo imine. Nâne Yesu Kiristo hon bawangim manman. Yakât otmâ yengât nângâm ekap yu kulemgum katyngian.

² Otmu yengât nângâm Anitâ yuwu sâam ulitguman. “O Awon, gâne bukulpne yengât nângâyngim mem hewewen tuhuyekdâ yanâmâ yâk yengât biwiyene sânduk sâmu buku orangim mannomaihât nângâm ulitgohan.” Yawu sâam ulitguman.

Lok perâkne Kiristohât den kelangatminiwi.

³⁻⁴ Bukulpne, yuwu sâamune nângânet. Anitâne yen orop manman kâriknahât pat kuningiop. Pat kuningiop yakât bulâne menom sâam girawu mannetâ yekmu ârandân otbuap yakât topne kulemgum katyngian. Yawu gârâmâ emelâk lok nombotnane Anitâhât nângânetâ gemu betbangim topyene kurihiakmâ yengâlen torokatbi. Yengâlen torokatbi yapâek yu ya ekjâlem tepyene yahatmu otmâ hilipgum gai. Yawu otmâ eweakmâ tosa ya kârâm Kiristohâlen pilâm yuwu sâamai. “Kiristone girem den yapâ holañnenedop. Yakât otmâ nenne engatnenneâk watmâ yu ya ihilâk otnom,” sâamai. Yawu sâamai yan Kutdânenne Kiristo Tihit tihit Ambone yâk mem ge katmâ yâkât den kelangatmâ lohimbî den perâkne kâityongom engatyeñan gemai. Yâhâ Kiristone Anitâhât den bulâne nen aposololipne kâsikum ningiop. Otmu nenne den yawuâk yen kâsikum yingim gain. Otmu lok perâkne yengât engatyeñan gem nângân nângânyene mem hâlim tuhuyingimaihât yene Kiristohât den tâñ tâñâk watmâ mannetgât pepa yu kulemgum katyngian. Yâhâ lok perâkne matne mem hiliwahonomai yakât emet inânñan Anitâhât hon bawalipnane den kulemguwi.

⁵ Den kulemguwi yakât topne nângâm hengenauai. Yawu gârâmâ den ya mem mete tuhûm mannetgât yuwu sâamune nângânet. Kândikum emelâk Isirae lohimbine Aihita hânân umatne kakñan manminiwi. Yawu mannetâ Kutdâne manman âlepñan katyekbe sâam den ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Aihita hân pilâwi. Pilâm taka lok ki manmaiângen manbi yan Anitâne den âlâ ekyongop ya nângânetâ ki bulâne olop. Yakât otmâ Kutdâne matne yingimu mem hiliwahowi.

⁶ Aiop, emelâk embânân Anitâhât anelolipnane otmâ hilipgunetâ matne yingiop ya yengât yuwu sâamune nângânet. Anitâne anelolipne âi yingimu mewi. Yâhâ anelo nombotnane âi yingiop ya hâkân otmâ pilâwi. Yawu otbi yakât matne nâpumân pilâyekmu ge omon kâlehen tatmâ gai. Yawu tatmâ yâhânetâ sâp pato tetewuap yan den sâam hâreyingim matne umatne yingimu mem hiliwahonomai.

⁷ Aiop, kapi yâhâp, kutyetne Sotom otmu Gomora, otmu kapi tipi tapi hâlânâmâ tatmâ ariop ya ambolipnane anelone otmâ hilipguwi yawuâk otmâ hilipguwi. Yâkne kâwâ konda otmâ orotmeme ki orotne yawu otmâ manminiwi. Yakât matne kâlâpne himbimângembâ gem punduñ sâam sem gulip tuhuyehop. Sotom otmu Gomora kapi ambolipnane otñetâ bâleop yakât dopñeâk lok perâkne orotmeme bâlene tâtâem otmai. Yawu gârâmâ yâkne Sotom otmu Gomora kapi yakât den pat nângânetâ keterakyngimu Anitâne yene orotmemeyene bâlene yakât matne yawu yingimu menomai yakât topne nângâmbâi.

⁸ Aiop, Isirae lohimbine otbi, otmu anelo nombotnane otbi, otmu Sotom otmu Gomora kapi ambolipnane Anitâhât den kum otñetâ bâleop yakât dopñeâk lok perâkne yuwu otñetâ bâlemap. Yâkne aman topne topne ekmâ yakât nângânetâ yahatmu Kutdâhât den

kum kâwâ konda otmai. Otmu Anitâhât anelolipne ikne orop himbimân tatmai ya yengât nângânetâ gemu sâmbâleyingimai.

⁹ Otmu anelolipne yengât kunye, kutne Mikae sâmbâ, yâkât wâtne pato tatbangiap. Yawu gârâmâ emelâk tâmbânenne Mose muop. Mumu Mikaene hanguwe sâmbâ otmu yanâk Satan orop nekamân olowot. Yawu otmutâ Mikaene Anitâ ewewanjim Satan yuwu sâmbâ hârewanjiop. “Anitâ ikjak matne gihiwuap.” Yawu sâop.

¹⁰ Anitâne songo bau otmu nâi selon topne topne kalop ekmain yamâ umut biwiyene bia. Yakât dopneâk lok perâkne umut biwiyene bia yawu manmai. Yâkne yu yakât topne nângâm pâpgum ihilâk sâmbâlemai. Otmu yu ya ekjâlem ihilâk otmai yane manmanyene mem bâleyekmu mansai.

¹¹ Yawu otmai yakât Anitâne matne amoknan yingimu menomai. Emelâk lok âlâ, kutne Kain, yâkne iminahât nângâm bâleop yakât dopneâk lok perâkne lohimbi nângâm bâleyingimai. Otmu emelâk lok âlâ, kutne Bileam, yâkne hâmene membom nângâm Isirae lohimbine otjetâ bâleâkgât sait kakyenan pilawe sâmbâ olop. Yakât dopneâk yâkne hâmenahâlâk nângâm Kiristohât den kelanjatmâ lohimbi kâsikum yingimai. Otmu emelâk, lok âlâ, kutne Kora, ikjahât nângâmu yahatmu Mose mem ge katbe sâmbâ olop yakât dopneâk lok perâkne Kiristohât aposololipne nen mem ge katnenekne sâmbâ oai. Yakât Anitâne matne amoknan yingimu mem hiliwahonomaihât pat kuyingimu mansai.

¹² Otmu yen menduhuakmâ sot nemai yan yengâlen torokatmâ to kârikne nem biwiyene hâlim otmu otjetâ bâlemu anun yingimai. Yawu otmâ yenhâlâk nângânetâ yahatmu otmâ hilipgumai. Ya yengât topyene nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmbâne nângânet. Elem kârikne mem emet mem mangumap yamâ gelâk ki gemap. Otmu kâpi kâmetmain yane esen yambuajak pato otmap yamâ bonne âlâ ki kinmap. Yakât dopneâk lok perâkne den âlonjo lohimbi ekyongomai ya nângânetâ den yane buku ki meyingimap. Otmu kâpi ya hârâtne kum pilâmunne hâlâlân sâmbâ lâum menduhum katmâ kâlâwân umunne semap. Yakât dopneâk Anitâne lok perâkne matne umatne yingimu hem kâlâwân kionomai.

¹³ Otmu siru memu saru pato pilâmap yan saru tun sâmbâ gaharane tetemu ekmain. Yakât dopneâk lok perâkne yengât orotmemeyene bâlene tetemu anulakmai. Otmu omoje pitu kinmu ekmain ya omojeâk tetembisâpgât Anitâne kalop. Yakât dopneâk lok perâkne yengât nângâm Anitâne omoje bâlenen tatmâ yâhâmbisâihât pat kuyingimu manmai.

¹⁴ Otmu emelâk lok âlâ, kutne Enoko, Aramgât sen ya tetem ganetâ ganetâ komot nombolân yâhâp olop yan teteop. Yâkne emelâk emet inânjan lok perâkne yengât yuwu sâop.

“Sâp pato tetewuap yan Kutdâne anelolipne kingitne orowâk meyekmu himbimâmbâ genomai.

¹⁵ Himbimâmbâ genomai yan Kutdânenne lohimbi kerek nengât biwinenne ekma sâmbâ hâreningim otmain memain yakât matne dopnenjanâk kâpekningiwuap. Otmu lohimbi nombotne kunye kârikne otmu Anitâhât den kaknan sâmbâ, otmu nombotne yâkât den kum orotmeme bâlene tâtâem otmai yâhâmâ matne amoknan yingimu menomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Lok perâkne yene engatyeneâk watmâ yu ya otjetâ bâlemap. Yawu otmâ yenhât nângânetâ yahatmu hâkyene mepaemai. Otmu lohimbi nombotne nângâyinginetâ yahatmu senne âlâlâ tânyongonetgât mem lohotne tuhuyekmai. Otmu orotmeme bâlene otmai yakât huhopne yamâ umatne âlâlâ kakyenan yâhâmap. Yawu teteyingimap yan yakât sâmbâ guhunmâ tosa yu lohimbi nombotne yengâlen kârâm pilâmai.

Girem den ekyongop.

¹⁷ Bukulipne, yuwu sâmunen nângânet. Emet inânjan Kutdânenjahât aposololipnane lok perâkne yengât nângâm den yuwu sâm yen ekyongowi ya mem biwiyenjan katmâ nângâm mannetgât nanjan.

¹⁸ Den yamâ yuwu sâwi. Sâp pato tâlâhuwuap yan lohimbi nombotnane yene engatyeaek watmâ Anitâhât den kum yu ya eknâlem otmâ hilipgunomai. Yawu otjetâ Anitâne yakât matne yingiwuap sâm yene ekyongonomai. Yawu ekyongonetâ nângânetâ porap otmu yengât den kaknan sâm senyenjan genomai.

¹⁹ Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ yâkne biwiyene alitjetâ Wâtgât mâmânahât Heakne nângân nângân âlepne âlâ biwiyenjan ki katmap. Yawu otmâ logât nângân nângân tânet watmâ Kiristohât lohimbi yengât engatyejan genetâ hionjakmai.

²⁰⁻²¹ Yâhâ yenâmâ Anitâhât den bulâne kâsikum yingimunne nângâwi. Den ya tinâk lâum yâkât amutgen mannetâ tihityene otbuap. Yawu otmu Wâtgât mâmânahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu bukulipyene yengât nângâm Anitâ ulitgum mannomai. Otmu sâp pato tetewuap yan Kiristone âwurem ge meyekmu Anitâne yekmu ârândânet otmu umam sâyingim manman kâriknan katyekmu mannomai. Yakât nângâm bukulipyene orop Kiristohâlen biwiyenane kepeim mambotbangim mannomai.

²² Otmu lohimbi nombotnane Anitâhât den nângâm biwi yâhâp otmai. Lohimbi yawuyamâ lohotnanâk otyingim den kâsikum yinginomai. Yawu otyinginetâ nângânetâ keterakyingimu yanâmâ yâkne Kiristohâlen biwiyenane tinâk kepeim mannomai.

²³ Yâhâ lohimbi nombotne âlâ yengât nângâm den âlâen hâum sâmunen nângânet. Bukunenne âlâhât emet semu imbine naomne meyekmu in yawu hânân kionjomai. Yakât dopneak sâp patoen lohimbi nombotnane hem kâlâwân kionmaihât Kiristohât den kâsikum yinginetâ nângâm yâkâlen biwiyenane tinâk kepeim mannomai.

Yâhâ lohimbi nombotne âlâneâmâ biwiyene kârikne otmu orotmeme bâlene otnehâlâk nângâm manmai. Lohimbi yawuya yengât nângâm tepyene nângâyinginomai. Yawu gârâmâ yâkne otmai yawu ki otnomai.

Anitâ mepaeop.

²⁴⁻²⁵ Ambonenne Anitâ yahat yahatne embânâmbâek tat tat kârikne tatmâ gaopnak tatmâ gamap. Otmu tatmâ yâhâmbisâp. Yene manman bâlenjahât panjonân kionmaihât Anitâ wâtgât Ambonane tihityene otmu Yesu Kiristohâlen biwiyenane kepeim mannomai. Yawu mannetâ meyekmâ nine nanne baratne koko salek sâm ikne laninne himbimân tap yan katyekmu herone kaknan manmâ yâhâmbisâi. Yakât nângâm herone nângâwanjim mepaem yâhâmbisâin. Ya bonnanâk.

Nâ bukuyene,
Yut

Hâmbâi tetewuap yakât den.

Yesu Kiristone yu ya teteningiwuap yakât topne sâm teteop.

¹ Nâ Yeweri nanje, Yoane. Anjoânâk Yesune honj bawalipne 12 nen menenehop. Nâ yâk yengât komolân gâtne nâje pepa yu kulemgum katyngian. Yakât topne yuwu.

Anitâhât biwi nângân nângânjan tatmap yapâ Yesu Kiristone den yu nângâmu bulâje otmu aneloje âlâ hângângum yuwu sâm ekuop. “Nâhât komot anjoân den yukât topne sâm ekyongowan yamâ sâp yiwerenje yu sâm tetekjan tuhum yu ekgohowe. Ekgohomune pesuk sâm yâkne nângânetâ keterahâkgât gâ hângângohomune hânân ge sâm tetem ekyongowuat.” Yawu sâm hângângumu gem nâhâlen den yu sâm teteop.

² Sâm teteop yakât topne yuwu tap. Yu me ya hâmbâi tetewuap yakât Anitâje sâm kalop ya sâm tetem yen Yesuhât komot galemne mansai yuwu sâm ekyongomune nângânet.

³ Sâp pato utâpguap. Yakât otmâ yeje yen yu me ya tetewe sâm oap yakât den yu sâlikumâmâ Yesuhât komot sâm tetem ekyongonomai. Otmu lohimbî nombotjanjeâmâ den yu nângâm lâum mannomai yamâ Anitâje mâmâje otyngimu herone otmâ mannomai.

Yesu Kiristo yâkât topne

⁴⁻⁶ Nâmâ Yoane. Nâje Asia hânân Yesuhât komot kapi nombolân yâhâp ya yengât pepa yu kulemgum katyngiwoman. Yakât yen sâlikum topne nângânomai. O Bukulipne, yengât nângâm nâje Anitâ yuwu sâm ulitguman.

“O Anitâ, gâ tatmâ gaon, tatmâ gat, yanjak tatmâ yâhâwuat. Otmu Wâtgât mâmânahât Heak ya gâhâlen tatmap yanje Asia hânân kapi nombolân yâhâp tatmâ arap ya ambolipne mâmâje otyngimu yengât biwiyenje sânduk sâm manjetgât nângâm mepaeheksan. Anitâ gike engatgeâk nange hângângurâ ge gâhât tem lâuhim kinmâ topge sâm teteop. Sâm tetemu lohimbî nombotjanje eknetâ bâlemu kujetâ muop. Otmu yanjak mumunambâ yahatnomgât mâtâp anjoân mem kusâningiop. Mumunambâ yahatmâ hânje hânje lok kutdâ topne topne mansai yengât kunyene tatmap. Yawu tatmap gârâmâ lohimbine yâkâlenâk biwiyenaje kepeim manmâ yâhânomai yanâmâ himbingât pat kuyngiop yakât bonje ya menomai. Yawu.” Yawu sâm yengât nângâm Anitâ ulitguman.

Otmu Yesuhât topneâmâ yuwu. Yâkneâmâ nengât tepne dondâ nângâningimap. Yawu nângâningim Anitâje âi sâm wanop ya biwinaje kepeim manmâ nengât tosehât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop. Mum yahalop. Yakât otmâ biwinenje yâkâlenâk kepeim manmunje himbingât pat kuningiop. Yakât nângâm nen anjun ki otne. Anitâ tâj tâjâk mepaem ulitgum manmâ yâhânehât Yesune mâtâp mem kusâningiop. Otmu Yesune mâmâje otningimu Anitâhât tem lâum ânje tuhum yâhânehât mâtâp ya gurâ yawuâk mem teteningiop. Yâhâmâ Lanjne otmu Wâtgât Ambone. Yakât otmâ mepaem manmâ yâhâmbisâin.

⁷ Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Yesune elem kulewonjon kaknambâ âwurem gewuap. Gemu yan lohimbî nombotjanje kasa otbangim mem tuhuwine ekmâ isem matje yingiwuapgât tep bâle nângânomai. Otmu lohimbî nombotjanje yâk yengâlen torokatmâ yâkât kasa manmai ya gurâ yawuâk isem tep bâle nângânomai. Ya bonjanâk.

⁸ Anitâ Ambonenje yâhâmâ emelâk embânân hân himbim ki kândikyotgop yapâek tatmâ gaop. Otmu torokatmâ tatmâ yâhâwuat yakât kakjan tatatne pesuk sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yâhâmâ wâtje pato nandorone tatbangiap. Otmu Anitâje yuwu sâop. “Nâje sâmune hân himbim âliwahap topne topne ki tete tetenambâ teteheop. Otmu yâhâpne sâmune biatbuapgât dop gurâ tatnihiap.” Yawu sâop.

Wâtgât mâmânahât Heakŋe Yoanehât biwiŋe mem purik pilâmu ehop.

⁹ Bukulipne, yenâmâ Asia hânân Yesuhât komot mansai. Yeŋe Yesuhât den pat âlepŋe sâŋ lohimbî ekyongoŋetâ, lok nombotŋe nâŋgâŋetâ ki ârândâŋ otmu, mem ge katyekne sâŋ mem bâleyekmai. Otmu nâ gurâ yawuâk mem bâlenekmai. Yawu otniŋiŋetâ nenŋe ki lohotŋe otmâ kinmain. Yawu otmâ sâp ârândâŋâk Yesuhât lau lâum kinmâ hoŋ bawanŋim gamain. Otmu nâŋe Yesuhât den pat ya lohimbî ekyongomune yawuâk lok nombotŋe gurâ nâŋgâŋetâ bâlemu nâ menekmâ mâtuŋa âlâ, kutŋe Patimo sâŋ, yan katnekŋetâ mansan.

¹⁰ Manmune Sande âlâen Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmânahât Heak hâŋgâŋumu ge biwine mem purik pilâop. Yawu otmu den kârikŋe isemu nâŋgâwan. Yâhâ den nâŋgâwan yamâ lâmun kunmain yakât dopŋe bia, ya wangim isemu nâŋgâwan. Otmu yuwu sâŋ eknohop.

¹¹ “Yoane yu me ya senŋan yiwerenŋe tetemu eksat. Yawu gârâmâ gâŋe pepa mem kulemgum katdâ Asia hânân kapi tipî tapi nombolân yâhâp tai ya yengât dopyenŋan arimu sâlikum nâŋgânomai. Kapi yamâ kutyenŋe, Simirina, Epeso, Peahamon, Tiatira, Sariti, Pilarepia, Laorika yawu. Pepa yu yengât kulemgum katdâ arimu ekmâ sâlikum nâŋgânomai.” Yawu sâŋ eknohop.

¹² “Den yu âlâŋe eknohoap” yawu sâŋ engatne kakŋambâ olelem lambe nombolân yâhâp goliŋak tuhuwi yan sem kinmu ekban.

¹³ Otmu ya yengât hohetyenŋan lokbân kundenŋe yawuya kinmu ekban. Otmu sâŋgum kaok âlâ hârândâŋâk mânunakmâ kinop. Yâhâ engatŋanâmâ kâiput kâlep goliŋak tuhuwi ya âmbâkum kinmu ekban.

¹⁴ Yâhâ somotŋe yamâ iwit iwit pato elembân kaok ekmain yawuya. Yâhâ senŋe yamâ kâlâp nimbilamŋe yawuya.

¹⁵ Yâhâ kâiŋe yamâ kât sem hiŋ hurunduŋ sâmap dop yawuya. Yâhâ denŋe munŋeâmâ to tâlâm pato yerâm kinmu munŋe nâŋgâmain yawuya.

¹⁶ Otmu pitu nombolân yâhâp ya bânŋe bonâŋen mem kinop. Otmu launambâmâ tewet konohâk yamâ sâtŋe nombot nombot nelan nelan ya ge kinop. Yâhâ kun kundenŋe yamâ sikop hâumu irik irik sâmap dop yawuyane lanŋinŋe pilâop.

¹⁷ Yawu tetem kinmu ekmâ kiŋgitnahât otmâ kâiŋe topŋan ba pare pare otmâ mum yawu iwan. Yawu imune lok yaŋe bânŋe bonâŋen mem katnekmâ yuwu sâŋ eknohop. “Kâmbuk, kiŋgitgahât ki ot. Hâlihâk kindâ topne sâŋ tetem ekgohowe.

¹⁸ Anŋoân embâŋân Anitâŋe hân himbim ki kândikyotkop yapâek tatmâ gawan. Otmu lok otmune yaŋak benŋe nohoŋetâ muwan. Otmu mumunambâ yahatmâ tan. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Nâmâ manman kârikŋe ambonŋe. Yakât otmâ yâhâpŋe mumbomgât dop âlâ ki tap. Manman kârikŋe manmâ yâhâwom. Yawu gârâmâ lohimbî torokatmâ manŋet me hiliwahonŋet yakât nâŋe konok sâmune pesuk sâwuap. Otmu lohimbî nombotŋe mum hemgât pat oai yâk holanyekbom me hemân hâpunyekbomgât dop ya gurâ yawuâk. Yamâ nâhât wahap. Topne yawu.

¹⁹ Otmu nâŋe sâp yiwerenahât me hâmbâihât tetewuap yakât topŋe kerek sâŋ tetewe. Sâŋ tetemune kulemgum metemâmâ pepa yu kapi nombotŋe yu tete tatmâ arai ya yengâlen kerehâk katdâ arimu ekmâ nâŋgâŋet.

²⁰ Otmu bânŋe bonâŋen pitu nombolân yâhâp meyekmune yeksat yakât topŋe yuwu sâŋ tetemune nâŋgâ. Pitu nombolân yâhâp yamâ kapi nombolân yâhâp ambolipŋe nâhât komot mansai ya yengât anelo umutyenâŋâk âlâku konok konok. Otmu lambe nombolân yâhâp goliŋak tuhum katŋetâ sem tap yamâ nâhât komot kapi nombolân yâhâp ya.” Yawu sâop.

2

Epeso kapi ambolipŋe yâk yengât sâŋ kalop.

¹ Yesuŋe yuwu sâŋ tetem eknohop. “Yoane, gâŋe Epeso kapi ambolipŋe yeŋgât yuwu kulemgum katyiŋgirâ ariâk. Nâ Yesu. Bâtne bongen pitu nombolân yâhâp mem kinsan. Otmu lambe nombolân yâhâp golinjak tuhum katŋetâ sem tatmap ya yeŋgât hohetyeŋan galem kinmâ bam gaman.

² Nâ yeŋgât manmanyene ya kerehâk nâŋgâmune âlepŋe nanŋe oap. Lok bâlene, lok perâkŋe yeŋgâlen taka yuwu sâŋ kâityongowi. “Yesuŋe âi sâŋ ningiop ya tuhum mansain.” Yawu sâŋ yen kâityongom yeŋgâlân torokatne sâŋ takawi. Yawu sâŋ takanetâ yapâ gâtŋaŋe umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiop. Yakât yeŋe yâk yeŋgât topyeŋe ekŋetâ ki ârândâŋ olop yakât otmâmâ watyekbi. Ya nâŋgâmune âlepŋe nanŋe oap.

³ Otmu yenâmâ lok bâlene yaŋe yeŋgâlen torokatne sâŋ otŋetâ yanâmâ yeŋe nâhât tem lâum sâtŋum manmâ gawi. Otmu nâhât den nâŋgâm ki hâkâŋ otbi. Yakât nâŋgâmune âlepŋe oap.

⁴ Yawu gârâmâ den âlâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Biwiyenjan tap ya ekmâ nâŋgâmune ki ârândâŋ oap. Anŋoân embânân Anitâhât den pat âlepŋe nâŋgâm yanâmâ nâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe kepeim manbi. Yâhâ sâp yiwereneâmâ biwi yeŋaŋe pâlâmŋe otmâ mansai.

⁵ Yâhâ anŋoânâmâ biwiyene nâhâlen katmâ denne lâum manbi ya yawuâk torokatmâ manŋetgât nanŋan. Yawu gârâmâ yeŋe denne ki lâum mannomai yanâmâ sâŋmune yeŋgât hohetyeŋambâ lambe laŋinŋe hindakmâ yeŋgâlen omoŋ sahakbuap.

⁶ Otmu nâŋgân nâŋgân âlâ nâŋgâm gawi ya nâŋgâmune âlepŋe oap. Komot âlâ, kutyene Nikolao sâŋ, yâkŋeâmâ yuwu sâŋmai. “Âlepŋe, orotmeme ihilâk mahilâk otmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap. Yakât denne bia.” Yawu sâŋmai. Yamâ yeŋgâlen takamâmâ yawu otŋetgât sâŋ kendâyiŋŋiŋetâ yeŋe hâkâŋ otmâ watyekbi. Nâ gurâ yawuâk yâk yeŋgât nâŋgâm hâkâŋ otmâ manman. Yawu gârâmâ yeŋe yâk yawu otyiŋgiwi yakât nâŋgâmune ârândâŋ oap.

⁷ Yeŋgât hohetyeŋan gâtŋe âlâ me âlâŋe lohotŋe ki otmâ nâhât den lâum manmai. Yakât otmâmâ munomai sâp yanâmâ âlepŋe nâŋe sâŋmune Anitâhât kalamân manmangât nak âlâ kinsap yakât kehetŋe nemâmâ yaŋe tânyongomu manman kârikŋan yan torokatmâ manmâ yâhânomai. Otmu Epeso kapi ambolipŋe yen Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe den sâŋ tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yen nâŋgâm heŋgeŋgum manmâ yâhânomai.” Yakât yawu sâop.

Simirina kapi ambolipŋe yâk yeŋgât sâŋ kalop.

⁸ Otmu Yesuŋe ikŋe komot Simirina kapi ambolipŋe mansai yâk yeŋgât yuwu sâŋ eknohop. “Lohimbiŋe Simirina kapiân manmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe nâhâlen katmâ mansai yamâ gâŋe den yuwu kulemgum katyiŋgirâ ariâk. Nâmâ Yesu. Anŋoân embânân Anitâŋe hân himbim ki kândikyotkop yapâek tatmâ gawan. Otmu yawuâk tatmâ yâhâwom. Otmu mumune yan hân kâlehen katnekbi. Nâŋe yapâ yahatmâ tanŋe yuwu sâŋ tetemune nâŋgâŋet.

⁹ Yeŋgât kasalipyenjaŋe yen mem bâleyekmâ kombo meyiŋŋiŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ âlâlâhât pâin guin otmâ gai. Ya nanŋan. Otmu nâŋe mâmâŋe otyiŋgimune nâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe kepeim manmâ gaŋetâ yakât nâŋe matŋe âilonŋo yiŋgiwomgât emelâk ya sâŋ katban. Otmu Yura lok nombotŋaŋe yeŋgât sâŋ bâleyiŋgiwi. Ya gurâ topŋe nanŋan. Yawu gârâmâ yâkŋe Anitâhât pat bulâŋe ki mansai. Yâhâmâ lok bâlenjahât pat oai.

¹⁰ Otmu umatŋe âlâlâ yuwu yawu teteyiŋgiwuap yakât kiŋgityeŋahât ki otnomai. Yakât topŋe yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Satangâlen torokatmâ manmâ bâlenjahât pat mansaiŋe yen biwiyenjahât topŋe ya nâŋgâne sâŋ mem âlâlâ tuhuyeknomai. Otmu mumuhât pat kuyiŋgim nombotŋe mem pâi emetŋan katyeknomai. Yawu otyiŋŋiŋetâmâ yeŋe kârihem kinŋetâ yanâmâ nombotŋaŋeâmâ munomai. Otmu nombotŋe âlâŋeâmâ hâhiwin nâŋgâm sâtŋum mannomai. Yawu otmâ manŋetâ yakât kakŋanâmâ hilâm bâlâk ŋerek otmu yanâmâ pesuk sâyiŋgiwuap. Yâhâ yakât kakŋan yenâmâ hâk sânduhân manmâ yâhânomai.

Otmu munomainje mumuñambâ yahatñetâ yen kerehâk manman kârikñan torokatmâ manmâ yâhânomai.

¹¹ Simirina kapi ambolipñe yen Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yen yukât topñe nâñgâm henñenñunomai. Nâñgâm henñenñum nâhâlenâk biwiyenñe kepeim manmâ yâhâm yâhâpñe munomaihât dop âlâ ki otbuap.” Yakât yawu sâop.

Peahamon kapi ambolipñe yâk yengât sâm kalop.

¹² Otmu Yesuñe ikñe komot Peahamon kapiân mansai yâk yengât yuwu sâm eknohop. “Lohimbi nombotñe Peahamon kapiân manmâ biwiyenñe nâhâlen katmâ mansai ya yengât den yuwu kulemgum katyñgirâ ariâk. Nâ Yesu. Tewet sâtñe nombot nombot nelanñ nelanñ yakât amboñe nâ. Nâñe yuwu sâmunne nâñgâñet.

¹³ Kapi ambolipñe yengât manmanyenñahât topñe ya nâ nanñan. Kapi yanâmâ lok sesengâlâkñe Satangâlen torokatmâ orotmeme bâleñe topñe topñe otmâ mansai. Yawu otmâ nâhât komolân gâtñe âlâ, kutñe Antipatoro, yâkñeâmâ nâhât tem lâum manmâ yâk yengâlen lohotñe ki otmâ manop. Ya kuñetâ muop. Kuñetâ muop yakât yen kinñityenñahât ki otbi. Yawu otmâ kârihem kinmâ nâhât tem lâum manmâ gai. Ya nâñgâmunne ârândânñ oap.

¹⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe nombotñe orotmeme âlâ yuwu otmai yamâ nâñgâmunne bâleap. Yengâlebâ nombotñe lok âlâ, kutñe Bileam sâm, yâkât orotmeme bâleñe ya watbi. Bileamñe anñoân lok âlâ, kutñe Balak sâm, ya ekumu Isirae lohimbiñe kasalipyenñe yengât Porom Lâpiohât hotom uminiwi yapâ mem neñet sâm ekyongop. Yawu otmâ torokatmâ kâwâ konda otñetgât kendâyñgiop. Yawu olop yakât Bileamñe tosa pato miop. Otmuâmâ yengâlen gâtñe nombotñe orotmeme yawuâk torokatmâ otñetgât sâm kendâyñgim mansai. Ya nâñgâmunne dondâ bâleap.

¹⁵ Otmu yengâlen gâtñe nombotñe Nikolao yengâlen torokatmâ ihilâk mahilâk otmâ mansai. Yakât nâñgâmunne yawuâk dondâ bâleap. Yakât otmâ ekyongonñetâ biwi nâñgân nâñgânñe nâhâlenâk katñetâ kinâkgât sâm ekyongoan.

¹⁶ Otmu den sâm tetean yukât nâñgâñetâ gemu bet pilâmâmâ nâhâlen yâhâpñe taka ki torokatnomai. Yawu otnomai yamâ nâñe taka kuk otyñgiwom. Yawu otmâ launan tewet sâtñe nombot nombot nelanñ nelanñ yanñe nem hilipyongowuap.

¹⁷ Yamâ yengâlen gâtñe nombotñe yâk yengâlen lohotñe ki otmâ mannomai yâhâmâ mem lâtâpyongom manman kârikñe yakât sot yñgimune nem mannomai. Otmu lanñgatyekmâ âlâku ikñe kutñe kândâk kândâk kulemgum iri tete osom katyñgiwom. Kut ya lok âlâ me âlâñe ekmâ nâñgânomaihât dop ki tap. Âlâku ikñe amboñan amboñan ekmâ nanñanñinomai.

Peahamon kapi ambolipñe yen Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan yakât mâmâñe otyñgimu den yukât topñe nâñgâm henñenñunomai. Yakât otmâ yu kulemguwe sâm oan. Yesuñe Peahamon ya yengât yawu sâm eknohomu kulemguan.

Tiatira kapi ambolipñe yâk yengât sâm kalop.

¹⁸ Otmu Yesuñe ikñe komot Tiatira kapiân mansai yâk yengât yuwu sâm eknohop. “Yoane gâ Tiatira yengât ekap yuwu kulemgum katyñgirâ ariâk. Nâ Yesu, Anitâhât nanñe. Otmu nâmâ senneâmâ kâlâp kokotñe lanñ lanñ sâmap yawuya. Yakât otmâmâ nâmâ yohân ekman. Otmu kâineâmâ kâlâp milu umunñe kâtñe sem hiñ hurundunñ sâmap yawuya. Yakât otmâ kasalipne tâlim hilipyongowom. Topne yawu.

¹⁹ Otmu yengât manmanyenñahât topñe ya nâ nanñan. Otmu orotmemeyenñe ya gurâ nâñgâm metean. Yenñe nâhâlen biwiyenñe kepeiwi ya yawuâk torokatmâ manmâ gai. Otmu biwiyenñe hikuakmâ buku oranñgim mansai. Yâhâ lohimbi nombotñe senñe âlâhât pâinmâ mansai yâk tânyongoai. Otmu lohimbi belângen mansaiñe mem bâleyekñetâ

yengu yawuâk ki lohotnje oai. Emelâk orotmemeyenje âlepnje otbiâke yamâ yiwerenje oai yujeâmâ kândikum gâtje ya tâtâem wangim oai yakât nângâm biwine herenje oap.

²⁰ Yawu gârâmâ benje yengât orotmeme konohâk otjetâ ki ârândân otmap. Imbi bâleje âlâje yengât hohetyenjan kinmâ den perâkje kâsikum yingimap ya ki watjetâ ariap. Yâkje yuwu sâmap. “Nâ Anitâhât poropete imbi. Yâkât lau lâum denje sâm tetean.” Yawu sâmap. Yamâ den memap. Emelâk imbi yawuya âlâ, kutje Yesewe sâm, yâk ihilâk mahilâk otmâ manmâ Anitâhât komot, Isirae lohimbi, mem dâiyekmâ imbilipyeje yekmâ ihilâk otjetgât sâm ekyongominiop. Yawu sâm ekyongop yaje dondâ bâleop. Yâhâ sâp yiwerenje yuâmâ imbi âlâ ya hohetyenjan taka mansapje Yesewe olop yawuâk otjetgât haonmâ kendâyingiap. Otmu yâhâmâ kasalipyeje yengât Porom Lâpio yakât hotom umai yapâ mem nejet sâm ekyongomap. Ya nângâmune dondâ bâleap.

²¹ Yakât yuwu sâmune nângânet. Imbi yaje biwi nângân nângânje nâhâlen kalâkgât mambotmâ manmâ gan. Yawu otmune ya hâkân otmâ kârikje dondâ oap. Kârikje otmâ manmâ orotmemeje kiŋon yamâ ki sâm tetem betbangimap.

²² Yakât otmâmâ kundat umatje dondâ tetewangimu yan nâje ya sâm wanmune hâhiwin nângâm yâhâwuap. Otmu lohimbi nombotje yâkâlen torokatbiŋe tosayenje ya ki sâm tetem biwi nângân nângânyenje nâhâlen katmâ mansai yakât matje umatje dondâ yingimune mem sât gum mannomai.

²³ Otmu lohimbi nombotjaŋe imbi bâleje yâkât komolân torokatmâ otbi mewi ya ekjetâ ârândân olop yamâ nâje matje yingimune mem hiliwahonomai. Yawu otyingimuneâmâ nâhât komot hânjan kulemjan mansaije ekmâ topje yuwu nângânmai. “E, Yesujeâmâ orotmemenenje me biwinenjan girawu tap yakât topje ekmâ nângâm ba takamap. Otmu yu me ya otmain yakât matje ya tâŋ tâŋâk ningiwuap.” Yawu sâmâmâ orotmeme âlepjeâk otmâ mannomai.

²⁴ Otmu yen nombotjaŋe imbi yukât orotmeme kiŋon yan torokatmâ ki otmai. Otmu yâkât komolipjaŋe Satangât topje sâm kusânâmâ ekyongomunje nângânet sâm otjetâmâ yan yeje betyingim mansai. Yakât nângâmune ârândân oap. Yakât umatje âlâ ki teteyingiâkgât nanjan. Otmu yenâmâ yuwu sâm ekyongomune nângânet.

²⁵ Anjoânâk nâhât tem lâum torokatmâ manbi. Yawuâk otmâ torokatmâ manmâ gai. Yawu gârâmâ yâhâpje yawuâk torokatmâ manmâ yâhânetâ nâje taka matje âilonjo yingimune menomai yakât yuwu sâmune nângânet.

²⁶⁻²⁷ Anitâje âi sâm nihim hângânnohomu gewan. Gemâmâ wâtjan kinmâ tem lâuwangim gawan. Otmu yakât dopjeâk yenâmâ âi sâm yingimune nâhât wâtjan kinmâ yâhânmai. Otmu sâp pato tâlâhumu yanâmâ nâje mâmâje otyingimune kasalipnenje kunyeje kârikje otmâ mannomai ya yongom itit kiom tuhuyeknomai.

²⁸ Yawu otyinginetâmâ pesuk sâwuap. Otmu sâp patoen yen orowâk heron maron otmâ manmâ yâhânom.

²⁹ Yakât otmâ Tiatira kapi ambolipje yen Anitâhât Wâtgât mâmâhâhât Heakje den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât otmâ mâmâje otyingimu den yukât topje nângâm biwiyenjan katmâ mannomai.” Yawu sâop. Yesuje Tiatira kapi ambolipje yengât den yu sâm tetem eknohomu kulemgum katyingian.

3

Sariti kapi ambolipje yâk yengât sâm kalop.

¹ Otmu Yesuje ikje komot Sariti kapiân mansai ya yengât yuwu sâm eknohop. “Yoane, gâ den yuwu sâmune kulemgum katyingirâ Sariti ambolipjaŋe sâlikum nângâm hengenjunomai. Nâ Yesu. Anitâhât Wâtgât mâmâhâhât Heakje mâmâje otnihimu pitu nombolân yâhâp meyekmâ kinman.

Nâje yengât manmanyenje ekmune ki ârândân otmap. Yeje topyeje kurihiakmâ lok sensenân orotmeme âlepjeâk otmâ gai. Yakât otmâ lohimbi dondâje yekmâ topyeje

yuwu nângâm tâpikguai. “Main, lohimbi yuñeâmâ biwi nângân nângânyeñe ya galemai. Otmu yâkñe yakât pâlamñe ki oai.” Yawu sâmai. Yawu sâmai yamâ pâpgum topñe ki nângâm sâmai. Nâñeâmâ biwiyene ekmâ “biwiyene mumuñe,” yawu nanjan.

²⁻³Yenâmâ biwiyene pârâk pilâm ekñet. Awoñne Anitâñe yengât manmanyene ya ekmu ki ârândâñ otmap. Otmu nâku yawuâk ekmune ki ârândâñ otmap. Manman angoânâk manbi yañeâmâ himbingât pat kuyiñgiop ya biatbe sâm oap. Yen ya biatyinçimâp sâm emelâk angoânâk miti nângâm yan biwiyene nâhâlen katmâ orotmeme âlepñe otmâ manbi ya yawuâk torokatmâ manñet. Yawu manmâ orotmemeyene bâleñe ya bet pilâm biwi golâek manmâ yâhâpñe biwi nângân nângânyeñe nâhâlen kepeim manñetgât nanjan. Yâhâ ki otnomai yamâ benñe kasalipyenâñe inâk pârâk sânsânâk taka itit kiom tuhuyiñgimai yakât dopñeâk nâñe yengâlen pârâk sâñ sâñâk takawom. Sâp yan takawom yakât yene ki nanjai.

⁴Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe sambe bia, getek âlâ yañe tipñe âlepñe oai. Yâhâ yen salek salehâk tosa barak mansai yamâ yongonmune nâhâlen torokatñetâ sângum kaok bolañ bolañ âlâku ikñe kândâk kândâk yinçimune hançalakñetâ nine orop tatmâ yâhânom.

⁵Yawu otmâ tosa barak manñetâmâ nâñe yengât nângâm nâhât komolân gâtñe salek salek yawu sâwom. Otmu emelâk manman kârikñahât pat kuyiñgim pepa âlâ mem kutyene kulemguwan. Yamâ kutyene yâhâpñe ki hârewom. Nâñeâmâ awoñne otmu anelolipne yâk yengât senyenân kinmâ yengât kutyene yongonmune nâhâlen torokatñetâ orowâk tatmâ yâhâmbisâin.

⁶Otmu Sariti kapi ambolipñe yen Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât mâmâñe otyinçimu nângâm hençençunomai.” Yesuñe yawu sâop.

Pilarepia kapi ambolipñe yâk yengât sâm kalop.

⁷Otmu Yesuñe den âlâ yuwu sâm eknohop. “Nâhât komot Pilarepia kapiân mansai ya yengât ekap yuwu kulemgum katyinçirâ ariâk. Nâmâ Yesu. Orotmemene âlepñe nanñe mem koko salehâk manmâ gaman. Yu me ya otmune bonñeâk tetemap. Anitâñe angoânâk yuwu sâm âi nihiop. “Isirae yengât lok kutdâyene, kutñe Dawiti sâm, yâkât kawenân kinbuat. Yan kinmâ manman kârikñahât gahatñe ya mem hindâwuât. Mem hindârâ an sâm kinmu yakât kakñan lok âlâ me âlâñe ya mem mançunomaihât dop ki otbuap. Yâhâ gahatñe ya mem mançuwuat yamâ lok âlâ me âlâñe mem hindânomaihât dop gurâ ki otbuap.” Yawu sâm âi nihiop. Yawu gârâmâ gahatñe yakât amboñe yamâ nâ konok.

⁸Otmu yakât yuwu sâmune nângâñet. Manmanyene ya ekmune ârândâñ oap. Yene biwi golâek manmâ nâhât tem lâum manmâ gai. Otmu nâhât kutne ki kurihim hâkâñ otbi. Yakât nângâmune âlepñe oap. Otmu yene nâhât den pat âlepñe sâm tetem ekyongoñetgât emelâk nâñe gahatñe ya mem hindâmune kinsap ya nanjai. Otmu kasalipyene âlâ me âlâñe ya mançunomaihât dop âlâ ki tap.

⁹Yuwu sâmune nângâñet. Yura lok nombotñane nâhât hâkâñ otmâ manmâ yengâlen taka yuwu sâmai. “Nenâmâ Isirae lohimbi tâñ tâñ mansain. Yakât otmâ nenâmâ Anitâhât pat otmâ mansain,” yawu sâmai. Yawu sâmai yan yengât hâkâñ otmâ sâm mem ge katyeksai. Yawu otyinçinçetâ nângâmune bâleap. Yakât otmâmâ yuwu sâm hâreyinçian. “Lok perâkñe, amboñe yamâ Satan,” nâñeâmâ yawu sâm hâreyinçian. Yakât otmâ nâñe mem dâiyekmâ yengât amutyenân katyekmune mannomai. Yanâmâ yengât yuwu sânomai. “Bâe, Yesuñe lohimbi yu yengât tepñe nângâmu âlepñe nanñe oap yakât nen mem ge katneneksai.” Yawu sânomai.

¹⁰Otmu lohimbiñe hânñan kulemñan manmai yengât topyene teteâkgât nâñe sâmune umatñe topñe topñe teteyinçiwuap. Yâhâ yengâlenâmâ ki tetewuap. Sâp yanâmâ nâñe tihityene otmune yene kârikñe otmâ mannomai.

11-12 Yâhâ yenâmâ emelâk Anitâne manman kâriknahât pat kuyiŋgiop ya biatyŋgimapgât nângâm biwiyene galemahom mannomai. Yawu otmâ mannomai yan kasalipyene mem ge katyeknetâ kârikne otmâ mannomai. Yawu mannetâ nâne kâlep ki otmuâk takawom yanâmâ yen meyekmâ Anitâhât miti emetne himbimân tap yakât saran kârikne sâk kânângâyekbom. Kânângâyekmune ki putuk sâk ge kunomai. Manman kâriknahât pat yukât bulâne yŋgimune menomai yan Awonahât kapi pato, kutne Yerusalem kapi âne sâk, himbimân tap ya gewuap. Gemu ya ambokunomai. Yakât patne yawuâk kuyiŋgiop. Otmu nâ ninahât pat Anitâne emelâk kunihop. Yawu gârâmâ yawuâk nâhâlen torokatmâ ya mem ambokunomai.

13 Pilarepia kapi ambolipne yen Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne den sâk tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yâkne mâmâne otyŋgimu den yukât topne nângâm henŋgunomai.” Yesune yawu sâk teteop.

Laorika kapi ambolipne yâk yengât sâk kalop.

14 Yesune torokatmâ yuwu sâk eknohop. “Yoane, nâhât komot Laorika kapiân mansai ya yengât ekap yuwu kulemgum katyŋgirâ ariâk. Nâ Yesu. Anŋoân embân Anitâne hân himbim ki kândikyotgop yapâek nâne tatmâ gawan. Otmu nâ Anitâ orop topnetne konohâk otmu yapâ gâtne Anitâne âi sâk nihiop. Âi sâk nihimu nâne yâkâlen kândiwahom hân himbim pitu âlâlâ topne topne katban. Otmu lohimbine Anitâhât topne nângânetâ haŋ sâyiŋgiâkgât den bulâne ekyongom manban.

15 Nâne yengât biwiyene ekmune ki ârândân otmap. Yenâmâ pâlâmne manmai. Yakât otmâ nâne yengât ukenne ki nângâyŋgian. Otmu nâsin gurâ ki nângâyŋgian. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât yuwu sâk mune nângânet. Sot nemunne pâlâmne otmu âkâm pilâmain yakât dopneâk yen nine komolâmbâ yekmune pâlâmne otmu watyekbom.

16-17 Otmu yengât topyene teteâkgât torokatmâ sâwe. Yeneâmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ Anitâne nângâningimu ârândânâk oap yakât iri sikum me senne âlâlâ ya dondâ tatningiap. Hop sambe kaknan mansain.” Yawu sâmai. Yamâ den memai. Yene topyene ya nângâne sâk hâum pâpguai. Yenâmâ kopa. Otmu nângânetâ ki keterakmap. Otmu topne ekmâ nângâne sâk yakât pâinmâ hâum pâpgumai. Otmu âlâlâ yakât gurâ pâlâmne mansai. Yawu nanŋan.

18 Yawu gârâmâ yu otjet sâk ekyongomune torokatmâ otmâ mannetâ ârândân otbuap. Yiwerene yuâmâ senyene bok sâmu âlâlâ yakât ekmâ topne ki nanŋai. Yâhâ gâmâlâhâmâ nâne sâk mune senyene hâreakmu âlâlâ ya ekmâ topne nângânomai yakât dop tatnihiap. Otmu nâhâlen torokatmâ salek salehâk mannomaihât nâhâlen mâtâp tap. Yawu gârâmâ orotmemeyene bâlene ya pilâm nâhâlen gamâmâ nâhât manmanne ya mem haŋgalakmâ salek salehâk manmâ yâhânomai. Yawu otmâ mannetâ lohimbine nombotne yekmâ yengât nângânetâ yahatmu yakât ki anulaknomai.

19 Otmu lohimbine nâhâlen torokatmâ mansai yene nine orop biwinenke kepeiakmâ konok otmu mansai. Otmu yawuâk torokatmâ mannehât nângâm nâhât komolân gâtne âlâ me âlâne otmâ tâpikgune sâk otjetâmâ nâne biwi nângân nângânyene mem kusân yŋgiman. Mem kusânyŋgimune ekmâ nângâm henŋgum manman âlepnan manmai. Otmu yene kunyene kârikne otmâ hiliwahomaihât sâk mune umatne âlâlâ teteyŋgiwuap. Otmu yengâlen takamune umatne yawuya teteyŋgimapgât yene orotmemeyene bâlene ya bet pilâm orotmeme âlepneâk otmâ manmâ yâhânomai.

20 Nâne yengât emet hawiŋan kinmâ den sâk mune enŋatne munne nanŋai. Yawu gârâmâ lohimbine âlâ me âlâne nâhât den towatne nângâm yahatmâ launan membuap yâhâmâ nâ orop biwi konohâk otmâ lau konok nem manmâ yâhânom.

21 Otmu nâne himbimâmbâ ge Awonane âi sâk nihiop ya tuhum pesuk pilâmune ârândân oap. Yakât dopneâk yene gurâ nâhât den nângâm lâum mannetâ ârândân otbuap otmuâmâ nâne sâk mune nâhâlen torokatnetâ orowâk Awonne hâlânmâ tatmâ yâhânom.

²² Laorika kapi ambolipņe yen Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât otmâ yâkņe mâmâņe otyingimu den yukât topņe nâņgâm henņeņgunomai.” Yesuņe yawu sâm teteop.

4

Himbimgât gahatņe hindakmâ aņ sâm kinmu Anitâhât kaweņe ehop.

¹ Otmu ya biatmu himbimân gahatņe âlâ hindakmâ aņ sâm kinmu ekban. Otmu den me mun pato âlâ emelâk nâņgâwan ya yawuâk yâhâpņe tetemu nâņgâwan. Yamâ yuwu sâm eknohop. “Yu me ya hâmbâi tetewuap yakât Anitâņe sâm kalop. Garâ yu tiripgohomune ek.” Yawu sâop.

² Yawu sâmu yanâk Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe biwine mem purik pilâmu yanâk yâhâ tatmâmâ âlâ yuwu ekban. Anitâņe kawe talop yan laņinņe pato siliņ siliņ sâmap yawuyaņe kundennaņ yerâmu ekban.

³ Otmu hambe mohat yawuya yaņe kakņan hawamgum laņinņe golâ golâ pato pilâm kinmu ekban.

⁴ Otmu lok kunņe 24, hâk katipņe kaok bolañ bolañ yawuya hiņ hârândâņ sâsâņe ya mânunakmâ tatbi. Otmu ñerendenj goliņak tuhuwi yawuya yaņe kunyenān hawamgum horaraņgim tatbi. Otmu yâk yeņgât kawe tatatyene pato yamâ Anitâ hawamgum ikņiâk ikņiâk tatbi.

⁵ Yâhâ Anitâ patoyeņe talop yâkâlebâ belek sâmu ekban. Otmu denņeâmâ himbim gunğuruņ sâmu mun pato pilâmap yawuya yakât dop olop. Otmu yâkâlebâmâ kâlâp laņinņe sem kilik kilik sâmap yawuya sem kinop. Otmu sem kilik kilik sâop yamâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heak yâku yawuâk, dop yawuâk olop.

⁶ Otmu Anitâhât dâtâpņan saru pato nâņ nâņ sâmu yan emetsenņe siliņ siliņ sâm hâumu beleņ sâmap dop yawuya yaņe kâwinân liņgarakmâ nâņ nâņ sâm iop.

Otmu songo papato yawuya imbât mumuhât dop bia yaņe hawamgum nombot nombot tatbi. Yâhâ senyeņe yaņak pato, bet kulet otyingiop.

⁷ Anğoân ekban yamâ pusi papatoņe, kutņe laion sâm, yakât kundenne yawuya. Yâhâpņe ekban yamâ bulimakao pato yawuya. Yâhâ kalimbuņe yamâ lok kundenne yawu. Yâhâ imbâtņe yamâ tiwa yawuya.

⁸⁻⁹ Âlâhât konok konok peņgamyene nombotgen kalimbu, nombotgen kalimbu yawu talop. Otmu omone hilâmņe haonmâ ârândâņ Anitâ yuwu sâm kiki mewañgimai.

“Anitâ patonenņe gâhât tatatge, gâhât wâtge, gâhât orotmemehe ya ae seņ seņ me hou sâ sâ. Otmu gâhât nâņgâmunņe yahatmap. Gâ embâņân tatmâ gaon. Otmu tatmâ gat, mâne tatmâ yâhâwion. Yakât otmâ gâhât nâņgâmunņe âlâ kândâkdâek otmap.”

Yawu sâm kiki mewañgimai.

¹⁰ Otmu sâp âlâ me âlâen kep mem mepaemaiân yan lok kunņe 24 ya kerekņe ñerendenyeņe ya mem yâkât eņgatņan horatbaņgimai.

¹¹ Horatbaņgim nâņgâņetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâm kiki mewañgimai.

“O, Anitâ patonenņe. Gike nâņgân nâņgâņan otmat. Otmu gike wâtgan kinmâ hân himbim kândikyotgon. Otmu gikak âliwahap topņe topņe hânân kalon yaņe torokatmâ yâhâwuapgât dop tatgihiawâk. Otmu nâņgârâ biatbuapgât gurâ dop yawuâk tatgihiap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain. Otmu gâhât kutge konok sâm haņ tuhumunņe yupâ yapâ arimu ârândâņ merândâņ otmâ liņgarakmâ imap.” Yawu sâm.

5

Lama Nanņe yâkât nâņgâņetâ yahalop.

¹ Otmu Anitâ patonje bânje bonângen pepa âlâ mem gonjongumu ekban. Pepa yamâ nombot nombot kulenguop ya sâlikumai sâmem gonjongum gâon nombolân yâhâp sâhâop.

² Otmu nâje anjelo kârikje âlâ ekban. Yâkje yahatmâ kinmâ kârikje halahum yuwu sâop. “Pepa gâonân tap ya âlâje mem holanmâ mewalakum sâlikuwuap?” Yawu sâmem den kârikjan sâop.

³ Yâhâ himbimân gâtje, me hânân gâtje, me wosapâ wosapâ gâtje âlâ me âlâje mem mewalakuwuapgât dop bia. Bia kârikje.

⁴ Yawu ekmâ yanjak nângâmune dopjan ki otmu engat hako nângâm hâk nâik nâihâk isewan.

⁵ Nâje yawu isemune lok kunje 24 tatbi yâk yengâlen gâtje âlâje yuwu sâmem eknohop. “Kâmbuk. Yura yengât komolân gâtje pusi pato âlâ, kutje Laion, yamâ Dawitihât sen, yâkje mumujambâ yahatmâ yan Manman bâlenjahât Amboje, kutje Satan, yâk mem ge kalop. Yâkje âlepje gâon ya holanmâ pilâm mem mewalakuwuapgât dop tap. Yâkât wâtje pato tatbanjiap. Yakât ki nângârâ gorâhahimu ise. Pak sâmem ek.” Yawu sâop.

⁶ Yawu sâmem pak sâmem Anitâhât gotjan songo papato ya otmu lok kunyene ya yengât hohetyenan Lama Nanje emelâk kum gâiwi, gutje orowâk yaje yahatmâ kinmu ekban. Otmu wâtje pato nandorone tatbanjiap yakât dop kum nîlipneâmâ nombolân yâhâp. Otmu biwinenje ekmâ nângâmap yakât dop kum senje gurâ nombolân yâhâp. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heak kinmap yakât dop yawuya olop. Otmu nengât nângân nângânnenje kusânakmu Anitâhât topje nângânehât ikjak emelâk hângângumu giop.

⁷ Otmu Lama Nanje yâkje yâhâ Anitâhât bânje bongen pepa talop ya miop.

⁸ Memu yan songo papato otmu lok kunje yâkje ba mem kuku parahu tuhum mepaewi. Yawu otmu lok kunjane wangam mem kep kuwi. Kep kum yakât kakjan kondo golinjak tuhum katjetâ talop ya kâlehen to kukje suk suk yaje pindindi sâmem iop ya kondo konok konok mem Anitâhât lohimbî bulâje ulitgum mansai ya dop yongom yâk yengât denyene nângâekgât mem uk pilânetâ Anitâhât hâmenjan yâhâop.

⁹⁻¹⁰ Yawu otmâ yan Lama Nanje ya ekmâ mepaem kiki yuwu sâmem mewangiwi.

“Gâje lohimbî komotje komotje, emetsenje gahanjen gehenjen, emelâk manbi, âun yu mansai, mâne hâmbâi tetehem mannomai yapâ gâtje lok âlâ me âlâje gâhât nângânetâ bonje otbuap yâk sârereyekmâ kaweyenan kinbe sâmem hânân gion. Hânân gerâ gâ gohonetâ mum yahatmâ benje Anitâhât senjan kinmâ yâk yengât sâmem ulitgumat. Yakât otmâ yâkje Anitâhât pat otbi. Yakât otmâmâ Anitâhât komolân torokatmâ mepaem hon bawanjim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ lohimbî nombotje âlâ manman âilonjo lonjo manjetgât galemlipyene sâmem katyekdâ galemyongom manmâ yâhânomai. Otmu yawu otjetgât wâtge pato tatgihiap yaje pepa yu mem mewalaku.”

Yawu sâmem kiki mewangiwi.

¹¹ Yawu sâmem kiki mewangijetâ anjelo kingitje orowâk, sâlipyongonomgât dop bia, yaje yanâk tetem kurâp kinmâ hawamyongom yuwu sâmem mepaewi.

¹² “Lama Nanje ya kunetâ yapâ mum yahalop. Yakât otmâ mepaem manne. Otmu yâkât orotmemeje, me tatatmemeje, me nângân nângânje yamâ hou sâsâ. Otmu yu me ya otbuapgât dop yakât wâtje ya emelâk Anitâje wanop. Yâkje âlâlâ yakât amboje oap.” Yawu sâmem mepaewi.

¹³ Yawu sâmem mepaem kinjet Anitâje âliwahap topje topje emelâk embânân kalop, songo bau, saruân gâtje, hân kâlehen gâtje, wosapâ wosapâ gâtje, otmu lohimbî himbingât pat otbi yâk kerekje menduhuakmâ Anitâ otmu Lama Nanje yâk yetgât yuwu sâmem mepaeyelekbi.

“Anitâ yahat yahatne otmu Lama Nanje yetgât wâtyetne ya dop konohâk. Otmu âwâ nan yetgât nângân nângânyetne me, me orotmemeyetne me, me kutyetne ya dop konohâk tatyitgiap. Yakât otmâ mepaeyelekne.” Yawu sâam mepaeyelekbi.

¹⁴ Yawu sâam mepaeyeleknetâ yan songo papato imbât tatbi yâkne nângânetâ ârândânâk otmu “Ya bonjanâk,” yawu sâwi. Yawu sânetâmâ lok kunje 24 yâkne yawuâk sâam mepaeyelekbi. Yawu.

6

Lama Nanje yâkne gâon nombolân konok ya mem holaŋmâ pilâop.

¹ Yawu sâam mepaeyeleknetâmâ Lama Nanjanje pepa ya mem kinmu ekban. Yâkne gâon nombolân yâhâp yapâ gâtne konok mem holaŋmâ pilâop. Mem holaŋmâ pilâmu songo papato munomaihât dop bia ya yengât kunyene yanje yahatmâ halahuop. Halahumu engatne munje yamâ himbim gunjuruŋ sâmap yakât dopne nângâwan. Otmu yâkne yuwu sâop. “Gam ari.”

² Yawu sâmu, beâsi kaok kaok yakât kakŋan lok âlâ tatmu ekban. Yâhâmâ beâsi yakât kakŋan talop yamâ lok papatonje nerendeŋ kunyenan horarangimai yawuya kunŋan horatbanjiwi. Otmu yanjeâmâ kuk otmâ kasalipne itit kiom tuhuyekbe sâamâmâ tembe nananje teikum gâitmâ hâum ariop.

³ Arimu yanâk Lama Nanjanje pepa gâon yâhâpne ya mem holaŋop. Mem holaŋmu songo papato ya yengâlen gâtne âlâne yuwu sâmu nângâwan. “Gam ari.”

⁴ Yawu sâmu yanâk beâsi kurin yanje teteop. Yakât kakŋanâmâ lok âlâ talop yanje asama pato miakmâek gam ariop. Otmu lohimbî hionakmâ kapam ahonjetgât Anitâne mâmâne otbanjim hângângumu giop.

⁵ Arimu Lama Nanjanje gâon kalimbune ya mem holaŋop. Mem holaŋmuâmâ songo pato âlâne yuwu sâop, “Gam ari.” Yawu sâmu yanâk beâsi helen ya teteop. Yakât kakŋanâmâ lok âlâ talop yanje sot me senje âlâlâ kakŋan katmâ dop memai ya miop.

⁶ Ya memu songo papato tatbi yâk yengâlen gâtne âlâne kârikne halahum yuwu sâam lok beâsi kakŋan talop ya ekuop. “Gâne sot âlâ mem aman tipinjan mânunjdâ tatmu hâmbâi po tetewuap yanâmâ yakât hâmeŋe mem yahatbuat. Otmu sot mem itâkalân mânunjmâ yakât hâmeŋe gurâ mem yahatbuat. Otmu hânŋan kulemŋan po pato tetem ki lingarakmâ imbuap yakât otmâ wain tone otmu nak âlâ, kutne oliwa sâam, yakât tone yakât hâmeŋeâmâ amutgen talâk.” Yawu sâam hângângumu giop.

⁷ Arimu benje Lama Nanjanje gâon imbâtne ya mem holaŋop. Mem holaŋmu songo papato bâine yanje kârikne halahum yuwu sâop. “Gam ari.”

⁸ Yawu sâmu yanâk beâsi gimban kâiâk mâiâk yanje teteop yakât kakŋanâmâ lok âlâne talop. Otmu yâkât kutneâmâ Mumuhât Mâtâp Pato yawu. Otmu yâkât betŋan lok âlâ, kutne Hiliwaho Hiliwaho sâam, yanje watmâ takaop. Yâkneâmâ lohimbî mem kâsip misip tuhuyekmâ komot imbât katyehowot. Yawu otmâ komot konohâmâ yongomutâ hiliwahonjetgât wâtyetne tatyitgiop. Otmu sâmutâ mesek umatne teteyinjimû lohimbî nombotneâmâ mum hiliwahowi. Me songo sâtŋane tetem yinŋinetâ muwi. Me po pato tetemu yanâmâ kapam ahom muwi. Otmu kulem yu teteâkgât yâkne gem surutuk sâam ba ariowot.

⁹ Arimutâ yanâk gâon momeŋe ya mem holaŋop. Mem holaŋmu yuwu tetemu ekban. Hotom u uminiwi yakât alata Yerusalem yengât opon kâmbukŋan talop ya dop kum âlâ yawuya himbimân katmu talop ya tetemu ekban. Yanjeâmâ embun lohimbî emelâk yongonjetâ muwi ya yengât umutyene ya tatnetâ ekban. Yâk yengât topyeneâmâ yuwu. Embânân angoân lohimbî nombotŋane manmâ Anitâhât tem lâum manmâ kasalipyene yengât Porom Lâpio yakât hâkâŋ otbi. Otmu lohimbî nombotŋane Yesu mepaem mannetâ yakât kasalipyeneŋe yongonjetâ muwi. Komot yâhâp ya yengât umutyene ya ekban.

¹⁰ Otmu Anitâ yuwu sâmb ulitguwi. “O, Ambonenje, topge yamâ ikñiâk tap, ki otmâ tâpikgumat. Yakât otmâ nen kerekje yuwu sâmb âihohomunje nângâ. Lohimbiñe hânân manmâ kasa otningim nongonjetâ muwin yakât sâp girawu yaen gâñe matje otyiñgiwuat?” Yawu sâwi.

¹¹ Yawu sâñetâ yanâk Lama Nanje yañe sâñgum kaok konok konok yingimu meñetâ yuwu sâmb ekyongop. “Yen tipñe tatmâ nâñgâñet. Anjoân yen yongonjetâ muwi. Otmu yapâ torokatmâ bukulipyene yawuâk yongonjetâ mum gawi. Otmu torokatmâmâ hâmbâi nombotje âlâ yawuâk yongonjetâ munomai ya Anitâñe yekmâ nâñgâmu dopñan otbuap. Yanâmâ yen yongowi yakât matje nâku kâpekyiñgiwom.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâmb gâon nombolân konokje ya mem holañop. Mem holañmu yan yuwu tetemu ekban. Yanâmâ mososon pato miop. Memu yan hilângât emetsenje irik irik sâop yamâ kâlâp gâwuñe yawu olop. Yâhâ omoñgât emetsenje yañeâmâ kuriñ kuriñ hâum hepnenje gemu ekmain yakât dopñeâk olop.

¹³ Otmu siru pato memu nak esenñe beretek sâmb hânân gemap yakât dop otmu himbimâmbâ pitu yañe aksihâk beretek sâmb gewi.

¹⁴ Yâhâ nenje sâñgum mem pân pân kepehemain. Yakât dopñeâk himbim yamâ ba nombot ga nombot, nombot nombot yañe yawu kepeiahop. Otmu pumje papato otmu mâtuña yañe aksihâk kaweyene pilâm orotok sâmb gulip malap otbi.

¹⁵ Otmu lohimbi kerek, lok papato me inje, lok kunne me tâñât, kaok me helen, iri sikumyene orop me umburuk mansai, lok topje topje kerehâk ya tetemu wosapâ ba misiñgurakne sâmb hâum pâpguwi.

¹⁶⁻¹⁷ Ya misiñgurakne sâmb hâum pâpñgum yan yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ sâp pato tâlâhuap. Yawu otmâ Anitâ otmu nanje yâk yetñak kuk pato otningim sâmutâ âlâlâ yakât wâtñe biatbe sâmb oap. Yakât otmâ nen yu gulip otmâ metenomosain yukâ. Anitâ nanñaitñe ewun tatmâ nenekdomosawot yamâ embaken hân kâlehen hangunom. Nen yâkât senñan âlepñe wâtnenje tatningimu eknomgât dop âlâ ki tap. Yakât girawu otmâ misiñgurakne. Yakât otmâ kât pato me, pumje lañe yañe nenehâkgât nanñain.” Yawu sâwi.

7

Isirae lohimbi komotje komotje ya yengât kundenyeñan undip katyehop.

¹ Otmu ya biatmu yakât kakñan añelo imbât kinñetâ yekban. Añelo imbât yañeâmâ hân nombot nombot siru pato dondâ pilâop yakât mâtâpñe kum mañguwi. Kum mañgunjetâ nâñ nâñ sâop.

² Yawu otmu yan añelo âlâñe sikop gahanjen tetem kinmâ Anitâ manman amboñe yâkât komot ya yengât kundenyeñan undipñe katyekbe sâmb kinop.

³ Yawu kinmâ bukulipñe yuwu sâmb ekyongop. “Yen siru ya ki pilâñetâ miâk. Nenñeâmâ anjoân sâp yiwerene yu Anitâhât lohimbi yamâ ikñahât undip katyekmunje tâñ tâñâk tetemuâmâ yakât kakñan siru ya pilâñetâ miâk. Mem yan Anitâhât kasa ya meteyehâk. Otmu undipñe orowâk katyekmunje kinnomai yamâ ki meyekbuap.” Yawu sâop.

⁴ Otmu Isirae lohimbi Anitâhât komolân gâtñe yongonjetâ nâñgâwan yamâ emelâk yâkât pat otbi. Yâk yengât dop yamâ menduhuakñetâ 144,000. Otmu Isirae lohimbi yuñe hionakmâ komot kâi nombotgen yâhâp otbi ya yengât dopyene yuwu.

⁵ Yura yâk yengât komolân gâtñe yapâmâ 12,000 yakât dop. Otmu Luwen yâkât komolân gâtñe gurâ 12,000. Otmu Gat yâkât komolân gâtñe gurâ yawuâk 12,000.

⁶ Otmu Asehât komolân gâtñe gurâ yawuâk 12,000. Otmu Naptalihât komolân gâtñe ya gurâ yawuâk 12,000. Otmu Manasehât komolân gâtñe gurâ yawuâk 12,000.

⁷ Otmu Simiongât komolân gâtñe gurâ 12,000. Otmu Lewihât komolân gâtñe gurâ 12,000. Otmu Isasahât komolân gâtñe gurâ 12,000.

⁸ Otmu Sewulungât komolân gâtne gurâ 12,000. Otmu Yosepgât komolân gâtne gurâ 12,000. Otmu bâineâmâ Benyamingât komolân gâtne 12,000. Lohimbi komot yuñe Anitâhât pat otbi.

Lohimbi kinğitne orowâkne kinmâ Anitâ yet Yesu mepaeyelekbi.

⁹ Ya ekmune pesuk sâmu yakât kakñan lohimbi kinğitne orowâk hânñan kulemñan manbi yañe taka menduhuakmâ kinñetâ yekban. Otmu lohimbi ya sâlipyongonomgât dop bia. Yañe Anitâ otmu Lama Nanñe yâk yetgât gotyetñan kinbi. Kinmâ sâñgum kaok bolañ bolañ mânunakñetâ ge enğatyenambâ hârâtâhâk kinmâ ariop. Yâkne awu tawu mem lapu lapu tuhumi yuwu sâmu Anitâ mepaem kinbi.

¹⁰ “O, Anitâ Tihit Amboñe. Gâñe nen gike pat sâmu kuningion. Yakât otmâ ki hiliwahonom. Otmu gike nange, Lama Nanñe nengât tosayât otmâ umatne miop. Yakât otmâmâ sâp yiwerene yuâmâ nenñe manman âlepñan manmâ gain.” Yawu sâwi.

¹¹ Yawu sâñetâmâ anelo kinğitne orowâkne menduhuakmâ Anitâ otmu Lama Nanñe, sonjo papato imbât, lok kunñe yâk kerek hawamyongom kurâp kinbi. Kurâp kinmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi.

¹² “Nen Anitâ Ambonennahât wâtñan manmain. Yâk nâñgân nâñgânñe âilonjo. Otmu âlâlâ yakât amboñe oap. Yâhâmâ lanñanâk tatmâ gamap. Manman amboñe yu bulâñe. Otmu yâkne buku âilonjo otningim gamap yakât mepaembisâin.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sâñetâ lok kunñe 24 yâk yengâlen gâtñe yuwu sâmu âinohop. “Lohimbi yu sâñgum kaok bolañ bolañ mânunakmâ kinsai ya wosakembâ takai? Otmu topyeneâmâ girawu?”

¹⁴ Yawu sâmu âinohomu yuwu sâmu ekuwan. “Nâmâ wongât âinohoat? Gâñe eknohoâyâ.”

Sâmunne sâop. “Lohimbi yuâmâ emelâk kasalipyerñe mem ge katyekne sâmu mem âlâlâ tuhuyekñetâ hâhiwin kakñan manmâ gawi. Yawu otyinğinjetâ sâtgum manmâ biwiyene Yesuhâlenâk katmâ manbi. Yakât otmâmâ emelâk Lama Nanñe hepñe tosayene piriim ikne pat kuyinğiop.

¹⁵ Yakât Anitâhât senñan kinmâ sâp ârândân yâk mepaem honj bawanğim manmai. Yawu otmâ manmâ yâhâñetâ Anitâ manman amboñe galemyongom mâmânne otyinğimap.

¹⁶⁻¹⁷ Otmu Lama Nanñe yamâ Anitâhât senñan kinmâ gamap. Yawuhât yâku yawuâk yâk yengât galem otmâ manman kârikne yakât to senñanâk dâiyekmâ arimu yan nem piriakmâ mepaeakmâ mannomai. Yawu otmâ Anitâñe yâk yengâlen umatne âlâlâ teteyinğimagât manman sânduhân katyekmâ wawaeyekbuap. Yakât kakñanâmâ yâhâpne torokatmâ enğat hako otmâ gilâp isenomaihât dop ki tap. Me sotgât yâhâpne ki po yinğimu munomai. Me tohât enğatyene ki sanj sâwuap. Me sikopne yongomu yan wâtyene ki houñ sâwuap.” Yawu sâop.

8

Lama Nanñe yâkne gâonj bâine ya mem holañmâ pilâop.

¹ Ya ekmune biatmu Lama Nanñe gâonj nombolân yâhâpne ya mem holañop. Mem holañmu yanâk mun ya bialop. Mun ya biatmu Anitâ hawamgum kinbiñe in tatmâ hutuk sâmu kinbi.

² Yawu kinñetâ kâlep ki otmâek anelo nombolân yâhâp yañe Anitâhât senñan tetem kinñetâ yekban. Kinñetâ Yesuñeâmâ lâmun nombolân yâhâp ya yinğimu mewi.

³ Otmu yâk yengâlen gâtne âlâneâmâ kondo golinjak tuhuwi ya memâmâ alata yan hotom uwi yakât nombotgen ari kinop. Otmu lohimbi nombotne alata amutgen kinmâ yan Anitâ ulitgum manbi ya yengât den ya hañ sâmu yâhâmu tepne nâñgâyinğiakgât Yesuñe to kukne suk suk yamâ gâimu kondoân ya pik sâmu iop.

⁴ Pik sâmu imu anelone mem moselemu Anitâhât hâmenjan yâhâop. Yâhâmu yanâmâ tepne nâñgâyinğiop.

⁵ Otmu ya pesuk sâmu anjelo yaŋe alata yapâ kâlâp mem kondo kâlehen katmâ mem ari akŋangen panmu hânân sem tok sâmu giop. Hânân gemu elem ya tok sâmu belek sâmu hibim guŋguruŋ sâop. Hibim guŋguruŋ sâmu arimu mososoŋ pato miop.

Anjelo kândikuŋe lâmunje kunop.

⁶ Otmu anjelo nombolân yâhâp yaŋe lâmunje âlâku konok konok miakmâ kunne sâmu otmâ menduhuakmâ kinjetâ yekban.

⁷ Anjelo angoân lâmun kunop, sâp yanâmâ gelâk kândâk kândâk otmu kâlâp yaŋe hepŋak pato otmâ hânân kionmu ekban. Yâhâ hânân giop yaŋeâmâ puŋ sâmu hewukŋe nombotŋeâk siop. Komot kalimbu gârâmâ yakât hohetyeŋambâ gâtŋe konohâk yaŋeâmâ sem meteop. Yâhâwâmâ talowot.

Anjelo yâhâpŋe lâmunje kunop.

⁸ Yawu otmâmâ anjelo yâhâpŋe lâmunje kunmu yan wahap âlâ giop. Yamâ kâlâp pato yawuya. Yaŋeâmâ ge saru kâlehen giop. Saruân gemu yan saru torehenje giowângen yaŋeâmâ hewâk pato olop.

⁹ Hewâk pato otmu saruân gâtŋe yan iwi ya aksihâk muwi. Otmu nombotŋe saruân wanŋa mem bam gam otmâ manbi yâk gurâ yawuâk saru kakŋan gulip otbi. Yâhâ nombotŋe pato yamâ âlepŋe hâmeyeŋe kinop.

Anjelo kalimbuŋe lâmunje kunop.

¹⁰⁻¹¹ Anjelo kalimbuŋe lâmunje kunop. Kunmu pitu pato âlâ, kutŋe Kalak sâmu, yaŋe sem laŋ laŋ sâmu kionop. Yaŋe hibimâmbâ ewapâ gemu yan to senŋe senŋe yakât nombotŋeâk kalak olop. Komot kalimbuŋambâ komot konohâk yaŋeâmâ kalak olop. Yâhâ yâhâp yamâ ukenŋe yawuâk olowot. Yawu otmu lohimi nombotŋe to kalak newi yaŋe muwi.

Anjelo imbâtŋe lâmunje kunop.

¹² Anjelo imbâtŋe lâmunje kunop. Kunmâ dewutâ emetsenŋe pitu topŋe topŋe laŋinyeŋe yamâ kâtâpgumu omoŋguop. Otmu dewutâ nombotŋe yamâ nombolâk pilâmu nomborâmâ omoŋguop. Otmu emetsenŋe yawuâk, otmu pitu gurâ yawuâk laŋinyeŋe inin pilâmu sânduk sâmu iop. Yawu otmu hilâm gât emetsenŋe ya kâtâpgumu hilâm kârikŋan omoŋ sâhâop. Otmu dop yawuâk omoŋgât emetsenŋe ya gurâ kâtâpguop.

¹³ Otmu ya biatmu yakât kakŋan âlâ tetemu yuwu ekban. Tiwa pato pâp pâp sâmu haŋân yâhâm arimu ekban. Haŋân yâhâm ari kârikŋe halahum yuwu sâop. “Bâe, âlâlâ teteap yuâmâ ki orotŋe. Anjelo nombotŋe âlâ yâkŋe lâmunje kunne sâmu oai. Kunjetâ sâp yanâmâ umatŋe topŋe topŋe lohimi kakyeŋan yâhâwuap. Hâmbâi yan girawu otnomai sâmu nâŋgâm oan yukâ.” Yawu sâop.

9

Anjelo momenje lâmunje kunop.

¹ Anjelo momenje lâmunje kunop. Kunmu yan pitu pato âlâŋe hibimâmbâ gemu ekban dop yawuya anjelo âlâŋe hibimâmbâ gem hânân kionop ya tetemu ekban yakât topŋeâmâ yuwu. Yâkŋe hem nâpumŋe yapâ âlâlâ bâleŋe topŋe topŋe holaŋmu yahatmâ ariâkgât hibimâmbâ giop.

² Gem hem nâpum yakât gahatŋe ya mem pilâmu an sâmu utun pato gam yâhâm emetsenŋe ya kâtâpguop. Kâtâpgumu omoŋ pato sahaŋop.

³ Otmu utun yâhâop yakât biwiŋambâ dimuŋ tem pato ya teteop. Tetem utun ya biwiŋambâ gemâmâ kulahâ bâleŋeŋe ningimap dop yawuâk yiŋgiop.

⁴ Otmu amboyeŋeâmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yenâmâ nak me senŋe âlâlâ esenŋe ya nene sâmu ki genomai. Me Anitâhât lohimi undip katyiŋjetâ yâkât pat otmâ mansai

yâk yekmâmâ hâhiwin ki yinginomai. Yâhâ nâñe mâmâñe otyingimune ari lohimbi tâñât, undipyene bia yamâ hâhiwin pato yinginomai.

⁵ Hâhiwin yinginetâ sât gum manjetâ emetsenñe mome pesuk sâmu yanâmâ sânduk sâwuap.” Yawu sâm hângânyongop.

⁶ Hângânyongomu ge lohimbi yinginetâ hâhiwin nâñgâwi ya biatyingîâkgât mâtâp hâum pâpgum manbi. Hâhiwin ya yawuâk nâñgâm manjetâ emetsenñe mome pesuk sâmu yanâk hâkyene sânduk sâop.

⁷ Otmu dimun yañeâmâ yingine sâm beâsiñe beren beren otmâ kinmap dop yawuâk otmâ kinjetâ yekban. Yâhâ kunyeneâmâ ñerenden goliñak tuhumai yawuya mem lok papatoñe ñerenden horarañgimai dop yawuyañe horarañgim kinjetâ yekban. Kun kundenyene yamâ lok nengât kun kunden yawuya.

⁸ Yâhâ somotyene yamâ kâkâlep yañe silik solok sâm giop. Yâhâ sâtyene yamâ puaiâ sâtñane kâkitik sâmap, dop yawuya.

⁹ Yâhâ dihinyenahât katipñe yamâ hâmbâ kârikñe yawuya. Yâhâ pengamyene mun pato pilâop yamâ gâmut huwuwun sâm gam arimu nâñgâmain yawuya bia. Ya wangim dop âlâ olop.

¹⁰ Yâhâ sopyeneâmâ boson boson sopñe yawuya. Otmu yañeâmâ lohimbi kârâyekmu hâhiwin pato nâñgâwi. Hâhiwin pato nâñgâwi yakât kakñan emetsenñe mome pesuk sâop.

¹¹ Otmu amboyeñe yamâ añelo âlâ hem nâpum pato tumuñe ki ehekñe yakât amboñe. Añelo yakât kutñe yamâ Isirae yengât denân Awaron, yâhâ Girik denân Apolion sâmai. Yakât topñeâmâ yuwu tap. “Kiom Amboñe.”

¹² Otmu añelo momerâñe lâmunyene kunbi yapâ umatñe teteop yamâ bialop. Otmu umatñe yâhâpñe otmu kalimbuñe tetewe sâm olop.

Añelo nombolân konokñane lâmunñe kunop.

¹³ Añelo âlâ nombolân konok yañe lâmun ya kunop. Kunmuâmâ alata amutgen kinbi yañe Anitâ yuwu sâm ekuwi.

¹⁴ “Emelâk añelo imbât yañe to pato âlâ, kutñe Euparata sâm, yan lohimbi bâleñe yañe matñe menomai yakât mambotmâ tatñet sâm dâmân kâlehen katyekñetâ tatbi. Katyekñetâ tatñetâ emelâk yongone sâm yakât hewewen otmâ mitiwahom tatbi. Yâhâmâ matñe yinginetgât añelo lâmun kunmâ kinsap yu hângângurâ holanyekmu arinetgât nanñain.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yawu sâñetâ yanâk ari holanyekmâ lohimbi kâsipyongonetâ komot kalimbu otbi ya yengât hohetyenambâ gâtñane komot konok mem gulip tuhuyekñetgât sâm hângânyongop.

¹⁶ Hângânyongomu emelâk arine sâm bunewâk heñgemahom tatbihât yapâ yahatmâ ariwi. Otmu yâk yengât kapam lok beâsi kakñan tatbi ya sâlipyongonomgât dop bia. Yamâ komot pato, 200 milion yawu.

¹⁷ Otmu kapam lok beâsi kakñan ariwiñe kapamgât hâk katipñe topñe topñe mem hanjalakbi. Nombotñe kisi kisi, nombotñe kurin, kâlâp koketñe kuhuluñ kuhuluñ yakât dop me hep yawuya, yâhâ nombotñe gimban yawuya. Yâhâ beâsi yengât towatyene yamâ yuwu. Kunyene yamâ pusi pato, kutñe Laion sâm, yakât kunñe yawuya. Wâtyene pato tatyingiop yakât lauyenambâmâ kâlâp pato sem kilik kilik sâm pundun sâm kinmap yawuya ekban. Yañe ari lohimbi kâsipyongonetâ komot kalimbu otbi ya yengât hohetyenambâ gâtñe komot konok sem gulip tuhuyekñetgât sâwi.

¹⁸⁻¹⁹ Yamâ betyenehen otmu dâtâpyenehen yamâ sâtñeâk hârok. Yâhâ hapeyenehât sâtñe yamâ mumakgât sâtñe dop yawuya bia. Ya wangiap. Yañe lohimbi kerek hilipyongomu hâhiwin dondâ nâñgâm muwi.

²⁰ Otmu lohimbi komot kalimbu tatbi. Yapâ gâtñe komot konok emelâk gulip otbi. Yâhâ komot yâhâp tatbi yañeâmâ orotmemeyene bâleñe ya ki bet pilâwi. Yamâ kunyene

kârikne otmâ torokatmâ weke bâlene yengât nângânetâ bonne otmu mepaeyekbi. Yâhâ Porom Lâpio yawuya yengât umutyene ya hâwiwi, me kâtnjak gâiwi, me golinjak me siliwanjak um kutakum yanjak mepaewi. Yawu otmâ wahap tânjât, hâlîne bia, yakât nângânetâ yahalop.

²¹ Otmu kombo meyingine sâmb dondâ yongonetâ muwi. Me sait bâlene, me karasuna, me kâwâ konda me âlâlâ ya otbi. Yawu otmâ manmâ Anitâhâlen biwi nângân nângânyenane ki kepeiwi. Orotmeme bâlene ya torokatmâ otmâ manbi.

10

Anjelo âlâne pepa mem Yoane wanmu niop.

¹ Otmu ya pesuk sâmbu anjelo âlâ ekban. Yamâ wâtne pato nandorone tatbanjiop yane himbimâmbâ elem kulewonboŋ biwiŋambâ gemu ekban. Anjelo yakât kun kundenne yamâ sikopne siliŋ siliŋ sâmb hâumap yakât dop otmâ laŋinne pilâmbu yakât kun kundenŋan yamâ hambe mohat yanjak pato otmu ekban. Kâi pawutne yamâ kâlâp semu koketŋane laŋ laŋ sâmb imap dop yawuya.

² Yâhâ bâtnan pepa mem talop yane pererenj sâop. Otmu kâine pererenj sâmb bonângenŋe saruân tâlim kanehenne hânân tâliop.

³ Yawu otmâ yan halahuop. Halahumu elem pato ya hâreakmu himbim gunjuruŋ sâmbu nângâwan.

⁴ Topne ya nângâm kulembuwe sâmb ot tatmune benne, Yesune himbimâmbâ den âlâ yuwu sâop. “Yoane, elem kulewonboŋ munne pilap yakât topne ki kulembu. Yamâ inâk ândâwâk nângâm biwihanâk katbuat.” Yawu sâop.

⁵ Otmâ anjelo yane bâtnne bongen siwiraŋom panmâ himbimân ekmâ yuwu sâop.

⁶ “Anitâ manman amboŋe. Gâ embâŋân tatmâ gaon. Otmu tatmâ gat, mâne tatmâ yâhâwion. Wâtge kârikne pato tatgihiap. Yawu tatgihiapgât otmâ himbimân, hânân, toen, saruân, me senne âlâlâ wosapâ wosapâ tatmâ arai ya gâne sârâ tetewi.

⁷ Wâtge pato yawu tatgihiap yakât otmâ sârâ sâp pato yu emelâk tâlâhuap. Yakât otmâmâ sâp yiwerene yu alata amutgen kinsai ya yengât nângâmâmâ kasalipyene matne bâlene yingirâ meŋet. Otmu emelâk gâne poropetelipge den ekyongorâ sâmb tetem gawi yakât bulâne yiwerene teteâkgât yakât anjelo nombolân yâhâpŋane lâmunne ya kunâk.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmbu yanâk Yesune himbimâmbâ yuwu sâmb eknohop. “Anjelo kâine nombotne hânân tâlim nombotne saruân tâlim pepa mem pererenj tuhum kinsap ya ari bâtnan me.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâmbu arimune anjelo yane yuwu sâmb eknohop. “Pepa yu gihimune mem ne. Nendâmâ lauhan membuap. Yâhâ nem kut pilârâ tepgan gewuawâmâ tepge irik irik sâmbu hâhiwin nângâwuat.” Yawu sâmb eknohop.

¹⁰ Yawu sâmb mem nihimu newan. Mem nemune kâkânan bâok sâop. Yâhâ tepnan giop yanâmâ hâhiwin nihiop.

¹¹ Hâhiwin nihim yanâmâ yuwu sâmb eknohop. “Gâ ihilâk lohimbî hânŋan kulembŋan kapi wosapâ me wosapâ manmâ arai ya yengâlen ari yu me ya teteyingiwuapgât topne sâmb tetem ekyongowuat.” Yawu sâmb eknohop.

11

Anitâhât hoŋ bawa lok yâhâp yâk yetgât topyetne

¹ Otmu kapam dop tuhu tuhu ya mem nihim yuwu sâmb eknohop. “Gâ yahatmâ ari. Anitâhât opon kâmbukŋahât ginne hotom umai yakât tunjune nombot yakât dop tuhum ek. Otmu lohimbî nombotŋane Anitâ hoŋ bawaŋgim mepaem kinsai ya amonne kinsai ya sâlipyongom dopyene nângâ.

² Yâhâ Anitâhât topnje ki nângâmai yamâ yaehen tai yâhâmâ kasalipyenaje taka emet kapiyene Anitâhât kawene tap ya limbârôngum hâhiwin yinjinjetâ sât gum mannomai. Sât gum manjetâ emetsenje 42 pesuk sâwuap. Yakât otmâ yâhâmâ ki sâlipyongowuat. Pilâyekdâ in tatnomai.

³ Yawu otmâ hâhiwin nângâm sât gum manjetâ yan nâje hoj bawayâhâtne yâhâp katyelekmune lohimbî yaje munomaihât kou kendâmahom kunyetjan kepeim Anitâhât topnje sâm ekyongom manmutâ emetsenje 42 pesuk sâwuap.” Yawu sâop.

⁴ Yâhâ Anitâhât hoj bawa lok yâhâp yâk yetgât topyetneâmâ yuwu. Yâhâmâ nak âlâ, kutje oliwa sâm, yawuya. Me balam yâhâp sem kilik kilik sâm kinmap yawuya. Yâkneâmâ Anitâ hoj bawanjim yâkât topnje sâm tetem ekyongom mandomawotgât sâm yitgiop.

⁵ Yâhâ tetemu ekban yakât torokatmâ yuwu sâwe. Lohimbî nombotjane orotmeme bâlene otmâ mansainje yotgone sâm gotyetjan arinetâ yâk yetgât lauyetjambâ kâlâp punduj sâm seyekbuap. Yakât sâm kalop.

⁶ Lok yâhâp yajeâmâ Anitâhât wâtjan kinmâ gelâk âlâ ki giâk sâmutâ ki gewuap. Sâp yan Anitâhât den ekyongoromawot. Yâhâ to senjane hep olâk sâmutâ hep otbuap. Me kundat umatje topnje topnje teteyinjiâkgât nângâromawot ya gurâ âlepje teteyinjiuwawâk. Yakât wâtyetje pato tatyitgiap.

⁷ Otmu Anitâhât den ya sâm tinj pilâromawot yan hem nâpum bâlenjahât amboje yaje yapâ yahatbuap.

⁸ Yahatmâ kapi âlâ kutje âine Sotom sâm, otmu kutje âlâmâ Aihita, yan Kutdâyetje howanân kujetâ muop kapi yan ari kasa otyitjim yotgomu mundomawot.

⁹ Yawu otyitgimu yan mitihât kasa hânjan kulemjan kapi wosapâ me wosapâ gâtjane yâk yetgât den pat ya nângâm taka yelemâ mem hanyotgomaihât galemjetje kinjetâ ki mem hanyotgonomai.

¹⁰ Yawu otjetâmâ nombotjane yuwu sânomai, “Bâe, hoj bawa yâhâp yuje taka hâhiwin kakjan katnenekmutâ sât gum manmâ gain ya muawot.” Yawu sâm bukulipyene orop yeneâk herone nanjanjim senje âlâlâ anji gunji otmâ yâhânomai. Otmu yâk yetgât sâm torokatyitjim onj girin otnomai.

¹¹ Yawu otjetâ hilâm kalimbu otmu âlâhât nombolâk ya pesuk sâmu imbâtjan hilâm kârikjan yanâmâ Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakje ge mâmâje otyitgimu yahatdomawot. Yahatmâ kinmutâ yan lohimbî nombotjane gotyetjambâ gam arinomai yaje yelemâ umutyene arimu kinjityenjahât dondâ otnomai.

¹² Yawu otmutâ yanâk himbimâmbâ Yesuje den âlâ yuwu ekyotgowuap. “Yet yuân gayet.” Yawu sâm ekyotgomu elem kulewonboj biwinjambâ yâhâmutâ kasalipyetjane yelemekjetâ sâtje otbuap.

¹³ Yâhâromawot yanâk mososoj pato membuap. Memu emetyene mem gâsuk tuhumu amon âlâek yaje putuk sâwuap. Otmu lohimbî matje 7000 yongomu munomai. Mujetâ yanâmâ lohimbî nombotje ki hiliwahonomaine Anitâhât kulem ya ekjetâ sâtje otmu yâkât nângânetâ yahatbuap.

¹⁴ Umatje yâhâp teteap yamâ pesuk yap. Yakât kakjan kalimbuje yu tetewe sâm oap.

Anjelo nombolân yâhâpjanje bâinje lâmunje kunop.

¹⁵ Anjelo bâ nombolân yâhâpne, bukuyene bâinje yaje lâmun kunop. Kunmuâmâ anjelo kinjitje orowâkne den kârikjan yuwu sânetâ gemu nângâwan. “Kutdânenje Anitâne nanje hânngângumu ge lohimbî yengât lok kutdâ manmâ tihityene otmâ manbisâp yakât sâp emelâk tâlâhuap.” Yawu sâm mepaewi.

¹⁶ Otmu lok kunje papato 24 ya Anitâ hawamgum tatmainje yuwu sâm Anitâ kiki mewangiwi.

¹⁷ “O, Anitâ, Wâtgât Amboje. Embânân hân himbim ki kândikyotgonâmbâek tatmâ gaon. Otmâ tatmâ gamat.

Sâp yiwerenje yu topnje katmâ lohimbi hânjan kulemjan manmâ arai yamâ gâne galemyenje pato otmâ yâhâwuat. Yakât nângâmunje hân himbim pâronj oap.

¹⁸ Yâhâ lohimbi nombotjane gâhât topge ekmâ nângâhihinetâ gemu betgihim komolipge mem âlâlâ tuhuyekmai. Yawu otmâ orotmeme bâlene otmâ manmâ gai yakât matje yingwiwe sâm oat. Matje yingwiwe sâm otdâ kuk pato otmâ ahone sâm oai. Otmu gâne lohimbi kerek yengât biwiyeje ekmâ nângâm matje yingwiwuatgât sâp ya tâlâhuap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

Otmu sâp yiwerenje yuâmâ poropete nombotjane gâhât tem lâum manmâ gawi, me lohimbi nombotjane gâhâlen biwi nângân nângânyenje kepeim manmâ gawi, yâkne hâmeje âlepne menomaihât sâp yu tâlâhuap. Yakât sâm gâ mepaeheksain.”

¹⁹ Yawu sâm kiki mewanjinetâ Anitâhât opon kâmbukne himbimân tap yakât gahatje ya hindakmâ an sâm kinop. Hindakmâ an sâm kinmu yakât kâlehen girem den sâm kulemgum kalop yakât katipne ya tetekjan otmu ekban. Yawu otmâ belek sâm himbim gunguruje sâm gelâk kândâk papato giop. Yawu otmâ yan mososoj pato memu hân hârohâk sân sân sâop. Yawu tetemu ekban.

12

Imbi âlâne naom memu puaije nem keregetbe sâm olop.

¹ Kulem âlâ himbimân yuwu tetemu ekban. Imbi âlâ hâk katipne mânunakmâ talop yakât kundenjeâmâ sikopne siliñ siliñ sâm hâumap yawuya. Yâhâmâ omongât emetsenje lanjinje pilâop yakât gotjan kinop. Yâhâ kunje mâpujanâmâ pitu kâiân yâhâp tatbi.

² Otmu imbi yamâ tepdâek. Yawu gârâmâ naom ya membe sâm hâliliakmu hâhiwin nângâm isem talop.

³ Yawu olop yakât kulem âlâ himbimân yuwu tetemu ekban. Puaia kuriñ bâlene yawuya. Kunjeâmâ bân nombotgen yâhâp. Yâhâ kunje ya ârândâjâk lok papatone nerendenj horaranjimai yawuyane hârâtâhâk horaranjim talop. Yâhâ ñilipjeâmâ bân nombot nombot hârok.

⁴ Yâhâ yaje himbimân pitu kâsipyongomu komot kalimbu otbi. Komot konok yamâ aksihâk hapejeje gâwâreyekmu pek sâm hânân gewi. Yâhâ komot yâhâp yamâ pilâyekmu yanâk tatbi. Otmu imbi yaje naom ya memu puaije nembe sâm imbi yakât gotjan ba kinop.

⁵ Yâhâ imbi yaje naom miop yajeâmâ hâmbâi lohimbi hârok yengât lok kutdâ manmâ tihityenje otbuapgât Anitâje emelâk sâm kalop. Otmu puaije nembe sâm otmu sâp yan Anitâje sâmu naom ya himbimân yâhâmâmâ orowâk talowot.

⁶ Yawu otmu imbi yajeâmâ kinjitjahât otmâ sururuk sâm ari lok ki manmaiângen Anitâje yâkât kawemem hejengeguwanjim kalop yan ariop. Yan arimu Anitâje tihitje otmâ yâhâmu emetsenje 42 ya pesuk sâop.

⁷ Yâhâ imbi yaje lok ki manmaiângen ariop sâp yanâmâ himbimân kapam pato teteop. Kapam pato tetemu yan anelo patoyenje, kutje Mikae sâm, yâkne anelolipne meyekmu puaija yakât komolipne ya yongom mem ge katyekbi.

⁸ Mem ge katyekmâ himbimâmbâ watyekjetâ hânân yuân gewi.

⁹ Yawu gârâmâ puaija kunsain yâkât kutje yamâ Haknenjan Sâmap, otmu kutje âlâmâ Satan, yaje lohimbi kerehâk kâityongom mem lohotje tuhunenekmap.

¹⁰⁻¹¹ Otmu alata amutgen kinbi yaje yuwu sânetâ nângâwan. “Satanje Anitâhât senjan kinmâ haonmâ ârândâj nen Anitâhât komolipne den âiân katnenekmâ mem bâlenenekbe sâm gamap. Yawu gârâmâ Anitâje nanje sârerenehâkgât hângângumu gem nengât sâm muop ya mumunambâ mem yahalop. Yawu gârâmâ sâp yiwerenje yuâmâ yâkne sâmu yâkât anelolipne Satangât komolipne watyekjetâ giai. Otmu Lama Nanje yâkâlen torokatmunje mâmâje otningimu Satan otmu yâkât honj bawa me mitihât kasa takanjeta

lohotņe ki otmâ manbin. Yawu otmâ kârihem kinmâ Lama Nanņe yâkât tem lâuwanņim mepaewin. Mepaemunņe yakât matņe kasalipņane taka nongonjetâ muwin. Yawu gârâmâ Anitâ Kutdânenņe wâtņe pato tatbanņimapņe nen mem heņņeņgunenekbuapņat mâtâp teteap.

¹² Otmu Lama Nanņe ya mumuņambâ mem yahalop yan Satan mem ge kalop. Yâhâ yakât dopņeâk nenņe Satangât hoņ bawa ya mem ge katyekbin. Topņe yawuhât otmâ himbimân gâtņe yeņe heroņe otbanņim mepaem mannomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâņe Satan mem ge katbuap yakât Satanņe nâņgâm kuk pato otmâ yakât matņe sâmbân ge lohimbi mem ge katyekbe sâmbân olop. Yawu gârâmâ yakât nâņgâm tepnenņe dondâ bâleap.” Yawu sâņetâ nâņgâwan.

¹³ Yakât otmâ puaiņe yuwu nâņgâop. “Bâe, hânân gian yukât matņeâmâ imbi yakât naom ya muâkgât nanņan” yawu sâop.

¹⁴ Yawu sâop yakât otmâ Anitâņe sâmbân tiwa penņamņe yaņe imbi ya âlihitanņiwi. Âlihitanņiņetâ yahatmâ pâp pâp sâmbân lok ki manmaiângen Anitâņe kawe heņņeņguwanņiop yan ariop.

¹⁵ Arimu puaiâ kurin bâleņe yaņe imbi ya hilipguwe sâmbân laņe aņmu yapâ uwurup pato gam kionņop.

¹⁶ To yaņe gam kionņmâ imbi ya nem kerenņetbe sâmbân olop. Yawu olop yamâ imbi yaņe torokatmâ manmâ yâhâmu emetsenņe 42 pesuk sâekgât Anitâņe sâmbân pumņe âlâņe bâok sâmbân to ya lâum kurihio. Lâum kurihimu imbi ya hâmeņe kinop.

¹⁷ Hâmeņe kinmuâmâ puaiņe ekmâ kuk bâleņe olop. Kuk bâleņe otmâ imbi yakât komolipņane Yesuhât den pat âlepņe ya nâņgâm mem biwiyenņan katmâ Anitâhât tem lâum manbi. Komot yengât puaiâ yaņe kuk bâleņe otyingim itit kiom tuhuyekbe sâmbân ariop.

¹⁸ Ari saru sâtņan kinop.

13

Sonņo sâtņe kârikņe yamâ kunņe nombolân yâhâp.

¹ Saru sâtņan kinmâ halahumu sonņo âlâ, sâtņe kârikņe, yaņe saruâmbâ gamu ekban. Sonņo sâtņe kârikņe yamâ ñlipņe bân nombot nombot hârok. Yamâ lok kutdâ yengât irimut horarannimai ya ñlipņan konok konok horarakmâ talop. Kunņe yamâ nombolân yâhâp yanâmâ Anitâ watmâ yâkât kawenņan kinbe sâmbân yan ikņe kutņe konok konok kulemgwakmu talop.

² Yâhâ orotmemeņe yamâ yinsiwet kârikņe yawuya. Yâhâ kâiņe bânņe yamâ tiwa yawuya. Sâtņeâmâ puaiâ sâtņe yawuya. Yâhâ puaiâ ya emelâk ekban yakât wâtņan kinmâ tem lâuwanņiop.

³ Yâhâ sonņo yamâ emelâk kasaņe kunņe nombolân yâhâp yakât hohetyenņan gâtņe konok kuop. Kumu heņņe pato ga kionņmu wip sâmbân benņe yaņak sâwâewanņiop. Sâwâewanņimu lohimbi hânņan kulemņan manbiņe ya ekņetâ sâtņe ologņat yâkâlen torokatmâ yâkât nâņgâņetâ yahalop.

⁴ Nâņgâņetâ yahatmu yuwu sâwi. “Bâe, sonņo kârikņe bâleņe âlâlâ kerek wangiyeņsap. Yawu gârâmâ lok girawu yaņe mem ge katbuap?” Yawu sâmbân sonņo yakât nâņgâņetâ yahalop. Yawu gârâmâ sonņo ya konok ki mepaewi. Sonņo yakât amboņe puaiâ yaņe mâmâņe otbanņiop yakât otmâ yâk yâhâp yâhâp nâņgâyitņiņetâ yahatmu mepaeyeļekbi.

⁵ Anitâņe ya ki ekmâ sâyitņiopņat sonņo yaņe Anitâhât nâņgâmbân gemu mem ge katbe sâmbân yuwu sâop. “Anitâ ya emelâk wâtņe biatmu mem ge katsan.” Yawu sâmbân ikņahât nâņgâmbân yahalop. Yawu otmâ kârikņe otmâ manmu emetsenņe 42 ya pesuk sâop.

⁶ Yâhâ sonņo sâtņe yaņe Anitâ mem ge katbe sâmbân yakât sâmbân bâlewanņiop. Dop yawuâk himbimân manbi ya yengât sâmbân bâleynņim manop.

⁷Yawu otmâ Anitâhât lohimbi ya kuk otyingim kerehâk mem lohotje tuhuyekmâ mem ge katyehop. Mem ge katyekmâ lohimbi hânñan kulemñan manbi ya yengât kunje manop.

⁸Yakât otmâ lohimbi nombotje Anitâhât pat ki otbi yamâ sonjo yakât nângâñetâ yahalop. Yâhâ lohimbi nombotje Anitâhâlen torokatmâ manbi yañeâmâ sonjo ya ki mepaewi ya yengât topyeje yuwu. Emelâk embâñan Anitâñe hân himbim ki kândikyotgop sâp yanâk lohimbi yañe biwiyenje Lama Nanje kuñetâ muop yâkâlenâk katmâ mannomai yâk yengât Anitâñe nângâop. Yâk yengât nângâm kutyeje pepaen kulemgum Lama Nanje wañmu mem manman kârikje yakât pat kuyingiop. Yawu.

⁹Otmu yeje den kulemguan yu sâlikum topje nângâñetâ keterahâk.

¹⁰Lohimbi nombotñeâmâ hâhiwin kakñan mannomai. Ya teteyingiwu sâm otbuap yan ki misiñguraknomai. Yawu otnomaiân kasalipyeñe mem pâi emetñan katyeknomai yan sât gum mannomai. Yâhâ nombotñeâmâ kapamje mem yongonomai. Ya teteyingiwu sâm otbuap yan âlâengen ki arinomai. Ya ihilâk yongonomai. Umatje ya teteyingiwuawân yakât nângâm Yesuhâlen biwiyenje kepeim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ manñetâ Anitâñe meyekbuap. Otmu umatje topje topje teteyingiwuap yan yakât nângâm ki gorâyingiwuap.

Sonjo sâtje kârikje âlâñe lohimbi menduhuyekmâ ikje kulem bâtyeñan otmu meteyeñan kalop.

¹¹Otmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Sonjo sâtje kârikje âlâ ekban yañe hân tumuñambâ pindilakmâ yahalop. Njilipñeâmâ lama lokñahât njilipje ekmain yawuya. Yâhâ denje engatje yamâ bau hulin yerâmunje hâok hâok sâmap yawu.

¹²Otmu yamâ emelâk angoânâk sonjo sâtje kârikje ekban yañe emelâk mâmâñe otbañgiop. Mâmâñe otbañgiop yâkât lohimbi yañe nângâñetâ yahatmu yâkâlen torokatmâ manñetgât sâm ekyongop.

¹³Otmu Anitâñe mâtâp mañgum ki mem ge kalop yakât otmâ haonmâ ârândâñ kulem topje topje meminiop. Yawu otmâ lohimbi senyeñan kinmâ sâmu kâlâp pato âlâ himbimâmbâ ge hânân punduñ sâmu ekbi.

¹⁴Yawu otmâ yakât lohimbi dondâ yuwu sâm kâityongop. “Yen sonjo kunje sâwâeop yakât umutje hâwiñetâ kundenje teteâk.” Yawu sâm yingiop.

¹⁵⁻¹⁷Yawu sâm yingimu Anitâñe mâtâp ki mañguyingiop yakât otmâ yâkât tem lâum umutje ya hâwiñetâmâ mâmâñe otbañgimu yahalop. Yahatmâ ikje mepaem manñetgât den sâm yingiop. Den sâm yingim lohimbi topje topje, gehene me yahat yahatje, kutyeje orop me kutyeje bia, iri sikum tatingiop me umburuk manbi, ya kerehâk menduhuyekmâ ikñahât kulem towatje bâtyeñan otmu meteyeñan kalop. Yawu katyingimu yapâ gâtñe yâkñak sot me senje âlâlâ ya ari puluhunomaihât dop ya teteyingiop. Yawu otyingimu yâkât nângâñetâ yahatmu mepaem manbi. Yawu gârâmâ lohimbi nombotñe yâkât ki nângâñetâ yahalop yakât otmâmâ matje yingimu mem muwi. Yawu.

¹⁸Otmu yeje den kulemguan yu sâlikum nângâñetâ keterahâk. Yâhâ sonjo sâtje kârikje ya tetewuap yamâ dopñeâmâ 666, dop yañeâmâ lok âlâhât kut ya miop. Yawu.

14

Lohimbi kiñgitje orowâkñe Lama Nanje otmu Âwâñe yetgât nângâñetâ yahalop.

¹Otmu ya pesuk sâmu kulem âlâmâ yuwu tetemu ekban. Pumje pato âlâ, kutje Sion sâmu, yamâ Yerusalem kapi yan tap yakât dop yamâ himbimân tap. Lama Nanje yañe yan kinmu ekban. Otmu yanâmâ lohimbi dopyeje 144,000 Anitâñe meyekmâ himbingât pat kuyingiop yâkñeâmâ yâkât senñan kinbi. Kinmâ amboyâhâtyeje, Lama Nanje otmu Âwâñe, yâk yetgât kutyetje yamâ yeje meteyeñan kulemguakmâ kinbi.

² Otmu sâp yanâk munje yuwu tetemu nângâwan. Tâlâm pato âlâ yerâmu munje pilâmap yakât dop, me himbim guŋguruŋ sâmu nângâmain dop yawuya, me âlâmâ, lok dondâŋe menduhuakmâ waŋgam kunjetâ nângâmain yawuya, yaŋe haŋâmbâ gemu nângâwan.

³⁻⁵ Otmu lohimbi 144,000 yaŋe soŋgo papato imbât otmu lok kunje 24 yaŋe Anitâhât dâtâpŋan kinbi yâk hawamyongom kinmâ Anitâ mepaem kiki mewaŋgiwi. Kiki mewaŋgiŋetâ nângâwan. Otmu lohimbi yu yan yuŋeâmâ hânân yuân ihilâk mahilâk ki manbi. Yâkŋe uwawaŋe bia manbi. Otmu den perâkŋe me den guruk ki sâm manminiwi. Lohimbi yawuyaŋe Lama Nanŋahâlen biwiyeŋe kepeim manmâ yâkât tem lâum manminiwiŋe Anitâ yet Lama Nanŋe yetgât pat manbi. Yawu otmâ yâk hawamyongom kinmâ Anitâ mepaem kiki mewaŋgiŋetâ yekban. Kiki yakât topŋeâmâ lok ihilâk mahilâk manbi yaŋe ki nângâwi. Lohimbi Yesuhâlen torokatmâ manbi yâkŋak kiki yakât topŋe nângâm mewaŋgiwi.

Anitâŋe aŋeloliŋe kalimbu hângânyongomu denje sâm tetewi.

⁶ Kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâŋe aŋelo âlâ hângângumu haŋâmbâ pâp pâp sâm ari lohimbi hânŋan kulemŋan mansai yâk yeŋgâlen ari yuwu sâm ekyongop.

⁷ “Yeŋe biwiyeŋe Yesuhâlen katmâ yâkât tem lâum manmâ embânân aŋgoânâk Anitâŋe pat kuyiŋgiop ya meŋet. Anitâŋe lohimbi topyeŋe ekmâ den sâm hâreyiŋgiwe sâm oapgât sâp pesuk sâwomap. Yakât otmâmâ yenâmâ yâkât tem lâuwaŋim yâk konok mepaenjet. Ambonenne Anitâŋe hân himbim kândikyotgop. Otmu âliwahap topŋe hânân kalop. Yakât yâk konok mepaem mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

⁸ Otmu yakât kakŋan aŋelo âlâ tetemu ekban. Yâkŋe yuwu sâop. “Kapi âlâ, kutŋe Bawilon sâm, yakât ambolipŋe lohimbi nombotŋe hânŋan kulemŋan manmâ ariwi ya yeŋgâlen ariwi. Ari yeŋahâk orotmemeyeŋe kiŋgoŋ otbi ya yawuâk otŋetgât sâm kendâyiŋgiŋetâ nângâyiŋgiwi. Yakât matŋeâmâ Anitâŋe itit kiom tuhuyekmu kâwurumŋe kinâk.” Yawu sâop.

⁹⁻¹¹ Otmu yakât kakŋan aŋelo âlâ kalimbune tetem yan den kârikŋe halahum yuwu sâop. “Lohimbi nombotŋeŋe soŋgo sâtŋe metŋe ikŋe otmu yâkât umutŋe nahân hâwiŋetâ golâ otmâ yahalop yâk yetgât nângâŋetâ yahalop. Otmu yâk yetgât kulem yamâ bâtyeŋan otmu meteyeŋan kulemguakmâ mansai ya yeŋgât Anitâŋe kuk pato otyiŋgim gap. Kuk otyiŋgimu yakât otmâ lohimbiŋe Lama Nanŋe muop yâkât aŋelo koko salek ya yeŋgât senyeŋan kinŋetâ kâlâp patoŋe seyekbuap. Seyekmu sâtŋum manmâ yâhânomai. In yawu ki pesuk sâyiŋgiwuap. Sâp kâlep seyekmâ yâhâwuap.” Yawu sâop.

¹² Yâhâ yenâmâ biwi nângân nângânyeŋe Yesuhâlen katmâ Anitâhât den lâuwi yamâ ya yawuâk torokatmâ mannomai. Otmu biwiyeŋe yakât galemŋe oraŋim mannomai.

¹³ Yesuŋe Anitâhât gotŋan kinopŋe yuwu sâm eknohop. “Yoane. Gâ den yuwu sâmune kulemgu. Lohimbi biwiyeŋe nâhâlen kepeim mansai yâk yeŋgât kasalipyenŋe nângâŋetâ bâlemu yongom mem âlâlâ tuhuyekŋetâ munomai. Yamâ sâp âlâen yâkŋe manman kârikŋe memâmâ manman sânduhân manmâ yâhânomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe yuwu sâm ekuop. “Bulâŋanâk yat. Yâhâmâ Anitâ hoŋ bawaŋim hâhiwin kakŋan manmâ yâhânomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâŋe nângâmu munomai yanâmâ bulâŋe yiŋgiwuap.” Yawu sâop.

Himbimâmbâ gem lohimbi mem hâwuruyehowot.

¹⁴ Kulem ya pesuk sâmu âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâŋe Yesu hângângumu âwurem gewuap yakât yuwu tetemu ekban. Yesuŋe kaperam âlâ goliŋe tuhu tuhuŋe ya karakmâ, iri goleakmâ, âom kela bâtŋanâk tatmu elem kulewoŋboŋ kakŋambâ giop.

¹⁵ Otmu aŋelo âlâŋeâmâ Anitâ yâkâlambâ gemu ekban. Otmu yaŋeâmâ aŋelo âlâ elem kulewoŋboŋ yakât kakŋan talop ya yuwu sâm ekuop. “Bâiŋ, bonŋe memehât sâp yu

tâlâhuap. Yakât otmâ âom kela yaņe nak kehetņe mem hâwurum mânunđâ pik sâek.” Yawu sâm ekuop.

¹⁶ Ekumu âom kela yaņe mem mânunmu pik sâop.

¹⁷ Yawu sâmu yanâk aņelo âlâ Anitâhât opon kâmbukņambâ pilâm giop. Yâkņe tewetņe sâtņe welâk welâk ya mem giop.

¹⁸ Mem gemu yakât kakņanâmâ aņelo âlâ alataen kâlâp um katminiop ya pilâm giop. Yaņeâmâ den kârikņe sâm aņelo tewet mem manop ya yuwu sâm ekuop. “Hânân wain kehetņe emelâk purup pato kinsap. Yawu gârâmâ gâņe tewet miakmâ ge hârem bonņe me. Ya mem mendârerâ toņe giâk.” Yawu sâop.

¹⁹⁻²⁰ Yawu sâmu tewet miakmâ ge bonņe ya hârem mem mendâremu toņe yaņe gem hep olop. Hep otmâ waņga âlâ kapi yakât betņan kinop yan ge kinop. Yan ge kinmâ lak sâm moseleakmâ hânân ge pik sâm denġân pato olop. Yâhâ denġân yakât kâlepņeâmâ 300 kilomita yawuya olop. Otmu yakât tumuņeâmâ lok kinmu nekamņan otbuapgât dop olop. Yakât dopņeâk lohimbņe kunyeņe kârikņe otmu orotmeme bâleņe otmâ manmâ gai yakât matņe meņetġât Anitâņe pilâyekmu genomai.

15

Aņelolipņe nombolân yâhâp yaņeâmâ bumbum âlâlâ ikņiâk ikņiâk mewi.

¹ Otmu yakât kakņan kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâhât opon kâmbukņe himbimân tap yakât kâlehen aņelo nombolân yâhâp yaņe kinņetâ yekmune sâtņe olop. Yawu otmâ aņelo yaņeâmâ bumbum nombolân yâhâp ikņiâk ikņiâk mewi. Yâhâ bumbum yamâ Anitâņe matņe bâiņe yingimu meņetâ bialâġġât.

² Ya mem kinņetâ yan saruwân yawuya pato ekban yamâ omoņânâk hewam sikopņe kumu siliņ siliņ sâmu topņe kuririņ sâmap yawuya olop. Yâhâ saru ginņan Anitâhât lohimbî yaņe iliwetmâ soņgo sâtņe metņe ya, otmu yakât umutņe nahân hâwiņetâ yahatmâ golâ olop ya, otmu soņgo sâtņe kârikņe lokġât dop 666 ya miop, ya yeņġât den kum mem ge katyekbi yaņe saru ginņan kinmâ buņam tâliwi.

³⁻⁴ Yâhâ Moseņe Anitâhât tem lâum manop yâkât heroņe nâņġâm buņam mem tâliwi. Yâhâ âlâmâ Lama Nanņahât nâņġaņetâ yahatmu buņam yuwu sâm tâliwi.

“O Anitâ, kutdânenni. Gâ wâtge pato donđâ tatġihiap. Âi memat yamâ mendâ âlepņe nandoroņe otmap. Orotmemehe ekmunņe ae seņ seņ, yae yoņġâe otmap. Gâņe lohimbî topņe topņe yeņġât kunyeņe otmâ tatmâ gaonņak tatmâ gat. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Yakât otmâ himbimân taiņe, me nen hânân taiņe gâ konok mepaehekmain. Otmu kut patņe sâm haņ tuhmunņe ârândâņ merândâņ otmâ imap. Gâ konok uwawapņe bia, âilonġo loņgo tatmat. Yakât otmâ mepaehekmâ yâhânom. Lohimbî hânņan kulemņan manmâ arain nengât tihitnenņe otmat yakât ga mepaehekmâ mannom.” Yawu sâwi.

⁵ Otmu yakât kakņan âlâ yuwu tetemu ekban. Opon kâmbukņe himbimân tap yakât gahatņe ya hindakmâ aņ sâm kinop.

⁶ Aņ sâm kinmuâmâ Anitâhât welâmņe ya hawamġum sâņġum kâlep hikunņetâ ge hârândâņâk kinop ya tetemu ekban. Yâhâ yan soņgo papato imbât mumuhât dop bia hâlâņakmâ tatņetâ yekban. Yâhâ gotyeņan aņelo nombolân yâhâp kinbîņe sâņġumyeņe kaok bolâņ bolâņ mânunakbi. Otmu dihinyeņan kâiput goliņe tuhummâmâkunņetâ giop.

⁷ Otmu lohimbî orotmemeyeņe kiņġoņ otmâ manminiwiņe matņe mem hâhiwiw kakņan manņetġât soņgo pato âlâņe aņelo nombolân yâhâp ya kondo konok konok mem yingimu mewi. Otmu kondo ya kâlehen bumbum topņe topņe âlâku ikņiâk ikņiâk yaņe pik sâm iop. Yakât Anitâ manman amboņaņe matņe sâm yingiwuapgât kondo ya mem kinbî.

⁸ Yawu otmâ kinņetâ yan Anitâ laņiņe amboņe ikņe wâtņe pato tatbaņġimapņe kuk bâleņe olop. Yawu otmu opon kâmbukņahât kâlehen utun bâleņe sahaop. Utun sahakmâ maņġumu opon kâmbukņahât kâlehen yâhânomaihât dop ki olop. Yawu otmu aņelo

nombolân yâhâp yaŋe kumâmâ bumbum bâleŋe moselenetâ ge lohimbi bâleŋe yeŋgâlen teteop. Otmu yakât kakŋanâmâ kâlehen yâhânomaiahât dop ya teteop.

16

Bumbum moselenetâ ge lok bâleŋe yeŋgâlen umatŋe topŋe topŋe teteop.

¹ Anitâŋe aŋelolipŋe nombolân yâhâp ya yuwu sâŋ ekyongop. “Yen gemâmâ matŋe yingiwom yakât bumbum teteyiŋgiâkgât moselenetâ giâk.” Yawu sâŋ hâŋgânyongomu gewi.

² Anŋoân hânân moselemu giop yakât topŋeâmâ yuwu. Lohimbi nombotŋaŋe soŋgo kârikŋe yakât kulem towatŋe meteyenŋan tuhuanŋim nahân umutŋe hâwiŋetâ yahatmâ golâ olop ya mepaewi. Komot yaŋeâmâ bitâp me use kârikŋe ya teteyiŋgiâkgât bumbum ya hânân moselemu giop.

³ Yâhâ aŋelo yâhâpŋaŋeâmâ kondone mem saruân moselemu giop. Moselemu gemu saru yamâ lok hiliwahonetâ hepyeŋaŋe gam gara gara otmâ korokŋe pilâmap dop yawu olop. Yâhâ saruŋe hep gara gara olop yakât kâlehen senŋe âlâlâ tatbi yamâ kerek mum metewi.

⁴ Yâhâ aŋelo kalimbuŋaŋe kondone mem to senŋan moselemu giop. To senŋan moselemu giop yamâ aksihâk hep otmâ meteop.

⁵⁻⁶ Moselem yan Anitâ yuwu sâŋ ekuop. “O Kutdâne, gâ embâŋâmbâek tatmâ gamat. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Yâhâ lohimbi bâleŋe kunyeŋe kârikŋe otmâ gâhât hâkâŋ otmâ orotmeme bâleŋe otmâ manminiwi ya kerekŋe matŋe mem mum metenjetgât hâŋgânnohorâ ge moselemune giap. Moselemune gemu yan gâŋe den sâon yakât bulâŋe teteap ya nâŋgâmune ârândâŋ oap. Yâhâ poropetelipge nombotŋe yongom mem âlâlâ tuhuyekŋetâ muwi. Muŋetâ yan hepyeŋe hânân giop yakât matŋe gâŋe hep bâleŋe yu yingirâ neŋetâ dopŋan oap. Ya nâŋgâmune ârândâŋ oap.” Yawu sâop.

⁷ Yâhâ alata amutgen kinbiŋe Anitâ yuwu sâŋ ekuŋetâ nâŋgâwan. “Bulâŋanâk Anitâ Kutdânenŋe gâ wâtge kârikŋe tatgihimap. Yakât otmâ den âiân katyekmâ matŋe yingirâ miai ya ekmunŋe dopŋanâk oap.” Yawu sâwi.

⁸ Yâhâ aŋelo imbâtŋaŋe kondone mem sikowân yan moseleop. Moselemu Anitâŋe sâmu sikop yamâ pilâm irik irik sâŋ kâlâpŋe sem laŋ laŋ sâmap yawu otmâ sem meteyehop.

⁹ Otmu kâlâp pato yaŋe punduŋ sâŋ lohimbi ya dondâhâlâk seyehop. Sem bâleyekmu nâŋgâm nâŋgâm iliwetmâ Anitâ bumbum amboŋe yakât awat pilâwanŋiwi. Yawu otmâ yâkâlen biwiyeŋaŋe ki kepeiwi.

¹⁰ Yâhâ aŋelo momeŋe yaŋeâmâ bumbum âlâ moselemu soŋgo sâtŋe metŋe yâkât kawenŋan giop. Gemu omon pato kum kepeim imu benŋe lohimbi yâkâlen torokatbiŋe hâhiwin pato nâŋgâm nimbilamyenŋe pânŋan ihim hâreakbi.

¹¹ Yawu otmâ kunyeŋe kârikŋe otmâ Anitâ himbim amboŋahât awat pilâwanŋim orotmemeyenŋe bâleŋe ya witgum otmâ manbi.

¹² Yâhâ aŋelo nombolân konokŋaŋe kondone mem to âlâ, kutŋe Euparata sâŋ, yan moselemu giop. Moselemu gemu to yaŋe aksihâk saŋ kititiŋ sâop. Saŋ kititiŋ sâmu yan lok kunŋe nombotŋe emetsenŋe gahanembâ takanomai ya yeŋgât mâtâp meyiŋgiop.

¹³ To ya saŋ sâmu yan puaiâ yakât launambâ weke bâleŋe yamâ kesuŋ pâlâmŋe yawuya gemu ekban. Âlâmâ nakŋe mem umutŋe hâwiŋetâ yahatmâ golâ olop yakât launambâ kionmu ekban. Âlâmâ poropete âlâ den perâkŋe sâŋ kâityongop yakât launambâ gemu ekban.

¹⁴ Otmu weke bâleŋe dondâ yaŋeâmâ kulem topŋe topŋe ya mewi, yaŋeâmâ lok kutdâ bâleŋe yâk yeŋgâlen arim kapamgât kuk teteâkgât mâmâŋe otyiŋŋetâ Anitâ kum mem ge katŋe sâŋ yakât menduhuakbi. Yawu tetemu ekban.

¹⁵ Yâhâ den âlâ Yesuŋe yuwu sâop ya sâwe. “Nâŋe hâmbâi pârâk sân sâŋ takawom. Otmu nâhât pat mansai yenâmâ hewewenŋ otmâ âlâlâyeŋe ya mem dunŋan tuhuakmâ

mambotnihim mannomai. Aman pâlâmne ki inomai. Yenâmâ biwi nângân nângânyene galemahom nâhât mambotmâ mitiwahom mannomai. Yawu otmâ manjetâ nâ takawom yan ki anjolaknomai. Yawu otmâ herone otmâ manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Otmu kapam tetewuap yakât den âlâ torokatmâ sâwe. Weke bâlene yañeâmâ lok kutdâ dondâ mâmâne otyinginetâ kapi âlâ, kutne Amaheron sâam, yan menduhuakbi.

¹⁷ Yâhâ anjelo nombolân yâhâpñeâmâ kondone ya hanân moselemu gemu yanâk Anitâne yuwu sâmu nângâwan. “Bâin, pesuk yap.”

¹⁸ Yawu sâmu yanâk belek sâmu himbim gunguruñ sâop. Himbim gunguruñ sâmu yanâk mososon pato miop. Mososon nombotne memap yakât dop bia, wangim dondâ miop.

¹⁹ Otmu kapi pato, kutne Bawilon sâam, yan orotmeme bâlene dondâ otmâ manminiwi. Yakât Anitâne nângâmu bâlemu matne meñetgât sâmu mososon pato memu Bawilon kapi ya hionakmâ komot kalimbu otbi. Otmu ya hâlânâ kapi tatbiâ yamâ biatmu kâwurumyenañak kinop.

²⁰ Otmu saru tânâmñan mâtuña pato tipiñe tatbi yamâ aksihâk guhulakmâ meteop. Otmu pumne gimbâne ya hâlânâ talop ya gurâ bâok sâam gulip otmâ meteop.

²¹ Yawu otmu kât kârikne kândâk kândâk giop. Yañe gemâmâ lohimbi nombotne kât yañe kum tâtuk meyehop. Yâhâ nombotne âlâmâ kunyene kârikne otmâ Anitâhât awat pilâm sâam bâlewanñiwi.

17

Imbi kondarâ yâkât topne

¹ Anjelo nombolân yâhâp yañe kondoyene mem manbi ya yengâlen gâtne âlâne yuwu sâam eknohop. “Garâ arire. Yu tetemu eksat yukât pâne konok topñambâek nângâhât tiripgohomune ek. Imbi yuâmâ imbi kondarâ. Yâkne ihilâk mahilâk manmâ to hâlânâ kinsap. Yâhâ yiwerene tosanahât matne Anitâne wañmu hâhiwin pato nângâm yâhâwuapgât dop oap.

² Yawu gârâmâ imbi kondarâ yukât topneâmâ yuwu sâamune nângâ. Lok papato sesengâlâkne imbi kondarâ yukâlen torokatmâ yâk orop senne âlâlâ anji gunji otbi. Otmu orotmemeñe bâlene otminiop ya yawuâk otmâ manbi. Yawu otbi yakât otmâ yañe biwiyene mem hâlim tuhuyekmâ gaop. Topne yakât otmâ garâ tiripgohomune ek.” Yawu sâop.

³ Yawu sâam dâinekmâ pumne âlâ lok ki manmaiângen yâhâwit. Yan yâhâmutne Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne biwine mem purik pilâmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Imbi kondarâ yañe sonjo sâtne metne yakât kakñan yâhâmu yañe sokom talop. Sonjo yamâ kuriñ. Otmu yakât ñlipne yamâ bân nombot nombot hârok. Yâhâ kunneâmâ nombolân yâhâp. Yañe Anitâhât kawenjan kinbe sâam ikne kutne konok konok kulemguakmâ talop.

⁴ Otmu imbi yañeâmâ sângum kuriñ hârândânâk mânunahop. Mânunakmâ karan karan hahitñañe tuhunetâ âilonjo nandorone olop ya pilahop. Otmu kâiput golinak tuhu tuhune ya âmbâkuahop. Otmu bâhârâ yamâ golinak tuhumiop. Bâhârâ memu yanâmâ orotmemeñe kiñon topne topne ya ikne manmannahât bonne yañe yan pik ñâtâk ñâtâk sâam iop.

⁵ Yâhâ metenânâmâ ikne kutne ya kulemgumu talop. Kut yamâ yuwu. “Bawilon kapi ambolipñañe orotmeme kiñon otmâ gawi. Yâhâ imbilipyeñe yamâ imbi kondarâ. Yâk yengât mâmâyeñe yamâ nâ.” Ikne kutne metenjan yawu kulemgumu talop. Yâhâ kut ya lok âlâne ekmâ nângâwuapgât dop bia.

⁶ Imbi yañeâmâ emelâk lohimbi nombotne biwiyene Anitâhâlen katmâ Yesuhât nângâñetâ yahalop yamâ kerek sâmu yongonjetâ muwi. Yongonjetâ muñetâ yan imbi yañeâmâ yekmu âlepne otmu biwi hâlim pato olop. Yawu otmu ekmune sâtne otmu pârâk pilâwan.

⁷ Otmu anelone yuwu sâm eknohop. “Girawuhât nânġârâ ki orotne oap? Imbi yuâmâ songo sâtne metne yaŋe sokomap. Yâk yetġât topyetne yuwu sâmune nânġâ.

⁸ Songo sâtne eksat yukât topneâmâ yuwu. Yâhâmâ emelâk hem nâpumân kionmâ gulip olop. Yapâ ġâtne hâmbâi yâhâpne yahatmâ gawuap. Gamâmâ lohimbi nombotne Anitâhâlen ki torokatmâek yaehen manmâ gai. Ya yengât kutyeŋe yamâ emelâk Anitâne hân himbim ki kândikyotgowân manman kârikġahât pepaen Yesuŋe ki kulemgum kalop. Lohimbi yaŋe songo sâtne ya ekmâ yuwu sânomai. “Bâe, yuâmâ emelâk manmâ gam gulip olop. Yaŋe yâhâpne yiwerene teteap.” Yawu sâm nânġânetâ âilonġo lonġo otbuap.

⁹ Otmu anelone torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Den yan yukât bulâne tetewuap yakât topne ekmâ nânġânomai. Kunne nombolân yâhâp yamâ pumne nombolân yâhâp yakât dop. Yâhâ imbi yakât dowâmâ kapi pumne nombolân yâhâp yakât tânâmġan talop ya. Yâhâ pumne nombolân yâhâp yakât dop yamâ lok kutdâ nombolân yâhâp.

¹⁰ Yâhâ lok kutdâ yamâ momerâ yaŋe muwi. Yawu ġârâmâ âlâmâ nombolân konokne sâp yiwerene yu galemyeŋe otmâ mansap. Yâhâ bâiŋe yamâ hâmbâi tetewuap. Yâhâ tetewuap yanâmâ sâp tâlâwâk galemyeŋe otbe mâne Anitâne sâmu mumbuap.

¹¹ Yawu ġârâmâ songo sâtne yamâ anġoânâk manmâ gaop. Yâhâ yiwereneâmâ ki mansap. Gâmâlâhâmâ yahatmâ lok kutdâ nombolân yâhâp yâk yengâlen torokatmâ nombolân kalimbuyeŋe otmâ manbuap. Manmâ yâhâm kâlâwân arimu pesuk sâwuap. Topne yawu.”

¹² “Otmu ġilipne bât nombot nombot hârok yeksat yamâ lok kutdâ bât nombot nombot yâk yengât dop oap. Yâkne yiwerene ki mansai, hâmbâi tetenomai. Tetem manġetâ songo sâtne yaŋe mâmâne otyiŋgimu orowâk torokatmâ tatmâ yâhânomai. Yâkne galemyeŋe otmu sâp tâlâwâk mannomai yakât kakġan mum biatnomai.

¹³ Yâhâ mannomaiân nânġân nânġânyeŋe hikuakmâ songo sâtne yamâ yâkât wâtġan kinmâ yâhânomai.

¹⁴ Yâkât wâtġan kinmâ yan Lama Nanne mum yahalop ya kune sâm yâk orop kasa oraŋgim mannomai. Yamâ Lama Nanneŋe mumuġambâ yahatmu âwâŋeŋe sâmu wâtne pato nandoroŋe tetewaŋgiop. Yawu otmâ lok topne topne manmâ gai ya yengât kunyeŋe otmu lok kutdâ ya yengât kunyeŋe pato mansap. Yakât otmâmâ kasalipne yongom mem ge katyekbuap. Yâhâ lohimbi yaŋe biwiyeŋe yâkâlen katmâ manġetâ yakât Anitâne ikne pat kuyiŋgiop yâhâmâ yâkne lok kutdâyeŋe pato oapġât yâkâlen torokatmâ kasalipyene yongom pesuk pilâyeknomai. Yawu.”

¹⁵ Otmu anelone torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Yoane ġâ emelâk eksat. Imbi kondarâ yamâ to hâlâŋmâ kinsap. Yâhâ to yakât dopneâmâ yuwu. Lohimbi komotne komotne hânġan kulemġan manmâ den topne topne sâmai ya yengât dop oap.

¹⁶ Otmu ġilipne bât nombot nombot hârok eksat yamâ lok kutdâ yâk yengât dop oap. Yâkne songo sâtne metne yâkâlen torokatmâ imbi kondarâ ya kasa otbaŋginomai. Kasa otbaŋgim imbi yakât lembân tâkne ya mem holaŋbaŋginomai. Mem holaŋbaŋġetâ hâk barak kinbuap. Yawu kinmâ itit kiom tuhuġetâmâ kâwurumġaŋak kinbuap.

¹⁷ Otmu yamâ inâk ki tetewuap. Anitâne biwi nânġân nânġânyeŋan ya katmâ mem hewewen tuhuyekmu songo sâtne ya orowâk menduhuakmâ imbi kondarâ ya mem ge katnomai. Anitâne sâop yakât bonneâmâ yawu tetewuap.

¹⁸ Otmu imbi kondarâ yamâ kapi pato tap yakât dop. Kapi pato yakât patoyeŋeâmâ lok kunne hânġan kulemġan tatmâ arai yâk yengât kunyeŋe otmâ tatmap.

18

Anitâne sâmu Bawilon kapi kâwurumġaŋak kinop.

¹ Kulem ya pesuk sâmu yakât kakġan kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anelo âlâ himbimâmbâ gemu ekban yakât wâtne pato tatbaŋgiop. Otmu gem yan yâkât lanġinne pato yaŋe hânân pilâmu lanġ lanġ sâop.

²Yâkne kârikne halahum yuwu sâop. “Kapi kutne Bawilon yamâ emelâk kâwurumnanjak kinsap. Yiwereneâmâ weke bâlene dondâ mansai. Otmu nâi bâlene ki neneje, sopnan hepdâek, sâmai dop yawuya, ya pik sâm iap.

³Emelâk lohimbi kinjitne orowâkne yâk yengâlen torokatmâ orotmeme kinjon otmâ gam biwi hâlim otbi. Yawu otmâ manbi. Yâhâ lok kutdâne gurâ yawuâk orowâk orotmeme bâlene ya otbi. Lohimbi nombotnane yâku anji gunji otne sâmâmâ yawuâk yan torokatmâ hângât senje âlâlâ otmu bâlene topne topne otmâ manmâ gamai yawuya Anitâne kerehâk yongom tâtuk meyehop.”

⁴Yawu sâmu Yesune yuwu sâop. “Yen nine komot Bawilon kapiân mansai ya yuwu sâmune nângânet. Bawilon kapi ambolipnane orotmeme bâlene me kinjon ya otmâ manmâ gamai yakât matne yingimune hiliwahonomosai. Yawu gârâmâ yen orowâk yongomaingât orotmeme bâlene ya pilâm pilâyekmâmâ nâhâlen ga torokatmâ mannet.” Yawu sâm ekyongop.

⁵⁻⁶Yawu sâm anelolipne yuwu sâm ekyongop. “Kapi yukât ambolipnane orotmeme bâlene otbi yakât topne Anitâne kerek nanpap. Yakât otmâmâ matne yu yingiap. Kapi yu ambolipne yengât orotmeme yamâ imbi kondarâ yengât orotmeme yawuya. Ya nângâmune dondâ bâleap. Otmu kasalipyne mem bâleyekbi. Yakât matne yâku yakât dopnanâk mem purik pilâm yinginomai. Emelâk kapi ambolipnane menduhuakmâ orotmeme bâlene ya otbi. Yakârâmâ yâku kârikne otmâ matne kâpekyinginomai.

⁷Yâhâ emelâk kapi ambolipnane hop sambe kaknan manmâ yehâhâk nângânetâ yahatmu hâmeyeje bitminiwi. Yakât yengu matne tân tânâk purik pilâm yinginomai. Yawu otnomai yakât kaknanâmâ yâkne dondâ isem buiakmâ mannomai. Yâhâ yiwereneâmâ ambolipnane biwiyenane yuwu nanpai. “Bâe, nenâmâ yiwerene hop sambe kaknan mansain. Yawu manmâ lohimbi dondâ tânyongom mansain. Yâhâ imbi nombotnane kambut manmâ tep bâle nângâm isem mansai. Yâhâ nenâmâ umatne âlâ hâtnongowuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ hâk sânduhânâk manmâ yâhânom. Tep bâle nângâm ki isem buiaknom.” Yawu nanpai.

⁸Yakât otmâ sâmune pârâk sân sânak umatne bâlene topne topne yâk yengâlen tetewuap. Po pato tetewuap. Me bumbum, me aman kundat, me aman mesek topne topne ya teteyingimu hâhiwin pato nângâm isem buiaknomai. Isem buiakmâ mannetâ yan kasalipyenane taka itit kiom tuhuyekmâ kapiyene ujetâ sewuap. Yakât umatne ya yingiwomgât dop tap.” Yawu sâop. Sâop yawuâk tetemu ekban.

⁹Kasalipyenane taka kapiyene ujetâ siowân yanâmâ lok kutdâne angoânâk manmâ gawiân orotmeme bâlene Bawilon kapi ambolipne ya orop otmâ gawi yanemâ kâlepnan kinmâ kapi patoen eknetâ kâlâp sem utun duk duk sâm yahalop. Utun ya ekmâ yan isem tep bâle otmâ biwiyene ahoakbi.

¹⁰Yawu otmu ekmâ kinjityenahât otmâ kâlepnan kinmâ ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, bâe, Bawilon kapi patoen yan hop sambe pato kinop. Yâhâ yiwereneâmâ pârâk sân sânak kasalipyenane taka matne yingiai.

¹¹Yâhâ angoânâmâ yâk orop senje âlâlâ anji gunji otmâ gem yâhâm manbi. Yâhâ yiwereneâmâ emelâk manbi ya pilâm hou latmâ mansai.” Yawu sâm tep bâle otmâ isewi.

¹²Yâhâ torokatmâ yuwu sâwi. “Angoânâmâ Bawilon kapi pato yakât biwinan hop sambe pato iminiop. Ehekne ki ehekne, nângân nângânne ki nângân nângânne, senje âlâlâ topne topne tuhuwi.

¹³Yawu tuhum mem mannetâ wuân me wuân âlâhât pâin guin âlâ bia, senje âlâlâ topne topne ya kerehâk tatingiop. Otmu kapi kârikne bâlene. Kasalipyne mem ge katyeknetâ yâk yengât amutgen manmâ hon bayingim gawi. Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ kerek biatingiap.

¹⁴Bâe, senje âlâlâ topne topne mem hop sambe kaknan manminiwi. Yâhâ nep topne topne torokatmâ tuhuwi yiwerene ya emelâk biatmâ kititij yap. Otmu senje âlâlâ yu

me ya ekñâlem anji guñgi otmâ manbi. Ya gurâ kerek kititiñ yap. Otmu yukât kakñan yâhâpñe âlâ torokatmâ tetewuapgât dop âlâ ki tap,” yawu sâwi.

¹⁵ Otmu lok nombotñe kapi kâlepñehembâ taka yan âi topñe topñe tuhum hâmeñe papato meminiwi yanjeâmâ “Kâlâp yuñe punduñ sâmb senenekmap,” sâmb yakât kâlepñehen kinmâ ekbi.

¹⁶ Yawu ekmâ kinmâ yuwu sâwi. “Bâe, bâe, kapi yuâmâ aksihâk kiomb balu balu oap. Emelâhâmâ Bawilon ambolipñe, me buku nombotñe kâlepñehembâ takawi yanâmâ hâk katipñe kulem topñe topñe yawuya mânunjakmâ manminiwi. Otmu kâiput topñe topñe ya goliñak tuhum âmbâkuakbi ya ekñâlem yawuya mem bam gam otbi.

¹⁷ Yawu otminiwi yakât matñeâmâ yiwerenñe yu meñetâ eksain.” Yawu sâwi.

Otmu wanğa ambolipñe, me nep loklipyenane wanğaen kinmâ ekbi. Otmu nep lok nombotñane hikinângen kinmâ ekbi.

¹⁸ Lok ya kerehâkñe kâlepñan kinmâ senyenajak pilâm ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, kapi yan ya yu mon? Senñe âlâlâ ya kerehâk gulip otmâ meteap. Hâpuwân pekatñe sem yawu tuhuap. Bâleñe dondâ oap.” Yawu sâwi.

¹⁹ Yawu sâñetâ biwiyenñe orotok sâop. Otmu yakât tep bâle nâñgâm yan kou kendâm ahowi. Isem tep bâle nâñgâm yan torokatmâ yuwu sâwi. “Bâe, kapi pato enda eksain. Endane âlâlâ ya kerehâk biatmâ kititiñ yap. Yamâ nen wanğa ambolipñe âlâengembâ tohom kapi yanâk anji guñgi otmâ yapâ tewetsenñe pato dâim hop sambe kakñan manne sâmb gain. Ya yiwerenñe kâlâpñe mem hote alikñe tuhuap. Yakât girawu otnom? Me wosapâ ari tewetsenñe yawuya menom? Ya pesuk yap yukâ.” Yawu sâmb isem buiakmâ kinbi.

²⁰ Yawu teteyiñgiop yakât anjelo yanñe yuwu sâop. “Yen emelâk poropete nombotñe manbi, otmu aposolo manbi, otmu Anitâhât komot otmâ yâkâlen torokatmâ manbi, yenâmâ kapi yu ambolipñane kasa otyiñgim mem gem katyekbi. Mem ge katyekñetâ yakât matñe yu Anitâñe yiñgiap yakât yen heronñe kakñan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²¹ Yawu sâmbu anjelo wâtñe kârikñe tatbañgiopñe kât pato âlâ mem yahatmâ saru tumunjan pilâmbu giop. Gemu yanâk yuwu sâop. “Nâñe pilâmbune giap. Yakât dopñeâk Anitâñe kapi pato Bawilon yukât ambolipñe ya yawuâk pilâyekmâ gem tepyenñe kum huhumu gulip oai. Gulip otrñetâ kâwurumyenajak kinsap.

²²⁻²⁴ Emelâhâmâ Bawilon yan imbi anji guñgi otmâ manbi. Otmu kepgât senñe âlâlâ topñe topñe mem ekñâlem kinmâ on girinñe kakñan manbi. Hop sambe kakñan manbi. Âli hawat topñe topñe ya meñetâ lohimbî dondâñe ya ekmâ yu bonñe mon sâmb yan nâñgâm tâpikgum manmâ gawi. Yakât otmâ lohimbî hânñan kulemñan tatmâ ariwinñe yâk yengâlen torokatmâ biwiyenñe hikuakmâ manbi. Yawu manmâ gam hop sambe pato teteyiñgimu âlâlâhât ki pâinmâ manbi. Otmu heronñe otmâ bunam me kep topñe topñe tuhum engat nombotñe watmâ yakât yenahât sâmb mepaeakmâ manbi. Otmu yenahât nâñgâñetâ yahatmbu hâkyenñe mepaeakmâ manbi. Yakât otmâmâ Anitâ poropetelipñe nombotñane yâkât den sâmb tetem ekyongowi. Den sâmb ekyongonñetâ nâñgâñetâ gemu yongonñetâ kerehâk mum metewi. Emelâk Anitâhât komot ya mem ge katyekmâ mem âlâlâ tuhuyekbi yakât matñeâmâ yâku yu teteyiñgiap. Sâp yiwerenñe yuâmâ manman ya emelâk biatmâ kititiñ yap. Emelâk hân yuân torokatmâ âi topñe topñe mem yenahât nâñgâñetâ yahatmbu manmâ gawi. Sâp yiwerenñe yu gurâ biatmâ kititiñ yap. Kapi yu yâhâpñe mem miwirikuñetâ tetewuapgât dop âlâ ki tap. Yawu.” Yawu sâop. Anjeloñe kât pilâmbu saru tumunñe kâlehen giop yanñe yakât topñe sâmb teteap.

19

Anitâñe matñe yiñgiop yakât otmâ ikñe lohimbîñe mepaewi.

¹ Ya ekmune pesuk sâmu yakât kakņan den âlâ yuwu nângâwan. “Lohimbi kiņgitņe orowâkņe menduhuakmâ tatmâ Anitâ otmu Kutdânenņe Yesu yâk yetgât gotyētņan kinmâ Anitâ heronņe otbaņgim yuwu sâmu mepaewi.

² “O, Anitâ, Wâtgât Amboņe, Gâņe yu ya otbe sâmu ya otdâ âlepņe nandoronņe otmap. Tihitnenņe otdâ gâhât amutgen manman sânduhân manmâ yâhânôm. Yâhâ imbi kondarâ yâkņe orotmeme bâleņe otminiop. Otmu buku nombotņane yawuâk otņet sâmu kendâyîņgim gaop. Yakât matņe gâņe yu waņdâ memu pesuk yap. Yawuhât mepaeheksain. Otmu gâhât komot nombotņe gâhâlen biwiyeņane kepeim manbi yamâ imbi kondarâ yane kasa otyîņgim yongomu muwi. Yakât gâņe matņe yu waņmu memu pesuk yap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

³ Gâņe kapi pato yu ambolipņe matņe yîņgimu kâworumņanak kinsap. Yukât kakņan yâhâpņe miwirikum torokatmâ mannomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ heronņe otgihaiin.” Yawu sâwi.

⁴ Otmu lok kunņe 24 otmu soņgo papato mumuhât dop bia yane Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Âlepņe dondâ nenņe Anitâ konok mem mepaene. Ya bulâņanâk.” Yawu sâwi.

⁵ Otmu yâk yeņgâlen gâtņe âlâņe yuwu sâmu nângâwan. “Yenâmâ Anitâ hoņ bawaņgim launņe lâum yâkâlen biwi nângân nângânyeņane kepeim mansai. Yen lok topņe topņe, lok geheņe me kutyeņe orop, yen kerehâk menduhuakmâ Anitâ konok sâmu mepaem manņet.” Yawu sâwi.

⁶ Yawu sâņetâ yanâk den âlâ yuwu tetemu nângâwan. Himbimân gâtņe dondâņe menduhuakmâ tatmâ Anitâ mepaenĕtâ munyeņe nângâwan. Munyeņeâmâ himbim guņguruņ sâmap yawu, me to tâlâm pato yerâmu munņe pilâmap yawu. Yawu otmâ yuwu sâwi. “O, Anitâ, Kunnenņe pato, Manman Amboņe, gâņe tihitnenņe otmâ tatmâ yâhâmbisân. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

⁷⁻⁸ Otmu lohimbi miakmâ heronņe otmâ mansai yakât dopņeâk gâņe lohimbi nombotņe Lama Nanņe yâkâlen biwiyeņane kepeim manmâ gawi yakât pat kuyîņgiop. Pat kuyîņgiop ya Lama Nanņane meyekmâ ikņe manman kapiân mem ari katyekmu heron maron otmâ manmâ yâhânômai. Yakât sâp yu tâlâhuap. Yâhâ lohimbilipņe sâņgum kaok bolaņ bolaņ mânuņakmâ mambotmâ kinsai. Sâņgum kaok mânuņakmâ kinsai yamâ manman uwawaņne bia manmâ gawi yakât dop. Yakât otmâ mepaeheksain.” Yawu sâwi.

⁹ Yawu sâņetâ aņeloņe yuwu sâmu eknohop. “Den yuwu sâmu ekgohomune kulemgum. “Lama Nanņane yiwerenņe lohimbilipņe pat kuyîņgiop yâk orop meyekmâ bāt kuaņgim heron maron otmâ yâhânômai yakât sâp tâlâhuap. Lama Nanņane yakât bulâņe mem tetemu lohimbiņe yâk orop biwiyeņane kepeiakmâ konohâk otmu heronņe kakņan manne sâmu oai yakât sâmu ekyoņgorâ tep âlep nângâņet.” Den ekgohoan yuâmâ Anitâņe sâop.” Yawu sâmu eknohop.

¹⁰ Den yawu sâmu eknohomu nâņe aņelohât gotņan bam mepaewe sâmu otban. Yawu otmune yuwu sâmu kunihiop. “Kâmbuk. Pilâ. Gâ otmu gâhât bukulipge yenâmâ Anitâhât hoņ bawa, Anitâhât launņe lâum hoņ bawaņgimai. Otmu nâ gurâ yawuâk hoņ bawaņgiman. Yesu yamâ Anitâhât nanņe bonņe. Den ekgohoan yuâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otnihim biwine mem hoņ hoņ tuhunekmu den yu ekgohoan. Yawu gârâmâ yen me nâ yamâ Anitâ otmu Yesu yâk yetgâlâk nângâm mepaeyelekmâ yâhânôm.” Yawu sâmu eknohop.

Soņgo sâņe metņe bukuņait pilâyeleketâ hemân giowot.

¹¹ Himbim pâroņ sâmu yakât biwiņan yuwu ekban. Beâsi kaok kaok âlâ ekban. Lok kakņan talop yakât topņeâmâ yuwu. Anitâņe âi sâmu waņop ya biwiņane kepeim galemgum heņgeņgumap. Yâhâ lok yeņgât orotmemeyenņe sâwuap ya bulâņanâk. Yâkņeâmâ lohimbi den âiân katyekmâ mem kâsipyongowuap. Mem kâsipyongomu ârândân merândân otbuap. Yâhâ yâkņeâmâ matņe menomai yakât topņe katbuap.

¹² Yâkât senneâmâ kâlâp nimbilamne yawuya. Yâhâmâ lok kutdâne nerenen golinjak tuhuwi yawuya yaŋe kunŋan horatbanŋinetâ tatmu ekban. Yâhâ ikne kutne yamâ ikŋahâk nanŋanŋimâp. Lok âlâne ki nanŋawaŋŋimâp.

¹³ Yâhâmâ sâŋgum kaok kâlep mânunahop yaŋe ge hârândân sâŋ kinop yamâ hepŋak pato. Yâkât kutne âlâmâ yuwu sâmai. “Anitâhât Kâi Toka.” Yawu.

¹⁴⁻¹⁶ Otmu lohimbi bâlenjaŋe matne meŋetgât Anitâne sâop yakât otmâ launambâ tewet sâtne nombot nombot nelan nelan yaŋe ge kinop. Yaŋe mem lohimbi sambe galemyongom hâhiwin yinŋimu umutyene arimu kinŋityenahât otmâ hu halak tuhuwi. Otmu sâŋgum kaok yan otmu ârânan yuwu kulemŋunetâ talop. “Lok topne topne manmâ gai ya yengât kunyene. Otmu lok kutdâ ya yengât kunyene pato mansap.” Yawu kulemŋunetâ talop. Otmu yâkne sâmu himbingât kapam lok dondâne yâkâlen menduhuakbi. Menduhuakmâ yanâmâ hâk katipne kaok bolan bolan ya mânunakmâ beâsi kaok kakŋan tatmâ hawamŋum Kutdâene orowâk lok bâlene yongone sâŋ tohowi.

¹⁷ Menduhuakmâ tohoŋetâmâ aŋelo âlâ tetemu ekban yaŋeâmâ sikop senŋan kinop. Sikop senŋan kinmâ kâe kâe nombotjaŋe pâp pâp sâŋ hanân gam ariwi ya yongonmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Anitâne sâp pato kalop ya tetewe sâŋ oap. Yakât otmâ yen kerek taka menduhuakŋet.

¹⁸ Yâhâ lok bâlene komotne komotne beâsi kakŋan tatmâ taka ahone sâŋ oai. Ahom yan himbingât kapam lokne yongom tâtuk meyeknomai. Yongom tâtuk meyekŋetâmâ yene taka nem meteyeknomai.” Yawu sâŋ ekyongop.

¹⁹ Yâhâ sonŋo sâtne metne otmu lok kutdâ manbi yâkne kapam ku ku loklipyene ya hâruekŋetâ kerehâk yongone sâŋ menduhuakbi. Yakât otmâ lok beâsi kakŋan talop, kutne “Anitâhât Kâi Toka,” yâkne ikne kapam lok hâruekmâ orowâk menduhuakmâ yongone sâŋ otbi.

²⁰ Yâhâ sonŋo sâtne metne yaŋe ikne hon bawa ya aŋoân mâmâne otbanŋimu yâkne kulem topne topne mem lohimbi kâityongop. Kâityongom ikŋahât kulem towatne bâtyenjan otmu meteyenjan towat kalop. Yakât otmâmâ lohimbi kinŋitne orowâkne yâk yetgâlen torokatmâ sonŋo sâtjahât umutne hâwim mepaeyelekbi. Yawuhât himbingât kapam lok yaŋe yâhâp yâhâp ya pilâyelekŋetâ hem topnehen yaken gemutâ kâlâpne seyelehoh.

²¹ Otmu lok beâsi kakŋan talop yâkât launambâ tewet kâlep, sâtne nombot nombot nelan nelan yaŋe mem kasalipne hâreyekmu mum metewi. Mum metenjetâ kâe kâene taka nem meteyekbi.

20

Satan ya kum sâhâm pilâmu iop.

¹ Ya pesuk sâmu yanâk aŋelo âlâ himbimâmbâ gemu ekban. Aŋelo yaŋe gem puai, yakât kutne âlâmâ Satan, ya sâhâwe sâŋ tâk kârikne mem giop. Tâk kârikne miakmâek hem nâpumâŋen kionŋop.

²⁻³ Kionmâ ge Satan kum sâhâm pilâmu yambu 1000 yakât biwiŋan im ariop. Im arimu yambu 1000 ya pesuk sâmu holanŋmu gamâmâ sâp tâlâwâk biwiŋan lohimbi kâityongop.

⁴⁻⁶ Kulem ya pesuk sâmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâhât gotŋan lohimbi dondâne menduhuakmâ kinŋetâ yekban. Yâkneâmâ lohimbi meyekmâ den âiân katyekmâ sâŋ hâreyinŋinetgât Anitâne âi ya sâŋ yinŋiop. Komot ya yengât topneâmâ yuwu. Yâkne aŋoân Anitâhât den ya tâŋ tâŋâk lâum manbi. Yawu manmâ Yesu ki betguwi. Me lok bâlenjaŋe sonŋo sâtne metne otmu ikne umutne hâwim katbi ya yetgât ki nanŋâyitgim mepaeyelekbi. Me yâkât kulem towatne ya meteyenjan me bâtyenjan ki katŋetâ talop. Yawu otmâ betyitgim manŋetâ yakât yâk yetgât hon bawalipyetjaŋe kasa otyinŋim enŋatyene hâreŋetâ muwi. Otmu yâkne aŋoân mumunambâ yahatmâ Yesu Kiristohâlen torokatmâ yâkât komot galemyongom tepyene herone otmu manŋetâ yambu 1000 olop. Yâhâ aŋoân yahatbi yaŋeâmâ Anitâ yet Yesu Kiristo yâk hon

bayitgim mepaeyelekmâ Yesu orop tatmâ yambu 1000 ya torokatmâ manmâ yâkât komot galemyongom manbi. Otmu yakât kakņan himbimân manman kârikņahât pat otbi yakât otmâ hiliwahom hem nâpumņan ki gewi. Yambu 1000 ya pesuk sâmu lohimbi nombotņe âlâņe mumuņambâ yahatbi.

Yambu 1000 pesuk sâmu Satanņe yâhâņe tetem lohimbi kâityongop.

⁷Yambu 1000 pesuk sâmu yakât kakņan aņelo âlâņe hem pato ya nâpum kurumbu yakât kâlehen kionmâ ge Satan mem holaņop.

⁸Mem holaņmu yapâ yahatmâ gamâmâ lohimbi nombotņe hânņan kulemņan manmâ Yesuhât hâkâņ otbi ya kâityongomu lohotņe otņetâ yan dâiyekmâ manop. Yawu otmâmâ kâsipyongomu komot yâhâp otbi. Âlâ, kutņe Goho sâm, âlâmâ kutņe Mahoho sâm, yâk kerekņe Yesuhât hâkâņ otmâ manbi. Yâkņe menduhuakņetâ dopyeņe saru ginņan sak ekmain yakât dop. Ya sâlipyongonomgât dop âlâ ki otbuap.

⁹Yaņe menduhuakmâ taka Anitâņe ikņe lohimbi wawaeyehop ya kerek hilipyongone sâm hawamyongowi. Hawamyongom kinņetâ Anitâņe sâmu yan himbimâmbâ kâlâp punduņ sâm ge sem gâwu gâwu tuhuyehop.

¹⁰Kâlâpņe sem meteyekmu pesuk sâmu Anitâņe amboyeņe Satan ya mem hem nâpum kâlehen pilâmu giop. Otmu sonņo sâtņe metņe otmu hoņ bawaņe mâmâņe otbaņgimu den perâkņe sâm kâityongop ya yâhâp yâhâp emelâk pilâyelekmu giowot ya yetgâlen gem torokatmu kâlâpņe seyekmu hâhiwin pato nâņgâwi. Otmu hâhiwin ya pesuk sâyiņgiwuapgât dop âlâ ki tap. Hâhiwin dondâņan manmâ yâhâmbisâi.

Anitâņe lohimbi kerekņe otbi mewi yakât den sâm hâreyiņgiop.

¹¹Kulem ya pesuk sâmu âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâņe kakņan tatat kaok bolan bolan yan ge tatmu ekban. Ge tatmu yan hân himbim dâiakmâ pilahowot.

¹²⁻¹³Otmu lohimbi in muņetâ kurihiyekbi, me saruņe neyehop, me girawu girawu tuhuyekmu muwi, lok geheņe me lok kutyeņe orop, ya kerehâk mumuņambâ yahatmâ yâkât gotņan kinņetâ yekban. Kinņetâ Anitâņe pepa topņe topņe ya mem mewalakum lohimbi golâ manbiân yan otbi mewi yakât topņe kulemgumu tatmap yapâ ekmâ mem sâlikuop. Otmu Anitâ ikņak pepa ya mem sâlikumâmâ otbi mewi ya yeņgât topyeņe ekmâ âlâku ikņiâk ikņiâk den âiân katyekmâ matņe yiņgiop.

¹⁴Otmu lohimbi nombotņe hem kâlâpgât pat otbiņe yan gem torokatmâ sâp kâlep manmâ yâhânomai. Yâkņe âlâ holaņakmâ hâk sânduhân mannomaihât dop âlâ ki tap

¹⁵Yâhâ Anitâņe ikņe pat kuyiņgiop ya yeņgât kutyeņe kulemgumu tatmap yaņeâmâ yâhâpņe yakât kakņan hiliwahonomaihât dop âlâ ki tap. Yaņeâmâ manman kârikņe yakât kapiân ari tatmâ heroņe kakņan manmâ yâhâmbisâi.

21

Anitâņe sâmu hân himbim aņņo teteowot.

¹Ya pesuk sâmu hân himbim hâņgiņe ya Anitâņe sâmu bialop. Otmu yâhâpņe sâmu hân himbim âiņe tetemu ekban.

²Otmu Anitâņe kapi âiņe tuhuop, kutņe “Yerusalem Aņņo” sâm yaņe himbimâmbâ gemu ekban. Kapi ya ekmune âlâ kândâkdâ olop. Otmu nenņe imbi miakne sâm otmâ meņâleakmain yakât dopņeâk kapi ambolipņe meņâleakbi.

³Otmu aņelo âlâņe yuwu sâmu nâņgâwan. “Kutdânenņe Anitâņe lohimbi orop haonmâ ârândâņ tatmâ tihityeņe otmâ yâhâwuap. Yawu otmâ yâk orop biwi nâņgân nâņgânyeņe hikuakmâ konohâk otmu manmâ yâhâmbisâi.

⁴Yawu manņetâ yâkņe sâmu umatņe topņe topņe yâhâpņe ki teteyiņgiwuap. Me hâhiwin nâņgâm ki torokatmâ mannomai. Me ki mum kou kendâm ahonomai. Me yâhâpņe gilâp âlâ ki iseaņginomai. Wawaeyekmâ hâk sânduk yiņgimu tep âlep nâņgâm heroņ maroņ kakņan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu Anitâ Kutdânenņane yuwu sâmu nângâwan. “Sâmune emelâk âliwahap kerek biatsai. Yakât otmâ ango kândikyongowoman. Den yan yu bulâņanâk. Yakât otmâ yeņe nângâm biwiyenjan katmâ manņetâ biwiyenje ki gewuap. Yawuhât den yan yu kulemgum katdâ talâk.

⁶ Nâņe embâņambâek hân himbim ki kândikyotgowan yapâek tatmâ gan. Niniâk kârikņeâk tatmâ gan. Otmu tatmâ yâhâwom. Âlâlâhât topņeâmâ nâ. Otmu nâhât sâtğât teteopğât nâhât sâtğât biatsap.

⁷ Lohimbi nombotņe nâhâlen torokatmâ ki lohotņe otbiņe manman kârikņahât to nene sâm otņetâmâ âlepņe nâņe torokatmâ hâmeņe barak yingimune nem yâhânomai. Otmu lok âlâ me âlâņe nâhâlen biwiyenņe kepeim mannomai ya yeņğât nâņe nine nanne baratne bulâņe sâm meyekbom.

⁸ Yawu gârâmâ lok bâleņe yeņğât topyeņe yuwu. Bukulipyenņe nângâm bâleyingimâihât lohimbi nombotņe nâhât den pilâm hâkyeņe ihiwe ihiwe otmu dâiakmâ hurunduņ sâm ariwi. Yâhâ nombotņeâmâ biwi nângân nângânyenņe nâhâlen kepeim ki manņetğât ihilâk tuhuyekbi. Nombotņe den perâkņe sâm kâirahowi. Me den miangiwi. Me den gurukņe sahangwi. Yâhâ nombotņe kâwâ konda otmâ manbi. Me imbilipyenņe betyeņehen kionņi. Me loklipyenņe betyeņehen kionņi. Yâhâ nombotņeâmâ karasuņa, me lok yeņğât sait, me hawat topņe topņe meminiwi. Yâhâ nombotņe âlâņeâmâ Porom Lâpio topņe topņe tuhum kânângâņetâ kinmu yakât nângâņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyenņe kepeim manbi. Lok yawuyenņe hem nâpum kâlehen geņetâ kâlâpņe seyekmu hâhiwin kakņan manmâ yâhâmbisâi. Yawuhât yâhâpņe yapâ holaņakmâ yahatmâ âi ya torokatmâ tuhunomaihât dop âlâ ki tap. Den yan yu bulâņanâk.” Yawu sâop.

Kapi âiņe, kutņe “Yerusalem Ango” sâm, ya teteop yakât topņe.

⁹ Otmu anelo nombolân yâhâp lohimbi hilipyongowi yakât kondo ya mewi yâk yeņğâlen gâtņe âlâņe yuwu sâm eknohop. “Garâ Lama Nanņe yâkât pat sâsâņe ya tiripgohomune ek.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu sâmu Wâtğât mâmâņahât Heakņe biwine mem purik pilâmu anelo yaņe menekmu pumņe pato âlâen yâhâwit. Yan yâhâ kinmune, Anitâhât kapi âiņe, kutņe Yerusalem Ango, ya himbimâmbâ gemu ekban. Kapi ya ambolipņe Lama Nanņahâlen torokatne sâm meņâleakmâ gewi.

¹¹ Otmu yan Anitâhât laņinņe pato haonmâ ârândâņ sem kinmap. Sem kinmu yan kapi yaņe kaok tembaņ tembaņ olop.

¹² Otmu kapi yamâ dâmân kâlep pato yaņe kâlehen talop. Otmu yakât gahatņe kâiân yâhâp tap. Yâhâ anelo kâiân yâhâp yaņeâmâ gahatņe yakât âlâku kândâk kândâk galemgum kinbi. Otmu Isirae lohimbi komot kâiân yâhâp yâk yeņğât kutyeņeâmâ gahatņan ikņiâk ikņiâk kulemgunetâ tatmap.

¹³ Otmu kapi yakât dâmân tuhum hawamguwi yakât gahatņe yamâ ârândâņâk kalimbu kalimbu yawu katņetâ talop. Gahatņe yamâ betņehen kalimbu, otmu dâtâpņehen kalimbu, otmu ginņehen kalimbu, yawuâk yawuâk ya katņetâ tatmu ekban.

¹⁴ Otmu dâmân ya hoņ hoņ sâmap sâm kâtņak mem topņan kum kuratgum tâtâkuwi. Kâtņe kum kuratguwi yanâmâ aposolo kâiân yâhâp yâk yeņğât kutyeņe ya ikņiâk ikņiâk kulemgum katņetâ tatmap.

¹⁵ Anelo yaņe kapam dop tuhu tuhu âlâ goliņak tuhuwi ya mem Yerusalem kapi ango yakât dop kuop.

¹⁶ Yâhâ kapi yakât dopņeâmâ âlâhât tipņe. Yakât otmâ yakât ginņe ârândâņâk yakât dop yamâ 2500 kilomita yakât dop. Yâhâ yapâ topņe katmâ ewaken haņân upu lato yâhâop yamâ 2500 kilomita yakât dop. Nombot nombot yawuâk kerek.

¹⁷ Yâhâ yakât dâmânņeâmâ bapņan bapņan dopņe 64 mita yawu.

¹⁸ Dâmân yamâ kât âlâ, kutje Yasipa sâmb, kaok munjen munjen yaŋe tuhuop. Kapi yamâ goliŋak pato tuhuop ya laŋinje pato pilâm imap.

¹⁹ Yâhâ dâmân yakât topŋan kâtnjak kum kuratguwi yakât topje yuwu. Anjoân kuratguwi yakât kât kârikje kaok munjen munjen, yakât kutje Yasipa. Yâhâ yâhâpje kât âlâ golâ golâ, kutje Sapaia. Yâhâ kalimbune kât âlâ kaok kâtâp metâp, kutje Ahet. Yâhâ imbâtje kât âlâ golâ golâ, kutje Emerali.

²⁰ Yâhâ momeje yamâ kât kuriŋ kâiâk mâiâk, kutje Onikisi. Yâhâ yakât betŋan kât âlâ kuriŋ kuriŋâk, kutje Konilian. Yakât betŋanâmâ kât âlâ gimban munjen munjen, kutje Kirisolait. Yâhâ yakât betŋanâmâ golâ kâiak mâiak, kutje Bereli. Yakât betŋanâmâ gimban tekop tekop, kutje Topasi. Yakât betŋanâmâ golâ otmu ŋaon kâtâp metâp, kutje Kirisopasi. Yakât betŋanâmâ âlâmâ ŋaon ŋaon, kutje Haiasin. Yâhâ bâiŋe yamâ kuriŋ kuriŋâk, kutje Ametisi.

²¹ Otmu gahatje kâiân yâhâp yamâ emet âli âliŋe yamâ pitinja hâkne kândâkdâek yaŋe tuhuop. Yâhâ kapi yakât mâtâp yâhâm gem otmai yamâ goliŋak tuhuwi yamâ laŋinje orowâk belek belehâk yawuya.

²² Anitâhât kapi pato yamâ ikje kai sombem yan Lama Nanŋait tatmawot. Yakât otmâmâ yan opon kâmbukje âlâ ki tuhuŋetâ tap.

²³ Yanâmâ Anitâhât laŋinje irik irik sâmb pilâm laŋ laŋ sâmap. Nenje lambe mem saum katmunje laŋinje pilâmap dop yawuya bia, ya waŋgim dop âlâ otmap. Otmu Lama Nanje ikje laŋinje pilâmu laŋ laŋ sâmap. Yakât otmâmâ sikop me omoŋgât emetsenje laŋinyetje ki pilawot.

²⁴ Yanâmâ kapi ambolipje yâkne yan yâhâm gem herone marone otmâ Anitâ yet Lama Nanje mepaeyelekmâ manmâ yâhâmbisâi.

²⁵⁻²⁶ Kapi yanâmâ laŋinje pato yaŋe pilâmu laŋ laŋ sâmb âilonjo lonjo otmâ imu yakât kâlehen omoŋ me, me kâtâp metâp, me yuwu yawu âlâ ki tatbuap. Yakât otmâ gahatje ki maŋgunomai. Inâk aŋ sâmb kinmu yan lohimbije yâhâm gem Anitâ yet Lama Nanje mepaeyelekmâ hoŋ bayitgim manmâ yâhâmbisâi.

²⁷ Yakât otmâ lohimbisâi orotmeme bâleŋe otmâ manbi ya orowâk ki tatnomai. Yâhâ den perâkne sâminiwi ya gurâ yawuâk yan ki mannomai. Emelâk Lama Nanje ikje pat ya kuyiŋgim pepa âlâ mem kutyeŋe kulemuop lohimbisâi yaŋak kâlehen yâhâm genomai.

22

Manman kârikje yakât topje

¹ Otmu aŋelo yaŋe manman kârikjahât to senje âilonjo lonjo gam gemap yakât kakŋan gilik belek sâmb imap ya tiripnohomu ekban. To senjeâmâ Anitâ yet Lama Nanje yâk yetgâlen tap.

² Yapâ hindakmâ gem huhum liŋgarakmâ kapiân sombem ya ârândâŋ otmâ imap. Yawu otmâ imu manman kârikjahât nak yaŋe to ya hâlâŋmâ nombot nombot kinmâ arap. Nak yakât kehetje yaŋeâmâ haonmâ emetsenje ârândâŋ bonŋaŋe âilonjo lonjo imu nem yâhâpje ki hiliwahonomai. Yâhâ esenje nem hâk sânduhân mannomai. Neŋetâ yan mesek me umatje topje topje ya ki teteyiŋgiwuap.

³ Otmu kapi yanâmâ Anitâhât kasalipjeâmâ ki ganomai.

Anitâ yet Lama Nanje yâk yetgât kaweyetje yan tatmu lohimbisâi kerekje mepaeyelekmâ hoŋ bayitgim manmâ yâhâmbisâi.

⁴ Yâhâ lohimbisâi kerekje Kutdâyeŋjahât senjan manŋetâ ikje kutŋaŋeâmâ yâk yeŋgât meteyenjan kulemgumu tatbuap.

⁵ Yâhâ Anitâ ikjahâmâ yâk yeŋgât laŋinje pato otmâ yâhâwuap. Yakât otmâmâ sikop yaŋe ki pilâwuap. Yanâmâ yâhâpje omoŋ âlâ ki tetewuap. Yakât otmâ lambe ki miakmâ mannomai yamâ Anitâhât laŋinjan tatmâ yâhânomaihât torokatmâ hâk sânduhânâk mannomai.

Bulânjanâk Yesuŋe yâhâpŋe âwurem gewuap.

⁶ Yâhâ ya pesuk sâmu yakât kakŋan aŋelo yaŋe den yuwu sâm eknohop. “Den yan yuâmâ bulâŋe gâŋgâŋâk miap. Emelâk Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu poropete yeŋgâlen tetem yâkât den sâm tetem ekyongop. Dop yawuâk Anitâŋe nâ hâŋgânnohomu âlâlâ topŋe topŋe tetewuap yakât tiripgohomune eksat.” Yawu sâop.

⁷ Yawu gârâmâ emelâhâmâ Yesuŋe yuwu sâop. “Nâmâ yeŋgâlen burunduŋâk takawomgât sâp tâlâhuap. Yen pepa yu sâlikum den yan yu lâum mannomai yanâmâ âlepŋe. Den yan yukât bulâŋe yeŋgâlen tetewuap.” Yawu sâm eknohop.

⁸ Yâhâ nâ den kulemguan yu emelâk nâŋgâwan. Otmu âlâlâ tetewuap ya gurâ ekban. Aŋeloŋe yu me ya tetewuap ya tiripnohopgât yâkât gotŋan bam mepaewe sâm otban.

⁹ Yawu otmuneâmâ yuwu sâm eknohop. “Kâmbuk, pilânek. Nâ gurâ gike yuwuya. Nerâmâ Anitâhât hoŋ bawa. Gâ otmu gâhât bukulipge nombotŋe yeŋe Anitâhât den sâm tetem ekyongom mansai. Otmu nâ gurâ yeŋe oai yawuâk otmâ mansan. Lohimbi nombotŋe pepa yu sâlikum ekmâmâ Anitâhât den lâum manmâ hoŋ bawaŋginomai. Otmu nâ gurâ yawuâk hoŋ bawaŋgiwom. Yakât otmâ yen me nâ yamâ Anitâ otmu Yesu yâk yetgâlâk nâŋgâm mepaem yâhânom.

¹⁰ Otmu den yukât bonŋe tetewuap yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmâ gâmâ Anitâhât den yuâmâ pepaen kulemgum katmâ yan ki mem kurihiwuap. Tetekŋan lohimbi senyeŋan sâm mem mewalakum tiripyongowuat.

¹¹ Otmu Lama Nanŋe burunduŋâk takawuap yakât sâpŋe utâpŋuap. Gârâmâ lohimbi nombotŋe orotmeme bâleŋe otmâ manmaiŋe torokatmâ otmâ yâhânomai. Yâhâ lohimbi nombotŋeâmâ orotmeme âlepŋe otmâ Anitâhât tem lâuwaŋgim manmai yaŋeâmâ yawuâk otmâ manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâm tiŋ pilâmu Yesuŋe yuwu sâm eknohop. “Nâ yuwu sâmune nâŋgâ. Sâp ki kâlep otmuâk âwurem gewom. Nâŋe lohimbiŋe otbi mewi yakât matŋe mem kâpekâmâ âlâku amboŋan amboŋan yingimune menomai.

¹³ Nâmâ Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop yapâek tatmâ gan. Otmu tatmâ yâhâwom. Otmu nâmâ âlâhât amboŋe. Wahap yu me ya hânân yuân katyekban ya kerehâk nâŋgâm meteyeksan.

¹⁴ Nâmâ lohimbi yeŋgât kunyeŋe pato. Lohimbiŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim manmâ gai yâkŋe Anitâhât kapi ya ambokunomaihât pat kuyiŋgiwan yamâ âlepŋe ambokum mannomai. Otmu nâŋe manman kârikŋahât sot yingimune menomai yan ârândâŋâk nem torokatmâ mannomai.

¹⁵ Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋe Anitâhât hâkâŋ otmâ mansai, me senŋe âlâlâ ihilâk mahilâk gulip malap otmâ torokatmâ manmâ gai, me lohimbi nombotŋe kasa otyiŋgim yongom manmâ gai, me nombotŋe hânân âlâlâ Porom Lâpio topŋe topŋe yakât nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâk yeŋgâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeim manmâ gai, me manman bâleŋe yakât mâtâwân torokatmâ otmâ manmâ gai, me den perâkŋe sâm kâirahom kombo mianŋim gai, me den mem manmâ gai, yamâ Anitâŋe dâiyekmâ ikrŋan katyekbuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâmâ dâmân yaehen tatmâ hâhiwin nâŋgâmbisâi. Yawu.

¹⁶ Nâ ahonakmune nâŋgâ. Nâmâ Yesu. Nâmâ Dawitihât sen. Nâmâ pitu kâmŋe pato emet ki orotok sâmuâk tetemap nâmâ yakât dop. Nâhât sâtgât aŋelo ya gem den ya sâm ekgohoap. Yawu gârâmâ gâŋe den ya nâŋgâm nâhât komot ya sâm tetem ekyongowuat.” Yawu sâop.

¹⁷ Yawu gârâmâ Yesuhât pat manmai ya Yesuŋe getek ge menenehâkgât biwiyenŋe kilik kilik sâmu Yesuhât mambotmâ mansai. Otmu yen nombotŋeŋe ekap yu ekmâ sâlikunomai yan yenâmâ getek teteâhâk yawu nâŋgâŋet. Otmu getehâk tetem gewomap yakât otmâ yen nombotŋe manman kârikŋahât tohât biwiyenŋe kilik kilik sâmap yenâmâ in yawu biwiyenŋe Yesuhâlen katŋet. Yawu otnomai yanâmâ Yesuŋe tep âlep nâŋgâyingim meyekmu yâk orop manman sânduhân torokatmâ manmâ yâhânomai.

¹⁸ Nâje den yu bulâje tetewuap yakât yu tâj tâjâk ekmâ nângâm kulemguan. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje den yu tatmu ya wangim yeje nângân nângânyeje watmâ den âlâ torokatmâ sânomai yañeâmâ hâmbâi matje umatje menomai.

¹⁹ Yâhâ lok âlâ me âlâje den yu nângâñetâ tâjât otmu mem ge katmâ yeje engatyeneâk den âlâ torokatmâ sânomai ya gurâ matje umatje menomai. Anitâje ikje kapi âilonjo yakât pat kuyiñgiop ya bâtyeñan hindâwuap. Otmu ikje kapiân yâhâ manman kârikñahât nak kehetje nenomaihât mâtâp mañguyiñgiwuap. Yawu teteyiñgimapgât girem den yan yu nângâm biwiyeñan katmâ manmâ yâhânomai.

²⁰ Otmu Yesuje den yukât bulâje oap yakât ikjak yuwu sâop. “Nâ ninak sâmune nângâñet. Nâmâ burunduñak takawomgât sâp utâpguap.” Yesu ikjak yawu sâop. Otmu den sâop yakât bulâje teteâkgât nañgan. Getehâk tetem giâkgât nañgan. Yesu Kutdânenne gâ hoñak taka.

²¹ Otmu Yesuje dikin kârikin otningimu yakât amutgen nelâm manne. Bâiñ. Pesuk yap. Yawu.